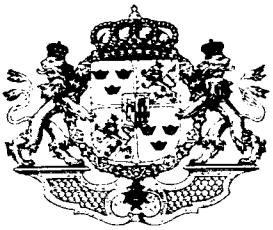
STATISTISKA MEDDELANDEN
Ser. F. Band V.

SOCIALA MEDDELANDEN

UTGIVNA AV

K. SOCIALSTYRELSEN

ÅRG. 1914

HÄFTEN 1—6

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNER

INLEDNING

TILL

Sociala meddelanden / utgifna af K. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik. – Stockholm, 1912-1967. Ingår 1912-1953 i: Statistiska meddelanden. Ser. F, Sociala meddelanden. – Fr. o. m. 1913 utgiven av Socialstyrelsen.

Kumulerade sakregister för 1903-1922, 1923-1932, 1933-1942 och 1943-1947.
1915-1944 även med innehållsförteckning på franska, 1945-1957 med sammanfattningar på franska och engelska, 1958 med sammanfattningar på engelska och 1959-1962 vissa nummer med sammanfattningar på engelska.
1959-1962: "Tidskriften Sociala meddelanden utges med åtta artikelnummer (Allmänna häftet) och tolv separata häften med statistiskt informationsmaterial (Statistisk information)".

Föregångare:

Meddelanden från K. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik. – Stockholm : 1903-1911.

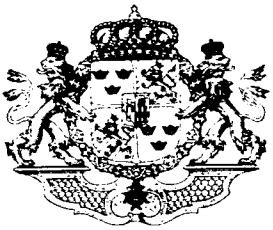
Efterföljare:

Socialnytt : sociala meddelanden / Socialstyrelsen. – Stockholm : Socialstyrelsen, 1968-1990.

Sociala meddelanden. 1914: 1-6.
Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2009.

urn:nbn:scb:se-socmed-19141

STATISTISKA MEDDELANDEN
Ser. F. Band V.

SOCIALA MEDDELANDEN

UTGIVNA AV

K. SOCIALSTYRELSEN

ÅRG. 1914

HÄFTEN 1—6

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNER

STOCKHOLM
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1914
[140217]

INNEHÅLL.

Häft. 1.

Sid.

Nykterhetskommitténs betänkande med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker . . . . . 1.
Yrkesinspektionen i Sverige under år 1912 . . 13.
Arbetsförhållandena inom den tyska tändsticksindustrien . . . . . 16.
Arbetslöshetsförsäkringen i Danmark . . . . . 21.
Riksförsäkringsanstaltens verksamhet under år 1912 . . . . . 23.
I. Den industriella olycksfallsförsäkringen 23.
II. Försäkring för fiskare . . . . . 26.
III. Ersättning vid kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring . . . . . 27.
Levnadskostnader och löner i England 1912 . . 29.
I. Livsmedelspriser . . . . . 30.
II. Hyrespriser . . . . . 33.
III. Utgifter för beklädnad . . . . . 34.
IV. Levnadskostnaderna . . . . . 35.
V. Arbetslöner . . . . . 35.
Yrkesinspektionens verksamhet under oktober —december år 1913 . . . . . 37.
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete . . . . . 39.
Registrering enligt den nya sjukkasselagen. Fjärde kvartalet 1913 . . . . . 42.
Kortare meddelanden:
Nytt riksavtal inom mekaniska verkstadsindustrien . . . . . 44.
Nytt riksavtal inom elektriska industrien . 45.
De kollektiva avtalen i Österrike åren 1910 och 1911 . . . . . 45.
Kollektivavtal i Nederländerna . . . . . 48.
Förslag till revision av medlingslagen i Frankrike . . . . . 49.

Sid.

Ett belgiskt lagförslag angående kommissioner för arbetstvister m. m. . . . . 49.
Arbetsinställelser i Österrike under år 1912 . 50.
Arbetsinställelser i Nederländerna åren 1911 och 1912 . . . . . 52.
Arbetsinställelser i Italien under år 1911 . . 53.
Arbetsinställelser i Ryssland åren 1905—12 . 58.
Utredning av obligatorisk sjukförsäkring . . 59.
Verkningarna av den franska lagen om ålderdomsförsäkring . . . . . 61.
Arbetsmarknaden i England under december 1913 . . . . . 61.
Arbetsmarknaden i Frankrike under december 1913 . . . . . 62.
Arbetsmarknaden i Tyskland under december 1913 . . . . . 62.
Utvandringen från Sverige år 1913 . . . . . 63.
Förslag till ny arbetsförmedlingslag i Frankrike . . . . . 65.
Laglig minimilön i Irland . . . . . 65.
»Den engelska arbetsveckan» i Frankrike . . 65.
Budgetsundersökning i Förenta Staterna beträffande inom bomullsindustrien sysselsatta arbetarfamiljer . . . . . 66.
Sveriges offentliga arbetsförmedling. December månad år 1913 . . . . . 68.
Livsmedelspriser i Sverige. Sammandrag för 1904—dec. 1913 . . . . . 82.
Kreaturspriser i Sverige. Sammandrag för 1904—dec. 1913 . . . . . 84.
Fiskpriser i Stockholm. Dec. 1912—dec. 1913 . 86.
Meddelanden från K. Pensionsstyrelsen . . . . 87.

Häft. 2.

Sid.

Arbetsmarknaden under fjärde kvartalet 1913 enligt uppgifter från industriidkare m. fl. . . 91.
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna. Den 1 oktober, 1 november och 1 december 1913 98.
Sveriges offentliga arbetsförmedling under år 1913 . . . . . 106.
I. Arbetsförmedlingsfrågans nuvarande läge 106.
II. Arbetsförmedlingsverksamheten under år 1913 . . . . . 112.
Alkoholistanstaltskommitténs betänkande . . . 117.
Kollektivavtalen i Tyskland vid 1912 års slut . 120.
Motioner i sociala frågor vid 1914 års riksdag . 125.
Livsmedelskostnader i Stockholm 1904—1913 . . 129.

Sid.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete . . . . . 131.
Arbetslöshetsförsäkringen i Europa.
A) Utom Tyskland . . . . . 136.
I. Länder med lagstadgad reglering . . . 136.
II. Frivillig arbetslöshetsförsäkring av fackorganisationer med offentlig subvention men utan lagstadgad reglering . . . . . 138.
III. Offentliga, frivilliga arbetslöshetsförsäkringskassor . . . . . 140.
B) Kommunal arbetslöshetsförsäkring i Tyskland . . . . . 140.
IV. Bidrag till fackföreningar . . . . . 140.

Sid.

V. Bidrag till sparföreningar och insättare 144.
VI. Offentliga, frivilliga arbetslöshetsförsäkringskassor . . . . . 144.
Kortare meddelanden:
Kollektivavtal träffade genom Norska arbetsgivareföreningen under år 1913 . . . . . 146.
Hemarbetslagstiftning inom den tyska tobaksindustrien . . . . . 148.
Förbud mot vit fosfor i Mexiko . . . . . 148.
Lag angående kvinnors och minderårigas arbete i Grekland . . . . . 149.
Svenska ålderdomsförbundets sjukkassa . . . 149.
Understödsföreningarna och räntefoten . . . 150.
Riksförsäkringsanstaltens verksamhet 1913 . . 150.
Arbetsmarknaden i England under januari 1914 . . . . . 150.
Arbetsmarknaden i Frankrike under januari 1914 . . . . . 151.
Arbetsmarknaden i Tyskland under januari 1914 . . . . . 151.
Arbetslöshetsförsäkringen i Bayern . . . . . 152.
Zürichs arbetslöshetsförsäkring . . . . . 152.
Kommunalt arbetslöshetsunderstöd i Budapest . . . . . 153.
Arbetsförmedlingen i Nederländerna . . . . 153.
Arbetsförmedling för lärlingar i Tyskland . . 154.
Arbetsförmedlingen i Österrike år 1912 . . . 155.
Offentlig arbetsförmedling i Portugal . . . . 156.
Preussisk bostadspolitik . . . . . 156.
Bostadspolitisk lagstiftning i Sachsen . . . . 156.
Genomförandet av den engelska bostadslagen 157.

Sid.

Semester för kommunalarbetare . . . . . 157.
Ett tyskt lagförslag om söndagsvila inom affärsvärlden . . . . . 157.
Lag om minimiålder för restaurantpersonal i Frankrike . . . . . 158.
Schweizisk fabriksstatistik . . . . . 158.
Prisnedsättningar för arbetare å de österrikiska statsbanorna . . . . . 159.
Maximalarbetstid inom textilindustrien i Spanien . . . . . 160.
Internationella föreningen för lagstadgat arbetarskydd . . . . . 160.
Den brittiska fackföreningslagen av år 1913 . 161.
De danska fackföreningarna . . . . . 162.
Livsmedelspriser i Nordamerika 1890—1913 . 163.
Sveriges offentliga arbetsförmedling. Januari månad år 1914 . . . . . 165.
Kaffepriser och kaffekvaliteter å olika orter i riket . . . . . 178.
Översikt av livsmedelspriser under fjärde kvartalet . . . . . 181.
Livsmedelspriser i Sverige. Sammandrag för 1904—jan. 1914 . . . . . 184.
Livsmedelspriser å olika orter i riket. Fjärde kvartalet 1913 . . . . . 186.
Kreaturspriser i Sverige. Fjärde kvartalet 1913 . . . . . 195.
Kreaturspriser i Sverige. Sammandrag för 1904—januari 1914 . . . . . 196.
Fiskpriser i Stockholm. Jan. 1913—jan. 1914 . 198.
Meddelanden från K. Pensionsstyrelsen . . . . 199.

Häft. 3.

Sid.

Socialstyrelsens utlåtande över nykterhetskommitténs betänkande . . . . . 207.
1912—1913 års allmänna bostadsräkning. V. Karlstad . . . . . 217.
Myndigheters m. fl. utlåtande rörande frågan om ändringar i 1884 års kungörelse angående kommissionärer för anställande av tjänstefolk. 224.
Maritim arbetsförmedling i Norge, England och Tyskland . . . . . 229.
Frågan om obligatorisk skiljedom vid intressekonflikter i Norge . . . . . 235.
Statsbidrag till föreläsningsföreningarna för år 1914 . . . . . 241.
Arbetsinställelser (strejker och lockouter) i Sverige år 1913. Fjärde kvartalet . . . . . 248.
Översikt av arbetsinställelser (strejker och lockouter) i Sverige år 1913 . . . . . 252.
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete . . . . . 256.
Kortare meddelanden:
Statsbidragen till sjukkassorna . . . . . 258.
Riksförsäkringsanstaltens verksamhet under första kvartalet 1914 . . . . . 258.
Fredsslutet mellan läkare och sjukkassor i Tyskland . . . . . 259.
Arbetsmarknaden i England under februari 1914 . . . . . 260.
Arbetsmarknaden i Frankrike under februari 1914 . . . . . 260.

Sid.

Arbetsmarknaden i Tyskland under februari 1914 . . . . . 261.
Arbetslöshetsförsäkringen i Tyskland . . . . 261.
Arbetslösheten i Frankrike år 1913 . . . . . 262.
Arbetsförmedling genom fackföreningar i Frankrike år 1913 . . . . . 264.
Statsunderstöd åt offentliga arbetsförmedlingsanstalter i Frankrike åren 1911 och 1912 . . . . . 265.
Formulär för lämnande av reseförskott åt arbetare . . . . . 265.
Kooperationen i Ryssland . . . . . 266.
Förslag om inrättande av bostadsförmedling i Göteborg . . . . . 267.
Förslag till bostadslag i Preussen . . . . . 267.
Norska arbetslöner år 1910 . . . . . 270.
8-timmars arbetsdag inom kolgruveindustrien i Frankrike . . . . . 270.
Livsmedelspriser i Tyskland år 1913 . . . . 271.
Sveriges offentliga arbetsförmedling. Februari månad år 1914 . . . . . 273.
Livsmedelspriser i Sverige. Sammandrag för 1904—febr. 1914 . . . . . 286.
Kreaturspriser i Sverige. Sammandrag för 1904—febr. 1914 . . . . . 288.
Fiskpriser i Stockholm. Febr. 1913—febr. 1914 . . . . . 290.
Meddelanden från K. Pensionsstyrelsen . . . . 291.

Häft. 4.

Sid.

Kvinnors och minderårigas användande vid fabriker och bergverk i Sverige år 1912 . . . 299.
Industrien i Sverige år 1912 . . . . . 310.
Den australiska lagstiftningen för tryggande av arbetsfreden . . . . . 319.
Kollektivavtalets legislativa reglering i Frankrike . . . . . 324.
Tionde internationella berättelsen över fackföreningsrörelsen (1912) . . . . . 328.

Sid.

Byggnadsverksamheten i rikets stadssamhällen år 1912 . . . . . 331.
Yrkesinspektionens verksamhet under januari—mars 1914 . . . . . 335.
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete . . . . . 338.
Registrering enligt den nya sjukkasselagen. Första kvartalet 1914 . . . . . 340.

Sid.

Kortare meddelanden:
Den danska permanenta skiljedomstolen i arbetstvister . . . . . 342.
Telegrafpersonalens söndagsvila . . . . . 342.
Nattarbete för kvinnor . . . . . 342.
Skyddslagstiftning för kvinnlig restaurantpersonal i Tyskland . . . . . 343.
Kvinnors och minderårigas arbete i fabriker i Ryssland . . . . . 343.
Föreskrifter rörande minimilöner och maximalarbetstid för minderåriga och kvinnor i Förenta Staterna . . . . . 343.
Förbud mot användande av vit fosfor i Indien . . . . . 344.
Riksförsäkringsanstaltens verksamhet under jan.—april 1914 . . . . . 345.
Användningen av ålderdoms- och invaliditetsförsäkringens fonder i Tyskland . . . . . 345.
Sjukförsäkringsverksamheten i Tyska riket under år 1912 . . . . . 346.
Ny lag om olycksfallsersättning åt arbetare i staten New York . . . . . 347.
Arbetsmarknaden i England under mars 1914 348.
Arbetsmarknaden i Frankrike under mars 1914 348.
Arbetsmarknaden i Tyskland under mars 1914 349.
Kommunal arbetslöshetsförsörjning i Berlin . 349.
Kommunala nödhjälpsarbeten för arbetslösa i Frankrike år 1912 . . . . . 350.
Arbetslöshetsförsäkringen i Storbritannien under år 1913 . . . . . 351.
Utvandringen från Sverige. Första kvartalet 1914 . . . . . 351.
Inrättandet av ett centralorgan för övervakande av emigrationen i Österrike . . . . 352.
Den offentliga arbetsförmedlingen i England år 1913 . . . . . 353.
Arbetsförmedlingen i Argentina . . . . . 354.
Bostadsförhållandena vid statsbanorna . . . 354.
Bostäder för spårvägspersonal . . . . . 354.
Bostadsfrågan i Borås . . . . . 354.
Fattigvården i Stockholm . . . . . 354.
Sveriges offentliga arbetsförmedling. Mars månad år 1914 . . . . . 355.
Livsmedelspriser i Sverige. Sammandrag för 1904—mars 1914 . . . . . 368.
Kreaturspriser i Sverige. Sammandrag för 1904—mars 1914 . . . . . 370.
Fiskpriser i Stockholm. Mars 1913—mars 1914 372.

Häft. 5.

Sid.

Arbetsmarknaden under första kvartalet 1914 enligt uppgifter från industriidkare m. fl. . . 373.
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna. Den 1 januari, 1 februari och 1 mars 1914 . 380.
Undersökning rörande vissa hygieniska förhållanden inom cellulosaindustrien i Sverige. I. Större fabriker . . . . . 388.
Yrkesinspektrisens berättelse angående studieresa till Norge, Belgien och England . . . . 431.
Kortare meddelanden:
Nytt riksavtal inom byggnadsämnesindustrien 443.
Inrättandet av yrkesfullmäktige i Finland . 444.
Arbetsinställelser i Tyskland under år 1913 . 444.
Engelskt lagförslag angående arbetarskydd i källarvåningar . . . . . 447.
Spansk lag angående lättnader i arbetet för ammande arbeterskor . . . . . 447.
Pensionsstyrelsens yttrande angående förvaltningen av pensionsfonden . . . . . 447.
Ålderdomspensioneringen i Danmark under åren 1902—1911 . . . . . 450.
Registrerade sjukkassor i Norge under år 1913 451.
Arbetsmarknaden i England under april 1914 451.
Arbetsmarknaden i Frankrike under april 1914 452.
Arbetsmarknaden i Tyskland under april 1914 452.
Arbetslösheten i Danmark under år 1913 . . 453.
Den offentliga arbetsförmedlingen i Massachusetts under år 1913 . . . . . 454.
Kooperativ partihandel under år 1913 . . . . 455.
Bostadsbristen i Göteborg . . . . . 456.
Förslag om tomträttsupplåtelser i Västerås . 456.
Norsk lag om småbruks- och bostadslån . . 457.
Lönestatistik för sockerindustrien år 1912 . . 458.
Semester för kommunalarbetare i Söderhamn 460.
Lagstiftningen angående utländska arbetare i Danmark . . . . . 460.
Arbetslön och arbetstid i Europa och Amerika . . . . . 461.
Inrättandet av nya lönenämnder i England . 461.
Internationell undersökning angående vård av tuberkulossjuka . . . . . 462.
Sveriges offentliga arbetsförmedling. April månad år 1914 . . . . . 463.
Översikt av livsmedelspriser i Sverige under första kvartalet 1914 . . . . . 476.
Livsmedelspriser i Sverige. Sammandrag för 1904—april 1914 . . . . . 480.
Livsmedelspriser å olika orter i riket. *Första kvartalet 1914* . . . . . 482.
Kreaturspriser i Sverige. Första kvartalet 1914 . . . . . 491.
Kreaturspriser i Sverige. Sammandrag för 1904—april 1914 . . . . . 492.
Fiskpriser i Stockholm. April 1913—april 1914 . . . . . 494.
Meddelanden från K. Pensionsstyrelsen . . . . 495.

Häft. 6.

Sid.

Löner och levnadskostnader vid Trollhätte kanals ombyggnad samt inom därmed jämförliga arbetsområden . . . . . 499.
Inledning . . . . . 499.
I. Lönenivån och löneutvecklingen . . . . 502.
1. Arbetargrupper . . . . . 502.
2. Arbetssäsonger . . . . . 505.
3. Arbetslön och arbetsförtjänst. . . 510.
II. Konjunkturer och levnadskostnader . . 524.
1. *Konjunkturer* . . . . . 524.
2. Livsmedelspris . . . . . 524.
3. Bostadspris . . . . . 526.
Kooperativ verksamhet i Sverige 1908—1910 . . 546.
Livsmedelsprisens stegring och orsakerna därtill . . . . . 561.
Motioner i sociala frågor vid 1914 års riksdag 566.
Jordfrågan . . . . . 566.
Nykterhetsfrågan . . . . . 567.
Arbetsinställelser (strejker och lockouter) i Sverige 1914.
Första kvartalet . . . . . 568.
1912—1913 års allmänna bostadsräkning. VI. Jönköping . . . . . 576.
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete . . . . . 582.
Kortare meddelanden:
Nytt riksavtal inom småglasindustrien . . . 585.
Förlikningskommissionens hemställan rörande medling i konflikten vid Trollhättans kanalarbeten . . . . . 585.
Cirkulärskrivelse från schweiziska förbundsrådet beträffande diplomatisk konferens för arbetarskydd . . . . . 587.
Söndagshandeln . . . . . 588.

	Sid.
Förordning angående skydd mot yrkesfara i Finland	588.
Inskränkning av kvinnors och minderårigas arbete i Frankrike	589.
Arbetarskydd vid allmänna arbeten i Schweiz	589.
Arbetarskyddslagstiftning i Grekland	590.
Riksförsäkringsanstaltens verksamhet under januari—maj 1914	590.
Registrerade sjukkassor i Danmark under år 1913	590.
Arbetsmarknaden i England under maj 1914	590.
Arbetsmarknaden i Frankrike under maj 1914	591.
Arbetsmarknaden i Tyskland under maj 1914	591
Förslag angående åtgärder mot arbetslöshet i Stockholm	592.
Sockerbruksarbetarna i Norrköping	592.
Arbetslösheten i Köpenhamn	592.
Statistik angående arbetslösheten inom de österrikiska fackförbunden	594.
Den svenska utvandringen över Danmark	594.
Stockholms läns arbetsförmedling	596.
Yrkesföreningarna i Belgien under treårsperioden 1908—1910	596.
Fattigvården i Stockholm under år 1912	598.
Lönestatistik för stuveribranschen åren 1911 och 1912	599.
Vinstandelssystemet i utlandet	601.
Lönenämndernas verksamhet i England	601.
Åtgärder mot dyrtiden i Östersund	602.
Sveriges offentliga arbetsförmedling. Maj månad år 1914	603.
Livsmedelspriser i Sverige. Sammandrag för 1904—maj 1914	616.
Kreaturspriser i Sverige. Sammandrag för 1904—maj 1914	618.
Fiskpriser i Stockholm. Maj 1913—maj 1914	920.

Nykterhetskommitténs betänkande med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker.

Nykterhetskommittén har nyligen avlämnat ett av kommittén utarbetat förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker.

Betänkandet, som omfattar c:a 450 sidor inklusive reservationer och en av doc. Lundstedt verkställd utredning i ersättningsfrågan, skall här nedan i dess väsentligaste delar refereras.

Behovet av en reformerad rusdryckslagstiftning.

Efter att hava erinrat om den stora uppmärksamhet, som ägnats åt rusdryckslagstiftningen i vårt land, framhåller kommittén, att ehuru rusdryckskonsumtionen nedgått, förhållandena allt fortfarande äro synnerligen otillfredsställande på detta område. Fylleriförseelserna hava sålunda hittills icke visat några nämnvärda tendenser att minskas, och dryckenskap förekommer fortfarande i stor omfattning, särskilt i de större städerna. Detta är så mycket mer anmärkningsvärt, som under de sistförflutna decennierna nykterhetsrörelsen fått en allt större anslutning. För närvarande uppskattas antalet personer, som äro anslutna till de egentliga nykterhetsföreningarna, till minst 450 000. Och vidare finnes säkerligen ett icke ringa antal personer, som äro absolutister utan att vara anslutna till någon sådan förening. Med hänsyn till denna omständighet, vilken tyder på att massan av konsumenter icke ökats i samma grad som folkmängden eller måhända stått stilla eller minskats, lämnar sänkningen av konsumtionssiffran icke i och för sig något bevis för att konsumtionen bland de verkliga konsumenterna minskats. Snarare torde det kunna antagas, att konsumtionen, åtminstone inom vissa folkgrupper och å vissa platser, stegrats. Hur omfattande nykterhetsrörelsens med allmänna medel understödda upplysningsverksamhet än må bedrivas, är den ej tillräcklig som medel att bekämpa alkoholmissbruket. Den frivilliga nykterhetsverksamheten har sin begränsning. Den kan icke nå längre än till dem, som vilja höra och som söka helt eller delvis tillägna sig dess grundsatser. Alltför många ställa sig fullständigt avvisande till densamma. Under påverkan av annan uppfattning eller av gammal sed hemfalla de till ett rusdrycksbruk, som lätt leder till missbruk, varigenom de bliva en börda för samhället, sin omgivning och sin familj. Icke heller få i detta sammanhang glömmas de rådande sociala missförhållandena, vilka tyvärr ofta medföra stor fattigdom med åtföljande trångboddhet, upplösning av familjebanden och allsköns otrevnad, som driva den därav förföljde att undan eländet söka en bedräglig tröst i rusdryckerna. Orsakerna må vara vilka som helst, men nykterhetsrörelsen och upplysningsverksamheten stå ofta vanmäktiga, och det är därför lagstiftningen måste skyddande ingripa till förekommande av att allt flera bringas på fall.

Förslagets principer.

Vid utarbetandet av förslaget har kommittén sökt tillgodose följande grundsatser: 1) en huvudsakligen lika behandling av de olika slagen av rusdrycker, 2) beredandet åt kommunerna genom deras beslutande organ och myndiga befolkningar av ett avgörande inflytande beträffande inskränkningar i eller förbjudande av rusdryckshandeln samt

skapandet av större effektivitet åt kommunernas beslut i dylikt avseende, 3) förhindrandet såvitt möjligt för rusdrycksmissbrukare att förskaffa sig rusdrycker, 4) inrättande av en enhetlig, all rusdryckshandel omfattande organisation, vilken utgör förutsättningen för kontroll och övervakning av denna handel.

Den lika behandlingen av olika slags rusdrycker.

Om också spritdrycker, vin och öl ifråga om sammansättning och användning sinsemellan äro mycket olikartade, anser kommittén, att de dock äro varandra lika däruti, att de alla kunna missbrukas och att följderna av deras missbruk alltid äro desamma. Under sådana omständigheter finnes det i och för sig ingen anledning att vidtaga olikartade åtgärder för att förekomma ett likartat missbruk.

Behovet av likartade försäljningsbestämmelser för alla slags rusdrycker blir desto större, ju mera man skärper bestämmelserna ifråga om spritdryckers försäljning och ställer strängare krav på upprätthållande av nykterhet och ordning. Erfarenheten dagalägger, att inskränkningar i handeln med rusdrycker av ett slag endast åtföljas av en ökning i förbrukningen av sådana drycker av annat slag, vilka fortfarande kunna lättare åtkommas.

Även de försäljningsbestämmelser, vilka kommittén i lagförslaget förordat i fråga om försäljning av spritdrycker, skulle, om de genomfördes utan att samtidigt avse jämväl vin och öl, dock icke kunna hindra, att missbruk av vin och öl i stor utsträckning trädde i det nuvarande spritmissbrukets ställe. Förbud för vissa personer att utminuteringsvis inköpa rusdrycker skulle sålunda icke effektivt låta sig genomföras, om dylika personer på grund av för skilda rusdrycker olikartade försäljningsbestämmelser kunde lättare bereda sig tillgång till vin och öl. I detta avseende komme de icke att tillbakahållas därav, att vinet eller ölet är alkoholsvagare, eller att ölet är långt dyrare berusningsmedel än brännvinet. Enär därför en mer avsevärd förbättring av nykterhetstillståndet icke kan förväntas utan likformiga försäljningsbestämmelser för olika slags rusdrycker, har kommittén i det föreliggande förslaget till förordning i regeln likställt försäljning av spritdrycker, vin och öl och endast där särskilda omständigheter förelegat gjort åtskillnad dem emellan.

Kommunernas självbestämningsrätt.

Ett av de utmärkande dragen i 1855 års brännvinsförsäljningsförordning var, att den i vidsträckt omfattning överlät åt kommunen att förbjuda brännvinsförsäljning inom sitt område. Denna tendens har av lagstiftningen sedermera utsträckts jämväl till åtskilliga slag av vin- och ölförsäljning. Enligt kommitténs uppfattning bör denna grundtanke i den svenska rusdryckslagstiftningen nu mera fullständigt genomföras. Den har i förslaget utvecklats efter två olika linjer. Å ena sidan har den kommunala medbestämmanderätten fullständigt genomförts (det s. k. kommunala vetot). Å andra sidan har föreslagits bestämmelser, avseende att bereda möjlighet för kommunens samtliga myndiga och välfrejdade medlemmar att genom den kommunala folkomröstningen förbjuda varje slag av rusdryckshandel (det s. k. lokala vetot).

Kommunalrepresentationernas veto.

I fråga härom anför kommittén, att kravet på en sådan självbestämningsrätt under de senaste årtiondena i allt högre grad vunnit beaktande i vår lagstiftning. Den allenahärskande ställning, som de administrativa myndigheterna fordom intogo, har sålunda blivit alltmer begränsad, utan att detta berott på misstroende mot dessa myndigheters

förmåga att handlägga ifrågavarande ärenden. Orsaken till denna tendens i lagstiftningen bör i stället ses mot bakgrunden av den utveckling, som under de sistförflutna femtio åren ägt rum på det kommunala området. De befogenheter, som genom 1862 års kommunalförordningar gåvos kommunerna att självständigt handlägga sina angelägenheter under vissa former, återverkade även på behandlingen av vissa frågor, vilka icke ansågos vara av egentlig kommunal natur, men som nära angingo kommunen och dess invånare och för dem voro av stor betydelse. Det intresse, som kommunerna hade beträffande det sätt, varpå dessa frågor avgjordes, förde med sig anspråk på att få deltaga i deras avgörande. Principiellt sett synas ej heller några bärande skäl kunna anföras mot det befogade i dessa anspråk. Det är ju icke fråga om att fullständigt upphäva de administrativa myndigheternas befogenhet, utan endast att såtillvida inskränka denna, att de icke kunna medgiva upplåtande av rättigheter, som de lokala myndigheterna avstyrka. Konungens befallningshavandes uppgift att övervaka sedligheten och den allmänna ordningen blir givetvis icke i någon mån inskränkt av denna medbestämmanderätt, enär befallningshavanden allt framgent skulle behålla sin befogenhet att avslå ansökningar om rättigheter. Kommittén föreslår därför, att den kommunala medbestämmanderätten skall avse samtliga slag av försäljningsrättigheter, något som i hög grad underlättas därigenom, att bolagen skola utöva det övervägande antalet försäljningsrättigheter. Utövandet av kommunernas fullständiga medbestämmanderätt beträffande rusdryckshandeln skall enligt förslaget tillkomma den beslutande kommunalmyndigheten, nämligen i stad stadsfullmäktige och allmän rådstuga och på landet kommunalstämman.

Folkomröstningsvetot.

I fråga närom ingår kommittén till en början på en undersökning, huruvida frågor rörande rusdrycksförsäljning äro att anse såsom kommunens gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter. Av nämnda undersökning drager kommittén den slutsatsen, att det med fullt fog kan sägas råda en bestämd skillnad mellan kommunens befogenhet att handlägga ärenden tillhörande rusdryckslagstiftningen och dess befogenhet att bestämma över kommunens gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter, och att detta förhållande bryter udden av den principiella invändningen mot det lokala vetot, att dettas införande skulle innebära början till ett upprivande av den ordning, som nu gäller för kommunala besluts fattande.

Emellertid kan man ju ej bortse från det faktum, att kommunen realiter haft och har ett betydande inflytande på avgörandet av frågan om, huruvida inom densamma rusdrycksförsäljning må få äga rum eller icke. Och vad man med införandet av kommunal folkomröstning avser är dels att utvidga denna kommunala självbestämmanderätt och dels att på ett strängt begränsat område låta personlighetsprincipen göra sig starkare gällande än på andra kommunala verksamhetsområden. Lättheten att bestämt begränsa det område, där det nya folkomröstningsinstitutet skulle äga tillämpning, i förening med det förhållandet, att här föreligger en fråga, som alldeles särskilt berör de breda folklagrens väl och ve, borde häva de betänkligheter, som tilläventyrs ännu kunna hysas mot införandet av ett nytt och mera demokratiskt tillvägagångssätt vid avgörande av med rusdryckshandeln sammanhängande spörsmål.

Kommittén anser det icke kunna förnekas, att de kommunala myndigheter, som haft att avgiva yttrande i rusdrycksförsäljningsfrågor, varit benägna att se dessa ur andra synpunkter än det stora flertalet kommunalmedlemmar vanligen anlägga på desamma. Åtskilliga gånger har därför inträffat, att röstmajoriteten, som representerar de högre röstetalen, å en kommunalstämma tillstyrkt upplåtande av rusdrycksförsäljningsrätt, men personflertalet, som väsentligen bestått av de lägre röstetalsägarna, uttalat sig däremot. Det bör därför vara till fördel, att en anordning införes, varigenom kommunens befolkning beredes tillfälle att direkt och utan sammankoppling med andra frågor giva sin mening tillkänna, om rusdryckshandeln inom kommunen skall förbjudas.

Visserligen hava de kommunala rösträttsbestämmelserna under det senast förflutna årtiondet ändrats i sådan riktning, att ett större inflytande på kommunens angelägenheter beretts åt innehavarna av de mindre röstetalen, men oaktat dessa ändringar kan en fullt tillfredsställande ordning icke anses hava åstadkommits för handläggningen av kommunala nykterhetsfrågor. De skäl, som enligt mångas uppfattning tala för, att rösträtten vid behandlingen av kommunala ärenden bör stå i visst förhållande till de utskylder, varmed man bidrager till kommunens utgifter, torde nämligen icke kunna göras gällande för rösträtts utövande vid avgörandet av ärenden rörande rusdrycksförsäljningen. Ty förbud mot rusdrycksförsäljning inom kommunen medför numera icke så som förut minskning i kommunens inkomster.

Den uppgift, som de lokala korporationerna, kommunerna, genom lagstiftningen tilldelats i fråga om rusdrycksförsäljningen, har begränsats till att tillgodose nykterhetsintresset. Önskvärdheten av att denna uppgift kan få utan andra hänsyn göra sig gällande vid kommunernas behandling av rättighetsupplåtelser har upprepade gånger betonats under nykterhetsfrågans behandling i vårt land. Senast har detta fått ett starkt uttryck i den av statsmakterna godkända planen rörande frigörandet av kommunerna från deras ekonomiska beroende av från rusdryckshanteringen härflytande medel. För hela samhället är det givetvis av stor vikt, att denna kommunernas uppgift att främja nykterheten, vilken redan i 1855 års lagstiftning erhållit en så betydelsefull ställning, kan vinna näring från den strävan mot större folknykterhet, som sedermera med allt större styrka framträtt icke minst hos de djupa lagren av vårt folk.

Frågan huruvida rusdryckshandeln bör inom en kommun förbjudas är så väsentligen en sedlighetsfråga, att den enda riktiga grundsatsen synes vara, att var och en, oavsett om han i större eller mindre grad eller icke alls bidrager till kommunens utgifter, får lika rösträtt vid handläggningen av denna fråga. För att i densamma bilda sig en mening fordras icke någon mera speciell sakkunskap eller studium av utredningsmaterial; upplysningen om och daglig erfarenhet av rusdrycksbrukets följder torde vara så spridda bland flertalet medborgare i vårt land, att man i allmänhet med någon eftertanke torde kunna bilda sig ett omdöme, om rusdryckshandeln bör inom vederbörande kommun förbjudas. Särskilt synas de i ekonomiskt avseende sämst ställda samhällsklasserna icke böra utestängas från att utöva inflytande, såsom nu är fallet. Inom dessa samhällsklasser framträda nämligen följderna av rusdrycksbruket i sina svåraste former, emedan den minsta ekonomiska motståndskraften där är tillfinnandes. Det är också icke minst bland dem, som en riklig erfarenhet finnes om denna fråga. Om medlemmarna inom dessa klasser tillerkännas rösträtt i frågor av denna art, hava därmed de sämst ställda befolkningslagren beretts möjlighet att höja sig själva i ekonomiskt och socialt hänseende. Säkerligen skulle de i regel använda denna möjlighet till båtnad för samhället.

Vad särskilt beträffar medgivande av rösträtt åt kvinnorna, då fråga är om införande av rusdrycksförsäljning inom kommunen, må erinras, att arbetet för höjandet av sedligheten och värnandet om hemmen alltid har ansetts såsom en för kvinnorna särskilt lämpad uppgift, och då rusdrycksbruket visat sig utöva ett fördärvligt inflytande i sedligt avseende och på hemlivet, hava kvinnorna att representera och tillvarataga viktiga intressen beträffande frågan om inrättande av rusdrycksförsäljning inom kommunerna. Beredande av rösträtt åt kvinnorna skulle också otvivelaktligt främja nykterhetsintresset, enär kvinnorna i mycket mindre omfattning än männen äro begivna på dryckenskap och i hemmen hava rikliga tillfällen att iakttaga rusdrycksbrukets följder för familjen och det uppväxande släktet.

Den befogenhet, som tillerkännes kommunens befolkning att genom allmän omröstning med bindande verkan uttala sig mot detaljhandel med rusdrycker inom kommunen, måste emellertid utformas på ett annat sätt än den befogenhet, som i samma avseende tillkommer de kommunala myndigheterna. Denna skillnad sammanhänger därmed, att en kommunal folkomröstning enligt kommitténs förmenande alltid måste erhålla karaktären av ett principuttalande angående frågan, huruvida detaljhandel med rusdrycker

överhuvud bör inom kommunen tillåtas eller ej — vilket däremot ej är fallet med ett stadsfullmäktiges eller kommunalstämmans utlåtande över vissa föreliggande ansökningar om rätt till sådan detaljhandel. Kommittén har därför anordnat den kommunala folkomröstningen i form av en lagstiftningsakt rörande rusdryckshandeln inom kommunen och icke i form av ett beslut av en högre instans över stadsfullmäktige och kommunalstämma beträffande deras uttalande om samma handel. Med denna anordning av folkomröstningsinstitutet faller det sig helt naturligt att låta resultatet av en omröstning äga bindande verkan, till dess en ny folkomröstning givit utslag i motsatt riktning. Genom denna bestämmelse, förstärkt med föreskriften att omröstning ej får företagas oftare än vart tredje år, vinnes den fördelen, att ifrågavarande stora och besvärliga apparat ej allt för ofta tages i anspråk samt att förhållandena i fråga om rusdryckshandeln inom varje kommun efter en omröstnings företagande lämnas någon tid att stadga sig, innan nya förändringar påkallas. Önskemålet att låta den allmänna omröstningen framstå såsom inom kommunen normgivande och fördelen av att sålunda bereda större stabilitet åt det genom en sådan erhållna uttalandet, synas ej lika osökt kunna vinnas, därest den kommunala omröstningen anordnas såsom en instans över stadsfullmäktige eller kommunalstämma i hithörande frågor.

Kommunal folkomröstning skall enligt kommitténs förslag avse försäljning av alla slags rusdrycker och icke verkställas oftare än vart tredje år. Har vid kommunal folkomröstning minst $^2/_3$ av de röstande uttalat sig för förbud mot upplåtande av rättigheter till detaljhandel med rusdrycker, skall förbud i sådant avseende vara för kommunen gällande. För upphävande av förbud erfordras, att vid ny folkomröstning minst $^2/_3$ av de röstande uttalat sig för upphävandet.

Röstberättigad vid kommunal folkomröstning är envar i kommunen mantalsskriven, välfrejdad svensk man och kvinna från och med kalenderåret näst efter det, varunder han eller hon uppnått 21 år, dock ej den, som står under förmynderskap eller fattigvårdsstyrelses målsmansrätt. Varje röstande tillkommer en röst.

Berättigad att påkalla kommunal folkomröstning är envar, som äger rösträtt, och skall framställning härom göras hos Konungens befallningshavande under februari månad. Har dylik framställning gjorts av så många personer, att antalet motsvarar minst 1/20 av kommunens mantalsskrivna befolkning enligt senast justerade mantalslängd, och antingen jäv icke anförts mot sökandenas behörighet eller det efter prövning av jävsanmärkningar visar sig, att framställning omfattas av det ovannämnda antalet behöriga personer, skall Konungens befallningshavande förorda om omröstning. Omröstningen skall i regeln, verkställas minst 9, högst 12 veckor efter utlysandet och utsättas till sön- eller helgdag samt, om behovet kräver, jämväl till närmast föregående eller efterföljande dag.

Omröstning förrättas på landet inför en omröstningsnämnd och skall som sådan tjänstgöra den valnämnd, som enligt lagen om val till riksdagen är valförrättare.

I stad förrättas omröstningen inför magistraten eller inför magistratens deputerade.

Bestämmelserna rörande upprättande av röstlängd, om granskning av densamma, om omröstningens förrättande, om röstsammanräkning m. m. äro utarbetade i analogi med vallagens bestämmelser om val till Riksdagens andra kammare.

Försäljningsrättigheter.

Kommittén följer samma princip, som i allmänhet varit rådande i hittills gällande brännvinslagstiftning, nämligen att försäljning ej får äga rum, utan att tillstånd därtill medgivits samt vissa betryggande garantier förebragts för att försäljningen kommer att handhavas i lagens syfte. Förutsättningen för inrättande av försäljning är sålunda, dels att det inom vederbörande kommun framträtt ett konsumentintresse av den styrka, att det vinner beaktande från kommunens och Konungens befallningshavandes sida, och dels att detta intresse är representerat av personer, vilkas personliga egenskaper utgöra

borgen för, att den av dem handhavda försäljningen åstadkommer en så ringa skada som möjligt och att syftet med de i förordningen givna stadgandena i största möjliga utsträckning vinnes.

I regeln böra därför inga rättigheter till detaljförsäljning av rusdrycker få upplåtas direkt till enskilda personer, enär deras ekonomiska intresse av ökad vinst på försäljningen nödvändigtvis leder till konflikt med lagstiftningens strävan att nedbringa konsumtionen, utan bör rusdrycksförsäljningen enhetligt organiseras genom bolag, vilka bildats för uppgiften att försälja rusdrycker utan att därå erhålla någon ekonomisk vinning. Bolagen skola sålunda hava hand om all försäljning till direkt konsumtion och själva driva all utminutering av rusdrycker samt antingen själva eller genom överlåtna rättigheter utskänka dessa drycker.

Detta betingar emellertid en sådan ändring i tillverkarnas hittillsvarande ställning, att de framdeles icke få sälja direkt till konsumenter, utan allenast till återförsäljare. I denna sin egenskap hava de benämnts partihandlare. Denna nya grupp rättighetsinnehavare, som karakteriseras av sin ställning som bolagens leverantörer, kommer att omfatta ej blott tillverkare utan ock de tillverkarna närstående näringsidkare, vilka bereda, lagra och förskära vissa slags rusdrycker och vilka på den grund av kontrollstyrelsen få rättigheter till partihandel.

Bestämmelser om utminutering av rusdrycker.

Efter en utförlig redogörelse angående hittills framställda eller i praktiken prövade förslag till nya bestämmelser angående utminutering av rusdrycker anför kommittén, att den anser behövligheten av en genomgripande utminuteringsreform vara till fullo styrkt. Från åtskilliga håll har visserligen anförts, att en dylik reform endast har betydelse för de samhällen, där rusdrycksförsäljning fortfarande skulle äga rum, och egentligen allenast för de större samhällena. Det skulle därför vara önskligt, har man sagt, att en dylik reform vidtoges i dessa samhällen, men den borde icke införas i lagstiftningen och därmed bliva obligatorisk för alla samhällen. Enligt kommitténs mening innebär denna invändning ett underskattande av, vad man medels en dylik utminuteringsreform kan vinna. Såsom förut framhållits, sträcka sig verkningarna av rusdrycksförsäljningen långt utöver de kommuners gränser, där bolag äro belägna, och en trängande uppgift för lagstiftningen synes vara att förhindra, att icke vissa kommuners strävanden att bekämpa dryckenskapen neutraliseras genom rusdrycksbandeln i andra kommuner. Åtkomsten av de utminuteringsvis försålda rusdryckerna måste oberoende av boningsort, såvitt det låter sig ske, omöjliggöras för en var, som uppenbart missbrukar dylika drycker, vilket åter förutsätter, att bolagen veta och bevara kännedom om, till vilka personer de sälja och myckenheten av det sålda.

En utminuteringsreform av denna innebörd är emellertid beaktansvärd även ur en annan synpunkt. Den av kommittén föranstaltade utredningen om brister i gällande lagstiftning giver vid handen, att olaga försäljning förekommer i synnerligen stor omfattning, och särskilt att bestämmelsen om, att ingen må tillhandagå allmänheten med anskaffande av spritdrycker i mindre kvantitet än han själv äger försälja, ofta överträdes. Även om dessa företeelser skulle i någon mån kunna inskränkas genom skärpta ansvarsbestämmelser samt genom att giva en tydligare formulering åt den s. k. salningsparagrafen, torde dock därigenom någon större effekt icke kunna ernås. Ålägges däremot rusdrycksförsäljaren att registrera icke blott till vem han säljer, utan också hur mycket han säljer samt när han säljer, synes en förutsättning hava skapats för en helt annan kontroll å dem, som vilja olagligen sälja eller tillhandagå andra med anskaffande av rusdrycker, än som eljest är möjligt.

Slutligen må framhållas, att en utminuteringsreform av nu nämnd innebörd otvivelaktigt kommer att bidraga till bekämpande av dryckessederna, särskilt i de råa former, vari de mångenstädes i vårt land taga sig uttryck. Då nämligen en dylik reform

tillåter en begränsning av rusdrycksinköpens storlek, bör bruket att på en gång förtära stora kvantiteter i viss mån kunna motverkas. Och då en uppenbart omåttlig användning leder till avstängning från vidare köp utminuteringsvis, ligger utan tvivel i denna påföljd för många personer ett kraftigt motiv till iakttagande av varsamhet.

Reformkraven rörande utminuteringen hava, som ovan framhållits, vunnit anslutning på flera olika orter i landet, och det torde kunna förväntas, att reformen i detta avseende under år 1914 kommer att tillämpas av ett ej ringa antal bolag. Nödvändigheten av samverkan mellan de olika bolagen har också allt mera blivit insedd, och det bolag, som i en viss trakt först börjat tillämpa de nya grundsatserna för utminuteringen, har sökt vinna andra och närgränsande bolag därför. Emellertid synes, åtminstone att döma av frågans utveckling hittills, som om olika, i viktiga detaljer skiljaktiga system skulle komma att tillämpas på olika håll. En dylik utveckling torde emellertid i längden komma att visa sig mindre önskvärd, enär därigenom den nödiga samverkan kan äventyras.

Det kan visserligen synas riktigt, att det till en början experimenteras med olika system för att därigenom vinna erfarenhet om de bästa möjliga detaljbestämmelserna, och från denna synpunkt kunde det synas önskvärt, att endast vissa huvudgrunder upptogos i lagstiftningen. Av åtskilliga skäl torde emellertid en dylik lösning av frågan vara mindre lämplig. Systemet med individuella restriktioner kan nämligen redan anses hava blivit så prövat i praktiken, att man på denna grund icke behöver avvakta ytterligare erfarenhet för att bilda sig ett omdöme i frågan, huru de närmare bestämmelserna böra utformas. Och då här gäller att lagfästa en utminuteringsreform, synes en så vid avfattning av bestämmelserna, att i flera viktiga avseenden från varandra avvikande försäljningsanordningar skulle få vidtagas av olika bolag, kunna medföra bestämda olägenheter. Då verkan av utminuteringsreformen i hög grad torde bliva beroende av, huru långt bestämmelserna gå med hänsyn till uppfyllande av vissa krav från försäljarens och köparens sida, har kommittén funnit lagstiftningen böra innehålla vissa minimifordringar i detta avseende. Även om härigenom utminuteringsbestämmelserna bliva i flera avseenden detaljerade, är det ur både nykterhets- och ordningssynpunkt en oomtvistlig fördel, såväl att ett i sina huvuddrag enhetligt system från början vinner tillämpning över hela landet, som ock att man på förhand förpliktar bolagen att uppfylla vissa nödvändiga kontroll- och ordningsföreskrifter. Kommitténs förslag upptager därför en enhetligt verkande organisation ifråga om avstängningen, särskilda bestämmelser ifråga om köp genom ombud och efter rekvisition samt slutligen en maximigräns för köp.

Efter kommitténs förslag skola följande personer icke vara berättigade att inköpa rusdrycker nämligen 1) den som icke fyllt 21 år, 2) den som under de senaste två åren blivit sakfälld för fylleri eller under de senaste tre åren blivit sakfälld mer än en gång, 3) den som under de tre senaste åren dömts till ansvar för brott, som i allmänna strafflagen är belagt med straff, om rätten funnit brottet hava begåtts under inflytande av starka drycker, eller den, som under de tre senaste åren undergått straffarbete eller fängelse för dylikt brott, 4) den som under de tre senaste åren fällts till ansvar för olovlig försäljning eller för olovligt tillhandagående med anskaffande av rusdrycker, 5) den som under de senaste tre åren undergått tvångsarbete, 6) den, beträffande vilken under de senaste tre åren beslut fattats, att han skall intagas å alkoholistanstalt, eller som vårdats under denna tid å dylik anstalt, 7) den som å lasarett eller dylik anstalt under de tre senaste åren vårdats för delirium tremens eller annan alkoholpsykos, 8) den, beträffande vilken nykterhetsnämnd förordnat, att rusdrycker icke må till honom utminuteras. Dylikt beslut av nykterhetsnämnd kan endast fattas efter anmälan av vissa kommunala nämnder eller tjänstemän eller anhörig eller närstående till den beslutet gäller eller efter anhållan av denne själv. Över dylikt beslut kan klagan föras.

Utminutering av spritdrycker får ej äga rum till annan än den, som hos bolag skriftligen anmält sig önska inköpa dylika drycker med uppgift om sitt fullständiga

namn, födelseår, födelsedag, yrke, bostad och hemvist. Om så påfordras, skall uppgifternas riktighet styrkas. Visar det sig, att inga hinder föreligga för utminutering till den, som gjort anmälan om köp, skall bolaget tillställa honom motbok, innehållande rekvisitionsblanketter med anvisning å visst utminuteringsställe, där han äger köpa. Genom särskilda bestämmelser är sörjt för att en person ej må kunna köpa å mera än ett ställe.

Sker anmälan av kvinna, skall bolaget pröva, huruvida och under vilka förbehåll rusdrycker må till henne utminuteras.

Avhämtning av rusdrycker å utminuteringsställe får äga rum endast mot avlämnande av köparens egenhändigt undertecknade rekvisition och erläggande av kontant betalning. Gäller inköpet spritdrycker, skall därjämte motboken uppvisas. Avhämtas dryckerna genom ombud, får ej som sådant begagnas person, som är avstängd från köperätt.

Försändning av spritdrycker får genom systembolaget endast ske till köpare, som är bosatt inom den kommun, där bolaget finnes, och innan sådan försändning sker, skall köparens motbok hava företetts samt skriftlig rekvisition och betalning hava erhållits. Vin och öl får från utminuteringsställe försändas endast efter köparens skriftliga rekvisition och sedan betalning för varan erhållits. Bor köparen inom samma kommun som bolaget, kan dock rekvisitionen och betalningen erläggas vid varans avlämnande i bostaden.

Med den, som har rätt att idka partihandel med vin och öl, d. v. s. bryggare och vingrosshandlande, kan bolag överenskomma, att från bolaget rekvirerade drycker må försändas direkt av partihandlaren till köpare. Dylik försändning må dock ej ske till köpare, som bor inom kommun, där på grund av folkomröstning rättigheter till detaljhandel med rusdrycker ej få meddelas.

Motbok gäller endast för den person, å vilken den är utställd. Därför får ej någon tillhandagå med att å egen motbok för annans räkning anskaffa rusdrycker eller med att låta egen motbok av annan användas för inköp för dennes räkning. Ej heller får någon yrkesmässigt eller mot ersättning tillhandagå annan med anskaffande av rusdrycker.

Rusdrycker få ej utminuteras i mindre myckenhet än $^1/_3$ liter (för närvarande 1 liter). Spritdrycker får ej utminuteras i större myckenhet än 1 liter i kalenderveckan. Dock kan större myckenhet få inköpas vid visst tillfälle efter skriftlig ansökan hos bolaget, såvida särskilda skäl föreligga.

Import av rusdrycker.

En icke obetydlig import förekommer, särskilt av finare spirituosa och viner, till enskilda personer. Med säkerhet torde kunna förväntas, att denna import framdeles skulle komma att nå en betydligt större omfattning än vad nu är fallet, om de av kommittén föreslagna försäljningsbestämmelserna genomfördes, utan att samtidigt importrätten reglerades. Givetvis skulle också de missförhållanden, som redan nu visat sig åtfölja den direkta importen till konsumenter, under den ifrågasatta förändrade lagstiftningen komma att bliva både flera och svårare.

Till förekommande härav skulle den utvägen kunna tänkas, att tullsatserna å spritdrycker höjdes. Någon effekt torde väl kunna erhållas genom en dylik höjning, men efter kommitténs mening skulle den endast vara av övergående betydelse. Fördyring av varan kan väl bidraga till konsumtionens minskning, men erfarenheten synes giva vid handen, att en dylik fördyring icke för de egentliga alkoholmissbrukarna utgör ett tillräckligt hinder för att avhålla dem från inköp.

Enligt kommitténs mening måste man därför på andra vägar söka vinna en ur nykterhetssynpunkt tillfredsställande anordning. Om utminutering av rusdrycker eljest endast får ske genom bolag, är det blott en naturlig konsekvens, att samma princip tillämpas också ifråga om importen. Kommittén har därför föreslagit, att enskilda icke

annat än genom bolag få från utrikes ort inköpa rusdrycker. Med en dylik bestämmelse blir det möjligt att få till stånd en hittills bristande, men oundgängligen nödvändig kontroll å importen av rusdrycker. Då emellertid denna bestämmelse är tillkommen allenast i kontrollsyfte, följer härav som konsekvens, dels att bolagen böra vara skyldiga, att om kund så begär och erforderligt penningebelopp nedsättes som säkerhet för betalningens fullgörande, från angiven handlande i utlandet söka anskaffa de uppgifna rusdryckerna, dels ock att bolagen vid sådan import icke böra pålägga de införda dryckerna annan avgift än den, som är betingad av de med bolagets besvär med importen förenade kostnader.

Inom kommittén har förelegat ett förslag, att inköp av rusdrycker från utrikes ort skulle kunna tillåtas enskilda, dock med rätt att från tullen utlösa varan först efter uppvisande av från bolag utfärdat medgivande därtill. Det har emellertid synts kommittén, att det förslag, vid vilket kommittén stannat, är att föredraga framför detta, enär genom fordran på nedsättning av kontant belopp dels undantag icke gjorts till förmån för den enskilde importören-konsumenten från principen, att rusdrycker ej må köpas på kredit, dels ock förebyggts den eventualiteten, att utländsk firma tillsänder svensk adressat varor, vilka denne sedan icke äger utlösa.

Utskänkning av rusdryoker.

Enligt kommitténs mening föreligger på detta område samma behov av enhetliga försäljningsbestämmelser och likformig försäljningsorganisation som i fråga om utminutering av rusdrycker. En gammal och ofta bestyrkt erfarenhet ifråga om restriktioner å rusdryckshanteringen är den, att om man söker minska förbrukningen å en gren av denna hantering, förbrukningen å andra grenar av densamma tenderar till att ökas. Med denna erfarenhet för ögonen torde det med skäl kunna befaras, att om man lämnade bestämmelserna rörande utskänkningen oberörda av den ifrågasatta lagstiftningen och sålunda bibehölle i förhållande till bolagen fristående utskänkningsrättigheter, den avsedda effekten av de av kommittén föreslagna restriktionerna ifråga om utminutering skulle motverkas därigenom, att konsumtionen av rusdrycker å de fristående utskänkningsställena betydligt komme att ökas. Inordnas däremot försäljningen å båda dess huvudgrenar, utminutering och utskänkning, under ett försäljningsorgan, är därmed en förutsättning skapad för en likformigt verkande restriktivpolitik.

Kommittén föreslår därför, att all spritdrycksutskänkning skall ske direkt eller indirekt genom bolag. Vad vin och ölutskänkning beträffar, föreslår kommittén, att jämväl denna skall ske genom bolag, vare sig bolag för spritdrycksutskänkning inom kommunen finnes inrättat eller särskilt bolag inrättats. Rätt till utskänkning av vin och öl eller endera av dessa drycker kan också upplåtas till bolag i annan kommun. Slutligen kan utskänkning av öl i samband med servering av måltid upplåtas åt enskild person, om bolag i kommunen icke erhållit rätt till försäljning av rusdrycker. Med måltid förstås ifråga om dylik utskänkningsrörelse av gäst rekvirerad mat till ett pris, som ej understiger dubbla priset av rekvirerat öl, och får betalning för ölet ej mottagas, utan att måltiden är tillfullo betald.

Beträffande samtliga dessa rättigheter kunna utöver de inskränkningar, som kommittén föreslagit ifråga om deras utövande, ytterligare inskränkningar genomföras av stadsfullmäktige eller kommunalstämma, Konungens befallningshavande eller bolaget självt. Det kan sålunda föreskrivas, att rättigheter endast få utövas viss del av året eller vid visst tillfälle, t. ex. i samband med en utställning, att utskänkning ej får ske till andra än vissa personer, t. ex. medlemmar av en viss förening o. s. v.

Utom nu nämnda slag av utskänkningsrättigheter, som utövas inom viss kommun, har kommittén föreslagit, att utskänkning av rusdrycker skall få efter vederbörligt tillstånd äga rum å passagerarfartyg, som gå i persontrafik till utländsk hamn, samt utskänkning av öl få ske i samband med servering av måltid å andra passagerarfartyg, som

därtill fått tillstånd, samt slutligen utskänkning av vin och öl kunna medgivas å järnvägståg.

Utskänkning av öl skall slutligen få ske i samband med inackorderingsrörelse, dock endast i kommun, där annan utskänkning av rusdrycker äger rum. För utövande av dylik utskänkningsrörelse erfordras anmälan därom i stad hos magistrat och på landet hos länsmannen.

Den som fått tillstånd till utskänkning av rusdrycker skall inköpa sådana hos vederbörande bolag eller det bolag Konungens befallningshavande anvisar.

Överlåter bolag rättighet, skall bolaget göra framställning om fastställelse å överlåtelsen hos Konungens befallningshavande, som, efter kontrollnämndens hörande och, om så prövas erforderligt, inhämtande av kontrollstyrelsens utlåtande, har att med avseende å skälen och villkoren för överlåtelsen samt lämpligheten och behörigheten hos den person, å vilken överlåtelsen ifrågasättes, bifalla eller avslå framställningen.

Med överlåtelse av utskänkningsrättighet följer skyldighet för den, till vilken sådan rättighet blivit överlåten, att hos bolaget inköpa alla för rörelsen erforderliga rusdrycker, och skall bolaget med iakttagande av de föreskrifter, kontrollstyrelsen därutinnan kan utfärda, vid överlåtelse stadga sådana villkor för dylikt inköp, att rättighetsinnehavares ekonomiska fördel så långt ske kan ej göres beroende på myckenheten av utskänkta rusdrycker eller, där fråga är om förut utövad utskänkningsrörelse, hans fördel i sådant avseende begränsas och efter hand avvecklas.

Särskilda bestämmelser ifråga om utskänkningen.

Enligt kommitténs mening torde det icke vara lämpligt att ifråga om utskänkningen av rusdrycker införa ovillkorligt gällande stadganden, utan bör, liksom hittills, lagstiftningen innehålla mera allmänna restriktiva stadganden och åt Konungens befallningshavande, kommunala myndigheter och bolagen överlämnas att fastställa de för varje ort lämpade ytterligare bestämmelser, som kunna vara ägnade att främja lagstiftningens syfte.

De hittills gällande allmänna bestämmelserna hava emellertid ansetts böra omarbetas i flera avseenden. Särskilt gäller detta föreskrifterna om utskänkningstiderna. Då hos den stora allmänheten icke torde förefinnas något verkligt behov av rusdrycksutskänkning överhuvud under dygnets tidigaste timmar eller av spritdrycksutskänkning före middagstid, har kommittén ansett sig kunna föreslå förbud mot all rusdrycksutskänkning före kl. 9 f. m. samt mot spritdrycksutskänkning före kl. 12 på dagen.

Kommittén erinrar vidare, att det är ett gammalt önskemål, att såvitt möjligt begränsa förtäringen av spritdrycker att ske i samband med intagande av måltid. En dylik begränsning torde emellertid svårligen kunna genomföras annat än till viss del av dagen. Detta önskemål gäller också utskänkning av vin och öl. Förtäringen av rusdrycker, innan någon måltid ännu intagits, eller under förmiddagens lopp, vanligen under arbetet, torde nämligen numera allmänt erkännas vara en osed, som bör motarbetas. Förutom att denna osed har en nedsättande verkan på arbetsenergien, leder den ofta till att vederbörande hemfaller till ett sådant alkoholmissbruk, att han i förtid blir arbetsoduglig. Hittills har emellertid föga eller intet kunnat åtgöras däremot, enär en inskränkning av utskänkningstiderna å förmiddagarna i allmänhet allenast visat sig leda till, att rusdrycker anskaffas på utminuteringsställena. Med de av kommittén föreslagna utminuteringsbestämmelserna synes man emellertid med större effekt kunna vidtaga en inskränkning i utskänkningstiderna. Denna inskränkning kan jämväl anses vara påkallad med hänsyn till det icke ringa antal personer, som troligen komma att avstängas från köp å utminuteringsställena och som med nu gällande bestämmelser redan tidigt på dagen skulle å utskänkningsställena kunnat förskaffa sig rusdrycker. Enligt kommitténs mening finnes därför fullt fog för sådana bestämmelser, varigenom utskänkningen av rusdrycker under viss del av dagen icke får ske annorledes än vid måltider åt spisande gäster. Var tidsgränsen i detta avseende skall sättas, kan ju vara

föremål för olika meningar med hänsyn till sedvänjor å olika orter. Kommittén har emellertid ansett den föreslagna tiden kl. 3 e. m. bäst uttrycka, vad som därmed åsyftas, nämligen att förtäring av rusdrycker å de offentliga utskänkningsställena ej må förekomma utan samband med mat förrän efter middagsmåltiden.

Kommittén har vidare ansett, att förbudet att å sön- eller helgdag servera rusdrycker annorledes än till spisande gäster bör obligatoriskt tillämpas under större delen av dagen eller till kl. 7 e. m. och att sålunda, om undantag från regeln anses böra ske, detta icke får avse annan tid än efter kl. 7 e. m.

I samband härmed har kommittén ansett, att den nu gällande bestämmelsen om utskänkningsställes stängning under gudstjänsttid bör kunna utan våda för nykterhetstillståndet i någon mån modifieras. Kommittén har sålunda omformulerat ifrågavarande restriktion, så att den riktar sig direkt mot själva utskänkningen och icke mot utskänkningsställes öppethållande. Vidare har kommittén föreslagit, att utskänkningsförbudet skall gälla endast högmässogudstjänst, varigenom det överklagade förbudet mot utskänkning under aftonsångsgudstjänst, vilket verkar synnerligen ojämnt, med hänsyn därtill att aftonsångsgudstjänst i många kommuner icke förekommer, skulle för framtiden upphöra.

Efter kommitténs förslag få rusdrycker å försäljningsställe ej utlämnas till den, som synbarligen är berörd av starka drycker, och får sådan person ej heller tillåtas att å utskänkningsställe förtära rusdrycker. Ej heller må å utskänkningsställe rusdrycker utlämnas till den, som gjort sig känd för att missbruka sådana, eller till någon, som skäligen kan antagas ej hava fyllt 18 år.

Detaljhandel med rusdrycker får ej utövas inom eller omedelbart invid för allmänheten upplåten park inom stads planlagda område, dock kan Konungens befallningshavande efter framställning av stadsfullmäktige i fråga om förut befintligt försäljningsställe härifrån medgiva undantag.

Vid offentligt skådespel eller varieté-, cirkus- eller annan dylik föreställning eller, med undantag av konsert, vid vilken uteslutande utföres instrumentalmusik, varje annan föreställning, till vilken allmänheten har tillträde, eller vid offentlig danstillställning må utskänkning av rusdrycker icke ske i lokal eller å plats, där föreställningen eller danstillställningen äger rum, eller i annan lokal, som med förstnämnda lokal står i inre förbindelse.

Försäljningsorganen.

All försäljning av rusdrycker skall ordnas så, att därmed åstadkommes så ringa skada som möjligt och att syftet med de i denna förordning givna stadganden sålunda i största möjliga utsträckning vinnes.

Såsom redan förut nämnts, skall detaljhandeln med rusdrycker i regeln handhavas av bolag. De brister, som i flera hänseenden vidlåda den nuvarande bolagsinstitutionen, anser kommittén böra avhjälpas. De omfattande uppgifter, som framdeles komma att åligga bolagen, och de ökade fordringarna med hänsyn till nykterhetseffekten av bolagens verksamhet påkalla en av samhället ur skyddssynpunkt organiserad, utanför bolagen befintlig kontroll och övervakning. I detta avseende få kommunerna en naturlig uppgift. Kommittén föreslår sålunda, att den lokala kontrollen och övervakningen skola handhavas av särskilda kontrollnämnder, bestående av tre ledamöter, valda av resp. kommunalstyrelsen, landstinget och Konungens befallningshavande. I samband härmed föreslår kommittén en ändrad sammansättning av bolagens styrelse. Den centrala kontrollen skall handhavas av kontrollstyrelsen, som kan meddela föreskrifter i avseende å inköp av, försäljningspris för samt alkoholhalt å saluhållna rusdrycker, räkenskapers förande och i övrigt angående bolagets förvaltning och försäljning av rusdrycker.

Ersättningsfrågan.

De synpunkter, som framförts i den ovan omnämnda av doc. Lundstedt verkställda utredningen i ersättningsfrågan, förklarar sig kommittén i stort sett ansluta sig till.

På grundvalen härav föreslår kommittén, att ersättning skall utgå till de 13 gästgivare, som ännu utskänka brännvin och som enligt kommitténs förslag ej längre hava rättighet därtill. Till maltdryckstillverkare finner kommittén ersättning böra utgå för ekonomisk förlust, som i form av värdeminskning å den för maltdryckstillverkningen använda fasta och lösa egendomen vållats dem i anledning av den föreslagna försäljningsförordningens införande, och har inom kommittén den uppfattningen varit förhärskande, att ersättning åtminstone ej borde utgå för mer än 75 % av den uppkomna värdeminskningen.

Ansvarsbestämmelser.

I detta avseende har kommittén föreslagit mera skärpta och i flera hänseenden olika bestämmelser än som för närvarande gälla.

Andra förslag.

Kommittén föreslår, att ifråga om fabrik, som anlagts för tillverkning av spritdrycker, vin eller öl, efter utgången av juni månad 1914 skall erfordras tillstånd av Kungl. Maj:t för påbörjande av tillverkning.

Kommittén har slutligen föreslagit vissa ändringar i svagdricksförordningen, vilka äro betingade av den nya försäljningsförordningen.

Reservationer.

Åtskilliga reservationer äro bifogade kommitténs betänkande.

Sålunda hava hrr *I. Bratt* och *K. G. Karlsson* reserverat sig mot viss del av förslaget om lokalt veto, vilket de anse böra anordnas som en instans över de kommunala myndigheterna. De yrka sålunda, att kommunal folkomröstning om förbud må kunna påkallas, först sedan kommunalstyrelsen tillstyrkt och Konungens befallningshavande villkorligt medgivit upplåtande av rättighet till detaljhandel med rusdrycker inom kommunen; att förbudet skall gälla i fem år; och att det träder i kraft, när $^2/_3$ av de röstande uttalat sig därför. Samma mening beträffande folkomröstningens anordnande har hävdats av hr *Ollas Ericsson*, som dock, därest den sist företagna folkomröstningen lett till förbuds införande, ej påyrkat kvalificerad majoritet utan nöjt sig med enkel sådan.

Vidare hava hrr *Bratt* och *Karlsson* reserverat sig mot bestämmelsen, att 1 liter spirituosa per vecka skall utgöra maximikvantiteten vid inköp från bolagen utan särskilt tillstånd. De vilja i stället sätta denna till 12 liter per kvartal. Samma kommitteledamöter hava liksom hr *Thunberg* ansett, att utskänkning av spritdrycker under sön- och helgdagar skall kunna börja redan kl. 3 e. m. i stället för kl. 7 e. m., som kommittén föreslagit. Hr *Byström* vill bibehålla stängningen under tid för aftonsångsgudstjänst.

Emot den av kommittén föreslagna kontrollnämndens inrättande hava hrr *I. Bratt*, *K. G. Karlsson* och *Jakob Pettersson* reserverat sig. Hrr Bratt och K. G. Karlsson hava även yrkat, att den nuvarande sammansättningen av systembolags styrelse och de nuvarande formerna för fattande av beslut om inrättande av detaljhandel med brännvin samt om systembolags erhållande av oktroj måtte bibehållas.

Hrr *O. Eklund* och *C. Ekman* samt fröken *E. Rathou* reservera sig mot, att utskänkning av öl å inackorderingsställen skall få äga rum utan särskilt tillstånd.

Hr *Thunberg* har avgivit ett längre särskilt yttrande i maltdrycksfrågan.

Beträffande ersättningsfrågan hava hrr *Bratt*, *Bernhard Eriksson* och *Karlsson* hyst en mot kommittémajoriteten avvikande mening. Under det att herr Bernhard Eriksson har ansett, att kommittén gått för långt i tillmötesgående mot näringsidkare, som möjligen komma att lida avbräck på grund av den nya förordningens genomförande, har hr K. G. Karlsson tvärtom ansett, att man härvidlag bort gå längre i tillmötes-

gående. Hr Bratt åter anser, att ersättning ej bör ifrågakomma, men ville till gengäld medgiva bryggare den rätt, som nu tillkommer dem att utan tillstånd av myndighet försälja av sin tillverkning. Dock fordrar han, att försäljningen skall ske under samma former som den, som utövas på grund av tillstånd.

Emot den ekonomiska begränsningen av restauratörs ekonomiska fördel av utskänkning reserverar sig hr *K. G. Karlsson*, under det att hr *Bratt* bestämt hävdar begränsningens nödvändighet, men anser den fulla avvecklingen outförbar. Hrr *Karlsson* och *Thunberg* reservera sig i fråga om förbudet att försälja rusdrycker inom eller omedelbart invid för allmänheten upplåten park samt beträffande förbud mot utskänkning i samband med vissa offentliga föreställningar.

Hrr *Thunberg* och *Pettersson* anse, att maximigränsen för inköp av spritdrycker bör få kunna överskridas efter vederbörligt tillstånd icke allenast vid visst tillfälle utan även tills vidare.

Fröken *Rathou* yrkar dels att utskänkning av rusdrycker ej må ske till någon, som ej fyllt 21 år, och dels att kvinna, som ej anmält sig för inköp av rusdrycker, ej må användas som ombud för att å utminuteringsställe avhämta sådana.

Förordningens ikraftträdande.

Kommittén föreslår, att förordningen skall träda i kraft den 1 januari 1917, från vilken dag försäljning av rusdrycker blott må utövas av den, som därtill äger tillstånd. Kapitlet om kommunal folkomröstning skall dock tillämpas redan fr. o. m. år 1915.

Den, som efter överlåtelse enligt 17 § 2 mom. i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin idkar utminutering av rusdrycker, och den, som jämlikt 13 § i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av vin och öl idkar utminutering av vin, som ej är förenad med handel med andra varor än spritdrycker, må, om han före den 1 januari 1917 hos kontrollstyrelsen därom gör anmälan, under en tid av tre år efter sistnämnda dag utan särskilt tillstånd fortsätta försäljningen ifråga, dock blott i den ordning, som i 11 kapitlet föreskrives för partihandlare. Det åligger kontrollstyrelsen att på nu avsedd försäljningsidkares framställning meddela nödiga föreskrifter för att underlätta försäljningen av det lager av ifrågavarande drycker, som han vid tiden för förordningens trädande i kraft innehar.

Yrkesinspektionen i Sverige under år 1912.

(Efter den av K. Socialstyrelsen utgivna publikationen »Yrkesinspektionens verksamhet år 1912».)

Registrerade arbetsställen. Antalet arbetsställen, vilka såsom underkastade yrkesinspektörernas tillsyn voro införda i dessas register, utgjorde under år 1912:

inom Härnösands distrikt	1 821
» Gävle »	2 391
» Stockholms »	2 411
» Örebro »	2 503
» Linköpings »	2 660
» Jönköpings »	2 712
» Göteborgs »	3 388
» Malmö »	3 289
» sprängämnestillverkningen	66
Tillsammans	20 741

utvisande en ökning under år 1912 av 372 arbetsställen.

Inspekterade arbetsställen. Under år 1912 hava inspekterats:

inom Härnösands distrikt	251	arbetsställen med	6 522	arbetare
» Gävle »	299	» »	17 542	»
» Stockholms »	372	» »	16 769	»
» Örebro »	462	» »	20 287	»
» Linköpings »	248	» »	8 709	»
» Jönköpings »	322	» »	9 507	»
» Göteborgs »	189	» »	7 454	»
» Malmö »	398	» »	9 093	»
» sprängämnestillverkningen	48	» »	1 491	»
Tillsammans	**2 598**	arbetsställen med	**97 294**	arbetare.

Av ifrågavarande arbetsställen hava 581 med tillsammans 8 716 arbetare under år 1912 inspekterats för första gången.

Anvisningar om skyddsåtgärder. Antalet skriftliga anvisningar rörande åtgärder till skydd mot yrkesfara, som under år 1912 med anledning av utförda inspektioner tillställts vederbörande yrkesidkare, belöper sig till 8 317.

Ångpannor. Genom ångpanneägares direkta försorg hava under året verkställts 2 898 besiktningar och provningar å ångpannor, därav 974 femårs- och 1 924 övriga eller årsbesiktningar. Därjämte hava 3 361 ångpannor stått under kontroll av Mellersta och Norra Sveriges samt Södra Sveriges ångpanneföreningar.

Vid granskning av uppgifterna i de till yrkesinspektionen insända protokollen över ovannämnda 2 898 besiktningar hava 288 givit anledning till anmärkningar rörande ifrågavarande ångpannors beskaffenhet, armatur, tryck eller skötsel.

Kokare. Genom ägarnas direkta försorg hava under år 1912 inom Härnösands och Malmö distrikt inalles 28 kokare underkastats besiktning och provning.

Hissar. Under år 1912 hava inom Stockholms distrikt besiktigats 112 hissar, därav 106 inom Stockholms stad, samt inom Malmö distrikt 316.

Fosfornekros. Under år 1912 har ej någon anmälan ingått om fosfornekros bland arbetarna inom fosfortändsticksindustrien.

Olycksfall. Av olycksfall, som under år 1912 timat vid de till yrkesinspektionens verksamhetsområde hörande industriella anläggningar och om vilkas orsaker och följder inspektörerna erhållit kännedom, hava inträffat:

I Härnösands	distrikt	. . . . .	1 750,	därav	med dödlig	utgång 12
» Gävle	»	. . . . .	2 596,	»	» »	» 17
» Stockholms	»	. . . . .	1 540,	»	» »	» 16
» Örebro	»	. . . . .	1 399,	»	» »	» 7
» Linköping	»	. . . . .	607,	»	» »	» 5
» Jönköpings	»	. . . . .	842,	»	» »	» 8
» Göteborgs	»	. . . . .	3 116,	»	» »	» 18
» Malmö	»	. . . . .	2 319,	»	» »	» 9
inom sprängämnestillverkningen		. . .	30,	»	» »	» 1
		Tillsammans	**14 199**,	därav	med dödlig	utgång **98**

Minderåriga. Antalet sådana arbetsställen, som avses i minderårighetslagen och vid vilka, enligt vad som kommit till yrkesinspektörernas kännedom, minderåriga arbetare haft anställning under år 1912, uppgick till 3 514. Från 3 399 av dessa arbetsställen har föreskriven registerbok inkommit.

Av uppgifterna i de inkomna registerböckerna framgår, att sammanlagda antalet minderåriga arbetare, som under år 1912 längre eller kortare tid sysselsatts vid omförmälda arbetsställen, utgjort 58 991, varav 41 448 manliga och 17 543 kvinnliga.

Av vissa skäl kan ej av registerböckerna inhämtas det största antalet minderåriga arbetare, som vid någon viss tid av året samtidigt sysselsatts vid hithörande arbetsställen. Vid årets slut uppgick antalet av kvarstående minderåriga till 35 856. Vid denna tidpunkt äro emellertid de i säsongarbete sysselsatta minderåriga i allmänhet avförda ur registerböckerna.

Under år 1912 hava 37 323 minderåriga arbetare undergått föreskriven läkarbesiktning. I likhet med vad som varit förhållandet föregående år synas en del minderåriga icke hava blivit föremål för läkarundersökning.

Av de besiktigade minderåriga hava 75 av besiktningsläkare meddelats förbud att vidare deltaga i arbete och 684 blivit förflyttade till lämpligare arbete.

För förseelser mot minderårighetslagen hava under år 1912 i 94 fall yrkesidkare anmälts till åtal.

Anmälan till Kungl. Maj:ts befallningshavande. För att få skyddsåtgärder genomförda har under år 1912 yrkesinspektör gjort anmälan hos Konungens befallningshavande i 100 fall. Av dessa anmälningar hava 2 gjorts av yrkesinspektören i Stockholms distrikt, 95 av yrkesinspektören i Göteborgs distrikt och 3 av yrkesinspektören i Malmö distrikt. I 97 fall gällde anmälningarna missförhållanden beträffande ångpannor, deras besiktning och armatur.

Yrkeshemlighet. Med hänsyn till yrkeshemlighet har i 4 fall viss del av fabrik undantagits från inspektion, och förekommo 2 av dessa fall i Örebro distrikt, de andra 2 i Göteborgs distrikt.

Yrkesinspektionens övriga verksamhet. Under år 1912 hava yrkesinspektörerna under tiden från och med den 16 januari till och med den 3 februari varit kallade till gemensamma överläggningar inför föredraganden i kommerskollegium av ärenden rörande fabriker och hantverk för yttrande över kommerskollegiikommitténs och departementalkommitterades förslag rörande yrkesinspektionens chefsmyndighet samt inför socialstyrelsen den 28 och 29 december för att taga del av ansökningshandlingarna och avgiva förord beträffande sökandena till 18 av socialstyrelsen ledigförklarade underinspektörsbefattningar. Därjämte hava yrkesinspektörerna i Göteborgs och Malmö distrikt, Forsberg och Kempe, sammanträtt den 2—5 juli och därvid utarbetat *dels* ett nytt förslag till yrkesinspektionens cirkulär angående säkerhetsåtgärder mot olycksfall vid mekaniska transmissioner och *dels* ett förslag till grunder för upprättande av cirkulär angående säkerhetsåtgärder mot olycksfall vid motorer och arbetsmaskiner.

Arbetsförhållandena inom den tyska tändsticksindustrien.

I en av Walther Zürn verkställd, nyligen utkommen undersökning angående den tyska tändsticksindustrien lämnas redogörelse för denna industris historiska utveckling och nuvarande ståndpunkt såväl i tekniskt avseende som med hänsyn till produktion och avsättning samt arbetsförhållanden. Arbetet utgör ett första omfattande försök att framställa den tyska tändsticksindustrien i dess helhet samt under särskilt framhävande av dess nationalekonomiska och sociala betydelse. För de resultat, som i sistnämnda hänseende vinnas av undersökningen, lämnas i det följande en sammanfattning. Därvid bör bemärkas, att enär tillräckligt källmaterial rörande arbetarförhållandena icke tidigare förelegat, arbetet i denna del väsentligen måst stödja sig på av författaren gjorda iakttagelser och utredningar.

Hela antalet i den tyska tändsticksindustrien sysselsatta arbetare var år 1912 3 935 personer. Vid tiden för 1907 års yrkesräkning uppgick motsvarande antal till ej mindre än 5 694 personer. Minskningen i antal sammanhänger med införandet av tändstickssskatten, vilken förorsakade avskedandet av en hel del arbetare.

Vid förstnämnda tidpunkt utgjorde de manliga arbetarna 44·8 % och de kvinnliga 55·2 %. Den senare jämförelsevis höga procentsiffran förklaras därav, att med den nutida fullkomnade tekniken en kvalificerad, dyr arbetare är oräntabel. Då de särskilda arbetena äro alltigenom av mekanisk art, så blir arbetarens uppgift nästan uteslutande att övervaka maskinernas gång, att anbringa det material, som är under bearbetning, å maskinerna och att, i färdigt tillstånd, åter taga det därifrån. Nu är detta material till det mesta

föga voluminöst och har obetydlig vikt, varför kvinnorna äro bättre lämpade för arbetet inom tändsticksindustrien än männen. De senare användas för sådana arbeten, där deras större muskelstyrka eller särskilda kvalifikationer för arbetet spela någon roll.

Antalet minderåriga arbetare är inom ifrågavarande industri jämförelsevis stort, vilket erhåller sin förklaring av vad ovan blivit sagt angående arbetets beskaffenhet. Vid yrkesräkningen 1907 uppgick antalet arbetare under 16 år till 12·6 % av hela antalet.

Någon lärlingstid existerar icke inom tändsticksindustrien. Varje nyinträdande arbetare måste genomgå en 14 dagars provtjänstgöring, under vilken han betalas med ackordlön. Befinnes därvid hans arbete tillfredsställande, erhåller han anställning mot vanlig lön.

Frågan i vilket förhållande antalet gifta arbetare står till antalet ogifta har, vad beträffar de manliga arbetarna, gjorts till föremål för en särskild utredning, som gav till resultat, att av 283 tillfrågade manliga arbetare 191 eller 67·4 % voro gifta. Antalet gifta kvinnliga arbetare beräknades för år 1907 till 833 eller 27·3 % av samtliga arbeterskor och 14·6 % av hela antalet arbetare. Att så jämförelsevis många gifta kvinnor sysselsättas beror därpå, att deras män, som för det mesta likaledes hava sitt arbete inom tändsticksindustrien, icke förtjäna nog för att kunna försörja sin oftast barnrika familj.

Inom förevarande industri finnes på en del håll en gammal fast arbetarstam, på andra — de flesta — göra sig starka fluktuationer i detta avseende gällande. I de stora städerna, där mångfaldiga arbetstillfällen stå öppna för alla kategorier av arbetare, växlar arbetarstammen oftare än i de små avlägsna orter, där tändsticksindustrien än i dag delvis är en hemindustri och där yrket går i arv från föräldrar till barn. Men på det hela taget är den tid förbi, då tändsticksarbetarens yrke ärvdes inom en familj från generation till generation. Också här förmärkas verkningarna av stordriften. Vid en undersökning visade det sig sålunda, att frågan, huruvida de tillsporda arbetarnas föräldrar voro sysselsatta inom tändsticksindustrien, i 126 fall besvarades med ja och i 274 med nej.

Vad beträffar arbetarnas ålder, är bland männen åldersklassen 41—50 år talrikast företrädd, bland kvinnorna åter åldersklassen 21—30. Detta kommer sig därav, att de förra användas i synnerhet för tyngre, mera kvalificerat arbete, vilket kräver en mognare ålder, medan de senare hava ett ganska lätt arbete, som de kunna utföra redan vid unga år.

Arbetsvillkoren regleras genom arbetsordningar, som innehålla bestämmelser angående arbetstid, raster, avlöning o. d. samt vari inskärpes nödvändigheten av att iakttaga snygghet och försiktighet i arbetet.

Arbetstidens längd inom tändsticksindustrien har år 1909 gjorts till föremål för en undersökning, omfattande 261 arbetare. Därav framgick, att sammanlagt 176 personer, eller 67·4 %, hade en arbetstid av 9½—10 timmar per dag. För 37·8 % av de kvinnliga arbetare, som berördes av undersökningen, och för 28·8 % ibland männen uppgick den dagliga arbetstiden till 10½—12 timmar.

I fråga om arbetstiden för de inom de preussiska tändsticksfabrikerna sysselsatta arbeterskorna över 16 år föreligger en sammanställning i yrkesinspektionens berättelser. Uppgifterna hänföra sig till den 1 oktober 1902 och omfatta 1 493 vid sammanlagt 35 företag sysselsatta kvinnliga arbetare.

Av dessa hade 8·2 % en arbetstid av högst 9 timmar, 33·8 % 9—10 timmar och 58·0 % 10—11 timmar.

Av samma arbetare hade 738 en middagsrast på 1—1½ timme samt 174 en på 1½—2 timmar.

De löner, som betalas inom tändsticksindustrien, äro ytterst låga, vilket sammanhänger därmed, att iföljd av den fulländade maskintekniken den kvalificerade dyra arbetskraften göres mera överflödig.

Enligt en av fabriksarbetarförbundet verkställd undersökning utgjorde genomsnittslönen år 1909 17·89 Mark för en manlig och 9·93 Mark för en kvinnlig arbetare i veckan. Till jämförelse må nämnas att, vad beträffar några andra yrkesgrenar inom den kemisk-tekniska industrien, motsvarande lönebelopp voro för olje- och fettfabriker resp. 24·64 och 12·22 Mark, för krut- och sprängämnesfabriker resp. 21·54 och 10·63 Mark samt för tvålfabriker resp. 21·11 och 10·98 Mark.

En senare företagen undersökning visar, att lönerna inom tändsticksindustrien ytterligare sjunkit efter införandet av tändsticksskatten, och utgöra de sålunda numera 2·67 Mark per dag eller 15·84 Mark per vecka för manliga arbetare samt resp. 1·49 och 8·69 Mark för de kvinnliga.

Vad beträffar avlöningsformen är ackordlönen den vanligast förekommande. Av de 477 arbetare, som nyssnämnda undersökning omfattade, hade 253 ackordlön och 224 tidlön. Av de manliga arbetarna voro 92 satta på ackord, medan 160 arbetade på tid, för de kvinnliga voro motsvarande siffror resp. 161 och 64.

Utbetalning av avlöningen sker i slutet av varje vecka.

Det är naturligt, att de dåliga lönerna sätta sin prägel på arbetarnas levnadsförhållanden överhuvud. »Människorna göra intryck av att hava förlorat tron på en bättre framtid och bära sitt öde med den största tänkbara resignation», heter det i ett utlåtande.

Vad först beträffar de ogifta yngre arbetarna, äro de relativt bäst situerade. Det övervägande antalet bor hemma hos sina föräldrar eller hos släktingar, mera sällan ha de kost och logis hos främmande personer, liksom ock antalet av dem, som äro inneboende utan att vara inackorderade, är jämförelsevis ringa. Vad de ogifta arbetarna betala för sin inackordering är högst olika, beroende på skiljaktigheter först och främst med hänsyn till levnadskostnaderna å olika orter, men vidare också med hänsyn till den familjs ekonomiska läge, hos vilken arbetaren är boende. Barn, som bo hos sina föräldrar, betala till dem ofta hela sin lön, men ofta även blott en del därav för sitt uppehälle. Slutligen komma också den inackorderades egna ekonomiska förhållanden i betraktande, så att exempelvis unga arbetare betala mindre än fullvuxna.

Uppgifter angående vad som betalas i inackordering föreligga för 66 manliga och 81 kvinnliga arbetare. De förra, som i genomsnitt förtjäna 54·80 Mark i månaden, hade en inackorderingsavgift å 33·97 Mark, de sistnämnda, med en månadsavlöning av 37·88 Mark, betalade för kost och logis 23·45 Mark. För båda kategorierna uppgick således ifrågavarande utgift till nära $^2/_3$ av inkomsterna. För de manliga arbetarna återstodo, enligt vad ovan anförts, i genomsnitt 20·83 Mark och för de kvinnliga 14·43 Mark att disponera för kläder och nöjen.

Vad speciellt de ogifta arbetarnas bostadsförhållanden beträffar, är det tydligt, att de, med den ringa ersättning, som sammanlagt utgår för kost och logis, icke kunna vara särskilt goda. I flertalet fall måste arbetarna dela sovrum med andra personer. I detta hänseende föreligga uppgifter för 127 lägenheter, innehållande 385 rum. Dessa utgjorde sovplats för 610 personer, av vilka sålunda 1·6 kom på varje rum. Därvid är emellertid att märka, att i ovannämnda 385 rum ingå kök och andra för sovplatser ej avsedda rum, varför anförda medeltalssiffra måste fördubblas eller tredubblas, för att man skall få en bild av det faktiska tillståndet.

I fråga om de gifta tändsticksarbetarnas bostadsförhållanden framgå av en beräkning följande genomsnittstal: antalet rum per lägenhet utgjorde 2·59, hyrespriset uppgick per månad till 9·03 Mark, på varje lägenhet kommo 4·29 personer och på varje rum 1·66. Motsvarande siffror voro för gifta arbeterskor 2·57, 8·87, 3·90 och 1·52.

Arbetarna inom den kemiska industrien och därmed också tändsticksindustrien äro sammanslutna i Tysklands fabriksarbetarförbund, tillhörande de fria fackföreningarna. Förbundet bildades år 1890 genom sammansvetsning av olika lokala organisationer och har sedan den tiden uppvisat en stark ökning i medlemsantalet. År 1890 utgjorde detta 3 000, år 1895 6 737, år 1900 31 906, år 1905 75 870 och år 1910 167 097. I sist anförda tal ingick kemiska industrien med c:a 50 000 medlemmar, varav emellertid endast ett fåtal voro tändsticksarbetare. Utav sammanlagt 480 sådana arbetare, som vid därom verkställd utredning tillfrågades, om de voro organiserade eller ej, besvarade 284 frågan jakande, därav 167 män och 117 kvinnor, medan 98 manliga och lika många kvinnliga arbetare uppgåvo, att de ej tillhörde någon organisation. Orsaken till tändsticksarbetarnas ringa deltagande i organisationssträvandena ligger däri, att de befinna sig på en låg nivå och till följd därav ej kunnat hålla jämna steg med den moderna arbetarrörelsen. Av stor betydelse härvidlag är också, att kvinnor och minderåriga i stor utsträckning sysselsättas inom tändsticksindustrien, ty just de högre stående, kvalificerade manliga arbetarna bilda, såsom exemplet från andra industrier visar, den bästa stommen för en stark utbyggnad av organisationen.

De medlemsavgifter, som erläggas till fabriksarbetarförbundet, hava med tiden blivit allt större. Från att i början hava utgjort 25 Pf. i månaden, hava de numera stigit till 45 Pf. i veckan för manliga och 25 för kvinnliga medlemmar. Dessa avgifter motsvara i genomsnitt 2·84 % av de förras samt 2·91 % av de senares veckoavlöning. En följd av de relativt höga bidragen är, att intresset för organisationen slappas.

För de ekonomiska uppoffringar, som medlemmarna måste vidkännas, åtnjuta de en hel del förmåner, i det att förbundet utbetalar till dem understöd icke blott vid konflikter utan även vid arbetslöshet och oförmåga till arbete, vid flyttning och vid dödsfall. Vidare insamlar förbundet statistiska uppgifter rörande medlemmarna, ombesörjer arbetsförmedling, arbetar för ernående av möjligast gynnsamma löne- och arbetsvillkor, lämnar rättshjälp vid tvister om löne- och arbetsförhållanden liksom ock rörande sjuk-, olycksfalls- och invaliditetsförsäkring. Slutligen erhålla medlemmarna gratis förbundsorganet »Proletären».

Särskilt genom det år 1904 införda understöd, utgående vid arbetslöshet och sjukdom, hava förbundets uppgifter vidgats. År 1910 utbetalades för ifrågavarande ändamål 1 081 686 Mark.

Genom forsforförbudet år 1903 är en av de svåraste yrkessjukdomarna, fosfornekrosen, bragt ur världen. Därmed äro emellertid icke alla, utan endast de största farorna, som hotade tänsticksarbetaren i hans yrke, försvunna.

Det är särskilt tre slags yrkesrisker, som arbetarna inom ifrågavarande industri äro utsatta för. Svårast äro explosions-, antändnings- och förbränningsfarorna vid hantering av tändmassan, varigenom ofta förorsakas brännskador å ansikte och händer. Själva tändmassan kan visserligen icke fatta eld, då den förarbetas i vått tillstånd, men delar därav, som vid ett icke alldeles försiktigt handskande med massan kunna fastna vid kläderna och torka, antändas lätt. Vidare komma i betraktande hudsjukdomar, särskilt utslag, bland de vid paraffinbadet sysselsatta arbetarna. Icke direkt farligt, men mycket upprivande och enerverande är inläggarnas arbete. Inläggningsmaskinerna åstadkomma nämligen mycket starkt buller, och arbetet är särdeles ansträngande, i synnerhet som arbetarna måste intaga en framåtlutande ställning framför maskinerna.

Karakteristiskt för den tyska tändsticksindustrien är, att den står i lagstiftningens tecken och att dess utveckling går hän mot koncentration. Från en ringa början har den på kort tid nått ett uppsving som ingen annan industri. Men det hastiga uppsvinget drabbades snart av bakslag. Redan ifrån 1870-talet förmärkes ett stillestånd, och slutligen har industrien blivit försatt i fullständigt nödläge. Detta förklaras delvis av de svåra konkurrensförhållandena, i synnerhet på världsmarknaden. Det hårdaste slaget drabbade dock den tyska tändsticksindustrien genom införandet av tändstickssskatten år 1909, varifrån den kunde hämta sig endast genom regeringens ingripande.

Den har nu övervunnit krisen och synes gå ljusare tider till mötes. Vid de olika kraftprov, som tändsticksindustrien haft att utstå, hava framför allt de mindre, föga motståndskraftiga fabrikerna dukat under, medan de stora företagen ökat sin produktionsförmåga och därför hava framtiden för sig.

Arbetslöshetsförsäkringen i Danmark.[1]

Enligt arbetslöshetsinspektörens årsberättelse för räkenskapsåret 1912—1913, som nyligen utkommit, uppgick antalet erkända arbetslöshetskassor den 31 mars 1913 till 55, av vilka 2 tillkommit under året. Av dessa 55 kassor voro 51 fackligt begränsade arbetslöshetskassor, som omfattade hela landet, 3 fackligt begränsade kassor, omfattande endast en landsdel (Själland), och 1 lokalt begränsad arbetslöshetskassa (omfattande Gentofte, Lyngby och Gladsax socknar).

Dessa 55 erkända arbetslöshetskassor hade den 31 mars 1913 sammanlagt 120 289 medlemmar, varav 107 437 män och 12 852 kvinnor. Sedan arbetslöshetsförsäkringslagens ikraftträdande har antalet kassor och försäkrade ökats på följande sätt:

Redogörelseår.	Antal erkända kassor.	Medlemsantal. Män.	Kvinnor.	Summa.
1907—1908	34	64 789	5 660	70 449
1908—1909	44	77 202	6 634	83 836
1909—1910	48	85 728	9 651	95 289
1910—1911	51	93 383	11 578	105 161
1911—1912	53	78 434	12 753	111 187
1912—1913	55	107 437	12 852	120 289

Av hela medlemsantalet den 31 mars 1913 kom på Köpenhamn med Fredriksberg 55 078 (45·8 %), på provinsstäderna 45 538 (37·8 %) och på landsorten 18 529 (15·4 %); för 1 144 medlemmar saknas uppgifter angående uppehållsorten.

Under räkenskapsåret 1912—13 hade arbetslöshetskassorna följande inkomster och utgifter:

Inkomster.	Kronor.
Aktiva medl.-bidrag (ordinarie)	1 408 111·72
» » (extra)	42·00
Passiva »	6 016·10
Böter m. m.	6 215·18
Gåvor	2 944·18
Räntor	72 452·13
Statsbidrag för 1911—1912	822 536·15
Kommunala bidrag för 1911—1912	374 113·85
Summa	**2 692 481·31**

Utgifter.	Kronor.
Understöd	1 551 341·01
Reshjälp	40 112·23
Understöd vid julen	33 210·65
» » flyttning	21 171·07
» in natura	2 541·05
Förvaltningskostnader	240 409·84
Summa	**1 888 785·85**

[1] Jfr »Meddelanden» 1911, sid. 790 ff; 1912, sid. 332 ff; 1913, sid. 251 ff.

Av tablån framgår, att i ordinarie och extra bidrag från aktiva medlemmar under året erlagts ett belopp av 1 408 153·72 kr. eller i genomsnitt 12·17 kr. per medlem. Motsvarande siffra för räkenskapsåret 1910—1911 var 12·27 kr. per medlem och 1911—1912 12·06 kr. 51 stads- och 84 landskommuner hava under räkenskapsåret lämnat bidrag till arbetslöshetskassorna med resp. 349 619·30 och 24 494·55 kr.

För att utröna, i vilken omfattning kostnaderna för försäkringen täckas av medlemmarnas egna bidrag och av det allmänna, har verkställts följande beräkning, vari ingå statens och kommunernas bidrag för räkenskapsåret 1911—1912 och medlemmarnas bidrag samma år (således året närmast före det årsredogörelsen omfattar):

	Kronor.	%.
Medlemmarnas bidrag	1 317 496	52·4
Statsbidrag	822 536	32·7
Kommunalt bidrag	374 114	14·9
Summa	**2 514 146**	**100·0**

Av totala utgiftsbeloppet, som uppgick till 1 888 785·85 kr., belöpte sig förvaltningskostnaderna till 240 409·84 eller 9 % och i genomsnitt 2·08 kr. per medlem.

Kassornas tillgångar utgjorde vid räkenskapsårets slut 2 382 410·60 kr. mot 1 506 561·46 kr. närmast föregående år.

Efterföljande tablå utvisar dels antalet understödsdagar, dels antalet arbetslöshetsdagar per medlem under de tre senaste räkenskapsåren.

Yrkesgrupp.	Antal arbetslöshetsdagar per medlem.			Antal understödsdagar per medlem.		
	1910—11.	1911—12.	1912—13.	1910—11.	1911—12.	1912—13.
Byggnadsarbetare	60	48	34	25	21	16
Grovarbetare m. fl.	23	22	21	10	11	11
Närings- och njutningsämnesindustriarbetare	22	17	16	10	9	8
Textil- och beklädnadsindustriarbetare	12	11	11	7	6	6
Träarbetare	20	15	13	9	7	6
Järn- och metallarbetare	26	16	13	14	8	7
Typografer och bokbinderiarbetare	17	15	13	12	11	10
Maskinister och eldare	9	8	6	4	4	4
Kypare	45	39	33	9	12	10
Gentofte lokala kassa	24	21	10	16	15	6
Samtliga kassor	**30**	**24**	**20**	**14**	**12**	**10**

Antalet understödsdagar uppgick under räkenskapsåret 1912—13 till 1 173 957 mot 1 257 866 och 1 319 434 under resp. 1911—12 och 1910—11. samtliga kassor hade under året 2 304 276 arbetslöshetsdagar och för 1 173 577

dagar utbetalades ss. nämnt understöd. I 13 kassor med 11 599 medlemmar utbetalades understöd för mindre än 40 % av hela antalet arbetslöshetsdagar, i 15 kassor med 40 818 medlemmar för 40—50 % och i 22 kassor med 62 250 medlemmar för mer än 50 %.

Riksförsäkringsanstaltens verksamhet under år 1912.

I. Den industriella olycksfallsförsäkringen.

I Riksförsäkringsanstaltens berättelse av den 30 september 1913, avseende 1912 års verksamhet, meddelas dels uppgifter rörande den försäkringsverksamhet anstalten under året utövat, dels definitiva uppgifter om 1910 års försäkringar samt om de under försäkringstiden inträffade olycksfall, som berättigat till ersättning. Rörande 1910 års försäkringar hänvisas till de tabeller, som åtfölja anstaltens berättelse.

Under år 1912 har Riksförsäkringsanstalten *avslutat* eller *förnyat* kollektiva *försäkringar* till ett antal av 5 963 med ett sammanlagt provisionellt beräknat antal årsarbetare av 108 347. Dessutom hava 283 arbetare begagnat sig av den enskild arbetare medgivna rätten att erhålla försäkring i Riksförsäkringsanstalten. Härtill komma de, vilka försäkrat sig med rätt till endast sjukhjälp.

Vid 1912 års utgång utgjorde antalet gällande kollektiva försäkringar 4 945 med ett antal årsarbetare av 98 984, provisionellt beräknat. Antalet enskilt försäkrade arbetare uppgick vid årets slut till 263. För genom olycksfall i arbete skadade arbetare, vilka icke varit i Riksförsäkringsanstalten försäkrade, hava *livräntor* inköpts i 82 fall. Beträffande skadans beskaffenhet jämte invaliditetsgraden hänvisas till den berättelsen åtföljande tabellen.

Sammanlagda antalet av i Riksförsäkringsanstalten för skadade arbetare inköpta livräntor, som fortfarande gällde vid 1912 års slut, uppgick till 1 493.

För *änkor* och *barn* efter genom olyckshändelse avlidna arbetare, som icke varit försäkrade i Riksförsäkringsanstalten, hava i 15 fall inköpts *livräntor*, omfattande 14 änkor och 31 barn. Vid årets slut utgingo dylika livräntor till 231 änkor och 335 barn.

Sammanlagda antalet av invalider och efterlevande, som på grund av livränteinköp voro berättigade att uppbära livränta från Riksförsäkringsanstalten, uppgick vid 1912 års slut till 2 059.

Under år 1912 *anmäldes* hos Riksförsäkringsanstalten 7 721 olycksfall, som drabbat i anstalten försäkrade arbetare.

Av de anmälda olycksfallen hava 236 inträffat under år 1911 och 7 485 under år 1912. Beträffande 10 av olycksfallen från år 1911 och 117 från år 1912 blevo ersättningsanspråken avslagna. Dessutom hava i 9 fall från 1911 och i 436 fall från 1912 ersättningsanspråken återkallats eller ej full-

följts. Av de av anstalten under året *ersatta* olycksfallen härröra 213 fall från år 1911 och 6 139 fall från år 1912. Vid årets slut kvarstodo såsom oavgjorda 4 ersättningsanspråk med anledning av olycksfall under år 1911 och 793 under år 1912.

Av de före utgången av år 1911 anmälda olycksfall, vilka med hänsyn till ersättningsfrågan ännu vid nämnda års slut voro oavgjorda, hava 431 under år 1912 föranlett beslut om ersättning. Riksförsäkringsanstalten har således under år 1912 i 6 783 fall beviljat ersättning för skada till följd av olycksfall, som träffat i anstalten försäkrade arbetare. Härvid har i 83 fall ersättning utgått till följd av skada genom olycksfall *utom* arbetet.

Beträffande ovannämnda 6 783 fall har ersättning (sjukhjälp) i 6 465 fall (95·25 %) lämnats för övergående skada, i 258 fall (3·80 %) i anledning av invaliditet samt i 60 fall (0·95 %) på grund av dödsfall.

I 6 438 av de 6 465 fall, då *sjukhjälpsersättning* beviljades under redogörelseåret, hade ersättningen upphört vid årets slut, men i 27 fall utgick den fortfarande. Av de 258 olycksfall, som medfört invaliditet, hava 227 jämväl under året föranlett sjukhjälp, vilket även varit fallet vid 9 av de ovan uppgivna 60 fall, som medfört döden.

Sammanlagda antalet fall, i vilka Riksförsäkringsanstalten under år 1912 tillerkänt skadade sjukhjälp för olycksfall, som före årets ingång icke föranlett ersättning, uppgick således till 6 701. Därvid har i 89 fall ersättning utgått först fr. o. m. sextioförsta dagen efter olycksfallet, men i de övriga 6 612 fallen jämväl under karenstiden.

Såsom av Riksförsäkringsanstaltens berättelse för år 1911 framgår, utgick vid detta års slut fortfarande sjukhjälp i 14 fall. Av dessa utgick i 2 fall sjukhjälp ännu vid 1912 års utgång.

Under år 1912 har i 303 fall *invalidlivräntа* tillerkänts skadade arbetare på grund av olycksfall, som medfört för framtiden bestående men och som före årets ingång icke föranlett invaliditetsersättning. Av dessa har i 190 fall invalidlivräntan kunnat fastställas definitivt, men i 113 fall endast på viss tid. Dessa livräntor härröra från olycksfall, av vilka 1 inträffat under år 1908, 3 under år 1909, 4 under år 1910, 102 under år 1911 samt 193 under år 1912.

Riksförsäkringsanstalten har med stöd av bestämmelserna i 21 § av lagen den 5 juli 1901 till livräntetagaren i 8 fall en gång för alla utbetalat ett belopp, motsvarande livräntans kapitalvärde.

Sammanlagda antalet av de vid 1912 års slut gällande invalidlivräntor, som av Riksförsäkringsanstalten tillerkänts hos densamma försäkrade arbetare, uppgick till 1 454.

Under år 1912 har Riksförsäkringsanstalten beviljat ersättning för 63 *dödsfall*, vilka i 31 fall endast föranlett begravningshjälp, men i 32 fall därjämte livränta. Dessa livräntor omfattade 93 personer, nämligen 29 änkor och 64 barn. Antalet livräntetagare på grund av dödsfall genom olyckshändelse bland i Riksförsäkringsanstalten försäkrade arbetare uppgick vid 1912 års slut till 471.

Sammanlagda antalet av invalider och efterlevande, som på grund av försäkringar i Riksförsäkringsanstalten voro till livräntor berättigade, uppgick vid 1912 års utgång till 1 925.

Hela antalet livräntetagare på grund av såväl försäkringar som livränteinköp var vid samma tidpunkt 3 984.

Riksförsäkringsanstalten har under år 1912 i sammanlagt 401 fall avgivit *utlåtanden* rörande skador, som drabbat i anstalten icke försäkrade arbetare. Därvid har i 382 fall utlåtande begärts på grund av överenskommelse mellan arbetsgivare (inkl. statsmyndighet) och arbetare samt i 19 fall av domstol.

Dessutom har Riksförsäkringsanstalten i 9 fall avgivit utlåtande, huruvida det arbete, vari den skadade vid olycksfallet var stadd, varit sådant, som avses i lagen den 5 juli 1901.

Det *ekonomiska resultatet* av Riksförsäkringsanstaltens verksamhet beträffande den industriella olycksfallsförsäkringen under år 1912 framgår av nedanstående tablå.

Inkomster.	Kr.	*Utgifter.*	Kr.
Premier (reglerade) för försäkringar	628 057·15	Utbetald sjukhjälp	201 389·59
Kapitalvärden av inköpta livräntor	143 197·15	Utbetald begravningshjälp	3 840·00
Räntor och kursvinster med avdrag av kursförluster	230 818·04	Utbetalda kapitalbelopp	3 536·82
		Utbetalda livräntebelopp	287 588·38
		Tillökning i de vid årets slut utanordnade men ej utbetalda ersättningsbelopp och regleringspremier	761·28
		Avsättning till premiereserven . . .	34 700·00
		Avsättning till livräntereserven . .	418 629·95
		Avsättning till ersättningsreserven .	30 000·00
		Avsättning till säkerhetsfonden . .	21 626·42
Summa	1 002 072·34	*Summa*	1 002 072·34

Härav framgår, att inkomsterna under året, frånsett förvaltningskostnaderna, överstigit utgifterna med 21 626·42 kr., vilka tillförts säkerhetsfonden.

Förvaltningskostnaderna hava uppgått till 149 737·43 kr., varuti dock ingå anstaltens kostnader för såväl den industriella olycksfallsförsäkringen som för dess omhänderhavande av olycksfallsförsäkringen för fiskare. I detta belopp ingå kostnader för samtliga ortsombud med 37 719·77 kr.

Postsparbankens kostnader för den industriella olycksfallsförsäkringen samt för dess befattning med fiskarförsäkringen hava uppgått till 15 329·53 kr.

Anstaltens tillgångar och skulder framgå av följande balansräkning för den 31 december 1912.

Tillgångar.	Kr.	*Skulder.*	Kr.
Kontant behållning	39 935·33	Förskott av postsparbanken	1 990·06
Fordran av postverket	18 402·26	Vid årets slut utanordnade, men ej utbetalda ersättningsbelopp och regleringspremier	4 139·08
Räntebärande obligationer	3 778 387·18	Oreglerat mellanhavande med fiskarförsäkringen	110·14
Utlämnade kommunlån	841 016·91	Balanserade premier för försäkringar, började år 1913	3 739·65
Landstingsförskrivningar	81 468·58	Premiereserv	166 700·00
Utlämnade inteckningslån	455 000·00	Ersättningsreserv	310 000·00
Upplupna, ej förfallna räntor	65 706·69	Livräntereserv	4 471 812·00
		Säkerhetsfond	321 426·07
Summa	**5 279 916·95**	*Summa*	**5 279 916·95**

II. Försäkring för fiskare.

Inom denna gren av Riksförsäkringsanstaltens verksamhet, vilken som bekant tog sin början med 1909 års ingång, har under år 1912 meddelats 390 nya försäkringar samt förnyats 973 äldre. Antalet gällande försäkringar vid årets slut utgjorde alltså 1 363.

Av de under året avslutade fiskarförsäkringarna berättigade 61 till s. k. lagersättning med den utsträckning däruti,[1] som särskilt tillkommer fiskare enligt Kungl. kungörelsen den 2 oktober 1908, 925 till ersättning därutöver fr. o. m. 15:e dagen, 160 fr. o. m. 4:e dagen samt 217 fr. o. m. 1:a dagen efter läkarbehandlingens början. Dessutom har försäkring i 573 fall meddelats för olycksfall *utom arbetet* eller för olycksfall inom *annat arbete* än fisket.

Av under år 1912 anmälda 96 olycksfall hava 12 inträffat under år 1911, de övriga under år 1912. Härjämte har i 1 fall anspråk på ersättning framställts på grund av uppgiven sjukdom: synnedsättning utan samband med olycksfall. Detta sjukdomsfall har följaktligen ej berättigat till ersättning.

Av de 1912 anmälda 96 olycksfall har i 70 fall ersättning beviljats, varemot anspråken i 9 fall avslagits. I återstående 17 fall var ersättningsfrågan vid årets slut ännu ej prövad.

Av de 16 under år 1909, 1910 och 1911 anmälda olycksfallen, beträffande vilka ersättningsfrågan vid 1911 års slut ännu ej prövats, hava 8 under år 1912 föranlett beslut om ersättning, varjämte ersättningsanspråket i 1 fall avslagits. Dessutom hava 2 under år 1910 avgjorda fall ånyo upptagits till behandling, varvid ytterligare ersättning beviljats.

På grund av de olycksfall, varför ovan redogjorts, har Riksförsäkringsanstalten beviljat i 72 fall endast sjukhjälp, i 2 fall sjukhjälp och invaliditetsersättning samt i 6 fall dödsfallsersättning.

[1] Ersättning utgår vid dödsfall genom olyckshändelse i arbete, då den avlidne icke efterlämnar änka eller barn, med visst belopp för en gång till efterlevande föräldrar och syskon, som varit av den avlidne ekonomiskt beroende.

De nyss nämnda 2 livräntorna hava beräknats efter en invaliditetsgrad av resp. 12 och 20 %. Antalet vid 1911 års slut utgående invalidlivräntor till fiskare utgjorde 11 och vid 1912 års slut 13.

Såsom ersättning i anledning av dödsfall hava beviljats, förutom begravningshjälp, livräntor till 4 änkor och 13 barn. Dessutom har i 1 fall ersättning beviljats åt den omkomnes fader med 400 kronor för en gång samt i 1 fall åt fader och minderårigt syskon med tillhopa 600 kr. för en gång. Vid 1911 års slut utgingo 9 livräntor, beviljade i anledning av dödsfall, och vid 1912 års slut 26.

Fiskarförsäkringens räkenskaper omfatta dels försäkringen mot olycksfall under utövning av fiskeyrket enligt §§ 1—3 i Kungl. kungörelsen den 2 oktober 1908, dels försäkring med rätt till ersättning under karenstiden samt vid olycksfall utom arbetet enligt §§ 4 och 5 i samma kungörelse.

Samtliga medel till fondernas täckande förvaltas av Postsparbanken.

Av räkenskaperna framgår, att försäkringsrörelsen enligt §§ 1—3 i nyssnämnda kungörelse med där fastställd årspremie av 5·50 kr., krävt ett statsbidrag av 6 072·94 kr. Riksförsäkringsanstaltens och Postsparbankens förvaltningskostnader täckas även av statsmedel.

Vad däremot beträffar karensförsäkring och försäkring mot olycksfall utom arbete, hava inkomsterna under året, frånsett förvaltningskostnaderna, överstigit utgifterna med 112·95 kr., vilka tillförts säkerhetsfonden.

Fiskarförsäkringens samtliga tillgångar utgjorde vid 1912 års slut 31 490·04 kr., huvudsakligen placerade i räntebärande obligationer.

Antalet ombud, fördelade å samtliga län, utgjorde 169.

III. Ersättning vid kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring.

Med åberopande av Kungl. förordningarna den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, samt angående tillämpning av denna förordning hava under år 1912 ersättningsanspråk framställts i 212 fall. Vid 1911 års slut voro 20 ärenden av ifrågavarande art under utredning. Alltså har anstalten haft till behandling 232 ärenden om ersättning i anledning av kroppsskada eller sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring. Av dessa hava 64 avslagits, varjämte 39 vid årets slut ännu voro under utredning. Återstående 129 hava föranlett beslut om ersättning.

Av nämnda 129 ersättningar hava 29 utgått på grund av övergående nedsättning i arbetsförmågan, vilken i 18 fall härrörde av olycksfall samt i 11 fall av sjukdom; 82 ersättningar hava utgått på grund av invaliditet, vilken i 27 fall förorsakats av olycksfall och i 55 fall av sjukdom; 18 ersättningar hava utgått till följd av dödsfall, varav 3 förorsakats av olyckshändelse samt 15 av sjukdom. De lämnade invaliditetsersättningarna hava i 5 fall och de lämnade dödsfallsersättningarna i 3 fall även varit förbundna med sjukhjälpsersättning. Dessutom har Riksförsäkringsanstalten i 5 fall, i vilka invalidlivränta redan blivit tillerkänd, beslutat, att sjukhjälp skulle under viss tid utgå i stället för livränta. Alltså har *sjukhjälp* i anledning

av kroppsskada eller sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring, under året tillerkänts vederbörande i sammanlagt 42 fall, beträffande vilka i 38 fall sjukhjälpen vid årets slut upphört att utgå och i 4 fall vid nämnda tid fortfarande utgick.

Invalidlivräntor hava under året beviljats i 85 fall, varav 17 äro definitiva och 68 s. k. tillfälliga.

De sjukdomar, vilka föranlett beviljande av invalidlivräntor, hava varit i 28 fall kronisk lungsjukdom, lungtuberkulos, i 9 fall hjärtfel såsom följd av reumatism, difteri m. m., i 7 fall barnförlamning, i 3 fall sinnessjukdom, i 2 fall kronisk njursjukdom, i 2 fall öronsjukdom, i 2 fall ischias samt i 4 fall andra sjukdomar.

Vid 1911 års slut uppgick antalet utgående livräntor till 76. Under år 1912 hava 3 livräntetagare avlidit, 1 så förbättrats, att livränta förklarats icke längre skola utgå, och i fråga om 1 livräntetagare hava i övrigt sådana omständigheter förekommit, att hans rätt till livränta kan antagas hava upphört. Sammanlagda antalet livräntetagare vid 1912 års utgång utgjorde alltså 156.

Dödsfallsersättningarna hava i 3 fall föranletts av olycksfall och i 17 fall av sjukdom. Vad olycksfallen angår, har dödsorsaken varit i 1 fall drunkning, i 1 fall spark av en tjänstehäst och i 1 fall ett bajonettstygn. De sjukdomar, som medfört döden, hava varit i 6 fall lunginflammation eller annan akut lungsjukdom, i 5 fall lungtuberkulos, i 2 fall barnförlamning, i 1 fall hjärnhinneinflammation, i 1 fall njurinflammation, i 1 fall difteri och i 1 fall akut hjärtåkomma.

Ersättningen har i 18 fall endast bestått i begravningshjälp, men i 2 fall därjämte av livräntor till den avlidnes anhöriga. Beträffande sistnämnda 2 fall hava livräntor medgivits i 1 fall åt föräldrar och i 1 fall åt ett efterlevande barn. Antalet livräntor, som under år 1912 beviljats, uppgick alltså till 2. Vid 1911 års slut utgingo 8 sådana livräntor. Under år 1912 har icke någon dödsfallslivränta upphört. Alltså utgjorde sammanlagda antalet dylika livräntor vid 1912 års slut 10.

De under året utbetalade ersättningarna motsvara följande kostnad:

	Kronor.
Sjukhjälpsersättningar	8 189·00
Invaliditetsersättningar:	
a) utbetalat belopp	20 627·00
b) gällande invalidlivräntors kapitalvärde (avrundat tal)	525 000·00
Dödsfallsersättningar:	
a) utbetalat belopp	2 897·00
b) gällande efterlevandelivräntors kapitalvärde (avrundat tal)	20 000·00
Summa	**576 713·00**

Till bestridande av Riksförsäkringsanstaltens kostnader med anledning av dess befattning med ifrågavarande militärersättningsfrågor har Kungl. Maj:t anvisat 3 300·00 kr. Förvaltningskostnaderna hava under året uppgått till 3 302·48 kr.

Levnadskostnader och löner i England 1912.

Genom Board of Trade har nyligen publicerats en undersökning rörande industriarbetares levnadskostnader och löner år 1912 i vissa engelska städer samt dessutom rörande prisnivåns förändringar sedan år 1905, då en liknande undersökning verkställdes.

1912 års levnadskostnadsundersökning synes hava i huvudsak inriktats på att ur det begagnade primärmaterialet utvinna *jämförelsetal* dels mellan olika delar av landet under 1912, dels och framför allt beträffande det allmänna prisläget under åren 1912 och 1905. Vid undersökningen 1912 har därför primärmaterialet hämtats såvitt möjligt ur samma källor som 1905, och i fråga om jämförelsetalen har för båda undersökningarna samma referensort och -tid lagts till grund.

Undersökningen omfattar 88 stadssamhällen, varav 72 i England med Wales, 10 i Skottland och 6 på Irland. Till jämförelseort för sådana indextal, som avse 1912 års förhållanden, valdes vissa stadsdelar i London, tillsammans benämnda »The Middle Zone» och omfattande ett bälte utanför »City» och dess närmaste omgivningar. »The Middle Zone» ansågs vara tillräckligt stor för att inom densamma skulle vara representerade de olika lokala förhållanden, som kunde komma att bliva föremål för undersökning. Vidare intager detta område genom sitt läge en mellanställning mellan Londons inre del, som på grund av sin storstadskaraktär skiljer sig från de övriga i undersökningen medtagna städer, och förstäderna, som genom sin till hälften lantliga prägel i sin tur icke kunna anses representera ett stadssamhälle i vanlig mening. Härtill kommer, att samma referensort, som användes även vid 1905 års undersökning, i fråga om befolknings- och bostadsförhållanden endast obetydligt ändrats från 1905 till 1912 och därigenom kan tjäna som utgångspunkt för ingående prisstatistiska jämförelser mellan dessa båda år.

Vid primärmaterialets insamlande har använts enquêtemetoden, varigenom antalet av uppgifterna kan göras stort och sålunda de ur primärmaterialet erhållna medeltalen bliva relativt tillförlitliga. Denna fördel måste emellertid köpas på bekostnad av andra, då enquêtemetoden nödvändigt medför begränsning till kort tid och få statistiska objekt. För att så mycket som möjligt borteliminera inflytandet av tillfälliga, på årstiden beroende prisväxlingar vid jämförelser mellan de olika orterna år 1912 och mellan åren 1912 och 1905 insamlades primärmaterialet på samma tidpunkter som sistnämnda år, nämligen sista veckan i oktober för livsmedlen och maj månad för hyrespriserna. Vid beräkningarna av medeltal ur det insamlade primärmaterialet medtogos endast sådana uppgifter, som avse vanligen förekommande och av industriarbetare betalade priser. Dessa genomsnittstal äro sålunda icke fullt identiska med de faktiska medelpriserna, ej heller med medeltalen mellan högsta och lägsta priser.

Vid alla jämförelser rörande prisläger beräknades 3 serier av indextal, nämligen 1 serie, vari icke togs hänsyn till olikhet i folkmängd i resp. städer, samt 2 serier av i avseende på folkmängden »vägda» indextal, den första omfattande samtliga städer, den senare alla utom London. Skillnaden mellan dessa 3 slag av indextal är dock i regeln obetydlig, varför i det följande medtages endast den första av ovannämnda serier.

I. Livsmedelspriser.

Som redan nämnts, insamlades primärmaterialet till undersökningen av livsmedelskostnaderna under sista veckan i oktober från sådana minuthandlare, vilkas kundkrets uteslutande eller till allra största delen utgjordes av industriarbetare, och om möjligt handlande vid samma gator som år 1905, åtminstone såvitt dessa fortfarande kunde anses typiska för en av arbetare bebodd stadsdel. Prismaterialet omfattade de vanligaste slagen av livsmedel i ett engelskt arbetarhushåll, nämligen bröd, vetemjöl, potatis, kött, fläsk, ägg, mjölk, smör, ost, te, socker samt kol. Utgifterna för nyssnämnda slag av livsmedel beräknades upptaga c:a 75 % av samtliga utgifter för livsmedel inom det undersökta befolkningsskiktet. De å olika orter betalade priserna å varje särskilt varuslag äro naturligtvis på grund av metoden för insamlandet och genom att kvalitetsfrågor spela in i allmänhet ej fullt jämförbara med varandra, men väl de för vissa grupper av födoämnen, resp. vissa landsdelar beräknade relativtalen.

Vad beträffar de särskilda födoämnena, hava priserna å kött, särskilt oxkött, stora växlingar att uppvisa i olika landsdelar. Högst voro priserna i Skottland och lägst i Irland, som däremot i övrigt utmärkte sig för prisdyrhet. Även beträffande kolpriserna äro stora variationer för handen inom olika delar av landet icke så mycket beroende på avstånd och kommunikationer med produktionsorterna som på att olika kvaliteter användas inom hushållen. I t. ex. vissa gruvdistrikt i Södra Wales råda höga kolpriser trots produktionsortens närhet, emedan de därstädes brutna kolen äro mindre begärliga för hushållsbruk. Med bortseende från tillfälliga avvikelser stå på det hela taget kolpriserna högst i London och södra England, varemot de äro jämförelsevis låga i norra och mellersta England.

Vid beräkning av indextal för utrönande av de olika orternas ordning i avseende på allmän prisdyrhet har tagits hänsyn till de olika livsmedlens betydelse i hushållsstatistiskt avseende. De beräknade genomsnittspriserna å varje särskilt varuslag multiplicerades nämligen med vissa kvantitetstal, uttryckande den mängd, varmed varuslagen kunna anses ingå i årsbudgeten för ett normalhushåll enligt en av Board of Trade utförd budgetsundersökning år 1904. De på detta sätt erhållna talen, som kunna anses proportionella mot årsutgifterna för livsmedel å olika orter, bragtes sedan i relation till London (Middle Zone), för vilket årsbudgetssiffran sattes = 100.

De enligt ovanstående grunder beräknade indextalen variera mellan lägst 90 och högst 108. Av desamma framgår, att i avseende på utgifter för livsmedel London (Middle Zone) kommer först i 15:e rummet. På det hela taget voro livsmedlen dyrast i Skottland, varemot Irland kommer jämförelsevis lågt på indexskalan på grund av förut omnämnd prisbillighet i fråga om kött. Om London frånräknas, syntes prisförhållandena beträffande livsmedel vara ungefär desamma i små och i stora städer.

Vid en jämförelse mellan livsmedelspriserna år 1905 och 1912 framträder en betydande och nästan alla varuslag omfattande prisstegring. Densamma uppgår i genomsnitt för samtliga städer och varuslag till mellan 13 och 14 %; endast i 6 städer håller sig prisstegringen under 10 %. I London uppgår den till 12 % för själva stadsområdet och 10 % för förstäderna. Den relativa prisstegringen från 1905 till 1912 framträder naturligtvis i regeln starkast på orter där priserna år 1905 voro låga. Ett anmärkningsvärt undantag härifrån bilda dock städerna i Skottland, vilken landsdel år 1905 ut-

märkte sig för höga livsmedelspriser, men varest dock den relativa prisstegringen — i medeltal 13 % — varit mer utpräglad än i övriga landsdelar.

Beträffande prisstegringen å de olika födoämnen synes oxkött hava fördyrats i Skottland och norra England, fårkött däremot i Wales. På Irland synes prisläget beträffande kött hava varit nästan oförändrat sedan 1905. Dessa anmärkningar gälla emellertid endast inhemskt kött, då det importerade, som i vissa trakter användes i större utsträckning än inhemskt, icke medtagits vid insamlandet av prismaterialet. Av övriga födoämnen har te blivit något billigare och sockret hållit sig i det närmaste oförändrat i pris. För födoämnen som t. ex. smör och skinka spela kvalitetsfrågor alltför mycket in för att man skulle kunna erhålla ett tillförlitligt kvantitativt mått på prisförändringen från 1905 till 1912. Vad potatis beträffar, måste man avstå från jämförelse mellan olika år på grund av de många till största delen oberäkneliga faktorer, som inverka på prisbildningen och till stor del härröra från lokala orsaker. Kolpriserna hava varit utsatta för kraftiga och oregelbundna variationer under här betraktade tidrymd. I medeltal för hela landet hava de gått upp med 22·5 %, under det beträffande olika landsdelar stegringen varierar mellan 13·7 % i södra England och 27·7 % i östra och mellersta delarna.

I nedanstående tabell hava sammanställts procenttalen för prisförändringarna från 1905 till 1912 å de i ifrågavarande undersökning medtagna födoämnena.

Varuslag.	Ökning (+) eller minskning (—) från oktober 1905 till oktober 1912.	Varuslag.	Ökning (+) eller minskning (—) från oktober 1905 till oktober 1912.
	%		%
Mjölk	+ 9·4	Fårkött (inhemskt)	+ 6·1
Smör	+ 9·9	Fläsk (»)	+ 12·6
Ost	+ 18·8	Skinka	+ 32·1
Ägg	+ 13·6	Te	— 3·8
Potatis	(+ 46·1)	Socker	— 0·2
Vetemjöl	+ 15·1	Kol	+ 22·5
Bröd	+ 15·3	Samtliga varuslag	+ 13·7
Oxkött (inhemskt)	+ 9·5		

Till komplettering av undersökningen rörande prisnivåns förändringar uträknades några serier av indextal för livsmedelspriser även för längre tid tillbaka än 1905. Dessa serier omfatta minuthandelspriser i London samt grosshandelspriser för vissa varuslag.

Den förra seriens tal äro baserade på prisuppgifter för 23 livsmedel under åren 1892—1912. Vid indextalens beräkning har tagits hänsyn till de olika varuslagens betydelse i hushållsstatistiskt avseende på samma sätt och med användande av samma kvantitetstal som vid uträknandet av indextalen för år 1912. I nedanstående tabell äro de olika årens indextal uttryckta i procent av indextalet för år 1900.

År.	Indextal.	År.	Indextal.	År.	Indextal.
1892	104	1899	95	1906	102
1893	99	1900	100	1907	105
1894	95	1901	100	1908	108
1895	92	1902	101	1909	108
1896	92	1903	103	1910	109
1897	96	1904	102	1911	109
1898	100	1905	103	1912	115

Av dessa siffror framgår, att den genom livsmedelsundersökningarna av år 1905 och 1912 konstaterade prisstegringen mellan dessa år utgör en fortsättning på en sedan 1896 pågående allmän prishöjning, som från 1896 till 1912 uppgår till icke mindre än 25 %. Särskilt påfallande är stegringen under 5-årsperioden 1896—1900 och under åren 1906—1912, under det för de mellanliggande 5 åren prisrörelsen är nästan stationär. Det bör emellertid anmärkas, att år 1896 i sin tur utmärkte sig för exceptionellt lågt prisläge i fråga om livsmedel, vilket i någon mån belyses av nedanstående indextabell, som grundar sig på prisuppgifter för 9 varuslag (smör, bröd, potatis, vetemjöl, oxkött, fårkött, fläsk, te och socker) i London under åren 1877—1896.

År.	Indextal.	År.	Indextal.	År.	Indextal.	År.	Indextal.
1877	151	1882	140	1887	105	1892	109
1878	141	1883	140	1888	105	1893	103
1879	135	1884	128	1889	108	1894	100
1880	142	1885	116	1890	106	1895	95
1881	140	1886	110	1891	109	1896	91

Av de båda ovanstående serierna framgår, att priskurvan för födoämnen oavbrutet sjunkit från 1877 till mitten av 1890-talet och därefter så gott som kontinuerligt höjts, så att år 1912 synes ifråga om prisdyrhet kunna jämföras med mitten av 1880-talet.

Det till grund för indextalsserien för åren 1892 till 1912 liggande materialet var tillräckligt rikt och homogent för att tillåta beräkningar av indextal även för olika grupper av födoämnen. Beträffande de viktigaste av dessa grupper, omfattande kött, mejeri- och vegetabiliska lantbruksprodukter, har priskurvan ungefär samma förlopp som kurvan för alla födoämnen tillsammantagna. Minimum inträffade 1895 eller 1896. Stegringen från sistnämnda år till 1912 utgjorde i relativa tal 29 % för gruppen bröd, mjöl och potatis, för kött 28 % och för gruppen mjölk, smör, ägg och ost 10 %.

En värdefull källa för kännedomen om prisrörelsen i England utgör ett fr. o. m. 1871 förefintligt statistiskt material beträffande engrospriserna. Materialet omfattar 47 olika slag av livsförnödenheter, för vilka prisuppgifter samlats i import- och exportstatistiken. Beträffande några varuslag, t. ex. inhemskt kött samt vete, korn och havre föreligga dock torgpriser och för potatis de priser, som hållits av leverantörer till vissa lasarett. I nedanstående tabell återfinnas på grundval av nyssnämnda material beräknade indextal för 4 grupper av livsförnödenheter, varvid hänsyn tagits till de i varje grupp ingående varuslagens betydelse med avseende å konsumtionen inom landet.

Beträffande indextalen för samtliga i tabellen upptagna varuslag tillsammantagna, vilka tal torde lämna en ganska tillförlitlig bild av det allmänna prisläges förändringar, märkes, att efter de första åren av 1870-talet priskurvan kontinuerligt sjunkit ända till 1896. Det högsta indextalet, 152, under ifrågavarande tidrymd faller på 1873, under det motsvarande tal för 1896 var 88. Från 1896 vidtager liksom ifråga om priskurvan för minutpriserna en kraftig stegring, så att år 1912 indextalet uppgått till 115, vilket är något högre än motsvarande tal för år 1884. Att stegringen dock icke varit jämnt fortskridande, framgår av indextalen för de första 5 åren av innevarande århundrade, vilka tal synas utvisa, att prisläget då var stationärt eller t. o. m. företedde någon nedgång. Indextalen för den i livsmedelsstatistiskt hänseende intressantaste gruppen (omfattande födoämnen, dryckesvaror samt tobak) utvisa ungefär samma växlingar som indextalen för alla varuslag tillsammantagna samt, ifråga om prisrörelsen under 5-årsperioder efter 1895, nästan fullständig överensstämmelse med minutprisernas växlingar.

År.	Kol och tackjärn.	Råmaterial till textilindustrien.	Födoämnen och tobak.	Övriga varuslag.[1]	Samtliga varuslag.	År.	Kol och tackjärn.	Råmaterial till textilindustrien.	Födoämnen och tobak.	Övriga varuslag.[1]	Samtliga varuslag.
1871 . .	68	146	144	145	136	1891 . .	70	101	116	95	107
1872 . .	103	167	147	152	145	1892 . .	65	89	110	93	101
1873 . .	128	162	153	157	152	1893 . .	59	96	109	89	99
1874 . .	105	151	153	155	147	1894 . .	60	96	102	85	94
1875 . .	85	147	149	140	140	1895 . .	57	84	99	85	91
1876 . .	72	138	148	141	137	1896 . .	56	93	93	87	88
1877 . .	68	135	155	139	140	1897 . .	56	87	97	87	90
1878 . .	63	131	144	125	131	1898 . .	62	80	102	90	93
1879 . .	59	123	139	114	125	1899 . .	72	83	98	91	92
1880 . .	65	130	141	124	129	1900 . .	100	100	100	100	100
1881 . .	62	128	139	123	127	1901 . .	82	93	100	96	97
1882 . .	62	123	141	124	128	1902 . .	76	92	101	93	96
1883 . .	61	119	140	122	126	1903 . .	74	102	101	92	97
1884 . .	58	115	124	115	114	1904 . .	71	113	101	88	98
1885 . .	55	109	115	111	107	1905 . .	71	107	101	91	98
1886 . .	53	100	110	102	101	1906 . .	78	121	101	96	101
1887 . .	54	103	107	95	99	1907 . .	87	127	106	100	106
1888 . .	57	101	111	98	102	1908 . .	79	110	107	95	103
1889 . .	63	105	110	103	103	1909 . .	74	112	109	97	104
1890 . .	75	105	109	99	103	1910 . .	77	136	109	104	109
						1911 . .	75	129	112	106	109
						1912 . .	85	120	120	110	115

II. Hyrespriser.

Hyrespriserna och övriga uppgifter beträffande bostäder erhöllos från taxeringsmyndigheter, husägare samt genom direkt förfrågan hos hyresgäster. Vid primärmaterialets insamlande eftersträvades beträffande källorna så fullständig likhet som möjligt med 1905 års undersökning, varför i allmänhet samma stadsdelar och gator utvaldes för enquête. Hyrespriser å enrumslägenheter insamlades icke, enär dylika i regeln icke bebos av industriarbetare, vartill kommer, att de äro relativt sällsynta (i London uppgick deras antal år 1901 till endast 6—7 % av alla bostäder). Vid uträknandet av relativtal för de särskilda städerna jämfördes de olika bostadskategorierna med motsvarande i Londons Middle Zone. På grund av att bostäderna i Skottland i genomsnitt voro till utrymmet, särskilt beträffande golvyta, överlägsna dem i andra landsdelar, underkastades bostads-

[1] Oljor, gummi, hudar, trävirke och tegel.

priserna för de skotska städerna en reduktion för att bli jämförbara med dem från övriga landsdelar.

Som resultat av undersökningen framgår, att hyrespriserna i de olika städerna voro underkastade mycket stora växlingar samt att de i London voro avsevärt högre än annorstädes. För ungefär halva antalet undersökta städer voro hyrespriserna endast något mer än hälften av dem i London. I allmänhet voro hyrespriserna höga i norra och södra England, Wales och Skottland, men relativt låga i mellersta England och Irland. Vid gruppering av städerna efter folkmängd befinnas hyrespriserna, som var att vänta, vara lägst i de minsta städerna. De högsta hyrorna synas däremot vara förhärskande i, frånsett London, städer med mellan 100 000 och 250 000 invånare.

Vid en jämförelse med 1905 visar det sig, att i de flesta städer hyrespriserna under mellantiden ganska avsevärt förändrats i ena eller andra riktningen. För landet i dess helhet synes dock prisläget beträffande hyror vara ungefär detsamma som år 1905 (genomsnittlig höjning = 1·8 %). Grupperas städerna i avseende på folkmängden, synes prishöjning hava drabbat huvudsakligen städer med mellan 100 000 och 250 000 invånare, för vilken grupp även befolkningens ökning från 1905 till 1912 varit störst. I de minsta och i flertalet större städer synas hyrespriserna hava varit underkastade endast smärre förändringar. Vad slutligen London beträffar, minskades hyrespriserna under här betraktade tidrymd med 6 % för de närmast City belägna delarna, med 4 % för Middle Zone och med 2 % för förstäderna.

III. Utgifter för beklädnad.

Den väsentliga höjning av den allmänna prisnivån, som konstaterats genom den statistiska bearbetningen av uppgifter beträffande livsmedels- och hyrespriser, har Board of Trade sökt att i någon mån belysa även genom undersökning av utgifter för beklädnad under åren 1905 och 1912.

För att erhålla ett tillförlitligt *kvantitativt* mått på klädesprisernas förändringar begränsades undersökningen till att omfatta huvudsakligen sådana klädesartiklar, som i avseende på kvaliteten kunde anses oföränderliga. Ehuru det insamlade materialet icke tillät så ingående bearbetning som skett beträffande livsmedels- och bostadspriser, kunde en med höjningen av livsmedelskostnaderna jämförlig prisstegring å kläder konstateras för åren 1905—1912. En indirekt kontroll av dess siffror vinnes genom undersökning av prisförändringarna rörande beklädnadsindustriens råmaterial, åtminstone för såvitt det gäller att erhålla en allmän föreställning om prisnivåns förändringar. I nedanstående tabell äro sammanställda indextal för såväl råmaterial som färdiga varor för åren 1905—1912.

År.	Bomull, ull och lin.	Klädestyg.	Beställda kläder.	Färdiggjorda kläder.	Underkläder.
1905	100	100	100	100	100
1906	114	102	101	101	102
1907	118	103	103	102	104
1908	91	105	104	103	105
1909	101	105	105	103	107
1910	122	108	106	104	110
1911	113	110	108	106	112
1912	110	112	112	109	115

I förestående tabell framträder isynnerhet för klädespriserna en relativt jämn och kraftig stegring från 1905 till 1912, uppgående till ungefär 10 % och däröver. Detsamma befanns gälla även för skodon och motsvarande råmaterial.

IV. Levnadskostnader.

(Livsmedels- och hyrespriser kombinerade.)

I syfte att erhålla jämförelsetal mellan de olika städerna i avseende på allmän prisdyrhet kombinerades för varje ort det beräknade indextalet för livsmedel med motsvarande för hyrorna. För att i någon mån kunna taga hänsyn till den olika vikt och betydelse, som i budgetsstatistiskt avseende intages av dessa 2 huvudslag av utgifter, och för att åtminstone delvis bortelimincra inflytandet av på felkällor beroende växlingar i hyrespriserna tilldelades liksom vid 1905 års undersökning indextalet för livsmedel 4 gånger så stor vikt som det för hyrespriserna, varvid de så erhållna kombinerade jämförelsetalen genom multiplikation med en för alla gemensam faktor uttrycktes i procent av motsvarande tal för London (Middle Zone).

De enligt ovanstående grunder beräknade indextalen för livsmedel och hyror tillsammantagna utvisa, att ifråga om allmän prisdyrhet London kommer högst på skalan, huvudsakligen på grund av de höga hyrespriserna. För övrigt synas levnadskostnaderna ställa sig något så när lika över hela landet. För icke mindre än 79 städer ligger indextalet mellan 85 och 95. Närmast London i fråga om levnadskostnader komma de skotska städerna, där, som förut nämnts, såväl livsmedels- som hyrespriser äro bland de högsta förekommande. Irland synes däremot intaga en mellanställning, beroende på att de höga livsmedelspriserna motvägas av ovanligt låga hyrespriser.

Vid gruppering efter folkmängd framträder beträffande levnadskostnader ingen nämnvärd skillnad mellan olika städer, om London uteslutes.

Då sålunda i stort sett likartade förhållanden i fråga om levnadskostnader synas vara rådande inom olika delar av landet, men å andra sidan huvudstaden intager en särställning, är det av intresse att göra en jämförelse mellan levnadskostnaderna i London och de övriga städerna tillsammantagna. Om London som vanligt tilldelas indextalet 100, befinnes för övriga städer tillsammantagna indextalet vara 58·4 beträffande hyrespriserna, 97·4 för livsmedelspriserna ensamt samt 89·6 för hyres- och livsmedelskostnader tillsammans. Såvitt man kan sluta av sistnämnda indextal, äro således de allmänna levnadskostnaderna mer än 10 % högre i London än i genomsnitt för övriga städer.

Vid en jämförelse med livsmedels- och hyrespriserna 1905, kombinerade på samma sätt som de för 1912 gällande, befinnes den allmänna prisnivån hava under mellantiden höjts i samtliga städer. Prisstegringen växlar i relativa tal mellan 5 och 17 %. För icke mindre än 58 städer eller ungefär $^2/_3$ av hela antalet medtagna utgör den mellan 10 och 14 %. I de städer, där den minsta prisstegringen inträtt, faller densamma i regeln på hyrespriserna. Den största höjningen synes hava ägt rum i vissa delar av *mellersta England*, *den minsta i London och södra England eller i allmänhet* där levnadskostnaderna redan år 1905 voro relativt höga. Om de största städerna (med mer än 250 000 invånare) undantagas, synes prishöjningen i ungefär lika hög grad drabbat medelstora som små städer. För samtliga städer utgjorde den 11·3 %, vilken siffra endast obetydligt förändras, om London uteslutes eller om vid indextalens beräkning hänsyn tages till städernas olika folkmängd.

V. Arbetslöner.

För erhållande av tillförlitliga jämförelser beträffande arbetslöner i olika städer måste det lönestatistiska materialet inhämtas från sådana industrigrenar, som förekommo i så många städer som möjligt, som tillika omfattade en avsevärd del av industriarbetarna

i resp. städer och som slutligen kunde anses hava relativt stationära löneförhållanden. Dessa villkor fyllas av byggnads-, tryckeri- och mekaniska industrierna, till vilka undersökningen begränsades. Primärmaterialet utgjordes av uppgifter om de löner, som i vanliga fall betalades till murare, timmermän, snickare, taktäckare, stuckatörer och målare samt vissa hantlangare inom byggnadsindustrien, till montörer, svarvare, modellsnickare, gjutare och hantlangare inom mekaniska industrien samt till handsättare vid bok- och accidenstryckerier. Uppgifterna erhöllos från enskilda arbetsgivare samt från arbetsgivarorganisationer och fackföreningar.

För att kunna jämföra lönesatser i olika städer uträknades 5 serier av indextal, nämligen för fackutbildade och grovarbetare inom byggnads- och mekaniska industrierna samt för sättare, vid vilka beräkningar London som vanligt valdes till jämförelseort.

Som resultat av dessa beräkningar framgår, att lönesatserna inom de undersökta yrkena äro genomgående högst i London, men för övrigt mycket växlande i olika delar av landet. Indextalen för löner variera dock mindre än motsvarande tal för hyrespriserna. Skillnaden i lönesatser mellan London å ena sidan och övriga städer å den andra är minst i fråga om yrkesutbildade arbetare inom mekaniska industrien, men uppgår dock till mer än 10 % av de i London betalade. Inom byggnadsindustrien utmärka sig de irländska städerna för exceptionellt låga löner särskilt för grovarbetare, vilkas löner endast uppgå till ungefär hälften av dem inom motsvarande fack i London. Inom tryckeriindustrien råda däremot på Irland ungefär samma löneförhållanden som i större delen av England. För England och Wales synas lönerna vara lägst i de östra och södra delarna, men relativt höga i norra England och Wales. I Skottland äro lönerna för yrkesutbildade arbetare ungefär desamma som i Norra England, men för grovarbetare lägre, särskilt inom byggnadsindustrien.

Vid en undersökning i vad mån ett samband äger rum mellan lönernas storlek och folkmängden i de olika städerna bekräftar sig den kända regeln, att lönesatserna äro högst i de större städerna och falla med avtagande folkmängd. Särskilt gäller detta om yrkesutbildade arbetare.

Då det lönestatistiska materialet endast omfattar 3 yrken, kunna mera ingående jämförelser mellan olika städer beträffande reallönerna år 1912 icke göras. Däremot kan vid en jämförelse med motsvarande lönesatser år 1905 en faktisk sänkning av reallönerna konstateras, emedan avlöningarna befinnas hava höjts proportionsvis vida mindre än levnadskostnaderna. Den största stegringen ifråga om löner faller inom tryckeriindustrien, där lönerna för sättare i enstaka fall höjts med mer än 10 %. Däremot uppvisar byggnadsindustrien å de flesta orter nästan samma löner som 1905 eller beträffande grovarbetare t. o. m. någon sänkning i ungefär halva antalet städer. I genomsnitt för alla städerna tillsammantagna utgjorde den relativa ökningen från 1905 till 1912: inom byggnadsindustrien 1·9 % för yrkesutbildade arbetare och 2·6 % för grovarbetare, inom mekaniska industrien resp. 5·5 och 3·9 % samt för sättare 4·1 %. På det hela taget kan således en tendens till lönestegring inom här behandlade industrigrenar konstateras.

Yrkesinspektionens verksamhet

under *oktober—december* år 1913.

Såsom inverkande på inspektionsfrekvensen må, förutom begagnande i större eller mindre utsträckning av den yrkesinspektionens befattningshavare

Sammandrag av yrkesinspektörernas rapporter för oktober—december 1913.

Antal	Yrkesinspektören i distrikt									Springämnesinspektören.	Yrkesinspektrisen.	Summa.
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.			
inspekterade arbetsställen	117	100	105	94	119	51	188	90	55	10	12	**941**
med sammanlagt antal arbetare	10 515	8 194	3 392	4 347	6 643	5 077	6 895	6 878	4 026	157	1 648	**57 772**
med sammanlagt kraftbelopp (eff. hkr.) . .	8 400	18 109	8 055	13 112	16 167	8 097	38 501	56 621	27 445	270	—	**194 777**
inspektions- och resedagar: för yrkesinspektören .	46	30	32	24	43	29	27	38	42	19	48	**378**
» assistent	16	12	4	19	16	4	15	—	—	—	—	**86**
arbetsställen, till vilka lämnats skriftliga meddelanden (med anledning av inspektion)	92	55	38	99	87	51	41	63	51	8	—	**585**
inkomna protokoll över besiktning av ångpannor: större besiktning . . .	23	102	50	38	124	49	40	85	32	—	—	**543**
mindre » . . .	32	95	52	17	226	133	41	88	48	—	—	**732**
inkomna protokoll över besiktning av kokare eller andra kärl under tryck: större besiktning . . .	13	19	—	9	3	19	5	—	8	—	—	**76**
mindre » . . .	—	—	1	—	3	13	—	—	24	—	—	**41**
inkomna intyg över besiktning och avprovning av hissar eller kranar .	27	49	1	17	133	311	150	—	1	—	—	**689**
inkomna anmälningar om olycksfall i arbete . .	430	620	190	254	1 049	814	567	787	735	1	—	**5 447**
därav med dödlig utgång	10	5	1	2	10	19	7	5	10	—	—	**69**
framställningar till Kungl. Maj:ts befallningshavande om tillämpning av 38 eller 39 § lagen om arbetarskydd . . .	1	—	—	—	1	9	—	2	1	—	—	**14**
anmälningar till åtal . .	—	—	—	1	9	11	20	3	2	—	—	**46**
lämnade eftergifter . . .	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	**1**

Sammandrag av underinspektörernas rapporter för oktober–december 1913.

	Yrkesinspektionsdistrikt									Summa.
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	
Jordbruk:										
Inspekterade arbetsställen . .	—	216	153	239	347	133	283	76	14	**1 461**
Använda eff. hästkrafter . .	—	3 134	2 993	3 891	3 096	2 614	2 097	1 428	95	**19 348**
Hantverk:										
Inspekterade arbetsställen . .	146	34	12	89	130	61	59	52	51	**634**
Sysselsatta arbetare	587	67	29	210	326	80	112	91	114	**1 616**
Använda eff. hästkrafter . .	395	117	38	249	249	106	93	192	241	**1 680**
Övrig verksamhet:										
Inspekterade arbetsställen . .	74	39	137	47	160	105	40	92	9	**703**
Sysselsatta arbetare	224	93	212	211	482	253	96	207	21	**1 799**
Använda eff. hästkrafter . .	283	183	1 858	474	1 816	1 071	112	2 592	14	**8 403**
Hela antalet:										
Inspekterade arbetsställen . .	**220**	**289**	**302**	**375**	**637**	**299**	**382**	**220**	**74**	**2 798**
Sysselsatta arbetare [1]	**811**	**160**	**241**	**421**	**808**	**333**	**208**	**298**	**135**	**3 415**
Använda eff. hästkrafter . .	**678**	**3 434**	**4 889**	**4 614**	**5 161**	**3 791**	**2 302**	**4 212**	**350**	**29 431**
Rese- och förrättningsdagar . .	56	71	89	77	123	75	69	53	34	**647**
Lämnade skriftliga meddelanden	26	114	82	149	114	183	20	73	34	**795**
Inkomna protokoll över besiktning av ångpannor:										
större besiktning	31	126	77	91	163	60	—	68	6	**622**
mindre »	—	8	27	20	19	12	—	35	5	**126**

tillerkända rätten att under högst 14 dagar årligen vistas utom distriktet, framhållas, att yrkesinspektören i 3:dje distriktet till följd av en under tjänsteresa ådragen fotskada i avsevärd mån varit förhindrad utöva inspektionsverksamhet under november månad samt att yrkesinspektrisen under väsentlig del av kvartalet varit upptagen av en undersökning av de kvinnliga stuveriarbetarnas arbets- och levnadsförhållanden.

[1] Arbetare inom jordbruket äro ej medräknade.

Sammandrag av bergmästarnas rapporter för oktober—december 1918.

Antal	Bergmästaren i norra distriktet.	Bergmästaren i Gävle—Dala distriktet.	Bergmästaren i östra distriktet.	Bergmästaren i mellersta distriktet.	Bergmästaren i västra distriktet.	Bergmästaren i södra distriktet.	Summa.
inspekterade arbetsställen	2	5	38	7	3	—	55
med sammanlagt antal arbetare	1 209	232	1 431	178	184	—	3 234
» » kraftbelopp (eff. hkr.)	2 580	1 004	4 916	316	389	—	9 205
inspektions- och resedagar: för bergmästaren	4	5	10	9	2	—	30
» gruvingenjören	—	—	6	—	—	—	6
arbetsställen, till vilka lämnats skriftliga meddelanden med anledning av inspektion	—	3	28	—	1	—	32
inkomna intyg över besiktning och avprovning av hissar och kranar	—	—	1	3	1	—	5
inkomna anmälningar om olycksfall	70	148	45	70	10	81	424
därav med dödlig utgång	—	2	—	—	—	—	2
framställningar till Kungl. Maj:ts befallningshavande om tillämpning av 38 eller 39 § lagen om arbetarskydd	—	—	—	—	—	—	—
anmälningar till åtal	—	—	—	—	—	—	—
lämnade eftergifter	—	—	—	—	—	—	—

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete.

1. En 15-årig brädgårdsarbetare, som var sysselsatt med uppfordring av stockar vid en uppfordringsränna, blev indragen i den till rännan hörande kättingledningen och ådrog sig därvid så svåra skador, att döden inträdde följande dag. Den förolyckades kamrater skulle verkställa en mindre reparation å rännan och gingo därför, utan att förut hava frånslagit kettingspelet, till en brädstapel för att utvälja lämpligt virke. Under tiden skulle den förolyckade i något ärende begiva sig till andra sidan av rännan och kröp obetänksamt nog under kettingspelet. Kamraterna, som vid återkomsten från stapeln funno spelet stoppat, upptäckte vid företagen undersökning ynglingen fastklämd i ett tanddrev, som åtdragit hans kläder vid halsen och kvävt honom. Efter att *hava lösskurit kläderna lyckades de genom konstgjord andning få honom till liv*, men på grund av genom kvävning och skrämsel erhållna blodkongestioner i hjärnan avled han, som nämnts, följande dag. Åtgärder att förhindra krypning under rännan äro vidtagna, och efter yrkesinspektörens önskan äro arbetarna genom anslag förbjudna att lämna uppfordringen, innan spelet avställts.

2. En betlossareförman vid ett sockerbruk blev under pågående växling av järnvägsvagnar klämd mellan tvänne buffertar så svårt, att han avled efter 3 timmar. Åsyna vittne till tilldragelsen fanns ej. Själva växlingen leddes av en växlare, som signalerade till lokomotivföraren, när denne skulle sätta vagnarna i rörelse. Vid olyckstillfället backades ett tjugutal betvagnar in i en betlada för att sammankopplas med en där stående lös vagn. På grund av tågsättets längd var det omöjligt för såväl föraren som eldaren att se om banan var fri, utan måste de lita på växlaren. Denne stod vid tågsättets första vagn, när denna stötte till den lösa vagnen, som av stöten gick undan, varvid den förolyckade kom framraglande och klagade över smärtor i bröstet. Växlaren, som endast arbetat i denna egenskap i fjorton dagar, hade ej erhållit några instruktioner om varest han skulle uppehålla sig under växlingen; rörande signalsystemet hade han erhållit upplysningar endast av lokomotivföraren.

3. En arbetare vid en järnvägsverkstad blev på väg till arbetet klämd mellan ett lokomotiv och en plattform, varav döden följde efter ett par timmar. Då åsyna vittne saknas, kan ej bestämt uppgivas huru olycksfallet tillgick, men det vill synas som om den förolyckade, som gick på plattformen, blivit bländad av det ankommande lokomotivets lantärna och stött emot en på plattformen stående signallykta med den påföljd, att han fallit ned mellan lokomotivet och plattformen och klämts av lokomotivets fotsteg. Då verkstadsarbetarna hava en särskild väg till verkstaden och således icke behöva beträda bangarden, har icke yrkesinspektören, med anledning av det inträffade, ansett sig kunna föreskriva några skyddsåtgärder utöver de redan befintliga.

4. I en kassaskåpsfabrik blev en arbetare krossad till döds av omkullfallande plåtar. Dessa, som från början voro 19 till antalet och vägde c:a 80 kg. stycket, stodo uppställda mot en horisontalt liggande fast järnbalk. På andra sidan balken voro 5 à 6 st. mindre plåtar, vägande tillsammans ungefär 400 kg., uppställda, men dessa lutade *icke* mot balken, utan mot baksidan av de förstnämnda plåtarna. När så ett antal av dessa borttagits, tog hela systemet överbalansen på grund av trycket av de mot baksidan lutande plåtarna och föll över den förolyckade, som krossades. Yrkesinspektören har föreslagit arbetsgivaren att för undvikande av upplag av stående plåtar i fabriken anordna ett hängande transport-enskenesystem.

5. Under lastning av gatsten vid ett stenhuggeri blev en arbetare så illa skadad, att han avled följande dag. Lastningen skedde medelst vinschen å det fartyg, i vilket stenen skulle lastas, och användes därvid fyrkantiga järnlådor utan lock och med den ena gaveln borta. Genom denna gavelöppning tömdes lådan på så sätt, att av de fyra kettingar, medelst vilka lådan uppbars, lossades de två, som voro närmast gavelöppningen, varefter lådans andra ände lyftes medelst de två andra kettingarna. Vid ifrågavarande tillfälle kvarstannade en sten ett ögonblick i lådan, under det denna hissades upp efter tömningen, och när den förolyckade i samma ögonblick passerade under vinschen, föll stenen ned på hans huvud. Yrkesinspektören föreslog, att vid nytillverkning göra skoporna något vidare åt den sida, där gavel saknas, samt att sänka fästpunkterna för lyftkettingarna från lådans övre kant till hennes halva höjd.

6. En stationskarl, som var sysselsatt med vagnskoppling å en bangård, blev därvid överkörd och dödad. Enär intet ögonvittne fanns, kan olycksfallets förlopp endast gissningsvis framställas. Det vill synas som om den förolyckade, när han skulle avkoppla de två sista vagnarna från det av 12 vagnar bestående växeltågsättet, funnit kopplet för hårt sträckt för att kunna lösas och därför medelst ropet »klart» givit växlaren anmaning att signalera åt lokomotivföraren att backa, varvid kopplet givetvis skulle slakna och bli lätt att avlyfta. Han synes därvid hava fallit och kommit under hjulen, vilka krossade huvudet och vänstra foten.

7. Under rengöring av en högspänningsledning i transformatorrummet till en gödningskalkfabrik råkade en arbetare komma i kontakt med en strömförande ledning på 5 000 volts spänning och blev därvid så gott som omedelbart dödad. Han hade jämte några kamrater av fabrikens verkmästare beordrats att rengöra lågspänningsledningen, som var spänningslös; sedermera skulle de rengöra högspänningsledningen, detta dock först efter telefonbud från fabrikens elektriker, som skulle ombesörja brytningen av strömmen å denna ledning. På grund av missuppfattning av ordern gick den förolyckade åtföljd av en kamrat över till högspänningsledningen och påbörjade rengöringen, innan strömmen var bruten, med den påföljd att den förolyckade kom i kontakt med ledningen och fick ström genom kroppen. Upplivningsförsök företogos genast, men utan resultat. Yrkesinspektören föreslog dels att vid rengöringstillfällen anslagstavla skulle upphängas, angivande att ledningarna voro spänningslösa, dels att lågspänningsavdelningen skulle skiljas från högspänningsavdelningen och dels att endast fullt kompetent person finge giva order om rengöring.

8. Vid en sulfitfabrik inträffade under timmerlastning ett olycksfall, varvid en arbetare dödades. Timret lades i bördor om c:a 40 stockar i tvänne lyftkettingar, medelst vilka bördan hissades upp under vagnen till en s. k. telferbana. Vid olyckstillfället hade just vagnen satt sig i gång, då föraren märkte, att en stock var på väg att glida ur kettingarna och falla ned. Den förolyckade stod då jämte en kamrat rätt under vagnen, och på tillrop från föraren avlägsnade sig kamraten, men den förolyckade, som var något lomhörd, uppfattade icke genast varningen, utan tittade först upp mot vagnen och tog sedan några steg i vagnens rörelseriktning, varvid den nedfallande stocken träffade honom i huvudet. Han forslades i medvetslöst tillstånd till lasarettet och avled följande dag. Olyckan torde hava förorsakats av att avståndet mellan lyftkettingarna var så stort, att korta stockar icke famnades av kettingarna, utan måste läggas inuti bördan, varvid lätt kunde inträffa, som i föreliggande fall, att de föllo ned. Yrkesinspektören föreskrev, att en tredje ketting alltid skulle läggas omkring timmerbördan och spännas med t. ex. ett s. k. björnbindsle samt att plankskydd skulle anbringas, där telferbanan passerar över trafikerade platser.

9. Under arbete med rengöring av fönster i en lagerlokal råkade en arbetare stöta sin vänstra armbåge mot en fönsterhake, så att ett obetydligt sår uppstod. Följande dag inställde sig värk i armen, blodförgiftning följde och han avled till följd därav fem dagar efter olycksfallet.

10. En arbetare vid en speditionsfirma blev under växling av järnvägsvagnar å en kaj överkörd och dödad. Emedan ögonvittne till själva olycksfallet saknas, kan intet med visshet sägas om förloppet. Det troligaste är, att den förolyckade, under det tåget stått stilla, varit sysselsatt att å vagnarnas adresslappar avläsa, vilka han skulle taga befattning med för sin arbetsgivares räkning. På grund av adresslapparnas olämpliga placering å vagnarnas underrede måste han för avläsning luta sig fram och delvis under vagnen. Tåget torde då hava satt sig i rörelse och fotsteget till den vagn, framför vilken den förolyckade just då stod, knuffat till honom så att han fallit under vagnen och överkörts av dess hjul. Belysningen på olycksplatsen var tämligen dålig. Yrkesinspektören anser, att adresslapparna böra placeras i hållare, så anbragta, att adressen lätt kan avläsas utan att den läsande behöver böja sig under vagnen.

11. En arbetare vid ett stenbrott, vilken var sysselsatt att med två hästar köra en järnvägsvagn uppför en mindre stigning, råkade därvid falla och komma under vagnens hjul och blev omedelbart dödad. Skaklarna, i vilka hästarna drogo, voro förenade med järnvägsvagnens koppelkrok medelst en lina, på vilken den förolyckade satt under körningen, stödjande med ena handen mot en buffert. Strax innan vagnen kom till den plats där hästarna brukade frånkopplas, tillkännagav den förolyc-

kade sin avsikt att genom att mana på hästarna ge vagnen större fart för att underlätta arbetet för dem, som sedan skulle skjuta den vidare. Vid dragningen i tömmarna ryckte hästarna häftigt till, med den påföljd att kopplet sträcktes för att strax därefter slakna, när vagnen fått fart. Den körande förlorade då jämvikten och föll under vagnshjulen, som därvid krossade bröstkorgen och underlivet.

Registrering enligt den nya sjukkasselagen.

Fjärde kvartalet 1913.[1]

Under föregående års fjärde kvartal registrerades sammanlagt 36 kassor enligt den nya sjukkasselagen med tillsammans c:a 13 000 medlemmar. På grund av verkställda kassasammanslutningar motsvara emellertid ovannämnda 36 kassor 57 äldre kassor.

Inalles äro numera 798[2] kassor registrerade enligt den nya lagen, motsvarande 1 104 äldre kassor och med ett medlemsantal av c:a 439 000.

De under fjärde kvartalet registrerade sjukkassorna äro:

755. Kisa sjuk- och begravningskassa.
756. Gustav Adolfs sjuk- och begravningshjälps-kassa.
757. Kvinnliga cigarrarbetares sjuk- och begravningskassa (Göteborg).
758. Sjuk- och begravningskassan Prippska arbetareförbundet (Göteborg).
759. Mariestads sjuk- och begravningskassa.
760. Rånäs bruks arbetares sjuk- och begravningskassa.
761. Västra Stenby sjuk- och begravningskassa.
762. F. d. Ystads arbetareförenings sjuk- och begravningskassa.
763. Slottsbrons sjuk- och begravningshjälps-kassa.
764. Hudiksvalls arbetares sjuk- och begravningshjälps-kassa.
765. Nyköpings arbetareförenings sjuk- och begravningskassa.
766. Risinge östra sjuk- och begravningskassa.
767. Sjögestads sjuk- och begravningshjälps-kassa.
768. Västra Hargs sjuk- och begravningshjälps-kassa.
769. Norrhults sjuk- och begravningskassa »Mimer».
770. Halltorps sjuk- och begravningskassa.
771. Nybro sjuk- och begravningshjälps-kassa.
772. Alb. Bohlin & C:o aktiebolags fabrikspersonals sjukkassa (Göteborg).
773. Brödrasamfundet Säkerheten sjuk- och begravningskassa (Göteborg).
774. Kristinehamns verkstads sjuk- och begravningskassa.
775. Domnarvets sågverks sjuk- och begravningshjälps-kassa.
776. Sjuk- och begravningskassan Allians (Stockholm).
777. Svenska juteväveri aktiebolagets arbetares sjuk- och begravningskassa (Södertälje).
778. Finspångs allmänna sjuk- och begravningskassa.
779. Hägerstads sjuk- och begravningskassa.
780. Sjuk- och begravningskassan Värend, Växjö.
781. Växjö sjuk- och begravningskassa n:r 1.

[1] Under första och andra halvåren 1911 samt första halvåret, tredje och fjärde kvartalen 1912 samt första, andra och tredje kvartalen 1913 registrerade kassor redovisades i »Medd.» 1911, sid. 567, i »Medd.» 1912, sid. 863, 954 och 1 027 samt i »Medd.» 1913, sid. 499, 502, 636 och 852 ff.

[2] Häri inberäknade tio fortsättningskassor, som icke ingå i den vanliga nummerföljden.

782. Lokrume sjuk- och begravningskassa.
783. Kockums emaljerverks arbetares sjuk- och begravningskassa (Ronneby).
784. Hälsingborgs merkantila sjukkassa.
785. Örsjö sjuk- och begravningskassa.
786. Farmaceuternas sjukkassa (Göteborg).
787. Sjuk- och begravningskassan Aktiv (Göteborg).
788. Skåne-Tranås sjuk- och begravningshjälps-kassa.

Av ovannämnda kassor utgör:

Mariestads sjuk- och begravningskassa en sammanslutning av:
absolutisternas sbk., godtemplarnes i Mariestad sbk., hundramannaför:s i Mariestad sbk. och Mariestads arbetareför.;

Nybro sjuk- och begravningshjälps-kassa en sammanslutning av:
Nybro sbk. och Nybro sbk. »Framtiden»;

brödrasamfundet Säkerheten sjuk- och begravningskassa en sammanslutning av:
brödrasamfundet Säkerheten och femtiomannaför. »Orion»;

sjuk- och begravningskassan Allians en sammanslutning av:
för. Klippan, sbh-k. Solidar i Stockholm och Västermalms sbk.;

Finspångs allmänna sjuk- och begravningskassa en sammanslutning av:
Finspångs mekaniska verkstads hundramannaför., Torstorps brödraför:s sbk. och understödslådan vid Finspångs styckebruk;

sjuk- och begravningskassan Värend, Växjö en sammanslutning av:
första 200-mannaför., hundramannaför. n:r 2 i Växjö stads- och landsförsamling, sbför. Svea, Växjö arbetareför:s sbk. n:r 1 och Växjö hundramannaför. n:r 8;

Växjö sjuk- och begravningskassa n:r 1 en sammanslutning av:
arbetarnes sbk. och Växjö hundramannaför. n:r 1; samt

sjuk- och begravningskassan Aktiv en sammanslutning av:
för. »Goda hoppet», sbk. i Göteborg, hundramannasjukför. »Manér», sk. »Hjälpsamheten n:r 1», sbför. G. B. A., sbk. »Bergfast», sbk. »Hugfast», sbk. sällskapet Bröder i nöden och stuveriarb. sk.

Dessutom hava under fjärde kvartalet två *fortsättningskassor* nämligen *Västerås sjukkassors fortsättningskassa* och *Trälleborgs sjukkassors centralfortsättningskassa*, registrerats enligt den nya sjukkasselagen.

Kortare meddelanden.

— Kollektivavtal m. m. —

Nytt riksavtal inom mekaniska verkstadsindustrien. Det i november 1905 upprättade och i december 1908 med vissa ändringar för en tid av fem år prolongerade riksavtalet mellan Sveriges Verkstadsförening och vederbörande arbetarorganisationer, uppsades i juni 1913 av samtliga berörda fackförbund, nämligen Järn- och metallarbetareförbundet, Gjutareförbundet, Träarbetareförbundet, Grov- och fabriksarbetareförbundet, Bleck- och plåtslagareförbundet, Målariarbetareförbundet, Murareförbundet och Transportarbetareförbundet.

Syftet med uppsägningen var närmast att söka genomdriva vissa förhöjningar av de gällande minimilönesatserna, vilka allt sedan år 1905 förblivit oförändrade. Dessutom framställdes emellertid vissa önskemål om modifikationer av avtalets allmänna bestämmelser. Verkstadsföreningen påyrkade å andra sidan i sitt motförslag en del i arbetsgivarnas intresse gående tillägg till avtalet. Då parternas krav sålunda gingo i motsatt riktning, enades man snart om att, såsom enda möjliga lösning, prolongera det gamla avtalet i oförändrat skick utom i fråga om minimilöner och övertidsersättning, rörande vilka punkter även arbetsgivarna förklarat sig villiga att medgiva vissa förbättringar. Från arbetarsidan påyrkades dessutom en ny klausul, i syfte att tillförsäkra arbetarna ersättning vid olycksfall i arbete jämväl under den i lag föreskrivna karenstiden. Sistnämnda hemställan bifölls också av Verkstadsföreningen.

I fråga om minimilöner och övertidsersättning visade det sig däremot svårare att komma till enighet. Justitierådet Borgström, som av parterna utsetts att leda förhandlingarna, framlade emellertid den 17 december ett medlingsförslag, som den 29 i samma månad från båda sidor godkändes. Förslaget innebar en höjning av minimilönerna med inalles 5 öre per timme, vilken förbättring emellertid under arbetstiden successivt skulle genomföras, såsom av nedanstående sammanställning framgår:

Minimilöner:

			1906—13.	1914—15.	1916.	1917—18.
			Öre.	Öre.	Öre.	Öre.
Yrkesarbetare, som uppnått 24 års ålder och arbetat minst 7 år i yrket	Ortsgrupp	I	39	42	43	44
	»	II	34	37	38	39
	»	III	32	35	36	37
Yrkesarbetare, som uppnått 21 års ålder och arbetat minst 4 år i yrket	»	I	36	39	40	41
	»	II	30	33	34	35
	»	III	28	31	32	33
Grovarbetare	»	I	32	35	36	37
	»	II	26	29	30	31
	»	III	25	28	29	30

Angående innebörden av dessa minimilöner gjordes till protokollet följande uttalande:

»Bestämmelserna om minimilön angiva endast det lägsta belopp, varmed timlönen för arbetare i vederbörande grupp må under arbetstiden utgå och utgöra således icke något som helst hinder för att i verkligheten fastställas de högre timlöner, som finnas vara av omständigheterna påkallade, — — — — — — —. Å andra sidan får icke den vidtagna höjningen av minimitimlönen i och för sig tagas till intäkt för en höjning av den faktiskt utgående timlönen, där denna är högre än den nu höjda minimilönen, eller för höjning av fastställda ackordsprislistor.»

Övertidsarbete har enligt förutvarande avtal betalats med 25 % förhöjning för de två första timmarna efter ordinarie arbetstidens slut och 50 % för övrigt arbete å vardagar samt 100 % för sön- och helgdagsarbete förutom verkstadens eget arbete (reparationer o. d.), som betalats med allenast 25 % förhöjning. Enligt det nya avtalet skall åter en förhöjning med 50 % utgå vid allt övertidsarbete på lördagar såvensom eljest, där vid någon verkstad under mer än halva antalet arbetsdagar i en månad övertidsarbete förekommit under minst två timmar dagligen. Arbete efter kl. 6 e. m. på lördagar och helgdagsaftnar betalas som söndagsarbete och övertidstillägget för »verkstadens eget arbete» höjes till 50 %. Vid arbete i skift skola parterna äga träffa överenskommelse om avlöning för nattarbetet, oberoende av vad om tilläggsprocent för övertidsarbete blivit fastställt. Såsom regel bör emellertid, enligt till protokollet fogat uttalande, extra ersättning utgå även vid regelbundet nattarbete.

Det nya avtalet skall liksom det förut gällande erhålla en giltighetstid av fem år. Uppsägningstiden, som förut varit fastställd till ett halvt år, har däremot enligt arbetarnas önskan förkortats till tre månader.

Nytt riksavtal inom elektriska industrien. Vid årsskiftet utlöpte det mellan Sv. elektriska arbetsgivareföreningen och Sv. elektriska arbetareförbundet träffade avtalet. Efter förhandlingar, som förts mellan parterna sedan slutet av november månad, har nytt kollektivavtal blivit ingånget, gällande fem år framåt. Det nya avtalets innehåll är väsentligen följande:

I och för bestämmandet av minimilönernas storlek indelas samtliga arbetsplatser i tre grupper, medan den förutvarande ortsgrupperingen omfattade två grupper. Till grupp I hör Stockholms stad med omnejd samt Boden, Gällivare, Kiruna, Porjus och Sundsvall. I grupp II ha följande platser sammanförts: Borås, Eskilstuna, Falun, Gävle, Göteborg, Halmstad, Hälsingborg, Jönköping, Kalmar, Karlskrona, Karlstad, Kristianstad, Landskrona, Linköping, Ludvika, Lund, Malmö, Norrköping, Nyköping, Trollhättan, Uppsala, Västerås, Örebro samt Norrland norr om Ljungan, med undantag för de platser, som upptagits i grupp I. Till grupp III räknas det övriga Sverige.

Minimilönerna skola utgöra, intill den 1 januari 1917, 38 öre i grupp I, 33 öre i grupp II och 30 öre i grupp III. För arbetare, som tillhört yrket i minst tre år, skall lönen inom resp. grupper utgå med 50, 40 och 37 öre, och för montörer, som kunna leda större installationer för belysning eller kraft, med resp. 60, 50 och 45 öre. Den 1 januari 1917 höjes begynnelselönen till 40 öre i grupp I, till 35 öre i grupp II och till 32 öre i grupp III. Lönen för arbetare med tre års praktik i yrket skall samtidigt höjas till 53, 43 och 40 öre i resp. grupper. För montörer, som kunna leda arbeten av ovan nämnt slag, skall lönen höjas till resp. 63, 54 och 48 öre.

Vid arbete på livsfarliga höjder eller andra uppenbart livsfarliga arbetsplatser erhålla arbetarna tillägg till ackord eller timlön.

Arbetstiden har fastställts, liksom förut, till högst 57 timmar per vecka. Första maj, jul-, nyårs- och midsommarafton räknas som fridagar.

För arbete under de två första timmarna omedelbart efter ordinarie arbetstidens slut skall betalas 25 % — å lördagar 50 % — förhöjning och för övrigt övertidsarbete 100 % förhöjning.

Det dagtraktamente, som hittills utgått till arbetarna vid arbete utom hemorten, då bort- och hemfärd ägt rum dagligen, har höjts från 75 öre till 1 kr. per dag. Vid arbete utom hemorten, som icke möjliggör hemresa, skall det extra arvodet utgå med 2 kr. 50 öre per dag under de första 14 dagarna — emot förut under 8 dagar — samt med 2 kr. för varje överskjutande dag.

I fråga om olycksfallsförsäkring stadgas i det nya avtalet, att ersättning skall utgå med 1 kr. per dag även under den s. k. karenstiden.

Beträffande övriga punkter har det gamla avtalet i huvudsak bibehållits oförändrat.

De kollektiva avtalen i Österrike åren 1910 och 1911.[1] Sedan den officiella österrikiska statistiken från och med år 1905 upptagit de kollektiva avtalen till behandling, finner man i Handelsministeriets månadsskrift *Soziale Rundschau* vid slutet av varje halvår preliminära redogörelser för kollektivavtalets utveckling inom Österrike. De under varje år slutna avtalen hava dessutom systematiskt bearbetats i särskilda publikationer: *Die kollektiven Arbeits- und Lohnverträge in Österreich.* Med ledning av dessa redogörelser lämnades i So-

[1] Jfr Meddel. 1909, sid. 587; 1912, sid. 60.

ciala Meddelanden 1909, sid. 587 och 1912, sid. 60 en kortfattad översikt över de under åren 1905 - 09 träffade avtalen. Här nedan lämnas en redogörelse för 1910 och 1911 års avtal, vilka äro föremål för behandling i de senast utkomna årgångarna av ovannämnda publikation.

Antalet ingångna kollektivavtal har under åren 1910 och 1911 fortfarande varit i tillväxt. De av avtalen berörda arbetarna hava däremot ej uppnått samma siffra som under år 1909. Vad antalet arbetsställen beträffar, har detta under 1911 varit större än något föregående år, vilket förhållande huvudsakligen får tillskrivas den omständigheten, att kollektivavtal under året träffats för beklädnadsindustrien i Wien. Antalet och omfattningen av de under åren 1906—11 träffade avtalen framgår av följande översikt:

År	Antal avtal.	Därav berörda arbetsställen.	Därav berörda arbetare.
1906	478	18 592	188 719
1907	784	8 748	166 208
1908	483	5 776	64 482
1909	570	9 741	127 016
1910	696	8 508	118 103
1911	726	17 301	115 226

Av de under år 1910 slutna avtalen äro 449 med 32 337 berörda arbetare gällande endast för en arbetsplats, medan 247 med 85 766 arbetare äro orts- eller gruppavtal (gällande flera arbetsplatser). För år 1911 äro motsvarande siffror resp. 486 avtal med 29 573 arbetare och 240 avtal med 85 653 arbetare. Över hälften av avtalen (62 % år 1910 och 56 % år 1911) gälla platser, där kollektivavtal förut ej funnits. Dessa avtal omfatta resp. 53 och 36 % av hela antalet arbetare.

Avtalens fördelning på de särskilda näringsgrenarna framgår av följande tabell:

Näringsgrenar.	Antal förnyade och nyingångna avtal under loppet av							
	år 1908.		år 1909.		år 1910.		år 1911.	
	Avtal.	Arbetare.	Avtal.	Arbetare.	Avtal.	Arbetare.	Avtal.	Arbetare.
Jordbruk	—	—	—	—	—	—	1	87
Jord- och stenindustri	49	5 644	55	5 891	60	14 176	61	4 185
Metall- och maskinindustri	136	18 186	107	20 402	179	26 143	192	19 117
Trävaruindustri	35	2 832	57	10 974	63	7 709	64	7 068
Läder- och gummivaruindustri	23	1 897	35	1 647	15	1 490	36	1 379
Textilindustri	17	3 092	89	6 864	33	7 011	39	4 522
Tapetserareyrket	2	746	3	629	3	90	9	408
Beklädnadsindustri	58	3 986	66	13 498	146	17 462	105	37 398
Pappersindustri	1	230	13	2 602	9	614	9	5 732
Närings- och njutningsämnesindustri	53	4 118	60	4 748	53	9 276	61	5 928
Kemisk-teknisk industri	4	505	8	1 862	4	305	11	1 198
Byggnadsverksamhet	86	14 922	72	50 286	90	25 299	97	19 460
Grafisk industri	2	83	10	4 074	5	662	1	700
Handel och transport	21	7 219	32	3 178	19	7 521	27	7 795
Maskinister och eldare	4	61	4	91	2	47	6	156
Hotell- och restaurangrörelse	9	816	—	—	9	227	5	68
Fria yrken	3	145	9	275	6	71	2	85
Summa	**483**	**64 482**	**570**	**127 016**	**696**	**118 103**	**726**	**115 226**

Metall- och maskinindustrien är liksom förut den näringsgren, inom vilken de flesta avtalen träffats. I andra rummet kommer såväl 1910 som 1911 beklädnadsindustrien samt därnäst byggnads-, trävaru-, sten- och näringsämnesindustrierna i nu angiven ordning. I fråga om antalet berörda arbetare komma år 1910 metall- och byggnadsindustrierna främst med vardera 25—26 000 arbetare och beklädnadsindustrien i tredje rummet med c:a 17 000. År 1911 äter äro inom sistnämnda näringsgren ej mindre än 37 000 arbetare berörda av avtal, medan de båda övriga ovan nämnda industrierna vardera räkna c:a 19 000 arbetare.

Bestämmelser om arbetstidens längd finnas i 527 avtal med 99 281 arbetare år 1910 samt 584 avtal med 100 679 arbetare år 1911. Den dagliga arbetstiden framgår av följande översikt:

Timmar per dag.	Antal avtal.		Arbetare.			
			Antal.		%.	
	1910.	1911.	1910.	1911.	1910.	1911.
8 — 8¾	19	15	5 548	4 621	5·9	4·6
9 — 9¼	120	141	22 075	29 654	23·4	29·6
9½ — 9¾	194	196	85 508	26 269	37·5	26·1
10 — 10¼	144	166	21 599	17 198	22·9	17·1
10½ — 10¾	16	18	6 415	2 591	6·8	2·6
11 — 11½	20	23	2 114	15 029	2·2	15·0
12 — 13	7	8	1 264	5 013	1·3	5·0
Summa	520	567	94 523	100 375	100·0	100·0

År 1910 utgör den genomsnittliga arbetstiden, såsom synes, omkring 9½ timmar per dag. År 1911 är 9-timmarsgruppen starkast representerad, men ett relativt stort antal arbetare har å andra sidan detta år fått en så lång arbetsdag som 11 timmar. Växlingarna de olika åren emellan i detta hänseende framgår för övrigt av följande jämförelse:

År	Arbetare med en daglig arbetstid av				
	under 9 timmar.	9—9¼ timmar.	9½—9¾ timmar.	10 timmar.	över 10 timmar.
	%.	%.	%.	%.	%.
1906	6	23	41	25	5
1907	2	24	30	40	4
1908	3	35	23	22	17
1909	9	27	44	13	7
1910	6	23	38	23	10
1911	5	29	26	17	23

Bestämmelser om arbetslönen finnas år 1910 i 680 avtal, omfattande 113 263 arbetare samt år 1911 i 710 avtal med 114 609 arbetare. De olika löneformernas förekomst framgår av nedanstående jämförelse:

Bestämmelser om	Antal avtal.		Antal arbetare.	
	1910.	1911.	1910.	1911.
endast tidlön	240	277	41 079	82 415
» stycklön	119	88	10 347	9 246
såväl tid- som stycklön	271	292	55 413	68 075
endast viss förhöjning av förutvarande löner	50	53	6 424	4 873

Bestämmelser om giltighetstid finnas i 514 av 1910 års avtal (74 % av hela antalet) och 571 avtal (79 %) år 1911. Giltighetstiden utgjorde:

År.	Intill 1 år.	1—2 år.	2—3 år.	3—4 år.	4—5 år.	Över 5 år.
1909	89	145	130	66	20	6
1910	71	174	202	47	17	8
1911	65	229	191	62	22	2

Den redan i redogörelsen för 1909 års avtal konstaterade ökningen av avtalens genomsnittliga giltighetstid har fortfarande gjort sig gällande, särskilt i så måtto, att antalet avtal med en giltighetstid av 1 år och därunder stadigt minskats.

Uppgifter om avtalens parter föreligga i fråga om 677 avtal år 1910 och 721 avtal år 1911. Parterna voro:

	På arbetsg.-sidan.		På arbetarsidan.	
	1910.	1911.	1910.	1911.
Organisationer av arbetsgivare resp. arbetare	60	76	608	615
Yrkesföreningar (»Genossenschaften») [1] . .	51	67	35	50
Oorganiserade arbetsgivare resp. arbetare .	566	578	39	56

I vad utsträckning avtalens upprättande föregåtts av arbetskonflikt framgår av följande sammanställning:

Antal avtal, som träffats:	1910.	1911.
utan föregående konflikt	466	494
efter allmän strejk	205	210
» partiell »	22	18
» lockout	1	2
» » och strejk	2	2

För biläggande av uppstående meningsskiljaktigheter föreskrives upprättande av skiljenämnder eller s. k. kontrollkommissioner i 120 avtal (17 %) år 1910 och 134 avtal (18 %) år 1911.

Bestämmelser till skydd för föreningsrätten finnas i 416 av 1911 års avtal (57 % av hela antalet). Förbud mot arbetsinställelse under avtalstiden har samma år införts i 97 avtal (13 %).

(Die kollektiven Arbeits- und Lohnverträge in Österreich, 1910, 1911.)

Kollektivavtal i Nederländerna. Statistiska centralbyrån i Nederländerna föranstaltade vid 1911 års början en undersökning rörande inom riket gällande kollektivavtal. Enligt den nu publicerade redogörelsen förefunnos vid berörda tidpunkt 81 avtal; då någon regelbunden statistik ej förut förts på detta område, kan den införskaffade avtalssamlingen emellertid ej göra anspråk på att vara fullständig. Antalet av avtalen berörda arbetsgivare hade uppgivits till 1 119 med inalles c:a 23 000 arbetare, därav 2 224 kvinnor. I fråga om 6 avtal saknas uppgifter i detta hänseende.

Avtalens parter å arbetsgivarsidan voro i 22 fall organisationer och i 11 fall två eller flera organiserade arbetsgivare; återstående 48 avtal gällde blott enskilda arbetsplatser.

Av de särskilda näringsgrupperna uppvisade byggnadsindustrien största antalet avtal, eller 21; därnäst kommo metallindustrien med 14 avtal, de merkantila yrkena med 11, närings- och njutningsämnes- samt beklädnadsindustrierna med vardera 9 och grafiska industrien med 7 avtal. I fråga om antalet berörda arbetare kom diamantindustrien främst med ej mindre än 10 200 arbetare. Inom byggnadsindustrien utgjorde antalet arbetare c:a 5 600, inom grafiska industrien c:a 2 600.

Bestämmelser om arbetstidens längd funnos i 64 avtal med 21 449 berörda arbetare. Den i avtalen fastställda dagliga arbetstiden framgår av nedanstående översikt:

	Antal avtal.	Antal arbetsgivare.	Antal arbetare.
8 timmar och därunder	5	4	52
8 1/2 timmar	2	221	10 216
9—9 1/2 timmar	11	83	2 797
10 timmar	23	525	5 925
10 1/2 timmar	11	111	1 371
11 timmar och därutöver	12	109	1 088

[1] I en del till denna grupp hänförda fall hava avtalen jämväl varit undertecknade av arbetsgivar- eller fackförening.

Avtalets upprättande har i 9 fall föregåtts av strejk och i 1 fall av lockout. I 3 fall hade avtal upprättats efter medling genom en arbetskammare och i 4 fall hade annan utomstående person anlitats.

Bestämmelser om giltighetstid finnas i 73 avtal. Avtalstiden utgjorde:

Avtalstid.	Antal avtal.	Antal arbetare.	Avtalstid.	Antal avtal.	Antal arbetare.
Under 1 år	11	242	3 år	4	1 628
1 år	28	2 078	3—4 år	1	1 962
1—2 år	7	477	4 år	1	1 429
2 år	6	1 378	5 år	10	12 084
2—3 år	4	625	9²/₃ år	1	534

Föreskrift, att avtalets bestämmelser skola äga tillämpning även å utom den avtalsslutande organisationen stående arbetare, finnes i 24 avtal. Däremot är i 26 avtal fastslaget, att genom avtalet betingade förmåner endast skola komma organiserade arbetare till del. Enligt 16 avtal skola samtliga vid berörda arbetsplatser sysselsatta arbetare vara anslutna till vederbörande fackförening.

Bestämmelser om förlikningS- eller skiljenämnd för lösning av uppstående tvister finnas i 49 avtal med 10 635 berörda arbetare

(Maandschrift van het Centraal bureau voor de statistiek.)

— Strejker, lockouter m. m. —

Förslag till revision av medlingslagen i Frankrike. Den 4 november 1913 framlades av arbetsministern inför deputeradekammaren ett förslag till ändring av lagen den 27 december 1892 angående medling och skiljedom i arbetstvister. Enligt denna lag äga parterna rätt att hänskjuta uppkommande tvister till förlikning och skiljedom. Den statistik, som årligen publiceras av arbetsministeriet, utvisar emellertid, att parterna i ytterst ringa grad begagna sig därav.

Medan år 1912 inträffade 1 116 konflikter, konstituerades sålunda förlikningsnämnd i endast 100 fall, vilken i blott 55 fall lyckades bilägga tvisten.

Lagförslaget går därför ut på att låta medlingsproceduren komma till vidsträcktare användning genom att göra inställelse inför förlikningsmannen obligatorisk för parterna. Sålunda skulle, om arbetet ännu icke vore nedlagt och endera parten påkallade medling, den andra ej kunna undandraga sig inställelse, varjämte, därest vid öppen konflikt förlikningsmannen erbjöde sin medling, parterna ej skulle kunna utan laga förfall tillbakavisa sådant anbud.

Av de 836 fall under åren 1902—1912, då av förlikningsmannen framställt medlingserbjudande ej blivit antaget, har detta i 696 fall (83 %) berott på vägran från arbetsgivarnas sida att underhandla, i 42 (5 %) från arbetarnas och i 98 (12 %) från bägge parternas sida. Den obenägenhet, som särskilt arbetsgivarna visat mot att anlita medlingsförfarandet, beror på, att de anse detta vara ägnat att binda deras handlingsfrihet.

Det skulle icke vara avsett med den ifrågavarande lagändringen att påtvinga parterna förhandlingar inför förlikningsmannen, i fall de genom förhandlingar sinsemellan, genom att hänskjuta tvisten till vederbörande organisationer eller på annat sätt, sökte komma till uppgörelse.

(Revue du Travail.)

Ett belgiskt lagförslag angående kommissioner för arbetstvister m. m. De år 1887 skapade belgiska industri- och arbetsråden hava visat sig icke fylla sin uppgift som förlikningsoch skiljedomsinstitut. Ett nu framlagt lagförslag vill förlägga denna deras verksamhet till helt ny organisationer, de s. k. kommissionerna för arbetstvister (commissions des conflicts de travail), som skola hava till ändamål medling mellan tvistande parter, avkunnande av skiljedom, och, om deras beslut ej godtagas, avgivande av ett betänkande över ifrågavarande arbetstvist.

Kommissionerna, av vilka en skall finnas i varje provins, skola bestå av en ordförande och fyra ledamöter. Ordföranden och två ledamöter utses av konungen, de två andra jämte ställföreträdare tagas ur industrirådens representanter för arbetsgivare och arbetare. Ledamot och ställföreträdande ledamot skola alltid tagas från olika yrkesgrenar, emedan medbestämmanderätt ej får tillkomma någon, som tillhör i strid invecklad part. Kommissionen kan i svårartade fall förstärkas, och om striden utbreder sig över flera kommissioners kompetensområde, bildas för tillfället en enhetlig kommission för hela det ifrågavarande gebitet. Över provinsialkommissionerna sättes en centralkommission som appellationsinstans för stridigheter, som omfatta mer än 300 arbetare. Dess sammansättning är densamma som provinsialkommissionernas, med undantag av att representanterna för arbetsgivare och arbetare här skola tillhöra samma näringsgrenar som de stridande parterna.

Påkallande av kommissionens ingripande är åtminstone formellt fullt frivilligt. För att den skall träda i verksamhet, måste på arbetarnas sida minst en tiondedel av de av striden berörda uttala sig därför. Har blott en part anhållit om förmedling, uppfordrar kommissionens ordförande den andra att även ledes infinna sig till förhandling. Rör sig tvisten om arbetslön och arbetstid, har kommissionen att vid frågans bedömande ta hänsyn till arbets- och levnadsförhållanden inom samma eller närstående yrken på andra orter inom samma landsdel, och, om rörelsen utbrett sig över hela landet, att avpassa arbetarnas berättigade fordringar så, att industriens internationella konkurrensförmåga ej undergräves.

I lagförslagets andra del finnas straffbestämmelser mot dem, som lämna understöd åt i strid invecklade arbetare eller arbetsgivare, innan saken hänskjutits till den provinsiella kommissionen. Lockouter, som i hjälpsyfte förklaras av arbetsgivare inom andra områden, och i striden ej invecklade, som lämna materiell hjälp åt strejkande arbetare, straffas sålunda. Skärpan i den senare bestämmelsen minskas genom en del undantag, men t. ex. insamlingar för strejkande, understöd från sympatiserande organisationer och särskilda strejkförsäkringskassor bliva omöjliggjorda. Man antager, att utblottade arbetare och av arbetarorganisationerna hårt beträngda arbetsgivare ej skola sky påkallande av provinsialkommissionernas ingripande. Ty genom detta steg är understöd från varje utomstående tillåtet. Gillas ej kommissionens förslag, är åter varje främmande hjälp lagligen förmenad.

(Revue du Travail.)

Arbetsinställelser i Österrike under år 1912.[1] Enligt den officiella statistiken inträffade under år 1912 i Österrike 801 arbetsinställelser, varav 40 lockouter och 761 strejker. Hela antalet berörda arbetare utgjorde 155 470, varav 24 295 utestängda, 120 953 strejkande och 10 222 på grund av strejker ofrivilligt arbetslösa. Motsvarande siffror för de föregående tio åren framgå av följande översikt:

År.	Antal arbetsinställelser.			Antal av arbetsinställelserna berörda arbetare.			
	Strejker.	Lockouter.	Tillsammans.	Strejkande.	Ofrivilligt arbetslösa.	Utestängda.	Tillsammans.
1902	264	8	272	37 471	6 354	1 050	44 875
1903	324	8	382	46 215	5 245	1 334	52 794
1904	414	6	420	64 227	9 301	23 742	97 270
1905	686	17	703	99 591	11 340	11 197	122 128
1906	1 083	50	1 133	153 688	13 098	67 872	234 658
1907	1 086	26	1 112	176 789	12 835	14 539	204 163
1908	721	35	756	78 562	7 810	9 588	95 960
1909	580	29	609	61 978	4 553	18 165	84 696
1910	657	19	676	55 474	8 640	19 292	83 406
1911	706	22	728	122 001	10 455	6 375	138 831
1912	761	40	801	120 953	10 222	24 295	155 470

[1] Jfr Meddel. 1913, sid. 65.

I vad mån de olika industrierna drabbats av *strejker*, framgår av efterföljande översikt, varvid för jämförelse även anförts 1911 års siffror:

	Antal strejker.		Antal strejkande.	
	1912.	1911.	1912.	1911.
Gruvdrift	67	72	54 003	20 001
Textilindustri	71	72	20 497	37 126
Byggnadsverksamhet	130	121	8 430	14 639
Jord- och stenindustri	86	56	7 324	4 176
Maskinindustri	64	48	7 311	2 858
Beklädnadsindustri	72	75	6 495	24 871
Metallindustri	83	79	6 240	5 189
Trävaruindustri	77	63	3 793	4 061
Övriga industrier	111	120	6 860	9 085

Av samtliga strejkande voro, efter vad av ovanstående framgår, ej mindre än 45 % gruvarbetare och 17 % textilarbetare. Föregående år kom textilindustrien främst med 30 % av samtliga strejkande.

Strejkernas varaktighet var i genomsnitt 17 dagar mot resp. 16, 20 och 15 dagar åren 1909—1911.

Såsom utesluta nde eller bidragande konfliktorsak angives i 573 fall (75 % av samtliga) lönefrågor, i 210 fall (28 %) tvist om arbetstiden, i 286 fall (38 %) organisationsspörsmål samt i 235 fall (31 %) andra orsaker. Löne- och organisationsfrågor hava i resp. 267 och 116 fall enbart varit vållande till arbetsinställelse. I flertalet övriga fall hava flera samverkande orsaker varit att anteckna.

De av arbetarna uppställda lönekraven genomfördes i 96 fall helt och i 318 fall delvis, varemot i 159 fall arbetsgivarnas villkor blevo gällande. I fråga om arbetstiden lyckades de strejkande i 75 fall genomdriva sina fordringar och i 64 fall åstadkomma en kompromiss, medan arbetsgivarna segrade i 71 fall. Organisationstvisterna löstes i 89 fall enligt arbetarnas fordringar, i 138 fall enligt arbetsgivarnas villkor och i 59 fall på grund av kompromiss. Nedanstående tablå utvisar arbetsinställelsernas resultat med hänsyn till antalet strejkande arbetare:

Strejkernas resultat:	Strejkande arbetare.			
	1912.		1911.	
	Antal.	%.	Antal.	%.
Arbetsgivarnas villkor	26 848	22·2	17 935	14·7
Arbetarnas fordringar	13 268	11·0	7 000	5·7
Kompromiss	80 837	66·8	97 066	79·6
Summa	**120 953**	**100·0**	**122 001**	**100·0**

Av de strejkande återgingo enligt uppgift 113 790 till arbetet efter konfliktens biläggande, varemot 3 015 blevo avskedade och 4 148 frivilligt sökte annat arbete; 4 166 nya arbetare blevo i samband med konflikterna antagna

Antalet förlorade arbetsdagar beräknades till c:a 1 860 000 mot 1 710 000 år 1911. Den genom arbetsinställelserna mistade arbetslönen anslås till c:a 6 900 000 österr. kronor (= 5 200 000 sv. kronor).

Av de under redogörelseåret inträffade 40 *lockouterna* motiverades flertalet av meningsskiljaktigheter angående lön och arbetstid eller av från arbetarnas sida igångsatta arbetsnedläggelser. Av de c:a 24 300 arbetare, som genom lockouterna blevo utestängda, återtogos ej mindre än 23 800 i arbetet efter konfliktens slut. I 13 fall måste arbetsgivarna vid lockoutens hävande medgiva arbetarna vissa fördelar.

(Die Arbeitseinstellungen und Aussperrungen in Österreich, 1912.)

Arbetsinställelser i Nederländerna åren 1911 och 1912. Den nederländska strejk- och lockoutstatistiken sträcker sig tillbaka till år 1901. Under de 12 år, för vilka redogörelse hittills föreligger, har antalet arbetsinställelser utgjort:

År.	Antal arbetsinställelser.			År.	Antal arbetsinställelser.		
	Strejker.	Lockouter.	Summa.		Strejker.	Lockouter.	Summa.
1901	115	7	122	1907	138	16	154
1902	128	14	142	1908	108	27	135
1903	149	14	163	1909	142	47	189
1904	85	17	102	1910	133	13	146
1905	126	6	132	1911	205	12	217
1906	164	17	181	1912	265	18	283

Antalet *strejker* har, såsom härav framgår, under de två senaste åren varit större än något föregående år. Strejkrörelsens omfattning i övrigt framgår av nedanstående sammanställning:

År.	Antal strejker.	Berörda arbetsplatser.	Deltagande arbetare.	Förlorade arbetsdagar.
1912	265	1 455	19 620	392 617
1911	205	640	19 122	426 884
1910	133	196	4 507	118 645
1906—10 (genomsnitt)	137	476	7 841	194 568
1901—05 (»)	121	271	11 882	?

Vid beräkningen av antalet förlorade arbetsdagar hava även medtagits de arbetare, som genom strejker ofrivilligt blivit arbetslösa. Antalet härigenom förlorade dagar uppgick år 1912 till över 90 000, år 1911 åter till endast c:a 5 000.

Av de olika näringsgrupperna räknade byggnadsindustrien båda de sista åren det största antalet strejker, 58 år 1911 och 69 år 1912. Under år 1911 inträffade dessutom bl. a. 35 strejker bland transportarbetare samt 20 inom vardera av trävaru- samt näringsämnesindustrierna. År 1912 utbröto ej mindre än 30 strejker bland jordbruksarbetare, varefter kommo närings- och njutningsämnesindustrien med 29 och transportväsendet med 23 strejker. Antalet förlorade arbetsdagar utgjorde år 1911 inom transportväsendet c:a 215 000, vid diamantsliperierna 66 000, inom gruvdriften 65 000 och inom byggnadsindustrien 51 000. År 1912 åter kom främst jord- och stenindustrien med 113 000 förlorade arbetsdagar, därav flertalet vid glasbruken, där arbetarna under månaderna juli—oktober strejkade för att bl. a. söka avskaffa nattarbetet. Inom byggnadsindustrien utgjorde antalet förlorade arbetsdagar c:a 83 000, inom lantbruket 29 000, inom textilindustrien 25 000 och inom transportväsendet 23 000.

Såsom uteslutande eller bidragande konfliktorsak har uppgivits:

	1911.	1912.		1911.	1912.
Begäran om löneförhöjning	113 fall	176 fall	Företräde för organiserade arbetare	7 fall	6 fall
Lönesänkning	18 »	24 »	Arbetares avskedande	31 »	42 »
Andra lönefrågor	84 »	51 »	Arbetets anordning	10 »	6 »
Arbetstiden	24 »	45 »	Kollektivavtal	16 »	20 »
Föreningsrätten	3 »	14 »	Andra orsaker	58 »	73 »

Arbetsinställelsernas resultat belysas av nedanstående sammanställning:

Resultat:	Procent av samtliga strejker.				Procent av samtliga strejkande.			
	1912.	1911.	1906—1910.	1901—1905.	1912.	1911.	1906—1910.	1901—1905.
Arbetarnas fordringar	24·4	19·7	22·0	28·2	27·5	7·6	13·5	18·3
Arbetsgivarnas villkor	30·2	29·3	36·1	35·8	32·4	50·9	40·5	61·2
Kompromiss	41·6	43·9	36·1	26·5	39·3	39·6	44·6	19·4
Okänt eller oavgjort	3·8	7·1	5·8	9·5	0·8	1·9	1·4	1·1

Ur arbetarnas synpunkt måste man, om hänsyn tages till ovanstående siffror, beteckna 1911 som ett synnerligen ogynnsamt år, varemot år 1912 antalet arbetare, som lyckats genomdriva sina före strejken uppställda fordringar, är relativt större än genomsnittet för de föregående åren.

I fråga om sättet för konflikternas biläggande föreligga följande uppgifter.

Antalet strejker, som avslutats genom:	1911.	1912.
förhandlingar direkt mellan parterna	88	60
» genom respektive organisationer	78	104
medling av utomstående	13	20
skiljedom	2	8
antagande av nya arbetare	19	24
endera partens eftergift utan förhandling	80	51

Arbetarna voro enligt uppgift organiserade vid 144 strejker år 1911 och 168 år 1912; för arbetsgivarna voro motsvarande tal 34 resp. 60.

Lockouterna hava under åren 1911 och 1912 varit av mindre betydelse såväl i förhållande till hela antalet arbetsinställelser under dessa år som i jämförelse med föregående år. Lockouternas omfattning framgår av nedanstående sammanställning:

År.	Antal lockouter.	Berörda arbetsplatser.	Utestängda arbetare.	Förlorade arbetsdagar.
1912	18	26	2 052	74 089
1911	12	41	883	14 757
1910	13	25	8 731	247 667
1906—10 (genomsnitt)	24	101	4 733	109 150
1901—05 (»)	12	25	2 645	?

I fråga om antalet lockouter kom under år 1911 trävaruindustrien främst med 4 konflikter. År 1912 inträffade inom textilindustrien 4 och inom byggnadsindustrien 3 dylika arbetsinställelser. Under perioden 1901—10 har närings- och njutningsämnesindustrien i genomsnitt haft att anteckna största antalet lockouter.

Såsom orsaker till lockouterna hava uppgivits:

	1911.	1912.		1911.	1912.
Fråga om löneförhöjning	4 fall	4 fall	Föreningsrätten	1 fall	2 fall
Lönesänkning	1 »	3 »	Arbetets anordning	1 »	— »
Andra lönefrågor	3 »	5 »	Kollektivavtal	5 »	4 »
Arbetstiden	2 »	3 »	Andra orsaker	8 »	9 »

Av de lockouter, rörande vilkas resultat uppgifter föreligga, slutade 6 år 1911 med fullständig seger för arbetsgivarna och 5 med kompromiss. År 1912 bilades 4 konflikter enligt arbetsgivarnas och likaledes 4 enligt arbetarnas villkor, medan 8 löstes genom kompromiss.

(Maandschrift van het Centraal bureau voor de statistiek.)

Arbetsinställelser i Italien under år 1911.[1] Den italienska strejkstatistiken går tillbaka ända till år 1879. Antalet arbetsinställelser var intill sekelskiftet relativt lågt; år 1900 anteck-

[1] Jfr Meddel. 1911, s. 680.

nades sålunda 410 strejker, det största antal, som dittills förekommit. År 1901 blev siffran emellertid med ens fyrdubblad. Även i fråga om antalet arbetare bildar nämnda år en vändpunkt, i det de strejkande då uppgingo till över 400 000 från att förut aldrig hava överstigit 100 000. Fluktuationerna under de följande åren framgå av nedanstående tablå:

År.	Antal strejker. Inom jordbruket.	Inom industrien.	Hela antalet.	Antal strejkande. Jordbruks-arbetare.	Industri-arbetare.	Hela antalet.
1901	629	1 042	1 671	222 683	196 540	419 223
1902	222	810	1 032	146 706	197 514	344 220
1903	47	549	596	22 507	109 327	131 834
1904	208	681	889	94 756	124 834	219 590
1905	87	628	715	43 695	110 832	154 527
1906	342	1 299	1 641	117 065	264 029	381 094
1907	377	1 881	2 258	254 131	321 499	575 630
1908	286	1 459	1 745	173 425	197 958	371 383
1909	132	930	1 062	46 569	140 452	187 021
1910	97	1 021	1 118	25 805	172 969	198 774
1911	148	1 107	1 255	132 758	252 853	385 611

Konflikterna inom industrien och inom jordbruket behandlas i statistiken helt och hållet var för sig. De 1 107 strejker, som under år 1911 inträffade inom *industrien*, fördelades på följande näringsgrenar:

	Antal strejker.	Antal arbetare.		Antal strejker.	Antal arbetare.
Gruvdrift	32	14 790	Halmflätningsindustri	10	8 083
Svavelbrytning	58	15 012	Näringsämnesindustri	83	11 164
Metall- och maskinindustri	136	23 578	Beklädnadsindustri	22	5 286
Jord- och stenindustri	90	8 134	Fiske	3	451
Byggnadsverksamhet	95	20 745	Sjötransport	31	7 151
Väg- och vattenbyggnad	87	9 524	Landtransport	68	15 453
Kemisk-teknisk industri	21	1 890	Statens arbeten	20	5 051
Trävaruindustri	89	4 982	Kommunala arbeten	22	2 499
Pappersindustri	12	304	Handel	9	244
Grafisk industri	56	4 376	Belysnings- och vattenverk	5	937
Textilindustri	163	25 214	Olika industrier	8	64 760
Läderindustri	42	3 225	*Summa*	1 107	252 853

De 8 strejker, vilka angivits beröra flera olika industrier, omfatta, såsom av ovanstående framgår, tillsammans omkring 1/4 av hela antalet arbetare, vilka sålunda ej kunna fördelas på de särskilda industrigrenarna.

Antalet lockouter inom industrien utgjorde under år 1911 19 med sammanlagt 17 119 arbetare. Mest omfattande var en lockout inom byggnadsindustrien i Bologna med omkring 8 000 berörda arbetare. Därnäst kom en arbetsavstängning vid boktryckerierna i Milano med 2 750 arbetare och en konflikt vid en gruva i Livorno med 2 400 arbetare.

Strejkerna inom *jordbruket* omfattade följande arbetarkategorier:

	Strejker.		Arbetare.	
	Antal.	%.	Antal.	%.
Daglönare	85	57·4	17 581	13·2
Torpare (»coloni»)	7	4·7	3 689	2·7
Lagstadda arbetare (»obbligati») . . .	3	2·0	236	0·2
Daglönare och torpare	2	1·4	4 000	3·0
» » lagstadda	38	25·7	53 165	40·1
Arbetare av samtliga kategorier . . .	13	8·8	54 067	40·8
Summa	148	100·0	132 738	100·0

Under år 1911 inträffade dessutom 2 lockouter, berörande inalles 1 130 arbetare (daglönare). I ena fallet lyckades arbetsgivarna genomdriva sitt syfte att tvinga arbetarna upphäva en mot vissa gårdar riktad bojkott. I andra fallet åter, då tvisten gällde arbetstiden, nödgades arbetsgivaren återtaga arbetarna för att vid inträffande ogynnsam väderlek få sin vinskörd bärgad. Båda lockouterna varade c:a två veckor.

De övriga arbetsinställelsernas resultat belysas av följande sammanställning:

Resultat.	Procent av arbetsinställelserna.			Procent av arbetarna.		
	Strejker inom jordbruket.	Strejker inom industrien.	Lockouter inom industrien.	Strejkande jordbruks-arbetare.	Strejkande industri-arbetare.	Utestäng industri-arbetare.
Arbetarnas fordringar	11·5	19·0	15·8	14·5	9·2	3·0
Kompromiss:						
i huvudsak på arb:s villkor .	20·3	15·9	15·8	13·3	14·5	16·0
lika eftergifter	20·9	15·4	15·8	44·8	11·4	7·6
i huvudsak på ag:s villkor .	19·6	14·4	15·8	13·3	13·4	16·7
Arbetsgivarnas fordringar . . .	20·3	32·2	26·3	4·3	22·7	49·0
Okänt resultat	7·4	3·1	10·3	9·8	28·8	7·7
Summa	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

Arbetsinställelsernas varaktighet framgår av nedanstående tablå:

	Procent av arbetsinställelserna.			Procent av arbetarna.		
	Strejker inom jordbruket.	Strejker inom industrien.	Lockouter inom industrien.	Strejkande jordbruks-arbetare.	Strejkande industri-arbetare.	Utestängda industri-arbetare.
1 dag eller därunder	8·1	22·7	—	1·2	33·4	—
2—5 dagar	29·7	35·9	36·8	19·8	27·9	22·8
6—10 »	20·3	16·5	15·8	13·4	13·6	4·8
11—20 »	20·9	11·6	21·0	47·4	14·1	8·7
21—30 »	4·7	5·0	5·3	9·3	3·6	6·0
31—50 »	4·1	3·0	5·3	7·2	2·7	1·8
51—100 »	9·5	3·1	10·5	1·6	2·0	46·9
Över 100 »	—	1·6	5·3	—	2·3	14·0
Obekant antal dagar	2·7	0·6	—	0·1	0·4	—
Summa	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

Lockouternas längre varaktighet är väsentligen att tillskriva de förut nämnda omfattande byggnads- och gruvarbetarkonflikterna, som pågingo, den förra 53 och den senare 105 dagar.

(Statistica degli scioperi avvenuti in Italia nell' anno 1911.)

Arbetsinställelser i Ryssland åren 1905—12.[1] Den officiella ryska strejkstatistiken sträcker sig tillbaka till år 1895. Primärmaterialet införskaffas genom yrkesinspektörerna, och statistiken upptager följaktligen endast sådana företag, som stå under dessas tillsyn. Uteslutna äro sålunda bergverken, vilka liksom i vårt land lyda under särskilda tillsynsmyndigheter, vidare allmänna arbeten, hantverkerier och alla i de asiatiska guvernementen befintliga industriella anläggningar. Anmärkas må, att petroleumindustrien i Baku, som intill år 1907 hört till bergsstaten, från detta år lagts under yrkesinspektionen och alltså numera ingår i statistiken. Antalet inspektionen underställda arbetsställen har under åren 1906—12 ökats från 14 247 till 17 356, medan antalet arbetare samtidigt stigit från 1 680 000 till 2 150 000. Särskilt anmärkningsvärd är den starka stegringen inom storindustrien. Genomsnittliga antalet arbetare per företag har, såsom av ovan anförda siffror framgår, ökats från 94 till 124, och vid fabriker med över 1 000 arbetare sysselsattes år 1912 38 % av samtliga arbetare mot endast 30 % sex år förut.

I efterföljande översikt angives antalet av arbetsinställelser berörda arbetsställen och arbetare i absoluta tal ävensom i procent av samtliga yrkesinspektionen underställda företag och arbetare. Arbetsinställelser, som omfattat flera arbetsställen, uppföras i statistiken som lika många särskilda konflikter. De politiska strejkerna, som under vissa av de ifrågavarande åren spelat en stor roll, äro särskilt redovisade.

År.	Samtliga arbetsinställelser.					Därav politiska strejker.	
	Arbetsställen.		Arbetare.		Förlorade arbetsdagar.	Antal arbetsställen.	Antal arbetare.
	Antal.	%.	Antal.	%.			
1905	13 995	98·2	2 863 173	168·8	25 080 000	8 209	1 424 328
1906	6 114	42·2	1 108 406	95·8	5 513 000	3 569	650 685
1907	3 573	23·8	740 074	41·9	2 433 060	2 600	540 070
1908	892	5·9	176 101	9·7	865 000	464	92 694
1909	340	2·3	64 166	3·5	418 000	50	8 363
1910	222	1·4	46 623	2·4	256 000	7	3 755
1911	466	2·8	105 110	5·1	2 376 000	24	8 380
1912	2 032	—	725 491	—	—	1 300	549 813

Under år 1905 blev, såsom av ovanstående framgår, en avsevärd del av arbetarna invecklad i två eller flera strejker. Då, liksom under följande år, uppvisade storindustrien en mycket större strejkfrekvens än den mindre fabriksrörelsen. Detta framgår av nedanstående sammanställning, som utvisar, huru många företag, i procent av samtliga inom respektive grupper, som under de särskilda åren berörts av arbetsinställelse.

Företag med	Av arbetsinställelse berörda företag.					
	1905.	1906.	1907.	1908.	1909	1910.
	%.	%.	%.	%.	%.	%.
intill 20 arbetare	47·0	18·5	6·0	1·0	0·8	0·3
21— 50 »	89·4	38·8	19·0	4·1	1·6	0·9
51— 100 »	108·9	56·1	37·7	8·0	3·4	1·5
101— 500 »	160·2	79·2	57·5	16·9	4·8	3·1
501—1 000 »	163·8	95·1	61·5	13·0	3·7	6·3
över 1 000 »	231·9	108·8	88·7	23·0	9·6	8·0

Antalet företag, som under samma år berörts av mer än en strejk, uppgick år 1905 till ej mindre än 11 236; för år 1906 var motsvarande siffra 4 554, år 1907 1 851. Högsta antalet arbetsinställelser vid ett och samma företag utgjorde år 1905 26 och år 1906 17. Om de arbetare, som under ett år deltagit i upprepade strejker, endast en gång medräknas, befinnes antalet strejkdeltagare under år 1905 utgöra 60 % av samtliga arbetare, år 1906 38 % och år 1907 32 %.

[1] Jfr Meddel. 1913, sid. 934.

I fråga om antalet strejkande komma — om man frånser de politiska strejkerna — främst bomulls-, metall-, maskin-, ylle-, linne- samt närings- och njutningsämnesindustrierna. I fråga om antalet strejkande i förhållande till hela antalet arbetare komma likaledes textil- och metallindustrierna i första rummen, medan närings- och njutningsämnes-, malmförädlings- och pappersindustrierna uppvisa de lägsta procenttalen. År 1912 kom emellertid metallindustrien sist med endast 1·8 %, medan kemisk-tekniska industrien hade 11·7 % strejkande.

Av de olika månaderna utvisa maj, juni och juli i allmänhet det största antalet arbetsinställelser. Jordbruket kan under dessa månader i Ryssland mottaga snart sagt obegränsad arbetskraft, och utsikterna för de strejkande att finna tillfällig sysselsättning är därför större än i Västeuropas industriländer. Ehuru övervägande delen av den ryska industrien är förlagd till landsbygden, uppvisa städerna det avgjort största antalet arbetsinställelser. Sålunda inrapporterades t. ex. år 1906 5 328 strejker i städer och 786 i landsorten.

I fråga om arbetsinställelsernas varaktighet föreligga följande uppgifter:

Antal strejker med en varaktighet av:	1905.	1906.	1907.	1908.	1909.	1910.
högst ½ dag	334	209	126	32	11	24
½— 2 dagar	3 392	3 106	2 746	553	118	68
2—10 »	6 807	2 130	425	190	175	97
10—30 »	2 368	549	208	67	26	31
över 30 »	194	120	68	42	10	2

Ett mycket stort antal strejker har, såsom härav framgår, haft en varaktighet av endast en eller annan dag. Orsaken härtill torde man få söka i arbetarnas dåliga organisationsförhållanden, som omöjliggöra större uthållighet. Att märka är i övrigt att de särskilt under åren 1905—08 talrika politiska strejkerna till största delen voro mycket kortvariga. Den inverkan, dessa strejker utövat på genomsnittstalen, framgår av följande tablå:

	1905.	1906.	1907.	1908.	1909.	1910.
Antal förlorade arbetsdagar per strejkdeltagare . .	8·7	4·9	3·2	4·9	6·5	5·5
Därav vid fackliga strejker	—	8·9	7·6	9·1	—	—
» » politiska »	—	2·1	1·4	1·3	—	—

Arbetsinställelsernas huvudorsaker voro enligt föreliggande uppgifter:

Huvudorsaker:	Antal arbetsinställelser under år							
	1905.	1906.	1907.	1908.	1909.	1910.	1911.	1912.
Lönefrågor	2 679	1 933	685	283	225	162	336	592
Arbetstiden	1 317	338	154	97	20	19	44	35
Arbetets ledning och anordning	194	218	99	37	44	33	62	} 1 405
Politiska eller andra orsaker .	9 799	3 625	2 635	475	51	8	24	

Av lönekonflikterna framkallades under år 1905 allra största antalet genom arbetarnas krav på löneförhöjning. Av de 2 679 strejker, som år 1905 hänförts till denna grupp, voro endast 169 (6·3 %) försvarsstrider mot en lönesänkning. Med den förändring i de ekonomiska och politiska konjunkturerna, som sedermera inträdde, ändrades proportionen. År 1908 måste arbetarna sålunda i 89 fall (31·4 % av samtliga lönekonflikter) tillgripa arbetsinställelse på grund av lönesänkning. Under de ekonomiskt gynnsammare åren 1909 och 1910 förmärktes åter en relativ ökning av antalet strejker, som avsågo att genomdriva löneförhöjning. I fråga om de strejker, som avsågo arbetstidens längd, gör sig ett liknande förhållande gällande. År 1905 åsyftade 1 290 strejker förkortning av arbetstiden, medan endast 9 riktade sig mot arbetsgivarens försök att förlänga densamma. För år 1908 voro åter motsvarande siffror 9 resp. 80. Som allmän regel kan konstateras, att de konflikter, som avsett att hindra försämring av arbetsvillkoren, varit mera långvariga än övriga arbetsinställelser.

I fråga om arbetsinställelsernas resultat föreligger följande beräkning:

	1905.	1906.	1907.	1908.	1909.	1910.	1911.	1912.
		% av samtliga arbetsinställelser.						
Arbetarnas fordringar	15·3	16·9	6·1	10·6	25·0	20·7	27·6	13·7
Kompromiss	17·7	14·2	8·8	10·5	14·1	25·7	30·8	38·4
Arbetsgivarnas villkor	9·1	10·5	12·4	26·0	46·2	50·4	41·6	47·9
Intet fackligt resultat (politiska strejker)	57·9	58·4	72·7	52·9	14·7	3·2	—	—
		% av samtliga strejkdeltagare.						
Arbetarnas fordringar	12·9	14·7	4·3	6·6	10·1	8·8	17·1	9·0
Kompromiss	23·5	12·7	7·1	8·0	32·0	31·9	33·9	32·5
Arbetsgivarnas villkor	14·7	13·9	15·6	32·4	44·9	51·2	49·0	58·5
Intet fackligt resultat	48·9	58·7	73·0	53·0	13·0	8·1	—	—

För åren 1911 och 1912 är, såsom av tabellen framgår, vid procentberäkningen hänsyn ej tagen till de strejker, som endast avsett politiska syften. Procenttalen för dessa år äro följaktligen ej direkt jämförliga med de föregående.

I berättelsen för år 1909 finnes speciell redogörelse för två lockouter, båda inom läder-, hår- och gummivaruindustrien. Eljest synas arbetsinställelser av detta slag ej hava förekommit eller åtminstone ej särskilt redovisats.

(Reichsarbeitsblatt.)

— Socialförsäkring. —

Utredning av obligatorisk sjukförsäkring. Kungl. Maj:t har den 31 december 1913 uppdragit åt socialstyrelsen att verkställa utredning om införande i vårt land av obligatorisk sjukförsäkring.

Vid föredragning härav yttrade departementschefen, statsrådet Schotte:

»Vid behandling år 1910 av förslaget till lag om sjukkassor framhölls från många håll, att en sjukkasselagstiftning, byggd på frivillighetens grund, icke kunde tränga tillräckligt djupt ned bland de folkklasser, som framför andra vore i behov av hjälp och stöd, när sjukdomen nedbröt arbetskraften. Tydligt är också, att vår nuvarande frivilliga sjukkasseverksamhet icke inom sig rymmer eller ens kan komma att rymma alla dem, som behöva komma i åtnjutande av en ordnad sjukförsäkrings välsignelser. Särskilt torde den stora massan av jordbruksarbetare icke i någon avsevärdare utsträckning vara ansluten till den nuvarande sjukförsäkringen.

1910 års lag om sjukkassor hade till syfte att understödja och till samhällets bästa utnyttja de mäktiga självhjälpsträvanden, som tagit form i det frivilliga sjukkasseväsendet i vårt land, att bringa större enhetlighet och effektivitet i dessa strävanden samt att tillförsäkra dem ett starkare ekonomiskt stöd från det allmännas sida. Förhoppningar väcktes också med denna lagstiftning hos många, att man, genom att skapa ett utbrett system av frivilliga, efter rationella grunder ordnade sjukkassor, skulle i avsevärd grad underlätta övergången till en tvångsförsäkring. Det är att förmoda, att dessa förhoppningar också skola visa sig grundade.

Den omläggning och koncentrering av den frivilliga sjukkasserörelsen, som den nya lagen avsett att främja, har under de tre år, som denna lag varit gällande, fortgått normalt och under livlig verksamhet inom sjukkassorna. Det är därför all anledning förmoda, att med utgången av den tid av *fem år från och med år 1911*, som enligt lagens övergångsbestämmelser inrymts sjukkassorna för att anpassa sig efter de nya fordringarna, sjukkassorna allmänt skola hava registrerats enligt 1910 års lag.

Under det omläggningen av den frivilliga sjukkasseverksamheten pågår, torde det icke varit lämpligt att igångsätta en obligatorisk sjukförsäkring, även om så överhuvud vore möjligt. Så stora anspråk ställas på den nuvarande sjukkasseverksamheten med avseende å inordnandet efter de förändrade fordringar och villkor, som skapats genom den nya lagen, att denna verksamhet bör

få ostört ägna sig åt denna omläggning under den härför i lagen avsedda övergångstiden. Då emellertid den utredning, som är nödig för att även i vårt land komma fram till en obligatorisk sjukförsäkring, är både tidsödande och maktpåliggande, synes mig tidpunkten nu vara inne att föranstalta om en sådan utredning. Hela frågan torde i allt fall tidigast efter ett par år, och således först sedan den i 1910 års lag upptagna övergångstiden gått till ända, kunna föreligga i så utrett skick, att den kan framläggas till beslut av statsmakterna.

På grund av den utveckling, som under de allra sista åren försiggått på det sociala lagstiftningsområdet här i landet, och med hänsyn till denna lagstiftnings ytterligare uppgifter, synes det mig uppenbart, att genomförandet av en obligatorisk sjukförsäkring icke bör uppskjutas längre än vad som är absolut nödvändigt. I sådant hänseende tillåter jag mig först och främst hänvisa till den vid innevarande års riksdag antagna lagen om allmän pensionsförsäkring. Enligt denna lag är för framtiden som regel varje svensk man och kvinna vid varaktig oförmåga till arbete berättigad till pension från den tidpunkt, då invaliditeten inträtt. För att denna lagstiftning i tillämpningen skall kunna med tillräcklig säkerhet och effektivitet fylla sina uppgifter, torde en fullt genomförd, rationellt ordnad obligatorisk sjukförsäkring vara ett viktigt underlag. En sådan skall i praktiken väsentligt underlätta lösningen av frågan om tidpunkten för pensionsrättens inträdande. Pensions- och sjukförsäkringen böra räcka varandra handen och tillsammans bilda ett fortlöpande stöd, så länge arbetsförmågan sviker. I och med pensionsförsäkringens genomförande måste också alla åtgärder, som äro ägnade att förebygga invaliditet, särskilt uppmärksammas och understödjas från det allmännas sida; och härutinnan kan betydelsen av en obligatorisk, på rationella grunder fotad sjukförsäkring icke överskattas. Det är ett av erfarenheten bestyrkt faktum, att en i tid lämnad, rationell sjukvård ofta kan avsevärt fördröja eller till och med helt och hållet förebygga invaliditetens inträde.

I samband med det förslag till lag om arbetarskydd, som förelades 1912 års riksdag, var ifrågasatt att jämväl framlägga förslag till lagstiftning om obligatorisk moderskapsförsäkring för industriarbeterskor. Då så emellertid ej ansågs böra ske, kunde icke heller stadgandet i arbetarskyddslagen om arbetsvila för barnsängskvinna erhålla en fullt tillfredsställande avfattning. Visserligen har det uppslag till införandet av moderskapsunderstöd inom sjukkassorna, som givits genom kungörelsen den 6 december 1912 om särskilt statsbidrag till sjukkassor, som meddela moderskapsunderstöd, väckt mycket livlig anslutning inom sjukkasserörelsen, men det är knappast att förvänta, att anslutningen, särskilt från kvinnornas sida, till denna rörelse i framtiden skall bliva så betydande, att en tillräcklig, ovillkorlig barnsängsvila skall kunna genom lag föreskrivas för alla de inom industrien sysselsatta mödrar, som därav äro i behov. Möjligheten till en utveckling jämväl i övrigt av frågan om beredande av moderskapsunderstöd sammanhängerävenledes intimt med införande av obligatorisk sjukförsäkring.

Jag tillåter mig slutligen även erinra, att frågan om förbättrad lagstiftning angående olycksfall i arbete för närvarande är föremål för utredning av den s. k. ålderdomsförsäkringskommittén. Även olycksfallsförsäkringen står på flera punkter i nära samband med sjukförsäkringen. Särskilt vill jag i sådant hänseende fästa uppmärksamheten på de s. k. yrkessjukdomarna samt frågan om ersättningen vid de kortvariga olycksfallen. På ingen av dessa punkter synes en fullt tillfredsställande lösning stå att vinna, därest icke olycksfallsförsäkringen erhåller sitt komplement i en minst lika omfattande, obligatorisk sjukförsäkring.

Även i övrigt torde åtskilliga skäl kunna anföras för att omedelbart igångsätta utredningen rörande den obligatoriska sjukförsäkringen. I sådant hänseende må bland annat framhållas de pågående åtgärderna för en förbättrad fattigvårdslagstiftning och därmed sammanhängande ämnen. Även för en lycklig lösning av dessa spörsmål torde en lagstiftning om obligatorisk sjukförsäkring ingalunda sakna betydelse.

Ett ytterligare skäl att icke längre undanskjuta upptagandet av denna fråga kan också anses ligga i det förhållandet, att, sedan införandet av obligatorisk sjukförsäkring numera allt allmännare betraktas endast som en tidsfråga, därmed en hämsko i viss mån blivit lagd på det frivilliga sjukkasseväsendets vidare utveckling. Inför den väntade nya lagstiftningen på detta område förhåller man sig naturligt nog på många håll avvaktande, intill dess grundlinjerna för den väntade obligatoriska sjukförsäkringen blivit uppdragna och förhållandet mellan den frivilliga och den obligatoriska sjukförsäkringen blivit klart angivet.

I fråga om själva grundlinjerna för den ifrågasatta utredningen anser jag mig endast böra uttala mig i allra största allmänhet. Den vidare utvecklingen av dessa grundlinjer torde giva sig själv under utredningens gång, och det synes mindre lämpligt att genom detaljerade anvisningar i något avseende föregripa utredningen.

Då lagen om allmän pensionsförsäkring omfattar nära nog hela svenska folket, vore det onekligen önskvärt och mest följdriktigt, om åt en blivande obligatorisk sjukförsäkring gåves en mot pensionsförsäkringen svarande omfattning. Emellertid torde det vara sannolikt, att en till hela folket utsträckt sjukförsäkring, som hittills icke blivit försökt i något annat land, skulle erbjuda så stora svårigheter och medföra så betydliga kostnader, att man, åtminstone till en början, nödgas stanna vid en tvångsvis ordnad sjukförsäkring för de lönearbetande klasserna i allmänhet och med dem jämställda. En sådan försäkring bör givetvis omsluta icke blott industriarbetarna, utan även övriga grupper av lönearbetare och särskilt jordbruksarbetare i vidaste omfattning. Jämväl med en sådan begränsning bleve en obligatorisk sjukförsäkring mycket betydelsefull. Det vida övervägande flertalet av s. k. självständiga hava nämligen i yngre år varit lönearbetare och skulle såsom sådana tillhöra sjukförsäkringen. Om man sedan kunde bereda tillfälle för dem, som upphört att vara lönearbetare, att på ett eller annat sätt kvarstå i den obligatoriska försäkringen eller underlätta deras övergång till den frivilliga sjukförsäkringen, bleve antalet av dem, som komme i åtnjutande av fördelarna av en ordnad sjukförsäkring, än större.

Uppgiften att i en obligatorisk sjukförsäkring medtaga även hela massan av jordbrukets arbetare är visserligen, särskilt i ett så glest befolkat land som Sverige, ägnad att i flera hänseenden inveckla och försvåra problemets lösning. Men å andra sidan torde försäkringen, i vad den berör jordbrukets olika slag av arbetare, kunna anordnas under väsentligt enklare former än för övriga grupper av försäkringspliktiga.

Särskild uppmärksamhet torde böra ägnas åt frågan, huruvida och i vad omfattning man i och för tvångsförsäkringen må kunna bygga på det redan bestående, frivilliga sjukkasseväsendet, eller om det skall bliva nödvändigt att organisera tvångsförsäkringen fullt fristående, oberoende av den frivilliga.

Den senare utvägen vore otvivelaktigt den enklaste. Ett alltför ensidigt hänsynstagande endast till den obligatoriska sjukförsäkringen skulle emellertid mer än nödigt störande inverka på det redan bestående, av staten understödda frivilliga sjukkasseväsendet, i all synnerhet som en mycket betydande del av de personer, som skulle inbegripas i tvångsförsäkringen, vid dess införande torde befinnas redan tillhöra den frivilliga försäkringen. Alldeles utan avbräck för denna senare försäkringsform lärer visserligen övergången till tvångsförsäkringen icke kunna ske. Men rättvisa och billighet synas kräva, att reformen genomföres under största möjliga hänsyn till de redan bestående förhållandena, liksom det även är av den största vikt att på allt sätt tillvarataga de oskattbara värden, som ligga i det frivilliga sjukkasseväsendet.

För införande av obligatorisk sjukförsäkring i vårt land i den omfattning, som behovet kräver och omständigheterna eljest kunna medgiva, synes mig närmast böra ifrågasättas ett uppdrag till socialstyrelsen att härutinnan förebringa utredning och därvid särskilt undersöka den omfattning, som synes möjlig att från början giva åt en obligatorisk sjukförsäkring, samt de olika linjer, vilka för denna försäkrings genomförande hos oss kunna ifrågakomma, hopsamla och bearbeta det statistiska material, som erfordras för att vinna hållbara grunder för de olika vägarnas framkomlighet, ävensom utarbeta en sammanfattande redogörelse för hithörande lagstiftning i utlandet. För biträde vid denna utredning torde socialstyrelsen, i den mån så prövas nödigt, äga tillkalla personer, vilka sitta inne med särskild erfarenhet på sjukkasseområdet. När berörda förberedande utredning föreligger avslutad, torde erforderliga åtgärder för uppgörande av lagförslag i ämnet vara att vidtaga.

Jag hemställer därför för närvarande allenast, att Kungl. Maj:t måtte anbefalla socialstyrelsen att verkställa utredning, i anslutning till vad jag nyss antytt, rörande införande i vårt land av obligatorisk sjukförsäkring, varvid socialstyrelsen torde berättigas att, i samråd med departementschefen, till biträde vid utredningen inkalla personer, av vilkas sakkunskap styrelsen anser nödigt begagna sig.»

Verkningarna av den franska lagen om ålderdomsförsäkring. Ifrågavarande lag antogs den 5 april 1910 och trädde i kraft den 3 juni 1911. Från första början har den haft de största svårigheter att bekämpa. Både arbetare och arbetsgivare voro avogt stämda mot tvångsförsäkring i och för sig. Därjämte ansågo de försäkrade, att den pension de hade att vänta var alltför knapp, samt framför allt att pensionsåldern — 65 år — var så hög, att blott ett ringa antal hade hopp om att någonsin få fördel av försäkringen. Flera millioner arbetare vägrade också att erlägga de stadgade avgifterna, och indrivning i sådan skala var omöjlig. För att skydda lagen från fullständigt misslyckande ändrades den efter att ha varit gällande blott 6 månader den 27 februari 1912 därhän, att pensionsåldern inträdde vid 60 levnadsår och statsbidraget ökades från 60 till 100 francs.

Hoppet, att nedsättandet av pensionsåldern skulle möjliggöra tvångsförsäkringens fullständiga genomförande, sveks emellertid. Orsaken härtill är att söka i den tolkning, som kassationsdomstolen givit åt lagens bestämmelser om ordningen för arbetarnas och arbetsgivarnas erläggande av sina respektive försäkringsbidrag.

Lagens 3:dje artikel stadgar, att arbetsgivaren vid varje avlöningstillfälle skall å lönen avdraga den försäkrades avgift. Summan av arbetarens och arbetsgivarens bidrag anges genom ett märke, som av arbetsgivaren åsättes ett arbetaren tillhörigt kvittenskort. I artikel 23 säges, att om arbetsgivaren ej kan åsätta detta märke på grund av arbetarens oraktlåtenhet att förete kvittenskortet, så kan han insända sitt bidrag till fredsdomaren.

Under de första månaderna efter lagens ikraftträdande fattades dessa bestämmelser så, att arbetsgivaren hade att ansvara för det ordentliga inbetalandet både av sitt eget och arbetarens bidrag, och att han var pliktig att insända den senares avgift jämte sin egen till fredsdomaren, om arbetaren underlät att framlämna kortet. Denna tolkning förkastades emellertid av kassationsdomstolen i ett utslag av den 11 december 1911, där det uttalades, att arbetsgivaren var berättigad att göra avdraget å lönen, blott om arbetaren företedde sitt kort. Skedde ej detta, kunde han insända sin egen avgift till fredsdomaren, om han det ville; skyldig att erlägga avgiften var han endast, då arbetarens kvittenskort blivit märkt.

Denna tolkning blev ödesdiger för lagen. Man hade räknat med 10 millioner försäkrade. Den 1 juli 1911 var antalet 5 633 630, den 1 januari 1912 6 713 520. Men vid sistnämnda tid, då kassationsdomstolens utslag blev bekant, upphör ökningen nästan fullständigt. Den 1 januari 1913 voro 7 077 350 försäkrade, medan 3 millioner arbetare vägra att betala sina pensionsavgifter. Därmed är icke sagt, att alla bland de 7 millioner försäkrade regelbundet fullgöra sina inbetalningar. Den ovannämnda 23:dje artikeln stadgar visserligen böter för dem, som ej erlägga avgifterna, men då de tredskande räknas i millioner, kunna böterna ej utkrävas.

Enär arbetsgivarnas skyldighet att bidraga till försäkringen enligt domstolsutslaget är beroende av att arbetarna förete kvittenskort, har deras intresse för lagens genomförande upphört. Det har visat sig, att arbetsgivare genom hot om avsked sökt hindra arbetarna från att betala avgifterna för att själva bliva befriade från plikten att bidraga.

Ett av regeringen framlagt men ännu icke behandlat lagförslag går ut på, att arbetsgivarna under alla omständigheter skola vara tvungna att betala sina avgifter, men någon bestämmelse om tvångsavdrag på arbetarnas avlöning innehåller förslaget ej. I själva verket synes regeringen misströsta om möjligheten av ett konsekvent genomförande av tvångsförsäkring. De parlamentariska förhållandena i Frankrike göra det ej osannolikt, att deputeradekammaren på grund av lagens faktiska misslyckande beslutar, att staten skall helt och hållet övertaga pensioneringen.

(Soziale Praxis.)

— Arbetsmarknad och arbetslöshet. —

Arbetsmarknaden i England under december 1913. Arbetstillgången var i stort sett god under december.

Antalet i gång varande masugnar minskades ytterligare, medan däremot arbetstillgången vid järn- och stålverken något förbättrades; inom maskin- och skeppsbyggnadsindustrien var densamma fortfarande god. Konjunkturerna äro sjunkande inom alla grenar av ylle- och linneindustrierna

och även vid bomullsväverierna rådde någon stagnation. Den för denna årstid vanliga nedgången inom byggnadsindustrien fortfor, medan däremot arbetstillgången vid kolgruvorna fortfarande var mycket god.

Arbetsförmedlingsanstalterna rapportera alltjämt efterfrågan på arbete inom skeppsbyggnadsindustrien. Inom linneindustrien var tillgången på kvinnlig arbetskraft otillräcklig.

Vid jämförelse med de höga konjunkturerna vid samma tid föregående år visade sig i allmänhet någon minskning i arbetstillgången. Denna tillbakagång är särskilt anmärkningsvärd beträffande malmförädlings-, järn- och stål- samt bleck- och plåtindustrierna. Även inom textilindustrien hava konjunkturerna försämrats; särskilt gäller detta ylle- och linneindustrierna samt bomullsväverierna. Å andra sidan har arbetsmarknaden förbättrats inom den grafiska samt möbelindustrien.

Lönerna inom malmförädlingsindustrien fortforo att sjunka till följd av nedgången i prisläget. Inom övriga industrier fortsatte däremot den uppåtgående rörelsen.

Antalet arbetslösa inom yrken, som inbegripas under den nya arbetslöshetsförsäkringslagen, var 4·6 % i slutet av december mot 4·1 % i slutet av november.

Fackorganisationer med 965 500 medlemmar (bortsett från i strejker och lockouter invecklade samt sjuka och överåriga) rapporterade 25 229 eller 2·6 % av medlemsantalet såsom arbetslösa vid slutet av december 1913, mot 2·0 % i slutet av november samma år och 2·3 % vid utgången av december 1912.

Under veckan före den 20 december 1913 hade, enligt inkomna svar från arbetsgivare med tillhopa 418 716 arbetare, konstaterats en minskning av 0·2 % av antalet sysselsatta arbetare och en ökning av 0·2 % av den utbetalda lönesumman jämfört med förhållandena en månad tidigare. I jämförelse med motsvarande tid under föregående år hade antalet sysselsatta arbetare minskats med 1·7 % och det utbetalade lönebeloppet med 2·2 %.

(Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Frankrike under december 1913. För vinodlingsarbetarna har arbetstillgången under månaden ökats på grund av det pågående arbetet med rankornas gödsling och beskärning. Skogsarbetarnas ställning har förbättrats till följd av den påbörjade avverkningen. Bland trädgårdsarbetarna i Paris' omnejd var läget tillfredsställande.

Inom textil- och metallindustrierna rådde goda konjunkturer. Bland typograferna har den för denna årstid sedvanliga förbättringen inträtt. Arbetslöshetsprocenten inom byggnadsfacket var ej fullt så låg som under föregående månad men mindre än under samma tid föregående år. Inom läderindustrien inträdde bättre konjunkturer. Den under den långa depressionsperioden inom denna industri rådande arbetslösheten har avsevärt minskats.

Bland 945 arbetarorganisationer, som besvarade de månatliga förfrågningarna angående arbetsmarknadens läge och arbetslösheten under december 1913, hava 728 med 248 876 arbetare uppgivit antalet arbetslösa till 9 877 eller 4 %, inberäknat gruvarbetarna i Pas-de-Calais och 4·5 % utan inberäkning av dessa arbetare. Motsvarande tal för närmast föregående månad var 4·3 % och för december 1912 5·7 %.

Arbetstillgången under december 1913 har i jämförelse med november samma år angivits såsom rikligare av 22 % av de redovisande fackorganisationerna, omfattande 14 % av de organiserade arbetarna, såsom oföränderlig av resp. 52 och 66 % samt såsom mindre riklig av resp. 26 och 20 %.

På frågan: »Anser ni läget på arbetsmarknaden tillfredsställande för årstiden?» hava 569 arbetarorganisationer med 147 238 medlemmar svarat jakande och 231 med 86 118 medlemmar nekande.

(Bulletin du Ministère du Travail.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under december 1913. Arbetsmarknadens läge har under december ytterligare försämrats i jämförelse med såväl närmast föregående månad som motsvarande tid föregående år.

Vid stenkolsgruvorna i Ruhrdistriktet har avsättningen fortfarande minskats, så att driften här och var måst inställas för en eller annan dag i veckan. I Schlesien voro konjunkturerna tillfredsställande, varemot vid de mellantyska brunkolsgruvorna försämringen fortgått på grund av

den milda väderleken och den i följd därav minskade avsättningen på briketter till hushållsbruk. Vid malmgruvorna samt inom elektriska, kemisk-tekniska och gödningsämnesindustrierna var arbetstillgången fortfarande tillfredsställande. Vid järn- och stålverken samt inom textilindustrien klagades däremot liksom föregående månad över otillräcklig arbetstillgång. Inom maskinindustrien hade flertalet företag, särskilt skeppsvarven, full sysselsättning, medan trävaruindustrien hade känning av att byggnadsverksamheten låg nere.

Rapporterna från sjukkassorna lämna, på grund av sjukkasseväsendets omorganisation, ej tillfälle till de sedvanliga jämförelserna angående konjunkturväxlingarna sedan årets början. Däremot framgår det, att antalet försäkringspliktiga medlemmar under månadens lopp avsevärt minskats, nämligen med 4·17 % för männens och 2·77 % för kvinnornas vidkommande, mot resp. 3·60 och 2·61 % föregående år.

Sjunkandet av medlemssiffran för de försäkrade männen motsvaras utav en stegring av arbetslösheten. Av de 2 023 051 medlemmar, angående vilka uppgifter lämnats av 49 fackförbund, voro 4·8 % arbetslösa gent emot 3·1 % föregående månad och 2·8 % i oktober. I jämförelse med antalet arbetslösa under december, november och oktober år 1912, då det utgjorde resp. 2·8, 1·8 och 1·7 %, utvisa arbetslöshetssiffrorna för de tre senaste månaderna, som synes, en avsevärd ökning.

Enligt arbetsförmedlingens uppgifter kommo under december 1913 på 100 lediga platser för män 214 arbetssökande gent emot 219 under föregående månad och 175 under december 1912. För kvinnorna voro motsvarande siffror resp. 120, 143 och 106. Den minskning av överskottet arbetssökande, som sålunda inträtt, är uteslutande beroende på den rikare tillgången på tillfälligt arbete under julbrådskan.

(Reichsarbeitsblatt.)

— Emigration. —

Utvandringen från Sverige år 1913. Utvandringen från Sverige till främmande världsdelar under det sistförflutna årets fjärde kvartal har som vanligt varit betydligt lägre än under andra eller tredje kvartalet. I olikhet med förhållandena under årets tidigare kvartal var utvandringen något mindre än under motsvarande tid 1912.

Enligt de till Socialstyrelsen från vederbörande myndigheter nu inkomna uppgifterna hava under fjärde kvartalet av år 1913 över Stockholm, Malmö, Hälsingborg och Göteborg utvandrat till främmande världsdelar 2 345 i Sverige hemmahörande personer, varjämte 1 619 från annat land emigrerat över samma hamnar. Läggas härtill motsvarande siffror för de tre första kvartalen, befinnes antalet i Sverige hemmahörande personer, som under det gångna året utvandrat över någon av nyssnämnda hamnar, hava varit 13 595, vartill komma 8 871 personer från annat land (troligtvis till största delen återvändande svensk-amerikaner). Dessutom hava över Kristiania och Trondhjem emigrerat under årets fjärde kvartal 394 och under hela året 2 750 svenskar. Med inräknande härav uppgick således den svenska utvandringen år 1913 till 16 345 och fördelade sig under detta år och närmast föregående på årets olika månader sålunda:

	År 1909.	År 1910.	År 1911.	År 1912.	År 1913.
Januari	878	696	867	264	451
Februari	813	1 186	865	519	826
Mars	1 909	2 574	2 290	1 286	1 794
April	2 563	4 876	2 398	1 728	2 588
Maj	1 954	3 157	2 297	1 479	2 171
Juni	1 507	2 063	1 179	860	1 047
Juli	1 041	1 672	1 019	924	1 191
Augusti	1 307	2 082	1 107	1 518	1 667
September	2 227	2 895	2 103	2 104	1 876
Oktober	2 083	1 713	1 282	1 450	1 613
November	1 481	1 216	698	979	820
December	756	485	280	358	306
Summa	**18 014**	**24 015**	**15 835**	**13 469**	**16 345**

Utvandringen till främmande världsdelar har således under år 1913 varit väsentligt större än under år 1912, vars emigrationssiffra emellertid var ovanligt låg.

Av utvandrarna år 1913 voro 9 963 män och 6 382 kvinnor.

Emigrationen från Sverige under åren 1912 och 1913 fördelar sig, i den mån den gått över förutnämnda svenska och norska hamnar, på olika delar av landet på följande sätt:

Län.	Över svenska hamnar. År 1913.	Över norska hamnar. År 1913.	Över svenska och norska hamnar. År 1913.	År 1912.
Stockholms stad	830	11	841	669
Stockholms län	218	14	232	218
Uppsala »	90	3	93	74
Södermanlands »	109	1	110	117
Östergötlands »	564	1	565	466
Jönköpings »	662	1	663	657
Kronobergs »	582	—	582	536
Kalmar »	1 092	3	1 095	935
Gottlands »	131	—	131	108
Blekinge »	512	2	514	393
Kristianstads »	505	—	505	466
Malmöhus »	740	—	740	703
Hallands »	848	7	855	632
Göteborgs och Bohus län	825	48	873	842
Älvsborgs län	1 102	95	1 197	1 010
Skaraborgs »	581	23	604	504
Värmlands »	1 060	607	1 667	1 284
Örebro »	325	41	366	349
Västmanlands »	114	9	123	120
Kopparbergs »	565	94	659	546
Gävleborgs »	599	133	732	580
Västernorrlands »	579	614	1 193	702
Jämtlands »	146	493	639	534
Västerbottens »	312	271	583	535
Norrbottens »	504	279	783	489
Hela riket	**13 595**	**2 750**	**16 345**	**13 469**
Från annat land	8 871			
Summa	**22 466**			

De i Sverige hemmahörande emigranterna hava under år 1913 befordrats från de olika hamnarna i följande antal:

	Jan.—sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Summa Jan.—dec.
Stockholm	503	95	36	13	**647**
Malmö	1 964	183	100	26	**2 273**
Hälsingborg	638	68	50	17	**773**
Göteborg	8 145	1 025	526	206	**9 902**
Kristiania	832	113	50	14	**1 009**
Trondhjem	1 524	129	58	30	**1 741**
Summa	**13 606**	**1 613**	**820**	**306**	**16 345**

I samtliga ovanstående uppgifter ingå icke de, som utvandrat över annan hamn än de nämnda, samt icke heller de, som utflyttat till länder inom Europa.

— Arbetsförmedling. —

Förslag till ny arbetsförmedlingslag i Frankrike. Den 4 november 1913 framlade den franske arbetsministern ett lagförslag om arbetsförmedling, som i vissa punkter modifierar lagen av den 14 mars 1904.[1]

Antalet av de kommuner, som enligt 1904 års lag äro skyldiga att upprätta byråer för kostnadsfri arbetsförmedling (kommuner med mer än 10 000 invånare), är ännu mycket ringa, berocnde på att lagen ej fordrar offentlig bekräftelse på denna skyldighets fullgörande. Ministern föreslår, att om kommunerna icke inom två år efter lagens promulgering på egen bekostnad upprättat förmedlingsbyråerna, detta skall ske genom departementsprefektens försorg.

För att uppmuntra föreningar till att inrätta byråer för kostnadsfri arbetsförmedling för sina medlemmar, fordrar lagen icke begäran om tillstånd i dylika fall. Emellertid har tvärt mot lagens avsikt ett stort antal föreningar bildats, som hava platsanskaffning mot betalning till sitt enda ändamål. Till förebyggande av dylika missbruk fordras följande garantier: befriade från skyldighet att söka tillstånd äro blott självhjälps- och fackföreningar samt allmännyttiga föreningar, vilkas stadgar äro lagligen erkända, och som äro underkastade offentlig kontroll. Andra sammanslutningar skola söka tillstånd av myndigheterna, som skola undersöka deras lämplighet, och som kunna återkalla tillståndet, om missbruk äger rum. Platsförmedlingen skall alltid vara biuppgift för föreningarnas verksamhet.

Byråerna skola ej betjänas av personer, som kunna tänkas exploatera arbetarna. Den arbetssökande får ej, som nu ofta är fallet, lockas in på ett utskänkningsställe och där träffa platsanskaffningsanstaltens föreståndare.

Byråernas tjänstemän få ej under någon form mottaga betalning av kunderna och icke föreslå de arbetssökande plats, som de ej haft uppdrag att erbjuda.

Publikationer innehållande notiser om lediga platser och platssökande få ej säljas. Slutligen vill lagen underlätta ingripande mot vissa periodiska publikationer, som under presslagens skydd trycka dylika listor. (Revue du Travail.)

— Arbets- och löneförhållanden. —

Laglig minimilön i Irland. De löner, som i juni 1913 fastställdes genom lönenämnden för manliga arbetare i den irländska pappersindustrien, hava sedan den 8 december trätt i kraft. För vuxna manliga arbetare är fastställd en minimilön av 6 pence, för lärlingar en efter ålder växlande veckolön av 4½ till 24 sh. vid 52 timmars arbetsvecka.

Även för det irländska skrädderiyrket har vederbörande lönenämnd redan offentliggjort minimilönesatser, som från den 2 februari träda i kraft. För vuxna manliga arbetare är fastställd en timlön av 6 pence, för vuxna kvinnliga arbetare en timlön av 3 pence; för manliga lärlingar växla lönerna mellan 4½ och 24 sh., för kvinnliga lärlingar mellan 3 och 12 sh., varvid till grund för löneberäkningen ligger en veckoarbetstid av 50 timmar.

(Labour Gazette.)

»Den engelska arbetsveckan» i Frankrike. Den första undersökningen i Frankrike rörande utbredningen av förkortad arbetstid på lördagen, som år 1903 föranstaltades av yrkesinspektionen, lämnade som resultat, att en dylik avkortning endast tillämpades inom 451 industriella företag. Sedan nu de lagenliga bestämmelserna om en varje vecka återkommande vilodag för alla arbetare och biträden några år (sedan 1906) varit i kraft, har undersökningen förnyats.

Svar ingingo från 1 288 anstalter och korporationer, nämligen från 607 arbetarföreningar, 427 arbetsgivarföreningar, 140 handelskamrar och yrkesdomstolar, 84 departementsutskott och 30 arbetsbörser samt dessutom från yrkesinspektörerna. Blott 202 av dessa svar kunde inom resp.

[1] Jfr »Medd.» årg. 1912, h. 12, s. 1022.

yrkesgrenar eller distrikt påvisa efterblivna förhållanden med hänsyn till den lagstadgade maximalarbetstiden. Under det att år 1903 »den engelska arbetsveckan» huvudsakligen tillämpades inom textilindustrien i Ost-Frankrike, hade den nu vunnit en mera jämn utbredning över hela landet; däremot var ökningen i antalet industriella företag, där »den engelska arbetsveckan» vunnit insteg, obetydlig.

Yrkesinspektionen räknar 397 företag, inom vilka samtliga arbetskrafter på lördagen åtnjöto en avkortning i arbetstiden med en eller flera timmar. Vid 23 % av dessa företag uppgick arbetstiden på lördagen till 4 timmar, vid 21 % till 5 timmar och vid 31 % till mellan $6^1/_2$ och $7^1/_2$ timmar. Vid ett litet antal slutade arbetet redan kl. 11·30 f. m., vid ungefär hälften kl. 12 och vid 16 % kl. 5 e. m. Många företag avkorta arbetstiden endast för vissa delar av året eller för endast en del av arbetspersonalen.

Arbetarföreningar förorda i allmänhet »den engelska arbetsveckan»; arbetsgivarföreningarna däremot stå på en motsatt ståndpunkt och fordra, där ej principiella invändningar göras, som kompensation utsträckt arbetstid de övriga veckodagarna eller också inom säsongindustrier inskränkning till den mindre bråda tiden.

Av handelskamrarna yttrade sig 94 % mot arbetstidens avkortning överhuvud, 91 % t. o. m. även vad kvinnor och barn beträffar; arbetsbörserna uttalade sig däremot för avkortning. Av departementsutskotten uttalade sig en stark majoritet för avkortad arbetstid för kvinnor och barn och ett betydande antal även för vuxna män. Handelskamrarna motivera sitt avstyrkande med den brist på arbetskraft, som skulle bliva en följd av arbetstidens avkortning, och vilja som villkor för »den engelska arbetsveckans» införande uppställa allmän stängning av restauranter på söndagen.

Högsta arbetsrådet har framställt följande önskemål rörande »den engelska arbetsveckan»: 1) för kvinnor och barn skall, med bibehållande av 10 timmars arbetstid de övriga veckodagarna, arbetet på lördagen utan undantag sluta kl. 12; 2) för vuxna män 10 timmars arbete de 5 första veckodagarna, medan på lördagen inom vissa industrigrenar, som angivas av högsta arbetsrådets ständiga utskott, arbetet kan inställas efter middagen under hela eller en del av året; 3) inom grosshandeln, på kontor, i banker, försäkringsanstalter och andra inrättningar skall arbetet på lördagar och helgdagsaftnar sluta kl. 12. Inom andra affärsgrenar böra biträdena få en motsvarande fritid å annan veckodag, företrädesvis måndag.

(Bulletin du Ministère du Travail.)

— Levnadskostnader. —

Budgetsundersökning i Förenta Staterna beträffande inom bomullsindustrien sysselsatta arbetarfamiljer. Handels- och socialministeriets avdelning för sociala frågor i Förenta Staterna, »Bureau of Labor», har offentliggjort resultaten av en budgetsundersökning rörande arbetarfamiljer, sysselsatta inom bomullsindustrien. Föremål för undersökningen hava varit dels 21 familjer, bestående uteslutande av amerikaner av vit ras och bosatta på olika orter i de södra staterna, dels 14 familjer av blandade europeiska nationaliteter, bosatta i staden Fall-River i Nya England. Undersökningen utfördes under första halvåret 1909, och utgifterna hänföra sig till 1908. Följande uppgifter lämnas om de 21 familjerna från de södra staterna.

Dessa familjer äro i allmänhet stora; de bestå i medeltal av 8·5 personer inklusive inneboende Deras levnadsnivå är ganska låg; födan består nästan uteslutande av bröd, fläsk, torkade grönsaker och kaffe. Bostäderna utgöras av små, fristående hus, vanligen med 4 rum, förhyrda av dem själva. Alla arbetsdugliga medlemmar av familjen äro sysselsatta i bomullsfabriken. Fördelningen av de förnämsta utgiftskategorierna för varje familj var följande:

Antal medlemmar.	Årlig total utgiftssumma i kr.	Procent av totala utgiftssumman.									
		Föda.	Hyra.	Kläder.	Bränsle o. lyse.	Tobak o. drycker.	Läkarvård.	Försäkringar.	Böcker o. tidningar.	Nöjen.	Diverse.
13	6 094	31·8	3·7	30·0	2·9	0·4	9·4	4·0	0·1	2·4	15·3
13	5 116	38·2	2·8	17·2	4.9	1·3	12·1	6·1	0·8	5·9	10·7
11	4 972	49·7	11·4	24·7	4·3	1·8	1·5	2·5	0·5	2·2	1·4
11	4 501	44·2	9·9	17·0	5·9	1·9	1·0	4·1	0·8	8·1	7·1
10	3 590	41·9	6·2	17·2	8·4	—	0·3	—	0·8	9·4	15·8
8	3 450	51·6	4·2	18·6	6·6	2·8	4·3	5·9	0·9	2·2	2·9
7	3 449	44·3	5·1	24·6	8·1	5·6	4·3	3·9	0·4	1·1	2·6
8	3 069	46·0	7·3	14·5	6·7	1·3	4·9	6·8	0·4	—	12·1
7	3 002	64·6	6·0	17·5	5·0	0·9	1·5	—	0·4	2·5	1·1
10	2 909	35·7	4·0	28·6	8·0	3·3	3·0	—	0·4	—	17·0
5	2 891	37·4	8·5	19·7	6·4	1·9	14·2	2·4	1·0	2·0	16·5
12	2 786	58·6	10·5	18·3	6·8	4·0	2·0	1·4	0·8	—	2·6
6	2 633	49·4	12·9	12·6	7·3	1·5	4·6	1·0	2·1	2·4	6·2
9	2 618	43·7	5·1	18·7	6·3	0·6	4·5	4·4	—	0·7	16·0
8	2 439	39·7	4·8	17·1	7·9	0·4	5·0	—	—	—	25·1
5	2 334	39·0	5·8	23·8	8·7	0·4	0·8	3·3	1·4	0·5	16·3
6	2 105	58·5	5·5	15·5	7·5	6·0	4·2	1·8	0·1	—	0·9
8	1 675	48·4	6·5	20·2	10·2	2·5	1·8	5·2	—	—	5·2
4	1 568	53·3	7·4	16·0	9·6	3·1	4·2	2·4	—	—	4·0

En mera intressant beräkning har gjorts i syfte att kunna jämföra utgifterna för föda. Genom att som enhet taga en vuxen man, sysselsatt med normalt arbete, och genom att använda vissa av Förenta Staternas åkerbruksdepartement verkställda undersökningar kan man beräkna genomsnittsutgiften för en vuxen man. Denna genomsnittsutgift varierade mellan 3·31 kr. och 6·67 kr. per vecka.

För att åskådliggöra, huru låga dessa siffror i själva verket äro, har man till jämförelse tagit den utgift, som ansetts som minimum för veckokonsumtionen för fångarna i ett fängelse i Atlanta; sistnämnda siffra, som baserar sig på inköpspriserna å de orter, undersökningen gällde, utgör 5·38 kr. per vecka. Endast 9 av de ovannämnda familjerna överskredo denna siffra, under det att 11 ej uppnådde densamma.

Vad bostäderna beträffar, disponerade de 21 familjerna endast 95 rum, som skulle rymma 179 personer, vilket representerar nära 2 personer per rum; några familjer på 10 à 13 personer levde i bostäder på 4 à 5 rum.

Som ett sammanfattande resultat av undersökningen framgår, att bomullsindustriarbetarnas existensvillkor äro avgjort sämre än andra arbetares; också är inom denna industri lönernas nivå den lägsta.

(Bulletin de la Statistique générale de la France.)

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

December månad år 1913.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under december månad.

Översikt av verksamheten under *december* månad år 1913.

December:	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans.*		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
Stockholm	1 710	1 127	1 018	1 330	1 360	952	**3 040**	**2 487**	**1 970**
Uppsala län	160	141	102	101	95	73	**261**	**236**	**175**
Södermanlands län	188	157	121	49	53	23	**237**	**210**	**144**
Östergötlands län	282	176	126	257	210	122	**539**	**386**	**248**
Norrköping	396	167	144	224	217	149	**620**	**384**	**293**
Jönköpings län	61	29	14	61	55	34	**122**	**84**	**48**
Kronobergs län	8	5	3	20	16	11	**28**	**21**	**14**
Norra Kalmar län	82	30	15	28	23	11	**110**	**53**	**26**
Södra Kalmar län	46	31	29	43	60	32	**89**	**91**	**61**
Blekinge län	127	84	64	95	98	64	**222**	**182**	**128**
Kristianstads län	130	126	84	66	82	32	**196**	**208**	**116**
Malmöhus län. Malmö	582	400	346	669	601	462	**1 251**	**1 001**	**808**
Malmöhus län. Lund	176	91	91	50	31	26	**226**	**122**	**117**
Malmöhus län. Landskrona	92	26	24	31	23	12	**123**	**49**	**36**
Malmöhus län. Hälsingborg	362	98	84	157	164	102	**519**	**262**	**186**
Malmöhus län. Ystad	73	27	22	54	41	22	**127**	**68**	**44**
Malmöhus län. Trälleborg	22	20	16	17	27	16	**39**	**47**	**32**
Malmöhus län. Eslöv	89	71	60	23	38	21	**112**	**109**	**81**
Malmöhus län. Skurup	22	22	19	11	18	11	**33**	**40**	**30**
Hallands län	92	66	40	48	60	36	**140**	**126**	**76**
Göteb. o. Bohus län	105	101	62	112	75	53	**217**	**176**	**115**
Göteborg	902	929	865	698	1 042	663	**1 600**	**1 971**	**1 528**
Skaraborgs län	50	59	32	44	63	23	**94**	**122**	**55**
Värmlands län	52	55	31	29	58	28	**81**	**113**	**59**
Örebro län	191	107	93	156	159	99	**347**	**266**	**192**
Västmanlands län	165	159	64	77	98	57	**242**	**257**	**121**
Kopparbergs län	107	64	58	79	76	49	**186**	**140**	**107**
Gävle stad och län	119	97	83	39	39	27	**158**	**136**	**110**
Västernorrlands län	165	125	118	58	59	37	**223**	**184**	**155**
Jämtlands län	75	71	40	78	67	50	**153**	**138**	**90**
Västerbottens län	25	10	6	37	52	27	**62**	**62**	**33**
Norrbottens län	76	46	33	74	85	49	**150**	**131**	**82**
Tillsammans dec. 1913	**6 732**	**4 717**	**3 907**	**4 815**	**5 145**	**3 373**	**11 547**	**9 862**	**7 280**
» » 1912	6 151	3 758	3 092	4 199	4 542	2 788	10 350	8 300	5 880
» nov. 1913	9 144	5 993	4 765	6 867	6 433	4 110	16 011	12 426	8 875

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Tillsatta platser

i jämförelse med föregående månad samt motsvarande tid föregående år.

Anstalter.	Hela antalet.			Ökning (+) eller minskning (—).				Januari—december.			
				Dec. 1912—dec. 1913.		Nov. 1913—dec. 1913.		Hela antalet.		Ökning (+) eller minskning (—) 1912/1913.	
	Dec. 1912.	Nov. 1913.	Dec. 1913.	Antal.	%	Antal.	%	1912.	1913.	Antal.	%
Stockholm	1 771	1 859	*1 970*	+ 199	+ 11	+ 111	+ 6	23 937	25 059	+ 1 122	+ 5
Uppsala län	112	283	*175*	+ 63	+ 56	— 108	— 38	4 038	4 199	+ 161	+ 4
Södermanlands län	122	180	*144*	+ 22	+ 18	— 36	— 20	2 471	2 799	+ 328	+ 13
Östergötlands län	216	446	*248*	+ 32	+ 15	— 198	— 44	7 543	7 744	+ 201	+ 3
Norrköping	234	318	*293*	+ 59	+ 25	— 25	— 8	4 910	5 139	+ 229	+ 5
Jönköpings län	79	109	*48*	— 31	— 39	— 61	— 56	1 705	1 902	+ 197	+ 12
Kronobergs län[1]	10	28	*14*	+ 4	+ 40	— 14	— 50	117	489	+ 372	+ 318
Norra Kalmar län	19	57	*26*	+ 7	+ 37	— 31	— 54	602	619	+ 17	+ 3
Södra Kalmar län	55	94	*61*	+ 6	+ 11	— 33	— 35	1 055	1 160	+ 105	+ 10
Blekinge län	118	215	*128*	+ 10	+ 8	— 87	— 40	2 483	2 640	+ 157	+ 6
Kristianstads län	76	307	*116*	+ 40	+ 53	— 191	— 62	2 575	3 910	+ 1 335	+ 52
Malmöhus län. Malmö	624	817	*808*	+ 184	+ 29	— 9	— 1	9 426	10 389	+ 963	+ 10
Malmöhus län. Lund	102	151	*117*	+ 15	+ 15	— 34	— 23	1 982	2 008	+ 26	+ 1
Malmöhus län. Landskrona	42	75	*36*	— 6	— 14	— 39	— 52	1 068	1 142	+ 74	+ 7
Malmöhus län. Hälsingborg	136	301	*186*	+ 50	+ 37	— 115	— 38	3 788	3 801	+ 13	— —
Malmöhus län. Ystad	25	90	*44*	+ 19	+ 76	— 46	— 51	704	893	+ 189	+ 27
Malmöhus län. Trälleborg	48	123	*32*	— 16	— 33	— 91	— 74	1 348	1 102	— 246	— 18
Malmöhus län. Eslöv	82	123	*81*	— 1	— 1	— 42	— 34	1 621	1 726	+ 105	+ 6
Malmöhus län. Skurup	31	64	*30*	— 1	— 3	— 34	— 53	625	724	+ 99	+ 16
Hallands län	72	161	*76*	+ 4	+ 6	— 85	— 53	2 077	2 124	+ 47	+ 2
Göteb. o. Bohus län	76	141	*115*	+ 39	+ 51	— 26	— 18	1 376	1 620	+ 244	+ 18
Göteborg	1 108	1 486	*1 528*	+ 420	+ 38	+ 42	+ 3	14 067	17 645	+ 3 578	+ 25
Skaraborgs län	25	56	*55*	+ 30	+ 120	— 1	— 2	682	942	+ 260	+ 38
Värmlands län	26	100	*59*	+ 33	+ 127	— 41	— 41	902	1 184	+ 282	+ 31
Örebro län	123	271	*192*	+ 69	+ 56	— 79	— 29	2 589	3 245	+ 656	+ 25
Västmanlands län	100	315	*121*	+ 21	+ 21	— 194	— 62	3 422	3 918	+ 496	+ 14
Kopparbergs län	113	184	*107*	— 6	— 5	— 77	— 42	2 274	2 585	+ 311	+ 14
Gävle stad och län	71	141	*110*	+ 39	+ 55	— 31	— 22	1 724	2 010	+ 286	+ 17
Västernorrlands län	107	117	*155*	+ 48	+ 45	+ 38	+ 32	1 257	1 730	+ 473	+ 38
Jämtlands län	46	105	*90*	+ 44	+ 96	— 15	— 14	986	1 334	+ 348	+ 35
Västerbottens län[1]	28	67	*33*	+ 5	+ 18	— 34	— 51	614	941	+ 327	+ 53
Norrbottens län	83	91	*82*	— 1	— 1	— 9	— 10	1 064	1 208	+ 144	+ 14
Tillsammans	5 880	8 875	7 280	+ 1 400	+ 24	— 1 595	— 18	105 032	117 931	+ 12 899	+ 12
Därav jordbruk, skogshushållning m. m.	739	2 186	*893*	+ 154	+ 21	— 1 293	— 59	25 762	28 204	+ 2 442	+ 9
» övriga näringsgrenar	5 141	6 689	*6 387*	+ 1 246	+ 24	— 302	— 5	79 270	89 727	+ 10 457	+ 13

Vid samtliga under månaden verksamma anstalter gjordes tillhopa 11 547 ansökningar om arbete, varav 6 732 av män och 4 815 av kvinnor. Samtidigt funnos disponibla 9 862 lediga platser, nämligen 4 717 för män och 5 145 för kvinnor. Hela antalet tillsatta platser uppgick till 7 280, av vilka 3 907 besattes med män och 3 373 med kvinnor.

Räknat på 100 lediga platser kommo för hela riket under månaden 117 ansökningar om arbete, gentemot 129 ansökningar under näst föregående månad och 125 under december 1912. Antalet tillsatta platser per 100 lediga utgjorde under månaden 74, gentemot 71 under såväl näst föregående månad som under december 1912.

[1] Anstalten började sin verksamhet under år 1912.

Bland de *särskilda anstalterna* uppvisa givetvis de i storstäderna belägna samt de större länsförmedlingarna den största omsättningen av arbetskraft; en relativt större frekvens framträder även vid de anstalter, som fungerat under någon längre tid och därunder hunnit förvärva mera omfattande förbindelser och förtroende.

Närmare upplysningar i övrigt rörande verksamheten vid de olika anstalterna kunna inhämtas ur här meddelade tabeller.

Arbetsmarknadens allmänna läge torde med hänsyn till årstiden kunna betecknas som ganska tillfredsställande. Ehuru arbetstillgången givetvis varit knapp, har någon mer anmärkningsvärd arbetslöshet ej varit att anteckna.

Förestående tabell lämnar en närmare belysning av *verksamhetens utveckling* vid de olika anstalterna, i vad angår de tillsatta platsernas antal. På de flesta håll finner man framåtgång i jämförelse med motsvarande tidpunkt under föregående år, men däremot en stark tillbakagång i jämförelse med nästlidna månad. För samtliga anstalter och yrkesgrenar uppgick ökningen vid jämförelse med december 1912 till 1 400 eller 24 % (därav för jordbruket m. m. 154 eller 21 % och för övriga näringsgrenar 1 246 eller 24 %); i förhållande till resultaten under näst föregående månad utgjorde minskningen 1 595 eller 18 % (därav för jordbruket m. m. 1 293 eller 59 % och för övriga näringsgrenar 302 eller 5 %).

I det följande meddelas vissa tabellariska uppgifter rörande den offentliga arbetsförmedlingens betydelse för *särskilda näringsgrenar* samt för verksamhetens utveckling och arbetstillgången därinom. Det torde vara nog att här ytterligare betona, hurusom alltjämt en synnerligen skarp skillnad framträder mellan å ena sidan jordbruket och skogshushållningen, där i allmänhet rik arbetstillgång yppas, samt å den andra sidan de industriella yrkena m. fl., vilka visa överflöd på arbetskraft.

Den grundväsentliga skillnaden mellan arbetsmarknaden inom jordbruket och inom de industriella yrkena kommer klart till synes i nedanstående tablå, som jämväl lämnar tillfälle till jämförelser med motsvarande tid föregående år samt med nästlidna månad.

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete.			*Tillsatta platser.*		
Jordbruket m. m.	Dec. 1912.	Nov. 1913.	Dec. 1913.	Dec. 1912.	Nov. 1913.	Dec. 1913.
Män	122	106	*101*	66	72	*62*
Kvinnor	45	62	*55*	27	40	*26*
Tillsammans	**104**	**96**	*92*	**57**	**65**	*55*
Övriga näringsgrenar.						
Män	178	189	*158*	88	85	*91*
Kvinnor	96	113	*96*	64	67	*68*
Tillsammans	**129**	**141**	*122*	**73**	**74**	*77*
Samtliga yrkesgrenar.						
Män	164	153	*143*	82	80	*83*
Kvinnor	92	107	*94*	61	64	*66*
Tillsammans	**125**	**129**	*117*	**71**	**71**	*74*

Sveriges offentliga arbetsförmedling *december* 1913.

Sammandrag för *samtliga anstalter*.

Yrkesgrupper.	Manliga avdelningen.			Kvinnliga avdelningen.			Tillsammans.			På 100[1] lediga platser kommo:	
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	ansökningar om arbete.	tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	1 305	1 292	807	178	325	86	**1 483**	**1 617**	**893**	92	55
II. Gruvdrift och malmförädling	14	11	9	—	—	—	**14**	**11**	**9**	—	—
III. Industri och hantverk m. m.:											
A Jord-, sten- och glasindustri	65	17	17	3	—	—	**68**	**17**	**17**	—	—
B Metall- o. maskinindustri	469	182	119	20	3	2	**489**	**185**	**121**	264	65
C Trävaruindustri	147	109	94	2	—	—	**149**	**109**	**94**	137	86
D Byggnadsverksamhet	944	400	367	—	—	—	**944**	**400**	**367**	236	90
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	25	9	3	9	1	1	**34**	**10**	**4**	—	—
F Textilindustri	48	10	10	56	29	16	**104**	**39**	**26**	267	67
G Beklädnadsindustri	42	29	19	170	60	36	**212**	**89**	**55**	238	62
H Närings- och njutningsämnesindustri	173	37	24	96	73	44	**269**	**110**	**68**	245	62
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	16	8	7	10	18	16	**26**	**26**	**23**	—	—
J Trämasse- och pappersindustri	10	8	8	30	35	25	**40**	**43**	**33**	—	—
K Grafisk industri	30	8	3	2	5	3	**32**	**13**	**6**	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	156	50	43	21	5	5	**177**	**55**	**48**	322	87
IV. Handel och samfärdsel:											
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	82	35	27	44	13	9	**126**	**48**	**36**	263	75
B Butiks- och magasinspersonal	344	253	231	199	185	119	**543**	**438**	**350**	124	80
C Hotell-, kafé- och restaurantrörelse	78	32	23	389	405	239	**467**	**437**	**262**	107	60
D Landtransport	612	504	413	55	92	45	**667**	**596**	**458**	112	77
E Vattentransport	138	228	220	2	—	—	**140**	**228**	**220**	61	96
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	6	40	36	3	19	11	**9**	**59**	**47**	—	—
V. Husligt arbete	10	4	2	3 360	3 849	2 700	**3 370**	**3 853**	**2 702**	87	70
VI. Allmän och litterär verksamhet	63	177	175	48	26	14	**111**	**203**	**189**	55	93
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	1 955	1 274	1 250	118	2	2	**2 073**	**1 276**	**1 252**	162	98
Summa för dec. 1913	**6 732**	**4 717**	**3 907**	**4 815**	**5 145**	**3 373**	**11 547**	**9 862**	**7 280**	**117**	**74**
» » » 1912	6 151	3 758	3 092	4 199	4 542	2 788	10 350	8 300	5 880	125	71

[1] Proportionstal hava här ej beräknats i de fall, då de absoluta talen äro små. Dessa hava dock medräknats i summan för »samtliga yrkesgrenar», varav förklaras vissa skiljaktigheter mellan de under denna rubrik uppförda talen samt de detaljsummor, som finnas angivna.

För en närmare kännedom om arbetsförmedlingens betydelse för de särskilda näringsgrenarna hänvisas till förestående tabell. I nedanstående översikt återgivas de för bedömandet av arbetsmarknadens läge betydelsefullaste siffrorna rörande proportionen mellan arbetsansökningar och lediga platser (både män och kvinnor).

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete.		
	Dec. 1912.	Nov. 1913.	Dec. 1913.
Jordbruk och skogshushållning m. m.	104	96	*92*
Metall- och maskinindustri	373	207	*264*
Trävaruindustri	153	174	*137*
Byggnadsverksamhet	316	177	*236*
Textilindustri	764	261	*267*
Beklädnadsindustri	208	138	*238*
Närings- och njutningsämnesindustri	176	183	*245*
Kontors- o. d. personal	222	243	*263*
Butiks- o. d. personal	142	213	*124*
Hotell-, kafé- och restaurantrörelse	114	130	*107*
Landtransport	106	123	*112*
Husligt arbete	89	104	*87*
Grovarbete	175	227	*162*

Flera av ovanstående näringsgrupper utvisa ganska riklig tillgång på arbetskraft. Försämring inträdde under månaden inom samtliga grupper utom inom gruppen trävaruindustri, för butiks- o. d. personal, inom hotell-, kafé- och restaurantrörelse, landtransport, husligt arbete och grovarbete.

Granskar man med ledning av rapporterna, huru de tillsatta platserna fördela sig på vissa *specialiteter av arbetare*, framgå i huvudsak följande resultat. För kvinnorna återfinnas de största förmedlingsresultaten naturligen inom gruppen husligt arbete i privat tjänst, nämligen 40 platser för hushållerskor, 134 för hus- och barnjungfrur, 79 för kokerskor och köksor, 527 för ensamjungfrur samt 1 783 inom tvätt- och rengöringsarbete o. s. v.; inom hotell-, kafé- och restaurantrörelse anställdes 55 servitriser, 18 städerskor, 20 kokerskor, 112 diskerskor o. s. v. Inom handels-, kontors- och lagerarbeten placerades 113, i jordbruks- o. d. arbete 86. Bland viktigare manliga specialiteter må anföras bleck- och plåtslagare 16, smeder och hovslagare 19, filare och bänkarbetare 17, maskinarbetare 25, sågverks- och trädgårdsarbetare 42, möbel- och finsnickare 19, jord-, beton- o. d. arbetare 135, murare 12, murarbetsmän och tegelbärare 94, byggnadssnickare och timmermän 80, måleriarbetare 10, handels- och lagerarbetare 149, springpojkar 285, kuskar och åkeriarbetare 54, stuveriarbetare 210, grovarbetare 1 249 o. s. v. Inom jordbruk och skogshushållning m. m. anställdes: befälspersonal 7, tjänare på stat 44, tjänare i husbondes kost 326, tillfälliga arbetare 187, trädgårdspersonal 13, skogspersonal 225 samt diverse andra arbetare 5.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 603 platser, varav 470 manliga och 133 kvinnliga; motsvarande tal föregående år voro resp. 567, 440 och 127 samt under nästlidna månad resp. 1 574, 1 271 och 303. Dessa siffror giva dock endast ett svagt uttryck för de offentliga anstalternas verkliga betydelse för omgivande trakt, enär vid samtliga länsanstalter alla platser, som tillsatts inom resp. län, redovisas såsom förefintliga inom orten.

Antalet platser, som under *december* månad tillsatts utom resp. orter.

	December 1913.				
	Manliga.	Kvinnliga.	Tillsammans.	Dec. 1912.	Nov. 1913.
Stockholm	69	18	**87**	61	207
Uppsala län	15	1	**16**	5	24
Södermanlands län	—	2	**2**	2	17
Östergötlands län	4	3	**7**	7	13
Norrköping	39	17	**56**	82	127
Jönköpings län	—	2	**2**	8	16
Kronobergs län	—	—	—	1	4
Norra Kalmar län	3	2	**5**	2	6
Södra Kalmar län	1	2	**3**	—	7
Blekinge län	3	4	**7**	4	26
Kristianstads län	17	6	**23**	12	92
Malmöhus län. Malmö	47	17	**64**	76	207
Malmöhus län. Lund	14	2	**16**	30	72
Malmöhus län. Landskrona	16	1	**17**	12	44
Malmöhus län. Hälsingborg	32	5	**37**	27	112
Malmöhus län. Ystad	19	8	**27**	12	57
Malmöhus län. Trälleborg	9	4	**13**	25	67
Malmöhus län. Eslöv	46	6	**52**	38	94
Malmöhus län. Skurup	19	7	**26**	28	56
Hallands län	—	1	**1**	4	10
Göteb. o. Bohus län	—	1	**1**	1	12
Göteborg	86	13	**99**	102	224
Skaraborgs län	12	1	**13**	2	14
Värmlands län	—	—	—	—	1
Örebro län	4	2	**6**	2	7
Västmanlands län	6	5	**11**	3	17
Kopparbergs län	7	1	**8**	9	22
Gävle stad och län	2	—	**2**	3	9
Västernorrlands län	—	—	—	6	6
Jämtlands län	—	1	**1**	—	4
Västerbottens län	—	1	**1**	3	—
Norrbottens län	—	—	—	—	—
Tillsammans dec. 1913	**470**	**133**	**603**	**567**	**1 574**
» » 1912	440	127	567	—	—
» nov. 1913	1 271	303	1 574	—	—

Arbetsmarknadens läge

enligt arbetsförmedlingsanstalternas rapporter.

Ehuru arbetstillgången inom de flesta branscher under julmånaden ytterligare minskats, synes någon mera hotande arbetslöshet ej hava inträtt. Vid flertalet arbetsförmedlingsanstalter har antalet arbetssökande nedgått i minst lika stark proportion som antalet lediga platser, vilket torde bero därpå,

att åtskilliga säsongarbetare finna arbetsbristen under årets sista veckor vara ett oundvikligt ont, som det ej lönar sig att söka undgå. Vid de flesta anstalterna har det allmänna läget uppgivits vara minst lika tillfredsställande som vid motsvarande tid föregående år.

Till jordbruket har det huvudsakligen blott i västra Sverige varit någon efterfrågan på arbetskraft. I Göteborg hava åtskilliga dylika platser tillsatts, ehuru lönerna för ogifta lantarbetare under vintermånaderna äro avsevärt reducerade. I Skaraborgs län hava flera årsplatser fått stå obesatta, medan arbetarna visa obenägenhet att ännu binda sig och avvakta skogsarbetenas igångsättande för att draga sig fram över vintern. Vid anstalterna i Stockholm, Östergötland och Skåne hava åtskilliga jordbruksarbetare under månaden förgäves sökt sysselsättning; i Linköping uppgivas särskilt personer, som under sommaren fullgjort sin värnplikt, hava svårt att finna arbete.

I Värmland har liksom under föregående månad varit god arbetstillgång för skogsarbetare. Även vid arbetsförmedlingsanstalterna i Östersund, Uppsala och Linköping har enligt rapporterna varit efterfrågan på arbetare inom denna bransch, varemot i Norrköping antalet förmedlade platser varit avsevärt lägre än under fjolåret. I Jönköping och Luleå väntas först efter nyår större livlighet inom skogsarbetet. Förmedlingsarbetet synes här och var hava försvårats därigenom, att arbetsplatserna varit avsides belägna från anstalten. Särskilt har bristen på järnvägsförbindelse mellan Östersund och Härjedalen gjort sig kännbar.

Inom metall- och maskinindustrierna i Malmö och Göteborg hava konjunkturerna fortfarande varit goda. Även å en del andra orter har efterfrågan på yrkesarbetare inom hithörande fack överstigit tillgången, så t. ex. i fråga om gjutare i Linköping, Växjö och Gävle samt järnsvarvare i Eskilstuna och Sundsvall. Inom övriga industrier har någon brist på arbetskraft däremot ej varit att anteckna. Ännu mindre har detta givetvis varit fallet bland byggnadsarbetarna, för vilka arbetstillgången på många orter varit mycket ringa. Den ända till fram emot jul ihållande blida väderleken har emellertid å andra sidan ej helt omöjliggjort att fortsätta de arbeten, som ej förut under hösten fullbordats. Vid anstalten i Jönköping förmärktes sålunda ingen nämnvärd arbetslöshet bland byggnadsarbetarna, vilket tillskrives den omständigheten, att de i orten pågående järnvägs- och kasernbyggnadsarbetena under största delen av månaden kunde pågå med full arbetsstyrka. Även sjöfarten har av nämnda anledning kunnat upprätthållas längre än vanligt. Särskilt vid hamnarna i Oxelösund, Gävle och Sundsvall har ett avsevärt antal arbetssökande härigenom kunnat beredas sysselsättning. I Luleå däremot hade den sedvanliga arbetslöshetsperioden inom stuverifacket redan inträtt.

Inom de merkantila yrkena har på grund av den rådande julbrådskan efterfrågan på arbetskraft i allmänhet varit relativt stor. Dock har i både Stockholm, Göteborg och Malmö ett överskott av arbetssökande varit att anteckna. I Malmö har ett sextiotal personer kunnat beredas tillfällig sysselsättning vid posten och järnvägen.

I Lund har liksom under föregående månad ett mindre antal arbetare hänvisats till nödhjälpsarbeten. I Stockholm och en del norrländska städer har det vid månadens slut inträffade snöfallet i sin mån bidragit till arbetslöshetens minskande.

Yrkesgrupper.	Stockholm.			Uppsala län.			Södermanlands län.		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**62**	**44**	**31**	**76**	**110**	**68**	**46**	**72**	**38**
Därav kvinnor	4	4	2	4	6	1	7	10	3
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	—	—	—	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	**4**	**3**	**3**	**2**	**2**	**2**	—	—	—
Därav kvinnor	3	—	—						
B Metall- och maskinindustri	**210**	**47**	**28**	**7**	—	—	**9**	**6**	**6**
Därav kvinnor	9	1	1						
C Trävaruindustri	**29**	**31**	**28**	—	**1**	**1**	**1**	—	—
D Byggnadsverksamhet	**361**	**135**	**122**	**18**	**10**	**10**	**14**	**6**	**5**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	**6**	**2**	**2**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	1	1	1						
F Textilindustri	**7**	**1**	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	7	1	—						
G Beklädnadsindustri	**46**	**18**	**9**	**1**	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	44	17	9	1	—	—			
H Närings- och njutningsämnesindustri	**42**	**27**	**16**	**2**	**3**	**3**	**1**	**2**	**1**
Därav kvinnor	20	22	13	1	1	1	—	1	—
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	**4**	**5**	**4**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	3	3	3						
J Trämasse- och pappersindustri	**9**	**6**	**3**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	7	4	1						
K Grafisk industri	**17**	**3**	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	1	2	—						
L Industri och hantverk ej särskilt specif.	**31**	**21**	**17**	**5**	**3**	**2**	**8**	**4**	**4**
Därav kvinnor	2	3	3						
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	**67**	**18**	**15**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	34	10	7						
B Butiks- o. magasinspersonal.	**226**	**185**	**142**	**7**	**4**	**3**	**2**	**3**	—
Därav kvinnor	69	76	44	3	1	1	2	2	—
C Hotell-, kafé- och restaurantrörelse	**158**	**115**	**55**	**12**	**10**	**7**	**1**	**5**	**2**
Därav kvinnor	130	105	47	10	10	7	1	4	1
D Landtransport	**227**	**192**	**148**	**10**	**2**	**2**	**13**	**4**	**4**
Därav kvinnor	5	19	10	1	—	—	1	—	—
E Vattentransport	**28**	**39**	**39**	—	—	—	**17**	**50**	**45**
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	**5**	**25**	**16**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	2	15	9						
V. Husligt arbete	**960**	**1 067**	**797**	**81**	**77**	**63**	**38**	**36**	**19**
Därav kvinnor	960	1 066	797	81	77	63	38	36	19
VI. Allmän och litterär verksamhet	**33**	**69**	**62**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	22	9	3						
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**508**	**434**	**433**	**40**	**14**	**14**	**87**	**22**	**20**
Därav kvinnor	7	2	2						
Summa för december månad år 1913	**3 040**	**2 487**	**1 970**	**261**	**236**	**175**	**237**	**210**	**144**
Därav kvinnor	1 330	1 360	952	101	95	73	49	53	28
» » » månad år 1912	**3 025**	**2 425**	**1 771**	**191**	**137**	**112**	**230**	**168**	**122**
Därav kvinnor	1 303	1 442	915	79	77	65	47	48	19

Östergötlands län.						Jönköpings län.			Kronobergs län.			Kalmar län.			Blekinge län.			
Norrköping.			Övriga anstalter.															
Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	
78	56	41	138	151	90	24	21	11	5	3	3	62	62	36	40	38	24	I.
3	7	4	27	29	7	3	4	1	1	1	1	6	18	7	5	8	5	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
5	1	1	5	—	—	—	1	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	*A*
17	1	—	6	3	1	4	2	—	—	2	—	—	2	2	9	1	—	*B*
10	2	2	9	2	—	5	—	—	—	—	—	5	1	—	—	1	1	*C*
58	3	2	22	1	1	6	2	1	—	—	—	11	1	1	15	9	7	*D*
2	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	*E*
54	15	13	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
18	12	10	2	1	1													
6	7	6	11	2	2	3	—	—	—	—	—	1	—	—	5	4	4	*G*
5	6	5	11	2	2	3	—	—							4	—	—	
45	—	—	11	6	2	2	1	1	1	—	—	3	1	1	4	1	1	*H*
4	—	—	5	4	1	—	1	1	1	—	—	1	—	—	2	—	—	
1	—	—	2	—	—	1	—	—	1	3	3	11	12	12	—	—	—	*I*
			2	—	—				1	3	3	4	6	6				
3	3	3	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	*J*
			—	2	—										—	2	2	
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
6	1	—	5	1	1	—	—	—	—	—	—	4		1	7	2	1	*L*
															1	—	—	
																		IV.
—	—	—	7	2	2	3	4	1	—	—	—	5	—	—	3	2	2	*A*
			3	—	—							1	—	—	1	—	—	
12	10	6	3	8	4	4	—	—	2	—	—	6	1	1	21	9	6	*B*
3	5	2	3	4	1	3	—	—				1	—	—	18	9	6	
32	32	29	18	9	6	2	4	—	3	—	—	11	12	8	—	3	1	*C*
25	30	27	14	9	6	2	4	—	3	—	—	8	12	8	—	3	1	
25	27	23	21	16	11	1	—	—	—	—	—	11	—	—	15	13	7	*D*
2	4	3	9	7	5										1	1	—	
15	14	14	4	2	1	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	—	—	*E*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	1	1	*F*
												1	—	—	—	1	1	
51	151	97	173	151	98	50	45	31	14	12	7	50	48	22	63	74	49	V.
51	151	97	173	151	98	50	45	31	14	12	7	49	47	22	63	74	49	
3	3	1	11	4	4	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	2	2	VI.
2	2	1	8	1	1	—	1	1										
194	58	55	91	25	24	16	1	1	2	1	1	11	3	3	38	20	20	VII.
111	—	—																
620	384	293	539	386	248	122	84	48	28	21	14	199	144	87	222	182	128	
224	217	149	257	210	122	61	55	34	20	16	11	71	88	43	95	98	64	
558	298	234	490	438	216	185	109	79	34	13	10	145	114	74	249	159	118	
205	158	104	198	197	99	92	86	63	19	10	7	67	68	43	114	86	59	

Yrkesgrupper.	Kristianstads län.			Malmöhus					
				Malmö.			Hälsingborg.		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**113**	**136**	**75**	**81**	**82**	**36**	**109**	**42**	**29**
Därav kvinnor	11	27	5	10	33	4	6	5	1
II. Gruvdrift och malmförädling	—	**4**	**4**	—	—	—	**7**	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	**2**	—	—	**1**	—	—	**7**	—	—
B Metall- och maskinindustri	**3**	**2**	**2**	**60**	**20**	**13**	**24**	**5**	**3**
Därav kvinnor				9	—	—	1	—	—
C Trävaruindustri	**2**	—	—	**11**	**4**	**3**	**3**	**1**	**1**
Därav kvinnor				1	—	—			
D Byggnadsverksamhet	**7**	**2**	**2**	**89**	**60**	**57**	**53**	**8**	**8**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	**5**	**2**	—	**12**	—	—
Därav kvinnor							8	—	—
F Textilindustri	—	—	—	**9**	—	—	**6**	**2**	**1**
Därav kvinnor				8	—	—	6	2	1
G Beklädnadsindustri	—	—	—	**43**	**27**	**16**	**13**	—	—
Därav kvinnor				36	18	11	9	—	—
H Närings- och njutningsmedelsindustri	**2**	—	—	**21**	**16**	**12**	**36**	**2**	**2**
Därav kvinnor				14	12	10	14	1	1
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	**4**	**4**	**2**	—	—
Därav kvinnor				—	4	4			
J Trämasse- o. pappersindustri	**1**	—	—	**1**	**1**	—	**2**	—	—
Därav kvinnor				—	1	—	1	—	—
K Grafisk industri	—	—	—	**3**	**2**	**2**	**1**	—	—
Därav kvinnor				—	2	2			
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	—	—	—	**68**	**5**	**5**	**8**	**1**	**1**
Därav kvinnor				15	—	—			
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	**13**	**2**	**1**	**1**	—	—
Därav kvinnor				5	2	1			
B Butiks- och magasinspersonal	**3**	**2**	**1**	**87**	**53**	**47**	**5**	**6**	**6**
Därav kvinnor	1	—	—	51	42	36	2	5	5
C Hotell-, kafé- och restaurantrörelse	**7**	**13**	**8**	**39**	**39**	**32**	**9**	**10**	**4**
Därav kvinnor	7	13	8	34	38	31	7	10	4
D Landtransport	**3**	**4**	**2**	**98**	**139**	**95**	**51**	**21**	**18**
Därav kvinnor				19	39	13	9	2	2
E Vattentransport	—	—	—	**10**	—	—	**18**	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	**14**	**14**	—	—	—
Därav kvinnor									
V. Husligt arbete	**47**	**42**	**19**	**465**	**405**	**346**	**94**	**138**	**88**
Därav kvinnor	47	42	19	464	405	346	94	138	88
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	**3**	**7**	**6**	**3**	**1**	—
Därav kvinnor				3	5	4	—	1	—
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**6**	**3**	**3**	**144**	**119**	**119**	**55**	**25**	**25**
Summa för december månad år 1913	**196**	**208**	**116**	**1 251**	**1 001**	**808**	**519**	**262**	**186**
Därav kvinnor	66	82	32	669	601	462	157	164	102
» » » månad år 1912	130	145	76	1 205	843	624	411	193	136
Därav kvinnor	43	79	26	633	550	385	129	131	81

Län. Övriga anstalter.			Hallands län.			Göteborgs och Bohus län. Göteborg.			Övriga anstalter.			Skaraborgs län.			
Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	
182	171	124	84	46	22	59	78	25	60	71	31	33	58	23	I.
13	37	12	3	8	1	13	46	1	18	7	4	2	10	2	
1	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
															III.
5	—	—	7	—	—	2	4	4	1	1	1	—	—	—	*A*
21	3	2	6	5	3	61	46	38	2	2	1	—	—	—	*B*
						1	2	1							
4	1	1	5	1	1	28	52	48	2	—	—	2	—	1	*C*
						1	—	—							
69	34	34	12	7	5	110	90	87	8	2	2	1	—	—	*D*
4	1	1	—	—	—	4	3	1	—	—	—	—	—	—	*E*
1	—	—	—	—	—	24	15	8	—	5	3	—	—	—	*F*
						14	11	4	—	2	—				
5	1	1	1	2	—	49	8	—	1	1	—	15	15	15	*G*
3	—	—	1	1	—	39	5	—	1	—	—	8	8	8	
8	8	8	1	4	—	43	16	9	9	2	1	3	4	—	*H*
—	6	6	—	2	—	19	9	4	4	2	1	2	3	—	
—	—	—	—	—	—	3	2	—	—	—	—	—	—	—	*I*
						—	2	—							
—	—	—	—	—	—	4	9	5	19	19	19	—	—	—	*J*
						2	7	3	19	19	19				
1	1	1	—	—	—	6	7	3	—	—	—	—	—	—	*K*
1	1	1													
4	—	—	—	—	—	8	3	3	1	6	6	1	—	—	*L*
						1	—	—							
															IV.
1	—	—	—	1	1	19	19	14	—	—	—	—	—	—	*A*
			—	1	1										
9	6	5	2	3	3	110	134	113	5	1	1	2	1	1	*B*
2	3	3	2	1	1	22	30	13	2	—	—	1	1	1	
9	13	8	4	7	6	62	61	25	7	7	3	2	2	1	*C*
8	13	8	4	7	6	51	53	20	7	7	3	1	1	—	
21	16	14	13	8	6	79	114	92	13	4	4	6	3	3	*D*
4	4	3	1	3	2	—	10	4	1	—	—	1	1	1	
4	—	—	1	—	—	20	123	121	3	—	—	—	—	—	*E*
—	—	—	—	1	—	—	17	16	—	1	—	—	—	—	*F*
						—	2	1	—	1	—				
160	112	74	36	36	24	530	866	614	60	37	26	27	39	11	V.
152	112	74	36	36	24	530	864	612	60	37	26	27	39	11	
4	5	4	1	1	1	48	103	102	—	4	4	2	—	—	VI.
3	2	1	1	1	1	5	1	—				2	—	—	
147	60	60	17	4	4	331	201	200	26	13	13	—	—	—	VII.
660	435	340	140	126	76	1 600	1 971	1 528	217	176	115	94	122	55	
186	178	108	48	60	36	698	1 042	663	112	75	53	44	63	28	
640	452	330	148	123	72	1 323	1 526	1 108	138	132	76	80	58	25	
171	188	109	59	68	38	470	737	404	54	50	21	34	38	16	

Yrkesgrupper.	Värmlands län.			Örebro län.			Västmanlands län.		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**27**	**49**	**22**	**63**	**66**	**41**	**89**	**132**	**53**
Därav kvinnor	—	5	1	8	17	5	15	12	8
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	—	—	—	**2**	—
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	—	—	—	12	4	4	—	—	—
B Metall- och maskinindustri	**2**	**2**	**1**	8	4	3	17	5	3
C Trävaruindustri	4	—	—	—	—	—	3	5	3
D Byggnadsverksamhet	1	—	—	17	2	2	10	5	3
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor									
G Beklädnadsindustri	1	—	—	6	—	—	1	—	—
Därav kvinnor	1	—	—				1	—	—
H Närings- och njutningsmedelsindustri	**2**	**1**	**1**	**6**	**1**	—	**5**	**3**	**1**
Därav kvinnor	2	1	1	1	1	—	—	2	1
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	**1**	—	—	—	—	—
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor									
K Grafisk industri	**1**	—	—	—	—	—	—	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	—	—	—	**2**	—	—	**8**	—	—
Därav kvinnor				2	—	—			
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	—	—	—	—	—	—
B Butiks- o. magasinspersonal	**2**	**1**	**1**	**6**	**2**	**2**	**5**	**2**	**2**
Därav kvinnor				2	2	2	1	1	1
C Hotell-, kafé- och restaurantrörelse	**3**	**6**	**5**	**11**	**5**	**5**	**3**	**14**	**8**
Därav kvinnor	1	5	4	8	3	3	3	13	8
D Landtransport	**1**	**1**	**1**	**12**	**7**	**7**	**10**	**6**	**4**
Därav kvinnor				1	1	1	—	1	1
E Vattentransport	—	—	—	—	—	—	**1**	—	—
Därav kvinnor									
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. Husligt arbete	**23**	**46**	**21**	**134**	**135**	**88**	**57**	**69**	**38**
Därav kvinnor	23	46	21	134	135	88	57	69	38
VI. Allmän och litterär verksamhet	**2**	**1**	**1**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	2	1	1						
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**12**	**6**	**6**	**69**	**40**	**40**	**33**	**14**	**6**
Summa för december månad år 1913	**81**	**113**	**59**	**347**	**266**	**192**	**242**	**257**	**121**
Därav kvinnor	29	58	28	156	159	99	77	98	57
» » » månad år 1912	55	57	26	199	164	123	183	135	100
Därav kvinnor	25	48	18	97	103	65	62	62	43

Kopparbergs län.			Gävle stad och län.			Västernorrlands län.			Jämtlands län.			Västerbottens län.			Norrbottens län.			
Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	
20	19	10	12	12	6	2	7	2	53	74	46	6	6	—	9	11	6	I.
2	8	—	1	1	1	1	2	—	12	13	8	1	3	—	2	4	2	
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	2	2	II.
																		III.
—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1	*A*
7	5	5	4	11	6	2	4	1	2	3	—	1	1	1	7	3	2	*B*
4	—	—	5	—	—	9	2	1	—	2	—	3	2	2	5	1	1	*C*
4	3	—	25	16	15	15	—	—	3	—	—	3	—	—	12	4	3	*D*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
			1	—	—													
—	—	—	2	1	1	1	3	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	*G*
			1	—	—	1	3	1	1	—	—							
11	4	3	5	4	4	2	—	—	3	2	1	—	—	—	1	2	1	*H*
1	2	1	1	1	1				3	1	1				1	1	1	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*I*
—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*J*
			1	—	—													
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
—	1	1	2	4	4	4	1	1	1	—	—	—	—	—	4	1	1	*L*
			—	2	2													
																		IV.
—	—	—	—	—	—	2	—	—	4	—	—	—	—	—	1	—	—	*A*
4	2	2	3	2	2	4	1	1	4	—	—	3	1	—	6	1	1	*B*
1	1	1	1	—	—	1	1	1	3	—	—	1	—	—	4	1	1	
10	10	7	4	—	—	7	9	7	19	17	15	14	12	7	20	22	18	*C*
9	10	7	3	—	—	6	9	7	18	14	14	13	12	7	16	20	12	
10	11	11	10	5	3	6	1	1	5	—	—	2	1	1	4	1	1	*D*
3	—	—	4	—	—	7	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
						2	—	—										
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
66	54	39	30	35	23	47	44	28	41	38	27	22	37	20	51	59	33	V
66	54	39	30	35	23	47	44	28	41	38	27	22	37	20	51	59	33	
—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	VI.
—	1	1							—	1	—							
47	30	28	39	45	45	115	112	112	15	1	1	8	2	2	22	23	17	VII.
186	140	107	158	136	110	223	184	155	153	138	90	62	62	33	150	131	82	
79	76	49	39	39	27	58	59	37	78	67	50	37	52	27	74	85	49	
205	136	113	128	83	71	127	146	107	101	69	46	61	47	28	109	130	83	
76	75	61	37	34	27	31	35	22	51	44	23	30	36	21	73	96	57	

Livsmedelspriser å olika orter

Medelpris per år (1904—1912) och per månad

Obs! Siffrorna för åren 1904—1909 angiva medelpris för

	Varuslag.	Kvantitet.	1904.	1905.	1906.	1907.	1908.	1909.	1910.	1911.
			öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1	Mjölk: oskummad	lit.	13	13	14	14	14	14	14	14
2	handskummad	»	7	7	7	7	7	7	7	7
3	separerad	»	—	—	—	—	—	—	5	5
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	206	212	221	219	226	220	222	228
5	mat- (lands-)	»	185	191	201	199	204	198	200	205
6	Ost: helfet, okryddad	»	—	—	—	—	—	—	150	151
7	halvfet, »	»	103	107	109	116	119	116	114	111
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	—	49	48
9	Margarin: högsta kvalitet	»	149	157	159	157	164	159	169	152
10	lägsta »	»	100	104	108	108	119	116	125	116
11	växtmargarin	»	—	—	—	—	—	—	—	126
12	Ägg: svenska, färska	tjog.	129	133	142	150	148	151	149	149
13	» konserverade	»							134	128
14	Potatis: gammal	5 lit.	—	29	25	29	32	28	27	29
15	färsk	»							76	48
16	Ärter, gula	kg.	27	27	26	27	30	28	29	29
17	Bruna bönor	»	40	39	39	40	42	41	46	47
18	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	27	27	27	28	31	33	32	30
19	råg-, » »	»	19	19	19	20	23	22	20	20
20	rågsikt-, » »	»	23	24	24	26	29	28	26	25
21	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	[1] 31	[1] 31	[1] 31	[1] 32	[1] 33	[1] 33	34	32
22	ris-, bästa sort, svenska (»R. T.»)	»	—	[2] 57	[2] 58	[2] 59	[2] 59	[2] 60	39	39
23	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	36	35	35	37	41	40	40	39
24	mjukt, limpa, söt	»	35	34	35	35	39	39	39	37
25	» » sur	»	25	25	26	26	28	28	28	27
26	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	63	64	65	67	73	74	76	74
27	mjukt, bakat med vatten	»	—	42	44	46	51	53	45	44
28	» » » mjölk	»							61	60
29	Nötkött, färskt: stek	»	91	89	98	106	109	104	98	96
30	soppkött	»	76	74	81	89	91	85	78	78
31	Kalvkött, stek: gödkalv	»	102	104	116	118	122	120	117	116
32	spädkalv	»	53	53	58	64	66	63	60	58
33	Fårkött: färskt, stek	»	103	105	118	125	125	121	118	115
34	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	—	103	102
35	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—
36	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	105	110	127	123	114	121	129	120
37	salt, svenskt »	»	115	117	132	131	121	127	138	129
38	» amerikanskt	»	113	113	124	125	121	128	149	139
39	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	—	—	—	—
40	gädda	»	—	—	—	—	—	—	—	—
41	sill	»	31	33	34	34	28	28	31	31
42	strömming	»	42	40	40	43	37	37	36	36
43	torsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—
44	rödspotta (»spätta»)	»	70	71	75	80	81	79	80	79
45	salt: sill, fetsill (»K. K. K.»)	»	[3] 36	[3] 38	[3] 40	[3] 41	[3] 38	[3] 37	39	39
46	strömming	»	24	25	26	25	25	23	23	25
47	kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	51	54	56	59	60	61	54	51
48	» » » rundskuren	»							—	—
49	Kaffe (obränt), prima Santos	»	[4] 110	[4] 115	[4] 117	[4] 116	[4] 116	[4] 115	125	155
50	Socker, bit-	»	61	69	62	62	66	67	71	69
51	Svagdricka	lit.	—	—	—	—	—	—	6	6
52	Fotogen: Water White	»	[5] 18	[5] 16	[5] 16	[5] 16	[5] 18	[5] 18	17	15
53	Ved: björk- } osågad, hemkörd (pr »storfamn»:	famn.	2180	2170	2220	2360	2680	2520	2280	2280
54	barr- } 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	1660	1650	1710	1850	2140	2020	1810	1810
55	Bränntorv	100 kg.	—	[6] 70	[6] 70	[6] 73	[6] 80	[6] 74	187	185
56	Kol, antracit- (»valnöt») } hemkörd	hl.	—	322	318	355	388	376	373	373
57	eng. hushålls- (fyrkol) } hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	—	—
58	Koks: gasverks- (okrossad) } hemkörd	»	—	112	106	126	139	134	130	132
59	eng. kamin- » } hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	159	156

[1]) Uppgifterna avse *ej* ångpreparerade gryn. — [2]) Uppgifterna avse »risgryn, bästa sort». — [3]) Upp-
[6]) Uppgifterna avse hl.; vikten av 1 hl. torv är 40 à 50 kg. — [7]) Uppgifterna avse för maj 1913 två,
[8]) Uppgifterna avse för augusti 1913 en, för september 1913 två, för oktober 1913 två och för november 1913

(dec. 1912—dec. 1913) för samtliga orter.

28 orter, för åren 1910—1912 för 39 orter och för 1913 för 44 orter.

1912.	Dec. 1912.	Jan. 1913.	Febr. 1913.	Mars 1913.	April 1913.	Maj 1913.	Juni 1913.	Juli 1913.	Aug. 1913.	Sept. 1913.	[9]) Okt. 1913.	[9]) Nov. 1913.	[9]) Dec. 1913.	
öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	
14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	1
8	8	7	7	7	7	8	7	8	8	8	8	8	8	2
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	3
237	240	238	236	238	234	230	229	230	231	237	241	241	241	4
214	219	214	210	211	212	210	208	207	212	216	219	219	220	5
156	161	162	162	163	164	163	165	165	165	165	165	164	165	6
115	118	121	120	120	121	121	122	122	122	123	120	121	123	7
51	54	55	56	56	59	60	59	58	57	59	59	58	61	8
157	158	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
122	125	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
132	132	132	132	131	133	134	134	135	137	138	138	138	138	11
161	206	187	172	142	120	119	126	137	143	154	180	205	217	12
139	148	147	145	133	122	[7]) 112	[7]) 124	[7]) 129	[7]) 138	141	146	149	152	13
32	29	30	29	30	29	29	30	29	29	27	27	27	26	14
49	—	—	—	—	—	—	—	61	31	—	—	—	—	15
30	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	16
53	51	50	50	49	48	48	47	47	46	47	47	46	46	17
31	32	32	32	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	18
22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	21	21	21	19
27	28	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	26	26	20
36	37	37	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	21
40	41	42	42	42	42	41	41	41	41	41	41	41	41	22
41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	23
38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	24
29	29	29	29	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	25
76	76	76	76	77	77	76	76	76	76	75	75	75	75	26
45	45	43	43	43	43	43	43	43	42	43	43	43	44	27
61	61	59	59	59	60	60	61	60	60	60	60	60	60	28
111	117	117	118	119	120	121	123	124	125	126	125	122	121	29
91	97	97	97	98	98	100	101	101	102	104	103	101	100	30
123	127	130	129	130	130	130	132	133	133	133	132	132	131	31
65	70	70	71	71	70	70	70	71	72	74	74	73	74	32
124	125	130	132	135	136	136	138	138	137	134	129	127	128	33
105	107	108	109	111	111	114	115	117	118	119	118	116	117	34
—	—	114	119	122	122	138	—	—	[8]) 100	[8]) 121	[8]) 119	[8]) 113	126	35
123	129	130	131	131	131	131	132	134	136	138	137	135	133	36
129	136	137	137	137	137	137	138	140	143	144	144	142	142	37
136	144	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38
—	—	79	81	78	69	66	70	72	74	75	76	75	79	39
—	—	115	116	112	96	94	104	112	112	110	110	109	112	40
32	30	30	30	30	30	29	32	39	38	39	37	35	36	41
36	37	37	37	36	35	37	38	36	37	39	42	43	42	42
—	—	55	56	57	53	53	53	52	54	55	55	56	57	43
77	79	77	77	79	75	75	78	79	80	80	80	80	82	44
41	45	45	45	45	45	44	45	44	45	45	45	45	45	45
25	25	27	28	29	31	30	30	30	30	31	32	31	32	46
52	55	56	55	57	57	56	55	54	54	54	55	56	57	47
—	—	75	75	77	77	76	76	76	76	76	76	76	76	48
176	180	180	180	179	176	173	171	168	164	161	162	162	161	49
72	67	67	67	67	67	67	67	67	67	67	67	67	67	50
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	51
17	19	19	19	19	20	20	20	21	21	21	21	21	21	52
2360	2480	2540	2540	2540	2510	2560	2560	2550	2540	2560	2570	2590	2610	53
1880	1960	2000	2010	2020	2010	2020	2030	2050	2060	2050	2060	2060	2090	54
187	189	193	193	196	196	194	194	197	197	197	196	196	197	55
397	405	404	404	404	403	402	401	401	400	400	399	396	396	56
—	—	236	238	239	235	235	233	235	235	233	233	230	228	57
155	168	168	168	169	169	170	169	166	162	160	158	157	158	58
177	184	188	191	191	191	191	191	191	191	188	188	186	186	59

gifterna avse »salt sill». — [4]) Uppgifterna avse »brasilianskt» kaffe. — [5]) Uppgifterna avse »prima fotogen». — för juni 1913 fem, för juli 1913 fyra och för augusti 1913 två orter, å vilka höga äggpris gällde. — fyra orter. — [9]) Preliminära siffror.

Kreaturs-

(per kg. le-

för Stockholm, Malmö och

Medelpris per år (1904—1912) och per månad

Kreatursslag.	[1])1904.	[1])1905.	1906.	1907.	1908.	1909.	1910.	1911.	1912.
	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
Kor:									
Extra prima[2])	—	—	53	54	54	46	47	50	57
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga .	40	40	46	48	46	40	41	42	49
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga .	34	37	43	45	43	36	37	36	43
» 3. Mindre feta[3])	28	29	36	38	35	27	28	25	34
Kvigor (och stutar):									
Extra prima[3])	—	—	58	60	59	52	55	58	63
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	46	46	51	54	52	45	44	46	54
» 2. Mindre feta	37	37	44	48	44	36	36	36	44
Tjurar:									
Extra prima	—	—	55	57	56	46	49	55	62
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	44	45	51	54	48	42	43	46	56
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	39	41	46	49	44	38	40	43	52
» 3. Mindre köttiga[3])	33	36	40	38	39	32	33	33	43
Oxar:									
Extra prima[4])	—	—	—	—	58	—	47	50	58
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	—	—	48	53	49	43	43	44	52
» 2. Mindre feta	—	—	42	46	43	34	36	38	44
Kalvar:									
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)[5]) .	57	59	64	68	63	60	61	60	68
» (70—90 »)[5]) .	51	53	54	61	56	55	55	52	60
Skummjölkskalvar	36	40	44	46	41	39	40	41	48
Får:									
Yngre, feta[6])	—	—	53	54	52	50	51	51	53
Äldre, » [7])	—	—	44	49	46	45	45	42	48
Svin:									
Slaktersvin (75—100 kg.)	49	62	73	66	56	69	77	64	73
Rena, större svin (100—170 kg.) .	47	59	76	65	55	68	73	62	71
Suggor	39	45	66	57	46	58	67	53	60

[1]) Samtliga uppgifter för år 1904 avse endast Malmö och för år 1905 Stockholm och Malmö. dec. 1912—dec. 1913 avse endast Stockholm och Malmö. — [4]) Uppgifterna för 1911 avse endast endast Malmö och Göteborg. — [6]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göteborg, för maj— dec. 1912—nov. 1913 Stockholm och Göteborg.

priser

vande vikt)

Göteborg 1904—dec. 1913.

(dec. 1912—dec. 1913) för alla tre orterna.

Dec. 1912.	Jan. 1913.	Febr. 1913.	Mars 1913.	April 1913.	Maj 1913.	Juni 1913.	Juli 1913.	Aug. 1913.	Sept. 1913.	Okt. 1913.	Nov. 1913.	Dec. 1913.
öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
60	60	59	59	61	61	60	61	62	62	60	61	61
53	54	53	54	55	55	55	56	56	57	54	55	55
46	47	47	48	50	51	51	51	51	52	50	50	50
37	38	38	40	43	43	44	44	43	45	41	38	37
64	64	62	63	67	66	65	66	68	70	66	65	66
59	58	58	58	60	61	60	61	62	62	60	61	62
48	48	47	48	50	51	50	52	52	53	51	51	51
65	65	64	64	65	64	63	65	65	67	66	66	65
60	61	61	60	62	61	61	61	62	64	62	63	62
57	58	57	58	58	58	57	58	59	61	59	59	58
48	50	49	49	52	51	50	51	50	53	49	47	48
61	60	59	61	65	65	63	63	65	66	62	63	63
55	54	54	55	58	58	57	58	59	59	56	56	57
44	44	45	47	49	49	49	50	51	51	48	46	49
72	74	75	77	75	73	73	69	69	73	72	74	75
66	68	69	71	68	65	66	64	64	66	65	68	70
56	57	57	59	59	57	56	54	55	57	55	55	58
55	57	57	60	60	65	63	61	59	59	50	53	56
50	53	54	58	58	57	55	53	50	49	46	50	48
81	82	80	81	80	81	83	86	85	86	82	81	81
80	81	79	79	78	79	81	84	84	85	81	79	77
68	69	69	69	66	66	67	70	71	73	69	67	62

— [3]) Uppgifterna för dec. 1912—dec. 1913 avse endast Stockholm och Malmö. — [3]) Uppgifterna för Malmö och för dec. 1912—dec. 1913 Stockholm och Malmö. — [5]) Fr. o. m. år 1908 avse uppgifterna sept. 1913 Stockholm och Göteborg. — [7]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göteborg och

Fiskpriser

(partipriser utan förbindelse).

Medelpriser i Stockholm *dec.* 1912—*dec.* 1913.

(Enligt veckonoteringar för år 1912 från Stockholms stads provisoriska fiskhall samt för år 1913 från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses noteringskommission.)

Slag.	Kvantitet.	Dec. 1912.	Jan. 1913.	Febr. 1913.	Mars 1913.	April 1913.	Maj 1913.	Juni 1913.	Juli 1913.	Aug. 1913.	Sept. 1913.	Okt. 1913.	Nov. 1913.	Dec. 1913.
		Medelpris (öre).												
Fisk och *fiskvaror:*[1])														
Abborre, stor	kg.	65	80	83	87	73	46	58	71	68	66	61	60	90
små	»		55	61	—	44	27	37	54	30	53	56	—	—
Braxen	»	49	60	52	—	48	45	34	51	—	56	47	45	35
Gråsej	»	41	41	42	48	30	35	27	28	28	25	29	43	42
Gädda, levande	»	—	103	109	—	—	86	75	—	—	—	—	—	—
slaktad	»	71	94	99	108	63	66	—	125	97	89	93	92	—
Gös	»	140	153	138	125	125	130	147	140	110	—	—	—	—
Hälleflundra, stor	»	99	120	105	95	95	103	104	92	85	93	96	99	103
små	»	55	—	—	110	—	—	—	85	70	—	60	73	—
Id	»	54	—	—	50	50	46	55	49	43	—	55	—	—
Kolja, svensk	»	58	68	64	64	53	50	45	46	47	44	54	54	39
norsk	»	—	36	35	44	45	—	—	—	—	37	40	39	38
Kummel	»	—	—	—	—	—	—	54	44	42	67	63	68	—
Kungsflundra	»	58	67	59	69	45	53	50	—	—	—	58	55	—
Lake, stor	»	74	66	77	—	44	37	32	55	—	—	75	52	55
insjö-[2]) små	»		—	—	—	—	—	25	—	—	—	—	40	—
Lax, färsk	»	140	—	275	275	235	290	263	238	270	235	293	215	193
Långa	»	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40
Makrill	låda	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1375	—	—
Piggvar	kg.	—	208	213	125	—	150	—	—	—	—	141	143	133
Röding	»	143	—	—	—	—	—	—	—	—	—	140	143	145
Rödspotta, stor	»	67	68	64	69	50	53	55	65	64	67	65	68	77
små	»		—	45	50	34	—	25	47	61	—	50	59	68
Rödtunga	»	38	145	140	113	78	—	60	61	63	77	68	81	—
Sik, stor	»	80	85	—	—	88	83	100	90	100	—	87	72	85
små	»		—	—	—	75	—	—	60	70	70	—	58	—
Siklöja	»	—	—	34	—	—	—	—	—	—	—	40	38	—
Sill, färsk	låda	1412	1449	1950	1200	—	800	800	—	—	—	1683	1994	2233
» »	kg.	13	—	—	25	—	—	—	—	40	33	27	25	30
» rökt	låda	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Simpa	tjog	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Slätvar	kg.	96	100	98	—	85	—	—	—	—	—	74	81	90
Stenbit	»	—	—	—	—	—	29	—	—	—	—	—	—	—
Strömming	låda	850	938	1188	550	300	—	—	—	—	—	—	800	1600
»	kg.	32	31	46	—	—	—	25	—	34	—	61	61	56
Torsk, m. huvud	»	49	43	42	45	—	25	30	—	—	—	39	45	38
svensk huvudlös	»		48	51	54	43	43	44	42	42	51	57	59	48
Torsk, norsk	»	—	36	33	40	—	—	—	—	—	—	—	30	—
Uer, färsk	»	29	33	39	40	22	—	—	—	—	—	—	—	—
Vitling, stor	»	32	34	36	43	37	—	27	29	34	37	31	37	34
små	»		25	26	34	23	33	23	—	22	26	22	—	—
Ål, levande, stor	»	—	—	—	—	—	—	160	—	—	—	150	—	—
små	»	—	—	—	—	—	130	—	—	—	—	—	—	—
Skaldjur:														
Hummer	tjog	3100	3250	3400	—	—	3000	2450	2800	—	2400	2513	2975	3000
Krabbor	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kräftor, stora	»	—	—	—	—	—	—	—	—	126	110	—	—	—
små	»	—	—	—	—	—	—	—	—	90	78	—	—	—
Räkor, stora	kg.	135	126	86	93	45	—	80	55	—	95	92	94	—
kokta små	»	72	70	20	29	10	48	—	—	—	80	—	—	—

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror:

4/12—10/12:	tillgång knapp,	efterfrågan medelmåttig,	tendens svävande.
11/12—17/12:	» »	» »	» »
18/12—24/12:	» »	» »	» »
25/12—31/12:	» »	» »	» »

[1]) Prisuppgifterna avse slaktad fisk av ordinär storlek, där ej annat uppgives. — [2]) Priserna för 1912 avse »lake».

Meddelanden från K. Pensionsstyrelsen.

Meddelanden till pensionsnämnder.

Pensionsstyrelsen kommer att som regel 1 à 2 gånger i månaden — oftare när så erfordras — till samtliga ordförande i pensionsnämnder utsända allmänna meddelanden.

Dessa meddelanden komma att huvudsakligast innehålla

a) anvisningar för pensionsnämndernas arbete och för pensionsärendenas behandling i nämnderna;

b) anvisningar beträffande övriga ärenden, som angå pensionsförsäkringslagens tillämpning;

c) uppgifter å till Pensionsstyrelsen inkomna frågor, vilka kunna anses vara av allmännare intresse, och å de svar, som av Pensionsstyrelsen lämnas å desamma;

d) redogörelser för Pensionsstyrelsens beslut i sådana pensionsfrågor och besvärsmål, som kunna vara vägledande för pensionsnämndernas arbete.

Dessa cirkulär komma att hållas i formatet 22·5 × 28·5 cm. och numreras i löpande följd. I desamma upptagna ärenden komma även att förses med nummer, så att hänvisningar kunna ske medelst anförande av endast meddelandets och ärendets nummer, t. ex. Meddelanden n:o 8 punkt 4.

Det är bestämt att tillråda, att cirkulär, så snart detsamma ankommer till ordförande, insättes i och förvaras i en samlingspärm; cirkulären äro för detta ändamål försedda med hål.

Härför lämpliga samlingspermar kunna erhållas på rekvisition från A.-B. Hasse W. Tullberg, Stockholm, till ett pris av kr. 1·30 per pärm + porto.

Om ordförande i pensionsnämnd av en eller annan anledning icke erhållit något exemplar av dessa meddelanden, vilket är lätt att kontrollera genom att iakttaga nummerföljden, kan sådant felande exemplar rekvireras från Pensionsstyrelsen.

Ordförande, som för utdelning till ledamöter i nämnden önskar erhålla flera exemplar av meddelandena — antingen av samtliga utgående meddelanden eller av vissa viktigare sådana — torde anmäla detta till Pensionsstyrelsen, som skall i möjligaste mån söka tillmötesgå sådan begäran.

Ett exemplar av dessa meddelanden, vilka samlade komma att bilda en instruktionsbok för pensionsnämndernas arbete, bör förvaras tillsammans med nämndens övriga handlingar.

Dessa meddelanden utgå även till Pensionsstyrelsens instruktionsombud och ortsombud.

Pensionsnämnds sammanträde.

Ordförande i pensionsnämnd bör, innan tidpunkten för det första sammanträdet bestämmes, meddela sig härom med vederbörande instruktionsombud. Det är nämligen önskligt, att vederbörande instruktionsombud, så vitt möjligt, får tillfälle att närvara vid första sammanträdet inom varje pensionsnämnd för att därvid kunna lämna nödiga upplysningar och anvisningar angående arbetet.

För att möjliggöra detta måste dessa sammanträden inom varje instruktionsområde efter samråd mellan vederbörande ordförande och instruktionsombud fördelas över en längre tidrymd, så att icke alla sammanträden avhållas i januari månad, utan vissa av dem framflyttas.

I verkligheten kommer en sådan fördelning av sammanträdena icke att medföra en långsammare behandling av pensionsärendena, ty då cirka 65 000 ansökningar om understöd förväntas i början av år 1914, så kan Pensionsstyrelsen icke behandla denna stora mängd av pensionsärenden omedelbart som desamma inkomma, utan först under en längre tid framåt.

Å andra sidan bliva de understödssökande icke lidande härpå, då understödet, oberoende av när ansökan avgöres av Pensionsstyrelsen, utgår från ansökningsdagen eller från den dag, då rätt till understöd kan anses hava inträtt.

Den olägenhet kvarstår naturligtvis, att då person, som av pensionsnämnd förklarats berättigad till understöd, icke kan komma i åtnjutande av detta, förrän pensionsnämndens beslut blivit fastställt av Pensionsstyrelsen, tidpunkten för den första utbetalningen på grund av väntetiden i Pensionsstyrelsen framskjutes, men detta kan icke med den bästa vilja undvikas, då Pensionsstyrelsen, oaktat anordningar med extra arbetskraft i största möjliga utsträckning träffats, icke torde kunna behandla mer än cirka 500 pensionsärenden per arbetsdag, vadan ovannämnda 65 000 understödsansökningar icke kunna beräknas slutbehandlade förrän under andra halvåret.

Men å andra sidan är den praktiska olägenheten av detta förhållande även i detta fall icke så stor, då densamma endast kommer att utöva inflytande på de understöd, som skola utbetalas månadsvis eller kvartalsvis. För de understöd, som skola utbetalas halvårsvis eller årsvis — och antalet av sådana blir under 1914 mycket stort — infaller nämligen tidpunkten för första utbetalningen under alla omständigheter ej förrän i medio och slutet av året.

Dessutom kommer Pensionsstyrelsen, för att i någon mån söka utjämna dessa olägenheter, att som regel söka behandla understödsansökningar, vilka avse utbetalningar månadsvis och kvartalsvis, framför ansökningar, som kunna beräknas föranleda utbetalning halvårsvis eller årsvis.

Under sådana omständigheter är det emellertid att bestämt tillråda, att ärendena i pensionsnämnderna icke behandlas alltför brådskande, utan *så noggrant och fullständigt som möjligt*, då det naturligtvis är fördelaktigare, att dessa ärenden undergå en grundlig prövning i nämnderna, än att desamma efter en hastig behandling därstädes insändas till Pensionsstyrelsen, där de i alla händelser som regel måste kvarligga en avsevärd tid, innan de kunna avgöras.

Pensionsstyrelsens upplysningsbyrå.

Inom Pensionsstyrelsen kommer att anordnas en *upplysningsbyrå* med ändamål att tillhandagå med svar å förfrågningar angående pensionsförsäkringslagens tillämpning.

Jämlikt anvisningar å sidan 46 i instruktionsboken har ordförande i pensionsnämnd och Pensionsstyrelsens ortsombud för erhållande av upplysningar angående arbetet att i *första hand* hänvända sig till vederbörande instruktionsombud, som är skyldig att besvara per telefon eller skriftligen framställda förfrågningar.

Dessutom kan emellertid ordförande samt Pensionsstyrelsens instruktions- och ortsombud med dylika förfrågningar hänvända sig direkt till Pensionsstyrelsen, varvid torde iakttagas

a) att endast en fråga anföres i varje skrivelse; och

b) att kuvert, vilka innehålla en eller flera dylika förfrågningar, förses med adress: *Kungl. Pensionsstyrelsen, Upplysningsbyrån, Stockholm 7.*

Svar å dylika förfrågningar komma att avgivas,

a) *då frågan kan anses vara av allmännare intresse*, genom anförande av såväl frågan som svaret i de till pensionsnämnderna utgående periodiska meddelandena;

b) *då frågan icke kan anses vara av allmännare intresse*, genom skrivelse direkt till den frågande.

Upplysningsarbete.

Då den svenska allmänheten ännu i stort sett står främmande för den nya pensionsförsäkringslagens ändamål, innehåll och tillämpning, så erfordras härvidlag ett vidsträckt upplysningsarbete.

I samma mån detta upplysningsarbete kan utvidgas, i samma mån kommer Pensionsstyrelsens och pensionsnämndernas arbete att underlättas.

Genom de av Pensionsstyrelsen anordnade föredrag, vilka under senaste tiden hållits på cirka 300 platser i Sverige, har styrelsen sökt verka för upplysning på detta område.

Då Pensionsstyrelsen i instruktionsboken intagit ett kort sammandrag av de viktigaste bestämmelserna i lagen samt låtit utdela denna bok till samtliga ledamöter och suppleanter i pensionsnämnderna, så har Pensionsstyrelsen härmed avsett, att samtliga ledamöter och suppleanter i nämnderna skulle beredas tillfälle att göra sig förtrogna med pensionsförsäkringslagens viktigaste

bestämmelser och hoppats, att dessa personer därefter skulle sprida upplysning om pensionslagen i allt vidare kretsar.

Detta upplysningsarbete gentemot allmänheten får emellertid icke härmed anses avslutat, utan Pensionsstyrelsen kommer även under 1914 att fortsätta detsamma, varvid styrelsen räknar på ett intresserat bistånd från pensionsnämndernas sida.

De åtgärder, vilka i detta avseende under närmaste framtiden från Pensionsstyrelsen äro att förvänta, äro i huvudsak följande:

a) *utgivande av en kortfattad broschyr* i en upplaga av 500 000 exemplar, avsedd att kostnadsfritt utlämnas, vilken broschyr i medio av januari månad torde komma att tillställas pensionsnämndernas ordförande för distribuering;

b) *genom hänvändelse till tidningarna* att intaga såväl kortare upplysningar angående pensionsförsäkringslagen och dess bestämmelser som frågor och svar angående pensionsförsäkringen, varvid Pensionsstyrelsens upplysningsbyrå kommer att stå tidningarna till tjänst såväl med lämpliga manuskript angående kortare upplysningar som med svar å de frågor, som från tidningarna överlämnas;

c) *genom föredrag*, vilka komma att hållas såväl av Pensionsstyrelsens instruktionsombud vid deras besök på olika platser som av särskilda härför av Pensionsstyrelsen vidtalade föredragshållare, varvid beräknas att under 1914 20 à 30 föredrag böra hållas på olika platser inom varje län.

Pensionsförhållandena under 1914.

Då de första pensionsavgifterna komma att inbetalas under senare hälften av 1914, ifrågakommer under 1914 endast ett fåtal avgiftspensioner och pensionstillägg.

Däremot kunna ansökningar om understöd förväntas i stor utsträckning, då jämlikt bestämmelserna i 33 och 37 §§ pensionsförsäkringslagen rätt till understöd vid invaliditet tillkommer ej endast dem, vilka under 1914 bliva invalider (beräknat antal cirka 16 000), utan även de män och kvinnor mellan 15—67 år, vilka den 1 januari 1914 redan voro invalider och ej under 1913 sammanlagt mer än fyra månader åtnjutit full försörjning av fattigvården, välgörenhetsinrättningar eller enskilda personer (beräknat antal cirka 65 000).

Sammanlagt torde sålunda under 1914 vara att förvänta beviljandet av cirka 81 000 understöd med ett beräknat understödsbelopp av cirka 3 550 000 kronor, till vilket staten bidrager med cirka 2 660 000 samt kommuner och landsting med cirka 890 000 kronor.

För att ytterligare åskådliggöra, vilka personer under 1914 bliva berättigade till understöd, anföres följande:

1) De, som äro födda före den 1 januari 1847, äro icke berättigade till understöd 1914 och ej heller framdeles.

2) De, som äro födda den 1 januari 1847—31 december 1898, kunna bliva berättigade till understöd under 1914, dock ej de, som vid 1914 års ingång äro till arbete varaktigt oförmögna och 1913 under sammanlagt mer än fyra månader åtnjutit full försörjning av fattigvården, välgörenhetsinrättningar eller enskilda personer.

3) De, som äro födda den 1 januari 1899—31 december 1899, kunna bliva berättigade till understöd under 1914, men först sedan de fyllt 15 år. Rätten till understöd för ifrågavarande personer är icke beroende av, huruvida de under 1913 åtnjutit full försörjning av fattigvården, välgörenhetsinrättningar eller enskilda personer.

4) De, som äro födda efter den 31 december 1899, äro icke berättigade till understöd under 1914, men kunna framdeles bliva berättigade till pension eller understöd, sedan de fyllt 15 år.

Då ovannämnda under 2) och 3) omförmälda invalider i regel icke kunna erhålla någon avgiftspension, enär de icke inbetalt några avgifter, och det understöd, som till dem kan utgå, endast skall beräknas med hälften (37 §) av de belopp, som jämlikt 6 och 33 §§ pensionsförsäkringslagen eljest skulle utgå, så torde det vara tydligt, att de understöd, som förvärvas under 1914, bliva mycket små och icke kunna lämna på långt när den ekonomiska hjälp, som med pensionsförsäkringens pensioner avses.

Det högsta understöd, som under 1914 kan ifrågakomma, är nämligen 75 kronor för man och 70 kronor för kvinna.

Detta understöd beräknas enligt följande grunder:

a) om sökandens årsinkomst icke överstiger 50 kronor, utgör understödet 75 kronor för man och 70 kronor för kvinna;

b) om sökandens årsinkomst uppgår till 50 kronor, men icke till 100 kronor, utgör understödet 75 kronor för man och 70 kronor för kvinna efter avdrag av halva det belopp, varmed årsinkomsten överstiger 50 kronor;

c) om sökandens årsinkomst uppgår till 100 kronor, men ej överstiger 276 kronor för man och 256 kronor för kvinna, utgör understödet 75 kronor för man och 70 kronor för kvinna efter avdrag av $^1/_4$ av årsinkomsten.

Om sökandens årsinkomst överstiger 276 kronor för man och 256 kronor för kvinna, erhålles intet understöd.

Anm. I 6 § pensionsförsäkringslagen är föreskrivet, att gränsen för den årliga inkomsten för rättighet till pensionstillägg och understöd är 300 kronor för man och 280 kronor för kvinna

Med de övergångsbestämmelser, som i 37 § äro bestämda för 1914, skulle emellertid årsinkomster över 276 kronor för man och 256 kronor för kvinna giva ett understöd, som understiger 6 kronor och därför jämlikt 30 § bortfaller.

De faktiska inkomstgränserna för understöd 1914 bliva sålunda 276 kronor för man och 256 kronor för kvinna.

I fråga om äkta makar skall vid bestämmande av understöds belopp årsinkomsten för var och en av dem beräknas utgöra hälften av deras sammanlagda årsinkomst.

Obs.! Ovan angivna bestämmelser gälla endast sådana understöd, som förvärvas under 1914.

I övrigt äro villkoren för rätt till understöd att vara svensk medborgare och i riket mantalsskriven samt att vara invalid, d. v. s. till arbete varaktigt oförmögen jämlikt bestämmelserna i 2 §.

Vidare stadgar lagen, att i fråga om understödsberättigad, som avhänt sig eller undandolt inkomst eller egendom i uppsåt att erhålla understöd eller högre sådant understöd, än sökanden eljest skolat tillkomma, eller som uppenbarligen icke efter förmåga söker ärligen bidraga till sin försörjning eller är hemfallen åt dryckenskap, sökt understöd icke må beviljas, dock att i förstberörda fall vederbörande pensionsnämnd må efter prövning av omständigheterna undantagsvi kunna medgiva understöd med minskat belopp.

Arbetsmarknaden under fjärde kvartalet 1913

enligt uppgifter från industriidkare m. fl.

Den efterföljande redogörelsen för arbetsmarknadens läge grundar sig, liksom de förut lämnade översikterna, till huvudsaklig del på de uppgifter, som å särskilda frågeformulär inhämtats från arbetsgivare inom olika näringsgrenar. Frågeformulären hava fortfarande till största delen infordrats av K. Socialstyrelsens ombud i orterna, vilka för närvarande uppgå till ett antal av 40, varav 18 äro föreståndare för arbetsförmedlingsanstalter tillhörande Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Direkt av Socialstyrelsen hava emellertid dylika uppgifter insamlats från arbetsgivare i Stockholm samt i den närmaste trakten däromkring ävensom från sådana större arbetsgivare i landsorten, vilka i regeln sysselsätta minst 200 arbetare. Antalet av Socialstyrelsen direkt tillfrågade arbetsgivare uppgår numera till omkring 650. Såsom material för bedömande av arbetstillgången i riket föreligga även rapporter från Socialstyrelsens ombud, vilka innehålla dels en kort allmän karaktäristik av ställningen på arbetsmarknaden inom ombudens orter med särskild hänsyn tagen till de större näringar, som där äro representerade, dels uppgifter om arbets- och arbetartillgången inom jordbruket, skogsbruket, byggnadsverksamheten samt transportarbetet i orten, i den mån ombuden genom förfrågningar hos vederbörande arbetsgivare, deras samt arbetarnas organisationer eller på annat sätt kunnat bilda sig en säker uppfattning därom.

För nu ifrågavarande kvartal hava besvarade formulär återkommit från 2 464 arbetsgivare med 267 263 arbetare, varav *2 121* arbetsgivare med *257 916* arbetare inom industri och hantverk samt transportarbete. Samtliga arbetsgivare — med ett par undantag — vilka sysselsätta minst 200 arbetare, hava insänt besvarade formulär, varför ifrågavarande uppgifter torde få anses som i hög grad representativa för åtminstone hela den svenska storindustrien.

Efter bearbetning av de inkomna svaren kan för bedömande av *arbetstillgången under fjärde kvartalet 1913 inom industri och hantverk* i jämförelse med närmast föregående kvartal följande sammanställning anföras:

	Antal redovisade arbetare.	Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom mer än medelgod.	medelgod.	mindre än medelgod.
1913.				
4:de kv.	*257 916*	*74*	*21*	*5*
3:dje »	273 375	76	19	5
2:dra »	266 560	77	20	3
1:sta »	250 336	71	23	6
1912.				
4:de kv.	200 918	73	21	6
3:dje »	203 578	73	22	5
2:dra »	202 407	70	25	5
1:sta »	184 711	62	26	12
1911.				
4:de kv.	186 685	58	31	11
3:dje »	186 259	57	28	15
2:dra »	178 446	58	29	13
1:sta »	163 200	51	36	13

Det visade sig även, att arbetstillgången under ifrågavarande kvartal ansågs, *i jämförelse med samma kvartal föregående år*, såsom *bättre* av 386 arbetsgivare med 58 162 arbetare (23 %); såsom *oförändrad* av 1 499 arbetsgivare med 172 968 arbetare (67 %) samt såsom *sämre* av 236 arbetsgivare med 26 786 arbetare (10 %).

Med ledning av tabellen å sid. 96—97, som utgör en sammanfattning av arbetsgivarnas inom industrien och hantverket uppgifter, har utarbetats följande *allmänna översikt över arbetstillgången inom vissa större näringsgrupper* under fjärde kvartalet 1913.

Inom *gruvindustrien* fortforo de gynnsamma konjunkturerna. Såväl de stora Höganäs—Billesholmsverken som exportmalmfälten rapporterade god arbetstillgång. På grund av årstiden hava dock en del sedvanliga inskränkningar i driften företagits vid de senare. Tillgången på arbetskraft var i allmänhet normal, frånsett Grängesberg, varifrån rapporterades brist. Av de uppgiftslämnande arbetsgivarna rapporterade 43 med 12 516 arbetare (87 %) mer än medelgod, 9 med 1 223 arbetare (8 %) medelgod samt 6 med 652 arbetare (5 %) mindre än medelgod arbetstillgång.

Inom *närings- och njutningsämnesindustrien* kunde arbetstillgången fortfarande betecknas såsom i huvudsak god. Inom kvarnindustrien har läget i någon mån förbättrats och kan nu betecknas som gott. En del bagerier klagade över minskad omsättning, särskilt på grund av den vid jultiden allmänt förekommande bakningen i hemmen. Inom choklad- och karamellfabrikationen rådde gynnsamma konjunkturer med övertidsarbete. Sockerindustriens högsäsong är förlagd till detta kvartal, under vilket betkampanjen vid råsockerbruken påbörjas och avslutas. I allmänhet slutade kampanjen i början av december, vid ett par fabriker t. o. m i slutet av november. Inom tobaksindustrien, varest på sina ställen rapporteras bristande tillgång på arbetskraft, ter sig läget fortfarande relativt gott och det se-

nare gäller jämväl beträffande bryggerierna. Inalles rapporterade inom närings- och njutningsämnesindustrien 144 arbetsgivare med 10 276 arbetare (60 %) mer än medelgod, 71 arbetsgivare med 6 349 arbetare (37 %) medelgod samt 10 arbetsgivare med 561 arbetare (3 %) mindre än medelgod arbetstillgång.

Vad *textilindustrien* vidkommer, var arbetstillgången inom bomullsbranschen fortfarande god och flerstädes klagades över brist på kvinnlig arbetskraft. Inom ylleindustrien var läget på grund av konkurrens och fallande priser fortfarande mindre gynnsamt och vid flera fabriker hava arbetsstyrka och arbetstid måst reduceras. Inom jute- och linneindustrien var arbetstillgången god med övertidsarbete och brist på arbetskraft. Av arbetsgivarna rapporterade 71 med 12 505 arbetare (60 %) mer än medelgod, 31 med 5 698 arbetare (27 %) medelgod samt 12 med 2 814 arbetare (13 %) mindre än medelgod arbetstillgång.

Inom *beklädnadsindustrien* fortforo de goda konjunkturerna, vilka såväl inom skrädderibranschen som trikåfabrikationen och skoindustrien voro bättre än föregående år. Dock kunde arbetstillgången inom konfektionsbranschen, för vilken fjärde kvartalet utgör en övergångstid från höst- till vårsäsong, betecknas som något sämre än närmast föregående kvartal. Av samtliga arbetsgivare inom beklädnadsindustrien rapporterade 125 med 15 221 arbetare (87 %) mer än medelgod, 26 med 2 158 arbetare (12 %) medelgod samt 4 med 185 arbetare (1 %) mindre än medelgod arbetstillgång.

Inom *trävaruindustrien* rådde, sedan skeppningen efter hand genom den tilltagande isläggningen upphört, lågsäsong vid sågverken med reducering av arbetsstyrka och arbetstid. Vid snickeri- och möbelfabrikerna var läget fortfarande gynnsamt. Inom möbelindustrien, som vid denna tid på året har sin egentliga säsong, förekom flerstädes övertidsarbete. Av arbetsgivarna inom trävaruindustrien rapporterade 205 med 20 678 arbetare (63 %) mer än medelgod, 130 med 8 771 arbetare (27 %) medelgod samt 52 med 3 214 arbetare (10 %) mindre än medelgod arbetstillgång.

Vid såväl *trämassefabrikerna* som *pappersbruken* var arbetstillgången fortfarande god. Det överflöd på arbetskraft, som anmärkts från en del företag, torde bero på säsongförhållandena. Av arbetsgivarna inom dessa branscher rapporterade 104 med 14 771 arbetare (70 %) mer än medelgod, 42 med 5 698 arbetare (27 %) medelgod och 5 med 554 arbetare (3 %) mindre än medelgod arbetstillgång.

Inom *grafiska industrien* var arbetstillgången, såsom alltid under fjärde kvartalet, i allmänhet mycket god och betydligt bättre än under närmast föregående kvartal. Tillsammans 75 arbetsgivare med 5 081 arbetare (82 %) rapporterade mera än medelgod, 20 med 972 arbetare (16 %) medelgod samt 5 med 135 arbetare (2 %) mindre än medelgod arbetstillgång.

Inom *malmförädlingsindustrien* var arbetsmarknaden fortfarande god och hade icke förändrat sig sedan föregående kvartal, men läget var dock sämre än motsvarande tid år 1912. Enligt Järnverksföreningens kvartalsrapport var vår svenska marknad alltjämt i stort sett ganska oberörd av den all-

männa konjunkturförsämringen å världsmarknaden. Av arbetsgivarna rapporterade 55 med 16 479 arbetare (81 %) mera än medelgod, 19 med 3 627 arbetare (18 %) medelgod samt 1 med 250 arbetare (1 %) mindre än medelgod arbetstillgång.

Inom *metall-* samt *maskin- och skeppsbyggnadsindustrierna* rådde fortfarande livlig verksamhet. Såväl vid de mekaniska verkstäderna som inom den elektromekaniska industrien var läget på det hela taget bättre än under fjärde kvartalet föregående år. Flerstädes klagades över brist på arbetskraft, särskilt inom *skeppsbyggnadsindustrien*, varest *fortfarande 5 företag* med tillsammans 1 767 arbetare, d. v. s. 32 % av samtliga, rapporterade brist på arbetskraft. Av arbetsgivarna inom metallindustrien rapporterade 106 med 16 809 arbetare (81 %) mera än medelgod arbetstillgång, 34 med 3 245 arbetare (16 %) medelgod och 11 med 615 arbetare (3 %) mindre än medelgod samt inom maskin- och skeppsbyggnadsindustrien 150 arbetsgivare med 27 013 arbetare (83 %) mera än medelgod, 43 med 4 628 arbetare (14 %) medelgod och 28 med 1 048 arbetare (3 %) mindre än medelgod arbetstillgång.

Inom *jord- och stenindustrien* var arbetstillgången i allmänhet god med undantag för sådana utpräglade säsongindustrier, t. ex. tegeltillverkningen, vilka *nedlägga eller inskränka verksamheten under vintern*. Vid jämförelse med motsvarande tid föregående år företer läget inom stenhuggeribranschen någon försämring, under det att kakelindustrien undergått en avgjord förbättring. Inom jord- och stenindustrien rapporterade sammanlagt 105 arbetsgivare med 14 201 arbetare (61 %) mera än medelgod, 61 arbetsgivare med 7 518 arbetare (33 %) medelgod samt 42 med 1 379 arbetare (6 %) mindre än medelgod arbetstillgång.

Inom *kemisk-tekniska industrien* rapporterade tändsticksfabrikerna mycket god arbetstillgång och genomgående en avsevärd förbättring i jämförelse med såväl föregående kvartal som motsvarande tid år 1912. Tillsammans 46 arbetsgivare med 9 283 arbetare (83 %) rapporterade mer än medelgod, 15 med 1 253 arbetare (11 %) medelgod samt 5 med 675 arbetare (6 %) mindre än medelgod arbetstillgång.

Inom *byggnadsverksamheten* var arbetstillgången ganska god om än mycket växlande inom olika delar av landet. I sin helhet hade ställningen av klimatiska skäl givetvis å de flesta platser försämrats mot kvartalets slut och flerstädes rådde överflöd på murare och byggnadssnickare. Efter ombudens rapporter och övriga uppgifter att döma hade under kvartalet arbetstillgången inom byggnadsfacken varit god i Södertälje, Kristianstad, Landskrona och Göteborg samt mindre god i Uppsala, Motala, Kalmar, Västervik, Lund, Hälsingborg, Örebro och Umeå. Även i Nyköping, Linköping, Växjö och Luleå hade verksamheten varit livlig i början av kvartalet, men sedermera hade en avmattning inträtt. Inom måleriyrket synes ställningen hava varit medelgod.

Transportarbetet erbjöd god arbetstillgång vid alla större hamnplatser och i allmänhet rådde normal tillgång på arbetskraft.

Arbetstillgången inom *jordbruket* var mycket god i början av kvartalet, men minskades efter hand, vilket på sina ställen medförde arbetslöshet för den tillfälligt anställda arbetspersonalen. Fortfarande råder brist på kvinnlig arbetskraft, särskilt mjölkerskor. Flera ombud rapportera därjämte bristande tillgång på ladugårdsskötare.

Inom *skogsbruket* beskrives arbetstillgången å många orter såsom god; dock synes i allmänhet den egentliga säsongen ännu icke hava tagit sin början.

Enär arbetsmarknadens läge givetvis måste i hög grad inverka på den offentliga arbetsförmedlingens verksamhet och läget i viss mån återspeglas i denna verksamhet, meddelas här nedan ur de månatliga redogörelserna för Sveriges offentliga arbetsförmedling till ytterligare jämförelse följande resultat angående tillgång och efterfrågan på arbetskraft.

På 100 *lediga platser* kommo följande *ansökningar om arbete:*

4:de kvartalet 1913.	Inom jordbruket m. m.	Inom övriga näringsgrenar.	Inom samtliga näringsgrenar.
December	92	122	117
November	96	141	129
Oktober	77	108	98
3:dje kvartalet 1913.			
September	75	94	89
Augusti	87	101	96
Juli	77	116	107
4:de kvartalet 1912.			
December	104	129	125
November	90	154	136
Oktober	74	119	104

Frånsett de industrier, som påverkas av den kallare årstidens inbrott, kan arbetsmarknadens läge fortfarande betecknas såsom mycket tillfredsställande. Jämfört med motsvarande kvartal föregående år var arbetstillgången även något rikligare.

Den goda ställningen framträder med särskild tydlighet i den statistiska sammanställningen å sid. 92, enligt vilken av de av rapporteringen berörda 257 916 arbetarna icke mindre än 74 % voro anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom mera än medelgod, under det att endast 5 % tillhörde företag med mindre än medelgod arbetstillgång. För fjärde kvartalet 1912 uppgingo motsvarande procenttal till resp. 73 och 6.

Läget på arbetsmarknaden var sålunda på det hela taget lika gynnsamt som under fjärde kvartalet föregående år. Konjunkturerna under de tre första kvartalen av år 1913 tedde sig avgjort gynnsammare än under motsvarande tid år 1912.

Näringsgrenar.	Hela antalet.		Tillgång å arbete.							
			Mycket god.		God.		Medelgod.		Mindre god.	
	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.
Gruvdrift	58	14 391	6	1 226	37	11 290	9	1 223	6	652
Annan brytn.- o. upptagn.-industri	18	307	1	11	8	189	5	66	3	37
Närings- o. njutningsämnesindustri:										
Kvarnindustri	20	862	3	262	11	486	6	114	—	—
Bageriyrket	38	1 625	1	35	17	849	18	694	2	47
Choklad- och karamelltillverkning	13	1 473	2	95	10	1 284	1	94	—	—
Sockerindustri	26	3 824	2	161	13	1 847	9	1 610	2	206
Bryggeriindustri	65	3 190	4	124	33	1 749	24	1 046	2	37
Tobaksindustri	23	4 820	4	581	15	1 670	2	2 532	1	25
Annan närings- o. njutn.-ämn.-ind.	40	1 392	1	46	28	1 087	11	259	—	—
Textilindustri:										
Bomullsindustri	31	10 391	2	429	23	6 992	5	2 684	1	286
Ylleindustri	48	6 567	5	455	22	2 077	12	1 680	8	2 207
Jute- och linneindustri	9	2 578	2	674	4	983	3	921	—	—
Annan textilindustri	26	1 481	5	351	8	544	11	413	2	173
Beklädnadsindustri:										
Skrädderi- och sömnadsyrket	48	6 427	8	1 019	26	4 256	11	1 035	1	10
Trikåfabrikation	20	2 517	5	697	12	1 559	2	193	1	68
Skoindustri	46	6 023	11	1 701	29	3 875	6	447	—	—
Annan beklädnadsindustri	41	2 597	11	666	23	1 448	7	483	—	—
Läder-, hår- o. gummivaruindustri	33	3 167	3	105	20	2 586	7	303	3	173
Trävaruindustri:										
Sågverk och brädgårdar	233	25 171	16	3 241	96	12 339	82	7 070	25	1 701
Snickerier och annan träförädling	151	7 240	28	1 452	63	3 448	47	1 647	10	600
Korkfabrikation	3	252	—	—	2	198	1	54	—	—
Trämasse- och pappersindustri:										
Trämassefabriker	77	9 568	5	606	46	5 974	23	2 859	1	46
Pappersbruk	39	9 036	3	148	21	5 863	14	2 637	1	388
Bokbinderiyrket	31	2 239	8	636	19	1 468	3	98	1	37
Tapetfabrikation	4	180	—	—	2	76	2	104	—	—
Grafisk industri	100	6 188	23	1 401	52	3 680	20	972	5	135
Malmförädlingsindustri	75	20 356	10	3 497	45	12 982	19	3 627	1	250
Metallindustri:										
Järn- och stålvarufabr. samt gjuterier	90	13 164	11	1 207	49	8 951	22	2 499	8	507
Bleck- och plåtslageriyrket	18	2 574	2	466	10	1 900	4	146	1	44
Annan metallindustri	43	4 931	9	1 279	25	3 006	8	600	1	46
Maskin- o. skeppsbyggnadsindustri:										
Mekanisk verkstadsindustri	172	21 110	31	5 149	80	11 841	38	3 217	22	892
Skeppsvarv	21	4 646	6	1 516	8	1 702	3	1 323	4	105
Elektromekanisk industri	16	6 404	3	2 013	11	4 288	1	63	1	40
Annan maskinindustri	12	529	3	171	8	333	1	25	—	—
Jord- och stenindustri:										
Stenhuggeribranschen	51	10 527	5	194	31	6 777	11	3 428	1	24
Kakel- och lerkärlsindustri	20	2 951	1	12	6	1 355	5	1 385	4	120
Tegelindustri	66	1 555	4	161	21	650	26	455	8	186
Glasindustri	24	3 106	1	57	16	2 122	6	903	—	—
Annan jord- och stenindustri	47	4 959	2	96	18	2 777	13	1 347	8	546
Kemisk-teknisk industri:										
Ljus-, tvål- och parfymfabriker	16	882	3	118	10	605	2	147	1	12
Tändsticksindustri	17	7 047	11	5 698	4	863	2	486	—	—
Annan kemisk-teknisk industri	33	3 282	2	152	16	1 847	11	620	3	628
Byggnadsindustri:										
Husbyggnadsindustri	30	2 828	1	163	6	1 046	13	1 313	6	238
Målning och glasmästerirörelse	11	292	1	9	1	20	4	174	3	68
Annan byggnadsindustri	15	978	2	141	10	751	2	49	1	37
Transportarbete	31	3 860	5	911	18	2 313	8	636	—	—
Handel och varulager	34	1 014	2	78	26	697	6	269	—	—
Kommunala arbeten	25	4 727	2	2 653	14	1 676	6	289	2	67
Statens arbeten	13	2 658	4	1 492	8	917	—	—	1	249
Summa 4:de kv. 1913	**2 121**	**257 916**	**280**	**43 355**	**1 081**	**147 236**	**552**	**54 239**	**151**	**10 887**
» 3:dje » »	2 295	273 375	357	53 968	1 259	153 819	519	52 093	127	12 368
» 2:dra » »	2 167	266 560	345	55 082	1 163	150 056	538	52 363	99	7 961
» 1:sta » »	2 113	250 336	273	50 212	996	128 715	612	56 353	176	11 977
» 4:de » 1912	1 272	200 918	169	39 008	637	108 804	338	41 671	98	9 840
» 3:dje » »	1 305	203 578	224	43 620	656	104 327	344	45 195	65	8 934
» 2:dra » »	1 282	202 407	179	35 840	658	105 687	357	51 560	71	7 018
» 1:sta » »	1 262	184 711	116	23 268	556	90 902	374	48 681	152	14 611

Dålig.		Arbetstillgången i jämförelse med samma kvartal föregående år.						Tillgång på arbetskraft.					
		Bättre.		Oförändrad.		Sämre.		Brist.		Normal tillgång.		Överflöd.	
A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.
—	—	13	4 647	44	9 730	1	14	6	691	50	13 347	2	353
1	4	3	70	14	231	1	6	—	—	16	295	2	12
—	—	1	10	19	852	—	—	—	—	17	614	3	248
—	—	9	332	23	1 037	6	256	1	33	30	1 360	7	232
—	—	3	388	10	1 085	—	—	1	60	12	1 413	—	—
—	—	1	436	21	2 757	4	631	—	—	17	2 482	9	1 342
2	284	9	344	52	2 590	4	256	1	17	56	2 909	8	264
1	12	7	923	15	3 872	1	25	6	792	17	4 028	—	—
—	—	4	235	36	1 157	—	—	—	—	37	1 299	3	93
—	—	2	414	24	8 697	5	1 280	10	3 353	21	7 038	—	—
1	148	6	548	34	4 052	8	1 967	4	648	40	4 919	4	1 000
—	—	3	698	4	1 158	2	722	4	1 652	5	926	—	—
—	—	6	171	16	984	4	326	—	—	26	1 481	—	—
2	107	9	1 511	29	4 122	10	794	3	439	41	5 631	4	357
—	—	6	1 109	13	1 269	1	139	1	60	18	2 389	1	68
—	—	14	2 246	30	3 490	2	287	2	262	42	5 275	2	486
—	—	6	451	33	2 062	2	84	5	148	35	2 377	1	72
—	—	4	481	24	2 432	5	254	2	442	27	2 434	4	291
14	820	26	2 933	190	20 232	17	2 006	5	1 140	200	20 652	28	3 379
3	93	31	1 180	95	5 306	25	754	7	319	134	6 387	10	534
—	—	—	—	3	252	—	—	—	—	3	252	—	—
2	83	8	1 355	64	7 844	5	369	1	30	71	8 802	5	736
—	—	3	278	33	8 330	3	428	—	—	36	7 801	3	1 235
—	—	7	520	23	1 682	1	37	1	10	30	2 229	—	—
—	—	—	—	4	180	—	—	—	—	4	180	—	—
—	—	19	1 061	71	4 673	10	454	3	104	91	5 889	6	245
—	—	11	3 412	56	13 619	8	3 325	—	—	73	20 086	2	270
—	—	15	1 058	66	9 589	9	2 517	2	60	86	13 013	2	91
1	18	7	1 892	10	614	1	68	—	—	15	2 497	3	77
—	—	14	2 039	23	2 214	6	678	1	20	40	4 216	2	695
1	11	53	10 864	86	8 503	33	1 743	10	3 111	149	17 645	13	354
—	—	4	708	13	2 592	4	1 346	5	1 767	16	2 879	—	—
—	—	6	3 035	9	3 329	1	40	2	375	13	5 989	1	40
—	—	3	117	9	412	—	—	—	—	12	529	—	—
3	104	8	1 143	36	7 026	7	2 358	5	958	42	9 483	4	86
4	79	4	1 044	12	1 830	4	77	—	—	13	2 588	7	363
7	103	7	157	54	1 307	5	91	1	33	56	1 379	9	143
1	24	5	807	17	1 757	2	542	1	47	23	3 059	—	—
6	193	8	617	28	3 702	11	640	2	116	34	4 396	11	447
—	—	2	52	14	830	—	—	—	—	12	747	4	135
—	—	8	5 176	8	1 790	1	81	1	1 032	15	5 558	1	457
1	35	2	253	27	2 636	4	393	2	427	24	1 786	7	1 069
4	68	5	231	14	1 636	11	961	—	—	23	1 767	7	1 061
2	21	4	143	4	106	3	43	—	—	5	183	6	109
—	—	6	470	9	508	—	—	1	46	13	862	1	70
—	—	5	742	21	2 673	5	445	3	227	26	3 148	2	485
—	—	2	52	31	947	1	45	1	40	29	886	4	118
1	42	4	347	19	4 325	2	55	2	2 653	20	1 789	3	285
—	—	3	1 462	9	947	1	249	—	—	13	2 658	—	—
57	**2 199**	**386**	**58 162**	**1 499**	**172 968**	**236**	**26 786**	**102**	**21 112**	**1 828**	**219 502**	**191**	**17 302**
33	1 127	502	58 949	1 582	188 437	211	25 989	277	45 258	1 897	214 557	121	13 560
22	1 098	479	71 782	1 534	179 596	154	15 182	211	34 181	1 817	219 415	139	12 964
56	3 079	417	66 531	1 503	167 721	193	16 084	120	21 097	1 742	202 349	251	26 890
30	1 595	332	68 615	827	122 688	113	9 615	62	14 792	1 029	162 520	181	23 606
16	1 502	409	76 831	793	116 107	103	10 640	136	28 029	1 055	157 434	114	18 115
17	2 302	361	65 888	819	123 803	102	12 716	86	21 097	1 042	158 549	154	22 761
64	7 249	304	50 071	806	114 547	152	20 093	38	7 071	937	142 578	287	35 062

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna.

Den 1 oktober, 1 november och 1 december 1913.

I slutet av månaderna september, oktober och november utsändes, i likhet med vad under föregående månader varit fallet, frågeformulär direkt till samtliga fackföreningar inom 31 fackförbund. Svenska järn- och metallarbetareförbundet, vilket redan tidigare, i samband med sin understödskassa för arbetslösa medlemmar, upprättat regelbunden månadsrapportering över arbetslösheten från sina avdelningar, överlämnar fortfarande beredvilligt dessa uppgifter till Socialstyrelsen för vidare bearbetning, varför formulär icke tillställas avdelningar, tillhörande detta förbund. De fackförbund, som icke deltaga i denna rapportering, äro *dels* Svenska järnvägs-, Svenska lokomotivmanna- och Svenska postmannaförbunden samt Telegraf- och rikstelefonarbetareförbundet på grund därav, att förevarande undersökning avser att utröna arbetslösheten bland huvudsakligen industriens och hantverkets arbetare, *dels* Svenska arbetareförbundet, Svenska skrädderitillskärareförbundet, Sjömans- och eldareförbundet, Frisörbiträdesförbundet samt Byggnadsträarbetareförbundet, vilka förbunds samtliga avdelningar av olika skäl icke besvara Styrelsens formulär.

Resultaten av rapporteringen om antalet arbetslösa inom fackföreningarna vid ovanstående tidpunkter föreligga i här meddelade tabeller, som utgöra en sammanfattning av de bearbetade frågeformulärens uppgifter. Vidstående tabell å sid. 99 är ett sammandrag av huvudtabellerna.

Antalet medlemmar i de rapporterande fackföreningarna den 1 oktober, 1 november och 1 december 1913 utgjorde resp. 57 872, 62 073 och 59 922. Av medlemmarna voro vid samma tidpunkter *arbetslösa* resp. 1 251, 1 611 och 2 647 eller resp. 2·2, 2·6 och 4·4 % av samtliga redovisade. Arbetslöshetsfrekvensen var vid de tre närmast föregående månadsskiftena resp. 2·7, 2·5 och 2·3 %. I jämförelse med föregående år, då arbetslöshetsfrekvensen den 1 oktober, 1 november och 1 december utgjorde resp. 2·9, 3·6 och 5·7 %, har arbetslösheten inom fackföreningarna sålunda varit omkring 1 % mindre under motsvarande månader år 1913.

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 1 oktober, 1 november och 1 december 1913.

Fackförbund.	Oktober			November.			December.		
	Antal redovisade medlemmar.[1]	Därav arbetslösa.		Antal redovisade medlemmar.[1]	Därav arbetslösa.		Antal redovisade medlemmar.[1]	Därav arbetslösa.	
		Antal.	%.		Antal.	%.		Antal.	%.
Sv. bageri- och konditoriarbetareförbundet	789	43	5·4	851	73	8·6	723	77	10·7
» bleck- och plåtslagare »	1 463	21	1·4	1 371	39	2·8	1 339	100	7·5
» bokbindare »	389	19	4·9	384	19	4·9	391	15	3·8
» bryggeriarbetare »	1 365	10	0·7	1 352	6	0·4	1 375	16	1·2
De förenade förbunden	816	4	0·5	1 088	1	0·1	867	16	1·8
Sv. gjutare förbundet	1 810	19	1·0	2 013	31	1·5	1 909	42	2·2
» grov- och fabriksarbetare »	5 931	436	7·4	7 763	288	3·7	7 253	447	6·2
» gruvarbetare »	464	—	—	813	6	0·7	785	2	0·4
» hattarbetare »	172	1	0·6	176	3	1·7	176	3	1·7
» järn- och metallarbetare »	19 603	308	1·6	19 808	379	1·9	20 582	424	2·1
Därav:									
Järnbruksarbetare	3 600	11	0·3	3 485	13	0·4	3 038	23	0·8
Mek. verkstadsarbetare	16 003	297	1·9	16 323	366	2·2	17 544	401	2·3
Sv. kakelugnsmakare förbundet	86	10	11·6	183	7	3·8	152	11	7·2
» kommunalarbetare »	213	3	1·4	242	3	1·2	195	4	2·1
Intern. litografiska »	215	2	0·9	276	5	1·8	272	5	1·8
Sv. murare »	1 676	115	6·9	1 645	202	12·3	1 577	272	17·2
» måleriarbetare »	2 722	1	—	2 897	135	4·7	3 216	714	22·2
Skand. sadelmakare- o. tapetserare »	627	3	0·5	635	2	0·3	662	7	1·1
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	1 223	16	1·3	1 630	9	0·6	1 450	5	0·3
» skrädderiarbetare »	1 526	8	0·5	1 117	12	1·1	1 007	2	0·2
» stenindustriarbetare »	2 921	27	0·9	3 222	28	0·9	2 941	59	2·0
» sågverksindustriarbetare »	3 378	35	1·0	3 171	88	2·8	2 261	71	3·1
Intern. tobaksarbetare »	2 301	6	0·3	1 891	5	0·3	2 326	5	0·2
Sv. transportarbetare »	727	62	8·5	1 221	40	3·3	742	46	6·2
» träarbetare »	4 405	80	1·8	4 904	172	3·5	4 885	259	5·3
» tunnbinderiarbetare »	52	1	1·9	94	8	8·5	70	4	5·7
» varuutkörare- o. handelsarbetare »	690	—	—	728	—	—	736	—	—
» textilarbetare »	741	3	0·4	726	20	2·8	634	19	3·0
» typograf »	948	13	1·4	777	20	2·6	437	10	2·3
» lantarbetare »	169	—	—	182	—	—	192	—	—
» elektriska arbetare »	219	—	—	309	—	—	413	4	1·0
» slakteri- o. charkuteriarbetare »	168	1	0·6	541	8	1·5	291	5	1·7
» stuckatör »	63	4	6·3	63	2	3·2	63	3	4·8
Summa	57 872	1 251	2·2	62 073	1 611	2·6	59 922	2 647	4·4

[1] Till följd av det skydd, som dessa uppgifter åtnjuta enligt 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, kan här icke meddelas, i vad mån dessa siffror avse hela antalet medlemmar inom ett fackförbund. På grundval av ovanstående siffror kunna alltså inga slutsatser dragas beträffande fackförbundens verkliga medlemsantal eller rörande förändringar i detta hänseende.

Antalet arbetslösa inom arbetar-

Fackförbund.	Antal redovisade avdelningar.[1]	Antal redovisade medlemmar.			
		Män.		Kvinnor.	Tillsammans
		Helt betalande.	Halvt betalande.		
Sv. bageri- o. konditoriarbetareförbundet	10	757	11	21	**789**
» bleck- o. plåtslagare »	42	1 106	357	—	**1 463**
» bokbindare »	4	213	28	148	**389**
» bryggeriarbetare »	24	924	22	419	**1 365**
De förenade förbunden	21	725	68	23	**816**
Sv. gjutare förbundet	59	1 613	191	6	**1 810**
» grov- o. fabriksarbetare »	104	5 453	286	192	**5 931**
» gruvarbetare »	9	464	—	—	**464**
» hattarbetare »	5	148	8	16	**172**
» järn- och metallarbetare »	52	—	—	—	**19 603**
Därav: Järnbruksarbetare	16	—	—	—	**3 600**
Mek. verkstadsarbetare	36	—	—	—	**16 003**
» kakelugnsmakare förbundet	6	78	8	—	**86**
» kommunalarbetare »	5	206	7	—	**213**
Intern. litografiska »	10	195	20	—	**215**
Sv. murare »	26	1 647	29	—	**1 676**
» måleriarbetare »	9	2 649	72	1	**2 722**
Skand. sadelmakare- o. tapetserare »	23	516	60	51	**627**
Sv. sko- och läderindustriarb. »	20	971	72	180	**1 223**
» skrädderiarbetare »	15	1 079	148	299	**1 526**
» stenindustriarbetare »	59	2 550	371	—	**2 921**
» sågverksindustriarbetare »	46	3 204	146	28	**3 378**
Intern. tobaksarbetare »	15	573	37	1 691	**2 301**
Sv. transportarbetare »	10	678	49	—	**727**
» träarbetare »	79	4 200	197	8	**4 405**
» tunnbinderiarbetare »	4	52	—	—	**52**
» varuutkörare- o. handelsarbetare »	17	530	8	152	**690**
» textilarbetare »	13	526	23	192	**741**
» typograf »	23	633	290	25	**948**
» lantarbetare »	8	158	11	—	**169**
» elektriska arbetare »	6	193	26	—	**219**
» slakteri- o. charkuteriarbetare »	2	123	14	31	**168**
» stuckatör »	2	61	2	—	**63**
Summa	**728**	[2] —	[2] —	[2] —	**57 872**

[1] Jfr noten å sid. 99.

[2] På den grund att hithörande uppgifter icke kunnat erhållas från samtliga organisationer, hava

organisationerna den 1 oktober 1913.

Arbetslösa.					Därav arbetslösa till följd av		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar under september 1913.			
Män.			Tillsammans.									Antal redovisade			Hela antalet arbetslöshetsdagar.
Helt betalande.	Halvt betalande.	Kvinnor.	Antal.	%.	arbetsbrist.	tillfälliga orsaker.	sjukdom.	arbetskonflikt.	värnplikt.	andra orsaker.	Tillsammans.	avdelningar.	medlemmar.	arbetslösa.	
43	—	—	43	5·4	43	—	7	—	79	—	86	3	271	22	222
21	—	—	21	1·4	21	—	43	2	106	—	151	9	787	21	312
11	—	8	19	4·9	19	—	28	—	5	2	35	1	7	1	30
7	1	2	10	0·7	10	—	55	—	9	—	64	1	27	2	50
4	—	—	4	0·5	3	1	16	—	34	2	52	3	17	3	58
19	—	—	19	1·0	18	1	84	—	120	7	211	2	67	7	66
343	23	70	436	7·4	187	249	151	6	177	4	338	18	1 097	146	2 561
—	—	—	—	—	—	—	19	29	33	2	83	—	—	—	—
1	—	—	1	0·6	1	—	4	—	7	—	11	1	13	1	30
—	—	—	308	1·6	308	—	—	—	—	—	—	14	8 603	77	1 855
—	—	—	11	0·3	11	—	—	—	—	—	—	2	108	2	54
—	—	—	297	1·9	297	—	—	—	—	—	—	12	8 495	75	1 301
10	—	—	10	11·6	10	—	—	3	2	—	5	1	21	10	300
3	—	—	3	1·4	3	—	7	—	3	—	10	1	94	3	66
2	—	—	2	0·9	2	—	6	—	18	—	24	2	93	2	60
108	7	—	115	6·9	102	13	23	2	64	—	89	9	867	61	1 102
1	—	—	1	—	—	1	13	—	79	—	92	1	1 734	1	7
3	—	—	3	0·5	2	1	4	—	27	—	31	3	43	3	126
7	—	9	16	1·3	16	—	30	1	13	—	44	2	58	3	62
2	4	2	8	0·5	7	1	31	—	43	—	74	2	411	5	150
27	—	—	27	0·9	19	8	117	23	117	43	300	3	97	12	141
29	2	4	35	1·0	35	—	89	60	164	4	317	5	382	35	709
1	—	5	6	0·3	6	—	44	—	6	1	51	1	113	6	111
53	9	—	62	8·5	62	—	27	—	24	—	51	2	89	34	846
79	1	—	80	1·8	80	—	127	51	143	—	321	11	709	61	1 019
1	—	—	1	1·9	1	—	1	—	3	—	4	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	—	2	3	0·4	1	2	31	—	32	—	63	—	—	—	—
6	7	—	13	1·4	13	—	15	—	44	6	65	4	455	9	228
—	—	—	—	—	—	—	9	3	5	—	17	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	4	—	9	—	13	—	—	—	—
1	—	—	1	0·6	1	—	—	—	1	—	1	1	157	1	30
4	—	—	4	6·1	4	—	1	—	4	—	5	—	—	—	—
[1]—	[1]—	[1]—	1 251	2·2	[1]—	[1]—	[1]—	[1]—	[1]—	[1]—	[1]—	100	11 212	526	9 641

[1] slutsummor icke nedräknats.

Antalet arbetslösa inom arbetar-

Fackförbund.	Antal redovisade avdelningar.[1]	Antal redovisade medlemmar.			
		Män.		Kvinnor.	Tillsammans.
		Helt betalande.	Halvt betalande.		
Sv. bageri- och konditoriarbetareförbundet	18	798	15	38	**851**
» bleck- och plåtslagare »	42	1 108	263	—	**1 371**
» bokbindare »	4	210	28	146	**384**
» bryggeriarbetare »	24	916	22	414	**1 352**
De förenade förbunden	25	1 007	59	22	**1 088**
Sv. gjutare förbundet	70	1 783	224	6	**2 013**
» grov- och fabriksarbetare »	122	7 215	403	253	**7 763**
» gruvarbetare »	11	813	—	—	**813**
» hattarbetare »	5	152	8	16	**176**
» järn- o. metallarbetare »	52	—	—	—	**19 808**
Därav: Järnbruksarbetare	15	—	—	—	**3 485**
Mek. verkstadsarbetare	37	—	—	—	**16 323**
» kakelugnsmakare förbundet	10	168	15	—	**183**
» kommunalarbetare »	5	235	7	—	**242**
Intern. litografiska »	10	255	21	—	**276**
Sv. murare »	27	1 614	31	—	**1 645**
» måleriarbetare »	15	2 815	81	1	**2 897**
Skand. sadelmakare- o. tapetserare »	22	521	63	51	**635**
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	17	1 157	145	328	**1 630**
» skrädderiarbetare »	29	887	46	184	**1 117**
» stenindustriarbetare »	69	2 807	415	—	**3 222**
» sågverksindustriarbetare »	44	2 975	169	27	**3 171**
Intern. tobaksarbetare »	12	495	6	1 390	**1 891**
Sv. transportarbetare »	12	1 163	58	—	**1 221**
» träarbetare »	98	4 644	251	9	**4 904**
» tunnbinderiarbetare »	5	88	6	—	**94**
» varuutkörare- o. handelsarbetare »	20	558	4	166	**728**
» textilarbetare »	15	490	23	213	**726**
» typograf »	18	525	225	27	**777**
» lantarbetare »	8	167	15	—	**182**
» elektriska arbetare »	9	259	50	—	**309**
» slakteri- o. charkuteriarbetare »	8	240	274	27	**541**
» stuckatör »	2	61	2	—	**63**
Summa	**828**	[2] —	[2] —	[2] —	**62 073**

[1] Jfr noten å sid. 99.

[2] På den grund att hithörande uppgifter icke kunnat erhållas från samtliga organisationer, hava

organisationerna den 1 november 1913.

Arbetslösa.					Därav arbetslösa till följd av		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar under oktober 1913.			
Män.		Kvinnor.	Tillsammans.		arbetsbrist.	tillfälliga orsaker.	sjukdom.	arbetskonflikt.	värnplikt.	andra orsaker.	Tillsammans.	Antal redovisade			Hela antalet arbetslöshetsdagar.
Helt betalande.	Halvt betalande.		Antal.	%.								avdelningar.	medlemmar.	arbetslösa.	
72	1	—	73	8·6	73	—	8	—	14	1	23	7	454	43	784
36	3	—	39	2·8	39	—	39	—	52	—	91	9	779	34	530
8	1	10	19	4·9	19	—	12	—	6	2	20	2	307	17	398
2	—	4	6	0·4	6	—	56	—	4	—	60	—	—	—	—
1	—	—	1	0·1	1	—	21	2	13	1	37	1	7	1	12
31	—	—	31	1·5	30	1	81	—	80	1	162	4	104	20	148
257	11	20	288	3·7	180	108	51	7	118	14	190	17	1 173	123	2 243
6	—	—	6	0·7	6	—	36	27	22	7	92	—	—	—	—
3	—	—	3	1·7	3	—	2	1	1	—	4	—	—	—	—
—	—	—	379	1·9	379	—	—	—	—	—	—	16	2 997	46	1 152
—	—	—	13	0·4	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	366	2·2	366	—	—	—	—	—	—	16	2 997	46	1 152
7	—	—	7	3·8	7	—	2	—	4	—	6	1	22	6	31
3	—	—	3	1·2	3	—	4	—	1	—	5	1	93	3	59
5	—	—	5	1·8	5	—	6	—	14	—	20	3	212	5	128
185	17	—	202	12·3	202	—	26	11	7	16	60	9	836	121	1 780
135	—	—	135	4·7	133	2	16	—	49	—	65	4	196	11	193
2	—	—	2	0·3	2	—	14	—	12	—	26	1	13	1	27
7	1	1	9	0·6	9	—	35	—	22	2	59	3	263	7	113
5	2	5	12	1·1	12	—	15	—	—	—	15	1	227	9	108
27	1	—	28	0·9	28	—	136	28	69	37	270	—	—	—	—
77	6	5	88	2·8	39	49	98	39	64	44	245	9	673	51	1 230
1	—	4	5	0·3	5	—	56	—	2	—	58	1	117	5	129
28	12	—	40	3·3	28	12	33	—	5	—	38	2	94	40	1 132
170	2	—	172	3·5	172	—	149	51	117	19	336	17	1 003	86	1 500
8	—	—	8	8·5	8	—	—	—	5	—	5	2	56	7	118
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	—	17	20	2·8	3	17	28	—	18	—	46	2	102	18	61
13	7	—	20	2·6	20	—	18	—	19	4	41	7	525	16	402
—	—	—	—	—	—	—	3	3	4	—	10	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	3	—	4	—	7	—	—	—	—
8	—	—	8	1·5	5	3	3	—	3	1	7	2	178	2	57
2	—	—	2	3·2	2	—	1	—	3	—	4	—	—	—	—
[2] —	[2] —	[2] —	1 611	2·6	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	121	10 431	672	12 335

[2] slutsummor icke nedräknats.

Antalet arbetslösa inom arbetar-

Fackförbund.	Antal redovisade avdelningar.[1]	Antal redovisade medlemmar.			
		Män.		Kvinnor.	Tillsammans.
		Helt betalande.	Halvt betalande.		
Sv. bageri- och konditoriarbetareförbundet	13	692	12	19	**723**
» bleck- och plåtslagare »	42	1 074	265	—	**1 339**
» bokbindare »	4	213	29	149	**391**
» bryggeriarbetare »	25	936	23	416	**1 375**
De förenade förbunden	22	777	59	31	**867**
Sv. gjutare förbundet	61	1 686	207	16	**1 909**
» grov- och fabriksarbetare »	111	6 682	316	255	**7 253**
» gruvarbetare »	10	785	—	—	**785**
» hattarbetare »	5	150	11	15	**176**
» järn- o. metallarbetare »	50	—	—	—	**20 582**
Därav: Järnbruksarbetare	13	—	—	—	**3 038**
Mek. verkstadsarbetare	37	—	—	—	**17 544**
» kakelugnsmakare förbundet	9	141	11	—	**152**
» kommunalarbetare »	4	191	4	—	**195**
Intern. litografiska »	10	252	20	—	**272**
Sv. murare »	27	1 549	28	—	**1 577**
» måleriarbetare »	17	3 101	114	1	**3 216**
Skand. sadelmakare- o. tapetserare »	25	536	73	53	**662**
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	15	1 051	125	274	**1 450**
» skrädderiarbetare »	25	751	67	189	**1 007**
» stenindustriarbetare »	61	2 582	359	—	**2 941**
» sågverksindustriarbetare »	35	2 141	115	5	**2 261**
Intern. tobaksarbetare »	15	601	17	1 708	**2 326**
Sv. transportarbetare »	11	694	48	—	**742**
» träarbetare »	86	4 660	216	9	**4 885**
» tunnbinderiarbetare »	3	62	8	—	**70**
» varuutkörare- o. handelsarbetare »	20	563	10	163	**736**
» textilarbetare »	14	421	16	197	**634**
» typograf »	14	278	132	27	**437**
» lantarbetare »	8	173	19	—	**192**
» elektriska arbetare »	7	315	98	—	**413**
» slakteri- o. charkuteriarbetare »	6	225	38	28	**291**
» stuckatör »	2	61	2	—	**63**
Summa	757	[2] —	[2] —	[2] —	**59 922**

[1] Jfr noten å sid. 99.
[2] På den grund att hithörande uppgifter icke kunnat erhållas från samtliga organisationer, hava

organisationerna den 1 december 1913.

Arbetslösa.					Därav arbetslösa till följd av		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar under november 1913.			
Män.		Kvinnor.	Tillsammans.		arbetsbrist.	tillfälliga orsaker.	sjukdom.	arbetskonflikt.	värnplikt.	andra orsaker.	Tillsammans.	Antal redovisade			Hela antalet arbetslöshetsdagar.
Helt betalande.	Halvt betalande.		Antal.	%								avdelningar.	medlemmar.	arbetslösa.	
76	1	—	77	10·7	77	—	13	1	5	2	21	7	387	37	816
92	8	—	100	7·5	100	—	33	—	16	—	49	10	255	21	236
11	—	4	15	3·8	15	—	11	—	2	2	15	1	310	11	218
3	—	13	16	1·2	16	—	57	—	3	3	63	—	—	—	—
16	—	—	16	1·8	9	7	24	2	4	2	32	3	132	14	169
36	6	—	42	2·2	31	11	87	—	15	—	102	2	64	19	111
416	11	20	447	6·2	360	87	156	7	21	12	196	13	976	151	2 611
2	—	—	2	0·3	—	—	35	25	5	6	71	1	280	2	49
3	—	—	3	1·7	3	—	4	—	2	—	6	1	15	1	18
—	—	—	424	2·1	424	—	—	—	—	—	—	7	2 022	29	718
—	—	—	23	0·8	23	—	—	—	—	—	—	1	586	1	15
—	—	—	401	2·3	401	—	—	—	—	—	—	6	1 436	28	703
11	—	—	11	7·2	11	—	1	—	1	—	2	1	6	4	38
4	—	—	4	2·1	4	—	2	—	—	—	2	1	82	4	88
5	—	—	5	1·8	5	—	11	—	5	—	16	3	201	5	110
253	19	—	272	17·2	259	13	24	6	7	74	111	6	611	94	1 461
701	13	—	714	22·2	691	23	21	—	24	7	52	6	280	79	1 750
7	—	—	7	1·1	6	1	5	—	—	—	5	6	166	7	137
3	2	—	5	0.3	5	—	25	—	7	1	33	1	117	3	72
—	—	2	2	0·2	2	—	15	—	3	2	20	—	—	—	—
59	—	—	59	2·0	38	21	117	21	21	45	204	4	317	30	431
64	2	5	71	3·1	71	—	90	—	20	5	115	4	130	45	1 170
1	—	4	5	0·2	5	—	50	—	—	—	50	1	182	1	8
36	10	—	46	6·2	46	—	29	—	3	—	32	1	107	36	1 080
256	3	—	259	5·3	247	12	146	22	24	16	208	16	384	180	3 461
4	—	—	4	5·7	4	—	2	—	2	—	4	1	16	4	24
—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2	—	—	—	—
2	—	17	19	3·0	2	17	25	3	—	—	28	1	14	1	30
8	2	—	10	2·3	10	—	6	—	—	5	11	5	173	7	207
—	—	—	—	—	—	—	7	3	2	—	12	—	—	—	—
1	3	—	4	1·0	3	1	2	—	—	1	3	1	33	1	15
5	—	—	5	1·7	5	—	4	—	2	1	7	1	26	1	20
3	—	—	3	4·8	3	—	1	—	—	—	1	1	29	3	35
[1] —	[1] —	[1] —	2 647	4·4	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	105	7 815	790	15 083

[1] slutsummor icke nedräknats.

Sveriges offentliga arbetsförmedling under år 1913.

I. Arbetsförmedlingsfrågans nuvarande läge.

Den offentliga arbetsförmedlingen, som med varje år vunnit större omfattning, har även under år 1913 företett kraftig utveckling. Denna har visat sig i första rummet genom ökad frekvens vid de olika anstalterna, ej så mycket genom öppnandet av nya anstalter eller filialkontor. Anledningen härtill är givetvis den, att de allra flesta bland länen nu äro försedda med offentliga arbetsförmedlingsanstalter, och att åtskilliga bland dessa först helt nyligen börjat sin verksamhet, vadan ytterligare ökning i kontorens antal kan ske endast i den mån den ökade verksamheten så kräver.

Vid 1913 års början funnos inalles 32 arbetsförmedlingsanstalter, av vilka 21 voro länsanstalter och de återstående 11 fristående kommunala anstalter. Anmärkas bör likväl, att av dessa 11 kommunala anstalter 8 tillhörde Malmöhus län, där landstinget lämnar årligt anslag till arbetsförmedlingsverksamhetens uppehållande. Endast 3 anstalter äro alltså att betrakta såsom helt kommunala.

Länsanstalter funnos vid ifrågavarande tid i Uppsala, Södermanlands, Östergötlands och Jönköpings län, Kalmar läns norra och södra landstingsområden, Blekinge, Kristianstads, Hallands, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs (provisorisk anordning), Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Av vederbörande kommuner helt underhållna anstalter voro Stockholms, Norrköpings och Göteborgs, medan anstalterna i Malmö, Lund, Landskrona, Hälsingborg, Ystad, Trälleborg, Eslöv och Skurup väsentligen uppehöllos av kommunala anslag. Sådana anslag utgå emellertid ock till åtskilliga kontor, tillhörande länsanstalterna, varförutom samtliga anstalter åtnjuta statsbidrag.

Vid slutet av år 1913 var antalet anstalter detsamma som vid årets början, och ingen förändring hade under året inträffat i fråga om fördelningen mellan länsanstalter och kommunala anstalter.

Länsanstalterna omfatta i regel utom huvudkontor även ett eller flera avdelningskontor (filialkontor). Dessas antal uppgick vid 1913 års början till 62. Under året tillkommo 7 sådana kontor (i Vimmerby, Åstorp, Mariestad, Askersund, Lindesberg, Sala och Härnösand), varemot 3 kontor (i Simrishamn, Råda och Ragunda) vid årets början eller senare indrogos. Vid slutet av året var avdelningskontorens antal alltså 66 och hade under året ökats med 4.

Efterföljande tablå angiver, i vilka län och på vilka orter avdelningskontor såväl som huvudkontor (vid kommunal- och vid länsanstalter) funnos vid 1914 års början, samt vilka anstalter äro avsedda att öppnas under sagda år m. m.

Avdelningskontor (ett eller flera) finnes, såsom tablån utvisar, numera vid varje länsförmedlingsanstalt, men av de kommunala anstalterna är det alltjämt endast Stockholmsanstalten, som öppnat filialkontor.

Några anstalter hava därjämte anställda ombud å flera eller färre orter inom resp. län.

Beslut om utvidgning av den offentliga arbetsförmedlingen hava jämväl under år 1913 fattats. Viktigast i detta hänseende är, att vederbörande myndigheter enats om att upprätta länsförmedling i Stockholms län med huvudkontor i Stockholm och avdelningskontor i Södertälje och Norrtälje. Under anstalten i Eskilstuna hava från 1914 års början ytterligare 3 filialkontor öppnats i Strängnäs, Katrineholm och Gnesta.

Sedan Stockholms län nu fått offentlig arbetsförmedling, saknas dylik i allenast 2 av rikets 24 län, nämligen i Gottlands och Älvsborgs.

En närmare redogörelse för arbetsförmedlingens utveckling och nuvarande läge inom de olika länen meddelas här nedan.

Stockholms stad. Kommunal arbetsförmedlingsanstalt finnes sedan år 1905. Verksamheten bedrevs under flera år vid allenast *ett* kontor, beläget å Norrmalm, men år 1910 beviljades av stadsfullmäktige medel till upprättande av ett filialkontor å Södermalm, vilket öppnades under år 1911. — Stockholmsanstalten har sedan 1912 fungerat såsom distriktskontor för den offentliga arbetsförmedlingen i Stockholms stad, Uppsala län och Södermanlands län. Till samma distrikt kommer även den beslutade anstalten i Stockholms län att höra.

Stockholms län. För behandling av frågan om offentlig arbetsförmedlings inrättande inom länet hade av landstinget och hushållningssällskapets förvaltningsutskott tillsatts en kommitté, vilken till 1909 års landsting avgav förslag i ämnet. Detta innebar, att landstinget skulle, under förutsättning av dels bifall av stadsfullmäktige i Stockholm och dels vederbörligt bidrag av länets hushållningssällskap, anordna en för Stockholms stad och län gemensam arbetsförmedling med Stockholms stads redan befintliga arbetsförmedlingsanstalt såsom huvudkontor och under förutsättning jämväl av bidrag från vederbörande kommuner med avdelningskontor i Södertälje och Norrtälje, allt under benämning »Stockholms stads och läns arbetsförmedling». Förslaget blev emellertid av landstinget hänskjutet till hushållningssällskapet, enär landstinget ansåg, att hushållningssällskapet ensamt borde bestrida kostnaderna för anstalten i fråga. Sedan hushållningssällskapets förvaltningsutskott haft frågan under behandling och avstyrkt det framlagda förslaget, blev detsamma år 1911 av hushållningssällskapet avslaget. År 1912 biföll landstinget för sin del upprättandet av arbetsförmedling för länet, för vilken kostnaderna skulle bäras av landstinget och hushållningssällskapet gemensamt. Hushållningssällskapet vägrade emellertid vid sammanträde i januari 1913 att biträda detta beslut. Frågan hänvisades i stället till ny utredning »särskilt med hänsyn till upprättandet av självständig förmedlingsanstalt för länet». Kommitterade tillsattes och utarbetade nytt förslag, vilket emellertid ej antogs av förvaltningsutskottet. I stället beslöt utskottet föreslå upprättandet av en för länet fristående offentlig arbetsförmedling med huvudkontor i Stockholm och minst två filialkontor inom länet, därav ett i Södertälje och ett i Norrtälje. Kostnaderna skulle bestridas av hushållningssällskapet och landstinget. Förslaget godkändes av båda parterna, och verksamheten kommer att begynna under år 1914 å ovannämnda tre platser.

Uppsala län. Uppsala stads och läns arbetsförmedling har varit i verksamhet sedan år 1908, till en början endast genom kontor i Uppsala men från och med år 1910 även genom

Översikt av Sveriges offentliga arbetsförmedling

å olika orter i riket vid början av år 1914.

Landsdel.	*Kontor i verksamhet.*	*Kontor planerade att börja år 1914.*
Stockholms stad	*Stockholm*, avdelningskontor å Södermalm.	—
Stockholms län	—	*Stockholm*, Södertälje, Norrtälje.
Uppsala »	*Uppsala*, Enköping, Skutskär, Tierp.	—
Södermanlands »	*Eskilstuna*, Nyköping, Flen.	Strängnäs, Katrineholm, Gnesta.
Östergötlands »	*Norrköping; Linköping*, Söderköping, Skänninge, Vadstena, Motala, Valdemarsvik, Mjölby, Ödeshög, Åtvidaberg, Kisa, Ö. Husby, Finspång, Borensberg.	—
Jönköpings »	*Jönköping*, Eksjö, Tranås, Vetlanda, Värnamo, Gislaved.	—
Kronobergs »	*Växjö*, Ljungby.	—
Kalmar läns norra landstingsområde	*Västervik*, Vimmerby.	—
» » södra »	*Kalmar*, Nybro, Torsås.	—
Gottlands län	—	—
Blekinge »	*Karlskrona*, Ronneby, Karlshamn.	—
Kristianstads »	*Kristianstad*, Hässleholm, Ängelholm, Tomelilla, Åstorp.	—
Malmöhus »	*Malmö, Lund, Landskrona, Hälsingborg, Ystad, Trälleborg, Eslöv, Skurup.*	—
Hallands »	*Halmstad*, Laholm, Falkenberg, Varberg, Kungsbacka.	—
Göteborgs o. Bohus »	*Göteborg; Uddevalla*, Strömstad, Lysekil, Kungälv, Marstrand.	—
Älvsborgs »	—	—
Skaraborgs »	*Skara*, Vara, Mariestad.	—
Värmlands »	*Karlstad*, Kristinehamn, Filipstad, Arvika, Säffle.	—
Örebro »	*Örebro*, Askersund, Lindesberg.	—
Västmanlands »	*Västerås*, Köping, Arboga, Sala.	—
Kopparbergs »	*Falun*, Avesta, Mora, Leksand, Ludvika.	—
Gävleborgs »	*Gävle*, Hudiksvall, Söderhamn, Storvik, Ljusdal.	—
Västernorrlands »	*Sundsvall*, Härnösand.	—
Jämtlands »	*Östersund*, Strömsund, Sveg.	—
Västerbottens »	*Umeå*, Skellefteå.	—
Norrbottens »	*Luleå*, Piteå, Kiruna.	—

avdelningskontor i Enköping, Skutskär och Tierp. Kostnaderna fördelas på landsting, hushållningssällskap och vederbörande kommuner.

Södermanlands län. Länsförmedling med huvudkontor i Eskilstuna och avdelningskontor i Nyköping och Flen trädde i verksamhet i början av år 1911. I början av 1914 öppnades ytterligare tre filialkontor, nämligen i Strängnäs, Katrineholm och Gnesta.

Östergötlands län. Kommunal arbetsförmedlingsanstalt finnes i Norrköping sedan år 1906. — Östergötlands läns arbetsförmedling, upprättad av landstinget, med huvudkontor i Linköping samt filialkontor å ett flertal platser inom länet (Söderköping, Skänninge, Vadstena, Motala, Valdemarsvik, Mjölby, Ödeshög, Åtvidaberg, Kisa, Östra Husby, Finspång och Borensberg), började sin verksamhet under år 1908. Anstalten, som samarbetar med Norrköpingskontoret, där en särskild avdelning för förmedling av jordbruksarbetare under säsongtiden finnes inrättad, underhålles av landstinget med bidrag från de flesta kommuner, dit kontor äro förlagda. — Huvudkontoret i Linköping har sedan år 1910 fungerat såsom distriktskontor för de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna i Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs och Kalmar län.

Jönköpings län. Från och med år 1910 är Jönköpings läns arbetsförmedling i verksamhet. Huvudkontoret är förlagt till Jönköping, och avdelningskontor äro upprättade i Eksjö, Tranås, Vetlanda, Värnamo och Gislaved. Anslag lämnas av landstinget, hushållningssällskapet och Jönköpings stad.

Kronobergs län. Frågan om inrättande av offentlig arbetsförmedling för länet hade redan vid 1909 års landsting förekommit till behandling, men då avslagits. På grund av enskild motion beslöt emellertid landstinget år 1910 att tillsätta en kommitté för fullständig utredning av frågan. Kommitterade avgåvo till 1911 års landsting förslag till inrättande av en arbetsförmedlingsanstalt för länet med huvudkontor i Växjö och filialkontor i Ljungby. Förslaget bifölls av landstinget, under villkor att medel ansloges jämväl av hushållningssällskapet och staden Växjö. Anstalten började sin verksamhet i maj 1912.

Kalmar län. Inom länets norra landstingsområde är sedan början av år 1910 en offentlig arbetsförmedlingsanstalt i verksamhet i Västervik. Kostnaderna härför fördelas lika mellan staden, länets landsting och hushållningssällskap samt Nationalföreningen mot emigrationen. Under år 1913 öppnades filialkontor i Vimmerby. — Inom länets södra landstingsområde har nämnda förening haft en arbetsförmedlingsanstalt i verksamhet i Kalmar. Landstinget beviljade år 1910 anslag för utveckling av verksamheten vid denna anstalt samt till upprättande av filialer i Oskarshamn, Borgholm, Mönsterås, Nybro och Torsås. Av dessa trädde under år 1911 avdelningskontoren i Nybro och Torsås i verksamhet. Till kontoret i Kalmar hava medel anslagits jämväl av stadsfullmäktige i Kalmar.

Gottlands län. Sedan frågan om inrättande av offentlig arbetsförmedlingsanstalt för Gottlands län fallit på grund av 1910 års landstings beslut, har nämnda fråga där ej varit föremål för behandling.

Blekinge län. Kommunal arbetsförmedlingsanstalt upprättades i Karlskrona år 1906. Länsförmedling med huvudkontor i Karlskrona och avdelningskontor i Karlshamn trädde i verksamhet under år 1910. Anstalten är upprättad av landstinget med bidrag av vederbörande kommuner, och den kommunala anstalten i Karlskrona har uppgått i länsanstalten. Under år 1912 tillkom ännu ett avdelningskontor, nämligen i Ronneby.

Kristianstads län. Arbetsförmedlingen för länet trädde i verksamhet i början av år 1908 med huvudkontor i Kristianstad och avdelningskontor i Simrishamn, Ängelholm och Hässleholm. Den 1 april 1909 tillkommo ytterligare avdelningskontor i Tomelilla och Ousby, vilket sistnämnda kontor likväl med 1911 års utgång indrogs. Under år 1913 indrogs kontoret i Simrishamn, varemot ett nytt kontor öppnades i Åstorp. Ombud äro anställda å skilda orter inom länet.

Malmöhus län. Kommunala arbetsförmedlingsanstalter finnas i Hälsingborg sedan 1902 samt i Malmö och Lund sedan 1905. Dessa erhålla emellertid numera bidrag även av landstinget. Under år 1909 beslöto vederbörande kommuner att med bidrag från landstinget inrätta arbetsförmedlingsanstalter i Ystad, Eslöv, Skurup, Landskrona och Trälleborg. I sistnämnda stad började verksamheten dock först under år 1911. Till centralanstalt för länets förmedlingskontor har bestämts den kommunala anstalten i Malmö, vilken jämväl fungerar som distriktskontor för Skåne och Blekinge.

Hallands län. Länsarbetsförmedling med huvudkontor i Halmstad och avdelningskontor i Falkenberg, Varberg och Kungsbacka jämte en del sockenombud trädde i verksamhet i början av år 1910. Anstalten är upprättad av landstinget med bidrag av vederbörande kommuner samt av Nationalföreningen mot emigrationen. Under år 1911 öppnades ett avdelningskontor även i Laholm.

Göteborgs och Bohus län. Kommunal arbetsförmedlingsanstalt är i Göteborg i verksamhet sedan år 1902. Under år 1912 började anstalten fungera såsom distriktskontor för de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna i Göteborgs och Bohus, Hallands och Skaraborgs län. — I enlighet med beslut av 1909 års landsting trädde under år 1910 en länsförmedlingsanstalt i verksamhet med huvudkontor i Uddevalla, filialkontor i Strömstad, Lysekil och Kungälv samt ombud å ett flertal orter inom länet. Under år 1911 tillkom ännu ett filialkontor, nämligen i Marstrand.

Älvsborgs län. Den av 1910 års landsting uppskjutna frågan om inrättande av arbetsförmedlingsanstalt för länet behandlades ånyo av 1911 års landsting. De utsedda kommitterade hade i avgivet betänkande föreslagit inrättande av dylik anstalt med kontor endast i Borås. Förslaget blev emellertid av landstinget avslaget. Detsamma blev fallet med ett till 1912 års landsting avgivet förslag om länsförmedling med huvudkontor i Borås och avdelningskontor i Trollhättan.

Skaraborgs län. Sedan en av hushållningssällskapet beslutad arbetsförmedlingsanstalt för länet med kontor i Skara under år 1910 trätt i verksamhet, beslöt samma års landsting att lämna understöd till densamma. Bidrag lämnas jämväl av Skara stad. Avdelningskontor öppnades under år 1911 i Lidköping och Vara, av vilka dock det förra fr. o. m. år 1912 tills vidare nedlades. Under år 1913 öppnades ett avdelningskontor i Mariestad.

Värmlands län. Kommunal arbetsförmedlingsanstalt har sedan år 1906 funnits i Karlstad. — Landstinget beslöt år 1910 att upprätta arbetsförmedlingsanstalt för länet under förutsättning av bidrag från hushållningssällskapet och vederbörande kommuner. Då hushållningssällskapet vägrade lämna bidrag, kom under år 1911 ingen länsanstalt att träda i verksamhet. Frågan förekom ånyo vid 1911 års landsting, varvid landstinget beslöt inrätta arbetsförmedlingsanstalt för länet med huvudkontor i Karlstad, avdelningskontor i Kristinehamn, Filipstad och Arvika samt ortsombud i Säffle och Norra Råda, allt under förutsättning av anslag från resp. kommuner. Länsförmedlingen med tillhörande avdelningskontor och ortsombud har från och med år 1912 trätt i verksamhet, varvid den kommunala anstalten i Karlstad uppgått i länsanstalten. Den i Norra Råda bedrivna verksamheten nedlades med 1913 års utgång.

Örebro län. Kommunal arbetsförmedlingsanstalt har i Örebro varit i verksamhet sedan den 1 mars 1909. — Landstinget beslöt år 1911 upprätta en länsarbetsförmedling med centralanstalt i Örebro och med filialer i andra länets kommuner, där sådana kunde anses behövliga. Medel beviljades under förutsättning av anslag från vederbörande kommuner. Länsförmedlingen har från och med år 1912 trätt i verksamhet och den kommunala anstalten i Örebro uppgått i länsanstalten. Filialkontor öppnades under år 1913 i Askersund och Lindesberg. — Örebroanstalten fungerar sedan 1912 som distriktskontor för den offentliga arbetsförmedlingen i Värmlands, Örebro och Västmanlands län.

Västmanlands län. En offentlig arbetsförmedlingsanstalt för länet började sin verksamhet i Västerås under november 1909 med understöd av landstinget och Västerås stad. Under år 1911

tillkommo två avdelningskontor, i Köping och i Arboga, och under år 1913 ett dylikt kontor i Sala.

Kopparbergs län. På förslag av de utav landstinget och hushållningssällskapets förvaltningsutskott utsedda kommitterade beslöt 1909 års landsting inrätta en offentlig arbetsförmedlingsanstalt för länet med huvudkontor i Falun och 5 filialkontor (i Borlänge, Ludvika, Avesta, Järna och Mora) under förutsättning av bidrag från hushållningssällskapet och vederbörande kommuner. Kontoret i Falun började sin verksamhet under år 1910, och avdelningskontor öppnades i Avesta, Mora och Leksand under loppet av år 1911, i Ludvika under år 1912.

Gävleborgs län. I Gävle har sedan år 1907 funnits en kommunal arbetsförmedlingsanstalt. Av 1909 års landsting beslöts bl. a., att en provisorisk anstalt skulle inrättas på lämplig ort inom länet, eventuellt gemensam med arbetsförmedlingsanstalten i Gävle. Sedan stadsfullmäktige i Gävle bifallit det framställda förslaget om samarbete med länsanstalten, har en dylik provisorisk länsförmedlingsanstalt varit i verksamhet fr. o. m. år 1910, med huvudkontor förlagt till den kommunala anstalten i Gävle samt avdelningskontor i Storvik, Söderhamn, Ljusdal och Hudiksvall. — Anstalten i Gävle började under år 1912 fungera såsom distriktskontor för de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna i Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län.

Västernorrlands län. Kommunal arbetsförmedlingsanstalt har sedan år 1906 varit i verksamhet i Sundsvall. — Till 1910 års landsting avgåvo särskilda kommitterade förslag om förmedlingsverksamhetens ordnande så, att anstalten i Sundsvall skulle under vissa villkor förändras till en centralanstalt för länet med avdelningskontor i Härnösand, Örnsköldsvik och Sollefteå samt med 12 ortsombud. Då de gjorda förutsättningarna ej i allo uppfylldes, kom under år 1911 ingen länsanstalt till stånd. Sistnämnda år beslöt landstinget emellertid medgiva, att till uppehållande av arbetsförmedlingsanstalten i Sundsvall enligt för densamma godkänd plan i fråga om arbetssättet, finge under vissa villkor av redan beviljat anslag å 3 000 kronor utgå 2 000 kronor årligen under åren 1912, 1913, 1914 och 1915. På grund härav trädde länsförmedling med huvudkontor i Sundsvall i verksamhet från och med år 1912. Ett avdelningskontor öppnades, enligt landstingets beslut, under år 1913 i Härnösand.

Jämtlands län. Arbetsförmedling för länet började sin verksamhet i juni 1911 vid huvudkontoret i Östersund. Därjämte hava avdelningskontor öppnats i Ragunda, Strömsund och Sveg. Av dessa har emellertid kontoret i Ragunda under år 1913 indragits.

Västerbottens län. En av 1909 års landsting och av länets hushållningssällskap gemensamt tillsatt kommitté för utredning av frågan om inrättande av offentlig arbetsförmedling för länet hade för 1910 års landsting föreslagit upprättandet av dylik anstalt under förutsättning av bidrag från hushållningssällskap och vederbörande kommuner. Då emellertid beslut om lämnande av dylika bidrag ej förelågo, uppsköt landstinget frågan, som ånyo behandlades av 1911 års landsting. Landstinget beslöt därvid att, med villkor av anslag från hushållningssälskapet, år 1912 upprätta en offentlig länsarbetsförmedlingsanstalt med huvudkontor i Umeå och avdelningskontor eller ombud å lämpliga platser, ävensom att anslå medel härför. Sedan hushållningssällskapet beslutit lämna bidrag till föreslaget belopp, trädde länsförmedlingen i verksamhet i maj 1912. Avdelningskontor öppnades under samma år i Skellefteå.

Norrbottens län. Länsförmedling trädde i verksamhet vid början av år 1909 med huvudkontor i Luleå samt ombud i Boden, Malmberget och Kiruna. På grund av de obetydliga resultaten indrogos emellertid kontoret i Boden fr. o. m. den 1 oktober 1910 samt kontoret i Malmberget fr. o. m. år 1912. Under sistnämnda år har avdelningskontor öppnats i Piteå.

II. Arbetsförmedlingsverksamheten under år 1913.

Såsom i det föregående framhållits, har den offentliga arbetsförmedlingen även under år 1913 gått väsentligt framåt. Främst visar sig detta i den stegring i frekvensen vid de olika anstalterna, som siffrorna för nämnda år angiva. Resultatet av verksamheten under 1913, sammanställt med motsvarande uppgifter för de närmast föregående åren, framgår av följande tablå:

	Män.	*Kvinnor.*	*Tillsammans.*
Ansökningar om arbete år 1913 . . .	115 704	85 319	**201 023**
» » » » 1912 . . .	112 643	77 520	**190 163**
» » » » 1911 . . .	100 493	64 309	**164 802**
» » » » 1910 . . .	92 312	50 985	**143 297**
» » » » 1909 . . .	82 944	43 317	**126 261**
Lediga platser » 1913 . . .	83 680	89 047	**172 727**
» » » 1912 . . .	75 261	77 284	**152 545**
» » » 1911 . . .	59 564	65 460	**125 024**
» » » 1910 . . .	49 858	53 721	**103 579**
» » » 1909 . . .	39 551	44 997	**84 548**
Tillsatta platser » 1913 . . .	65 077	52 854	**117 931**
» » » 1912 . . .	59 043	45 989	**105 032**
» » » 1911 . . .	46 719	38 083	**84 802**
» » » 1910 . . .	37 805	29 205	**67 010**
» » » 1909 . . .	29 369	22 675	**52 044**

Dessa siffror angiva på alla punkter ökning av förmedlingsverksamheten under år 1913. Antalet ansökningar om arbete tillväxte under året med 5·7 % och antalet lediga platser med 13·2 %. För de arbetssökande männen utgjorde tillväxten 2·7 %, medan motsvarande tal för kvinnorna steg till 10·1 %. Beträffande lediga platser voro för män och kvinnor de relativa talen resp. 11·2 och 15·2. De under 1913 tillsatta platsernas antal hade ökats med 12·3 %, motsvarande 10·2 % för männen och 14·9 % för kvinnorna. De anförda procentsiffrorna visa, att förmedlingsverksamheten genomgående ökats jämförelsevis mer i fråga om kvinnorna än beträffande männen. Å andra sidan är i det hela den relativa ökningen i alla hänseenden ej oväsentligt mindre under år 1913 än under närmast föregående år. Delvis torde orsaken härtill vara att söka däri, att under år 1913 ingen ny läns- eller kommunalanstalt upprättats. Därjämte har förmedlingsverksamheten numera nått en så betydlig omfattning, att även en i verkligheten rätt väsentlig utvidgning av densamma ej motsvaras av synnerligt höga relativa tal.

De nu lämnade uppgifterna visa emellertid, dels att arbetsförmedlingsanstalterna alltmera anlitas såväl av arbetsgivare som av arbetare, dels ock att de i allt högre grad förmå fylla sin uppgift att verkligen *förmedla* arbete.

Verksamhetens omfattning vid de olika anstalterna framgår av efterföljande tabell. Främst kommer givetvis Stockholms stads anstalt, närmast följd av anstalterna i Göteborg och Malmö. Sammanslår man åter anstalterna länsvis, kommer Malmöhus län i andra rummet före Göteborgs och Bohus samt Östergötlands län.

Översikt över verksamheten under år 1913.

Anstalter.	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans.*		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
Stockholm	23 968	16 115	12 542	19 935	23 430	12 517	**43 903**	**39 545**	**25 059**
Uppsala län	4 171	3 592	2 610	2 212	2 216	1 589	**6 383**	**5 808**	**4 199**
Södermanlands län	3 331	3 012	2 049	1 600	1 568	750	**4 931**	**4 580**	**2 799**
Östergötlands län	8 900	6 542	4 711	5 867	5 339	3 033	**14 767**	**11 881**	**7 744**
Norrköping	6 092	3 400	2 888	3 672	3 712	2 251	**9 764**	**7 112**	**5 139**
Jönköpings län	1 774	1 156	818	1 810	1 532	1 084	**3 584**	**2 688**	**1 902**
Kronobergs län	359	224	120	601	534	369	**960**	**758**	**489**
Norra Kalmar län	991	576	317	562	614	302	**1 553**	**1 190**	**619**
Södra Kalmar län	970	678	558	1 034	991	602	**2 004**	**1 669**	**1 160**
Blekinge län	2 690	1 539	1 198	2 629	1 990	1 442	**5 319**	**3 529**	**2 640**
Kristianstads län	3 473	3 392	2 480	2 061	2 914	1 430	**5 534**	**6 306**	**3 910**
Malmöhus län. Malmö	10 171	5 293	4 483	10 523	7 978	5 906	**20 694**	**18 271**	**10 389**
Malmöhus län. Lund	2 856	1 523	1 303	1 390	1 003	705	**4 246**	**2 526**	**2 008**
Malmöhus län. Landskrona	1 608	972	788	668	660	354	**2 276**	**1 632**	**1 142**
Malmöhus län. Hälsingborg	5 429	2 563	2 220	2 674	2 574	1 581	**8 103**	**5 137**	**3 801**
Malmöhus län. Ystad	1 034	523	459	1 028	559	434	**2 062**	**1 082**	**893**
Malmöhus län. Trälleborg	1 102	1 121	772	480	568	330	**1 582**	**1 689**	**1 102**
Malmöhus län. Eslöv	1 790	1 435	1 308	538	544	418	**2 328**	**1 979**	**1 726**
Malmöhus län. Skurup	599	629	506	254	364	218	**853**	**993**	**724**
Hallands län	2 321	1 861	1 206	1 432	1 566	918	**3 753**	**3 427**	**2 124**
Göteborg och Bohus län	1 490	1 470	928	1 462	1 672	692	**2 952**	**3 142**	**1 620**
Göteborg	12 616	11 697	10 565	8 785	11 994	7 080	**21 401**	**23 691**	**17 645**
Skaraborgs län	1 057	915	556	658	878	386	**1 715**	**1 793**	**942**
Värmlands län	1 006	1 015	660	681	1 145	524	**1 687**	**2 160**	**1 184**
Örebro län	3 112	1 916	1 689	2 608	2 442	1 556	**5 720**	**4 358**	**3 245**
Västmanlands län	3 758	3 596	2 215	2 332	2 866	1 703	**6 090**	**6 462**	**3 918**
Kopparbergs län	2 143	1 786	1 223	2 029	2 109	1 362	**4 172**	**3 895**	**2 585**
Gävle stad och län	2 448	1 711	1 440	1 061	1 226	570	**3 509**	**2 937**	**2 010**
Västernorrlands län	1 744	1 361	1 035	1 253	1 111	695	**2 997**	**2 472**	**1 730**
Jämtlands län	1 122	780	591	1 502	1 172	743	**2 624**	**1 952**	**1 334**
Västerbottens län	812	590	372	891	867	569	**1 703**	**1 457**	**941**
Norrbottens län	767	697	467	1 087	909	741	**1 854**	**1 606**	**1 208**
Tillsammans år 1913	**115 704**	**83 680**	**65 077**	**85 319**	**89 047**	**52 854**	**201 023**	**172 727**	**117 931**
» » 1912	112 643	75 261	59 043	77 520	77 284	45 989	190 163	152 545	105 032

Omnämnas bör, att en jämförelse med 1912 års siffror giver vid handen, det samtliga anstalter med ett enda, mindre väsentligt undantag nått högre slutresultat, d. v. s. större antal tillsatta platser, under år 1913.

Förhållandet mellan å ena sidan de lediga platserna och å andra sidan dels ansökningar om arbete och dels tillsatta platser vid de olika anstalterna belyses av efterföljande tablå.

Arbetstillgången har under år 1913 i det hela ytterligare något ökats i jämförelse med närmast föregående år. Därpå tyder det förhållandet, att på 100 lediga platser kommo under 1913 116 ansökningar om arbete mot 125 år 1912. Något tydligare framträder förbättringen å arbetsmarknaden i siffrorna för det manliga arbetet, vilka för sagda två år voro resp. 138 och 150 (för år 1911 var siffran 169). Överskottet av manlig arbetskraft har alltså år för år minskats.

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete.			*Tillsatta platser.*		
	Män.	Kvinnor.	Tillsammans.	Manl.	Kvinnl.	Tillsammans.
Stockholm	149	85	**111**	78	53	**63**
Uppsala län	116	100	**110**	73	72	**72**
Södermanlands län	111	102	**108**	68	48	**61**
Östergötlands län	136	110	**124**	72	57	**65**
Norrköping	179	99	**137**	85	61	**72**
Jönköpings län	153	118	**133**	71	71	**71**
Kronobergs län	160	113	**127**	54	69	**65**
Norra Kalmar län	172	92	**131**	55	49	**52**
Södra Kalmar län	143	104	**120**	82	61	**70**
Blekinge län	175	132	**151**	78	72	**75**
Kristianstads län	102	71	**88**	73	49	**62**
Malmöhus län. Malmö	192	132	**156**	85	74	**78**
Malmöhus län. Lund	188	139	**168**	86	70	**79**
Malmöhus län. Landskrona	165	101	**139**	81	54	**70**
Malmöhus län. Hälsingborg	212	104	**158**	87	61	**74**
Malmöhus län. Ystad	198	184	**191**	88	78	**83**
Malmöhus län. Trälleborg	98	85	**94**	69	58	**65**
Malmöhus län. Eslöv	125	99	**118**	91	77	**87**
Malmöhus län. Skurup	95	70	**86**	80	60	**73**
Hallands län	125	91	**110**	65	59	**62**
Göteb. och Bohus län	101	87	**94**	63	41	**52**
Göteborg	108	74	**90**	90	59	**74**
Skaraborgs län	116	75	**96**	61	44	**53**
Värmlands län	99	59	**78**	65	46	**55**
Örebro län	162	107	**131**	88	64	**74**
Västmanlands län	105	81	**94**	62	59	**61**
Kopparbergs län	120	96	**107**	68	65	**66**
Gävle stad och län	143	87	**119**	84	46	**68**
Västernorrlands län	128	113	**121**	76	63	**70**
Jämtlands län	144	128	**134**	76	63	**68**
Västerbottens län	138	103	**117**	63	66	**65**
Norrbottens län	110	120	**115**	67	82	**75**
Tillsammans år 1913	**138**	**96**	**116**	**78**	**59**	**68**
» » 1912	150	100	125	78	60	69

Vad kvinnorna beträffar hade under 1912 efterfrågan utjämnats, så att på 100 lediga platser kommo likaledes 100 ansökningar om arbete. Under år 1913 visar sig emellertid någon tillbakagång, och den så gott som konstanta bristen på kvinnlig arbetskraft har åter starkare gjort sig gällande. Vid åtskilliga anstalter var tillgången på kvinnliga arbetssökande ganska god, vid många åter tämligen ringa.

En jämförelse mellan de särskilda anstalterna visar, att nu liksom föregående år ett starkt överskott av manlig arbetskraft förefunnits vid flera av de kommunala anstalterna i Malmöhus län samt i Norrköping, så ock vid länsanstalterna i Blekinge län, Norra Kalmar län, Örebro län och Kronobergs län. I det hela visa de kommunala anstalterna högre proportionstal i fråga om tillgången på arbetskraft, då däremot länsanstalternas siffror synas angiva rikligare arbetstillfällen. Orsaken härtill är den, att länsanstalterna i jämförelsevis större utsträckning förmedla arbete till jordbruket, där efterfrågan på arbetskraft alltid är livligare än inom de industriella yrkena.

Vid samtliga anstalter tillsattes av 100 lediga platser 68. Proportionen

är alltså för år 1913 något ogynnsammare än för nästföregående år, då siffran var 69. Minskningen gällde kvinnliga platser (proportionstalen voro resp. 59 och 60), under det att siffran för manliga anställningar var oförändrad. Då i likhet med föregående år tillgången på arbetssökande män var större än i fråga om kvinnor, kunde naturligen jämförelsevis flera manliga platser tillsättas än kvinnliga.

Bland månaderna visa, såsom tabellen här nedan angiver, augusti, september och oktober den rikligaste tillgången såväl som den största efterfrågan på arbetskraft, och även tillsättning av platser försiggick då i större ut-

Antalet arbetsansökningar, lediga och tillsatta platser under olika månader.

Månad.	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans.*		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.[1]	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.[1]	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.[1]	Tillsatta platser.
Januari	10 020	5 013	3 653	6 591	5 810	3 289	**16 611**	**10 823**	**6 942**
Februari	8 907	5 467	3 930	6 273	5 935	3 121	**15 180**	**11 402**	**7 051**
Mars	8 926	6 047	4 210	7 498	8 872	4 424	**16 424**	**14 919**	**8 634**
April	10 361	8 622	6 021	8 668	10 939	5 638	**19 029**	**19 561**	**11 659**
Maj	8 579	6 823	5 002	6 335	8 199	4 306	**14 914**	**15 022**	**9 308**
Juni	8 542	6 164	4 734	5 391	6 224	3 424	**13 933**	**12 388**	**8 158**
Juli	9 446	7 735	5 384	5 591	6 318	3 161	**15 037**	**14 053**	**8 545**
Augusti	11 944	10 902	7 828	7 511	9 387	4 522	**19 455**	**20 289**	**12 350**
September	10 734	10 586	7 417	9 773	12 558	6 541	**20 507**	**23 144**	**13 958**
Oktober	12 369	10 901	8 226	10 006	11 895	6 945	**22 375**	**22 796**	**15 171**
November	9 144	5 993	4 765	6 867	6 433	4 110	**16 011**	**12 426**	**8 875**
December	6 732	4 717	3 907	4 815	5 145	3 373	**11 547**	**9 862**	**7 280**
Hela året	**115 704**	**83 680**	**65 077**	**85 819**	**89 047**	**52 854**	**201 023**	**172 727**	**117 931**

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete.			*Tillsatta platser.*		
	Män.	Kvinnor.	Tillsammans.	Manl.	Kvinnl.	Tillsammans.
Januari	200	113	**153**	73	57	**64**
Februari	163	106	**133**	72	53	**62**
Mars	148	85	**110**	70	50	**58**
April	120	79	**97**	70	52	**60**
Maj	126	77	**99**	73	53	**62**
Juni	139	87	**112**	77	55	**66**
Juli	122	88	**107**	70	50	**61**
Augusti	110	80	**96**	72	48	**61**
September	101	78	**89**	70	52	**60**
Oktober	113	84	**98**	75	58	**67**
November	153	107	**129**	80	64	**71**
December	143	94	**117**	83	66	**74**
Hela året	**138**	**96**	**116**	**78**	**59**	**68**

[1] Talen för varje särskild månad angiva hela det under månaden disponibla antalet lediga platser, således med inräknande även av dem, som kvarstått aktuella från föregående månad. Dessa sistnämnda platser hava däremot i siffrorna för hela året inräknats endast en gång, varav förklaras, att dessa äro mindre än de enskilda månadernas siffror tillsammantagna.

Omfattningen av förmedlingen till jordbruket.

Anstalter.	Ansökningar om arbete.			Lediga platser.			Tillsatta platser.		
	Hela antalet.	Därav till jordbruket.		Hela antalet.	Därav till jordbruket.		Hela antalet.	Därav till jordbruket.	
		Antal.	%.		Antal.	%.		Antal.	%.
Stockholm	43 903	1 444	3·3	39 545	2 302	5·8	25 059	1 335	5·3
Uppsala län	6 383	2 742	43·0	5 808	3 161	54·4	4 199	2 249	53·6
Södermanlands län	4 931	1 984	40·2	4 580	2 590	56·6	2 799	1 505	53·8
Östergötlands län	14 767	6 240	42·3	11 881	6 191	52·1	7 744	4 261	55·0
Norrköping	9 764	1 774	18·2	7 112	2 092	29·4	5 139	1 622	31·6
Jönköpings län	3 584	1 010	28·2	2 688	730	27·2	1 902	444	23·3
Kronobergs län	960	162	16·9	758	158	20·8	489	78	16·0
Norra Kalmar län	1 553	366	23·6	1 190	410	34·5	619	161	26·0
Södra Kalmar län	2 004	623	31·1	1 669	622	37·3	1 160	475	40·9
Blekinge län	5 319	1 148	21·6	3 529	975	27·6	2 640	683	25·9
Kristianstads län	5 534	3 317	59·9	6 306	3 917	62·1	3 910	2 537	64·9
Malmöhus län. Malmö	20 694	1 860	9·0	13 271	1 912	14·4	10 389	1 356	13·1
Malmöhus län. Lund	4 246	1 102	26·0	2 526	1 120	44·3	2 008	823	41·0
Malmöhus län. Landskrona	2 276	558	24·5	1 632	495	30·3	1 142	305	26·7
Malmöhus län. Hälsingborg	8 103	1 516	18·7	5 137	1 303	25·4	3 801	970	25·5
Malmöhus län. Ystad	2 062	547	26·5	1 082	393	36·3	893	302	33·8
Malmöhus län. Trälleborg	1 582	561	35·5	1 689	721	42·7	1 102	434	39·4
Malmöhus län. Eslöv	2 328	1 206	51·8	1 979	1 266	64·0	1 726	1 121	64·9
Malmöhus län. Skurup	853	589	69·1	993	695	70·0	724	509	70·3
Hallands län	3 753	1 170	31·2	3 427	1 406	41·0	2 124	794	37·4
Göteb. och Bohus län	2 952	821	27·8	3 142	1 105	35·2	1 620	498	30·7
Göteborg	21 401	1 138	5·3	23 691	1 306	5·5	17 645	894	5·1
Skaraborgs län	1 715	818	47·7	1 793	893	49·8	942	463	49·2
Värmlands län	1 687	481	28·5	2 160	620	28·7	1 184	340	28·7
Örebro län	5 720	1 396	24·4	4 358	1 288	29·6	3 245	806	24·8
Västmanlands län	6 090	2 658	43·6	6 462	3 328	51·5	3 918	1 945	49·6
Kopparbergs län	4 172	670	16·1	3 895	752	19·3	2 585	415	16·1
Gävle stad och län	3 509	334	9·5	2 937	294	10·0	2 010	190	9·5
Västernorrlands län	2 997	68	2·3	2 472	202	8·2	1 730	75	4·3
Jämtlands län	2 624	499	19·0	1 952	638	32·7	1 334	463	34·7
Västerbottens län	1 703	172	10·1	1 457	234	16·1	941	85	9·0
Norrbottens län	1 854	88	4·7	1 606	110	6·8	1 208	66	5·5
Samtliga anstalter	**201 023**	**39 062**	**19·4**	**172 727**	**43 229**	**25·0**	**117 931**	**28 204**	**23·9**
Därav: män	115 704	33 742	29·2	83 680	34 025	40·7	65 077	24 212	37·2
kvinnor	85 319	5 320	6·2	89 047	9 204	10·3	52 854	3 992	7·6

sträckning än eljest under året. Vid denna tid av året sker som bekant inom åtskilliga arbetsgrenar det livligaste ombytet av anställning, och den inom såväl jordbruket som flera industriella och kommersiella yrken inträdande säsongen kräver arbetskraft i större omfattning än vanligt. Även april månad visar, delvis av samma skäl, högre siffror i nyssnämnda hänseenden.

Den för arbetarna gynnsammaste proportionen mellan antalet arbetsansökningar och lediga platser förekom som vanligt under sensommaren och den tidigare delen av hösten. Under vintermånaderna åter förelåg ett ganska betydligt överskott av arbetsansökningar. Förmedlingsresultaten voro emellertid bättre under årets sista månader än under dess första. Under

månaderna januari, februari och mars tillsattes av 100 lediga platser resp. 64, 62 och 58, under det att motsvarande siffror för oktober, november och december voro 67, 71 och 74.

Vidstående tabell lämnar en god framställning av den offentliga arbetsförmedlingens betydelse för jordbruket och därmed sammanhängande yrkesgrenar. Av samtliga vid anstalterna gjorda 201 023 ansökningar om arbete avsågo 39 062 eller 19·4 % jordbruket, och jämnt 25 % (43 229) av de 172 727 anmälda lediga platserna gällde denna näringsgren. Under året tillsattes sammanlagt 117 931 platser, av vilka 28 204 eller 23·9 % till jordbruket. Förmedlingen till jordbruket gällde huvudsakligen manlig arbetskraft; av anmälda arbetssökande samt lediga och tillsatta platser avsågo endast resp. 6·2, 10·3 samt 7·6 % kvinnor. Vid de olika anstalterna var jordbruksförmedlingen givetvis av mycket växlande omfattning. Låga siffror för antalet tillsatta platser visa de flesta stadsanstalter samt några av de nordligaste länen. Vid Stockholmsanstalten utgjorde de tillsatta jordbruksplatserna endast 5·3 % av samtliga, och vid anstalten i Göteborg 5·1 %. Den lägsta siffran, 4·3 %, uppvisar emellertid Västernorrlands läns arbetsförmedling. I motsatt riktning gå talen för åtskilliga anstalter. Så t. ex. var procenttalet tillsatta platser inom jordbruket vid anstalterna i Skurup 70·3, i Eslöv 64·9, i Kristianstads län 64·9 och i Östergötlands län 55·0. (Norrköpings stads anstalt företer den jämförelsevis höga siffran av 31·6 %.) Inom ytterligare två län, Uppsala och Södermanlands, kom mer än hälften av alla tillsatta platser jordbruket till godo. Inom stora delar av landet spelar den offentliga arbetsförmedlingen en viktig roll för anskaffande av arbetskraft åt jordbruksnäringen.

Alkoholistanstaltskommitténs betänkande.

Den vid 1913 års riksdag antagna lagen om behandling av alkoholister (interneringslagen) innehåller som bekant bestämmelse om, att internering av alkoholister endast kan ske å *allmän anstalt* för vård av alkoholister, d. v. s. antingen av staten för sådant ändamål upprättad anstalt eller ock av landsting, kommun, förening, stiftelse eller annan för enahanda ändamål upprättad anstalt, vilken av Konungen erkänts såsom allmän. Då sålunda lagens tillämpning är beroende av tillgången på allmänna anstalter, hade Kungl. Maj:t den 12 september 1913 bemyndigat chefen för civildepartementet att genom särskilda kommitterade utreda frågan om beredande av sådan anstaltsvård samt i samband därmed även frågan om statsunderstöd åt enskilda alkoholistanstalter.[1] Dessa kommitterade hava i dagarna avgivit betänkande rörande

[1] Kommitterade voro ledamoten av Riksdagens första kammare Carl Ekman, byråchefen i Socialstyrelsen Gunnar Huss, ledamoten av Riksdagens andra kammare J. M. Juhlin samt förste stadsläkaren i Gävle R. von Post. Av dessa förordnades v. Post till ordförande och Huss till sekreterare.

upprättandet av en statsanstalt ävensom angående grunderna för statens åtgöranden i övrigt för alkoholistvårdens främjande.

Kommitterade erinra till en början, att någon saklig utredning rörande *behovet av alkoholistvård* icke kan åstadkommas. De olika myndigheter, som yttrade sig över interneringslagen, kunde icke lämna någon belysning av frågan om antalet alkoholister av olika kategorier, och än mindre är det möjligt beräkna, huru förhållandena komma att ställa sig vid interneringslagens ikraftträdande. Klart är emellertid, att redan lagens hot samt dess bestämmelser om nykterhetsnämndernas förebyggande verksamhet måste verka återhållande och uppfostrande på missbrukarna av rusdrycker. Då därjämte restriktiva bestämmelser om spritförsäljningen numera flerstädes börjat tillämpas, anse kommitterade, att interneringen icke kommer att tagas i anspråk i den utsträckning, vartill de nuvarande förhållandena synas giva anledning. Såväl av dessa skäl som på grund av bristande erfarenhet i fråga om alkolistvården bör stor varsamhet nu iakttagas vid ordnandet av denna anstaltsvård.

Vid densamma bör emellertid sörjas för nödig differentiering, så att man till förfogande får olika anstaltstyper, möjliggörande en serie av mildare och strängare vårdformer. Till en *statsanstalt* skulle sålunda hänvisas de svåraste fallen, nämligen sådana alkoholister, som äro farliga för eget liv eller andras säkerhet eller som äro särskilt svårhanterliga. *Kommunala anstalter*, upprättade av större städer eller län, förutsättas skola mottaga flertalet övriga tvångsinternerade, medan de frivilligt internerade företrädesvis skulle anlita de övriga erkända anstalterna, d. v. s. de av *föreningar, stiftelser m. fl. anordnade.* Slutligen skulle även framgent erfordras *enskilda anstalter* för alkoholister, som av fri vilja söka vård och frivilligt kvarstanna under densamma; dessa anstalter bliva sålunda ett led i det förebyggande arbete, som interneringslagen velat organisera.

Kommitterade beräkna, att för interneringslagens tillämpande från och med år 1916 skola stå till buds tillhopa 500 à 700 vårdplatser, av vilka c:a $^2/_3$ avsedda för internerade, de övriga för frivilliga patienter. Härav bör staten från början tillhandahålla minst 100 vårdplatser i egen anstalt, vilken så anordnas, att ytterligare ett 50-tal platser kunna genom enkla inredningsåtgärder efter hand göras disponibla. Denna anstalt liksom flertalet övriga avses uteslutande för manliga patienter; för kvinnliga alkoholister behöver från början beräknas endast ett mindre antal platser.

Statens anstalt, som kommer att få mottaga utvalt svåra patienter, måste anordnas på ett särskilt betryggande sätt, så att densamma, utan att få karaktären av fängelse, förmår hålla patienterna till verkligt arbete, förhindrar rymning, uppehåller ordning och disciplin och omöjliggör åtkomsten av rusdrycker. Den bör förläggas på landsbygden centralt i landet och vara försedd med ett jordbruk, tillräckligt att giva sysselsättning åt patienterna ävensom bereda naturaprodukter för anstaltens behov. Efter undersökning av åtskilliga kronodomäner i Mälarprovinserna hava kommitterade stannat vid att såsom plats för statsanstalten föreslå *kronoegendomen Ådö*, omfattande en i sjön Båven belägen ö om c:a 200 har, varav c:a 70 har åker.

För att åstadkomma ett så billigt förslag som möjligt utan att åsidosätta nödiga hygieniska och säkerhetskrav, förorda kommitterade anstalten uppförd i en större huvudbyggnad, till vilken skulle förläggas sov- och arbetssalar för patienterna, rum för en del av vårdpersonalen, expeditions- och ekonomilokaler m. m. Den nuvarande huvudbyggnaden å egendomen apteras till bostad för föreståndaren-läkaren; för en del av den gifta personalen uppbyggas vid anstalten tvenne bostadsvillor. Egendomens ekonomibyggnader befinna sig i allmänhet i sådant skick, att de kunna bibehållas för sina ändamål.

Anstaltens *personal* skulle utgöras av, förutom föreståndaren-läkaren, en predikant (ej fast anställd), syssloman, inre och yttre arbetsledare, maskinist, 8 vårdare, sjuksköterska, hushållerska, 3 köksbiträden, tvätterska, bagerska, mejerska, trädgårdsmästare, ladugårdsförman, stallförman, fördräng, arbetskarl, eldare (motorbåtsförare) samt even-

tuellt extra personal. Patienterna förutsättas skola lämna handräckning vid olika förekommande arbeten, men företrädesvis sysselsättas vid jordbruket samt med verkstads- och reparationsarbeten o. d. De kontanta avlöningarna beräknas till en början uppgå till 31 350 kronor per år. Anstalten skulle stå under ledning av en *styrelse*, bestående av föreståndaren samt fyra andra av Kungl. Maj:t förordnade personer.

Anläggningskostnaderna beräknas med ledning av detaljerade ritningar och kostnadsförslag på följande sätt: huvudbyggnaden (för 100, successive 150 platser) 285 000 kr., övriga bostadsbyggnader 48 300 kr., anläggningar för värme, vatten, lyse m. m. 124 900 kr., ritningar, arkitektarvode m. m. 16 400 kr., gottgörelse till arrendatorn vid Ådö för överloppshus, avstående av arrende m. m. 10 600 kr. samt yttre och inre inventarier 68 000 kr. eller tillhopa 553 200 kr.

Inkomster och utgifter beräknas balansera med ett belopp av 106 000 kr., därvid inkomsterna skulle bestå av patientavgifter (1·50 per dag) 52 500 kr., patienternas arbete inom anstalten 10 000 kr., inkomst av jordbruk och trädgård 15 000 kr. samt statsbidrag 28 500 kr. (för 150 patienter c:a 40 000 kr.).

Då det ansetts angeläget, att intresserade kommuner, föreningar, stiftelser m. fl. snarast möjligt måtte kunna med större säkerhet beräkna de ekonomiska förutsättningarna för anordnandet och driften av erkända och enskilda anstalter, hava kommitterade velat redan nu antyda huvuddragen av de bestämmelser, som böra gälla för sådana anstalter och särskilt för statsbidrag till dem.

För de *erkända anstalterna* angivas sålunda vissa huvudsakliga villkor beträffande allmän beskaffenhet, ekonomisk organisation och styrelse, lokala anordningar, vårdprinciper, läkarvård och vårdpersonal, vårdavgifter m. m.; vidare behandlas frågorna om anstalters frihet att välja patienter, om grunderna för överflyttning, om patienternas arbete och ersättning därför o. s. v. I fråga om statsbidrag till erkända anstalter uppvisa kommitterade, att sådant bidrag i allmänhet icke bör lämnas till anstalters upprättande; endast om bidrag visar sig oundgängligt för att bereda nödig tillgång på vårdplatser, skulle sådant lämnas efter prövning i varje särskilt fall. Däremot bör tyngdpunkten i statens understödjande verksamhet läggas på ett efter lämpliga grunder utgående årligt bidrag till vårdkostnaderna. Kommitterade diskutera olika ifrågasatta normer för statsbidragets utgående och förorda för sin del en beräkning efter utnyttjad vårdplats och dag; för varje sådan vårddag föreslås ett statsunderstöd av 1 kr. 50 öre för domsinternerad och 1 kr. 25 öre för frivilligt internerad patient.

På de *enskilda anstalter*, som önska erhålla det allmännas stöd, anse kommitterade ock vissa fordringar böra uppställas, avsedda att lämna säkerhet för lämpliga anordningar och betryggande skötsel. Statsbidraget till dylika anstalter föreslås till 1 kr. per utnyttjad vårdplats och dag.

Beträffande såväl erkända som enskilda anstalter skulle emellertid stadgas, att statsbidrag utgår endast för vård å platser med en patientavgift av högst 1 kr. 50 öre per dag. Med hänsyn till den betydelsefulla uppgift, som de nuvarande anstalterna hittills fyllt på alkoholistvårdens område, samt olägenheterna för dem av att omlägga sin verksamhet böra dock dessa anstalter kunna, efter prövning i varje särskilt fall, tillerkännas statsbidrag jämväl för vård å platser, där patientavgiften överstiger 1 kr. 50 öre per dag.

Kommitterade erinra vidare om den i interneringslagen stadgade uppsiktsmyndigheten, som skulle erhålla ganska omfattande uppgifter. Från centralmyndigheten borde därjämte utövas en inspektionsverksamhet i syfte att på ort och ställe kontrollera anstalters anordningar och skötsel. Med hänsyn till Socialstyrelsens uppgifter förutsätta kommitterade, att detta ämbetsverk komme att fungera såsom uppsiktsmyndighet.

Slutligen lämnas en summarisk beräkning rörande statens årliga utgifter vid ett genomförande av den skisserade planen för alkoholistvårdens ordnande. Allt eftersom antalet vårdplatser uppgingo till 500 à 700 (inklusive statsanstalten), skulle statens årliga bidrag till vården belöpa sig till 202 000 à 294 000 kr.

Kollektivavtalen i Tyskland vid 1912 års slut.[1]

Tyska rikets statistiska ämbetsverk har under sistlidet år utarbetat och offentliggjort en systematisk undersökning av samtliga inom riket gällande kollektivavtal. Undersökningen, som avser förhållandena vid 1912 års slut, är den första i sitt slag; de förut utgivna berättelserna hava endast avsett de under respektive redogörelseår ingångna avtalen.

Berättelsen inledes med en jämförande översikt av kollektivavtalets utbredning i tyska riket och vissa andra länder. Tillfälle till statistisk jämförelse föreligger med Sverige, England, Frankrike och Österrike, de enda stater, där vid ifrågavarande tidpunkt kollektivavtalen gjorts till föremål för statistisk bearbetning.[2] Av dessa stater hava emellertid de två sistnämnda liksom hittills Tyskland inskränkt sig till utgivande av årsberättelser över de årligen ingångna avtalen.[3] För England föreligger uppgift å samtliga år 1910 gällande avtal jämte antalet därav berörda arbetare[4]; avtalens innehåll har däremot ej gjorts till föremål för systematisk bearbetning. Sverige är sålunda det enda land, som i likhet med Tyskland äger såväl en systematisk undersökning över samtliga vid en viss tidpunkt (31 december 1907) gällande avtal som ock berättelser angående de för varje år tillkomna och utgångna avtalen. En jämförelse mellan kollektivavtalens utbredning inom olika näringsgrenar i Sverige och Tyskland vid 1912 års slut lämnas i tabellen å sid. 121.

Byggnadsverksamheten uppvisar, såsom av tabellen framgår, i Tyskland det största antalet av kollektivavtal berörda arbetare, eller nära 38 % av samtliga. Därnäst komma malmförädlings-, metall- och maskinindustrierna med tillsammans 12·6 % av hela antalet av kollektivavtal berörda arbetare. I Sverige åter komma, tack vare Järnbruksförbundets och Verkstadsföreningens riksavtal, de sistnämnda industrierna främst med sammanlagt nära 28 %, medan byggnadsverksamhetens kollektivavtal omfatta något över 10 % av arbetarna. Transportväsendet, som i Sverige likaledes är representerat med nära 10 % av arbetarna, räknar i Tyskland knappt 4 %. De tyska gruvarbetarna hava, i motsats till sina svenska och engelska kolleger, ännu ej lyckats genomdriva ett enda kollektivavtal. Allmänna arbeten redovisas i den tyska statistiken ej som en särskild näringsgrupp, utan hava hithörande arbetare allt efter arbetets art fördelats på grupperna byggnadsverksamhet, transportväsen etc. Av redogörelsen framgår emellertid, att kommunal- och statsarbetareförbundet vid 1912 års slut hade 19 i kraft varande kollektivavtal, omfattande inalles

[1] *Die Tarifverträge im Deutschen Reiche* am Ende des Jahres 1912. — 7. Sonderheft zum Reichsarbeitsblatt, 1913.

[2] Under år 1913 utkom därjämte en statistisk redogörelse för kollektivavtalen i Nederländerna. (Soc. Medd. 1914, s. 48.)

[3] Jfr Soc. Medd. 1912, s. 517; 1914, s. 45.

[4] Jfr Soc. Medd. 1910, s. 905.

Kollektivavtalens utbredning i Tyskland och Sverige vid 1912 års slut.

Näringsgrupper.	Tyskland.						Sverige.					
	Avtal.		Arbetsgivare.		Arbetare.		Avtal.		Arbetsgivare.		Arbetare.	
	Antal.	%.	Antal.	%.	Antal.	%.	Antal.	%.	Antal.	%.	Antal.	%.
Jordbruk och trädgårdsskötsel	90	0·8	532	0·3	4 243	0·3	7	0·5	16	0·2	363	0·2
Skogsbruk							7	0·5	4	0·0	1 286	0·6
Gruvdrift	—	—	—	—	—	—	11	0·8	11	0·1	4 213	1·9
Närings- och njutningsämnesind.	2 167	20·2	11 754	7·3	120 284	7·6	231	15·9	852	10·3	18 886	8·3
Textilindustri	206	1·9	577	0·4	15 895	1·0	51	3·5	62	0·8	9 041	4·0
Beklädnadsindustri[1]	823	7·7	22 294	14·0	145 331	9·3	153	10·5	1 406	17·1	11 216	4·9
Läder-, hår- o. gummivaruindustri	245	2·3	4 842	3·0	32 057	2·0	48	3·3	450	5·5	3 840	1·7
Trävaruindustri	1 264	11·8	18 912	11·8	155 109	9·8	162	11·1	462	5·6	18 941	8·3
Trämasse o. pappersindustri	166	1·6	2 492	1·6	41 039	2·6	64	4·4	176	2·1	11 367	5·0
Grafisk industri	80	0·7	9 723	6·1	85 319	5·4	12	0·8	422	5·1	8 035	3·5
Malmförädlingsind.							12	0·8	53	0·6	23 929	10·5
Metallindustri	1 291	12·0	17 678	11·0	199 156	12·6	84	5·8	359	4·4	3 909	1·7
Maskin- och skeppsbyggnadsindustri							50	3·4	362	4·4	35 513	15·7
Jord-, sten- o. torvindustri	613	5·7	4 003	2·5	59 605	3·8	88	6·0	235	2·9	17 876	7·9
Kemisk-teknisk industri[2]	115	1·1	126	0·1	10 099	0·7	45	3·0	33	0·4	6 183	2·7
Byggnadsverksamhet	2 466	23·0	56 980	35·6	596 273	37·9	203	13·9	2 484	30·1	23 022	10·1
Allmänna arbeten	—	—	—	—	—	—	32	2·2	38	0·5	5 800	2·6
Handel och varulager	637	5·9	2 723	1·7	39 073	2·5						
Restaurangrörelse, teater, sjukvård, m. m.	240	2·2	2 066	1·3	11 207	0·7	26	1·8	137	1·7	1 050	0·5
Landtransport	336	3·1	5 228	3·3	59 595	3·8	164	11·3	370	4·5	20 400	9·0
Sjötransport							7	0·5	308	3·7	2 015	0·9
Summa	**10 739**	*100·0*	**159 930**	*100·0*	**1 574 285**	*100·0*	**1 457**	*100·0*	**8 240**	*100·0*	**226 885**	*100·0*

2 211 arbetare, därav 1 470 organiserade. Även om man förutsätter, att vid en del allmänna arbeten avtal träffats med andra arbetarorganisationer, torde med säkerhet kunna påstås, att kollektivavtal inom denna bransch i Tysk-

[1] Häri ingå frisörer, tvätt- och badpersonal m. fl., som i den tyska statistiken utgöra en särskild grupp.

[2] Häri ingå fabriker för fett- och lysämnen o. d., som i den tyska statistiken utgöra en särskild grupp.

land åtminstone relativt sett äro mindre vanliga än i Sverige. Å andra sidan synes inom de merkantila yrkena, vid restauranter o. d. de kollektiva avtalen kommit mera till användning än i vårt land.

Till belysning av kollektivavtalens relativa utbredning inom olika näringsgrupper angives i nedanstående sammanställning antalet av kollektivavtal berörda arbetare vid 1912 års slut, per 100 inom resp. grupper sysselsatta.

	Sverige.	Tyskland.
Trädgårdsskötsel m. m.	—	5
Gruvdrift	29	0
Närings- o. njutningsämnesindustri	43	16
Textilindustri	28	2
Beklädnadsindustri	34	26
Bad, tvätt, frisering		5
Läder-, hår- o. gummivaruind.	64	23
Trävaruindustri	29	29
Trämasse- o. pappersindustri	44	21
Grafisk industri	90	51
Malmförädlings- o. metallind.	51	12
Maskin- o. skeppsbyggnadsind.	96	
Jord- o. stenindustri	44	9
Kemisk-teknisk industri	50	4
Fett- o. lysämnesindustri		6
Byggnadsverksamhet	—	47
Handel och varulager	—	4
Land- o. sjötransport	—	22
Restaurantrörelse	—	2
Teater och sjukvård	—	2
Samtliga näringsgrupper	—	16

Till grund för beräkningen av de ovan angivna procenttalen har för Tyska riket legat yrkesräkningen av den 12 juni 1907. Under de 5½ år, som förflutit från denna tidpunkt intill den tid, avtalsundersökningen avser, har antalet arbetare inom samtliga näringsgrupper givetvis ökats, varför de anförda procenttalen måste anses vara något för höga. Samma förhållande gäller även de för Sverige angivna siffrorna, ehuru i mindre grad. Antalet arbetare är nämligen här beräknat på grundval av 1911 års fabriksstatistik, med undantag för grupperna gruvdrift och malmförädlingsindustri, för vilka 1912 års bergverksstatistik kommit till användning. I fråga om jordbruks-, byggnads-, handels- och transportarbetare saknas antalsuppgifter. De kollektiva avtalen hava, såsom av sammanställningen framgår, icke i Tyskland erhållit samma relativa utbredning som i Sverige inom någon av de näringsgrupper, beträffande vilka tillfälle till jämförelse föreligger, förutom trävaruindustrien, där båda länderna uppvisa samma procenttal.

Hela antalet i tyska riket vid 1912 års slut gällande kollektivavtal uppgick, såsom av tabellen sid. 121 framgår, till 10 739 med därav berörda 159 930 arbetsgivare och 1 574 285 arbetare. Vid beräknande av dessa siffror har iakttagits, att avtal, som undertecknats av flera fackorganisationer, samt arbetsgivare och arbetare, som varit berörda av flera avtal, ej medräknats mer än en gång. Föregående år, då endast mera summariska uppgifter förelegat, hava dylika dubbelräkningar ej kunnat undvikas. Om man för att få en riktig bild av avtalsbeståndets utveckling under den senaste femårs-

perioden, använder samma beräkningsgrund även för sista året, bliva siffrorna följande:

	Antal avtal.	Antal berörda arbetsgivare.	Antal berörda arbetare.
31 december 1907	5 324	111 050	974 564
» » 1908	5 671	120 401	1 026 435
» » 1909	6 578	137 214	1 107 478
» » 1910	8 293	173 727	1 361 086
» » 1911	10 520	183 232	1 552 827
» » 1912	12 437	208 307	1 999 579

Avtalens parter å arbetarsidan hava vid 95·4 % av samtliga avtal varit fackföreningar; de härav berörda arbetarna uppgingo till 96·9 % av hela antalet. Arbetsgivarorganisationer hava å andra sidan endast uppträtt som parter vid 22·6 % av avtalen; i dessa avtal ingå emellertid 65·7 % av arbetarna. Härtill komma ytterligare 5·7 % av avtalen med 6·8 % berörda arbetare, vid vilka hantverksföreningar (»Innungen») uppträtt som part å arbetsgivarsidan.

Med hänsyn till *giltighetsområde* indelas avtalen i fyra grupper. Som riksavtal betecknas 11 avtal, som distriktsavtal 1 531 och som ortsavtal 1 388, medan 7 809 angivas gälla enskilda arbetsplatser. Av riksavtalen, som tillsammans omfatta 5 % av arbetarna, är det enda nämnvärda den för c:a 67 000 arbetare gällande typograftariffen. De övriga riksavtalen avse endast ett eller annat tusental arbetare inom vissa speciella fack. Däremot intaga distriktsavtalen ett mycket betydande rum; till denna grupp hänföra sig hälften av de berörda arbetarna. Ortsavtalen och de för enskilda arbetsplatser gällande avtalen beröra resp. 18 och 27 % av arbetarna.

Av samtliga arbetare, vilkas arbetsförhållanden kunna anses vara reglerade genom kollektivavtal, hava något över hälften (54 %) uppgivits vara organiserade. De till fackföreningar anslutna arbetarna hava beräknats vid 46 % av avtalen utgöra över 90 % av hela den berörda arbetsstyrkan och vid 45 % av avtalen uppgå till mellan 50 och 90 % av arbetarna, men vid 9 % av avtalen ej överstiga halva antalet arbetare.

Bestämmelser om *giltighetstid* funnos i 90 % av samtliga avtal. Härav hade c:a 1/3 en giltighetstid av 1—2 år och ungefär lika många en giltighetstid av 2—3 år, medan återstoden tämligen jämnt fördelade sig på grupperna »1 år och därunder» samt »över 3 år». Endast i 2·5 % av samtliga fall var giltighetstiden fastställd till längre tid än 4 år.

Flertalet avtal (c:a 70 %) innehöllo bestämmelse om automatisk prolongation i händelse av utebliven uppsägning. Uppsägningstiden är i övervägande antalet fall fastställd till 1—3 månader. Åtskilliga, ehuru mestadels mindre betydande avtal föreskriva dock en uppsägningstid av endast en månad eller därunder. Mera sällsynt är en uppsägningstid överstigande 3 månader; hithörande avtal äro emellertid, liksom i Sverige, genomsnittligen av större omfattning.

Bestämmelser om *arbetstidens längd* funnos i 9 847 avtal, omfattande något över 800 000 arbetare. Olika arbetstid för sommar och vinter föreskrevs eller medgavs i ganska stor utsträckning, särskilt inom jord- och stenindustrien samt byggnadsverksamheten. Nedanstående översikt utvisar den för sommaren stadgade veckoarbetstiden:

Arbetstid per vecka:	Procent av samtliga avtal.	arbetare.	Arbetstid per vecka:	Procent av samtliga avtal.	arbetare.
under 48 timmar	0·6	0·4	57—58 »	17·9	13·7
48—50 »	2·0	7·8	59—60 »	38·2	31·5
51—52 »	2·2	4·5	61—62 »	0·9	0·5
53—54 »	15·2	26·5	63—64 »	3·5	1·5
55—56 »	10·2	11·5	över 64 »	9·3	2·7

Ej mindre än 83 % av arbetarna hava sålunda sommartiden en arbetstid överstigande 52 men ej 60 timmar per vecka. Under vintern åter reduceras denna grupp till ej fullt hälften av samtliga arbetare, medan för 1/3 av hela antalet arbetstiden understiger 48 timmar

Av de i redogörelsen ingående 10 739 avtalen äro endast 187 i saknad av alla *lönebestämmelser;* 4 888 avtal med därav berörda c:a 328 000 arbetare innehålla uteslutande bestämmelser om tidlön, 585 avtal med c:a 54 000 arbetare fastställa stycklöner, varemot 5 079 avtal med c:a 1 175 000 medgiva tillämpning av båda löneformerna. Enligt 1 637 till sistnämnda grupp hörande avtal (c:a 312 000 arbetare) är tidlönen garanterad vid ackordsarbete.

I en särskild tabellbilaga lämnas en utförlig översikt av de i kollektivavtalen fastställda tidlönesatserna för olika orter och näringsgrenar. För varje i denna tabell medtagen ort har jämväl beräknats och angivits den för vuxna manliga grovarbetare sedvanliga dagspenningen.

Bestämmelser om visst lönetillägg vid övertidsarbete o. d. finnas i 6 506 avtal med c:a 1 272 000 berörda arbetare. Vid vanligt övertidsarbete föreskrevs i flertalet avtal en förhöjning med 20—25 %; vid söndags- eller nattarbete uppgick tillägget åter i övervägande antalet fall till 25—50 %.

Bestämmelser om *förlikningS- och skiljenämnder* samt regler för förhandling mellan parterna finnas i 5 916 avtal (55 %) med därav berörda c:a 1 278 000 arbetare (81 %). Närmare uppgifter om förhandlingsordningen och nämndernas sammansättning föreligga icke.

Föreskrifter om anlitande av viss *arbetsförmedlingsanstalt* vid arbetares antagande finnas i 1 691 avtal (15·7 %) med c:a 231 000 berörda arbetare (14·7 %). Härav hänvisa ej mindre än 1 461 avtal till en av fackföreningen upprättad anstalt; sammanlagt omfatta dessa avtal emellertid endast en mindre del av arbetarna, c:a 57 000. Av arbetsgivare och arbetare gemensamt upprättade, s. k. paritetiska anstalter skola anlitas enligt 137 avtal med c:a 150 000 arbetare, kommunala anstalter enligt 76 avtal med c:a 15 000 arbetare, av arbetsgivarorganisationen underhållna anstalter enligt 7 avtal med bortåt 7 000 arbetare och hantverksföreningarnas anstalter enligt 8 avtal med 2 000 arbetare. Dessutom äro att märka 292 avtal, nästan alla inom byggnads-

industrien, med 48 000 berörda arbetare, vilka, utan att i detta hänseende lämna bestämd föreskrift, likväl fastslå önskvärdheten av, att de paritetiska arbetsförmedlingsanstalterna i förekommande fall bliva anlitade.

Stadganden om *uppsägningstid* för det personliga arbetsavtalet förefunnos i 2 018 avtal med därav berörda c:a 274 000 arbetare. I ungefär hälften av dessa fall är uppsägningstiden fastställd till 4—7 dagar; 324 avtal föreskriva en tid av 3 dagar eller därunder, 682 avtal åter en tid överskridande en vecka. Å andra sidan innehålla 3 288 avtal uttrycklig bestämmelse om, att någon personlig uppsägningstid ej skall behöva iakttagas.

Motioner i sociala frågor vid 1914 års riksdag.

Efterföljande redogörelse avser att lämna en översikt av vid innevarande riksdag inom den ordinarie motionstidens utgång väckta motioner i frågor av socialpolitisk innebörd. Längre fram torde meddelanden komma att lämnas om de berörda motionernas behandling i utskott och kamrar samt eventuella resultat.

1. Arbetarskydd m. m.

Söndagsvilan. Ledamöterna av första kammaren S. Stadener och av andra kammaren O. Lundgren hava i likalydande motioner hemställt om utredning av frågan om beredande av behövlig söndagsvila åt på olika områden arbetsanställda personer samt studerande ungdom. Motionärerna erinra om den skrivelse i liknande syfte, som avläts vid 1910 års riksdag; förutom de arbetsområden, som vid detta tillfälle närmast åsyftades, industri och handel, hava motionärerna särskilt ansett sig böra fästa uppmärksamheten på personal vid järn- och spårvägar, serverings- och nöjeslokaler m. m. ävensom torpare och statare på landsbygden, som på grund av sträng dagsverksskyldighet nödgas taga söndagen i anspråk för skötande av sitt eget jordbruk. Slutligen hemställes också om utredning av frågan, i vad mån söndagsvilan, för att bliva fullt effektiv, behöver och kan tillföras stöd av en halv fridag under arbetsveckan (s. k. engelsk vecka).

Förutom de nämnda motionerna om allmän reglering av söndagsarbetet hava i båda kamrarna framställts förslag till vissa ändringar av den s. k. butikstängningslagens föreskrifter om handel å sön- och helgdagar. Under hänvisning till yppade svårigheter vid lagens tillämpning hemställer ledamoten av andra kammaren frih. E. Palmstierna om sådan ändring, att möjlighet beredes att besluta om butiks stängning kl. 12—6 f. m. natten till söndag, utan att beslutet samtidigt måste innebära butiks stängande även under hela tiden kl. 9—12 e. m. å sön- eller helgdag. Ledamoten av första kammaren A. Ljunggren hemställer om ändring i samma riktning eller alternativt därhän, att av kommunala myndigheter utfärdat förbud mot handels idkande under viss tid må under alla omständigheter gälla även å söndagar. Samme motionär föreslår i en annan motion jämväl inskränkningar i den tid å sön- och helgdagar, under vilken matvaru-, frukt- och blomsterbutiker må hållas öppna.

Att nämna är i detta sammanhang även en av ledamoten av andra kammaren Jak. Pettersson väckt motion om införande av helgdagar utan kyrklig karaktär (s. k. bankhelgdagar), i syfte att bereda särskilt den å kontor samt i handelsbutiker och fabriker sysselsatta delen av befolkningen tillfälle till vila och rekreation under den ljusa och varma årstiden.

Nattarbete. Hr Lindhagen har i andra kammaren åter upptagit sin föregående år väckta, men på grund av första kammarens beslut då förfallna motion om initiativ från Sveriges sida till internationell överenskommelse om förbud mot nattarbete jämväl för män, ävensom om lagstiftning i detta ärende för Sveriges vidkommande, utan avvaktan på eventuell internationell konvention.

Vad särskilt beträffar bageriyrket, föreligga dessutom i båda kamrarna motioner om reglering av nattarbetet. Förslagsställare är i första kammaren dr A. Petrén; den likalydande motionen i andra kammaren frambars av hr L. Borggren. Motionärerna erinra om, att initiativ till lagstiftning på detta område redan vid 1895 års riksdag tagits av Adolf Hedin, men att frågan då liksom år 1913, när den ånyo var före, avvisats av första kammaren. Gentemot de härvid framkomna betänkligheterna mot en lagstiftning, som ej stöder sig på internationell överenskommelse, erinras, att bageriyrket ej står i något som helst beroende av konkurrens från utlandet, och att flera enskilda stater, bl. a. Norge och Finland, redan genomfört nattarbetsförbudet. Som ett särskilt skäl för en reglering inom detta yrke framhålles vidare, att lagen om förbud mot kvinnors nattarbete icke kan tillämpas på de många bagerier, där antalet kvinnliga arbetare ej överstiger tio.

Statens arbetare. Frågan om beredande av semester åt vid statsförvaltningen sysselsatta arbetare upptages i en motion i andra kammaren av frih. Palmstierna. Motionären påvisar, hurusom man inom kommunalförvaltningen hunnit åtskilligt längre i beredande av semesterförmåner åt kroppsarbetare, än vad statsförvaltningen hittills inlåtit sig på. Av i statens tjänst anställda egentliga kroppsarbetare äro, för så vitt kunnat utrönas, endast flottans varvsarbetare för närvarande tillförsäkrade dylik förmån. Då emellertid semesterfrågan även på en del andra områden inom en ej avlägsen framtid torde komma på dagordningen, måste det enligt motionärens uppfattning för vinnande av nödig enhetlighet vara önskvärt, att ärendet utan dröjsmål i sin helhet upptages till behandling.

En annan motion i delvis liknande syfte har väckts av hr Lindhagen, vilken liksom vid föregående års riksdag hemställer om utredning, i vad mån personal, som vid statens verk har mera stadigvarande sysselsättning med städning, rengöring o. d., må kunna beredas fastare anställning eller åtminstone vissa därmed följande förmåner, såsom semester, sjukhjälp o. d.

Skydd mot olycksfall i arbete. Den inom järnvägsmannakretsar av gammalt aktuella frågan om åtgärder för den med vagnsväxling sysselsatta personalens skyddande mot olycksfall framföres i en motion av ledamoten av andra kammaren C. Winberg. I motionen erinras, hurusom bristen på skyddsåtgärder för denna personal framträder synnerligen skarpt vid jämförelse med de ansträngningar, man numera gör att inom industrien och övriga verksamhetsgrenar förebygga olycksfall i arbetet. Då vidtagandet av anordningar eller undersökningar i detta hänseende emellertid måste draga med sig vissa kostnader, som järnvägsstyrelsen kanske ej kan anses äga befogenhet att på eget initiativ bestrida, har det synts motionären nödvändigt, att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om de åtgärder i berörda avseende, som nuvarande förhållanden påkalla.

Arbetsavtal. Ändring av § 82 sjölagen, i syfte att tillförsäkra sjöfolk lagstadgad rätt att vid resans slut få avmönstra i svensk hamn, påyrkas i likalydande motioner av ledamoten av första kammaren C. Lindley och ledamoten av andra kammaren A. Ingvarsson. Ur berörda paragraf skulle enligt motionärernas förslag strykas den vid 1882 års revision av sjölagen införda klausul, som gör sjömännens avmönstringsrätt under dylika omständigheter beroende av, huruvida ej i hyresavtalet träffats överenskommelse av motsatt innehåll.

2. Skyddslagstiftning för mödrar och barn.

På moderskapslagstiftningens område föreligga motioner om utredning rörande tvenne reformkrav: dels angående åtgärder för beredande av bättre vård i vissa fall åt barnsängskvinnor, dels ock angående lagstiftning om underhåll åt barn av övergiven moder.

Den förstnämnda frågan har framförts av ledamoten av första kammaren G. Steffen och ledamoten av andra kammaren frih. E. Palmstierna, vilka framhålla, hurusom behovet av vård åt mödrar och barn under barnsängstiden ej är tillgodosett endast genom utveckling av den moderskapsförsäkring, vartill grunden lades av 1912 års riksdag. Vid sidan härav kräves fastmer även garantier för, att mödrarna före, under och efter förlossningen erhålla god och sakkunnig omvårdnad. Såsom särskilt viktiga önskemål i detta hänseende anföres, att mindre bemedlade mödrar måtte beredas tillfälle till tjänlig och kostnadsfri vård utom hemmet å för ändamålet anordnad plats eller, där så ej ske kan, ersättning för direkta omkostnader vid förlossning i hemmet — för barnmorska m. m. — så att medellösa familjer ej måtte frestas att iakttaga en ofta ödesdiger sparsamhet vid tillgodoseende av hithörande behov.

Angående bidrag av allmänna medel till underhåll av barn, vars moder är ogift eller övergiven hustru, motionera ledamoten av första kammaren J. E. Berglund och ledamoten av andra kammaren C. Lindhagen. Motionerna erinra om det lagberedningen och fattigvårdslagstiftningskommittén lämnade uppdraget att avgiva förslag till lagstiftning om utom äktenskapet födda barns och deras mödrars rättsliga ställning samt om mera effektiva bestämmelser mot försumliga gifta familjeförsörjare. För att emellertid samtliga hithörande spörsmål på en gång måtte komma under behandling hemställes, att berörda uppdrag måtte utvidgas att omfatta utredning angående sådan lagstiftning, varigenom för barn av ensamstående moder bidrag till underhåll utbetalas av det allmänna, utan att ett hänvändande för att erhålla sådant bidrag behöver ske genom fattigvården, och utan att det mottagna bidraget anses såsom erhållen fattighjälp. I motionerna framhålles jämväl önskvärdheten av, att det vid 1913 års riksdag förfallna förslaget om barnpensionering snart måtte återkomma och då utan den begränsningen att endast omfatta barn till invalid mor eller far.

3. Pensionsförsäkringen.

Den av föregående riksdag antagna lagen om allmän pensionsförsäkring har gjorts till föremål för ändringsförslag i båda kamrarna. De framställda yrkandena avse dock endast vissa modifikationer av de i lagens 37 § fastställda övergångsbestämmelserna. I fråga om lagens innehåll i övrigt hava motionärerna ej ansett lämpligt framställa några önskemål, innan längre tids erfarenhet vunnits om förefintliga brister.

I första kammaren hemställer hr E. Klefbeck om sådan ändring, att rätt till understöd må tillkomma invalid, som vid lagens ikraftträdande fyllt 15 år, även om densamma under år 1913 åtnjutit försörjning av anhöriga eller andra enskilda personer.

I andra kammaren föreligga fyra motioner, samtliga framburna av hr Bernh. Eriksson. I den första av dessa motioner påyrkas borttagande av det moment i § 37, varigenom pensionstillägget för personer, som under de fem första åren efter lagens ikraftträdande (1914—18) förvärvat rätt till dylikt tillägg, avkortas till resp. 50, 60, 70, 80 och 90 %. Under förutsättning, att detta vinner riksdagens bifall, hemställes i två särskilda motioner, dels om en ökning av det för ändamålet anvisade förslagsanslaget med 3·3 millioner kronor, dels ock därom, att personer, som redan under innevarande år fått sig pensionstillägg tilldelat, från och med år 1915, då den nya ändringen förutsättes träda i kraft, måtte erhålla det föreskrivna beloppet oavkortat. I den sista motionen föreslås slutligen en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag till

nästkommande riksdag om ytterligare ändringar, åsyftande understödsrättens utsträckande till personer, som vid lagens ikraftträdande fyllt 67 år, men icke åtnjuta full försörjning av fattigvården, välgörenhetsinrättningar eller enskilda personer, ävensom till sådana invalider, som åsyftas i den förut nämnda motionen i första kammaren, dock icke de, som hava försörjning av sådana enligt fattigvårdsförordningen försörjningspliktiga personer, i vilkas taxering ingått en inkomst av minst 2 000 kronor eller inberäknats en förmögenhet av 20 000 kronor eller mera.

4. Jord- och egnahemsfrågan.

Norrlandsfrågan. De norrländska odlingsproblemen hava som vanligt varit föremål för ett flertal motioner, huvudsakligen inom andra kammaren. Följande motioner äro här att märka:

Representanterna för Västerbottens län G. Rosén i första kammaren och E. F. Hellberg i andra kammaren hava i likalydande motioner föreslagit utredning om de åtgärder, som kunna och böra vidtagas för emigrationens hämmande genom ett kraftigt främjande av Norrlands kolonisation.

I en av hr Lindman framburen massmotion hemställes om utredning och förslag i syfte att underlätta upplåtande till odling och bebyggande av s. k. ströängar i Norrland ävensom utredning angående befintligheten av kronan tillhöriga större, sammanhängande odlingsbara marker, vilka på billiga och betryggande villkor skulle kunna upplåtas till egna hem med full äganderätt. Frågan om ströängarnas inlösning för kronans räkning och upplåtande till odlingslägenheter har jämväl varit föremål för en motion av hr Hellberg.

Ledamöterna av andra kammaren E. Hage och Rob. Karlsson påyrka vissa modifikationer i bestämmelserna angående villkoren för lån ur norrländska nyodlingsfonden, i syfte att dylika lån, som för närvarande amorteras under högst tio år med lika stort belopp varje år, hädanefter måtte erhållas utan avbetalningsskyldighet de två första åren, varefter amortering skall ske med 1/10 varje år från tredje till och med tolvte året.

Hrr Hellberg och Hage hava därjämte begärt utredning om, huruvida och i vilken form odlingslån av statsmedel må kunna beredas innehavare av kronotorp och lägenheter i Väster- och Norrbottens län, vilka hittills icke alls eller blott i ringa utsträckning kommit i åtnjutande av lån ur den enligt vedertagen stadgetolkning närmast för brukare av egen jord avsedda nyodlingsfonden.

Ledamoten av andra kammaren F. O. Mörtsell har påyrkat ändrade villkor för upplåtelse av odlingslägenheter på kronoparker i de sex nordligaste länen, i syfte att innehavare av dylik lägenhet må erhålla kontraktsenlig garanti för att ej bliva vräkt från hus och hem, därest han på grund av sjukdom, missväxt e. d. ej inom föreskriven respittid kan erlägga den årliga avgiften för lägenheten.

Ledamoten av andra kammaren A. J. Wedin anhåller om åtgärder för en lagstiftning i syfte att åt personer, som inom Norrland och Dalarne innehava brukningsrätt å bolagsegendomar och andra därmed enligt den nya arrendelagen jämförliga jordbruk, söka bereda tryggare villkor vid inträdande ålderdom i vad det gäller bostadsförhållandena.

Slutligen är på detta område att märka en av hr Lindhagen begärd undersökning rörande verkningarna av de norrländska arrende- och vanhävdslagarna, samt ett likaledes i andra kammaren av hr Molin i Dombäcksmark väckt förslag angående utarbetande av en statistisk jämförelse mellan Norrland och det övriga Sverige, företrädesvis i ekonomiskt och socialt hänseende.

Jordförmedling. Ledamoten av andra kammaren O. Bogren har föreslagit åtgärder för upprättande av en statens jordförmedlingsanstalt, avsedd att förmedla egnahemslån

samt jordupplåtelser under olika former från kronans domäner eller enskilda jordavsöndringar. Den nya institutionen skulle sålunda få till uppgift att tillse, att statens uppoffringar för egnahems- och småbruksrörelsens främjande ej, såsom ofta skett, bliva utan resultat på grund av att de erhållna understöden nedläggas på mindre räntabla företag eller eljest genom opraktisk och planlös placering bliva bortkastade.

Återköpsrätt av fastighet. Införande i svensk rätt av det i den preussiska lagstiftningen utbildade institutet återköpsrätt (Wiederkaufsrecht) föreslås i en motion av frih. Palmstierna. Det föreslagna institutet skulle innebära rätt för stad, kommun och municipalsamhälle att inom sitt område försälja ägande fastighet med sådant servitut, att fastigheten, när densamma ånyo utbjudes till försäljning, må av kommunen med företrädesrätt få återförvärvas mot erläggande av den köpeskilling, som med frånd ragande av ersättning för byggnader o. d. motsvarar det ursprungliga försäljningsbeloppet. Framför det likaledes från Tyskland införda tomträttsinstitutet erbjuder återköpsrätten bl. a. den fördelen, att kommunen kan kontrollera och tillgodogöra sig tomtvärdestegringen, utan att likväl behöva binda allt för stort kapital i fastigheter.

Att märka äro på jordfrågans område slutligen också tre motioner av hr Lindhagen, vari föreslås skrivelse till Kungl. Maj:t angående en hela landet omfattande social arrendelagstiftning till skydd för torpare, bolagsarrendatorer m. fl., angående utredning och förslag rörande skatt å jordvärde samt angående ett målmedvetet och planmässigt arbete för jordfrågans lösning.

5. Behandling av lösdrivare m. m.

Frågan om lösdrivares och fångars behandling och förbättring har blivit föremål för två motioner i andra kammaren. I den ena av dessa föreslår hr Kronlund en hemställan till Kungl. Maj:t om utredning, huruvida arbete i det fria, särskilt jordbruksarbete och därmed sammanhängande sysselsättningar, må kunna anordnas för såväl tvångsarbetsfångar som för straffångar, för de senare särskilt som en övergångsform till slutliga frigivningen. I den andra, av hr Mossberg m. fl. väckta motionen, vilken avser åtgärder mot lösdrivare, framföres likaledes bl. a. tanken på upprättande av nyodlingskolonier, där arbetslösa och till produktivt arbete ovilliga personer skulle kunna lära sig förtjäna sitt bröd och vänjas vid ordnad sysselsättning.

Livsmedelskostnader i Stockholm 1904—1913.

I »Meddelanden» har förut redogjorts för livsmedelskostnadernas stegring i Stockholm under åren 1904—1912.[1] Därvid redogjordes även för de olika metoderna att mäta livsmedelskostnaderna, som kommit till användning inom statistiken, och påpekades, att den enda metod, som lämnade fullt tillförlitliga resultat, var den som utgick från »vägda» siffror. Man måste sålunda förskaffa sig så noggranna uppgifter som möjligt om konsumtionen av olika artiklar och därefter med ledning av de funna kvantitetssiffrorna beräkna

[1] Jfr »Medd.» 1912, sid. 35; 1913, sid. 260.

förändringarna i hushållskostnaderna. Det erinrades även om, att den enda »budgetsundersökning», som ännu företagits i Sverige, var den av Stockholms stads statistiska kontor utförda, som avsåg att utröna levnadskostnaderna i Stockholm åren 1907—1908.

Nämnda undersökning är grundad på 150 under ett helt år förda hushållsböcker och de ur densamma framgångna kvantitetstalen avse ett genomsnittshushåll (tillhörande de mindre bemedlade klasserna) på c:a 4 personer (man, hustru och två barn) med en årlig utgiftsstat av närmare 2 200 kr. Genom att multiplicera dessa kvantitetstal, för såvitt de gälla viktigare slag av livsmedel, med de för Stockholm för resp. år inhämtade priserna å motsvarande varuslag har en beräkning kunnat utföras beträffande ett dylikt hushålls utgifter per år för ifrågavarande livsförnödenheter.

I nedanstående tablå åskådliggöras livsmedelsutgifternas växlingar i Stockholm under åren 1904—1913, varvid, jämte de absoluta talen för de olika åren, även angives indextal, beräknade med utgångspunkt från summan för år 1904, som satts till 1 000.

	1904.	1905.	1906.	1907.	1908.	1909.	1910.	1911.	1912.	1913.
Kronor	670	696	712	738	758	760	760	757	806	808
Indextal	1 000	1 039	1 063	1 101	1 131	1 134	1 134	1 130	1 203	1 206

Av dessa siffror framgår, att den stilleståndsperiod, som efter den snabba stegringen under åren 1904—1908 var rådande till och med år 1911, under år 1912 efterföljts av en utomordentligt kraftig prisstegring, vilken dock sedermera synes hava så gott som upphört. Sålunda utgjorde den allmänna prisökningen under år 1913 endast 0·2 % mot 6·5 % närmast föregående år. Från år 1904 hava kostnaderna för här ifrågavarande livsförnödenheter för en normalfamilj i Stockholm stigit med nära 21 %.

Under det att nästan samtliga varuslag undergått prisstegring under år 1912, har stegringen under år 1913 huvudsakligen kommit på kött och fläsk samt fisk ävensom å fotogen och bränsle, företrädesvis barrved. Fotogen (+ 25 %) och fläsk (+ 6 à 7 %) hava företett den starkaste prisökningen. Bland de artiklar, som sjunkit i pris, märkas smör, margarin, ägg, potatis samt kaffe och socker. Särskilt stor är prissänkningen beträffande potatis (— 15·8 %) och, ehuru i betydligt mindre grad, kaffe (— 7 %) och socker (— 5·6 %). Mjölkpriserna hava däremot alltsedan 1907 hållit sig oförändrade.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete (forts.).

12. Vid en kasernbyggnad inträffade ett olycksfall, varvid en arbetare, som var sysselsatt med att i en s. k. brukshiss uppfordra lådor innehållande cementplattor, träffades av en nedfallande låda i huvudet så svårt, att han omedelbart avled. Orsaken till olyckan torde tillskrivas användandet av en s. k. balansparkrok, i vilken lådan upphängdes. Kroken var avsedd för upphissning av två lika tunga föremål samtidigt (t. ex. murbruksämbar). För uppfordringen av lådorna, vilka togos en i sänder, tillgick så, att en snara slogs om lådan och snarans ögla fästes i *en* av krokarna, under det den andra blev obelastad. Vid olyckstillfället befann sig den förolyckade rätt under lasten, trots strängt förbud att under uppfordringen vistas under taljan. Arbetsledningen har omedelbart efter olycksfallet gått i författning om anskaffande av säkrare krokar.

13. En arbeterska vid en ångtvättinrättning skulle under frukostrasten kamma sitt hår och hade därför genom att taga med händerna bakom huvudet kastat håret framåt. Därvid hade håret fattat omkring en mönjemålad axel, som roterade c:a 100 varv i minuten och var belägen intill en vägg på ett avstånd av 2·7 m. från golvet. Följden blev fullständig skalpering. Enligt yrkesinspektörens åsikt skulle en bromsande axelkoppling på grund av axelns höjd från golvet knappast kunnat hindra att den skadade lyftes från golvet, och föreskrevs därför, till förekommande av vidare olycksfall, fullständig inklädnad av axeln.

14. En banvakt blev under inspektionsresa å linjen överkörd och dödad av ett järnvägståg. Han färdades därvid å dressin och hade av några medföljande personer gjorts uppmärksam på att tåget snart skulle komma. Den förolyckade hade då tagit upp sin klocka och svarat, att det ej skulle komma förrän om en halvtimme. När tåget strax därefter kom, skulle han, som då blivit ensam, lyfta dressinen från spåret, men hann ej, utan träffades av lokomotivet och dödades som förut nämnts. Vid omedelbart därefter företagen undersökning visade det sig, att den dödes klocka gick 20 minuter för sent, vilken omständighet synes hava varit den närmaste orsaken till olyckshändelsen.

15. Vid en kalkkvävefabrik inträffade ett olycksfall, varvid en arbetare blev kvävd till döds. Han var sysselsatt med rengöring av en kväveugn, vilken i nära tre veckor varit ur bruk för reparation och hela denna tid stått med öppna luckor för att avkylas och urluftas, innan reparationen påbörjades. En arbetare hade gått ned i ugnens nedersta del, men kände sig illamående efter att hava vistats där i 5 minuter och återvände därför till ugnens övre del. Han mötte då den förolyckade, som var på väg ned i ugnen. Efter c:a 10 minuter återvände den förstnämnde arbetaren och fann då den förolyckade ligga utan medvetande i bottenavdelningen med huvudet i närheten av öppningen till det rör, som leder kvävet till ugnen. Den förolyckade utbars av tillskyndande kamrater och upplivningsförsök anställdes medelst en apparat för konstgjord andning, men utan resultat. På grund av att kamraterna i ugnen hört ett väsande ljud undersöktes detta förhållande och man gjorde den överraskande upptäckten, att

den kran, som reglerar tilloppet av kväve till ugnen, stod halvöppen. Den hade, enligt fleras utsago, blivit ordentligt stängd samma dag ugnen upphörde att användas, och på grund av kranens avskilda läge måste tanken på att densamma ofrivilligt kunnat öppnas anses fullständigt utesluten men har ej vid polisförhör kunnat utredas, vem som öppnat kranen. Yrkesinspektören föreskrev med anledning av det inträffade, att kväveledningen skulle förses med en borttagbar del, och att arbetarna skulle i uppsatta anslag förbjudas att ingå i ugnarna innan denna lösa del avlägsnats.

16. En arbetare vid ett hyvleri råkade under arbete vid en riktmaskin få fyra fingrar å högra handen avslitna. Han hade hyvlat en kortare plankbit och skulle efter hyvlingen lyfta bort den från riktbordet. Därvid råkade han komma för nära kuttern, som fick fatt i handen och klippte av alla fingrar utom tummen. Yrkesinspektören har med anledning av det inträffade ålagt arbetsgivaren att utbyta den förutvarande fyrkantkuttern mot en rundkutter.

17. En skogsarbetare, som jämte några kamrater var sysselsatt med timmerhuggning, råkade därunder träffas av ett kullfallande träd med den påföljd, att han avled efter två dagar utan att hava återfått medvetandet. Han och hans broder voro var och en på sitt håll sysselsatta med avsågning av träd, och avståndet mellan deras arbetsplatser var c:a 12 m. Då den förolyckades broder i det närmaste genomsågat sitt träd, kom en plötslig vindstöt och bröt ned trädet åt det håll, där den förolyckade stod. Trots broderns varningsrop lyckades han ej hinna undan, utan blev av det fallande trädet slagen till marken med ovannämnda påföljd.

18. En arbetare vid ett järnverk skulle begiva sig ned för en trappa och råkade därvid falla och slå sig så illa, att han avled följande dag. Enligt vad som framgår av polisundersökningen, såg ingen av de närvarande personerna, vilka voro dels arbetskamrater, dels arbetssökande, huru själva olycksfallet tillgick. Det fastslogs dock med säkerhet, att den förolyckade var i hög grad berusad av denaturerad sprit, och att denna omständighet var den egentliga orsaken till olyckan. Trappöppningen var kringgärdad med ett c:a 1 m. högt räcke, vars översta slå dock för tillfället var något lös.

19. En jordbruksarbetare, som jämte sin arbetsgivare skulle undersöka en c:a 12 dagar gammal mila, gick för detta ändamål upp på milan, varvid han råkade falla ned i densamma till ett stycke ovan knäna. Först efter en kvarts timmes förlopp lyckades arbetsgivaren få upp den förolyckade, som då hade blivit så illa bränd över nästan hela kroppen, att han avled följande dag. Då polisundersökning rörande olycksfallet ännu icke ägt rum, kan ej uppgivas, huruvida vanliga försiktighetsmått vidtagits vid olyckstillfället.

20. En minderårig arbetare, som var sysselsatt som hjälpkolare vid skogskolning, råkade därvid bränna sig till döds. Åsyna vittne till olycksfallet fanns ej, men det synes som om han råkat falla ned genom en s. k. fräta i milan. Yrkesinspektören har påkallat polisundersökning för att utröna, huruvida vanliga försiktighetsmått vidtagits vid arbetets utförande.

21. En i ett sågverk anställd arbetsförman, som för tillfället var sysselsatt med smörjning av transmissioner, drogs därvid in i en axelledning och blev omedelbart dödad. Intet vittne till olyckan fanns, vadan man endast gissningsvis kan säga huru därvid tillgått. Den förolyckade synes hava gått att smörja axellagren intill en friktionskoppling och för detta ändamål trängt sig mellan väggen och den på ett avstånd av 31 cm. därifrån belägna axeln. En på axeln sittande krysskil grep därvid fast i ena rockskörtet och snodde rocken runt kring axeln, varvid den förolyckade blev

hårt slagen mot en järnbjälke och ögonblickligen dödad. Smörjningen skulle i regel ske från axelns motsatta sida, där en järnstång var uppsatt som skydd framför axeln. Den väg den förolyckade troligen av bekvämlighetsskäl nu tog för att komma bakom axeln, brukade alltid vara avstängd av en rem, vilken dock för tillfället var avlagd. Den förolyckade torde således genom iakttagen större försiktighet hava kunnat undvika olycksfallet.

22. En minderårig arbetare, som var sysselsatt med montering av isoleringsrör å ett hus, dödades genom explosion av en i närheten belägen sprängämnesfabrik. Anledningen till explosionen är okänd, då det av verkställd polisundersökning framgått, att alla övliga försiktighetsmått vid fabrikationen av sprängämnen strängt iakttagits även vid olyckstillfället.

23. En byggnadsarbetare, som under ett uppehåll i arbetet skulle besöka en provisorisk bekvämlighetsinrättning, belägen bakom en gammal stamp, råkade därvid falla ned framför vattenhjulet, som drev stampen, och ljöt en ögonblicklig död. Ehuru intet ögonvittne fanns, kan man på grund av kroppens läge och övriga av polisundersökningen klargjorda omständigheter med stor visshet antaga, att olycksfallet tillgått på följande sätt. Han hade tagit en otillåten genväg på yttre sidan om stamphuset och därvid halkat på det isbelagda golvet intill vattenhjulet, som var i rörelse, samt fallit med huvudet mellan tvenne skovlar och av hjulet pressats mot golvet i rännan med det resultat, att han fick nacken avbruten. Den förolyckade hade några ögonblick innan olyckan inträffade av en kamrat varnats för det hala golvet invid vattenhjulet. Efter olycksfallet har avspärrning uppsatts vid olycksplatsen.

24. Under arbete med skogsavverkning inträffade, att ett avhugget träd i fallet blev hängande i ett annat, icke fällt träd. Som arbetarna icke lyckades få ned det fastnade trädet, fortsatte de att fälla övriga träd omkring de två förutnämnda, varvid inträffade, att ett av de fallande träden träffade det fastnade på mitten och drog det med sig. En timmerkörare, som befann sig i närheten av de fallande träden, blev därvid träffad i huvudet så hårt, att han ögonblickligen avled.

25. En stationskarl blev under växling av järnvägsvagnar överkörd med den påföljd att han avled efter c:a 3 timmar. Åsyna vittne till olyckan fanns ej. Av vad vid polisundersökningen framkommit, torde olyckan tillgått så, att ett tågsätt av 15 vagnar skulle medtaga en å ett annat spår stående vagn, varvid den förolyckade antingen halkat, då han skulle hoppa upp på tågsättet efter frånkopplingen från den övriga delen av tåget, eller ock ämnat passera över buffertarna mellan ett par vagnar och därvid fallit ned på spåret. Han fick vänstra armen fullständigt krossad och erhöll dessutom utbredda krossår i huvudet.

26. En sockerbruksarbetare, som var sysselsatt med att raka fram kalk ur en kalkkvarn, skulle därvid försöka att medelst ett spett befria öppningen från däri fastnad kalk. Genom öppningen och tätt förbi den plats, där den förolyckade måste stå under utförandet av detta arbete, löpte en icke inskyddad axel, på vilken hans kläder fastnade, med den påföljd att han drogs med ett halvt varv, innan kvarnen hann stoppas. Han dog följande dag och visade sig dödsorsaken vara hjärtbristning med blödningar i hjärt- och lungsäckarna. Arbetsgivaren har efter olycksfallet låtit inkläda axeln.

I. Länder med lagstadgad reglering.

Land.	Beskaffenhet.	Omfattning.	Organisation.
Storbritannien.	a) Obligatorisk försäkring . . . . . (Lag d. 16/12 1911, i kraft sedan d. 15/7 1912.) och	Alla lönearbetare (över 16 år) inom: byggnads-, maskinbyggnads-, skepps- o. vagnbyggnads-, järngjuteri- och sågverksindustrierna.	Statlig arbetslöshetsfond; organ för den obligatoriska försäkringen är den offentliga statliga arbetsförmedlingen (enl. lag d. 20/9 1909) med: 1 066 lokalombud, 430 ortsarbetsförmedlingsanstalter (2 500 tjänstemän), 8 distriktsarbetsförmedlingsanstalter (749 tjänstemän), 1 centralarbetsförmedlingsanstalt (287 tjänstemän).
	b) Frivillig försäkring (Art. 106.)	Alla fackorganisationer, som lämna sina medlemmar stadgeenligt arbetslöshetsunderstöd.	12/7 1913: 275 föreningar med { 1·1 mill. medlemmar, därav 0·5 mill. försäkringspliktiga.
	Statistik[2] . . . . . 12/7 1913 (för a)).	45·2 mill. inv. — 14 mill. lönearbetare.	2·5 mill. obligatoriskt försäkrade (63 % yrkesutbildade arbetare) (mot förut: omkring 0.5 mill. frivilligt försäkrade). Arbetslöshetsfond: 28 800 000 kr.
Norge.	Frivillig försäkring. . (Lag från 12/6 1906 till 31/12 1911 och från 15/8 1911 till 31/12 1914.)	Alla fackorganisationer, som lämna sina medlemmar stadgeenligt arbetslöshetsunderstöd	»Registrerade arbetslöshetskassor» i förening med offentlig arbetsförmedling. (Lag d. 12/6 1906.) Villkor för statens godkännande: 1. Från fackorganisationen skild kassaförvaltning. 2. Minst halva kassainkomsten måste bestå av medlemmarnas bidrag. 3. Understöden måste i statuterna vara reglerade på följande sätt: a) Intet understöd vid förmedling av lämpligt arbete, självförvållad arbetslöshet (inklusive

[1] Utgör en översättning av en sammanställning av huvudbestämmelserna i gällande arbetslöshetsförd i »Sonderbeilage zum Reichs-Arbeitsblatte» n:r 12, december 1913. — Samtliga i tabellen förekomstöd utbetalts först sedan d. 15/1 1913. På grund av den korta tid, lagen varit i verksamhet, kunna ur läget varit synnerligen gynnsamt. (Fackföreningarnas arbetslöshetssiffra var för 1913 blott 2·1 % mot 4·9 % utbetalningarna i stället för arbetsförmedlingsanstalterna och återbekomma då ur arbetslöshetsfonden intill lemmar begagnat sig härav, däribland 21 föreningar med c:a 86 000 medlemmar, huvudsakligen byggnads-

A) Utom Tyskland [1].

I. Länder med lagstadgad reglering.

Försäkringsbidrag.	Ersättningar.	Tvisters avgörande.	Land.
I regel: veckobidrag . . . . . 0·38 kr. därav {arbetare . . . . . 0·19 » {arbetsgivare . . . . . 0·19 » Därtill statsbidrag med 1/3 av inbetalda årsbidrag. Statsbidrag genom återbärande av intill 1/6 av organisationernas årliga ersättningssumma (såvida veckounderstödet ej överstiger 10·80 kr.) (I budgeten 1913—14: 1 260 000 kr. reserverade för detta ändamål.)	6·30 kr. (1 shilling per dag) veckounderstöd (genom arb.förm. [3]) från andra till 15:de veckan under året, om den arbetslöse: a) under de sista 5 åren arbetat i försäkringspliktigt yrke minst 26 veckor varje år; b) ej blivit arbetslös varken genom strejk eller eget förvållande; c) ej erhåller likvärdigt arbete genom förmedling av arb.förm. För arbetslösa under 17 år intet, för 17—18-åriga halvt understöd.	Kostnadsfritt inför: a) försäkringstjänsteman vid vederbörande arb.-förmedl.anstalt; b) skiljedomstol, paritetiskt sammansatt; c) opartisk ämbetsman.	Storbritannien.
Årsbidrag . . . 30 600 000 kr. {Inkomst 41·4 mill. kr. Årligt statsbidrag 10 800 000 »	Utgifter: 4 256 244 kr. för c:a 400 000 fall (i genomsnitt per fall 9 kr. för 10 dagar vid 16 arbetslöshetsdagar, i det nära 1/3 av fallen avvecklades under väntveckan). Arbetslöshetssiffra: i genomsnitt 3·5 % (byggnadsindustri 5 %, skeppsbyggnadsindustri 3·1 %).	Av sammanlagt 420 802 ansökningar avslogos av ovanstående instanser resp.: a) 37 424 = 8·9 %; b) 2 907 = 8 % av fallen a); c) 49 fall.	
Olika enligt de olika kassornas statuter. Enligt § 6 i lagen måste arbetslöshetskassan upptaga även icke organiserade arbetare (utan rösträtt), tillhörande yrket, men kan pålägga dem 10—15 % högre bidrag till de av yrkesföreningen bestridda förvaltningskostnaderna. Statsbidrag genom återbärande av 1/3 (före 1908 1/4) av de årliga utgifterna för understöd med utdebitering av 2/3 av detta bidrag på de kommuner, där de understödda vistats.	Olika enligt de olika kassornas statuter, men enligt lag inskränkta till norska medborgare och sådana, som varit bosatta i Norge de sista 5 åren. (Se även spalt 3.)	Kostnadsfritt inför: a) kassans styrelse; b) vederbörande departement.	Norge.

försäkringslagstiftning i vissa europeiska stater, utarbetad av Kaiserl. Statistisches Amt i Berlin och inmande belopp äro evalverade i svenskt mynt. — [2] Statistiken avser endast 1:sta halvåret 1913, då underde hittills varande resultaten inga bindande slutsatser dragas, så mycket mindre som det ekonomiska i genomsnitt under de sista 10 åren). — [3] Enligt art. 105 i lagen kunna fackorganisationerna själva övertaga 3/4 av föreningens prestationer. (Hittills hava 105 organisationer med 539 795 försäkringspliktiga medarbetare, som förut icke utbetalade understöd vid arbetslöshet).

I. Länder med lagstadgad reglering (forts.).

Land.	Beskaffenhet.	Omfattning.	Organisation.
Norge.			strejk och lockout), dubbelförsäkring och för de första 3 dagarna av arbetslösheten. b) Understöd först efter halvårigt medlemskap och halvårig betalning av bidrag, intill halva den inom yrket vanliga daglönen och intill högst 90 dagar under året. c) Vid otillräckliga kassamedel särskild utdebitering eller nedsättning av understödsbeloppen.
	Statistik 1912	2·4 mill. inv. — 0·4 mill. lönearbetare.	19 $\left\{\frac{17 \text{ arbetar-}}{2 \text{ biträdes-}}\right\}$ kassor med 27 000 medlemmar (c:a 50 % av hela antalet organiserade arbetare).
Danmark.	Frivillig försäkring . . (Lag d. $^{9}/_{4}$ 1907, i kraft sedan d. $^{1}/_{8}$ 1907.)	Fackorganisationer, som lämna sina medlemmar stadgeenligt arbetslöshetsunderstöd.	»Registrerade arbetslöshetskassor» i förening med offentlig arbetsförmedling. (Lag d. $^{29}/_{4}$ 1913.) Villkor för erkännande från statens sida: 1. Från fackorganisationen skild kassaförvaltning. 2. Begränsning av kassan till yrke och område. 3. Minst 50 medlemmar; inga $\left\{\frac{\text{under 18}}{\text{över 60}}\right\}$ års ålder få upptagas. 4. Understöden måste i statuterna vara reglerade på följande sätt: a) Intet understöd vid förmedling av lämpligt arbete, självförvållad arbetslöshet (inklusive strejk och lockout), dubbelförsäkring och för de 6 första dagarna. b) Understöd först efter ettårigt medlemskap och ettårig betalning av bidrag, intill $^{2}/_{3}$ av den inom yrket vanliga daglönen, dock ej under 0·50 kr. och ej över 2 kr. samt intill minst 70 dagar om året. c) Vid otillräckliga kassamedel extra bidrag.
	Statistik 1912	2·8 mill. inv. — 0·5 mill. lönearbetare.	55 kassor med 120 289 medlemmar (60 % av de försäkringsmöjliga d. v. s. samtliga lönarbetare).

A) Utom Tyskland.

I. Länder med lagstadgad reglering (forts.)

Försäkringsbidrag.	Ersättningar.	Tvisters avgörande.	Land.
Arbetsgivarna befriade från bidrag, eftersom de i Norge bidraga till den obligatoriska arbetarsjuk- och olycksfallsförsäkringen. Medlemsbidrag . . 186 252 kr. Inkomst Stats- bidrag 36 309 » 222 561 kr. Kommunala Totalförmögenhet 387 545 kr.	Utgifter 144 781 kr.		Norge.
Olika enligt de olika kassornas statuter (1912 mellan 4·80 och 26 kr.; årsbidrag i genomsnitt 12 kr.) Statsbidrag (obligatoriskt): 1/3 av bidragen. Kommunalt bidrag (fakultativt): intill 1/6 av bidragen. Bidrag . . . . . 1·3 mill. kr. Inkomster: 2·5 m. kr. Statsbidrag . . . . 0·8 » » Kommunala bidrag 0·4 » » Reservfond: 2·4 m. kr. 1907—1912: *Totalinkomst* 9·6 mill. kr. (54 % bidrag, 32 % statsbidrag, 14 % kommunala bidrag.)	Olika enligt de olika kassornas statuter (dagunderstöd från 0·50 till 2 kr. för intill 70—160 dagar, alltefter medlemskapets varaktighet). Ersättningar: 1·7 mill. kr. (*i genomsnitt per medlem* 26 arbetslöshetsdagar, därav c:a hälften ersatta). 1907—1912: Ersättningar 6·5 *mill.* kr.	Kostnadsfritt inför: a) kassans styrelse; b) kommunal nämnd; c) ministern.	Danmark.

II. Frivillig arbetslöshetsförsäkring av fackorganisationer med offentlig subvention[1] men

Land.	Område.	Fackorganisationer.	Medlemmar.	Bidrag.	Understöd.	Arbetslösa.
Luxemburg.	260 000 inv.—55 000 arb. 1909	8	800	1 728 kr.	1 296 kr.	
Frankrike.	40 mill. inv.—10 mill. arb.					
	a) staten 1912	114	49 595		150 866 (133 762*) kr.	8 429
	b) staten 1911	114	48 089		161 394 (148 854*) kr.	8 609
	c) 12 departement 1911 .	209				
	d) 51 städer† 1911 . . .					
	b) c) d) tillsammans . .					
Nederländerna.	5·9 mill. inv.—1·5 mill. arb. 1912	281	29 313		75 287 kr. (138 392 kr. inklusive understöden).	
Belgien.	7·4 mill. inv.—2·1 mill. arb. (1 mill. industriarb.) 1912					
	a) staten	Dels de av kommunerna understödda organisationerna, dels andra.				
	b) 5 provinser					
	c) 61 kommuner	401	103 537 av 307 organisationer, som lämnat uppgifter.		208 935 kr.	29 203 (27 081*)
	d) 31 kommuner	31			14 684 »	1 569 (1 569*)
	e) kommuner (9)	Enstaka sparare.			346 »	22
	f) kommuner	7 sparföreningar.			448 »	40
	a)—f) tillsammans . . .	439				
Schweiz.	3·8 mill. inv.—0·8 mill. arb.					
	Kanton S:t Gallen 1913 .	8				
	(Lag d. 19/5 1894.) 1911 .	4				
	Kanton Genf 1911 . . .	12				
	(Lag d. 6/11 1909.) 1910 .	10				
	Kanton Basel-Stadt 1912 (Lag d. 16/12 1909.)	5				

[1] Det s. k. Gent-systemet.

A) Utom Tyskland.

utan lagstadgad reglering.

Subventioner. Kommun.	Subventioner. Stat.	Arbetslöshetsdagar (ersatta).	Förvaltningskostnader.	Anmärkningar.	Land.
Kredit på 1 080 kr. av vardera				Fördelning till 1/3 efter medlemsantal, bidragssumma, ersättningar.	Luxemburg.
80 945 kr.	34 230 kr. 36 523 » Depart.: 13 356 kr. 84 109 kr.			* Understöd, för vilket ersättning lämnats. † Därav 21 städer med statuarisk reglering av understöden. Staten har d. 22/4 1905 årligen beviljat anslag av 72 000 kr. Statsbidrag till understödet per dag (högst 1·44 kr.): högst 20 % avdelnings- / 30 % vid förbunds- kassor intill 60 dagar.	Frankrike.
63 105 kr.				Bidrag 0·75—0·90 kr. till dagunderstödet för 50—60 dagar. Dessutom frivillig kassa i Dortrecht, hittills utan medlemmar, ej upptagen i III. * Lagförslag d. 9/3 1907 betr. statssubvention ännu vilande.	Nederländerna.
	17 936 kr. Prov. 35 878 kr.			Staten och provinserna understödja delvis de kommunala arbetslöshetsfonderna. Utom de 5 prov. under b) hade ännu en provins beviljat, men ej utbetalt ett anslag på 1 800 kr.	
		229 089 (208 890 *) 11 797 (9 145 *) 481 522	14 003 kr.	c) Understöd till de av fackföreningar understödda. d) Understöd till fackföreningarna själva. * De arbetslösa och de arbetslöshetsdagar, för vilka de kommunala understöden utbetalades. e) Kommunerna med understöd åt inf) sättare och sparkassor äro medtagna i c) och d).	
106 117 kr.	53 814 kr. 159 931 kr.			C:a 252 000 organiserade arbetare inom fackföreningarna.	Belgien.
	1 922 kr.			Bidrag 50 % till dagunderstödet.	
	342 »				
	1 406 »			Bidrag 60 % till dagunderstödet.	
	1 687 »			* För 2 584 arbetslöshetsdagar.	
	2 457 »			Bidrag 40—50 % till dagunderstödet.	Schweiz.

II. Frivillig arbetslöshetsförsäkring av fackorganisationer med offentlig subvention men

Land.	Område.	Fackorganisationer.	Medlemmar.	Bidrag.	Dagunderstöd.	Arbetslösa.
Schweiz.	Kanton Appenzell . . .	3				
	» » 1912 .	3				
Italien.	34·7 mill. inv.—10·5 mill. arb.					
	a) 2 städer					
	b) 1 stad 1910	Sparkassa.	795 sparare.	C:a 8 640 kr.		542

III. Offentliga, frivilliga arbetslöshetsförsäkringskassor.

Land.	Område.	Fackorganisationer.	Medlemmar.	Bidrag.	Dagunderstöd.	Arbetslösa.
Schweiz.	Kanton Basel-Stadt . . . (Lag d. 16/12 1909.) 1912	Arbetslöshetskassa.	1 214	6 792 kr.	24 849 kr.*	605 (563†)
	Staden Bern 1912 . . .	»	636	6 317 »	13 774 »	321
	Kanton Bern					

IV. Bidrag till fackföreningar.

Stat.	Stad och år för försäkringens inrättande.	År.	Villkor för bidragen.			Bidragens storlek och varaktighet.		
			Vilka arbetargrupper äro uteslutna?	Erforderlig vistelse på orten.	Väntetid.	I förhållande till föreningsunderstöden.	Högsta belopp för en dag.	Längsta varaktighet under året.
Preussen.	Berlin-Schöneberg 1910	1912		1 år.	högst 7 dagar.	50 %	0·90 kr.	60 dagar.

A) Utom Tyskland.

utan lagstadgad reglering (forts.).

Subventioner. Kommun.	Subventioner. Stat.	Arbetslöshetsdagar (ersatta).	Förvaltningskostnader.	Anmärkningar.	Land.
	Kredit: 1 440 kr. 1 153 »			50 % bidrag till dagunderstödet. Utom de i första spalten nämnda kantonerna hava år 1911 kantonerna Zürich och Thurgau lämnat obetydliga bidrag till en fackföreningskassa.	Schweiz.
Ränta på 216 000 kr.		5 977 (1909)		Dessutom bidrag enl. Gent-systemet genom en privat stiftelse (Società Umanitaria) i Milano.	Italien.

III. Offentliga, frivilliga arbetslöshetsförsäkringskassor.

Subventioner. Kommun.	Subventioner. Stat.	Arbetslöshetsdagar (ersatta).	Förvaltningskostnader.	Anmärkningar.	Land.
8 640 kr.	19 440 kr. Lotteri beviljat. Bidrag av 3 600 kr. utlovat.			* Dessutom bidrag ur en frivillig hjälpfond: 302 kr. † Innehavare av dagunderstöd med 15 407·5 arbetslöshetsdagar.	Schweiz.

B) Kommunal arbetslöshetsförsäkring i Tyskland.

IV. Bidrag till fackföreningar.

Anslutna fackföreningar. Antal föreningar (ortsföreningar).	Anslutna fackföreningar. Antal medlemmar.	Understöd från fackföreningarna. Understödda arbetslösa.	Understöd från fackföreningarna. Ersatta arbetslöshetsdagar.	Understöd från fackföreningarna. Understödens belopp, kr.	Kommunens bidrag, kr.	Anmärkningar.	Stat.
59		620	15 770		11 368	Dessutom understöd till insättare, se V. Även rent understöd åt andra arbetslösa genom matpoletter.	Preussen.

IV. Bidrag till fackföreningar (forts.).

Stat.	Stad och år för försäkringens inrättande.	År.	Villkor för bidragen.			Bidragens storlek och varaktighet.		
			Vilka arbetargrupper äro utesluta?	Erforderlig vistelse på orten.	Väntetid.	I förhållande till föreningsunderstöden.	Högsta belopp för en dag.	Längsta varaktighet under året.
Bayern.	Erlangen 1909 . . .	1912	Ej yrkesutbildade.	3 år.	7 dagar.	50 %	0·54 kr.	6 veckor.
	Kaiserslautern 1913 .					Fastställes för varje månad.	0·54 kr.	60 dagar.
Württemberg.	Stuttgart 1912 . . .	halvåret 1/10 1912 till 31/3 1913.		1 år.	Som i fackföreningen.	50 %, med barn 5–25 % mer.	0·90 kr., med barn 1·35 kr.	Som i fackföreningen
	Feuerbach 1913 . . .			1 år.	Som i fackföreningen.	50 %, med barn 5–25 % mer.	0·90 kr., med barn 1·35 kr.	Som i fackföreningen.
	Schwäb. Gmünd. 1911		De kroppsligen och på grund av yrke till nödhjälpsarbete lämpade.	2 år.		Ogifta: 0·36 kr. Gifta: 0·45 kr., resp 0·54 kr., högst 50 %.		6 veckor.
	Esslingen 1913 . . .			1 år.	Som i fackföreningen.	50 %	0·90 kr.	Som i fackföreningen.
Baden.	Freiburg i. B. 1910 .	1912	De kroppsligen och på grund av yrke till nödhjälpsarbete lämpade.	1 år.	5 dagar.		0·90 kr.	40 dagar.
	Mannheim 1913 . .			1 år.	Som i fackföreningen.		0·90 kr.	60 dagar.
Hessen.	Offenbach a/M. 1913			1 år.	5 dagar.		1·17 kr.	78 dagar.
Elsass-Lothringen.	Strassburg 1907 . .	1911–1912		1 år.	Som i fackföreningarna.	50 %	0·90 kr.	Som i fackföreningarna.
	Illkirch-Grafenstaden 1910	1912		d:o	d:o	d:o	d:o	d:o
	Schiltigheim			d:o	d:o	d:o	d:o	d:o
	Bischheim			d:o	d:o	d:o	d:o	d:o
	Mülhausen 1909 . .	1911		d:o	d:o	70 %, familjer 80 %.	d:o	d:o
	Ändring 1913 . . .			d:o	d:o	0·72 kr., familjer 0·90 kr.	d:o	d:o

B) Kommunal arbetslöshetsförsäkring i Tyskland.

IV. Bidrag till fackföreningar (forts.).

Anslutna yrkesföreningar.		Understöd från yrkesföreningarna.			Kommunens bidrag, kr.	Anmärkningar.	Stat.
Antal föreningar (ortsföreningar).	Antal medlemmar.	Understödda arbetslösa.	Ersatta arbetslöshetsdagar.	Understödens belopp, kr.			
18		73	1 797		930	Dessutom försäkringskassa, se VI.	Bayern.
54		776	36 568 inklusive insättare.	59 420	Årligen 9 000 beviljade, 8 771 (inklusive) utbetalade.	Dessutom bidrag till insättare, se V.	Württemberg.
					Årligen 900 (inklusive sparare).	Dessutom bidrag till insättare.	
					Årligen 900 (inklusive försäkringskassa).	Dessutom försäkringskassa, se VI. I verksamhet sedan d. 1/4 1913.	
						I verksamhet sedan d. 15/10 1913.	
10	1 892 (av 9 föreningar).	518	7 227	9 260	1 675	Dessutom bidrag till insättare, se V.	Baden.
						Dessutom rent understöd till andra arbetslösa. I verksamhet sedan d. 1/7 1913.	
							Hessen.
36	7 444	627 *	7 449†	17 956	5 477	* D. v. s. understödsfall. Antalet understödda personer uppgick till 288. † Blott de dagar, för vilka stadens bidrag utbetalades.	Elsass-Lothringen.
20		194 *	2 460†		2 080	* Av staden erhöllo därav 93 understöd. † Blott de dagar, för vilka stadens bidrag utbetalades.	

V. Bidrag till sparföreningar och insättare.

Stat.	Stad och år för försäkringens inrättande.	År.	Villkor för bidragen.			Bidragens storlek och varaktighet.		
			Vilka arbetargrupper äro uteslutna?	Erforderlig vistelse på orten.	Väntetid.	I förhållande till egna utbetalningar.	Högsta belopp för en dag.	Längsta varaktighet under året.
Preussen.	Berlin-Schöneberg 1910	1912	Kvinnliga.	1 år.	högst 7 dagar.	50 %	0·90 kr.	60 dagar
Württemberg.	Stuttgart 1912 . . .	halvåret 1/10 1912 till 31/3 1913.	Gifta och icke med regelbundet arbete sysselsatta kvinnor.	1 år.	6 dagar.	50 %, med barn 5–25% mer.	0·90 kr., med barn 1·35 kr.	50 dagar.
	Feuerbach 1913 . . .		d:o	d:o	d:o	d:o	d:o	d:o
Baden.	Freiburg i. B. 1910 .	1912				50 %	0·90 kr.	

VI. Offentliga, frivilliga arbetslöshetsförsäkringskassor.

Stat.	Stad och år för försäkringens inrättande.	År.	Villkor för understöden.				Antal bidrags- (risk-) klasser.	Veckobidrag.	
			Vilka arbetargrupper äro uteslutna?	Erforderlig vistelse på orten.	Väntetid till förvärvande av rätt till understöd.	Väntetid efter arbetslöshetens inträde.		för de försäkrade, öre.	för de återförsäkrade, öre.
Preussen.	Köln 1896 . . . . . Helt ombildad 1911.	1/7 1912 till 30/6 13.	Arbetare med en genomsnittlig dagsinkomst av intill 2·25 kr. Hemarbetare.	a) Försäkrade 13 veckor, b) återförsäkrade 1 år.	52 veckobidrag.	6 dagar. 6 dagar.	3 (I till III).	Tariff A. B. I 14 18 II 18 27 III 41 54, för medlemmar över 60 år högre.	4 9 27

B) Kommunal arbetslöshetsförsäkring i Tyskland.

V. Bidrag till sparföreningar och insättare.

Anslutna.			Inbetalningar.		Utbetalningar.		Antal därigenom ersatta arbetslöshetsdagar.	Kommunens bidrag, kr.	Anmärkningar.	Stat.
Enskilda insättare.	Sparföreningar.	Antal medlemmar.	Antal insättare.	Belopp, kr.	Antal uttagare.	Belopp, kr.				
172			172		56		987	888	Se IV.	Preussen.
22	2				22	Ingår i översikt IV.			Se IV. * Högsta belopp insättningar 90 kr. Se IV.	Württemberg.
					8	133		59·85	* Högsta belopp insättningar 36 kr.	Baden.

VI. Offentliga, frivilliga arbetslöshetsförsäkringskassor.

Understödets storlek och varaktighet.		De försäkrades antal.			Bidrag.		Kassans ersättningar.		Kommunala bidrag, kr.	Anmärkningar.	Stat.
Belopp för dagen, kr.	Längsta varaktighet under året.	Enskilda försäkrade.	Återförsäkrande föreningar.[1]	Medlemmar (återförsäkrade.)	För enskilda försäkrade, kr.	För föreningar, kr.	Till enskilda försäkrade, kr.	Till återförsäkrade, kr.			
a) Försäkrade. Tariff A: 1·35 för de 20 första dag., 0·68 för de 40 följ. dag. Tariff B: 1·80 för de 20 första dag., 0·90 för de 40 följ. dag. b) Återförsäkrade. 0·68 till 1·35 efter antalet veckobidrag.	högst 60 ggr denna sats.	Högsta antalet 189, därav på grund av resterande bidrag strukna 38, återstå 151.	25	11 105	4 612	17 253	5 402	21 418	54 339	Understödda enskilda försäkrade: 14, återförsäkrade: 2 121. Ersatta arbetslöshetsdagar för de enskilda försäkrade: 472, för de återförsäkrade: 31 731.	Preussen.

[1] Fackföreningar i Cöln.

VI. Offentliga, frivilliga arbetslöshetsförsäkringskassor (forts.).

Stat.	Stad och år för försäkringens inrättande.	År.	Villkor för understöden.				Antal bidrags-(risk-) klasser.	Veckobidrag	
			Vilka arbetargrupper äro uteslutna?	Erfordrlig vistelse på orten.	Väntetid till förvärvande av rätt till understöd.	Väntetid efter arbetslöshetens inträde.		för de försäkrade, öre.	för de återförsäkrade, öre.
Bayern.	Kaiserslautern 1912 .		Gifta kvinnor.		52 veckobidrag.	7 dagar.	4 (I till IV).	Gifta. Ogifta. I 18 27 II 29 43 III 43 65 IV 54 81 Inträdesavgift: 45.	
Württemberg.	Schwäb. Gmünd. 1911		De kroppsligen och på grund av yrke till nödhjälpsarbete ägnade. — Gifta kvinnor.	1 år.	52 veckobidrag.	7 dagar.	2 (I till II).	Gifta. Ogifta. I 18 27 II 32 47 Inträdesavgift: 45.	

Kortare meddelanden.

— Kollektivavtal m. m. —

Kollektivavtal träffade genom Norska arbetsgivarföreningen under år 1913. Inalles ingingos under 1913 78 kollektivavtal genom Norska arbetsgivarföreningen, omfattande 363 arbetsställen och 11 090 arbetare; 56 av dessa avtal gällde enskilda företag, under det att 22 gällde för flera arbetsplatser.

En jämförelse med förhållandena under föregående år visar följande resultat:

		1911.	1912.	1913.
Antal ingångna avtal		124	93	78
därav	för enskilda företag	103	50	56
	för flera arbetsplatser	21	43	22
Avtalen omfatta	antal arbetsställen	355	374	363
	antal arbetare	31 338	15 949	11 090

Härav framgår, att såväl under 1911 som under 1912 antalet ingångna avtal var större än under 1913. Medan under de två förstnämnda åren jämförelsevis många avtal ingingos inom de viktigaste industrigrenarna, är det särskilt inom hantverksyrkena, som de nya avtalen under 1913 tillkommit; av de 363 ingångna avtalen föllo nämligen ej mindre än 283 d. v. s. 78 % inom hantverket. De viktigaste av dessa avtal träffades inom:

B) Kommunal arbetslöshetsförsäkring i Tyskland.

VI. Offentliga, frivilliga arbetslöshetsförsäkringskassor (forts.).

Understödets storlek och varaktighet.		De försäkrades antal.			Bidrag.		Kassans ersättningar.		Kommunala bidrag, kr.	Anmärkningar.	Stat.
Belopp för dagen, kr.	Längsta varaktighet under året.	Enskilda försäkrade.	Återförsäkrande föreningar	Medlemmar (återförsäkrade).	För enskilda försäkrade, kr.	För föreningar, kr.	Till enskilda försäkrade, kr.	Till återförsäkrade, kr.			
Ogifta 1·08. Gifta 0·72.	60 dagar.								Ingår i översikt IV.	I verksamhet sedan d. ¼ 13. Dessutom bidrag till yrkesföreningar, se IV.	Bayern.
Ogifta 0·68. Gifta 0·45.	6 veckor.								Ingår i översikt IV.	I verksamhet sedan d. ¼ 12. Dessutom bidrag till yrkesföreningar, se IV.	Württemberg.

	Antal arbetsplatser.	Antal arbetare.	År för avtalets upphörande.
Typograffacket (hela landet)	88	ca 2 000	1919
Bokbinderifacket (Kristiania)	28	» 510	1919
Skrädderifacket »	24	» 280	1917
Bagerifacket »	42	» 380	1916
» (Trondhjem)	21	» 80	1916
» (Stavanger)	10	» 30	1916
Timmermansfacket (Bergen)	14	» 90	1915
Byggnadssnickarfacket (Bergen)	9	» 30	1915
Rörläggarfacket (Trondhjem)	3	» 55	1915

Inom industrien ingingos under året avtal för 80 arbetsställen med 7 480 arbetare, därav 19 sågverk och hyvlerier med 3 450 arbetare. För övrigt ingingos avtal med en hel del elektrokemiska anläggningar, mjölkkondenseringsfabriker och andra företag.

Med hänsyn till tiden för de under år 1913 ingångna avtalens upphörande ställer sig fördelningen sålunda:

Antal avtal.	År för avtalens upphörande.	Antal avtal.	År för avtalens upphörande.
1	1914	9	1917
11	1915	1	1918
54	1916	2	1919

Sammanlagt funnos vid 1913 års utgång 311 avtal i kraft, ingångna genom Norska arbetsgivarföreningen och omfattande 1 320 arbetsställen med 72 310 arbetare. Enär vid årets utgång 1 568 företag med 79 596 arbetare voro anslutna till arbetsgivarföreningen, hade följaktligen vid återstående 248 företag med 7 286 arbetare kollektivavtal icke träffats genom arbetsgivarföreningen. En del av dessa företag hade dock på egen hand träffat avtal.

(Meddelelser fra Norsk Arbeidsgiverforening.)

— Arbetarskyddslagstiftning. —

Hemarbetslagstiftning inom den tyska tobaksindustrien. Den 17 november 1913 utfärdade förbundsrådet en förordning rörande tillverkning och sortering av cigarrer samt bearbetning av tobak i hemmet. Förordningen gäller dels sådana arbetsställen, där föreståndaren sysselsätter blott medlemmar av sin egen familj, dels sådana, där flera arbetare sammanslutit sig utan att stå under en arbetsgivares ledning.

Arbetslokalerna, där ifrågavarande arbeten försiggå, skola fylla följande villkor. De få ej ligga mer än 50 centimeter under markens nivå, därest de äro belägna i källarvåningen, och om de äro inrymda på vinden, skola väggar och tak vara väl uppförda. De skola hava en höjd av minst 2·5 meter, hava goda golv, vara försedda med fönster mot det fria, som kunna öppnas med halva sitt ytinnehåll samt äro tillräckligt stora för att medge en tillfredsställande utluftning och ventilering av lokalerna. Dessa skola vidare, ifall de tagas i bruk enbart för arbetet, innehålla i regel minst 7 kubikmeter luft för varje arbetare, i annat fall 10 kubikmeter. — I sovrum får ingen tobakshantering förekomma; ej heller få råvaror eller fabrikat i dem magasineras. Efter särskilt tillstånd kan dock en viss minimikvantitet av bearbetade tobaksblad där få sammanrullas. I boningsrum, kök och arbetslokaler får tobak handhavas endast i fuktigt tillstånd, och torkning därav får förekomma, blott om betryggande åtgärder mot hälsofarliga följder äro vidtagna. I dessa lokaler får blott så mycket tobak förvaras, som åtgår till tillverkningen för en dag eller, om slutna behållare användas, för en vecka. Samma bestämmelser gälla för färdiga cigarrer.

Barn, som deltaga i arbetet, skola ha fyllt 12 år och få sysselsättas blott för sina föräldrars räkning. Barn, som fyllt 13 år och icke äro skolpliktiga, samt ungdom mellan 14 och 16 år få ej hållas i arbete mellan kl. 8 på kvällen och kl. 8 på morgonen. Vid middagen skola de ha två timmars rast. De skola ha ledighet sön- och helgdagar samt på tider, som av de kyrkliga myndigheterna blivit fastställda för konfirmationsundervisning o. d.

Personer, behäftade med vissa sjukdomar få ej arbeta i detta yrke. Det är förbjudet att bearbeta tobaken med munnen eller att på något sätt låta den komma i beröring med saliven samt att spotta på golvet.

När ett arbete av ifrågavarande slag skall igångsättas, åligger det den person, som disponerar arbetslokalerna, att göra anmälan hos platsens polismyndighet, som då utfärdar ett intyg med innehåll, att lokalerna uppfylla de å dem ställda villkoren. Detta intyg skall företes varje gång polisen eller yrkesinspektörerna framställa begäran därom.

Fabrikörer, som låta utföra arbeten i tobaksbranschen utom sina fabriker, skola tillse, att för vederbörande arbetslokaler äro utfärdade dylika intyg, samt minst en gång varje halvår förvissa sig om, att lokalerna uppfylla de laga villkoren.

Förordningen träder i kraft den 1 juli 1914.

Förbud mot vit fosfor i Mexiko. Den 26 juni 1913 utfärdades i den mexikanska staten Veracruz-Llave ett förbud mot införsel, tillverkning och försäljning av tändstickor med vit fosfor. Ett dylikt förbud existerar utom i förbundsområdet och territorierna även i staterna Puebla, Mexiko och Veracruz.

(Soziale Rundschau.)

Lag angående kvinnors och minderårigas arbete i Grekland. Den i februari 1912 utfärdade lagen om kvinnors och minderårigas arbete har genom en förordning av den 27 augusti 1913 erhållit gällande kraft. Lagen skall tillämpas å alla industriella och merkantila företag. Undantag göres endast för jord- och skogsbruk med binäringar.

Barn mellan 10 och 12 år få användas till arbete under högst 3 timmar per dag, dock endast under föräldrars eller förmyndares ledning eller tillsammans med familjemedlemmar. Kvinnor och minderåriga få i allmänhet ej användas till rengöring eller smörjning av i gång varande maskiner, till att bära eller skjuta tyngre bördor och till arbeten vid skär- och huggmaskiner. Inom hälsovådliga industrier få minderåriga under 16 år samt kvinnor under 18 år ej sysselsättas. Barnsängskvinnor skola åtnjuta vila under 8 veckor, därav minst 4 veckor efter förlossningen. För barn under 14 år är arbetstiden högst 6 timmar, för minderåriga under 18 och kvinnor högst 10 timmar, under lördagar högst 8 timmar. Under arbetstiden skola förekomma raster på sammanlagt minst 2 timmar, under lördagar minst 1 timme, för barn ½ timme. Kvinnor och minderåriga få ej hållas till arbete mellan kl. 9 e. m. och 5 f. m.

Vid särskilda tillfällen, såsom olycksfall, säsongarbete och utomordentlig anhopning av arbete, medgiver lagen undantag från ovannämnda bestämmelser, varom arbetsgivaren skall ansöka hos polismyndigheten.

Söndagsarbete ävensom arbete på julaftonen, på dagen för oavhängighetsfesten och på påskdagen är förbjudet för kvinnor av alla åldrar och för ynglingar under 16 år. Undantag medgives vid force majeur, vid arbeten anordnade av offentlig myndighet eller i det allmännas intresse ävensom sista söndagen i december, söndag som eventuellt infaller närmaste dagarna före jul, nyår och oavhängighetsfesten samt marknadsdagar.

Varje arbetare och arbeterska under 16 år skall innehava en s. k. arbetsbok, som kostnadsfritt utställes av den kommun, där företaget är beläget eller där den minderårige har sin hemort. Över de utställda arbetsböckerna hava kommunerna att föra ett löpande register, varav ett utdrag skall insändas till vederbörande ministerium. Läkarbetyg, som utvisar, att den minderårige är frisk, vaccinerad och lämplig till visst arbete, skall ävenledes medfölja arbetsboken. Dylikt intyg skall förnyas vid ombyte av arbete. Arbetsgivaren skall anteckna datum, då den minderårige tillträtt och lämnat arbetet. Boken skall förvaras av arbetsgivaren, som på anfordran har att uppvisa den för yrkesinspektören. Vid arbetsförhållandets upphörande erhåller arbetaren boken tillbaka.

Arbetsgivaren är skyldig lämna polismyndigheterna uppgift å av honom antagna kvinnor och minderåriga under 18 år med angivande av namn och yrkesspecialitet. Arbetsgivare, som sysselsätter mer än 15 minderåriga eller kvinnor, skall föra en förteckning över hos honom sysselsatta arbetare med uppgift å datum, då arbetsbok blivit utställd, kommun, som utställt boken, jämte datum för arbetares antagande.

På synligt ställe i arbetslokalen skall uppsättas ett anslag, innehållande uppgift å tiden för arbetets början och slut, raster och arbetsdagar ävensom ett utdrag ur lagens bestämmelser. Liknande föreskrifter gälla även för handelsrörelse.

Alla rum, i vilka kvinnor och minderåriga arbeta, skola fylla vissa lagstadgade fordringar med avseende på hygien och säkerhet. Yrkesinspektören kan förbjuda arbetarna att uppehålla sig i arbetslokalen under rasterna. För personer, som sysselsättas med butiks- eller kontorsarbete, skall tillräckligt antal sittplatser finnas. Överträdelser mot givna föreskrifter äro belagda med i lagen angivna straff.

(Soziale Rundschau.)

— Socialförsäkring. —

Svenska ålderdomsförbundets sjukkassa. Såsom förut i denna tidskrift meddelats (årg. 1913, sid. 414), beslöt Socialstyrelsen den 19 maj 1913 att hos domhavanden i Gästriklands domsaga göra ansökning om åläggande för Svenska ålderdomsförbundets sjukkassa att träda i likvidation. Anledningen till denna åtgärd var, att kassan icke ställt sig till efterrättelse Socialstyrelsens tidigare meddelade anvisning att före den 1 maj 1913 styrka, att all under år 1912 förfallen

sjukhjälp till kassans medlemmar blivit i föreskriven ordning utbetald. Före utgången av den av rätten utsatta tiden verkställdes emellertid av sjukkasseinspektören en undersökning av kassans räkenskaper, därvid framgick, att kassan numera på ett nöjaktigt sätt fullgjort sina skyldigheter till de medlemmar, vilka haft rätt till sjukhjälp från kassan för år 1912. På grund härav har Socialstyrelsen återtagit sin ansökning om kassans försättande i likvidation.

Understödsföreningarna och räntefoten. Under föregående år ingav Göteborgs allmänna understödsförening till Socialstyrelsen ansökning om kassans registrering enligt lagen om understödsföreningar den 29 juni 1912 med godkända stadgar. Vid prövning av grunderna för premieberäkningen fann Socialstyrelsen emellertid, att denna verkställts på grundval av en räntefot av 4 procent. Ehuru Socialstyrelsen ansåg, att, om beräkningsgrunderna i övrigt äro betryggade, premier och premiereserv kunna beräknas efter en räntefot av 4 procent, beslöt Styrelsen dock, vid det förhållande att Kungl. Maj:t avslagit framställning av försäkringsbolag att få beräkna premier och premiereserv för livförsäkring enligt en räntefot av 4 procent, vägra föreningen den sökta registreringen.

Beträffande detta Socialstyrelsens beslut uttalade föredragande byråchefen en avvikande mening, under anförande av, att han å ena sidan vore av den uppfattning, att en räntefot av 4 procent vore betryggande för fullgörande av föreningens utfästelser, och å andra sidan ansåge, att den verksamhet, som utövades av Göteborgs allmänna understödsförening, icke blott till omfattningen utan även i viss grad till arten skilde sig från den affärsmässigt drivna försäkringsrörelsen.

Göteborgs allmänna understödsförening har sedermera hos Konungen besvärat sig över Socialstyrelsens beslut i denna fråga. Det slutliga avgörandet i saken har ännu icke ägt rum. Vid besvärsmålets remitterande till Socialstyrelsen har Styrelsen emellertid förklarat sig icke hava något att erinra emot ett upphävande av det överklagade beslutet, därest Kungl. Maj:t skulle finna, att en räntefot av 4 procent skulle kunna, i allmänhet eller under vissa förutsättningar, tillämpas vid premieberäkning för livförsäkring.

Riksförsäkringsanstaltens verksamhet 1913. Riksförsäkringsanstalten har under år 1913 utfärdat nya försäkringsbrev och förnyelsekvitton å förut gällande försäkringar för ett provisionellt antal arbetare av 137 838 mot 116 911 år 1912. Dessa siffror avse antalet utan avdrag av annullationer. Efter sådant avdrag uppgår antalet till cirka 133 000 år 1913 mot 108 347 år 1912. Premieinkomsten under 1913 har uppgått till omkring 775 000 kr. mot 628 057 kr. föregående år. Under samma tid hava 9 110 olycksfall (7 721 år 1912) anmälts till anstalten, till begravningshjälp för 76 dödsfall ha utanordnats 4 800 kronor, för livräntor åt änkor och barn samt invalida arbetare ha utanordnats 335 516·46 kronor samt för sjukhjälpsersättningar 252 372·86 kronor, tillsammans 592 689·32 kronor. Antalet inköpta livräntor under nämnda period har utgjort 104. Utlåtanden, som enligt § 15 av lagen den 5 juli 1901 begärts av arbetsgivare och arbetare samt domstol eller annan myndighet angående invaliditetsgrad för skadad arbetare, hava avgivits i 449 fall, och hava, sedan anstalten började sin verksamhet, dylika utlåtanden avgivits uti sammanlagt 3 908 fall.

— Arbetsmarknad och arbetslöshet. —

Arbetsmarknaden i England under januari 1914. Arbetstillgången var i stort sett god under januari och visade vid jämförelse med närmast föregående månad ingen nämnvärd förändring. Läget var fortfarande gott inom maskin- och skeppsbyggnadsindustrierna, och vid kolgruvorna rådde ännu mycket god arbetstillgång. Konjunkturerna fortforo att sjunka inom textilindustrien, särskilt vid bomullsväverierna. Den för denna årstid vanliga nedgången inom byggnadsindustrien fortfor, och en viss stagnation gjorde sig gällande inom tegel-, lervaru- och glasindustrierna.

Arbetsförmedlingsanstalterna rapportera alltjämt efterfrågan på arbete inom skeppsbyggnadsindustrien. Inom linneindustrien var tillgången på kvinnlig arbetskraft otillräcklig; detsamma gäller i någon mån beträffande beklädnadsindustrien och tvättinrättningarna.

Jämfört med de höga konjunkturerna vid samma tid föregående år visade sig i allmänhet någon minskning i arbetstillgången. Denna tillbakagång är särskilt anmärkningsvärd beträffande malmförädlings-, järn- och stål- samt bleck- och plåtindustrierna, och även inom maskin- och skeppsbyggnadsindustrierna var läget sämre. Arbetsmarknaden hade dessutom försämrats inom textilindustrien, isynnerhet vid bomullsväverierna, ylle- och linneindustrierna samt inom några grenar av spetsindustrien.

Lönerna inom malmförädlingsindustrien fortforo att sjunka; inom övriga industrier var ännu den uppåtgående rörelsen förhärskande.

Antalet arbetslösa inom yrken, som inbegripas under den nya arbetslöshetsförsäkringslagen, var 5·5 % i slutet av januari mot 4·6 % i slutet av sistlidne december och 5·0 % i slutet av januari 1913.

Fackorganisationer med 962 242 medlemmar (bortsett från i strejker och lockouter invecklade samt sjuka och överåriga) rapporterade 24 548 eller 2·6 % av medlemsantalet såsom arbetslösa vid slutet av januari 1914; samma procenttal rapporterades i slutet av närmast föregående månad och 2·2 % vid utgången av januari 1913.

Under veckan före den 24 januari 1914 hade, enligt inkomna svar från arbetsgivare med tillhopa 408 996 arbetare, konstaterats en minskning av 0·4 % av antalet sysselsatta arbetare och en minskning av 2·0 % av den utbetalda lönesumman jämfört med förhållandena en månad tidigare. I jämförelse med motsvarande tid föregående år hade antalet sysselsatta arbetare minskats med 1·6 % och det utbetalade lönebeloppet med 1·9 %.

(Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Frankrike under januari 1914. De ogynnsamma väderleksförhållandena och speciellt det starka snöfallet hava under månaden vållat avbrott i vinodlingsarbetet. Bland skogsarbetarna har arbetslösheten varit obetydlig och läget över huvud bättre än föregående år, då avverkningen under januari först tog sin början. Bland trädgårdsarbetarna i trakten kring Paris har ingen arbetslöshet försports.

Inom textilindustrien hava vissa tecken till nedgång ånyo framträtt. Malmförädlingsindustrien uppvisar fortfarande goda konjunkturer. Inom grafiska industrien har arbetstillgången i någon mån försämrats, särskilt i Paris. Byggnadsverksamheten, som under de föregående månaderna varit osedvanligt livlig, har omsider avstannat, varför för arbetarna inom hithörande fack vinterarbetslösheten börjat inträda. Inom läderindustrien har en viss försämring gjort sig gällande, utan att arbetslöshetsprocenten dock nått samma höga siffra som föregående år.

Bland 960 arbetarorganisationer, som besvarat de månatliga förfrågningarna angående arbetsmarknadens läge och arbetslösheten under januari 1914, hava 732 med 245 937 medlemmar uppgivit antalet arbetslösa till 12 224 eller 5·0 %, inberäknat gruvarbetarna i Pas-de-Calais, och 5·9 % utan inberäknande av dessa arbetare. Motsvarande tal för närmast föregående månad var 4·5 % och för januari 1913 6·4 %.

Arbetstillgången under januari 1914 har i jämförelse med december 1913 angivits såsom rikligare av 10 % av de redovisande fackorganisationerna, omfattande 9 % av de organiserade arbetarna, såsom oförändrad av resp. 53 och 57 % samt såsom mindre riklig av resp. 37 och 34 %.

På frågan: »Anser ni läget på arbetsmarknaden vara tillfredsställande för årstiden?» hava 505 arbetarorganisationer med 113 338 medlemmar svarat jakande och 274 med 81 166 medlemmar nekande. (Bulletin du Ministère du Travail.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under januari 1914. Arbetsmarknadens allmänna läge har under januari ytterligare försämrats och måste betecknas såsom avsevärt ogynnsammare än vid samma tid föregående år.

Vid stenkolsgruvorna i Ruhrdistriktet har avsättningen lidit avbräck på grund av den starka kölden, som hindrat sjöfarten. Vid gruvorna i Schlesien voro konjunkturerna bättre; här rådde fortfarande brist på arbetskraft. Vid brunkolsgruvorna, som huvudsakligen leverera bränsle till hushållsbruk, medförde kölden en ökad avsättning; efterfrågan på arbetare har också flerstädes överstigit tillgången. Inom tackjärnsindustrien förnimmas klagomål över, att allt för stora lager vid masugnarna bliva liggande utan avsättning. Även vid järn- och stålverken har arbets-

tillgången varit knapp, varför man stundom måst inställa ett eller annat skift; till och med i Oberschlesien har efterfrågan på arbetskraft avstannat. De mekaniska verkstäderna hava likaledes haft känning av tillbakagången; endast vid lokomotiv- och automobilverkstäderna har arbetstillgången fortfarande varit tillfredsställande. Inom den elektriska industrien rådde överflöd på ledig arbetskraft, särskilt i storstäderna. Kemisk-tekniska industrien hade däremot fortfarande i allmänhet tillräckligt att göra. Inom textilindustrien var ställningen, liksom föregående månad, otillfredsställande; från nästan hela riket ingingo meddelanden om arbetslöshet. Inom beklädnads industrierna åter har den annalkande vårsäsongen börjat göra sig gällande. Byggnadsverksamheten låg på grund av kölden fortfarande nere; särskilt i storstäderna gjorde sig arbetslösheten kännbar.

Angående arbetslösheten under januari föreligga uppgifter från 48 fackförbund med 2 000 918 medlemmar. Av dessa voro vid månadens slut 4·7 % arbetslösa mot 4·8 % vid månadens början och 3·2 % vid slutet av januari 1913.

Enligt arbetsförmedlingsanstalternas uppgifter kommo under januari 1914 på 100 lediga platser för män 236 arbetssökande mot 218 under närmast föregående månad och 191 under januari 1913. För kvinnor voro motsvarande siffror 104, 120 och 98. För männens vidkommande har arbetsmarknaden försämrats i ännu mera utpräglad grad än under samma tid föregående år. För kvinnorna har åter som vanligt någon förbättring inträtt.

(Reichsarbeitsblatt.)

Arbetslöshetsförsäkringen i Bayern. Förra årets utomordentligt stora arbetslöshet i München och Nürnberg ådagalade till fullo nödvändigheten av arbetslöshetsförsäkring. Då det emellertid visat sig, att städerna i allmänhet dragit sig för att stödja försäkringen ifråga, därest ej staten lämnade bidrag, beslöt bayerska regeringen sistlidne december att i budgeten upptaga ytterligare 75 000 Mark till den förut äskade summan av samma storlek till understödjande och uppmuntrande av den kommunala arbetslöshetsförsäkringen.

Statens bidrag skulle begränsas till $^1/_3$ och kunna indragas, närhelst det visade sig medföra ej önskade konsekvenser. För bidragets åtnjutande skulle stipuleras en del allmänna villkor, och anser sig regeringen genom deras uppställande ha brutit udden av de anmärkningar, som blivit riktade mot den kommunala arbetslöshetsförsäkringens understödjande. Beträffande försäkringens anordnande skulle städerna i övrigt äga frihet att välja den väg, som syntes dem lämpligast, och ej vara nödgade att ansluta sig till ett visst system.

Någon fara för att arbetarorganisationerna genom statsunderstödet skulle erhålla ökad finansiell styrka och sålunda stödjas i sin egenskap av kamporganisationer anser den bayerska regeringen ej föreligga. Statsbidraget skulle sätta organisationerna i stånd att i än högre grad ägna sig åt de sociala uppgifter, som det allmänna borde befrämja.

(Kommunale Praxis.)

Zürichs arbetslöshetsförsäkring. Den för Zürich planerade arbetslöshetsförsäkringen är baserad på frivillig försäkring med bidrag av arbetarna och tillskott av offentliga medel. Understöd utbetalas blott till sådana försäkrade arbetare, som äro arbetsdugliga, arbetsvilliga och utan eget förvållande arbetslösa. Dessa grundsatser gälla för såväl stadens försäkringskassa som privata försäkringskassor, vilka få understöd av staden. Stadens försäkringskassa står öppen för manliga och kvinnliga arbetare i åldern 17—60 år, som sedan 6 månader äro bosatta i staden. Den försäkrades bidrag rättar sig efter dagsinkomstens storlek, och understödsbeloppet är avpassat efter den försäkrades inkomst- och familjeförhållanden. Ensam person, som ej har anhöriga att sörja för, erhåller blott hälften mot gift. Stadens bidrag till privata försäkringskassor får ej överskrida 30 % av det från dessa kassor utbetalade understödet eller utgöra mer än 1·75 francs per dag. Det totala understöd per dag, som av kassan utbetalas, inklusive stadens bidrag får ej överstiga $^2/_3$ av den normala dagsinkomsten för de försäkrade.

Kostnaderna för försäkringen beräknas av stadens myndigheter komma att årligen uppgå till 40 à 50 tusen francs. Genom densamma bortfalla emellertid de understöd till nästan lika högt belopp, man hittills nödgats utbetala till arbetslösa.

(Soziale Praxis.)

Kommunalt arbetslöshetsunderstöd i Budapest. Magistraten i Budapest beviljade i början av år 1913 för bekämpande av arbetslösheten ett anslag på 50 000 österr. kr., för vars disposition följande bestämmelser utfärdades.

Som arbetslösa gälla arbetsdugliga i industri och handel anställda personer, som enligt lag av år 1907 äro pliktiga till sjuk- och olycksfallsförsäkring, och som utan eget förvållande blivit arbetslösa och ej kunna finna för sig passande sysselsättning.

Utesluta från understöd äro invalider, personer, som blivit arbetslösa genom strejk och lockout, under den tid arbetskonflikten varar, personer, som åtnjuta understöd från sjukkassa eller regelbundet fattigunderstöd, personer, som ej varit bosatta och haft arbete ett helt år i Budapest eller som varit arbetslösa kortare tid än två veckor före understödsansökans inlämnande, och slutligen sådana personer, som genom arbetsförmedlingsanstalt kunna erhålla passande arbete eller finna anställning vid de planerade kommunala nödhjälpsarbetena.

Som passande arbete gäller för yrkesutbildade arbetare anställning mot på orten gängse villkor inom branschen och för icke yrkesutbildade sysselsättning mot på orten gängse daglön.

Vid större tillopp av arbetslösa skola vid understödens fördelning komma i åtanke först och främst gifta personer med hänsyn därvid tagen till antalet underhållskrävande familjemedlemmar och vidare sådana ogifta personer, som hava att sörja för anhöriga eller som måste underhålla sig själva: under i övrigt lika förhållanden hava sådana företräde, som varit arbetslösa längre tid och ej åtnjutit understöd eller som sedan längre tid varit i saknad av understöd.

Understöden kunna utgå per vecka eller en gång för alla samt i penningar eller in natura. Understödet per vecka för familjeförsörjare skall vara 5 à 8 österr. kr., för ogifta personer 3 à 5 österr. kr. Utbetalningen sker varje vecka, men de understödsberättigade äro dock skyldiga att även under veckans lopp antaga anvisat, passande arbete.

(Soziale Rundschau.)

— Arbetsförmedling. —

Arbetsförmedlingen i Nederländerna. Statistiska centralbyrån i Haag har nyligen offentliggjort resultatet av en undersökning rörande de nederländska arbetsförmedlingsanstalternas organisation och arbetsmetoder; undersökningen omfattar samtliga 27 anstalter i landet, därav 21 kommunala och 6 privata. De privata anstalterna, vilka upprättats eller stå under ledning av kristliga föreningar och katolska folkförbund, voro förut talrikare, men hava under de senaste åren, sedan kommunala förmedlingsanstalter upprättats i de flesta städer, såsom nämnt, nedgått i antal till 6. Att arbetsförmedlingen i Nederländerna först på den senaste tiden ernått någon större betydelse framgår därav, att 23 av de 27 förmedlingsanstalterna tillkommit sedan 1906.

Rörande sättet för tillsättande av styrelse inom de olika anstalterna gälla skilda bestämmelser I ungefär halva antalet fall utnämnes styrelsen av kommunalrådet, i några fall ordföranden av kommunalrådet och de övriga medlemmarna av magistraten, i några fall hela styrelsen av magistraten; slutligen bildar i en anstalt magistraten själv styrelse, biträdd av en »kommission för arbetsförmedling». I många fall sker tillsättandet av styrelsemedlemmar efter förslag från arbetskamrar, arbetsgivar- och arbetarföreningar, handelskamrar m. fl. korporationer. Ordföranden, som i regel tillika är sekreterare, skall till sin ställning vara en fullt opartisk person (således varken arbetsgivare eller arbetare); av de övriga styrelsemedlemmarna är i regel hälften arbetsgivare och hälften arbetare. Vid de privata anstalterna utnämnes styrelsen av den förening, som upprätthåller anstalten; i vissa fall sammansättes den av lika antal arbetsgivare och arbetare, i andra fall dominerar endera parten.

Anlitandet av de kommunala anstalterna är alltid kostnadsfritt. I allmänhet debiteras dock kontanta utgifter för porto m. m., varjämte några av de privata anstalterna debitera arbetsgivarna en avgift på 25 cents för varje uppdrag.

De flesta arbetsförmedlingsanstalterna låta verksamheten fortsätta även vid strejk och lockout, men lämna samtidigt meddelande om detta förhållande. Ett fåtal anstalter avhålla sig helt och hållet från förmedling vid strejk och lockout, under det att en anstalt förmedlar åt arbetare, såvida strejken på grund av inhämtade upplysningar kan anses berättigad resp. lockouten oberättigad. En del anstalter erhålla direkt underrättelse om strejk och lockout genom fackföreningarna eller från arbetsgivarna.

Vid de flesta anstalter förmedlas platser åt såväl män som kvinnor, endast vid några få enbart åt män; av de förra anstalterna hava blott ett fåtal särskilda avdelningar för män och kvinnor och ett par anstalter speciella avdelningar för vissa yrkesfack.

De kommunala förmedlingsanstalterna underhållas av respektive kommuner, de privata anstalterna bestrida sina kostnader genom bidrag från vederbörande förening eller därjämte från kommunen. De mindre kommunala anstalternas inkomster uppgingo år 1912 i medeltal till omkring 2 000 kr., under det anstalterna i Haag, Rotterdam och Amsterdam åtnjöto anslag på resp. 11 000, 13 000 och 30 000 kr. I regel sysselsättas i de mindre anstalterna 1 à 2 personer, däremot i Haag 7, i Rotterdam 9 och i Amsterdam 24 personer.

Å anstalterna ingångna anmälningar bringas till intresserades kännedom genom tillkännagivande i ortstidningarna samt genom anslag i anstalternas fönster eller å särskilda anslagstavlor i olika delar av staden; endast ett fåtal anstalter begagna sig av cirkulär, vilka utsändas till arbetsgivare och fackföreningar. De privata anstalterna använda samma metoder som de kommunala med undantag av de två privata anstalterna i Haag, vilka över huvud icke offentliggöra några meddelanden om arbetsansökningar och lediga platser.

Allmänhetens uppmärksamhet söka anstalterna tilldraga sig genom reklamaffischer å offentliga byggnader och å större arbetsplatser eller genom anslag å särskilda tavlor i olika delar av staden. Dessutom anordnas offentliga föredrag samt utgivas broschyrer, vilka erinra allmänheten om förmedlingsanstalternas tillvaro.

På många platser hava arbetsförmedlingsanstalterna träffat överenskommelse med vissa yrkesföreningar om förmedling av arbete, så t. ex. i Amsterdam med bagarmästarföreningen och bageriarbetarförbundet, med teknikerförbundet samt allmänna verkmästar- och ritarföreningen, i Utrecht med teknikerföreningen och kyparföreningen samt i flera andra städer med olika fackföreningar, företrädesvis bageriarbetarföreningar.

År 1910 sammanslöto sig anstalterna i en förening med syfte att befrämja interlokal förmedling, att åstadkomma enhetlighet i de statistiska rapporterna, att företräda gemensamma intressen utåt samt att arbeta för upprättande av nya förmedlingsanstalter. Arbetsansökningar och platsanmälningar ställas i allmänhet till anstalten i Haag, vilken sedan ofördröjligen sätter sig i förbindelse med de övriga anstalterna, av vilka för närvarande alla utom fyra äro anslutna till föreningen. Sedan 1910 äger samarbete rum mellan teknikerförbundet och arbetsförmedlingsföreningen.

År 1910 anslöt sig till föreningen en arbetsförmedlingsanstalt i Homberg (Tyskland), sedermera flyttad till Oberhausen på grund av den senare stadens gynnsammare läge i förhållande till de nederländska anstalterna. Anstaltens uppgift är att lämna upplysning om arbetsmöjligheter inom nordvästra Tyskland åt holländare, som efter sin ankomst från Nederländerna anmäla sig å anstalten, ävensom att stå till tjänst med meddelanden rörande arbetsmarknaden i Nederländerna för arbetssökande utan avseende å nationalitet.

Till belysning av arbetsförmedlingsanstalternas tillväxt i Holland under de senaste åren kunna slutligen följande siffror anföras: år 1886 förmedlades 87 platser av en enda anstalt, år 1904 5 918 platser av 10 anstalter och år 1912 53 729 platser av 28 anstalter.

(Der Arbeitsnachweis.)

Arbetsförmedling för lärlingar i Tyskland.[1] Den 1 augusti 1912 började i Berlin centralbyrån för förmedling av arbete för lärlingar (Zentralstelle für Lehrstellenvermittlung) sin verksamhet. Den ledes av ett kuratorium, sammansatt av representanter för vederbörande arbetsförmedlingsanstalter, skolor, yrkesförbund, hantverkskamrar, skrån, kommuner och understödsföreningar. Grundtanken för anstaltens verksamhet är, att förmedling av lärlingsplatser alltid måste föregås av en ingående och sakkunnig rådplägning om det yrke, barnet bör välja. Varje barn måste därför jämte fadern eller modern personligen infinna sig på mottagningstiden för överläggning. Därvid tar man hänsyn till skolbildning, kroppsliga och sedliga förutsättningar, föräldrarnas levnadsomständigheter samt till utsikterna att i framtiden vinna utkomst.

[1] Se »Medd.», årg. 1912, sid. 522.

Lärlingsförmedlingen har en god hjälp av folkskolan, i det att barnen innan de avgå från densamma få under lärarens ledning ifylla ett formulär med frågor om deras kommande val av yrke. Härigenom får förmedlingsbyrån en ungefärlig överblick över den blivande efterfrågan på platser.

Under tiden mellan förmedlingsanstaltens öppnande och påsken 1913 anmälde sig i Berlin 3 106 gossar och 1 560 flickor för erhållande av förmedling. Av dessa fingo 1 955 gossar och 1 249 flickor platser. Särskild omsorg iakttages vid förmedling av hushållsplatser för flickor. En kvinnlig tjänsteinnehavare undersöker platsernas beskaffenhet, på det att de unga flickorna skola komma till sådana husmödrar, som verkligen äro villiga och kompetenta att åtaga sig dem.

Det har från början varit avsikten att utvidga byråns verksamhetsområde över provinsen Brandenburg, då det av flera skäl är önskvärt att bereda bara goda lärlingsplatser i de mindre städerna. Då i dessa städer offentliga arbetsförmedlingsanstalter i allmänhet saknas, bildas i stället kommissioner, sammansatta av representanter för lärare, hantverk och industri. Ännu har arbetet i provinsen ej burit frukt, men behovet av dylik planmässig lärlingsförmedling erkännes överallt, och myndigheterna skänka strävandena sitt stöd.

(Soziale Praxis.)

Arbetsförmedlingen i Österrike år 1912.[1] Handelsministeriets avdelning för arbetsstatistik har helt nyligen offentliggjort sin årsberättelse över arbetsförmedlingsresultatet i Österrike år 1912. Enligt denna publikation uppgick antalet ansökningar om arbete vid samtliga 904 uppgiftslämnande anstalter till 946 028 och antalet lediga platser till 891 495, av vilka 645 166 tillsattes. Samtliga ansökningar under år 1912 överstego alltså de under samma år anmälda lediga platserna med 6·1 %; över $^2/_3$ av de arbetssökande fingo anställning och bland lediga platser besattes nära $^3/_4$.

Följande sammanställning utvisar motsvarande relationstal för de närmast föregående åren:

	1907.	1908.	1909.	1910.	1911.	1912.
Antal lediga platser på 100 ansökningar	99·6	96·4	87·0	91·1	93·7	94·2
» tillsatta » » » »	67·6	67·9	65·3	66·2	68·2	68·2
» ansökningar på 100 tillsatta platser . . .	68·0	70·4	75·1	72·7	72·8	72·4

Över hälften av samtliga ansökningar om arbete, lediga platser och tillsatta platser kommo på det manliga arbetet. Förhållandet mellan ansökningar och lediga platser visar, att den kvinnliga arbetskraften var relativt mera eftersökt än den manliga, vilket också förklarar det gynnsammare förmedlingsresultatet för kvinnoarbetet. I genomsnitt kommo nämligen 4 lediga platser på 5 manliga arbetssökande, av vilka 65 % erhöllo anställning. På den kvinnliga avdelningen, varest lediga platser funnos i överskott, tillsattes 77 %. Av samtliga arbetssökande önskade 4 % lärlingsplatser; endast $^2/_5$ av dessa blevo emellertid placerade.

Följande tabell visar förmedlingsresultatet inom olika yrkesgrenar:

Yrkesgren.	Lediga platser.		Ansökningar.		Tillsatta platser.		Lediga platser	Tillsatta platser	Tillsatta platser i % av lediga platser.
	Antal.	%.	Antal.	%.	Antal.	%.	i % av samtliga ansökningar.		
Jordbruk o. skogshushållning	137 867	16·1	106 090	11·7	83 149	13·2	130·0	78·4	60·3
Industri och bergsbruk . .	418 729	48·8	503 148	55·5	340 581	54·2	83·2	67·7	81·3
Handel och samfärdsel . .	33 084	3·9	43 119	4·8	16 595	2·6	76·7	38·5	50·2
Fria yrken	7 789	0·9	8 765	0·9	4 881	0·8	88·9	55·1	62·0
Husligt arbete	259 782	30·3	245 546	27·1	183 849	29·2	105·8	74·9	70·8
Summa	**857 251**	**100·0**	**906 668**	**100·0**	**629 005**	**100·0**	**94·5**	**69·4**	**37·4**

[1] Jfr »Medd.», årg. 1913, sid. 68 och 341.

Nära hälften av alla lediga platser och mer än hälften av antalet platssökande och tillsatta platser föll alltså på industrien, inom vilken yrkesgren $^2/_3$ av de platssökande erhöllo arbete; i genomsnitt motsvarades 4 lediga platser av 5 arbetssökande. Av lediga platser besattes 81 %.

Inom jordbruket rådde en kännbar brist på arbetskraft; dock besattes 60 % av de anmälda lediga platserna.

Beträffande handeln var förhållandet mellan anbud och efterfrågan på arbetsmarknaden nästan detsamma som för industrien, men förmedlingsresultatet var för den förra yrkesgrenen betydligt sämre än för den senare, då inom handel och samfärdsel blott 39 % av de arbetssökande blevo placerade och hälften av samtliga lediga platser tillsatta.

Inom gruppen »husligt arbete» rådde på det hela taget brist på arbetskraft. Av de arbetssökande erhöllo 75 % anställning och av samtliga lediga platser tillsattes 71 %.

(Soziale Rundschau.)

Offentlig arbetsförmedling i Portugal. Den portugisiska regeringen har i Lissabon upprättat en statlig arbetsförmedlingsanstalt, som skall lyda under ministern för offentliga arbeten. Föreståndaren har till uppgift att underlätta platsanskaffning för arbetare, i tjänst anställda personer och lärlingar förmedels offentliga tillkännagivanden. Regelbundna rapporter över verksamheten komma att inflyta i vederbörande officiella tidskrift.

(Soziale Praxis.)

— Bostadsförhållanden. —

Preussisk bostadspolitik. Med anledning av framläggandet i preussiska lantdagen av förslag till bostadslag har utgivits en redogörelse för vad de preussiska städerna uträttat på bostadsväsendets område.

Av densamma framgår, att av de 122 preussiska städer med över 25 000 invånare, redogörelsen omfattar, 70 hava särskild byggnadsordning; i de övriga regleras byggnadsväsendet genom hela provinsen eller distriktet omfattande byggnadsordningar. I flertalet fall datera sig byggnadsordningarna från de senare åren; endast 15 procent av antalet hava tillkommit före år 1900.

Mer än 50 % av städerna hava i sina byggnadsordningar infört särskilda bestämmelser till förmån för småhägenheter.

Bostadsinspektion finnes i 65 städer. Föremål för inspektionen äro antingen alla bostäder eller ock endast småhägenheter och inneboenderum, i en del fall dock därjämte rum, som bebos av tjänstefolk.

Kommunal eller av kommunen understödd bostadsförmedling finnes i 25 städer.

I 17 städer har kommunen själv byggt bostäder för allmänheten (och ej blott för i stadens tjänst anställda personer); av dessa hava 16 tillsammans uppfört 187 hus med 991 bostäder. De flesta småhusen hava byggts av Bielefeld, som har 28 enfamiljs- och 13 tvåfamiljshus, samt av Recklinghausen med 24 enfamiljshus. De flesta bostäderna hava Essen (201 i 16 hus), Gleiwitz (101 i 17 hus) och Remscheid (112 i 25 hus) skapat. För övrigt har uppförandet av småhus understötts av 38 städer genom upplåtelse av mark till billigt pris. 10 städer hava i samma syfte utlämnat mark på 60—99 års arrende; den årliga arrendesumman uppgår i regel till 2 à 4 % av markens värde. För att underlätta realkrediten finnas i 34 städer hypoteksanstalter med bostadspolitiskt ändamål; av dessa hava blott 7 ej uttryckligen till syfte att främja uppförandet av småhus och småhägenheter. 38 städer äro innehavare av aktier eller andelar i byggnads- och bostadsföreningar. 30 städer slutligen bevilja småhus och småhägenheter lättnader i fråga om bidragen till gatuanläggningskostnader, i regel genom medgivande av uppskov med deras erläggande, mera sällan genom deras nedsättning eller efterskänkande.

(Kommunale Praxis.)

Bostadspolitisk lagstiftning i Sachsen. I slutet av januari månad i år utkom i Sachsen en förordning, som avser att befordra byggandet av småhägenheter.

I detta syfte hava fordringarna på gatornas bredd, husväggarnas styrka, brandmurarnas och trappornas beskaffenhet o. s. v. blivit betydligt nedsatta. I en del fall fordras sålunda en gatubredd av endast 6,5 m., ja, för korta gator kan bredden undantagsvis nedsättas till 4 meter. Till anläggning av mindre trafikerade gator är det tillåtet att använda billigare byggnadsämne. Rumshöjden kan inskränkas till 2,25 m., under förutsättning att bostaden, köket inräknat, upptager en yta av minst 40 kvadratmeter. För åtnjutande av dessa lättnader, som endast skola komma en- och tvåfamiljshus tillgodo, erfordras emellertid uppfyllandet av vissa fordringar i socialt och hygieniskt hänseende. Den, som bebor dylik bostad, får ej hyra ut del av densamma åt annan, såvida ej denne erhåller särskilt rum av minst 15 kubikmeters storlek och den, som hyr ut, det oaktat disponerar minst 40 kvadratmeters yta.

(Soziale Praxis.)

Genomförandet av den engelska bostadslagen. Ministeriet för den lokala förvaltningen har utsänt en berättelse över genomförandet av den 1909 utfärdade bostadslagen (Town Planning Act). Lagen bestämmer, att de lokala förvaltningsmyndigheterna skola införa bostadsinspektion, låta stänga och, om så befinnes nödvändigt, nedriva hälsovådliga bostäder, befordra byggande av småbostäder, införa en rationell stadsplanepolitik samt anställa hälsovårdstjänstemän.

Under de fyra år lagen varit gällande ha 114 000 hus undergått reparationer till följd av bostadsinspektion. Antalet kommuner, som på grund av lagen införa fortlöpande bostadsinspektion, växer. Åren 1909—1911 hade 500 kommuner med tillsammans 18 927 hus dylik inspektion; 1912 voro siffrorna resp. 778 och 43 781; år 1913 resp. 865 och 51 915. Stängning eller rivning av hälsovådliga hus ägde 1913 rum i omkring 13 000 fall. För främjande av tillgången på småbostäder uppfördes under åren 1910—1913 6 355 byggnader med understöd av allmänna medel till ett belopp av 1 403 869 pund st. För innevarande år har byggandet av 1 358 hus redan beslutats. Under åren 1910—1913 lämnade dessutom kommunerna ut 657 390 pund st. i billiga lån för uppförande av småbostäder; under de 20 föregående åren användes för samma ändamål en blott obetydligt större summa.

(Soziale Praxis.)

— Arbets- och löneförhållanden. —

Semester för kommunalarbetare. Stadsfullmäktige i Gävle hava vid sammanträde den 29 sistlidne januari beslutat, att de arbetare vid stadens byggnadskontor, gas- och elektricitetsverk, vilka varit med arbete i stadens tjänst oavbrutet sysselsatta under minst 3 år, väl fullgjort sina tjänsteåligganden och icke häfta i skuld för utskylder till staden, äga att tillsvidare årligen å tid, som av vederbörande arbetschef bestämmes, med bibehållen avlöning erhålla semester under 6 på varandra följande arbetsdagar.

Ett tyskt lagförslag om söndagsvila inom affärsverksamheten. Den 3 november 1913 inlämnade förbundsrådet till riksdagen ett lagförslag om söndagsvila för personer, anställda i handelsföretag. Det innehåller i huvudsak följande:

Biträden, lärlingar och arbetare — prokurister undantagas uttryckligen — skola utan inskränkning vara lediga jul-, påsk- och pingstdagarna samt sön- och helgdagar med följande modifikationer:

I butiker få ifrågavarande personer sysselsättas under högst tre timmar och på sådana orter, där den kringboende befolkningen plägar besöka butikerna på sön- och helgdagar, under högst fyra timmar. Genom kommunala förordningar kan arbetet inskränkas till mindre än tre timmar eller helt och hållet förbjudas. Men vid osedvanligt stor tillströmning kan polismyndigheten sex gånger om året och med vederbörande högre förvaltningsmyndighets godkännande ytterligare fyra gånger utsträcka arbetstiden till högst tio timmar.

Inom andra affärsföretag (grosshandeln) kan av de högre förvaltningsmyndigheterna eller av kommunerna en arbetstid på högst två timmar tillåtas. För skeppsmäklar- och speditionskontor kan på samma sätt en arbetstid av fem timmar medgivas.

Arbetstimmarna få ej infalla på gudstjänsttid, men annars kunna de förläggas till olika tider för olika slag av arbete.

De ovannämnda förkortningarna i arbetstiden medgivas icke vid sådana arbeten, som på grund av absolut nödtvång eller i allmänhetens intresse ej kunna uppskjutas till vardag eller som avse nödvändig bevakning och underhåll, skydd för råvaror och fabrikat etc. Men om i dylika fall arbetskraften tages i anspråk under längre tid än som enligt de ovannämnda bestämmelserna är medgivet, åligger det principalen att bevilja varje person, som han använder, en fullständig ledighet på 36 timmar var tredje söndag eller mellan kl. 6 f. m. och 6 e. m. varannan söndag.

Lagens bestämmelser skola tillämpas även på försäkringsverksamheten, annons- och upplysningsbyråer, sparkassor, kooperativa konsumtionsföreningar och likartade företag, som avse ekonomisk vinst.

Lagen gäller icke beträffande arbete i gruvor, stenbrott, fabriker, verkstäder, skeppsvarv, tegelbruk, byggen av olika slag, värdshus, kaféer och restauranter, teatrar och musiksalonger, apotek, inom kommunikationsväsendet etc.

Åt handelsidkande ortodoxa judar inrymmer lagförslaget en särställning. Om dessa ej driva sin rörelse på sabbaten eller de judiska helgdagarna, skola de vara berättigade att sysselsätta sina judiska biträden under sön- och helgdagar intill fem timmar.

Förbundsstaterna äro av dessa föreskrifter oförhindrade att ytterligare inskränka söndagsarbetet.

Lag om minimiålder för restaurantpersonal i Frankrike[1]. Arbetsrådet (Conseil supérieur du Travail) har nyligen utfärdat bestämmelser angående minimiålder för personal inom restaurant- och hotellrörelse. Minimiåldern är fastställd till 16 år för flickor och 13 år för gossar. Med nattarbete få dock ej heller manliga minderåriga sysselsättas före fyllda 16 år. Flickor under 18 år få ej användas till betjäning åt gästerna i enskilda rum.

För kaféer, barer och andra nöjeslokaler, där spritdrycker serveras, gälla ytterligare restriktioner. Minimiåldern för serveringspersonal är här fastställd till 16 år för gossar och 18 år för flickor. Kvinnliga minderåriga få under inga omständigheter användas vare sig till servering eller annat arbete inom dylika etablissement mellan kl. 9 e. m. och kl. 7 f. m.

Undantag från samtliga nämnda bestämmelser göres för minderåriga över 13 år, som arbeta under uppsikt av föräldrar, äldre syskon, andra närmare anförvanter eller förmyndare.

(Bulletin du Ministère du Travail.)

Schweizisk fabriksstatistik. År 1912 utkom den femte schweiziska fabriksstatistiken, grundad på uppgifter, som inhämtats genom yrkesinspektörerna. Den gäller för år 1911. De föregående avsågo åren 1882, 1888, 1895 och 1901.

Varje fabriksidkare har fått ifylla ett eller flera exemplar av utsända räknekort och sedan skicka in dem till vederbörande yrkesinspektör. Dessa uppgifter bearbetades av inspektörerna efter en gemensam plan och sammanställdes i tabeller för hela Schweiz.

Ur resultaten må följande anföras.

Redogörelsen omfattar samtliga fabriker, som falla under fabrikslagstiftningen, och utgöra dessa 7 785 med 328 841 arbetare.

I samtliga kantoner har fabrikernas antal ökats, om också i olika grad. I allmänhet har tillväxten varit starkast där, varest industrien förut haft mindre utbredning.

Inom mer än 50 näringsgrenar har genomsnittsantalet arbetare per fabrik ökats, delvis ganska betydligt, i ett 20-tal industrier åter minskats sedan 1901.

Bland industrier, som överhuvud förlorat i arbetarantal, märkas sidenbandsfabrikerna och glashyttorna. Såsom i redogörelsen framhäves, är man emellertid ej av denna tillbakagång i arbetarnas antal berättigad att sluta till någon ekonomisk tillbakagång inom industrien. Maskinen ersätter ofta arbetaren, förbättrade maskiner lämna med ett mindre antal arbetare ett större resultat än flera arbetare med sämre maskiner.

---

[1] Jfr Meddel. 1913, sid. 902.

Nära 1/3 av samtliga arbetare äro sysselsatta i textilindustrien. Små och medelstora företag finnas här i mycket betydande antal.

De största fabrikerna har maskinindustrien att uppvisa.

Kvinnoarbetet har kommit till användning i en hel del industrier, som förut sysselsatte uteslutande manliga arbetare. År 1901 funnos i 12·7 % av samtliga näringsgrenar endast manliga arbetare, år 1911 hade motsvarande siffra nedgått till 7·5 %, detta i flera fall naturligen beroende på att genom införande av bättre maskiner arbetet blivit lättare att utföra. Tillväxten av arbeterskornas antal överhuvud är emellertid förhållandevis mindre än arbetarnas.

De minderåriga arbetarnas (under 18 år) antal har sedan 1901 stigit i förhållande till de vuxnas. De utgjorde av samtliga arbetare år 1882: 18·6 %, åren 1888 och 1895: 14·3 %, år 1901: 14·6 % och år 1911: 15·5 %. Bland de minderåriga äro flickorna talrikare än gossarna; av de 15·5 % falla nämligen 8·4 % på de förra och 7·1 % på de senare.

Vad barnen (14—16 år) beträffar, utgjorde dessa av samtliga minderåriga (under 18 år) år 1882: 41·7 %, men år 1911: 41·1 %. Flickorna äro även här talrikare än gossarna; under det att, som nämnt, av samtliga personer under 18 år 41·1 % falla på 14—16-åringar, blir procenttalet för enbart gossarna 40, men för flickorna 42. Åldersgruppen 14—16 år har för övrigt det förhållandevis största antalet kvinnor att uppvisa eller 55·7 %.

Antalet arbetare över 50 år är relativt större än år 1895, en tillväxt, »som förvisso ej är att anse som ett dåligt symtom å arbetsförhållandena i fabrikerna». I allmänhet ha äldre industrier att uppvisa ett större antal gamla arbetare, men denna regel är ingalunda undantagslös. Att ur siffrorna draga några slutsatser beträffande de hygieniska förhållandenas inflytande på arbetarnas ålder i olika industrier varnas i redogörelsen uttryckligen för.

Av arbeterskorna hava ej mindre än 28 332, d. v. s. ungefär 1/4 av samtliga, hushåll att sköta.

Vad arbetarnas nationalitet angår, utgjordes enligt 1901 års undersökning 83·5 % av schweizare; utlänningarna uppgingo endast till 16·5 %. År 1911 voro motsvarande siffror 77·7 och 22·3. De utländska arbetarnas antal har således under 10-årsperioden vuxit i betydlig grad. Särskilt gäller detta inom textilindustrien. Av de utländska nationerna äro italienarna talrikast representerade, därnäst komma tyskar. Italienarna äro ej färre än 34 308.

Arbetstiden har blivit kortare än förut. År 1895 hade 57 % av arbetarna en arbetstid av 64 (65) timmar i veckan, men 1911 endast 10 %. En arbetstid av 59 (60) timmar, som år 1895 gällde endast för 28·3 %, tillämpas nu för ej mindre än 55·9 %. En veckoarbetstid av 54 timmar hade 1·9 % av arbetarna; 6·7 % hade mindre arbetstid än 54 timmar i veckan.

Beträffande drivkraften anmärkes slutligen, att vattenkraften alltmer kommit till användning, ej endast direkt, utan framför allt omsatt i elektrisk energi, vilket givetvis äger sin stora betydelse för industriföretagens lokala fördelning.

(Reichsarbeitsblatt.)

Prisnedsättningar för arbetare å de österrikiska statsbanorna. Österrikiska järnvägsministeriet har infört en del förändringar i bestämmelserna rörande prisnedsättningar för arbetare vid resa mellan bonings- och arbetsplatsen. Sålunda avskaffades de enkla arbetarbiljetterna för resor intill 100 km. och ersattes med tur- och returbiljetter för samma sträcka. Dessa gälla för resa från boningsplatsen till arbetsplatsen på dag efter sön- eller helgdag och återresa följande helgdagsafton eller omvänt. Vid brist på passande tåg kan stationsföreståndaren bevilja återresa även på sön- eller helgdag, i undantagsfall t. o. m. på vilken veckodag som helst.

Arbetarveckobiljetterna, som berättiga till en resa fram och åter dagligen från måndag till lördag till platser på intill 50 km. avstånd, bibehöllos liksom de flesta övriga bestämmelser i huvudsak oförändrade.

Enligt dessa bestämmelser skola med bevis försedda arbetare å vardagar befordras fram och åter från boningsplatsen till arbetsplatsen i tredje klass å person- och blandade tåg till de bestämda nedsatta priserna. Personer, som endast tillfälligtvis äro sysselsatta utom boningsorten, åtnjuta ingen prisnedsättning.

Å beviset, som gäller för tre månader, skall arbetsgivaren för varje månad intyga, att innehavaren står i hans tjänst och har rätt till prisnedsättning.

Nedsättningarna gälla som hittills även för hemarbetare, försedda med vederbörligt bevis, vid resa mellan egna boningsorten och den plats, där material avhämtas eller bearbetade varor avlämnas.

(Soziale Rundschau.)

Maximalarbetstid inom textilindustrien i Spanien. Efter nära en månads varaktighet bilades textilarbetarstrejken i staden och provinsen Barcelona under medverkan av spanska regeringen genom utfärdandet av ett kungligt dekret, som reglerar arbetsförhållandena för samtliga textilarbetare i Spanien.

Enligt detta dekret får arbetstiden för arbetare av båda könen icke överstiga 60 timmar i veckan eller 3 000 timmar om året; de lagstadgade bestämmelserna angående sön- och helgdagsvila skola bibehållas oförändrade. Om maximalarbetstiden på grund av överenskommelse eller å orten gängse bruk före dekretets utfärdande ej uppgick till 60 timmar i veckan, så får den förlängas endast intill denna maximalgräns. Arbetsgivaren är skyldig lämna yrkesinspektörerna uppgift om fördelningen av veckotimantalet på de olika arbetsdagarna.

Gällande bestämmelser beträffande arbetstiden för kvinnor och barn förbliva i kraft, för så vitt de ej strida mot dekretets bestämmelser. Ackordlönen höjes i omvänd proportion med arbetstidens avkortning.

Yrkesinspektörerna och ortsjuntorna för sociala reformer hava att i samförstånd med institutet för sociala reformer övervaka efterlevnaden av lagen om söndagsvila, kvinno- och barnarbete samt om förbud mot användande av kvinnor till nattarbete inom industrien.

Beivrande av överträdelser åligger guvernören efter hörande av institutet för sociala reformer, men besvär kan anföras i vederbörande ministerium, som efter att ännu en gång hava hört institutet fäller slutgiltig dom. Härvid kan institutet föreslå penningstraffets förhöjande med 10 % till förmån för pensionsfonden för invalider.

(Soziale Rundschau.)

— Föreningsväsen. —

Internationella föreningen för lagstadgat arbetarskydd. Den av Internationella Arbetsamtet utgivna redogörelsen för föreningens verksamhet under senare delen av år 1913 visar, att arbetet i en hel del länder bedrivits med stor iver och framgång.

Den *amerikanska* sektionen av föreningen höll under stor tillslutning sitt sjunde årsmöte den 30 och 31 december i Washington. Lagstiftning om arbetsförhållandet, sjukförsäkring och viss arbetstid i industrier med ständig drift utgjorde de förnämsta diskussionsämnena. Sektionens medlemmar hava under året ökats från 2 561 till 3 342, och på arbetarskyddslagstiftningens område hava betydande framsteg blivit gjorda.

Den *belgiska* sektionen har haft sin huvudsakliga uppmärksamhet riktad på att realisera det program, som uppställdes vid den internationella arbetarskyddskonferensen i Zürich. Till förverkligande av det gjorda utkastet till ett internationellt fördrag angående förbud mot blyglacyrer har man emellertid ej ansett sig böra medverka, alldenstund det ej vore bevisat, att nackdelarna av blyförgiftningen vore tillräckligt svåra för att motivera utfärdandet av ett förbud, som överallt skulle stöta på livligt motstånd. Genomförandet av de beslut, som fattades av arbetarskyddskonferensen i Bern, skulle däremot för Belgien innebära betydande framsteg för glasindustrien, masugnarna och ett stort antal industrier, i vilka kvinnor äro sysselsatta. Av denna orsak vore det att djupt beklaga, om fördragen ej skulle komma till stånd.

Den *franska* sektionen har likaledes uttalat den förhoppningen, att de av Bernerkonferensen fattade besluten skola definitivt antagas av den i Bern år 1914 (den 3 september) sammanträdande diplomatiska konferensen och inom den närmaste framtiden kompletteras med beslut angående söndagsvila och fri lördagseftermiddag. Ett lagförslag om införande av minimilön för hemarbetare inom beklädnadsindustrien har antagits av deputeradekammaren och ligger nu hos senaten.

Den *holländska* sektionen behandlade på sitt årsmöte i Amsterdam den 28 sistlidne november frågan om lagstadgat skydd för hemarbetare och uttalade sin anslutning till de resolutioner i ämnet, som fattades av Züricherkonferensen.

Den *brittiska* sektionen har känt sig mycket besviken av Bernerkonferensens resultat och sökt inverka på regeringen att ändra sin ställning. Sektionen är nämligen av den meningen, att om fordringarna på lagligt arbetarskydd ställas alltför lågt, detta kommer att verka hämmande på vidare framsteg å området. Att föredraga vore en separat överenskommelse mellan de mera framskridna länderna, vartill de övriga sedan kunde ansluta sig. Vid den stundande parlamentssessionen kommer frågan att bringas å bane. En omfångsrik berättelse över barnarbetet har publicerats. Till sektionen höra nu 300 enskilda medlemmar och 47 föreningar.

Den *österrikiska* sektionen har särskilt sysslat med reglerandet av barnarbetet och bekämpandet av blyförgiftningen. En undersökning angående blyförgiftningen inom den keramiska industrien har blivit inledd av sektionen.

Den *ungerska* sektionen hade sitt årsmöte den 8 december. I det tal, varmed geheimerådet Szterényi öppnade förhandlingarna, framhöll han, hurusom han visserligen ej ville underskatta de resultat, vartill Bernerkonferensen kommit, men dock ej i desamma kunde spåra något stort steg framåt. Många bestämmelser skulle rent av verka hämmande på den nationella socialpolitikens strävanden, då motståndarna städse skulle åberopa sig på, att den internationella konferensen ej velat gå längre. Talaren uppvisade för övrigt, hurusom på arbetarförsäkringens område på sistone vissa reaktionära tendenser yppat sig, innebärande en förskjutning av förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare till de senares nackdel. — Handelsministern har utlovat att städse infordra sektionens utlåtande i socialpolitiska frågor och uppfordrat den att av eget initiativ framkomma med förslag.

Inom den *schweiziska* sektionen hava frågorna om revisionen av den schweiziska fabrikslagen och om blyets användning inom den keramiska industrien särskilt varit föremål för behandling.

Vad *Italien* beträffar, har av dr Ranelletti utgivits en studie över inverkan av blyvitt på förekomsten av blyförgiftning i Rom.

Den *spanska* sektionen kan tillskriva sig en del av förtjänsten för införandet av maximalarbetsdag inom textilindustrien.

Den *finska* sektionen, som f. n. räknar 103 personer och 5 försäkringsbolag som medlemmar, har under senare delen av år 1913 hållit två möten, därvid föredrag hållits angående bl. a. hemarbetslagstiftning. Sektionen har beslutat att verka för förslag vid nästa lantdag angående omreglering av sjukförsäkringen.

Den *danska* sektionen höll den 11 december ett möte, varvid lämnades en redogörelse för den nya fabrikslagen, som trädde i kraft den 1 december 1913.

Den *norska* sektionen är sysselsatt med att söka åstadkomma en utställning för arbetarskydd.

Den *svenska* sektionen slutligen har anställt undersökningar beträffande arbetstiden i företag med ständig drift inom pappers- och trämasseindustrien.

Den brittiska fackföreningslagen av år 1913. De äldre engelska fackföreningarna, som i huvudsak bestodo av yrkesskickliga arbetare, sysslade föga med självständig politik, utan anslöto sig än till det liberala, än till det konservativa partiet, alltefter som de hoppades kunna med det enas eller andras bistånd genomdriva sina speciella önskemål. I och med uppkomsten av föreningar av icke-fackbildade arbetare blev emellertid förhållandet ett annat. År 1893 uppstod ett särskilt politiskt arbetarparti, vilket år 1911 räknade 1 446 666 medlemmar. I partiet ingår ej varje enskild arbetare, utan tillhör han detsamma såsom medlem av en viss förening, som genom majoritetsbeslut anslutit sig till partiet.

För att täcka kostnaderna betala föreningarna till partiet årligen 15 shillings per 1 000 medlemmar och därjämte 2 pence per medlem till valfonden.

År 1908 fordrade sekreteraren för en lokalavdelning av järnvägsmännens förbund, Osborne, att domstol skulle förbjuda förbundet att av sina medlemmar uttaga avgifter för politiskt ändamål. Denna Osbornes fordran avvisades av lägsta instansen, men bifölls av appellationsdomstolen, alldenstund arbetarföreningarna enligt lag endast skulle bevaka ekonomiska intressen och följaktligen deras sysslande med politik vore olagligt. Högsta domstolen var ock av denna mening och

förbjöd i sin dom av den 21 december 1909 förbundet att av sina medlemmar uttaga avgifter för politiska ändamål.

Mot det sålunda givna förbudet uppstod en häftig opposition. Arbetarpartiet erhöll nämligen till största delen ur dessa avgifter medel till bestridande av kostnaderna för arvoden åt parlamentsmedlemmar, val o. s. v. Ansträngningarna att få en ändring till stånd hava nu krönts med framgång genom den Trade Union Act, som utfärdades den 7 mars 1913.

Den nya lagen giver nämligen föreningarna rätt att fullfölja även andra än de i 1876 års lag uttryckligen medgivna ändamålen (statutory objects) och att härför använda penningar. Statutory objects äro: reglerande av förhållandet mellan arbetare och arbetsgivare, mellan arbetare inbördes, liksom ock mellan arbetsgivare inbördes; vidare uppställande av inskränkande bestämmelser rörande ett yrkes eller en affärs bedrivande samt slutligen understöds lämnande åt medlemmar. Med fackförening (trade union) förstås varje förening — oberoende av tidslängden för dess bestånd — som har till huvudsakligt ändamål något av de nämnda statutory objects. Endast förening med dylikt ändamål kan av vederbörande registreringsmyndighet bliva inregistrerad som fackförening.

För politiskt ändamål får fackförenings medel användas endast på grund av majoritetsbeslut bland dess medlemmar, och få dessa utgifter bestridas endast ur en särskild fond, fackföreningens politiska fond. Från förpliktelsen att erlägga avgifter till denna fond kan varje arbetare befria sig genom ett enkelt meddelande till föreningen, och får den, som vägrar betala dylikt bidrag, ej på den grund utestängas från erhållande av något understöd av föreningen och ej heller i annat avseende bliva sämre ställd än föreningens övriga medlemmar. Att lämna bidrag till den politiska fonden får ej uppställas såsom villkor för att bliva medlem i fackförening. Om sin rätt att vägra bidrag skall varje medlem underrättas. Har medlem lämnat meddelande om vägran, är han befriad från alla bidrag till den politiska fonden, till dess han återkallar sitt förra meddelande. Avgifters upptagande skall av förening så verkställas, att varje medlem må veta, huru stor del av dessa går till den politiska fonden.

Såsom utgifter för politiska ändamål räknas:

utgifter, som av en kandidat till parlamentet eller till någon befattning i allmän tjänst i och för valet göras före, under eller efter detsamma;

utgifter för hållande av valmöten eller för spridning av valagitatoriska skrifter;

kostnaderna för underhåll av parlamentsledamot eller innehavare av allmän tjänstebefattning;

kostnader för upprättande av vallistor eller uppsättande av kandidater till parlamentet eller allmän tjänstebefattning;

kostnader för avhållande av politiska möten eller spridning av politiska skrifter.

De brittiska gruvarbetarna ha redan med 261 643 röster mot 194 800 uttalat sig för förbundets deltagande i det politiska livet.

(Reichsarbeitsblatt.)

De danska fackföreningarna. Av i Statistisk Aarbogs senaste årgång meddelade siffror framgår, att de organiserade arbetarnas antal i Danmark under år 1912 ökats från 128 224 till 139 012, alltså en tillväxt av 10 788, en siffra, som överträffar de föregående årens alltsedan 1907. Av ökningen komma endast 1 798 på organisationer tillhörande »De samvirkende Fagforbund», under det att 8 990 falla på utomstående organisationer, vilket sakförhållande får sin förklaring därav, att murarnas (5 919) och sjömännens (2 000) stora sammanslutningar under året utträtt ur »De samvirkende».

Fackföreningarnas finansiella ställning har under året blivit betydligt starkare. Deras samlade förmögenhet, som vid 1911 års utgång uppgick till 4 262 538 kr., hade sålunda vid slutet av 1912 stigit till 4 896 320 kr. Härtill kommo 2 700 829 kr. i arbetslöshetskassor, 209 812 kr. i sjuk- och begravningskassor och 124 660 kr. i andra kassor. Till strejkande och från arbete utestängda i in- och utlandet utbetalades under året 247 621 kr.; motsvarande summor utgjorde år 1911 494 000, år 1910 145 000 och år 1909 963 000 kr. Till arbetslösa utbetalades ur arbetslöshetskassorna 1 606 000 kr. och ur de egentliga förbundskassorna 37 000 kr.

Vad slutligen arbetstiden angår, uppgick denna för 6 975 fackföreningsmedlemmar till över 10 timmar, under det 51 117 arbetade i 10 timmar, 43 146 i 9½, 13 421 i 9 och 8 467 under 9 timmar; för 15 886 saknas alla upplysningar i nämnda hänseende.

— Levnadskostnader. —

Livsmedelspriser i Nordamerika 1890—1913. Förenta Staternas arbetsdepartements statistiska byrå meddelar i sin tidskrift för den 15 sistlidne augusti en serie tabeller över detaljpriser den 15 maj och den 15 juni 1913 på de 15 förnämsta livsmedlen; för jämförelse meddelas motsvarande siffror för år 1912, liksom ock en synnerligen intressant summarisk översikt av prisen under de föregående åren fr. o. m. 1890, stödd på undersökningar, som förut blivit av byrån utförda.

Redogörelsen ifråga, som förutom priser å livsmedel omfattar även priser å kol och gas, vilar på uppgifter, som byrån förskaffat sig från 670 detaljaffärer, 140 bagerier, 205 kolaffärer och 65 gasbolag i 39 av de mest betydande industristäderna i skilda delar av landet. Vid personliga besök av byråns ombud utvaldes de affärer, från vilka lämpligen prisuppgifter kunde lämnas, och kommo därvid endast sådana i fråga, som hade en stor kundkrets bland amerikanska, engelska, tyska och skandinaviska löntagare.

Grundsatsen att av samma vara alltid skulle erhållas samma kvalitet kunde ej strängt fasthållas, då ju kvaliteten, särskilt ifråga om färsk mat, växlar ej blott efter olika orter utan ock på samma ort tid efter annan. Affärer, hos vilka kvaliteten i ovanligt hög grad fluktuerade, togos dock ej med vid beräkningen.

För att åskådliggöra höjningen och sänkningen i de 15 livsmedlens prisnivå har byrån till utgångspunkt valt medelpriset på födoämnena i fråga i samtliga 32 undersökta stater för tiden 1890—99 och betecknar detta med talet 100. Huru indextalen fluktuerat under åren 1890—1912 samt under förra hälften av 1913, framgår av nedanstående tabell, som även uppvisar de »vägda» indextalen d. v. s. de tal, vartill byrån kommit, när hänsyn tagits till de olika födoämnenas relativa betydelse vid konsumtionen inom en arbetarfamilj.

År.	Enkla indextal.	»Vägda» indextal.
1890	102·0	101·9
1891	103·6	103·4
1892	101·7	101·6
1893	104·6	104·1
1894	99·5	99·2
1895	97·2	97·1
1896	94·9	95·2
1897	96·4	96·7
1898	99·4	99·7
1899	100·6	100·8
1900	102·9	103·0
1901	109·5	108·5
1902	116·8	114·6
1903	116·9	114·7
1904	118·3	116·2
1905	118·3	116·4
1906	122·4	120·3
1907	128·0	125·9
1908	132·5	130·1
1909	140·3	137·2
1910	148·5	144·1

	Enkla indextal.	»Vägda» indextal.
1911	146·9	143·0
1912	157·9	154·2
1913 januari	159·5	157·9
» februari	157·9	155·8
» mars	159·4	156·7
» april	162·1	158·9
» maj	161·7	157·2
» juni	164·2	159·2

Av tabellen framgår, att medelpriset 1896 var lägst för att sedan oupphörligt stiga till 1910. År 1911 visar en obetydlig tillbakagång, under det att året 1912 har att uppvisa den starkaste stegringen under hela 23-årsperioden 1890—1912.

(Bulletin of the United States Bureau of Labor Statistics.)

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Januari månad år 1914.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under januari månad.

Översikt av verksamheten under *januari* månad år 1914.

Januari:	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans.*		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
Stockholm	2 200	1 469	1 208	1 615	1 786	930	**3 815**	**3 255**	**2 138**
Uppsala län	342	337	143	170	157	108	**512**	**494**	**251**
Södermanlands län	308	328	155	165	137	64	**473**	**465**	**219**
Östergötlands län	548	499	276	439	341	152	**987**	**840**	**428**
Norrköping	568	213	160	281	257	150	**849**	**470**	**310**
Jönköpings län	174	105	63	162	113	75	**336**	**218**	**138**
Kronobergs län	23	18	6	48	41	26	**71**	**59**	**32**
Norra Kalmar län	95	87	31	70	71	26	**165**	**158**	**57**
Södra Kalmar län	58	57	43	84	79	39	**142**	**136**	**82**
Blekinge län	278	159	129	232	141	93	**510**	**300**	**222**
Kristianstads län	201	182	120	107	154	51	**308**	**336**	**171**
Malmöhus län. Malmö	890	208	185	843	601	395	**1 733**	**809**	**580**
Malmöhus län. Lund	220	107	104	104	59	48	**324**	**166**	**152**
Malmöhus län. Landskrona	114	31	22	39	35	19	**153**	**66**	**41**
Malmöhus län. Hälsingborg	450	192	164	251	186	118	**701**	**378**	**282**
Malmöhus län. Ystad	86	28	17	73	50	34	**159**	**78**	**51**
Malmöhus län. Trälleborg	125	56	44	46	44	23	**171**	**100**	**67**
Malmöhus län. Eslöv	139	91	82	35	34	26	**174**	**125**	**108**
Malmöhus län. Skurup	31	29	24	15	25	13	**46**	**54**	**37**
Hallands län	171	111	72	80	72	45	**251**	**183**	**117**
Göteb. o. Bohus län	129	130	61	126	97	41	**255**	**227**	**102**
Göteborg	1 232	1 127	1 078	778	800	570	**2 010**	**1 927**	**1 648**
Skaraborgs län	58	80	33	41	66	27	**99**	**146**	**60**
Värmlands län	95	122	67	64	105	44	**159**	**227**	**111**
Örebro län	282	372	116	208	216	104	**490**	**588**	**220**
Västmanlands län	293	270	104	213	218	122	**506**	**488**	**226**
Kopparbergs län	212	235	133	134	120	74	**346**	**355**	**207**
Gävle stad och län	299	196	140	101	83	50	**400**	**279**	**190**
Västernorrlands län	470	276	255	89	67	50	**559**	**343**	**305**
Jämtlands län	152	169	96	125	96	61	**277**	**265**	**157**
Västerbottens län	73	49	33	64	62	35	**137**	**111**	**68**
Norrbottens län	92	55	38	61	86	45	**153**	**141**	**83**
Tillsammans jan. 1914	**10 408**	**7 388**	**5 202**	**6 863**	**6 399**	**3 658**	**17 271**	**13 787**	**8 860**
» » 1913	10 020	5 013	3 653	6 591	5 810	3 289	16 611	10 823	6 942
» dec. 1913	6 732	4 717	3 907	4 815	5 145	3 373	11 547	9 862	7 280

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Tillsatta platser

i jämförelse med föregående månad samt motsvarande tid föregående år.

Anstalter.	Hela antalet.			Ökning (+) eller minskning (—).			
				Jan. 1913—jan. 1914.		Dec. 1913—jan. 1914.	
	Jan. 1913.	Dec. 1913.	Jan. 1914.	Antal.	%.	Antal.	%.
Stockholm	1 485	1 970	*2 138*	+ 653	+ 44	+ 168	+ 9
Uppsala län	201	175	*251*	+ 50	+ 25	+ 76	+ 43
Södermanlands län	153	144	*219*	+ 66	+ 43	+ 75	+ 52
Östergötlands län	327	248	*428*	+ 101	+ 31	+ 180	+ 73
Norrköping	284	293	*310*	+ 26	+ 9	+ 17	+ 6
Jönköpings län	125	48	*138*	+ 13	+ 10	+ 90	+ 188
Kronobergs län	20	14	*32*	+ 12	+ 60	+ 18	+ 129
Norra Kalmar län	42	26	*57*	+ 15	+ 36	+ 31	+ 119
Södra Kalmar län	78	61	*82*	+ 4	+ 5	+ 21	+ 34
Blekinge län	177	128	*222*	+ 45	+ 25	+ 94	+ 73
Kristianstads län	200	116	*171*	— 29	— 15	+ 55	+ 47
Malmöhus län. Malmö	604	808	*580*	— 24	— 4	— 228	— 28
Malmöhus län. Lund	146	117	*152*	+ 6	+ 4	+ 35	+ 30
Malmöhus län. Landskrona	58	36	*41*	— 17	— 29	+ 5	+ 14
Malmöhus län. Hälsingborg	243	186	*282*	+ 39	+ 16	+ 96	+ 52
Malmöhus län. Ystad	53	44	*51*	— 2	— 4	+ 7	+ 16
Malmöhus län. Trälleborg	34	32	*67*	+ 33	+ 97	+ 35	+ 109
Malmöhus län. Eslöv	106	81	*108*	+ 2	+ 2	+ 27	+ 33
Malmöhus län. Skurup	33	30	*37*	+ 4	+ 12	+ 7	+ 23
Hallands län	93	76	*117*	+ 24	+ 26	+ 41	+ 54
Göteb. o. Bohus län	97	115	*102*	+ 5	+ 5	— 13	— 11
Göteborg	980	1 528	*1 648*	+ 668	+ 68	+ 120	+ 8
Skaraborgs län	51	55	*60*	+ 9	+ 18	+ 5	+ 9
Värmlands län	109	59	*111*	+ 2	+ 2	+ 52	+ 88
Örebro län	194	192	*220*	+ 26	+ 13	+ 28	+ 15
Västmanlands län	237	121	*226*	— 11	— 5	+ 105	+ 87
Kopparbergs län	186	107	*207*	+ 21	+ 11	+ 100	+ 93
Gävle stad och län	120	110	*190*	+ 70	+ 58	+ 80	+ 73
Västernorrlands län	291	155	*305*	+ 14	+ 5	+ 150	+ 97
Jämtlands län	81	90	*157*	+ 76	+ 94	+ 67	+ 74
Västerbottens län	66	33	*68*	+ 2	+ 3	+ 35	+ 106
Norrbottens län	68	82	*83*	+ 15	+ 22	+ 1	+ 1
Tillsammans	**6 942**	**7 280**	**8 860**	**+ 1 918**	**+ 28**	**+ 1 580**	**+ 22**
Därav jordbruk, skogshushållning m. m.	1 209	893	*1 539*	+ 330	+ 27	+ 646	+ 72
» övriga näringsgrenar	5 733	6 387	*7 321*	+ 1 588	+ 28	+ 934	+ 15

Vid samtliga under månaden verksamma anstalter gjordes tillhopa 17 271 ansökningar om arbete, varav 10 408 av män och 6 863 av kvinnor. Samtidigt funnos disponibla 13 787 lediga platser, nämligen 7 388 för män och 6 399 för kvinnor. Hela antalet tillsatta platser uppgick till 8 860, av vilka 5 202 besattes med män och 3 658 med kvinnor.

Räknat på 100 lediga platser kommo för hela riket under månaden 125 ansökningar om arbete, gentemot 117 ansökningar under näst föregående månad och 153 under januari 1913. Antalet tillsatta platser per 100 lediga utgjorde under månaden 64, gentemot 74 under näst föregående månad och 64 under januari 1913.

Bland de *särskilda anstalterna* uppvisa givetvis de i storstäderna belägna samt de större länsförmedlingarna den största omsättningen av arbetskraft; en relativt större frekvens framträder även vid de anstalter, som fungerat under någon längre tid och därunder hunnit förvärva mera omfattande förbindelser och förtroende.

Närmare upplysningar i övrigt rörande verksamheten vid de olika anstalterna kunna inhämtas ur här meddelade tabeller.

Arbetsmarknadens allmänna läge kan med hänsyn till årstiden betecknas som ganska gott. Särskilt har tillgången på skogsarbete varit riklig över så gott som hela landet.

Förestående tabell lämnar en närmare belysning av *verksamhetens utveckling* vid de olika anstalterna, i vad angår de tillsatta platsernas antal. På de flesta håll finner man framåtgång i jämförelse med såväl motsvarande tidpunkt under föregående år som med nästlidna månad. För samtliga anstalter och yrkesgrenar uppgick ökningen vid jämförelse med januari 1913 till 1 918 eller 28 % (därav för jordbruket m. m. 330 eller 27 % och för övriga näringsgrenar 1 588 eller 28 %); i förhållande till resultaten under nästföregående månad utgjorde ökningen 1 580 eller 22 % (därav för jordbruket m. m. 646 eller 72 % och för övriga näringsgrenar 934 eller 15 %).

I det följande meddelas vissa tabellariska uppgifter rörande den offentliga arbetsförmedlingens betydelse för *särskilda näringsgrenar* samt för verksamhetens utveckling och arbetstillgången därinom. Det torde vara nog att här ytterligare betona, hurusom alltjämt en synnerligen skarp skillnad framträder mellan å ena sidan jordbruket och skogshushållningen, där i allmänhet rik arbetstillgång yppas, samt å den andra sidan de industriella yrkena m. fl., vilka visa överflöd på arbetskraft.

Den grundväsentliga skillnaden mellan arbetsmarknaden inom jordbruket och inom de industriella yrkena kommer klart till synes i nedanstående tablå, som jämväl lämnar tillfälle till jämförelser med motsvarande tid föregående år samt med nästlidna månad.

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete.			*Tillsatta platser.*		
Jordbruket m. m.	Jan. 1913.	Dec. 1913.	Jan. 1914.	Jan. 1913.	Dec. 1913.	Jan. 1914.
Män	108	101	*65*	55	62	*47*
Kvinnor	53	55	*45*	26	26	*25*
Tillsammans	**97**	**92**	*62*	**50**	**55**	*43*
Övriga näringsgrenar.						
Män	258	158	*193*	84	91	*87*
Kvinnor	119	96	*113*	59	68	*60*
Tillsammans	**170**	**122**	*147*	**68**	**77**	*72*
Samtliga yrkesgrenar.						
Män	200	143	*141*	73	83	*70*
Kvinnor	113	94	*107*	57	66	*57*
Tillsammans	**153**	**117**	*125*	**64**	**74**	*64*

Sveriges offentliga arbetsförmedling *januari* 1914.

Sammandrag för *samtliga anstalter*.

Yrkesgrupper.	Manliga avdelningen.			Kvinnliga avdelningen.			Tillsammans.			På 100[1] lediga platser kommo:	
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	ansökningar om arbete.	tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	1 967	3 009	1 405	245	542	134	**2 212**	**3 551**	**1 539**	62	43
II. Gruvdrift och malmförädling	27	78	20	—	—	—	**27**	**78**	**20**	—	—
III. Industri och hantverk m. m.:											
A Jord-, sten- och glasindustri	106	45	42	1	—	—	**107**	**45**	**42**	—	—
B Metall- o. maskinindustri	718	306	201	18	4	4	**736**	**310**	**205**	237	66
C Trävaruindustri	262	182	125	1	1	1	**263**	**183**	**126**	144	69
D Byggnadsverksamhet	1 500	402	354	—	—	—	**1 500**	**402**	**354**	373	88
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	36	11	6	19	4	2	**55**	**15**	**8**	—	—
F Textilindustri	56	1	1	52	8	2	**108**	**9**	**3**	1 200	33
G Beklädnadsindustri	51	15	9	190	114	81	**241**	**129**	**90**	187	70
H Närings- och njutningsämnesindustri	234	64	45	151	100	53	**385**	**164**	**98**	235	60
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	18	15	14	20	34	32	**38**	**49**	**46**	—	—
J Trämasse- och pappersindustri	23	14	11	21	19	12	**44**	**33**	**23**	—	—
K Grafisk industri	33	12	11	2	5	3	**35**	**17**	**14**	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	296	75	62	63	17	14	**359**	**92**	**76**	390	83
IV. Handel och samfärdsel:											
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	112	52	33	76	17	12	**188**	**69**	**45**	272	65
B Butiks- och magasinspersonal	399	197	163	313	88	51	**712**	**285**	**214**	250	75
C Hotell-, kafé- och restaurantrörelse	76	52	39	600	624	362	**676**	**676**	**401**	100	59
D Landtransport	785	536	411	142	97	49	**927**	**633**	**460**	146	73
E Vattentransport	346	90	90	1	1	1	**347**	**91**	**91**	381	100
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	7	16	7	3	14	8	**10**	**30**	**15**	—	—
V. Husligt arbete	3	7	3	4 773	4 657	2 809	**4 776**	**4 664**	**2 812**	102	60
VI. Allmän och litterär verksamhet	30	53	39	61	49	25	**91**	**102**	**64**	89	63
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	3 323	2 156	2 111	111	4	3	**3 434**	**2 160**	**2 114**	159	98
Summa för jan. 1914	**10 408**	**7 388**	**5 202**	**6 863**	**6 399**	**3 658**	**17 271**	**13 787**	**8 860**	**125**	**64**
» » » 1913	10 020	5 013	3 653	6 591	5 810	3 289	16 611	10 823	6 942	153	64

[1] Proportionstal hava här ej beräknats i de fall, då de absoluta talen äro små. Dessa hava dock medräknats i summan för »samtliga yrkesgrenar», varav förklaras vissa skiljaktigheter mellan de under denna rubrik uppförda talen samt de detaljsummor, som finnas angivna.

För en närmare kännedom om arbetsförmedlingens betydelse för de särskilda näringsgrenarna hänvisas till förestående tabell. I nedanstående översikt återgivas de för bedömandet av arbetsmarknadens läge betydelsefullaste siffrorna rörande proportionen mellan arbetsansökningar och lediga platser (både män och kvinnor).

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete.		
	Jan. 1913.	Dec. 1913.	Jan. 1914.
Jordbruk och skogshushållning m. m. . . .	97	92	*62*
Metall- och maskinindustri	219	264	*237*
Trävaruindustri	225	137	*144*
Byggnadsverksamhet	464	236	*373*
Textilindustri	177	267	*1 200*
Beklädnadsindustri	197	238	*187*
Närings- och njutningsämnesindustri . . .	233	245	*235*
Kontors- o. d. personal	276	263	*272*
Butiks- o. d. personal	291	124	*250*
Hotell-, kafé- och restaurantrörelse	109	107	*100*
Landtransport	179	112	*146*
Husligt arbete	112	87	*102*
Grovarbete	230	162	*159*

Flera av ovanstående näringsgrupper utvisa ganska riklig tillgång på arbetskraft, särskilt textilindustrien och byggnadsverksamheten. Förbättring inträdde dock under månaden inom grupperna metall- och maskinindustri, beklädnadsindustri, närings- och njutningsämnesindustri, hotell-, kafé- och restaurantrörelse samt grovarbete.

Granskar man med ledning av rapporterna, huru de tillsatta platserna fördela sig på vissa *specialiteter av arbetare*, framgå i huvudsak följande resultat. För kvinnorna återfinnas de största förmedlingsresultaten naturligen inom gruppen husligt arbete i privat tjänst, nämligen 71 platser för hushållerskor, 233 för hus- och barnjungfrur, 133 för kokerskor och köksor, 930 för ensamjungfrur samt 1 250 inom tvätt- och rengöringsarbete o. s. v.; inom hotell-, kafé- och restaurantrörelse anställdes 65 servitriser, 33 städerskor, 32 kokerskor, 204 diskerskor o. s. v. Inom handels-, kontors- och lagerarbeten placerades 42, i jordbruks- o. d. arbete 134. Bland viktigare manliga specialiteter må anföras bleck- och plåtslagare 14, smeder och hovslagare 41, filare och bänkarbetare 33, maskinarbetare 40, sågverks- och brädgårdsarbetare 76, möbel- och finsnickare 18, jord-, beton- o. d. arbetare 154, murare 22, murarbetsmän och tegelbärare 35, byggnadssnickare och timmermän 95, måleriarbetare 9, handels- och lagerarbetare 111, springpojkar 278, kuskar och åkeriarbetare 76, stuveriarbetare 61, grovarbetare 2 093 o. s. v. Inom jordbruk och skogshushållning m. m. anställdes: befälspersonal 20, tjänare på stat 74, tjänare i husbondes kost 378, tillfälliga arbetare 199, trädgårdspersonal 25, skogspersonal 654 samt diverse andra arbetare 55.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 824 platser, varav 642 manliga och 182 kvinnliga; motsvarande tal föregående år voro resp. 703, 516 och 187 samt under nästlidna månad resp. 603, 470 och 133. Dessa siffror giva dock endast ett svagt uttryck för de offentliga anstalternas verkliga betydelse för omgivande trakt, enär vid samtliga länsanstalter alla platser, som tillsatts inom resp. län, redovisas såsom förefintliga inom orten.

Antalet platser, som under *januari* månad tillsatts utom resp. orter.

Januari 1914.

	Manliga.	Kvinnliga.	Tillsammans.	Jan. 1913.	Dec. 1913.
Stockholm	86	29	**115**	99	87
Uppsala län	15	8	**23**	17	16
Södermanlands län	14	6	**20**	3	2
Östergötlands län	13	4	**17**	15	7
Norrköping	92	21	**113**	103	56
Jönköpings län	9	7	**16**	14	2
Kronobergs län	2	3	**5**	4	—
Norra Kalmar län	1	1	**2**	—	5
Södra Kalmar län	24	1	**25**	5	3
Blekinge län	6	10	**16**	13	7
Kristianstads län	34	8	**42**	32	28
Malmöhus län. Malmö	36	16	**52**	64	64
Malmöhus län. Lund	19	1	**20**	26	16
Malmöhus län. Landskrona	13	2	**15**	16	17
Malmöhus län. Hälsingborg	32	9	**41**	30	37
Malmöhus län. Ystad	17	7	**24**	28	27
Malmöhus län. Trälleborg	16	4	**20**	11	13
Malmöhus län. Eslöv	26	6	**32**	43	52
Malmöhus län. Skurup	24	10	**34**	28	26
Hallands län	9	2	**11**	6	1
Göteb. o. Bohus län	1	—	**1**	4	1
Göteborg	104	16	**120**	90	99
Skaraborgs län	7	1	**8**	5	13
Värmlands län	—	1	**1**	1	—
Örebro län	1	2	**3**	5	6
Västmanlands län	2	1	**3**	3	11
Kopparbergs län	9	1	**10**	8	8
Gävle stad och län	17	—	**17**	11	2
Västernorrlands län	5	2	**7**	7	—
Jämtlands län	8	3	**11**	3	1
Västerbottens län	—	—	—	9	1
Norrbottens län	—	—	—	—	—
Tillsammans jan. 1914	**642**	**182**	**824**	**703**	**603**
» » 1913	516	187	703	—	—
» dec. 1913	470	133	603	—	—

Arbetsmarknadens läge

enligt arbetsförmedlingsanstalternas rapporter.

Arbetstillgången under januari betecknas vid nästan alla arbetsförmedlingsanstalter som god i förhållande till årstiden. Å flera orter har sålunda, om man frånser vissa säsongarbetare, ej förmärkts någon egentlig arbetslöshet eller har denna företeelse åtminstone varit mindre framträdande än

under de närmast föregående åren. Förutom den för yrkesarbetare överhuvud taget tillfredsställande arbetstillgången torde till detta gynnsamma förhållande främst hava bidragit den livliga efterfrågan på arbetskraft till skogsarbeten, som under månaden förekommit i så gott som alla landsdelar, med undantag för Skåne. Rapporterna från de sydskånska arbetsförmedlingsanstalterna äro också mindre fördelaktiga än från riket i övrigt. Arbetslösheten bland städernas säsong- och grovarbetare har emellertid icke alltid, i den mån önskligt kunde hava varit, kunnat avhjälpas genom anvisning å skogsarbete, enär de arbetssökande ej haft någon som helst vana vid dylikt arbete eller saknat de verktyg, som de enligt arbetsgivarnas fordran skulle hålla sig själva med. Från Västernorrlands län beklagas, att order å skogsarbete inkommit allt för sent, för att den vid årets början rådande arbetsbristen skulle kunnat avhjälpas.

För städernas arbetslösa grovarbetare har för övrigt på många orter tillfällig sysselsättning erbjudits med snöskottning och isupptagning.

Inom jordbruket har, trots årstiden, ej saknats efterfrågan på arbetskraft. Tillgången härpå är åter, så länge skogsavverkningen pågår, mycket begränsad, då det naturligen i främsta rummet är lantarbetare, som taga arbete i skogarna. Här och var hava såväl lediga platser som arbetskraft anmälts till vårflyttningen.

Inom industrien saknas ingalunda exempel på att efterfrågan å dugliga yrkesarbetare överstigit tillgången. Sålunda har det i Göteborg varit ständig brist på gjutare, grovplåtslagare, smeder, järnsvarvare, maskinarbetare m. fl. Metall- och maskinindustrierna i Eskilstuna och Malmö hava likaledes haft gott om arbete för kvalificerade arbetare. Grovplåtslagare hava vidare varit efterfrågade i Falun och Gävle, gruvarbetare i Örebro län samt sågverks-, brädgårds- och snickeriarbetare vid anstalterna i Östergötland.

Även inom byggnadsverksamheten hava tecken till ökad arbetstillgång börjat visa sig. I Norrköping väntar man sålunda inom kort igångsättande av slakthus- och kajbyggnader för stadens räkning. Kasernbygget i Jönköping, där arbetet kort före jul avbröts, har under januari åter upptagits. I Stockholm har byggnadsverksamheten under hela vintern varit relativt livlig.

Till nödhjälpsarbeten (makadamslagning) hava enligt inkomna uppgifter anvisats 38 arbetare i Lund och 14 i Hälsingborg. Dessutom hava i sistnämnda stad 63 personer fått anställning vid stadens olika arbetsplatser.

Yrkesgrupper.	Stockholm.			Uppsala län.			Södermanlands län.		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	68	172	66	152	318	118	124	269	97
Därav kvinnor	5	6	1	10	30	7	16	30	12
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	—	—	—	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	5	—	—	11	1	1	—	—	—
B Metall- och maskinindustri	251	74	44	22	8	3	33	10	7
Därav kvinnor	13	—	—						
C Trävaruindustri	30	33	25	2	1	1	17	23	15
Därav kvinnor	—	1	1						
D Byggnadsverksamhet	442	89	72	18	—	—	23	3	3
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	8	4	1	1	—	—	2	—	—
Därav kvinnor	3	3	1						
F Textilindustri	3	1	1	—	—	—	1	—	—
Därav kvinnor	2	—	—						
G Beklädnadsindustri	44	28	17	2	2	1	1	—	—
Därav kvinnor	41	28	17	1	1	1	1	—	—
H Närings- och njutningsämnesindustri	53	31	14	9	4	3	6	1	1
Därav kvinnor	32	21	8	1	2	1	2	—	—
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	5	10	8	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	4	7	6						
J Trämasse- och pappersindustri	14	8	4	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	9	6	2						
K Grafisk industri	15	3	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	—	2	—						
L Industri och hantverk ej särskilt specif.	38	26	24	9	2	1	36	21	16
Därav kvinnor	5	1	1				17	13	10
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	92	21	9	—	—	—	1	—	—
Därav kvinnor	53	6	4						
B Butiks- o. magasinspersonal	275	104	77	18	3	2	11	4	3
Därav kvinnor	85	34	17	8	1	1	9	1	1
C Hotell-, kafé- och restaurantrörelse	188	203	114	16	9	8	12	6	2
Därav kvinnor	169	193	105	15	7	7	11	6	2
D Landtransport	275	231	169	13	9	4	12	5	4
Därav kvinnor	22	9	3	—	1	1	2	—	—
E Vattentransport	32	20	20	4	—	—	9	1	1
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	7	18	7	—	—	—	1	—	—
Därav kvinnor	2	12	6						
V. Husligt arbete	1 147	1 450	757	134	115	90	105	84	37
Därav kvinnor	1 147	1 447	756	134	115	90	105	84	37
VI. Allmän och litterär verksamhet	31	20	11	2	1	—	2	3	2
Därav kvinnor	22	9	2	1	—	—	2	3	2
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	792	709	698	99	21	19	77	35	31
Därav kvinnor	1	1	—						
Summa för januari månad år 1914	3 815	3 255	2 138	512	494	251	473	465	219
Därav kvinnor	1 615	1 786	930	170	157	108	165	137	64
» » » månad år 1913	3 736	2 627	1 485	520	404	201	401	289	153
Därav kvinnor	1 637	1 800	859	164	161	101	132	96	45

Östergötlands län.						Jönköpings län.			Kronobergs län.			Kalmar län.			Blekinge län.			
Norrköping.			Övriga anstalter.															
Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	
112	127	71	276	448	204	68	95	52	13	20	4	77	187	51	54	104	75	I.
8	14	4	33	71	10	11	15	7	3	6	1	8	32	2	9	19	6	
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
12	2	—	4	2	2	1	—	—	—	—	—	2	—	—	8	—	—	*A*
31	9	8	19	11	4	14	4	3	1	—	—	8	4	2	20	4	3	*B*
17	3	3	16	15	3	15	4	4	1	1	—	2	2	—	3	—	—	*C*
			1	—	—													
94	3	3	34	8	3	20	2	1	2	—	—	11	—	—	23	6	3	*D*
2	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	*E*
56	4	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
17	4	1	2	—	—													
20	6	6	26	5	5	1	1	—	1	—	—	1	1	—	5	2	2	*G*
16	5	5	24	4	4	1	1	—	1	—	—	1	1	—	3	2	2	
50	6	3	28	15	8	10	3	2	3	2	2	2	3	2	11	2	2	*H*
14	3	—	18	11	4	2	2	1	1	—	—	2	3	2	3	—	—	
2	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	18	18	18	1	—	—	*I*
						1	—	—				10	10	10				
5	3	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	*J*
															—	2	—	
5	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	2	*K*
—	1	1																
7	—	—	15	5	2	15	2	2	—	—	—	3	2	2	22	2	2	*L*
															1	—	—	
																		IV
2	1	1	14	9	7	2	—	—	—	—	—	3	1	1	4	—	—	*A*
			4	2	—										1	—	—	
26	6	5	10	7	2	10	4	4	3	—	—	4	3	—	24	8	6	*B*
10	6	5	8	3	1	6	2	2	1	—	—	3	—	—	18	3	2	
21	38	23	35	18	14	20	15	11	11	4	4	13	19	10	11	14	9	*C*
19	34	20	30	18	14	16	14	10	9	3	3	11	17	9	9	13	8	
45	23	21	28	18	11	5	1	1	—	—	—	10	5	1	25	20	14	*D*
9	3	3	13	1	1										3	1	1	
19	—	—	7	2	2	1	—	—	1	—	—	4	1	1	14	3	3	*E*
—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	*F*
78	180	108	293	225	114	123	76	53	33	32	22	118	85	42	184	100	73	V.
78	180	108	293	225	114	123	76	53	33	32	22	118	85	42	184	100	73	
1	8	4	15	8	6	2	8	3	—	—	—	1	2	—	1	3	2	VI.
1	7	3	12	6	4	2	3	2				1	2	—	1	1	1	
244	50	50	161	44	41	27	2	2	2	—	—	29	10	9	97	26	26	VII.
109	—	—	1	—	—													
849	470	310	987	840	428	336	218	138	71	59	32	307	294	139	510	300	222	
281	257	150	439	341	152	162	113	75	48	41	26	154	150	65	232	141	93	
853	395	284	1 035	641	327	330	183	125	79	44	20	310	198	120	479	246	177	
318	242	151	380	304	129	141	78	53	41	27	12	136	118	66	246	144	100	

Yrkesgrupper.	Kristianstads län.			Malmöhus					
				Malmö.			Hälsingborg.		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**149**	**200**	**106**	**87**	**79**	**31**	**92**	**61**	**38**
Därav kvinnor	20	50	14	6	45	4	10	13	5
II. Gruvdrift och malmförädling	**1**	**9**	**9**	—	—	—	**5**	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	**9**	—	—	**1**	—	—	**9**	**3**	**3**
Därav kvinnor									
B Metall- och maskinindustri	**3**	**1**	**1**	**76**	**18**	**16**	**30**	**9**	**4**
Därav kvinnor				3	—	—			
C Trävaruindustri	**1**	—	—	**25**	**4**	**4**	**1**	**2**	—
D Byggnadsverksamhet	**15**	**2**	**2**	**184**	**19**	**18**	**123**	**63**	**63**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	**5**	—	—	**12**	—	—
Därav kvinnor				3	—	—	9	—	—
F Textilindustri	**1**	—	—	**10**	**1**	—	**6**	**1**	—
Därav kvinnor	1	—	—	10	1	—	5	1	—
G Beklädnadsindustri	**1**	**3**	**2**	**59**	**37**	**30**	**16**	**4**	**3**
Därav kvinnor	—	2	1	43	34	29	14	4	3
H Närings- och njutningsämnesindustri	**7**	**3**	**2**	**30**	**17**	**10**	**52**	**8**	**4**
Därav kvinnor				13	14	9	20	4	2
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	**3**	**1**	—	**6**	—	—
Därav kvinnor				2	1	—	2	—	—
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	**4**	**4**	**4**	**3**	—	—
Därav kvinnor				4	4	4	1	—	—
K Grafisk industri	—	—	—	**4**	**2**	**2**	—	**1**	**1**
Därav kvinnor				—	2	2			
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	—	—	—	**119**	**10**	**10**	**5**	**1**	**1**
Därav kvinnor				39	1	1	—	1	1
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	**1**	**1**	**40**	**10**	**9**	**3**	—	—
Därav kvinnor				15	6	5			
B Butiks- och magasinspersonal	**2**	**2**	**1**	**120**	**12**	**7**	**9**	**1**	—
Därav kvinnor	1	—	—	78	8	4	6	—	—
C Hotell-, kafé- och restaurantrörelse	**17**	**20**	**10**	**55**	**43**	**31**	**33**	**18**	**11**
Därav kvinnor	14	18	8	51	43	31	28	18	11
D Landtransport	**8**	**6**	**3**	**156**	**94**	**58**	**50**	**20**	**13**
Därav kvinnor	—	2	—	50	52	24	13	7	3
E Vattentransport	**1**	**1**	**1**	**20**	**25**	**25**	**28**	—	—
Därav kvinnor									
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	**1**	**1**	**1**
Därav kvinnor							1	1	1
V. Husligt arbete	**71**	**82**	**28**	**524**	**385**	**280**	**142**	**134**	**89**
Därav kvinnor	71	82	28	522	385	280	142	134	89
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	**7**	**9**	**6**	—	**1**	**1**
Därav kvinnor				4	5	2			
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**22**	**6**	**5**	**204**	**39**	**39**	**75**	**50**	**50**
Därav kvinnor							—	3	3
Summa för januari månad år 1914	**308**	**336**	**171**	**1 733**	**809**	**580**	**701**	**378**	**282**
Därav kvinnor	107	154	51	843	601	395	251	186	118
» » » månad år 1913	420	357	200	1 547	740	604	669	332	243
Därav kvinnor	151	180	77	774	490	391	210	160	93

l ä n.			Hallands län.			Göteborgs och Bohus län.						Skaraborgs län.			
Övriga anstalter.						Göteborg.			Övriga anstalter.						
Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	
190	176	104	50	49	16	49	61	49	74	103	80	52	91	84	I.
14	46	11	11	10	2	6	8	2	16	18	5	4	15	8	
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
															III.
6	—	—	7	—	—	4	31	31	2	—	—	—	—	—	*A*
						1	—	—							
27	15	12	15	12	5	106	78	75	4	2	—	1	—	—	*B*
						2	4	4							
3	3	3	7	—	—	85	86	84	—	—	—	—	—	—	*C*
75	3	3	84	17	16	144	61	59	18	18	17	—	—	—	*D*
14	8	5	1	1	—	4	2	2	—	—	—	—	—	—	*E*
3	1	1				1	—	—							
10	1	1	3	—	—	12	1	—	—	—	—	—	—	—	*F*
6	1	1	2	—	—	7	1	—							
9	6	3	3	—	—	28	26	14	6	1	—	—	—	—	*G*
9	4	2	3	—	—	21	24	13	2	—	—				
35	9	8	10	6	5	34	22	15	3	1	1	4	7	3	*H*
3	5	5	1	2	2	21	14	9	1	1	1	3	5	2	
—	2	2	—	—	—	2	17	17	—	—	—	—	—	—	*I*
						1	16	16							
2	—	—	1	1	1	11	12	11	—	—	—	—	—	—	*J*
						7	7	6							
1	1	1	—	—	—	8	7	7	—	—	—	1	—	—	*K*
						2	—	—							
34	2	2	1	—	—	5	4	2	1	—	—	—	—	—	*L*
—	1	1													
															IV.
1	—	—	1	—	—	16	22	14	—	1	1	1	—	—	*A*
									—	1	1				
16	9	8	7	2	2	123	96	82	5	3	2	2	1	1	*B*
10	3	3	1	—	—	49	20	11	3	1	—				
18	19	18	8	14	8	48	57	24	12	11	3	2	8	2	*C*
17	17	16	8	12	8	42	53	21	11	11	3	2	7	2	
39	12	12	18	8	8	130	124	101	9	2	1	1	1	1	*D*
4	2	2	2	2	2	13	15	7	1	—	—	1	1	1	
10	4	4	7	1	1	63	32	32	3	1	1	—	—	—	*E*
—	1	1													
—	—	—	—	4	2	—	4	4	—	—	—	—	—	—	*F*
247	164	118	52	46	31	601	640	483	91	65	31	31	38	19	V.
246	164	118	52	46	31	601	636	481	91	65	31	31	38	19	
—	5	4	—	9	9	18	6	4	1	9	5	—	—	—	VI.
—	2	2				4	2	—	1	—	—				
289	150	148	26	13	13	569	588	588	26	10	10	4	—	—	VII.
1027	589	456	251	183	117	2 010	1 927	1 648	255	227	102	99	146	60	
312	247	163	80	72	45	778	800	570	126	97	41	41	66	27	
1068	591	430	300	157	93	1 566	1 235	980	268	212	97	131	96	51	
344	260	161	104	76	44	514	557	360	124	101	39	54	48	28	

Yrkesgrupper.	Värmlands län.			Örebro län.			Västmanlands län.		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	36	86	24	111	290	60	173	227	84
Därav kvinnor	1	11	1	11	37	5	25	38	19
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	8	60	4	—	3	2
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	1	—	—	11	—	—	1	—	—
B Metall- och maskinindustri	1	—	—	13	1	—	12	4	2
C Trävaruindustri	2	—	—	8	6	5	8	18	4
D Byggnadsverksamhet	6	—	—	37	4	4	19	14	7
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	1	—	—	—	—	—	2	—	—
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	1	—	—
G Beklädnadsindustri	—	—	—	6	2	2	1	1	1
Därav kvinnor				4	2	2	1	1	1
H Närings- och njutningsämnesindustri	1	—	—	9	4	4	4	5	2
Därav kvinnor				4	2	2	2	2	2
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Därav kvinnor									
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	1	—	—	7	1	1	15	3	1
Därav kvinnor									
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	—	—	—	1	2	2
Därav kvinnor							1	2	2
B Butiks- o. magasinspersonal	3	3	2	10	3	3	3	1	—
Därav kvinnor	—	1	—	5	1	1	1	—	—
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	5	10	2	20	6	5	18	27	18
Därav kvinnor	5	10	2	17	1	—	17	26	17
D Landtransport	2	2	—	5	3	3	22	14	6
Därav kvinnor							4	1	1
E Vattentransport	1	—	—	2	—	—	2	—	—
Därav kvinnor									
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor									
V. Husligt arbete	56	81	39	166	173	94	161	148	80
Därav kvinnor	56	81	39	166	173	94	161	148	80
VI. Allmän och litterär verksamhet	2	2	2	1	—	—	1	1	—
Därav kvinnor	2	2	2	1	—	—	1	—	—
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	41	43	42	75	35	35	62	20	17
Summa för januari månad år 1914	159	227	111	490	588	220	506	488	226
Därav kvinnor	64	105	44	208	216	104	213	218	122
» » » månad år 1913	188	150	109	493	263	194	454	419	237
Därav kvinnor	74	77	50	227	168	111	183	184	107

Kopparbergs län.			Gävle stad och län.			Västernorrlands län.			Jämtlands län.			Västerbottens län.			Norrbottens län.			
Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	
61	144	59	20	65	37	9	31	20	90	167	92	16	18	11	9	13	6	I.
6	6	2	2	2	1	—	1	1	7	14	7	2	2	1	1	3	1	
5	3	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	3	2	II.
																		III.
3	2	2	4	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	5	4	3	*A*
13	13	4	18	24	7	3	3	1	4	2	1	1	—	—	10	4	3	*B*
15	2	2	32	26	21	11	2	1	4	—	—	2	1	—	6	1	1	*C*
26	16	12	34	3	3	62	43	43	2	—	—	41	26	20	13	2	2	*D*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
1	1	1	5	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	4	2	2	*G*
1	1	1	2	—	—										1	—	—	
6	6	2	10	2	2	2	—	—	3	3	—	—	—	—	3	4	3	*H*
1	4	1	4	—	—	1	—	—	—	3	—				2	2	2	
—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*I*
—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	*J*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
7	2	2	14	7	7	2	2	1	—	—	—	—	—	—	3	—	—	*L*
			1	—	—													
																		IV.
—	—	—	1	1	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	2	—	—	*A*
									2	—	—							
7	2	2	9	1	1	3	2	—	2	2	1	6	4	2	4	2	1	*B*
4	1	1				1	—	—	1	—	—	2	2	1	3	1	1	
19	16	11	15	12	6	11	15	13	30	28	17	19	18	13	19	28	14	*C*
17	14	9	13	10	4	10	13	12	27	27	16	18	17	13	14	22	11	
25	17	15	16	8	7	21	4	3	4	1	1	4	3	2	4	2	1	*D*
2	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—							
—	—	—	74	—	—	42	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
						1	—	—										
—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
			—	1	1													
103	92	59	77	69	43	75	52	37	87	51	37	37	39	18	40	58	30	V.
103	92	59	77	69	43	75	52	37	87	51	37	37	39	18	40	58	30	
—	2	1	1	1	1	—	1	—	—	1	1	5	2	2	—	—	—	VI.
—	2	1	1	1	1	—	1	—	—	1	1	5	2	2				
55	37	32	66	57	52	316	187	185	44	10	7	5	—	—	27	18	15	VII.
346	355	207	400	279	190	559	343	305	277	265	157	137	111	68	153	141	83	
184	120	74	101	83	50	89	67	50	125	96	61	64	62	35	61	86	45	
339	300	186	370	203	120	567	367	291	217	148	81	135	117	66	136	109	68	
185	141	93	113	98	44	86	62	41	155	89	53	61	66	32	87	83	49	

Kaffepriser och kaffekvaliteter å olika orter i riket.

För utrönande av i vad mån de väsentliga skiljaktigheter i priset på kaffe, som förekomma mellan de olika orterna, återspegla de verkliga prisförhållandena med avseende på bemälta vara å ifrågavarande orter eller om möjligen dessa skiljaktigheter, helt eller delvis, äro beroende därav, att olika kvaliteter avses, har Socialstyrelsen genom sina ortsombud hos de handlande, från vilka priser å kaffe erhållits, låtit inköpa kaffeprover, under uttrycklig anhållan, att ifrågavarande prover skulle utgöras av obränt, prima Santoskaffe. Sedan dylika prover inkommit till ett antal av 259 stycken från inalles 38 ombud (39 orter) — ombuden i Kristianstad, Ludvika och Luleå (med Boden) hade icke insänt några, varjämte Stockholm uteslöts från undersökningen — har Socialstyrelsen fått desamma undersökta genom benäget tillmötesgående av en framstående fackman på området. Proverna hava av denne, i överensstämmelse med den i Hamburg och Le Havre brukliga klassificeringen allt efter kaffets allmänna beskaffenhet, dess färg, lukt, bönornas jämnhet o. s. v., åsatts kvalitetsbeteckningar från »fine» till »low», med poäng 8—1, enligt nedanstående tablå:

Typer eller kvaliteter.	Poäng.	Antal prover.
Fine	8	19
Extra prime	7	8
Prime	6	42
Superior	5	99
Good	4	78
Regular	3	12
Ordinary	2	1
Low	1	—

Samtliga de under kvaliteten »fine» redovisade proverna tillhöra emellertid andra kaffesorter än Santoskaffe. Såsom framgick av den företagna undersökningen, funnos bland de insända proverna åtskilliga kvaliteter, vilka lågo något över högsta Santostyp, såsom Salvador, tvättad Guatemala, Porto Rico etc. Dessa kaffesorter, som här hava erhållit poängtalet 8, förekomma huvudsakligen i Kiruna (6 prover) och Malmberget—Gällivare (4 prover). Enstaka dylika prover hava dessutom insänts från Nyköping, Linköping, Vänersborg, Kopparberg, Falun, Domnarvet, Gävle och Östersund. I norra Sverige

säljes för övrigt så gott som uteslutande behandlat [1] kaffe, vilket jämte god kvalitet kan förklara de höga kaffepriserna å flera orter därstädes. Sålunda var i Kiruna, Malmberget—Gällivare, Umeå, Östersund och Domnarvet allt Santoskaffe behandlat, i Sundsvall (med sågverksdistriktet) 13 prover av 15; dessutom förekom behandlat kaffe i Kopparberg och Lysekil. I Kiruna, Malmberget och Gällivare, där kundkretsen huvudsakligen består av arbetare, användas de bästa och högsta kvaliteterna. Kaffe av kvaliteten »regular» har insänts från Malmö, Lund, Ystad, Lysekil, Borås, Karlstad och Sundsvall. Från Lund har även inkommit det enda provet tillhörande kvaliteten »ordinary». Beträffande Malmö och Lund samt möjligen några andra orter torde dock proven vara rätt missvisande, då på dessa platser konsumtionen av finare sorter än Santoskaffe är ganska betydande. Ävenledes torde å nämnda orter det mesta kaffe, som där säljes, vara rostat, och föra tydligen därvarande handlande av råkaffe endast några lägre kvaliteter, avsedda för befolkningen i den kringliggande landsorten.

Beträffande priserna å olika kvaliteter inom samma ort iakttages ej sällan det förhållandet, att priset stiger, då kvaliteten faller, och tvärtom, om än motsatsen är det vanliga. Det är icke heller alldeles ovanligt, att en och samma kvalitet hos olika handlande inom samma ort betingar så olika pris, att differensen kan uppgå till 30 à 35 öre.

I allmänhet är det svårt att spåra något mera intimt samband mellan kvalitet och pris. En beräkning av medelpriset tjänar endast att bekräfta detta påstående. Som framgår av nedanstående tablå, är det egentligen endast beträffande de allra högsta kvaliteterna, man kan konstatera något direkt förhållande mellan kvalitet och pris.

Poäng.	Medelpris för hela riket (kr.).
8	— (1·75)
7	1·73 (1·73)
6	1·62 (1·63)
5	1·56 (1·58)
4	1·58 (1·59)
3	1·58 (1·60)
2	1·40 (1·40)

De inom parentes stående talen avse medelprisen för samtliga prov, de övriga talen äro medelprisen för icke behandlat Santoskaffe. Som av tablån synes, avvika de båda talserierna helt obetydligt från varandra.

Sedan kännedom erhållits om varje kaffeprovs kvalitet, har därefter medelkvaliteten för de olika orterna med lätthet kunnat beräknas. Resultatet av denna beräkning rörande kaffets medelkvalitet å de olika orterna framgår av följande tabellariska översikt, varvid för jämförelse även meddelas resp. orts medelpris.

[1] Med »behandlat» kaffe menas sådant, som genom tvättning och färgning givits ett för konsumenterna mera tilltalande utseende.

Ort.	Medelkvalitet (poäng).	Medelpris (kr.).
Södertälje	5·2	1·62
Uppsala	4·5	1·66
Nyköping	5·5	1·55
Eskilstuna	4·5	1·50
Linköping	5·8	1·49
Norrköping	4·7	1·55
Motala	4·4	1·41
Jönköping	4·6	1·50
Växjö	4·6	1·50
Kalmar	4·7	1·60
Västervik	5·2	1.52
Visby	5·8	1·79
Karlskrona	5·2	1·50
Malmö	3·9	1·72
Lund	4·0	1·58
Landskrona	4·4	1·57
Hälsingborg	4·5	1·64
Ystad	4·7	1·73
Halmstad	5·0	1·55
Göteborg	4·8	1·58
Lysekil	4·5	1·58
Vänersborg	5·2	1·54
Borås	4·7	1·50
Tidaholm	4·6	1·60
Karlstad	3·7	1·68
Örebro	4·0	1·66
Kopparberg	5·1	1·74
Västerås	4·8	1·56
Falun	5·8	1·62
Domnarvet	6·0	1·70
Gävle	6·0	1·64
Söderhamn	5·5	1·62
Sundsvall jämte Sundsvalls sågverksdistrikt	5·1	1·77
Nyland	6·0	1·90
Östersund	5·5	—
Umeå	5·3	1·68
Malmberget—Gällivare	6·5	1·83
Kiruna	7·2	1·78

Bland orter med låg medelkvalitet må särskilt nämnas Karlstad, Malmö, Lund, Örebro, Landskrona och Motala; med hög kvalitet Kiruna, Malmberget—Gällivare, Nyland, Gävle och Domnarvet. Såsom tabellen visar, hava vissa orter med lägsta medelkvalitet betydligt högre priser än orter med avsevärt bättre kvalitet; sålunda kostar kaffet i Malmö med medelkvaliteten 3·9 i genomsnitt 1·72 kr. per kg., under det att genomsnittspriset i Linköping och Karlskrona, med kvaliteterna 5·8 och 5·2, är resp. 1·49 och 1·50 kr. per kg. Ordnas orterna med avseende å medelpris och medelkvalitet erhållas nedanstående tal, som tyda på, att ett om ock svagt samband mellan pris och kvalitet dock förefinnes.

Medelkvalitet (poäng).	Antal orter med ett medelpris i kr. av: 1.46—1·50.	1·51—1·60.	1·61—1·70.	1·71—1·80.	1·81—1·90.
6·1—8	—	—	—	1	1
5·1—6	2	3	6	3	1
5 och därunder	5	9	4	2	—

Orsaken till att detta samband mellan pris och kvalitet icke är mera framträdande torde vara att finna däri, att handlanden ofta icke själv har någon noggrann kännedom om kvaliteten. Utbjudes kaffe av sämre kvalitet såsom prima Santos, så betingar det tydligen samma pris som närmast högre kvaliteter. Härav framgår ock, att det har jämförelsevis ringa betydelse, om en eller annan prisuppgift avseende lägre kvaliteter skulle råka komma med

vid utarbetandet av kaffeprisstatistiken, då även dessa priser avse kaffe, som av handlandena uppgives vara prima Santos.

På grund härav kan den av Socialstyrelsen i livsmedelsprisstatistiken använda beteckningen »prima Santos», vilken egentligen skall ligga mellan kvaliteterna 4·5 och 5, utan tvekan givas ett mera vidsträckt omfång. Genom särskild skrivelse har ock meddelats Styrelsens ortsombud, att beteckningen »prima Santos», på grund av svårigheten för affärsmännen att skilja mellan närliggande kvaliteter, hädanefter må omfatta allt Santoskaffe av kvaliteterna 4—7.

Livsmedelspriser under fjärde kvartalet 1913.

I efterföljande tabeller (sid. 186—194) meddelas en översikt för fjärde kvartalet år 1913 av livsmedelspriser å de orter (till antalet 44), varifrån dylika uppgifter regelbundet insändas till Socialstyrelsen.

Betraktar man först sammandragstabellen för *livsmedelspriserna* (sid. 184—185), visar det sig, att medelpriserna för alla orterna tillsammantagna (»rikspriset») för flertalet varuslag icke undergått någon större förändring. För 19 av de i tabellen upptagna varuslagen hava priserna hållit sig oförändrade under alla tre månaderna. Bland dessa varuslag må särskilt framhållas mjölk, bordssmör, margarin, ärter, råg- och vetemjöl, gryn, rågbröd, salt sill, socker och fotogen. För flera av de övriga varuslagen, såsom matsmör, ost, potatis, bruna bönor, rågsiktmjöl, spädkalvstek, fårkött, färsk fisk, salt strömming, kaffe och gasverkskoks har priset under kvartalet undergått endast obetydliga växlingar i ena eller andra riktningen, utan att därmed någon bestämd förändring i prisnivån kan sägas hava inträtt. Den största prisstegringen faller som vanligt under denna årstid på färska ägg, som i genomsnitt gått upp från 1 kr. 80 öre per tjog i oktober till 2 kr. 17 öre i december, medan medelpriset å konserverade ägg under samma tidrymd stigit från 1 kr. 46 öre till 1 kr. 52 öre per tjog. Prisstegringen å färska ägg brukar fortfara t. o. m. december månad, vilket är fallet även detta kvartal. Ett undantag från denna regel göra dock priserna å några orter, såsom Malmö, Landskrona och Hälsingborg, varest äggpriserna under december sjunkit med resp. ett tiotal öre per tjog. Detta ovanliga förhållande beror dels på ökad tillförsel, dels därpå att noteringen i England föll med 30 öre per kg. vid december månads ingång. Frånsett renstek har priset å samtliga köttsorter, ävensom å fläsk sjunkit under kvartalet. Nötköttet var sålunda 5 öre och fårköttet 3 à 6 öre billigare per kg. i december än i september. Beträffande övriga varuslag har något mera avsevärt prisfall icke förekommit under kvartalet.

Vid en jämförelse med livsmedelspriserna under närmast föregående kvartal kan, beträffande flertalet varuslag, knappast konstateras någon avsevärdare prisförändring En mera betydande stegring visa endast priserna å smör, som stigit med 7 à 8 öre, och såsom vanligt vid denna tid ägg, såväl färska som konserverade. Bortsett från renkött, som fördyrats, hava köttpriserna icke undergått någon större förändring. En annan grupp av varuslag med samma genomsnittspriser under såväl tredje som fjärde kvartalet bilda de vegetabiliska födoämnena. I fråga om vedpriserna kan en ringa höjning konstateras, under det att kol och koks blivit billigare.

Jämföras de för fjärde kvartalet 1913 gällande medelpriserna med de för motsvarande kvartal år 1912, visar det sig, att av de 50 varuslag, som äro gemensamma för dessa 2 års livsmedelsprisuppgifter, 14 under mellantiden fått sina priser sänkta, och att för 9 priserna ställde sig lika, under det att hälften eller 25 varuslag undergått prisstegring. Bland varuslag, som fallit i pris, märkas potatis, bruna bönor och kaffe, vilket gått ned från 1 kr. 79 öre till 1 kr. 62 öre per kg., samt, ehuru i ringa grad, antracit och gasverkskoks. Ingen eller obetydlig prisförändring visa mjölk, smör, ärter, mjöl, gryn, bröd, salt sill, socker och engelsk kaminkoks, varemot ost, margarin, ägg, kött, fläsk, färsk fisk, salt strömming och ved genomgående fördyrats. Beträffande kött och fläsk framträder dock prisstegringen från 1912 till 1913 vida mindre under fjärde kvartalet än under de närmast föregående kvartalen. Relativt starkast är prisstegringen för salt fårkött och spädkalv, vilka varuslag fördyrats med resp. 7 à 8 och 5 à 6 %. För nötkött har priset stigit med 3 à 4·5 %, för gödkalv samt för färskt fårkött med c:a 3 %. Prishöjningen å fläsk belöper sig till 3 à 5 %. Även vedpriserna hava stigit, björkveden med 1 kr. 50 öre och barrveden med 1 kr. 30 öre per famn.

Vad beträffar *kreaturspriserna*, innehåller sammandragstabellen sid. 196—197 uppgifter å medelpriset för olika slag av kreatur för Stockholm, Malmö och Göteborg tillsammantagna, under det att i tabellen sid. 195 sammanställts månadsmedelpriser under fjärde kvartalet för var och en av dessa tre städer.

Enligt förstnämnda tabell visa priserna å får en stegring under kvartalet av 3 à 5 öre, under det att priserna å svin gått ned med 1 à 7 öre per kg. Beträffande nötkreatur märkes en prisökning å kalvar av 3 à 5 öre och å oxar av 1 öre per kg. Priserna å övriga slag av nötkreatur visa icke någon avgjord förändring i viss riktning. Vid jämförelse enligt tabellen å sid. 195 mellan Stockholm, Malmö och Göteborg beträffande prisväxlingarna, synes Malmö stads kreatursmarknad varit den minst stabila. I Stockholm visa fårpriserna en stegring med 5 öre per kg. Även priset å kalvar hade undergått någon ökning, under det att priset å övriga kreatursslag stått stilla eller minskats; de billigare slagen av svin kostade t. o. m. 5 à 9 öre per kg. mindre i december än i oktober. Beträffande Malmö kan man konstatera en prisstegring för flertalet kreatursslag, så t. ex. hava kalvpriserna stigit med 3 à 4 öre och oxpriserna med 2 à 5 öre per kg., varemot priset å tjurar gått ned med ett par öre per kg. Särskilt stark är

stegringen beträffande fårpriserna; priset å yngre får har sålunda stigit med 10 öre per kg. från oktober till december. Orsaken till denna stegring är tydligen att söka i bristande tillförsel av får och lamm. Enligt anmärkningen å sid. 195 uppgick sålunda den nämnda tillförseln under fjärde kvartalet till endast 382 mot 988 under tredje kvartalet. I Göteborg hava kalvpriserna stigit med 3 à 5 öre per kg., och å övriga slag av nötkreatur hava även priserna i allmänhet undergått en svag ökning. Fårpriserna hade här stigit med 4 à 5 öre per kg., under det att svinpriserna sjunkit med 1 à 6 öre.

En jämförelse mellan medelpriserna under tredje och fjärde kvartalen 1913 utvisar i allmänhet för samtliga slag av nötkreatur med undantag av kalvar en svag minskning. Kalvpriserna hade ökats med 1 à 5 öre per kg.; däremot hade fårpriserna minskats med 3 à 7 öre och svinpriserna med 5 öre per kg.

Jämföras åter medelpriserna för fjärde kvartalet 1912 med motsvarande kvartal 1913, kan man i allmänhet konstatera någon ökning. Störst var prisstegringen å de billigare slagen av kor med 4 à 11 öre per kg.

Om prisnivån beträffande livsmedel under fjärde kvartalet torde såsom allmänt omdöme kunna sägas, att en prisstegring visserligen kan iakttagas sedan samma tid föregående år, men att denna stegring, såsom en jämförelse mellan priserna under de närmast föregående kvartalen och motsvarande kvartal år 1912 utvisar, är betydligt mindre utpräglad än tidigare under året. I stort sett synes sålunda den stegring i prisrörelsen, som under år 1912 fortgick i raskt tempo och som under loppet av år 1913 blivit allt svagare, numera hava i det närmaste upphört.

Medelpris per år (1904—1913) och per månad

Obs! Siffrorna för åren 1904—1909 angiva medelpris för

	Varuslag.	Kvantitet.	1904.	1905.	1906.	1907.	1908.	1909.	1910.	1911.
			öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1	Mjölk: oskummad	lit.	13	13	14	14	14	14	14	14
2	handskummad	»	7	7	7	7	7	7	7	7
3	separerad	»	—	—	—	—	—	—	5	5
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	206	212	221	219	226	220	222	228
5	mat- (lands-)	»	185	191	201	199	204	198	200	205
6	Ost: helfet, okryddad	»	—	—	—	—	—	—	150	151
7	halvfet, »	»	103	107	109	116	119	116	114	111
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	—	49	48
9	Margarin: högsta kvalitet	»	149	157	159	157	164	159	169	152
10	lägsta »	»	100	104	108	108	119	116	125	116
11	växtmargarin	»	—	—	—	—	—	—	—	126
12	Ägg: svenska, färska	tjog.	129	133	142	150	148	151	149	149
13	» konserverade	»							134	128
14	Potatis: gammal	5 lit.	—	29	25	29	32	28	27	29
15	färsk	»							76	48
16	Ärter, gula	kg.	27	27	26	27	30	28	29	29
17	Bruna bönor	»	40	39	39	40	42	41	46	47
18	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	27	27	27	28	31	33	32	30
19	råg-, » » »	»	19	19	19	20	23	22	20	20
20	rågsikt-, » » »	»	23	24	24	26	29	28	26	25
21	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	[1] 31	[1] 31	[1] 31	[1] 32	[1] 33	[1] 33	34	32
22	ris-, bästa sort, svenska (»R. T.»)	»	—	[2] 57	[3] 58	[2] 59	[2] 59	[2] 60	39	39
23	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	36	35	35	37	41	40	40	39
24	mjukt, limpa, söt	»	35	34	35	35	39	39	39	37
25	» » sur	»	25	25	26	26	28	28	28	27
26	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	63	64	65	67	73	74	76	74
27	mjukt, bakat med vatten	»	—	42	44	46	51	53	45	44
28	» » » mjölk	»							61	60
29	Nötkött, färskt: stek	»	91	89	98	106	109	104	98	96
30	soppkött	»	76	74	81	89	91	85	78	78
31	Kalvkött, stek: gödkalv	»	102	104	116	118	122	120	117	116
32	spädkalv	»	53	53	58	64	66	63	60	58
33	Fårkött: färskt, stek	»	103	105	118	125	125	121	118	115
34	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	—	103	102
35	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—
36	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	105	110	127	123	114	121	129	120
37	salt, svenskt »	»	115	117	132	131	121	127	138	129
38	» amerikanskt	»	113	113	124	125	121	128	149	139
39	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	—	—	—	—
40	gädda	»	—	—	—	—	—	—	—	—
41	sill	»	31	33	34	34	28	28	31	31
42	strömming	»	42	40	40	43	37	37	36	36
43	torsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—
44	rödspotta (»spätta»)	»	70	71	75	80	81	79	80	79
45	salt: sill, fetsill (»K. K. K.»)	»	[3] 36	[3] 38	[3] 40	[3] 41	[3] 38	[3] 37	39	39
46	strömming	»	24	25	26	25	25	23	23	25
47	kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	51	54	56	59	60	61	54	51
48	» » » rundskuren	»							—	—
49	Kaffe (obränt), prima Santos	»	[4] 110	[4] 115	[4] 117	[4] 116	[4] 116	[4] 115	125	155
50	Socker, bit-	»	61	69	62	62	66	67	71	69
51	Svagdricka	lit.	—	—	—	—	—	—	6	6
52	Fotogen: Water White	»	[5] 18	[5] 16	[5] 16	[5] 16	[5] 18	[5] 18	17	15
53	Ved: björk- osågad, hemkörd (pr »storfamn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn.	2180	2170	2220	2360	2680	2520	2280	2280
54	barr-	»	1660	1650	1710	1850	2140	2020	1810	1810
55	Bränntorv	100 kg.	—	[6] 70	[6] 70	[6] 78	[6] 80	[6] 74	187	185
56	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	—	322	318	355	388	376	373	373
57	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	—	—
58	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	—	112	106	126	139	134	130	132
59	eng. kamin- » hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	159	156

[1]) Uppgifterna avse *ej* ångpreparerade gryn. — [2]) Uppgifterna avse »risgryn, bästa sort». — [3]) Uppgifterna avse hl.; vikten av 1 hl. torv är 40 à 50 kg. — [7]) Uppgifterna avse för maj 1913 två, [8]) Uppgifterna avse för augusti 1913 en, för september 1913 två, för oktober 1913 två och för november 1913

(jan. 1913—jan. 1914) för samtliga orter.

28 orter, för åren 1910—1912 för 39 orter och för 1913—1914 för 44 orter.

1912.	1913.	Jan. 1913.	Febr. 1913.	Mars 1913.	April 1913.	Maj 1913.	Juni 1913.	Juli 1913	Aug. 1913.	Sept. 1913	Okt. 1913.	Nov. 1913.	Dec. 1913.	[9])Jan. 1914.	
öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	
14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	1
8	8	7	7	7	7	8	7	8	8	8	8	8	8	8	2
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	3
237	235	238	236	238	234	230	229	230	231	237	241	241	241	239	4
214	213	214	210	211	212	210	208	207	212	216	219	219	220	215	5
156	164	162	162	163	164	163	165	165	165	165	165	164	165	164	6
115	121	121	120	120	121	121	122	122	122	123	120	121	123	121	7
51	58	55	56	56	59	60	59	58	57	59	59	58	61	60	8
157	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
122	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
132	135	132	132	131	133	134	134	135	137	138	138	138	138	138	11
161	159	187	172	142	120	119	126	137	143	154	180	205	217	210	12
139	137	147	145	133	122	[7]) 112	[7]) 124	[7]) 129	[7]) 138	141	146	149	152	152	13
32	28	30	29	30	29	29	30	29	29	27	27	27	26	27	14
49	46	—	—	—	—	—	—	61	31	—	—	—	—	—	15
30	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	30	16
53	48	50	50	49	48	48	47	47	46	47	47	46	46	46	17
31	31	32	32	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	18
22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	21	21	21	21	19
27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	26	26	26	20
36	36	37	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	21
40	41	42	42	42	42	41	41	41	41	41	41	41	41	40	22
41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	23
38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	24
29	30	29	29	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	31	25
76	76	76	76	77	77	76	76	76	76	75	75	75	75	75	26
45	43	43	43	43	43	43	43	43	42	43	43	43	44	45	27
61	60	59	59	59	60	60	61	60	60	60	60	60	60	60	28
111	122	117	118	119	120	121	123	124	125	126	125	122	121	121	29
91	100	97	97	98	98	100	101	101	102	104	103	101	100	100	30
123	131	130	129	130	130	130	132	133	133	133	132	132	131	132	31
65	72	70	71	71	70	70	70	71	72	74	74	73	74	73	32
124	133	130	132	135	136	136	138	138	137	134	129	127	128	131	33
105	114	108	109	111	111	114	115	117	118	119	118	116	117	117	34
—	119	114	119	122	122	138	—	—	[8]) 100	[8]) 121	[8]) 119	[8]) 113	126	124	35
123	133	130	131	131	131	131	132	134	136	138	137	135	133	133	36
129	140	137	137	137	137	137	138	140	143	144	144	142	142	139	37
136	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38
—	75	79	81	78	69	66	70	72	74	75	76	75	79	78	39
—	108	115	116	112	96	94	104	112	112	110	110	109	112	115	40
32	34	30	30	30	30	29	32	39	38	39	37	35	36	35	41
36	38	37	37	36	35	37	38	36	37	39	42	43	42	41	42
—	55	55	56	57	53	53	53	52	54	55	55	56	57	58	43
77	79	77	77	79	75	75	78	79	80	80	80	80	82	82	44
41	45	45	45	45	45	44	45	44	45	45	45	45	45	45	45
25	30	27	28	29	31	30	30	30	30	31	32	31	32	33	46
52	56	56	55	57	57	56	55	54	54	54	55	56	57	57	47
—	76	75	75	77	77	76	76	76	76	76	76	76	76	76	48
176	170	180	180	179	176	173	171	168	164	161	162	162	161	161	49
72	67	67	67	67	67	67	67	67	67	67	67	67	67	64	50
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	51
17	20	19	19	19	20	20	20	21	21	21	21	21	21	20	52
2360	2560	2540	2540	2540	2510	2560	2560	2550	2540	2560	2570	2590	2610	2590	53
1880	2040	2000	2010	2020	2010	2020	2030	2050	2060	2050	2060	2060	2090	2060	54
187	196	193	193	196	196	194	194	197	197	197	196	196	197	203	55
397	401	404	404	404	403	402	401	401	400	400	399	396	396	394	56
—	234	236	238	239	235	235	233	235	235	233	233	230	228	228	57
155	165	168	168	169	169	170	169	166	162	160	158	157	158	156	58
177	189	188	191	191	191	191	191	191	191	188	188	186	186	182	59

gifterna avse »salt sill». — [4]) Uppgifterna avse »brasilianskt» kaffe. — [5]) Uppgifterna avse »prima fotogen». — för juni 1913 fem, för juli 1913 fyra och för augusti 1913 två orter, å vilka höga äggpris gälde. — fyra orter. — [9]) Preliminära siffror.

	1. Varuslag.	2. Kvantitet.	3. Stockholm. Okt.	4. Stockholm. Nov.	5. Stockholm. Dec.	6. Södertälje. Okt.	7. Södertälje. Nov.	8. Södertälje. Dec.	9. Uppsala. Okt.	10. Uppsala. Nov.	11. Uppsala. Dec.	12. Nyköping. Okt.	13. Nyköping. Nov.	14. Nyköping. Dec.	
			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			
1	Mjölk: oskummad	lit.	16	16	16	16	16	16	15	15	15	14	14	14	1
2	» handskummad	»	7	7	7	—	—	—	7	7	7	6	6	6	2
3	» separerad	»	7	7	7	7	7	7	6	6	6	5	5	5	3
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	252	249	249	256	251	260	235	243	244	240	240	240	4
5	» mat- (lands-)	»	233	229	227	226	230	230	203	214	223	207	212	219	5
6	Ost: helfet, okryddad	»	173	174	174	164	163	166	173	169	171	158	153	168	6
7	» halvfet, »	»	140	139	141	—	125	133	126	120	120	120	120	120	7
8	» skummjölks-, »	»	95	110	98	—	—	—	68	63	65	56	55	53	8
9	Margarin: växt-	»	140	140	140	134	138	133	140	141	141	140	137	139	9
10	Ägg: svenska, färska	tjog.	196	234	246	187	222	244	198	214	223	185	216	221	10
11	» » konserverade	»	141	147	157	140	143	144	135	135	136	150	153	157	11
12	Potatis: gammal	5 lit.	31	30	31	25	25	25	29	28	29	25	25	25	12
13	» färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
14	Ärter, gula	kg.	27	26	26	28	25	25	25	25	25	29	29	29	14
15	Bruna bönor	»	48	49	48	48	46	45	49	49	49	43	45	45	15
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	32	32	32	31	30	31	31	31	31	29	29	29	16
17	» råg-, » » »	»	24	23	23	22	22	22	20	20	20	23	23	23	17
18	» rågsikt-, » » »	»	29	28	29	27	27	27	26	26	26	24	24	24	18
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	35	35	36	34	35	35	35	35	35	37	37	38	19
20	» ris-, bästa sort, svenska (»R. T.»)	»	42	42	42	43	43	43	40	40	40	40	40	40	20
21	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	38	39	38	37	37	38	36	35	37	40	39	40	21
22	» mjukt, limpa, söt	»	45	45	44	42	43	43	44	43	44	30	30	30	22
23	» » » sur	»	40	40	40	—	—	—	37	34	37	31	30	29	23
24	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	84	83	84	93	91	90	84	83	85	70	70	70	24
25	» mjukt, bakat med vatten	»	56	56	56	48	43	45	50	50	51	47	48	49	25
26	» » » mjölk	»	83	83	83	73	69	75	63	61	63	67	67	67	26
27	Nötkött, färskt: stek	»	136	134	132	120	120	120	120	117	114	122	118	122	27
28	» soppkött	»	114	110	111	90	90	90	103	102	95	95	95	97	28
29	Kalvkött, stek: gödkalv	»	145	141	142	130	130	130	126	128	125	131	128	125	29
30	» spädkalv	»	110	101	103	70	70	70	77	77	60	75	61	67	30
31	Fårkött: färskt, stek	»	140	141	144	149	150	150	124	122	123	144	135	128	31
32	» salt, svenskt	»	—	—	115	135	135	105	120	117	121	123	123	120	32
33	Renkött, färskt, stek	»	—	136	126	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33
34	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	165	160	156	150	150	150	145	138	142	150	142	142	34
35	» salt, svenskt »	»	169	167	161	155	155	150	150	140	145	150	140	140	35
36	Fisk, färsk: abborre	»	81	82	99	81	80	86	85	65	68	47	48	53	36
37	» gädda	»	114	105	107	109	112	112	118	128	128	91	84	92	37
38	» sill	»	40	38	36	40	40	40	45	35	35	45	40	40	38
39	» strömming	»	80	73	65	28	33	34	40	38	40	52	41	38	39
40	» torsk	»	73	71	71	80	81	82	65	73	75	—	—	70	40
41	» rödspotta (»spätta»)	»	80	79	85	90	90	91	85	85	85	80	83	80	41
42	» salt: sill, fetsill (»KKK»)	»	54	50	53	—	—	—	43	45	45	44	40	43	42
43	» strömming	»	—	30	30	—	30	30	32	36	36	—	—	—	43
44	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	59	60	60	57	59	59	59	60	60	51	55	57	44
45	» » » rundskuren	»	—	—	—	—	—	—	79	79	79	60	60	63	45
46	Kaffe (obränt), prima Santos	»	166	167	165	161	163	158	161	162	163	150	156	150	46
47	Socker, bit-	»	67	67	67	66	66	66	66	66	66	66	66	66	47
48	Svagdricka	lit.	8	8	8	8	8	7	6	6	6	7	7	7	48
49	Fotogen: Water White	»	20	20	20	21	21	21	20	20	20	20	20	20	49
50	Ved: björk- (osågad, hemkörd: *) 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.	famn.	3000	3000	3100	3100	3150	3170	3000	3000	3000	2800	2900	2900	50
51	» barr-	»	2500	2500	2600	1950	2120	2180	2050	2050	2050	1930	1870	2000	51
52	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	52
53	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	425	425	425	413	413	425	418	418	418	410	410	410	53
54	» eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	240	240	240	225	225	225	213	225	225	250	250	250	54
55	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	135	135	135	165	165	165	140	160	140	160	160	165	55
56	» eng. kamin- » hemkörd	»	175	175	175	175	175	178	—	—	—	—	—	—	56

*) Per »storfamn».

	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.	
	Eskilstuna.			Linköping.			Norrköping.			Motala.			Jönköping.			Växjö.			Kalmar.			
	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	
	Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			
1	14	14	14	13	13	13	13	13	13	12	12	12	14	14	14	13	13	13	14	14	14	1
2	6	6	6	8	8	8	7	7	7	6	6	6	7	7	7	9	9	9	7	7	7	2
3	5	5	5	5	5	5	6	6	6	5	5	5	5	5	5	6	6	6	4	4	4	3
4	220	225	240	247	248	241	254	248	248	231	236	237	226	226	225	233	230	230	245	245	245	4
5	205	212	221	216	205	209	226	221	227	216	214	216	209	208	218	193	204	197	221	223	224	5
6	170	170	167	160	166	164	176	174	179	140	140	140	145	146	150	154	153	149	180	181	180	6
7	129	131	130	119	121	122	136	136	139	90	90	90	123	125	124	105	115	115	147	147	147	7
8	60	59	60	60	—	—	50	50	50	—	—	—	78	78	77	—	—	—	—	—	—	8
9	140	140	140	136	138	137	143	143	143	132	134	134	140	140	138	139	138	139	141	141	141	9
10	191	202	220	176	199	206	179	209	226	166	195	204	163	177	194	166	174	195	158	177	184	10
11	—	—	—	—	—	—	—	146	147	130	130	130	—	—	133	—	—	—	—	140	—	11
12	28	33	28	27	27	26	27	27	26	20	22	22	25	25	25	20	22	18	25	25	25	12
13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
14	28	29	30	27	26	26	29	26	25	28	25	25	28	29	31	30	26	26	32	32	33	14
15	40	40	40	43	43	43	50	49	47	40	40	40	45	45	45	43	46	44	46	46	46	15
16	29	29	29	29	28	28	30	30	30	28	28	29	30	31	30	31	30	30	31	31	31	16
17	20	20	20	22	22	22	22	22	22	22	21	21	25	25	23	23	22	22	21	21	20	17
18	26	26	26	25	24	24	26	26	26	24	23	23	29	29	27	27	26	26	26	26	26	18
19	35	35	35	35	35	35	35	35	35	34	33	33	35	35	35	35	35	34	38	38	38	19
20	45	45	45	40	40	40	45	45	45	38	38	38	45	45	45	40	40	40	41	41	41	20
21	37	37	36	39	39	39	36	36	36	37	36	38	43	43	43	41	43	42	49	47	47	21
22	40	40	40	35	36	36	42	42	42	34	34	34	42	42	45	29	29	29	36	35	35	22
23	—	—	—	37	37	37	32	32	32	31	32	33	21	21	26	23	23	23	25	25	25	23
24	70	70	70	65	67	67	73	73	73	66	66	66	101	100	95	69	69	69	78	79	79	24
25	54	54	54	30	31	31	41	41	41	44	43	43	35	35	37	36	36	36	47	47	47	25
26	63	64	64	48	49	50	58	57	57	65	65	64	65	66	61	44	44	45	67	67	67	26
27	135	135	135	119	114	111	120	120	120	133	123	121	126	121	120	112	114	117	117	107	109	27
28	108	108	110	108	101	98	105	107	106	101	101	96	108	107	108	92	92	94	93	92	92	28
29	135	140	142	129	128	126	139	133	132	121	116	114	126	124	127	122	123	122	117	112	114	29
30	75	75	75	79	75	82	75	75	78	59	56	61	67	65	68	77	74	75	71	70	71	30
31	150	150	150	126	124	123	128	124	129	117	113	116	124	118	120	118	119	117	115	109	109	31
32	—	120	125	122	119	122	100	97	100	100	100	105	104	106	110	100	105	100	110	110	110	32
33	—	—	—	—	—	—	—	—	130	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33
34	150	150	150	130	129	125	143	144	139	130	131	132	127	127	133	125	121	117	149	140	140	34
35	150	150	150	140	140	131	150	147	147	130	136	136	130	130	130	130	123	120	150	140	138	35
36	76	76	79	75	72	74	60	60	66	65	75	75	87	—	—	83	76	75	73	73	75	36
37	115	110	115	118	108	119	106	100	110	116	117	117	106	110	100	116	100	109	113	113	125	37
38	45	40	39	34	32	33	33	34	33	40	37	31	38	—	34	35	38	—	—	—	40	38
39	61	53	49	49	43	37	43	39	36	45	49	36	35	33	33	27	35	40	37	48	45	39
40	63	70	—	60	60	60	60	60	60	55	65	70	62	50	60	60	60	56	49	52	56	40
41	80	80	80	70	71	74	80	80	80	73	76	80	80	75	80	78	75	78	80	82	78	41
42	45	—	—	39	39	39	—	40	40	37	37	38	40	40	40	50	50	—	50	50	50	42
43	—	—	—	25	25	25	30	30	30	35	35	25	33	33	33	—	—	—	—	—	—	43
44	60	60	60	50	50	50	60	57	56	50	50	51	58	58	60	—	—	—	60	60	60	44
45	75	75	75	60	60	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	80	80	80	—	—	—	45
46	150	150	150	150	148	150	157	156	154	140	143	143	165	152	154	153	150	153	154	160	160	46
47	65	65	65	64	64	64	66	66	66	65	65	65	67	67	67	68	68	68	68	68	68	47
48	7	7	7	7	7	7	5	5	5	6	6	6	5	5	5	6	6	6	6	6	6	48
49	21	21	21	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	22	22	22	21	21	21	49
50	2960	2960	2960	2480	2480	2480	2900	2900	2900	2530	2550	2550	2730	2730	2730	1970	1970	1970	1950	1950	1950	50
51	2210	2270	2140	2080	2080	2080	2500	2500	2500	1970	1970	2000	1930	1930	1930	1470	1430	1470	1630	1600	1620	51
52	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	160	160	160	—	—	—	52
53	450	450	450	398	398	398	400	400	400	336	336	336	375	375	375	400	375	375	375	375	375	53
54	250	250	250	250	250	250	200	200	200	210	210	210	225	225	225	—	—	—	—	—	175	54
55	145	145	145	196	196	191	160	160	160	163	163	165	150	150	150	—	—	—	150	150	150	55
56	205	205	205	182	182	182	160	160	160	165	165	165	200	200	175	195	175	180	150	150	150	56

	1. Varuslag.	2. Kvantitet.	36. Västervik. Okt.	37. Nov.	38. Dec.	39. Visby. Okt.	40. Nov.	41. Dec.	42. Karlskrona. Okt.	43. Nov.	44. Dec.	45. Kristianstad. Okt.	46. Nov.	47. Dec.	
			Medelpris (öre)			Medelpris (öre)			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			
1	Mjölk: oskummad	lit.	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	1
2	handskummad	»	5	5	5	8	8	8	10	10	10	7	7	7	2
3	separerad	»	5	5	5	5	5	5	5	5	5	4	4	4	3
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	238	229	227	244	247	248	244	245	247	243	243	242	4
5	mat- (lands-)	»	223	211	214	221	218	217	209	210	210	233	232	231	5
6	Ost: helfet, okryddad	»	179	171	178	175	174	175	184	184	184	172	172	172	6
7	halvfet »	»	133	135	140	160	150	160	146	146	146	135	135	135	7
8	skummjölks- »	»	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
9	Margarin: växt-	»	140	140	140	143	142	141	130	130	130	140	140	142	9
10	Ägg: svenska, färska	tjog.	164	185	196	170	191	199	167	186	196	180	202	215	10
11	» konserverade	»	—	—	—	144	145	153	155	155	155	128	133	133	11
12	Potatis: gammal	5 lit.	26	27	28	25	25	25	27	26	26	28	25	28	12
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
14	Ärter, gula	kg.	26	30	30	29	29	29	31	33	32	33	33	33	14
15	Bruna bönor	»	45	45	45	49	49	49	50	47	47	48	45	45	15
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	31	30	30	30	30	30	33	33	33	29	28	29	16
17	råg-, » » »	»	20	20	21	19	20	19	21	21	20	17	17	18	17
18	rågsikt-, » » »	»	26	26	25	27	27	27	30	29	29	26	26	26	18
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	35	35	35	40	40	40	35	35	35	35	36	35	19
20	ris-, bästa sort, svenska (»R. T.»)	»	39	39	40	41	40	40	40	41	41	45	45	45	20
21	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	45	46	46	35	35	35	47	47	47	47	46	47	21
22	mjukt, limpa, söt	»	37	37	37	30	30	30	30	31	31	27	27	27	22
23	» » sur	»	30	30	30	23	23	24	22	22	22	18	18	18	23
24	Vetebröd: skorpor, runda ordinära	»	83	83	83	65	65	65	84	84	84	66	66	66	24
25	mjukt, bakat med vatten	»	48	48	48	33	33	33	—	—	—	52	52	53	25
26	» » » mjölk	»	73	73	73	38	38	38	51	51	51	58	57	57	26
27	Nötkött, färskt: stek	»	140	140	140	102	102	100	116	110	110	108	113	114	27
28	soppkött	»	90	90	90	91	89	88	100	90	92	95	94	93	28
29	Kalvkött, stek: gödkalv	»	118	123	123	103	99	102	141	142	140	119	125	125	29
30	spädkalv	»	60	63	63	—	—	—	81	80	80	63	69	73	30
31	Fårkött: färskt, stek	»	115	105	105	100	99	106	119	124	126	131	137	135	31
32	salt, svenskt	»	100	100	100	101	98	103	113	105	100	123	127	128	32
33	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	150	—	—	—	—	—	—	33
34	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	130	125	125	149	143	134	137	138	135	118	123	124	34
35	salt, svenskt »	»	137	130	130	150	145	135	138	138	136	122	124	134	35
36	Fisk, färsk: abborre	»	43	48	46	105	116	120	63	63	59	66	74	76	36
37	gädda	»	89	92	100	122	111	133	98	102	100	108	110	110	37
38	sill	»	—	—	—	40	40	43	—	—	—	—	—	—	38
39	strömming	»	29	28	29	23	22	28	29	33	40	20	22	22	39
40	torsk	»	50	51	55	62	54	57	47	48	50	48	54	53	40
41	rödspotta (»spätta»)	»	—	—	—	98	100	100	90	95	89	64	67	70	41
42	salt: sill, fetsill (»KKK»)	»	—	—	—	—	—	—	40	40	40	42	48	48	42
43	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43
44	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	53	50	63	57	58	58	52	52	53	—	—	—	44
45	» » » rundskuren	»	—	60	—	—	—	—	75	75	75	—	—	—	45
46	Kaffe (obränt), prima Santos	»	155	153	150	181	179	180	152	150	150	152	156	156	46
47	Socker, bit-	»	68	68	68	69	69	69	70	70	70	67	67	67	47
48	Svagdricka	lit.	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	48
49	Fotogen: Water White	»	22	22	22	22	22	22	20	20	20	19	19	19	49
50	Ved: björk- (osågad, hemkörd: *) 2·5 × 1·6 × 0·89 m. =	famn.	2350	2350	2290	[1]2930	[1]3080	[1]3080	2170	2170	2280	2270	2270	2270	50
51	barr- (= 3·56 kbm.)	»	1700	1700	1700	2500	2570	2570	—	—	—	1760	1760	1760	51
52	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	205	205	205	52
53	Kol, antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	400	400	400	407	407	405	400	400	400	350	350	350	53
54	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	200	200	200	233	231	231	200	200	200	200	200	200	54
55	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	155	170	170	—	—	—	145	145	145	148	138	133	55
56	eng. kamin- » hemkörd	»	155	170	170	175	175	175	175	160	160	—	—	—	56

*) Per »storfamn». — [1]) För grenved har betalats under oktober månad 12·60 kr., för alved under oktober

	48.	49.	50.	51.	52.	53.	54.	55.	56	57.	58.	59.	60.	61.	62.	63.	64.	65.	66.	67.	68.	
	Malmö.			Lund.			Landskrona.			Hälsingborg.			Ystad.			Halmstad.			Göteborg.			
	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	
	Medelpris (öre)			Medelpris (öre).			Medelpris (öre)			Medelpris (öre)			Medelpris (öre)			Medelpris (öre)			Medelpris (öre)			
1	15	15	15	13	13	13	12	12	12	13	13	13	13	13	13	14	14	14	14	15	15	1
2	6	6	6	—	—	—	5	5	5	6	6	6	7	7	7	8	8	8	8	8	8	2
3	5	5	5	5	5	5	4	4	4	4	4	4	5	5	5	6	6	6	7	7	7	3
4	246	244	240	249	241	241	250	250	250	250	246	245	248	244	240	260	258	258	240	240	240	4
5	234	230	222	233	225	223	215	215	220	218	218	217	—	—	—	225	222	222	218	220	220	5
6	188	188	188	183	184	181	173	175	175	174	175	174	170	170	170	160	164	165	163	163	163	6
7	151	151	151	122	123	122	130	130	130	132	132	130	143	143	143	—	—	110	-	—	—	7
8	—	—	120	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
9	135	135	135	130	130	130	136	136	136	136	136	135	140	130	130	145	145	145	135	135	135	9
10	181	223	210	183	210	227	193	214	205	179	214	200	183	205	211	168	197	222	180	233	239	10
11	140	140	140	—	133	135	—	155	—	140	140	141	148	148	149	—	144	146	140	140	140	11
12	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	23	25	25	25	23	25	25	25	25	12
13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	-	-	—	13
14	34	35	35	31	31	31	34	35	35	32	33	32	36	36	36	35	35	35	30	30	30	14
15	49	49	48	41	42	43	49	47	47	48	48	48	53	50	50	50	50	50	44	44	44	15
16	32	31	31	31	31	31	33	31	31	31	31	31	32	30	30	31	28	30	30	30	30	16
17	26	26	25	22	22	21	24	24	22	22	22	22	25	25	25	20	19	19	20	20	20	17
18	29	29	29	26	26	25	28	26	26	27	26	27	31	30	30	27	26	26	25	25	25	18
19	39	39	39	35	35	35	40	39	39	37	38	38	43	43	43	37	37	37	35	35	35	19
20	46	46	46	42	40	40	39	39	40	44	43	44	45	45	45	40	38	40	37	37	37	20
21	47	48	48	47	49	47	48	48	48	51	52	51	58	58	58	50	50	50	37	37	37	21
22	24	24	24	28	28	28	30	29	29	31	32	32	31	30	30	28	28	28	36	36	36	22
23	18	18	18	20	20	20	20	19	19	21	21	21	22	21	21	24	25	24	24	23	23	23
24	78	78	78	—	—	—	78	78	78	72	72	72	72	72	74	68	73	72	75	72	72	24
25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	-	—	—	38	38	38	25
26	57	57	57	58	58	57	45	45	45	45	45	45	56	56	56	51	55	55	42	42	42	26
27	130	130	130	133	132	132	125	124	124	125	125	125	113	113	109	120	118	117	130	130	130	27
28	120	120	120	120	120	120	123	121	121	112	110	108	100	100	96	103	99	96	115	115	115	28
29	136	136	136	139	138	139	135	140	141	135	135	135	120	120	119	130	133	134	135	135	135	29
30	95	95	95	91	88	89	94	89	89	77	76	78	63	63	62	81	78	80	80	80	80	30
31	—	—	150	141	141	142	151	150	150	133	131	143	113	113	113	128	124	123	134	130	130	31
32	—	—	—	—	—	—	135	133	137	135	135	141	—	—	—	126	123	128	—	—	—	32
33	—	—	138	—	—	—	—	—	—	-	-	150	—	—	125	—	—	150	—	—	125	33
34	140	140	140	130	130	130	131	129	127	130	122	122	120	116	114	126	120	118	140	140	140	34
35	160	160	165	140	140	140	143	140	140	138	138	138	145	144	144	148	149	148	140	140	140	35
36	76	78	80	86	91	96	75	75	75	78	78	78	113	113	113	93	88	95	114	113	125	36
37	127	125	125	126	125	128	113	125	125	125	125	125	113	113	113	126	119	125	146	138	139	37
38	29	36	40	—	—	—	33	35	38	27	31	32	—	30	30	32	33	38	27	26	33	38
39	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40	41	40	28	30	30	53	50	50	57	60	53	39
40	55	64	64	54	57	60	43	48	50	49	48	48	40	43	43	57	54	54	49	65	60	40
41	70	84	81	86	80	95	73	78	80	88	94	93	93	90	90	69	77	73	95	93	90	41
42	—	—	75	53	55	—	44	44	43	—	—	—	58	58	58	50	50	50	—	—	—	42
43	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43
44	50	50	60	—	—	—	—	60	60	54	60	56	45	45	45	60	63	64	46	49	49	44
45	80	77	80	—	—	—	75	75	75	81	82	81	83	83	83	82	82	81	—	—	—	45
46	169	169	169	158	158	161	157	157	156	159	164	164	183	173	172	160	155	152	143	151	151	46
47	68	68	67	67	67	67	67	67	67	67	67	67	67	67	67	69	69	69	67	67	67	47
48	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	8	8	8	48
49	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	20	19	19	19	19	19	49
50	2990	2930	2930	2930	2930	2930	3060	3060	3060	2560	2560	2560	2780	2780	2780	2530	2580	2520	3780	3780	3780	50
51	2660	2530	2530	2790	2790	2790	2900	2930	2930	2360	2360	2360	2090	2090	2090	2170	2200	2180	3300	3300	3300	51
52	180	180	180	225	225	225	244	242	244	185	185	185	192	193	193	180	180	180	—	—	—	52
53	380	380	380	415	415	415	390	390	390	400	400	400	349	346	346	400	400	400	400	400	400	53
54	185	185	185	235	233	233	185	185	185	205	205	205	176	173	173	210	190	190	210	210	210	54
55	140	130	130	142	142	130	135	145	145	135	135	135	140	140	140	—	—	—	140	140	140	55
56	170	170	150	190	190	180	155	155	155	140	140	140	—	—	—	180	180	180	170	170	170	56

25·90 kr., under november och december 26·60 kr. per famn och för tvetved under oktober—december 17·60 kr. per famn.

	1. Varuslag.	2. Kvantitet.	69. Lysekil. Okt.	70. Lysekil. Nov.	71. Lysekil. Dec.	72. Vänersborg. Okt.	73. Vänersborg. Nov.	74. Vänersborg. Dec.	75. Borås. Okt.	76. Borås. Nov.	77. Borås. Dec.	78. Tidaholm. Okt.	79. Tidaholm. Nov.	80. Tidaholm. Dec.	
			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			
1	Mjölk: oskummad	lit.	15	15	15	14	14	14	14	14	14	12	13	13	1
2	handskummad	»	8	8	8	8	8	8	8	8	8	6	7	7	2
3	separerad	»	—	—	—	6	6	6	5	5	5	4	5	5	3
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	245	259	260	240	240	240	229	229	235	235	240	240	4
5	mat- (lands-)	»	228	235	235	215	217	219	196	203	204	217	217	218	5
6	Ost: helfet, okryddad	»	160	160	160	149	149	149	148	149	150	148	148	148	6
7	halvfet, »	»	—	—	—	88	87	87	89	91	90	94	94	94	7
8	skummjölks-, »	»	60	60	60	45	45	47	46	46	46	40	40	40	8
9	Margarin: växt-	»	137	138	138	132	132	130	146	140	140	142	140	140	9
10	Ägg, svenska, färska	tjog.	184	202	202	178	202	212	160	191	204	163	172	178	10
11	» konserverade	»	146	147	147	120	120	120	134	132	140	—	—	—	11
12	Potatis: gammal	5 lit.	28	28	28	25	25	25	21	20	20	25	25	25	12
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
14	Ärter, gula	kg.	33	35	35	31	31	31	30	31	31	30	30	30	14
15	Bruna bönor	»	46	45	45	45	45	45	45	45	45	50	50	50	15
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	29	29	29	31	31	31	28	28	28	30	30	30	16
17	råg-, » » »	»	20	21	21	21	21	21	20	20	20	24	23	24	17
18	rågsikt-, » » »	»	25	25	25	25	25	25	26	26	26	29	28	28	18
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	35	35	35	34	34	34	35	35	35	35	33	35	19
20	ris-, bästa sort, svenska (»R. T».)	»	40	38	38	37	37	37	45	45	45	45	42	45	20
21	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	45	51	51	48	48	48	44	44	44	43	44	44	21
22	mjukt, limpa, söt	»	35	36	36	42	39	39	39	39	39	35	35	35	22
23	» » sur	»	25	24	24	31	31	29	28	29	29	—	—	—	23
24	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	56	54	54	54	57	58	64	64	64	69	69	69	24
25	mjukt, bakat med vatten	»	42	42	43	35	35	36	48	48	48	—	—	—	25
26	» » » mjölk	»	52	53	50	47	51	48	55	55	55	50	50	50	26
27	Nötkött, färskt: stek	»	120	120	120	120	120	120	138	130	128	130	130	130	27
28	soppkött	»	110	110	110	84	84	84	113	97	91	114	114	114	28
29	Kalvkött, stek: gödkalv	»	130	134	134	124	124	124	125	116	114	119	117	116	29
30	spädkalv	»	73	69	69	54	54	55	65	66	67	50	57	56	30
31	Fårkött: färskt, stek	»	130	126	126	154	154	154	125	123	122	116	116	122	31
32	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	—	114	110	106	110	110	110	32
33	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33
34	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	130	130	130	140	140	140	126	123	124	136	136	136	34
35	salt, svenskt »	»	150	150	150	147	147	147	135	134	132	139	138	139	35
36	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	63	60	60	80	81	81	79	80	79	36
37	gädda	»	—	—	—	90	90	90	116	117	119	100	100	105	37
38	sill	»	28	29	33	35	35	35	35	28	27	—	38	40	38
39	strömming	»	—	—	—	50	50	50	—	47	47	40	—	—	39
40	torsk	»	35	35	39	50	50	50	48	56	54	60	60	60	40
41	rödspotta (»spätta»)	»	60	60	60	75	68	70	80	82	83	80	80	90	41
42	salt: sill, fetsill (»KKK»)	»	32	29	29	37	37	37	[1]42	[1]38	[1]37	40	40	40	42
43	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43
44	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	40	45	45	42	42	42	49	50	50	60	60	60	44
45	» » » rundskuren	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	45
46	Kaffe (obränt), prima Santos	»	160	158	158	173	154	154	160	160	156	166	160	160	46
47	Socker, bit-	»	65	65	65	66	66	66	67	67	67	66	66	66	47
48	Svagdricka	lit.	7	7	7	8	7	7	7	7	7	6	6	6	48
49	Fotogen: Water White	»	20	20	20	20	20	20	20	20	20	22	22	22	49
50	Ved: björk- (osågad, hemkörd: *) 2·5 × 1·6 × 0·89 m. =	famn.	3600	3600	3600	3100	3010	3300	2740	2850	3000	1970	1970	2040	50
51	barr- = 3·56 kbm.	»	2900	2930	2930	2000	2000	2670	2030	2070	2080	1340	1360	1440	51
52	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	52
53	Kol, antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	363	358	358	365	365	365	375	369	369	450	400	400	53
54	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	218	210	210	210	210	210	225	218	218	—	250	—	54
55	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	173	173	170	155	155	155	—	—	—	—	—	250	55
56	eng. kamin- » hemkörd	»	—	—	—	175	175	175	165	163	172	200	190	200	56

*) Per »storfamn». — [1]) Uppgifterna avse slofetsill, märket S. W. — [2]) Avser märket K. K. K. K. —

	81.	82.	83.	84.	85.	86.	87.	88.	89.	90.	91.	92.	93.	94.	95.	96.	97.	98.	99.	100.	101.	
	Karlstad.			Örebro.			Kopparberg.			Västerås.			Falun.			Domnarvet.			Ludvika.			
	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	
	Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			
1	15	15	15	15	15	15	13	13	13	15	15	15	15	15	15	12	12	12	14	14	14	1
2	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	8	8	8	6	6	6	7	6	6	2
3	6	6	6	5	5	5	6	6	6	6	6	6	7	—	6	5	—	—	—	—	—	3
4	230	236	240	230	230	230	240	240	240	239	240	239	230	230	232	230	230	230	249	251	244	4
5	205	210	215	200	201	210	215	216	220	213	219	221	219	219	219	218	218	220	220	223	222	5
6	170	170	163	170	175	170	150	150	150	156	156	158	162	166	167	168	157	162	154	154	153	6
7	130	130	130	140	145	145	—	—	—	114	112	113	102	103	95	100	110	107	100	105	135	7
8	—	—	—	50	50	50	60	60	60	60	60	60	48	55	50	50	50	50	38	40	40	8
9	140	140	140	140	140	140	136	138	137	135	132	134	146	146	146	145	138	139	135	138	138	9
10	186	200	220	178	192	200	157	177	197	189	219	236	193	210	227	182	203	201	178	200	230	10
11	130	130	135	130	140	145	—	—	—	—	—	—	160	175	168	—	—	—	—	160	168	11
12	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	27	26	29	25	25	26	25	25	19	24	24	12
13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
14	38	35	38	28	28	30	30	28	28	27	27	27	29	30	30	30	29	30	28	30	31	14
15	50	48	45	40	43	44	49	50	50	43	43	44	45	46	46	45	43	41	47	49	49	15
16	32	32	31	33	32	32	32	32	32	30	30	30	31	31	31	30	30	30	31	31	31	16
17	22	22	22	22	22	22	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	19	19	20	20	20	17
18	28	28	28	25	25	25	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	25	25	27	27	27	18
19	35	35	35	35	35	35	32	32	32	35	35	35	35	35	34	35	35	35	35	35	35	19
20	40	40	38	41	41	43	38	37	37	40	40	40	41	41	41	42	41	42	42	39	37	20
21	40	40	40	38	38	37	32	33	33	34	34	35	35	35	36	33	32	32	34	34	34	21
22	45	45	45	38	39	38	42	42	42	40	40	39	45	42	43	43	43	43	49	43	44	22
23	35	35	35	38	40	40	—	—	—	—	—	—	47	50	47	40	—	—	—	48	45	40	23
24	80	80	80	80	80	80	73	72	72	76	75	75	86	90	88	69	63	65	77	80	77	24
25	40	40	40	41	37	36	38	37	39	40	40	40	46	44	43	42	42	43	40	—	50	25
26	53	53	53	59	58	59	58	58	59	50	50	52	81	76	76	64	67	68	—	—	60	26
27	125	125	125	125	118	110	127	123	124	114	113	111	131	134	130	139	137	137	138	135	135	27
28	100	100	100	95	90	85	102	95	95	97	95	95	110	105	104	115	102	107	102	109	115	28
29	135	135	135	120	123	119	130	127	127	129	125	126	136	133	134	133	130	130	148	143	143	29
30	70	70	70	75	74	75	63	66	62	74	75	75	77	80	77	72	75	75	66	75	73	30
31	140	138	135	139	128	117	128	127	128	144	141	140	132	132	135	129	130	133	152	130	135	31
32	130	140	140	—	—	—	140	140	140	120	120	120	119	135	121	130	130	130	127	127	125	32
33	—	—	—	—	—	110	—	—	120	—	—	—	—	—	127	—	—	125	—	—	130	33
34	140	140	140	145	140	135	132	129	123	147	146	142	133	130	137	130	130	130	135	135	132	34
35	135	140	140	145	145	145	146	142	142	148	150	142	147	139	142	143	144	143	148	140	139	35
36	85	95	95	70	70	68	77	84	82	75	73	71	87	91	95	80	82	88	85	85	85	36
37	125	128	128	114	101	109	126	118	118	120	112	119	124	125	125	115	120	120	125	125	126	37
38	45	45	45	36	34	35	33	30	28	36	30	35	36	40	38	39	—	40	35	38	40	38
39	45	45	45	45	49	50	45	42	40	48	43	43	36	40	40	35	40	40	50	45	40	39
40	60	60	60	59	60	59	58	58	55	63	64	64	59	60	61	60	60	—	69	68	70	40
41	80	80	80	75	82	79	79	75	75	75	76	75	89	90	95	85	85	88	92	90	95	41
42	[2])48	[2])48	[2])48	40	43	40	43	41	41	[1])37	[1])37	[1])35	47	46	47	—	—	—	40	46	46	42
43	—	—	—	50	—	50	—	—	—	33	33	32	30	30	30	29	30	30	—	35	30	43
44	63	63	65	60	58	58	58	58	58	54	54	53	53	55	60	50	55	60	56	56	56	44
45	—	—	—	75	78	72	—	—	—	—	—	—	73	75	75	70	80	77	—	60	60	45
46	160	160	160	159	161	163	168	162	162	158	156	158	157	162	167	153	170	163	178	165	166	46
47	68	68	68	67	67	67	66	66	66	65	65	65	65	65	65	64	64	64	66	66	66	47
48	7	7	7	6	6	6	6	6	6	7	7	7	8	8	7	7	7	7	7	—	7	48
49	22	22	22	21	21	21	20	20	20	20	20	20	22	22	22	22	22	22	21	21	21	49
50	2550	2550	2550	3120	3120	3120	2140	2140	2270	2840	2970	2790	2430	2350	2350	2270	2270	2270	2140	2240	2240	50
51	1900	1900	1900	2410	2410	2410	1610	1610	1510	2060	2060	2110	1860	1900	1900	1780	1740	1700	1640	1920	1910	51
52	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	52
53	400	400	400	375	375	375	400	400	400	375	375	375	400	400	400	367	375	375	400	400	400	53
54	250	225	225	250	250	250	275	275	275	—	—	—	300	300	300	275	275	275	250	250	250	54
55	180	150	150	145	155	155	185	185	185	156	156	156	—	—	—	—	—	—	200	—	—	55
56	200	210	210	200	200	200	—	—	—	—	—	—	225	225	225	175	175	175	200	200	200	56

1.	Varuslag.	2. Kvantitet.	102. Gävle. Okt.	103. Gävle. Nov.	104. Gävle. Dec.	105. Söderhamn. Okt.	106. Söderhamn. Nov.	107. Söderhamn. Dec.	108. Sundsvall: staden. Okt.	109. Sundsvall: staden. Nov.	110. Sundsvall: staden. Dec.	111. Sundsvall: sågverksdistriktet. Okt.	112. Sundsvall: sågverksdistriktet. Nov.	113. Sundsvall: sågverksdistriktet. Dec.	
			Medelpris (öre)			Medelpris (öre).			Medelpris (öre)			Medelpris (öre).			
1	Mjölk: oskummad	lit.	16	16	16	15	15	15	16	16	16	15	15	15	1
2	handskummad	»	9	9	9	8	8	8	10	10	10	10	10	10	2
3	separerad	»	7	7	7	7	7	7	8	8	8	7	8	8	3
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	253	254	250	238	238	247	247	247	249	241	240	240	4
5	mat- (lands-)	»	216	224	229	225	223	224	231	230	231	226	228	228	5
6	Ost: helfet, okryddad	»	164	164	168	154	154	155	163	165	165	163	163	163	6
7	halvfet, »	»	140	140	140	100	100	100	109	112	110	113	109	109	7
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	—	55	55	57	58	57	60	8
9	Margarin, växt-	»	137	138	138	140	140	140	139	142	141	143	144	143	9
10	Ägg: svenska, färska	tjog.	195	221	225	170	193	217	193	223	242	190	210	213	10
11	» konserverade	»	—	160	165	—	179	180	175	173	180	170	170	170	11
12	Potatis: gammal	5 lit.	25	25	25	25	25	25	27	28	28	26	29	28	12
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
14	Ärter, gula	kg.	30	30	30	29	29	29	27	30	29	31	31	31	14
15	Bruna bönor	»	44	43	43	47	47	45	49	49	49	47	47	47	15
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	30	30	30	30	30	39	33	32	33	32	32	32	16
17	råg-, » »	»	21	21	21	20	20	20	21	21	21	21	21	20	17
18	rågsikt-, » »	»	26	26	26	27	26	25	26	26	26	27	27	26	18
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	35	35	35	35	35	35	34	35	35	35	35	35	19
20	ris-, bästa sort, svenska (»R. T».)	»	40	40	40	40	40	40	42	41	41	40	40	40	20
21	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	35	35	35	35	35	35	39	39	39	36	36	37	21
22	mjukt, limpa, söt	»	38	37	38	41	40	40	46	46	47	43	46	46	22
23	» » sur	»	35	35	35	30	30	30	38	36	37	40	40	40	23
24	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	74	72	72	59	65	65	93	90	91	90	84	84	24
25	mjukt, bakat med vatten	»	37	37	37	40	40	40	45	48	49	—	—	—	25
26	» » » mjölk	»	52	52	52	62	66	65	78	75	75	68	73	73	26
27	Nötkött, färskt: stek	»	118	118	113	123	124	124	142	133	135	138	132	130	27
28	soppkött	»	100	100	99	109	109	104	110	110	107	109	105	103	28
29	Kalvkött, stek: gödkalv	»	147	147	146	135	135	136	153	150	150	140	135	140	29
30	spädkalv	»	73	73	81	70	67	67	75	76	79	78	75	75	30
31	Fårkött: färskt, stek	»	126	125	121	127	124	127	139	131	140	140	130	125	31
32	salt, svenskt	»	105	105	109	—	111	111	125	123	125	120	120	115	32
33	Renkött, färskt, stek	»	—	—	133	—	—	135	—	—	120	—	—	—	33
34	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	140	140	136	140	139	136	148	148	142	141	141	132	34
35	salt, svenskt »	»	140	140	140	148	145	143	149	148	144	151	146	142	35
36	Fisk, färsk: abborre	»	75	73	91	75	77	77	78	78	70	75	75	—	36
37	gädda	»	116	112	126	99	100	100	118	118	118	110	115	—	37
38	sill	»	40	40	39	32	30	30	40	40	40	—	—	—	38
39	strömming	»	44	57	43	29	29	30	40	50	50	40	50	50	39
40	torsk	»	62	58	59	50	50	50	50	50	50	—	—	—	40
41	rödspotta (»spätta»)	»	100	96	104	76	76	76	75	75	75	—	—	—	41
42	salt: sill, fetsill (»KKK»)	»	43	44	45	46	46	45	49	49	49	48	52	50	42
43	strömming	»	—	30	30	30	30	30	30	32	33	30	31	32	43
44	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	—	—	—	63	63	60	65	65	75	60	60	60	44
45	» » » rundskuren	»	70	73	72	75	74	73	75	78	80	73	76	77	45
46	Kaffe (obränt), prima Santos	»	167	165	163	159	160	160	178	177	176	177	177	175	46
47	Socker, bit-	»	65	65	64	67	67	67	66	66	66	67	67	67	47
48	Svagdricka	lit.	6	6	6	6	6	6	7	7	7	5	5	5	48
49	Fotogen: Water White	»	20	20	20	22	22	22	20	20	20	20	20	20	49
50	Ved: björk- (osågad, hemkörd: *) 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.	famn.	2650	2780	2770	[1]1950	[1]1950	[1]1950	3090	3020	3020	1810	2060	2060	50
51	barr-	»	2180	2160	2160	1580	1580	1580	2270	2270	2210	1500	1470	1470	51
52	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	52
53	Kol, antracit- (»valnöt») (hemkörd)	hl.	400	400	375	375	330	330	400	400	400	—	—	—	53
54	eng. hushålls- (fyrkol) (hemkörd)	»	225	225	225	250	225	225	300	275	275	—	—	—	54
55	Koks: gasverks- (okrossad) (hemkörd)	»	148	145	145	—	—	—	175	175	165	—	—	—	55
56	eng. kamin- » (hemkörd)	»	150	150	150	190	165	165	300	190	190	—	—	—	56

*) Per »storfamn». — [1]) För avfallsved (s. k. »knubb»-ved) har under okt. betalats i Söderhamn 10·00 kr., okt.—dec. 2·50 kr. per kbm. (8·90 kr. per famn). — [4]) Prisuppgifterna avse krossad koks.

	114.	115	116.	117.	118.	119.	120.	121.	122.	123.	124.	125.	126.	127.	128	129.	130.	131	132.	133.	134.	
	Nyland.			Östersund.			Umeå.			Luleå.			Boden.			Malmberget o Gallivare.			Kiruna.			
	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	
	Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre)			Medelpris (öre).			Medelpris (öre)			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			
1	14	14	14	16	16	16	13	13	13	15	15	15	15	15	15	17	17	17	18	18	18	1
2	10	10	10	10	10	10	9	9	9	8	8	8	8	8	8	—	—	—	—	—	—	2
3	8	8	8	—	—	—	7	7	7	5	—	6	5	6	5	10	10	10	—	—	—	3
4	250	245	245	240	240	240	230	230	223	236	234	234	238	236	234	242	236	241	239	239	239	4
5	240	240	230	221	223	226	214	216	204	218	216	214	225	218	216	224	221	221	226	220	220	5
6	180	180	180	156	153	153	171	169	169	160	158	156	158	156	154	164	164	162	158	157	157	6
7	130	130	130	100	100	100	130	127	127	117	116	116	112	117	115	—	—	150	120	—	120	7
8	–	50	—	50	50	50	80	80	80	58	50	55	55	50	53	—	—	—	—	—	—	8
9	150	150	150	140	140	140	136	137	139	132	138	136	130	130	130	143	142	140	133	134	135	9
10	205	230	275	188	218	244	176	205	224	191	224	226	192	233	232	179	207	237	177	212	230	10
11	180	—	200	150	160	160	160	160	160	—	167	165	—	175	178	—	—	—	—	—	—	11
12	30	28	25	25	25	25	25	25	25	32	35	32	29	30	31	35	35	35	38	38	37	12
13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
14	33	33	33	35	34	33	32	31	31	30	33	30	29	32	30	35	35	35	35	35	35	14
15	45	45	45	54	54	50	46	48	48	47	47	47	46	46	45	49	49	49	48	47	47	15
16	32	32	32	32	32	32	31	30	30	32	32	32	31	31	30	34	34	34	33	33	33	16
17	21	21	21	24	24	23	21	20	20	21	20	20	20	20	20	23	23	23	21	21	20	17
18	27	27	27	30	30	29	26	26	26	26	26	26	25	25	25	28	28	28	27	27	26	18
19	35	35	35	35	35	35	35	36	36	39	38	37	38	34	34	38	38	38	35	35	35	19
20	43	40	40	40	42	41	40	39	39	40	40	38	39	39	38	43	42	41	40	39	40	20
21	38	38	38	40	40	40	38	38	38	36	37	36	35	35	35	44	44	43	42	44	44	21
22	41	40	42	37	37	37	48	46	46	38	44	44	38	42	42	50	49	49	51	51	51	22
23	—	—	—	35	35	35	—	—	—	32	32	30	31	31	30	34	35	32	60	55	55	23
24	81	73	80	65	65	65	76	75	75	69	74	73	72	74	75	100	98	99	83	77	77	24
25	43	45	44	40	40	40	37	36	36	45	45	44	44	44	45	40	40	40	68	71	71	25
26	74	75	77	58	58	58	67	65	65	66	70	69	68	70	65	65	65	70	83	84	84	26
27	134	123	122	130	130	130	124	117	107	114	108	110	114	106	104	108	106	110	125	118	115	27
28	110	93	95	101	101	102	97	95	90	87	88	87	86	82	87	94	91	92	102	96	94	28
29	—	—	—	140	140	140	135	135	135	163	163	163	—	—	—	153	153	152	130	140	124	29
30	73	73	73	74	73	72	98	97	95	68	66	70	66	65	69	77	68	73	72	71	70	30
31	125	124	122	128	125	130	114	123	123	115	112	116	110	113	116	111	108	114	116	121	123	31
32	120	120	118	120	120	120	118	115	110	114	106	102	108	104	100	116	112	114	115	110	114	32
33	—	—	125	—	—	110	—	110	110	—	—	—	—	—	—	118	100	100	119	105	99	33
34	144	143	133	130	130	130	133	128	122	133	134	132	130	130	130	131	130	132	139	134	132	34
35	150	150	150	150	150	150	140	142	134	138	140	138	140	141	136	147	143	149	148	149	146	35
36	84	85	95	75	75	75	66	48	50	50	48	55	50	48	60	58	60	53	70	50	—	36
37	110	120	—	103	110	110	93	90	100	75	75	75	75	73	75	84	84	87	90	85	80	37
38	35	35	35	40	40	40	—	—	30	—	—	—	—	—	—	—	—	30	—	30	—	38
39	40	50	50	50	50	50	50	50	50	—	50	50	—	—	50	40	—	—	50	50	50	39
40	—	60	60	53	50	50	50	50	58	—	50	50	—	—	50	40	40	42	50	50	53	40
41	—	75	—	70	70	70	75	75	75	—	—	—	—	—	—	—	60	—	65	—	—	41
42	45	48	50	58	60	57	50	48	48	48	50	50	48	50	50	44	47	45	40	39	41	42
43	30	35	35	—	—	35	30	32	32	30	31	31	30	33	32	30	30	30	31	30	28	43
44	—	—	—	50	50	50	—	—	—	58	60	—	58	58	53	—	—	—	—	—	—	44
45	90	90	90	65	65	68	75	77	77	78	77	77	78	78	78	86	86	84	90	78	78	45
46	185	190	190	159	165	164	166	168	168	158	160	156	157	156	154	181	178	179	174	177	173	46
47	68	68	68	66	66	66	66	66	66	70	70	70	70	70	70	70	70	70	68	68	68	47
48	5	5	5	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	7	7	7	—	—	—	48
49	21	21	21	24	24	24	22	22	22	20	20	20	20	20	20	20	20	20	24	24	24	49
50	2000	2000	2000	2770	2770	2770	2270	2300	2300	1960	1990	1990	1810	1790	1770	2050	2120	2080	2460	2460	2460	50
51	[3]) —	[3]) —	[3]) —	2020	2020	2020	1850	1870	1870	1610	1640	1670	1590	1550	1510	1700	1750	1750	2080	2080	2080	51
52	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	52
53	475	475	475	400	400	400	425	425	425	413	400	400	413	413	413	450	450	450	450	450	450	53
54	—	—	—	260	260	260	325	325	325	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	54
55	—	—	—	—	—	—	225	225	225	—	[4])200	[4])200	—	[4])210	[4])200	—	—	—	—	—	—	55
56	225	225	225	200	200	200	225	225	225	213	205	210	213	213	218	225	225	225	250	250	250	56

under nov. 10·70 kr. och under dec. 9·40 kr. per famn. — [3]) För sekunda ved, s. k. klant, har i Nyland betalats under

Livsmedelspriser å olika orter i riket under *fjärde* kvartalet år 1913.

(Forts.)

	1. Varuslag.	2. Kvantitet.	185. Samtliga orter. Okt.	186. Samtliga orter. Nov.	187. Samtliga orter. Dec.	
			Medelpris (öre).			
1	Mjölk: oskummad	lit.	14	14	14	1
2	handskummad	»	8	8	8	2
3	separerad	»	6	6	6	3
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	241	241	241	4
5	mat- (lands-)	»	219	219	220	5
6	Ost: helfet, okryddad	»	165	164	165	6
7	halvfet, »	»	120	121	123	7
8	skummjölks-, »	»	59	58	61	8
9	Margarin: växt-	»	188	188	188	9
10	Ägg: svenska, färska	tjog.	180	205	217	10
11	» konserverade	»	146	149	152	11
12	Potatis: gammal	5 lit.	26	27	26	12
13	färsk	»	—	—	—	13
14	Ärter, gula	kg.	31	31	31	14
15	Bruna bönor	»	47	46	46	15
16	Mjöl: vete, svenskt, bästa sort	»	31	31	31	16
17	råg-, » »	»	21	21	21	17
18	rågsikt, » »	»	27	26	26	18
19	Gryn: havre (ångpreparerade)	»	36	36	36	19
20	ris-, bästa sort, svenska (»R. T.»)	»	41	41	41	20
21	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	41	41	41	21
22	mjukt, limpa, söt	»	38	38	38	22
23	» » sur	»	30	30	30	23
24	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	75	75	75	24
25	mjukt, bakat med vatten	»	43	43	44	25
26	» » » mjölk	»	60	60	60	26
27	Nötkött, färskt: stek	»	125	122	121	27
28	soppkött	»	103	101	100	28
29	Kalvkött, stek: gödkalv	»	132	132	131	29
30	spädkalv	»	74	73	74	30
31	Fårkött: färskt, stek	»	129	127	128	31
32	salt, svenskt	»	118	116	116	32
33	Renkött, färskt, stek	»	119	118	126	33
34	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	137	135	133	34
35	salt, svenskt »	»	144	142	142	35
36	Fisk, färsk: abborre	»	76	75	79	36
37	gädda	»	110	109	112	37
38	sill	»	37	35	36	38
39	strömming	»	42	43	42	39
40	torsk	»	55	56	57	40
41	rödspotta (»spätta»)	»	80	80	82	41
42	salt: sill, fetsill (»KKK»)	»	45	45	45	42
43	strömming	»	32	31	32	43
44	Kabeljo av långa med fenor och stjärt	»	55	56	57	44
45	» » » rundskuren	»	76	75	76	45
46	Kaffe (obränt), prima Santos	»	162	162	161	46
47	Socker, bit-	»	67	67	67	47
48	Svagdricka	lit.	6	6	6	48
49	Fotogen: Water White	»	21	21	21	49
50	Ved: björk-, osågad, hemkörd (pr »storfamn»: 2·5 × 1·6	famn.	2580	2590	2610	50
51	barr- × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	2060	2060	2090	51
52	Bränntorv	100 kg.	196	196	197	52
53	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	399	396	396	53
54	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	233	230	228	54
55	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	158	157	158	55
56	eng. kamin- » hemkörd	»	188	186	186	56

Kreatursprisər

(per kg. levande vikt)

i Stockholm, Malmö och Göteborg.

Medelpris under *fjärde* kvartalet 1918.

Kreatursslag.	Stockholm.			Malmö.			Göteborg.		
	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.
	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre
Kor:									
Extra prima	58	57	56	62	65	65	—	—	—
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	54	53	52	56	58	59	53	54	54
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	48	47	46	53	53	54	49	50	50
» 3. Mindre feta	37	36	35	45	40	39	—	—	—
» 4. Magra, simpla [1]	93	90	90	105	92	88	—	—	—
Kvigor (och stutar):									
Extra prima	63	62	62	69	68	70	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	60	59	59	63	65	66	57	60	60
» 2. Mindre feta	48	48	48	56	55	54	48	50	50
» 3. Magra, simpla [1]	118	115	115	109	94	90	—	—	—
Tjurar:									
Extra prima	63	63	63	70	69	66	65	—	—
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	61	61	61	64	65	62	62	64	64
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	58	58	58	60	60	58	58	59	59
» 3. Mindre köttiga	48	48	48	49	46	47	—	—	—
» 4. Magra, simpla [1]	148	145	145	—	—	—	—	—	—
Oxar:									
Extra prima	62	61	61	—	64	64	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	59	58	58	56	56	58	54	54	54
» 2. Mindre feta	47	46	46	49	46	54	47	47	47
» 3. Magra, simpla [1]	175	170	170	—	—	—	—	—	—
Kalvar:									
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	75	72	78	76	78	79	68	70	71
» (70—90 »)				65	68	69	65	68	70
Skummjölkskalvar	58	55	61	55	58	59	51	53	55
Får:									
Yngre, feta	53	57	58	43	43	53	54	58	58
Äldre, »	48	52	53	—	—	43	43	48	48
Lamm	—	—	—	60	59	—	—	—	—
Svin:									
Slakterisvin (75—100 kg.)	87	85	86	80	79	78	80	79	79
Rena, större svin (100—170 kg.)	83	81	78	79	78	76	82	78	76
Suggor	71	66	62	63	63	58	72	71	67

[1]) Medelpris *kr. per styck.*

Anm. *Tillförseln* har under kvartalet (okt.—dec.) varit i

	Nötkreatur.	Kalvar.	Får och lamm.	Svin.
Stockholm	2 780	337	122	1 309
Malmö	6 693	3 251	382	1 013
Göteborg	2 765	1 014	189	409

Köttkonsumtionen i Stockholm har under kvartalet (okt.—dec.) varit:

Nötkreatur-kroppar.	Gödkalv-kroppar.	Spädkalv-kroppar.	Får-kroppar.	Svin-kroppar.	Spädgris-kroppar.
11 402	18 980	11 292	19 899	29 746	766

Kreaturs-

(per kg. le-

för Stockholm, Malmö och

Medelpris per år (1904—1913) och per månad

Kreatursslag.	[1])1904.	[1])1905.	1906.	1907.	1908.	1909.	1910	1911.	1912.	1913.
Kor:	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
Extra prima[2])	—	—	53	54	54	46	47	50	57	61
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga .	40	40	46	48	46	40	41	42	49	55
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga .	34	37	43	45	43	36	37	36	43	50
» 3. Mindre feta[2])	28	29	36	38	35	27	28	25	34	41
Kvigor (och stutar):										
Extra prima[2])	—	—	58	60	59	52	55	58	63	66
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	46	46	51	54	52	45	44	46	54	60
» 2. Mindre feta	37	37	44	48	44	36	36	36	44	50
Tjurar:										
Extra prima	—	—	55	57	56	46	49	55	62	65
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	44	45	51	54	48	42	43	46	56	62
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	39	41	46	49	44	38	40	43	52	58
» 3. Mindre köttiga[2])	33	36	40	38	39	32	33	33	43	50
Oxar:										
Extra prima[3])	—	—	—	—	58	—	47	50	58	63
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	—	—	48	53	49	43	43	44	52	57
» 2. Mindre feta	—	—	42	46	43	34	36	38	44	48
Kalvar:										
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)[4]) .	57	59	64	68	63	60	61	60	68	73
» (70—90 »)[4]) .	51	53	54	61	56	55	55	52	60	67
Skummjölkskalvar	36	40	44	46	41	39	40	41	48	57
Får:										
Yngre, feta[5])	—	—	53	54	52	50	51	51	58	58
Äldre, » [6])	—	—	44	49	46	45	45	42	48	53
Svin:										
Slakterisvin (75—100 kg.)	49	62	73	66	56	69	77	64	73	82
Rena, större svin (100—170 kg.) .	47	59	76	65	55	68	78	62	71	81
Suggor	39	45	66	57	46	58	67	53	60	68

[1]) Samtliga uppgifter för år 1904 avse endast Malmö och för år 1905 Stockholm och Malmö. 1911 avse endast Malmö och för jan. 1913—jan. 1914 Stockholm och Malmö. — [4]) Fr. o. m. år 1908 Göteborg, för maj—sept. 1913 Stockholm och Göteborg. — [6]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse

priser

vande vikt)

Göteborg 1904—jan. 1914.

(jan. 1913—jan. 1914) för alla tre orterna.

Jan. 1913.	Febr. 1913.	Mars 1913.	April 1913.	Maj 1913.	Juni 1913.	Juli 1913.	Aug. 1913.	Sept. 1913.	Okt. 1913.	Nov. 1913.	Dec. 1913	Jan. 1914.
öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
60	59	59	61	61	60	61	62	62	60	61	61	60
54	53	54	55	55	55	56	56	57	54	55	55	55
47	47	48	50	51	51	51	51	52	50	50	50	50
38	38	40	43	43	44	44	43	45	41	38	37	38
64	62	63	67	66	65	66	68	70	66	65	66	66
58	58	58	60	61	60	61	62	62	60	61	62	61
48	47	48	50	51	50	52	52	53	51	51	51	49
65	64	64	65	64	63	65	65	67	66	66	65	65
61	61	60	62	61	61	61	62	64	62	63	62	62
58	57	58	58	58	57	58	59	61	59	59	58	58
50	49	49	52	51	50	51	50	53	49	47	48	47
60	59	61	65	65	63	63	65	66	62	63	63	62
54	54	55	58	58	57	58	59	59	56	56	57	56
44	45	47	49	49	49	50	51	51	48	46	49	47
74	75	77	75	73	73	69	69	73	72	74	75	74
68	69	71	68	65	66	64	64	66	65	68	70	69
57	57	59	59	57	56	54	55	57	55	55	58	57
57	57	60	60	65	63	61	59	59	50	53	56	55
53	54	58	58	57	55	53	50	49	46	50	48	48
82	80	81	80	81	83	86	85	86	82	81	81	79
81	79	79	78	79	81	84	84	85	81	79	77	75
69	69	69	66	66	67	70	71	73	69	67	62	63

— [2]) Uppgifterna för jan. 1913—jan. 1914 avse endast Stockholm och Malmö. — [3]) Uppgifterna för avse uppgifterna endast Malmö och Göteborg. — [5]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast endast Göteborg och jan. 1913—nov. 1913 Stockholm och Göteborg.

Fiskpriser

(partipriser utan förbindelse).

Medelpriser i Stockholm *jan.* 1913—*jan.* 1914.

(Enligt veckonoteringar för åren 1913 och 1914 från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses noteringskommission.)

Slag.	Kvantitet.	Jan. 1913.	Febr. 1913.	Mars 1913.	April 1913.	Maj 1913.	Juni 1913.	Juli 1913.	Aug. 1913.	Sept. 1913.	Okt. 1913.	Nov. 1913.	Dec. 1913.	Jan. 1914.
		Medelpris (öre).												
Fisk och *fiskvaror*:[1]														
Abborre, stor	kg.	80	83	87	73	46	58	71	68	66	61	60	90	76
små	»	55	61	—	44	27	37	54	30	53	56	—	—	70
Braxen	»	60	52	—	48	45	34	51	—	56	47	45	35	30
Gråsej	»	41	42	48	30	35	27	28	28	25	29	43	42	38
Gädda, levande	»	103	109	—	—	86	75	—	—	—	—	—	—	—
slaktad	»	94	99	108	63	66	—	125	97	89	93	92	—	100
Gös	»	153	138	125	125	130	147	140	110	—	—	—	—	163
Hälleflundra, stor	»	120	105	95	95	103	104	92	85	93	96	99	103	125
små	»	—	—	110	—	—	—	85	70	—	60	73	—	—
Id	»	—	—	50	50	46	55	49	43	—	55	—	—	55
Kolja, svensk	»	68	64	64	53	50	45	46	47	44	54	54	39	46
norsk	»	36	35	44	45	—	—	—	—	37	40	39	38	36
Kummel	»	—	—	—	—	—	54	44	42	67	63	68	—	—
Kungsflundra	»	67	59	69	45	53	50	—	-	—	58	55	—	—
Lake, stor	»	66	77	—	44	37	32	55	-	—	75	52	55	72
insjö-[2]) små	»	—	—	—	—	—	25	—	—	—	—	40	—	—
Lax, färsk	»	—	275	275	235	290	263	238	270	235	293	215	193	275
Långa	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40	40
Makrill	låda	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1375	—	—	—
Piggvar	kg.	208	213	125	—	150	—	—	—	—	141	143	133	138
Röding	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	140	143	145	145
Rödspotta, stor	»	68	64	69	50	53	55	65	64	67	65	68	77	70
små	»	—	45	50	34	—	25	47	61	—	50	59	68	53
Rödtunga	»	145	140	113	78	—	60	61	63	77	68	81	—	49
Sik, stor	»	85	—	—	88	83	100	90	100	—	87	72	85	85
små	»	—	—	—	75	—	—	60	70	70	—	58	—	82
Siklöja	»	—	34	—	—	—	—	—	—	—	40	38	—	—
Sill, färsk	låda	1449	1950	1200	—	800	800	—	—	—	1683	1994	2233	2100
» »	kg.	—	—	25	—	—	—	—	40	33	27	25	30	—
» rökt	låda	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Simpa	tjog	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Slätvar	kg.	100	98	—	85	—	—	—	—	—	74	81	90	98
Stenbit	»	—	—	—	—	29	—	—	—	—	—	—	—	—
Strömming	låda	938	1188	550	300	—	—	—	—	—	—	800	1600	1363
»	kg.	31	46	—	—	—	25	—	34	—	61	61	56	64
Torsk, stor m. huvud	»	43	42	45	—	25	30	—	—	-	39	45	38	34
svensk huvudlös	»	48	51	54	43	43	44	42	42	51	57	59	48	51
Torsk, norsk	»	36	33	40	—	—	—	—	—	—	—	30	—	37
Ur, färsk	»	33	39	40	22	—	—	—	—	—	—	—	—	40
Vitling, stor	»	34	36	43	37	—	27	29	34	37	31	37	34	—
små	»	25	26	34	23	33	23	—	22	26	22	—	—	—
Ål, levande, stor	»	—	—	—	—	—	160	—	—	—	150	—	—	—
små	»	—	—	—	—	130	—	—	—	—	—	—	—	—
Skaldjur:														
Hummer	tjog	3250	3400	—	—	3000	2450	2800	—	2400	2513	2975	3000	—
Krabbor	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kräftor, stora	»	—	—	—	—	—	—	—	126	110	—	—	—	—
små	»	—	—	—	—	—	—	—	90	78	—	—	—	—
Räkor, stora	kg.	126	86	93	45	—	80	55	—	95	92	94	—	—
kokta små	»	70	20	29	10	48	—	—	—	80	—	—	—	—

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror		tillgång	knapp,	efterfrågan	medelmåttig,	tendens	svävande.
	1/1—7/1:						
	8/1—14/1:	»	»	»	»	»	»
	15/1—21/1:	»	riklig,	»	»	»	»
	22/1—28/1:	»	»	»	»	»	»

[1]) Prisuppgifterna avse slaktad fisk av ordinär storlek, där ej annat uppgives.

Meddelanden från K. Pensionsstyrelsen.

(Under ovanstående rubrik komma, efter träffat avtal med K. Pensionsstyrelsen, att införas sådana meddelanden från Pensionsstyrelsen, som kunna vara av mera allmänt intresse.)

Från Kungl. Pensionsstyrelsen komma tillsvidare att utsändas följande allmänna meddelanden:

a) Meddelanden till Pensionsstyrelsens ortsombud; och

b) Meddelanden till pensionsnämnder.

Båda meddelandena komma att numreras i löpande följd och varje ärende förses med nummer, så att hänvisning lätt kan ske, t. ex. »Meddelanden till Pensionsstyrelsens ortsombud n:o 5, punkt 3».

Meddelande till pensionsnämnder, nr 8.

1. Uppskattning av naturaförmåner jämlikt 7 §. Jämlikt 7 § i lagen torde för uppskattning av inkomst, som helt eller delvis utgöres av naturaförmåner, böra tillämpas följande bestämmelser:

a) att inkomsten av naturaförmåner, om sökande av densamma har full om ock torftig försörjning, ej må uppskattas till lägre belopp än 300 kronor för man och 280 kronor för kvinna;

b) att, där sådan inkomst ej räcker till full försörjning, densamma skall uppskattas till motsvarande lägre belopp;

c) att årliga värdet av bostad ej må uppskattas till lägre belopp än 50 kronor för varje person, alltså för man och hustru 100 kronor; och

d) att, där uppskattningen av naturaförmånerna ej kan ske med ledning av dessa bestämmelser, densamma skall verkställas efter de i orten gällande priser eller efter andra grunder, som finnas tillämpliga.

Dessa bestämmelser hava till ändamål

att genom föreskriften, att naturaförmåner (bostadsförmån inräknad), som kunna anses innebära full försörjning, icke må uppskattas till lägre belopp än 300 kronor för man och 280 kronor för kvinna, från rätt till pensionstillägg (understöd) undantaga den, som av sådan inkomst äger full försörjning. Pensionsförsäkringens syfte kan nämligen i allmänhet ej anses sträcka sig längre än till att bereda nödtorftig utkomst; och

att i de fall, då inkomsten av naturaförmåner icke räcker till full försörjning, angiva en allmän regel för uppskattning av de naturaförmåner, som utgöra eller ingå i inkomsten. Genom en sådan beräkning av den inkomst, efter vilken pensionstillägget (understödet) skall fastställas, komma pensionstagare å orter med billigare levnadsomkostnader icke att allt för mycket gynnas i jämförelse med innevånare å dyrare orter.

Det är lätt att inse, att vid uppgörande av pensionsbestämmelser, som skola gälla för en befolkning med olika levnadsomkostnader på olika platser, en dylik allmän regel för uppskattning av naturaförmåner är synnerligen lämplig för utjämnande av de mest framträdande skiljaktigheterna mellan dyrare och billigare orter. En sådan regel har lagstiftaren sökt erhålla genom ovanstående bestämmelser, som avse, att naturaförmåner i allmänhet, utom i de fall som i d) avses, icke skola uppskattas på grund av värdering efter på orten gängse priser, utan efter deras förhållanden till de naturaförmåner, som vanligen beräknas räcka till full försörjning.

Betydelsen av sådan utjämning framgår av efterföljande tvenne exempel.

Exempel 1. Två undantagstagare A. och B. åtnjuta fullständigt lika naturaförmåner från resp. undantag, vilka förmåner utgöra deras enda inkomst och bereda dem en visserligen torftig men dock full försörjning. Om dessa förmåner uppskattas efter gängse priser på respektive orter,

så kommer man för A., som är bosatt i Hälsingland, till 385 kronor och för B., som är bosatt i Västergötland, till 265 kronor. Om en sådan värdering skulle läggas till grund för beräkning av pensionstillägg (understöd), skulle följden bliva, att icke A. men väl B. skulle kunna erhålla sådant, oaktat de båda äga full försörjning. Men på grund av bestämmelsen, att full försörjning icke får uppskattas till lägre belopp än 300 kronor, blir nu ingen av dem berättigad till pensionstillägg (understöd), vilket är i överensstämmelse med lagens mening.

Exempel 2. Tvenne f. d. torpare C. och D. hava båda samma naturaförmåner, vilka utgöra deras enda inkomst. Då naturaförmånerna emellertid endast räcka till ungefär halv försörjning för dem, så åtnjuta de båda för sitt uppehälle understöd från fattigvård. Om deras inkomst för beräkning av pensionstillägg (understöd) skulle uppskattas efter gängse priser å respektive boningsplatser, skulle man för C., som är bosatt i Norrbotten, komma till en inkomst av 200 kronor, men för D., som är bosatt i Småland, endast till 125 kronor, d. v. s. den, som är bosatt å den dyrare orten och därför borde vara i behov av större pensionstillägg (understöd), skulle erhålla avsevärt lägre sådant än den, som är bosatt å plats med billigare levnadsomkostnader.

Då emellertid inkomsten beräknas efter naturaförmånernas förhållande till full försörjning, vilket för båda nämnda personer är hälften av full försörjning eller enligt lagen 150 kronor, så erhålla båda sitt pensionstillägg (understöd) beräknat efter denna inkomst.

Stora olikheter i levnadsomkostnader förefinnas även mellan land och stad, men då ifråga om naturaförmåner skiljaktigheterna med avseende å värdet av bostad torde särskilt göra sig gällande, så har man härvidlag sökt åtminstone i någon mån uppnå utjämning genom bestämmelsen, att bostadsförmån icke må uppskattas till lägre belopp än 50 kronor.

Man torde nog flerstädes få möta den anmärkningen, att på landsbygden uppskattning av bostad för man och hustru till 100 kronor innebär en övervärdering, som kommer att verka orättvist, men man måste då erinra om, att denna fråga icke får betraktas fristående, utan som en utjämningsfaktor beträffande pensionsbeloppen, och att härvidlag landsbygdens innevånare icke hava anledning att anse sig tillbakasatta. Förhållandet torde nog i stället vara motsatt, vilket framgår av efterföljande exempel.

Exempel 3. Makarne E., som äro bosatta i Stockholm och makarne F., som äro bosatta på landsbygden, åtnjuta båda fri bostad samt hava en inkomst av 250 kronor.

Om värdet av deras bostadsförmåner skulle uppskattas efter gängse priser på respektive platser, d. v. s. för makarne E. till 200 kronor och för makarne F. till 50 kronor, så skulle makarne E. få sitt pensionstillägg (understöd) beräknat efter 450 kronors inkomst och makarne F. efter 300 kronors inkomst, vilket skulle medföra, att makarne E., som hava att räkna med avsevärt dyrare levnadsomkostnader, skulle erhålla ett betydligt lägre pensionstillägg (understöd) än makarne F., som åtnjuta fördelen av billigare levnadsomkostnader.

Därigenom, att bostadsförmån såväl för makarne E. som för makarne F. skall uppskattas till 100 kronor, erhålla båda sitt pensionstillägg (understöd) beräknat efter 350 kronors inkomst, vilket ju i någon mån kan bidraga att utjämna förhållandena. Men oaktat detta måste man nog gå ut ifrån, att det pensionstillägg (understöd), som makarne F. erhålla, lämnar dem tillfälle till en vida bättre försörjning än vad fallet är med makarne E., i all synnerhet om man tager i betraktande, att med fri bostadsförmån ofta följer fri vedbrand, vars uppskattade värde i regel är lägre på landet än i städerna.

Att dessa bestämmelser, innan pensionsförsäkringens verkningar hunnit tillräckligt göra sig gällande, endast i någon mån kunna anses utjämna de ekonomiska olikheter, som skapas genom de så väsentligt olika levnadsomkostnaderna på olika platser, har såväl ålderdomsförsäkringskommittén som regeringen framhållit genom sina förslag, att resp. kommuner skulle tilldelas befogenhet att, om på grund av höga levnadsomkostnader å den ort, där pensionstagare är bosatt, pensionen befinnes ej vara tillräcklig för hans försörjning, lämna ett tillskott till hans pension, vilket tillskott icke skulle hava karaktär av fattigvård. Detta förslag bifölls emellertid icke av riksdagen, men torde frågan i samband med förslag till ny fattigvårdslagstiftning eller i annan ordning komma att återuppptagas.

Bestämmelsen under d), att, där uppskattning ej kan ske med ledning av de under a), b) och c) omnämnda reglerna, sådan skall verkställas efter de i orten gängse priser eller efter andra tillämpliga grunder, avser huvudsakligen sådana fall, där naturaförmånerna endast äro av visst slag

och därför visserligen icke räcka till full försörjning, men äro så rikligt tilltagna, att någon del av dem kan försäljas eller disponeras på sådant sätt, att inkomst därav skäligen bör kunna erhållas, ehuru den, som åtnjuter förmånerna, underlåter att begagna sig av sådan fördel. Sålunda kan t. ex. en person hava medgivits rätt till fiske i sådan utsträckning, att han därav skulle kunna bereda sig inkomst utöver vad han kan anses hava genom att använda fångsten till sitt livsuppehälle. Även kan t. ex. ett undantag, som utgår endast i mjölk, säd och potatis, vilka förnödenheter ju ensamt icke äro tillräckliga för försörjning, vara så rikligt, att en del av dessa förnödenheter bör kunna försäljas. Särskilt gäller i flera fall, att bostaden, t. ex. för en portvakt i stad, eller för en torpare eller liten jordägare på landet, kan vara så rymlig, att den är mer än tillräcklig för behovet, och förhållandena å orten sådana, att innehavaren skäligen torde kunna bereda sig inkomst därav genom uthyrning eller inackordering o. d. I enstaka fall kunna naturaförmånerna även vara av den beskaffenhet, att de icke direkt kunna användas till livets uppehälle, t. ex. i sådana fall, där bete för en ko är medgivet o. dyl.

I sådana fall kan naturligtvis den allmänna uppskattningsregel icke eller blott delvis tillämpas, utan måste uppskattningen ske efter gängse priser eller efter andra tillämpliga grunder (se exempel 4).

I andra fall kunna naturaförmånerna utgöra en så oväsentlig del av full försörjning, att de av denna anledning icke lämpligen kunna uppskattas i förhållande härtill, utan måste uppskattas enligt regeln under d) (se exempel 5).

Exempel 4. En understödssökande åtnjuter i undantag kontant 30 kronor om året, fri bostad, bröd och mjölk till nödtorftigt behov samt 10 hl. potatis om året. Såsom hans årliga inkomst beräknas då först det kontanta beloppet 30 kronor samt bostadens värde 50 kronor, tillsammans 80 kronor. För att beräkna naturaförmånernas värde antages, att bröd och mjölk, som han erhåller, helt och hållet och av potatisen 3 hl. direkt åtgå till hans uppehälle och motsvara omkring ¼ av vad han kan behöva. Då nu full försörjning uppskattas till 300 kronor och sålunda full försörjning utom bostad till 250 kronor, skulle värdet av dessa naturaförmåner uppskattas till omkring 60 kronor. Tillsammans med ovannämnda 80 kronor har man sålunda nu kommit till en inkomst av 140 kronor. Härtill lägges försäljningsvärdet av återstående 7 hl. potatis, som enligt gängse pris uppskattas till 35 kronor. Sammanlagda inkomsten blir således 175 kronor.

Exempel 5. En 63-årig änka åtnjuter på den gård, där hon förut tjänat, en liter mjölk om dagen och en tunna potatis om året. Hon uppbär dessutom från fattigvården 5 kronor i månaden samt från en son enahanda belopp. Hennes inkomst av naturaförmåner beräknas då efter på orten gängse priser till 25 kronor. Det underhåll, som hon uppburit från fattigvården eller från sin son, räknas icke såsom inkomst.

För uppskattning av inkomst av naturaförmåner, vare sig denna utgör sökandens hela inkomst eller sökanden dessutom har kontant inkomst, äro sålunda följande regler i allmänhet tillämpliga:

1) Där naturaförmånerna kunna anses motsvara full försörjning, skola desamma uppskattas till minst 300 kronor för man och 280 kronor för kvinna.

2) Där naturaförmånerna icke kunna anses motsvara full försörjning, skall som regel värdet av naturaförmånerna beräknas på så sätt, att desamma först uppskattas i förhållande till de naturaförmåner, vilka på platsen ifråga anses räcka till full försörjning, varefter den procent, som på så sätt erhållits, beräknas av det i 7 § fastställda värdet (300 kronor för man och 280 kronor för kvinna), exempelvis 60 % av full försörjning för man = 180 kronor.

I de fall, då någon del av naturaförmånerna kan antagas icke erfordras för vederbörandes livsuppehälle, utan bör kunna på annat sätt användas till beredande av inkomst, t. ex. genom försäljning, måste en uppskattning av denna ytterligare inkomst ske efter gängse priser å dylika förmåner eller efter andra tillämpliga grunder. Sålunda skall även bostadsförmån, i de fall att innehavaren av bostaden anses skäligen böra kunna bereda sig inkomst av densamma genom uthyrning o. dyl., men underlåter att begagna sig av sådana fördelar, uppskattas till det i c) härovan angivna grundpris, ökat med det belopp, som bostadsinnehavaren skäligen skulle kunna bereda sig genom att utnyttja sagda fördelar. Vad som verkligen erhållits genom försäljning av naturaförmåner eller genom uthyrning av bostad skall naturligtvis räknas som kontant inkomst.

Jämväl i de fall, då naturaförmånerna utgöra endast en mycket oväsentlig del av vad som anses räcka till full försörjning, torde naturaförmånernas uppskattning i allmänhet icke kunna ske annat än efter å orten gängse priser eller efter andra tillämpliga grunder.

Som exempel på uppskattning av naturaförmåner hänvisas till exemplen i instruktionsboken bilaga 6 och i exempelsamlingen n:r 3, 4, 10, 13 och 23.

Vid uppskattning enligt regeln 2 av bostads- och övriga naturaförmåner, torde det vara enklast att först frånräkna värdet av bostad och därefter söka uppskatta, huru stor del återstående naturaförmåner kunna anses utgöra av full försörjning, bostad oräknad, då värderingssiffran 250 kronor för man och 230 kronor för kvinna lägges som grund (enligt 7 § 300 kronor för man och 280 kronor för kvinna efter avdrag för vardera av värdet av bostad 50 kronor).

Man kan naturligtvis även verkställa en dylik uppskattning utan att först frånräkna värdet av bostad. I sådant fall kommer, då fri bostad ju omfattar full försörjning beträffande bostadsförmån, procentvärdet av övriga naturaförmåners förhållande till full försörjning att bliva högre.

Exempel på dylika olika uppskattningssätt lämnas i exempel 23 i exempelsamlingen, där Pensionsstyrelsens ombud beräknar värdet av naturaförmånerna till 65 % av full försörjning, bostaden oräknad, eller till 70 % av full försörjning, bostaden inräknad.

Utgöres pensionssökandes inkomst dels av naturaförmåner, dels av kontanter, frånräknas först kontanterna, och uppskattas härefter naturaförmånerna enligt ovan angivna grunder. Sammanlägges därefter naturaförmånernas uppskattade värde och kontanterna, erhålles sökandens inkomst (se exempel 4).

I pensionsnämndsutlåtandet bör under rubriken »Anmärkningar» redogöras för den uppskattning av naturaförmåner, som pensionsnämnden verkställt.

2. *Full försörjning jämlikt 37 §.* En riktig tolkning av uttrycket »full försörjning» i 37 § är för behandlingen av ansökningar om understöd synnerligen viktig.

Till förklaring härutinnan meddelas följande:

Vid fastställandet av övergångsbestämmelserna ansåg sig riksdagen av ekonomiska skäl nödgad att från pensionsförsäkringen utesluta dels personer, som vid lagens ikraftträdande fyllt 67 år, dels även invalider över 15 år, vilka vid lagens ikraftträdande kunde anses vara fullt försörjda genom underhåll från fattigvård, välgörenhetsinrättningar eller enskilda personer.

För att förebygga missbruk vid tillämpningen av dessa bestämmelser fastslogs, att såsom fullt försörjda invalider skulle anses sådana, vilka under år 1913 åtnjutit full försörjning sammanlagt mer än 4 månader.

De slutgiltiga bestämmelserna blevo sålunda, att utesluten från pensionsförsäkringen är den, som vid 1914 års ingång

a) fyllt 67 år; eller

b) fyllt 15 år, är till arbete varaktigt oförmögen samt år 1913 under sammanlagt mer än 4 månader åtnjutit full försörjning av fattigvården, välgörenhetsinrättningar eller enskilda personer.

Härvidlag torde man kunna utgå från, att den bör anses hava åtnjutit full försörjning, vilken ovannämnda tid icke kunnat i någon väsentligare mån bidraga till sitt uppehälle vare sig genom eget arbete eller egna medel, varför kostnaderna för hans uppehälle — fullständigt eller i det allra närmaste fullständigt, vare sig i form av kontant understöd eller genom naturaförmåner — bestritts av fattigvården, välgörenhetsinrättningar eller enskilda personer eller t. ex. delvis av fattigvården och delvis av enskilda personer.

Därvidlag torde bemärkas, att med försörjning enligt 37 § icke torde avses sådan försörjning, som lämnats man och hustru sinsemellan, men däremot väl sådan försörjning, som lämnats av andra anhöriga, exempelvis försörjning som barn åtnjutit av föräldrar eller föräldrar av barn.

Även torde iakttagas, att beträffande pensionssökande, som den 1 januari 1914 eller senare fyller 15 år, rätten till understöd icke är beroende av, huruvida sökanden under år 1913 åtnjutit full försörjning.

Som exempel å ansökningar om understöd, vilkas avgörande är beroende av försörjning under år 1913, hänvisas till exempelboken, exemplen n:r 7, 9, 11, 14 och 19.

För ytterligare förklaring meddelas följande exempel.

Exempel 6. En 16-årig kvinna, som vid 1913 års utgång är varaktigt oförmögen till arbete och under sista hälften av nämnda år varit sängliggande sjuk i bröstsjukdom i sitt föräldrahem utan att därvid hava kunnat bidraga till sin försörjning, är icke berättigad till understöd.

Exempel 7. En 60-årig person, som under hela året 1913 mottagit ett månatligt bidrag från fattigvården av 10 kronor, sålunda tillhopa 120 kronor, men därjämte genom eget arbete förtjänat och i pension från sin f. d. arbetsgivare uppburit sammanlagt 8—10 kronor i månaden, kan icke anses hava åtnjutit full försörjning under någon del av år 1913.

Den omständigheten, att nämnda fattigvårdsbidrag för hela året 1913, 120 kronor, om det fördelades på fyra månader av året, måhända skulle motsvara full försörjning under dessa månader, bör härvidlag icke tillmätas någon betydelse.

Exempel 8. En 64-årig kvinna, bosatt i Stockholm, har under år 1913 från fattigvården erhållit ett understöd av 15 kronor i månaden, varjämte hon från en välgörenhetsinrättning uppburit 10 kronor i månaden. Då den förtjänst, hon genom sitt arbete erhållit, icke torde kunna uppskattas till mer än högst 15 kronor för hela året, så bör hon anses hava åtnjutit full försörjning under år 1913.

Exempel 9. En 63-årig kvinna, bosatt på landet i Småland, har alltsedan den 1 augusti 1913 bott hos sin son och underhållits av honom. Till följd av ålderdom och nedsatta krafter har hon ej kunnat uträtta annat arbete än att hon något litet sysslat med strumpstickning. Värdet av detta arbete kan för tiden 1 augusti till årets slut uppskattas till högst 5 kronor. Kvinnan ifråga torde under sådana förhållanden böra anses hava åtnjutit full försörjning och icke vara berättigad till understöd enligt 33 §.

Exempel 10. En gosse, född den 1 januari 1899, är sinnessvag och vistas i sitt föräldrahem. Då han först under år 1914 fyller 15 år, kan han erhålla understöd oberoende av den försörjning, han under 1913 åtnjutit.

Då i pensionsnämnd förekommer behandling av ansökan om understöd från person, som vid 1914 års ingång redan fyllt 15 år och var till arbete varaktigt oförmögen, torde alltid under rubriken »Anmärkningar» i pensionsnämndsutlåtandet angivas, huruvida pensionsnämnden prövat, om sökanden år 1913 under sammanlagt mer än 4 månader åtnjutit full försörjning eller icke.

3. Uppskjutna ansökningar om understöd. Enligt övergångsbestämmelserna i 37 § skall understöd, som börjar utgå under år 1914, såväl under nämnda år som framdeles beräknas endast med 50 % av normala beloppet. Understöd, som börjar utgå under år 1915, utgår såväl nämnda år som framdeles med 60 % av normala beloppet. Även de understöd, som börja utgå under åren 1916—1918, nedsättas, så att först de understöd, som börja utgå under år 1919, uppnå normala belopp.

På grund av dessa bestämmelser torde kunna förväntas, att en eller annan understödsberättigad tror sig finna med sin fördel förenligt att uppskjuta med sin ansökan till ett senare år för att därigenom förvärva sig rätt till högre understöd.

Något lagligt hinder för ett dylikt förfarande finnes naturligtvis icke, men är det tydligt, att vid övervägande av de förmåner, som genom detsamma skulle kunna ernås, man å andra sidan bör beakta, dels att sökanden under väntetiden icke får uppbära något understöd, dels att dödsfall kan omkullkasta beräkningarna o. s. v.

Dessutom bör erinras om, att understöd i regel icke kan påräknas utgå tidigare än från ansökningsdagen, såvida icke rätten till understöd prövas hava inträtt å tidigare dag, och att i sistnämnda fall understödet beräknas enligt bestämmelserna för det år, under vilket rätten till understöd prövas hava inträtt. Sålunda beräknas exempelvis understödet för en person, som i februari 1915 sökt understöd och förklarats berättigad till understöd från och med den 1 januari 1914, till 50 % av normala beloppet.

Uttrycket i 37 § av lagen: »för dem, som under år 1914 förvärvat sådan rätt» torde anses liktydigt med: »för dem, för vilka under år 1914 sådan rätt inträtt».

4. Anvisningar enligt 7 § i instruktionen för pensionsnämnderna. Enligt 7 § i instruktionen för pensionsnämnderna skall pensionsnämnds ordförande årligen före januari månads utgång, i enlighet med de närmare anvisningar Pensionsstyrelsen meddelar, utse vissa personer, vilka var för

sig äga befogenhet att avgiva sådant intyg om pensionstagares identitet, som må erfordras för utfående å postanstalt av till betalning förfallet pensionsbelopp. Förteckning över dessa personer skall årligen inom ovannämnda tid genom ordförandens försorg tillställas inom pensionsdistriktet belägna postanstalter.

I anledning härav meddelas följande anvisningar:

Då det väl i regel icke torde kunna förutsättas, att de posttjänstemän, som komma att utbetala pensionsbeloppen, äga personlig kännedom om vederbörande pensionärer, måste dessa för att bliva berättigade att lyfta pensionsbeloppen styrka sin rätt härtill. Det är icke tillräckligt, att pensionären för sådant ändamål uppvisar sitt pensionsbrev, ty ett pensionsbrev kan ju lätt komma i obehöriga händer. För att styrka sin rätt till förfallet pensionsbelopp måste därför pensionären tillika anskaffa och å vederbörande postanstalt avlämna ett levnadsintyg, undertecknat av en trovärdig, mera allmänt känd person. Formulär till dylika intyg komma att tillhandahållas å postanstalterna.

För ifrågavarande ändamål har ålagts pensionsnämnds ordförande ovan omförmälda skyldighet att varje år — således första gången innevarande år — före januari månads utgång utse vissa personer, vilka var för sig skola äga befogenhet att avgiva dylikt intyg rörande pensionstagare, som å postanstalt inom pensionsdistriktet skola lyfta sina pensioner. Endast sålunda utsedda personer komma att godkännas såsom intygsgivare. Ordförande bör därför till intygsgivare utse trovärdiga, mera allmänt kända personer, som kunna antagas hava omfattande personkännedom inom distriktet, exempelvis pensionsnämnds ledamöter och deras suppleanter, ledamöter i fattigvårdsstyrelse och kommunalnämnd samt andra kommunala förtroendemän, präster, läkare, kronobetjäning, polismän och rotemän.

Då varje vederbörande pensionär så vitt möjligt bör bland de utsedda intygsgivarna kunna finna någon, som personligen känner honom, är det av vikt, att listan å intygsgivare göres så fullständig som möjligt, så att å densamma finnas upptagna personer med personkännedom inom olika samhällsklasser och inom alla delar av pensionsdistriktet.

Där på grund av lokala förhållanden kan antagas, att något avsevärt antal pensionärer från närgränsande pensionsdistrikt komma att lyfta sina pensioner å postanstalt inom distriktet, är det givetvis ofta av nöden, att ordföranden å förteckningen över intygsgivare upptager även personer från förstnämnda pensionsdistrikt. Exempel å förteckning över intygsgivare finnes intaget i anvisningsboken (bil. 12).

I de fall, då den posttjänsteman, som utbetalar pensionen, personligen känner pensionären, torde det vara tillfyllest, att posttjänstemannen undertecknar levnadsintyget. Ett av vederbörande pastorsämbete avgivet levnadsintyg bör givetvis även godtagas.

5. *Vice ordförande i pensionsnämnd.* Då det är lämpligt, att vice ordförande, som sådant önska, beredas tillfälle att närvara vid nämndernas sammanträden och följa med nämndernas arbeten, böra vice ordförande kallas till nämndernas sammanträden, även om vederbörande ordförande är oförhindrad att närvara. Är ordföranden närvarande, är emellertid vice ordföranden icke berättigad att deltaga i besluten, och ersättning enligt 23 § i lagen torde i dylikt fall icke kunna tillerkännas honom.

Meddelande till pensionsnämnder, n:r 4.

1. *Ansökningars insändande till Pensionsstyrelsen.* Då ett flertal pensionsnämnder till Pensionsstyrelsen insänt ansökningar om understöd före utgången av besvärstiden, vilka ansökningar på grund härav måst återsändas, anser sig Pensionsstyrelsen härmed böra erinra om föreskrifterna i 30 § pensionsförsäkringslagen, att, sedan pensionsnämnd fattat beslut angående ansökan om pension och sedan beslutet jämlikt bestämmelserna i 26 § blivit anslaget, ansökningshandlingarna skola under besvärstiden kvarligga hos pensionsnämndens ordförande och först efter besvärstidens utgång insändas till Pensionsstyrelsen.

Besvär skola ingivas till pensionsnämndens ordförande eller i betalt brev med allmänna posten vara till denne inkomna sist å 30:de dagen, efter det anslag enligt 26 § sista stycket gjordes, anslagsdagen likväl oräknad.

Under besvärstiden skola ansökningarna kvarligga hos pensionsnämndens ordförande, hos vilken enskild sakägare är berättigad att själv eller genom ställföreträdare få del samt taga avskrifter av pensionsnämndens protokoll och övriga handlingar, som angå beslutet, och att kostnadsfritt få avskrifternas riktighet av ordföranden bestyrkt (§ 10 instruktionen för pensionsnämnderna).

Om besvär inkomma, skola ansökningshandlingarna fortfarande kvarligga hos pensionsnämndens ordförande till dess pensionsnämnden vid påföljande sammanträde avgivit sådant yttrande, som i 28 § omnämnes, och först därefter insändas till Pensionsstyrelsen.

Då ansökningshandlingarna insändas till Pensionsstyrelsen, bör å formuläret till pensionsnämndens utlåtande och beslut antecknas, huruvida före besvärstidens utgång besvär anförts eller icke.

Exempel. Pensionsnämndssammanträde har hållits den 10 februari 1914 och anslag gjorts den 11 februari. Under besvärstiden, vilken utgår den 13 mars, kvarligga ansökningshandlingarna hos pensionsnämndens ordförande och få sålunda, om besvär ej inkommit, tidigast den 14 mars insändas till Pensionsstyrelsen.

Har däremot besvär inkommit, skola ansökningshandlingarna kvarligga hos ordföranden, till dess pensionsnämnden hunnit avgiva yttrande jämlikt bestämmelserna i 28 §, och först sedan sådant yttrande avgivits och blivit justerat insändas till Pensionsstyrelsen.

2. *Granskning av ansökningshandlingar.* Pensionsnämndsordförande bör, innan ansökningshandlingarna insändas, noggrant genomgå desamma för att förvissa sig om, att formulären äro fullständigt utfyllda, så att inga frågor i desamma äro obesvarade, att inga namnteckningar fattas och att samtliga de bilagor, vilka tillhöra ansökningarna, äro tillstädes.

3. *Suppleanter för ledamöter i pensionsnämnd.* Ehuru icke i pensionsförsäkringslagen finnes föreskrivet, att suppleant i pensionsnämnd skall utses för viss ledamot, synes det dock vara lämpligt, att pensionsnämnd, som ock flerstädes skett, vid sammanträde fördelar suppleanterna på de ordinarie ledamöterna av pensionsnämnden, så att ledamot, som är förhindrad bevista sammanträde, äger kännedom om, vilken suppleant han jämlikt bestämmelserna i 24 § lagen skall underrätta.

4. *Utländska undersåtar.* Då jämlikt bestämmelserna i 1 § av pensionsförsäkringslagen endast svenska undersåtar äro berättigade åtnjuta lagens fördelar, har pensionsnämnden som första fråga fått sig förelagt att besvara spörsmålet, huruvida sökande är svensk medborgare.

Med anledning härav fäster Pensionsstyrelsen uppmärksamheten därpå, att jämlikt Kungl. förordningen angående kyrkoböckers förande den 23 december 1910 (Svensk författningssamling nr 144) bör, då prästbevis utfärdas, i prästbeviset anmärkas, om den, för vilken prästbeviset utfärdas, icke är svensk undersåte.

5. *Plats för anslag om pensionsnämnds beslut.* Efter framställning av Pensionsstyrelsen har Kungl. Generalpoststyrelsen medgivit, att av Pensionsstyrelsen, Pensionsstyrelsens ombud eller pensionsnämndsordförande utfärdade kungörelser och meddelanden angående pensionsärenden och därmed sammanhörande frågor må, i den mån sådant kan ske utan inkräktande på utrymmet för vederbörande anslag rörande posttjänsten, anslås å lämpliga platser i postkontors- och poststationslokalerna, varvid ej hinder möter att å större postkontor för ifrågavarande ändamål använda särskilda anslagstavlor.

6. *Pensionsnämndssammanträden.* Med anledning av från flera håll inkomna förfrågningar meddelas, att då jämlikt bestämmelserna i 23 § pensionsnämnd skall avhålla sammanträde minst en gång var tredje månad, dylikt sammanträde icke får inställas av den anledning, att ordföranden vid kallelsens utfärdande icke äger kännedom om, huruvida något ärende kommer att vid sammanträdet föreligga till behandling.

Det kan ju nämligen icke anses uteslutet, att sedan kungörelse om dylikt sammanträde utfärdats, pensionsärende inkommer till ordföranden för behandling på ifrågavarande sammanträde.

Socialstyrelsens utlåtande över nykterhetskommitténs betänkande.

Över nykterhetskommitténs förut i denna tidskrift, årg. 1914, sid. 1 refererade betänkande med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker har Socialstyrelsen till Konungen avgivit infordrat utlåtande.

Efter att inledningsvis hava erinrat om den korta tid, som ställts till styrelsens förfogande i detta betydelsefulla ärende, och bristen på tillgång till åtskilliga av de närmare undersökningar, varå kommittén grundar sitt förslag, erinrar styrelsen om minskningen i rusdryckskonsumtionen på senare tider. Att rätt och fullständigt avgöra anledningarna till berörda minskning torde, menar styrelsen, icke vara möjligt. Uppenbart är emellertid, att tvenne omständigheter härvidlag spelat en stor roll. Den ena ligger otvivelaktigt i den organiserade nykterhetsrörelsens snabba tillväxt, vilken enligt kommitténs uppgift numera når upp att omfatta åtminstone 450 000 personer. Den andra är att söka i den allmänna dryckessedens fortgående övergång till allt mildare former under uppenbar påverkan av stegrad allmän kultur och insikt om rusdrycksmissbrukets skadliga följder. Härmed är naturligtvis ingalunda sagt att missbruket nedgått; i sin helhet *kan* det förekomma i fullt samma utsträckning som tillförne, låt vara nu koncentrerat på mindre delar av befolkningen.

Störande av den allmänna ordningen, våld å person och skadegörelse å egendom, minskad arbetsduglighet och arbetsförtjänst med försummat fullgörande av försörjningsplikt, upprivande av familjebanden äro allt i hög grad företeelser att tillskriva missbruket av rusdrycker. I den mån frekvensen härav i siffror kan beräknas och bedömas, visar den onekligen, att missbruket alltjämt är av den omfattning, att samhället inför detsamma icke kan stå likgiltigt.

Fortsatt upplysningsverksamhet är otvivelaktigt av stor betydelse, ju mer desto rationellare den ordnas. Härutinnan är också åtskilligt uträttat men mycket återstår. Styrelsen har jämväl i ett nyligen avgivet underdånigt yttrande i fråga om nykterhetsundervisningens ordnande framhållit vissa önskemål att tagas i betraktande vid den allsidiga utredning i ämnet, som också styrelsen för sin del förordat. Även med en aldrig så väl ordnad verksamhet av denna art torde det emellertid, såsom kommittén framhåller, komma att visa sig, att man ensamt på denna väg åtminstone icke inom en överskådlig framtid når fullt tillfredsställande resultat. För att komma därhän, lära åtgärder av mera ingripande beskaffenhet vara nödiga eller med andra ord den restriktiva lagstiftningens väg få beträdas. Någon nyhet innebär för övrigt ej detta inom förevarande område, tvärtom har man i vårt land liksom i allmänhet även annorstädes begagnat sig härav. Det torde också föreligga giltiga skäl att fortsätta på denna väg.

Vid varje tillfälle, då fråga uppstår om genomförande av lagbud, vilka mera avsevärt inskränka på den medborgerliga friheten i handel och vandel, inställer sig med rätta ett vägande mellan å ena sidan värdet av det resultat, man vill nå, å den andra den förlust i frihet, som därav skulle förorsakas. Mer än på något annat område framträder i våra dagar sådana spörsmål på den specifikt sociala lagstiftningens fält. Lika fullt som man därvid erkänner individens skyldighet att underkasta sig inskränkningar i sin frihet, när sådant för samhällets väl erfordras, lika varsam bör man vara

att skrida till åtgärder av denna innebörd, när de ej äro obetingat erforderliga. I ena såväl som andra avseendet gå givetvis meningarna i viss mån isär, när det gäller att avgöra värdet av vad sålunda väges mot vartannat.

I den fråga, som genom remissen underställts styrelsens yttrande, torde man sålunda vara tämligen ense därom, att den, som visat sig ej kunna begagna rusdrycker utan att till eget och anhörigas fördärv eller till allmän skada och förargelse missbruka dem, ej heller längre har att i samma utsträckning som övriga medborgare påräkna den frihet, han uppenbarligen icke kan rätt använda. Emot åtgärder, som allenast syfta hit, har styrelsen intet att erinra.

Erfarenheten har emellertid visat, att en lagstiftning, som här vill gå till roten, icke kan åtnöjas med mått och steg, riktade blott mot det missbruk, som sålunda redan uppenbarat sig. Den måste ock söka i största möjliga mån undanröja förutsättningarna för dess framträdande. Det är möjligt, att därest man här praktiskt vill komma till målet, detta icke kan ske utan att vidtaga åtgärder, som innebära väsentligt intrång i den enskildes privata liv och personliga frihet, jämväl där denna ännu ingalunda missbrukats. Att man emellertid därvid måste gå tillväga med den allra största varsamhet är uppenbart. Det är nämligen enligt styrelsens mening ingalunda givet, att det resultat, vartill man bör sträva — största möjliga och bestående nykterhetseffekt — av sådana åtgärder befordras. Tvärtom synes det väl låta tänka sig, att i längden det system visar sig bärkraftigast, som tager största möjliga hänsyn och söker undvika risken av att framkalla kringgående och överträdelser.

Vid bedömande av föreliggande lagstiftningsproblem gäller det att i första hand klargöra, vart man vill nå. Kommittén stannar för närvarande vid en ståndpunkt, som kan sägas ligga emellan missbrukets och brukets avlägsnande, bakom vilken dock tämligen tydligt skymtar totalförbudet såsom slutmålet. Därnäst framstår frågan, på vilka vägar detta mål må vinnas. Kommittén anvisar två: dels en reformering av försäljningslagstiftningen med individuell kontroll och det enskilda vinstintressets avlägsnande samt dels genomförandet av så kallat lokalt veto.

Vad först angår det uppställda målet, kan styrelsen åtminstone ur allmän social synpunkt icke finna anledning för lagstiftningen att sträva längre än till missbrukets avskaffande och förekommande. Innan det är bevisat, att faran för missbruk ej kan i huvudsak avlägsnas genom ett fortsatt mera rationellt ordnat upplysningsarbete samt genom de restriktiva lagstiftningsåtgärder, som i det följande av styrelsen förordas, utan att härför erfordras ett ytterligare försvårande eller rent av ett fullständigt avskaffande av själva bruket, lärer det enligt styrelsens mening ej vara överensstämmande med sunda lagstiftningsregler att skrida till än mera genomgripande restriktioner och i varje fall icke att taga det yttersta, till absolut förbud syftande steget, vilket jämväl då bör betraktas icke som mål, utan blott som medel.

Med målets fixerande till nu angivna punkt erbjuder, åtminstone i fråga om de egentliga spritdryckerna, redan gällande lagstiftning ganska betydande utrymme åt bärkraftiga reformer. Allmänt erkännas ju de verkliga förbättringar, som i vissa avseenden åstadkommits av det så kallade Göteborgssystemet. Ökade möjligheter för utnyttjande av detta system hava yppats genom de reformprinciper, som under den senaste tiden framträtt och särskilt tagit form i det så kallade Stockholmssystemet. Huru det uppenbarligen ännu är för tidigt att draga några säkra slutsatser av dess verksamhet, synes åtminstone den i Göteborg redan vunna erfarenheten giva vid handen, att de anordningar, som detta system innebär och vilka i huvudstaden nu skola träda i tillämpning, i sig innesluta så mycket bärkraftigt, att det blott är att beklaga, att en fullständigare erfarenhet om deras verkningar, särskilt sedan systemet såsom är att vänta över än större delar av landet blivit genomfört, ej kunnat utnyttjas för lagstiftningens behov. Mången detalj, vilken nu framstår oviss, hade då blivit prövad och fått visa sin bärkraft, och konsumenterna hade ock haft tillfälle att vänja sig vid de av systemet förorsakade förändringarna. Det ligger i sakens natur, att den reform, som i huvudsak nu efter samma linjer föreslås till lagfästande, då haft att till sin teore-

tiska säkerhet lägga även erfarenheten om sina praktiska verkningar. Därmed hade det ock blivit möjligt undvika att lagfästa bestämmelser, som, huru teoretiskt berättigade de än kunna synas, dock i praktiken kunna komma att visa sig mindre lämpliga.

Oaktat den svaghet, som sålunda redan i begynnelsen vidlåder den av kommittén föreslagna försäljningsreformen, finner sig styrelsen böra förorda, att den i huvudsak läggas till grund för lagstiftning i ämnet, dock först efter vidtagande av vissa, i det följande närmare angivna jämkningar.

Bleve en reform i denna riktning i lagstiftningen genomförd, enligt vilken det enskilda vinstintresset avlägsnades, individuell kontroll möjliggjordes och enhetliga principer för all försäljning fastsloges, förefaller det styrelsen, som om man därmed finge så starka medel i hand att både avlägsna i fortsättningen det missbruk, som framträtt, och jämväl förebygga dess uppkomst, att man, åtminstone med hänsyn till det mål, varvid man enligt det ovan anförda synes böra stanna, hade all anledning att tills vidare ej gå längre. Först sedan erfarenheten ådagalagt, att man på denna väg ej kunde vinna målet, hade man att tillgripa medel, vilka än mer inskränkte på den enskilda friheten och icke kunde undgå att också kännbart träffa det fullt lojala bruket, men vilka därför i sig även inneslöte stora faror för frågans effektiva lösning. Härmed har styrelsen ock angivit sin ståndpunkt till den andra av kommittén föreslagna vägen, användandet av det lokala vetot.

Mot dess nykterhetseffekt, sådan denna i praktiken framträtt i de främmande länder, där det redan blivit infört, hava som bekant många erinringar blivit framställda. Skulle måhända dessa icke överensstämma med det verkliga förhållandet, är det enligt styrelsens mening att beklaga, att icke den av Kungl. Maj:t föranstaltade utredningen rörande nykterhetslagstiftningen i främmande länder och dess verkningar ännu föreligger avslutad för att tjäna till ledning vid ett objektivt bedömande. Vid sidan av den föreslagna försäljningsreformen måste ock betydelsen och gagnet av det lokala vetot framstå i en helt annan dager än måhända tidigare varit fallet. Då åt detsamma helt naturligt icke kan eller bör givas den radikala läggning, att all tillförsel och konsumtion inom den torrlagda kommunen kan förhindras, skulle efter dess införande exempelvis kunna inträffa, att nykterhetstillståndet i en sådan kommun komme att visa sig betydligt sämre än i en annan, där allenast försäljningsreformen noga tillämpades. Lagöverträdelser skulle ock med ett sådant system säkerligen hos oss liksom i andra länder, där detta system är genomfört, komma att höra till ordningen för dagen, och detta i alldeles särskilt hög grad med ett lokalt veto, som i likhet med det av kommittén förordade omfattade jämväl vin och öl. Under hänvisning till vad sålunda anförts, då det vidare redan ligger i den kommunala representationens makt att genomföra dylikt lokalt förbud, vilket ock skett i flertalet av våra landskommuner, samt då slutligen fullt avgörande skäl icke synas hava förebragts, för att på ifrågavarande område förr än på andra den allmänna folkomröstningen bör komma till användning för beslutsfattande, anser sig styrelsen icke kunna förorda det lokala vetots upptagande i lagstiftningen. Då emellertid förslag därom bebådats av Kungl. Maj:t bliva förelagt innevarande års riksdag, har styrelsen funnit sig böra till det förevarande förslaget i denna del foga de erinringar, vartill detsamma i detta sitt läge giver anledning.

I sin föregående framställning har styrelsen huvudsakligen vid bedömandet av de svårigheter, som möta förslaget, tagit hänsyn till de inskränkningar i den enskilde konsumentens frihet, som därav skulle följa. Till dessa sälla sig enligt styrelsens mening även en grupp andra av beskaffenhet att redan här mera allmänt böra beröras. De hänföra sig till frågan om det enskilda vinstintressets avlägsnande från rusdrycksförsäljningen samt omfattningen av det lokala vetots inverkan på hanteringen med rusdrycker. Genom det väsentliga likställandet i förslaget av vin och öl med spritdryckerna erhålla förevarande spörsmål avsevärda dimensioner.

Så länge handeln med rusdrycker är så ordnad, att den tillför försäljaren en viss vinst, ligger det i öppen dag, att det enskilda vinstbegäret i viss mån måste motverka nykter-

hetsintresset. I förslagets avförande av möjligheten för detaljhandlarna till denna vinst ligger, enligt styrelsens mening, uppenbarligen och särskilt i fråga om ölet en verkligt nykterhetsbefrämjande reform. Styrelsen vill därför förorda den. En förutsättning för detta styrelsens förord är emellertid, att *ersättningsfrågan* blir ordnad på ett sätt, som må anses överensstämma med vad rättvisa och billighet kunna kräva. Styrelsen delar visserligen kommitténs mening därom, att någon juridisk rätt till ersättning för de näringsidkare och deras personal, som skulle bliva lidande av den föreslagna lagstiftningen, icke föreligger, men anser å andra sidan, att de billighets- och klokhetsskäl, som tala för ersättning, leda väsentligt längre än kommittén velat medgiva. Nödig hänsyn till vårt näringslivs lugna fortbestånd och utveckling och icke minst till dess arbetstagare måste kräva detta. Den nu föreslagna försäljningsreformen skulle närmast komma att i ett slag drabba det stora antalet innehavare av vin- och ölförsäljningsrättigheter samt den hos dem anställda personalen. I den mån de förra helt måste upphöra med sin verksamhet och de senare förlora sin anställning utan att hos försäljningsbolagen eller annorstädes erhålla sin utkomst, synes skälig ersättning böra dem beredas — liksom även åt dylika företagares pensionärer, där sådana förekomma.

I de fall åter, då dylik handel varit förenad med annan handel och den förstnämndas upphörande föranlett avsevärd och bestående förlust, lärer ock ersättning kunna ifrågakomma. De övriga näringar och deras arbetstagare, som genom försäljningsreformen vållas väsentligare avbräck, synas ock kunna göra liknande anspråk gällande. Särskilt om de av kommittén föreslagna restriktioner ifråga om rätten att tillhandahålla och inköpa maltdrycker i sin helhet komma till utförande, torde dessa ersättningsanspråk komma att uppgå till högst avsevärda belopp. Genomföres åter också det av kommittén föreslagna lokala vetot, lärer ersättningsfrågan kunna väntas antaga än större dimensioner, särskilt med hänsyn till alla de bryggerier, vilka antagligen i så fall tvingades att nedlägga sin rörelse. Förutom de avsevärda belopp, vartill ersättningen till dylika rörelsers innehavare måste komma att uppgå, komma därtill de enligt styrelsens mening ytterst behjärtansvärda ersättningsanspråken från den av rörelsens upphörande drabbade tjänstemanna- och arbetspersonalen. Och för denna personal gäller det i många fall icke allenast den fasta arbetsanställning och därmed förenade förmåner, som förloras utan att likvärdiga sådana stå att erhålla, utan även de ålderspensioner, varav personalen inom denna näring i motsats mot flertalet andra i stor utsträckning kommer i åtnjutande. Ihågkommas må ock de inom denna bransch redan nu förefintliga pensionärer, vilka åtnjuta sin ålderdomspension direkt av företaget. Med all sannolikhet skulle de ersättningskrav, som sålunda skulle ställas å det allmänna och vilka kunna prövas skäliga, komma att stiga till betydande belopp. Vid sådant förhållande och då det i övrigt måste anses riktigt, att de kommuner, som besluta lokalt försäljningsförbud och därmed i ett slag föranleda vissa affärsföretags nedläggande eller väsentlig inskränkning i deras rörelse, själva få vidkännas även därav föranledda konsekvenser, böra enligt styrelsens mening dessa kommuner helt eller delvis svara för den ersättning, som kan bestämmas skola utgå till dessa företagare och deras personal.

Att dylika ersättningsanspråk, som styrelsen här omnämnt, skola komma att i stor utsträckning framställas, lärer man redan nu hava grundad anledning antaga. Att särskilt personalen kommer att påräkna det allmännas hjälp, därom vittna ock de av svenska bryggeriarbetareförbundet och föreningen av bryggeritjänstemän till styrelsen ingivna skrivelser, till vilka styrelsen tillåter sig hänvisa.

Såsom framgår av den inom kommerskollegium verkställda utredningen äro med tillverkningen och försäljningen av alkoholhaltiga drycker sysselsatta ett stort antal självförsörjare, förvaltningspersonal och arbetare. Icke minst med hänsyn till dessa kan styrelsen icke dela de meningar i ersättningsfrågan, varåt kommittén givit uttryck. Icke heller finner styrelsen den av kommittén i denna del förebragta utredning vara till fylles. Den korta tid, som stått styrelsen till buds för yttrandes avgivande, har emellertid icke gjort det möjligt för styrelsen att själv verkställa en sådan eller ens

närmare utreda efter vilka grunder och i vilken utsträckning ersättning bör utgå samt till vilka belopp den kan beräknas stiga. Under sådana förhållanden återstår det styrelsen endast att, med åberopande av vad ovan blivit anfört, förorda att en allsidig utredning i ersättningsfrågan verkställes samt att denna utrednings resultat och på densamma grundade ersättningsregler framläggas till fastställande samtidigt med förslagen till en reformerad nykterhetslagstiftning.

Det enskilda vinstintressets avlägsnande från detaljhandeln med rusdrycker leder direkt till denna handels monopolisering. Närmast till hands har det här onekligen legat att anknyta till den för brännvinshandeln redan befintliga bolagsformen. I sin principiella läggning har denna emellertid i kommitténs förslag undergått en betydlig förändring. Bolaget framstår för närvarande i främsta rummet som en publik inrättning, den där i sedlighetens intresse skall handhava brännvinsförsäljningen och med hänsyn till denna sin allmänna uppgift stå under ledning av en styrelse, där det allmänna har övervägande inflytande. Om också skälen för det allmännas inträde i bolagsstyrelsen till en början närmast voro att söka i bevakandet av de ekonomiska intressen, som för landstingen och hushållningssällskapen direkt voro förbundna med bolagets skötsel, hava, som kommittén framhåller, skälen för bibehållandet däri av representanter för dessa helt bortfallit med brännvinsmedlens indragning till statsverket och fördelning på kommunerna med fixa belopp. Det oaktat icke blott icke uteslötos härefter representanterna för det allmänna ur styrelsen, utan ökades fastmera till majoritet, så att av styrelsens fem ledamöter numera allenast två utses av aktieägarna, men en av Kungl. Maj:ts befallningshavande, en av landstinget och en av kommunen. Motivet härtill är uppenbarligen att söka i en önskan om starkare kontroll å bolagets skötsel i enlighet med dess sedlighetsbefrämjande uppgift. Vid sådant förhållande förefaller det mindre lämpligt att såsom kommittén föreslagit giva styrelsen den förändrade sammansättning, att det allmännas representant blott bleve en, men delägarnas i bolaget två. Såsom en reservant i kommittén på denna punkt framhållit, lärer skälet till denna förändring vara att söka i en strävan hos kommittén att från det allmänna borttaga varje form av befattning med rusdrycksförsäljningen. Bolagen tänkas organiserade såsom konsumentsammanslutningar, av vilka man ej har anledning förvänta alltför stort nykterhetsintresse. Kontrollen å deras skötsel i enlighet med kommitténs direktiv att med försäljningen må åstadkommas så ringa skada som möjligt är därför lagd utanför bolagsstyrelsen. En sådan anordning, vilken starkt förrycker bolagens ställning, kan enligt socialstyrelsens mening tänkas verka synnerligen olyckligt i sina följder. Skulle bolagsstyrelsen fatta sin uppgift så att den vore konsumenternas lydige tjänare, kunde den befaras omedelbart komma i konflikt med hela sin uppgift i avseende å den individuella kontrollen, avstängningen m. m. Förhållandet mellan denna och de kontrollerande organen bleve då stridigt i stället för samverkande. Tager man härjämte hänsyn till de synnerligen betydande belopp av allmänna medel, som med hela rusdrycksbandelns läggande under bolagen kommer att passera deras händer, har det allmänna alltjämt så oerhörda intressen att bevaka vid den direkta och löpande förvaltningen av bolagens rörelse, att all anledning synes vara att i likhet med nämnda reservant förorda den nuvarande sammansättningen av bolagsstyrelsen. Uppdraget att å det allmännas vägnar vara ledamot därav synes till och med sådant, att det kan ifrågasättas, om ej i likhet med vad på flera andra områden är fallet, åtagandet bör vara en skyldighet, som vederbörande allenast på vissa angivna skäl må äga undandraga sig.

Emot den av kommittén föreslagna anordning med så kallade kontrollnämnder hava trenne av kommitténs ledamöter reserverat sig. Styrelsen inskränker sig till att under hänvisning till dessas yttrande hemställa, att särskilda sådana nämnder ej måtte i det slutliga förslaget upptagas. Erhåller bolagsstyrelsen den sammansättning, som ovan angivits, lära än mindre skäl föreligga att i organisationen upptaga dessa nämnder. En följd härav blir då ock, att, såsom redan i och för sig vore lämpligast, nykterhetsnämndernas beslut må överklagas hos Kungl. Maj:ts befallningshavande.

Såsom en central enhetligt kontrollerande myndighet för hela det av kommittén upp-

tagna försäljningssystemet föreslås kontrollstyrelsen. Dess uppgift i fråga om bolagens rörelse angives bland annat vara att meddela föreskrifter i avseende å inköp av, försäljningspris för samt alkoholhalt å saluhållna rusdrycker, räkenskapers förande och i övrigt angående bolagens förvaltning och försäljning av rusdrycker. Av de tre revisorerna skola två utses av kontrollstyrelsen, som även när som helst må granska bolagens förvaltning och räkenskaper samt har att besluta om ansvarsfrihet för bolag. Även om dess uppgift härvid till stora delar kommer att liksom hittills bliva av teknisk och ekonomisk art, är det med den ställning, som sålunda skulle tilläggas kontrollstyrelsen, uppenbart att den finge att behandla nykterhetsfrågan även ur social synpunkt. Utvidgad och omorganiserad skulle den enligt förslaget komma att besitta den för dess angivna uppgift erforderliga sakkunskapen.

Att de uppgifter av teknisk och ekonomisk art, varom här är fråga, rätteligen kunna och böra förläggas till kontrollstyrelsen, finner socialstyrelsen visserligen riktigt, låt vara att redan därför nämnda ämbetsverk torde behöva betydligt utvidgas och omorganiseras. Men att därjämte till en myndighet med uppgifter tillika på andra områden, såsom beträffande sockerfabrikationen, måhända i en framtid även tobakstillverkningen och dylikt, lämna överinseendet även å den sociala sida av nykterhetsverksamheten, vilken i ännu högre grad än enligt förslaget i styrelsens tanke bör utövas av bolagen, kan styrelsen ej tillstyrka. Därmed skulle kontrollstyrelsen tilldelas uppgifter, som skulle komma att verka förryckande på den verksamhet, för vilken den är avsedd, nämligen att vara en ekonomisk-teknisk kontrollmyndighet å vissa slag av stora ekonomiska företag för idkande av tillverkning och försäljning.

Under de förberedande arbetena vid socialstyrelsens upprättande framhölls från skilda håll det lämpliga och riktiga att nykterhetsfrågan i dess sociala delar förlades till styrelsens ämbetsområde. I en vid detta tillfälle avlåten skrivelse framhöll också Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamling, att den helt anslöte sig till tanken, att omsorgen om nykterhetsfrågan i allmänhet borde övertagas av socialstyrelsen, och ifrågasatte för den skull såväl att lagstiftningen i ämnet borde dit förläggas som ock att styrelsen även med hänsyn därtill borde särskilt utrustas med erforderliga arbetskrafter. Och i det anförande till statsrådsprotokollet, vari styrelsens upprättande och närmare organisation av föredragande departementschefen föreslås och angives, ställer han sig även för sin del på den ståndpunkten, att om ock frågan för det dåvarande icke i samma vidd som representantförsamlingen ansett borde till styrelsen hänläggas, den dock i viss omfattning redan omedelbart skulle tillhöra det nya ämbetsverkets område. I enlighet med denna uppfattning har i styrelsens instruktion bland de ämnen, som skola tillhöra styrelsen att handlägga, även upptagits nykterhetsverksamheten. Styrelsen har ock under sin hittillsvarande verksamhetstid redan haft att taga befattning med åtskilliga frågor inom detta område, och i det nyligen av särskilda sakkunniga avgivna betänkande med utredning av frågan om statsåtgärder för alkoholistvård förutsättes, att socialstyrelsen skall bliva den myndighet, vilken i lagen om behandling av alkoholister den 30 juni 1913 avses att utöva uppsikt över anstalterna för vård av alkoholister.

Med hänvisning till vad sålunda anförts finner styrelsen sig böra hemställa, huruvida det icke må vara naturligast och riktigast, att åt socialstyrelsen lämnas uppgiften att vara den centrala ämbetsmyndigheten i avseende å den sociala sidan av nykterhetsverksamheten.

Det lärer icke vara nödigt att här upprepa, vad redan förut anförts om betydelsen av en enhetlig ledning av de specifikt sociala frågorna. Bland dessa intager den förebyggande och stödjande nykterhetsverksamheten ett så centralt och på så många skilda håll djupt ingripande rum, att dess förläggande till annan myndighet än styrelsen otvivelaktigt skulle verka splittrande, försvagande på dess egen handläggning av dessa ärenden och mången gång försvårande och vilseledande i avseende å behandlingen av andra därmed sammanhängande frågor.

Med sin hemställan i denna del avser styrelsen givetvis ej mera än att vid sidan av den omfattande tekniska och ekonomiska kontroll, som å bolagsverksamheten lämpligen

må utövas av kontrollstyrelsen, åt socialstyrelsen bör beredas tillfälle att deltaga i behandlingen av den så att säga sociala sidan av kontrollen. Då dessa frågor ofta nog torde väva sig i varandra, borde styrelsen i sådana fall äga på lämpligt sätt samarbeta med kontrollstyrelsen, när frågor förekomma av beskaffenhet att beröra även socialstyrelsens uppgift. Vad som i övrigt skall ankomma på socialstyrelsen torde nog i allmänhet i praktiken låta sig lätt bedöma. Över huvud synes den av nykterhetsnämnderna utövade verksamhet vara att jämväl hänföra till styrelsen.

Efter att med det nu anförda hava angivit sin ställning till vissa mera principiella delar av förslaget övergår styrelsen till att angiva de huvudsakliga erinringar, vartill detsamma i sin närmare utformning givit styrelsen anledning, och följer därvid de särskilda bestämmelserna i förslaget i den ordning, vari de där förekomma. Då styrelsen härvid i allmänhet förordar sådana modifikationer i förslaget, att detsamma därmed mister åtskilligt åtminstone i yttre skärpa, är styrelsen å andra sidan livligt övertygad, att de flesta av dessa förändringar till det inre och till nykterhetseffektens båtnad stärka förslaget. Sådant det i sin föreliggande avfattning i flera avseenden ter sig, kan styrelsen icke värja sig för farhågan, att det onödigt mycket frestar den mindre måttlige till försök att kringgå och lägger obehövligt stränga band på den fullt lojale. För en lagstiftning med den läggning som den förevarande och så oprövad i stora delar som denna kan intet vara farligare än att giva anledning till anmärkningar av denna art. Anser man å andra sidan, i likhet med styrelsen, att förslaget i mycket erbjuder goda linjer till nykterhetsfrågans *verkliga* lösning, bör man ock vara angelägen att såvitt möjligt avvärja den fara, som sålunda hotar det.

Med hänsyn härtill har styrelsen ock funnit angeläget att i det följande framställa sina erinringar även vid bestämmelser, vilka, såsom i och för sig icke varande av social innebörd i trängre mening, icke heller skulle föranlett till yttrande från styrelsens sida, därest det icke synts styrelsen synnerligen påkallat att, för möjliggörande av den viktiga reformens genomförande och effektiva upprätthållande i framtiden, undanröja även sådana stadganden, som utan att vara en klar och nödvändig konsekvens av förslaget, skulle innebära ett starkt intrång uti stora medborgargruppers vanor och föreställningssätt och sålunda direkt inbjuda till lagöverträdelser.

Den detaljgranskning, styrelsen härefter ägnar lagförslaget, riktar sig bl. a. mot följande mera betydelsefulla punkter.

Vid 7 §, som avser att förbjuda bl. a. rusdrycksagenters verksamhet, framhåller styrelsen, att den trafik här i riket agenter för utländska vinaffärer driva och än mera efter den nya försäljningslagstiftningens genomförande komma att driva, är av så ofarlig art, att det med fog kan ifrågasättas, om man bör riskera de följder, ett förbud mot dylik agentverksamhet kan medföra med avseende å våra intressen i de länder, som härav närmast beröras. Kommer, såsom föreslås, den enskilda importen av vin att förbjudas — och med den anordning, förslaget i stället inrymmer, har styrelsen intet väsentligt att däremot erinra — är det svårt att inse, huruledes dessa agenter kunna här i landet driva en nykterhetsskadande verksamhet. De olägenheter, som vår penningmarknad och våra exportindustrier kunna åsamkas genom repressalier från de länder, vilka skulle drabbas av här ifrågasatta restriktioner, kunna bliva kännbara nog och torde knappast uppväga de fördelar för nykterhetssträvandena, dessa restriktioner i realiteten skulle innebära.

23 § uppställer fordran på anmälan för att den, som i sitt hem mot betalning mottager gäster till bespisning vid slutet bord, må till dessa utskänka öl. Är lokalt veto genomfört, må ej ens efter anmälan sådan utskänkning äga rum. Att så långt som här skett likställa den utskänkning, som försiggår i enskilt hem, där måltidsgäster äro inackorderade, med den, som äger rum för allmänheten, synes styrelsen icke förenligt med den princip, som bör ligga till grund för en bärkraftig nykterhetsreform, att lämna privatlivet så långt möjligt oberört. Oberoende av om i kommunen rusdrycks-

handel på grund av lokalt eller kommunalt veto är förbjuden, bör det i här förevarande fall vara tillåtet att utskänka öl. Någon fara att utsträcka medgivandet till vin lärer ej heller föreligga.

Mot stadgandet i 25 § 2 punkten att den ekonomiska fördel, innehavare av överlåten utskänkningsrätt må vinna av rörelsen, skall begränsas och efter hand avvecklas, framhåller styrelsen följande. Vill man överhuvud medgiva offentlig utskänkningsrörelse och därvid med allt fog uppställa som ett önskemål, att den framträder under hyfsade former i snygga lokaler, synes det vara otänkbart att vid tillstånd till dess utövande av enskilda personer knyta villkoret, att deras ekonomiska fördel av utskänkningen efter hand helt må avvecklas. Utan tvivel skulle ock härav den med utskänkningsrörelsen ofta förenade hotellrörelsen bliva lidande, något som ur många synpunkter vore att högeligen beklaga. Styrelsen ansluter sig därför till vad tvenne reservanter i kommittén anfört i denna fråga.

I fråga om sättet för det lokala vetots införande synes det styrelsen, såsom tre av kommitténs ledamöter reservationsvis framhållit, olämpligt och obehövligt att anlita det lokala vetots tunga apparat, när icke någon upplåtelse av rusdryckshandel ägt rum. Först då sådan sättes i fråga, föreligger anledning att låta folkomröstning äga rum. Styrelsen förenar sig därför med det av dessa reservanter i kommittén härutinnan framlagda förslag.

Såsom kommittén själv framhållit och nämnda reservanter än ytterligare betonat, är det för det lokala vetots bärkraft av grundläggande betydelse, att det återgiver, vad det övervägande flertalet anser och vill. Styrelsen kan därför icke finna det riktigt att för dess genomförande fordra allenast två tredjedels majoritet av antalet *röstande*. Härmed bör förenas kravet att den så angivna majoriteten även utgör de *röstberättigades* flertal. Styrelsen kan sålunda i denna del icke ansluta sig till det av kommittén gjorda uttalande, att »det livliga intresse, varmed nykterhetsfrågan omfattas i vårt land, icke torde göra det behövligt att med fordran på kvalificerad majoritet förbinda fordran på att ett visst minimum röstberättigade deltagit i omröstningen». I överensstämmelse med vad styrelsen anser, när fråga är om det lokala vetots genomförande, finner styrelsen, att sedan den tid gått till ända, varunder detsamma må gälla — vilken styrelsen i likhet med reservanterna finner lämpligen böra utsträckas till fem år — dess vidmakthållande må beslutas av minst de röstberättigades flertal.

Såsom redan nämnts, är styrelsen för sin del beredd att förorda en försäljningsreform i stort sett efter de linjer, kommittén uppdragit. Att den kontroll, som ingår däri, genom ölets och vinets indragande därunder blir ofantligt vidlyftig, måste dock omedelbart framhållas, varför det ock kunnat ifrågasättas, om icke reformen tills vidare bort inskränkas att avse endast spritdrycker. Väl må det vara sant, att ölet i anseende till sina menliga verkningar även bör ägnas stor uppmärksamhet och, helst när tillgången till brännvinet försvåras, icke bör vara alltför lätt åtkomligt. Med skäl kan dock ifrågasättas, om ej åtminstone vissa lättnader i kontrollen särskilt med avseende å ölet utan fara för systemets sammanhållning kunde vara på sin plats. I detta sammanhang må det ock förtjäna påpekas, att alltför stränga restriktioner i utminuteringen så att säga automatiskt torde återverka på utskänkningen. Då denna, såsom kommittén med rätta framhåller, icke kan underkastas samma individuella kontroll som utminuteringen, kan styrelsen icke värja sig för en viss farhåga, att vad skärpningen i utminuteringen driver bort, tager utskänkningen i viss mån upp. Här är emellertid ett område, där det är ytterst vanskligt att i förväg fälla omdömet, och där erfarenheten helt visst lär få komplettera, vad man i förväg ej kan bedöma.

Såsom en förtjänst hos förslaget, i fråga om försäljningsreformen, måste det, enligt styrelsens mening, fasthållas, att det sökt så långt som möjligt i klara och objektivt bestämbara former angiva de grunder, vilka må leda till avstängning från tillgång till rusdrycker. Det synes styrelsen, som om det varit lyckligt, om förslaget stannat därvid. Såväl i 62 som i 82 § framträder emellertid en ståndpunkt, som i hög grad torde verka förryckande på den ovan angivna. I den förra av dessa paragrafer ålägges bolaget att till veder-

börande, mot vilken ej bestämt hinder föreligger, utlämna motbok och anvisa utminuteringsställe och i den senare att under vissa förutsättningar anskaffa rusdrycker, som bolaget ej håller i lager, i båda fallen dock under förbehåll att bolaget eljest finner utminutering till honom kunna äga rum.

Härmed erhåller bolaget en till synes oinskränkt rätt att bestämma över möjligheten för den enskilde att få tillgång till rusdrycker, i den mån ej de för bolagets verksamhet fastställda normer förhindra det. Faran för godtycklighet i behandling av kunderna kan därför i styrelsens uppfattning icke anses utesluten. För kommittén, vilken tänkt sig bolaget såsom en konsumentsammanslutning, har det icke förelegat anledning att befara denna olägenhet; för styrelsen åter, som icke velat sålunda anordna bolaget, är den icke alldeles avlägsnad. Nu anmärkta missförhållanden i lagförslagets byggnad synas styrelsen icke kunna annorledes avhjälpas än att med monopoliseringen förbinda ovillkorlig skyldighet för bolag att tillhandagå de icke avstängda med rusdrycker.

Av 64 §, sammanställd med 65, 74, 75 och 76 §§, torde framgå, att man skulle bliva hänvisad att allenast å ett visst ställe inköpa icke allenast spirituosa utan även vin och öl. Om man övergår till annat, berövas man möjlighet att å det förra verkställa sina inköp. Och en sådan övergång synes icke gärna, därest man vidhåller det av kommittén föreslagna kontrollsystem i hela dess vidd, vara tänkbar att medgiva för enstaka inköp, utan blott när det är fråga om en stadigvarande förändring. Skulle ett tillfälligt inköp av exempelvis en flaska öl å annat ställe än det förut anvisade hava till följd, att man från detta avstängdes för att omedelbart dit överföras, när man ånyo anlitade detsamma o. s. v., bleve hela den vidlyftiga kontrollapparaten så hårt anlitad, att den för visso ginge sönder. I stället lärer man hava att uppfatta bestämmelserna som ovan skett, men har då å andra sidan att väl uppmärksamma huru med en så hårt åtdragen kontroll särskilt ifråga om ölet faran för kringgående, langning och salning, är synnerligen stor. Styrelsen tänker sig t. ex. följande fall. Vid en arbetsplats, ett byggnadsföretag i en större stad, äro en del arbetare sysselsatta, de flesta boende avlägset från arbetsplatsen och således där fjärran från sina resp. anvisade ölutminuteringsställen. Någon eller några av dem har emellertid sitt anvisade ställe i närheten. Det lärer då falla av sig självt, att denne eller dessa jämväl för de övrigas räkning inköpa å detta ställe det öl — måhända i ganska blygsamma kvantiteter — som de övriga till sin mat vilja förtära, och styrelsen vågar påstå, att det skall dröja länge, innan det allmänna rättsmedvetandet häri finner något förkastligt. Ett åtal för olaga tillhandagående — därest sådant ens väcktes — skulle av de flesta mötas med harm eller oförståelse, och aktningen för lagens bud skulle med säkerhet sjunka mycket. Intet lärer emellertid för en restriktivlagstiftning av här ifrågavarande art vara så farligt som detta. Enligt styrelsens mening bör det ock vara lagstiftaren angeläget att icke framkalla denna fara. Emellertid har det varit styrelsen omöjligt att nu hinna anvisa en i styrelsens egen mening oangriplig väg, på vilken man i stället må slå in. Styrelsen vill likväl framkasta ett förslag, som vid styrelsens överläggningar i ämnet varit dryftat.

Såsom redan framhållits, kommer särskilt ölets i huvudsak lika stränga förläggande under det föreslagna kontrollsystemet som spritdryckernas att oerhört belasta kontrollen. Då för det stora flertalet förbrukare ölet uteslutande spelar rollen av måltidsdryck och icke av rusdryck, måste sådana restriktioner, som rubba de mest oförvitligas naturliga levnadsvanor, på denna punkt för allmänheten ofta framstå som trakasseri, ägnat att uppfordra till kringgående. Utgår man nu, i likhet med styrelsen, från att den å spritdryckerna lagda kontrollen i huvudsak bör genomföras, synes därmed redan ofantligt mycket för befrämjandet av nykterheten vara vunnet. Om också ölet ingalunda är att anse som oskyldigt, utan, såsom styrelsen även uttalat, ur nykterhetssynpunkt och kanske än mera med hänsyn till arbetarbefolkningens ekonomi kan hava högst menliga verkningar, vore det dock ingalunda ett upprivande av det till synes fast byggda systemet, om man åtminstone delvis lättade på kontrollen i fråga om ölet. Av ovan angivna skäl synes detta ock i hög grad påkallat. Måhända skulle så kunna ordnas, att envar, som

ej vore avstängd, i regel finge köpa öl på vilket försäljningsställe som helst. Detta skulle innebära en lättnad såväl för konsumenterna som för de kontrollerande. De förra borde emellertid förete sin motbok för att därmed bevisa sin rätt att överhuvud köpa. Eventuellt kunde i densamma på ett enkelt sätt anteckning om den inköpta mängden verkställas. Om vederbörande blivit avstängd från inköp av rusdrycker, skulle vid första tillfälle, då han för inköp av spritdrycker företedde motboken, anteckning om avstängningen däri göras. Därmed vore han också avstängd från möjlighet att köpa öl.

Den makt, som i 67 § tillagts nykterhetsnämnderna att avstänga personer från tillgång till rusdrycker, finner styrelsen vara av beskaffenhet att med allra största varsamhet böra brukas. Styrelsen föreslår ock vissa modifikationer häri.

Genom det i 77 § 3 punkten föreslagna förbudet att till ort utom kommun från utminuteringsställe försända spritdrycker synes styrelsen en allvarsam fara skapad för uppkomsten av langning och annan överträdelse av lagen. Ett dylikt stadgande måste ock av mången lojal förbrukare uppfattas som ett onödigt trakasseri. Då ingen som helst risk för nykterhetstillståndet synes förenad med tillåtelse till sådan försändning under de i andra punkten i övrigt uppställda förutsättningar — skriftlig rekvisition med egenhändig underskrift, företeende av motboken och kontant betalning — vill styrelsen förorda, att densamma må medgivas.

Förbudet i 78 § mot försändning från partihandlare av vin och öl till köpare boende i kommun, där lokalt veto är genomfört, synes styrelsen i vissa fall leda till egendomliga konsekvenser. Om exempelvis i Västerås lokalt veto är genomfört men där finnas bryggerier, skall ölet först sändas till hemortsbolagets försäljningsställe t. ex. i Arboga för att därifrån expedieras till kunder i Västerås. Den öltrafik, man vill undvika i den ort, där lokalt veto råder, kommer sålunda att på det mest flagranta sätt koncentreras vid järnvägs- och ångbåtsstationer eller där trafiken eljest förmedlas. Det synes icke lämpligt att så anordna reglerna, att de kunna utsättas för löje och i allt fall icke lända till önskat resultat. Med upprätthållandet av kommitténs utgångspunkt vore det istället följdriktigt att fordra bryggeriernas nedläggande, när lokalt veto genomföres, med rätt till viss ersättning åt deras innehavare från kommunen, vars invånares majoritet föranlett rörelsens nedläggande. Då emellertid härav kunde uppstå oöverstigliga hinder för det lokala vetots genomförande, lärer i främsta rummet böra tagas i övervägande att i liknande fall lätta på villkoren för ölförsändningen.

Det har redan av tvenne reservanter inom kommittén framhållits, att begränsningen i 80 § i inköpsrätten till spritdrycker till en liter i veckan ej är lämplig, och i stället föreslagits, att tolv liter i kvartalet må utminuteras, därvid högprocentig sprit räknas dubbelt, men punsch till hälften. Styrelsen delar den tanke, som ligger till grund för detta förslag, men kan å andra sidan icke värja sig för farhågan att tillgången med ens till ett så stort kvantum i många fall kan leda till missbruk och utsätta försäljningsreformen för fara. Med hänsyn härtill vill styrelsen ifrågasätta, *antingen* att detta maximum uppställes per kvartal, men ej må utminuteras med mer än en liter för första veckan och därefter i varje vecka med det antal liter, som motsvarar antalet tillåndalupna veckor i kvartalet, varunder man ej begagnat sin inköpsrätt, varjämte särskilt medgivande såsom i 2 stycket föreslås skulle kunna givas för varje gång eller tills vidare, *eller ock* att, såsom tvenne andra reservanter i kommittén föreslagit, litergränsen per vecka behålles, men vissa köpare medgivas rätt att för visst tillfälle eller i regel tills vidare — och i så fall lämpligast på särskild motbok — inköpa större myckenhet.

Förbudet i 87 § 2 punkten mot detaljhandel med rusdrycker inom eller omedelbart invid för allmänheten upplåten park inom stads planlagda område vill styrelsen, i likhet med tvenne reservanter inom kommittén, hava ur förslaget uteslutet.

I 88 § 3 punkten i förslaget finnes upptaget obligatoriskt förbud mot att om sön- och helgdag före kl. 7 e. m. utskänka rusdrycker annorledes än vid måltid åt spisande gäster. Efter framställning av stadsfullmäktige eller kommunalstämma och efter ma-

gistrats eller kommunalnämnds hörande skulle Kungl. Maj:ts befallningshavande kunna äga att efter nämnda tid medgiva utskänkning annorledes än åt spisande gäster. De skäl, som av trenne reservanter inom kommittén blivit anförda för utskänkningstidens tillbakaflyttande i detta fall till kl. 3 e. m., delas av styrelsen, som alltså ansluter sig till dessa reservanters förslag i denna del.

Tillämpade på enskilda inackorderingsställen, synas styrelsen de i 90 § upptagna bestämmelser leda till egendomliga och av kommittén näppeligen åsyftade resultat. Har innehavaren av sådant ställe anmält, att han utskänker öl, är hans hem åtminstone i den omfatttning, vari det för utspisningen och utskänkningen hålles tillgängligt, att betrakta som utskänkningsställe. Gästerna äro alltså under sådana förutsättningar på grund av bestämmelsen i 2 stycket av denna paragraf förbjudna att där förtära spritdrycker. Skulle åter sådan anmälan icke hava skett och hemmet ej vara att fatta som utskänkningsställe, äga gästerna där förtära vad de vilja. Sådana konsekvenser synas böra undvikas. Enklast torde detta ske genom att 90 § upptages bland de i 94 § 1 stycket uppräknade lagrum, vilka ej skola äga tillämpning å utskänkning i enskilt hem.

Om styrelsens utlåtande hava förenat sig styrelsens chef samt dess ledamöter Huss, Andersson och Rabenius ävensom socialfullmäktigen Lindqvist; emot styrelsens tillstyrkande av betänkandet hava byråchefen Bergsten och socialfullmäktigen von Sydow mera principiellt reserverat sig. T. f. byråchefen Molin har mot styrelsens utlåtande i vissa detaljer anmält sin skiljaktiga mening.

1912—1913 års allmänna bostadsräkning.

V. Karlstad.[1]

Såsom förut omnämnts,[2] anordnades i samband med mantalsskrivningen för år 1913 en allmän bostadsräkning, omfattande samtliga fastigheter inom ett antal stadssamhällen och landskommuner, avsedda att representera olika socialekonomiska huvudtyper av orter.

På grundval av det vid ifrågavarande bostadsräkning insamlade materialet har Socialstyrelsen förut offentliggjort redogörelser för byggnads- och bostadsförhållandena i staden Vänersborg, köpingen Sundbyberg, landskommunen Björkvik (Södermanlands län) samt staden Luleå.[3]

En bild av dessa företeelser från en ny sida möter i den lokalmonografi, som i dagarna publicerats över Karlstad.

Framställningen åsyftar att belysa, på vilket sätt den mindre bemedlade befolkningens bostadsbehov blivit tillgodosett i en större handels- och industristad, vilken under senare årtionden visat en ovanligt jämn och rask utveckling.

Vid tiden för bostadsräkningen förefunnos i staden inalles 917 bebyggda fastigheter, å vilka befunno sig sammanlagt 1 625 hus, varav 1 088 voro egentliga boningshus.

[1] Utgör en sammanfattning utav huvudinnehållet av den i dagarna av Socialstyrelsen i serien *Sveriges officiella statistik: socialstatistik* utgivna publikationen *1912—1913 års allmänna bostadsräkning. V. Karlstad.*

[2] Jfr »Medd.» 1912, sid. 56 ff., 824 ff.

[3] » »Medd.» 1913, sid. 477 ff., 624 ff., 987 ff., 993 ff.

I dessa hus inrymdes, förutom ett större antal enbart till butiker, kontor, verkstäder, magasin o. d. använda lokaler, sammanlagt 4 293 lägenheter, vilka helt eller delvis voro avsedda till bostad. Av dessa sistnämnda tjänade 4 114 eller 95·8 % uteslutande bostadsändamål, medan 179 eller 4·2 % avsågo att ej blott tillgodose innehavarens egentliga bostadsbehov, utan jämväl att bl. a. bereda honom för hans näringsutövning nödiga kontors-, butiks-, verkstads- o. d. lokaler.

Bortses från dessa jämförelsevis fåtaliga och ur bostadssynpunkt mindre viktiga »blandade» lägenheter och riktas uppmärksamheten på de lägenheter, vilka endast inrymma rum och lokaler för bostadsändamål, uppgå dessas antal till sammanlagt 4 112. Av bostadslägenheternas innehavare bebo 12·0 % våningar i egna hus, medan 4·6 % innehava lägenheter, vilka avgiftsfritt ställts till förfogande av husägaren. Den övriga delen av stadens befolkning är hänvisad till förhyrda lägenheter.

Bostadslägenheternas fördelning på olika storleksklasser, ävensom antalet lediga lägenheter inom var och en av dessa kategorier, framgår av nedanstående uppställning:

Lägenhetskategori:	enkelkök.	enkelrum.	2 o. fl. rum utan kök.	1 rum med del i kök.	1 rum och kök.	2 rum och kök.	3 rum och kök.	4 rum och kök.	5 rum och kök.	6 rum och kök.	7 o. fl. rum och kök.	Samtliga lägenheter.
Antal bostadslägenheter	174	484	48	4	1 773	749	360	182	147	95	96	**4 112**
Därav outhyrda (%)	9·8	5·2	12·5	0·0	2·7	3·1	0·3	1·6	2·0	3·2	2·1	**3·2**

Betraktas sista sifferraden faller genast i ögonen, hurusom tillgången på mindre lägenheter vid tiden för bostadsräkningen var ganska god, ehuru något växlande inom olika kategorier. Sålunda utgjorde procenttalet lediga bostäder inom den mest efterfrågade kategorien, 1 rum och kök, 2·7 % och för den därnäst mest använda bostadstypen, 2 rum och kök, 3·1 %, medan outhyrda lägenheter om 3 rum och kök så gott som fullständigt saknades.

Sättes totalantalet outhyrda bostadslägenheter i förhållande till samtliga bostäder, befinnes den därigenom erhållna s. k. ledighetsprocenten utgöra 3·2 %, vilket väl överensstämmer med vad saldot av tillgång och efterfrågan på bostadsmarknaden normalt anses böra utgöra, nämligen 2 à 3 %.

I bostadslägenheterna förefunnos sammanlagt 7 780 boningsrum, 3 578 kök, 1 719 tamburer samt 165 bad- och duschrum.

Av dessa bostadslägenheternas huvudsakliga beståndsdelar befinnas småläghenheterna (t. o. m. 2 rum och kök), som tillsammans utgöra 78·6 % av hela antalet bostäder, sammanlagt upptaga 56·5 %.

Särskilt äro de minsta lägenheterna vanlottade i fråga om tamburer, som först fr. o. m. lägenhetskategorien 2 rum och kök förekomma i flertalet bostäder. Bad- och duschrum måste småfolket så gott som fullständigt undvara, då dylika endast i undantagsfall förekomma i mindre lägenheter än 4 rum och kök.

Den brist på bekvämligheter, som sålunda karakteriserar de mindre bemedlades bostäder, blir ännu mer i ögonen fallande, därest man sammanställer de, visserligen i mycket ofullständiga upplysningar, som kunnat erhållas angående bostadslägenheternas utrustning med »fasta tillbehör» av olika slag, såsom matkällare, skafferi, centralvärme, vattenledning, avloppsledning, elektriskt ljus m. m.

Belysande är ock det förhållandet, att över $^3/_4$ av de i småläghenheter boende hushållen äro hänvisade till för flera familjer gemensamma avträden.

Sedan sålunda bostadslägenheternas sammansättning och beskaffenhet, i den mån materialet det medgiver, blivit belyst, må uppmärksamheten riktas på de pris dessa bostäder betinga, när de uthyras.

Av de uthyrda lägenheterna måste härvid de »blandade» lämnas å sido, enär i hyresbeloppen för desamma ingå icke blott de utgifter, som äro nödiga för det direkta bostadsbehovets tillfredsställande, utan, som ovan anmärkts, även vissa driftkostnader för bostadsinnehavarens yrkesutövning m. m.

Medelhyrorna för de egentliga bostadslägenheterna hava sammanställts i nedanstående tablå:

Lägenhetskategori:	enkelkök.	enkelrum.	2 o. fl. rum utan kök.	1 rum med del i kök.	1 rum och kök.	2 rum och kök.	3 rum och kök.	4 rum och kök.	5 rum och kök.	6 rum och kök.	7 o. fl. rum och kök.	Samtliga lägenheter.
Antal hyreslägenheter	150	436	38	3	1 494	538	276	140	104	71	49	3 299
Medelhyra, kr. . . .	87	86	251	97	165	288	476	635	849	1 045	1 261	275

För att i ett tal få ett skarpt uttryck för hyresstandarden, beräknas lämpligen medelhyran per rum (boningsrum inkl. kök). Detta belopp uppgår för stadens samtliga bostadslägenheter i genomsnitt till 105 kr. Utföres motsvarande beräkning med avseende på de olika lägenhetskategorierna, erhålles följande resultat:

Lägenhetskategori:	enkelkök.	enkelrum.	2 o. fl. rum utan kök.	1 rum med del i kök.	1 rum och kök.	2 rum och kök.	3 rum och kök.	4 rum och kök.	5 rum och kök.	6 rum och kök.	7 o. fl. rum och kök.
Medelhyra per rum, kr.	87	86	126	65	83	96	119	127	142	149	140

Hyrespriset per rumsenhet är sålunda, om man bortser från de ytterst fåtaliga delkökslägenheterna, lägst i bostäderna om ett kök, ett rum samt ett rum och kök och stiger stadigt med lägenheternas ökade storlek och därmed i regel följande bättre och bekvämare inredning.

För bedömande av bostadsfrågans läge på en viss ort är det dock ej nog att hava kunskap om de absoluta hyresbeloppen, utan krävas därjämte uppgifter, vilka giva ett något så när riktigt mått på hyrornas förhållande till bostadsinnehavarnas inkomster.

För detta ändamål har hyran sammanställts med vederbörande bostadsinnehavares och dennes familjemedlemmars till inkomst- och förmögenhets-

skatt, resp. till bevillning taxerade årsinkomst. Vid denna jämförelse hava endast medtagits sådana hushåll, för vilka hyresbeloppet anger, vad som utgivits för det direkta bostadsbehovets tillfredsställande, varemot uteslutits icke blott hyresgästerna i »blandade» lägenheter, vilkas hyra, som förut nämnts, jämväl inneslúter vissa yrkesutövningens driftkostnader m. m., utan även de familjer, som mottaga inhyrande och inneboende, enär möjlighet icke finnes att beräkna den rumsuthyrande familjens nettohyra.

I nedanstående översikt äro upptagna övriga 1 797 hushåll, för vilka årsinkomsten till sitt belopp kunnat utrönas, fördelade efter relativ hyra, därvid med a) angives den hyresprocent, som erhålles, om hänsyn blott tages till lägenhetsinnehavarens inkomst, och med b) den, som framgår, om familjemedlemmarnas taxerade inkomster tilläggas.

Lägenhetsinnehavarens inkomst, kr.		under 700.	700 –799.	800 –899.	900 –999.	1000 –1199.	1200 –1399.	1400 –1599.	1600 –1799.	1800 –1999.	2000 –2999.	3000 –4999.	5000 o. däröver.	Samtliga inkomstgrupper.
Antal hushåll		72	144	255	201	358	207	126	60	52	104	90	128	**1 797**
Hyresproc. i genomsnitt	a	26·0	21·9	23·2	20·0	18·9	17·8	19·5	20·9	19·8	21·9	19·0	10·2	**16·6**
	b	*23·2*	*20·8*	*21·4*	*18·5*	*17·9*	*17·2*	*18·2*	*19·5*	*18·6*	*19·5*	*18·4*	*10·1*	*15·8*

Härur kan utläsas en viss regelmässighet i fråga om den inbördes relationen mellan hyra och inkomst, innebärande i stort sett, att ju mindre inkomsten är, desto större andel därav uppslukar hyran.

Ett närmare studium av dessa siffror ger dock vid handen vissa oregelbundenheter i fråga om de relativa hyresbeloppen, vilka synas häntyda på bestämda skiljaktigheter i fråga om olika samhällsklassers bostadsvanor. För att närmare belysa dessa förhållanden har uppgjorts följande tabell, där i första hand utskilts hushållen med mindre än 2 500 kr. inkomst, vilka med hänsyn till ortens förhållanden torde kunna anses som mindre bemedlade, varefter den så erhållna hushållskategorien efter hushållsföreståndarens sysselsättning fördelats på vissa yrkesgrupper. Bland arbetarhushållen hava som särskilda undergrupper redovisats bl. a. de, vilka hava sin utkomst av stadens huvudindustrier, sågverksindustri samt mekanisk verkstads- och övrig järn- och metallindustri.

Lägenhetsinnehavarens yrke (samhällsställning).		Arbetare:	järn- och metallarbetare.	sågverksarbetare.	egentl. grovarbetare.	övriga arbetare.	Lägre tjänstemän.	Självständiga näringsidkare:	handlande.	hantverkare.	övriga.	Pensionärer, understödstagare m. fl.
Antal hushåll		1 040	230	86	260	464	281	158	46	88	24	63
Hyresproc. i genomsnitt	a	16·9	15·3	14·1	17·3	18·1	22·6	29·3	33·6	25·3	35·1	**31·8**
	b	*16·1*	*14·6*	*13·3*	*16·3*	*17·4*	*21·2*	*24·9*	*27·0*	*21·7*	*33·0*	*29·1*

Av de fyra stora hushållskategorierna uppvisa arbetarna den lägsta relativa hyran. Att inom denna grupp järn- och metall- samt sågverksarbetare förete icke obetydligt lägre hyresprocent än grov- och övriga arbetare, torde i huvudsak bero på, att förstnämnda båda arbetarkategorier hava högre medelförtjänst än de senare (resp. 1 117 och 1 027 kr. per år mot resp. 869 och 997 kr.). För sågverksarbetarnas del sammanhänger dock förhållandet jämväl därmed, att dessa arbetare, som i regel äro sysselsatta vid utom det egentliga stadsområdet belägna arbetsföretag, i högre grad än andra bo i stadens utkanter eller utom det planlagda området, där hyrorna vanligen äro billigare.

Förhållandevis vida mera offra på sin bostad lägre stats-, kommunal- och privattjänstemän och affärsanställda samt framför allt självständiga mindre näringsidkare. Beträffande dessa småhandlare, hantverkare o. d. skulle man visserligen vara böjd att tillskriva den höga relativa hyran förhyrandet utav affärshänsyn av en välbelägen, större lägenhet, men denna förklaringsgrund torde blott delvis vara riktig, då förevarande statistik endast avser egentliga bostadslägenheter, icke bostäder kombinerade med affärslokaler.

Pensionärs- och understödstagargruppens ofta mycket höga hyresprocenter vittna om de umbäranden, som mången gång förorsakas av strävandena att jämväl i ålderns och den ekonomiska nedgångens dagar söka bibehålla en ståndsmässig bostad. Särskilt inom denna grupp torde dock i vissa fall den relativa hyrans anmärkningsvärda höjd förklaras genom förefintligheten av vissa, i taxeringslängderna ej redovisade inkomstkällor, såsom understöd av släktingar m. m.

En framställning som den förevarande bör icke allenast syssla med själva bostäderna, deras antal, storlek, hyrespris o. s. v., utan ställa som en huvuduppgift att belysa bostadsförhållandena för de människor, som bebo de undersökta lägenheterna.

Denna befolkning uppgick till sammanlagt 16 612 personer, varav 15 598 bodde i egentliga bostadslägenheter. Huru dessa voro fördelade på olika lägenhetskategorier, framgår av följande översikt:

Lägenhetskategori:		enkelkök.	enkelrum.	2 o. fl. rum utan kök.	1 rum med del i kök.	1 rum och kök.	2 rum och kök.	3 rum och kök.	4 rum och kök.	5 rum och kök.	6 rum och kök.	7 o. fl. rum och kök.	Samtliga lägenheter.
Antal boende	absolut:	350	884	81	6	6 909	3 134	1 558	826	710	493	647	**15 598**
	per 100 rum:	223	193	95	100	200	144	108	92	82	77	73	**141**

Tabellen ger även en åskådlig bild av, huru starkt befolkade särskilt vissa smålägenheter äro, och frågan framställer sig, huru många av dessa äro ur bostadshygienisk synpunkt att anse som överbefolkade. Anser man, att överbefolkning inträder, när medelfolkmängden per rum (boningsrum och kök) uppgår till över 2 personer, skulle överbefolkning föreligga, då det bor 3 eller flera personer i ett rum, 5 eller flera i 2 rum o. s. v. Efter dessa grundsatser är följande tabell uppställd:

Antal rum.	Antal bostadslägenheter med följande antal invånare:										Antal överbefolkade lägenheter:		Antal i dessa boende personer:	
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10 o. fl.	absolut.	%.	absolut.	%.
1	306	157	74	45	22	7	6	3	—	—	157	25·3	620	50·0
2	130	328	370	320	252	178	93	50	27	18	618	35·0	3 808	54·8
3	25	117	135	160	116	68	55	22	17	12	106	14·6	848	27·0
4	8	58	85	69	46	38	23	12	14	6	20	5·6	188	12·1
Summa	**469**	**660**	**664**	**594**	**436**	**291**	**177**	**87**	**58**	**36**	**901**	**26·0**	**5 464**	**42·3**

Härav framgår, att det företrädesvis är i de smärre lägenheterna, som överbefolkning förekommer, samt att det i dessa äger rum i den omfattning, att 26·0 % av lägenheterna t. o. m. 3 rum och kök äro överbefolkade och 42·3 % av deras befolkning i hög grad trångbodda.

Den starka befolkningsanhopning, som ovan konstaterats i smålägenheterna, beror icke på stark frekvens av främmande i lägenheterna, ty av invånarna utgöras endast 4·3 % av inhyrande och inneboende. Däremot är barnrikedomen tydligen huvudorsak till den stora trångboddheten inom bl. a. kategorien 1 rum och kök, vilket belyses därigenom, att här ej mindre än 39 barn under 15 år komma på 100 boende.

För att på ett mera direkt sätt, än genom föregående tabeller kunnat ske, belysa hyrans inverkan på boendeförhållandena, har i nedanstående tablå beräknats hyresbeloppet per person inom olika kategorier av uthyrda bostadslägenheter:

Lägenhetskategori:	enkelkök.	enkelrum.	2 o. fl. rum utan kök.	1 rum med del i kök.	1 rum och kök.	2 rum och kök.	3 rum och kök.	4 rum och kök.	5 rum och kök.	6 rum och kök.	7 o. fl. rum och kök.	Samtliga lägenheter.
Medelhyra per person, kr.	39	44	134	73	41	65	115	138	175	189	191	71

Sammanställda med de förut meddelade genomsnittshyrorna per lägenhet och per rum giva dessa siffror en ganska klar föreställning om, i vilken grad de mindre bemedlade måste söka nedbringa hyran genom att packa sig samman i lägenheterna.

Otvivelaktigt skulle det vara av stort intresse för förevarande undersökning, därest bostadsstandarden kunde belysas särskilt för den del av hyreslägenheternas invånare, som utgöres av mindre bemedlade. Tyvärr reser dock materialets beskaffenhet vissa svårigheter mot en noggrannare analys av befolkningen i detta syfte. Till mindre bemedlade kunna visserligen med tämlig säkerhet hänföras de 1 715 hushåll, där hushållsföreståndarens inkomst understiger 2 500 kr. Men kvar står ett stort antal familjer och ensamma personer med obekant inkomst, av vilka många kunna antagas tillhöra de

mindre, ofta t. o. m. de minst bemedlades krets. För att i avsaknad av exakta inkomstsiffror något så när riktigt kunna uppåt avgränsa denna kategori av smärre inkomsttagare hava tillgängliga uppgifter om hushållsföreståndarens yrke och årliga hyra kombinerats på så sätt, att som mindre bemedlade jämväl räknats sammanlagt 1 148 hushåll av arbetare, lägre tjänstemän, självständiga näringsidkare samt pensionärer, understödstagare o. d., vilkas årshyra understiger 400 kr.

För den så bildade gruppen av mindre bemedlade, vilken omfattar 2 863 hushåll eller 86·8 % av stadens samtliga i hyreslägenheter boende sådana, belyses bostadsstandarden närmare genom följande tabell.

Hushållsföreståndarens yrke (samhällsställning).	Antal av hushållen innehavda bostadslägenheter	Av 100 lägenheter voro					Antal boende per 100 rum i					
		enkelkök, enkelrum m. fl.	delkökslägenheter.	1 rum och kök.	2 rum och kök.	3 o. fl. rum och kök.	samtliga lägenheter.	enkelkök, enkelrum m. fl.	delkökslägenheter.	1 rum och kök.	2 rum och kök.	3 o. fl. rum och kök.
Arbetare	1 745	22·6	0·1	63·1	12·5	1·7	205	229	67	217	170	115
därav järn- o. metallarbetare	278	11·5	—	75·2	10·8	2·5	221	334	—	230	174	113
sågverksarbetare . .	108	17·6	—	62·0	20·4	—	213	257	—	213	198	—
egentliga grovarbetare	414	18·8	—	68·6	11·4	1·2	218	258	—	230	159	115
övriga	945	28·0	0·1	57·4	12·7	1·8	194	206	67	206	167	115
Lägre tjänstemän . . .	374	8·6	—	35·8	34·2	21·4	135	98	—	178	142	101
Självständiga näringsidkare	435	23·2	0·2	35·2	22·5	18·9	138	149	133	173	143	103
därav handlande	73	17·8	—	21·9	20·6	39·7	121	131	—	213	129	96
hantverkare	316	26·6	0·3	38·9	23·1	11·1	147	151	133	162	147	121
övriga	46	8·7	—	30·4	21·7	39·2	124	180	—	229	130	87
Pensionärer, understödstagare m. fl. . .	309	27·8	0·3	33·7	23·0	15·2	111	142	67	138	108	76
Samtliga	2 863	21·4	0·1	52·2	18·0	8·3	171	195	89	204	149	98

Denna tabell utvisar först och främst, att bostadstypen ingalunda är densamma för samtliga mindre bemedlade, utan att den i hög grad växlar för olika grupper av sådana. Medan sålunda endast 14·2 % av arbetarhushållen och t. o. m. allenast 12·6 % av grovarbetarhushållen bebo lägenheter om 2 rum och kök och däröver, äro motsvarande procenttal för lägre tjänstemän 55·6 %, för självständiga näringsidkare 41·4 % och för pensionärer, understödstagare o. d. 38·2 %.

Inom sistnämnda kategori, vilken till stor del utgöres av småhushåll, är trångboddheten minst, då här i genomsnitt endast 111 boende komma på 100 rum. Därefter följa tjänstemannahushållen med relationstalet 135, därpå de

självständiga näringsidkarnas familjer med siffran 138 och slutligen arbetarhushållen, där de vanligen små lägenheterna och stora barnskarorna bringa upp talet ända till 205, för järn- och metallarbetarna t. o. m. till 221.

Myndigheters m. fl. utlåtanden rörande frågan om ändringar i 1884 års kungörelse angående kommissionärer för anställande av tjänstefolk.

Genom underdånig skrivelse den 26 november 1912 har Kommerskollegium hemställt,

dels att genom K. B:s försorg vissa enligt särskilt formulär avfattade uppgifter rörande kommissionärers för anställande av tjänstefolk verksamhet måtte från dem månatligen införskaffas och överlämnas till Socialstyrelsen,

dels att för denna rapporteringsskyldighets behöriga fullgörande kommissionär måtte åläggas föra liggare (enligt formulär) över sin verksamhet,

dels ock att § 2 av 1884 års kungörelse måtte erhålla sådan lydelse, att K. B., efter vissa ortsmyndigheters — i stad magistrat och på landet kommunalnämnd, i Stockholm underordnad polismyndighet — hörande, äger vid prövning av ansökningar om tillstånd att utöva kommissionärsverksamhet taga hänsyn ej blott till sökandens allmänna lämplighet för uppgiften utan ock till behovet i orten av sådan rörelse samt till andra på ärendet inverkande förhållanden.

Sedan Kungl. Maj:t genom nådig remiss den 11 juli 1913 anbefallt K. B. att efter vederbörandes hörande inkomma med utlåtande i frågan, hava sådana utlåtanden nu ingått, åtföljda av yttranden utav polismyndigheter (62, därav 44 kronofogdar), magistrater jämte stadsstyrelser (79), stadsfullmäktige (2), kommunalnämnder (8), offentliga arbetsförmedlingsanstalters styrelser (13) eller föreståndare (3) samt kommissionärer (24). Hela antalet yttranden uppgår till 216; sådana hava avgivits av samtliga länsstyrelser och flertalet magistrater. Från Södermanlands, Gottlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Skaraborgs och Kopparbergs län hava yttranden ingått från samtliga kronofogdar och från Stockholms, Uppsala, Jönköpings, Kronobergs, Värmlands och Västernorrlands från en eller flera. Från Hallands län hava även inkommit yttranden från alla länets kronolänsmän. Av de kommissionärer, som uttalat sig, voro tillsammans 13 verksamma inom Malmöhus län.

Utav förut omnämnda 216 yttranden äro endast tvenne, nämligen magistraternas i Ronneby och Örebro, direkt *avstyrkande*, dock endast i avseende å vissa delar av förslaget.

Magistraten i Ronneby säger sig intet hava att erinra däremot, att kommissionärerna åläggas föra liggare och insända uppgifter. Däremot anser magistraten förslaget, »att förvägra därtill kvalificerad person rätt att utöva viss verksamhet, om offentlig myndighet ej anser något behov föreligga», betänkligt, varför förslaget rörande författningsändring avstyrkes.

Magistraten i Örebro anser förslaget, att kommissionär skall föra liggare, lämpligt och behövligt, varemot bestämmelserna om insändande av månatliga uppgifter angående kommissionärernas verksamhet »endast bidrager till samlandet av en statistik, som kräver alltför stort arbete och besvär i förhållande till den nytta, den kan medföra».

För övrigt har omkring halva antalet direkt *tillstyrkt* förslagen och återstoden förklarat sig icke hava något att mot dem erinra.

Beträffande särskilt 1884 års kungörelse påyrka vissa myndigheter ytterligare förändringar, såsom i allmänhet skärpta bestämmelser, minskning av antalet kontor, fastställande av en bestämd taxa för kommissionärer o. s. v., varjämte en del olika önskemål framställts beträffande de ortsmyndigheter, som av K. B. skola höras över ansökan om tillstånd att utöva kommissionärsverksamhet.

Mera skärpta bestämmelser än de av Kommerskollegium ifrågasatta hava påyrkats av K. B. i Västernorrlands län, 2 kronofogdar samt 2 styrelser för offentliga arbetsförmedlingsanstalter. Inom Västernorrlands län hade under senare åren förekommit så allvarliga anmärkningar mot verksamheten vid ett av kommissionskontoren, att K. B. funnit sig föranlåten att återkalla det åt kontorets innehavare meddelade tillståndet. Då utvecklingen alltmera tenderar till att göra den privata kommissionärsverksamheten överflödig och då densamma, även i de fall, där den bedrives på behörigt sätt, torde vara mindre väl ägnad att verka utjämnande på arbetsmarknaden, synes det K. B. i nyssnämnda län som om all enskild platsförmedling numera kunde undvaras; skulle den likväl bibehållas, borde den underkastas skarpare kontroll än vad hittills varit fallet och nya tillstånd utdelas med synnerlig sparsamhet.

I några uttalanden, därav tvenne av kommissionärer, framhålles, hurusom kommissionskontoren för närvarande äro alltför talrika. Stadsfiskalen i Örebro anser en av de huvudsakliga olägenheterna just utgöras av kontorens stora talrikhet. Flertalet kommissionärer utöva verksamheten endast som bisyssla och ägna därför icke tillräcklig omtanke åt densamma; de, som å andra sidan helt ägna sig åt sin kommissionärsverksamhet, måste ofta tillgripa uppenbarligen lagstridiga åtgärder för att kunna hålla sig uppe.

På likartade grunder håller styrelsen för Jönköpings läns arbetsförmedling före, att en så stark begränsning av kommissionskontorens antal bör vidtagas, att i städer med 10 000 invånare och däröver antalet sådana kontor bliver högst lika med antalet apotek i resp. städer. I städer eller orter med mindre än 10 000 invånare borde tillstånd att utöva privat kommissionärsverksamhet ej meddelas, om å platsen redan finnes eller i närmaste framtiden kommer att inrättas offentlig arbetsförmedling. — En kommissionär föreslår också, att kommissionärernas antal bör begränsas i förhållande till ortens invånarantal.

Bland övriga yrkanden må anföras följande: att å ort, där offentlig arbetsförmedling redan finnes inrättad, behov av kommissionärsverksamhet icke må anses föreligga, att å sådan plats enskild icke får bedriva platsförmedlingsverksamhet, att å sådan plats tillstånd åtminstone icke lämnas till inrättande av nya byråer o. s. v. Poliskammaren i Hälsingborg framhåller ock, att förhållandena utan tvivel för alla parters vidkommande bliva bäst ordnade, om den förändrade lagstiftningen går i den riktningen, att platsförmedlingen å de orter, där offentliga anstalter finnas, bliver dem förbehållen.

Enligt vissa myndigheters yttranden bör förbud utfärdas för kommissionärer, att samtidigt med kommissionärsverksamheten utöva viss annan verksamhet. I åtskilliga fall framhålles, hurusom vid prövning av ansökningar att idka kommissionärsverksamhet hänsyn bör tagas till den sökandes lämplighet. Salunda anser polisens i Stockholm ordonnansavdelning bl. a., att till kommissionär icke må antagas annan person än den, som

äger god frejd och är känd för att föra en tadelfri och hederlig vandel, däremot icke den, som är eller har varit försatt i konkurs eller omyndighetstillstånd, icke den, som, efter omständigheterna att döma, sannolikt vid verksamhetens utövande såsom kommissionär komme att ockra på såväl arbetsgivare som arbetssökande, icke den, som misslyckats på sin ursprungliga levnadsbana, eller den, som icke äger förutsättning att kunna sköta verksamheten, utan endast i densamma ser en ekonomisk räddningsplanka, icke den, som samtidigt innehar annan verksamhet, såsom handelsrörelse, bostadsförmedling, agenturverksamhet o. d., utan endast den, som äger god expeditionsförmåga och goda förutsättningar i övrigt att sköta dylik verksamhet». De bland nuvarande kommissionärer, som icke fylla dessa betingelser, borde genast fråntagas de dem meddelade rättigheterna. — Såsom exempel på näringar, vilka det ej bör vara kommissionär tillåtet att utöva vid sidan av sin platsförmedlingsverksamhet, nämner styrelsen för Stockholms stads arbetsförmedling värdshusrörelse, hotellrörelse, spritutskänkning och bostadsförmedling. Även styrelsen för Östergötlands läns arbetsförmedling påyrkar förbud för kommissionär att driva värdshusrörelse.

Av inkomna yttranden framgår i allmänhet ej, med vilka andra yrken kommissionärsverksamhet för närvarande plägar vara förenad. Enligt poliskammaren i Hälsingborg var därstädes en kvinnlig kommissionär tillika hårfrisörska, 2 kommissionärer utövade egendomsagentur, en handel med begagnade kläder, en inackordering av skolbarn, en frukthandel, en under vissa tider servitrisyrket; två sysslade företrädesvis med förhyrning av sjömän.

Styrelsen för Stockholms stads arbetsförmedling anser, att tillstånd att driva kommissionärsrörelse bör avse allenast vissa bestämda yrkesområden, samt ifrågasätter, huruvida icke tillståndet även bör lokalt begränsas. Mellan arbetsgivare och arbetare samt viss platsanskaffningskommissionär träffat avtal att uteslutande hänvända sig till kommissionären i fråga borde icke äga laglig giltighet. Enligt några utlåtanden borde kommissionär vara skyldig att förvara och ansvara för mottagna originalbetyg samt vid anfordran återlämna desamma.

Fem styrelser för offentliga arbetsförmedlingsanstalter föreslå även, att kommissionär om möjligt borde förhindras att driva sin verksamhet under firmanamn, som kan bibringa allmänheten den uppfattningen, att stat eller kommun är däri intresserad. Det synes sålunda styrelsen för Norra Kalmar läns arbetsförmedling lämpligt, att förbud utfärdas för privatkommissionär att i annonser och reklamer använda termen »arbetsförmedling», enär därigenom förväxling med den offentliga avgiftsfria arbetsförmedlingen lätt kan uppstå.

Vidare yrkar polisens i Stockholm ordonnansavdelning därpå, att kommissionär under inga förhållanden bör få överlåta sin verksamhet såsom kommissionär åt annan person utan efter tillstånd av K. B. Det är nämligen i Stockholm vanligt, att kommissionär efter längre eller kortare tid överlämnar skötseln av sin verksamhet åt stundom mycket tvetydiga personer, däribland sådana, som förut varit straffade för brott, ja, i ett fall t. o. m. åt minderårig person. De flytta också ofta från ett ställe i staden till ett annat utan att söka tillstånd därtill, vilket gör, att såväl platserna för kontorens förläggning som själva lokalerna icke sällan äro alldeles olämpliga.

För att i någon mån förminska den privata kommissionärsverksamhetens skadliga verkningar, särskilt beträffande en rationell distribution av arbetskraften, föreslå styrelsen för Göteborgs och Bohus läns arbetsförmedling och kommunalnämnden i Över-Luleå, att kommissionärerna böra åläggas att samarbeta med den offentliga arbetsförmedlingen, på det att icke, såsom nu sker, statens anstalt betraktas såsom konkurrent och motarbetas av de förra till förfång för både arbetsgivare och arbetssökande.

I många utlåtanden framföras erinringar mot de dryga avgifter, som kommissionärerna pålägga de arbetssökande, ofta utan att lämna dem någon motsvarande valuta. Särskilt bedrives mycket ofog med den s. k. inskrivningsavgiften. En del kommissionärers verksamhet synes t. o. m. huvudsakligen bestå i att inkassera inskrivningsavgifter; så t. ex. hade innehavarinnan av ett kommissionskontor i Stockholm för att locka till

sig arbetssökande och komma åt deras inskrivningsavgifter ständigt annonserat om lediga platser, utan att några sådana funnits att förmedla. Såsom ett annat exempel på missbruk i samma riktning framhåller styrelsen för Stockholms stads arbetsförmedling, hurusom vid ett kontor under år 1910 framställts ända till 10 549 ansökningar om arbete, under det att samma kontor förmedlade endast 514 platser, d. v. s. 4·9 % av ansökningarnas antal. Å ett annat kontor voro motsvarande tal 3 444, 125 och 3·6 %. — Själva förmedlingsavgiften, som erlägges sedan plats erhållits, kan uppgå till mycket ansenliga belopp, men synes dock i allmänhet stå i visst direkt förhållande till storleken av de med platsen förbundna löneförmånerna. Så är likväl icke alltid förhållandet. Särskilt förmedlingen av platser inom värdshusrörelsen, vilka äro mycket eftersökta, betinga ofta ett pris, som måste betecknas såsom alldeles för högt. I de till Civildepartementet inkomna utlåtandena anföras ock åtskilliga exempel härpå. Sålunda omnämner Stockholmspolisen såsom ett särskilt anmärkningsvärt fall en uppasserska, som för en plats i en avlägsen norrländsk stad fått betala 150 kr. Beträffande tjänstehjon betingade sig en i Hälsingborg bosatt kommissionär 1 kr. av arbetssökanden och 1 kr. av arbetsgivaren för varje 6-tal kronor av arbetslönen; så t. ex. utgör kommissionärens arvode tillhopa 8 kr. för tillsättning av en tjänarinneplats med 20 kr. i månadslön. Övriga kommissionärer å platsen betinga sig dock i regel blott hälften så stor avgift.

För att råda bot på dessa missförhållanden framhålles nu i flera utlåtanden såsom ett önskemål fastställandet av en bestämd taxa, med eller utan inskrivningsavgift, vid platsförmedling genom kommissionärer. Av dessa utlåtanden äro fyra avgivna av privatkommissionärer, vilket synes tyda därpå, att innehavarna av de bättre skötta kontoren inse fördelen av en för alla eller ett flertal kommissionärer gemensam, fast taxa. Enligt polisens i Stockholm ordonnansavdelning borde avgiften för anställning icke vara högre än 2 kr., då de med anställningen förenade förmånerna icke uppgå till mer än 25 kr. i månaden jämte fri mat, husrum m. m., samt i andra fall högst 5 % av första månadsavlöningen, vilken avgift i intet fall finge överstiga 5 kr. Styrelsen och föreståndaren för Jönköpings läns arbetsförmedling anse, att vid ansökan om kommissionärsrättighet bör fogas förslag till taxa; om vid prövning tillstånd beviljas, bör taxan av K. B. granskas, modifieras och fastställas.

Beträffande inskrivningsavgiften synes för övrigt meningarna vara delade t. o. m. bland kommissionärerna, som dock i allmänhet äro böjda för densammas bibehållande. En kommissionär i Lund anför som skäl härför följande: »Inskrivningsavgiften (1 kr.) bör finnas för att förhindra samtidigt användande av alltför många kommissionärer samt för betäckande av kommissionärernas utgifter för telefon, brev o. d.» Däremot anse ett par andra kommissionärer, att det borde i lag förbjudas att taga inskrivningsavgift ävensom avgift vid utlämnande av betyg. Magistraten i Strängnäs förordar en låg inskrivningsavgift; för övrigt anses taxan böra lämpas efter de genom förmedlingen erhållna avlöningsvillkoren. Kronofogden i Vingåkers fögderi yrkar, att förmedlingsavgiften måtte betalas av arbetsgivaren ensam, då denne lättare än den arbetssökande kan bära avgiften.

Styrelsen för Stockholms stads arbetsförmedling angiver närmare sättet för avgifternas fastställande. »Dessa avgifter», yttrar styrelsen, »böra lämpligen fastställas i samråd med representanter för platsanskaffningskommissionärer, arbetsgivare, arbetstagare samt offentlig arbetsförmedling.»

Enligt Kommerskollegiets förslag skulle, såsom förut nämnts, beträffande särskilt behovet i orten av den kommissionärsverksamhet, för vilken tillstånd sökes, K. B. inhämta utlåtande, i stad — bortsett från Stockholm — av magistrat och å landet av kommunalnämnd. Vad denna del av Kollegiets förslag angår, hava åtskilliga önskemål uttalats. Sålunda anse K. B. i Malmöhus och Hallands län, magistraten i Norrköping jämte poliskamrarna i Malmö och Göteborg, att poliskammaren i stad, där sådan finnes, bör avge utlåtande i stället för magistraten eller åtminstone magistraten yttra sig först efter att hava hört poliskammaren. Likaledes borde å landsbygden, enligt

K. B. i de båda nyssnämnda länen och fem kronofogdar, polismyndigheterna — kronolänsmännen eller kronofogdarna — avge utlåtande i stället för kommunalnämnden. Såsom skäl anföres i förra fallet, att poliskammaren är den myndighet, som har att utöva tillsyn över kommissionärerna och på grund därav ock torde vara mera i stånd att kunna bedöma behovet av privat förmedlingsverksamhet än vederbörande magistrat. I senare fallet erinras därom, att, då å landet kommissionärsverksamheten omfattar en hel bygd och icke endast den kommun, där kommissionären är bosatt, polismyndigheten vida bättre än kommunalnämnden är i stånd att bedöma ortens behov av dylik verksamhet. Detta sistnämnda skäl anföres av K. B. i Skaraborgs län även gentemot förslaget om magistraternas hörande.

I några utlåtanden, därav 3 avgivna av styrelser för offentliga arbetsförmedlingsanstalter, göres även gällande, att K. B. skall, därest inom resp. län finnes offentlig arbetsförmedling, bereda dess styrelse tillfälle att avgiva yttrande, då nya ansökningar om tillstånd att utöva kommissionärsverksamhet föreligga till behandling. Dessa styrelser torde enligt magistraten i Falun vara de mest kompetenta att sakligt bedöma, huruvida behov finnes av enskilda kommissionärer.

Även i fråga om det av Kommerskollegiet föreslagna rapportsystemet framföras åtskilliga uppslag och önskemål. För undvikande av onödig omgång påyrkas sålunda av K. B. i Stockholms, Södermanlands och Hallands län, att de statistiska uppgifterna måtte insändas direkt till Socialstyrelsen, dock skulle K. B. meddela Styrelsen uppgift om meddelade och gällande tillstånd till utövande av verksamhet.

Vidare framställas önskemål rörande den tidslängd uppgifterna böra avse. Så t. ex. anse tvenne kronofogdar jämte en kommissionär, att de statistiska uppgifterna böra inlämnas endast kvartalsvis, en kommissionär uttalar sig för halvårsuppgifter, och en annan kommissionär anser skyldigheten att lämna statistiska uppgifter böra begränsas till sådana kommissionärer, som utöva kommissionärsverksamhet såsom huvudyrke.

För övrigt påyrkas vissa kompletteringar av de föreslagna formulären. Sålunda uttalar styrelsen för Östergötlands läns arbetsförmedling såsom ett önskemål, att formulären måtte fullständigas med en kolumn för anteckning av antalet överlämnade betyg, och styrelsen för Västernorrlands läns arbetsförmedling ifrågasätter, huruvida icke det statistiska material, som komme att insamlas, borde göras något fylligare. Styrelsen för Göteborgs stads arbetsförmedling föreslår, att den privata platsförmedlingen måtte åläggas samma bokförings-, rapporterings- och statistikskyldigheter som den offentliga.

Beträffande skyldigheten att införskaffa och insända det statistiska materialet uttala magistraterna i Norrköping och Falun, att de önska bliva befriade från uppdraget. Den senare anför såsom skäl härför, att magistraten icke har någon anledning att ägna kommissionärsverksamheten särskild uppmärksamhet eller kontroll.

Även rörande den ifrågasatta skyldigheten att föra liggare hava uttalats åtskilliga önskemål. Så t. ex. anser en kronofogde, att nämnda liggare åtminstone en gång om året borde granskas av vederbörande länsman; en annan yttrar, att i författningen måhända borde inrymmas bestämmelsen, att liggaren skall vara upplysningsvis tillgänglig för vederbörande polismyndighet ävensom eventuellt för kommunalnämnd. — Beträffande formuläret till liggare finner magistraten i Härnösand det från statistisk synpunkt lämpligt, att manliga och kvinnliga arbetssökande angivas i särskilda kolumner och icke, såsom föreslagits, sammanföras i en kolumn.

K. B. i Älvsborgs län anser, att ett allmänt åliggande bör stadgas för kommissionärer att på bestämda tider till Socialstyrelsen insända erforderliga statistiska uppgifter om sin rörelse, enär dylika uppgifter även efter tillkomsten av en förbättrad lagstiftning alltid bliva nödvändiga för kännedomen om det ekonomiska tillståndet i landet. »En sådan ordning, som redan är föreskriven för åtskilliga andra näringsidkare, torde vara att föredraga framför uppgifternas inskaffande tillsvidare genom K. B.» — K. B. i Hallands län säger sig ej hava något att erinra däremot, att kommissionärerna åläggas att avlämna uppgifter och föra liggare, dock synes det K. B., som om stadgande härom

lämpligen borde inflyta i 9 § av kungörelsen i stället för att meddelas genom i särskild ordning utfärdad förordning.

Åtskilliga förslag hava även framkommit, vilka åsyftat att minska de för statistiken menliga följderna därav, att arbetsgivare och arbetssökande ofta samtidigt anlita flera kontor. Magistraten i Växjö yttrar härom: »Det torde lämpligen böra stadgas, att en arbetssökande icke får i den föreskrivna liggaren registreras, utan att han avgiver en försäkran, att han icke är anmäld å annat kommissionskontor och ej skall anlita annat kontor, innan han återkallat sin förut gjorda anmälan». K. B. i Örebro län föreslår, att för införande i liggaren uppgift må avfordras sökanden, huruvida han samtidigt är anmäld å flera kommissionskontor eller hos offentlig arbetsförmedling.

Som förut nämnts, är magistraten i Örebro den enda myndighet, som direkt avstyrkt förslaget om insamlande av statistiska uppgifter. »Det vore då lämpligare», yttrar magistraten, »att, sedan de nya bestämmelserna varit i tillämpning någon tid, genom förfrågning hos vederbörande myndigheter, erhålla upplysning om deras verkningar och om önskvärdheten av kommissionärernas verksamhet.»

Beträffande den ifrågasatta skyldigheten att lämna månatliga uppgifter och föra liggare anses det emellertid på flera håll nödvändigt, för dessa föreskrifters efterlevnad, att vissa straffbestämmelser stipuleras. Sålunda gör K. B. i Västmanlands län gällande nödvändigheten av, att, i likhet med vad som nu gäller för förseelse mot § 9 i 1884 års kungörelse, bötesstraff införes för underlåtenhet från kommissionärs sida att fullgöra nämnda åliggande. Polismästaren i Stockholm påyrkar därjämte bötesansvar för vederligen oriktig uppgift, och polisens i Stockholm ordonnansavdelning ifrågasätter, huruvida icke straffbestämmelser böra gälla samtliga anförda fall av missbruk. Slutligen yttrar föreståndaren för Jönköpings läns arbetsförmedling, att »de platsanskaffningsbyråer, vilka bevisligen göra sig skyldiga till så fula tilltag, som i ett flertal av de offentliga arbetsförmedlingsanstalternas årsberättelser beskrivas, borde tilldelas varning och vid upprepande av missbruk fråntagas sina rättigheter».

Maritim arbetsförmedling i Norge, England och Tyskland.

I *Norge* infördes offentlig arbetsförmedling genom en lag av den 12 juni 1906, enligt vilken anstalter för kostnadsfri förmedling av allt slags arbete (arbeidskontor) skola upprättas på platser, som konungen bestämmer. Varje kontor skall stå under ledning av en tillsyningsnämnd, som väljes av kommunalstyrelsen och består av en ordförande med ställföreträdare samt ett lika antal arbetsgivare och arbetare.

Lagens ovan anförda formulering öppnar möjlighet för att även förhyrning av sjömän förlägges till arbetskontoren. Så har ock skett på ett antal ställen. Till följd av sjömansyrkets säregna beskaffenhet har man dock på vissa platser avskilt arbetsförmedlingen för sjöfolk från den övriga förmedlingsverksamheten och upprättat en särskild avdelning för den förra. I detta avseende förtjänar särskilt Kristiania arbetskontor uppmärksamhet, där en byrå för hyressökande sjömän öppnades i maj 1911.

Emellertid kan den norska maritima arbetsförmedlingen f. n. påräkna ett stegrat intresse, enär den kommit att ställas i samband med förhyrnings- och mönstringsväsendet i dess helhet. Frågan om reformering av detta står på

dagordningen i Norge. För att utreda spörsmålet och framlägga förslag till ny lagstiftning härutinnan nedsattes år 1908 av handelsdepartementet en kommitté, den s. k. mönstringskommittén. År 1910 hade denna fullgjort sitt uppdrag.

Angående den maritima arbetsförmedlingen föreslår kommittén, att det i den nya lagen, som skall kallas »Lov om sjømænd», må uttryckligen stadgas, att vid arbetskontoren i hamnarna en avdelning för hyressökande sjömän skall upprättas, såsom ock, enligt vad som ovan nämnts, redan skett på ett antal ställen. Här skall det vara tillgång till upplysningar såväl om vilka skepp, som behöva manskap, som om sjömän, som söka hyra. Saknas offentlig arbetsförmedling, skall en dylik avdelning upprättas vid mönstringskontoren, varom närmare i det följande.

Vid förhyrningen skall ett av fartygsbefälhavaren och sjömannen undertecknat hyreskontrakt upprättas enligt fastställt formulär. Kontraktet, som förvaras av befälhavaren, skall gälla för viss resa mellan uttryckligen uppgivna hamnar, för fart på bestämt farvatten eller för fart på alla farvatten på bestämd eller obestämd tid.

Varje sjöman, som tagit hyra, skall vara skyldig att mönstra, utom då det gäller tjänst på icke registreringspliktigt fartyg i inrikes fart. För att få mönstra skall sjömannen förete sjöfartsbok, som utfärdas av sjöfartskontoret. Berättigad att erhålla sådan är varje norsk medborgare, som fyllt 14 år och har målsmans tillåtelse att gå till sjöss samt äger de fysiska förutsättningarna för tjänst ombord. Mönstringen verkställes av statsanställda mönstringsmän, som skola finnas i såväl norska som utländska hamnar. Deras ämbetslokaler, som kallas mönstringskontor, skola vara belägna på ett för sjöfarten bekvämt ställe. På sådana platser i utlandet, där mönstringsmän ej tillsatts, skola de norska konsulerna övertaga deras funktion.

Vid påmönstringen framläggas hyreskontrakt, sjöfartsböcker och andra lagligen fastställda dokument för mönstringsmannen eller konsuln, som genomgår dem för att kontrollera deras riktighet, varpå han utfärdar attest därom samt antecknar i sjöfartsboken, att mönstring skett. Vid avmönstringen genomgås papperen ånyo av mönstringsmannen (eller konsuln), som nu också bör tillse, att sjömannen erhållit sin kontrakterade hyra. Sjöfartsboken förses med anteckning om mönstringen. Mönstringsmännen och konsulerna skola insända rapport om mönstring till sjöfartskontoret, där rapporterna införas i ett register, som upprättats över alla, som erhållit sjöfartsböcker. I detta register vill kommittén skapa en institution, varigenom hela den norska sjömanskåren skall kunna överblickas.

Som synes avser mönstringen kontroll av att sjöfarten bedrives under lagliga former. Men mönstringsmännen skola, utom att vara organ för denna kontroll, även i allmänhet bevaka sjömännens intressen och bistå dem med råd och dåd. De skola uppsätta kontrakt, om sådana ej föreligga färdiga vid mönstringen, och som ovan nämnts skall en förhyrningsavdelning kunna upprättas vid deras kontor.

Mönstringskommittén föreslår emellertid, att det på ställen med större tillgång och efterfrågan på sjömän skall anställas ett särskilt slag av statstjänstemän, som skola helt ägna sig åt förhyrningen och vad därmed står i förbindelse. Dessa tjänstemän, som kallas mönstringsassistenter, skola anställas vid mönstringskontorens eller arbetsförmedlingens hyresavdelningar samt vara underordnade mönstringsmännen. Även i utländska hamnar, där mönstringskontor icke finnas, kunna mönstringsassistenter tillsättas, vilkas kontor då kunna betraktas som officiella norska förhyrningsanstalter. De stå under den norske konsulns kontroll.

Som man finner, öppnar det refererade lagförslaget flera vägar till förhyrning av sjömän. Emellertid ha från flera håll framställts krav på att förhyrning och mönstring, som kommittén konsekvent sökt hålla isär, alltid böra försiggå i ett sammanhang och på ett ställe. Ett beaktansvärt förslag till lösning av frågan i denna riktning har framställts av föreståndaren för Kristiania arbetskontor i ett utlåtande över mönstringskommitténs betänkande. Han påyrkar, att mönstringsväsendet avskaffas som särskild institution samt att all verksamhet för sjömäns anställning förlägges till den offentliga arbetsförmedlingen.

Efter att ha påvisat, att mönstringen och de dokument, som påbjudits i samband med densamma, ursprungligen haft till huvudsyfte rullföringen av värnpliktiga sjömän, gör föreståndaren gällande, att sjöfartsintresset i och för sig ej påkallar någon mönstring, ja, att denna numera blott är ett besvärligt och hindersamt påhäng. Arbetsförmedlingen är i stånd att på ett enklare, billigare och lika effektivt sätt bevaka redarnas och sjömännens intressen. Därför bör i stället för mönstringskontor ett tillräckligt antal förmedlingsanstalter upprättas. Där få fartygsbefälhavare och manskap både förhyrning och kontrakt gratis och sjömännen all nödig vägledning angående arbetsförhållanden, logi m. m., och där kunna de även erhålla arbete i land.

För förhyrningsväsendets ordnande framställas följande positiva förslag.

1. För att få taga hyra fordras för omyndig målsmans samtycke. Ingen minimiålder fastslås utom för maskinpersonalen.

2. Den som vill söka anställning till sjöss har att hänvända sig till närmaste arbetskontor, där han mot uppvisande av födelseattest erhåller en attestbok. Denna skall på första sidan innehålla vederbörandes personalia. Innehavare av dylik attestbok kan ägna sig åt vilken tjänst som helst ombord och söka hyra, var sådan finnes att tillgå. När avtal är träffat, överlämnas attestboken till vederbörande befälhavare. Över attestböcker föres intet register, och en ny kan utfärdas, om den gamla gått förlorad.

3. Över avtalet upprättas skriftligt kontrakt i två exemplar, som för att bli giltigt skall stadfästas, i Norge av offentligt arbetskontor, i utlandet av norsk konsul. Kontraktet skrives å fastställd blankett, på vars baksida en vägledning i de viktigaste lagbestämmelser, sjömannen behöver känna, finnes tryckt.

4. Manskapets avlöning utbetalas av befälhavaren med lämpliga, i lagen närmare bestämda mellantider. Vid uppgörelsen användes avlöningsblankett

eller kontrabok, som skall innehålla uppgifter om fartygets namn och hemort, sjömannens namn, vad han haft till godo vid sista uppgörelsen, vad han sedan förtjänt och uppburit samt om den för beräkning av utländskt mynt använda kursen. Uppstår meningsskiljaktighet om uppgörelsens riktighet, kan frågan underkastas medling eller skiljedom av folk ombord, platsens arbetskontor eller norsk konsul. Vid slutuppgörelsen iakttages samma tillvägagångssätt.

5. Vid slutuppgörelsen skall befälhavaren överlämna attestboken till sjömannen med införd attest om fartygets namn och hemort, vilken befattning mannen haft ombord, när och var han blivit förhyrd, när och var han lämnat tjänsten samt om farten varit ut- eller inrikes. På begäran utfärdas också orlovssedel. Befälhavaren skall insända duplett av attesten till sjöfartskontoret efter fastställt formulär.

6. Attestdupletterna införas å sjöfartskontoret i ett alfabetiskt register, ur vilket sedan uppgifter om sjömännen kunna hämtas för det ena eller andra syftet.

7. Arbetskontoren beräkna och bekräfta seglationstiden i attestböckerna för sjöman i värnpliktig ålder.

Ordnas sjömansanställningen i enlighet med det refererade förslaget, bortfaller behovet av särskild mönstringsinstitution. Den förklaring och bekräftelse av hyreskontrakt, som skulle försiggå vid mönstringen, hör naturligast till arbetsförmedlingens befogenhet, säger förmedlingsföreståndaren i sitt utlåtande. Mönstringen skulle vidare avse kontroll över att sjömännen utfå sin kontraktsenliga hyra, men denna kontroll anser han obehövlig, då ingen rimlig anledning förefinnes till misstro mot fartygsbefälhavarnas goda vilja att fullgöra sina förpliktelser härutinnan och då vädjan till domstol här liksom i andra dylika fall kan ske, om så blir erforderligt. Kontroll över seglationstiden torde också vara obehövlig, då denna kan konstateras genom befälhavarnas till sjöfartskontoret insända attestdupletter, som också kunna utgöra material för det ur många synpunkter önskvärda centralregistret.

I *England* äro bestämmelser angående förhyrningen för brittiska fartyg givna i sjöfartslagen 1894 (Merchant Shipping Act), som i många avseenden tjänat till förebild för den norska mönstringskommitténs förslag.

Den engelska lagen tillåter enskilda personer att mot tillstånd av handelsdepartementet (Board of Trade) driva förhyrningsverksamhet, men då man funnit bestämmelsen olämplig, utfärdar departementet ej längre dylikt tillstånd. Den, som blir överbevisad om att hava skaffat folk till fartyg utan att ha befogenhet därtill, straffas med böter intill 20 pund för varje man, mot vilken förseelsen har blivit begangen.

Berättigade att utan särskilt tillstand anskaffa manskap för brittiska fartyg inom det förenade konungarikets område äro fartygets redare, befälhavare eller styrman, den som är fast anställd i redarens tjänst samt sjömanshusombudsmän (superintendenter). De senare äro anställda vid de engelska sjömanshusen och skola övervaka förhyrning och mönstring, föra för-

teckning över sjömännen samt bistå dem med råd och dåd. De äro förebilder för de föreslagna norska mönstringsmännen. Sjömanshusen (Mercantile marine offices) äro upprättade av handelsdepartementet och stå under dess kontroll.

Vid sjömanshusen försiggå förhyrning och mönstring i ett sammanhang. I ett stort rum finnas anslag med förteckning över fartyg, som behöva besättning, jämte nödiga upplysningar om hyrans storlek m. m. Här infinner sig befälhavaren på uppgiven tid och träffar med superintendentens bistånd personligen avtal med de sjömän, som äro hågade att taga hyra på hans fartyg. Efter överenskommelsens ingående företages påmönstring i ett till förhyrningslokalen gränsande mönstringskontor.

Befälhavaren på varje fartyg utom på sådant, som mäter mindre än 80 registerton och uteslutande går på kustfart inom konungarikets område, skall på ett av handelsdepartementet fastställt formulär med manskapet upprätta hyreskontrakt. Detta skall innehålla detaljuppgifter om resans art och såvitt möjligt varaktigheten av resan eller förhyrningen, om besättningens antal med särskild uppgift om huru många som äro förhyrda för däckstjänst, om tiden, då varje sjöman skall vara ombord eller börja sitt arbete, om den befattning varje man skall innehava ombord, om den hyra han skall uppbära, om kostreglementet och om de regler, som gälla för uppförande ombord. Kontraktet kan gälla för bestämd resa eller ock, för den händelse flera resor kunna företagas på ett halvår, för högst denna tid. Sådant kontrakt kallas löpande och utgår alltid den sista juni och sista december eller då fartyget anlänt till sin bestämmelseort efter dessa dagar, såvida de infalla under pågående resa. Kontraktet skall först undertecknas av befälhavaren och därpå av var man. Det dateras från första underskriften. Befälhavaren behåller dokumentet men skall draga försorg om att en avskrift därav vid resans början anslås på ett för sjömännen lätt tillgängligt ställe inom fartyget.

Går fartyget i utrikes fart, skall kontraktet undertecknas av varje man i närvaro av superintendent, som har att förvissa sig om att sjömannen förstår detsamma, varpå han bevittnar dennes namnteckning. En duplett av kontraktet utskrives och behålles av superintendenten. Eventuella förändringar i besättningslistan anmälas, innan fartyget lämnar riket, av befälhavaren för närmaste superintendent, som till sist utfärdar ett certifikat om att allt är i ordning. Först därpå får fartyget gå till sjöss. När detta kommer tillbaka, skall manskapet avmönstras inför superintendent, som bland annat tillser, att hyran ordentligt erlägges. Befälhavaren utfärdar bevis om avmönstringen till sjömannen samt, om han så vill, orlovssedel, som lämnas till superintendenten, vilken på sjömannens begäran kan ge honom avskrift av densamma. Vid avmönstringen skall också hyreskontraktet överlämnas till superintendenten. — Går fartyget mellan hamnar på Storbritanniens och Irlands kuster, skall hyreskontrakt för högst ett halvt år upprättas, antingen inför superintendent, som förut är sagt, eller ock i närvaro av ett annat vittne, som tillser, att sjömännen första kontraktet, och attesterar deras underskrift. Redare kan ingå personligt kontrakt med en sjöman även för

längre tid än ett halvt år. Dylika kontrakt kunna ock upprättas för tjänst ombord på flera fartyg, tillhöriga samma rederi. Under tiden närmast efter sista juni och sista december skall befälhavaren eller redaren till superintendenten insända alla hyreskontrakt, som varit giltiga under det förflutna halvåret.

Superintendenten skall insända alla hyreskontrakt och andra dokument, som han å tjänstens vägnar mottagit, till handelsdepartementet, där på grundval av dessa handlingar register och statistik föres över alla sjömän i engelska handelsflottans tjänst (General Register and Record Office of Seamen).

I *Tyskland* utfärdades år 1902 en lag om arbetsförmedling för sjöfolk (Gesetz betreffend die Stellenvermittlung für Seeleute), som gällde till 1910, då den upphävdes genom lag om arbetsförmedling i allmänhet (Stellenvermittlergesetz). Den nya lagen är uppställd efter samma principer som den anförda.

Yrkesmässig förmedlingsverksamhet drives i Tyskland av agenter, som erhållit tillstånd av vederbörlig myndighet. Tillståndet gäller för visst yrke. Agenten får ej stå i tjänst hos eller vara beroende av arbetsgivare; ej heller får han driva rörelse, som kan inverka på hans opartiskhet som arbetsförmedlare. Då han skaffat en arbetssökande anställning, skall han erhålla ersättning, som betalas av arbetsgivaren och arbetaren med hälften var. Avgifterna utgå enligt taxor, som fastställts av myndigheterna efter hörande av representanter för arbetsförmedlingen, arbetsgivare och arbetare. — Den som vid mottagande av ersättning debiterar större avgift, än taxan tillåter, och den som utan tillstånd yrkesmässigt anskaffar platser straffas med fängelse eller böter intill 600 Mark.[1]

Lagen skall anslås i skansen på varje tyskt handelsfartyg.

Sjömännen finna detta förmedlingsväsende otillfredsställande och fordra dess omorganisering. Särskilt klaga de över att avgifterna äro för höga samt att redarna skaffa sig obehörigt inflytande över förmedlingsagenterna.

Om tillvägagångssättet vid förhyrningen och i samband därmed stående förhållanden finnas särskilda bestämmelser i sjölagen av 1902 (Seemannsordnung).

Den, som vill ägna sig åt sjömansyrket, skall begära sjöfartsbok, som utfärdas av en sjömansrätt till den, som fyllt fjorton år och har målsmans tillåtelse att gå till sjöss, därest han är omyndig.

Vid förhyrningen skall sjömannen erhålla ett av fartygsbefälhavaren eller rederiets ställföreträdare undertecknat kontrakt, som skall innehålla fartygets namn, uppgifter om anställningens karaktär, resans längd eller överenskommelsens varaktighet, hyrans storlek samt tid och plats för påmönstringen. Kontraktet kan gälla för viss resa eller viss tid eller för obestämd tid. I senare fallet skall viss uppsägningstid vara bestämd. Även om skriftligt kontrakt ej avfattas, anses dock överenskommelsen lagligen giltig.

[1] Se närmare »Medd.» årg. 1910, h. 7, sid. 586 ff.

Efter förhyrning sker påmönstring, som består i att den med sjömannen träffade överenskommelsen delgives en sjömansrätt, varpå en mönstringsrulla utfärdas av vederbörande sjömanshus (Seemannsamt). Rullan skall innehålla fartygets namn och nationalitet, befälhavarens namn och uppgifter om hans hemort, om varje sjömans hemort och tjänsteställning ombord, fartygets utgångsplats, bestämmelserna i hyresöverenskommelsen m. m. Anteckning om mönstringen sker också i sjömännens mönstringsböcker. — Då tiden för överenskommelsen utgått, sker avmönstring, som består i att tjänsteförhållandets upphörande tillkännages för ett sjömanshus. Anteckning om avmönstringen sker i sjöfartsböckerna och rullan, vilken behålles av sjömanshuset, som sedan sänder den till sjömanshuset i den hamn, där fartyget hör hemma.

Frågan om obligatorisk skiljedom vid intressekonflikter i Norge.

Såsom förut i dessa »Meddelanden» (årg. 1913, häfte 2, s. 182) omnämnts, beslöt norska regeringen (den 7 febr. 1913) att återkalla den för stortinget framlagda propositionen med förslag till lag angående arbetstvister. I stället framlades en ny proposition, vars viktigaste nyhet var införandet av obligatorisk skiljedom även vid intressekonflikter.

Dylik obligatorisk skiljedom skulle kunna beslutas av konungen med stortingets samtycke endast i utomordentliga fall, då genom tvisten betydande samhällsintressen sattes på spel och medling förgäves blivit försökt. Redan innan stortinget uttalat sig för, att frågan avgjordes genom skiljedom, skulle konungen äga utfärda förbud mot arbetets nedläggande, ett förbud, som emellertid, därest stortinget ej vore av konungens mening, skulle falla bort.

I motiveringen framhölls, hurusom i allmänhet den obligatoriska medlingen visserligen vore ett effektivt medel för att nå en fredlig lösning av en intressekonflikt, i synnerhet som ju genom bestämmelsen om offentliggörandet av förlikningsmyndighetens rapport till vederbörande departement — vilken alltid skall innehålla förlikningsmyndighetens förslag till lösning av tvisten — parterna avhållas från att framställa krav, som de ej offentligt vilja stå för.

Mot den tvungna skiljedomen kunde också principiellt anföras, att det ej gåves några allmänt erkända regler för fastställande av arbetslönens storlek. Avgörandet av vad arbetarna böra hava och vad arbetsgivarna böra avstå av produktionsvinsten bleve därför i viss mån beroende på subjektiv åskådning.

Även från statens synpunkt vore den tvungna skiljedomen förbunden med betänkligheter. Då staten genom offentliga myndigheter fastställde löne-

villkoren, åtoge den sig ock vissa förpliktelser både mot arbetarna och arbetsgivarna. Den hade å ena sidan att tillse, att arbetarna erhölle de bästa möjliga levnadsvillkor, men å den andra också att draga försorg om, att näringslivets berättigade intressen ej bleve åsidosatta. Dessutom måste staten hava sin uppmärksamhet fästad på, att den icke genom sina åtgärder bidroge till att fördyra livsförnödenheterna inom landet, något som kunde få ett ödesdigert inflytande på befolkningens trevnad och välstånd och göra förbättringar i arbetarnas villkor illusoriska. Staten hade sålunda att bevaka en hel del intressen, som det med den största insikt och den bästa vilja ofta skulle vara svårt att fullt opartiskt tillgodose.

Men om man också i allmänhet borde stanna vid den obligatoriska medlingen, kunde dock inträda situationer, som av samhället påkallade mera vittgående åtgärder. Extraordinära förhållanden kräva extraordinära medel. Samhället måste förebygga, att genom arbetsinställelser vållas obotlig skada och olycka. I lagstiftningen måste därför upptagas bestämmelser, som syfta till antingen att förebygga de mera omfattande eller av andra skäl samhällsfarliga konflikterna eller att öppna en möjlighet för tvångslösning av dem. Man hade därvid att välja mellan:

1) lagligt fastställande av minimilöner och andra arbetsvillkor för vissa verksamhetsgrenar av särskilt samhällelig betydelse;

2) upprättandet av offentliga lönenämnder med befogenhet att fastställa minimilöner och vissa andra arbetsvillkor för sådana företag;

3) upprättande av offentliga skiljedomstolar med befogenhet att, om så kräves, även mot parternas vilja avgöra de enskilda, föreliggande tvistefrågorna.

Rent legalt fastställande av arbetsvillkoren vore praktiskt sett det minst ändamålsenliga och skulle göra det svårt att avpassa villkoren efter de olika och skiftande förhållandena inom industrien. Fastställande av arbetsförhållandena genom offentliga lönenämnder vore ett långt smidigare medel. Intetdera av dessa förfaringssätt kunde emellertid hindra stora och omfattande konflikter att uppstå på grund av tvist om förhållanden, som icke blivit i lagen reglerade, ej heller hänvisade till lönenämndernas avgörande eller i företag, som låge utanför lagens område. Den obligatoriska skiljedomen borde därför väljas såsom varande lämpligast och mest effektiv av de ifrågasatta åtgärderna.

Skiljedomen skulle ej binda parterna på annat sätt än ett kollektivavtal; de skulle när som helst kunna komma överens om en annan ordning, blott de ej tillgrepe strejk eller lockout såsom medel.

Beträffande den utsträckning, i vilken tvungen skiljedom skulle kunna användas, vore det ej lämpligt att i lagen uppräkna vissa näringsgrenar av särskilt samhällelig betydelse, utan borde i stället lagen på ett sätt, som kunde anses tillräckligt betryggande, överlåta till avgörande i varje särskilt fall, huruvida tvisten skulle lösas genom skiljedom eller icke. Avgörandet hade konungen att träffa i vanliga konstitutionella former. Med hänsyn till att det här gällde en rättslig nyhet och att såväl arbetare som arbets-

givare ställt sig ovilliga mot den obligatoriska skiljedomen, borde ytterligare krävas samtycke av stortinget, varigenom beslutet finge samma auktoritet som en lag. Det faktum, att statsmakterna stode samlade kring kravet på skiljedom, skulle otvivelaktigt bidraga till att avlägsna varje misstanke om, att man ville gå den ena eller andra partens ärenden.

Skiljedomstolens ordförande skulle den permanenta ordföranden i den blivande arbetsdomstolen vara; de övriga medlemmarna skulle utses av högsta domstolens justitiarius och skulle medlemsantalet kunna ökas efter närmare bestämmelse av konungen.

Detta förslag om obligatorisk skiljedom även i intressekonflikter har väckt det häftigaste motstånd både hos arbetarna, som tillställt stortinget en protestskrivelse med 60 000 underskrifter, och hos arbetsgivarna.

Redan innan förslaget ännu framlagts, uttalades i en resolution (den 28 februari) av medlemmarna i det fackliga landssekretariatet och i de olika fackförbundens styrelser samt av de socialdemokratiska stortingsmännen, att i ett så vanskligt och oprövat lagstiftningsarbete regering och storting borde gå fram med den största försiktighet.

Propositionen är ock försedd med en reservation av statsrådet Castberg, vari denne framhåller, att bestämmelserna om obligatorisk skiljedom på grund av den ovilja desamma väckt kunde medföra, att hela lagen ej från början blev mottagen med förtroende, varför han förklarar sig ej kunna ansluta sig till förslaget i denna del. Man borde, innan obligatorisk skiljedom infördes, först inhämta erfarenhet om, huru arbetsdomstolen och den obligatoriska medlingen samt ett frivilligt skiljedomsförfarande komme att verka.

Till propositionen äro även fogade 32 skrivelser och telegram från arbetarorganisationer och arbetarmöten, vari livligt protesteras mot den obligatoriska skiljedomen i intressetvister.

Märkligare än dessa opinionsyttringar är emellertid den skrivelse, arbetarnas fackliga landsorganisations sekretariat och norska arbetsgivareföreningens centralstyrelse (den 9 maj) gemensamt tillställde odelstinget och vari hemställdes, att propositionen under året ej måtte upptagas till behandling. Regeringens förslag skulle nämligen medföra stora och oförutsedda praktiska svårigheter. Apparaten vore alltför tungrodd och oändamålsenlig och den föreslagna rätten för regeringen att påbjuda skiljedom i omfattande konflikter utomordentligt betänklig. Styrelserna för arbetsgivarnas och arbetarnas organisationer hade därför beslutat tillsätta en kommitté, bestående av 3 representanter för vardera organisationen med en utomstående, juridiskt bildad person till ordförande, med uppdrag att utarbeta ett förslag till lag.

Den 2 juni beslöt odelstinget att uppskjuta lagens behandling till nästa år, och den 29 oktober var den bebådade kommittén färdig med sitt förslag.

Inledningsvis anmärkes av kommittén, hurusom den strävat efter att såvitt möjligt bygga på den framlagda propositionen och föreslå ändring därav endast i sådana punkter, där förslaget kunde befaras medföra svårigheter

eller verka hämmande på organisationernas fria utveckling och hinderligt för det arbete, dessa nedlagt på att få varje tvist i första hand löst genom förhandling parterna emellan. Ett ingripande från statens sida, som av de intresserade parterna själva kännes såsom tvång, är ej ägnat att skapa lugna förhållanden; att försvaga organisationerna och betydelsen av deras inbördes förhandlingar innebär en fara för att den sociala utvecklingen kan föras in på andra, mera oberäkneliga banor.

Samtliga kommitténs ledamöter äro ense i att avråda från en lagstiftning om obligatorisk skiljedom, dock med något olika motivering.

Arbetarnas representanter framhålla, att grunden till detta deras bestämda motstånd mot obligatorisk skiljedom ej är att söka i några principiella betänkligheter mot en samhällelig reglering av arbetsförhållandena, utan beroende på, att under nuvarande förhållanden densamma sannolikt skulle bidraga till att motarbeta arbetarnas strävan efter bättre levnadsvillkor. Den skulle nämligen beröva arbetarklassen rätten att innehålla med utbudet av sin arbetskraft, därest priser och övriga villkor ej synas dem antagliga. Den obligatoriska skiljedomen komme därför ej att skapa rättfärdigare och tryggare arbetsförhållanden, utan skulle sätta arbetarklassen i en oförmånlig särställning och beröva den ett medel att få sin arbetskraft utbjuden på bästa möjliga villkor.

Vidare anmärkes, hurusom skiljedomsutslaget måste bliva mer eller mindre godtyckligt (»en offentlig skjønsforretning»). Det finns nämligen ingen erkänd regel för vad en företagare kan kräva i vinst, ej heller för vad en arbetare kan fordra i minimilön. Förslaget om obligatorisk skiljedom hade visserligen framgått av önskan att få till stånd social fred, men dylik skapas ej på annan grundval än social rättvisa. Önskar samhället social fred, måste det först utreda orsakerna till den sociala ofreden och söka röja dessa ur vägen.

Obligatorisk skiljedom skulle visserligen enligt förslaget ej kunna komma till användning annat än vid utomordentliga tillfällen. Denna inskränkning är emellertid av ganska ringa betydelse, ity att en part kan få även den minsta konflikt utvidgad till de av lagen angivna dimensionerna och sålunda framdriva den till skiljedom.

Arbetarna kunna naturligen ej heller känna sig välvilligt stämda gentemot en lag, som betraktar samma sak tillåten för en viss grupp av dem, men förbjuder den för en annan. Ena dagen strejka t. ex. skomakarna, och detta blir ej betraktat såsom någon samhällsvådlig konflikt; deras strejk är sålunda av lagen medgiven. Nästa dag vilja emellertid bagarna strejka, men detta förbjudes av regering och storting, alldenstund man finner strejken samhällsvådlig. I verkligheten kommer härvid regeringen att bliva den avgörande, i det att den majoritet, på vilken regeringen stöder sig, skall känna sig bunden av regeringens handlingssätt och giva sitt samtycke mer eller mindre godvilligt.

Arbetsgivarnas representanter framhålla till en början, hurusom genom införandet av obligatorisk skiljedom en helt ny princip skulle komma till

användning, nämligen i själva verket en statlig reglering av arbetslön och andra arbetsvillkor även för privata företag. Att sålunda på detta område införa en helt ny princip måste givetvis väcka stora betänkligheter. Man griper härvidlag in i särdeles komplicerade förhållanden, där hänsyn måste tagas till en mängd olika faktorer. Som full kännedom om dem alla näppeligen torde förefinnas hos statens organ, skulle man säkerligen icke kunna undgå ödesdigra misstag.

Men vill staten inlåta sig på att genom sina organ fastställa löne- och andra arbetsvillkor, så ikläder den sig ock ansvaret för, att detta fastställande sker under vederbörligt hänsynstagande till alla berättigade intressen, som direkt eller indirekt därav påverkas. Man får sålunda ej inskränka sig till de av skiljedomen direkt berörda arbetarnas och arbetsgivarnas intressen, utan även beakta avlönings- och arbetsvillkoren inom andra företag. Ävenså kräva förbrukarnas intressen tillbörlig hänsyn. Att rätt avväga alla dessa olika intressens betydelse gentemot varandra är förbundet med utomordentliga svårigheter, och huru samvetsgranna och opartiska än vederbörande äro, skall dock ej kunna förhindras, att en eller annan, ja, oftast flera grupper skola finna sina intressen kränkta.

Den sociala fred, som man hoppas nå genom den obligatoriska skiljedomen, torde sålunda komma att bliva av mycket problematisk natur. Det resultat, vartill man kommer efter en kamp mellan arbetare och arbetsgivare, är visserligen ingalunda alltid ägnat att väcka tillfredsställelse, men inför detta böjer man sig dock med en viss resignation, som däremot icke skall kunna påräknas vid ett avgörande, som påtvingas av utom striden stående statsorgan. Så länge löne- och arbetsvillkor fastställas genom förhandlingar mellan organisationerna eller framgå såsom resultat av en strid mellan dem skall alltid arbetsmarknadens ställning, konjunkturernas läge och vederbörande organisationers styrka ålägga parterna en naturlig begränsning vid framställandet av sina krav. Men vid obligatorisk skiljedom kan icke sådan hänsyn påräknas. Gränserna för vad som möjligen kan uppnås bliva vida mer obestämda, och fältet lämnas öppet för framställandet i tid och otid av de mest olikartade och vittgående krav.

Erfarenheterna från Australien visa också, att ett system med obligatorisk skiljedom är mycket vanskligt att införa. Utslagen hava varit en ständig källa till otillfredsställelse och missnöje, som flera gånger tagit sig uttryck i lagstridiga strejker, delvis av ganska betydande omfattning. Arbetsgivarna klaga ock över, att lagen om obligatorisk skiljedom blott bidragit till att skapa industriell oro. Men om det sålunda mött svårigheter att införa en dylik lagstiftning i kolonistater med relativt enkla industriella förhållanden, torde detta i än högre grad bliva fallet i ett land med mera komplicerade förhållanden och vars industri i stor utsträckning arbetar för export.

Den svåraste anmärkningen mot det framlagda förslaget är emellertid, att som en följd av detsamma kan befaras, att strejker och lockouter skola bliva både talrikare och mera omfattande än eljest skulle blivit fallet, detta på grund av stadgandet, att användandet av obligatorisk skiljedom skall vara

betingat av, att en konflikt på grund av sin art och omfattning sätter betydande samhällsintressen på spel. Men hurudan konflikten till sin art och omfattning kommer att bliva, beror huvudsakligen, för att ej säga uteslutande, på organisationerna själva. Dessa kunna nämligen genom att få till stånd sympatistrejk eller sympatilockout utvidga en i och för sig mindre omfattande konflikt till en sådan, som sätter betydande samhällsintressen på spel. Frestelsen till att på detta sätt utvidga en konflikt skall naturligen bliva ganska stor, när en organisation på grund av konjunkturerna eller andra omständigheter anser sig hava att befara ett ogynnsamt resultat av konflikten, därest den skulle lösas endast genom organisatoriska medel, men däremot menar sig hava större utsikter vid en statens skiljedom.

Villigt medgives, att strejker och lockouter i och för sig äro ett ont, som det kan ligga i samhällets intresse att få reducerat till det minsta möjliga. Men härvidlag måste man akta sig för att använda medel, som, även om de skulle vara fullt effektiva beträffande förebyggandet av strejker och lockouter, dock i andra hänseenden kunde befaras medföra följder, ännu farligare för samhället än dem strejker och lockouter bringa. Man bör naturligen ej av iver att befria samhället från ett mindre ont riskera att påföra det ett större. Allt sunt förnuft talar för, att man, innan man går till en sådan ytterlighet som att införa obligatorisk skiljedom, först bör hava gjort ett försök med lämpligare och mindre långt gående medel.

Kommitténs ordförande anser det ock otillrådligt att införa obligatorisk skiljedom, innan ännu någon erfarenhet föreligger om lagstiftning på ifrågavarande område och då bägge de närmast intresserade parterna bestämt motsätta sig densamma.

Den norska regeringen har emellertid nu i en skrivelse till stortingets förstärkta socialutskott framhållit, att den beträffande obligatorisk skiljedom vidhåller sin i propositionen intagna ståndpunkt. Angående förslaget i övrigt meddelas i skrivelsen, att regeringen fasthåller vid huvudprinciperna, men rörande vissa punkter medgiver en del modifikationer. Socialutskottet har också i sitt nyligen avgivna utlåtande anslutit sig till principerna i regeringens förslag. Mot de föreslagna bestämmelserna om obligatorisk skiljedom hava emellertid såväl högerns som socialdemokraternas representanter i utskottet reserverat sig.

Ytterligare har arbetarnas fackliga landsorganisation å extraordinär kongress riktat en kraftig vädjan till stortinget att icke bifalla förslaget samt beslutat stödja detta yrkande medels en allmän arbetsnedläggelse.

Statsbidrag till föreläsningsföreningarna för år 1914.

Genom beslut den 5 februari 1914 har Kungl. Maj:t fördelat det av Riksdagen beviljade anslaget av 270 000 kronor till understöd för anordnande av populärvetenskapliga föreläsningskurser i folkbildningssyfte, varvid nedanstående anstalter och föreningar tilldelats följande belopp för år 1914:

	Kr.
i Stockholms stad:	
Stockholms arbetarinstitut 2 400 kronor och till filial vid Värtan 500 kronor	2 900
Stockholms arbetarförening	2 000
Stockholms borgarskola	2 250
Södermalms arbetarinstitut	1 250
Brännkyrka föreläsningsanstalt	500
i Stockholms län:	
Södertälje arbetarinstitut	750
Norrtälje föreläsningsförening	600
Östhammars föreläsningsanstalt	300
Öregrunds föreläsningsförening (inberäknat resekostnadsbidrag 56 kronor)	306
Sundbybergs föreläsningsanstalt	500
Sånga-Stenhamra föreläsningsförening	250
Harg-Forsmark-Valö föreläsningskrets	550
Spånga föreläsningsanstalt	600
Djursholms folkbildningsförening	500
Solna föreläsningsförening	450
Nacka folkbildningsförening	250
Botkyrka föreläsningsförening	400
Sorunda föreläsningsanstalt	300
Ekerö föreläsningsförening	300
Saltsjöbaden-Neglinge folkbildningsförening	300
Länna föreläsningsanstalt	250
Över- och Ytterjärna föreläsningsanstalt	250
Lovö föreläsningsförening	200
Bromma föreläsningsförening	450
Vaxholms föreläsningsanstalt	400
Ösmo föreläsningsanstalt	200
Nynäshamns föreläsningsanstalt	400
Rimbo föreläsningsanstalt	250
Sigtuna föreläsningsanstalt	400
Lidingö föreläsningsanstalt	300
Stocksunds föreläsningsförening	300
Österhaninge föreläsningsanstalt	200
Västerhaninge föreläsningsanstalt	250
Ljusterö föreläsningsförening	250
Turinge föreläsningsförening	200
i Uppsala län:	
Uppsala arbetarinstitut	1 200
Enköpings arbetarföreläsningsförening	450
Tiunda folkbildningsförening	500
Skutskärs föreläsningsanstalt	800
Österby bruks föreläsningsanstalt	300
Söderfors bruks föreläsningsanstalt	300
Vattholma föreläsningsanstalt	300
Tierps föreläsningsanstalt	300
Gimo bruks föreläsningsanstalt	250
Örbyhus och Vendels föreläsningsanstalt	250
Lövsta bruks föreläsningsanstalt	250
Dannemora gruvors föreläsningsanstalt	250
Tobo föreläsningsanstalt	250
Älvkarleby föreläsningsförening	700
i Södermanlands län:	
Katrineholms föreläsningsförening	850
Eskilstuna arbetarinstitut	1 200
Torshälla och Nyby bruks föreläsningsförening	600
Kila föreläsningsanstalt	200
Lunda föreläsningsanstalt	300
Floda föreläsningsförening	700
Bettna föreläsningsanstalt	200
Oxelösunds föreläsningsförening	650
Malmköpings föreläsningsförening	250

	Kr.
Nyköpings föreläsningsanstalt	750
Sköldinge föreläsningsanstalt	400
Gnesta med omnejd föreläsningsförening	425
Julita föreläsningsanstalt	300
Lerbo föreläsningsanstalt	200
Flens föreläsningsanstalt	500
Östra Vingåkers föreläsningsanstalt	475
Björnlunda med omnejd föreläsningsförening	350
Sparreholms föreläsningsanstalt	200
Västra Vingåkers föreläsningsanstalt	700
Gryts med omnejd föreläsningsanstalt	325
Strängnäs föreläsningsanstalt	350
Lilla Mellösa föreläsningsanstalt	250
i Östergötlands län:	
Norrköpings arbetarinstitut	2 200
Linköpings föreläsningsanstalt	900
Motala stads och verkstads med omnejd föreläsningsanstalt	850
Mjölby föreläsningsanstalt	800
Vadstena föreläsningsanstalt	750
Boxholms föreläsningsanstalt	500
Åtvids föreläsningsförening	750
Hällestads föreläsningsförening	650
Kvillinge föreläsningsanstalt	350
Skänninge och Allhelgona föreläsningsförening	400
Kisa föreläsningsanstalt	450
Finspångs föreläsningsförening	600
Östra Eneby föreläsningsanstalt	300
Vreta Klosters och Ljungs föreläsningsanstalt	500
Östra Husby föreläsningsanstalt	250
Bjälbo föreläsningsanstalt	200
Klockrike föreläsningsanstalt	250
Häradshammars föreläsningsförening	275
Veta föreläsningsanstalt	350
Ödeshögs föreläsningsanstalt	450
Regna sockens föreläsningsanstalt	350
Kullerstads föreläsningsanstalt	350
Valdemarsviks föreläsningsanstalt	300
Kimstads sockens föreläsningsförening	250
Reijmyre folkbildningsförening	250
Ringarums föreläsningsanstalt	300
i Jönköpings län:	
Jönköpings arbetarinstitut	800
Eksjö föreläsningsförening	600
Gränna stads- och landsförsamlings föreläsningsanstalt	500
Huskvarna arbetarinstitut	700
Tranås-Säby föreläsningsanstalt	600
Vetlanda föreläsningsförening	600
Norrahammars föreläsningsförening	600
Värnamo föreläsningsanstalt	600
Smålands Annebergs föreläsningsanstalt	500
Gislaveds föreläsningsanstalt	500
Nässjö föreläsningsförening	500
Mariannelunds föreläsningsanstalt	450
Bruzaholms föreläsningsanstalt	500
Forserums föreläsningsanstalt	300
Sävsjö föreläsningsanstalt	450
Vaggeryds föreläsningsanstalt	400
Tenhults föreläsningsanstalt	250
Anderstorps föreläsningsanstalt	300
Refteleds föreläsningsförening	325
Norra Sandsjö föreläsningsförening	500
Burseryds föreläsningsanstalt	200
Södra Hestra föreläsningsanstalt	250
Villstads föreläsningsanstalt	300
Malmbäcks föreläsningsanstalt	250
Hylte bruks föreläsningsanstalt	250
i Kronobergs län:	
Växjö föreläsningsanstalt	700
Alvesta föreläsningsanstalt	600
Lessebo föreläsningsanstalt	550
Älmhults föreläsningsförening	500
Kosta föreläsningsanstalt	350
Strömsnäs bruks föreläsningsanstalt	300
Ljungby föreläsningsanstalt	300
Vislanda föreläsningsförening	300
Nottebäcks föreläsningsförening	350
Markaryds föreläsningsanstalt	350
Skatelövs föreläsningsanstalt	225
Tingsås föreläsningsanstalt	250
Drevs och Hornaryds föreläsningsanstalt	250
Hovmantorps föreläsningsförening	350
Åsheda föreläsningsförening	250
Östra Torsås föreläsningsförening	225
Hemmesjö föreläsningsförening	300
Stenbrohults i Diö föreläsningsförening	300
i Kalmar län:	
Kalmar föreläsningsinstitut	1 200
Oskarshamns föreläsnings- och biblioteksförening	700
Västerviks föreläsningsanstalt	1 100
Borgholms föreläsningsanstalt	250
Tjusts föreläsningsanstalt i Gamleby	625
Odensvi föreläsningsförening (inberäknat resekostnadsbidrag 80 kr)	730
Överums föreläsningsanstalt	500
Ljungby föreläsningsanstalt	600

	Kr.
Törnsfalls föreläsningsanstalt	400
Nybro och Madesjö föreläsningsanstalt	500
Lofta föreläsningsförening	450
Västra Eds sockens föreläsningsförening	450
Gunnebo föreläsningsanstalt	400
Fågelfors föreläsningsförening	275
Emmaboda föreläsningsanstalt	400
Vissefjärda föreläsningsanstalt	350
Mönsterås föreläsningsanstalt	350
Dörby föreläsningsanstalt	350
Högsby föreläsningsanstalt	300
Torslunda föreläsningsanstalt	300
Ryssby föreläsningsanstalt	300
Föreläsningsföreningen Johan Skytte i Ålem	250
Hagby föreläsningsanstalt	250
Lönneberga föreläsningsanstalt	250
Målilla föreläsningsanstalt	300
Torsås föreläsningsförening	300
Hjorteds föreläsningsanstalt	250
Locknevi sockens föreläsningsanstalt	300
Långemåla föreläsningsanstalt	225
Arby föreläsningsanstalt	250
Karlslunda föreläsningsförening	250
Storebro föreläsningsförening	250
Örsjö föreläsningsförening	250
Fagerhults föreläsningsförening	200
Södra Vi föreläsnings- och biblioteksförening	250
Mörbylånga köpings föreläsningsförening	250
Vimmerby föreläsningsanstalt	400
Virserums föreläsningsanstalt	200
i Gottlands län:	
Visby arbetarförenings föreläsningsanstalt	700
Burskretsens föreläsningsförening	600
Roma föreläsningsförening	400
i Blekinge län:	
Karlskrona föreläsningsförening	1 200
Karlshamns föreläsningsförening	600
Ronneby föreläsningsförening	700
Olovströms föreläsningsförening	350
Bräkne-Hoby församlings föreläsningsanstalt	450
Johannishus föreläsningsanstalt	275
Kyrkhults föreläsningsförening	300
Lyckeby föreläsningsanstalt	375
Mjällby föreläsningsanstalt	275
Blekinge godtemplares folkhögskoleförenings föreläsningsanstalt	1 100
Sölvesborgs föreläsningsförening	300

	Kr.
i Kristianstads län:	
Ängelholms föreläsningsanstalt	750
Klippans föreläsningsanstalt	450
Kristliga föreningens av unga män i Kristianstad föreläsningsanstalt	850
Vinslövs föreläsningsanstalt	300
Simrishamns föreläsningsanstalt	500
Knislinge föreläsningsanstalt	350
Hässleholms föreläsningsanstalt	600
Riseberga föreläsningsanstalt	400
Tollarps med omnejd föreläsningsanstalt	800
Åhus församlings föreläsningsanstalt	350
Båstads föreläsningsanstalt	250
Åstorps föreläsningsanstalt	300
Smedstorps föreläsningsanstalt	225
Tomelilla föreläsningsanstalt	250
Centrala Villands föreläsningsanstalt	250
Degebergaortens föreläsningsanstalt	250
Östra Sönnarslövs föreläsningsanstalt	250
Örkelljunga föreläsningsanstalt	250
Södra Mellby föreläsningsanstalt	200
Perstorps föreläsningsanstalt	250
Hammenhögsortens föreläsningsanstalt	350
Kvidinge föreläsningsanstalt	275
Ivetofta sockens föreläsningsanstalt	400
Broby och Emitslövs föreläsningsförening	350
Simris och Östra Nöbbelövs föreläsningsanstalt	500
Färlövs föreläsningsanstalt	250
Maglehemsortens föreläsningsanstalt	300
Osby föreläsningsförening	350
Tyringe föreläsningsanstalt	225
Barkåkra föreläsningsanstalt	250
Önnestads föreläsningsförening	300
Hyllinge föreläsningsanstalt	250
Näsums föreläsningsförening	200
Bjärnums föreläsningsanstalt	190
i Malmöhus län:	
Malmö biblioteks- och föreläsningsförening	2 600
Landskrona föreläsningsanstalt	1 300
Hälsingborgs föreläsningsförening	850
Ystads föreläsningsanstalt	600
Lunds arbetarinstitut	500
Trälleborgs föreläsningsanstalt	600
Billesholm-Bjuvs föreläsningsanstalt	700
Höganäs föreläsningsanstalt	600
Hörby föreläsningsanstalt	500
Eslövs föreläsningsanstalt	500
Limhamns biblioteks- och föreläsningsförening	550
Sofielunds föreläsningsförening	500

	Kr.
Svedala föreläsningsförening	600
Örtofta föreläsningsförening	400
Arlövs föreläsningsanstalt	500
Lackalänga föreläsningsanstalt	400
Kävlinge föreläsningsanstalt	400
Härslövs föreläsningsanstalt	400
Jordberga föreläsningsanstalt	400
Skurups föreläsningsanstalt	450
Reslövs föreläsningsanstalt	425
Hörs föreläsningsanstalt	425
Lomma föreläsningsanstalt	400
Allerums föreläsningsanstalt	400
Svalövs föreläsningsförening	400
Dalby föreläsningsanstalt	300
Röstånga föreläsningsanstalt	300
Barsebäck-Hofterups föreläsningsanstalt	275
Sjöbo med omnejd föreläsningsanstalt	350
Vellinge föreläsningsanstalt	300
Mörarps och omnejd föreläsningsanstalt	325
Anderslöv-Grönby föreläsningsanstalt	300
Ekeby föreläsningsanstalt	300
Stehags föreläsningsanstalt	250
Bara och Mölleberga föreläsningsanstalt	250
Brunnby föreläsningsanstalt	275
Asks föreläsningsanstalt	250
Teckomatorpsortens föreläsningsförening	275
Billeberga föreläsningsanstalt	225
Billinge föreläsningsanstalt	200
Hököpinge föreläsningsförening	250
Skivarps föreläsningsanstalt	300
Kågeröds föreläsningsförening	250
Norra Vrams föreläsningsanstalt	300
Mjöhults föreläsningsanstalt	300
Kvistofta föreläsningsanstalt	350
Fosie föreläsningsförening	250
Silvåkra-Revinge föreläsningsförening	250
Skegrie föreläsningsförening	200
Skanör och Falsterbo föreläsningsanstalt	225
Löberöds föreläsningsanstalt	200
Kastberga föreläsningsanstalt	200
Öveds föreläsningsanstalt	180
Stora Köpinge föreläsningsanstalt	250

i Hallands län:

Halmstads föreläsningsanstalt	1 300
Himle föreläsningsanstalt	1 100
Varbergs föreläsningsanstalt	900
Kungsbacka föreläsningsanstalt	300
Oskarsströms föreläsningsanstalt	550
Harplinge föreläsningsanstalt	800
Falkenbergs föreläsningsanstalt	850
Getinge föreläsningsanstalt	350
Renneslövs och Ysby föreläsningsförening	500
Ätradalens föreläsningsanstalt	450
Slöinge och närgränsande socknars föreläsningsförening	600
Morups föreläsningsförening	400
Laholms föreläsningsanstalt	500
Tjärby föreläsningsanstalt	250
Östra Karups, Skummeslövs och Hasslövs föreläsningsanstalt	300
Eldsberga föreläsningsanstalt	250
Trönninge föreläsningsanstalt	300
Söndrums föreläsningsanstalt	225
Rydö föreläsningsanstalt	300
Årstads föreläsningsanstalt	300
Vinbergs föreläsningsanstalt	500
Ullareds föreläsningsförening	300
Stafsinge föreläsningsanstalt	250
Gunnarps föreläsningsförening	300
Knäreds föreläsningsanstalt	250

i Göteborgs och Bohus län:

Göteborgs arbetarinstitut 2 400 kronor och till en filial 300 kronor	2 700
Göteborgs fögderis föreläsningsförening	1 800
Lundby arbetarinstitut	900
Gårda föreläsningsförening	700
Krokslätts föreläsningsförening	800
Kungälvs föreläsningsförening	420
Lysekils föreläsningsförening	900
Jonsereds föreläsningsförening	400
Uddevalla samhällsförbunds föreläsningsförening	650
Godtemplarnas i Grebbestad föreläsningsförening	500
Tjörns godtemplares föreläsningsförening	700
Vendelsbergs föreläsningsförening	500
Skaftö föreläsningsförening	425
Marstrands föreläsningsförening	600
Munkedals föreläsningsförening	700
Bovallstrands föreläsningsförening (inberäknat resekostnadsbidrag 22 kronor)	322
Herrestads föreläsningsförening	225
Ljungskile föreläsningsanstalt	200
Kville föreläsningsförening	250
Nya Varvets föreläsningsanstalt	180
Strömstads föreläsningsförening	350
Morlanda föreläsningsanstalt	350

i Älvsborgs län:

Borås arbetarinstitut	1 100
Vänersborgs arbetarinstitut	850

	Kr.
Åmåls arbetarinstitut	800
Ulricehamns arbetarinstitut	500
Trollhättans föreläsningsinstitut	700
Kinna-Örby föreläsningsanstalt	600
Surte arbetarinstitut	600
Rånnums föreläsningsinstitut	600
Melleruds föreläsningsförening	550
Mjöbäcks pastorats föreläsningsförening	525
Lilla Edets föreläsningsförening	450
Herrljunga föreläsningsförening	450
Bollebygds härads föreläsningsanstalt	350
Frändefors föreläsningsanstalt	225
Ånimskogs föreläsningsanstalt	300
Svenljunga föreläsningsanstalt	450
Limmareds föreläsningsanstalt	350
Mellersta Gäsene föreläsningsanstalt	350
Kalvs och Mårdaklevs föreläsningsanstalt	300
Bolstads föreläsningsanstalt	250
Örsås med omnejd föreläsningsanstalt	250
Östra Frölunda föreläsningsförening	250
Torrskogs föreläsningsanstalt	250
Tranemo föreläsningsförening	250
Lerums föreläsningsanstalt	250
Rölanda församlings föreläsningsanstalt	225

i Skaraborgs län:

Skövde föreläsningsanstalt	850
Mariestads föreläsningsanstalt	650
Falköpings föreläsningsanstalt	575
Lidköpings föreläsningsanstalt	500
Hjo föreläsningsanstalt	500
Styrelsens för Vulcans skol- och bibliotekshus i Tidaholm föreläsningsanstalt	500
Stora Hovtraktens föreläsningsförening	700
Karlsborgs föreläsningsanstalt	450
Ullervad-Leksberg-Utby föreläsningsanstalt	350
Axvalls föreläsningsanstalt	200
Skara föreläsningsförening	600
Excelsiorförbundets föreläsningsanstalt i Skaraborgs län	700
Excelsiorföreningen Facklans i Vara föreläsningsanstalt	400

i Värmlands län:

Karlstads föreläsningsanstalt	1 000
Kristinehamns föreläsningsanstalt	450
Filipstads bergslags föreläsningsanstalt	900
Arvika föreläsningsanstalt	700
Eds sockens föreläsningsanstalt	600
Grums föreläsningsförening	500
Säffle föreläsningsförening	450
Hagfors föreläsningsförening	400
Forshaga föreläsningsförening	450

	Kr.
Eks härads föreläsningsförening	300
Hammarö föreläsningsförening	450
Väse föreläsningsförening	200
Nyeds föreläsningsförening	300
Östra Fågelviks föreläsningsförening	300
Millesvik-Ölseruds föreläsningsförening	300
Kils föreläsningsförening	250
Ransäters föreläsningsförening	300
Mässviks föreläsningsförening	200
Nedre Ulleruds föreläsningsförening	200
Silbodals föreläsningsförening	200
Alsters sockens föreläsningsanstalt	200
Silleruds föreläsningsanstalt	200
Töcksmarks föreläsningsanstalt	200
Nykroppa föreläsningsanstalt	250
Storfors föreläsningsanstalt	250
Övre Ulleruds föreläsningsanstalt	200
Gillberga föreläsningsanstalt	200
Blomskogs föreläsningsanstalt (inberäknat resekostnadsbidrag 17 kronor)	217
Karlanda föreläsningsanstalt (inberäknat resekostnadsbidrag 9 kronor)	209
Eda sockens föreläsningsanstalt	250
Edsvalla föreläsningsanstalt	200

i Örebro län:

Örebro föreläsningsanstalt	1 10
Kumla föreläsningsförening	750
Bofors godtemplares föreläsningsförening	450
Askers föreläsningsanstalt	300
Fellingsbro föreläsningsanstalt	500
Glanshammars m. fl. socknars föreläsningsförening	300
Nora godtemplares föreläsningsanstalt	550
Degerfors föreläsningsanstalt	400
Lindesbergs föreläsningsanstalt	800
Kopparbergs föreläsningsförening	650
Tysslinge m. fl. socknars föreläsningsanstalt	300
Hallsbergs föreläsningsförening	500
Askersunds föreläsningsanstalt	600
Vikers föreläsningsanstalt	300
Laxå föreläsningsanstalt	600
Bo föreläsningsanstalt	275
Sköllersta-Ekeby-Gällersta föreläsningsanstalt	450
Hammars föreläsningsanstalt	900
Götlunda föreläsningsanstalt	500
Stora Mellösa fosterländska förening	200
Fjugesta föreläsningsanstalt	300
Hällefors sockens föreläsningsanstalt	350
Lerbäcks föreläsningsanstalt	450
Hidinge föreläsningsanstalt	200

	Kr.
Svennevads föreläsningsförening	200
Ramsbergs föreläsningsförening	300
Nora sockens föreläsningsanstalt	600
Kungl. Svea trängkårs nykterhetsförenings föreläsningsanstalt, Örebro	200
Järnboås *föreläsningsförening*	200
Karlskoga föreläsningsförening	480
i Västmanlands län:	
Västerås arbetarinstitut	1 400
Köpings föreläsningsförening	550
Arboga föreläsningsanstalt	500
Norbergs arbetarinstitut	900
Sala stads föreläsningsförening	700
Ramnäs föreläsningsförening	350
Sura sockens föreläsningsförening	300
Västanfors föreläsningsförening	850
Kungsörs föreläsningsförening	500
Skultuna föreläsningsförening	550
Kolbäcks, Svedvi och Bergs föreläsningsförening	1 100
Väster-Lövsta föreläsningsförening	600
Kumla föreläsningsförening	450
Sicnde härads jämte närgränsande socknars föreläsningsförening	950
Björskogs föreläsningsförening	300
Malma och Bro föreläsningsförening	500
Väster-Våla föreläsningsförening	250
Skinnskattebergs föreläsningsanstalt	350
Karmansbo föreläsningsförening	350
Norrby föreläsningsförening	300
Kila-Fläckebo föreläsningsförening	250
Säterbo och Arboga socknars föreläsningsanstalt	300
Västra Skedvi föreläsningsförening (inberäknat resekostnadsbidrag 44 kronor)	344
Odensvi föreläsningsförening	250
i Kopparbergs län:	
Falu föreläsningsförening	800
Hedemora föreläsningsanstalt	700
Avesta-Grytnäs föreläsningsförening	800
Mora föreläsningsanstalt	800
Borlänge föreläsningsanstalt	300
Folkärna föreläsningsanstalt	300
Husby föreläsningsanstalt	750
Leksands föreläsningsförening	600
Lima föreläsningsförening	500
Våmhus *studiecirkel (resekostnadsbidrag)*	30
Sävsnäs föreläsningsanstalt	400
Transtrands föreläsningsförening	400
Sollerö föreläsningsförening	250
Nås föreläsningsanstalt	450

	Kr.
Norrbärke föreläsningsanstalt	400
Domnarvets föreläsningsanstalt	350
Grycksbo föreläsningsförening	300
Orsa centralkommittés föreläsningsanstalt	450
Malungs föreläsningsanstalt	450
Grangärde *föreläsningsanstalt*	500
Ore föreläsningsförening	450
Stora Tuna föreläsningsförening	350
Åls föreläsningsanstalt	450
Föreläsningsföreningen Ludvika bokstuga	600
Krylbo föreläsningsanstalt	350
Järna föreläsningsanstalt	400
Vika-Hosjö föreläsningsanstalt	350
Venjans kommuns föreläsningsanstalt	300
Vikmanshytte—Turbo föreläsningsförening	300
Säters föreläsningsanstalt	300
Vansbro föreläsningsanstalt	300
i Gävleborgs län:	
Gävle arbetarinstitut	1 800
Söderhamns arbetarinstitut	1 000
Hudiksvalls arbetarinstitut	1 100
Norra Hälsinglands föreläsningsförening	375
Bomhus *föreläsningsanstalt*	900
Hanebo föreläsningsanstalt	500
Ockelbo föreläsningsförening	500
Strömsbro föreläsningsförening	500
Valbo föreläsningsförening	400
Forsbacka föreläsningsförening	300
Hamrånge föreläsningsanstalt	600
Bollnäs föreläsningsanstalt	500
Ljusne-Ala föreläsningsanstalt	300
Segerstads föreläsningsförening	250
Ovansjö-Torsåkers föreläsningsförening	700
Vallviks föreläsningsförening	250
Färila föreläsningsförening (inberäknat resekostnadsbidrag 34 kronor)	384
Ovanåkers föreläsningsförening	400
Hofors föreläsningsanstalt	300
Ljusdals föreläsningsförening	350
i Västernorrlands län:	
Sundsvalls föreläsningsförening	1 000
Alnösundets föreläsningsförening	1 200
Gudmundrå föreläsningsförening	950
Hammar-Nylands föreläsningsförening	550
Bollsta-Väja föreläsningsförening	575
Kristliga föreningen av unge män i Härnösand	650
Sollefteå föreläsningsförening	600
Torps föreläsningsförening	500
Ånge-Erikslunds föreläsningsförening	500

	Kr.
Örnsköldsviks föreläsnings- och biblioteksförening	300
Alby föreläsningsförening	500
Fjällsjö föreläsningsförening (inberäknat resekostnadsbidrag 25 kronor)	375
Helgums sockens föreläsningsanstalt	250
Björna föreläsningsförening	200
Matfors föreläsningsförening	250
Stöde föreläsningsförening	350
Bodums föreläsningsförening	200
i Jämtlands län:	
Östersunds arbetarinstitut	1 500
Jämtlands läns ungdomsförbunds föreläsningsförening	600
Järpens föreläsningsförening	300
Näskotts föreläsningsförening	200
Rödöns kyrkslätts föreläsningsförening	225
Bräcke föreläsningsförening	350
Sundsjö föreläsningsförening	250
i Västerbottens län:	
Föreläsningsföreningen Minerva i Umeå	800
Föreläsningsföreningen Iduna i Sandvik	500
Robertsfors-Sikeå föreläsningsförening	400
Bureå föreläsningsanstalt	350

	Kr.
Nordmalings föreläsningsanstalt	600
Lycksele föreläsningsanstalt (inberäknat resekostnadsbidrag 126 kronor)	976
Åsele folkbildnings- och hembygdsföreningas föreläsningsanstalt (inberäknat resekostnadsbidrag 88 kronor)	588
Vindelns föreläsningsförening	300
Bjurholms föreläsningsanstalt	250
Örträsks föreläsningsförening (inberäknat resekostnadsbidrag 19 kronor)	319
Hörnefors föreläsningsanstalt	300
i Norrbottens län:	
Tekniska skolans i Luleå föreläsningsanstalt	600
Malmbergets föreläsningsförening	900
Bodens föreläsningsanstalt	1 200
Kiruna föreläsningsanstalt	700
Piteå föreläsningsförening	950
Neder-Kalix föreläsningsanstalt	500
Gällivare föreläsningsanstalt	950
Koskullskulle föreläsningsanstalt	500
Svartö föreläsningsanstalt	500
Haparanda föreläsningsanstalt	400
Råneå föreläsningsanstalt	300
Murjeks föreläsningsanstalt	275
Abisko föreläsningsanstalt	300

Vidare har Kungl. Maj:t till centralbyråer och andra sammanslutningar för förmedling av populärvetenskapliga föreläsningar för år 1914 beviljat understöd med följande belopp:

till Folkbildningsförbundet i Stockholm	kr. 4 000
» Centralbyrån i Lund för populära vetenskapliga föreläsningar	» 2 500
» Västra Sveriges folkbildningsförbund i Göteborg	» 1 800
» Norrbottens läns föreläsningsförbund i Luleå	» 500
» Västerbottens läns föreläsningsförbund i Umeå	» 200
» Värmlands föreläsningsförbund i Karlstad (inberäknat resekostnadsbidrag av 100 kronor till föreläsningsanstalter, som tillhöra förbundet, utom Blomskogs och Karlanda)	» 200
» Excelsiorförbundets folkbildningsbyrå i Skövde	» 100
» Örebro läns föreläsningsförbund i Hallsberg	» 100
» Västmanlands läns föreläsningsförbund i Strömsholm	» 100
» Östergötlands läns föreläsningsförbund i Norrköping	» 100
» Jämtlands läns föreläsningsförbund i Östersund	» 100
» Norra Kalmar läns föreläsningsförbund i Odensvi holm	» 100
» Södra Kalmar läns föreläsningsförbund i Kalmar (inberäknat resekostnadsbidrag av 100 kronor till föreläsningsanstalter, som tillhöra förbundet)	» 200
» Jönköpings läns föreläsningsförbund i Sävsjö	» 100
» Hallands föreläsningsförbund i Halmstad	» 100

Arbetsinställelser (strejker och lockouter) i Sverige år 1913.

(Preliminär redogörelse.)

Fjärde kvartalet.

Av *under 1913 års fjärde kvartal påbörjade* arbetsinställelser redovisas här nedan 17, vilka, enligt nu tillgängliga uppgifter, direkt berörde inalles 28 arbetsgivare och 801 arbetare. Av konflikterna började 5 i oktober, 7 i november och 5 i december. Dessutom har medtagits 1 under sista dagarna av föregående kvartal utbruten konflikt, som i redogörelsen för tredje kvartalet ej redovisats.

I vad mån olika *näringsgrupper* berördes av de ovan nämnda 18 arbetsinställelserna framgår av följande översikt:

Näringsgrupp.	Antal konflikter.	Antal berörda arbetsgivare.	Antal berörda arbetare.
Gruvdrift	1	1	110
Närings- och njutningsämnesindustri	1	1	30
Textilindustri	1	1	15
Beklädnadsindustri	2	11	269
Trävaruindustri	1	3	35
Trämasse- och pappersindustri	1	1	7
Maskin- o. skeppsbyggnadsindustri	1	1	45
Jord- och stenindustri	3	3	73
Byggnadsverksamhet	7	7	262
Summa	18	29	846

Till sin *karaktär* voro samtliga arbetsinställelser strejker.

Antalet under fjärde kvartalet *förlorade arbetsdagar* till följd av konflikter, påbörjade under samma kvartal, utgjorde såvitt känt c:a 21 000. Härav beräknas ej mindre än c:a 15 000 dagar hava gått förlorade i samband med handskarbetarkonflikten, vilken dessutom under första kvartalet av år 1914 krävt ytterligare 8 750 förlorade arbetsdagar. Vid 2 arbetsinställelser har någon beräkning av antalet förlorade arbetsdagar ej kunnat verkställas.

Arbetsgivarna voro i 13 fall *organiserade* och i 5 fall icke organiserade. Arbetarna tillhörde i 10 fall helt eller delvis facklig organisation; i återstående 8 fall voro de däremot oorganiserade.

Konflikternas *huvudorsaker* voro i 13 fall lönefrågor och i 5 fall andra orsaker. Lönefrågorna gällde i 7 fall löneförhöjning, i 1 fall införande av ackordsarbete, i 2 fall garanti för timlönen vid ackordsarbete, i 1 fall arbetsgivarens åtgärd att innehålla en del av lönen, i 1 fall tolkning av prislista samt i 1 fall fråga om prislistas giltighet efter arbetets förläggande till annan ort.

Bland andra orsaker inbegripas tvister om arbetares avskedande i 2 fall, om personliga förhållanden (missnöje med förman) i 1 fall samt om arbetets anordning i 2 fall.

Beträffande *resultatet* kan meddelas, att av de 18 konflikterna 4 ledde till arbetets återupptagande på de av arbetsgivaren uppställda villkoren, att 5 bilades i enlighet med arbetarnas fordringar och att 6 avgjordes genom kompromiss. Härtill kom en konflikt, som avslöts därmed, att samtliga de strejkande avflyttade från platsen; 2 konflikter äro i mars 1914 fortfarande olösta.

Vid sammanställning av de avslutade konflikternas *orsaker och resultat* visar det sig, att av de 7 arbetsinställelser, som förorsakades av arbetarnas begäran om löneförhöjning, 2 utföllo till arbetarnas och 2 till arbetsgivarnas förmån, medan 2 avslutades genom kompromiss och 1 genom arbetarnas avflyttning. De 3 konflikter, som gällde löneformen (ackordsarbete), löstes samtliga genom kompromiss, i 2 fall huvudsakligen enligt arbetarnas fordringar och i 1 fall närmast på arbetsgivarnas villkor. Tvisten om prislistans tolkning löstes på det villkor, att det omtvistade arbetet tills vidare ej skulle förekomma. Av de 2 fall, där tvisten gällde arbetares avskedande, lyckades de strejkande i ena fallet genomdriva sina fordringar. Däremot misslyckades den strejk, som avsåg förmannens avlägsnande. Av de 2 konflikter, som gällde arbetets anordning, löstes den ena enligt arbetarnas fordringar, den andra åter genom kompromiss.

I ett fall medverkade *statens förlikningsman* vid biläggande av konflikt.

En av arbetsinställelserna omfattade arbetsplatser inom tre olika län, Malmöhus, Kristianstads och Hallands. Av de övriga, vilka samtliga hade lokal karaktär, inträffade 3 inom vartdera av Malmöhus och Gävleborgs län, 2 inom vartdera av Blekinge och Kopparbergs län samt de övriga inom vart och ett av följande län: Stockholms, Uppsala, Kalmar, Kristianstads, Göteborgs och Bohus, Västmanlands och Västernorrlands. 7 av konflikterna ägde rum i städer, 1 i köping och 10 å landsbygden.

För övrigt kan anmärkas, att, enligt de föreliggande uppgifterna, 7 arbetsinställelser föregingos av *förhandlingar* parterna emellan, under det att i 11 fall några dylika icke ägde rum.

Beskyllning för *avtalsbrott* framkastas i 1 fall av arbetsgivaren mot arbetarna och i 2 fall av arbetarna mot arbetsgivarna. Arbetarnas avtalsbrott uppgives hava bestått däri, att arbetarna velat förmena arbetsgivaren dennes rätt att avskeda arbetare, utan att därvid kunnat påvisas, att kränkning av föreningsrätten förelegat. Arbetsgivarnas avtalsbrott angives i ena fallet hava bestått i egenmäktig förändring av arbetsanordning; i andra fallet åter beskylles arbetsgivaren för att hava erbjudit lägre arbetspris, än prislistan fastställt, samt avskedat de arbetare, som vägrat foga sig häruti.

Vidkommande här redovisade 18 arbetsinställelser hava infordrade uppgifter inkommit från båda parterna i 11 fall, endast från arbetsgivare i 5 fall samt endast från arbetare i 2 fall.

Arbetsinställelser (strejker och lockouter)

Fjärde

a-g. = arbetsgivare

Löpande årsnr.	1. Början.	2. Slut.	3. Varaktighet i dagar.	4. Karaktär.	5. Fack.	6. Ort.	7. Tvistepunkt.
99	27 sept.	3 okt.	7	Strejk.	Linderskor vid elektrisk verkstad.	Västerås.	Införande av s. k. lagsystem (arbete i grupper om 4 personer).
100	7 okt.	10 okt.	4	Strejk.	Schaktningsarbetare.	Gävle.	Garanterad timlön vid ackordsarbete.
101	9 okt.	8 febr. 1914.	123	Strejk.	Handskmakare.	Malmö, Lund, Hälsingborg, Kristianstad, Halmstad.	Löneförhöjning.
102	11 okt.	14 okt.	4	Strejk.	Fabrikssnickare.	Bjärnum (Krist. l.).	Löneförhöjning.
103	17 okt.	20 okt.	4	Strejk.	Arbetare vid kraftstationsbyggnad.	Untra (Uppsala l.).	Begäran om förmans avskedande.
104	27 okt.	24 nov.	29	Strejk.	Byggnadsträarbetare.	Malmö.	Fordran på betalning efter i Malmö gällande prislista i st. f. timlön.
105	7 nov.	19 nov.	11	Strejk.	Byggnadsarbetare (trä- och grovarb.).	Gävle.	Löneförhöjning.
106	7 nov.	—	—	Strejk.	Järnvägsbyggnadsarbetare.	Leksand. (Kopparb. l.).	Införande av décomptesystem (a-g. innehöll som säkerhet 10 % av lönen).
107	8 nov.	—	—	Strejk.	Timmerrullare vid trämassefabrik.	Ortviken (Västern. l.).	Löneförhöjning.
108	10 nov.	12 nov.	3	Strejk.	Betlastare vid sockerfabrik.	Marieholm (Malmöh. l.).	Löneförhöjning.
109	10 nov.	22 nov.	20	Strejk.	Stenhuggare.	Märserum (Blek. l.).	Arbetares avskedande.
110	17 nov.	19 nov.	3	Strejk.	Järnvägsbyggnadsarbetare.	Sundbyberg.	Rätt till garanterad timlön för mindre duglig arb.
111	22 nov.	25 nov.	4	Strejk.	Kvinnliga arbetare vid väveri.	Mölndal (Göteb. l.).	A:s vägran att rengöra maskinerna under arbetets gång.

i Sverige, påbörjade under år 1913.

kvartalet.

a. = arbetare.

8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	Löpande årsnr.
Känt högsta antal			Organiserade		Resultat.	Uppgifter föreligga från	Anmärkningar.	
direkt berörda arbetsgivare.	strejkande arbetare.	utestängda arbetare.	arbetsgivare.	arbetare.				
1	45	—	Ja.	Nej.	A. godkände lagsystemet med vissa modifikationer.	a-g., a.	[99]) A. anslöto sig under strejken till fackföreningen på platsen.	99
1	47	—	Ja.	Nej.	Ingen garanterad timlön, men någon förhöjning av ackordsprisen.	a.		100
10	261	—	Ja.	Ja.	Kompromiss.	a-g., a.	[101]) *Statens förlikningsman medlade.*	101
3	35	—	Nej.	Nej.	Arb:s fordringar beviljades.	a-g., a.		102
1	23	—	Ja.	Delvis.	A-g:s villkor.	a-g., a.		103
1	13	—	Ja.	Ja.	Arb:s fordringar beviljades i huvudsak.	a-g., a.	[104]) A-g. var en dansk firma. Svenske ministern i Köpenhamn medlade.	104
1	80	—	Ja.	Delvis.	A-g:s villkor.	a-g., a.	[105]) Samma arbetsplats som strejken den 7—10 okt. (n:r 100).	105
1	19	—	Ja.	Nej.	——	a-g.	[106]) Konflikten är i mars 1914 fortfarande olöst.	106
1	7	—	Ja.	Nej.	De strejkande avflyttade från platsen.	a-g.		107
1	30	—	Ja.	Nej.	Arbetarnas fordringar beviljades.	a-g.		108
1	21	—	Nej.	Ja.	De avskedade återtogos i arbete.	a-g., a.	[109]) 4 a. indirekt berörda.	109
1	40	—	Nej.	Delvis.	Den omtvistade a. tillerkändes tillsvidare garanterad timlön.	a-g., a.	[110]) A-g. var Stockholms stad.	110
1	15	—	Nej.	Nej.	A-g. medgav driftens inställande för rengöring en gång i veckan.	a-g.	[111]) A. anslöto sig under konflikten till Sv. textilarbetareförb.	111

Arbetsinställelser (strejker och lockouter)

Fjärde

a-g. = arbetsgivare.

Löpande årsnr.	1. Början.	2. Slut.	3. Varaktighet i dagar.	4. Karaktär.	5. Fack.	6. Ort.	7. Tvistepunkt.
112	8 dec.	23 febr. 1914	78	Strejk.	Stenhuggare.	Näset (Kalmar l.).	Tolkning av prislista.
113	9 dec.	21 dec.	13	Strejk.	Sprötniterskor vid paraplyfabrik.	Sandviken (Gävleb. l.).	Löneförhöjning.
114	11 dec.	23 febr. 1914	75	Strejk.	Gruvarbetare.	Nyberg (Kopparb. l.).	Löneförhöjning.
115	12 dec.	—	—	Strejk.	Brobyggnadsarbetare.	Malmö.	Arbetares avskedande.
116	12 dec.	—	—	Strejk.	Stenhuggare.	Sölvesborg.	Fråga om kollektivavtalets giltighet efter stenhuggeriets flyttning till annan ort.

Översikt av arbetsinställelser (strejker och lockouter) i Sverige år 1913.

(Preliminär redogörelse.)

Under år 1913 inträffade, enligt ingångna uppgifter, *116 arbetsinställelser*, vilka direkt berörde inalles 201 arbetsgivare och 9 500 arbetare. Av konflikterna började 17 under årets första kvartal, 44 under andra, 38 under tredje samt 17 under fjärde kvartalet. Arbetsinställelsernas antal och omfattning framgår av tabellen å sid. 255.

Samma tabell utvisar jämväl, i vad mån de olika *näringsgrenarna* berördes av de under året påbörjade arbetsinställelserna.

Till sin *karaktär* voro samtliga arbetsinställelser med ett undantag strejker.

Antalet *förlorade arbetsdagar* till följd av konflikter, påbörjade under år 1913, utgjorde så vitt känt c:a 300 000.

Arbetsgivarna voro i 71 fall helt eller delvis *organiserade*, i 45 fall tillhörde de ej organisation. Arbetarna voro i 78 fall helt eller delvis fackligt organiserade, i 38 fall voro de däremot oorganiserade.

i Sverige, påbörjade under år 1913. (Forts.)

kvartalet.

a. = arbetare.

8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	Löpande årsnr.
Känt högsta antal			Organiserade		Resultat.	Uppgifter föreligga från	Anmärkningar.	
direkt berörda arbetsgivare.	strejkande arbetare.	utestängda arbetare.	arbetsgivare.	arbetare.				
1	29	—	Nej.	Ja.	A-g. förband sig utlämna sådant arbete, varå priset ej var omtvistat.	a.		112
1	8	—	Ja.	Nej.	A-g:s villkor.	a-g., a.		113
1	110	—	Ja.	Delvis.	Ingen förändring av ackordsprisen, men höjning av timlönen.	a-g., a.	[114]) 92 arbetare indirekt berörda. A-g. uppgiver sig redan före strejken hava ställt i utsikt den ernådda löneförhöjningen.	114
1	40	—	Ja.	Delvis.	Nya arbetare antogos.	a-g.		115
1	23	—	Ja.	Ja.		a-g., a.	[116]) Konflikten är i mars 1914 fortfarande olöst.	116

Avtalsbrott hava enligt endera eller bägge parternas uppgifter förekommit vid 25 arbetsinställelser.[1]

Konflikternas *huvudorsaker* voro i 81 fall lönefrågor, i 8 fall organisationsspörsmål samt i 27 fall andra orsaker. Lönefrågorna gällde i 68 fall löneförhöjning, i 5 fall lönesänkning samt i 8 fall andra lönefrågor, såsom form för avlöningen, garanterad timlön vid ackordsarbete och utbetalande av avlöningen. Av organisationsspörsmålen gällde 1 föreningsrättens erkännande, 1 »arbetets frihet» och 1 arbetets ledning, medan de övriga hänförde sig till kollektivavtalstvister. Under gruppen andra orsaker inbegripas tvister om arbetstiden i 3 fall, om personliga förhållanden i 4 fall, om arbetares antagande och avskedande i 5 fall, om arbetets anordning i 10 fall samt om tolkning av avtal i 1 fall och andra spörsmål i 4 fall.

Beträffande *resultatet* kan meddelas, att av de 116 konflikterna 27 ledde till arbetets återupptagande på de av arbetsgivaren uppställda villkoren, 34 bilades i enlighet med arbetarnas fordringar och 46 avgjordes genom kompromiss, medan 9 konflikter äro oavgjorda eller måste betecknas som principiellt olösta.

En sammanställning av de avslutade konflikternas *orsaker och resultat* ter sig på följande sätt:

[1] Jfr ovan sid. 249 samt Soc. Meddel. 1913, s. 1027.

Huvudorsaker.	Resultat. Arbetsgivarens villkor.	Arbetarnas fordringar.	Kompromiss.	Olösta konflikter.	Summa.
Löneförhöjning	18	16	30	4	68
Lönesänkning	—	2	2	1	5
Andra lönefrågor	1	2	3	2	8
Föreningsrätten	—	1	—	—	1
Kollektivt avtal	—	4	—	1	5
Andra organisationsspörsmål	1	—	1	—	2
Arbetstiden	1	2	—	—	3
Personliga förhållanden	1	2	1	—	4
Arbetares avskedande	2	2	—	1	5
Arbetets anordning	1	2	7	—	10
Tolkning av avtal	1	—	—	—	1
Andra orsaker	1	1	2	—	4
Summa	**27**	**84**	**46**	**9**	**116**
Tillsammans under år 1912	49	25	42	—	116
» » » 1911	44	22	32	—	98
» » » 1910	35	20	20	1	76
» » » 1909	61	33	38	6	138
» » » 1908	94	80	115	13	302
» åren 1903—1907	290	393	389	76	1 148

I 16 fall medverkade *statens förlikningsmän* vid konflikters biläggande.

Arbetsinställelsernas fördelning på de *särskilda landsdelarna* framgår av nedanstående översikt:

Län.	Städer. Arbetsinställelser.	Städer. Arbetsgivare.	Städer. Arbetare.	Landsbygd. Arbetsinställelser.	Landsbygd. Arbetsgivare.	Landsbygd. Arbetare.	Hela antalet arbetsinställelser.	Hela antalet arbetsgivare.	Hela antalet arbetare.
Stockholms stad	3	32	309	—	—	—	**3**	**32**	**309**
» län	1	1	51	6	6	553	**7**	**7**	**604**
Uppsala län	—	—	—	7	7	731	**7**	**7**	**731**
Södermanlands län	1	1	20	2	2	141	**3**	**3**	**161**
Östergötlands län	4	4	132	2	2	60	**6**	**6**	**192**
Jönköpings län	1	4	67	—	—	—	**1**	**4**	**67**
Kronobergs län	1	3	7	2	2	34	**3**	**5**	**41**
Kalmar län	—	—	—	4	4	104	**4**	**4**	**104**
Gottlands län	1	2	5	—	—	—	**1**	**2**	**5**
Blekinge län	2	2	30	2	2	65	**4**	**4**	**95**
Kristianstads län	1	1	20	3	6	99	**4**	**7**	**119**
Malmöhus län	[1]8	20	[2]377	5	5	124	**13**	**25**	**501**
Hallands län	3	7	[3]191	1	4	9	**4**	**11**	**200**
Göteborgs och Bohus län	—	—	—	4	4	1 131	**4**	**4**	**1 131**
Älvsborgs län	3	3	169	3	3	51	**6**	**6**	**220**
Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Värmlands län	1	1	46	3	3	166	**4**	**4**	**212**
Örebro län	—	—	—	2	2	13	**2**	**2**	**13**
Västmanlands län	1	1	45	3	3	341	**4**	**4**	**386**
Kopparbergs län	1	1	7	5	14	421	**6**	**15**	**428**
Gävleborgs län	8	8	1 526	6	6	244	**14**	**14**	**1 770**
Västernorrlands län	2	17	94	8	8	973	**10**	**25**	**1 067**
Jämtlands län	1	5	20	2	2	233	**3**	**7**	**253**
Västerbottens län	—	—	—	1	1	68	**1**	**1**	**68**
Norrbottens län	—	—	—	2	2	823	**2**	**2**	**823**
Summa	**43**	**113**	**3 116**	**73**	**88**	**6 384**	**116**	**201**	**9 500**

Arbetsinställelserna föregingos i 52 fall av *förhandlingar* parterna emellan, under det att i 64 fall några dylika ej ägde rum.

[1] Härav en konflikt, för vilken antalet arbetare ej kan uppgivas.

[2] Häri ingå 8 arbetsgivare och 227 arbetare, berörda av den under rubriken Städer i Kristianstads län redovisade konflikten.

[3] Häri ingå 2 arbetsgivare och 5 arbetare, berörda av den under rubriken Landsbygd redovisade konflikten samt 1 arbetsgivare och 14 arbetare, berörda av den för städerna i Kristianstads län redovisade konflikten.

Arbetsinställelser, *påbörjade* under år 1913 inom olika näringsgrenar.

Näringsgrenar.	Antal arbetsinställelser, påbörjade under				Hela antalet arbetsinst.	Orsaker.			Resultat.				Känt högsta antal direkt berörda		Arbetsgivare: organisationer.		Arbetarnas organisationer.		Förlorade arbetsdagar. (Approx. uppg.)
	1:sta kvartalet.	2:dra kvartalet.	3:dje kvartalet.	4:de kvartalet.		Lönefrågor.	Organisationsspörsmål.	Andra orsaker.	Arbetsgivarens villkor.	Arbetarnasfordran.	Kompromiss.	Okänt eller oavgjort.	arb.-giv.	arbetare.	Helt eller delv. org.	Ej organiserade.	Helt eller delv. org.	Ej organiserade.	
Jordbruk	—	1	3	—	**4**	3	—	1	3	1	—	—	4	167	1	3	2	2	862
Skogsbruk	1	—	—	—	**1**	1	—	—	—	—	1	—	1	50	—	1	1	—	300
Gruvdrift	—	2	1	1	**4**	2	—	2	2	1	1	—	4	168	4	—	2	2	17 042
Annan brytningsind.	—	1	1	—	**2**	2	—	—	—	—	1	1	2	16	1	1	1	1	100
Bagerier m. m.	—	1	2	—	**3**	1	1	1	—	2	—	1	6	27	—	3	2	1	220
Sockerfabriker	—	—	—	1	**1**	1	—	—	—	1	—	—	1	30	1	—	—	1	90
Tobaksfabriker	—	—	1	—	**1**	—	—	1	—	—	1	—	1	96	1	—	1	—	1 554
Makaronfabriker	—	—	1	—	**1**	—	—	1	—	—	1	—	1	20	1	—	—	1	940
Charkuterier	—	—	1	—	**1**	1	—	—	—	—	—	1	1	5	—	1	1	—	144
Textilfabriker	1	1	—	1	**3**	1	—	2	2	1	—	—	3	48	2	1	—	3	107
Skrädderier	—	—	1	—	**1**	1	—	—	—	1	—	—	1	4	1	—	1	—	12
Skofabriker	—	—	1	—	**1**	—	—	1	—	—	1	—	1	25	1	—	1	—	50
Handskfabriker	—	—	—	1	**1**	1	—	—	—	—	1	—	10	261	1	—	1	—	23 750
Paraplyfabriker	—	—	—	1	**1**	1	—	—	1	—	—	—	1	8	1	—	—	1	100
Sågverk o. brädgårdar	5	9	7	—	**21**	17	2	2	2	5	14	—	22	3 601	13	8	15	6	76 650
Snickerifabriker m. m.	—	2	1	1	**4**	3	1	—	—	2	1	1	11	71	2	2	3	1	1 600
Trämassefabriker o. pappersbruk	2	6	—	1	**9**	5	—	4	—	2	6	1	9	1 160	9	—	5	4	29 900
Järn- o. stålverk	—	1	1	—	**2**	1	—	1	—	—	1	1	2	90	1	1	1	1	200
Järn- o. stålvarufabr.	3	—	—	—	**3**	2	—	1	1	—	1	1	7	394	2	1	2	1	48 190
Bleck- o. plåtslagerier	—	1	—	—	**1**	1	—	—	—	—	1	—	1	20	1	—	1	—	240
Mekaniska verkstäder	1	1	2	—	**4**	1	—	3	2	1	1	—	4	319	4	—	2	2	4 865
Instrumentfabriker	—	1	—	—	**1**	1	—	—	—	1	—	—	1	4	1	—	1	—	56
Stenhuggerier	—	2	—	3	**5**	3	1	1	—	4	—	1	6	124	1	4	5	—	2 940
Tegelbruk	—	3	1	—	**4**	4	—	—	1	2	1	—	4	71	1	3	2	2	200
Glasbruk	—	1	—	—	**1**[1]	1	—	—	—	1	—	—	1	17	—	1	1	—	1 700
Kakelfabriker	—	1	—	—	**1**	—	1	—	—	1	—	—	1	9	—	1	1	—	236
Tvålfabriker	—	1	—	—	**1**	1	—	—	—	—	1	—	1	26	—	1	1	—	78
Husbyggnad	2	5	5	3	**15**	13	1	1	4	4	7	—	56	1 011	9	6	10	5	17 530
Måleri o. glasmästeri	—	—	3	—	**3**	3	—	—	—	2	1	—	22	111	1	2	2	1	2 892
Väg- o. vattenbyggnad	—	2	4	4	**10**	6	—	4	5	1	3	1	10	876	7	3	8	2	56 900
Handel o. varulager	1	—	—	—	**1**	1	—	—	—	—	1	—	1	16	—	1	1	—	168
Lastning o. lossning	1	1	2	—	**4**	2	1	1	4	—	—	—	4	641	4	—	3	1	11 845
Järnvägar	—	1	—	—	**1**	1	—	—	—	1	—	—	1	14	—	1	1	—	56
Summa	**17**	**44**	**38**	**17**	**116**	**81**	**8**	**27**	**27**	**34**	**46**	**9**	**201**	**9 500**	**71**	**45**	**78**	**38**	**301 517**

[1] Lockout.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete (forts.).

27. Under arbete med dikesgrävning i en kronopark blev en arbetare av ett sprängskott så svårt skadad, att han avled efter två timmar. Åsyna vittne till olyckan fanns ej, men man har anledning antaga, att sprängskottet brunnit av för tidigt. Tillskyndande arbetare funno den förolyckade strax efter skottets avlossande liggande på kanten till det påbörjade diket, på vars botten fanns det nyss förut splittrade stenblocket. Han hade fått hela ansiktet, halsen och bröstet sönderslagna samt högra handen avsliten. Den förolyckade, som hade dikningsarbetet på ackord, var känd som en duktig bergsprängare, men ansågs av sina arbetskamrater vara för säker utav sig och tämligen oförsiktig vid handhavandet av sprängämnen.

28. En arbetare vid en trämassefabrik blev under arbete med upphissning av kalksten träffad i huvudet av en nedfallande sten, varvid döden ögonblickligen följde. Kalkstenen uppfraktades, lastad i en låda, medelst ett vindspel och urlastades å en plattform, anbragt på 15 m. höjd ovan marken runt omkring tvenne s. k. syretorn. Därvid råkade en skarpkantad sten, vägande c:a 5 kg., att vid urlastningen glida över plattformens kant och falla ned på den förolyckade, som av någon anledning just då flyttat sig från sin arbetsplats till en plats belägen utanför det område å marken, som skyddades av ovannämnda plattform. Yrkesinspektören har med anledning av det inträffade ålagt arbetsgivaren att förse samtliga plattformar med ordentliga golv och räcken, att anordna styrlister eller dylikt för hisskorgarna, att inhägna hålen för korgarna i plattformens golv, att anordna handräcken vid stegar samt att vid de tillfällen vintertid, då stegar och plattformar äro nedisade, förbjuda arbetet vid tornen tills isen avlägsnats.

29. Vid en cellulosafabrik inträffade en explosion i en sodasmältugn, varvid en arbetare, som var sysselsatt med inmatning av soda i ugnen, träffades av en tegelsten från skorstenen, som delvis raserades av explosionen, med den påföljd att han förlorade medvetandet och föll genom inmatningsöppningen ned i ugnen. Han blev strax efteråt utdragen av en tillskyndande kamrat, men hade under den korta tiden hunnit bliva så illa bränd, att han avled efter en kort stund. Om orsaken till explosionen har ingen bestämd uppgift kunnat lämnas, men synes det, som om den av överingenjören lämnade förklaringen vore väl grundad. Den genom infyllningsöppningen inträdande luften torde bildat en explosiv blandning med gaserna från en bredvid liggande sodaugn, vilka gaser därpå antänts av lågor från den senare och därvid förorsakat explosionen. Till förebyggande av liknande olycksfall har yrkesinspektören föreslagit arbetsledningen att täcka inmatningsöppningen medelst ett gallerverk.

30. En arbetare, som var sysselsatt med avläsning av instrumenten i transformatorrummet i en mekanisk verkstad anträffades i döende tillstånd av tillskyndande kamrater, vilka tillkallats av hans skrik. Han låg då framför instrumenttavlan med knäna något hopvikta, vilken omständighet ingav kamraterna den tanken att han dödats av elektrisk ström. Vid polisundersökningen kunde ej med säkerhet fastställas, huruvida den förolyckade dödats av elektrisk ström. Dennas spänning var visserligen relativt låg (400 volt), men da den förolyckade under flera dagar klagat över illamående och t. o. m. samma dag, olyckan inträffade, intagit två aspirinpulver mot en svår huvud-

värk, torde man kunna misstänka, att han på grund av nedsatta fysiska krafter (t. ex. försvagad hjärtverksamhet) var särdeles känslig för elektrisk ström.

31. En arbetare i en trätoffelfabrik var sysselsatt med smörjning av ett lager, tillhörande huvudaxelledningen i fabriken, och blev därvid indragen i ledningen genom att den ena blusärmen, vilken var trasig, virades omkring axeln, med den påföljd att han ådrog sig så svåra skador att döden kort därefter följde under transporten till lasarettet. Ingen var närvarande, när olyckan skedde, men det kan med säkerhet antagas att förloppet varit det ovan skildrade. Axeln, som var belägen på 270 cm:s avstånd från golvet, var oskyddad, och den skadade hade för att nå densamma använt stege. Arbetsgivarens uppgift, att arbetarna förbjudits att smörja i gång varande axelledningar och dylikt, förnekades av den förolyckades kamrater.

32. Under arbete med rengörning av däcket å en under byggnad varande ångare råkade en arbetare snava mot en s. k. däcksbult med den påföljd, att han störtade ned genom en icke kringgärdad däcksöppning och slog ihjäl sig mot fartygets botten. Olyckan får delvis tillskrivas den förolyckades egen oförsiktighet, då däcket var väl upplyst och han själv bar sin handlampa, dessutom visste han mycket väl att öppningen fanns.

33. Två hamnarbetare, som voro sysselsatta med pråmhalning, föllo därvid i vattnet och den ena av dem drunknade. Pråmen halades i sidled mot kajen, och då en bogserbåt, dragande en annan pråm, skulle passera mellan den förstnämnda pråmen och kajen, släckte den förolyckade och hans kamrat på förhalningstrossen, så att bogserbåten skulle kunna gå fri över trossen. Den bogserade pråmen gjorde därvid en gir och stötte till den förstnämnda pråmen, så att arbetarna föllo i vattnet med ovannämnda påföljd.

34. En arbetare, som jämte tre kamrater var sysselsatt med brunnsborrning, blev därvid dödad genom olyckshändelse. Vid arbetet användes en s. k. säckborr, vilken vreds runt medelst en vertikalt stående rälsskena, å vilken ett svängjärn av 2 m. diameter var anbragt och fastlåst medelst en hasp. Avståndet från svängjärnet till själva borren var c:a 17 m. Vid olyckstillfället inträffade, att när borren, som ofta hände, tog hårt i hålets botten, uppstod en avsevärd vridningsspänning i rälsskenan, och när denna var som störst, slant haspen upp, varvid svängjärnet lossnade. Vid skenans plötsliga återgång greps svängjärnet av skenan, varvid de fyra arbetarna kastades runt uppe på den 2·5 m. höga plattform, på vilken de stodo under borrningen. Två föllo till marken utan att skada sig, den tredje blev hängande i den omgivande träkonstruktionen, också utan skador, varemot den fjärde i fallet slog huvudet mot något hårt föremål, så att döden omedelbart följde. Arbetsgivaren har nu låtit sätta en tvärsprint för ovannämnda hasp samt beslutat utöka plattformen och uppsätta ett räcke omkring densamma.

35. En arbetare hos ett trävarubolag, vilken var sysselsatt med hökörning, återfanns av några kamrater liggande död under det stjälpta hölasset. Huru själva olyckan tillgått kan icke bestämt sägas, då intet ögonvittne fanns.

36. En arbetare vid ett järnverk, som var sysselsatt med påläggning av en maskinrem, blev därvid indragen i en axelledning och skadade sig så svårt, att döden följde efter ungefär 4 timmar. Olyckan inträffade vid valsverket, som jämte ett tillhörande saxverk drevs av en ångmaskin uppställd i ett särskilt tillbyggt, avskilt maskinrum. Remmen till saxverket hade slirat utav på grund av att ämnet, som skulle klippas, hade blivit så kallt, att saxen ej orkade bita av detsamma. Två försök att pålägga remmen misslyckades, och när den förolyckade skulle försöka för tredje gången, fastnade

blusen i en krysskil å valsverkets huvudaxel varvid han drogs runt och slog benen upprepade gånger mot en av huvudaxelns lagerbockar. Bud sändes till maskinrummet för avkoppling av valsverket, men på grund av valsverkssvänghjulets stora tyngd (28 ton) fortfor axeln att rotera c:a 5 minuter efter avstängningen. Order har utfärdats till arbetarna att avstanna eller åtminstone sakta gången av valsverket vid rempåläggningar. Yrkesinspektören har med anledning av olyckan föreslagit uppsättande av signalanordning från smedjan till maskinrummet samt inklädande av alla utstående kilar.

Kortare meddelanden.

— Socialförsäkring. —

Statsbidragen till sjukkassorna. Börringe sjuk- och begravningskassa, som den 31 maj 1911 registrerats enligt lagen om sjukkassor den 4 juli 1910, hade hos K. Kommerskollegium anhållit, att till kassan måtte utbetalas statsbidrag för år 1912. I enlighet med den dittills av K. Kommerskollegium tillämpade tolkningen av kungl. kungörelsen angående statsbidrag åt sjukkassor den 4 juli 1910 beräknade Kollegium vid utanordnandet av det sökta statsbidraget den del därav, som skall utgå i förhållande till antalet medlemmar i kassan, endast för det antal hela månader, kassan under år 1911 varit registrerad enligt nya sjukkasselagen.

Kassan, som under den tidigare delen av år 1911 varit registrerad enligt lagen om sjukkassor den 30 oktober 1891, höll före, att det för beräknande av berörda del av statsbidraget borde vara likgiltigt, huruvida kassan varit registrerad enligt den äldre eller nyare lagen samt anförde besvär hos Kungl. Maj:t.

Kungl. Maj:t har sedermera meddelat utslag i anledning av de anförda besvären och därvid förklarat, att sjukkassa, som varit registrerad under hela det år, som närmast föregår året, för vilket statsbidrag sökes, må kunna åtnjuta statsbidrag i förhållande till antal medlemmar oavkortat, oberoende av om kassan under föregående året hela tiden varit registrerad efter nya sjukkasselagen eller under hela året eller någon del därav enligt den äldre lagen.

På grund av ovanberörda Kungl. Maj:ts beslut hava hittills förutom Börringe sbk. jämväl fyra andra sjukkassor, nämligen Sällskapet H. V:s sbh.-k i Uppsala, Gullöfors bruks arbetares sbh.-k. Hammarlövs sbk. och S:t Köpinge sbk., efter gjorda framställningar beviljats tilläggsbidrag till för år 1912 tidigare uppburet statsbidrag.

I skrivelse till Kungl. Maj:t hade styrelsen för Västra Eds sjuk- och begravningskassa, vilken kassa den 18 november 1912 registrats enligt lagen om sjukkassor den 4 juli 1910, anhållit, att, ehuru den kontanta sjukhjälp kassan under år 1912 meddelat icke uppgått till 90 öre för sjukdag, Kungl. Maj:t måtte medgiva, att kassan, som förut varit registrerad enligt lagen om sjukkassor den 30 oktober 1891, måtte för år 1913 komma i åtnjutande av statsbidrag, såsom om den varit registrerad enligt sistnämnda lag.

Efter inhämtande av K. Socialstyrelsens utlåtande fann Kungl. Maj:t icke skäl att till ansökningen lämna bifall.

Riksförsäkringsanstalten har under årets första kvartal utfärdat nya försäkringsbrev och förnyelsekvitton å förut gällande försäkringar för ett provisionellt antal arbetare av 85 362. Under samma tid hava 2 630 olycksfall anmälts till anstalten, till begravningshjälp för 9 dödsfall har utanordnats 540 kronor, för livräntor åt änkor och barn samt invalida arbetare har utanordnats 81 876: 62 kronor samt för sjukhjälpsersättningar 79 201: 52 kronor, tillsammans 161 618: 14 kronor. Antalet inköpta livräntor under nämnda period har utgjort 16. Utlåtanden, som enligt § 15 av lagen den 5 juli 1901 begärts av arbetsgivare och arbetare samt domstol eller annan myndighet angående invaliditetsgrad för skadad arbetare, hava avgivits i 114 fall, och hava, sedan anstalten började sin verksamhet, dylika utlåtanden avgivits uti sammanlagt 4 022 fall.

Fredsslutet mellan läkare och sjukkassor i Tyskland. Den mångåriga striden mellan Tysklands läkare- och sjukkasseorganisationer fick den 23 december 1913 sin avslutning genom en av statssekreteraren för inrikes ärenden, d:r Delbrück, förmedlad överenskommelse.

Det var också en tvingande nödvändighet att till den 1 januari i år, då den nya socialförsäkringslagen skulle träda i kraft och medföra en betydlig utvidgning av de grupper, åt vilka sjukkassorna förmedla läkarvård, åvägabringa en uppgörelse i den på sista tiden skarpt tillspetsade striden. Då en överenskommelse knappast skulle kunna komma till stånd utan statsmakternas verksamma mellankomst, vände sig framstående representanter för Tysklands medicinska fakulteter till inrikesministeriet, med begäran att från detsamma initiativ till medling skulle tagas.

På kallelse av d:r Delbrück sammanträdde så dagarna närmast före jul i Berlin representanter för såväl de olika sjukkasseorganisationerna — yrkes- och ortskasseförbunden samt Tysklands allmänna sjukkasseförbund — som för läkarnas sammanslutningar, det s. k. »Leipziger Verband» (Verband deutscher Ärzte zur Wahrung ihrer wirtschaftlichen Interessen) samt Deutscher Ärztevereinsbund. I förhandlingarna deltogo därjämte, utom representanter för de officiella myndigheterna, även företrädare för de medicinska fakulteterna vid de tyska universiteten. Sjukkasseförbundens representanter voro befullmäktigade att å sina respektive organisationers vägnar avsluta överenskommelse. Däremot måste det eventuella avtalet för att vinna giltighet underställas »Leipziger Verband»:s styrelse för stadfästelse, ävensom föreläggas vederbörande förbundsregeringar till godkännande, i den mån det påfordrade dessas medverkan för sitt genomförande.

Redan efter tvenne dagars förhandlingar uppnåddes enighet om ett avtal, för vars huvudpunkter skall redogöras i det följande. Sedan den preussiska regeringen den 27 december biträtt avtalet, godkändes detsamma den 28 i samma månad av »Leipziger Verband»:s styrelse (fullkomligt enhälligt) samt med stor majoritet även av dess för ändamålet inkallade representantförsamling.

Enligt avtalet skola endast de läkare vara berättigade att idka sjukkassepraktik, som anmält sig till införande i ett särskilt register, vilket skall föras av vederbörande lokala socialförsäkringsmyndighet (Versicherungsamt) eller eventuellt av annan myndighet. När en sjukkassa anställer läkare, utses denne gemensamt av en representant för sjukkassorna och en representant för de i registret införda läkarna i enlighet med av vederbörande centrala socialförsäkringsmyndighet (Oberversicherungsamt) godkända föreskrifter. Kan enighet ej uppnås, slites tvisten av en skiljenämnd, bestående av lika antal medlemmar för sjukkassor och läkare med en statens ämbetsman som ordförande.

Om på grund av avtal ej alla i registret upptagna läkare få anlitas av medlemmarna i en sjukkassa eller i ett för läkarvårdens bestridande bildat sjukkasseförbund, måste av kassan (eller förbundet) så många läkare anställas, att minst en läkare finnes på 1 350 eller, om även medlemmarnas familjer äro berättigade till läkarvård på kassans bekostnad, en på 1 000 medlemmar.

Den ersättning, läkarna äga uppbära för sitt arbete, bestämmes genom särskilda avtal. Vid uppgörandet av dessa avtal skall hänsyn tagas till såväl de lokala förhållandena som vederbörande kassas ekonomiska bärkraft och läkarnas anspråk på skälig gottgörelse. Förslag till avtal uppgöres av ett utskott, tillsatt av samtliga inom området för ett »Versicherungsamt» verksamma sjukkassor och de läkare inom samma område, som äga rätt att utöva sjukkassepraktik. Avtalet träffas mellan den enskilda sjukkassan å ena sidan och den enskilda läkaren å den andra; och får giltigheten av detsamma icke göras beroende av någon annan organisations godkännande än det nyssnämnda avtalsutskottet, i vilket endast sjukkassepraktik utövande läkare få vara ledamöter.

Uppnås ej enighet om avtalet, går saken till skiljedom.

Beträffande det system för läkarvårdens bestridande som i det särskilda fallet skall tillämpas (fritt läkareval eller fast anställda sjukkasseläkare) gäller, att ändring i de bestående förhållandena skall äga rum, om båda parterna äro härom eniga eller om eljest viktiga skäl för en förändring anses föreligga. Äro ej parterna eniga om förefintligheten av viktiga skäl för en ändring, avgöres tvisten av en skiljenämnd. Motsätta sig de hos en sjukkassa anställda läkarna ändring av läkarvårdssystemet, kan dylik ändring likväl genomföras, om majoriteten av läkarna i avtalsutskottet skänker sitt godkännande åt en dylik åtgärd.

Slutligen skola alla tvistigheter rörande tillämpningen av detta avtal avgöras genom skiljedom.

Under den föregående striden mellan läkare och sjukkassor hade sjukkassorna å vissa orter — Breslau, Stettin, Düsseldorf och Elbing — inkallat läkare från andra orter och engagerat dessa för

bestridande av läkarvården inom vederbörande kassor. Frågan huru med de sålunda anställda läkarna skulle förfaras var synnerligen svårlöst. Emellertid uppnåddes enighet om, att de avtalsslutande parterna skulle bemöda sig att snarast möjligt söka anställa dessa läkare å annan ort. Skadestånd eller understöd, som eventuellt kommer att utgå till dessa läkare, skulle gäldas av »Leipziger Verband», dock under förutsättning, att samtliga sjukkassor ökade läkararvodet med 5 Pf. pr år och medlem, med vilket tillskott hälften av kostnaderna ifråga skola betäckas.

Den sålunda mellan läkare och sjukkassor träffade överenskommelsen, vilken till en början kommer att gälla i 10 år, från 1 januari 1914 räknat, kom till stånd för sent, för att på grundval därav definitiva avtal skulle kunna ingås före detta års ingång. I allmänhet har man ordnat saken interimistiskt på det sätt, att läkarna förpliktigat sig att vårda kassornas sjuka medlemmar under förutsättning, att ett blivande avtal erhölle retroaktiv verkan.

(Soziale Praxis och Deutsche Krankenkassenzeitung.)

— Arbetsmarknad och arbetslöshet. —

Arbetsmarknaden i England under februari 1914. Arbetstillgången var i stort sett god. Vid kolgruvorna samt inom maskin- och skeppsbyggnadsindustrierna härskade fortfarande gynnsamma konjunkturer, och läget inom byggnadsindustrien hade såsom vanligt vid denna årstid undergått en avgjord förbättring. Även inom flertalet av de övriga viktigare industrierna hade arbetstillgången förbättrats.

Arbetsförmedlingsanstalterna rapportera alltjämt efterfrågan på arbete inom skeppsbyggnadsindustrien. Inom beklädnadsindustrien och vid tvättanstalterna var tillgången på kvinnlig arbetskraft otillräcklig.

Jämfört med de höga konjunkturerna vid samma tid föregående år visade sig i allmänhet någon försämring av arbetsmarknaden. Inom maskinindustrien var arbetstillgången otillräcklig och läget inom skeppsbyggnadsindustrien karakteriseras av en svag tillbakagång. Antalet i gång varande masugnar var betydligt mindre än i februari 1913 och man kunde konstatera nedåtgående konjunkturer inom textilindustrien, särskilt inom ylle- och linneindustrierna. Å andra sidan hade arbetsmarknaden förbättrats inom byggnads- och tegelindustrierna.

Lönerna inom malmförädlingsindustrien fortforo att sjunka och, fastän en svag uppåtgående rörelse ännu gjorde sig märkbar inom andra industrier, var dock den nedåtgående tendensen förhärskande.

Antalet arbetslösa inom yrken, som inbegripas under den nya arbetslöshetsförsäkringslagen, var 4·4 % i slutet av februari mot 5·5 % i slutet av januari och 4·4 % i slutet av februari 1913.

Fackorganisationer med 976 988 medlemmar (bortsett från i strejker och lockouter invecklade samt sjuka och överåriga) rapporterade 22 726 eller 2·3 % av medlemsantalet såsom arbetslösa vid slutet av februari 1914 mot 2·6 % vid slutet av januari samma år och 2·0 % vid utgången av februari 1913.

Under veckan före den 21 februari 1914 hade, enligt inkomna svar från arbetsgivare med tillhopa 410 310 arbetare, konstaterats en ökning av 0·2 % av antalet sysselsatta arbetare och 1·6 % av den utbetalda lönesumman jämfört med förhållandena en månad tidigare. I jämförelse med motsvarande tid föregående år hade antalet sysselsatta arbetare minskats med 1·3 % och det utbetalda lönebeloppet med 1·1 %.

(Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Frankrike under februari 1914. På grund av den mildare väderleken under februari månad hava en del större arbeten i vingårdarna kunnat komma till utförande, vilket medfört en betydlig minskning av arbetslösheten bland vinodlingsarbetarna i södra Frankrike. Bland skogsarbetarna är läget fortfarande bättre än föregående år vid samma tid. Bland trädgårdsarbetarna i trakten omkring Paris har icke försports någon förändring av konjunkturerna.

Inom textilindustrien är alltjämt arbetstillgången tillfredsställande, under det att inom metallindustrien den nedgång, som utmärkte föregående månad, ytterligare skärpts. Arbetstillgången är

riklig inom den grafiska industrien. Inom byggnadsfacket har arbetet börjat upptagas i stor utsträckning. Vad beträffar läderindustrien, har arbetslösheten nästan fullständigt upphört.

Bland 982 arbetarorganisationer, som besvarat de månatliga förfrågningarna angående arbetsmarknadens läge och arbetslösheten under februari 1914, hava 738 med 246 519 medlemmar uppgivit antalet arbetslösa till 10 074, eller 4·1 %, inberäknat gruvarbetarna i Pas-de-Calais, och 4·5 % utan inberäknande av dessa arbetare. Motsvarande siffra för närmast föregående månad var 5·9 % och för februari 1913 6·6 %.

Arbetstillgången under februari 1914 har i jämförelse med januari månad angivits såsom rikligare av 26 % av de redovisande fackorganisationerna, omfattande 16 % av de organiserade arbetarna, såsom oförändrad av resp. 53 och 68 % samt såsom mindre riklig av resp. 21 och 16 %.

På frågan: »Anser ni läget på arbetsmarknaden vara tillfredsställande för årstiden?» hava 589 arbetarorganisationer med 137 130 medlemmar svarat jakande och 241 med 111 962 medlemmar nekande.

(Bulletin du Ministère du Travail.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under februari 1914. Arbetsmarknadens läge har visserligen förbättrats för några säsongindustrier, såsom varje år brukar vara fallet vid denna tid; för flertalet av de större industrierna märktes dock ingen förändring av det i huvudsak icke tillfredsställande läget.

Vid stenkolsgruvorna i Ruhrdistriktet rådde alltjämt ogynnsamma förhållanden, arbetstillgången var till och med mindre än föregående månad. De schlesiska gruvorna visade också en allmän nedgång gent emot januari månad, särskilt i Oberschlesien, där flera skift måste inställas. Även vid brunkolsgruvorna inträdde depression. Vid järngruvorna var arbetstillgången god. Inom tackjärnsindustrien förnimmas däremot klagomål över brist på arbete. För de till stålverksförbundet hörande verken meddelas, att en ringa förbättring av läget inträtt i synnerhet för smidesjärn. Flera stål- och valsverk fingo dock inställa ett och annat skift; särskilt i Westfalen rådde god tillgång på arbetskraft. Maskinindustrien hade i allmänhet icke tillräcklig sysselsättning. Inom lokomotivverkstäderna var på vissa håll en ringa försämring märkbar. Automobilverkstäderna voro ännu väl försedda med beställningar, emellertid föreligga även här meddelanden om försämrade konjunkturer. Läget inom elektriska industrien beskrives såsom något under det normala. Kemiska industrien hade god tillgång på arbete; tillbudet av arbetskrafter var i allmänhet rikligt. Vad textilindustrien beträffar, så klaga bomullsspinnerierna och -väverierna över ogynnsamma konjunkturer. En del industrier, såsom bryggeriindustri och sjöfart, hava gynnsamt påverkats av den begynnande varmare årstiden. Inom byggnadsfacket rådde i allmänhet ännu icke tillräcklig sysselsättning; blott från några orter rapporteras förbättring i jämförelse med föregående månad. På arbetskrafter var det såsom förut överflöd.

Enligt uppgift från sjukkassorna ökades antalet i arbete varande medlemmar från den 1 februari till den 1 mars med inalles 231 875 medlemmar eller med omkring 3·43 %. För manliga medlemmar motsvarade ökningen 3·30 %, för kvinnliga 3·69 %.

Arbetslösheten minskades ibland de rapporterande förbundens medlemmar — en årligen återkommande företeelse — men hade dock betydligt större omfattning än i februari 1913. Bland 1 977 713 medlemmar, tillhörande 45 fackförbund, voro under februari 1914 3·7 % arbetslösa gent emot 4·7 under sistlidna januari samt 2·9 i februari 1913.

Enligt arbetsförmedlingsanstalternas uppgifter kommo under februari 1914 på 100 lediga platser för män 218 arbetssökande mot 234 närmast föregående månad och 190 under februari 1913. För kvinnor voro motsvarande siffror 97, 105 och 91. Enligt dessa uppgifter har läget på arbetsmarknaden som vanligt förbättrats gent emot januari månad, men är ogynnsammare än i februari 1913.

(Reichsarbeitsblatt.)

Arbetslöshetsförsäkringen i Tyskland. Frågan om försäkring mot arbetslöshet är f. n. föremål för stort intresse i Tyskland. Bayerns exempel att med statens medel befordra den kommunala arbetslöshetsförsäkringen tyckes mana andra stater till efterföljd. Sålunda har nyligen Württembergs andra kammare uppfordrat regeringen att följa efter på den inslagna vägen och

lämna statsbidrag åt kommuner, som på lämpligt sätt ordna understödjandet av arbetslösa. Även i Baden göra sig inom representationen strävanden i liknande riktning gällande. I Sachsen har lantdagens andra kammares lagutskott beslutat hemställa till regeringen, att den måtte i ett tillägg till budgeten äska medel till understöd åt arbetslösa, och i Hessen har andra kammarens finansutskott beslutat anhålla, att regeringen ville lämna lantdagen meddelande om, huru frågan om arbetslöshetens bekämpande f. n. stode. Majoriteten i den preussiska lantdagens andra kammare däremot är ännu främmande för tanken på arbetslöshetsförsäkring. Problemet ställer sig ock för Preussen med dess ofantliga arbetarstam, lantarbetarnas stora inflyttning till städerna och massinvandringen av utländska arbetare betydligt mera invecklat än för de mindre staterna. Senaten i Bremen anser likaledes omöjligt införa en dylik försäkring därstädes och har i ett digert utlåtande meddelat orsakerna härtill.

Vad den kommunala arbetslöshetsförsäkringen beträffar (jfr. »Meddel.» årg. 1913, s. 337; årg. 1914, s. 140 ff.), kan nämnas, att Hanau beslutat införande av dylik försäkring f. o. m. januari månad i år. En av staden Elberfeld tillsatt kommitté har förordat en dylik, försåvitt nämligen överenskommelse kan träffas med grannstaden Barmen. I Wiesbaden har en av staden för frågan tillsatt kommitté förordat Kölnersystemets införande, dock med vissa av de lokala förhållandena betingade modifikationer. (Soziale Praxis.)

Arbetslösheten i Frankrike år 1913.[1] Som bekant har Bulletin de l'Office du Travail allt sedan sin tillkomst publicerat en månatlig statistik rörande arbetslösheten, grundad på uppgifter, som lämnats av fackföreningarna. Den 15:de i varje månad utsändes till de ifrågavarande organisationerna ett formulär, vari bland annat begäres upplysning angående det antal arbetare, som vid visst datum tillhörde organisationen, och huru många av dessa arbetare som då voro utan arbete eller anställning. Såsom arbetslös får icke den räknas, som på grund av sjukdom eller strejk saknar anställning.

Antalet organisationer, vilka besvarat de båda frågorna, uppgick år 1913 till 740 mot 814 år 1912 och 912 år 1911. Medlemmarnas antal belöpte sig till 228 634 med inberäknande av gruvarbetarna i Pas de Calais, men frånsett dessa senare, vilka ej komma att medräknas i det följande, till 208 335 mot 210 618 under år 1912.

Beträffande de nämnda organisationernas gruppering på olika yrken, äro textilindustri (17·1 % år 1913) och handel dominerande. Fördelningen på de olika yrkesgrupperna har bibehållit sig i det närmaste oförändrad år från år, varför en jämförelse är möjlig mellan arbetslösheten under år 1913 och föregående år.

Följande tablå visar såväl de månatliga som årliga procenttalen arbetslösa, dels för åren 1912 och 1913, dels för perioderna 1904—1908 och 1908—1912.

	Samtliga organisationer.				Organisationer, tillhörande handel och industri.			
	1904—1908.	1908—1912.	1912.	1913.	1904—1908.	1908—1912.	1912.	1913.
Januari	11·0	9·6	8·2	6·4	10·5	8·8	7·7	5·3
Februari	10·5	10·6	8·2	6·6	10·1	10·3	7·9	5·8
Mars	9·8	7·8	6·0	7·5	9·2	7·3	5·6	7·0
April	8·9	6·9	7·2	7·4	7·9	6·4	5·9	6·9
Maj	9·1	6·9	5·5	4·7	8·7	6·7	5·3	4·4
Juni	8·4	5·9	5·8	4·3	8·2	5·6	5·7	4·1
Juli	7·7	5·9	4·9	5·3	7·7	5·5	4·8	5·2
Augusti	8·8	6·1	5·4	4·9	7·7	5·3	5·0	4·3
September	7·6	6·0	4·3	4·2	7·0	5·3	4·4	3·9
Oktober	9·5	6·9	5·1	3·9	8·0	5·7	4·7	3·3
November	9·7	7·2	5·7	4·3	8·0	5·8	4·6	3·9
December	10·2	7·5	5·5	4·5	8·9	6·1	4·8	4·2
Hela året	9·4	7·3	6·1	5·2	8·6	6·6	5·6	4·9

[1] Jfr »Medd.», årg. 1913, sid. 267.

Såsom framgår av tablån har arbetslösheten varit i ständigt sjunkande under de senare åren. Läget har under år 1913 alltmera förbättrats, särskilt gäller detta byggnads-, textil- och läderindustrierna, vilkas svaga arbetslöshetssiffra icke varit utan inflytande på det allmänna medeltalet. Den största arbetslösheten inträffade i januari och februari; under år 1913 var detta maximum dock framskjutet till mars.

Arbetslöshetens fördelning på olika yrkesgrupper framgår av följande tal, varvid för jämförelse medtagits arbetslöshetssiffrorna under ej endast år 1913 utan jämväl under år 1912 samt perioderna 1904—1908 och 1908—1912.

Yrkesgrupper.	Antal arbetslösa i % av samtliga arbetare.			
	1904—1908.	1908—1912.	1912.	1913.
Jordbruk	17·5	7.8	6·7	6.6
Skogsbruk	17·2	17·8	15·5	13·0
Närings- och njutningsämnesindustri	14·4	9·1	7·4	11·5
Läderindustri	28·5	21·8	19·2	11·1
Grafisk industri	3·5	2·2	2·0	2·3
Textilindustri	7·7	6·4	5·9	4·4
Träindustri	13·2	8·6	6·1	4·5
Metallindustri	3·7	3·8	2·7	2·5
Byggnadsindustri	16·5	11·1	10·2	4·2
Handel (affärsanställda)	3·2	1·7	1·3	4·3
Samtliga yrkesgrupper	9·4	7·3	6·1	5·2

Inom vissa av dessa yrkesgrupper äro variationerna till synes oberoende av den allmänna tendensen; så är fallet inom jordbruket, skogsbruket, närings- och njutningsämnesindustrien, den grafiska industrien och byggnadsverksamheten. Dessa yrkesgrupper hava därför gjorts till föremål för en särskild undersökning.

För samtliga arbetare inom jord- och skogsbruket var arbetslösheten mindre under år 1913 än under såväl år 1912 (6·6 % mot 6·7 % inom jordbruket och 13·0 % mot 15·5 % inom skogsbruket) som perioderna 1904—1908 och 1908—1912. Hos skogsarbetarna nådde arbetslösheten sitt minimum i juli och augusti vid tiden för skördearbetet och sitt maximum i november och januari före skogsavverkningen under den kalla årstiden. Undantagsvis var arbetslösheten under år 1913 obetydlig i december.

Vad jordbruksarbetarna beträffar, är arbetslöshetssiffran framför allt influerad av arbetsförhållandena inom södra vindistriktet. Arbetarna inom detta distrikt utgöra nämligen 53 % av samtliga under jordbruksgruppen redovisade arbetare, men lämna ända till 92 % av gruppens arbetslösa. Största arbetslösheten synes i allmänhet hava varit rådande under fjärde kvartalet år 1913, särskilt under oktober och november (för vinodlingsarbetarna resp. 20·1 och 19·4 %). Häftigt regn, översvämningar och snöfall fördröjde arbetet vid vingårdarna inom söderns vindistrikt. Under juni och juli nödvändiggjorde de av fuktigheten förorsakade kryptogama sjukdomarna svavlingsarbeten, vilket hade en livlig verksamhet till följd, däremot ökades åter arbetslösheten i augusti på grund av torkan. Den årliga arbetslösheten har varit något större under år 1913 (11·1 %) än under år 1912, eljest har den ständigt förminskats sedan år 1907.

Textil- och metallindustrierna äro de två franska industrier, som sysselsätta de flesta arbetarna. Enligt den sista statistiken rörande yrkesinspektionen skulle, utav inalles 4 360 761 inom industri och handel sysselsatta personer, 683 000 arbetare komma enbart på textilindustrien och 603 706 på metallindustrien. Det är också inom dessa industrier, som fluktuationerna inom det ekonomiska livet äro mest kännbara. Inom textilindustrien var förbättringen mycket märkbar under sista året. Under varje månad med undantag av juli var arbetslösheten sålunda under år 1913 mindre än under motsvarande månad år 1912 eller perioderna 1904—1908 och 1908—1912. Inom metallindustrien var arbetstillgången under 1913, frånsett januari, februari och april, större än närmast föregående år. Månadsmedeltalet varierade mellan 1·0 och 4·1 % år 1913 mot 1·9 och 4·8 % år 1912. Även under de förut omnämnda perioderna var arbetslösheten större än under det sist förflutna året.

Byggnadsverksamheten har varit ovanligt livlig. Störst var arbetslösheten i januari, februari och mars, minst under tiden juli—november.

Inom den grafiska industrien har arbetslösheten ständigt förminskats sedan 1903; den uppgick nämligen till 5·3 % sistnämnda år, men hade år 1911 gått ned till 1·8 %, varefter procenttalet för åren 1912 och 1913 ånyo stigit till 2·3. Inom detta yrke varierar dock arbetslösheten relativt obetydligt från år till år.

Vad de affärsanställda beträffar, så är att märka, att det antal föreningar, som besvarat frågeformulären, varierat mycket under olika år. Sålunda belöpte sig medlemsantalet i ifrågavarande föreningar under år 1907 till 10 500, år 1908 till 19 000, 1909 till 26 000, 1910 till 27 500, 1911 till 28 000, 1912 och 1913 till 27 000. Arbetslösheten hade här gått ned från 1·9 % år 1909 till resp. 1·4 och 1·3 % under åren 1911 och 1912 för att därpå under år 1913 stiga till 4·3 %. Denna stegring beror emellertid uteslutande på en mycket stor arbetslöshetskvot under senare delen av året inom ett betydande parisiskt handelsresandesyndikat. Nämnda stegring hade till följd en höjning av arbetslösheten inom handelsgruppen från 1·1 % under april, maj och juni till 8·4 à 9·5 % under de tre därpå följande månaderna. Bortsett från denna förening torde emellertid procenttalet arbetslösa icke vara större år 1913 än under det synnerligen gynnsamma året 1912.

(Bulletin du Ministère du Travail).

— Arbetsförmedling. —

Arbetsförmedling genom fackföreningar i Frankrike år 1913.[1] I de frågeformulär rörande arbetsmarknaden, som varje månad utsändas av Office du Travail, äro fackföreningarna särskilt anmodade att lämna uppgift på antalet utav arbetare gjorda ansökningar och av arbetsgivare erbjudna ävensom tillsatta platser.

Endast få föreningar hava nöjaktigt besvarat de olika frågorna och för år 1913 kunna därför blott meddelas följande siffror:

	Antal föreningar, som besvarat frågeformuläret.		frågor ang. arbetsförmedling.		Tillsatta platser.	
	1912.	1913.	1912.	1913.	1912.	1913.
Januari	1 169	1 027	183	141	6 987	5 883
Februari . . .	1 157	1 042	173	149	6 007	7 347
Mars	1 161	1 085	154	136	6 932	9 846
April	1 051	1 012	148	188	7 277	8 628
Maj	1 054	1 008	144	137	7 778	9 914
Juni	1 063	951	145	128	7 583	9 378
Juli	1 014	946	155	128	9 593	7 313
Augusti . . .	1 134	902	145	138	9 397	7 861
September . .	988	898	146	137	7 447	8 673
Oktober . . .	989	980	132	149	5 809	8 147
November . . .	970	963	159	144	5 444	6 155
December . . .	1 027	930	138	126	4 799	6 895
Summa	—	—	—	—	**85 048**	**95 535**

Såsom denna tablå utvisar har antalet tillsatta platser under det sist förflutna året undergått en ej obetydlig ökning (12·3 %). År 1909 placerades 78 252, år 1910 86 909 och år 1911 95 976, varefter antalet under år 1912 sjönk till 85 048 för att därpå åter stiga, så att de placerades antal år 1913 nära nog belöpte sig till samma siffra som år 1911; därvid bör uppmärksammas att antalet föreningar, som besvarat frågorna, förminskats under år 1913.

[1] Se »Medd.», årg. 1912, sid. 598.

I det följande meddelas de ifrågavarande föreningarnas fördelning på olika yrkesgrupper under åren 1912 och 1913.

Yrkesgrupper.	Föreningar		Tillsatta platser	
	1912.	1913.	1912.	1913.
Fiske, jordbruk, gruvor och stenbrott . .	13	10	3 641	827
Närings- och njutningsämnesindustri . .	33	27	56 814	64 372
Grafisk industri	28	25	2 400	2 627
Textil-, beklädnads- och läderindustri . .	26	16	1 919	1 531
Trä- och möbelindustri	10	8	879	886
Metallindustri	15	15	1 678	1 963
Byggnadsindustri, allmänna arbeten . . .	16	15	2 799	2 447
Handel, transport m. m.	37	37	5 816	6 333
Övriga (huslig tjänst m. m.)	32	25	9 102	14 599
Summa	—	—	**85 048**	**95 535**

Det är fortfarande inom närings- och njutningsämnesindustrien, som arbetsförmedlingen anlitas i största omfattning och lämnar det bästa resultatet; härvid är dock att märka, att ett stort antal av dessa platser äro av tillfällig beskaffenhet.

(Bulletin du Ministère du Travail.)

Statsunderstöd åt offentliga arbetsförmedlingsanstalter i Frankrike åren 1911 och 1912. Enligt den franska arbetsförmedlingslagen äro kommuner med mer än 10 000 invånare pliktiga att upprätta byråer för kostnadsfri arbetsförmedling.[1] I ett cirkulär av den 14 mars 1910 har arbetsministern erinrat kommunerna om dessa förpliktelser och anbefallt vissa ändringar i arbetsförmedlingens organisation och verksamhet, särskilt i syfte att få till stånd paritetisk styrelse för anstalterna. Till befrämjande av arbetsförmedlingen har parlamentet beviljat ett anslag å 85 000 francs, vars användande reglerats genom särskilda förordningar av åren 1911 och 1912. Varje kostnadsfri arbetsförmedlingsanstalt, som varit i verksamhet 3 månader, kan under vissa betingelser göra anspråk på statsunderstöd.

Storleken av detta understöd beror av kommunens utgifter för arbetsförmedlingen ävensom antalet förmedlade platser.

Understödsbeloppen bestämdes för åren 1911 och 1912 genom de båda ovannämnda dekreten till följande procent av utgifterna.

25— 50 tillsatta platser per månad	15 %
51—100 » » » »	20 »
101—200 » » » »	25 »
över 200 » » » »	30 »

(Bulletin du Ministère du Travail.)

Formulär för lämnande av reseförskott åt arbetare. Socialstyrelsen har nu utarbetat formulär för lämnande av reseförskott åt medellösa arbetssökande. Formulären bestå dels av en kvittens, dels av förskotts- jämte rekvisitionsblankett, vilka Styrelsen tillhandahåller för att underlätta resp. arbetsförmedlingsanstalters expedition och redovisning för lämnade förskott, vare sig dessa bestridas med arbetsgivarens eller med anstaltens egna medel.

Kvittensen brukas för avfattande av arbetstagarens erkännande av mottaget belopp. Skall beloppet ersättas anstalten av arbetsgivaren — vare sig han själv bär kostnaden eller erlägger densamma för arbetstagarens räkning — kan den av arbetstagaren undertecknade blanketten mot postförskott tillställas arbetsgivaren såsom arbetstagarens kvitto, eventuellt också förbindelse å beloppet. I sådant fall anses lämpligt, att anstalten behåller avskrift av kvittensen.

Förskottblanketten, som bl. a. innehåller uppgift rörande arbetsgivarens och arbetssökandens nummer, arbetsgivarens namn och adress, bestämmelseorten samt rekvisitionens belopp, är avsedd

[1] Se »Medd.» årg. 1912, sid. 1 022; årg. 1914, sid. 65.

att användas till räkenskapsliggare över anstaltens hela förskottsrörelse samt såsom sammandrag över de förskotteringar, å vilka anstalten lidit förlust och önskar erhålla bidrag av statsmedel.

Då offentlig arbetsförmedlingsanstalt förfogar över medel till bekostande av anvisad arbetssökandes resa till anställningsorten, bör anstalten i regel icke utbetala medlen kontant till arbetsgivaren, utan för dem anskaffa biljett eller bestrida andra resekostnader. Jämlikt överenskommelse med Kungl. järnvägsstyrelsen kan vid anskaffande av järnvägsbiljett å landets alla i samtrafik deltagande banor följande tillvägagångssätt användas: Å den för rekvisition av biljett avsedda, av Socialstyrelsen tillhandahållna blanketten införas erforderliga uppgifter, varefter den av anstaltens föreståndare undertecknade delen avskiljes och lämnas till arbetstagaren. Denne äger därefter att å den järnvägsstation, från vilken resan skall företagas, mot avlämnande av rekvisition erhålla en tredje klassens personbiljett, gällande för vederbörande sträcka, dock icke å snälltåg. Rekvisitionsbiljetten innehåller uppgifter rörande den arbetssökandes namn, vägsträckan samt datum för resans företagande.

— Kooperation. —

Kooperationen i Ryssland. Kooperationen i Ryssland har under senare år visat en ständigt fortgående utveckling. Man anser dock, att den betydande framgången under de sista tio åren till stor del bör tillskrivas statens understöd. Då detta förhållande medfört en viss begränsning av rörelsefriheten, hava på senaste tiden ansträngningar gjorts att vinna större självständighet. För närvarande söker man få till stånd en allmän lag för alla typer av kooperativa föreningar, enär frånvaron av en sådan under sista tiden varit kännbar. Sedan denna lag trätt i kraft, hoppas man på vidare utveckling av rörelsen. Särskilt för lantbefolkningen anses den kooperativa rörelsen nödvändig, och kooperationen har nu trängt fullständigt igenom, ehuru den otillfredsställande lagstiftningen hittills utgjort ett hinder för utvecklingen.

Enligt den sista officiella berättelsen, som avser förhållandena vid slutet av år 1912, har tillväxten av antalet kooperativa föreningar varit mycket ansenlig. År 1904 funnos sålunda i Ryssland (utom Finland) endast 3 085 kooperativa föreningar, den 1 januari 1913 var däremot motsvarande siffra 28 500. Beträffande de kooperativa föreningarnas antal intager Ryssland nu mera näst efter Tyskland, den andra platsen i Europa.

Främst bland de kooperativa föreningarna må nämnas kreditföreningarna. Flertalet av dessa äro bildade enligt Raiffeisensystemet (9 200 föreningar mot 378 år 1904) och kallas »ryska banker», under det att föreningarna av Schulze-Delitzschs typ endast uppgå till 3 300 mot 852 år 1904. Av de senare hava 3 019 lämnat statistiska uppgifter. Dessa föreningar hade ett medlemsantal av 1 726 301 och ett kapital uppgående till 41 237 000 rubel,[1] under det att i 7 974 uppgiftslämnande »ryska banker» funnos 4 867 734 medlemmar och ett andelskapital av 7 879 000 rubel.

Konsumtionsföreningarna, vilka i betydelse komma närmast efter kreditföreningarna, utgjorde 7 500 mot 930 år 1904. Totala antalet medlemmar uppgick till 1 145 000, d. v. s. omkring 150 på varje förening. De flesta föreningarna lågo på landsbygden. Beträffande konsumtionsföreningarnas affärsverksamhet äro inga fullständiga uppgifter tillgängliga. — Organisationen av de kooperativa partihandelsföreningarna har mött betydande hinder, och dessa äro därför ännu mindre väl utvecklade. Centralorganisationer hava bildats i Charkoff, Perm, Jekaterinburg och Moskva, den senare med flera filialavdelningar och omkring 800 anslutna föreningar.

Endast ett ringa antal av jordbruksföreningarna, som medräknats bland de kooperativa föreningarna och som uppgå till omkring 4 000 (mot 700 år 1904), äro kooperativa i ordets egentliga bemärkelse. Flertalet av dessa föreningar hava nämligen jordbrukets allmänna förbättrande till ändamål och äro sålunda av ungefär samma art som de svenska hushållningsgillena. Utom dessa hava hit förts de 900 föreningar, som huvudsakligen avse gemensamma uppköp av lantmannaförnödenheter och försäljning av jordbruksprodukter, ävensom 461 mejeriföreningar (jfr även nedan) och 77 föreningar för inköp och drift av lantbruksmaskiner m. fl.

[1] 1 rubel = 1·92 kr.

Som en särskild grupp äro upptagna c:a 2 500 föreningar för smörtillverkning, vilka representerade en avsevärd del av Rysslands smörexport och som framför andra åtnjutit understöd från statens sida. De flesta av dessa föreningar lågo i departementen Tomsk, Tobolsk, Perm, Vologda och Moskva, således till en betydande del i Sibirien, som är Rysslands viktigaste smörexportdistrikt.

Bland övriga viktigare grupper av föreningar kunna nämnas sådana, som hava till ändamål att uppföra spannmålslagerhus (c:a 500 st.), som alla uppstått efter år 1904, samt produktionsföreningar (600 mot 70 år 1904).

(Internat. Coop. Bulletin.)

— Bostadsförhållanden. —

Förslag om inrättande av bostadsförmedling i Göteborg. Hos stadsfullmäktige i Göteborg har herr O. Mannheimer väckt motion om inrättandet av bostadsförmedling i staden.

Motionären framhåller, att behovet av smålägenheter i Göteborg inom en snar framtid möjligen kommer att överstiga tillgången på dylika, samt att redan förefintliga smålägenheter äro underhaltiga och hälsovådliga, varför åtgärder böra vidtagas för att såvitt möjligt få till stånd en tillfredsställande lösning av stadens bostadsfråga.

I motionen erinras om att den kommunala bostadsförmedlingen i de svenska städer, Sundsvall, Landskrona och Malmö, där dylik finnes, anförtrotts åt samma myndighet, som har hand om arbetsförmedlingen.

Anlitandet av den kommunala anstalten kan göras mer eller mindre obligatorisk. För de flesta städer gäller, att anlitandet av densamma är en frivillig sak. I vissa städer t. ex. Stuttgart, München, Charlottenburg och Königsberg äro däremot hyresvärdarna skyldiga att hos bostadsförmedlingsanstalten anmäla, att deras lägenheter blivit lediga, ävensom när de blivit uthyrda. I förslaget till införande av kommunal bostadsförmedling i Stockholm förordas anmälningstvång för mindre bostadslägenheter.

Bostadsförmedlingen skulle kunna omfatta uthyrning av alla slags lägenheter, möblerade rum och s. k. sovplatser, men kan även inskränka sig till att endast avse uthyrning av bostadslägenheter eller vissa slag av dylika lägenheter. Genom att låta den kommunala anstalten även ombesörja hyresförmedling av sovplatserna, skulle de kommunala myndigheterna få en inblick i inneboendesystemet och sättas i tillfälle att i önskvärd riktning påverka detsamma.

Genom införandet av kommunal bostadsförmedling skulle en ständig, aktuell bostadsstatistik kunna komma till stånd, vilket torde vara av synnerlig vikt för den kommunala bostadspolitiken.

Vidare förordas i motionen samarbete mellan drätselkammaren, stadens hälsovårdsmyndighet och bostadsförmedlingen, varigenom bostadsfrågan skulle påverkas i gynnsam riktning.

Slutligen framhålles i motionen, att de hyressökande genom att hava kostnadsfri tillgång till stadens fullt opartiska förmedling besparas de utgifter och den tidspillan, som de nuvarande uthyrningsmetoderna medföra.

Rörande sättet för bostadsförmedlingens närmare anordnande föreslås utredning genom den av staden tillsatta s. k. bostadsberedningen i samråd med stadens arbetsförmedlingsanstalt.

Förslag till bostadslag i Preussen. Till innevarande års lantdag har preussiska regeringen framlagt ett förslag till bostadslag, i syfte framför allt att avhjälpa bristerna i de mindre bemedlade klassernas bostadsförhållanden. Ur motiveringen till detta förslag må följande anföras.

Bostadsförhållandena, i synnerhet å tätt befolkade och övervägande industriella orter, ha sedan flera år tillbaka utgjort föremål för regeringens särskilda uppmärksamhet. Jämte det omfattande åtgärder på ifrågavarande område vidtagits från stats- och kommunalförvaltningarnas sida, har även lagstiftningen sedan mitten av 1890-talet genom åtskilliga speciella lagar sökt medverka till avhjälpande av missförhållandena inom bostadsväsendet, som särskilt framträda, då det gäller de mindre bemedlade.

En del bestämmelser i det av regeringen år 1904 framlagda förslaget till lag angående förbättrande av bostadsförhållandena blevo på sin tid föremål för skarp kritik. På samma gång påpekades gent emot de föreslagna åtgärderna, att till följd av bostadsväsendets utveckling i många större kommuner man kunde hysa förhoppning om, att de påvisade missförhållandena skulle kunna avlägsnas utan ingripande från statens sida. Denna förhoppning har emellertid sedermera icke motsvarats av verkligheten. Om man också med tillfredsställelse kan konstatera, att väsentliga framsteg gjorts tack vare dels kommunernas medverkan, dels uppkomsten i stor skala av bostadsbolag och -föreningar, så råda dock ännu allvarliga missförhållanden i mera snabbt tillväxande kommuner ävensom nästan överallt på den industrialiserade landsbygden.

En ansenlig del av befolkningen bor här i rum med ytterst begränsat utrymme, och bostaden är icke tillräckligt avskild från grannens. En mängd smålägenheter äro otillfredsställande till läge eller beskaffenhet; ofta nog lämpa de sig över huvud taget ej till människoboningar. Därtill kommer, att bostäderna till stor del äro överbefolkade, vilket i många fall beror på att andra än familjens medlemmar äro där inhysta, vilket varken ur hygienisk eller moralisk synpunkt är tillfredsställande, varjämte det utgör ett hinder för familjelivets upprätthållande.

Dessa missförhållanden bero i väsentlig mån därpå, att i kommuner med starkt växande befolkning uppförandet av smålägenheter ej hållit jämna steg med folkökningen, medan samtidigt en del äldre hus, i vilka mindre bemedlade familjer kunnat till måttliga hyrespriser erhålla drägliga bostäder, icke längre kunna komma till användning. Vidare är att märka, att till följd av en osund tomt- och husspekulation hyresprisen drivits upp till onaturlig höjd. De folklager, som äro hänvisade till smålägenheter, hava därför nödgats inskränka sig så mycket som möjligt ifråga om bostäder, familjerna hava flyttat in i ur sanitär synpunkt otillfredsställande lägenheter, eller hava de med andra fått dela lägenhet, varvid bostäderna icke blivit tillräckligt skilda från varandra. Då endast större och dyrare lägenheter stått att erhålla, har man varit nödsakad att taga främmande personer som hyresgäster, inneboende eller nattlogerande. Bristen på tillräckligt antal sunda och billiga smålägenheter försvårar tillika ett i hygienens intresse ofta nödvändigt inskridande mot gamla bostäder och mot det tilltagande inhysandet av människor i rum, som ursprungligen icke avsetts till bostäder.

Jämte bostadsbristen har på många håll även den omständigheten påverkat bostadsförhållandena i ogynnsam riktning, att i större omfattning än som kan anses skäligen påkallat av de höga tomtpriserna uppförts byggnader med fyra eller flera våningar, varigenom en allt större del av den fattigare befolkningen hänvisats till högt belägna bostäder. Menligast blir denna utveckling, där sådana hus förses med flera flygel- och sidobyggnader, så att ett stort antal ljus- och luftfattiga gårds- och sidolägenheter uppstår.

Regeringen har genom omfattande förvaltningsåtgärder sökt avhjälpa här antydda missförhållanden, men på grund av deras omfattning och bostadsfrågans betydelse för befolkningens kroppsliga och sedliga väl kräves jämväl ett inskridande på lagstiftningens väg. De åtgärder, som i detta avseende kunna ifrågakomma, måste i överensstämmelse med det ovan sagda i första rummet gå ut på att i görligaste mån befordra skapandet av smärre, ur sanitär, sedlig och social synpunkt oklanderliga bostäder, ävensom att hålla lägenheternas hyrespris inom rimliga gränser.

Behovet av små lägenheter liksom av bostäder över huvud tillgodoses ju företrädesvis genom den privata yrkesmässiga byggnadsverksamheten, som i spekulationssyfte bygger hus för att därefter avyttra dem. Det gäller därför framför allt att undanröja hindren för den privata byggnadsverksamheten att uppföra små och billiga lägenheter och att i högre grad än hittills inrikta företagsamheten på åstadkommandet av dylika lägenheter.

I första rummet komma härvid i betraktande åtgärder för bekämpande av den osunda tomtspekulationen. De genom denna framkallade höga tomtpriserna förhindra produktionen av smålägenheter och driva upp hyrorna för de fattigare klasserna till en onaturlig höjd. Medlen att motverka denna tomtspekulation ligga — frånsett en ändamålsenlig tomtpolitik inom kommunerna samt en lämplig reglering av fastighetstaxeringen och beskattningen — huvudsakligen på stadsplaneregleringens och tomtindelningens ävensom på byggnadsordningarnas områden.

En för många kommuner viktig fråga är att undanröja olägenheterna av tomtmarkens sönderstyckning, som verkar hämmande på byggnadsverksamheten, då därigenom tomtpriserna stegras och det blir möjligt för enskilda jordägare att förhindra eller fördröja markens upplåtande för

byggnadsverksamhet. Därjämte har denna uppdelning av byggnadsmarken i småtomter den verkan, att de därå uppförda byggnaderna lätt bliva ur sanitär synpunkt olämpliga och över huvud taget mindre ändamålsenliga.

I många fall försvåras eller omöjliggöres produktionen av smålägenheter genom ett orättmätigt handhavande av kommunernas befogenhet att förbjuda byggnadsverksamhet vid sådana gator, som ännu icke gjorts färdiga för allmän trafik och bebyggande. Såsom villkor för dispens från detta förbud kräva många kommuner, att jordägaren förbinder sig att vid gatan uppföra endast byggnader med större lägenheter. För att råda bot på dessa missförhållanden föreslås i lagförslaget undantag från förbudet i de fall, då verkligt behov av nya bostäder föreligger.

Ett verksamt medel att förmå den privata företagsamheten att i större utsträckning inrikta sig på åstadkommandet av goda smålägenheter är det planmässiga inskridandet mot dåliga och överbefolkade bostäder. Bortsett från att ett ingripande i denna riktning såväl i sanitärt som ock framför allt i sedligt och socialt hänseende ter sig som en bjudande nödvändighet, bildar den osunda strävan att till det yttersta utnyttja byggnaderna till att där inhysa människor — vilken strävan verksamt understödjes av vida befolkningslagers böjelse att i första rummet spara på bostad — på sätt och vis en anledning för byggnadsverksamheten att försumma produktionen av väl inrättade bostäder. Genom bestämmelser angående användningen av byggnaderna (bostadsordningar) och bostadsinspektion söker lagförslaget råda bot i detta avseende.

I andra rummet böra åtgärder vidtagas för att främja uppförandet av låga byggnader i största möjliga utsträckning. Utvecklingen av detta byggnadssätt har emellertid rönt ogynnsam inverkan genom bestämmelserna i en del från äldre tid härstammande byggnadsordningar, som i sina efter hyreskaserner avpassade föreskrifter särskilt i fråga om hållfasthet och säkerhet mot eldfara icke tagit tillbörlig hänsyn till småhusen. För den skull har föreslagits, att i byggnadsordningar må kunna intagas olika bestämmelser för större och för mindre hus i berörda avseenden. Ävenså är föreslaget, att byggnadsordningar för större distrikt må kunna innehålla olika bestämmelser för större och mindre kommuner med hänsyn till byggnadernas höjd och våningarnas antal. I sammanhang med befrämjandet av ett mera ändamålsenligt byggnadssätt står upplåtandet av ett tillräckligt antal fria platser och av särskilda bostadskvarter, något som man även i förslaget tagit hänsyn till.

Enligt det föregående behövdes för förbättrande av bostadsförhållandena en ändring av lagstiftningen angående tomtmarkens uppdelning samt byggnadsverksamhetens reglering och bostädernas användning. I överensstämmelse med innehållet i nu gällande bestämmelser göres i lagförslaget ingen skillnad mellan olika kommuner ur den synpunkten, om de äro större städer och industriorter eller icke. En dylik skillnad är desto mindre nödvändig, som en användbar definition å begreppet »industriell» icke torde givas, och som enligt erfarenhetens vittnesbörd missförhållandena inom bostadsväsendet icke inskränka sig till större städer och kommuner med mera utvecklad industri utan ofta framträda även i medelstora och mindre kommuner. Då därtill kommer att de medelstora kommunerna i regel tillväxa hastigare än statsområdet i dess helhet, hotar för dessa kommuners del den faran, att missförhållanden inom bostadsväsendet, som ännu ej givit sig tillkänna, med tiden skulle inställa sig. Enligt officiell statistik utgjorde folkmängdstillväxten i medeltal under åren 1905—1910 för städer och landskommuner med

				‰.
över 500 000	till	1 000 000	invånare	20·16
» 100 000	»	500 000	»	28·20
» 50 000	»	100 000	»	26·26
» 40 000	»	50 000	»	32·29
» 30 000	»	40 000	»	26·31
» 20 000	»	30 000	»	28·12
» 10 000	»	20 000	»	19·96

medan den under samma tid för hela statsområdet endast uppnådde siffran 14·83 ‰.

Vad beträffar förpliktelsen att genom bostadsordning reglera bostädernas användning har denna inskränkts till kommuner med mer än 10 000 invånare och förpliktelse att inrätta särskild bostadsmyndighet föreslås endast för kommuner med mer än 100 000 invånare.

(Kungl. prop. av 23 dec. 1913.)

— Arbets- och löneförhållanden m. m. —

Norska arbetslöner år 1910. Av Norges statistiska centralbyrå har nyligen utgivits en publikation rörande arbetslönerna under år 1910. Den är liksom sina föregångare[1] väsentligen byggd på uppgifter, som magistrats- och länsmän lämnat rörande den »sedvanliga arbetslönen» inom deras resp. områden.

Lönerna, som under perioden 1900—1905 i det stora hela visade ingen eller åtminstone högst obetydlig stegring, hava under åren 1905—1910 betydligt ökats. Den kontanta årslönen för en dräng har sålunda på landet stigit med 24 % (från 234 till 291 kr.) och i stad med 16 % (från 300 till 348 kr.). En tjänstflicka på landet, som 1905 hade en lön av 114 kr., erhöll 1910 148 kr., alltså en stegring av ej mindre än 30 %. I stad hade lönen ökats med 26 % (från 133 till 168 kr.). En daglönare på landet, som 1905 fick nöja sig med en dagspenning på 2·21 kr., såg 1910 densamma ökad till 2·65 kr., motsvarande siffror för stad utgjorde 2·57 och 3·28 kr.

Granskar man särskilt siffrorna för städerna, finner man, att trämassefabriksarbetarnas löner ökats med 41 % (från 2·58 till 3·64 kr.), spinnerskornas med 30 %, murarnas och byggnadstimmermännens med 29 %, snickeriarbetarnas med 28 %, spinneriarbetarnas med 26 %, bagarnas och skomakarnas med 24 %, smedernas och målarnas med 21 % samt mekaniska verkstadsarbetarnas med 20 % (från 3·22 till 3·86 kr.). Väveriarbetarnas förtjänst åter hade stigit med endast 5 % (från 3·01 till 3·17 kr.).

Undersökningen utvisar vidare, att å landsbygden murarnas löner ökats med 26 % (från 3·13 till 3·93 kr.), gruvarbetarnas med 25 %, smedernas och snickarnas med 20 %, byggnadstimmermännens och trämassefabriksarbetarnas med 19 %, skomakeriarbetarnas, mekaniska verkstadsarbetarnas och sågverksarbetarnas med 18 % samt väveriarbetarnas med 14 % (från 2·43 till 2·78 kr.).

Ökningen är, som nämnt, betydlig över hela linjen. Den är något större än under perioden 1895—1900, men mindre än för tiden 1870—1875.

Den »sedvanliga daglönen» — naturligen ett något svävande begrepp i jämförelse med den verkligt betalade lönen — synes för de flesta yrken ligga mellan 3 och 4 kronor; sålunda utgjorde inom ej mindre än 19 av samtliga uppgivna 29 yrken å landet och inom 40 av de 55 yrkena för stad lönen mellan 3 och 4 kronor.

(Norges officiella statistik. V. 212.)

8 timmars arbetsdag inom kolgruveindustrien i Frankrike. Genom en lag av den 31 december 1913 hava bestämmelser träffats rörande arbetstiden inom kolgruveindustrien i Frankrike. Arbetstiden skall för alla under jord sysselsatta arbetare utgöra 8 timmar, räknat från den stund, då den siste arbetaren begivit sig ner till arbete, och till den stund, då den förste arbetaren åter visar sig uppe i dagern. Raster inräknas i arbetstiden.

Genom underhandling mellan bergmästaren inom vederbörande gruvdistrikt och arbetarrepresentanterna kunna vissa avvikelser från 8-timmars arbetstid göras för maskinister, eldare, kuskar, stalldrängar, personer, som äro sysselsatta med lastning och forsling av vagnar, personer, som sörja för ordning och vädring i schakten, de till vanligt gruvarbete ej uttagna specialarbetarna samt persontrafikpersonalen. Allt arbete, som strider mot bestämmelserna i den arbetarna delgivna arbetsordningen, är förbjudet.

Vid olycksfall eller till förebyggande därav kunna avvikelser i arbetstiden medgivas av bergmästaren i vederbörande gruvdistrikt efter underhandling med arbetarrepresentanterna. Då fara hotar kan arbetsgivaren utan att invänta bergmästarens tillstånd förlänga den dagliga arbetstiden. Hos bergmästare kan arbetsgivare utverka arbetstidens förlängning med 2 timmar per dag och sammanlagt högst 60 timmar per kalenderår.

---

[1] Jfr. »Medd.» årg. 1909, s. 154.

Regeringen kan, vid inträffad brist å bränsle eller när så kräves för landets försvar, bevilja ytterligare undantag.

För överträdelser av ovannämnda föreskrifter finnas straffbestämmelser, som likväl ej skola tillämpas å arbetare, vilka för att biträda vid olycksfall eller avvärja en hotande fara äro sysselsatta i gruvan utöver den stadgade tiden. Detsamma gäller, när överskridandet av arbetstiden är att anse såsom ett rent undantagsfall, beroende på försummelse från arbetarens sida.

Lagen träder i kraft den 1 juli 1914. Under de tvenne följande åren kan arbetstiden för hela uppfordringspersonalen bestämmas till 8½ timmar.

(Soziale Rundschau.)

— Levnadskostnader. —

Livsmedelspriser i Tyskland år 1913. Angående medelpriserna å de viktigaste köttslagen — nötkött, fläsk, kalvkött och fårkött — samt å mjölk i 17 tyska storstäder under år 1913 meddelas följande uppgifter.

Priserna för nötkött hava stigit under år 1913, ehuru icke i samma grad som föregående år. Den starkaste prisförhöjningen utvisa Dresden och Kiel, där priset under året steg från 1·86 och 1·80 M. till resp. 1·98 och 1·92 M. per kg. Därnäst kom Königsberg med en stegring från 1·66 till 1·77 M. En ovanligt stark nedgång i priset ägde rum i Frankfurt a. M., där det sjönk från 1·90 till 1·56 M.; å en del andra orter sjönk priset med mellan 2 och 7 Pf. per kg. Prisrörelsen under året hade i allmänhet sådant förlopp, att prisnivån nådde sin höjdpunkt i början av året, varefter densamma sjönk för att åter något stiga under de sista månaderna.

Vad beträffar fläskpriserna, hava de nästan genomgående undergått en ganska stark förhöjning, mest i Frankurt a. M., där priset steg från 1·88 till 2·13 M. per kg., och i Köln, där det steg från 1·96 till 2·12 M. Prisnivån stod högst i början av året, sjönk betydligt under sommaren samt företedde mot slutet av året återigen förhöjning.

För kalvkött voro priserna med få undantag i genomsnitt högre än föregående år. Prisstegringen var störst i Kiel och Königsberg, där medelpriset under år 1912 utgjorde resp. 1·99 och 1·59 M. per kg. samt år 1913 resp. 2·21 och 1·80. Prisrörelsen under året var mycket olikartad inom olika städer. I flera förmärktes en nästan oavbruten prisstegring, i några andra gjorde sig en motsatt tendens gällande.

I avseende på fårkött konstaterades avsevärda prisförhöjningar. De voro störst i Kiel och Strassburg, där priset steg från 1·88 och 1·92 M. till resp. 2·18 och 2·13 M. Prisutvecklingen under året företedde rätt stora olikheter å skilda orter.

Mjölkpriserna förblevo oförändrade i flertalet städer.

De högsta priserna för nöt-, kalv- och fårkött anträffas i västra Tysklands storstäder. Fläsk stod högst i pris i Sydtyskland. Östra Tyskland uppvisar för samtliga dessa varuslag, med undantag av nötkött, de lägsta priserna. Mjölkpriserna stodo där likaledes lägst, medan de voro högst i de sydtyska städerna.

Angående den förändring i prisläget, som sedan år 1909 ägt rum i ovannämnda 17 tyska storstäder, hänvisas till nedanstående tablå:

		Priser.		
	År.	Högst.	Lägst.	Medelpris.
Nötkött	1913	209	156	184
	1909	178	135	157
Fläsk	1913	213	159	178
	1909	198	143	164
Kalvkött	1913	242	180	208
	1909	212	138	174

	År.	Priser. Högst.	Lägst.	Medelpris.
Fårkött	1913	218	169	200
	1909	190	138	166
Mjölk	1913	24	17	21
	1909	22	15	20

I översikten är upptaget årsmedelpriset, uttryckt i Pfennige per kg. (resp. per liter för mjölk), för såväl den dyraste som för den billigaste orten under åren 1909 och 1913, varjämte angives medelpriset för samtliga orter under ifrågavarande tvenne år. Av tablån framgår, att prissteg-ringen sedan 1909 varit högst avsevärd. Å medelprisen för kalv- och fårkött har inträtt en förhöjning, uppgående till 34 Pf., medan samtidigt priset å nötkött stegrats med i genomsnitt 27 Pf. Fläskpriset undergick däremot mindre förändring med en höjning av 14 Pf. per kg., och vad slutligen angår priset å mjölk, förhöjdes det med allenast 1 Pf. per liter.

(Reichsarbeitsblatt.)

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Februari månad år 1914.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under februari månad.

Översikt av verksamheten under *februari* månad år 1914.

Februari:	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans.*		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
Stockholm	2 002	857	710	1 591	1 628	905	3 593	2 485	1 615
Uppsala län	322	245	155	151	169	107	473	414	262
Södermanlands län	247	253	144	129	127	42	376	380	186
Östergötlands län	604	537	265	450	381	179	1 054	918	444
Norrköping	517	186	166	286	268	162	803	454	328
Jönköpings län	166	114	44	174	152	82	340	266	126
Kronobergs län	27	13	10	55	69	36	82	82	46
Norra Kalmar län	49	57	13	61	83	31	110	140	44
Södra Kalmar län	44	79	42	117	104	54	161	183	96
Blekinge län	216	156	121	264	209	121	480	365	242
Kristianstads län	231	234	142	149	170	78	380	404	220
Malmöhus län. Malmö	1 058	369	330	857	553	382	1 915	922	712
Malmöhus län. Lund	161	37	34	85	76	41	246	113	75
Malmöhus län. Landskrona	118	42	29	55	50	22	168	92	51
Malmöhus län. Hälsingborg	436	181	141	207	143	91	643	324	232
Malmöhus län. Ystad	140	39	38	97	50	30	237	89	68
Malmöhus län. Trälleborg	132	86	69	32	38	16	164	124	85
Malmöhus län. Eslöv	94	68	52	36	31	21	130	99	73
Malmöhus län. Skurup	52	52	40	21	39	17	73	91	57
Hallands län	168	167	110	87	99	53	255	266	163
Göteb. o. Bohus län	128	115	73	145	144	58	273	259	131
Göteborg	864	779	711	736	909	571	1 600	1 688	1 282
Skaraborgs län	43	97	22	46	94	24	89	191	46
Värmlands län	87	92	52	80	132	51	167	224	103
Örebro län	258	194	106	223	383	116	481	577	222
Västmanlands län	256	220	105	200	271	132	456	491	237
Kopparbergs län	174	118	90	143	144	83	317	262	173
Gävle stad och län	176	85	62	94	93	43	270	178	105
Västernorrlands län	147	88	66	101	80	41	248	168	107
Jämtlands län	98	114	68	123	82	55	221	196	123
Västerbottens län	86	44	36	58	66	41	144	110	77
Norrbottens län	99	61	40	81	99	55	180	160	95
Tillsammans febr. 1914	9 195	5 779	4 086	6 984	6 936	3 740	16 129	12 715	7 826
» » 1913	8 907	5 467	3 930	6 273	5 935	3 121	15 180	11 402	7 051
» jan. 1914	10 408	7 388	5 202	6 863	6 399	3 658	17 271	13 787	8 860

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Tillsatta platser

i jämförelse med föregående månad samt motsvarande tid föregående år.

Anstalter.	Hela antalet.			Ökning (+) eller minskning (—).				Januari—februari.			
				Febr. 1913—febr. 1914.		Jan. 1914—febr. 1914.		Hela antalet.		Ökning (+) eller minskn. (—) 1913/1914.	
	Febr. 1913.	Jan. 1914.	Febr. 1914.	Antal.	%	Antal.	%	1913.	1914.	Antal.	%
Stockholm	1 511	2 138	*1 615*	+ 104	+ 7	— 523	— 24	2 996	3 753	+ 757	+ 25
Uppsala län	261	251	*262*	+ 1	—	+ 11	+ 4	462	513	+ 51	+ 11
Södermanlands län	154	219	*186*	+ 32	+ 21	— 33	— 15	307	405	+ 98	+ 32
Östergötlands län	452	428	*444*	— 8	— 2	+ 16	+ 4	779	872	+ 93	+ 12
Norrköping	305	310	*328*	+ 23	+ 8	+ 18	+ 6	589	638	+ 49	+ 8
Jönköpings län	126	138	*126*	± 0	± 0	— 12	— 9	251	264	+ 13	+ 5
Kronobergs län	19	32	*46*	+ 27	+ 142	+ 14	+ 44	39	78	+ 39	+ 100
Norra Kalmar län	38	57	*44*	+ 6	+ 16	— 13	— 23	80	101	+ 21	+ 26
Södra Kalmar län	78	82	*96*	+ 18	+ 23	+ 14	+ 17	156	178	+ 22	+ 14
Blekinge län	189	222	*242*	+ 53	+ 28	+ 20	+ 9	366	464	+ 98	+ 27
Kristianstads län	179	171	*220*	+ 41	+ 23	+ 49	+ 29	379	391	+ 12	+ 3
Malmöhus län. Malmö	623	580	*712*	+ 89	+ 14	+ 132	+ 23	1 227	1 292	+ 65	+ 5
Malmöhus län. Lund	123	152	*75*	— 48	— 39	— 77	— 51	269	227	— 42	— 16
Malmöhus län. Landskrona	69	41	*51*	— 18	— 26	+ 10	+ 24	127	92	— 35	— 28
Malmöhus län. Hälsingborg	221	282	*232*	+ 11	+ 5	— 50	— 18	464	514	+ 50	+ 11
Malmöhus län. Ystad	63	51	*68*	+ 5	+ 8	+ 17	+ 33	116	119	+ 3	+ 3
Malmöhus län. Trälleborg	50	67	*85*	+ 35	+ 70	+ 18	+ 27	84	152	+ 68	+ 81
Malmöhus län. Eslöv	84	108	*73*	— 11	— 13	— 35	— 32	190	181	— 9	— 5
Malmöhus län. Skurup	47	37	*57*	+ 10	+ 21	+ 20	+ 54	80	94	+ 14	+ 18
Hallands län	144	117	*163*	+ 19	+ 13	+ 46	+ 39	237	280	+ 43	+ 18
Göteb. o. Bohus län	123	102	*131*	+ 8	+ 7	+ 29	+ 28	220	233	+ 13	+ 6
Göteborg	1 057	1 648	*1 282*	+ 225	+ 21	— 366	— 22	2 037	2 930	+ 893	+ 44
Skaraborgs län	44	60	*46*	+ 2	+ 5	— 14	— 23	95	106	+ 11	+ 12
Värmlands län	73	111	*103*	+ 30	+ 41	— 8	— 7	182	214	+ 32	+ 18
Örebro län	154	220	*222*	+ 68	+ 44	+ 2	+ 1	348	442	+ 94	+ 27
Västmanlands län	236	226	*237*	+ 1	—	+ 11	+ 5	473	463	— 10	— 2
Kopparbergs län	169	207	*173*	+ 4	+ 2	— 34	— 16	355	380	+ 25	+ 7
Gävle stad och län	115	190	*105*	— 10	— 9	— 85	— 45	235	295	+ 60	+ 26
Västernorrlands län	139	305	*107*	— 32	— 23	— 198	— 65	430	412	— 18	— 4
Jämtlands län	78	157	*123*	+ 45	+ 58	— 34	— 22	159	280	+ 121	+ 76
Västerbottens län	55	68	*77*	+ 22	+ 40	+ 9	+ 13	121	145	+ 24	+ 20
Norrbottens län	72	83	*95*	+ 23	+ 32	+ 12	+ 14	140	178	+ 38	+ 27
Tillsammans	**7 051**	**8 860**	**7 826**	**+ 775**	**+ 11**	**— 1 034**	**— 12**	**13 993**	**16 686**	**+ 2 693**	**+ 19**
Därav jordbruk, skogshushållning m. m.	1 543	1 539	*1 502*	— 41	— 3	— 37	— 2	2 752	3 041	+ 289	+ 11
» övriga näringsgrenar	5 508	7 321	*6 324*	+ 816	+ 15	— 997	— 14	11 241	13 645	+ 2 404	+ 21

Vid samtliga under månaden verksamma anstalter gjordes tillhopa 16 129 ansökningar om arbete, varav 9 195 avj män och 6 934 av kvinnor. Samtidigt funnos disponibla 12 715 lediga platser, nämligen 5 779 för män och 6 936 för kvinnor. Hela antalet tillsatta platser uppgick till 7 826, av vilka 4 086 besattes med män och 3 740 med kvinnor.

Räknat på 100 lediga platser kommo för hela riket under månaden 127 ansökningar om arbete, gentemot 125 ansökningar under näst föregående månad och 133 under februari 1913. Antalet tillsatta platser per 100 lediga utgjorde under månaden 62, gentemot 64 under näst föregående månad och 62 under februari 1913.

Bland de *särskilda anstalterna* uppvisa givetvis de i storstäderna belägna samt de större länsförmedlingarna den största omsättningen av arbetskraft; en relativt större frekvens framträder även vid de anstalter, som fungerat under någon längre tid och därunder hunnit förvärva mera omfattande förbindelser och förtroende.

Närmare upplysningar i övrigt rörande verksamheten vid de olika anstalterna kunna inhämtas ur här meddelade tabeller.

Arbetsmarknadens allmänna läge har under februari i viss mån försämrats, och på flera ställen har en ej obetydlig arbetslöshet varit märkbar, synnerligast bland byggnads- och grovarbetare.

Förestående tabell lämnar en närmare belysning av *verksamhetens utveckling* vid de olika anstalterna, i vad angår de tillsatta platsernas antal. På de flesta håll finner man framåtgång i jämförelse med motsvarande tidpunkt under föregående år. I jämförelse med nästlidna månad har resultatet däremot varit något mindre. För samtliga anstalter och yrkesgrenar uppgick ökningen vid jämförelse med februari 1913 till 775 eller 11 % (därav för jordbruket m. m. dock en minskning av 41 eller 3 %, men för övriga näringsgrenar en ökning av 816 eller 15 %); i förhållande till resultaten under nästföregående månad utgjorde minskningen 1 034 eller 12 % (därav för jordbruket m. m. 37 eller 2 % och för övriga näringsgrenar 997 eller 14 %).

I det följande meddelas vissa tabellariska uppgifter rörande den offentliga arbetsförmedlingens betydelse för *särskilda näringsgrenar* samt för verksamhetens utveckling och arbetstillgången därinom. Det torde vara nog att här ytterligare betona, hurusom alltjämt en synnerligen skarp skillnad framträder mellan å ena sidan jordbruket och skogshushållningen, där i allmänhet rik arbetstillgång yppas, samt å den andra sidan de industriella yrkena m. fl., vilka visa överflöd på arbetskraft.

Den grundväsentliga skillnaden mellan arbetsmarknaden inom jordbruket och inom de industriella yrkena kommer klart till synes i nedanstående tablå, som jämväl lämnar tillfälle till jämförelser med motsvarande tid föregående år samt med nästlidna månad.

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete.			*Tillsatta platser.*		
Jordbruket m. m.	Febr. 1913.	Jan. 1914.	Febr. 1914.	Febr. 1913.	Jan. 1914.	Febr. 1914.
Män	93	65	*87*	56	47	*50*
Kvinnor	51	45	*43*	31	25	*29*
Tillsammans	**84**	**62**	*77*	**50**	**43**	*45*
Övriga näringsgrenar.						
Män	218	193	*215*	85	87	*86*
Kvinnor	112	113	*107*	55	60	*57*
Tillsammans	**151**	**147**	*144*	**66**	**72**	*67*
Samtliga yrkesgrenar.						
Män	163	141	*159*	72	70	*71*
Kvinnor	106	107	*100*	53	57	*54*
Tillsammans	**133**	**125**	*127*	**62**	**64**	*62*

Sveriges offentliga arbetsförmedling *februari* 1914.

Sammandrag för *samtliga anstalter.*

Yrkesgrupper.	Manliga avdelningen.			Kvinnliga avdelningen.			Tillsammans.			På 100[1] lediga platser kommo:	
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	ansökningar om arbete.	tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	2 203	2 528	1 274	332	774	228	**2 535**	**3 302**	**1 502**	77	45
II. Gruvdrift och malmförädling	38	40	23	—	—	—	**38**	**40**	**23**	—	—
III. Industri och hantverk m. m.:											
A Jord-, sten- och glasindustri	84	65	45	1	1	—	**85**	**66**	**45**	—	—
B Metall- o. maskinindustri	715	375	301	15	2	1	**730**	**377**	**302**	194	80
C Trävaruindustri	196	119	109	—	1	1	**196**	**120**	**110**	163	92
D Byggnadsverksamhet	1 258	661	609	1	1	1	**1 259**	**662**	**610**	190	92
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	34	18	14	7	36	33	**41**	**54**	**47**	—	—
F Textilindustri	58	12	7	55	11	9	**113**	**23**	**16**	491	70
G Beklädnadsindustri	59	20	11	163	134	78	**222**	**154**	**89**	144	58
H Närings- och njutningsämnesindustri	217	70	53	114	127	57	**331**	**197**	**110**	168	56
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	17	2	2	15	24	13	**32**	**26**	**15**	—	—
J Trämasse- och pappersindustri	18	3	2	24	20	16	**42**	**23**	**18**	—	—
K Grafisk industri	28	9	6	3	7	3	**31**	**16**	**9**	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	242	64	53	34	34	12	**276**	**98**	**65**	282	66
IV. Handel och samfärdsel:											
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	99	40	35	75	20	13	**174**	**60**	**48**	290	80
B Butiks- och magasinspersonal	425	168	143	280	68	41	**705**	**236**	**184**	299	78
C Hotell-, kafé- och restaurantrörelse	85	50	34	634	713	386	**719**	**763**	**420**	94	55
D Landtransport	778	482	357	102	98	45	**880**	**580**	**402**	152	69
E Vattentransport	223	23	17	3	3	—	**226**	**26**	**17**	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	6	9	6	2	11	2	**8**	**20**	**8**	—	—
V. Husligt arbete	7	1	1	4 883	4 811	2 778	**4 890**	**4 812**	**2 779**	102	58
VI. Allmän och litterär verksamhet	19	37	28	55	31	16	**74**	**68**	**44**	—	—
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	2 386	983	956	136	9	7	**2 522**	**992**	**963**	254	97
Summa för febr. 1914	**9 195**	**5 779**	**4 086**	**6 934**	**6 936**	**3 740**	**16 129**	**12 715**	**7 826**	**127**	**63**
» » » 1913	8 907	5 467	3 930	6 273	5 935	3 121	15 180	11 402	7 051	133	62

[1] Proportionstal hava här ej beräknats i de fall, då de absoluta talen äro små. Dessa hava dock medräknats i summan för »samtliga yrkesgrenar», varav förklaras vissa skiljaktigheter mellan de under denna rubrik uppförda talen samt de detaljsummor, som finnas angivna.

För en närmare kännedom om arbetsförmedlingens betydelse för de särskilda näringsgrenarna hänvisas till förestående tabell. I nedanstående översikt återgivas de för bedömandet av arbetsmarknadens läge betydelsefullaste siffrorna rörande proportionen mellan arbetsansökningar och lediga platser (både män och kvinnor).

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete.		
	Febr. 1913.	Jan. 1914.	Febr. 1914.
Jordbruk och skogshushållning m. m.	84	62	*77*
Metall- och maskinindustri	221	237	*194*
Trävaruindustri	203	144	*163*
Byggnadsverksamhet	379	373	*190*
Textilindustri	368	1 200	*491*
Beklädnadsindustri	206	187	*144*
Närings- och njutningsämnesindustri	197	235	*168*
Kontors- o. d. personal	307	272	*290*
Butiks- o. d. personal	295	250	*299*
Hotell-, kafé- och restaurantrörelse	95	100	*94*
Landtransport	156	146	*152*
Husligt arbete	106	102	*102*
Grovarbete	175	159	*254*

Flera av ovanstående näringsgrupper utvisa ganska riklig tillgång på arbetskraft, särskilt textilindustrien. Förbättring inträdde dock under månaden inom grupperna metall- och maskinindustri, byggnadsverksamhet, textilindustri, beklädnadsindustri, närings- och njutningsämnesindustri samt hotell-, kafé- och restaurantrörelse.

Granskar man med ledning av rapporterna, huru de tillsatta platserna fördela sig på vissa *specialiteter av arbetare*, framgå i huvudsak följande resultat. För kvinnorna återfinnas de största förmedlingsresultaten naturligen inom gruppen husligt arbete i privat tjänst, nämligen 66 platser för hushållerskor, 249 för hus- och barnjungfrur, 148 för kokerskor och köksor, 967 för ensamjungfrur samt 1 222 inom tvätt- och rengöringsarbete o. s. v.; inom hotell-, kafé- och restaurantrörelse anställdes 62 servitriser, 29 städerskor, 29 kokerskor, 239 diskerskor o. s. v. Inom handels-, kontors- och lagerarbeten placerades 37, i jordbruks- o. d. arbete 228. Bland viktigare manliga specialiteter må anföras bleck- och plåtslagare 29, smeder och hovslagare 56, filare och bänkarbetare 33, maskinarbetare 48, sågverks- och trädgårdsarbetare 63, möbel- och finsnickare 26, jord-, beton- o. d. arbetare 250, murare 27, murarbetsmän och tegelbärare 64, byggnadssnickare och timmermän 128, måleriarbetare 12, handels- och lagerarbetare 84, springpojkar 242, kuskar och åkeriarbetare 47, stuveriarbetare 11, grovarbetare 932 o. s. v. Inom jordbruk och skogshushållning m. m. anställdes: befälspersonal 33, tjänare på stat 191, tjänare i husbondes kost 527, tillfälliga arbetare 135, trädgårdspersonal 53, skogspersonal 327 samt diverse andra arbetare 8.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 883 platser, varav 672 manliga och 211 kvinnliga; motsvarande tal föregående år voro resp. 872, 641 och 231 samt under nästlidna månad resp. 824, 642 och 182. Dessa siffror giva dock endast ett svagt uttryck för de offentliga anstalternas verkliga betydelse för omgivande trakt, enär vid samtliga länsanstalter alla platser, som tillsatts inom resp. län, redovisas såsom förefintliga inom orten.

Antalet platser, som under *februari* månad tillsatts utom resp. orter.

	Februari 1914.				
	Manliga.	Kvinnliga.	Tillsammans.	Febr. 1913.	Jan. 1914.
Stockholm	105	24	**129**	145	115
Uppsala län	32	3	**35**	24	23
Södermanlands län	7	2	**9**	8	20
Östergötlands län	4	2	**6**	9	17
Norrköping	45	24	**69**	158	113
Jönköpings län	16	4	**20**	16	16
Kronobergs län	4	5	**9**	—	5
Norra Kalmar län	—	—	—	1	2
Södra Kalmar län	3	2	**5**	2	25
Blekinge län	19	23	**42**	36	16
Kristianstads län	19	11	**30**	46	42
Malmöhus län. Malmö	44	11	**55**	55	52
Malmöhus län. Lund	10	3	**13**	29	20
Malmöhus län. Landskrona	11	3	**14**	11	15
Malmöhus län. Hälsingborg	56	5	**61**	39	41
Malmöhus län. Ystad	26	11	**37**	20	24
Malmöhus län. Trälleborg	15	2	**17**	23	20
Malmöhus län. Eslöv	38	10	**48**	53	32
Malmöhus län. Skurup	36	14	**50**	41	34
Hallands län	2	4	**6**	4	11
Göteb. o. Bohus län	17	—	**17**	1	1
Göteborg	118	27	**145**	105	120
Skaraborgs län	—	1	**1**	—	8
Värmlands län	1	1	**2**	—	1
Örebro län	14	1	**15**	2	3
Västmanlands län	6	11	**17**	1	3
Kopparbergs län	12	1	**13**	3	10
Gävle stad och län	6	1	**7**	10	17
Västernorrlands län	5	2	**7**	25	7
Jämtlands län	—	1	**1**	2	11
Västerbottens län	1	2	**3**	3	—
Norrbottens län	—	—	—	—	—
Tillsammans febr. 1914	**672**	**211**	**883**	**872**	**824**
» » 1913	641	231	872	—	—
» jan. 1914	642	182	824	—	—

Arbetsmarknadens läge

enligt arbetsförmedlingsanstalternas rapporter.

Arbetsmarknaden, som under januari var jämförelsevis god, synes under februari hava i viss mån försämrats. Från åtskilliga arbetsförmedlingsanstalter uppgives nämligen att arbetstillgången blivit mindre eller varit dålig. Så är fallet med t. ex. anstalterna i Stockholm, Uppsala, Norrköping,

Kalmar, Gävle och Sundsvall samt de flesta bland Skåne-anstalterna. Brist på arbete inom ett eller flera yrken rapporteras därjämte från Linköping, Uddevalla, Falun samt i någon mån också Luleå, och arbetsmarknaden säges vara tryckt i Hallands län samt i Göteborg. Samtidigt förmäles en delvis betydande arbetslöshet råda på flera håll, särskilt i städerna i Skåne samt inom vissa yrken i Norrköping, Eskilstuna och Jönköping; vid så gott som alla övriga anstalter har däremot arbetstillgången i vissa fall förbättrats och över huvud taget varit god.

Vad de skilda yrkena beträffar, synes arbetstillgången på åtskilliga håll hava varit ringa, särskilt inom de olika slagen av byggnadsverksamhet samt inom grovarbete och skogsarbete. Sistnämnda slag av arbete har i hög grad varit lidande av den under februari månad rådande blida väderleken, som förorsakat brist på snö. Härmed sammanhänger ock, att tillfällig arbetsförtjänst med snöskottning o. dyl. så gott som helt och hållet saknats. Bland övriga yrken, inom vilka arbetstillgången varit ringa, må nämnas den mekaniska verkstadsindustrien i Stockholm, handel och samfärdsel i Malmö samt trävaruindustrien i Göteborg.

God arbetstillgång har rapporterats framför allt inom jordbruket, där många lediga anställningar, särskilt fasta årsplatser, anmälts, men få arbetsansökningar gjorts. Åtskilliga platser avse den stundande vårflyttningen. Ganska rikliga arbetstillfällen hava funnits även för gjutare, plåtslagare och maskinmontörer, samtliga i Malmö, inom byggnadsverksamheten i Jönköping och inom maskinindustrien i Göteborg. Slutligen har starkt behov av skogsarbetare försports inom Västernorrlands och Jämtlands län.

Om således arbetsmarknaden beträffande manligt arbete synes hava varit ganska växlande, företer den kvinnliga arbetsmarknaden under februari väsentligt fastare drag. Arbetskraften har, enligt vad arbetsförmedlingsanstalternas rapporter angiva, i det hela rönt livlig efterfrågan, och endast från några få anstalter har det uppgivits, att arbetstillgången för kvinnor varit dålig. Så synes förhållandet hava varit med hotell- och restaurantpersonal i Stockholm, särskilt uppasserskor och städerskor, samt med yngre kontors- och handelsbiträden därstädes. Liknande rapport har lämnats från Malmö och från Göteborg. I Hälsingborg uppgives arbetstillgången hava varit mindre god, och från Lund meddelas, att en del fabriksarbeterskor gått arbetslösa under februari. Slutligen har arbetsförmedlingen i Östersund uppgivit, att ett betydligt överskott på arbetskraft där förefunnits. I övrigt har som sagt god, stundom riklig arbetstillgång för kvinnor angivits. Särskilt hava ensamjungfrur och i matlagning kunniga jungfrur varit efterfrågade.

Den ovan omnämnda, på åtskilliga ställen rådande arbetslösheten har medfört, att nödhjälpsarbeten här och där anordnats, så t. ex. i Lund, Eslöv och Halmstad.

Yrkesgrupper.	Stockholm.			Uppsala län.			Södermanlands län.		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	75	112	72	172	232	133	130	209	74
Därav kvinnor	2	9	1	22	36	15	26	43	9
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	—	—	7	8	5
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	9	10	9	7	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	—	1	—						
B Metall- och maskinindustri	216	63	52	19	7	2	27	16	14
Därav kvinnor	18	1	—						
C Trävarunindustri	27	12	8	3	3	2	10	19	17
D Byggnadsverksamhet	374	79	73	20	9	7	9	1	1
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	7	38	34	2	1	1	—	—	—
Därav kvinnor	—	35	32						
F Textilindustri	5	1	1	—	—	—	1	1	1
Därav kvinnor	4	1	1						
G Beklädnadsindustri	55	58	27	2	—	—	2	1	1
Därav kvinnor	46	54	27				2	1	1
H Närings- och njutningsämnesindustri	53	38	22	11	1	1	6	9	1
Därav kvinnor	22	26	12				2	8	—
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	9	17	6	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	5	16	5						
J Trämasse- och pappersindustri	18	6	5	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	7	4	4						
K Grafisk industri	11	5	2	1	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	2	4	1						
L Industri och hantverk ej särskilt specif.	31	15	12	7	—	—	22	16	16
Därav kvinnor	5	3	2				1	1	1
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	81	19	16	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	58	11	9						
B Butiks- o. magasinspersonal.	297	99	80	12	5	3	4	3	2
Därav kvinnor	85	25	15	2	1	1	3	1	—
C Hotell-, kafé- och restaurantrörelse	189	181	98	12	14	8	12	10	4
Därav kvinnor	165	166	89	12	13	7	11	8	3
D Landtransport	279	209	141	14	7	5	9	6	6
Därav kvinnor	13	13	3				2	—	—
E Vattentransport	34	8	8	2	—	—	3	1	1
Därav kvinnor									
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	5	15	4	1	1	1	—	—	—
Därav kvinnor	1	10	1						
V. Husligt arbete	1 147	1 238	698	115	119	84	80	65	28
Därav kvinnor	1 143	1 237	697	115	119	84	80	65	28
VI. Allmän och litterär verksamhet	30	27	17	1	—	—	2	—	—
Därav kvinnor	21	8	4				2	—	—
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	646	235	230	72	15	15	52	15	15
Därav kvinnor	4	4	2						
Summa för februari månad år 1914	3 593	2 485	1 615	473	414	262	376	380	186
Därav kvinnor	1 591	1 628	905	151	169	107	129	127	42
» » » månad år 1913	3 372	2 367	1 511	489	459	261	348	274	154
Därav kvinnor	1 421	1 448	760	148	196	102	128	100	41

Östergötlands län.						Jönköpings län.			Kronobergs län.			Kalmar län.			Blekinge län.			
Norrköping.			Övriga anstalter.															
Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	
132	70	42	402	538	287	72	113	31	17	21	12	69	189	59	81	107	57	I.
4	15	4	44	83	24	7	23	5	8	14	8	18	50	21	24	56	29	
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	II.
																		III.
7	3	3	2	3	1	1	—	—	—	—	—	1	12	—	3	2	2	*A*
29	7	7	37	20	11	18	11	8	2	—	—	6	8	2	15	7	4	*B*
14	3	3	9	7	6	6	2	1	3	2	2	3	7	6	1	1	1	*C*
71	7	7	24	8	2	14	2	1	4	2	2	3	—	—	37	35	34	*D*
1	2	1	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
50	7	6	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
16	7	6	2	—	—													
7	9	7	21	5	2	5	3	2	—	—	—	4	3	1	3	—	—	*G*
6	8	6	19	5	2	5	3	2				3	3	1	2	—	—	
31	7	4	16	9	5	9	5	3	1	2	2	3	6	1	5	2	1	*H*
8	7	4	9	8	4	3	4	3	1	2	2	5	4	—	2	1	1	
1	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	6	5	5	2	—	—	*I*
1	—	—										4	4	4				
8	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*J*
						1	—	—										
6	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
—	1	—																
7	—	—	8	2	1	3	—	—	2	—	—	4	—	—	18	5	4	*L*
																		IV.
—	—	—	14	13	12	1	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	*A*
			3	3	2	—	1	—										
24	—	—	9	2	1	12	3	3	—	1	—	11	6	3	9	—	—	*B*
6	—	—	5	1	—	6	3	3	—	1	—	9	1	1	7	—	—	
40	33	26	41	50	30	16	18	10	11	14	5	12	12	8	15	17	10	*C*
35	33	26	37	48	28	16	18	10	10	13	4	12	12	8	13	17	10	
58	27	27	46	11	8	6	1	1	5	1	1	2	5	1	20	8	7	*D*
9	11	11	22	1	1							—	1	1	2	—	—	
21	—	—	10	3	—	2	—	—	—	—	—	6	3	1	7	1	1	*E*
												1	—	—				
—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
67	182	101	302	228	115	131	98	57	36	38	21	123	110	49	214	135	81	V.
67	182	101	302	228	115	131	98	57	36	38	21	123	110	49	214	135	81	
3	1	1	7	8	5	5	3	3	—	1	1	3	2	—	—	—	—	VI.
2	—	—	7	4	3	5	2	2	—	1	1	3	2	—				
226	95	93	103	9	7	33	5	5	1	—	—	9	5	4	54	45	40	VII.
132	4	4																
803	454	328	1 054	918	444	340	266	126	82	82	46	271	323	140	480	365	242	
286	268	162	450	381	179	174	152	82	55	69	36	178	187	85	264	209	121	
744	442	305	1 107	967	452	339	204	126	74	48	19	249	215	116	517	325	189	
263	254	138	464	405	164	183	111	69	47	48	19	129	130	64	271	193	106	

Yrkesgrupper.	Kristianstads län.			Malmöhus					
				Malmö.			Hälsingborg.		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**186**	**259**	**135**	**97**	**76**	**37**	**105**	**89**	**60**
Därav kvinnor	27	70	22	4	15	3	10	11	3
II. Gruvdrift och malmförädling	**10**	**21**	**10**	—	—	—	**5**	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	**9**	**1**	**1**	**3**	**1**	**1**	**10**	—	—
Därav kvinnor									
B Metall- och maskinindustri	**3**	**4**	**2**	**85**	**26**	**28**	**42**	**7**	**6**
Därav kvinnor				1	1	1			
C Trävaruindustri	**6**	**2**	**2**	**12**	**7**	**6**	**1**	**3**	**1**
Därav kvinnor									
D Byggnadsverksamhet	**9**	**1**	**1**	**191**	**120**	**118**	**99**	**46**	**44**
Därav kvinnor				1	1	1			
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	**1**	**1**	**1**	**8**	**1**	**1**	**8**	—	—
Därav kvinnor				3	—	—	3	—	—
F Textilindustri	**2**	—	—	**10**	**1**	—	**12**	—	—
Därav kvinnor	2	—	—	10	1	—	7	—	—
G Beklädnadsindustri	**1**	—	—	**67**	**32**	**20**	**6**	**4**	**2**
Därav kvinnor	1	—	—	46	32	20	4	4	2
H Närings- och njutningsämnesindustri	**11**	**7**	**4**	**32**	**13**	**11**	**29**	**9**	**2**
Därav kvinnor	3	4	2	9	13	11	7	4	1
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	**5**	**3**	**3**	**2**	—	—
Därav kvinnor				4	3	3			
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	**4**	**4**	**4**	**3**	**2**	—
Därav kvinnor				4	3	3	2	2	—
K Grafisk industri	—	—	—	**3**	**3**	**3**	**2**	**2**	—
Därav kvinnor				—	2	2			
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	—	—	—	**99**	**14**	**14**	**10**	**7**	**6**
Därav kvinnor				24	2	2	—	6	6
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	**2**	**1**	**1**	**49**	**6**	**4**	**1**	—	—
Därav kvinnor				17	3	1			
B Butiks- och magasinspersonal	**2**	**1**	**1**	**132**	**11**	**6**	**10**	**5**	**3**
Därav kvinnor	1	—	—	84	9	4	5	2	2
C Hotell-, kafé- och restaurantrörelse	**26**	**15**	**8**	**58**	**50**	**34**	**24**	**15**	**10**
Därav kvinnor	26	13	6	51	47	32	16	15	10
D Landtransport	**8**	**3**	**2**	**137**	**100**	**55**	**39**	**16**	**11**
Därav kvinnor				28	48	13	3	1	—
E Vattentransport	**1**	—	—	**26**	**2**	**2**	**24**	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	**1**	**1**	**1**
Därav kvinnor							1	1	1
V. Husligt arbete	**89**	**83**	**48**	**568**	**369**	**285**	**148**	**96**	**65**
Därav kvinnor	89	83	48	566	369	285	148	96	65
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	**6**	**6**	**3**	**1**	—	—
Därav kvinnor				5	4	1	1	—	—
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**14**	**5**	**4**	**323**	**77**	**77**	**61**	**22**	**21**
Därav kvinnor							—	1	1
Summa för februari månad år 1914	**380**	**404**	**220**	**1 915**	**922**	**712**	**648**	**324**	**232**
Därav kvinnor	149	170	78	857	558	382	207	148	91
» » » månad år 1913	341	335	179	1 549	824	623	544	296	221
Därav kvinnor	145	164	74	710	486	382	188	137	87

l ä n.			Hallands län.			Göteborgs och Bohus län.						Skaraborgs län.			
Övriga anstalter.						Göteborg.			Övriga anstalter.						
Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	
233	240	125	56	92	38	60	61	32	70	80	29	41	116	22	I.
20	74	18	8	21	6	9	19	3	21	28	6	2	24	3	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
															III.
4	2	2	7	1	1	2	19	19	3	—	—	—	2	—	*A*
						1	—	—							
43	22	19	4	10	5	104	105	100	2	1	1	—	—	—	*B*
						1	—	—							
12	5	8	8	—	—	22	29	27	8	1	4	1	1	1	*C*
						—	1	1							
89	43	43	86	65	59	87	152	148	16	24	11	—	—	—	*D*
7	5	5	2	1	1	2	3	1	1	—	—	—	—	—	*E*
1	—	—				—	1	1							
10	—	—	5	5	2	11	7	5	—	—	—	—	—	—	*F*
7	—	—				6	2	2							
6	5	4	2	1	—	19	15	12	4	7	6	—	—	—	*G*
4	3	2	1	—	—	18	18	11	1	1	1				
51	24	19	4	2	—	20	23	17	2	4	4	6	18	2	*H*
6	7	3	1	—	—	14	12	6	2	3	3	5	12	2	
—	—	—	—	—	—	2	1	1	1	—	—	—	—	—	*I*
						1	1	1							
—	—	—	—	—	—	4	5	3	6	6	6	—	—	—	*J*
						4	5	3	6	6	6				
—	—	—	—	—	—	7	4	3	—	—	—	—	—	—	*K*
						1	—	—							
20	1	1	1	—	—	3	5	3	—	—	—	—	—	—	*L*
															IV.
1	—	—	—	—	—	17	18	14	—	—	—	—	—	—	*A*
8	—	—	—	2	1	118	75	68	10	2	2	—	—	—	*B*
7	—	—				41	14	10	4	—	—				
14	10	7	9	17	8	63	90	83	21	22	15	2	5	2	*C*
12	9	6	8	17	8	58	84	80	20	22	15	—	4	—	
29	11	8	15	4	4	117	118	90	12	2	2	—	—	—	*D*
4	1	—	2	1	1	11	14	9							
7	1	1	7	—	—	27	3	3	—	—	—	—	—	—	*E*
—	—	—	—	1	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	*F*
266	189	117	66	60	38	571	740	498	91	83	27	39	54	19	V.
265	189	117	66	60	38	571	740	498	91	83	27	39	54	19	
—	3	3	1	1	1	12	9	6	—	1	—	—	—	—	VI.
—	1	1	1	—	—	5	3	1	—	1	—				
218	47	47	32	4	4	332	205	203	26	26	24	—	—	—	VII.
1018	608	409	255	266	163	1 600	1 688	1 282	273	259	131	89	191	46	
326	284	147	87	99	53	736	909	571	145	144	58	46	94	24	
960	653	436	296	237	144	1 594	1 430	1 057	264	237	123	86	130	44	
377	311	171	114	118	55	537	697	377	141	131	53	29	63	12	

Yrkesgrupper.	Värmlands län.			Örebro län.			Västmanlands län.		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete	Lediga platser.	Tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	50	87	35	128	203	59	181	226	81
Därav kvinnor	1	21	3	23	76	14	17	48	11
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	3	—	—	—	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	1	—	—	9	—	—	1	1	1
B Metall- och maskinindustri	6	6	3	12	6	4	12	6	5
C Trävaruindustri	3	2	2	3	—	—	2	5	5
D Byggnadsverksamhet	1	—	—	35	8	8	14	5	5
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	1	1	1	—	—	—	—	—	—
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor									
G Beklädnadsindustri	—	—	—	3	5	1	2	—	—
Därav kvinnor				1	4	1	2	—	—
H Närings- och njutningsämnesindustri	2	2	—	4	1	1	1	6	2
Därav kvinnor	—	2	—	2	1	1	1	4	1
I Kemisk-tekniskt och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	2	—	—	—	—	—
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	1	—	—	6	22	2	16	3	2
Därav kvinnor				—	20	—			
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor									
B Butiks- o. magasinspersonal	3	1	1	14	4	3	3	3	2
Därav kvinnor				4	1	—	—	3	2
C Hotell-, kafé- och restaurantrörelse	10	20	10	20	11	6	17	33	20
Därav kvinnor	9	18	10	18	10	5	16	33	20
D Landtransport	2	2	2	8	7	4	13	10	7
Därav kvinnor							1	2	2
E Vattentransport	—	—	—	1	—	—	1	—	—
Därav kvinnor									
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	1	—	—	—	—	—	—	—	—
V. Husligt arbete	70	90	38	174	271	95	163	180	96
Därav kvinnor	70	90	38	174	271	95	163	180	96
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	1	—	1	—	—	—	1	—
Därav kvinnor	—	1	—	1	—	—	—	1	—
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	16	12	11	58	39	39	80	12	11
Summa för februari månad år 1914	167	224	106	481	577	222	456	491	287
Därav kvinnor	80	132	51	228	383	116	200	271	132
» » » månad år 1913	133	160	73	427	227	154	410	401	236
Därav kvinnor	53	87	29	179	161	88	176	178	109

Kopparbergs län.			Gävle stad och län.			Västernorrlands län.			Jämtlands län.			Västerbottens län.			Norrbottens län.			
Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	
71	59	33	15	20	8	5	22	17	69	107	62	7	13	6	11	11	6	I.
16	14	6	1	1	—	1	1	1	10	14	7	5	6	5	2	2	1	
6	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2	3	5	2	II.
																		III.
2	6	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	3	1	*A*
17	22	16	17	17	11	4	2	—	1	2	—	1	1	1	8	1	1	*B*
9	3	3	19	3	3	8	1	—	—	—	—	—	—	—	6	2	2	*C*
6	3	3	12	5	3	19	8	4	9	7	4	67	30	30	18	2	2	*D*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
—	—	—	4	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
			1	—	—													
3	2	2	4	2	1	1	—	—	—	—	—	—	1	—	5	1	1	*G*
1	1	1	4	1	1							—	1	—	2	—	—	
9	6	2	9	2	2	4	2	2	3	1	—				4	3	2	*H*
4	3	—	3	—	—	2	—	—	1	1	—	—	—	—	2	1	1	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*I*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	*J*
—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
4	1	1	13	4	1	1	1	1	—	—	—	—	—	—	5	2	1	*L*
			4	2	1													
																		IV.
—	—	—	—	1	—	—	—	—	4	1	1	—	—	—	3	—	—	*A*
			—	1	—				2	1	1							
4	3	3	7	2	1	3	4	—	5	1	—	3	1	—	5	2	1	*B*
1	2	2	2	1	—	2	—	—	4	1	—				2	2	1	
21	29	16	7	13	5	8	16	5	31	21	12	13	14	11	27	33	19	*C*
18	28	15	5	12	4	4	13	3	28	20	11	13	14	11	21	26	15	
10	7	6	18	9	7	15	6	2	7	1	—	4	2	1	7	7	4	*D*
			3	4	3	2	1	1										
2	—	—	32	—	—	12	4	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	*E*
						2	3	—										
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
102	96	59	71	70	33	33	62	36	78	44	35	39	44	24	52	68	37	V.
102	96	59	71	70	33	33	62	36	78	44	35	39	44	24	52	68	37	
1	—	—	—	2	2	—	—	—	—	1	1	1	1	1	—	—	—	VI.
1	—	—	—	1	1				—	1	1	1	1	1				
50	21	21	39	27	27	30	40	40	13	10	8	5	1	1	29	20	16	VII.
317	262	178	270	178	105	248	168	107	221	196	123	144	110	77	180	160	95	
143	144	83	94	93	43	101	80	41	123	82	55	58	66	41	81	99	55	
339	320	169	266	169	115	300	221	139	186	203	78	120	132	55	126	126	72	
170	175	96	76	60	31	77	72	33	103	83	33	57	57	23	32	30	45	

Medelpris per år (1904—1913) och per månad

Obs! Siffrorna för åren 1904—1909 angiva medelpris för

	Varuslag.	Kvantitet.	1904.	1905.	1906.	1907.	1908.	1909.	1910.	1911.
			öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1	Mjölk: oskummad	lit.	13	13	14	14	14	14	14	14
2	handskummad	»	7	7	7	7	7	7	7	7
3	separerad	»	—	—	—	—	—	—	5	5
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	206	212	221	219	226	220	222	228
5	mat- (lands-)	»	185	191	201	199	204	198	200	205
6	Ost: helfet, okryddad	»	—	—	—	—	—	—	150	151
7	halvfet, »	»	103	107	109	116	119	116	114	111
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	—	49	48
9	Margarin: högsta kvalitet	»	149	157	159	157	164	159	169	152
10	lägsta »	»	100	104	108	108	119	116	125	116
11	växtmargarin	»	—	—	—	—	—	—	—	126
12	Ägg: svenska, färska	tjog.	129	133	142	150	148	151	149	149
13	» konserverade	»							134	128
14	Potatis: gammal	5 lit.	—	29	25	29	32	28	27	29
15	färsk	»							76	48
16	Ärter, gula	kg.	27	27	26	27	30	28	29	29
17	Bruna bönor	»	40	39	39	40	42	41	46	47
18	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	27	27	27	28	31	33	32	30
19	råg-, » »	»	19	19	19	20	23	22	20	20
20	rågsikt-, » »	»	23	24	24	26	29	28	26	25
21	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	[1] 31	[1] 31	[1] 31	[1] 32	[1] 33	[1] 33	34	32
22	ris-, bästa sort, svenska (»R. T.»)	»	—	[2] 57	[2] 58	[2] 59	[2] 59	[2] 60	39	39
23	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	36	35	35	37	41	40	40	39
24	mjukt, limpa, söt	»	35	34	35	35	39	39	39	37
25	» » sur	»	25	25	26	26	28	28	28	27
26	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	63	64	65	67	73	74	76	74
27	mjukt, bakat med vatten	»	—	42	44	46	51	53	45	44
28	» » » mjölk	»							61	60
29	Nötkött, färskt: stek	»	91	89	98	106	109	104	98	96
30	soppkött	»	76	74	81	89	91	85	78	78
31	Kalvkött, stek: gödkalv	»	102	104	116	118	122	120	117	116
32	spädkalv	»	53	53	58	64	66	63	60	58
33	Fårkött: färskt, stek	»	103	105	118	125	125	121	118	115
34	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	—	103	102
35	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—
36	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	105	110	127	123	114	121	129	120
37	salt, svenskt »	»	115	117	132	131	121	127	138	129
38	» amerikanskt	»	113	113	124	125	121	128	149	139
39	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	—	—	—	—
40	gädda	»	—	—	—	—	—	—	—	—
41	sill	»	31	33	34	34	28	28	31	31
42	strömming	»	42	40	40	43	37	37	36	36
43	torsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—
44	rödspotta (»spätta»)	»	70	71	75	80	81	79	80	79
45	salt: sill, fetsill (»K. K. K.»)	»	[3] 36	[3] 38	[3] 40	[3] 41	[3] 38	[3] 37	39	39
46	strömming	»	24	25	26	25	25	23	23	25
47	kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	51	54	56	59	60	61	54	51
48	» » » rundskuren	»							—	—
49	Kaffe (obränt), prima Santos	»	[4] 110	[4] 115	[4] 117	[4] 116	[4] 116	[4] 115	125	155
50	Socker, bit-	»	61	69	62	62	66	67	71	69
51	Svagdricka	lit.	—	—	—	—	—	—	6	6
52	Fotogen: Water White	»	[5] 18	[5] 16	[5] 16	[5] 16	[5] 18	[5] 18	17	15
53	Ved: björk- { osågad, hemkörd (pr »storfamn»:	famn.	2180	2170	2220	2360	2680	2520	2280	2280
54	barr- { 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	1660	1650	1710	1850	2140	2020	1810	1810
55	Bränntorv	100 kg.	—	[6] 70	[6] 70	[6] 78	[6] 80	[6] 74	187	185
56	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	—	322	318	355	388	376	373	373
57	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	—	—
58	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	—	112	106	126	139	134	130	132
59	eng. kamin- » hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	159	156

[1]) Uppgifterna avse *ej* ångpreparerade gryn. — [2]) Uppgifterna avse »risgryn, bästa sort». — [3]) Upp-
[6]) Uppgifterna avse hl.; vikten av 1 hl. torv är 40 à 50 kg. — [7]) Uppgifterna avse för maj 1913 två,
[8]) Uppgifterna avse för augusti 1913 en, för september 1913 två, för oktober 1913 två och för november 1913

(febr. 1913—febr. 1914) för samtliga orter.

28 orter, för åren 1910—1912 för 39 orter och för 1913—1914 för 44 orter.

1912.	1913.	Febr. 1913.	Mars 1913.	April 1913.	Maj 1913.	Juni 1913.	Juli 1913.	Aug. 1913.	Sept. 1913.	Okt. 1913.	Nov. 1913.	Dec. 1913.	[9])Jan. 1914.	[9])Febr. 1914.	
öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	
14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	1
8	8	7	7	7	8	7	8	8	8	8	8	8	8	8	2
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	3
237	236	236	238	234	230	229	230	231	237	241	241	241	239	234	4
214	218	210	211	212	210	208	207	212	216	219	219	220	215	210	5
156	164	162	163	164	163	165	165	165	165	165	164	165	164	163	6
115	121	120	120	121	121	122	122	122	123	120	121	123	121	120	7
51	58	56	56	59	60	59	58	57	59	59	58	61	60	60	8
157	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
122	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
132	135	132	131	133	134	134	135	137	138	138	138	138	138	138	11
161	159	172	142	120	119	126	137	143	154	180	205	217	210	175	12
139	137	145	133	122	[7])112	[7])124	[7])129	[7])138	141	146	149	152	152	144	13
32	28	29	30	29	29	30	29	29	27	27	27	26	27	27	14
49	46	—	—	—	—	—	61	31	—	—	—	—	—	—	15
30	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	30	31	16
53	48	50	49	48	48	47	47	46	47	47	46	46	46	46	17
31	31	32	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	18
22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	21	21	21	21	21	19
27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	26	26	26	26	20
36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	21
40	41	42	42	42	41	41	41	41	41	41	41	41	40	40	22
41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	23
38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	24
29	30	29	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	31	30	25
76	76	76	77	77	76	76	76	76	75	75	75	75	75	75	26
45	43	43	43	43	43	43	43	42	43	43	43	44	45	44	27
61	60	59	59	60	60	61	60	60	60	60	60	60	60	60	28
111	122	118	119	120	121	123	124	125	126	125	122	121	121	120	29
91	100	97	98	98	100	101	101	102	104	103	101	100	100	99	30
123	131	129	130	130	130	132	133	133	133	132	132	131	132	131	31
65	72	71	71	70	70	70	71	72	74	74	73	74	73	72	32
124	133	132	135	136	136	138	138	137	134	129	127	128	131	133	33
105	114	109	111	111	114	115	117	118	119	118	116	117	117	118	34
—	119	119	122	122	138	—	—	[8])100	[8])121	[8])119	[8])113	126	124	123	35
123	133	131	131	131	131	132	134	136	138	137	135	133	133	131	36
129	140	137	137	137	137	138	140	143	144	144	142	142	139	138	37
186	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38
—	75	81	78	69	66	70	72	74	75	76	75	79	78	80	39
—	108	116	112	96	94	104	112	112	110	110	109	112	115	116	40
32	34	30	30	30	29	32	39	38	39	37	35	36	35	32	41
36	38	37	36	35	37	38	36	37	39	42	43	42	41	40	42
—	55	56	57	53	53	53	52	54	55	55	56	57	58	59	43
77	79	77	79	75	75	78	79	80	80	80	80	82	82	81	44
41	45	45	45	45	44	45	44	45	45	45	45	45	45	46	45
25	30	28	29	31	30	30	30	30	31	32	31	32	33	32	46
52	56	55	57	57	56	55	54	54	54	55	56	57	57	56	47
—	76	75	77	77	76	76	76	76	76	76	76	76	76	75	48
176	170	180	179	176	173	171	168	164	161	162	162	161	161	160	49
72	67	67	67	67	67	67	67	67	67	67	67	67	64	64	50
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	51
17	20	19	19	20	20	20	21	21	21	21	21	21	20	20	52
2560	2560	2540	2540	2510	2560	2560	2550	2540	2560	2570	2590	2610	2590	2590	53
1880	2040	2010	2020	2010	2020	2030	2050	2060	2050	2060	2060	2090	2060	2050	54
187	196	193	196	196	194	194	197	197	197	196	196	197	203	209	55
397	401	404	404	403	402	401	401	400	400	399	396	396	394	395	56
—	234	238	239	235	235	233	235	235	233	233	230	228	228	228	57
155	165	168	169	169	170	169	166	162	160	158	157	158	156	154	58
177	189	191	191	191	191	191	191	191	188	188	186	186	182	184	59

gifterna avse »salt sill». — [4]) Uppgifterna avse »brasilianskt» kaffe. — [5]) Uppgifterna avse »prima fotogen». — för juni 1913 fem, för juli 1913 fyra och för augusti 1913 två orter, å vilka höga äggpris gällde. — fyra orter. — [9]) Preliminära siffror.

Kreaturs-

(per kg. le-

för Stockholm, Malmö och

Medelpris per år (1904—1913) och per månad

Kreatursslag.	[1])1904.	[1])1905.	1906.	1907.	1908.	1909.	1910.	1911.	1912.	1913.
Kor:	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
Extra prima[2])	—	—	53	54	54	46	47	50	57	61
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga .	40	40	46	48	46	40	41	42	49	55
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga .	34	37	43	45	43	36	37	36	43	50
» 3. Mindre feta[3])	28	29	36	38	35	27	28	25	34	41
Kvigor (och stutar):										
Extra prima[2])	—	—	58	60	59	52	55	58	63	66
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	46	46	51	54	52	45	44	46	54	60
» 2. Mindre feta	37	37	44	48	44	36	36	36	44	50
Tjurar:										
Extra prima	—	—	55	57	56	46	49	55	62	65
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	44	45	51	54	48	42	43	46	56	62
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	39	41	46	49	44	38	40	43	52	58
» 3. Mindre köttiga[3])	33	36	40	38	39	32	33	33	43	50
Oxar:										
Extra prima[4])	—	—	—	—	58	—	47	50	58	63
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	—	—	48	53	49	43	43	44	52	57
» 2. Mindre feta	—	—	42	46	43	34	36	38	44	48
Kalvar:										
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)[5]) .	57	59	64	68	63	60	61	60	68	73
» (70—90 »)[5]) .	51	53	54	61	56	55	55	52	60	67
Skummjölkskalvar	36	40	44	46	41	39	40	41	48	57
Får:										
Yngre, feta[6])	—	—	53	54	52	50	51	51	53	58
Äldre, » [7])	—	—	44	49	46	45	45	42	48	53
Svin:										
Slakterisvin (75—100 kg.)	49	62	73	66	56	69	77	64	73	82
Rena, större svin (100—170 kg.) .	47	59	76	65	55	68	78	62	71	81
Suggor	39	45	66	57	46	58	67	53	60	68

[1]) Samtliga uppgifter för år 1904 avse endast Malmö och för år 1905 Stockholm och Malmö. för 1912 och 1913 samt för jan. och febr. 1914 avse endast Stockholm och Malmö. — [4]) Uppgifterna för avse uppgifterna endast Malmö och Göteborg. — [6]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast endast Göteborg och febr. 1913—nov. 1913 Stockholm och Göteborg.

priser

vande vikt)

Göteborg 1904—febr. 1914.

(febr. 1913—febr. 1914) för alla tre orterna.

Febr. 1913.	Mars 1913.	April 1913.	Maj 1913.	Juni 1913.	Juli 1913.	Aug. 1913.	Sept. 1913.	Okt. 1913.	Nov. 1913.	Dec. 1913.	Jan. 1914.	Febr. 1914.
öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
59	59	61	61	60	61	62	62	60	61	61	60	—
53	54	55	55	55	56	56	57	54	55	55	55	54
47	48	50	51	51	51	51	52	50	50	50	50	48
38	40	43	43	44	44	43	45	41	38	37	38	37
62	63	67	66	65	66	68	70	66	65	66	66	65
58	58	60	61	60	61	62	62	60	61	62	61	59
47	48	50	51	50	52	52	53	51	51	51	49	47
64	64	65	64	63	65	65	67	66	66	65	65	65
61	60	62	61	61	61	62	64	62	63	62	62	61
57	58	58	58	57	58	59	61	59	59	58	58	57
49	49	52	51	50	51	50	53	49	47	48	47	46
59	61	65	65	63	63	65	66	62	63	63	62	—
54	55	58	58	57	58	59	59	56	56	57	56	54
45	47	49	49	49	50	51	51	48	46	49	47	46
75	77	75	73	73	69	69	73	72	74	75	74	70
69	71	68	65	66	64	64	66	65	68	70	69	67
57	59	59	57	56	54	55	57	55	55	58	57	55
57	60	60	65	63	61	59	59	50	53	56	55	56
54	58	58	57	55	53	50	49	46	50	48	48	50
80	81	80	81	83	86	85	86	82	81	81	79	74
79	79	78	79	81	84	84	85	81	79	77	75	70
69	69	66	66	67	70	71	73	69	67	62	63	61

— [2]) Uppgifterna för 1913 samt för jan. 1914 avse endast Stockholm och Malmö. — [3]) Uppgifterna 1911 avse endast Malmö och för febr. 1913—jan. 1914 Stockholm och Malmö. — [5]) Fr. o. m. år 1908 Göteborg, för maj—sept. 1913 Stockholm och Göteborg. — [7]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse

Fiskpriser

(partipriser utan förbindelse).

Medelpriser i Stockholm *febr.* 1913—*febr.* 1914.

(Enligt veckonoteringar från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses noteringskommission.)

Slag.	Kvantitet.	Febr. 1913.	Mars 1913.	April 1913.	Maj 1913.	Juni 1913.	Juli 1913.	Aug. 1913.	Sept. 1913.	Okt. 1913.	Nov. 1913.	Dec. 1913.	Jan. 1914.	Febr. 1914.
		Medelpris (öre).												
Fisk och *fiskvaror*:[1])														
Abborre, stor . .	kg.	83	87	73	46	58	71	68	66	61	60	90	76	103
små . .	»	61	—	44	27	37	54	30	53	56	—	—	70	75
Braxen	»	52	—	48	45	34	51	—	56	47	45	35	30	60
Gråsej	»	42	48	30	35	27	28	28	25	29	43	42	38	26
Gädda, levande .	»	109	—	—	86	75	—	—	—	—	—	—	—	—
slaktad .	»	99	108	63	66	—	125	97	89	93	92	—	100	98
Gös	»	138	125	125	130	147	140	110	—	—	—	—	163	141
Hälleflundra, stor	»	105	95	95	103	104	92	85	93	96	99	103	125	—
små	»	—	110	—	—	—	85	70	—	60	73	—	—	100
Id	»	—	50	50	46	55	49	43	—	55	—	—	55	57
Kolja, svensk .	»	64	64	53	50	45	46	47	44	54	54	39	46	55
norsk . .	»	35	44	45	—	—	—	—	37	40	39	38	36	37
Kummel . . .	»	—	—	—	—	54	44	42	67	63	68	—	—	—
Kungsflundra .	»	59	69	45	53	50	—	—	—	58	55	—	—	70
Lake, stor . .	»	77	—	44	37	32	55	-	—	75	52	55	72	76
insjö-[2]) små . .	»	—	—	—	—	25	—	—	—	—	40	—	—	64
Lax, färsk . .	»	275	275	235	290	263	238	270	235	293	215	193	275	320
Långa	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40	40	—
Makrill	låda	—	—	—	—	—	—	—	—	1375	—	—	—	—
Piggvar	kg.	213	125	—	150	—	—	—	—	141	143	133	138	134
Röding	»	—	—	—	—	—	—	—	—	140	143	145	145	180
Rödspotta, stor .	»	64	69	50	53	55	65	64	67	65	68	77	70	68
små .	»	45	50	34	—	25	47	61	—	50	59	68	53	49
Rödtunga . . .	»	140	113	78	—	60	61	63	77	68	81	—	49	42
Sik, stor . . .	»	—	—	88	83	100	90	100	—	87	72	85	85	—
små . . .	»	—	—	75	—	—	60	70	70	—	58	—	82	—
Siklöja	»	34	—	—	—	—	—	—	—	40	38	—	—	—
Sill, färsk . . .	låda	1950	1200	—	800	800	—	—	—	1683	1994	2233	2100	1513
» » . . .	kg.	—	25	—	—	—	—	40	33	27	25	30	—	25
» rökt . . .	låda	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	75
Simpa	tjog	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Slätvar	kg.	98	—	85	—	—	—	—	—	74	81	90	98	—
Stenbit	»	—	—	—	29	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Strömming . .	låda	1188	550	300	—	—	—	—	—	—	800	1600	1363	1213
» . .	kg.	46	—	—	—	25	—	34	—	61	61	56	64	45
Torsk, stor. huvud	»	42	45	—	25	30	—	—	—	39	45	38	34	32
svensk huvudlös	»	51	54	43	43	44	42	42	51	57	59	48	51	52
Torsk, norsk . .	»	33	40	—	—	—	—	—	—	—	30	—	37	35
Ur, färsk . . .	»	39	40	22	—	—	—	—	—	—	—	—	40	—
Vitling, stor . .	»	36	43	37	—	27	29	34	37	31	37	34	35	40
små . .	»	26	34	23	33	23	—	22	26	22	—	—	27	33
Ål, levande, stor	»	—	—	—	—	160	—	—	—	150	—	—	—	—
små	»	—	—	—	130	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skaldjur:														
Hummer . . .	tjog	3400	—	—	3000	2450	2800	—	2400	2513	2975	3000	—	—
Krabbor . . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kräftor, stora .	»	—	—	—	—	—	—	126	110	—	—	—	—	—
små . .	»	—	—	—	—	—	—	90	78	—	—	—	—	—
Räkor, stora . .	kg.	86	93	45	—	80	55	—	95	92	94	—	—	121
kokta små . .	»	20	29	10	48	—	—	—	80	—	—	—	—	95

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror:

29/1—4/2:	tillgång god,	efterfrågan medelmåttig,	tendens	fast.
5/2—11/2:	»	»	livlig,	»	svävande.
12/2—18/2:	»	»	»	»	»
19/2—25/2:	»	knapp,	»	mycket livlig,	»	stigande.

[1]) Prisuppgifterna avse slaktad fisk av ordinär storlek, där ej annat uppgives.

Meddelanden från K. Pensionsstyrelsen.

(Under ovanstående rubrik komma, efter träffat avtal med K. Pensionsstyrelsen, att införas sådana meddelanden från Pensionsstyrelsen, som kunna vara av mera allmänt intresse.)

Meddelande till pensionsnämnder, n:r 5.

1. Sammanträden under andra kvartalet. Det har visat sig, att de ärenden, som hittills inkommit till Pensionsstyrelsen från pensionsnämnderna, i många fall varit ofullständigt utredda eller i annat avseende felaktigt behandlade. Särskilt har detta varit förhållandet i de fall, då vederbörande instruktionsombud av en eller annan anledning icke närvarit vid pensionsnämndssammanträdena.

Pensionsnämndsordförandena böra därför, innan tiden för andra kvartalets sammanträden bestämmes och kungöres, samråda härom med vederbörande instruktionsombud, så att sammanträdena må utsättas till sådan tid, att instruktionsombuden kunna närvara.

I denna fråga hänvisas i övrigt till Pensionsstyrelsens meddelande n:r 1 punkt 2.

2. Födelsedatum. Pensionsnämndsordförande torde övertyga sig om, att sökandens uppgift om födelsedatum överensstämmer med uppgiften härom i det bilagda prästbeviset.

Skulle skiljaktighet föreligga, bör rättelse av den oriktiga uppgiften — vare sig i ansökningen eller i prästbeviset — påfordras, innan ansökningshandlingarna insändas till Styrelsen.

3. Ansökning av makar som leva skilda. Har endera maken övergivit den andra utan att de blivit lagligen skilda och den ene söker pension eller understöd, bör formuläret för gift person användas. Rörande den förlupne maken böra så fullständiga upplysningar som möjligt lämnas. Särskilt bör antecknas, när den förlupne övergav hemmet, och när han sist lät sig avhöra, om man känner hans vistelseort (åtminstone huruvida han är i Sverige eller ej) samt om den förlupne veterligen har några tillgångar eller inkomster.

4. Ansöknings undertecknande. Om pension sökes av man och hustru eller endera av dem, men endast den ene kan skriva, skall ansökan undertecknas av denne, men dessutom måste riktigheten av de lämnade upplysningarna intygas av två trovärdiga personer.

5. Formella förutsättningar för besluts laglighet. Pensionsnämnd erinras om vikten av att tillse, att jämväl de formella förutsättningarna för lagligheten av nämndens beslut föreligga, såsom att sammanträde blivit i vederbörlig ordning kungjort, att nämnden är beslutför o. s. v.

6. Läkarbetyg. Ofta är svårt att i saknad av läkares utlåtande avgöra, huruvida sjukdom (t. ex. sinnessjukdom, tuberkulos), som orsakar oförmåga till arbete, kan anses vara för framtiden bestående (varaktig). I sådana fall böra pensionsnämnderna anmoda sökande att stödja ansökningen med läkarbetyg. Detta bör även ske i andra fall, då man är tveksam, huruvida oförmågan till arbete kan antagas bliva varaktig.

Det är dock av vikt att härvid förfara med en viss försiktighet, så att pensionssökande icke onödigtvis drabbas av kostnad för läkarbetygs anskaffande. Vad Pensionsstyrelsen vidkommer kan från dess sida ofta kravet på läkarbetyg bortfalla, om i ansökningen eller pensionsnämndsutlåtandet lämnas mera utförliga meddelanden om sökandens sjukdom, dess beskaffenhet, huru länge densamma varat m. m.

7. Uppskattning av arbete inom hemmet. Vid beräkning av inkomst skall såsom sådan icke upptagas värdet av det arbete med hushållsbestyr, som en familjemedlem utför i sitt eget hem för sin make och sina oförsörjda barn eller för sina invalida och medellösa föräldrar.

Utför någon dylikt arbete för annan än nyssnämnda personer, bör värdet av sådant arbete uppskattas och beräknas såsom inkomst.

Exempel. En familj består av man, hustru och sju barn, av vilka två äro vuxna. Mannen utövar skomakeriyrket, och det ena av de vuxna barnen är honom därvid behjälpligt. Det andra vuxna barnet är anställt vid en fabrik, men bor och äter i hemmet samt överlämnar i ersättning därför en del av sin avlöning till föräldrarna. Mannen har blivit invalid och söker understöd. Hustrun sköter hushållet. Endast värdet av det arbete, hon i sitt hushåll utför för sina vuxna barn, bör uppskattas såsom inkomst.

8. Ränta. Ränta å skuld får icke avdragas från uppgiven inkomst i andra fall än då ränta verkligen utgår eller enligt avtal eller lag bör utgå. Å skuld för t. ex. inköpta varor i handelsbod betalas i regel ej ränta, och får således en beräknad ränta å dylik skuld ej avdragas från inkomsten.

9. Anteckningar att införas under rubriken »Anmärkningar». Under rubriken »anmärkningar» i pensionsnämndsutlåtandet böra meddelas så fullständiga upplysningar som möjligt angående sökandens bostadsförhållanden. Särskilt bör därvid uppgivas antalet rum i bostadslägenhet; huruvida fri bostad åtnjutes och i så fall anledningen därtill; huruvida bostad förhyres och i så fall hyresbeloppet; huruvida någon del av bostaden uthyres och i så fall inkomsten härav o. s. v. Om sökanden bor hos annan person utan att betala kontant hyra, bör meddelas, huruvida han lämnar ersättning därför genom arbete eller dylikt. Tillika böra noggranna uppgifter lämnas angående sökandens levnadsförhållanden i övrigt. Därvid bör särskilt anmärkas, varifrån och i huru stor omfattning sökanden till sin försörjning erhållit medel eller förnödenheter utöver dem, han själv förtjänat. Har sökanden under 1913 helt eller delvis levat på besparingar, bör uppgivas, under vilken tid så skett, samt besparingarnas storlek vid början och slutet av nämnda år.

Om fullständiga upplysningar i berörda avseenden icke meddelas, måste ansökan ofta återsändas för ny behandling, emedan Pensionsstyrelsen icke kan bedöma förhållandena på grund av de lämnade upplysningarnas ofullständighet.

10. Besvär och yttrande i anledning därav. Enligt 28 § i pensionsförsäkringslagen skall pensionsnämnd alltid avgiva yttrande över besvär, som anföras mot nämndens beslut. Anföras besvär av ombud eller pensionsnämndsordförande, vilket vanligen sker genom anteckning å pensionsnämndsutlåtandet omedelbart efter det ärendet behandlats av nämnden, bör i många fall nämndens yttrande över besvären kunna avgivas vid det sammanträde, då det överklagade beslutet fattats.

Har nämnden underlåtit att före handlingarnas insändande till Pensionsstyrelsen yttra sig över besvären, måste handlingarna från Styrelsen återremitteras för erhållande av dylikt yttrande, varigenom ansökningens behandling fördröjes.

Vidare må framhållas önskvärdheten därav, att, om pensionsnämndsordförande förklarat sig icke biträda nämndens beslut, den skiljaktiga meningen antecknas i form av besvär och icke allenast i form av avstyrkande av beslutet, därest ordföranden anser detsamma vara av den beskaffenhet, att det bör ändras.

Exempel. Nämnden fastställer sökandens sammanlagda årsinkomst till 150 kr., men ordföranden anser, att inkomsten bör bestämmas till allenast 100 kr. Han antecknar då i pensionsnämndsutlåtandet: »Enär den årsinkomst, sökanden under de närmaste åren kommer att åtnjuta, enligt mitt förmenande bort upptagas allenast till 100 kr., yrkar jag besvärsvis, att Styrelsen måtte nedsätta sökandens inkomst till nämnda belopp».

Då ett sådant ärende föreligger hos Styrelsen till behandling, torde Styrelsen icke kunna nedsätta inkomsten till lägre belopp än det ordföranden påyrkat, även om Styrelsen anser, att beloppet borde sättas lägre. Detta hade kunnat undvikas, om i besvären hade yrkats, att Styrelsen måtte nedsätta årsinkomsten till det belopp, som av Styrelsen prövas skäligt. Härav framgår vikten av att noga överväga formuleringen av besvären.

11. Avliden sökande. Därest pensionssökande avlidit efter det ansökningen behandlats av nämnden, men innan ansökningshandlingarna insänts till Pensionsstyrelsen, bör vid handlingarnas insändande eller snarast möjligt därefter dödsattest översändas.

12. Pensions utbetalning. Beviljad pension utbetalas första gången i medio av månaden

näst efter den, under vilken pensionsbrevet utställts. De första pensionsutbetalningarna komma sålunda att äga rum tidigast under nästkommande april månad. Närmare bestämmelser rörande utbetalning av pension äro intagna i pensionsbreven.

13. Ständiga fullmakter. Enligt § 2 i instruktionen för pensionsnämnderna åligger det dessa att hava sin uppmärksamhet riktad på, att personer, som äro berättigade till pension, må erhålla dylik till vederbörligt belopp. På grund härav böra pensionsnämnderna jämväl såvitt möjligt tillse, att personer, som tillerkänts pension, även komma i åtnjutande av pensionsmedlen. Därest pension tillerkänts en person, men på grund av sjukdom eller eljest svårighet skulle möta för honom att för varje betalningstermin själv utkvittera pensionen eller utfärda fullmakt för dess utfående, äger pensionstagaren att, enligt av Pensionsstyrelsen fastställt formulär, utfärda fullmakt för annan person att tillsvidare intill dess fullmakten återkallas utkvittera pensionen. Dylik fullmakt godtages emellertid endast såvitt vederbörande pensionsnämndsordförande intygat, såväl att pensionstagaren lever under förhållanden, som för sannolikt en längre tid framåt medföra svårighet för pensionstagaren att själv eller genom för varje gång befullmäktigat ombud utkvittera pensionen, som ock att den person, för vilken fullmakten är utfärdad, är lämplig för det uppdrag, som genom fullmakten anförtrotts honom. Blanketter till dylik fullmakt komma att tillställas samtliga pensionsnämndsordförande.

14. Ortsombudens ersättning. Den ersättning, som enligt de i anvisningsboken sid. 29 intagna bestämmelserna tillkommer ortsombud, utbetalas genom vederbörande länsstyrelse efter granskning av inkommande räkningar, vilka skola vara attesterade av ordföranden i vederbörande pensionsnämnd, samt, därest för sammanträdet begäres högre ersättning än sex kronor, försedda med intyg av ordföranden om stället för sammanträdet samt avståndet därifrån till ombudets bostad.

15. Till pensionsnämnd återförvisat ärende. Har Pensionsstyrelsen återremitterat ett ärende till pensionsnämnd för ny behandling, skall pensionsnämndsordföranden utan dröjsmål därom underrätta sökanden.

Meddelande till taxeringsnämnderna i riket.

Genom lagen om allmän pensionsförsäkring den 30 juni 1913 (Svensk författningssamling n:r 120) hava taxeringsnämnderna fått sig förelagt bland annat att avgöra, vilka av de i den uti 14 § omförmälda förteckningen upptagna personer äro avgiftspliktiga enligt nämnda lag.

Med hänsyn härtill har Pensionsstyrelsen ansett sig böra fästa taxeringsnämndernas uppmärksamhet på bestämmelserna i lagens 5 §, vilken upptager de personer, som — jämte utländske medborgare — äro undantagna från avgiftsplikt.

Främst är härvid att iakttaga, att avgift ej skall påföras *personer, som äro till arbete varaktigt oförmögna, d. v. s. invalider.*

Frågan, huruvida en person är invalid i lagens mening eller icke, är i och för sig icke lätt att besvara. Den ledning härvid, som de i 14 § andra stycket omförmälda uppgifterna från pensionsnämnderna äro avsedda att lämna, kan i år påräknas endast för ett obetydligt antal fall. För övriga fall måste avgörandet av denna fråga träffas med ledning av 2 § andra stycket, som stadgar följande:

»*Varaktig oförmåga till arbete skall anses vara för handen hos den, som befinnes till följd av ålderdom, kropps- eller sinnessjukdom, vanförhet eller lyte vara ur stånd att vidare försörja sig genom sådant arbete, som motsvarar hans krafter och färdigheter.*»

Härvid torde bemärkas:

a) att oförmågan till arbete skall vara *varaktig, d. v. s. såvitt förutses kan bestående för den återstående livstiden;*

b) att uttrycket »*försörja sig*» innebär, att det blott är fråga om vederbörandes förmåga att försörja *sig själv* och således icke om hans förmåga att med sitt arbete underhålla jämväl andra, vilkas försörjning möjligen kan åligga honom. Den omständigheten, att en person åtnjuter fattigunderstöd, utgör sålunda i och för sig intet bevis om invaliditet, då ju understödet kan vara betingat av att personen i fråga t. ex. har stor familj att försörja;

c) att det icke är erforderligt, att vederbörande skall vara *fullständigt invalid*, d. v. s. ur stånd att genom eget arbete bidraga till sin egen försörjning, utan endast att hans arbetskraft är så nedsatt, *att det synes uteslutet, att han genom densamma skall kunna bereda sig en nödtorftig försörjning*. Man kan sålunda väl tänka sig fall, där en person kan anses som invalid i lagens mening, oaktat han med fortsatt arbete kan *till någon del* bidraga till sin försörjning;

d) att med uttrycket »*krafter och färdigheter*» avses, att man skall taga hänsyn jämväl till det förhållandet, att, även om vederbörande måste betraktas som invalid beträffande sitt hittills varande yrke, det dock kan tänkas, att han kan vara i stånd att förvärva sitt uppehälle inom något annat yrke, som är likartat med det förra med avseende på förutsättningar och villkor; samt

e) att beträffande *hustrur, övriga hemmavarande familjemedlemmar m. fl.* invaliditeten i många fall måste bedömas med hänsyn till vederbörandes förmåga att i hemmet fylla föreliggande uppgifter.

Beträffande de i 5 § *andra stycket mom. a) och b)* stadgade undantagen återgivas här de huvudsakliga bestämmelser, som för tillämpning av sagda lagrum ansetts vara av betydelse.

Lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstinnehavares rätt till pension.

»1 §. Rätt till pension vid avgång från tjänst tillkommer, med de undantag och under de villkor, som här nedan stadgas, envar ordinarie innehavare av civil tjänst med lön å stat, som blivit fastställd av Konungen och Riksdagen.»

»2 §. Denna lag äger icke tillämpning i fråga om statsråds-, justitieråds- och regeringsrådsämbete, civil tjänst med pensionsrätt i arméns eller flottans pensionskassa, tjänst vid telegrafverket eller statens järnvägstrafik, ej heller i fråga om befattning, som är uteslutande prästerlig, utan gälle i avseende å dem vad i fråga om pension nu är eller framdeles må varda stadgat.»

»18 §. Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1908; dock att

a) för den, som vid sagda tid innehar tjänst, som i denna lag avses, lagens stadganden, såvitt den tjänst angår, icke skola gälla, där ej på grund av särskilda föreskrifter skyldighet åligger honom att underkasta sig förändrade bestämmelser angående rätt till pension eller han inom ett år efter lagens trädande i kraft anmäler, att pensionslagens bestämmelser må å honom vinna tillämpning;

— —.»

Lagen den 4 juli 1910 angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar, vilken lag trätt i kraft den 1 januari 1911.

»1 §. Rätt till pension enligt denna lag tillkommer med nedan stadgade undantag dels var och en, vilken vid lagens trädande i kraft är delägare i statens järnvägstrafiks pensionsinrättning, dels ock var och en, som efter lagens trädande i kraft varder anställd i ordinarie tjänst vid statens järnvägar.

Från denna lags tillämpning undantages:

a) sådan personal vid statens järnvägar, som antingen vunnit delägarrätt i statens järnvägstrafiks pensionsinrättning på grund av nådiga reglementet för pensionsinrättningen den 6 september 1872 och icke behörigen anmält sig vilja genom erläggande av de i förnyade nådiga reglementet den 3 november 1882 för samma pensionsinrättning bestämda högre avgifter bereda sig förbättrad pensionering eller ock uppbär avlöning enligt äldre lönestat än den från 1908 års ingång gällande;

b) den, som har delägarrätt i statens järnvägstrafiks pensionsinrättning på grund av nådiga reglementet för pensionsinrättningen den 3 november 1882 och, därest han jämlikt bestämmelsen i § 6 c) i samma reglemente skulle före den 1 januari 1916 bliva pensionsberättigad, inom tre månader från lagens trädande i kraft eller, om han vid sistnämnda tidpunkt kvarstår på äldre stat än den från 1908 års ingång gällande och sedermera vinner befordran, inom tre månader från det befordran vunnits hos järnvägsstyrelsen anmäler, att bestämmelsen i § 6 c) i pensionsreglementet må å honom vinna tillämpning;

c) generaldirektören och chefen för statens järnvägar samt överdirektören och souschefen.»

I anslutning till detta stadgande vill Pensionsstyrelsen påpeka, att det gives ett icke obetydligt antal ordinarie-tjänstinnehavare vid statens järnvägar, vilka vid statens övertagande av vissa enskilda järnvägar icke vunnit inträde i statens järnvägars pensionsanstalter.

Kungl. reglementet för telegrafverkets pensionsinrättning den 17 juni 1908, vilket trätt i kraft den 1 augusti 1908.

»§ 1. Delägare i pensionsinrättningen är, förutom den som redan däri vunnit delaktighet, en var, som hädanefter inträder i telegrafverkets ordinarie tjänst; och beräknas delaktigheten från och med den dag, delägaren berättigas att uppbära den till tjänsten hörande avlöning, till och med den dag, han ur tjänsten utträder.

— —.»

Kungl. förordningen och reglementet angående folkskollärarnes pensionsinrättning den 30 november 1866.

»§ 1. Förbindelse till delaktighet i denna inrättning med skyldighet att, för beredande av pensionsrätt åt ordinarie lärare vid folkskola, erlägga här nedan stadgade pensionsavgifter, åligge, för var och en av dess lärartjänster vid högre folkskola, varje skolområde i riket, där sådan skola underhålles, så ock varje skoldistrikt för dess ordinarie lärartjänster vid egentlig folkskola; och skall med ordinarie lärartjänst förstås varje folkskollärarebefattning, vars innehavare har i lag grundad rätt till åtnjutande utav den genom gällande författning bestämda lön.»

»§ 12. Pensionsrätt i folkskollärarnes pensionsinrättning tillkommer, under de villkor i övrigt, som detta reglemente bestämmer, varje behörigen examinerad och antagen lärare vid högre folkskola ävensom varje examinerad och enligt gällande föreskrifter vederbörligen antagen ordinarie folkskollärare.

Vad i detta reglemente säges om lärare skall, där ej för särskilt fall annorlunda säges, äga tillämpning å såväl manlig som kvinnlig lärare.»

Kungl. Maj:t har vidare förordnat:

genom kungörelse den 9 augusti 1884: att lärare och lärarinnor vid de av landsting inrättade seminarier för bildande av småskollärare och lärarinnor må, under vissa närmare angivna villkor, erhålla rätt till tjänstårsberäkning och pension från folkskollärarnes pensionsinrättning lika med folkskollärare;

genom kungörelse den 28 juni 1907: att varje folkskoleseminarium må, under iakttagande i tillämpliga delar av föreskrifterna i reglementet för folkskollärarnes pensionsinrättning, för var och en av de vid den med seminariet förenade övningsskolan befintliga lärartjänster, vilka skola uppehållas av examinerade manliga eller kvinnliga folkskollärare, erhålla delaktighet i nämnda pensionsinrättning;

genom kungörelse den 11 juni 1909: att lärare och lärarinnor vid sådana privata småskoleseminarier, som berättigats till anställande av småskollärarinneexamen, må under vissa närmare angivna villkor vinna delaktighet i folkskollärarnes pensionsinrättning; samt

genom kungörelse den 8 december 1911: att den ordinarie ämneslärarpersonalen vid kommunala mellanskolor skall vara delaktig i såväl folkskollärarnes pensionsinrättning som folkskollärarnes änke- och pupillkassa, med iakttagande i tillämpliga delar av vad angående delaktighet i dessa kassor är stadgat i fråga om lärare vid högre folkskolor.

Slutligen har Kungl. Maj:t genom kungörelse den 22 juni 1911 förordnat om delaktighet i folkskollärarnes pensionsinrättning för lärarpersonal vid seminarierna i Haparanda och Murjek.

Kungl. reglementet för arméns pensionskassa den 26 februari 1904 (Svensk författningssamling n:r 9).

»§ 46.

1. Delägarne i arméns pensionskassa äro alla de i § 66 under särskilda klasser uppförde ämbets- och tjänstemän, vilka innehava dessa beställningar å ordinarie eller indragen ordinarie stat; så ock de, som i enlighet med den i sagda § intagna pensionsstat med därtill hörande anmärkningar åtnjuta pension från denna kassa. Musikunderofficerare, som åtnjuta avlöning av de till musikens underhåll anslagna tillgångar, utan att dem äro tillagda enligt stat för viss tjänst

anslagna avlöningsförmåner, skola i avgifts- och pensioneringsavseenden anses som vore de på stat anställda.

— —.»

»§ 47.

Om vid armén skulle tillkomma några nya regementen eller kårer, bliva de ämbets- och tjänstemän, som vid dem anställas med lön på stat, delägare i arméns pensionskassa med skyldighet att erlägga de i detta reglemente stadgade avgifter.»

Kungl reglementet för flottans pensionskassa den 17 november 1899, vilket trätt i kraft den 1 januari 1900.

»§ 2.

1. Delägare i flottans pensionskassa är en var, som medelst fullmakt eller konstitutorial blivit utnämnd eller antagen till officer, underofficer, civil ämbets- eller tjänsteman, månadslönare eller vaktbetjänt vid flottan eller till ämbets- eller tjänsteman eller vaktbetjänt vid marinförvaltningen eller kassan och för sin befattning innehar lön på stat.

2. Ämbets- eller tjänsteman, månadslönare eller vaktbetjänt, som enligt förordnande eller kontrakt innehar arvode på stat vid flottan eller något av nämnda ämbetsverk, antages till delägare efter därom gjord skriftlig ansökan, vartill skall vara fogat ett av legitimerad läkare, enligt av direktionen fastställt formulär, utfärdat intyg, angivande, huruvida sökanden är frisk och utan bestämt sjukdomsanlag. Utvisar intyget, att sökanden ej är frisk eller att bestämt sjukdomsanlag förefinnes, må han icke grundlägga gratial.

3. En var av nämnda personal, som genom tjänstens indragning flyttats till indragningsstat eller kvarstår såsom övertalig tjänsteman med avlöning enligt äldre stat eller erhållit avsked och äger uppbära pension ur kassan eller eljest av statsmedel, förbliver fortfarande delägare i kassan.

4. Under stadgandena i mom 1, 2 och 3 hänföras jämväl ämbets- och tjänstemän samt vaktbetjänte vid lotsstyrelsen ävensom befäl och underbefäl vid lotsverket, dock att för pensioneringen av denna personal gälla särskilt fastställda grunder och icke stadgandena i §§ 11, 12, 13, 14 och 15 här nedan.

5. Skulle delägare bliva entledigad från innehavande ämbete, enligt § 35 regeringsformen, utan att vara till pension berättigad, ankommer det på Kungl. Maj:ts prövning att låta honom bibehållas vid sin delaktighet i kassan med lika rätt och skyldighet som förut.

6. Prästman, som hädanefter anställes vid flottan, erhåller icke delaktighet i kassan.»

»§ 76.

1. En var, som den 22 januari 1892 var delägare i amiralitetskrigsmanskassan, men icke finnes nämnd i § 2 här ovan, räknas jämväl såsom delägare i flottans pensionskassa och bibehålles vid sina rättigheter och skyldigheter för erhållande av pension ur kassan jämte fyllnadspension av statsverket genom kassan enligt då gällande stadganden.

— —.»

Sedan Kungl. Maj:t den 17 juni 1908 fastställt ny lönestat för marinförvaltningen att träda i kraft den 1 januari 1909 och därvid beträffande den till ämbetsverkets civilavdelning hörande personalen, såsom villkor för åtnjutande av de i berörda stat uppförda avlöningsförmåner stadgat, bland annat, att i fråga om skyldighet att från tjänsten avgå ävensom i fråga om rätt till pension skall gälla vad i särskild lag angående civila tjänstinnehavares rätt till pension är vid tiden för den nya lönestatens ikraftträdande eller, såvitt angår innehavare av befattning, som därefter tillträdes, vid tillträdet till befattning stadgat, har Kungl. Maj:t genom kungörelse den 23 december 1908 — beträffande sådan ordinarie innehavare av befattning med lön å stat vid marinförvaltningens civilavdelning, å vilken nämnda lönestat vårder tillämplig — förordnat,

att befattningshavare, som vid 1908 års utgång icke är delägare i flottans pensionskassa, befrias från skyldigheten att inträda såsom delägare i nämnda kassa; samt

att befattningshavare, som vid 1908 års utgång redan är delägare i flottans pensionskassa, skall kvarstå såsom delägare i nämnda kassa, såvitt angår gratial åt änka och barn, och förty

fortfarande vara skyldig att till kassan erlägga stadgade gratialavgifter, till följd varav sådan befattningshavare icke är skyldig att inträda såsom delägare i civilstatens änke- och pupillkassa.

Sedan Kungl. Maj:t den 10 juni 1912 fastställt ny lönestat för den civila personalen vid sjökarteverket att träda i kraft den 1 januari 1913, har Kungl. Maj:t — beträffande vid sjökarteverket såsom civil befattningshavare före 1912 års utgång anställd person, som erhållit eller erhåller ordinarie befattning vid kartverket — genom kungörelse den 24 januari 1913 förordnat, att dylik befattningshavare, vilken vid 1912 års utgång redan är delägare i flottans pensionskassa, må äga att kvarstå såsom delägare i nämnda kassa såvitt angår gratial åt änka och barn, och i sådant fall fortfarande vara skyldig att till kassan erlägga stadgade gratialavgifter, till följd varav ifrågavarande befattningshavare icke är skyldig att inträda såsom delägare i civilstatens änke- och pupillkassa.

Vad angår tredje stycket i 5 § vill Pensionsstyrelsen meddela, att för närvarande äro på Kungl. Maj:ts prövning beroende åtskilliga i enlighet med nyssnämnda lagrum gjorda ansökningar om undantagande från avgiftsplikt. Givet är emellertid, att dessa och andra dylika ansökningar ej kunna leda till befrielse från avgiftsplikt, förrän desamma av Kungl. Maj:t bifallits och taxeringsnämnderna härom genom den det vederbör erhållit kännedom.

Slutligen vill Pensionsstyrelsen framhålla angelägenheten därav, att de anteckningar om avgiftsplikt, som av taxeringsnämnden böra införas i den uti 14 § omförmälda förteckningen, göras särskilt för varje i förteckningen upptagen person och icke för flera personer sammanföras på en, såsom t. ex. på husfadern för familjens olika medlemmar.

Kvinnors och minderårigas användande vid fabriker och bergverk i Sverige år 1912.[1]

Med ledning av Kommerskollegii berättelser om bergshanteringen och industrien meddelas i det följande en översikt över kvinnors och barns användande vid fabriker och bergverk år 1912. Arbetarna inom hantverket, vartill även byggnadsverksamheten räknas, redovisas ej i nämnda berättelser, och ingå följaktligen ej i nedanstående siffror. Samma är förhållandet med mejerierna, som ännu ej blivit underkastade rapportskyldighet till den officiella näringsstatistiken.

Inom den svenska storindustrien, sådan den ovan begränsats, sysselsattes under år 1912 tillhopa 342 358 arbetare, varav vid fabrikerna 310 437 samt vid bergverken 31 921. Dessa siffror utvisa i jämförelse med närmast föregående år en ökning av 5 851 personer för fabriksarbetarna och 1 342 personer för bergverksarbetarna. Kvinnornas och de minderårigas förekomst under de båda åren framgår av följande sammanställning:

	Antal.		% av hela antalet arbetare.	
	1911.	1912.	1911.	1912.
Vuxna kvinnor	45 988	46 506	*13·72*	*13·58*
Minderåriga kvinnor	12 039	13 022	*3·59*	*3·81*
Summa kvinnor	**58 027**	**59 528**	*17·31*	*17·39*
Minderåriga män	31 710	32 828	*9·46*	*9·58*
» kvinnor	12 039	13 022	*3·59*	*3·81*
Summa minderåriga	**43 749**	**45 850**	*13·05*	*13·39*
Hela antalet vuxna kvinnor och minderåriga av båda könen	**89 787**	**92 356**	*26·77*	*26·97*

Antalet kvinnliga arbetare har vid fabrikerna ökats sedan föregående år, vid bergverken däremot minskats. De minderåriga hava vid såväl fabriker som bergverk ökats.

[1] Jfr »Meddel.» 1903, s. 28 ff., 1904, s. 200 ff., 1905, s. 140 ff., 1906, s. 471 ff., 1907, s. 354 ff., 1908, s. 641 ff., 1909, s. 559 ff., 1910, s. 479 ff., 1911, s. 477 ff., 1912, s. 482 ff., 1913, s. 455 ff.

Vid *fabriker* och *bergverk* sysselsatta vuxna kvinnor

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
		Fabriker.						Berg-	
		Kvinnor.		Minderåriga.		Vuxna kvinnor och minderåriga av båda könen.		Kvinnor.	
		Antal.	% av hela antalet arbetare.	Antal.	% av hela antalet arbetare.	Antal.	% av hela antalet arbetare.	Antal.	% av hela antalet arbetare.
1	Stockholms stad	9 320	*32·1*	2 717	*9·4*	10 916	*37·6*	—	—
2	» län . .	2 460	*18·7*	1 559	*11·9*	3 558	*27·1*	7	*1·2*
3	Uppsala » . .	689	*11·5*	761	*12·7*	1 296	*21·7*	3	*0·2*
4	Södermanlands » . .	1 087	*10·7*	1 469	*14·5*	2 281	*22·4*	—	—
5	Östergötlands » . .	5 608	*29·5*	2 938	*15·4*	7 367	*38·7*	—	—
6	Jönköpings » . .	1 988	*14·2*	2 231	*15·9*	3 637	*25·9*	—	—
7	Kronobergs » . .	645	*10·5*	1 131	*18·5*	1 536	*25·1*	—	—
8	Kalmar » . .	1 031	*11·5*	1 348	*15·1*	2 002	*22·4*	—	—
9	Gottlands » . .	72	*6·2*	41	*3·6*	104	*9·0*	—	—
10	Blekinge » . .	974	*11·6*	743	*8·9*	1 529	*18·3*	—	—
11	Kristianstads » . .	1 021	*12·2*	650	*7·8*	1 474	*17·6*	—	—
12	Malmöhus » . .	8 990	*27·3*	4 097	*12·4*	11 115	*33·7*	—	—
13	Hallands » . .	1 304	*25·7*	852	*16·8*	1 800	*35·5*	—	—
14	Göteborgs och Bohus » . .	9 984	*29·6*	5 467	*16·2*	12 968	*38·5*	2	*3·7*
15	Älvsborgs » . .	6 729	*34·2*	3 384	*17·2*	8 661	*44·1*	2	*0·4*
16	Skaraborgs » . .	1 551	*17·9*	1 043	*12·0*	2 230	*25·7*	—	—
17	Värmlands » . .	1 061	*8·0*	1 868	*14·1*	2 625	*19·9*	34	*1·5*
18	Örebro » . .	1 427	*12·8*	1 674	*15·0*	2 590	*23·2*	54	*0·9*
19	Västmanlands » . .	377	*4·3*	1 125	*12·7*	1 428	*16·1*	36	*0·9*
20	Kopparbergs » . .	544	*5·2*	1 404	*13·5*	1 800	*17·3*	27	*0·4*
21	Gävleborgs » . .	1 634	*10·4*	2 631	*16·8*	3 796	*24·2*	—	—
22	Västernorrlands » . .	713	*4·4*	2 557	*15·6*	3 212	*19·6*	1	*1·4*
23	Jämtlands » . .	86	*3·8*	334	*14·8*	397	*17·6*	—	—
24	Västerbottens » . .	22	*0·9*	589	*24·4*	611	*25·3*	—	—
25	Norrbottens » . .	45	*1·1*	483	*12·3*	528	*13·4*	—	—
	Hela riket 1912	**59 362**	*19·1*	**43 096**	*13·9*	**89 461**	*28·8*	**166**	*0·5*
	» » 1911	57 832	*19·0*	41 127	*13·5*	86 971	*28·6*	195	*0·6*
	» » 1910	58 743	*19·4*	41 468	*13·7*	87 855	*29·1*	200	*0·7*
	» » 1909	56 231	*19·4*	39 991	*13·8*	84 475	*29·2*	233	*0·8*
	» » 1908	55 663	*18·8*	41 018	*13·9*	85 027	*28·8*	234	*0·7*
	» » 1907	57 020	*18·8*	43 762	*14·4*	88 281	*29·1*	314	*1·0*
	» » 1906	56 666	*19·2*	42 592	*14·7*	86 949	*29·4*	387	*1·2*
	Medeltal för åren 1901—1905	50 879	*18·8*	39 472	*14·6*	79 352	*29·3*	425	*1·4*
	» » » 1896—1900	44 897	*18·9*	34 281	*14·4*	70 318	*29·5*	568	*1·9*

och minderåriga inom olika landsdelar år 1912.

10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	
v e r k.				F a b r i k e r o c h b e r g v e r k.						
Minderåriga.		Vuxna kvinnor och minderåriga av båda könen.		Kvinnor.		Minderåriga.		Vuxna kvinnor och minderåriga av båda könen.		
Antal.	% av hela antalet arbetare.	Antal.	% av hela antalet arbetare.	Antal.	% av hela antalet arbetare.	Antal.	% av hela antalet arbetare.	Antal.	% av hela antalet arbetare.	
—	—	—	—	9 320	32·1	2 717	9·4	10 916	37·6	1
70	11·9	77	13·1	2 467	18·0	1 629	11·9	3 635	26·5	2
147	11·1	150	11·4	692	9·5	908	12·5	1 446	19·8	3
13	4·3	13	4·3	1 087	10·4	1 482	14·2	2 294	21·9	4
21	2·4	21	2·4	5 608	28·2	2 959	14·9	7 388	37·1	5
9	9·7	9	9·7	1 988	14·1	2 240	15·9	3 646	25·8	6
—	—	—	—	645	10·5	1 131	18·4	1 536	25·0	7
—	—	—	—	1 031	11·4	1 348	14·9	2 002	22·2	8
—	—	—	—	72	6·2	41	3·6	104	9·0	9
4	5·8	4	5·8	974	11·5	747	8·9	1 533	18·2	10
26	7·0	26	7·0	1 021	11·7	676	7·7	1 500	17·2	11
197	9·0	197	9·0	8 990	25·6	4 294	12·2	11 312	32·2	12
—	—	—	—	1 304	25·6	852	16·8	1 800	35·4	13
—	—	2	3·7	9 986	29·6	5 467	16·2	12 970	38·4	14
18	3·2	18	3·2	6 731	33·3	3 402	16·8	8 679	42·9	15
5	7·8	5	7·8	1 551	17·8	1 048	12·0	2 235	25·6	16
232	10·4	262	11·7	1 095	7·1	2 100	13·6	2 887	18·7	17
554	9·7	597	10·5	1 481	8·8	2 228	13·2	3 187	18·9	18
321	8·1	349	8·8	413	3·2	1 446	11·3	1 777	13·9	19
571	8·4	588	8·7	571	3·3	1 975	11·5	2 388	13·9	20
303	9·6	303	9·6	1 634	8·7	2 934	15·6	4 099	21·8	21
—	—	1	1·4	714	4·3	2 557	15·6	3 213	19·6	22
—	—	—	—	86	3·8	334	14·8	397	17·6	23
1	20·0	1	20·0	22	0·9	590	24·4	612	25·3	24
272	7·8	272	7·8	45	0·6	755	10·2	800	10·8	25
2 764	8·7	**2 895**	9·1	**59 528**	17·4	**45 860**	13·4	**92 356**	27·0	
2 622	8·6	2 766	9·0	58 027	17·3	43 749	13·1	89 737	26·8	
2 610	8·7	2 748	9·2	58 943	17·7	44 078	13·3	90 603	27·3	
2 549	8·7	2 726	9·3	56 464	17·7	42 540	13·4	87 201	27·4	
2 626	8·3	2 783	8·8	55 897	17·1	43 644	13·3	87 810	26·8	
2 793	8·8	3 015	9·5	57 334	17·1	46 555	13·9	91 296	27·3	
2 894	9·1	3 185	10·0	57 053	17·4	45 486	13·9	90 134	27·5	
2 888	9·4	3 191	10·3	51 304	17·0	42 360	14·0	82 543	27·3	
2 696	9·2	3 058	10·4	45 465	17·0	36 977	13·8	73 376	27·4	

Användningen av kvinnor och minderåriga vid fabriker och bergverk under åren 1896—1912 framgår av efterföljande tablå.

År.	Fabriker.		Bergverk.		Fabriker och bergverk.	
	Kvinnor.	Minderåriga.	Kvinnor.	Minderåriga.	Kvinnor.	Minderåriga.
	% av hela antalet arbetare.					
1912	19·1	13·9	0·5	8·7	17·4	13·4
1911	19·0	13·5	0·6	8·6	17·3	13·1
1906—1910 (medeltal) . .	19·1	14·1	0·9	8·7	17·4	13·6
1901—1905 » . .	18·8	14·6	1·4	9·4	17·0	14·0
1896—1900 » . .	18·9	14·4	1·9	9·2	17·0	13·8

Beträffande kvinnors och minderårigas användande i arbete inom olika industrigrenar meddelas detaljerade uppgifter i huvudtabellen 1 å sid. 306—307 ävensom i tabellen å sid. 303—304, i vilken upptagits de grupper av arbete, som under år 1912 sysselsatt mer än 500 minderåriga samt vuxna kvinnor tillsammantagna. Inom *bergverksindustrien* användes endast 166 kvinnor, varav 35 minderåriga. Av kvinnorna voro 117 sysselsatta vid järngruvorna. Manliga minderåriga förekommo i större utsträckning, nämligen till ett antal av 1 022 vid gruvdriften och 1 707 vid malmförädlingsverken. För hela bergverksindustrien blir sålunda sammanlagda antalet av minderåriga samt vuxna kvinnor 2 895 personer, utgörande 9·1 % av hela den sysselsatta arbetspersonalen. Till underjordiskt gruvarbete användes 186 manliga minderåriga.

Vid *fabrikerna* utgöra kvinnor och minderåriga tillsammans mer än hälften av arbetsstyrkan inom beklädnads- och textilindustrierna (resp. 74·6 och 68·3 %) samt dessutom inom följande industrigrenar:

Chokladfabriker	83·2 %.	Gummivarufabriker	61·6 %.
Album- och kartongfabriker	82·3 »	Tändsticksfabriker	54·6 »
Karamell- o. d. fabriker	79·8 »	Porslinsfabriker	53·5 »
Tobaksfabriker	73·9 »	Ljus- och tvålfabriker	52·3 »
Bokbinderier m. m.	65·5 »	Läskedrycksfabriker	52·0 »

Det är i allmänhet kvinnorna — vuxna eller minderåriga — som i främsta rummet bidraga till de höga procenttalen inom ovan nämnda yrkesgrupper. Å andra sidan kan anmärkas, hurusom vid sågverken de manliga minderåriga utgöra 16·0 % av samtliga arbetare, kvinnorna däremot blott 0·5 %; vid lådfabrikerna äro motsvarande siffror 26·1 och 4·5 %, vid järn- och stålvarufabrikerna 14·4 och 4·8 %, vid tegelbruken 10·5 och 2·2 %, vid glasbruken 19·0 och 6·4 % o. s. v. Absolut taget förekommer största antalet minderåriga vid sågverken (6 149, därav blott 65 kvinnliga) samt järn- och stålvarufabrikerna (3 861, därav 311 kvinnliga).

Yrkesgrupper med tillhopa mer än 500 vuxna kvinnor och minderåriga år 1912.

1. Yrkesgrupper.	2. Kvinnor. Antal.	3. Kvinnor. % av hela antalet arbetare.	4. Minderåriga. Antal.	5. Minderåriga. % av hela antalet arbetare.	6. Vuxna kvinnor och minderåriga av båda könen. Antal.	7. Vuxna kvinnor och minderåriga av båda könen. % av hela antalet arbetare.
A. Bergshantering	**166**	*0·5*	**2 764**	*8·7*	**2 895**	*9·1*
1. *Gruvdrift o. d.*	155	*1·2*	1 057	*8·0*	1 177	*8·9*
Järngruvor	117	*1·2*	762	*8·0*	854	*8·7*
2. *Malmförädlingsindustri*	11	*0·1*	1 768	*9·1*	1 781	*9·5*
Järn- och stålverk	—	—	1 432	*8·8*	1 432	*8·8*
B. Fabriker	**59 362**	*19·1*	**43 096**	*13·9*	**89 461**	*28·8*
1. *Torvindustri*	417	*14·6*	441	*15·4*	727	*25·4*
2. *Närings- och njutningsämnesindustri*	9 136	*27·1*	2 558	*7·6*	10 241	*30·4*
Bagerier	853	*35·4*	163	*6·8*	950	*39·4*
Chokladfabriker	640	*78·5*	261	*32·1*	678	*83·2*
Karamell- o. d. fabriker	1 166	*75·6*	567	*36·7*	1 231	*79·8*
Tobaksfabriker	3 215	*68·3*	705	*15·0*	3 477	*73·9*
Maltdrycksbryggerier	1 171	*20·7*	236	*4·2*	1 386	*24·5*
Läskedrycksfabriker	478	*41·9*	126	*11·0*	593	*52·0*
3. *Textilindustri*	18 937	*59·8*	6 577	*20·8*	21 630	*68·3*
Bomullsspinnerier	3 325	*61·2*	1 642	*29·7*	3 968	*71·8*
Jutespinnerier	429	*62·3*	240	*34·8*	549	*79·7*
Lin- och hampspinnerier	511	*69·0*	255	*34·4*	588	*79·4*
Ullspinnerier	1 788	*47·0*	1 225	*32·2*	2 504	*65·8*
Bomullsväverier	4 946	*72·9*	1 169	*17·2*	5 355	*78·9*
Juteväverier	548	*63·2*	149	*17·2*	592	*68·3*
Linne- och hampväverier	737	*62·7*	277	*23·6*	842	*71·7*
Ylleväverier	4 706	*61·8*	981	*12·9*	4 987	*65·5*
Färgerier m. fl.	574	*26·6*	199	*9·2*	699	*32·3*
4. *Beklädnadsindustri*	13 478	*67·9*	4 295	*21·6*	14 797	*74·6*
Hattfabriker	857	*70·3*	193	*15·8*	901	*73·9*
Mössfabriker	674	*88·6*	166	*21·8*	699	*91·9*
Sömnadsfabriker	4 230	*86·0*	753	*15·3*	4 304	*87·5*
Trikåfabriker	3 339	*90·7*	876	*23·8*	3 403	*92·4*
Skofabriker	2 538	*37·5*	1 826	*27·0*	3 520	*52·0*
5. *Läderberedningsindustri*	1 268	*27·5*	699	*15·1*	1 703	*36·9*
Gummivarufabriker	859	*50·9*	368	*21·8*	1 038	*61·6*
6. *Trävaruindustri*	846	*1·4*	8 432	*14·3*	9 082	*15·4*
Sågverk och hyvlerier	185	*0·5*	6 149	*16·2*	6 269	*16·5*
Snickeri- och möbelfabriker	129	*1·2*	1 211	*11·6*	1 323	*12·6*
Låd- och spånaskfabriker	87	*4·5*	523	*27·2*	588	*30·6*
7. *Trämasse- och pappersindustri*	4 612	*17·1*	3 411	*12·7*	6 541	*24·3*
Trämassefabriker	106	*0·8*	1 005	*7·2*	1 095	*7·9*
Pappersbruk och pappfabriker	1 889	*21·9*	980	*11·4*	2 398	*27·9*
Album-, portfölj-, kartong- och etuifabriker	650	*72·4*	381	*42·4*	739	*82·3*
Bokbinderier o. d. tillverkning	1 387	*57·0*	652	*26·8*	1 594	*65·5*
8. *Grafisk industri*	1 081	*12·0*	1 851	*20·5*	2 723	*30·2*
Boktryckerier	817	*11·3*	1 358	*18·8*	2 032	*28·1*
Lito- och kemigrafiska anstalter	226	*15·6*	444	*30·6*	606	*41·8*

1. Yrkesgrupper.	2. Kvinnor. Antal.	3. Kvinnor. % av hela antalet arbetare.	4. Minderåriga. Antal.	5. Minderåriga. % av hela antalet arbetare.	6. Vuxna kvinnor och minderåriga av båda könen. Antal.	7. Vuxna kvinnor och minderåriga av båda könen. % av hela antalet arbetare.
10. *Metallindustri*	**2 295**	*7·3*	**4 949**	*15·8*	**6 795**	*21·7*
Järn- och stålvarufabr. samt gjuterier	1 199	*4·8*	3 861	*15·6*	4 749	*19·2*
Metallvarufabriker, »ej specif.»	369	*8·2*	760	*17·0*	1 055	*23·5*
11. *Maskin- och skeppsbyggnadsindustri*	**1 140**	*3·0*	**3 421**	*9·0*	**4 376**	*11·5*
Tillverkning av elektriska maskiner	367	*9·0*	541	*13·2*	877	*21·5*
Mekaniska verkstäder	51	*0·2*	1 924	*8·6*	1 960	*8·8*
12. *Jord- och stenindustri*	**1 703**	*4·6*	**3 988**	*10·6*	**5 112**	*13·7*
Porslins- och fajansfabriker	1 088	*42·7*	566	*22·2*	1 363	*53·5*
Stenbrott, stenhuggerier o. -sliperier	2	—	884	*6·3*	885	*6·4*
Tegelbruk	218	*2·2*	1 089	*11·0*	1 257	*12·7*
Glasbruk och glassliperier	331	*6·4*	1 194	*23·0*	1 316	*25·4*
13. *Kemisk-teknisk industri*	**4 422**	*33·2*	**2 349**	*17·6*	**5 563**	*41·8*
Ljus-, tvål- o. d. fabriker	525	*47·1*	163	*14·6*	583	*52·3*
Tändsticksfabriker	2 742	*41·6*	1 769	*26·9*	3 597	*54·6*

Orter med tillhopa mera än 500 vuxna kvinnor och minderåriga sysselsatta vid *fabriker* år 1912.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Stockholm	9 320	*32·1*	2 717	*9·4*	10 916	*37·6*
Södertälje	439	*26·3*	224	*13·4*	593	*35·5*
Sundbyberg	462	*43·4*	106	*10·0*	535	*50·2*
Uppsala	601	*25·9*	344	*14·8*	814	*35·1*
Nyköping	409	*28·6*	259	*18·1*	536	*37·5*
Eskilstuna	456	*8·9*	816	*15·8*	1 183	*23·0*
Norrköping	4 247	*49·9*	1 386	*16·3*	4 886	*57·4*
Jönköping	1 167	*27·2*	762	*17·8*	1 623	*37·8*
Malmö	5 109	*46·8*	1 915	*17·5*	5 869	*53·8*
Landskrona	538	*28·8*	193	*10·3*	663	*35·4*
Hälsingborg	1 347	*38·1*	675	*19·1*	1 654	*46·8*
Halmstad	417	*31·9*	250	*19·1*	577	*44·1*
Göteborg	4 909	*32·4*	2 429	*16·1*	6 238	*41·2*
Uddevalla	457	*33·5*	272	*20·0*	608	*44·6*
Borås	2 654	*53·8*	863	*17·5*	3 056	*62·0*
Tidaholm	495	*34·8*	276	*19·4*	637	*44·7*
Karlstad	418	*22·8*	266	*14·5*	596	*32·5*
Örebro	1 027	*35·6*	747	*25·9*	1 398	*48·4*
Västerås	175	*6·1*	349	*12·2*	501	*17·5*
Gävle	1 114	*26·3*	820	*19·4*	1 653	*39·1*

Tabellen å sid. 300—301 (jfr huvudtab. 2, s. 308—309) utvisar, i vad mån olika landsdelar förete skiljaktigheter med avseende å kvinnors och minderårigas användande inom *fabriker och bergverk*. Deras sammanlagda antal var störst i Göteborgs och Bohus län med 12 970, varefter följa Malmöhus län med 11 312, Stockholms stad med 10 916 samt Älvsborgs och Östergötlands län med resp. 8 679 och 7 388 vuxna kvinnor och minderåriga av båda könen. Med hänsyn till den relativa frekvensen blir länens ordning emellertid följande: Älvsborgs län med 42·9 %, Göteborgs och Bohus län med 38·4 %, Stockholms stad med 37·6 %, Östergötlands län med 37·1 %, Hallands län med 35·4 % samt Malmöhus län med 32·2 %. I hela riket utgjorde antalet vuxna kvinnor samt minderåriga vid *fabrikerna* 89 461 personer eller 28·8 % av deras hela arbetsstyrka; därav belöpte sig på landsbygden 34 435 eller 20·8 % samt på städerna (jämte köpingar) 55 026 personer eller 38·0 % av alla arbetare. Den relativa förekomsten av manliga och kvinnliga minderåriga tillsammantagna var nästan lika i städer och på landsbygd, nämligen resp. 14·6 % och 13·3 %; däremot voro kvinnorna — vuxna och minderåriga tillhopa — proportionsvis långt talrikare i städernas fabriker, där de uppgingo till 29·9 %, medan landsbygdens endast hade 10·3 %. Angående *bergverksarbetarna* saknas uppgifter om fördelningen på städer och landsbygd.

Bland de i tablån å sid. 304 upptagna 20 städer och köpingar, av vilka var och en har tillhopa mer än 500 vid fabriker anställda vuxna kvinnor samt minderåriga, innehavas de främsta rummen av Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping och Borås, när hänsyn tages till de absoluta talen. I fråga om de nu nämnda arbetarkategoriernas relativa frekvens står däremot Borås främst med 62·0 %; mer än hälften av hela arbetsstyrkan utgjorde de vuxna kvinnorna jämte de minderåriga vidare i Norrköping, Malmö och Sundbyberg med resp. 57·4, 53·8 och 50·2 %; för Stockholm var motsvarande procenttal 37·6, för Göteborg 41·2 %.

1. Kvinnors och minderårigas användande vid fabriker samt inom bergshanteringen år 1912.

(Enligt Kungl. Kommerskollegii berättelse ang. bergshanteringen och industrien år 1912.)

Inom olika yrkesgrupper.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Yrkesgrupper. (*Obs.* Under de särskilda yrkesgrupperna äro endast viktigare industrigrenar specificerade.)	Arbetare. Hela antalet.	Därav voro: kvinnor. Antal.	kvinnor. % av hela antalet arbetare.	minderåriga. Antal. Manl.	Kvinnl.	Summa.	minderåriga. % av hela antalet arbetare.
A. Bergshantering	**31 921**	**166**	*0·5*	**2 729**	**35**	**2 764**	*8·7*
1. *Gruvdrift o. d.*	**13 168**	**155**	*1·2*	**1 022**	**35**	**1 057**	*8·0*
Järngruvor	9 778	117	*1·2*	737	25	762	*8·0*
Andra malmgruvor	894	19	*2·1*	68	5	73	*8·2*
Stenkolsgruvor	2 147	—	—	183	—	183	*8·5*
Fältspatsbrott	349	19	*5·4*	34	5	39	*11·2*
2. *Malmförädlingsindustri*	**18 753**	**11**	*0·1*	**1 707**	—	**1 707**	*9·1*
Järn- och stålverk	16 224	—	—	1 432	—	1 432	*8·8*
Annan malmförädlingsindustri	2 529	11	*0·4*	275	—	275	*10·9*
B. Fabriker	**310 437**	**59 362**	*19·1*	**80 099**	**12 997**	**43 096**	*13·9*
1. *Torvindustri*	**2 864**	**417**	*14·6*	**310**	**131**	**441**	*15·4*
Torvströ- och torvmullsfabriker	1 972	270	*13·7*	200	73	273	*13·8*
Torvfabriker	892	147	*16·5*	110	58	168	*18·8*
2. *Närings- o. njutningsämnesindust.*	**33 708**	**9 136**	*27·1*	**1 105**	**1 453**	**2 558**	*7·6*
Fiskberedningsanstalter	638	381	*59·7*	41	69	110	*17·2*
Bagerier	2 411	853	*35·4*	97	66	163	*6·8*
Mjöl- och grynkvarnar	4 003	61	*1·5*	122	6	128	*3·2*
Chokladfabriker	815	640	*78·5*	38	223	261	*32·1*
Karamell- o. d. fabriker	1 543	1 166	*75·6*	65	502	567	*36·7*
Råsockerbruk	5 834	73	*1·3*	6	—	6	*0·1*
Tobaksfabriker	4 704	3 215	*68·3*	262	443	705	*15·0*
Maltdrycksbryggerier	5 662	1 171	*20·7*	215	21	236	*4·2*
Läskedrycksfabriker	1 141	478	*41·9*	115	11	126	*11·0*
Charkuterivarufabriker	562	106	*18·9*	17	1	18	*3·2*
Margarinfabriker	585	137	*23·5*	30	15	45	*7·7*
Käxfabriker	219	134	*61·2*	21	65	86	*39·3*
Stärkelsefabriker	509	31	*6·1*	4	—	4	*0·8*
Sockerraffinaderier	2 682	430	*16·0*	31	1	32	*1·2*
3. *Textilindustri*	**31 679**	**18 937**	*59·8*	**2 693**	**3 884**	**6 577**	*20·8*
Bomullsspinnerier	5 525	3 325	*60·2*	643	999	1 642	*29·7*
Jutespinnerier	689	429	*62·3*	120	120	240	*34·8*
Lin- och hampspinnerier	741	511	*69·0*	77	178	255	*34·4*
Ullspinnerier	3 803	1 788	*47·0*	716	509	1 225	*32·2*
Bomullsväverier	6 784	4 946	*72·9*	409	760	1 169	*17·2*
Juteväverier	867	548	*63·2*	44	105	149	*17·2*
Linne- och hampväverier	1 175	737	*62·7*	105	172	277	*23·6*
Ylleväverier	7 613	4 706	*61·8*	281	700	981	*12·9*
Färgerier m. fl.	2 161	574	*26·6*	125	74	199	*9·2*
Repslagerier	467	205	*43·9*	73	5	78	*16·7*
Bandfabriker	440	363	*82·5*	29	130	159	*36·1*
4. *Beklädnadsindustri*	**19 844**	**13 478**	*67·9*	**1 319**	**2 976**	**4 295**	*21·6*
Hattfabriker	1 219	857	*70·3*	44	149	193	*15·8*
Mössfabriker	761	674	*88·6*	25	141	166	*21·8*
Korsettfabriker	453	441	*97·4*	3	118	121	*26·7*
Kravattfabriker	398	388	*97·5*	1	25	26	*6·5*

1. (Forts.) Inom olika yrkesgrupper.

1. Yrkesgrupper. (*Obs.* Under de särskilda yrkesgrupperna äro endast viktigare industrigrenar specificerade.)	2. Arbetare. Hela antalet.	3. Därav voro: kvinnor. Antal.	4. kvinnor. % av hela antalet arbetare.	5. minderåriga. Antal. Manl.	6. Kvinnl.	7. Summa.	8. % av hela antalet arbetare.
Sömnadsfabriker	4 920	4 230	*86·0*	74	679	753	*15·3*
Trikåfabriker	3 681	3 339	*90·7*	64	812	876	*23·8*
Pälsvarufabriker	498	314	*63·1*	28	50	78	*15·7*
Handskfabriker	351	214	*61·0*	7	10	17	*4·8*
Skofabriker	6 765	2 538	*37·5*	982	844	1 826	*27·0*
5. *Läderberedningsindustri*	**4 615**	**1 268**	*27·5*	**435**	**264**	**699**	*15·1*
Gummivarufabriker	1 686	859	*50·9*	179	189	368	*21·8*
6. *Trävaruindustri*	**59 135**	**846**	*1·4*	**3 236**	**196**	**3 432**	*14·3*
Sågverk och hyvlerier	37 908	185	*0·5*	6 084	65	6 149	*16·2*
Träkolsverk	6 639	69	*1·0*	181	9	190	*2·9*
Snickeri- och möbelfabriker	10 464	129	*1·2*	1 194	17	1 211	*11·6*
Låd- och spånaskfabriker	1 923	87	*4·5*	501	22	523	*27·2*
Korkfabriker	425	232	*54·6*	18	19	37	*8·7*
7. *Trämasse- och pappersindustri*	**26 960**	**4 612**	*17·1*	**1 929**	**1 482**	**3 411**	*12·7*
Trämassefabriker	13 910	106	*0·8*	989	16	1 005	*7·2*
Pappersbruk och pappfabriker	8 609	1 889	*21·9*	509	471	980	*11·4*
Album-, portfölj-, kartong- o. etuifabriker	898	650	*72·4*	89	292	381	*42·4*
Bokbinderier o. d. tillverkning	2 434	1 387	*57·0*	207	445	652	*26·8*
Papperspås- och kuvertfabriker	614	452	*73·6*	46	224	270	*44·0*
8. *Grafisk industri*	**9 022**	**1 081**	*12·0*	**1 642**	**209**	**1 851**	*20·5*
Boktryckerier	7 223	817	*11·3*	1 215	143	1 358	*18·8*
Lito- och kemigrafiska anstalter	1 451	226	*15·6*	380	64	444	*30·6*
9. *Malmförädlingsindustri*[1]	—	—	—	—	—	—	—
10. *Metallindustri*	**31 271**	**2 295**	*7·3*	**4 500**	**449**	**4 949**	*15·8*
Järn- o. stålvarufabriker samt gjuterier	24 754	1 199	*4·8*	3 550	311	3 861	*15·6*
Galvaniseringsfabriker	779	198	*25·4*	122	4	126	*16·1*
Guld- och silvervarufabriker	776	328	*42·3*	79	32	111	*14·3*
Metallvarufabriker, »ej specif.»	4 482	369	*8·2*	686	74	760	*17·0*
11. *Maskin- och skeppsbyggnadsindustri*	**38 177**	**1 140**	*3·0*	**3 236**	**185**	**3 421**	*9·0*
Skeppsvarv och båtbyggerier	6 252	15	*0·2*	364	2	366	*5·9*
Tillverkning av elektriska maskiner	4 088	367	*9·0*	510	31	541	*13·2*
Mekaniska verkstäder	22 373	51	*0·2*	1 909	15	1 924	*8·6*
Snickerifabriker för tillv. av maskiner	779	27	*3·5*	119	18	137	*17·6*
12. *Jord- och stenindustri*	**37 261**	**1 703**	*4·6*	**3 409**	**559**	**3 968**	*10·6*
Cementfabriker och -gjuterier	2 514	7	*0·3*	95	—	95	*3·8*
Kakelfabriker	765	31	*4·1*	78	1	79	*10·3*
Kalkbruk	1 773	—	—	33	—	33	*1·9*
Porslins- och fajansfabriker	2 550	1 088	*42·7*	275	291	566	*22·2*
Stenbrott, stenhuggerier o. -sliperier	13 925	2	—	883	1	884	*6·3*
Tegelbruk	9 889	218	*2·2*	1 039	50	1 089	*11·0*
Glasbruk och glassliperier	5 182	331	*6·4*	985	209	1 194	*23·0*
13. *Kemisk-teknisk industri*	**13 323**	**4 422**	*33·2*	**1 141**	**1 208**	**2 349**	*17·6*
Ljus-, tvål- o. d. fabriker	1 114	525	*47·1*	58	105	163	*14·6*
Tändsticksfabriker	6 592	2 742	*41·6*	855	914	1 769	*26·9*
Ammunitions- och patronfabriker	590	396	*67·1*	29	37	66	*11·2*
Superfosfatfabriker	579	4	*0·7*	16	—	16	*2·8*
Kemisk-tekniska fabriker, »ej specif.»	933	436	*46·7*	50	87	137	*14·7*
14. *Byggnadsindustri*[2]	—	—	—	—	—	—	—
15. *Belysning och vattenledning m. m.*	**3 578**	**37**	*1·0*	**44**	**11**	**55**	*1·5*
Gasverk och koksfabriker	1 604	11	*0·7*	3	—	3	*0·2*

[1] Upptagen under bergshantering.
[2] Hela byggnadsindustrien redovisas såsom hantverk.

2. Kvinnors och minderårigas användande vid *fabriker* år 1912.

(Enligt Kungl. Kommerskollegii berättelse ang. industrien år 1912.)

Inom olika landsdelar.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
	Arbetare.						
Landsdelar. (Särskilt redovisade äro orter med sammanlagt minst 1000 fabriksarbetare eller med minst 100 kvinnliga arbetare.)	Hela antalet.	Därav voro:					
		kvinnor.		minderåriga.			
		Antal.	% av hela antalet arbetare.	Antal.			% av hela antalet arbetare.
				Manl.	Kvinnl.	Summa.	
Stockholms stad	**29 048**	**9 320**	*32·1*	**1 596**	**1 121**	**2 717**	*9·4*
Stockholms län	**13 139**	**2 460**	*18·7*	**1 098**	**461**	**1 559**	*11·9*
Södertälje	1 672	439	*26·3*	154	70	224	*13·4*
Sundbyberg	1 065	462	*43·4*	73	33	106	*10·0*
Landsbygd	9 563	1 509	*15·8*	795	341	1 136	*11·9*
Uppsala län	**5 973**	**689**	*11·5*	**607**	**154**	**761**	*12·7*
Uppsala	2 317	601	*25·9*	213	131	344	*14·8*
Landsbygd	3 326	56	*1·7*	356	17	373	*11·2*
Södermanlands län	**10 161**	**1 087**	*10·7*	**1 194**	**275**	**1 469**	*14·5*
Nyköping	1 431	409	*28·6*	127	132	259	*18·1*
Eskilstuna	5 151	456	*8·9*	727	89	816	*15·8*
Landsbygd	3 278	197	*6·0*	292	41	333	*10·2*
Östergötlands län	**19 032**	**5 608**	*29·5*	**1 759**	**1 179**	**2 938**	*15·4*
Linköping	1 215	289	*23·8*	136	53	189	*15·6*
Norrköping	8 509	4 247	*49·9*	636	750	1 386	*16·3*
Landsbygd	8 840	946	*10·7*	925	320	1 245	*14·1*
Jönköpings län	**14 028**	**1 988**	*14·2*	**1 649**	**582**	**2 231**	*15·9*
Jönköping	4 290	1 167	*27·2*	456	306	762	*17·8*
Huskvarna	1 739	44	*2·5*	251	25	276	*15·9*
Landsbygd	7 032	689	*9·8*	810	217	1 027	*14·6*
Kronobergs län	**6 119**	**645**	*10·5*	**891**	**240**	**1 131**	*18·5*
Växjö	504	155	*30·8*	63	37	100	*19·8*
Landsbygd	5 446	483	*8·9*	796	200	996	*18·3*
Kalmar län	**8 947**	**1 031**	*11·5*	**971**	**377**	**1 348**	*15·1*
Kalmar	1 092	270	*24·7*	110	93	203	*18·6*
Oskarshamn	974	227	*23·3*	92	61	153	*15·7*
Västervik	1 178	246	*20·9*	142	121	263	*22·3*
Landsbygd	5 243	178	*3·4*	563	59	622	*11·9*
Gottlands län	**1 154**	**72**	*6·2*	**32**	**9**	**41**	*3·6*
Landsbygd	750	27	*3·6*	12	3	15	*2·0*
Blekinge län	**8 365**	**974**	*11·6*	**555**	**188**	**743**	*8·9*
Karlskrona	2 158	272	*12·6*	90	18	108	*5·0*
Ronneby	557	183	*32·9*	61	46	107	*19·2*
Karlshamn	561	114	*20·3*	26	19	45	*8·0*
Landsbygd	4 936	396	*8·0*	371	105	476	*9·6*
Kristianstads län	**8 360**	**1 021**	*12·2*	**453**	**197**	**650**	*7·8*
Kristianstad	1 006	315	*31·3*	37	45	82	*8·2*
Landsbygd	6 365	661	*10·4*	359	146	505	*7·9*
Malmöhus län	**32 964**	**8 990**	*27·3*	**2 125**	**1 972**	**4 097**	*12·4*
Malmö	10 916	5 109	*46·8*	760	1 155	1 915	*17·5*
Lund	1 714	375	*21·9*	113	26	139	*8·1*
Landskrona	1 871	538	*28·8*	125	68	193	*10·3*
Hälsingborg	3 582	1 347	*38.1*	307	368	675	*19·1*
Ystad	765	128	*16·7*	48	15	63	*8·2*
Eslöv	646	250	*38·7*	42	66	108	*16·7*
Limhamn	1 321	44	*3·3*	126	2	128	*9·7*
Landsbygd	11 283	1 145	*10·1*	542	261	803	*7·1*

2. (Forts.). Inom olika landsdelar.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
	Arbetare.						
Landsdelar. (Särskilt redovisade äro orter med sammanlagt minst 1 000 fabriksarbetare eller med minst 100 kvinnliga arbetare.)	Hela antalet.	Därav voro:					
		Kvinnor.		Minderåriga.			
		Antal.	% av hela antalet arbetare.	Antal. Manl.	Kvinnl.	Summa.	% av hela antalet arbetare.
Hallands län	**5 072**	**1 304**	*25·7*	**496**	**356**	**852**	*16·8*
Halmstad	1 307	417	*31·9*	160	90	250	*19·1*
Landsbygd	2 839	747	*26·3*	224	233	457	*16·1*
Göteborgs och Bohus län	**33 702**	**9 984**	*29·6*	**2 984**	**2 483**	**5 467**	*16·2*
Göteborg	15 133	4 909	*32·4*	1 329	1 100	2 429	*16·1*
Uddevalla	1 363	457	*33·5*	151	121	272	*20·0*
Landsbygd	16 237	4 427	*27·3*	1 403	1 211	2 614	*16·1*
Älvsborgs län	**19 648**	**6 729**	*34·2*	**1 932**	**1 452**	**3 384**	*17·2*
Vänersborg	1 135	349	*30·7*	140	97	237	*20·9*
Alingsås	711	390	*54·9*	68	75	143	*20·1*
Borås	4 933	2 654	*53·8*	402	461	863	*17·5*
Landsbygd	12 214	3 274	*26·8*	1 244	801	2 045	*16·7*
Skaraborgs län	**8 664**	**1 551**	*17·9*	**679**	**364**	**1 043**	*12·0*
Lidköping	1 138	309	*27·2*	109	88	197	*17·3*
Tidaholm	1 424	495	*34·8*	142	134	276	*19·4*
Landsbygd	4 319	490	*11·3*	283	106	389	*9·0*
Värmlands län	**13 203**	**1 061**	*8·0*	**1 564**	**304**	**1 868**	*14·1*
Karlstad	1 833	418	*22·8*	178	88	266	*14·5*
Landsbygd	9 655	482	*5·0*	1 170	175	1 345	*13·9*
Örebro län	**11 142**	**1 427**	*12·8*	**1 163**	**511**	**1 674**	*15·0*
Örebro	2 888	1 027	*35·6*	371	376	747	*25·9*
Landsbygd	7 480	255	*3·4*	717	101	818	*10·9*
Västmanlands län	**8 857**	**377**	*4·3*	**1 051**	**74**	**1 125**	*12·7*
Västerås	2 857	175	*6·1*	326	23	349	*12·2*
Landsbygd	4 432	147	*3·3*	552	40	592	*13·4*
Kopparbergs län	**10 433**	**544**	*5·2*	**1 256**	**148**	**1 404**	*13·5*
Falun	503	153	*30·4*	52	32	84	*16·7*
Landsbygd	8 762	324	*3·7*	1 052	107	1 159	*13·2*
Gävleborgs län	**15 662**	**1 634**	*10·4*	**2 162**	**469**	**2 631**	*16·8*
Gävle	4 233	1 114	*26·3*	539	281	820	*19·4*
Söderhamn	1 340	80	*6·0*	223	27	250	*18·7*
Landsbygd	9 297	336	*3·6*	1 247	118	1 365	*14·7*
Västernorrlands län	**16 359**	**713**	*4·4*	**2 499**	**58**	**2 557**	*15·6*
Härnösand	686	296	*43·1*	38	7	45	*6·6*
Sundsvall	653	196	*30·0*	58	31	89	*13·6*
Landsbygd	14 855	216	*1·5*	2 380	20	2 400	*16·2*
Jämtlands län	**2 258**	**86**	*3·8*	**311**	**23**	**334**	*14·8*
Landsbygd	1 912	65	*3·4*	259	23	282	*14·7*
Västerbottens län	**2 411**	**22**	*0·9*	**589**	—	**589**	*24·4*
Landsbygd	3 943	15	*0·4*	559	—	559	*14·2*
Norrbottens län	**3 936**	**45**	*1·1*	**483**	—	**483**	*12·3*
Summa för hela riket	**310 437**	**59 362**	*19·1*	**30 099**	**12 997**	**43 096**	*13·9*
Därav i städer	138 693	41 404	*29·9*	12 070	8 210	20 280	*14·6*
» i köpingar	6 272	863	*13·8*	689	142	831	*13·9*
» på landsbygden	165 472	17 095	*10·3*	17 340	4 645	21 985	*13·3*

Industrien i Sverige år 1912.[1]

(Efter Kungl. Kommerskollegii berättelse.)

År 1912 uppgingo de redovisade, i verksamhet varande industriella anläggningarna — *fabriker* — till ett antal av 11 787. Antalet vid dessa anläggningar sysselsatta arbetare utgjorde 310 437 och deras årstillverkning hade ett sammanlagt värde av 1 milliard 778 millioner kronor (1 778 373 231).[2]

Vid jämförelse närmast med de i 1911 års berättelse förekommande uppgifterna företer redogörelseåret ökning med avseende å såväl fabrikernas och arbetarnas antal som fabriksklassernas sammanlagda produktvärde. Fabrikernas antal har ökats med 95 (0·81 %), arbetarnas antal med 5 851 (1·92 %) och produktvärdet med 127 315 920 kronor (7·71 %). Det sedan 1910 inträdda uppsvinget inom fabriksindustrien har sålunda ytterligare fortgått. Redogörelseåret har att uppvisa det högsta sammanräknade produktvärde och det högsta fabriksarbetarantal, som hittills blivit för något år angivna.

Vad de i gång varande *fabrikernas totala antal* beträffar, har den tendens till ökning, som år 1910 inträdde, fortfarande gjort sig gällande. Störst har ifrågavarande ökning för redogörelseåret varit inom de fabriksgrupper, som omfatta grafiska och diverse industrier, med 147 (därav 133 elektricitetsverk) och metallarbeten med 34 fabriker mera än under år 1911. I någon mån motväges dock denna ökning av minskning inom andra fabriksgrupper, bland dem grupperna för närings- och njutningsämnen med 77, hudar, skinn och hår med 24 och varor av sten, lera, kol och torv med 21 fabriker mindre än år 1911.

[1] Jämför »Meddel.» 1904, s. 191, 1905, s. 131, 1906, s. 462, 1907, s. 344, 1908, s. 632, 1909, s. 549 1910, s. 469, 1911, s. 463, 1912, s. 473, 1913, s. 466.

[2] Med avseende å dessa siffror är dock att märka, *dels* att etablissement, där flera olika tillverkningar bedrivas (exempelvis ett med färgeri och spinneri förenat väveri), i vissa fall blivit räknat som två eller flera fabriker, *dels* att arbetarna vid varje verk uppgivits i medeltal för den tid, verket varit i gång under året, *och dels* att även mellanprodukter, som inom landet undergå ytterligare förädling, i regel uppskattats till fullt försäljningsvärde. I sistnämnda avseende har sålunda en dubbelräkning ägt rum av värdet för sådana fabriksvaror, för vilkas framställande dylika mellanprodukter varit använda. — Uppmärksammas bör emellertid å andra sidan, att hantverkerierna icke alls redovisas (enligt Kungl. Maj:ts skrivelse till Kommerskollegium den 22 nov. 1912), ävensom att gruvdriften och malmförädlingsverken ej komma till synes i fabriksberättelsen, enär de redovisas särskilt för sig i Kommerskollegii berättelse rörande bergshanteringen.

Fabriker i Sverige år 1912.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Tillverkningsgrupper.	Fabriker.			Arbetare.					Dagsverken.		Tillverkningsvärde			Motorer *und. t.* kreatursvandringar o. vindhjul.
	Hela antalet.	Därav ägda av: aktiebolag.	Därav ägda av: andra bolag.	Antal.	%	Antal per fabrik.	Därav kvinnor.	Därav minderåriga.	Hela antalet.	% av hela antalet.	i miljoner kr.	i % av totalbeloppet.	i kr. per fabrik.	
Fabriker för framställande av:														
1. Närings- och njutningsämnen .	**3 340**	925	444	**33 706**	10·9	10	9 136	2 558	8 164 333	9·8	476·1	26·8	142 545	6 516
2. Spånadsämnen	**780**	399	50	**43 607**	14·1	60	29 200	8 852	12 567 048	15·1	221·6	12·5	303 562	3 459
3. Varor av hudar, skinn och hår	**372**	99	22	**10 258**	3·3	28	3 419	2 189	3 014 845	3·6	76·3	4·3	205 108	722
4. Oljor, tjära, gummi m. m. . .	**232**	126	28	**3 692**	1·2	16	1 579	612	1 045 695	1·3	41·8	2·4	180 172	339
5. Trävaror	**2 198**	960	362	**71 789**	23·1	33	3 281	10 821	18 539 505	22·2	353·0	19·8	160 601	5 101
6. Papper och pappersarbeten .	**244**	144	22	**13 050**	4·2	53	4 506	2 406	3 827 059	4·6	78·0	4·4	319 672	1 351
7. Varor av diverse växtämnen .	**31**	13	3	**731**	0·2	24	309	118	207 153	0·2	2·7	0·2	87 097	32
8. Varor av sten, lera, kol, torv	**1 661**	883	189	**48 365**	15·6	29	2 200	4 602	11 526 998	13·8	104·5	5·9	62 914	2 084
9. Kemiska preparat	**306**	175	28	**3 869**	1·2	13	981	350	1 068 381	1·3	43·2	2·4	141 176	529
10. Metallarbeten	**1 051**	525	116	**31 276**	10·1	30	2 231	4 942	8 969 154	10·8	158·8	8·9	151 094	2 642
11. Fartyg, vagnar, maskiner m. m.	**808**	404	89	**38 165**	12·3	47	1 099	3 513	10 929 969	13·1	162·7	9·1	201 361	2 827
12. Arbeten av grafisk industri m. m.	**814**	405	76	**11 929**	3·8	15	1 421	2 133	3 522 561	4·2	59·6	3·3	73 219	2 715
Summa år 1912	**11 787**	**5 058**	**1 429**	**310 437**	**100·00**	**26**	**59 362**	**43 096**	**83 382 701**	**100·00**	**1 778·3**	**100·00**	**150 870**	**28 317**
» » 1911	11 692	**4 920**	1 449	304 586	—	26	57 832	41 127	80 475 288	—	1 651·1	—	141 213	27 856
Medeltal för åren 1906—1910	11 492	4 608	1 458	297 118	—	26	56 864	41 766	77 181 587	—	1 463·1	—	127 358	[1] 23 297
» » » 1901—1905	11 476	3 876	1 671	271 096	—	24	50 879	39 472	—	—	1 116·0	—	97 250	14 330
» » » 1896—1900	9 745	2 765	1 403	238 181	—	24	44 897	34 281	—	—	871·7	—	89 452	12 000

[1] Elektriska motorer inräknade fr. o. m. år 1906.

De viktigaste *förändringarna* åter *i arbetsstyrkans numerär och tillverkningarnas värde* inom de mera betydande fabriksklasserna åskådliggöras genom följande översikt:

Grupp.	Fabriksklasser.	Arbetsstyrka, ökning (+), minskning (—) från år 1911.	Produktvärde, ökning (+), minskning (—) från år 1911.
		Antal arbetare.	Millioner kr.
1	Charkuterivarufabriker	+ 13	+ 1·3
	Margarinfabriker	+ 76	+ 7·2
	Svinslakterier	— 7	+ 2·9
	Mjöl- och grynkvarnar	— 14	+ 9·6
	Råsockerbruk	— 199	— 12·0
	Sockerraffinaderier	— 77	+ 3·1
	Destilleringsverk	— 15	— 4·0
	Maltdrycksbryggerier	— 250	— 1·3
2	Ullspinnerier	+ 94	+ 3·4
	Bomullsväverier	+ 237	+ 3·2
	Sömnadsfabriker	+ 612	+ 2·0
	Trikå- och strumpfabriker	+ 231	+ 1·1
3	Garverier	— 65	+ 2·4
	Skofabriker	+ 85	+ 2·4
4	Gummivarufabriker	+ 161	+ 1·6
5	Sågverk och hyvlerier	— 1 695	— 2·8
	Lådfabriker	+ 25	+ 2·0
	Snickerifabriker	+ 142	+ 2·3
	Trämassefabriker	+ 1 134	+ 18·6
	Tändsticksfabriker	+ 41	+ 1·6
6	Pappersbruk	+ 393	+ 7·1
8	Cementfabriker	+ 291	+ 1·3
	Glasbruk och glasslipperier	+ 128	+ 1·2
	Koksfabriker	+ 3	+ 1·1
9	Superfosfatfabriker	— 70	— 1·2
	Kemisk-tekniska fabriker, ej specificerade	— 9	+ 1·5
10	Järnvarufabriker och gjuterier	+ 1 079	+ 12·8
	Metallvarufabriker, ej specificerade	+ 275	+ 4·6
11	Skeppsvarv och dockor samt båtbyggerier	+ 376	+ 3·0
	Järnvägs- och spårvägsvagnsfabriker	+ 126	+ 2·9
	Elektriska apparatfabriker	+ 539	+ 4·6
	Mekaniska verkstäder	+ 1 188	+ 12·3
12	Boktryckerier	+ 221	+ 1·5
	Elektricitetsverk	+ 483	+ 8·4

De i tablån upptagna fabriksklasserna, vilka drabbats av minskning i fråga om produktvärdet, tillhöra, såsom synes, närings- och njutningsämnes-, trävaru- och kemiska preparatgrupperna. Trots tillbakagången inom de nu

Viktigare fabriksklasser.

	Antal fabriker.	Antal arbetare.	Tillverkningens värde. Kronor.	Procent. 1912.	Procent. + eller — från 1911.
Sågverk och hyvlerier	1 248	37 908	174 144 189	9·79	— 0·93
Mjöl- och grynkvarnar	1 356	4 003	118 193 786	6·65	+ 0·07
Trämassefabriker	167	13 910	115 734 275	6·51	— 0·63
Järn- och stålvarufabriker samt -gjuterier	687	24 754	113 070 845	6·36	+ 0·28
Mekaniska verkstäder	482	22 373	98 378 756	5·53	+ 0·32
Väverier	156	16 497	89 614 307	5·04	— 0·11
Sockerraffinaderier	10	2 682	73 645 817	4·14	— 0·13
Spinnerier	157	10 758	70 739 208	3·98	+ 0·01
Pappersbruk och pappfabriker	73	8 609	64 139 329	3·61	+ 0·15
Råsockerbruk	21	5 834	43 591 147	2·45	— 0·92
Maltdrycksbryggerier	649	5 662	40 597 311	2·28	— 0·26
Skofabriker	86	6 765	36 043 374	2·03	— 0·01
Metallvarufabriker, ej specificerade	274	4 482	35 389 627	1·99	+ 0·13
Snickeri- och möbelfabriker	565	10 464	30 829 651	1·73	± 0·00
Garverier	198	1 850	30 355 032	1·71	+ 0·02
Brännvinsbrännerier	136	897	30 189 462	1·70	— 0·13
Destilleringsverk	9	139	25 139 504	1·41	— 0·36
Margarinfabriker	10	585	24 467 633	1·38	+ 0·33
Boktryckerier	421	7 223	23 737 622	1·33	— 0·02
Fabriker för tillverkning av elektriska maskiner och apparater	30	4 088	23 432 515	1·32	+ 0·18
Tobaksfabriker	102	4 704	23 027 960	1·29	— 0·06
Bagerier	97	2 411	21 202 097	1·19	— 0·12
Stenbrott och stenhuggerier	359	13 925	20 172 922	1·13	— 0·05
Elektricitetsverk: kraftstationer	232	1 558	19 107 958	1·07	— 0·01
Sömnadsfabriker	68	4 920	17 622 142	0·99	+ 0·05
Tändsticksfabriker	18	6 592	16 573 056	0·93	+ 0·02
Skeppsvarv och dockor samt båtbyggerier	75	6 252	15 970 424	0·90	+ 0·11
Tegelbruk och lervarufabriker	363	9 889	15 619 975	0·88	— 0·09
Trikå- och strumpfabriker	59	3 681	13 156 708	0·74	+ 0·01
Verk, vid vilka träkol framställts	407	6 639	12 761 917	0·72	— 0·11
Glasbruk	60	5 182	11 921 509	0·67	+ 0·02
Lådfabriker	76	1 753	11 491 166	0·65	+ 0·08
Svinslakterier	12	126	11 244 016	0·63	+ 0·13
Kemisk-tekniska fabriker, ej specificerade	139	933	11 175 626	0·63	+ 0·05
Gummivarufabriker	8	1 686	10 997 962	0·62	+ 0·06
Charkuterivarufabriker	56	562	10 712 840	0·60	+ 0·03
Såp- och tvålfabriker	60	745	10 235 872	0·58	— 0·01
Cementfabriker	7	1 447	9 621 006	0·54	+ 0·04
Olje- och kraftfoderfabriker	19	196	9 604 691	0·54	+ 0·02
Superfosfatfabriker	6	579	9 252 880	0·52	— 0·11
Gasverk	30	1 586	9 219 090	0·52	± 0·00
Karamell-, konfekt- och marmeladfabriker	62	1 543	9 132 593	0·51	± 0·00
Järnvägs- och spårvägsvagnfabriker	20	1 491	8 744 709	0·49	+ 0·14
Mälterier	177	488	8 578 610	0·48	+ 0·01

angivna grupperna finner man emellertid, om man betraktar dem i sin helhet, var och en hava uppnått ett sammanlagt produktvärde, som är högre än vad som i någon föregående berättelse redovisats. Inom grupperna för papper, växtämnen och metallarbeten hava samtliga fabriksklasser i förhållande till år 1912 att uppvisa ökning. Den största stegringen, relativt taget, förete grupperna för grafiska m. fl. industrier, fartyg, vagnar och maskiner, metallarbeten samt papper; den uppgår för dem resp. till 20, 18, 13 och 12 %. Det höga procenttalet för den förstnämnda gruppen äger sin förklaring i den ovan framhållna omständigheten, att elektricitetsverken för år 1912 redovisats efter andra grunder än förr.

Till de två fabriksgrupper (12 och 11), som relativt taget gynnats av den största stegringen, höra bland de i tablån upptagna fabriksklasserna järnvägs- och spårvägsvagnsfabrikerna med 51 och elektricitetsverken med 46 % högre produktvärde än år 1911. Närmast komma margarinfabrikerna med 42, koksfabrikerna med 40 och svinslakterierna med 35 % ökning. Med undantag av tändsticksfabrikerna samt järnvägs- och spårvägsvagnsfabrikerna hava för övrigt samtliga i tablån upptagna fabriksklasser, som gynnats av ökning i fråga om produktvärdet, nått sitt högsta hittills redovisade produktvärde.

Särskilt anmärkningsvärd är ökningen i produktvärdet för metallvaru- och maskinindustrierna (grupperna 10 och 11). Redan i de två föregående berättelserna hava de i detta avseende blivit framhållna, och hava desamma med en år 1912 inträffad ytterligare ökning om sammanlagt 43 mill. kronor kommit 58 mill. kronor över resultatet av sin verksamhet år 1907, deras hittillsvarande näst bästa år.

För de särskilda *viktigare fabriksklasserna* redogöres närmare i tablån å sid. 313. Sågverksindustrien var utan jämförelse den viktigaste av samtliga olika fabriksklasser. Antalet sågverk och hyvlerier uppgick år 1912 till 1 248 med 37 908 arbetare och ett tillverkningsvärde av 174 mill. kronor (9·79 % av samtliga fabrikernas). Jämfört med år 1911 innebär detta en obetydlig minskning såväl i fråga om antalet fabriker och arbetare som tillverkningsvärdet. Med avseende å produktvärdets storlek följde därefter mjöl- och grynkvarnar med 118·2 mill. kr., trämassefabriker med 115·7 mill. kr., järn- och stålvarufabriker samt -gjuterier med 113 mill. kr., mekaniska verkstäder med 98·4 mill. kr., väverier med 89·6 mill. kr., sockerraffinaderier med 73·6 mill. kr. och spinnerier med 70·7 mill. kr.

Med avseende å *fabriksindustriens fördelning å olika landsdelar* står Malmöhus län främst med ett produktvärde av 275·3 mill. kr., medan Göteborgs och Bohus län, Stockholms stad och Östergötlands län komma därnäst med resp. 194·6, 178·9 och 105·8 mill. kronor. Sist i ordningen komma Jämtlands län med 10·1 mill. kr. och Gottlands län med 5·2 mill. kronor. Beträffande särskilt de för Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs och Gävleborgs län upptagna värdena erinras därom, att största delen av tillverkningarna vid järnbruken, vilka i nämnda län äro synnerligen betydande, på grund av sin art redovisas i Kommerskollegii berättelse om bergshanteringen och sålunda

Fabriksindustrien inom olika län.

	Antal fabriker.	Antal arbetare.	Tillverkningens värde. Kronor.	%	Medelfolkmängd.	Antal fabriksarbetare per 1 000 inv.	Tillverkningens värde i kronor per inv.
Stockholms stad	774	29 048	178 864 592	10·06	348 777	83	513
Stockholms län	421	13 139	96 028 032	5·40	238 883	55	402
Uppsala län	277	5 973	29 553 858	1·66	129 966	46	227
Södermanlands län	429	10 161	43 723 302	2·46	180 281	56	243
Östergötlands län	760	19 032	105 837 960	5·95	296 350	64	357
Jönköpings län	625	14 028	56 602 869	3·18	215 815	65	262
Kronobergs län	323	6 119	21 166 287	1·19	157 591	39	134
Kalmar län	471	8 947	45 008 181	2·53	228 376	39	197
Gottlands län	72	1 154	5 191 341	0·29	55 431	21	94
Blekinge län	355	8 365	28 751 968	1·62	149 919	56	192
Kristianstads län	554	8 360	72 554 290	4·08	230 676	36	315
Malmöhus län	1 191	32 964	275 337 367	15·48	462 678	71	595
Hallands län	247	5 072	34 430 168	1·94	147 019	34	234
Göteborgs och Bohus län	755	33 702	194 618 465	10·94	388 181	87	501
Älvsborgs län	573	19 648	99 076 115	5·57	289 671	68	342
Skaraborgs län	510	8 664	38 015 808	2·14	241 217	36	158
Värmlands län	538	13 203	69 761 094	3·92	260 434	51	268
Örebro län	512	11 142	49 558 107	2·79	209 056	53	237
Västmanlands län	411	8 857	47 471 482	2·67	157 747	56	301
Kopparbergs län	475	10 433	54 624 456	3·07	236 438	44	231
Gävleborgs län	651	15 662	84 911 591	4·77	255 873	61	332
Västernorrlands län	418	16 359	98 608 237	5·55	254 510	64	387
Jämtlands län	151	2 258	10 065 499	0·57	119 773	19	84
Västerbottens län	152	4 211	23 057 104	1·30	163 448	26	141
Norrbottens län	142	3 936	15 555 058	0·87	164 886	24	94
Summa år 1912	**11 787**	**310 437**	**1 778 373 231**	**100·00**	**5 582 996**	**56**	**319**
» » 1911	11 692	304 586	1 651 057 311	—	5 542 101	55	298
Medeltal för åren 1906—1910	11 492	297 118	1 463 072 720	—	5 405 741	55	271
» » » 1901—1905	11 476	271 096	1 116 038 049	—	5 214 246	52	214
» » » 1896—1900	9 745	238 181	871 708 386	—	5 032 074	47	173

icke medräknats i berörda värden. I jämförelse med förhållandena under föregående år har produktvärdet, absolut taget, stigit för alla län, utom Gottlands, där främst sockerindustrien drabbats av nedgång.

Beträffande *fabriksindustriens produktvärde i förhållande till invånarantalet* uppvisar Malmöhus län högsta medelbeloppet, 595 kr. (mot 585 föregående år). Därnäst komma Stockholms stad med 513 kr., Göteborgs och

Bohus län med 501 kr., Stockholms län med 402 kr. samt Västernorrlands län med 387 kr. (mot resp. 503, 458, 377 och 358 kr. föregående år). Lägsta platsen intogs av Jämtlands län med 84 kr. samt Gottlands och Norrbottens län med vardera 94 kr. per invånare. För hela riket hade medelbeloppet stigit till 319 kr. från 298 år 1911.

Fabriksarbetarnas antal i förhållande till invånarantalet var högst i Göteborgs och Bohus län samt i Stockholms stad, lägst åter i Jämtlands, Gottlands, Norrbottens och Västerbottens län; i medeltal för hela riket kommo 56 fabriksarbetare på 1 000 invånare.

Av samtliga fabriker funnos på landsbygden 59·08 % (mot 59·33 % år 1911) med 46·79 % (47·56 % år 1911) av fabrikernas sammanlagda produktvärde. I förhållande till folkmängden hade landsbygden (inklusive köpingar) år 1912 att uppvisa 41 fabriksarbetare per 1 000 invånare och 209 kronors produktvärde per invånare, medan motsvarande relationstal för rikets städer utgjorde 97 arbetare och 638 kr.

Av det sammanlagda produktvärdet för rikets städer representerade Stockholm ensamt 19·69 %, Göteborg 11·73 %, Malmö 9·52 %, Norrköping 5·59 %, Hälsingborg 3·52 % och Borås 3·11 %.

I förhållande till det för städerna sammanlagt redovisade produktvärdet har den på rikets huvudstad fallande andelen däri alltsedan år 1903 haft att uppvisa relativ nedgång. Enahanda har varit förhållandet de bägge senaste åren beträffande rikets tredje industristad, Malmö.

Med avseende å produktvärdets förhållande till invånarantalet nådde Kristianstad, Landskrona, Trälleborg, Falkenberg, Ystad, Borås, Eslöv, Huskvarna, Lidköping, Västerås, Kalmar, Norrköping och Arvika de högsta relationstalen, för dem alla överstigande 1 000 kronor. Fabriksarbetarnas relativa antal i förhållande till invånarantalet var åter störst i Huskvarna, Borås, Norrköping och Eskilstuna med resp. 273, 222, 182 och 180 arbetare per 1 000 invånare.

Av arbetarna voro 81 % manliga och 19 % kvinnliga (år 1911 hade att uppvisa samma siffror). Med hänsyn till fördelningen efter ålder voro år 1912 86 % av samtliga arbetarna över och 14 % under 18 år (mot resp. 86·5 % och 13·5 % år 1911). Kvinnlig arbetskraft användes mest inom textilindustrien, där kvinnornas antal uppgick ända till 67 % av hela arbetarnumerären. De minderårigas antal var proportionsvis störst inom läderindustrien (grupp 3).

Medeltalet *dagsverken* för de vid fabrikerna sysselsatta arbetarna utgjorde för män 265 och för kvinnor 283. Motsvarande siffror för de vid bergverksrörelsen sysselsatta arbetarna utgjorde enligt Kommerskollegii berättelse om bergshantering år 1912 resp. 282 och 200 dagsverken. Största antalet dagsverken, absolut taget, har bland de olika fabriksgrupperna trävarugruppen att uppvisa. Medeltalet dagsverken per arbetare visar sig däremot hava varit störst för männen inom grupperna 12, 3 och 6 (grafiska m. fl. industrier samt läder- och pappersindustrierna), dock så att grupp 6 för kvinnornas vidkommande står i främsta rummet.

Fabriksindustrien i rikets städer.

Städer.	Antal fabriker.	Antal arbetare.	Tillverkningens värde.		Medelfolkmängd.	Antal fabriksarbetare per 1 000 inv.	Tillverkningens värde i kronor per inv.
			Kronor.	%.			
Stockholm	774	29 048	178 864 592	19·69	348 777	83	513
Göteborg	373	15 133	106 540 613	11·73	172 241	88	619
Malmö	340	10 916	86 457 752	9·52	91 029	120	950
Norrköping	179	8 509	50 790 171	5·59	46 651	182	1 089
Hälsingborg	118	3 532	31 969 852	3·52	33 544	105	953
Borås	101	4 933	28 252 330	3·11	22 204	222	1 272
Gävle	145	4 233	26 369 805	2·90	35 778	118	737
Landskrona	68	1 871	25 152 282	2·77	16 362	114	1 537
Västerås	54	2 857	23 072 648	2·54	20 342	140	1 134
Eskilstuna	156	5 151	21 631 707	2·38	28 607	180	756
Kristianstad	40	1 006	18 486 020	2·03	11 692	86	1 581
Kalmar	53	1 092	17 848 330	1·96	15 759	69	1 133
Jönköping	93	4 290	17 562 114	1·93	27 545	156	638
Örebro	102	2 888	17 129 838	1·88	31 570	91	543
Ystad	49	765	15 909 627	1·75	11 572	66	1 375
Trälleborg	52	877	14 787 716	1·63	10 330	85	1 432
Uppsala	94	2 317	14 009 813	1·54	26 871	86	521
Lund	65	1 714	13 012 827	1·43	20 382	84	638
Karlstad	67	1 833	11 055 910	1·22	17 816	103	621
Halmstad	63	1 307	10 529 379	1·16	18 315	71	575
Södertälje	44	1 672	9 811 779	1·08	11 457	146	856
Lidköping	43	1 138	8 192 583	0·90	7 147	159	1 146
Nyköping	45	1 431	7 975 643	0·88	10 277	139	776
Huskvarna	9	1 739	7 671 838	0·84	6 369	273	1 205
Eslöv	42	646	7 546 558	0·83	5 949	109	1 269
Karlskrona	50	2 158	7 365 391	0·81	27 471	79	268
Söderhamn	46	1 340	7 031 881	0·77	11 446	117	614
Linköping	77	1 215	6 809 961	0·75	23 317	52	292
Falkenberg	19	353	6 334 374	0·70	4 538	78	1 396
Uddevalla	39	1 363	5 906 721	0·65	12 794	107	462
Vänersborg	26	1 135	5 409 687	0·60	7 730	147	700
Arvika	33	817	5 058 310	0·56	5 034	162	1 005
Övriga städer	1 049	19 414	93 996 258	10·35	282 468	69	333
Summa år 1912	**4 508**	**138 693**	**908 544 310**	**100·00**	**1 423 384**	**97**	**638**
» » 1911	4 448	135 080	833 092 989	—	1 402 583	96	594
Medeltal för åren 1906—1910	4 217	129 489	740 804 178	—	1 302 600	99	569
» » » 1901—1905	3 934	111 707	550 229 387	—	1 155 320	97	476
» » » 1896—1900	3 337	97 925	424 331 727	—	1 044 050	94	406

I fabriksindustrien utgjorda dagsverken.

	Antal dagsverken.						Dagsverken per arbetare.	
	Manliga.			Kvinnliga.				
	Antal.	% av totala antalet manliga dagsverken.	% av totala antalet dagsverken inom gruppen.	Antal.	% av totala antalet kvinnliga dagsverken.	% av totala antalet dagsverken inom gruppen.	Manliga.	Kvinnliga.
Fabriker för framställande av:								
1. Närings- och njutningsämnen	5 655 552	8·49	69·27	2 508 781	14·93	30·73	230	275
2. Spånadsämnen	4 169 202	6·26	33·18	8 397 846	49·99	66·82	289	288
3. Varor av hudar, skinn och hår	2 018 569	3·03	66·95	996 276	5·93	33·05	295	291
4. Oljor, tjära, gummi m. m.	609 681	0·92	58·30	436 014	2·60	41·70	289	276
5. Trävaror	17 607 988	26·45	94·98	931 517	5·54	5·02	257	284
6. Papper och pappersarbeten	2 511 096	3·77	65·61	1 315 963	7·83	34·39	294	292
7. Varor av div. växtämnen	120 319	0·18	58·30	86 834	0·52	41·92	285	281
8. Varor av sten, lera m. m.	11 022 761	16·56	95·63	504 237	3·00	4·37	239	229
9. Kemiska preparat	808 288	1·21	75·66	260 093	1·55	24·34	280	265
10. Metallarbeten	8 327 941	12·51	92·85	641 213	3·82	7·15	287	287
11. Fartyg, maskiner m. m.	10 622 704	15·95	97·19	307 265	1·83	2·81	287	280
12. Arbeten av grafisk industri m. m.	3 109 518	4·67	88·27	413 043	2·46	11·73	296	291
Samtliga grupper år 1912	**66 583 619**	**100·00**	**79·85**	**16 799 082**	**100·00**	**20·15**	**265**	**283**
» » » 1911	64 324 932	—	79·93	16 150 356	—	20·07	261	279
Medeltal för åren 1906—1910	61 622 490	—	79·84	15 559 097	—	20·16	257	274

Av de manliga dagsverkena komma över en fjärdedel på trävaruindustrien, medan omkring hälften av de kvinnliga komma på textilindustrien. Inom sistnämnda grupp hava kvinnorna utfört icke mindre än 67 % av hela antalet dagsverken, medan männen inom alla andra grupper äro överlägsna.

Vad *fabrikernas fördelning efter ägare* beträffar komma 43·2 % på enskilda personer, 42·9 % på aktiebolag, 12·1 % på andra bolag samt endast 1·8 % på staten eller kommuner.

Beträffande den för omedelbar fabriksdrift använda *drivkraften* hava under redogörelseåret redovisats 28 548 motorer, varav 1 150 vattenhjul, 3 398 vattenturbiner, 3 820 ångmaskiner, 1 078 ångturbiner, olje- och gasmotorer samt 18 871 elektriska motorer. Det sammanlagda antalet effektiva hästkrafter (för 28 317 motorer) har angivits vara 699 332, varav över 40 % härrörde från de elektriska motorerna. För drivande av dels elektricitetsgeneratorer, genom vilka alstrats ström till elektriska motorer, dels till direkt användning (t. ex.

belysning, galvanisering) tjänande generatorer hava särskilt varit i bruk 2 050 motorer, vilka icke äro inräknade bland de ovan angivna för omedelbar fabriksdrift använda motorerna, nämligen 10 vattenhjul, 1 076 vattenturbiner, 542 ångmaskiner, 208 ångturbiner, 214 olje- och gasmotorer, och uppgår den för dem uppgivna styrkan till sammanlagt 579 519 effektiva hästkrafter, varav ensamt för de under grupp 12 redovisade elektricitetsverken 428 103 hästkrafter.

Den australiska lagstiftningen för tryggande av arbetsfreden.

I den australiska och nya-zeeländska lagstiftningen för tryggande av arbetsfreden kunna urskiljas tvenne system, vilka äro uppbyggda på olika principer, nämligen dels lagstiftning angående fastställande av minimilöner och dels lagstiftning angående reglering av arbetstvister genom obligatorisk skiljedom.

Lagstiftning angående minimilöner blev först införd i staten Victoria 1896. Här hade genom den industriella utvecklingen uppstått mycket osunda arbetsförhållanden inom en del näringsgrenar. Särskilt inom möbelindustrien samt vitvaru- och skrädderiindustrien förekom i stor utsträckning s. k. utsvettning, d. v. s. exploatering av kvinnor och barn genom hemarbete.

De organ, genom vilka staten ingrep i dessa missförhållanden, voro s. k. minimilönenämnder med paritetisk sammansättning under ordförandeskap av en statsämbetsman och med rätt att faställa tid- och stycklöner samt att reglera arbetstid och betalningsterminer. De voro ursprungligen avsedda blott för sådana industrier, i vilka utsvettningssystemet hade framträtt. Genom senare lagstiftning utsträcktes dock lönenämndernas verksamhet till de flesta industrier och 1909 även till bergshanteringen.

Förfarandet inför lönenämnden är ungefär följande. Lönenämnder för olika industrigrenar inrättas genom lag. Medlemmar (4—10), bestående till hälften vardera av arbetsgivare och arbetare, utnämnas av vederbörande minister på förslag av parterna. Ordföranden föreslås av medlemmarna och utnämnes av ministern. Beslut inom lönenämnden fattas enligt majoritetsprincipen; vid lika röstetal har ordföranden utslagsröst. Under lönenämndens kompetens hör fastställandet av minimilöner och maximalarbetstid, regleran-det av arbetstidens början och slut samt av sön- och helgdagsarbetet, bestämmandet av övertidsersättning, reglering av lärlingsväsendet samt av kvinnors och minderårigas arbete m. m. Lönenämnds beslut hava för parterna bindande verkan, så framt de icke överklagas på rättslig väg.

Som andra instans fungerar en appellationsdomstol, vilken består av en medlem av högsta domstolen jämte tvenne bisittare, vilka sakna rösträtt. Appellationsdomstolen kan ändra lönenämndernas utslag eller fälla nya, som

då äro slutgiltiga. Särskilda inspektörer kontrollera, att nämndernas utslag bliva efterföljda, och det är belagt med straff att överträda dem.

Staten Victorias exempel har följts av staterna Nya Sydwales, Queensland, Sydaustralien och Tasmanien, vilka likaledes infört lönenämnder för flertalet industrier, Queensland även för jordbruket.

Här berörda lagstiftning fullföljer det ändamålet att medels gemensamma förhandlingar mellan arbetsgivare och arbetare söka utjämna motsättningen dem emellan och att medels gemensamt och under statens medverkan fattade beslut skapa tillfredsställande arbetsförhållanden och tillförsäkra arbetarna tillräckliga löner. Vid sidan av denna så att säga förebyggande lagstiftning har i Australien framträtt en annan, vars ändamål är att genom statligt ingripande bilägga akuta arbetstvister, som redan antagit form av lockout eller strejk. Denna lagstiftning tog sin början efter 1890 års strejk bland sjöfolk samt hamn- och gruvarbetare, vilken tillfogade Australiens ekonomiska liv svåra skador.

De första institutioner, som i Australien upprättades för biläggande av arbetstvister — i Victoria år 1891 och i Nya Sydwales år 1892 — voro paritetiskt sammansatta, av statstjänstemän ledda, frivilliga förlikningsnämnder. Besluten voro icke bindande, utan hade karaktären av en vädjan till de stridande parternas goda vilja, som man hoppades att de under trycket av en allmän opinion skulle efterkomma. Men denna lagstiftning var med den skarpa motsättning, som i Australien är rådande mellan kapital och arbete, föga framgångsrik. Redan efter några år togs ett längre gående steg, i det att man införde obligatorisk skiljedom, i alla arbetstvister och gav åt skiljenämndernas utslag rättsligt bindande kraft.

Grunddragen av den första — nya-zeeländska — lagen angående obligatorisk skiljedom av år 1894 (ändrad år 1908 och 1911) äro följande. Såsom första instans upprättas lokala, frivilliga förlikningsnämnder (Boards of Conciliation), som hava till uppgift att om möjligt i godo — genom avtal mellan parterna — bilägga arbetstvister. Genom ändring av lagen infördes som andra instans, för den händelse uppgörelse ej kunde träffas, obligatoriska skiljedomstolar (Courts of Arbitration). Ordförande i domstolen är en utav brittiska guvernören utnämnd ledamot av högsta domstolen samt bisittare tvenne likaledes av guvernören utnämnda personer, av vilka den ene föreslås av arbetsgivar- och den andre av arbetarorganisationerna.

Domstolens utslag äro slutgiltiga. I avseende på bevisning och edgång gälla samma regler som vid en vanlig domstol. Genom beslut av domstolen erhålla dess utslag rättsligt bindande verkan. Att domstolens beslut efterföljas övervakas av staten, och höga straff stadgas för överträdelse därav. Domstolens kompetens är mycket vidsträckt, den kan genom sina föreskrifter i detalj reglera arbetsförhållandena.

Meningen med skiljedomsinstitutionen är, att av staten auktoriserade utslag skola träda i stället för överenskommelser mellan parterna, då sådana ej kunna träffas i godo. Strejker och lockouter skola därigenom göras överflödiga. Såväl under den tid, då förhandlingar inför förlikningsnämnden eller

skiljedomstolen pågå, som ock senare, då avtal eller skiljedom kommit till stånd, äro strejker och lockouter i lagen förbjudna och belagda med högt penningstraff, som drabbar såväl enskilda arbetare och företagare som även organisationerna, om dessa äro delaktiga i den lagstridiga handlingen. Åtal anställes vid vanlig domstol, vars utslag kan överklagas hos skiljedomstolen. I vissa fall kan åtal anhängiggöras i första instans vid skiljedomstolen, vars utslag då är slutgiltigt.

Beträffande vissa arbeten, av vilkas ostörda fortgång allmänheten är särskilt beroende, äro föreskrivna stränga säkerhetsåtgärder. Detta gäller sålunda de näringsgrenar, vilka förse befolkningen med kol, mjölk och kött, vidare gas-, elektricitets- och vattenverk, järn- och spårvägar samt färjor.

Rubriken till den första nya-zeeländska lagen om obligatorisk skiljedom var: »lag angående åtgärder för upprättande av fackliga organisationer och angående biläggande av arbetstvister genom skiljedom». Denna rubrik är karakteristisk, i det att skiljedomstolarnas hela verksamhet i Nya Zeeland ävensom i de australiska stater, som antagit den nya-zeeländska lagstiftningen, är baserad på arbetsgivar- och arbetarorganisationerna.

Genom skiljedomslagstiftningen hava arbetarnas organisationer i Australien och på Nya Zeeland i det närmaste fått karaktär av offentligt rättsliga institutioner. En statens tjänsteman vid skiljedomstolen för register över de föreningar (Industrial Unions), vilka äga begagna sig av skiljedomsförfarandet. Såsom sådana föreningar kunna inregistreras arbetsgivarföreningar och fackföreningar liksom sammanslutningar mellan dylika föreningar. Arbetsgivarföreningar måste för att inregistreras räkna minst 3 medlemmar, fackföreningarna minst 15. Ansökan om inregistrering skall åtföljas av förteckning över föreningens medlemmar samt avskrift av stadgar och beslut om inregistrering. Registrering kan vägras, då å samma ort och inom samma yrke redan finnes en yrkesförening, till vilken anslutning lämpligen kan ske. Beslut om dylik vägran kan överklagas vid skiljedomstolen. Endast inregistrerade »Industrial Unions», icke enskilda arbetare och principiellt ej heller enskilda arbetsgivare, äro berättigade att föra talan vid skiljedomstolen.

En »Industrial Union» ansvarar med hela sin förmögenhet för straff, som pålägges på grund av brott mot skiljedom eller avtal samt för strejk. Därutöver svara medlemmarna subsidiärt med sina tillgångar. Förening kan på egen ansökan eller till straff för deltagande i olaglig strejk avföras ur registret. Härigenom befrias dock icke medlemmarna från förpliktelser, som föreningen åtagit sig genom kollektivavtal eller som ålagts den genom beslut av skiljedomstol.

Av stor betydelse för de inregistrerade föreningarna är att de hava rätt att låta registrera ingångna avtal. I sådant fall kan icke blott anspråk på grund av avtalet göras gällande på civilprocessuell väg, utan avtalens tillämpning kommer att övervakas på samma sätt som sker i fråga om skiljedomstolens utslag, liksom ock deras åsidosättande medför samma påföljder som beträffande dessa äro stadgade.

Om ett kollektivavtal omfattar arbetsgivare, som sysselsätta arbetare i så

stort antal, att de utgöra flertalet inom vederbörande industri, kan domstolen genom utslag göra detta avtal bindande för samtliga arbetsgivare och arbetare inom ifrågavarande industri, resp. industriområde. Domstolen har ock befogenhet att utsträcka giltighetsområdet för ett utslag eller ett kollektivavtal utöver det område eller den industri, som ursprungligen avsetts, till angränsande områden resp. besläktade industrigrenar.

Lagar angående obligatorisk skiljedom efter nya-zeeländskt mönster hava införts även i Västaustralien och i den australiska förbundsstaten. I allt väsentligt utgöra dessa kopior av den nya-zeeländska lagen, men förete dock avvikelser i vissa punkter. Sålunda har förlikningsnämnden som första instans uteslutits, vidare utgöres skiljedomstolen endast av en domare (eventuellt med icke röstberättigade bisittare) och slutligen har domaren så till vida erhållit ökad befogenhet, att han kan som vittnen inkalla även utanför resp. arbetstvist stående personer, samt att det beror på hans avgörande, om förhandlingarna inför rätta skola offentliggöras eller hemlighållas.

År 1912 började i Australien införas en lagstiftning, varigenom man sökte sammansmälta de båda system, för vilka ovan redogjorts — lönenämnds- och tvångsskiljedomssystemen — till ett enhetligt förfarande i och för arbetsfredens tryggande. Den första lagen av detta slag kom till stånd i Nya Sydwales, senare infördes dylika i Queensland och Sydaustralien. Grunddragen i denna lagstiftning, som företer intressanta avvikelser från den ovan berörda, äro följande.

Som högsta instans upprättas en central skiljedomstol (Court of Industrial Arbitration), varunder hör ett decentraliserat system av lönenämnder såsom lokala instanser. Skiljedomstolen består av en av guvernören utnämnd ledamot av högsta domstolen jämte — i vissa fall — bisittare med rådgivande stämma.

Lönenämnderna upprättas på förslag av skiljedomstolen för särskilda distrikt samt bestå av en ordförande och 2—4 medlemmar, av vilka hälften representerar arbetsgivarna och hälften arbetarna. Ordförande och ledamöter utnämnas av vederbörande minister. Lönenämnderna hava att fastställa arbetsförhållandena inom resp. industrigrenar och distrikt. Lönenämnds beslut kan överklagas hos skiljedomstolen, vilken då äger att stadfästa eller ändra detsammma eller ock att ersätta det med nytt beslut. Detta kan även ske på domstolens eget initiativ.

Ett lagakraftvunnet beslut av lönenämnden eller skiljedomstolen är av bindande verkan för samtliga arbetare och arbetsgivare inom den industrigren eller det område, för vilket det gäller. Beslutens efterlevnad tryggas genom höga, i lagen fastställda bötesstraff. Likställda med lönenämnds och skiljedomstols utslag äro hos vederbörande myndighet inregistrerade kollektivavtal.

Bestämmelserna angående organisationernas inregistrering och deras rättsliga ställning samt angående registrering av avtal ävensom beträffande skiljedomstolens kompetens äro i det stora hela lika dem, som innehållas i den nya-zeeländska tvångsskiljedomslagen.

Såsom nya tillkomma följande stadganden.

En arbetsgivare, som avskedar en arbetare, emedan denne är medlem av fackförening eller sitter som ledamot av lönenämnd, kan av skiljedomstolen ådömas ända till 360 kronors böter. Även enskilda arbetsgivare kunna inregistreras på samma sätt som »Industrial Unions» enligt lagen i Nya Sydwales.

Strejker och lockouter äro förbjudna, och höga bötesstraff äro härför stipulerade (för lockout ända till 18 000 kr., för deltagande i eller understödjande av strejk intill 900 kr.) I fråga om strejkböter uttages beloppet eventuellt därigenom att myndigheterna lägga beslag på arbetslönen.

Är strejkande arbetare medlem av en fackförening, så ansvarar denna med ett belopp av högst 360 kr. per arbetare, därest icke föreningen kan bevisa, att den försökt avhålla sina medlemmar från att deltaga i strejken. Fackföreningar, som själva deltaga i eller understödja en strejk, kunna ådömas intill 18 000 kr. böter. Påföljden kan ock bliva, att en deras medlemmar genom skiljedomstolen tillerkänd företrädesrätt till arbetsanställning återkallas eller, i svårare fall, att föreningarna avföras ur registret.

I den nya-sydwalesiska lagen hava införts en del bestämmelser i syfte att förläna förevarande lagstiftning större effektivitet i fråga om förebyggandet av arbetstvister. Det hade förut visat sig, att lång tid hann förflyta, innan skiljedomstolens utslag föll, och att under denna tid konflikterna ofta antogo en mycket allvarlig karaktär. För att om möjligt kunna kväva en tvist redan i dess linda blev nu stadgat, att vederbörande minister äger befogenhet att utan formaliteter omedelbart hänvisa ett ärende till lönenämnd och att skiljedomstolen av eget initiativ kan till behandling i första instans upptaga tvist.

Som nya myndigheter hava tillkommit förlikningskommissarier och en förlikningskommitté. De förra äga att inom sina distrikt ingripa vid varje tillfälle, då arbetstvist hotar utbryta. De hava ingen domsrätt, men kunna kalla parterna till förhandling, varvid de fungera som ordförande. Om enighet ej ernås, skola de härom underrätta ministern, som omedelbart kan överlämna saken till skiljedomstolen.

Förlikningskommittén åligger det att ägna särskild uppmärksamhet åt de företag, där flera än 500 arbetare sysselsättas. Kommittén tillsättes av ministern och består av en ordförande jämte två representanter för arbetsgivarna och två för arbetarna.

Kommissarierna och kommittén hava till uppgift att förlika parterna. De avtal, som genom förhandlingarna komma till stånd, registreras av vederbörande myndighet.

Den tidigare australiska lagstiftningen till tryggande av arbetsfreden synes icke i någon högre grad hava förmått hindra utbrottet av arbetskonflikter. Angående den nya lagens verkningar i detta avseende föreligger ännu ej tillräcklig erfarenhet, för att något omdöme härom skall kunna avgivas.

Kollektivavtalets legislativa reglering i Frankrike.

Först från och med år 1864 kan kollektivavtalet i Frankrike betraktas som en fullt giltig rättsföreteelse. Detta år upphävdes nämligen det alltsedan 1791 existerande koalitionsförbudet, som utgjort ett absolut hinder för institutets utveckling. Men ännu saknade kontrahenterna möjlighet att på rättslig väg göra sina rättigheter gällande, och detta hade naturligtvis till följd, att avtalsinstitutet endast förde en tynande och osäker tillvaro. Genom lagen av den 21 mars 1884 bortföllo emellertid de väsentligaste av de hinder, som förut stått i vägen för institutets utveckling. Denna lag gav nämligen åt yrkesföreningar, som inregistrerats hos viss offentlig myndighet, en ganska vidsträckt rättskapacitet, särskilt beträffande deras befogenhet att inför domstol hävda sina intressen. Hädanefter kunde ej råda något tvivel om att kollektivavtal, som ingåtts av fackförening, å vilken 1884 års lag var tillämplig, vore fullt rättsligt bindande, men däremot lämnas fortfarande oavgjort, huruvida kollektivavtal, som ingåtts av lös koalition eller av fackförening, som ej uppfyllt lagens villkor, ägde giltighet. Alltmera gjorde sig emellertid behovet av en fullständig, legislativ reglering av institutet gällande och tog sig uttryck i ett inom Société d'Etudes Législatives utarbetat lagförslag, som framlades år 1904. Detta blev i ganska stor utsträckning lagt till grund för ett förslag, som år 1906 av handelsministern framlades för deputeradekammaren, men som ej hann behandlas före legislaturperiodens utgång 1910. Under tiden fortsatte Société d'Etudes Législatives sitt arbete, som resulterade i antagandet av ett nytt förslag, vilket år 1910 av regeringen förelades deputeradekammaren och av densamma med obetydliga ändringar antagits den 29 juli 1913.

Av de många viktiga frågor, som det nya lagförslaget sökt slutgiltigt besvara, ha redan en hel del varit föremål för behandling inför domstol, utan att likväl därigenom en bestämd rättspraxis utbildat sig. Domstolarna ha i allmänhet erkänt kollektivavtalets giltighet, och blott i ett enda fall har densamma blivit av domstol bestridd såsom stridande mot principen om arbetets frihet; ifrågavarande avtal innehöll bl. a. en sådan bestämmelse som att detsamma endast kunde hävas därigenom att ett annat kollektivavtal trädde i dess ställe. Beträffande frågan om kollektivavtalens obligatoriskt normerande kraft med hänsyn till de individuella arbetsavtalen har kassationsdomstolen uttalat, att intet hinder möter för ingående av individuella avtal, stridande mot kollektivavtalets bestämmelser, enär domstolen icke ville tillerkänna kollektivavtalet någon offentligträttslig karaktär. På denna punkt har däremot det nya lagförslaget uppställt en helt motsatt princip.

Kassationsdomstolen har vidare uttalat, att ett kollektivavtal verkar bindande även för minoriteten inom en avtalsslutande förening, så länge densamma alltjämt är ansluten till föreningen. I rak motsats härtill har appellationsdomstolen resolverat, att kollektivavtal icke äro för medlemmarna individuellt bindande, såvida icke av föreningens statuter framgår, att föreningens representant äger befogenhet att för medlemmarnas räkning avsluta dylikt avtal.

Frågan, huruvida kollektivavtal av obestämd varaktighet kan i likhet med ett arbetsavtal av obestämd varaktighet när som helst av endera parten uppsägas, har av rättsskipningen utan undantag besvarats nekande; kollektivavtalet måste tvärtom upplösas genom ansökan hos domstol.

Fackföreningarnas befogenhet att inför domstol yrka skadestånd för arbetsgivares underlåtenhet att efterkomma avtalets bestämmelser har varit föremål för flera domstolsutslag. Det enda fallet, som dragits inför kassationsdomstolen, avgjordes till fackföreningarnas nackdel, under det att i första instans en motsatt uppfattning gjort sig gällande.

Av ovan omnämnda domstolsresolutioner framgår på vilken svag och osäker grund kollektivavtalet hittills vilat och huru nödvändigt det var, att lagstiftningen kom till hjälp för att precisera parternas rättigheter och sätta dem i tillfälle att göra dem gällande.

Lagförslaget i den av deputeradekammaren antagna lydelsen skiljer sig föga från regeringens förslag och är avsett att ingå som ett nytt 5:e kapitel i lagboken om arbete och sociala frågor. Kapitlet omfattar 24 artiklar: 31, 31 a—31 x, 32.

Art. 31 definierar kollektivavtalet såsom ett mellan föreningar eller andra grupper av arbetare och föreningar av arbetsgivare eller enskilda arbetsgivare slutet avtal, innehållande vissa bestämmelser såsom norm för de individuella arbetsavtal, vilka senare komma att ingås av parterna.

Art. 31 a förpliktar personer, som äro bundna av ett kollektivavtal, att även i förhållande till tredje man ställa sig avtalets bestämmelser till efterrättelse, såvida icke i kollektivavtalet uttryckligen annorlunda stadgas.

Art. 31 b innehåller bestämmelser om villkoren för att en förening eller grupp skall bliva förpliktad genom sin ställföreträdare; grunden för en sådan förpliktande verkan är antingen stadgarnas bestämmelse eller en speciell fullmakt, som utfärdats av samtliga till föreningen resp. gruppen anslutna personer, eller ett speciellt godkännande från föreningens sida.

Art. 31 c stadgar, att kollektivavtalet skall vara skriftligen avfattat samt att det träder i kraft dagen efter den, då det blivit registrerat hos sekretariatet vid ortens industridomstol eller, om sådan saknas, hos ortens fredsdomstol.

Enligt art. 31 d skola parterna fastslå, om avtalet skall gälla för alla orter eller blott inom ett begränsat område, resp. för vissa arbetsföretag. Saknas bestämmelser härom, blir avtalet gällande inom det under respektive industri- eller fredsdomstol hörande området.

Av art. 31 e framgår, att kollektivavtal även kunna slutas på obestämd tid resp. för den tid ett visst arbetsföretag varar.

Art. 31 f handlar om dylika avtal på obestämd tid och stadgar, att dessa alltid kunna av endera parten upplösas under villkor, att de i art. 31 m givna föreskrifterna iakttagas.

Art. 31 g stadgar, att om kollektivavtal slutes på bestämd tid, denna tid ej må överstiga 5 år, samt art. 31 h, att kollektivavtal med bestämd giltighetstid fortsätter att efter utlöpningstiden gälla såsom avtal på obestämd tid, där ej annorlunda överenskommits. Art. 31 i handlar om avtal, slutna för ett visst företags varaktighet, och stadgar, att om företaget icke är avslutat inom 5 år, avtalet likväl skall anses vara slutet för denna tidrymd.

Enligt art. 31 j kan varje fackförening eller varje annan grupp av arbetare eller arbetsgivare ävensom varje enskild arbetsgivare, som icke är part i ett kollektivavtal, likväl senare ansluta sig till detsamma.

Art. 31 k bestämmer vilka personer, som äro bundna av ett kollektivavtal: 1) arbetare och arbetsgivare, som undertecknat avtalet, ävensom de, vilka lämnat individuell och skriftlig fullmakt; 2) envar, som vid tidpunkten för avtalets ingående är medlem i grupp, som deltager i avtalet, därest han icke inom 8 dagar, efter det avtalet trätt i kraft, anmält sitt utträde ur gruppen; om avtalet har till syfte att göra slut på strejk eller lockout, inskränkes ovan angivna frist till 3 dagar; 3) envar, som är medlem av grupp, som senare anslutit sig till avtalet, såvida han icke inom 8 dagar därefter anmält sitt utträde ur gruppen; 4) envar, som efter avtalets registrering inträtt i en grupp, som är part i avtalet; 5) enskild arbetsgivare, som icke tillhör i avtalet deltagande grupp, men som jämlikt art. 31 j direkt anslutit sig till detsamma.

Om ett kollektivavtal är avslutat på bestämd tid eller för ett visst företags varaktighet, äro enligt art. 31 l endast följande bundna därav för bestämd tid: 1) grupper, som antingen deltagit i eller senare anslutit sig till avtalet; 2) arbetare och arbetsgivare, som i kraft av föregående art. punkt 1) äro bundna av avtalet; 3) arbetsgivare, som jämlikt föregående art. punkt 5 anslutit sig till avtalet; 4) arbetare och arbetsgivare, som äro medlemmar av i avtalet deltagande yrkesföreningar eller andra grupper, samt vilka direkt ansluta sig för bestämd tid eller för ett visst företags varaktighet. Med hänsyn till andra av avtalet bundna personer anses detta såsom slutet på obestämd tid.

Art. 31 m bestämmer angående villkoren för parts möjlighet att lösa sig från avtalet, att varje grupp av arbetare eller arbetsgivare samt varje enskild arbetsgivare kan när som helst lösa sig från ett kollektivavtal, slutet på obestämd tid, genom att en månad i förväg göra anmälan härom såväl hos alla övriga parter som hos industri- eller fredsdomstolen. Art. 31 n ger varje enskild medlem av en grupp, som deltagit i avtalet, samma rätt att lösa sig från detsamma.

Art. 31 o stadgar, att en arbetare eller en arbetsgivare ej kan avstå från sin rätt att lösa sig från avtalet för en tid överstigande 5 år, och enligt

art. 31 p är varje kollektivavtal ogiltigt, enligt vilket arbetarna och arbetsgivarna avstå från sin rättighet att enligt art. 31 k mom. 2) och 3) vägra sin anslutning till avtalet. Dessa båda sista artiklar avse alltså att bevara intressenternas fulla personliga handlingsfrihet.

Art. 31 q fastslår kollektivavtalets offentligträttsliga karaktär sätillvida, att, även om annat överenskommits, kollektivavtalets bestämmelser bliva gällande med avseende å av arbetsavtalet härflytande förhållanden. Art. 31 r stadgar, att part, som är bunden av ett kollektivavtal, även gent emot tredje man är förpliktad att underkasta sig avtalets bestämmelser, såvida ej annorlunda överenskommits. Har någon det oaktat med utomstående träffat avtal å villkor, som strida mot kollektivavtalets bestämmelser, är han förfallen till ansvar såsom för underlåtenhet att fullgöra åtagna förpliktelser.

Art. 31 s förbjuder grupp av arbetare eller arbetsgivare, som är bunden av kollektivavtal, att företaga åtgärd, som kan vara ägnad att hindra avtalets uppfyllande. Föreningen är ansvarig för avtalets uppfyllande endast i den mån avtalet bestämmer.

Art. 31 t och u giva varje grupp och varje enskild person, som är part i ett kollektivavtal, rätt att på rättslig väg utkräva skadestånd, om avtalet överträdes vare sig av grupp eller av enskild person, och enligt art. 31 v utövas denna rätt vad grupp beträffar utan speciell fullmakt från medlemmens sida, för såvitt denne underrättats därom och icke vägrat sitt samtycke. Medlemmen äger själv utföra sin talan i av föreningen väckt mål.

Art. 31 x fastslår giltigheten av ett kollektivavtals bestämmelser, enligt vilka eventuella tvistefrågor skola hänskjutas till skiljedom.

Art. 32 innehåller slutligen bestämmelser angående ersättning till fredseller industridomstolens sekreterare, avtals delgivande åt parter m. m.

Tionde internationella berättelsen över fackföreningsrörelsen (1912).[1]

Fackföreningarnas internationella förbund — såsom de fackliga landsorganisationernas internationella sekretariat numera benämnes — har utgivit sin statistiska berättelse över fackföreningsrörelsens ställning i de olika länderna under år 1912.[2]

Tab. 1. Antal fackligt organiserade arbetare i olika länder.

Land.	Hela antalet organiserade arbetare			Därav anslutna till landsorganisationerna		
	1910.	1911.	1912.	1910.	1911.	1912.
England	2 347 461	3 010 346	3 023 173	710 994	861 482	874 281
Frankrike	977 350	1 029 238	1 064 413	340 000	450 000	387 000
Belgien	138 928	189 455	231 805	68 984	77 224	116 082
Nederländerna	143 850	153 689	169 144	44 120	52 235	61 535
Danmark	123 864	128 224	139 012	101 563	105 269	107 067
Sverige	121 180	116 500	121 866	85 176	80 129	85 522
Norge	47 453	53 830	60 975	46 397	53 475	60 975
Finland	24 928	19 640	23 839	15 346	19 640	20 989
Tyskland	2 688 144	3 061 002	3 317 271	2 017 298	2 339 785	2 553 162
Österrike	451 232	496 263	534 811	400 565	421 905	428 363
Bosnien-Herzegovina	6 269	5 587	5 522	6 086	5 587	5 522
Kroatien-Slavonien	6 805	8 504	6 783	5 108	7 182	5 538
Ungern	86 778	95 180	111 966	86 478	95 180	111 966
Serbien	7 418	8 337	5 000	7 418	8 337	5 000
Rumänien	8 515	6 000	9 708	8 515	6 000	9 708
Schweiz	93 797	78 119	86 313	63 863	78 119	86 313
Italien	783 538	709 943	860 502	359 383	384 446	320 912
Spanien	40 984	80 000	100 000	40 984	80 000	100 000
Nordamerikas Förenta Stater	1 710 433	2 282 361	2 496 000	1 710 433	1 775 000	2 054 526

[1] Jfr »Meddelanden», årg. 1910, sid. 911, årg. 1911, sid. 578, årg. 1912, sid. 656 och årg. 1913, sid. 256.

[2] Zehnter internationaler Bericht über die Gewerkschaftsbewegung 1912. Herausgegeben vom Internationalen Gewerkschaftsbund. Berlin, 1913.

Tab. 2. De till landsorganisationerna anslutna fackorganisationernas inkomster och utgifter under år 1912.

Land.	Inkomster. Mark.	Utgifter. Mark.	Därav utgifter till						Kassa-behållning. Mark.
			konflikter. Mark.	arbetslöshets- och reseunderstöd. Mark.	sjuk-, invaliditets- och begravningshjälp. Mark.	övrigt understöd. Mark.	understöd tillsammans. Mark.	agitation, administration, rättshjälp m. m. Mark.	
England	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Frankrike	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Belgien	4 150 490	3 297 678	917 030	78 520	179 173	14 170	271 863	387 327	3 772 236
Nederländerna	2 023 647	1 370 815	287 676	98 875	239 167	4 852	342 924	740 215	3 464 625
Danmark	4 202 719	2 762 382	275 105	1 553 630	143 190	13 378	1 710 198	777 079	5 829 536
Sverige	2 187 890	1 770 156	548 160	242 585	9 249	7 280	259 114	962 882	1 475 849
Norge	2 252 603	1 813 247	596 053	166 646	704 988	—	871 634	345 560	1 899 143
Finland	319 126	298 220	115 574	16 953	5 015	21 152	43 120	81 817	219 706
Tyskland	80 375 597	61 238 421	12 748 016	9 325 745	13 160 026	1 989 145	24 474 916	24 015 489	80 833 168
Österrike	8 474 357	7 795 649	868 965	1 382 134	1 337 957	589 226	3 309 317	4 486 332	12 805 078
Bosnien-Herzegovina	87 114	86 601	2 673	10 385	13 542	4 930	28 857	42 920	27 305
Kroatien-Slavonien	152 087	68 420	21 493	16 249	3 978	378	20 605	47 975	12 464
Ungern	1 983 736	1 871 609	—	349 144	342 906	57 973	750 023	1 121 586	572 122
Serbien	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rumänien	20 199	21 325	4 349	1 981	117	766	2 864	14 112	—
Schweiz	1 639 257	1 291 919	293 363	113 688	400 227	29 603	543 518	455 038	2 598 231
Italien	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Spanien	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nordamerikas Förenta Stater	—	—	14 219 315	438 336	12 043 004	—	12 481 340	515 818	—
Summa	**107 868 822**	**83 686 442**	**30 897 772**	**13 794 871**	**28 582 539**	**2 732 883**	**45 110 293**	**33 994 150**	**113 509 463**

Till berättelsen hava 19 till Internationella förbundet anslutna landsorganisationer insänt rapporter. Bulgarien är enligt Internationella konferensens beslut tills vidare uteslutet, på grund av slitningar mellan de två i detta land konkurrerande centralorganisationerna. Däremot omförmäles, att landsorganisationerna i Sydafrika och Nya Zeeland från och med år 1913 erhållit inträde i förbundet.

Hela antalet fackligt organiserade arbetare i de till Internationella förbundet anslutna länderna har beräknats till 12 368 103 mot 11 435 498 föregående år. Härvid är dock att märka, att för Norge, Bosnien, Rumänien och Schweiz uppgifter föreligga endast om medlemsantalet inom de till landsorganisationerna anslutna förbunden, varjämte för Storbritannien anlitats den officiella statistikens uppgifter angående antalet organiserade arbetare inom riket, enär den fackliga statistiken på grund av dubbelräkningar lämnar en allt för hög siffra. Av de redovisade länderna uppvisa samtliga med undantag av Serbien, Bosnien och Kroatien ökade medlemssiffror.

Landsorganisationernas sammanlagda medlemsantal utgjorde 7 394 461 mot 6 900 995 föregående år. Den absolut taget största ökningen uppvisa de amerikanska och tyska landsorganisationerna med resp. 279 525 och 213 377 nya medlemmar. Relativt sett kommer åter största stegringen på Rumänien med 62 %, Belgien med 50 % och Spanien med 25 % ökning. De franska och italienska landsorganisationerna uppvisa sjunkande medlemssiffror, i trots av att hela antalet organiserade arbetare i dessa länder under redogörelseåret ökats. För Frankrike torde minskningen blott vara skenbar, beroende på noggrannare förd statistik. I Italien åter har den efter kriget följande ekonomiska krisen medfört ett uppsving av den syndikalistiska rörelsen på landsorganisationens bekostnad.

Över inkomster och utgifter föreligga fullständiga uppgifter från endast 13 länder, varjämte för Amerika en del utgiftsposter äro upptagna såsom framgår av tab. 2. Av de olika länderna har Amerika utbetalt den största summan för understöd vid konflikter, nämligen 14·2 millioner Mark; i andra rummet kommer Tyskland med 12·7 millioner Mark och därnäst Belgien med 917 000, Österrike med 869 000, Norge med 596 000 samt Sverige med 548 000 Mark. I arbetslöshetsunderstöd har åter Tyskland utgivit det absolut sett största beloppet, 9·3 millioner Mark. Därnäst kommer emellertid Danmark med ej mindre än 1·6 millioner Mark, varefter följer Österrike med 1·4 millioner; Amerikas Förenta Stater, Ungern och Sverige hava för samma ändamål utgivit resp. 438 000, 349 000 och 243 000 Mark.

Byggnadsverksamheten i rikets stadssamhällen år 1912.[1]

Nästan allt sedan sin tillkomst har Kommerskollegii avdelning för arbetsstatistik genom att införskaffa uppgifter rörande antalet nytillkomna boningshus och bostadslägenheter sökt följa byggnadsverksamhetens utveckling inom en alltjämt vidgad krets av svenska stadssamhällen. Härför nödiga uppgifter hava erhållits från vederbörande byggnadsnämnder, vilka genom den befogenhet, som byggnadsstadgan för rikets städer giver dem, äro i tillfälle att ingående följa byggnadsverksamheten, åtminstone i vad den avser ny- och ombyggnader inom resp. samhällens planlagda delar.

T. o. m. år 1911 omfattade ifrågavarande statistik, varav huvudresultaten tid efter annan återgivits i denna tidskrift,[2] endast nybyggnader av boningshus, bostadslägenheter samt däri befintliga boningsrum och kök. Byggnadsstatistikens lokala omfattning och nybyggnadsverksamhetens intensitet under olika år framgår av följande tablå:

		År 1904.	År 1905.	År 1906.	År 1907.	År 1908.	År 1909.	År 1910.	År 1911.	År 1912.
Antal	orter	68	163	163	201	211	213	224	230	231
	inv. (1 000)	1 115	1 302	1 352	1 432	1 512	1 537	1 610	1 622	1 658
Antal nybyggda rum pr 10 000 inv.		243	247	238	196	136	119	133	127	146

Betraktas blott de första leden av slutradens sifferserie, synes därur kunna utläsas, att gent emot den enastående expansion, som utmärkte perioden 1904—1906, inträdde med krisen 1907 en kraftig reaktion, som under de följande åren reducerade högkonjunkturens siffra till ungefär hälften. Men utsträckes jämförelsen till att avse hela talserien, är det ägnat att väcka uppmärksamhet, att byggnadsverksamheten eller rättare bostadsproduktionen i stort sett höll sig på samma nivå som åren 1908—09 icke blott under år 1910, utan även under åren 1911 och 1912, som ifråga om industriell expansion och ekonomisk prosperitet t. o. m. torde överträffat åren 1906 och 1907. Siffrorna synas sålunda häntyda på, att bostadsproduktionen följer väsentligt andra lagar än den industriella verksamheten i övrigt.

Sedan under de senaste åren bostadsfrågan blivit föremål för ökad uppmärksamhet från statsmakternas sida, har gjort sig gällande ett allt star-

[1] Utgör en sammanfattning utav huvudinnehållet av den i dagarna av Socialstyrelsen i serien Sveriges officiella statistik: socialstatistik utgivna publikationen *Byggnadsverksamheten i rikets stadssamhällen år 1912 jämte översikt för åren 1904—1911.*

[2] Se »Meddelanden» 1906, s. 323 ff.; 1908, s. 156 ff.; 1911, s. 274 ff.; 1912, s. 391 ff. och 1011 ff.

kare behov att söka utveckla den officiella byggnadsstatistiken därhän, att den gåve en mera fyllig och trogen bild av bostadsproduktionens årliga resultat. En hemställan i detta syfte gjordes av de särskilda sakkunniga, vilka år 1912 av Kungl. Maj:t tillkallats för att verkställa utredning och avgiva förslag till åtgärder med avseende på de mindre bemedlade klassernas bostadsförhållanden. Med hänsyn härtill har byggnadsstatistiken, vilken numera utarbetas inom Socialstyrelsen, fr. o. m. år 1912 utvidgats och fördjupats i angiven riktning. Sålunda redogöres ej blott för nytillkomna hus, lägenheter och rum, utan, i den mån tillgängliga uppgifter det medgiva, jämväl för genom rivning och o. d. avgångna sådana, varigenom möjliggöres en beräkning av bostadsproduktionens årliga nettoresultat. Vidare har hänsyn tagits även till ombyggnadsverksamhetens betydelse för beredandet av nya bostäder. Slutligen har ett försök gjorts att lämna en möjligast konkret och detaljerad skildring av de hustyper och lägenhetskategorier, på vilka byggnadsverksamheten i olika orter företrädesvis inriktar sig.

Ifrågavarande statistik utvisar, att i de 231 stadssamhällen, varifrån uppgifter föreligga, hade under år 1912 sammanlagt 2 344 byggnader, varav över $^2/_3$ boningshus, varit föremål för sådan byggnadsverksamhet, att antalet däri befintliga rum och lokaler blivit ökat.

Nybyggda (eller från grunden ombyggda) blevo 1 243 boningshus, till vilka byggnadsmaterialet i 40·6 % fall huvudsakligen utgjordes av sten och i 59·4 % av trä. Förhållandet är dock mycket växlande i olika landsdelar, ty medan i storstaden Stockholm samt i det skogfattiga Sydsverige det övervägande flertalet byggnader uppföres av sten, dominerar i övriga landsdelar lika avgjort trähuset, framför allt vad de mindre samhällena beträffar. I regel blir nämligen stenhuset av större betydelse, ju mera en ort tillväxer i storlek. Under det i rikets 4 städer med över 40 000 invånare stenhusen utgjorde 89·6 % av samtliga nytillkomna boningshus, blir motsvarande tal för stadssamhällena med under 5 000 invånare allenast 25·0 %.

Regeln att trähusen utgöra små och stenhusen större byggnader gäller dock icke alltid och särskilt ej för Sydsveriges vidkommande. En bättre bild av husens storlek och jämväl byggnadstyp giva upplysningarna om boningshusens våningshöjd.

Härav framgår, att av de ny- och ombyggda boningshusen 13·9 % uppgivits vara envåningshus, medan 53·0 % räknade två, 14·9 % tre och 18·2 % fyra eller flera våningar i höjd. Egentliga envåningshus uppföras numera tämligen sparsamt i de svenska stadssamhällena. Fortfarande äro de dock av betydelse för byggnadsverksamheten i Syd-, Väst-, och Nordsveriges småstäder, köpingar och municipalsamhällen, där drygt en tredjedel av nybyggnaderna representera denna hustyp. Det slag av boningshus, som avgjort behärskar bostadsproduktionen inom vårt lands mindre och medelstora stadssamhällen, är tvåvåningshuset (inkl. envåningshus med boningsrum på vinden). De högre hustyperna äro däremot företrädesvis av betydelse för större städer samt vissa andra samhällen, där byggnadsmarken är knapp eller står högt i pris. Sålunda hade 94·8 % av de nybyggda boningshusen i städerna

med över 40 000 invånare tre eller flera våningar, medan motsvarande jämförelsetal för orterna med under 5 000 invånare är 14·2 %.

Medan boningshusens våningsantal ger en ganska god bild av deras byggnadstyp, framträder byggnadernas betydelse ur bostadssynpunkt klarast, om de fördelas efter antalet i dem befintliga, uteslutande eller huvudsakligen till bostad avsedda lägenheter.

Av de inkomna uppgifterna framgår, att enfamiljshuset av husbyggarna föredrages framför övriga hustyper. Av dominerande betydelse är dock denna hustyp endast i småsamhällena, där de nytillkomna boningshusen till närmare hälften utgöras av hus med endast en lägenhet. Av stor vikt å dessa orter är även tvåfamiljshuset, i regeln representerat av det från våra småstäder och municipalsamhällen välbekanta »egna hemmet» med ägarens bostad på nedra botten och en lägenhet till uthyrning en trappa upp. Ej mindre än 77·7 % av alla i småsamhällena under år 1912 tillkomna boningshus tillhöra dessa båda typer. Å de större orterna är motsvarande procenttal endast 44·7 %, vadan sålunda byggnadsverksamheten här till övervägande del är inriktad på åstadkommande av större hyreshus.

Av upplysningarna om antalet bostadslägenheter per hus framgår dock ej tillräckligt tydligt, i vilken utsträckning de nytillkomna husen utgöra småfolksbostäder. Ett enfamiljshus kan nämligen vara såväl en liten stuga med ett par, tre rum som en större villa, innehållande ett tiotal rum eller mera. En bearbetning av materialet ur denna synpunkt ger vid handen, att av de nytillkomna boningshusen 8·8 % innehålla 1—3 rum (inkl. kök) per hus, 36·0 % 4—7, 18·1 % 8—11, 11·8 % 12—19, 13·6 % 20—49 och 11·7 % 50 och flera rum. Medan i orterna med under 5 000 invånare endast 5·9 % av de år 1912 tillkomna boningshusen voro stora byggnader med 20 rum och däröver, utgör motsvarande procenttal för städerna med 20—40 000 invånare 31·6 % och för de största städerna 85·4 %.

Av ännu större betydelse än boningshusens storlek och art är för bedömande av 1912 års bostadsproduktion de nytillkomna bostadslägenheternas beskaffenhet och fördelning på olika kategorier. Med lägenhet förstås därvid varje rum eller grupp av rum, som byggnadstekniskt bilda ett sammanhängande helt.

Genom den husbyggnadsverksamhet, som ägt rum under år 1912, tillkommo sammanlagt 8 143 bostadslägenheter, varav 86·6 % genom nybyggnad av boningshus, 9·3 % genom fullständig eller partiell ombyggnad av sådana samt 4·1 % genom ny- eller ombyggnad av andra byggnader än bostadshus.

Vad de olika lägenhetskategorierna beträffar, framgår deras relativa omfattning av följande tablå:

Lägenhetskategori:		enkelrum, enkelkök m. fl.	1 rum och kök.	2 rum och kök.	3 rum och kök.	4 o. fl. rum och kök.
Antal lägenheter	abs. tal	1 040	2 212	2 035	1 145	1 711
	rel. tal (%) . . .	12·8	27·1	25·0	14·1	21·0

Inom årets lägenhetstillskott är sålunda gruppen 1 rum och kök talrikast företrädd, vilket givetvis sammanhänger därmed, att ifrågavarande kategori inom större delen av vårt land är typen för en enkel arbetarbostad. Beträffande Sydsverige samt vissa delar av Småland och västra Sverige bekräftar däremot undersökningen det kända förhållandet, att motsvarande plats där intages av lägenheten om 2 rum och kök. I Nordsverige bliva ännu relativt många arbetarfamiljer hänvisade till det minimum av bostadsutrymme, som betecknas av ett enda rum med spis. Vissa omständigheter tyda dock på, att ifrågavarande lägenhetskategori även i Norrland är på väg att som normal familjebostad för arbetare ersättas med närmast högre bostadskategorier, en utveckling, som i sydligare trakter redan nått sin avslutning.

Inom bostadstillskottet för olika storleksklasser av samhällen är lägenheternas kategorifördelning tämligen likformig. Anmärkningsvärd är den nära överensstämmelsen mellan de relationstal, som beteckna årsproduktionen av smålägenheter, i det lägenheterna t. o. m. 2 rum och kök såväl i storstäder som å mindre orter i genomsnitt utgöra 64—68 % av samtliga nytillkomna bostäder.

I de tillkomna lägenheterna förefunnos sammanlagt 19 972 boningsrum och 7 234 kök. Ställas dessa uppgifter i relation till invånarantalet, erhålles det bästa uttrycket för byggnadsverksamhetens kvantitativa omfattning på olika orter. För olika storleksklasser av sådana belyses förhållandet genom följande tablå:

Ortens storleksklass:	40 000 inv. och däröver.	20 000— 40 000 inv.	10 000— 20 000 inv.	5 000— 10 000 inv.	under 5 000 inv.	Samtliga orter.
Antal tillkomna rum per 10 000 inv.	187	168	75	119	197	**164**

Härav framgår, att bostadsproduktionen visat mindre intensitet i de medelstora och mindre städerna än i å ena sidan storstäderna, å den andra småorterna, bland vilka våra raskt uppblomstrande stations- och industrisamhällen merendels äro att söka.

Förevarande framställning redovisar icke allenast bruttotillskottet under år 1912 av hus, lägenheter och rum av olika slag, utan söker även beräkna årets nettotillskott av bostäder genom att specificera genom rivning o. d. avgångna hus, lägenheter och rum. Fullständiga uppgifter i detta avseende hava visserligen, särskilt för de större städernas vidkommande, icke stått till buds, men likväl kan det på grundval av föreliggande material med sannolikhet antagas, att de ovan återgivna siffrorna för antalet tillkomna rum per 10 000 invånare böra nedskrivas med åtminstone 15 % för de större och 10 % för de mindre orternas vidkommande, därest bruttotalen skola reduceras till nettotal.

Yrkesinspektionens verksamhet

under *januari—mars* år 1914.

Såsom inverkande på inspektionsfrekvensen må framhållas, att yrkesinspektören i 8:de distriktet till följd av en under tjänsteresa ådragen ben-

Sammandrag av yrkesinspektörernas rapporter för januari—mars 1914.

Antal	Yrkesinspektören i distrikt									Sprängämnesinspektören.	Yrkesinspektrisen.	Summa.
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.			
inspekterade arbetsställen	107	120	99	58	209	59	87	28	54	12	29	862
med sammanlagt antal arbetare	8 283	5 072	4 438	3 642	7 730	4 275	3 903	4 539	5 117	203	2 541	49 743
med sammanlagt kraftbelopp (eff. hkr.) . .	3 888	14 348	6 417	7 071	10 971	19 222	13 997	27 238	41 826	485	—	145 463
inspektions- och resedagar: för yrkesinspektören .	54	29	30	21	51	28	37	17	40	20	18	345
» assistent	4	23	—	10	21	8	2	—	5	—	—	73
arbetsställen, till vilka lämnats skriftliga meddelanden (med anledning av inspektion)	73	110	63	44	147	67	32	26	42	32	3	639
inkomna protokoll över besiktning av ångpannor: större besiktning . . .	14	34	45	28	60	39	56	70	38	—	—	384
mindre » . . .	67	61	54	43	104	98	65	122	80	—	—	694
inkomna protokoll över besiktning av kokare eller andra kärl under tryck: större besiktning . . .	1	3	2	5	—	11	26	—	9	—	—	57
mindre » . . .	—	4	—	1	—	—	—	—	9	—	—	14
inkomna intyg över besiktning och avprovning av hissar eller kranar .	52	28	6	23	134	247	101	15	—	—	—	606
inkomna anmälningar om olycksfall i arbete . .	385	526	187	317	992	791	587	783	612	4	—	5 184
därav med dödlig utgång	2	4	2	3	7	9	5	8	3	1	—	44
framställningar till Kungl. Maj:ts befallningshavande om tillämpning av 38 eller 39 § lagen om arbetarskydd . . .	2	—	1	1	2	6	—	1	—	—	—	13
anmälningar till åtal . .	—	—	—	13	12	13	24	1	1	—	—	64
lämnade eftergifter . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Sammandrag av underinspektörernas rapporter för januari—mars 1914.

	Yrkesinspektionsdistrikt									Summa.
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	
Jordbruk:										
Inspekterade arbetsställen . .	—	39	106	32	359	61	40	7	13	**657**
Använda eff. hästkrafter . .	—	639	1 853	554	1 776	689	407	287	85	**6 290**
Hantverk:										
Inspekterade arbetsställen . .	148	132	32	111	156	108	43	72	15	**817**
Sysselsatta arbetare	733	542	95	352	407	303	108	152	36	**2 728**
Använda eff. hästkrafter . .	358	371	92	224	275	229	84	141	23	**1 797**
Övrig verksamhet:										
Inspekterade arbetsställen . .	56	97	128	86	171	94	99	116	40	**887**
Sysselsatta arbetare	215	263	239	231	488	399	226	386	99	**2 546**
Använda eff. hästkrafter . .	161	356	1 392	299	1 976	522	944	1 225	65	**6 940**
Hela antalet:										
Inspekterade arbetsställen . .	**204**	**268**	**266**	**229**	**686**	**263**	**182**	**195**	**68**	**2 361**
Sysselsatta arbetare [1]	**948**	**805**	**334**	**583**	**895**	**702**	**334**	**538**	**135**	**5 274**
Använda eff. hästkrafter . .	**519**	**1 366**	**3 337**	**1 077**	**4 027**	**1 440**	**1 435**	**1 653**	**173**	**15 027**
Rese- och förrättningsdagar . .	42	68	68	83	141	64	44	39	47	**596**
Lämnade skriftliga meddelanden	51	36	65	107	113	136	7	38	47	**600**
Inkomna protokoll över besiktning av ångpannor:										
större besiktning	26	66	63	59	87	24	—	20	8	**353**
mindre »	1	19	28	11	22	13	—	6	3	**113**

skada varit tjänstledig under tiden 9 mars—1 april, varunder distriktets assistent utan vikarie för sig uppehållit yrkesinspektörsbefattningen, att yrkesinspektrisen under februari månad verkställt en undersökning rörande kvinnors användande till arbete vid sillsalterierna i Göteborgs och Bohus län samt under mars utfört en specialutredning rörande hårfrisörskornas arbetstid ävensom att utarbetandet av berättelsen över föregående års inspektionsverksamhet under kvartalets första månad å samtliga yrkesinspektörsexpeditioner tagit avsevärd tid i anspråk.

[1] Arbetare inom jordbruket äro ej medräknade.

Sammandrag av bergmästarnas rapporter för januari—mars 1914.

Antal	Bergmästaren i distriktet.						Summa.
	norra	Gävle—Dala	östra	mellersta	västra	södra	
inspekterade arbetsställen	—	20	5	5	—	3	**33**
med sammanlagt antal arbetare	—	3 522	180	248	—	922	**4 872**
» » kraftbelopp (eff. hkr.)	—	7 563	740	478	—	1 146	**9 927**
inspektions- och resedagar: för bergmästaren	—	17	2	7	—	5	**31**
» gruvingenjören	—	15	5	2	—	—	**22**
arbetsställen, till vilka lämnats skriftliga meddelanden med anledning av inspektion	1	4	1	—	—	—	**6**
inkomna intyg över besiktning och provning av hissar och kranar	—	—	—	—	—	—	—
inkomna anmälningar om olycksfall	88	156	27	95	34	66	**466**
därav med dödlig utgång	—	—	1	1	—	—	**2**
framställningar till Kungl. Maj:ts befallningshavande om tillämpning av 38 eller 39 § lagen om arbetarskydd	—	—	—	—	—	—	—
anmälningar till åtal	—	—	—	—	—	—	—
lämnade eftergifter	—	—	—	—	—	—	—

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete (forts.).

37. En stationskarl, som tjänstgjorde vid spärren på en station, hade strax före ett tågs ankomst vistats inne i ett rum och skulle skyndsamt begiva sig till sin plats vid spärren, varvid han gick på plattformskanten emot det annalkande tåget. Härvid halkade han, och då han sträckte ut vänstra handen mot en av de kommande vagnarna för att få stöd, drogs han med, oaktat tåget endast hade ringa fart, och föll på ett av vagnens fotsteg och därifrån omedelbart under tåget, vilket nästan genast stannade. Han hade dock hunnit erhålla så svåra skador i bröstet, att han kort därefter avled. Olyckan inträffade på julafton, då stark trafik var rådande.

38. Under bärgning av skörden å en lantgård inträffade ett olycksfall vid en foderhiss, varvid en gosse svårt skadades. Foderhissen var så anordnad att linan, i vars ena ända lasten var fastgjord och varmed densamma skulle lyftas, gick genom ett block fäst i takåsen och därifrån genom ett annat block, som medelst en tågstropp var fastgjort vid golvet. Själva upphissandet tillgick så, att vid linans andra ända anspändes en häst, som sålunda drog upp lasten. Ovannämnda tågstropp var ganska sliten och vid ett ryck av den vid linan förspända hästen sprang stroppen sönder, varvid linan spändes direkt mellan hästen och det i takåsen sittande blocket och träffade en i ladans övre del liggande foderbana, vars räler ej voro fastspikade, och dessutom stucko ut ett långt stycke. Av slaget från linan kastades en av dessa räler ned och träffade gossen i huvudet. Orsaken till olyckan får tillskrivas den slitna stroppen och arbetsgivaren har nu ersatt densamma med en kraftig järnschackel. Gossens huvudskål spräcktes, och efter en tillfällig förbättring, varunder han kunde återgå i arbete, måste han för utbrytande sinnessjukdom intagas på hospital, där han fortfarande vårdas.

39. En lantbruksarbetare, som var sysselsatt vid en halmpress, råkade därvid skada sig så svårt, att döden ögonblickligen följde. Han hade å ovannämnda maskin fastdragit en mutter och då han efter arbetets utförande av maskinskötaren tillfrågades om allting vore klart, svarade han ja, varefter maskinen sattes igång. Den förolyckade hade då antagligen böjt sig ned för att se att allt vore i ordning, varvid huvudet fastnade mellan den roterande halmtransportören och en framför densamma anbragt skyddsplåt. Olyckan torde kunna tillskrivas den förolyckades oförsiktighet.

40. Vid järnvägsbyggnad inträffade ett ras i en skärning, varvid en arbetare kom under grusmassorna och kvävdes. Han hade stått på kanten till slänten tillsammans med en kamrat, då utan något som helst förebud c:a 8—10 kbm jord rasade ned. Kamraten hann springa undan, under det att den förolyckade, som var känd för sin dristighet, troligen ej brydde sig om att förrän i sista ögonblicket försöka sätta sig i säkerhet.

41. En arbetare, som var sysselsatt med lossning av stenkol från en ångare, varvid en s. k. brokran användes, träffades under arbetet av en av kolkorgarna så hårt, att han avled följande dag. Olyckan inträffade i daggryningen, och då de bloss, som användes för att upplysa lossningsplatsen, strax förut hade släckts av den förolyckade, var det tämligen skumt. Intet ögonvittne till olyckan fanns, men man torde kunna antaga, att den förolyckade träffades av kolkorgen när den sänktes och samtidigt fördes i sidled, med den påföljd att halskotpelaren bröts. Trots den dåliga belysningen torde

den förolyckade kunna hava undvikit kolkorgen, om han varit uppmärksammare och olyckan kan ej läggas kranskötaren till last.

42. Under arbete i ett linspinneri inträffade, att en gosse vid putsning av en nära taket gående axel fastnade med kläderna och drogs runt, varvid han skadades så svårt, att döden nästan ögonblickligen följde. Enligt order från arbetsledningen skall all putsning av dylika axlar utföras från golvet med tillhjälp av en för ändamålet särskilt anordnad lång stång, i övre ändan försedd med en efter axelns rundning urtagen träkloss, som på insidan är beklädd med smärgelduk. Antagligen hade gossen ej varit nöjd med resultatet av sitt på detta sätt utförda arbete, varför han hade tagit en stege, ställt densamma mot axeln och gått upp för att med en trasselsudd polera axeln. Denna, som hade en hastighet av 250 varv pr minut, hade fattat tag i kläderna och ögonblickligen massakrerat den olycklige.

Yrkesinspektören föreslog axlarnas rödlackering, vilken gör dessas putsning onödig. Dessutom skulle ringledning uppsättas i motorrummet med klockor i varje arbetsrum, så att innan transmissionen sättes igång varningssignal kan givas.

43. Under timmerkörning inträffade att en arbetare blev så svårt klämd mellan några timmerstockar och ett träd, att han nästan genast avled. I en utförsbacke hade de kring lassets främre del spända kättingarna brustit, varvid arbetaren, som satt ovanpå lasset, kom framför det framrasande timret med ovannämnda påföljd. Åsyna vittne till olyckan fanns ej.

44. Under stensprängning blev en arbetare ihjälslagen av en av ett skott uppkastad sten. Tillsammans med sina kamrater hade han i god tid begivit sig till det c:a 90 meter från skjutplatsen belägna ställe, varifrån skottlossningen avvaktades. Härvid kommo två knytnävstora stenar flygande tätt intill varandra, och då den förolyckade väjde för den ena stenen, träffades han av den andra. Olyckan torde med säkerhet hava undvikits, därest arbetarna begivit sig längre bort från arbetsplatsen, vilket tiden mycket väl hade medgivit.

45. Vid växling inträffade att en stationskarl blev överkörd och dödad. Han skulle »sätta» 3 vagnar av ett tågsätt på ett sidospår. För att underlätta utförandet gav han »skjuts»signal till loket och gick därefter in mellan vagnarna för att verkställa avkopplingen, vilken på detta sätt är mindre besvärlig, då kopplet endast behöver avlyftas, emedan avståndet mellan vagnarna förminskas genom att buffertarna sammantryckas. Då han efter utförd avkoppling skulle krypa ut under buffertarna, halkade han i en s. k. engelsk växel och klämdes fast i därvarande ledskenor, varvid olyckan inträffade. Som bidragande orsak härtill må nämnas, att marken var något frusen och hal av nyfallen snö. Av trafikbefälet är personalen förbjuden att verkställa koppling under det vagnarna äro i rörelse med tilltagande hastighet.

46. Vid en kloratfabrik blev en arbetare genom fall i en panna med kokande saltlösning så illa skållad, att han avled ett dygn därefter. Vid skumning med en skumspade hade han, för att bättre kunna utföra arbetet, böjt sig fram över pannan under ett över densamma befintligt ångrörssystem. Olyckan har sannolikt tillgått så att arbetaren ifråga vid skumningen böjt sig för mycket över pannans kant, så att han förlorat fotfästet och fallit ned i den skållheta saltlösningen. För att omöjliggöra för arbetarna att på detta sätt tvinga överkroppen mellan vätskeytan och ångrörssystemet har arbetsbefälet omedelbart efter olyckan låtit uppsätta ett stadigt järnräcke. Yrkesinspektören föreslog dessutom att till stöd för arbetarnas fötter anbringa en fotbräda å den plattform, från vilken arbetet utföres.

47. Vid koppling av järnvägsvagnar blev en vagnkarl så illa klämd mellan buffertarna att han avled efter en kort stund. Han hade i uppdrag att koppla värmeled-

ningsslangarna mellan vagnarna till ett å ett spår stående tågsätt och ämnade först, enligt praxis, hopkoppla själva vagnarna, trots detta icke hörde till slangkopplarnas åliggande. Vid ifrågavarande tillfälle hade han ställt sig å den sida av kopplet, där utrymmet är trängst. Då ånga nu började framrusa ur värmeledningen hade han ryggat tillbaka och därvid gått mot den närmaste bufferten istället för på andra sidan kopplet, varvid olyckan skedde. Yrkesinspektören har föreslagit, att vagnväggen å den del mellan kopplet och buffertarna, som är minst farlig, utmärkes på lämpligt sätt.

48. En banvakt blev på en station överkörd av ett järnvägståg. Han hade haft en del förrättningar på stationen och då det tåg, med vilket han skulle följa, redan satt sig igång, sprang han fatt detsamma. När han skulle hoppa upp på fotsteget, slant han, men höll fast i ledstången och släpades med c:a 15 m., varefter han släppte taget och kom under vagnshjulen med ovannämnda påföljd.

Registrering enligt den nya sjukkasselagen.

Första kvartalet 1914.[1]

Under innevarande års första kvartal registrerades sammanlagt 38 kassor enligt den nya sjukkasselagen med tillsammans c:a 10 500 medlemmar. På grund av verkställda kassasammanslutningar motsvara emellertid ovannämnda 38 kassor 46 äldre kassor.

Inalles äro numera 836[2] kassor registrerade enligt den nya lagen, motsvarande 1 177 äldre kassor och med ett medlemsantal av c:a 450 000.

De under första kvartalet registrerade sjukkassorna äro:

789. Jönköpings förenade sjuk- och begravningshjälps-kassa.
790. Kvidinge pastorats sjukkassa.
791. Träne sockens sjuk- och begravningskassa.
792. Hököpinge sjuk- och begravningskassa.
793. Stehags sjuk- och begravningskassa.
794. Våmbs och Björka sjuk- och begravningskassa.
795. Sjuk- och begravningshjälps-kassan Musikern (Göteborg).
796. Skomakarnes sjuk- och begravningskassa (Göteborg).
797. Hammarby-Yxe aktiebolags arbetares sjuk- och begravningskassa.
798. Högfors sjuk-, olycksfalls- och begravningskassa.
799. Norra Bodarnes allmänna sjukkassa.
800. Karlstads allmänna sjukkassa.
801. Mariefreds arbetarförenings sjuk- och begravningskassa.
802. Husby-Oppunda allmänna sjuk- och begravningskassa.
803. Tjärstads sjuk- och begravningskassa.

[1] Under första och andra halvåren 1911 samt första halvåret, tredje och fjärde kvartalen 1912 samt första, andra, tredje och fjärde kvartalen 1913 registrerade kassor redovisades i »Medd.» 1911, sid. 567, i »Medd.» 1912, sid. 863, 954 och 1 027, i »Medd.» 1913, sid. 499, 502, 636 och 852 samt i »Medd.» 1914, sid. 42 ff.

[2] Häri inberäknade tolv fortsättningskassor, som icke ingå i den vanliga nummerföljden.

804. Karlskrona arbetareförenings sjuk- och begravningskassa.
805. Glemmingebro sjuk- och begravningshjälps-kassa.
806. Osby 1 o. 2 förenade sjuk- och begravningskassa.
807. Göteborgs nya verkstads aktiebolags arbetspersonals sjuk- och begravningskassa.
808. Sömmerskornas sjuk- och begravningskassa (Göteborg).
809. Rydboholms och Viskafors sjuk- och begravningskassa.
810. De dövstummas allmänna sjuk- och begravningskassa (Stockholm).
811. Sjukkassan Nya tiden (Stockholm).
812. Stockholms posttjänstemäns sjukkassa.
813. Östra Ryds sjuk- och begravningskassa.
814. Tierps allmänna sjuk- och begravningskassa.
815. Björkviks allmänna sjuk- och begravningskassa.
816. Sjuk- och begravningskassan Det godas framgång (Gillberga).
817. Tumbo sjuk- och begravningskassa.
818. Jönköpings nya sjuk- och begravningshjälps-kassa.
819. Södra Ölands sjuk- och begravningshjälps-kassa.
820. Farhults sjuk- och begravningshjälps-kassa.
821. Reseffektarbetarnas sjuk- och begravningshjälps-kassa (Göteborg).
822. Sjuk- och begravningskassan Idogheten (Göteborg).
823. Forsbacka järnverks arbetares sjuk- och begravningshjälps-kassa.
824. Holma-Hälsinglands arbetares sjuk- och begravningskassa.

Av ovannämnda kassor utgör:

Jönköpings förenade sjuk- och begravningshjälps-kassa en sammanslutning av:
för. Enighet och frihet, Jönköpings nya hundramannaför., Jönköpings tredje hundramannaför. Jönköpings västra hundramannaför., Jönköpings östra brödraför. och västra brödraför.;

Osby 1 o. 2 förenade sjuk- och begravningskassa en sammanslutning av:
hundramannaför. i Osby socken och hundramannaför. n:r 2 i Osby; samt

sjuk- och begravningskassan Idogheten en sammanslutning av:
för. »Idogheten», för. »Pilen» och sbk. brödrasällskapet Femtioettan.

Dessutom hava under första kvartalet *två fortsättningskassor*, nämligen *Växjö sjukkassors fortsättningskassa* och *Lunds sjukkassors fortsättningskassa*, registrerats enligt den nya sjukkasselagen.

Kortare meddelanden.

— Strejker, lockouter, m. m. —

Den danska permanenta skiljedomstolen i arbetstvister.[1] Den 12 april 1910 antogs i Danmark en lag om permanent skiljedomstol i arbetstvister. Domstolen består av en ordförande, en vice ordförande, sex bisittare och en sekreterare. Bisittarne äro till lika delar valda av de två organisationer, som representera majoriteten av respektive organiserade arbetsgivare och arbetare i Danmark; de båda ordförandena äro valda av bisittarna själva och måste äga domarekompetens. Domstolen har befogenhet att ådöma böter, och mot dess utslag finnes ingen appellrätt.

Av de årligen utkommande rapporterna över av domstolen behandlade mål framgår, att under 3-årsperioden 1910—1912 antalet till domstolen hänskjutna frågor utgjorde 87, därav 44 från arbetsgivarsidan och 43 från arbetarorganisationerna. Av dessa återtogos eller förföllo 9, 6 tvister bilades av parterna på ett tidigt stadium, 3 blevo av domstolen avvisade och 1 blev hänskjuten till skiljedomstol inom ifrågavarande yrkesgren; återstodo alltså 68 fall, som blevo behandlade av domstolen.

De flesta tvisterna förekommo inom byggnadsindustrien — 30 fall — samt inom trävaruindustrien — 17 fall. Med hänsyn till tvistefrågans natur fördelade sig tvisterna sålunda: strejker och lockouter 27 fall, lönetvister 14 fall, bojkotter 6 fall, avskedanden m. m. 7 fall, användande av icke-organiserade 4 fall samt brott mot skiljedomstols utslag 3 fall.

Böter ådömdes i 16 fall, varav 9 drabbade fackföreningarna och 7 arbetsgivarne eller deras organisationer. Totalsumman av utdömda böter utgjorde 6 948 kr., varav 4 392 kr. kom på fackföreningarnas och 2 556 kr. på arbetsgivarnas del.

Totalsumman av rättegångsomkostnader, utdömda under treårsperioden, steg till 8 874 kr., varav 1 152 kr. att betalas av arbetsgivarna, 2 664 kr. att betalas av fackföreningarna och 5 058 kr. att betalas av båda parterna gemensamt till lika eller olika delar. Betalning av rättegångskostnader ådömdes i 22 fall fackföreningarna, i 11 fall arbetsgivarna eller deras organisationer samt i 32 fall båda parterna gemensamt; beträffande övriga 3 fall rådde i denna punkt oklarhet.

(Den faste Voldgiftsrets Kendelser, 1910, 1911, 1912).

— Arbetarskyddslagstiftning m. m. —

Telegrafpersonalens söndagsvila. Telegrafstyrelsen har avgivit utlåtande över riksdagsmotionen angående utsträckt söndagsvila för i statsverkets tjänst anställd personal. Styrelsen anser, att någon ökning i telegrafpersonalens söndagsvila icke kan åstadkommas annat än genom ytterligare inskränkning i telegrafstationernas expeditionstid, en åtgärd, som dock, med hänsyn till allmänhetens berättigade krav på att även å sön- och helgdagar få angelägna meddelanden telegrafbefordrade, icke synes styrelsen tillrådlig.

Nattarbete för kvinnor. A.-B. Sveriges förenade konservfabriker jämte övriga konservfabriker i Lysekil hava hos Kungl. Maj:t hemställt, att under tiden 15 augusti—15 februari må få användas kvinnor i arbete från kl. 10 e. m. till kl. 5 f. m. utan hinder av bestämmelsen om högst 12 timmars sammanlagd arbetstid och nattarbete endast varannan vecka. Fabrikanterna framhålla,

[1] Jfr »Medd.», årg. 1910, sid. 399, 781.

att arbetet mången gång måste starkt forceras för att ej skarpsillen skall fördärvas, men att göra detta möter stora svårigheter med nuvarande bestämmelser och den tillgång på kvinnlig arbetskraft, som står till buds.

Skyddslagstiftning för kvinnlig restaurantpersonal i Tyskland. Det av förbundsrådet den 12 sistlidne februari fastställda förslaget till ändring av näringsförordningen angående hotell- och restaurantrörelse har framlagts för riksdagen. Däri förekommer en bestämmelse i avseende på reglering av »Animierkneipenwesen», vilken är av följande lydelse:

»Vederbörande centralmyndighet eller av densamma förordnad myndighet kan i hygienens intresse samt för upprätthållande av goda seder och anständighet inom hotell- och restaurantrörelsen utfärda bestämmelser särskilt angående kvinnlig personals anställning, sysselsättning och avlöningsform.»

I motiveringen till denna del av lagen framhäves dricks penningssystemet som en av de väsentligaste olägenheterna på ifrågavarande område. Det heter härom på följande sätt:

»Användandet av kvinnlig personal i hotell- och restaurantrörelse ger flerstädes i riket anledning till stora betänkligheter i sedligt avseende samt medför moraliska, sociala och ekonomiska vådor. Den kvinnliga betjäningen användes ofta till att förleda gästerna till omåttlig alkoholförtäring och till uppskörtande av unga och oerfarna eller druckna personer. Gästerna uppeggas genom otillåtna eller anstötliga medel, särskilt av erotisk natur, till förtärande av drycker, vilkas pris vida överstiger deras värde; den kvinnliga personalen är mestadels för sin utkomst hänvisad till dricks penningar eller procent av inkomsterna, den är intresserad av att det omsättes en myckenhet dyrbara dryckesvaror och förleder därför gästerna till omåttliga beställningar. — Särskilda missförhållanden har den form, i vilken avlöningen utgår, haft till följd. För den skull bör bl. a. kunna föreskrivas, att arbetsgivaren skall betala den kvinnliga personalen en fast lön och icke får avfordra densamma vissa avgifter (för sönderslagen servis, för putsning etc.).»

(Soziale Praxis.)

Kvinnors och minderårigas arbete i fabriker i Ryssland. *Handelsministern i Ryssland* har låtit utarbeta ett förslag till lag angående reglerandet av kvinnors och minderårigas användande i industriella verk. Detta förslag innehåller följande bestämmelser:

1. Allt arbete är förbjudet för barn under 12 år i samtliga bergverk och fabriker.
2. Minderåriga under 15 år få ej börja arbeta, förrän de avslutat sin skolgång.
3. Minderårig under 17 år samt kvinnor få ej användas till arbete under jorden.
4. Generaldirektionen för berg- och järnverken skall övervaka, att åtgärder vidtagas till förhindrande av att arbetare i åldern 15—17 år ävensom kvinnor sysselsättas i hälsovådliga eller eljest farliga yrken.
5. Ovanberörda arbetare få ej arbeta mellan kl. 9. e. m. och 9 f. m.
6. Antalet arbetstimmar får ej överskrida 6 timmar per dag för arbetare mellan 12 och 15 år eller 10 timmar per dag för arbetare mellan 15 och 17 år samt kvinnor över 15 år.
7. Arbetare under 17 år och kvinnor få ej utföra övertidsarbete utan iakttagande av de allmänna föreskrifterna angående arbetstiden.
8. Arbetare under 15 år få arbeta utöver den ordinarie arbetstiden endast för staten eller för kommunen, d. v. s. då det gäller brådskande arbete t. ex. i den offentliga säkerhetens intresse.
9. Arbetstimmarna få ej överskrida följande antal, vare sig det är fråga om ordinarie arbete eller övertidsarbete: 48 timmar per vecka eller 168 timmar under 4 veckor för arbetare mellan 12 och 15 år; 75 timmar per vecka eller 275 timmar under 4 veckor för arbetare mellan 15 och 17 år samt för kvinnor över 15 år.

(Revue du Travail.)

Föreskrifter rörande minimilöner och maximalarbetstid för minderåriga och kvinnor i Förenta Staterna.[1] För närvarande finnas i vissa av Nordamerikas förenta stater, nämligen Californien, Colorado, Massachusetts, Minnesota, Nebraska, Oregon, Washington och Wisconsin,

[1] Jfr »Medd.», årg. 1913, sid. 941.

särskilda lagar fastställda, som innehålla bestämmelser angående minimilöner, maximalarbetstid och övriga arbetsvillkor för minderåriga arbetare och kvinnor. Såsom minderåriga räknas i allmänhet arbetare under 18 år (i Minnesota 21 år). Dessa lagar hava med ett undantag (Massachusetts) tillkommit under år 1913.

Vidare hava i Utah genom en lag av den 17 maj 1913 fastställts minimilöner för arbeterskor. Enligt nämnda lag åtnjuta arbeterskor under 18 år en lön av minst 75 cents dagligen, vuxna kvinnliga nybörjare och lärlingar, som ännu icke arbetat längre tid än högst ett år, en daglön av 90 cents och vuxna utlärda arbeterskor en minimilön av 1·75 doll. per dag. Lagens genomförande har anförtrotts åt »arbetskommissarien» och brott mot densamma bestraffas i enlighet med strafflagens bestämmelser.

I de förstnämnda 8 staterna fastställas arbetsvillkoren av särskilda kommissioner. Dessa kommissioners medlemsantal varierar mellan 3 (4 stater, däribland Massachusetts) och 5 (Washington och Nebraska), och ledamöterna utnämnas av resp. guvernör på 2 (Colorado, Minnesota och Nebraska) à 6 år (Wisconsin). I Colorado och Oregon skola finnas 1 arbetsgivare och 1 arbetare och i Minnesota 1 arbetsgivare bland kommissionens medlemmar.

Initiativ till reglering av arbetsvillkoren tages av kommissionerna och i vissa stater därjämte av arbetarna (i Minnesota minst 100) medelst särskild ansökan. Vanligen sker revision av arbetsvillkoren efter ansökan av arbetsgivare och arbetstagare. I California kan emellertid även kommissionen och i Minnesota kommissionen eller 1/4 av vederbörande arbetsgivare eller arbetstagare föranstalta om revision.

Arbetskommissionerna kunna inkalla vittnen och anställa vittnesförhör under edlig förpliktelse för vittnena samt äga rättighet att granska och kontrollera löneböcker och avlöningslistor samt i California och Wisconsin därjämte att inspektera industriella företag.

Kommissionernas verksamhet gäller samtliga industrigrenar — i Colorado innefattas häri fabriker, tvättanstalter, handels-, hotell- och restaurantrörelse samt telefon- och telegrafanstalter — och avser först och främst att fastställa minimilöner, som täcka de nödvändiga levnadskostnaderna, i Colorado och Massachusetts dock under beaktande av vederbörande närings ekonomiska läge. Vid förminskad arbetsduglighet göres dock i samtliga stater undantag för arbeterskor — i Minnesota dock för högst 10 % av de inom samma företag sysselsatta — och i Wisconsin även för minderåriga. I Massachusetts, Minnesota, Oregon och Washington äger lagen ej giltighet för nybörjare och lärlingar. Kommissionerna kunna dessutom i California, Oregon och Washington reglera arbetstiden — i de båda sistnämnda staterna får densamma icke överskrida 10 timmar. I dessa stater och i Wisconsin hava kommissionerna även i övrigt att bestämma arbetsvillkoren.

I samtliga stater utom Minnesota kan från kommissionerna vädjas till domstol, som äger befogenhet att upphäva kommissionernas beslut, om dessa äro olagliga och obilliga (Colorado och Wisconsin), omöjliggöra en måttlig vinst (Massachusetts), äro skadliga för industriens utveckling (Nebraska), eller om kommissionen eljest överskridit sin befogenhet (California). I Washington och Oregon finnas i detta fall inga särskilda bestämmelser.

Överträdelse mot de ifrågavarande lagarna bestraffas med böter eller fängelse i samtliga stater utom Massachusetts och Nebraska, varest dock tredskande arbetsgivares namn skola offentliggöras i tidningarna, samt fyra stater (California, Colorado, Minnesota och Oregon), där under vissa omständigheter ådömes både böter och fängelse. I de sistnämda staterna såväl som i Washington kunna arbetarna dessutom erhålla den på grundval av minimilönelagen beräknade, men icke av dem bekomna delen av lönen.

(Soziale Rundschau.)

Förbud mot användande av vit fosfor i Indien. De tändsticksexporterande stater i Europa, som ej biträtt den internationella överenskommelsen av den 26 september 1906 angående förbud mot användande av vit fosfor, hade sitt huvudsakliga avsättningsområde i Brittiska Ostindien. År 1911 funnos i Indien blott 3—4 tändsticksfabriker av någon betydelse. Det var därför såväl ett internationellt intresse som ock med hänsyn till en utveckling i sund riktning av den indiska tändsticksindustrien av vikt, att förbud mot användande av vit fosfor infördes i Ostindien.

Den 21 augusti 1911 framlade regeringen för lagstiftande rådet (Legislative Council) i Indien ett lagförslag i ämnet i anslutning till den engelska lagen av den 21 december 1908. Regeringen

kunde därvid stödja sig på att från sakkunnigt håll påvisats, att numera »överallt antändbara» (strike-anywhere) och för det fuktiga klimatet i Indien avpassade fosforfria tändstickor kunde framställas mot en knappast märkbar förhöjning av det vanliga priset.

Den definitiva behandlingen av lagförslaget uppsköts till den 26 november 1912, då regeringen var i tillfälle att framlägga noggranna uppgifter angående de fosfornekrosfall, som under de senaste åren — trots förbättrade fabrikationsmetoder — inträffat i de länder, vilka ej biträtt Bernkonventionen, nämligen Sverige, Norge, Belgien och Förenta Staterna, varjämte påvisades de landvinningar förbudslagstiftningen gjort i Amerika, Ungern, Mexiko, Tasmanien o. s. v.

Förslaget blev denna gång antaget och offentliggjordes som lag den 7 mars 1913. Därigenom stadgas förbud mot användning av vit fosfor vid framställandet av tändstickor. Överträdelse därav straffas med böter å högst 200 rupier. Detta förbud trädde i kraft den 1 juli 1913. Slutligen förbjöds försäljning av tändstickor, för vilkas tillverkning använts vit fosfor, från och med den 1 juli 1914.

(Bulletin des Internationalen Arbeitsamtes.)

— Socialförsäkring. —

Riksförsäkringsanstalten har under årets gångna fyra månader utfärdat nya försäkringsbrev och förnyelsekvitton å förut gällande försäkringar för ett provisionellt antal arbetare av 100 247. Under samma tid hava 3 359 olycksfall anmälts till anstalten, till begravningshjälp för 15 dödsfall ha utanordnats 960 kronor, för livräntor åt änkor och barn samt invalida arbetare ha utanordnats 83 732·85 kronor samt för sjukhjälpsersättningar 105 949·52 kronor, tillsammans 189 682·37 kronor. Antalet inköpta livräntor under nämnda period har utgjort 24. Utlåtanden, som enligt § 15 av lagen den 5 juli 1901 begärts av arbetsgivare och arbetare samt domstol eller annan myndighet angående invaliditetsgrad för skadad arbetare, hava avgivits i 155 fall, och hava sedan anstalten började sin verksamhet, dylika utlåtanden avgivits uti sammanlagt 4 063 fall.

Användningen av ålderdoms- och invaliditetsförsäkringens fonder i Tyskland. Då det gällt att placera de genom invaliditetsförsäkringen influtna medlen, hava de anstalter, som fått sig denna försäkring anförtrodd, ansett sig böra tillse, att dessa i främsta rummet komma de försäkrade tillgodo. Av en översikt, som Reichsversicherungsamt låtit upprätta, framgår, att (de territoriella) landsförsäkringsanstalterna och de enskilda kassorna vid 1913 års slut för allmännyttiga ändamål utlånat 1 164 millioner Mark. Av detta belopp hava icke mindre än 482·6 millioner använts till byggande av arbetarbostäder, i främsta rummet för att avhjälpa bostadsbristen bland de gifta arbetarna. — 457·6 millioner användes till uppförande av hus för arbetarfamiljer och 25 millioner till ungkarlsbostäder, härbergen o. s. v. — Å de för bostadsändamål utlämnade lånen hade till 1913 års slut gjorts avbetalningar å tillhopa 58·7 millioner Mark. Det utestående lånebeloppet utgjorde sålunda 423·9 millioner Mark. Vid slutet av år 1912 uppgick motsvarande belopp till 365·9 millioner Mark.

I mindre utsträckning hava även byggnadsföretag, som avse att gynna icke-försäkrade befolkningsklasser, erhållit lån, så t. ex. byggnadsföreningar bland ämbets- och tjänstemän samt föreningar med allmännyttigt syfte. Vid 1913 års slut voro sådana lån utlämnade till ett belopp av 13·3 millioner Mark. Räntan varierade mellan $3^1/_2$ och $4^1/_2$ %.

Jordbruksnäringen har tillförts kapital från 26 landsförsäkringsanstalter och 2 av de särskilda kassorna, nämligen dels 119·7 millioner Mark i form av direkta lån och dels 150 millioner på sådant sätt, att försäkringsanstalterna inköpt pantbrev, räntebrev m. fl. mot säkerhet i jordegendom utfärdade värdehandlingar.

Till olika allmännyttiga företag hava utlånats 561·9 millioner Mark, därav 130 millioner för uppförande av sjukhus, folksanatorier och invalidhem, 180 millioner för främjande av den offentliga hälsovården (uppförande av folkbad och slakthus, vattenledning o. s. v.), nära 100 millioner till uppfostran och undervisning samt i övrigt för höjande av folkbildningen. Dessutom hava utlånats inalles 150 millioner Mark till bland annat byggande av gas- och elektricitetsverk, lokalbanor, spårvägar, gator, broar, hamnar, kanaler och dammar, anordningar för brandväsendet, förvärvande av

rätt till vatten, uppgörande av skador, som förorsakats av översvämningar, inköp av jord för framtida bebyggande, anläggande av offentliga platser, gynnande av handel och industri, byggande av kyrkor och församlingshus, kristliga föreningslokaler, bagerier åt konsumtionsföreningar och åt kommuner, hem för församlingssystrar, lärarinnor, sjömän, föräldralösa barn, dövstumma, blinda och fattiga, kommunala anstalter för sysselsättande av arbetslösa, arbetarkolonier, asyler och tillflyktsorter av olika slag, folkkök, ävensom anstalter för bekämpande av alkoholmissbruk.

Till egna företag hava försäkringsanstalterna intill slutet av år 1913 använt 79·8 millioner Mark. Bland dessa företag märkas 40 lungsotssanatorier, 2 tuberkulinstationer, 34 konvalescenthem, 3 sjukhus, 1 sjukhem, 1 sjukhus för sådana, som lida av reumatism, 1 tandklinik, 1 rekreationshem, 15 invalidhem, 1 arbetsförmedlingsanstalt och 1 hem för kvinnliga handelsbiträden.

För att framgångsrikt verka för avhjälpande av arbetarnas bostadsbrist är det icke tillräckligt, att lån för sådant ändamål beviljas. Av lika stor vikt är, att lånen kunna erhållas mot skälig ränta. I detta avseende må omnämnas, att medan räntan å de mot fastighetsinteckningar utlämnade lånen under de första åren utgjorde 3 %, har den så småningom stigit till 3½ % och nu på senaste tiden ända till 4 %. Man har emellertid att taga hänsyn till, att omkring 42 millioner Mark av landsförsäkringsanstalternas utlånade medel äro placerade utanför den »myndlingssäkra» gränsen. Dessa medel äro sålunda utlånade mot mindre god säkerhet. Förut höll man sig alltid inom ovannämnda marginal.

(Concordia.)

Sjukförsäkringsverksamheten i Tyska riket under år 1912. Den i tyska rikets statistiska ämbetsverk utarbetade statistiken över sjukförsäkringsverksamheten under år 1912 har varit föremål för en utförlig redogörelse i 268:de bandet av »Statistik des deutschen Reichs», för vilken här skall i korthet redogöras. De huvudsakliga resultaten finnas sammanförda i nedanstående tabell.

Art av kassor.	Kassornas antal.	Medlemsantal i genomsnitt under året.	Sjukdomsfall med oförmögenhet till arbete.		Sjukdagar med kontant sjukhjälp eller behandling på sjukhus.		Sjukhjälpskostnaden.		Förmögenhet. Mark.
			Absolut antal.	Antal per medlem.	Absolut antal.	Antal per medlem.	Absolut belopp. Mark.	Belopp per medlem. Mark.	
Kommunala sjukkassor	8 176	1 725 603	478 517	0·28	9 655 960	5·60	25 756 281	14·93	1 939 056
Ortssjukkassor .	4 717	7 558 036	3 289 386	0·44	67 901 852	8·98	203 856 124	26·97	161 870 941
Yrkessjukkassor .	7 835	3 568 795	1 721 421	0·48	31 754 240	8·90	120 717 394	33·83	135 103 199
Byggnadssjukkassor	39	13 103	7 955	0·61	131 743	10·05	431 300	32·92	246 225
Skråsjukkassor .	892	352 168	136 677	0·39	2 805 269	7·97	8 976 614	25·49	8 072 573
Tillsammans 1912	**21 659**	**13 217 705**	**5 633 956**	**0·43**	**112 249 064**	**8·49**	**359 737 713**	**27·32**	**307 231 994**
1911	23 109	13 619 048	5 772 388	0·42	115 128 905	8·45	357 468 396	26·25	313 012 594
Exkl. hjälpkassor 1911	21 753	12 658 782	5 419 762	—	108 121 944	—	335 003 515	—	289 356 666

Under år 1912 ha 21 659 sjukkassor — 1 450 färre än under föregående år — varit föremål för statistisk bearbetning. Minskningen i förhållande till föregående år finner huvudsakligen sin förklaring däri, att, till följd av upphävandet av lagen om hjälpkassor, dessa kassor icke upptagits i årets statistik. Antalet medlemmar i sjukkassorna uppgick under året i genomsnitt till 13 217 705, vilket utgör en ökning i medlemsantal i förhållande till föregående år av i runt tal

559 000, därvid bortsett från hjälpkassorna. Ökningen faller huvudsakligen på ortssjukkassorna, vars medlemsantal tillväxt med 340 000, samt yrkessjukkassorna, med en tillväxt av 173 000 medlemmar, men även de s. k. skråsjukkassorna och de kommunala sjukkassorna togo del i ökningen med vardera 25 000 medlemmar; däremot är för byggnadssjukkassornas vidkommande en minskning av i runt tal 4 000 medlemmar att konstatera.

Antalet sjukdomsfall, medförande oförmögenhet till arbete, uppgick till 5 633 956 med 112 249 064 sjukdagar; på varje medlem kom i medeltal 0·43 sjukdomsfall och 8·49 sjukdagar, för vilka kontant sjukhjälp eller sjukhusvård meddelades.

De ordinarie inkomsterna — räntor, inträdes- och övriga avgifter, uttaxeringar, ersättningsprestationer samt övriga inkomster med avdrag av inkomsterna för invaliditetsförsäkringen — uppgingo till 417 608 075 Mark, därav avgifterna — uttaxeringar samt inträdesavgifter inberäknade — till 393 610 899 Mark. De ordinarie utgifterna — sjukhjälpskostnader, ersättningsprestationer, återbetalade inträdes- och övriga avgifter, förvaltningskostnader, med avdrag av förvaltningskostnaderna för invaliditetsförsäkringar, samt övriga utgifter — uppgingo till 359 737 713 Mark. Dessa senare fördelade sig på följande sätt:

läkarvård	85 633 295	Mark
medicin och övriga läkemedel	54 706 040	»
kontant sjukhjälp	150 398 441	»
moderskapshjälp	7 206 043	»
begravningshjälp	7 932 919	»
sjukhusvård	53 553 500	»
konvalescentvård	307 475	»

På varje medlem kom i medeltal 27·22 Mark i sjukhjälpskostnader.

Förvaltningskostnaderna — med avdrag för förvaltningskostnaderna för invaliditetsförsäkringen — uppgingo till 21 598 378 Mark, i medeltal på varje medlem i de lokala sjukkassorna till 2·59 Mark och i skråsjukkassorna till 2·89 Mark. I yrkes- och byggnadssjukkassorna bäras sistnämnda kostnader nästan helt och hållet av arbetsgivarna, i de kommunala kassorna helt och hållet av kommunerna. För samtliga kassors vidkommande uppgingo förvaltningskostnaderna till i medeltal 1·63 Mark på varje medlem.

Kassornas totalförmögenhet uppgick i runt tal till 307 millioner Mark — föregående år (hjälpkassorna icke inberäknade) till 289 millioner Mark — varav kom på ortssjukkassorna 161·8, på yrkessjukkassorna 135·1, på skråsjukkassorna 8·0, på de kommunala sjukkassorna 1·9 och på byggnadssjukkassorna 0·2 millioner Mark.

(Statistik des deutschen Reichs, Band 268.)

Ny lag om olycksfallsersättning åt arbetare i staten New York. Staten New Yorks lagstiftande församling antog den 16 december 1913 en lag, som tillförsäkrar arbetare i vissa farligare yrken ersättning vid olycksfall under arbete och vid dödsfall, förorsakat av olycka. Arbetsgivarna inom dessa yrkesgrenar äro skyldiga utbetala ersättningarna, även om arbetarens eget vållande ligger till grund för olycksfallet, däremot ej om avsiktligt uppsåt föreligger eller om arbetaren varit berusad vid olycksfallstillfället. Arbetsgivaren har att sörja för läkarvård och underhåll under sextio dagar efter olycksfallet, men ersättning utgår icke under de 14 första dagarna.

Den ersättning per vecka, som skall utbetalas vid total och permanent arbetsoduglighet, uppgår till $^2/_3$ av veckolönen; vid total men temporär arbetsoduglighet utgår samma belopp, så länge arbetsodugligheten varar, dock högst till ett totalbelopp av 13 125 kr.

I händelse av dödsfall på grund av olycka har arbetsgivaren att utbetala ett skäligt belopp till begravningskostnader, dock högst 375 kr. Vidare skall han utbetala 30 % av den avlidnes medellön till den efterlevande änkan (två års ersättning i en summa vid omgifte) samt 10 % till varje efterlämnat barn under 18 år; dock må ersättningarnas totalsumma ej överstiga $^2/_3$ av den avlidnes lön. Finnas efterlevande minderåriga barn men ej änka, utgår ersättningen med 15 % till varje barn.

Arbetsgivaren kan befria sig från sin ersättningsskyldighet genom att inbetala premier till en genom samma lag bildad offentlig försäkringsfond eller till ett vanligt försäkringsbolag; i annat fall måste han ställa garanti för sin förmåga att fullgöra eventuell ersättningsskyldighet.

Alla hithörande frågor behandlas av en kommission, bestående av fem ledamöter, tillsatta av guvernören och senaten i samråd; från denna kommission kan appelleras till högsta domstolen.

(Labour Gazette.)

— Arbetsmarknad och arbetslöshet. —

Arbetsmarknaden i England under mars 1914. Arbetstillgången var fortfarande god och visade jämfört med läget under februari ingen större förändring. Man kunde konstatera någon tillbakagång inom järn- och stålindustrien, men inom maskin- och skeppsbyggnadsindustrierna voro konjunkturerna fortfarande goda. Läget hade förbättrats inom ylleindustrien, men försämrats inom linne- och juteindustrierna. Byggnads- och träförädlingsindustrierna visade den för årstiden vanliga förbättringen och vid kolgruvorna fanns fortfarande god sysselsättning.

Arbetsförmedlingsanstalterna rapportera alltjämt efterfrågan på arbete inom skeppsbyggnadsindustrien. Inom beklädnadsindustrien samt inom linneindustrien i Dunfarmlinedistriktet var tillgången på kvinnlig arbetskraft otillräcklig.

Jämfört med de höga konjunkturerna vid samma tid föregående år visade sig i allmänhet någon försämring av arbetsmarknaden. Vid kolgruvorna samt inom stål-, maskin- och skeppsbyggnadssamt textilindustrierna hade konjunkturerna något försämrats, och antalet i gång varande masugnar hade gått ansenligt tillbaka. Å andra sidan iakttogs en avgjord förbättring inom bleck- och plåtindustrien och även inom byggnads-, träförädlings-, glas- och grafiska industrierna var den uppåtgående rörelsen förhärskande.

Antalet arbetslösa inom yrken, som inbegripas under den nya arbetslöshetsförsäkringslagen, var 3·6 % i slutet av mars mot 4·4 % i slutet av februari och 3·5 % i slutet av mars 1913.

Fackorganisationer med 988 164 medlemmar (bortsett från i strejker och lockouter invecklade samt sjuka och överåriga) rapporterade 21 426 eller 2·2 % av medlemsantalet såsom arbetslösa i slutet av mars 1914 mot 2·3 % i slutet av februari samma år och 1·9 % vid utgången av mars 1913.

Under veckan före den 28 mars 1914 hade, enligt inkomna svar från arbetsgivare med tillhopa 415 984 arbetare, konstaterats en ökning å 0·2 % av antalet sysselsatta arbetare och 1·1 % av den utbetalda lönesumman jämfört med förhållandena en månad tidigare. I jämförelse med motsvarande tid föregående år hade antalet sysselsatta arbetare minskats med 1·1 % och det utbetalda lönebeloppet med 1·5 %.

(Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Frankrike under mars 1914. Verksamheten inom jordbruket och vinodlingen, som ännu under februari delvis låg nere, har nu åter ökats och absorberar en stor del av den disponibla arbetskraften; arbetslösheten är också mindre än vad den varit på flera år. Beträffande skogsarbetarna, av vilka en stor del kunde erhålla arbete vid jordbruket, har läget likaledes undergått en avgjord förbättring. Bland trädgårdsarbetarna i Paris omgivningar synes ej hava förekommit någon arbetslöshet. Inom textil- och metallindustrien har arbetsmarknaden allmänt förbättrats sedan föregående månad. Arbetstillgången är fortfarande tillfredsställande inom den grafiska industrien, vilket gäller såväl Paris som landsorten. Inom byggnadsindustrien har arbetssäsongen börjat, och arbetslösheten är betydligt mindre än vanligt vid denna tid på året. Däremot kan man konstatera tillbakagång inom läderindustrien.

Bland 962 arbetarorganisationer, som besvarat de månatliga förfrågningarna angående arbetsmarknadens läge och arbetslösheten under mars 1914, hava 731 med 257 825 medlemmar uppgivit antalet arbetslösa till 8 983, eller 3·5 %, inberäknat gruvarbetarna i Pas de Calais, och 3·9 % utan inberäknande av dessa arbetare. Motsvarande siffra för närmast föregående månad var 4·5 % och för mars 1913 7·5 %.

Arbetstillgången under mars 1914 har i jämförelse med februari angivits såsom rikligare av 27 % av de redovisande fackorganisationerna, omfattande 18 % av de organiserade arbetarna, såsom oförändrad av resp. 55 och 65 % samt såsom mindre riklig av resp. 18 och 17 %.

På frågan: »Anser ni läget på arbetsmarknaden vara tillfredsställande för årstiden?» hava 582 arbetarorganisationer med 140 115 medlemmar svarat jakande och 226 med 93 407 medlemmar nekande.

(Bulletin du Ministère du Travail.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under mars 1914. Läget på arbetsmarknaden har under månaden förbättrats. Särskilt gäller detta en rad säsongarbeten - en vanlig företeelse vid denna årstid. Å andra sidan har ännu ej kunnat förmärkas någon livligare verksamhet inom flera viktiga näringsgrenar.

De industriella firmorna och förbunden rapporterade, att läget ännu var lika ogynnsamt som under februari och med få undantag sämre än mars 1913. Vid stenkolsgruvorna minskades arbetstillgången ytterligare i Ruhrdistriktet och Schlesien. Enahanda var förhållandet vid brunkolsgruvorna i Niederlausitz. Inom tackjärnsindustrien inträdde en mindre förbättring. Även stålverken kunde i någon mån öka sin produktion. Kaliverken däremot måste något inskränka driften. Maskinindustrien var med undantag för några specialiteter dåligt sysselsatt. Däremot kunde de elektriska och kemiska industrierna, inom vilka läget förut var ganska tillfredsställande, upprätthålla tillverkningen i den förra omfattningen. Inom textilindustrien klagade bomullsspinnerierna och -väverierna fortfarande över otillräckligt arbete. Ej heller inom byggnadsverksamheten fanns tillräcklig tillgång på sysselsättning, även om här och där svaga tecken till förbättring kunde förmärkas.

Sjukkassorna uppgåvo, att antalet av deras i arbete varande medlemmar ökades från 1 mars till 1 april med 256 191 personer eller omkring 3 %. Ökningen utgjorde för de manliga medlemmarna 3·04 % och för de kvinnliga 2·94 %.

Av 1 961 625 medlemmar i 49 fackförbund voro 2·8 % arbetslösa mot 3·7 % i februari. Under mars månad 1913 voro 2·2 % arbetslösa mot 2·8 % under februari samma år.

Enligt uppgifter från arbetsförmedlingsanstalterna kommo på 100 lediga platser för män 173 arbetssökande mot 218 i februari och 168 i mars 1913. Motsvarande siffror för kvinnor voro 92, 97, och 87. Av siffrorna framgår, att läget på arbetsmarknaden under mars var mindre tryckt än under februari, men att det var ogynnsammare än under mars 1913.

(Reichsarbeitsblatt).

Kommunal arbetslöshetsförsörjning i Berlin. Stadsfullmäktige i Berlin hava i början av innevarande år (den 12 febr. 1914) överlämnat 300 000 Mark till magistraten, som ur denna summa skulle lämna räntefria lån åt personer, vilka till följd av ogynnsamma ekonomiska konjunkturer hade råkat i tillfällig nöd.

Förutsättningen för dylika låns beviljande utgjorde ett ettårigt uppehåll i Berlin. Vidare skulle låntagaren i regel vara gift eller hava familj att underhålla utan att åtnjuta fattigunderstöd. Lånebeloppet fick icke överstiga 40 Mark och borde återbetalas inom en viss närmare angiven tid.

Beträffande beviljandet av ovannämnda räntefria lån har därpå en blandad deputation för överläggning angående åtgärder för bekämpande av arbetslösheten, till vilken ärendet överlämnats, beslutat följande:

Lånen lämnas endast till sådana lånesökande, som den 13 febr. 1913 hade sin bostad i Berlin samt sedan dess varit oavbrutet bosatta därstädes. Utlänningar äro uteslutna. Vid prövning av ansökningshandlingarna bör vidare beaktas, att det föreliggande nödläget måste hava sin orsak i de ogynnsamma konjunkturerna och den av dessa beroende bristen på arbete. Tillfälliga, i personliga förhållanden grundade behov, som även förekomma i goda ekonomiska tider, vanlig säsongarbetsbrist o. s. v., lämnas utan avseende.

För att arbetare och biträden i privat tjänst skola erhålla dylika lån, måste arbetslösheten hava pågått under minst 4 veckor. Då de lånesökande äro ekonomiskt självständiga personer, mindre

näringsidkare o. s. v., skall en särskild prövningsnämnd avgöra, huruvida verkligen ett varaktigt, av ekonomiska konjunkturer förorsakat nödläge föreligger.

Arbetarorganisationernas medlemmar erhålla lån först då, när de icke längre få understöd av sin organisation; även i detta fall är minst 4 veckors arbetslöshet en nödvändig förutsättning för lånets erhållande. Denna karenstid räknas emellertid liksom för de oorganiserade från och med den dag, då sista arbetsanställningen gick förlorad.

För bedömande av de inkomna ansökningarna skall magistraten inrätta ett särskilt prövningsorgan, sorterande under fattigvårdsstyrelsen.

Det erhållna lånet, som icke får överstiga 40 Mark, bör i regel återbetalas inom ett år. Om omständigheterna så fordra, kan lånet emellertid även erhållas mot avbetalning. Då den arbetslöse ånyo fått arbete, skall han under det första därpå följande kvartalet vara befriad från återbetalningsskyldighet.

Låntagare har att medelst namnunderskrift bestyrka uppgifterna rörande arbetslöshetens varaktighet, upphörandet av annat understöd o. s. v. Han skall därvid göras uppmärksam på det brottsliga i att lämna medvetet falska uppgifter ävensom därpå att lånet genast förfaller, om man skulle upptäcka felaktigheter i hans uppgifter. För att underlätta prövningen av ansökningarna skola de organiserade till ansökningshandlingarna bifoga intyg från sina organisationer angående arbetslöshetens varaktighet och det datum, då organisationen upphörde att utbetala understöd till vederbörande lånesökande.

(Soziale Rundschau).

Kommunala nödhjälpsarbeten för arbetslösa i Frankrike år 1912.[1] Under år 1912 läto inalles 439 kommuner i Frankrike anordna nödhjälpsarbeten. Inom 422 uppgiftslämnande kommuner sysselsattes 20 363 arbetare med dylika arbeten och arbetsdagarnas antal uppgivas i 328 kommuner hava uppgått till 290 502. För att möta arbetslösheten utbetalade 437 kommuner 681 091·20 kronor, därav i arbetslöner 656 538·48 kronor.

De arbetslösa sysselsattes i genomsnitt följande antal dagar (325 kommuner).

	Kommuner.		Kommuner.
1—10 dagar	32·3 %	41— 50 dagar	6·8 %
11—20 »	32·0 »	51—100 »	5·2 »
21—30 »	12·0 »	Över 100 »	1·8 »
31—40 »	9·9 »		

De arbetslösas genomsnittsförtjänst i olika kommuner framgår av nedanstående.

	Kommuner.		Kommuner.
T. o. m. 7·20 kronor	5·1 %	36·00—43·20 kronor	6·0 %
7·20—14·40 »	17·4 »	43·20—72·00 »	17·9 »
14·40—21·60 »	12·8 »	72·00 »	10·8 »
21·60—28·80 »	13·3 »	144·00 »	3·4 »
28·80—36·00 »	13·3 »		

Slutligen må anföras följande tablå rörande de arbetslösas genomsnittliga daglön (324 komm.)

	Kommuner.		Kommuner.
T. o. m. 0·72 kronor	0·6 %	1·80—2·16 kronor	17·9 %
0·72—1·08 »	4·9 »	2·16—2·52 »	4·3 »
1·08—1·44 »	31·5 »	2·52—2·88 »	3·7 »
1·44—1·80 »	34·6 »	2·88 »	2·5 »

Enligt uppgifter från 211 kommuner voro 80·1 % av de arbetslösa jordbruksarbetare, daglönare och skogsarbetare, under det att återstoden i huvudsak utgjordes av murare, hantlangare och jordarbetare.

[1] Jfr »Medd.» årg. 1913, sid. 583.

De vanligaste nödhjälpsarbetena synas å landsbygden hava varit väglagning och därmed sammanhängande anskaffande, transport och krossning av sten såsom väglagningsämne, vidare upprensning av gropar, avverkning av träd samt jordarbeten. I städerna sysselsattes de arbetslösa vanligen med underhållning och renhållning av gator, offentliga platser, parker och kyrkogårdar, kajer och kanaler samt med jord- och schaktningsarbeten.

(Bulletin du Ministère du Travail.)

Arbetslöshetsförsäkringen i Storbritannien under år 1913. Den 17 januari 1914 funnos i Storbritannien 2 282 324 personer, försäkrade enligt National Insurance Act 1911; av dessa voro 110 000 i åldern 16—18 år, och 8 000 utgjordes av kvinnor över 18 år. Vad beträffar de försäkrades fördelning på de olika industrigrenarna, befunnos mer än en tredjedel falla inom respektive byggnadsindustrien samt järn- och maskinindustrierna. Antalet yrkesutbildade arbetare utgjorde omkring 64 % av samtliga försäkrade.

Under året 16 jan. 1913—16 jan. 1914 gjordes 1 144 213 ersättningsanspråk gällande, varav 822 689 eller 71·9 % direkta anspråk på ersättning hos arbetslöshetsfondens lokalkontor samt 321 524 eller 28·1 % anspråk, framställda genom organisationerna. Av dessa anspråk avvisades 102 000 eller mer än 9 %, dels på den grund, att arbetaren misskött sin tjänst eller lämnat sitt arbete utan giltig anledning, dels på grund av arbetarens uraktlåtenhet att styrka, att han varit sysselsatt i försäkrat yrke under 26 kalenderveckor av de senaste fem åren, samt dels på grund av diskvalifikation med anledning av arbetstvister.

Totalbeloppet av ersättningar för arbetslöshet, som utbetalats under året, uppsteg till 8 959 050 kr. fördelade på 1 651 229 särskilda utbetalningar, alltså i medeltal ett belopp av 5·6 kr. i varje utbetalning. 74 % av totalsumman utbetalades till arbetare, som direkt framställt ersättningsanspråk, 26 % till arbetare, som framställt sina anspråk genom organisationerna. Det utbetalda veckobeloppet varierade mellan ett maximum av 364 698 kr. i januari 1914 och ett minimum av 86 814 kr. i juni 1913.

(Labour Gazette.)

— Emigration. —

Utvandringen från Sverige. Utvandringen från Sverige till främmande världsdelar har under innevarande års första kvartal varit betydligt mindre än under motsvarande tid förlidet år.

Enligt de till K. Socialstyrelsen från vederbörande myndigheter nu inkomna uppgifter hava från hamnar i Stockholm, Malmö, Hälsingborg och Göteborg emigrerat till främmande världsdelar 1 599 i Sverige hemmahörande personer, varjämte 1 274 från annat land utvandrat härifrån. Dessutom hava under samma tid 346 svenskar emigrerat över Kristiania, Trondhjem och Bergen. Av de 1 945 svenska emigranter, som under första kvartalet utvandrat över ovannämnda svenska och norska hamnar, voro 1 281 män och 664 kvinnor.

Ovanstående uppgifter omfatta icke dem, som utvandrat över andra hamnar, samt icke heller dem, som utflyttat till europeiska länder.

Emigrationen från Sverige under första kvartalet av åren 1913 och 1914 fördelade sig, i den mån den gått över någon av de förut nämnda svenska eller norska hamnarna, på rikets olika delar på följande sätt:

Län.	Över svenska hamnar.	Över norska hamnar.	Över svenska och norska hamnar.	
	År 1914.	År 1914.	År 1914.	År 1913.
Stockholms stad	70	4	74	124
Stockholms län	25	—	25	40
Uppsala »	10	3	13	14
Södermanlands »	6	1	7	11
Östergötlands »	64	2	66	113
Jönköpings »	84	—	84	151
Kronobergs »	89	2	91	144

Län.	Över svenska hamnar. År 1914.	Över norska hamnar. År 1914.	Över svenska och norska hamnar. År 1914.	År 1913.
Kalmar län	192	—	192	269
Gottlands »	11	—	11	14
Blekinge »	64	—	64	109
Kristianstads »	105	—	105	101
Malmöhus »	114	1	115	146
Hallands »	108	—	108	151
Göteborgs och Bohus län	106	15	121	164
Älvsborgs län	103	7	110	225
Skaraborgs »	50	2	52	126
Värmlands »	91	106	197	289
Örebro »	30	2	32	58
Västmanlands »	10	—	10	28
Kopparbergs »	73	17	90	94
Gävleborgs »	58	26	84	117
Västernorrlands »	33	52	85	222
Jämtlands »	3	36	39	90
Västerbottens »	23	38	61	133
Norrbottens »	77	32	109	138
Hela riket	**1 599**	**346**	**1 945**	**3 071**
Från annat land	1 274			
Summa	**2 873**			

De i Sverige hemmahörande emigranterna hava under detta års tre första månader befordrats från de olika hamnarna i följande antal:

	Jan.	Febr.	Mars.	Summa.
Stockholm	13	17	28	58
Malmö	38	71	255	364
Hälsingborg	8	50	85	143
Göteborg	144	283	607	1 034
Kristiania	35	59	90	184
Trondhjem	36	40	85	161
Bergen	—	1	—	1
Summa	**274**	**521**	**1 150**	**1 945**

Inrättandet av ett centralorgan för övervakande av emigrationen i Österrike. Inrikesministeriet har den 1 mars innevarande år låtit upprätta ett centralorgan för övervakande av utvandringen och för detta behov utnämnt kontrolltjänstemän, som enligt lagen äro berättigade att kvarhålla varje såväl in- som utlänning för att göra sig underrättade rörande hans person och existensmedel. För detta ändamål anses vara lämpligt, att resande förse sig med respass, då de därigenom lättast kunna bevisa sin identitet. Österrikiska medborgare, som befinna sig mellan 17:e och 36:e levnadsåren, måste dessutom, om de vilja utvandra, förete vissa dokument, som styrka att de fullgjort dem åliggande värnplikt.

Den stränga kontrollen avser naturligtvis icke att på något sätt hindra den allmänna rörelsefriheten; särskilt beträffande resande kommer varje spår av inkvisition att undvikas, då i annat fall främlingsrörelsen torde komma att bliva lidande. Man har även vidtagit åtgärder, som åsyfta att för sådana i värnpliktig ålder stående emigranter, som lagen medgiver utvandring, på allt sätt underlätta erhållandet av pass. Det skall sedan vara myndigheternas uppgift icke endast att komma värnpliktsbrott på spåren utan även att skydda utvandrarna för trakasserier och att varna för mindre väl övertänkt utvandring; i det sista hänseendet skall särskilt framhållas de dåliga ekonomiska förhållandena i de amerikanska länderna.

Slutligen fäster inrikesministeriet uppmärksamheten på följande brottsliga exploatering av emigranterna: »Sedan någon tid lockas utvandrarna till Förenta Staterna att samtidigt med inköp av biljett för resan betala en särskild penningsumma såsom 'försäkringspremie' mot förvägrad landstigning från de amerikanska invandringsmyndigheternas sida. Av flera skäl måste man avråda utvandrarna att avsluta dylika affärer. Framför allt föreligger här faran att de amerikanska invandringsmyndigheterna kunna anse en dylik försäkring såsom stridande mot invandringslagarna och just på grund härav tillbakavisa invandraren. Dessutom bör ihågkommas att i Österrike varken in- eller utländska försäkringssällskap äro berättigade att bedriva sådana försäkringsaffärer. De ifrågavarande agenternas tillvägagångssätt är alltså oegentligt och straffbart. En dylik försäkring utgör dessutom, såvida den gäller ersättning för kostnaderna för återresan, ett bedrägeri gentemot den försäkrade, enär enligt gällande utvandringslagar det åligger vederbörande ångbåtsbolag att själva bära dessa kostnader. Avser däremot försäkringen att betala resekostnaderna i den händelse återförvisning sker, trots det den utvandrade ej förbrutit sig mot invandringslagarna, så föreligger en försäkring mot en praktiskt taget aldrig förekommande risk.»

(Soziale Rundschau.)

— Arbetsförmedling. —

Den offentliga arbetsförmedlingen i England år 1913. Vid slutet av år 1913 funnos i England 423 statliga arbetsförmedlingsanstalter. Av dessa är en upprättad uteslutande för förmedling av tillfälligt arbete, en annan förmedlar blott anställning inom byggnadsfacket; 19 bedriva arbetsförmedling blott för manliga arbetare, två endast för kvinnliga, två uteslutande för vuxna och en för minderåriga arbetare. De övriga anstalterna förmedla allt slags arbete.

Antalet arbetssökande under året uppgick till 2 965 893 eller, med frånräknande av de personer, som flera gånger sökte anställning, 1 877 221. Besatta blevo 921 853 platser, vartill kommo 204 629 förmedlade tillfälliga anställningar. Antalet personer, vilka genom arbetsförmedlingsanstalterna erhöllo arbete, utgjorde 656 411.

Arbetsförmedlingsverksamheten rönte starkt uppsving sedan mitten av juli 1912, då inbetalningarna till den statliga arbetslöshetsförsäkringen — vilken är nära förbunden med arbetsförmedlingen — togo sin början, och ännu mera från januari 1913, då de första utbetalningarna av arbetslöshetsunderstöd ägde rum. Antalet vid arbetsförmedlingsanstalterna inskrivna manliga arbetare hade från år 1912 vuxit med 31 %, och ökningen faller huvudsakligen inom de yrkesgrenar, som omfattades av arbetslöshetsförsäkringen.

Största delen av de för manliga arbetare förmedlade platserna kommer på byggnadsindusti, vagnmakeri, maskin- och skeppsbyggnadsindustri samt metallindustri. För kvinnlig arbetskraft fanns mest användning i husligt arbete, inom servitörsfacket samt å tvättinrättningar.

Arbetsförmedlingen för minderåriga arbetare ägnades särskild uppmärksamhet; på flera håll hava träffats anordningar för rådgivning vid yrkesval. Vid 45 anstalter har denna angelägenhet omhänderhafts av rådgivningsutskott, enligt arbetsförmedlingslagen av år 1909. Vid 60 anstalter hava undervisningsmyndigheterna vidtagit åtgärder härför, i enlighet med undervisningslagen. I London hava vid 19 olika arbetsförmedlingsanstalter träffats särskilda anordningar för minderåriga arbetare. I fråga om denna kategori av arbetare förmärkes stark tillströmning till den merkantila banan. Bland gossar var det 24 % och bland flickor 30 %, som efter slutad skolgång genom arbetsförmedlingen vunno sin första anställning.

En för reglering av arbetsmarknaden viktig bestämmelse i arbetsförmedlingslagen är den, som ger arbetsförmedlingsanstalterna befogenhet att lämna resebidrag i form av lån, för att de arbetssökande skola kunna mottaga på annan ort erbjuden anställning. Under tiden från september 1912 till september 1913 lämnades i 9 200 fall reshjälp till ett belopp av c:a 2 900 p. st. Från tiden för ikraftträdandet av arbetsförmedlingslagen, eller september 1910, till september 1913 blevo för detta ändamål använda 10 400 p. st. i sammanlagt 34 000 fall.

(Labour Gazette.)

Arbetsförmedlingen i Argentina. Genom lagen av den 25 september 1913 har offentlig kostnadsfri arbetsförmedling blivit inrättad i Argentina. Två arbetsförmedlingsanstalter skola öppna verksamhet i förbundshuvudstaden Buenos Aires, en i vardera av provinsernas och förbundsterritoriernas huvudstäder såväl som i städerna Rosario och Bahia Blanca.

Statens företag måste vid täckandet av sitt behov av arbetskrafter vända sig till den offentliga arbetsförmedlingen, vilken står under arbetsdepartementets kontroll.

Vidare kunna enligt samma lag välgörenhetsinrättningarnas, ömsesidighets- och fackföreningarnas kostnadsfria arbetsförmedlingsinättningar, om de hava lagenliga reglementen och underkasta sig statens kontroll, erhålla statsunderstöd, vilket dock ej får överstiga 90 000 kronor om året. Samarbetet mellan den offentliga arbetsförmedlingen och invandringsagenturerna skall regleras genom särskild förordning.

Beträffande den privata platsförmedlingen föreskriver lagen, att sådana kommissionärer, som befatta sig med förmedling av platser till arbetare, tjänstfolk och daglönare, måste, inom 60 dagar efter lagens offentliggörande, låta registrera sig hos myndigheterna, antingen regeringens eller respektive stads. Vidare stadgas förbud mot bedrivande av arbetsförmedling i lokaler, som stå i förbindelse med hotell och restauranter. — För överträdelse mot lagen stadgas böter.

(Soziale Rundschau.)

— Bostadsförhållanden. —

Bostadsförhållandena vid statsbanorna. Generaldirektören och chefen för statens järnvägar har med anledning av upprepade klagomål angående bostadsförhållandena för arbetarna vid järnvägsbyggnaderna, särskilt nu senast riktade mot förhållandena vid Inlands- och Järna—Norrköpingsbanorna, anbefallt vissa utredningar, som inom varje distrikt skola företagas av vederbörande arbetsbefäl med biträde av lämpligt ombud från arbetarpersonalen.

Bostäder för spårvägspersonal. På framställning av lantegendomsnämnden hava Stockholms stadsfullmäktige den 1 april 1914 bemyndigat nämnden att, i enlighet med vad i ämnet blivit bestämt i tidigare upprättat kontrakt med spårvägsbolaget, inom stadsplaneområdet n:r 2 i Bromma vid spårvägens blivande slutstation i närheten av Ulvsunda slott uppföra bostadshus avsedda för uthyrning till den i Bromma stationerade spårvägspersonalen. Det godkända förslaget omfattar 15 tvåvåningshus av trä ordnade i fyra husgrupper och inrymmande tillsammans 30 lägenheter om 1 rum och kök med goda utrymmen.

Bostadsfrågan i Borås. En av Borås stadsfullmäktige för utredning av bostadsfrågan tillsatt kommitté har avlämnat sitt förslag. Kommittén föreslår, att stadsfullmäktige besluta teckna 30 000 kr. i ett under bildning varande egnahemsaktiebolag. Vidare föreslås, att stadsfullmäktige måtte anmoda byggnadsnämnden taga i övervägande, huruvida ändring kan ske i gällande byggnadsordning, så att även andra hus än av sten kunna uppföras i stadens centralare delar. Kommitterade ifrågasätta, att för bebyggande av tomter, upplåtna mot tomträtt, skulle utlämnas lån från några av stadens donationer samt föreslå även, att typritningar och modeller anskaffas för mindre arbetarbostäder för att tillhandahållas byggnadsspekulanter. — Staden har kort förut inköpt eller disponerat mark för egnahemsföretag och uppdelat densamma i 210 tomter.

— Fattigvård m. m. —

Fattigvården i Stockholm. Fattigvårdsinspektören i Stockholm har på uppdrag av fattigvårdsnämnden yttrat sig över Försörjningsinrättningskommitténs betänkande, vilket avser uppförandet av en ny fattigvårdsanstalt och överlämnande till hälsovårdsnämnden av Allmänna försörjningsinrättningen vid Fleminggatan, i samband varmed hälsovårdsnämnden skulle vara skyldig ombesörja all vård på sjukhus av medellösa. Fattigvårdsinspektören avstyrker kommitténs förslag, framhållande bland annat olämpligheten att, innan man iakttagit verkningarna av de nya lagarna om folkpensionering och alkoholistvård, företaga omorganisation av anstaltsvården.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Mars månad år 1914.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under mars månad.

Översikt av verksamheten under *mars* månad år 1914.

Mars:	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans.*		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
Stockholm	2 056	1 039	795	1 569	1 913	861	**3 625**	**2 952**	**1 656**
Uppsala län	346	298	171	187	227	133	**533**	**525**	**304**
Södermanlands län	237	251	132	149	211	78	**386**	**462**	**210**
Östergötlands län	651	541	340	551	627	283	**1 202**	**1 168**	**623**
Norrköping	548	274	169	325	375	182	**873**	**649**	**351**
Jönköpings län	147	136	75	210	219	137	**357**	**355**	**212**
Kronobergs län	28	32	13	75	69	52	**103**	**101**	**65**
Norra Kalmar län	72	49	24	61	79	34	**133**	**128**	**58**
Södra Kalmar län	67	109	53	113	137	74	**180**	**246**	**127**
Blekinge län	230	193	127	305	340	193	**535**	**533**	**320**
Kristianstads län	311	336	221	226	282	131	**537**	**618**	**352**
Malmöhus län. Malmö	891	379	291	994	811	560	**1 885**	**1 190**	**851**
Malmöhus län. Lund	275	155	138	111	94	67	**386**	**249**	**205**
Malmöhus län. Landskrona	97	78	55	62	90	40	**159**	**168**	**95**
Malmöhus län. Hälsingborg	429	197	145	239	292	139	**668**	**489**	**284**
Malmöhus län. Ystad	122	55	46	116	77	51	**238**	**132**	**97**
Malmöhus län. Trälleborg	104	124	80	49	60	34	**153**	**184**	**114**
Malmöhus län. Eslöv	121	92	72	43	41	29	**164**	**133**	**101**
Malmöhus län. Skurup	45	50	35	36	52	30	**81**	**102**	**65**
Hallands län	137	155	88	138	173	91	**275**	**328**	**179**
Göteb. o. Bohus län	119	149	73	153	194	65	**272**	**343**	**138**
Göteborg	1 053	976	899	852	1 113	700	**1 905**	**2 089**	**1 599**
Skaraborgs län	50	111	38	55	117	33	**105**	**228**	**71**
Värmlands län	70	68	39	106	167	78	**176**	**235**	**117**
Örebro län	236	263	123	236	391	129	**472**	**654**	**252**
Västmanlands län	227	346	136	250	380	173	**477**	**726**	**309**
Kopparbergs län	184	132	91	265	295	168	**449**	**427**	**259**
Gävle stad och län	159	78	63	106	92	45	**265**	**170**	**108**
Västernorrlands län	134	96	82	151	135	67	**285**	**231**	**149**
Jämtlands län	64	58	36	112	120	51	**176**	**178**	**87**
Västerbottens län	58	45	37	83	92	60	**141**	**137**	**97**
Norrbottens län	105	70	46	87	119	68	**192**	**189**	**114**
Tillsammans mars 1914	**9 373**	**6 935**	**4 733**	**8 015**	**9 384**	**4 836**	**17 388**	**16 319**	**9 569**
» » 1913	8 926	6 047	4 210	7 498	8 872	4 424	16 424	14 919	8 634
» febr. 1914	9 195	5 779	4 086	6 934	6 936	3 740	16 129	12 715	7 826

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Tillsatta platser

i jämförelse med föregående månad samt motsvarande tid föregående år.

Anstalter.	Hela antalet.			Ökning (+) eller minskning (—).				Januari—mars.			
	Mars 1913.	Febr. 1914.	Mars 1914.	Mars 1913—mars 1914.		Febr. 1914—mars 1914.		Hela antalet.		Ökning (+) eller minskn. (-) 1913/1914.	
				Antal.	%	Antal.	%	1913.	1914.	Antal.	%
Stockholm	1 744	1 615	*1 656*	— 88	— 5	+ 41	+ 3	4 740	5 409	+ 669	+ 14
Uppsala län	279	262	*304*	+ 25	+ 9	+ 42	+ 16	741	817	+ 76	+ 10
Södermanlands län	186	186	*210*	+ 24	+ 13	+ 24	+ 13	493	615	+ 122	+ 25
Östergötlands län	642	444	*623*	— 19	— 3	+ 179	+ 40	1 421	1 495	+ 74	+ 5
Norrköpings	360	328	*351*	— 9	— 3	+ 23	+ 7	949	989	+ 40	+ 4
Jönköpings län	206	126	*212*	+ 6	+ 3	+ 86	+ 68	457	476	+ 19	+ 4
Kronobergs län	67	46	*65*	— 2	— 3	+ 19	+ 41	106	143	+ 37	+ 35
Norra Kalmar län	51	44	*58*	+ 7	+ 14	+ 14	+ 32	131	159	+ 28	+ 21
Södra Kalmar län	110	96	*127*	+ 17	+ 15	+ 31	+ 32	266	305	+ 39	+ 15
Blekinge län	230	242	*320*	+ 90	+ 39	+ 78	+ 32	596	784	+ 188	+ 32
Kristianstads län	271	220	*352*	+ 81	+ 30	+ 132	+ 60	650	743	+ 93	+ 14
Malmöhus län. Malmö	806	712	*851*	+ 45	+ 6	+ 139	+ 20	2 033	2 143	+ 110	+ 5
Malmöhus län. Lund	124	75	*205*	+ 81	+ 65	+ 130	+ 173	393	432	+ 39	+ 10
Malmöhus län. Landskrona	75	51	*95*	+ 20	+ 27	+ 44	+ 86	202	187	— 15	— 7
Malmöhus län. Hälsingborg	275	232	*284*	+ 9	+ 3	+ 52	+ 22	739	798	+ 59	+ 8
Malmöhus län. Ystad	58	68	*97*	+ 39	+ 57	+ 29	+ 43	174	216	+ 42	+ 24
Malmöhus län. Trelleborg	104	85	*114*	+ 10	+ 10	+ 29	+ 34	188	266	+ 78	+ 41
Malmöhus län. Eslöv	119	73	*101*	— 18	— 15	+ 28	+ 38	309	282	— 27	— 9
Malmöhus län. Skurup	55	57	*65*	+ 10	+ 18	+ 8	+ 14	135	159	+ 24	+ 18
Hallands län	187	163	*179*	— 8	— 4	+ 16	+ 10	424	459	+ 35	+ 8
Göteb. o. Bohus län	148	131	*138*	— 10	— 7	+ 7	+ 5	368	371	+ 3	+ 1
Göteborg	1 052	1 282	*1 599*	+ 547	+ 52	+ 317	+ 25	3 089	4 529	+ 1 440	+ 47
Skaraborgs län	71	46	*71*	± 0	± 0	+ 25	+ 54	166	177	+ 11	+ 7
Värmlands län	101	103	*117*	+ 16	+ 16	+ 14	+ 14	283	331	+ 48	+ 17
Örebro län	281	222	*252*	— 29	— 10	+ 30	+ 14	629	694	+ 65	+ 10
Västmanlands län	254	237	*309*	+ 55	+ 22	+ 72	+ 30	727	772	+ 45	+ 6
Kopparbergs län	245	173	*259*	+ 14	+ 6	+ 86	+ 50	600	639	+ 39	+ 7
Gävle stad och län	109	105	*108*	— 1	— 1	+ 3	+ 3	344	403	+ 59	+ 17
Västernorrlands län	155	107	*149*	— 6	— 4	+ 42	+ 39	585	561	— 24	— 4
Jämtlands län	102	123	*87*	— 15	— 15	— 36	— 29	261	367	+ 106	+ 41
Västerbottens län	80	77	*97*	+ 17	+ 21	+ 20	+ 26	201	242	+ 41	+ 20
Norrbottens län	87	95	*114*	+ 27	+ 31	+ 19	+ 20	227	292	+ 65	+ 29
Tillsammans	**8 634**	**7 826**	**9 569**	**+ 935**	**+ 11**	**+ 1 743**	**+ 22**	**22 627**	**26 255**	**+ 3 628**	**+ 16**
Därav jordbruk, skogshushållning m. m.	1 996	1 502	*2 060*	+ 64	+ 3	+ 558	+ 37	4 748	5 101	+ 353	+ 7
» övriga näringsgrenar	6 638	6 324	*7 509*	+ 871	+ 13	+ 1 185	+ 19	17 879	21 154	+ 3 275	+ 18

Vid samtliga under månaden verksamma anstalter gjordes tillhopa 17 388 ansökningar om arbete, varav 9 373 av män och 8 015 av kvinnor. Samtidigt funnos disponibla 16 319 lediga platser, nämligen 6 935 för män och 9 384 för kvinnor. Hela antalet tillsatta platser uppgick till 9 569, av vilka 4 733 besattes med män och 4 836 med kvinnor.

Räknat på 100 lediga platser kommo för hela riket under månaden 107 ansökningar om arbete, gentemot 127 ansökningar under näst föregående månad och 110 under mars 1913. Antalet tillsatta platser per 100 lediga utgjorde under månaden 59, gentemot 62 under näst föregående månad och 58 under mars 1913.

Bland de *särskilda anstalterna* uppvisa givetvis de i storstäderna belägna samt de större länsförmedlingarna den största omsättningen av arbetskraft; en relativt större frekvens framträder även vid de anstalter, som fungerat under någon längre tid och därunder hunnit förvärva mera omfattande förbindelser och förtroende.

Närmare upplysningar i övrigt rörande verksamheten vid de olika anstalterna kunna inhämtas ur här meddelade tabeller.

Arbetsmarknadens allmänna läge har under mars förbättrats; dock rådde ännu någon arbetslöshet inom vissa yrken, varvid särskilt må nämnas byggnads- och grovarbetare.

Förestående tabell lämnar en närmare belysning av *verksamhetens utveckling* vid de olika anstalterna, i vad angår de tillsatta platsernas antal. På de flesta håll finner man framåtgång i jämförelse med motsvarande tidpunkt under föregående år och med nästlidna månad. För samtliga anstalter och yrkesgrenar uppgick ökningen vid jämförelse med mars 1913 till 935 eller 11 % (därav för jordbruket m. m. 64 eller 3 % och för övriga näringsgrenar 871 eller 13 %); i förhållande till resultaten under nästföregående månad utgjorde ökningen 1 743 eller 22 % (därav för jordbruket m. m. 558 eller 37 % och för övriga näringsgrenar 1 185 eller 19 %).

I det följande meddelas vissa tabellariska uppgifter rörande den offentliga arbetsförmedlingens betydelse för *särskilda näringsgrenar* samt för verksamhetens utveckling och arbetstillgången därinom. Det torde vara nog att här ytterligare betona, hurusom alltjämt en synnerligen skarp skillnad framträder mellan å ena sidan jordbruket och skogshushållningen, där i allmänhet rik arbetstillgång yppas, samt å den andra sidan de industriella yrkena m. fl., vilka visa överflöd på arbetskraft.

Den grundväsentliga skillnaden mellan arbetsmarknaden inom jordbruket och inom de industriella yrkena kommer klart till synes i nedanstående tablå, som jämväl lämnar tillfälle till jämförelser med motsvarande tid föregående år samt med nästlidna månad.

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete.			*Tillsatta platser.*		
Jordbruket m. m.	Mars. 1913.	Febr. 1914.	Mars. 1914.	Mars. 1913.	Febr. 1914.	Mars. 1914.
Män	95	87	*78*	59	50	*53*
Kvinnor	46	43	*46*	32	29	*34*
Tillsammans	**83**	**77**	*71*	**53**	**45**	*48*
Övriga näringsgrenar.						
Män	195	215	*185*	79	86	*82*
Kvinnor	89	107	*90*	52	57	*54*
Tillsammans	**119**	**144**	*119*	**60**	**67**	*62*
Samtliga yrkesgrenar.						
Män	148	159	*135*	70	71	*68*
Kvinnor	85	100	*85*	50	54	*52*
Tillsammans	**110**	**127**	*107*	**58**	**62**	*59*

Sveriges offentliga arbetsförmedling *mars* 1914.

Sammandrag för *samtliga anstalter.*

Yrkesgrupper.	Manliga avdelningen.			Kvinnliga avdelningen.			Tillsammans.			På 100[1] lediga platser kommo:	
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	ansökningar om arbete.	tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	2 540	3 241	1 714	473	1 027	346	**3 013**	**4 268**	**2 060**	71	48
II. Gruvdrift och malmförädling	23	25	16	—	—	—	**23**	**25**	**16**	—	—
III. Industri och hantverk m. m.:											
A Jord-, sten- och glasindustri	96	73	55	2	—	—	**98**	**73**	**55**	134	75
B Metall- o. maskinindustri	728	354	246	18	3	2	**746**	**357**	**248**	209	69
C Trävaruindustri	164	139	74	2	11	10	**166**	**150**	**84**	111	56
D Byggnadsverksamhet	1 168	469	436	—	—	—	**1 168**	**469**	**436**	249	93
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	45	31	26	16	4	3	**61**	**35**	**29**	—	—
F Textilindustri	59	14	10	58	24	14	**117**	**38**	**24**	308	63
G Beklädnadsindustri	49	14	9	205	106	62	**254**	**120**	**71**	212	59
H Närings- och njutningsämnesindustri	279	96	60	147	145	62	**426**	**241**	**122**	177	51
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	23	7	6	13	14	13	**36**	**21**	**19**	—	—
J Trämasse- och pappersindustri	26	18	15	16	31	17	**42**	**49**	**32**	—	—
K Grafisk industri	36	7	4	7	—	—	**43**	**7**	**4**	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	220	99	81	38	42	38	**258**	**141**	**119**	183	84
IV. Handel och samfärdsel:											
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	121	37	23	64	29	24	**185**	**66**	**47**	280	71
B Butiks- och magasinspersonal	454	228	193	268	136	80	**722**	**364**	**273**	198	75
C Hotell-, kafé- och restaurantrörelse	98	81	66	703	939	471	**801**	**1 020**	**537**	79	53
D Landtransport	718	689	469	87	108	44	**805**	**797**	**513**	101	64
E Vattentransport	274	91	77	7	10	9	**281**	**101**	**86**	278	85
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	6	39	31	1	2	1	**7**	**41**	**32**	—	—
V. Husligt arbete	6	3	1	5 662	6 691	3 603	**5 668**	**6 694**	**3 604**	85	54
VI. Allmän och litterär verksamhet	38	65	62	69	57	34	**107**	**122**	**96**	88	79
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	2 202	1 115	1 059	159	5	3	**2 361**	**1 120**	**1 062**	211	95
Summa för mars 1914	**9 373**	**6 935**	**4 733**	**8 015**	**9 384**	**4 836**	**17 388**	**16 319**	**9 569**	**107**	**59**
» » » 1913	8 926	6 047	4 210	7 498	8 872	4 424	16 424	14 919	8 634	110	58

[1] Proportionstal hava här ej beräknats i de fall, då de absoluta talen äro små. Dessa hava dock medräknats i summan för »samtliga yrkesgrenar», varav förklaras vissa skiljaktigheter mellan de under denna rubrik uppförda talen samt de detaljsummor, som finnas angivna.

För en närmare kännedom om arbetsförmedlingens betydelse för de särskilda näringsgrenarna hänvisas till förestående tabell. I nedanstående översikt återgivas de för bedömandet av arbetsmarknadens läge betydelsefullaste siffrorna rörande proportionen mellan arbetsansökningar och lediga platser (både män och kvinnor).

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete.		
	Mars 1913.	Febr. 1914.	Mars 1914.
Jordbruk och skogshushållning m. m.	83	77	*71*
Metall- och maskinindustri	213	194	*209*
Trävaruindustri	142	163	*111*
Byggnadsverksamhet	253	190	*249*
Textilindustri	311	491	*308*
Beklädnadsindustri	157	144	*212*
Närings- och njutningsämnesindustri	163	168	*177*
Kontors- o. d. personal	300	290	*280*
Butiks- o. d. personal	211	299	*198*
Hotell-, kafé- och restaurantrörelse	73	94	*79*
Landtransport	108	152	*101*
Husligt arbete	85	102	*85*
Grovarbete	229	254	*211*

Flera av ovanstående näringsgrupper utvisa ganska riklig tillgång på arbetskraft, särskilt textilindustrien. Förbättring inträdde dock under månaden inom grupperna trävaruindustri, textilindustri, för kontors-, butiks o. d. personal, inom grupperna landtransport, husligt arbete samt grovarbete.

Granskar man med ledning av rapporterna, huru de tillsatta platserna fördela sig på vissa *specialiteter av arbetare*, framgå i huvudsak följande resultat. För kvinnorna återfinnas de största förmedlingsresultaten naturligen inom gruppen husligt arbete i privat tjänst, nämligen 103 platser för hushållerskor, 388 för hus- och barnjungfrur, 270 för kokerskor och köksor, 1 245 för ensamjungfrur samt 1 459 inom tvätt- och rengöringsarbete o. s. v.; inom hotell-, kafé- och restaurantrörelse anställdes 90 servitriser, 42 städerskor, 51 kokerskor, 248 diskerskor o. s. v. Inom handels-, kontors- och lagerarbeten placerades 73, i jordbruks- o. d. arbete 346. Bland viktigare manliga specialiteter må anföras bleck- och plåtslagare 27, smeder och hovslagare 70, filare och bänkarbetare 28, maskinarbetare 34, sågverks- och brädgårdsarbetare 38, möbel- och finsnickare 17, jord-, beton- o. d. arbetare 160, murare 23, murarbetsmän och tegelbärare 43, byggnadssnickare och timmermän 115, måleriarbetare 18, handels- och lagerarbetare 122, springpojkar 275, kuskar och åkeriarbetare 83, stuveriarbetare 22, grovarbetare 1 055 o. s. v. Inom jordbruk och skogshushållning m. m. anställdes: befälspersonal 41, tjänare på stat 364, tjänare i husbondes kost 818, tillfälliga arbetare 215, trädgårdspersonal 77, skogspersonal 176 samt diverse andra arbetare 23.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 1 678 platser, varav 817 manliga och 861 kvinnliga; motsvarande tal föregående år voro resp. 1 112, 795 och 317 samt under nästlidna månad resp. 883, 672 och 211. Dessa siffror giva dock endast ett svagt uttryck för de offentliga anstalternas verkliga betydelse för omgivande trakt, enär vid samtliga länsanstalter alla platser, som tillsatts inom resp. län, redovisas såsom förefintliga inom orten.

Antalet platser, som under *mars* månad tillsatts utom resp. orter.

	Mars 1914.				
	Manliga.	Kvinnliga.	Tillsammans.	Mars 1913.	Febr. 1914.
Stockholm	96	148	**244**	157	129
Uppsala län	18	16	**34**	15	35
Södermanlands län	10	9	**19**	7	9
Östergötlands län	2	15	**17**	11	6
Norrköping	112	95	**207**	134	69
Jönköpings län	14	16	**30**	22	20
Kronobergs län	3	14	**17**	18	9
Norra Kalmar län	—	5	**5**	4	—
Södra Kalmar län	2	3	**5**	4	5
Blekinge län	34	79	**113**	50	42
Kristianstads län	62	52	**114**	80	30
Malmöhus län. Malmö	44	77	**121**	101	55
Malmöhus län. Lund	31	15	**46**	46	13
Malmöhus län. Landskrona	17	15	**32**	21	14
Malmöhus län. Hälsingborg	71	61	**132**	64	61
Malmöhus län. Ystad	33	17	**50**	19	37
Malmöhus län. Trälleborg	31	18	**49**	45	17
Malmöhus län. Eslöv	58	16	**74**	73	48
Malmöhus län. Skurup	33	35	**68**	49	50
Hallands län	1	10	**11**	7	6
Göteb. o. Bohus län	10	3	**13**	4	17
Göteborg	112	92	**204**	104	145
Skaraborgs län	—	1	**1**	5	1
Värmlands län	1	—	**1**	2	2
Örebro län	5	10	**15**	18	15
Västmanlands län	4	15	**19**	2	17
Kopparbergs län	7	7	**14**	25	13
Gävle stad och län	4	6	**10**	8	7
Västernorrlands län	2	3	**5**	2	7
Jämtlands län	—	4	**4**	3	1
Västerbottens län	—	4	**4**	12	3
Norrbottens län	—	—	—	—	—
Tillsammans mars 1914	**817**	**861**	**1 678**	**1 112**	**883**
» » 1913	795	317	1 112	—	—
» febr. 1914	672	211	883	—	—

Arbetsmarknadens läge

enligt arbetsförmedlingsanstalternas rapporter.

Arbetsmarknaden har under månaden ytterligare förbättrats och tillgången på arbete synes hava varit större än vid samma tid föregående år. Arbetstillgången var dock fortfarande otillräcklig i Stockholm, Gävle och Sundsvall; i Norrköping karakteriseras tillgången på arbete t. o. m. såsom synnerligen

dålig. I Malmö, Kalmar och Luleå voro arbetsutsikterna mindre goda för manliga arbetare och i Lund råder alltjämt stor arbetslöshet. Vid så gott som alla övriga anstalter betecknas arbetstillgången såsom god, i Kristianstad och Halmstad t. o. m. såsom mycket god.

Beträffande de olika yrkena, var arbetstillgången fortfarande ringa inom de olika slagen av byggnadsverksamhet samt för grovarbetare. Bland övriga yrken, inom vilka arbetstillgången likaledes varit ringa, må nämnas den mekaniska verkstadsindustrien i Stockholm samt järn- och metallindustrien i Östergötlands och Blekinge län. Arbetslöshet rådde även bland trädgårdsarbetarna i Kopparbergs län samt yngre fabriksarbetare i åldern 17—20 år i Södermanlands län.

God arbetstillgång var framför allt utmärkande för jordbruket, varest särskilt fasta årsplatser, avseende den stundande vårflyttningen, anmälts. Antalet ansökningar hava emellertid ej varit tillräckligt talrika för att kunna fylla behovet; fortfarande klagas sålunda över brist på arbetskraft till jordbruket; i Uppsala län anses denna brist till instundande arbetssäsong bliva större än någonsin. Särskilt stark har efterfrågan flerstädes varit å yngre drängar och dränggossar samt ladugårdsskötare. Från ett par skånska anstalter inrapporteras, att extra arbetskraft i form av daglönare ännu ej behövts, då det egentliga vårarbetet i bästa fall tager sin början först i april.

Ganska goda arbetstillfällen hava även funnits för byggnadsarbetare i Jönköping, varest kasernbyggnadsarbete pågår, samt för grovarbetare i Landskrona. I såväl sistnämnda stad som i Ystad råder livlig verksamhet vid hamnarna. — Beträffande skogsarbetet rapporteras från Sundsvall att arbetstillgången inom Västernorrlands län var sämre än vid motsvarande tid föregående år, beroende på den blida väderleken och det dåliga slädföret, som var rådande under februari och som förorsakade skogsavverkningens upphörande på många platser.

Den kvinnliga arbetskraften hade i allmänhet rönt livlig efterfrågan, under det att tillgången på arbetskraft var mindre god. Särskilt rådde brist å dugliga ensamjungfrur, kokerskor och mjölkjungfrur. Endast några få anstalter hava beträffande vissa yrkesgrenar uppgivit arbetstillgången såsom dålig. Så synes mot vanliga förhållandet en försämring hava inträtt i Stockholm inom det husliga arbetet, varest arbetstillfällena voro färre än föregående år vid samma tid, och i Lund rådde överflöd å yngre tjänarinnor till aprilflyttningen. — I Stockholm hade tillgången på platser inom restaurantfacket något ökats och i Hälsingborg beskrives arbetstillgången inom sistnämnda yrke såsom mycket god, men tillgången å arbetssökande motsvarade därstädes icke på långt när efterfrågan.

Yrkesgrupper.	Stockholm.			Uppsala län.			Södermanlands län.		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	77	141	76	220	280	150	137	209	96
Därav kvinnor	5	19	6	23	46	21	15	39	14
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	—	—	—	1	—
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	9	2	1	1	1	—	—	—	—
Därav kvinnor	1	—	—						
B Metall- och maskinindustri	238	71	45	19	6	5	33	18	15
Därav kvinnor	15	—	—						
C Trävaruindustri	30	16	10	2	3	1	3	28	8
Därav kvinnor	—	1	1						
D Byggnadsverksamhet	402	69	61	20	3	3	10	7	6
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	9	2	2	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor									
F Textilindustri	2	—	—	—	—	—	1	—	—
Därav kvinnor	2	—	—						
G Beklädnadsindustri	53	42	21	2	—	—	1	—	—
Därav kvinnor	48	40	21				1	—	—
H Närings- och njutningsämnesindustri	51	41	19	11	10	4	4	5	2
Därav kvinnor	23	31	12	1	2	1	1	3	—
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	2	3	3	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	—	3	3						
J Trämasse- och pappersindustri	7	13	6	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	4	12	5						
K Grafisk industri	22	2	—	—	1	—	—	—	—
Därav kvinnor	4	—	—						
L Industri och hantverk ej särskilt specif.	42	21	17	7	3	3	29	10	9
Därav kvinnor	2	3	1				3	—	—
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	96	21	14	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	44	9	8						
B Butiks- o. magasinspersonal	300	138	88	2	6	4	5	—	—
Därav kvinnor	64	51	18	1	1	1	3	—	—
C Hotell-, kafé- och restaurantrörelse	198	238	131	12	21	14	6	20	10
Därav kvinnor	172	214	108	11	19	12	5	19	9
D Landtransport	241	288	185	24	21	8	6	4	1
Därav kvinnor	9	12	2	3	5	2	2	—	—
E Vattentransport	40	9	9	1	—	—	4	1	1
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	7	10	3	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	1	2	1						
V. Husligt arbete	1 144	1 508	674	148	152	94	117	148	53
Därav kvinnor	1 141	1 507	674	148	152	94	117	148	53
VI. Allmän och litterär verksamhet	44	30	23	—	2	2	2	2	2
Därav kvinnor	28	6	—	—	2	2	2	2	2
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	611	287	268	64	16	16	28	9	7
Därav kvinnor	6	3	1						
Summa för mars månad år 1914	3 625	2 952	1 656	533	525	304	386	462	210
Därav kvinnor	1 569	1 913	861	187	227	133	149	211	78
» » » månad år 1913	3 488	3 347	1 744	508	534	279	387	349	186
Därav kvinnor	1 592	2 238	956	174	252	115	139	145	61

Östergötlands län.						Jönköpings län.			Kronobergs län.			Kalmar län.			Blekinge län.			
Norrköping.			Övriga anstalter.															
Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	
152	228	109	434	551	302	77	183	53	22	22	12	83	154	68	153	211	124	I.
8	31	7	59	121	47	4	25	3	5	6	3	16	59	25	56	101	57	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
7	—	—	6	3	3	3	1	1	—	1	1	2	—	—	4	—	—	*A*
25	6	6	29	13	6	15	6	4	1	8	1	9	12	7	18	6	3	*B*
16	5	5	8	14	9	7	1	1	1	—	—	5	17	4	1	11	9	*C*
			—	1	1													
88	12	10	33	23	22	6	2	2	3	1	1	7	2	2	18	17	14	*D*
3	4	3	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
3	—	—																
70	10	10	3	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
26	8	8	3	2	2													
8	3	2	24	8	2	8	3	2	1	—	—	3	2	2	5	1	—	*G*
5	3	2	24	8	2	7	3	2	1	—	—	3	2	2	4	—	—	
40	10	3	19	12	5	10	5	5	—	1	1	8	7	5	4	4	1	*H*
9	8	2	13	8	4	3	1	1	—	1	1	7	4	2	1	3	1	
2	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	12	12	12	—	—	—	*I*
1	—	—										6	7	7				
10	6	6	1	1	1	1	4	4	—	—	—	—	—	—	—	1	—	*J*
						1	—	—										
10	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
2	—	—																
3	1	1	8	7	5	4	1	1	—	1	—	3	3	—	7	18	15	*L*
															—	1	1	
																		IV.
1	—	—	11	4	4	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	*A*
			2	1	1							1	—	—				
25	3	2	12	5	4	6	3	3	1	1	1	9	3	2	10	4	3	*B*
8	3	2	8	5	4	5	1	1	1	1	1	3	—	—	7	3	2	
26	41	27	44	50	25	21	23	16	9	10	7	15	15	6	12	17	7	*C*
19	40	26	40	49	24	18	23	16	8	8	6	14	14	5	11	16	6	
56	22	16	59	23	16	4	4	4	2	3	—	7	1	—	8	10	7	*D*
4	3	2	28	6	5	1	2	2				1	—	—	—	1	1	
20	1	1	9	6	4	—	—	—	—	—	—	17	13	7	8	7	6	*E*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
86	274	131	370	421	191	170	161	109	59	52	40	120	130	67	226	214	124	V.
86	274	131	370	421	191	170	160	109	59	52	40	120	130	67	226	214	124	
3	5	2	3	9	6	1	4	3	2	1	1	3	—	—	—	1	1	VI.
2	5	2	3	5	2	1	4	3	1	1	1	3	—	—	—	1	1	
222	18	17	127	16	16	21	4	4	2	—	—	8	3	3	61	11	6	VII.
152	—	—	1	—	—													
873	649	351	1 202	1 168	628	357	355	212	103	101	65	318	374	185	585	588	320	
325	375	182	551	627	283	210	219	137	75	69	52	174	216	108	305	340	193	
801	591	360	1 339	1 235	642	374	339	206	113	101	67	276	310	161	553	375	230	
335	417	203	592	644	287	211	229	132	79	73	50	140	203	102	327	261	164	

Yrkesgrupper.	Kristianstads län.			Malmöhus					
				Malmö.			Hälsingborg.		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**270**	**378**	**210**	**115**	**102**	**41**	**124**	**103**	**65**
Därav kvinnor	41	102	28	11	19	5	6	15	4
II. Gruvdrift och malmförädling	**10**	**15**	**10**	—	—	—	**3**	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	**15**	**20**	**10**	**8**	**1**	**1**	**8**	—	—
Därav kvinnor									
B Metall- och maskinindustri	**3**	**7**	**3**	**80**	**21**	**19**	**20**	**10**	**4**
Därav kvinnor				2	1	1	—	2	1
C Trävaruindustri	**5**	—	—	**16**	**13**	**9**	**2**	**1**	—
Därav kvinnor				1	8	8			
D Byggnadsverksamhet	**11**	**3**	**3**	**155**	**66**	**66**	**73**	**31**	**30**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	**1**	—	—	**10**	**5**	**5**	**14**	—	—
Därav kvinnor				4	—	—	3	—	—
F Textilindustri	—	—	—	**12**	**1**	**1**	**4**	**2**	**1**
Därav kvinnor				11	1	1	3	2	1
G Beklädnadsindustri	**2**	—	—	**83**	**29**	**25**	**12**	**7**	**6**
Därav kvinnor	2	—	—	72	25	20	8	7	6
H Närings- och njutningsämnesindustri	**14**	**6**	**6**	**39**	**22**	**15**	**47**	**20**	**9**
Därav kvinnor	1	1	1	19	20	15	11	9	3
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	**9**	**3**	**3**	**4**	—	—
Därav kvinnor				5	3	3			
J Trämasse- o. pappersindustri	**1**	—	—	**5**	**8**	**4**	**3**	—	—
Därav kvinnor				4	8	4	1	—	—
K Grafisk industri	—	—	—	**4**	—	—	**2**	**1**	**1**
Därav kvinnor									
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	**1**	—	—	**94**	**45**	**44**	**9**	**4**	**3**
Därav kvinnor				30	28	27	—	2	2
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	**1**	**1**	**41**	**25**	**19**	**1**	**1**	—
Därav kvinnor				16	19	15			
B Butiks- och magasinspersonal	**2**	**2**	—	**129**	**31**	**27**	**4**	**6**	**5**
Därav kvinnor	1	—	—	90	21	17	3	3	2
C Hotell-, kafé- och restaurantrörelse	**51**	**55**	**29**	**82**	**66**	**46**	**26**	**45**	**15**
Därav kvinnor	43	50	24	77	63	44	19	42	13
D Landtransport	**3**	**2**	**2**	**82**	**108**	**41**	**45**	**82**	**22**
Därav kvinnor				14	50	14	5	5	3
E Vattentransport	**2**	—	—	**30**	**19**	**19**	**32**	**4**	**4**
Därav kvinnor							2	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	**1**	**1**	—	—	—
Därav kvinnor									
V. Husligt arbete	**138**	**129**	**78**	**632**	**540**	**383**	**177**	**202**	**102**
Därav kvinnor	138	129	78	631	540	383	177	202	102
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	**7**	**5**	**3**	**1**	**1**	—
Därav kvinnor				7	5	3	1	1	—
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**8**	—	—	**252**	**79**	**79**	**57**	**19**	**17**
Därav kvinnor							—	2	2
Summa för mars månad år 1914	**537**	**618**	**352**	**1 885**	**1 190**	**851**	**668**	**489**	**284**
Därav kvinnor	226	282	131	994	811	560	239	292	139
» » » månad år 1913	464	463	271	1 714	1 087	806	631	494	275
Därav kvinnor	211	245	118	887	719	501	250	301	143

l ä n.			Hallands län.			Göteborgs och Bohus län.						Skaraborgs län.			
Övriga anstalter.						Göteborg.			Övriga anstalter.						
Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	
325	377	223	94	129	70	76	86	44	89	119	32	41	120	35	I.
39	87	30	18	23	14	14	24	1	28	35	2	3	19	3	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
															III.
11	5	5	4	5	2	1	23	23	2	—	—	—	2	—	*A*
						1	—	—							
39	25	19	5	9	4	129	92	81	2	3	—	—	—	—	*B*
						1	—	—							
2	3	1	—	1	1	20	17	15	1	3	—	—	1	—	*C*
						1	1	—							
84	44	36	15	12	11	112	107	106	14	15	10	1	—	—	*D*
14	19	14	—	—	—	7	5	5	—	—	—	—	—	—	*E*
3	4	3				3	—	—							
12	—	—	—	6	2	9	8	5	1	6	3	—	3	—	*F*
5	—	—	—	4	—	5	4	2	1	—	—	—	3	—	
7	3	2	3	1	—	17	10	2	—	1	1	—	—	—	*G*
4	2	1	1	1	—	8	9	2							
82	15	13	5	7	3	51	32	15	1	3	2	5	10	1	*H*
3	5	5	—	4	1	36	18	4	—	1	1	4	10	1	
—	—	—	—	—	—	4	3	1	—	—	—	—	—	—	*I*
						1	1	—							
1	—	—	—	—	—	8	15	10	2	1	1	—	—	—	*J*
1	—	—				5	11	8							
—	—	—	1	1	1	3	2	2	—	—	—	—	—	—	*K*
						1	—	—							
13	1	1	—	—	—	8	16	13	—	1	1	—	—	—	*L*
						1	8	7							
															IV.
1	—	—	—	—	—	26	10	8	—	3	—	1	1	1	*A*
9	8	7	2	3	1	158	127	109	3	1	1	4	3	3	*B*
4	4	4	1	1	1	47	27	17	1	—	—	3	3	3	
15	21	15	15	18	9	72	108	44	9	21	9	3	11	3	*C*
14	19	14	12	15	6	68	96	33	7	20	9	2	9	2	
46	34	26	12	6	5	98	148	120	12	7	5	3	4	3	*D*
6	5	3	4	4	4	5	10	4	2	1	—	1	2	1	
5	4	5	5	—	—	51	16	15	5	6	6	—	—	—	*E*
—	4	5													
—	—	—	—	2	—	—	28	28	—	—	—	—	—	—	*F*
340	283	185	101	121	65	651	900	621	113	135	52	42	71	23	V.
338	283	185	101	121	65	651	899	620	113	135	52	42	71	23	
1	2	2	1	2	—	22	37	34	1	4	3	—	—	—	VI.
—	1	1	1	—	—	4	5	2	1	2	1				
174	124	123	12	5	5	382	299	298	17	14	12	5	2	2	VII.
1 181	968	677	275	328	179	1 905	2 089	1 599	272	343	138	105	228	71	
417	414	251	138	173	91	852	1 113	700	153	194	65	55	117	33	
1 031	831	535	335	321	187	1 423	1 560	1 052	233	336	148	126	207	71	
400	386	216	138	159	85	531	873	443	101	181	68	59	107	37	

Yrkesgrupper.	Värmlands län.			Örebro län.			Västmanlands län.		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**37**	**65**	**24**	**130**	**264**	**73**	**188**	**365**	**130**
Därav kvinnor	5	19	3	23	84	15	38	79	31
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	**1**	**1**	—	**1**	**2**	**2**
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	**1**	**4**	**3**	**5**	—	—	**1**	**3**	**3**
B Metall- och maskinindustri	**6**	**1**	**1**	**12**	**3**	**1**	**12**	**4**	**2**
C Trävaruindustri	**2**	**1**	**1**	**5**	**2**	**2**	**1**	**1**	**1**
D Byggnadsverksamhet	**2**	**1**	**1**	**17**	**3**	**3**	**11**	**1**	**1**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor									
G Beklädnadsindustri	—	—	—	**4**	**3**	**1**	**4**	**2**	**1**
Därav kvinnor				1	2	1	3	1	1
H Närings- och njutningsämnesindustri	**3**	**3**	**2**	**4**	**3**	**2**	**6**	**9**	**2**
Därav kvinnor	—	2	1	1	—	—	4	5	2
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	**2**	—	—	—	—	—
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	—	—	—	**9**	**2**	**1**	**3**	—	—
Därav kvinnor				1	—	—			
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor									
B Butiks- o. magasinspersonal	**1**	**1**	—	**10**	**5**	**4**	**3**	**4**	**2**
Därav kvinnor	—	1	—	3	3	2	1	3	1
C Hotell-, kafé- och restaurantrörelse	**9**	**11**	**5**	**18**	**17**	**4**	**16**	**33**	**21**
Därav kvinnor	7	10	4	18	15	4	15	31	19
D Landtransport	**2**	**4**	**1**	**5**	**10**	**5**	**13**	**14**	**9**
Därav kvinnor							—	1	—
E Vattentransport	**2**	—	—	**1**	—	—	—	**1**	—
Därav kvinnor									
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. Husligt arbete	**92**	**132**	**67**	**187**	**285**	**107**	**189**	**259**	**119**
Därav kvinnor	92	132	67	187	285	107	189	259	119
VI. Allmän och litterär verksamhet	**2**	**3**	**3**	**2**	**2**	—	—	**1**	—
Därav kvinnor	2	3	3	2	2	—	—	1	—
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**17**	**9**	**9**	**60**	**54**	**49**	**29**	**27**	**16**
Summa för mars månad år 1914	**176**	**285**	**117**	**472**	**654**	**252**	**477**	**726**	**309**
Därav kvinnor	106	167	78	236	391	129	250	380	173
» » » månad år 1913	146	189	101	556	415	281	452	503	254
Därav kvinnor	71	109	60	272	264	148	185	253	121

Kopparbergs län.			Gävle stad och län.			Västernorrlands län.			Jämtlands län.			Västerbottens län.			Norrbottens län.			
Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	
91	**112**	**61**	**17**	**17**	**10**	**7**	**20**	**10**	**41**	**62**	**82**	**4**	**9**	**8**	**9**	**11**	**7**	I.
36	39	18	3	6	2	—	3	—	12	17	3	2	6	2	3	3	2	
4	**1**	**1**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**4**	**5**	**3**	II.
																		III.
2	—	—	**5**	—	—	—	—	—	—	—	—	**3**	**2**	**2**	—	—	—	*A*
19	**16**	**10**	**13**	**10**	**5**	**1**	**3**	**2**	—	**1**	—	**2**	—	—	**16**	**6**	**5**	*B*
10	**1**	**1**	**16**	**3**	**3**	**4**	—	—	**2**	**1**	—	**1**	**3**	**1**	**6**	**4**	**2**	*C*
25	**9**	**9**	**10**	**3**	**3**	**7**	**8**	**6**	**3**	—	—	**30**	**28**	**28**	**11**	**2**	**2**	*D*
—	—	—	**1**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
2	—	—	**1**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
2	—	—																
2	—	—	**6**	**2**	**2**	**2**	—	—	—	—	—	**3**	**2**	**1**	**4**	**1**	**1**	*G*
2	—	—	4	—	—	2	—	—				2	2	1	3	1	1	
11	**9**	**5**	**7**	**3**	**1**	—	—	—	**4**	**1**	**1**	—	**1**	—	—	**2**	—	*H*
6	5	2	1	2	1				3	1	1	—	1	—				
—	—	—	**1**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*I*
—	—	—	**1**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*J*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
3	—	—	**5**	**3**	**3**	**3**	**2**	**1**	**1**	**1**	—	**1**	**1**	**1**	**5**	—	—	*L*
			1	—	—													
																		IV.
—	—	—	—	—	—	**2**	—	—	**2**	—	—	—	—	—	**1**	—	—	*A*
						1	—	—										
6	**1**	**1**	**3**	**4**	**2**	**3**	—	—	**5**	—	—	**2**	**1**	**1**	**8**	**4**	**3**	*B*
6	1	1				1	—	—	3	—	—	1	1	1	3	3	2	
24	**30**	**23**	**10**	**12**	**7**	**16**	**30**	**12**	**38**	**46**	**20**	**25**	**25**	**13**	**29**	**36**	**19**	*C*
24	30	23	9	12	7	11	27	9	37	46	20	19	23	12	28	29	16	
14	**9**	**5**	**15**	**16**	**14**	**12**	**6**	**4**	**17**	**6**	**5**	**6**	**7**	**4**	**13**	**8**	**5**	*D*
									1	—	—	1	1	1				
—	—	—	**31**	**1**	**1**	**18**	**11**	**8**	—	**2**	—	—	—	—	—	—	—	*E*
						5	6	4										
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
188	**219**	**123**	**87**	**70**	**33**	**130**	**99**	**54**	**56**	**55**	**26**	**50**	**51**	**36**	**55**	**83**	**47**	V.
188	219	123	87	70	33	130	99	54	56	55	26	50	51	36	55	83	47	
2	**1**	**1**	**1**	**2**	**2**	**1**	—	—	—	**1**	**1**	**8**	**7**	**7**	—	—	—	VI.
1	1	1	1	2	2	1	—	—	—	1	1	8	7	7				
46	**19**	**19**	**85**	**24**	**22**	**79**	**52**	**52**	**7**	**2**	**2**	**6**	—	—	**81**	**27**	**20**	VII.
449	**427**	**259**	**265**	**170**	**108**	**285**	**231**	**149**	**176**	**178**	**87**	**141**	**137**	**97**	**192**	**189**	**114**	
265	295	168	106	92	45	151	135	67	112	120	51	83	92	60	87	119	68	
416	416	245	231	169	109	303	256	155	218	198	102	161	138	80	145	155	87	
246	289	151	76	78	39	155	145	70	139	133	56	97	87	51	91	81	47	

Medelpris per år (1904—1913) och per månad

Obs! Siffrorna för åren 1904—1909 angiva medelpris för

	Varuslag.	Kvantitet.	1904.	1905.	1906.	1907.	1908.	1909.	1910.	1911.
			öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1	Mjölk: oskummad	lit.	13	13	14	14	14	14	14	14
2	handskummad	»	7	7	7	7	7	7	7	7
3	separerad	»	—	—	—	—	—	—	5	5
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	206	212	221	219	226	220	222	228
5	mat- (lands-)	»	185	191	201	199	204	198	200	205
6	Ost: helfet, okryddad	»	—	—	—	—	—	—	150	151
7	halvfet, »	»	103	107	109	116	119	116	114	111
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	—	49	48
9	Margarin: högsta kvalitet	»	149	157	159	157	164	159	169	152
10	lägsta »	»	100	104	108	108	119	116	125	116
11	växtmargarin	»	—	—	—	—	—	—	—	126
12	Ägg: svenska, färska	tjog.	129	133	142	150	148	151	149	149
13	» konserverade	»							134	128
14	Potatis: gammal	5 lit.	—	29	25	29	32	28	27	29
15	färsk	»							76	48
16	Ärter, gula	kg.	27	27	26	27	30	28	29	29
17	Bruna bönor	»	40	39	39	40	42	41	46	47
18	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	27	27	27	28	31	33	32	30
19	råg-, » » »	»	19	19	19	20	23	22	20	20
20	rågsikt-, » » »	»	23	24	24	26	29	28	26	25
21	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	[1] 31	[1] 31	[1] 31	[1] 32	[1] 33	[1] 33	34	32
22	ris-, bästa sort, svenska (»R. T.»)	»	—	[2] 57	[2] 58	[2] 59	[2] 59	[2] 60	39	39
23	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	36	35	35	37	41	40	40	39
24	mjukt, limpa, söt	»	35	34	35	35	39	39	39	37
25	» » sur	»	25	25	26	26	28	28	28	27
26	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	63	64	65	67	73	74	76	74
27	mjukt, bakat med vatten	»	—	42	44	46	51	53	45	44
28	» » » mjölk	»							61	60
29	Nötkött, färskt: stek	»	91	89	98	106	109	104	98	96
30	soppkött	»	76	74	81	89	91	85	78	78
31	Kalvkött, stek: gödkalv	»	102	104	116	118	122	120	117	116
32	spädkalv	»	53	53	58	64	66	63	60	58
33	Fårkött: färskt, stek	»	103	105	118	125	125	121	118	115
34	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	—	103	102
35	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—
36	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	105	110	127	123	114	121	129	120
37	salt, svenskt »	»	115	117	132	131	121	127	138	129
38	» amerikanskt	»	113	113	124	125	121	128	149	139
39	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	—	—	—	—
40	gädda	»	—	—	—	—	—	—	—	—
41	sill	»	31	33	34	34	28	28	31	31
42	strömming	»	42	40	40	43	37	37	36	36
43	torsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—
44	rödspotta (»spätta»)	»	70	71	75	80	81	79	80	79
45	salt: sill, fetsill (»K. K. K.»)	»	[3] 36	[3] 38	[3] 40	[3] 41	[3] 38	[3] 37	39	39
46	strömming	»	24	25	26	25	25	23	23	25
47	kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	51	54	56	59	60	61	54	51
48	» » » rundskuren	»							—	—
49	Kaffe (obränt), prima Santos	»	[4] 110	[4] 115	[4] 117	[4] 116	[4] 116	[4] 115	125	155
50	Socker, bit-	»	61	69	62	62	66	67	71	69
51	Svagdricka	lit.	—	—	—	—	—	—	6	6
52	Fotogen: Water White	»	[5] 18	[5] 16	[5] 16	[5] 16	[5] 18	[5] 18	17	15
53	Ved: björk- osågad, hemkörd (pr »storfamn»:	famn.	2180	2170	2220	2360	2680	2520	2280	2280
54	barr- 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	1660	1650	1710	1850	2140	2020	1810	1810
55	Bränntorv	100 kg.	—	[6] 70	[6] 70	[6] 73	[6] 80	[6] 74	187	185
56	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	—	322	318	355	388	376	373	373
57	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	—	—
58	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	—	112	106	126	139	134	130	132
59	eng. kamin- » hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	159	156

[1]) Uppgifterna avse *ej* ångpreparerade gryn. — [2]) Uppgifterna avse »risgryn, bästa sort». — [3]) Upp-
[6]) Uppgifterna avse hl.: vikten av 1 hl. torv är 40 à 50 kg. — [7]) Uppgifterna avse för maj 1913 två,
[8]) Uppgifterna avse för augusti 1913 en, för september 1913 två, för oktober 1913 två och för november 1913

(mars 1913—mars 1914) för samtliga orter.

28 orter, för åren 1910—1912 för 39 orter och för 1913—1914 för 44 orter.

1912.	1913.	Mars 1913.	April 1913.	Maj 1913.	Juni 1913.	Juli 1913.	Aug. 1913.	Sept. 1913.	Okt. 1913.	Nov. 1913.	Dec. 1913.	[9])Jan. 1914.	[9])Febr. 1914.	[9]) Mars 1914.	
öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	
14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	1
8	8	7	7	8	7	8	8	8	8	8	8	8	8	8	2
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	3
237	236	238	234	230	229	230	231	237	241	241	241	239	234	233	4
214	213	211	212	210	208	207	212	216	219	219	220	215	210	210	5
156	164	163	164	163	165	165	165	165	165	164	165	164	163	162	6
115	121	120	121	121	122	122	122	123	120	121	123	121	120	120	7
51	58	56	59	60	59	58	57	59	59	58	61	60	60	60	8
157	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
122	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
132	135	131	133	134	134	135	137	138	138	138	138	138	138	138	11
161	159	142	120	119	126	137	143	154	180	205	217	210	175	138	12
139	137	133	122	[7]) 112	[7]) 124	[7]) 129	[7]) 138	141	146	149	152	152	144	133	13
32	28	30	29	29	30	29	29	27	27	27	26	27	27	27	14
49	46	—	—	—	—	61	31	—	—	—	—	—	—	—	15
30	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	30	31	31	16
53	48	49	48	48	47	47	46	47	47	46	46	46	46	46	17
31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	18
22	22	22	22	22	22	22	22	22	21	21	21	21	21	21	19
27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	26	26	26	26	26	20
36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	21
40	41	42	42	41	41	41	41	41	41	41	41	40	40	39	22
41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	23
38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	39	24
29	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	31	30	31	25
76	76	77	77	76	76	76	76	75	75	75	75	75	75	75	26
45	43	43	43	43	43	43	42	43	43	43	44	45	44	44	27
61	60	59	60	60	61	60	60	60	60	60	60	60	60	60	28
111	122	119	120	121	123	124	125	126	125	122	121	121	120	120	29
91	100	98	98	100	101	101	102	104	103	101	100	100	99	99	30
123	131	130	130	130	132	133	133	133	132	132	131	132	131	132	31
65	72	71	70	70	70	71	72	74	74	73	74	73	72	73	32
124	133	135	136	136	138	138	137	134	129	127	128	131	133	135	33
105	114	111	111	114	115	117	118	119	118	116	117	117	118	119	34
—	119	122	122	138	—	—	[8]) 100	[8]) 121	[8]) 119	[8]) 113	126	124	123	127	35
123	133	131	131	131	132	134	136	138	137	135	133	133	131	130	36
129	140	137	137	137	138	140	143	144	144	142	142	139	138	137	37
136	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38
—	75	78	69	66	70	72	74	75	76	75	79	78	80	80	39
—	108	112	96	94	104	112	112	110	110	109	112	115	116	117	40
32	34	30	30	29	32	39	38	39	37	35	36	35	32	32	41
36	38	36	35	37	38	36	37	39	42	43	42	41	40	38	42
—	55	57	53	53	53	52	54	55	55	56	57	58	59	58	43
77	79	79	75	75	78	79	80	80	80	80	82	82	81	80	44
41	45	45	45	44	45	44	45	45	45	45	45	45	46	46	45
25	30	29	31	30	30	30	30	31	32	31	32	33	32	33	46
52	56	57	57	56	55	54	54	54	55	56	57	57	56	56	47
—	76	77	77	76	76	76	76	76	76	76	76	76	75	77	48
176	170	179	176	173	171	168	164	161	162	162	161	161	160	159	49
72	67	67	67	67	67	67	67	67	67	67	67	64	64	64	50
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	51
17	20	19	20	20	20	21	21	21	21	21	21	20	20	20	52
2360	2560	2540	2510	2560	2560	2550	2540	2560	2570	2590	2610	2590	2590	2590	53
1880	2040	2020	2010	2020	2030	2050	2060	2050	2060	2060	2090	2060	2050	2080	54
187	196	196	196	194	194	197	197	197	196	196	197	203	209	209	55
397	401	404	403	402	401	401	400	400	399	396	396	394	395	395	56
—	234	239	235	235	233	235	235	233	233	230	228	228	228	227	57
155	165	169	169	170	169	166	162	160	158	157	158	156	154	157	58
177	189	191	191	191	191	191	191	188	188	186	186	182	184	182	59

gifterna avse »salt sill». — [6]) Uppgifterna avse »brasilianskt» kaffe. — [8]) Uppgifterna avse »prima fotogen». — för juni 1913 fem, för juli 1913 fyra och för augusti 1913 två orter, å vilka höga äggpris gällde. — fyra orter. — [9]) Preliminära siffror.

Kreaturs-

(per kg. le-

för Stockholm, Malmö och

Medelpris per år (1904—1913) och per månad

Kreatursslag.	[1])1904.	[1])1905.	1906.	1907.	1908.	1909.	1910.	1911.	1912.	1913.
	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
Kor:										
Extra prima[2])	—	—	53	54	54	46	47	50	57	61
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga .	40	40	46	48	46	40	41	42	49	55
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga .	34	37	43	45	43	36	37	36	43	50
» 3. Mindre feta[3])	28	29	36	38	35	27	28	25	34	41
Kvigor (och stutar):										
Extra prima[2])	—	—	58	60	59	52	55	58	63	66
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	46	46	51	54	52	45	44	46	54	60
» 2. Mindre feta	37	37	44	48	44	36	36	36	44	50
Tjurar:										
Extra prima[4])	—	—	55	57	56	46	49	55	62	65
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	44	45	51	54	48	42	43	46	56	62
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	39	41	46	49	44	38	40	43	52	58
» 3. Mindre köttiga[3])	33	36	40	38	39	32	33	33	43	50
Oxar:										
Extra prima[5])	—	—	—	—	58	—	47	50	58	63
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	—	—	48	53	49	43	43	44	52	57
» 2. Mindre feta	—	—	42	46	43	34	36	38	44	48
Kalvar:										
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)[6]) .	57	59	64	68	63	60	61	60	68	73
» (70—90 »)[6]) .	51	53	54	61	56	55	55	52	60	67
Skummjölkskalvar	36	40	44	46	41	39	40	41	48	57
Får:										
Yngre, feta[7])	—	—	53	54	52	50	51	51	53	58
Äldre, » [8])	—	—	44	49	46	45	45	42	48	53
Svin:										
Slakterisvin (75—100 kg.)	49	62	73	66	56	69	77	64	73	82
Rena, större svin (100—170 kg.) .	47	59	76	65	55	68	73	62	71	81
Suggor	39	45	66	57	46	58	67	53	60	68

[1]) Samtliga uppgifter för år 1904 avse endast Malmö och för år 1905 Stockholm och Malmö. jande månaderna endast Malmö. — [2]) Uppgifterna för 1912 och 1913 samt för jan.—mars 1914 avse endast 1914 Malmö och Göteborg och för mars endast Malmö. — [5]) Uppgifterna för 1911 avse endast Malmö gifterna endast Malmö och Göteborg. — [7]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göteborg, för och mars 1913—nov. 1913 samt för mars 1914 Stockholm och Göteborg.

priser

vande vikt)

Göteborg 1904—mars 1914.

(mars 1913—mars 1914) för alla tre orterna.

Mars 1913.	April 1913.	Maj 1913.	Juni 1913.	Juli 1913.	Aug. 1913.	Sept. 1913.	Okt. 1913.	Nov. 1913.	Dec. 1913	Jan. 1914.	Febr. 1914.	Mars 1914.
öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
59	61	61	60	61	62	62	60	61	61	60	—	62
54	55	55	55	56	56	57	54	55	55	55	54	53
48	50	51	51	51	51	52	50	50	50	50	48	48
40	43	43	44	44	43	45	41	38	37	38	37	39
63	67	66	65	66	68	70	66	65	66	66	65	64
58	60	61	60	61	62	62	60	61	62	61	59	58
48	50	51	50	52	52	53	51	51	51	49	47	47
64	65	64	63	65	65	67	66	66	65	65	65	63
60	62	61	61	61	62	64	62	63	62	62	61	61
58	58	58	57	58	59	61	59	59	58	58	57	57
49	52	51	50	51	50	53	49	47	48	47	46	46
61	65	65	63	63	65	66	62	63	63	62	—	56
55	58	58	57	58	59	59	56	56	57	56	54	54
47	49	49	49	50	51	51	48	46	49	47	46	47
77	75	73	73	69	69	73	72	74	75	74	70	70
71	68	65	66	64	64	66	65	68	70	69	67	67
59	59	57	56	54	55	57	55	55	58	57	55	55
60	60	65	63	61	59	59	50	53	56	55	56	58
58	58	57	55	53	50	49	46	50	48	48	50	56
81	80	81	83	86	85	86	82	81	81	79	74	72
79	78	79	81	84	84	85	81	79	77	75	70	69
69	66	66	67	70	71	73	69	67	62	63	61	58

— [3]) Uppgifterna för 1913 samt för jan. 1914 avse endast Stockholm och Malmö samt de därpå föl- Stockholm och Malmö. — [4]) Uppgifterna avse för nov. 1913—jan. 1914 Stockholm och Malmö, för febr. och för mars 1913—jan. 1914 samt mars 1914 Stockholm och Malmö. — [5]) Fr. o. m. år 1908 avse uppmaj—sept. 1913 Stockholm och Göteborg. — [8]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göteborg

Fiskpriser

(partipriser utan förbindelse).

Medelpriser i Stockholm *mars* 1913—*mars* 1914.

(Enligt veckonoteringar från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses noteringskommission.)

Slag.	Kvantitet.	Mars 1913.	April 1913.	Maj 1913.	Juni 1913.	Juli 1913.	Aug. 1913.	Sept. 1913.	Okt. 1913.	Nov. 1913.	Dec. 1913.	Jan. 1914.	Febr. 1914.	Mars 1914.
		Medelpris (öre).												
Fisk och *fiskvaror*:[1]														
Abborre, stor . .	kg.	87	73	46	58	71	68	66	61	60	90	76	103	98
små . .	»	—	44	27	37	54	30	53	56	—	—	70	75	73
Braxen	»	—	48	45	34	51	—	56	47	45	35	30	60	70
Gråsej	»	48	30	35	27	28	28	25	29	43	42	38	26	25
Gädda, levande .	»	—	—	86	75	—	—	—	—	—	—	—	—	80
slaktad .	»	108	63	66	—	125	97	89	93	92	—	100	98	87
Gös	»	125	125	130	147	140	110	—	—	—	—	163	141	128
Hälleflundra, stor	»	95	95	103	104	92	85	93	96	99	103	125	—	94
små	»	110	—	—	—	85	70	—	60	73	—	—	100	65
Id	»	50	50	46	55	49	43	—	55	—	—	55	57	60
Kolja, svensk .	»	64	53	50	45	46	47	44	54	54	39	46	55	60
norsk . .	»	44	45	—	—	—	—	37	40	39	38	36	37	38
Kummel . . .	»	—	—	—	54	44	42	67	63	68	—	—	—	—
Kungsflundra .	»	69	45	53	50	—	—	—	58	55	—	—	70	53
Lake, stor . .	»	—	44	37	32	55	—	—	75	52	55	72	76	84
insjö-[2] små . .	»	—	—	—	25	—	—	—	—	40	—	—	64	83
Lax, färsk . .	»	275	235	290	263	238	270	235	293	215	193	275	320	400
Långa	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40	40	—	61
Makrill	låda	—	—	—	—	—	—	—	1375	—	—	—	—	—
Piggvar	kg.	125	—	150	—	—	—	—	141	143	133	138	134	128
Röding	»	—	—	—	—	—	—	—	140	143	145	145	180	—
Rödspotta, stor .	»	69	50	53	55	65	64	67	65	68	77	70	68	66
små .	»	50	34	—	25	47	61	—	50	59	68	53	49	44
Rödtunga . . .	»	113	78	—	60	61	63	77	68	81	—	49	42	103
Sik, stor . . .	»	—	88	83	100	90	100	—	87	72	85	85	—	—
små . . .	»	—	75	—	—	60	70	70	—	58	—	82	—	102
Siklöja	»	—	—	—	—	—	—	—	40	38	—	—	—	—
Sill, färsk . . .	låda	1200	—	800	800	—	—	—	1683	1994	2233	2100	1513	1325
» » . . .	kg.	25	—	—	—	—	40	33	27	25	30	—	25	20
» rökt . . .	låda	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	75	—
Simpa	tjog	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Slätvar	kg.	—	85	—	—	—	—	—	74	81	90	98	—	107
Stenbit	»	—	—	29	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50
Strömming . .	låda	550	300	—	—	—	—	—	—	800	1600	1363	1213	1080
» . .	kg.	—	—	—	25	—	34	—	61	61	56	64	45	42
Torsk, stor. huvud	»	45	—	25	30	—	—	—	39	45	38	34	32	41
svensk huvudlös	»	54	43	43	44	42	42	51	57	59	48	51	52	53
Torsk, norsk . .	»	40	—	—	—	—	—	—	—	30	—	37	35	32
Uer, färsk . . .	»	40	22	—	—	—	—	—	—	—	—	40	—	—
Vitling, stor . .	»	43	37	—	27	29	34	37	31	37	34	35	40	40
små . .	»	34	23	33	23	—	22	26	22	—	—	27	33	28
Ål, levande, stor	»	—	—	—	160	—	—	—	150	—	—	—	—	—
små	»	—	—	130	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skaldjur:														
Hummer . . .	tjog	—	—	3000	2450	2800	—	2400	2513	2975	3000	—	—	3000
Krabbor . . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kräftor, stora .	»	—	—	—	—	—	126	110	—	—	—	—	—	—
små . .	»	—	—	—	—	—	90	78	—	—	—	—	—	—
Räkor, stora . .	kg.	93	45	—	80	55	—	95	92	94	—	—	121	75
kokta små . .	»	29	10	48	—	—	—	80	—	—	—	—	95	43

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror:

26/3—4/5:	tillgång god,	efterfrågan livlig,	tendens svävande.				
5/5—11/5:	»	»	»	»	»	»	
12/5—18/5:	»	»	»	»	»	»	
19/5—25/5:	»	»	»	»	»	fast.	
26/5—1/6:	»	»	»	»	»	»	

[1]) Prisuppgifterna avse slaktad fisk av ordinär storlek, där ej annat uppgives.

Arbetsmarknaden under första kvartalet 1914

enligt uppgifter från industriidkare m. fl.

Den efterföljande redogörelsen för arbetsmarknadens läge grundar sig, liksom de förut lämnade översikterna, till huvudsaklig del på de uppgifter, som å särskilda frågeformulär inhämtats från arbetsgivare inom olika näringsgrenar. Frågeformulären hava fortfarande till största delen infordrats av K. Socialstyrelsens ombud i orterna, vilka för närvarande uppgå till ett antal av 40, varav 18 äro föreståndare för arbetsförmedlingsanstalter tillhörande Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Direkt av Socialstyrelsen hava emellertid dylika uppgifter insamlats från arbetsgivare i Stockholm samt i den närmaste trakten däromkring ävensom från sådana större arbetsgivare i landsorten, vilka i regeln sysselsätta minst 200 arbetare. Antalet av Socialstyrelsen direkt tillfrågade arbetsgivare uppgår numera till omkring 650. Såsom material för bedömande av arbetstillgången i riket föreligga även rapporter från Socialstyrelsens ombud, vilka innehålla dels en kort allmän karaktäristik av ställningen på arbetsmarknaden inom ombudens orter med särskild hänsyn tagen till de större näringar, som där äro representerade, dels uppgifter om arbets- och arbetartillgången inom jordbruket, skogsbruket, byggnadsverksamheten samt transportarbetet i orten, i den mån ombuden genom förfrågningar hos vederbörande arbetsgivare, deras samt arbetarnas organisationer eller på annat sätt kunnat bilda sig en säker uppfattning därom.

För nu ifrågavarande kvartal hava besvarade formulär återkommit från 2 502 arbetsgivare med 263 671 arbetare, varav *2 153* arbetsgivare med *253 324* arbetare inom industri och hantverk samt transportarbete. Samtliga arbetsgivare — med ett par undantag — vilka sysselsätta minst 200 arbetare, hava insänt besvarade formulär, varför ifrågavarande uppgifter torde få anses som i hög grad representativa för åtminstone hela den svenska storindustrien.

Efter bearbetning av de inkomna svaren kan för bedömande av *arbetstillgången under första kvartalet 1914 inom industri och hantverk* i jämförelse med närmast föregående kvartal följande sammanställning anföras:

	Antal redovisade arbetare.	Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom mer än medelgod.	medelgod.	mindre än medelgod.
1914.				
1:sta kv.	*253 324*	*71*	*21*	*8*
1913.				
4:de kv.	257 916	74	21	5
3:dje »	273 375	76	19	5
2:dra »	266 560	77	20	3
1:sta »	250 336	71	23	6
1912.				
4:de kv.	200 918	73	21	6
3:dje »	203 578	73	22	5
2:dra »	202 407	70	25	5
1:sta »	184 711	62	26	12
1911.				
4:de kv.	186 685	58	31	11
3:dje »	186 259	57	28	15
2:dra »	178 446	58	29	13
1:sta »	163 200	51	36	13

Det visade sig även, att arbetstillgången under ifrågavarande kvartal ansågs, *i jämförelse med samma kvartal föregående år*, såsom *bättre* av 369 arbetsgivare med 48 262 arbetare (19 %); såsom *oförändrad* av 1 514 arbetsgivare med 174 389 arbetare (69 %) samt såsom *sämre* av 270 arbetsgivare med 30 673 arbetare (12 %).

Med ledning av tabellen å sid. 378—379, som utgör en sammanfattning av arbetsgivarnas inom industrien och hantverket uppgifter, har utarbetats följande *allmänna översikt över arbetstillgången inom vissa större näringsgrupper* under första kvartalet 1914.

Gruvdriften karakteriseras alltjämt av mycket gynnsamma konjunkturer, t. o. m. bättre än under motsvarande tid föregående år. Vid såväl exportmalmfälten som stenkolsgruvorna i Skåne rådde god, i några fall mycket god, arbetstillgång, och var läget i såväl Kiruna som Grängesberg bättre än samma tid år 1913. Tillgången på arbetskraft var i allmänhet normal, dock rapporteras brist vid några företag inom stenkolsindustrien. Av de uppgiftslämnande arbetsgivarna rapporterade 45 med 12 650 arbetare (89 %) mer än medelgod, 8 med 1 206 arbetare (9 %) medelgod samt 4 med 294 arbetare (2 %) mindre än medelgod arbetstillgång.

Inom *närings- och njutningsämnesindustrien* kunde arbetstillgången fortfarande betecknas såsom i huvudsak god. Tillgången på arbetskraft var i allmänhet normal. Inom kvarnindustrien rapportera dock flera företag överflöd på arbetskraft. Såväl arbetsstyrka som arbetstid hade vid några kvarnar måst reduceras på grund av överproduktion. Genom nedläggandet av raffinaderierna i Lund (Öresund), Hasslarp och Hälsingborg försämrades naturligtvis läget för sockerbruksarbetarna å dessa orter. Vid råsockerbruken hade nu den döda säsongen inträtt, sedan efterkampanjen upphört i december eller i början av januari. Inom bageriyrket är första kvartalat

vanligen det sämsta, dock var arbetstillgången här liksom vid bryggerierna god eller medelgod, och inom tobaksindustrien var läget fortfarande gott. Inalles rapporterade inom närings- och njutningsämnesindustrien 125 arbetsgivare med 11 222 arbetare (66 %) mer än medelgod, 78 arbetsgivare med 4 596 arbetare (27 %) medelgod samt 28 arbetsgivare med 1 086 arbetare (7 %) mindre än medelgod arbetstillgång.

Inom *textilindustrien* förhärskade, vad bomullsindustrien beträffar, alltjämt goda konjunkturer, och flerstädes klagades över brist på kunnig kvinnlig arbetskraft. Däremot var läget inom ylleindustrien fortfarande mindre gynnsamt. Inom jute- och linneindustrien voro förhållandena synnerligen tillfredsställande, vad arbetstillgången vidkommer t. o. m. bättre än föregående kvartal och motsvarande tid föregående år. På en del platser rådde stor brist på arbetskraft. Av arbetsgivarna rapporterade 78 med 12 983 arbetare (60 %) mer än medelgod, 27 med 6 555 arbetare (30 %) medelgod samt 11 med 2 161 arbetare (10 %) mindre än medelgod arbetstillgång.

Inom *beklädnadsindustrien* fortforo de gynnsamma konjunkturerna. Tillgången på arbetskraft var normal och arbetstillgången var, särskilt inom skoindustrien, som under detta kvartal till följd av återförsäljarnas ringa köplust vanligen erbjuder mindre arbete än eljest, bättre än vid samma tid föregående år. Av samtliga arbetsgivare inom beklädnadsindustrien rapporterade 122 med 15 680 arbetare (90 %) mer än medelgod, 24 med 1 659 arbetare (9 %) medelgod samt 13 med 167 arbetare (1 %) mindre än medelgod arbetstillgång.

Beträffande *trävaruindustrien* är i regel första och andra kvartalen de gynnsammaste för sågverken, och rådde vid åtskilliga av dem god arbetstillgång på grund av brådskande och god tillgång på order. Från flera sågverk i olika delar av landet klagades emellertid nu liksom föregående år över att ogynnsamma väderleksförhållanden förorsakat timmerbrist, vilket haft till följd, antingen att sågningen alldeles avstannat eller också att arbetsstyrka och arbetstid reducerats. Även vid snickerierna och annan träförädlingsindustri hade arbetsstyrkan och arbetstiden på sina ställen måst reduceras, dock synes arbetstillgången varit väl så god som föregående år vid samma tid. Av arbetsgivarna inom trävaruindustrien rapporterade 189 med 13 753 arbetare (46 %) mer än medelgod, 149 med 10 002 arbetare (33 %) medelgod samt 57 med 6 377 arbetare (21 %) mindre än medelgod arbetstillgång.

Vid såväl *trämassefabrikerna* som *pappersbruken* var arbetstillgången fortfarande god, om än åtskilliga företag rapporterade överflöd på arbetskraft. Av arbetsgivarna inom dessa branscher rapporterade 90 med 13 087 arbetare (62 %) mer än medelgod, 50 med 6 395 arbetare (31 %) medelgod och 9 med 1 456 arbetare (7 %) mindre än medelgod arbetstillgång.

Inom den *grafiska industrien* var arbetstillgången alltjämt god. På åtskilliga håll arbetades på övertid, bl. a. för tryckning av vallitteratur. Tillsammans 83 arbetsgivare med 4 735 arbetare (73 %) rapporterade mera än medelgod, 16 med 1 497 arbetare (23 %) medelgod samt 6 med 252 arbetare (4 %) mindre än medelgod arbetstillgång.

Inom *malmförädlingsindustrien* var läget på arbetsmarknaden fortfarande gott, men dock sämre än under motsvarande tid år 1913. Enligt Järnverksföreningens kvartalsrapport fortfor emellertid den avmattning i omsättningen å ordinärt svenskt lancashirejärn, som förmärkts i slutet av år 1913, och omsättningen var trots ganska väsentliga prisreduktioner, vilka icke kompenserats genom motsvarande sänkning i priset å råmaterialerna, obetydlig; såväl nya order som specifikationer å löpande kontrakt hava ingått synnerligen trögt, om än efterfrågan mot kvartalets slut blivit något livligare. Av arbetsgivarna rapporterade 54 med 15 764 arbetare (80 %) mera än medelgod, 19 med 2 349 arbetare (12 %) medelgod samt 5 med 1 642 arbetare (8 %) mindre än medelgod arbetstillgång.

Inom *metall-* samt *maskin- och skeppsbyggnadsindustrierna* rådde fortfarande synnerligen livlig verksamhet. Flerstädes klagades över brist på arbetskraft; detta gäller såväl den mekaniska verkstadsindustrien som särskilt skeppsbyggnadsindustrien, varest 14 företag med tillsammans 4 251 arbetare, d. v. s. 71 % av samtliga, rapporterade sådan brist. Övertidsarbete förekom i ganska stor utsträckning. Av arbetsgivarna inom metallindustrien rapporterade 96 med 17 262 arbetare (83 %) mera än medelgod, 40 med 3 152 arbetare (15 %) medelgod och 13 med 427 arbetare (2 %) mindre än medelgod samt inom maskin- och skeppsbyggnadsindustrien 163 arbetsgivare med 28 895 arbetare (81 %) mera än medelgod, 56 med 5 273 arbetare (15 %) medelgod och 11 med 1 368 arbetare (4 %) mindre än medelgod arbetstillgång.

Inom *jord- och stenindustrien* var arbetstillgången i allmänhet relativt god, bortsett från utpräglade säsongindustrier, såsom t. ex. tegelindustrien, vars säsong vanlingen börjar först under andra kvartalet. Inom kakel- och lerkärlsindustrien ter sig läget fortfarande mindre gynnsamt, och inom såväl glas- som byggnadsämnesindustrien låg arbetet mångenstädes nere på grund av lockout. Inom jord- och stenindustrien rapporterade sammanlagt 95 arbetsgivare med 14 061 arbetare (68 %) mer än medelgod, 58 arbetsgivare med 5 277 arbetare (25 %) medelgod samt 46 arbetsgivare med 1 357 arbetare (7 %) mindre än medelgod arbetstillgång.

Inom *kemisk-tekniska industrien* rapporterade tändsticksfabrikerna alltjämt mycket god arbetstillgång och en avsevärd förbättring i jämförelse med samma tid föregående år. Orsaken härtill torde vara de ovanligt goda konjunkturerna för tändstickor å exportmarknaden. Tillsammans 40 arbetsgivare med 9 175 arbetare (85 %) rapporterade mer än medelgod, 22 med 1 263 arbetare (12 %) medelgod samt 4 med 318 arbetare (3 %) mindre än medelgod arbetstillgång.

Inom *byggnadsindustrien* var som vanligt arbetstillgången under detta kvartal tämligen knapp. God tillgång på arbete rapporteras dock från Landskrona, Göteborg och Umeå. Såsom dålig eller mindre god karakteriseras arbetsmarknaden av ett flertal ombud. I Lund, varest dock en del byggnadssnickare och målare beretts arbete i Malmö vid Baltiska utställningen, har hela kvartalet en stor del byggnadsarbetare gått arbetslösa.

Som vanligt vid denna årstid låg arbetet i hamnarna flerstädes nere på grund av isförhållandena. Dock rådde på flera platser god arbetstillgång inom transportfacket, så bl. a. i Malmö, varest läget karakteriseras som mycket gott.

Arbetstillgången inom *jordbruket* var helt naturligt under detta kvartal på många platser mindre god, särskilt beträffande tillfälligt arbete. Nästan överallt rådde brist på arbetskraft, isynnerhet mjölkerskor och, ehuru i mindre grad, yngre drängar.

Inom *skogsbruket* har arbetstillgången i allmänhet varit god. Dock har skogsarbetet på flera ställen inom olika delar av landet försvårats eller omöjliggjorts genom blidvädret i februari och mars.

Enär arbetsmarknadens läge givetvis måste i hög grad inverka på den offentliga arbetsförmedlingens verksamhet och läget i viss mån återspeglas i denna verksamhet, meddelas här nedan ur de månatliga redogörelserna för Sveriges offentliga arbetsförmedling till ytterligare jämförelse följande resultat angående tillgång och efterfrågan på arbetskraft.

På 100 *lediga platser* kommo följande *ansökningar om arbete:*

1:sta kvartalet 1914:	Inom jordbruket m. m.	Inom övriga näringsgrenar.	Inom samtliga näringsgrenar.
Mars	71	119	107
Februari	77	144	127
Januari	62	147	125
4:de kvartalet 1913:			
December	92	122	117
November	96	141	129
Oktober	77	108	98
1:sta kvartalet 1913:			
Mars	83	119	110
Februari	84	151	133
Januari	97	170	153

Arbetsmarknadens läge under första kvartalet 1914 kan, frånsett den avmattning i näringslivet, som alltid medföljer lågsäsongen under vintern, fortfarande betecknas såsom synnerligen tillfredsställande, med ungefär lika god arbetstillgång som motsvarande kvartal föregående år.

Den goda ställningen framträder med särskild tydlighet i den statistiska sammanställningen å sid. 374, enligt vilken av de av rapporteringen berörda 253 324 arbetarna icke mindre än 71 % voro anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom mera än medelgod, under det att endast 8 % tillhörde företag med mindre än medelgod arbetstillgång. För första kvartalet år 1913 uppgingo motsvarande procenttal till 71 och 6.

Läget på arbetsmarknaden var sålunda på det hela taget lika gynnsamt som under första kvartalet föregående år, och fortfarande kan man, dock med undantag för bl. a. malmförädlingsindustrien, icke häri spåra något avgörande tecken på försämrade konjunkturer.

Näringsgrenar.	Hela antalet.		Tillgång å arbete							
			Mycket god.		God.		Medelgod.		Mindre god.	
	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.
Gruvdrift	57	14 150	7	2 583	38	10 067	8	1 206	4	294
Annan brytn.- o. upptagn.-industri	16	272	1	10	5	87	4	102	5	52
Närings- o. njutningsämnesindustri:										
Kvarnindustri	25	1 184	—	—	7	344	13	717	4	115
Bageriyrket	37	1 374	2	44	17	583	15	662	3	85
Choklad- och karamelltillverkning	16	1 752	1	57	9	1 410	6	285	—	—
Sockerindustri	25	3 217	1	269	6	884	10	1 459	8	605
Bryggeriindustri	64	3 141	—	—	33	1 780	25	1 217	5	79
Tobaksindustri	26	4 904	1	32	20	4 732	3	103	2	37
Annan närings- o. njutn.-ämn.-ind.	38	1 332	1	3	27	1 084	6	153	4	92
Textilindustri:										
Bomullsindustri	34	10 670	7	1 827	22	6 112	3	1 865	2	866
Ylleindustri	47	7 103	7	793	16	931	16	4 121	7	1 163
Jute- och linneindustri	8	2 412	4	1 268	3	993	1	151	—	—
Annan textilindustri	27	1 514	9	431	10	628	7	418	1	37
Beklädnadsindustri:										
Skrädderi- och sömnadsyrket	47	5 769	7	814	19	4 189	9	624	11	124
Trikåfabrikation	18	2 221	3	380	10	1 207	5	634	—	—
Skoindustri	42	6 195	5	531	31	5 459	5	180	—	—
Annan beklädnadsindustri	52	3 321	13	721	34	2 379	5	221	—	—
Läder-, hår- o. gummivaruindustri	40	3 248	5	271	16	1 857	13	818	3	132
Trävaruindustri:										
Sågverk och brädgårdar	232	22 138	12	537	95	8 560	87	7 582	28	5 028
Snickerier och annan träförädling	159	7 659	12	494	67	3 878	61	2 369	13	743
Korkfabrikation	4	335	—	—	3	284	1	51	—	—
Trämasse- och pappersindustri:										
Trämassefabriker	78	10 156	1	200	43	5 244	28	3 747	5	942
Pappersbruk	36	8 495	4	157	20	6 019	10	1 855	2	464
Bokbinderiyrket	32	2 140	4	197	16	1 164	11	752	1	27
Tapetfabrikation	3	147	1	68	1	38	1	41	—	—
Grafisk industri	105	6 484	25	1 640	58	3 095	16	1 497	6	252
Malmförädlingsindustri	78	19 755	6	2 690	48	13 074	19	2 349	4	1 512
Metallindustri:										
Järn- och stålvarufabr. samt gjuterier	89	13 451	15	1 743	44	9 407	21	1 972	9	329
Bleck- och plåtslageriyrket	18	2 570	3	322	9	2 040	4	171	—	—
Annan metallindustri	42	4 820	4	411	21	3 339	15	1 009	2	61
Maskin- o. skeppsbyggnadsindustri:										
Mekanisk verkstadsindustri	177	22 972	35	4 869	87	13 482	45	3 271	6	1 156
Skeppsvarv	24	6 012	10	2 721	11	1 980	2	1 293	1	18
Elektromekanisk industri	15	5 972	2	797	7	4 634	6	541	—	—
Annan maskinindustri	14	580	2	131	9	281	3	168	—	—
Jord- och stenindustri:										
Stenhuggeribranschen	54	10 561	11	1 969	27	6 749	11	1 466	4	333
Kakel- och lerkärlsindustri	21	2 743	—	—	4	1 141	7	1 364	6	192
Tegelindustri	63	1 234	2	45	20	443	21	528	8	87
Glasindustri	25	2 958	3	267	11	1 568	10	1 070	1	53
Annan jord- och stenindustri	36	3 199	2	262	15	1 617	9	849	5	372
Kemisk-teknisk industri:										
Ljus-, tvål- och parfymfabriker	16	923	1	32	7	572	8	319	—	—
Tändsticksindustri	17	6 964	10	5 803	4	584	3	577	—	—
Annan kemisk-teknisk industri	33	2 869	2	135	16	2 049	11	367	4	318
Byggnadsindustri:										
Husbyggnadsindustri	31	2 228	1	16	11	1 686	10	338	4	115
Målning och glasmästeriörelse	21	270	1	40	1	42	4	81	2	74
Annan byggnadsindustri	17	988	2	141	5	336	8	434	2	77
Transportarbete	27	2 134	—	—	13	1 367	6	423	4	152
Handel och varulager	30	861	—	—	21	612	6	126	3	123
Kommunala arbeten	21	4 454	2	1 462	8	1 328	9	293	2	1 371
Statens arbeten	16	3 473	5	2 108	8	711	2	405	1	249
Summa 1:sta kv. 1914	**2 153**	**253 324**	**252**	**39 291**	**1 033**	**142 050**	**609**	**52 244**	**182**	**17 729**
» 4:de » 1913	2 121	257 916	280	43 355	1 081	147 236	552	54 239	151	10 887
» 3:dje » »	2 295	273 375	357	53 968	1 259	153 819	519	52 093	127	12 368
» 2:dra » »	2 167	266 560	345	55 082	1 163	150 056	538	52 363	99	7 961
» 1:sta » »	2 113	250 336	273	50 212	996	128 715	612	56 353	176	11 977
» 4:de » 1912	1 272	200 918	169	39 008	637	108 804	338	41 671	98	9 840
» 3:dje » »	1 305	203 578	224	43 620	656	104 327	344	45 195	65	8 934
» 2:dra » »	1 282	202 407	179	35 840	658	105 687	357	51 560	71	7 018

Dålig.		Arbetstillgången i jämförelse med samma kvartal föregående år.						Tillgång på arbetskraft.					
		Bättre.		Oförändrad.		Sämre.		Brist.		Normal tillgång.		Överflöd.	
A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.
—	—	7	3 638	48	10 389	2	123	8	1 413	47	12 641	2	96
1	21	2	30	13	237	1	5	—	—	14	246	2	26
1	8	1	95	23	1 082	1	7	—	—	20	823	5	361
—	—	9	296	21	812	7	266	—	—	30	1 191	7	183
—	—	3	486	12	1 190	1	76	2	267	10	1 019	4	466
—	—	1	269	21	2 618	3	330	—	—	18	2 274	7	943
1	65	7	676	51	2 216	6	249	1	18	53	2 598	10	525
—	—	5	530	20	4 316	1	58	6	257	19	4 268	1	379
—	—	4	242	32	1 041	2	49	—	—	35	1 250	3	82
—	—	7	1 432	24	8 219	3	1 019	9	3 001	24	7 095	1	574
1	95	8	781	29	3 382	10	2 940	5	988	38	5 809	4	306
—	—	3	677	5	1 735	—	—	5	1 709	3	703	—	—
—	—	7	279	17	943	3	292	2	127	24	1 247	1	140
1	18	5	642	38	4 396	4	731	4	278	42	5 236	1	255
—	—	3	508	12	1 404	3	309	2	106	15	2 051	1	64
1	25	11	1 247	29	4 654	2	294	2	547	39	5 583	1	65
—	—	9	656	43	2 665	—	—	8	292	44	3 029	—	—
3	170	6	713	23	1 719	11	816	2	449	34	2 343	4	456
10	431	23	1 509	184	18 005	25	2 624	5	259	191	16 863	36	5 016
6	175	33	1 812	98	4 994	28	853	8	394	126	6 561	25	704
—	—	—	—	4	335	—	—	—	—	4	335	—	—
1	23	10	1 825	64	7 888	4	443	1	113	63	7 457	14	2 586
—	—	4	726	29	7 130	3	639	1	32	31	7 455	4	1 008
—	—	7	538	23	1 543	2	59	—	—	31	2 113	1	27
—	—	—	—	3	147	—	—	—	—	3	147	—	—
—	—	38	2 298	58	3 768	9	418	2	111	94	5 972	9	401
1	130	4	391	62	15 023	12	4 341	—	—	74	18 208	4	1 552
—	—	17	1 251	59	9 309	13	2 891	4	549	84	12 882	1	20
2	37	7	997	9	1 478	2	95	1	34	12	2 425	5	111
—	—	10	1 277	25	2 717	7	826	3	110	37	3 475	2	1 235
4	194	43	7 453	114	13 622	20	1 897	20	5 384	152	17 254	5	334
—	—	6	2 440	18	3 572	—	—	14	4 251	10	1 761	—	—
—	—	4	981	9	3 359	2	1 632	1	433	13	5 499	1	40
—	—	4	137	9	376	1	67	3	147	10	401	1	32
1	44	12	1 574	35	6 334	7	2 653	8	1 156	41	9 264	5	141
4	46	1	10	13	2 594	7	139	2	1 167	11	1 349	8	227
12	131	5	195	44	875	14	164	3	17	52	1 100	8	117
—	—	4	369	20	2 536	1	53	3	244	21	2 612	1	102
5	99	5	326	21	2 573	10	300	3	92	25	2 638	8	469
—	—	1	35	14	843	1	45	—	—	14	842	2	81
—	—	8	4 904	9	2 060	—	—	3	1 456	13	5 021	1	487
—	—	3	529	27	2 106	3	234	1	204	26	2 151	6	514
5	73	6	257	16	1 838	9	133	—	—	22	2 010	9	218
13	33	2	82	6	129	13	59	1	36	1	42	19	192
—	—	5	325	12	663	—	—	2	133	13	783	2	72
4	192	1	90	16	1 527	10	517	—	—	19	1 665	8	469
—	—	3	91	23	565	4	205	1	13	26	745	3	103
—	—	2	1 357	18	1 733	1	1 364	—	—	18	4 089	3	365
—	—	3	1 286	11	1 729	2	458	1	112	13	2 856	2	505
77	**2 010**	**369**	**48 282**	**1 514**	**174 389**	**270**	**30 673**	**147**	**25 899**	**1 759**	**205 876**	**247**	**22 049**
57	2 199	386	58 162	1 499	172 968	236	26 786	102	21 112	1 828	219 502	191	17 302
33	1 127	502	58 949	1 582	188 437	211	25 989	277	45 258	1 897	214 557	121	13 560
22	1 098	479	71 782	1 534	179 596	154	15 182	211	34 181	1 817	219 415	139	12 964
56	3 079	417	66 531	1 503	167 721	193	16 084	120	21 097	1 742	202 349	251	26 890
30	1 595	332	68 615	827	122 688	113	9 615	62	14 792	1 029	162 520	181	23 606
16	1 502	409	76 831	793	116 107	103	10 640	136	28 029	1 055	157 434	114	18 115
17	2 302	361	65 888	819	123 803	102	12 716	86	21 097	1 042	158 549	154	22 761

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna.

Den 1 januari, 1 februari och 1 mars 1914.

I slutet av december månad utsändes, i likhet med vad förut varit fallet, frågeformulär direkt till samtliga fackföreningar inom 32 fackförbund. Svenska metallindustriarbetareförbundet, vilket redan tidigare, i samband med sin understödskassa för arbetslösa medlemmar, upprättat regelbunden månadsrapportering över arbetslösheten från sina avdelningar, överlämnar fortfarande beredvilligt dessa uppgifter till Socialstyrelsen för vidare bearbetning, varför formulär icke tillställas avdelningar, tillhörande detta förbund. De fackförbund, som icke deltaga i denna rapportering, äro *dels* Svenska järnvägs-, Svenska lokomotivmanna- och Svenska postmannaförbunden samt Telegraf- och rikstelefonarbetareförbundet på grund därav, att förevarande undersökning avser att utröna arbetslösheten bland huvudsakligen industriens och hantverkets arbetare, *dels* Svenska arbetareförbundet, Svenska skrädderitillskärareförbundet, Sjömans- och eldareförbundet, Frisörbiträdesförbundet samt Byggnadsträarbetareförbundet, vilka förbunds samtliga avdelningar av olika skäl icke besvara Styrelsens formulär.

Resultaten av rapporteringen om antalet arbetslösa inom fackföreningarna vid ovanstående tidpunkter föreligga i här meddelade tabeller, som utgöra en sammanfattning av de bearbetade frågeformulärens uppgifter. Vidstående tabell å sid. 381 är ett sammandrag av huvudtabellerna.

Antalet medlemmar i de rapporterande fackföreningarna den 1 januari, 1 februari och 1 mars 1914 utgjorde resp. 60 535, 61 468 och 58 354. Av medlemmarna voro vid samma tidpunkter *arbetslösa* resp. 4 556, 6 401 och 4 401 eller resp. 7·5, 10·4 och 7·5 % av samtliga redovisade. Arbetslöshetsfrekvensen var vid de tre närmast föregående månadsskiftena resp. 2·2, 2·6 och 4·4 %. I jämförelse med föregående år, då arbetslöshetsfrekvensen den 1 januari, 1 februari och 1 mars utgjorde resp. 8·4, 8·9 och 7·1 %, har arbetslösheten inom fackföreningarna sålunda varit omkring 1 % mindre under januari månad men högre under februari och mars månader.

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 1 januari, 1 februari och 1 mars 1914.

Fackförbund.	Januari.			Februari.			Mars.		
	Antal redovisade medlemmar.[1]	Därav arbetslösa.		Antal redovisade medlemmar.[1]	Därav arbetslösa.		Antal redovisade medlemmar.[1]	Därav arbetslösa.	
		Antal.	%.		Antal.	%.		Antal.	%.
Sv. bageri- och konditoriarbetareförbundet	657	67	10·2	880	78	8·9	945	99	10·5
» bleck- och plåtslagare »	1 400	143	10·2	1 405	237	16·9	1 414	232	16·4
» bokbindare »	392	15	3·8	556	13	2·3	421	13	3·1
» bryggeriarbetare »	1 392	12	0·9	967	8	0·8	910	11	1·2
De förenade förbunden	990	25	2·5	1 164	37	3·2	1 004	25	2·5
Sv. gjutare förbundet	1 885	29	1·5	2 202	74	3·4	1 992	48	2·4
» grov- och fabriksarbetare »	6 170	1 441	23·4	7 022	1 932	27·5	6 247	662	10·6
» gruvarbetare »	985	4	0·4	1 081	6	0·6	751	2	0·3
» handskarbetare »	—	—	—	152	—	—	155	—	—
» hattarbetare »	175	3	1·7	131	—	—	131	—	—
» kakelugnsmakare »	172	21	12·2	168	18	10·7	142	5	3·5
» kommunalarbetare »	199	7	3·5	939	64	6·8	551	32	5·8
Intern. litografiska »	239	8	3·3	245	5	2·0	234	6	2·6
Sv. metallindustriarbetare »	21 029	516	2·5	20 005	587	2·9	21 442	734	3·4
Därav:									
Järnbruksarbetare	3 289	29	0·9	2 021	25	1.2	2 849	8	0·3
Mek. verkstadsarbetare	17 740	487	2·7	17 984	562	3·1	18 593	726	3·9
Sv. murare förbundet	1 675	219	13·1	1 260	749	59·4	1 269	665	52·4
» måleriarbetare »	2 929	780	26·6	3 120	950	30·4	3 066	876	28·6
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	502	26	5·2	633	88	13·9	641	38	5·9
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	1 529	153	10·0	2 349	55	2·3	2 324	31	1·3
» skrädderiarbetare »	732	6	0·8	848	44	5·2	760	36	4·6
» stenindustriarbetare »	3 123	227	7·3	3 229	315	9·8	2 712	16	0·6
» sågverksindustriarbetare »	3 002	425	14·2	3 164	347	11·0	3 145	317	10·1
Intern. tobaksarbetare »	2 310	23	1·0	2 153	25	1·2	2 131	24	1·1
Sv. transportarbetare »	570	39	6·8	627	148	23.6	626	83	13·3
» träarbetare »	5 228	297	5·7	4 255	496	11·7	2 753	345	12·5
» tunnbinderiarbetare »	9	—	—	23	—	—	18	—	—
» varuutkörare- och handelsarbetare »	753	—	—	756	1	0·1	764	3	0·4
» textilarbetare »	705	19	2·7	725	48	6·6	496	47	9·5
» typograf »	695	12	1·7	575	12	2·1	549	13	2·4
» lantarbetare »	161	—	—	58	—	—	32	—	—
» elektriska arbetare »	488	4	0·8	397	20	5·0	358	23	6·4
» slakteri- och charkuteriarbetare »	374	11	2·9	319	13	4·1	285	8	2·8
» stuckatör »	65	24	36·9	65	31	47·7	66	7	10·6
Summa	80 535	4 556	7·5	61 468	6 401	10·4	58 354	4 401	7·5

[1] Till följd av det skydd, som dessa uppgifter åtnjuta enligt 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, kan här icke meddelas, i vad mån dessa siffror avse hela antalet medlemmar inom ett fackförbund. På grundval av ovanstående siffror kunna alltså inga slutsatser dragas beträffande fackförbundens verkliga medlemsantal eller rörande förändringar i detta hänseende.

Antalet arbetslösa inom arbetar-

Fackförbund.	Antal redovisade avdelningar.[1]	Antal redovisade medlemmar.			
		Män.		Kvinnor.	Tillsammans.
		Helt betalande.	Halvt betalande.		
Sv. bageri- och konditoriarbetareförbundet	11	631	18	8	**657**
» bleck- och plåtslagare »	43	1 123	277	—	**1 400**
» bokbindare »	5	213	29	150	**392**
» bryggeriarbetare »	24	959	24	409	**1 392**
De förenade förbunden	25	888	66	36	**990**
Sv. gjutare förbundet	60	1 659	210	16	**1 885**
» grov- och fabriksarbetare »	101	5 621	315	234	**6 170**
» gruvarbetare »	12	985	—	—	**985**
» hattarbetare »	5	149	11	15	**175**
» kakelugnsmakare »	9	156	16	—	**172**
» kommunalarbetare »	4	194	5	—	**199**
Intern. litografiska »	10	219	20	—	**239**
Sv. metallindustriarbetare »	52	—	—	—	**21 029**
Därav: Järnbruksarbetare	14	—	—	—	**3 289**
Mek. verkstadsarbetare	38	—	—	—	**17 740**
Sv. murare förbundet	29	1 644	31	—	**1 675**
» måleriarbetare »	14	2 839	89	1	**2 929**
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	22	388	61	53	**502**
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	17	1 099	148	282	**1 529**
» skrädderiarbetare »	23	602	23	107	**732**
» stenindustriarbetare »	67	2 728	395	—	**3 123**
» sågverksindustriarbetare »	42	2 635	361	6	**3 002**
Intern. tobaksarbetare »	15	594	19	1 697	**2 310**
Sv. transportarbetare »	8	533	37	—	**570**
» träarbetare »	92	4 990	229	9	**5 228**
tunnbinderiarbetare »	1	9	—	—	**9**
» varuutkörare- och handelsarbetare »	20	555	138	60	**753**
» textilarbetare »	15	487	29	189	**705**
» typograf »	21	451	216	28	**695**
» lantarbetare »	7	146	15	—	**161**
» elektriska arbetare »	9	402	86	—	**488**
» slakteri- och charkuteriarbetare »	9	294	47	33	**374**
» stuckatör »	2	63	2	—	**65**
Summa	774	[2] —	[2] —	[2] —	**60 535**

[1] Jfr noten å sid. 381.
[2] På den grund att hithörande uppgifter icke kunnat erhållas från samtliga organisationer, hava

organisationerna den 1 januari 1914.

Arbetslösa.					Därav arbetslösa till följd av		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar under december 1913.			
Män.		Kvinnor.	Tillsammans.		arbetsbrist.	tillfälliga orsaker.	sjukdom.	arbetskonflikt.	värnplikt.	andra orsaker.	Tillsammans.	Antal redovisade			Hela antalet arbetslöshetsdagar.
Helt betalande.	Halvt betalande.		Antal.	%								avdelningar.	medlemmar.	arbetslösa.	
66	1	—	67	10·2	67	—	8	—	5	—	13	7	300	37	669
128	15	—	143	10·2	143	—	39	—	13	—	52	16	306	34	543
10	—	5	15	3·8	15	—	27	—	3	1	31	2	314	12	276
4	—	8	12	0·9	12	—	53	—	—	1	54	1	39	1	25
24	1	—	25	2·5	8	17	17	—	4	2	23	3	220	8	118
29	—	—	29	1·5	27	2	85	—	15	1	101	5	160	24	145
1 368	72	1	1 441	23·4	783	658	135	41	29	282	487	15	764	324	4 134
4	—	—	4	0·4	4	—	52	27	3	5	87	1	276	2	58
3	—	—	3	1·7	1	2	4	—	2	—	6	1	66	1	31
19	2	—	21	12·2	21	—	1	—	—	—	1	2	46	10	94
7	—	—	7	3·5	7	—	5	—	—	32	37	1	88	7	159
6	2	—	8	3·3	8	—	8	—	1	—	9	4	183	4	241
—	—	—	516	2·5	516	—	—	—	—	—	—	11	1 342	27	741
—	—	—	29	0·9	29	—	—	—	—	—	—	1	192	2	33
—	—	—	487	2·7	487	—	—	—	—	—	—	10	1 150	25	708
201	18	—	219	13·1	215	4	26	11	7	16	60	9	824	119	1 708
770	10	—	780	26·6	730	50	15	—	23	—	38	3	96	51	1 042
25	1	—	26	5·2	26	—	4	—	—	—	4	3	28	8	81
86	19	48	153	10·0	6	147	31	—	9	7	47	1	120	1	31
2	—	4	6	0·8	6	—	8	—	1	—	9	1	203	4	54
219	8	—	227	7·3	142	85	121	69	36	208	434	7	175	121	1 532
196	224	5	425	14·2	78	347	52	—	18	6	76	7	529	278	4 680
13	—	10	23	1·0	23	—	49	—	—	1	50	3	599	15	395
39	—	—	39	6·8	39	—	15	—	3	—	18	—	—	—	—
293	4	—	297	5·7	270	27	151	53	25	73	302	17	820	141	2 461
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—
2	—	17	19	2·7	2	17	23	—	3	—	26	1	16	1	31
8	3	1	12	1·7	12	—	14	—	6	5	25	6	212	8	216
—	—	—	—	—	—	—	4	3	2	—	9	—	—	—	—
1	3	—	4	0·8	4	—	4	—	1	1	6	2	204	3	83
9	2	—	11	2·9	11	—	8	1	2	2	13	1	17	8	248
24	—	—	24	36·9	24	—	1	—	—	38	39	—	—	—	—
[1] —	[1] —	[1] —	4 556	7·5	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	130	7 947	1 249	19 791

[1] slutsummor icke nedräknats.

Antalet arbetslösa inom arbetar-

Fackförbund.	Antal redovisade avdelningar.[1]	Antal redovisade medlemmar.			
		Män.		Kvinnor.	Tillsammans.
		Helt betalande.	Halvt betalande.		
Sv. bageri- och konditoriarbetareförbundet	14	831	26	23	880
» bleck- och plåtslagare »	42	1 129	276	—	1 405
» bokbindare »	5	273	48	235	556
» bryggeriarbetare »	16	805	24	138	967
De förenade förbunden	30	1 054	66	44	1 164
Sv. gjutare förbundet	73	1 968	228	6	2 202
» grov- och fabriksarbetare »	111	6 383	354	285	7 022
» gruvarbetare »	13	1 081	—	—	1 081
» handskarbetare »	6	99	—	53	152
» hattarbetare »	4	114	2	15	131
» kakelugnsmakare »	8	153	15	—	168
» kommunalarbetare »	19	930	9	—	939
Intern. litografiska »	10	221	24	—	245
Sv. metallindustriarbetare »	46	—	—	—	20 005
Därav: Järnbruksarbetare	10	—	—	—	2 021
Mek. verkstadsarbetare	36	—	—	—	17 984
Sv. murare förbundet	30	1 238	22	—	1 260
» måleriarbetare »	20	3 032	87	1	3 120
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	23	514	67	52	633
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	23	1 713	175	461	2 349
» skrädderiarbetare »	30	685	49	109	843
» stenindustriarbetare »	68	2 794	435	—	3 229
» sågverksindustriarbetare »	40	2 960	176	28	3 164
Intern. tobaksarbetare »	14	526	29	1 598	2 153
Sv. transportarbetare »	11	585	42	—	627
» träarbetare »	82	4 065	187	3	4 255
» tunnbinderiarbetare »	3	23	—	—	23
» varuutkörare- och handelsarbetare »	20	559	36	161	756
» textilarbetare »	11	547	15	163	725
» typograf »	15	382	167	26	575
» lantarbetare »	2	57	1	—	58
» elektriska arbetare »	11	354	43	—	397
» slakteri- och charkuteriarbetare »	8	248	41	30	319
» stuckatör »	2	63	2	—	65
Summa	810	[2] —	[2] —	[2] —	61 468

[1] Jfr noten å sid. 381.
[2] På den grund att hithörande uppgifter icke kunnat erhållas från samtliga organisationer, hava

organisationerna den 1 februari 1914.

Arbetslösa.					Därav arbetslösa till följd av		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar under januari 1914.			
Män.		Kvinnor.	Tillsammans.		arbetsbrist.	tillfälliga orsaker.	sjukdom.	arbetskonflikt.	värnplikt.	andra orsaker.	Tillsammans.	Antal redovisade			Hela antalet arbetslöshetsdagar.
Helt betalande.	Halvt betalande.		Antal.	%								avdelningar.	medlemmar.	arbetslösa.	
78	—	—	78	8·9	75	3	8	—	7	—	15	9	506	51	1 113
212	25	—	237	16·9	237	—	31	—	19	1	51	29	1 213	231	5 165
8	2	3	13	2·3	13	—	44	—	17	—	61	2	324	13	299
3	—	5	8	0·8	8	—	29	—	—	1	30	—	—	—	—
37	—	—	37	3·2	19	18	19	5	7	13	44	9	318	25	325
69	5	—	74	3·4	55	19	91	—	17	8	116	13	456	59	804
1 754	34	144	1 932	27·5	1 010	922	140	1 996	25	1	2 162	40	2 071	900	14 353
6	—	—	6	0·6	6	—	46	—	7	3	56	2	319	3	72
—	—	—	—	—	—	—	—	126	—	—	126	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	2	—	1	—	3	—	—	—	—
14	4	—	18	10·7	18	—	3	—	—	—	3	4	61	17	483
64	—	—	64	6·8	23	41	26	—	—	—	26	6	300	55	593
5	—	—	5	2·0	5	—	9	—	—	—	9	2	71	4	61
—	—	—	587	2·9	587	—	—	—	—	—	—	4	454	10	310
—	—	—	25	1·2	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	562	3·1	562	—	—	—	—	—	—	4	454	10	310
737	12	—	749	59·4	743	6	19	—	4	—	23	18	545	322	6 759
936	14	—	950	30·4	890	60	17	—	26	—	43	12	2 891	869	25 524
74	8	6	88	13·9	88	—	12	—	2	—	14	14	540	83	1 779
47	3	5	55	2·3	29	26	44	—	10	4	58	7	922	52	688
37	1	6	44	5·2	35	9	15	—	3	2	20	9	367	25	416
305	10	—	315	9·8	85	230	136	51	17	104	308	10	552	153	1 780
327	20	—	347	11·0	135	212	47	107	19	5	178	7	375	186	4 064
6	—	19	25	1·2	15	10	55	—	—	1	56	2	149	22	398
125	23	—	148	23·6	58	90	14	—	4	6	24	6	271	148	2 216
478	18	—	496	11·7	450	46	140	29	24	1	194	34	1 748	385	7 862
—	—	—	—	—	—	—	—	20	—	—	20	—	—	—	—
1	—	—	1	0·1	1	—	8	—	3	—	11	1	9	1	31
4	3	41	48	6·6	32	16	23	—	3	—	26	2	45	30	155
7	3	2	12	2·1	12	—	12	—	5	5	22	6	207	8	201
—	—	—	—	—	—	—	3	3	1	—	7	—	—	—	—
11	9	—	20	5·0	20	—	5	—	4	3	12	4	96	14	303
10	2	1	13	4·1	13	—	8	—	1	—	9	3	63	8	159
31	—	—	31	47·7	31	—	2	—	—	—	2	2	65	31	431
[1] —	[1] —	[1] —	6 401	10·4	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	257	14 938	3 705	76 344

[1] slutsummor icke nedräknats.

Antalet arbetslösa inom arbetar-

Fackförbund.	Antal redovisade avdelningar.[1]	Antal redovisade medlemmar.			
		Män.		Kvinnor.	Tillsammans.
		Helt betalande.	Halvt betalande.		
Sv. bageri- och konditoriarbetareförbundet	15	893	37	15	945
» bleck- och plåtslagare »	43	1 132	282	—	1 414
» bokbindare »	4	214	38	169	421
» bryggeriarbetare »	14	767	22	121	910
De förenade förbunden	26	902	65	37	1 004
Sv. gjutare förbundet	66	1 789	197	6	1 992
» grov- och fabriksarbetare »	90	5 786	246	215	6 247
» gruvarbetare »	9	751	—	—	751
» handskarbetare »	6	110	—	45	155
» hattarbetare »	4	114	2	15	131
» kakelugnsmakare »	6	131	11	—	142
» kommunalarbetare »	18	539	12	—	551
Intern. litografiska »	10	215	19	—	234
Sv. metallindustriarbetare »	48	—	—	—	21 442
Därav: Järnbruksarbetare	12	—	—	—	2 849
Mek. verkstadsarbetare	36	—	—	—	18 593
Sv. murare förbundet	30	1 257	12	—	1 269
» måleriarbetare »	18	2 979	86	1	3 066
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	27	520	68	53	641
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	23	1 663	170	491	2 324
» skrädderiarbetare »	27	628	49	103	780
» stenindustriarbetare »	57	2 369	343	—	2 712
» sågverksindustriarbetare »	39	2 945	172	28	3 145
Intern. tobaksarbetare »	13	517	28	1 586	2 131
Sv. transportarbetare »	10	581	45	—	626
» träarbetare »	69	2 568	182	3	2 753
» tunnbinderiarbetare »	2	18	—	—	18
» varuutkörare- och handelsarbetare »	20	566	22	176	764
» textilarbetare »	10	373	11	112	496
» typograf »	11	358	166	25	549
» lantarbetare »	1	31	1	—	32
» elektriska arbetare »	10	318	40	—	358
» slakteri- och charkuteriarbetare »	5	212	38	35	285
» stuckatör »	2	64	2	—	66
Summa	733	[2] —	[2] —	[2] —	58 354

[1] Jfr noten å sid. 381.

[2] På den grund att hithörande uppgifter icke kunnat erhållas från samtliga organisationer, hava

organisationerna den 1 mars 1914.

Arbetslösa.					Därav arbetslösa till följd av		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar under februari 1914.			
Män.			Tillsammans.									Antal redovisade			Hela antalet arbetslöshetsdagar.
Helt betalande.	Halvt betalande.	Kvinnor.	Antal.	%.	arbetsbrist.	tillfälliga orsaker.	sjukdom.	arbetskonflikt.	värnplikt.	andra orsaker.	Tillsammans.	avdelningar.	medlemmar.	arbetslösa.	
96	1	2	99	10·5	97	2	8	—	7	1	16	10	736	91	1 741
208	24	—	232	16·4	232	—	35	—	20	—	55	24	1 139	220	4 853
6	—	7	13	3·1	13	—	15	—	5	—	20	2	337	13	300
5	—	6	11	1·2	11	—	31	—	—	—	31	2	147	8	192
25	—	—	25	2·5	22	3	30	4	5	9	48	6	319	13	198
47	1	—	48	2·4	44	4	106	2	15	4	127	8	326	36	476
651	10	1	662	10·6	591	71	135	1 726	23	11	1 895	37	3 001	564	10 561
2	—	—	2	0·3	2	—	42	—	3	2	47	1	279	1	28
—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	4	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	4	—	1	—	5	—	—	—	—
4	1	—	5	3·5	5	—	7	—	—	—	7	3	52	9	240
32	—	—	32	5·8	29	3	18	3	1	—	22	7	299	32	478
5	1	—	6	2·6	6	—	5	—	1	—	6	3	173	6	182
—	—	—	734	3·4	734	—	—	—	—	—	—	2	95	6	171
—	—	—	8	0·3	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	726	3·9	726	—	—	—	—	—	—	2	95	6	171
663	2	—	665	52·4	659	6	21	—	4	—	25	20	738	369	8 376
865	11	—	876	28·6	876	—	19	—	30	—	49	11	2 855	806	21 939
38	—	—	38	5·9	37	1	12	—	4	2	18	12	395	36	678
30	—	1	31	1·3	31	—	54	—	10	—	64	8	859	22	498
26	—	10	36	4·6	34	2	10	—	3	1	14	10	439	29	513
16	—	—	16	0·6	11	5	119	38	27	27	211	3	68	14	302
295	22	—	317	10·1	181	136	39	127	21	4	191	12	1 105	301	6 288
7	—	17	24	1·1	24	—	77	—	—	1	78	4	750	17	506
83	—	—	83	13·3	53	30	13	—	4	—	17	4	247	83	2 108
332	13	—	345	12·5	325	20	89	18	17	4	128	30	1 244	287	5 993
—	—	—	—	—	—	—	—	15	—	—	15	—	—	—	—
3	—	—	3	0·4	3	—	7	—	15	—	22	2	243	2	37
8	—	39	47	9·5	8	39	14	—	1	—	15	4	154	46	126
10	3	—	13	2·4	13	—	9	—	9	5	23	7	388	11	297
—	—	—	—	—	—	—	1	3	—	—	4	—	—	—	—
15	8	—	23	6·4	23	—	4	—	5	2	11	5	160	16	338
6	2	—	8	2·8	8	—	4	—	2	—	6	2	226	7	196
7	—	—	7	10·6	7	—	3	—	—	—	3	2	66	7	187
[2] —	[2] —	[2] —	4 401	7·5	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	[2] —	241	16 840	3 052	67 742

[2] slutsummor icke nedräknats.

Undersökning rörande vissa hygieniska förhållanden inom cellulosaindustrien i Sverige.[1]

I. Större fabriker.

Inledning. Under början av år 1913 hade, genom en del sammanstötande omständigheter, uppmärksamheten blivit fäst vid de hygieniska och därmed sammanhängande förhållanden inom cellulosaindustrien. Sålunda hade till Socialstyrelsen inkommit en offentligen framställd anmälan rörande vissa förhållanden vid en av södra Sveriges sulfitcellulosafabriker, vidare hade yrkesinspektören i nionde distriktet hos Styrelsen hemställt om en sakkunnig utredning med anledning av de olycksfall och den ohälsa, som arbetarna inom en sulfatcellulosafabrik i norra Sverige ansåges vara utsatta för, och slutligen hade intresset för en enhetlig lagstiftning inom de nordiska länderna berörande denna industri blivit allt mera aktuellt.

Särskilt av yrkesinspektörens i nionde distriktet skrivelse framgick, att en mera omfattande undersökning vore av behovet påkallad dels för konstaterande av, huruvida de olägenheter, som i yrkesinspektörens skrivelse omförmäldes, förekomme i någon större utsträckning, dels för utrönande av, vilka åtgärder under för handen varande förhållanden lämpligen vore att vidtaga.

Vid undersökningens planläggning beslöts, att densamma skulle utsträckas till att omfatta ett visst antal fabriker, som kunde anses representativa för de olika metoder och byggnadssätt, som kommit till användning inom landet. Den borde vidare utföras på ett sådant sätt, att den ej endast lämnade en bild av den tekniskt-hygieniska ställning dessa fabriker intoge, utan även klarlade den arbetstid och skiftindelning, som användes inom fabrikernas olika avdelningar. Med avseende på sättet för uppgifternas inhämtande bestämde man sig för, att detta skulle ske genom direkt å respektive platser gjorda iakttagelser, varigenom de primäruppgifter, på vilka sedermera en statistik i ämnet komme att byggas, bleve grundade på en enhetlig uppfattning och sålunda i görligaste mån fullt jämförbara med varandra. Den statistiska utredningen syntes härigenom skola avsevärt vinna i värde. Enär slutligen klagomål av olika slag framkommit från arbetarhåll inom ifrågavarande fabrikation, ansågs det även lämpligt och riktigt att, genom anordnande av möten med arbetare å för cellulosaindustrien mera representativa

[1] Föreliggande redogörelse grundar sig på resultaten av en undersökning, som på uppdrag av Socialstyrelsen verkställdes under sommaren 1913 av byråchefen i Styrelsen Th. Fürst, Styrelsens hygieniska expert doktor G. Koraen samt yrkesinspektören R. Wieselgren. Denna undersökning, som avsåg förhållandena vid de större cellulosafabrikerna, kommer att efterföljas dels av en liknande undersökning rörande ett antal mindre fabriker, dels av en detaljerad undersökning beträffande hälsotillståndet bland samtliga arbetare vid ett fåtal fabriker.

orter, bereda dem tillfälle att otvunget framlägga sin uppfattning angående de tekniskt-hygieniska förhållandena inom samma industri.

Undersökningens omfattning och utförande. Det antal fabriker, som besöktes, utgjorde 19, förlagda inom Norrland samt mellersta och södra Sverige.

Särskilda sammanträden med arbetarna höllos å fem platser, men därjämte lämnades arbetarna å envar av de undersökta fabrikerna tillfälle att vid besöket framföra sin mening rörande de förhållanden, som voro föremål för utredning. I regel hade arbetarna talrikt infunnit sig till de med dem utlysta sammanträdena, liksom intresset för framförande av deras uppfattning om de hygieniska förhållandena inom olika fabriksavdelningar visade sig mycket livligt.

Undersökningen inom fabrikerna var planerad att huvudsakligen omfatta endast de avdelningar, där särskild hälsofara ansågs föreligga. Vid sulfitfabrikerna föllo på grund härav följande avdelningar inom undersökningens ram, nämligen syreberedning, kokarehus, massabingar med silavdelning samt, på grund av de vid ovan berörda sammanträden med arbetarna framkomna klagomålen mot pappsalarna, även denna avdelning. Vid sulfatfabrikerna undersöktes sodaåtervinningsavdelningen, kokarehus med diffusöravdelning samt av nyss anförda skäl även pappsalarna.

För var och en av ovannämnda avdelningar antecknades antalet arbetare, fördelade å minderåriga och vuxna, arbetstiden såväl med som utan inräknande av raster, tiderna för det dagliga arbetets början och slut, det antal arbetare, som sysselsattes i skiftarbete, samt skiftens anordning.

Vad vidare beträffar de undersökta lokalernas hygieniska beskaffenhet, gjordes anteckningar med avseende å dagerförhållanden, utrymme, temperatur samt förefintligheten av damm och gaser. Därjämte inhämtades upplysning om befintligheten av måltidsrum, tillgång till dricksvatten samt plats för torkning och förvaring av kläder, ävensom huruvida yrkesinspektionens cirkulär eller andra anslag voro uppsatta till ledning för arbetarna i hygieniskt eller annat hänseende.

Slutligen uttogs ett antal arbetare, nämligen så gott som alla inom syreberedning, kokarehus och massabingar vid undersökningstillfället på skift tjänstgörande arbetare och dessutom en del arbetare från andra fabriksavdelningar, vilka underkastades läkarbesiktning, varvid bland annat antecknades den undersöktes allmänna utseende, befintligheten av sjukdom i hjärta eller lungor (tuberkulos, katarr och genomgången lunginflammation) samt äggvita i urinen.

Hela antalet sulfit- och sulfatcellulosafabriker i riket utgjorde enligt 1912 års industristatistik 84 med en årsproduktion av 631 517 ton torr och 356 333 ton våt massa eller, med reduktion till torr vikt, 809 683 ton.

Vid undersökningen besöktes, såsom förut nämnts, *19 fabriker*, därav 16 sulfit- och 3 sulfatcellulosafabriker. Antalet vid dessa fabriker anställda arbetare, inkl. verkstadsarbetare, uppgick till 2 276, och utgjorde tillverkningen per år sammanlagt 309 200 ton torr samt 20 000 ton våt massa eller, med reduktion till torr vikt, 319 200 ton.

Tab. A. De undersökta fabrikernas beskaffenhet.

Nedan angivna siffror utmärka *kvalitetsbeteckningar* enligt en poängskala från 1 till och med 10 (se sid. 4).

Undersökta fabriker.	Syreberedning.					Kokarehus.					Massabingar.					Pappsal.					Samtliga avdelningar.	
	Dagerförhållanden.	Utrymme.	Temperatur.	Damm och gaser.	Totalomdöme.	Dagerförhållanden.	Utrymme.	Temperatur.	Damm och gaser.	Totalomdöme.	Dagerförhållanden.	Utrymme.	Temperatur.	Damm och gaser.	Totalomdöme.	Dagerförhållanden.	Utrymme.	Temperatur.	Damm och gaser.	Totalomdöme.	Summa.	Medeltal.
Fabrik A .	9	8	4	5	26	8	8	8	6	30	4	3	4	3	14	8	8	6	7	29	99	6·18
» B .	7	8	8	3	26	9	9	8	5	31	4	4	4	3	15	9	9	8	7	33	105	6·56
» C .	9	9	9	8	35	10	9	8	5	32	4	4	5	4	17	9	9	7	8	33	117	7·31
» D .	9	9	8	5	31	9	9	8	6	32	9	10	7	9	35	10	10	8	9	37	135	8·44
» E .	9	10	9	8	36	9	7	5	8	29	9	9	8	5	31	8	5	7	8	28	124	7·75
» G .	9	9	8	9	35	8	9	5	5	27	5	8	5	6	24	8	5	7	8	28	114	7·12
» I .	10	10	8	9	37	9	9	8	5	31	8	7	8	5	28	7	9	8	8	32	128	8·00
» J .	9	9	8	5	31	8	9	7	5	29	5	5	6	6	22	7	8	8	8	31	113	7·06
» K .	7	8	5	5	25	9	8	8	7	32	9	5	8	6	28	8	9	8	8	33	118	7·37
» L .	8	8	7	6	29	6	9	8	6	29	5	8	8	8	29	8	9	8	8	33	120	7·50
» N .	9	9	9	8	35	9	8	6	8	31	8	5	3	4	20	8	5	4	8	25	111	6·94
» O .	10	10	7	9	36	9	9	9	9	36	10	10	10	10	40	9	9	8	8	34	146	9·13
» P .	4	3	5	4	16	5	5	9	4	23	7	9	9	7	32	7	8	8	8	31	102	6·37
» R .	9	9	9	8	35	8	8	7	8	31	9	10	10	10	39	5	7	8	8	28	133	8·31
» S .	8	8	7	5	28	7	5	4	5	21	4	5	7	5	21	5	7	8	8	28	98	6·12
Summa	**126**	**127**	**111**	**97**	**461**	**123**	**121**	**108**	**92**	**444**	**100**	**102**	**102**	**91**	**395**	**116**	**117**	**111**	**119**	**463**	—	—
Medeltal	8·40	8·46	7·40	6·47	30·73	8·20	8·06	7·20	6·13	29·59	6·66	6·80	6·80	6·06	26·32	7·73	7·80	7·40	7·93	30·86	—	7·34
Max./Min.	10/4	10/3	9/4	9/3	37/16	10/5	9/5	9/4	9/4	36/21	10/4	10/3	10/3	10/3	40/14	10/5	10/5	8/4	9/7	37/25	—	9·13/6·12
Medeltal för olika fabriksavdelningar . .	7·68				—	7·39				—	6·58				—	7·71				—	—	—

Vad beträffar de besökta fabrikernas *anläggningsår*, hade 7 fabriker tillkommit före år 1901 och 12 efter nämnda tidpunkt. Av de senast anlagda voro 5 uppförda år 1906, 3 år 1907, 1 år 1909 och 1 år 1911.

Arbetslokalernas beskaffenhet. Resultaten av de anteckningar, som vid undersökningen fördes angående arbetslokalernas beskaffenhet, hava här sammanförts i tab. A (sid. 3), där beträffande 15 av de undersökta sulfitcellulosafabrikerna arbetslokalernas beskaffenhet angives medelst poängsiffror, vilka tillkommit på följande sätt. Vid undersökningen åsattes de särskilda fabriksavdelningarna kvalitetsbeteckningar medelst en poängskala från 1 till och med 10; och användes denna poängbeteckning för bedömande såväl av fabrikslokalernas beskaffenhet i allmänhet som av vissa särskilda, i hygieniskt avseende mera viktiga faktorer, nämligen dagerförhållanden, utrymme, temperatur samt damm och gaser. De med poängsiffran 1 betecknade lokalerna stå lägst på skalan; de följande poängsiffrorna från 2 och uppåt angiva en gradvis skeende förbättring i förhållandena, varvid poängsiffran 5 torde få anses beteckna medelgoda förhållanden och slutsiffran 10 utmärker de lokaler, mot vilka ingen som helst anmärkning kunnat riktas. Med användande av denna synnerligen utförliga poängskala har det varit möjligt att låta även mycket fina skiftningar ifråga om lokalernas beskaffenhet komma till synes.

Poängsiffrorna för omförmälda sulfitcellulosafabriker äro uppställda på sådant sätt, att de dels giva möjlighet till jämförelse mellan en viss avdelning vid en fabrik och motsvarande avdelning vid en annan och dels utvisa, vilka avdelningar på det hela taget voro sämst anordnade, samt huru totalbeskaffenheten av de olika fabrikerna i genomsnitt ställde sig. Härvid bör anmärkas, att den sextonde undersökta sulfitfabriken ej medtagits i denna sammanställning, då vid densamma endast tillverkades våt massa, varigenom en jämförelse med de övriga fabrikerna skulle i viss mån förrycka bilden. Likaledes hava de tre sulfatfabrikerna här uteslutits. Slutligen är att observera, att resultatet beträffande pappsalarna så tillvida torde vara missvisande, att de angivna siffrorna uttrycka förhållandet vid ett besök under sommaren. En undersökning vintertiden skulle nämligen med all säkerhet hava lämnat ett avsevärt sämre resultat för denna avdelning.

Ett sammandrag av tab. A meddelas i efterföljande tab. B, utvisande de undersökta fabriksavdelningarnas *allmänna beskaffenhet.*

Såsom synes av tablån, var på det hela taget pappsalen den fabriksavdelning, som minst utgjorde föremål för anmärkningar, i det att samtliga till denna avdelning hörande lokaler befunnos vara med avseende på totalbeskaffenheten i fullt godkännbart skick. Detta gynnsamma omdöme förklaras emellertid delvis därav att, såsom förut påpekats, undersökningen företogs sommartid, medan de olägenheter, som utmärka pappsalarna, egentligen framträda under vinterhalvåret.

Kokarehusen voro ock i allmänhet av tillfredsställande beskaffenhet och hörde likaledes samtliga till dem, som nådde poängsiffran 5 och däröver, d. v. s. blevo förklarade utan någon väsentligare anmärkning. Beträffande en av hithörande fabriksavdelningar skedde dock detta icke utan viss tvekan,

Tab. B. Arbetslokalernas allmänna beskaffenhet.

Fabriksavdelning.	Antal fabriksavdelningar, vilkas totalbeskaffenhet betecknats med poängsiffran									
	1.	*2.*	*3.*	*4.*	*5.*	*6.*	*7.*	*8.*	*9.*	*10.*
Syreberedning	—	—	—	1	—	1	4	2	7	—
Kokarehus	—	—	—	—	1	1	5	7	1	—
Massabingar	—	—	—	3	3	1	3	2	1	2
Pappsal	—	—	—	—	—	1	5	7	2	—
Summa fabriksavdelningar	—	—	—	**4**	**4**	**4**	**17**	**18**	**11**	**2**

beroende på mindre goda temperaturförhållanden inom lokalen samt förekomsten av damm och gaser.

Av syreavdelningarna var det särskilt en, som föranledde anmärkningar, framför allt i avseende på utrymmet.

Sämst synas i stort sett massabingarna vara som arbetslokaler. I 3 fall betecknades de såsom knappast godkännbara på grund av bristfälligheter i olika avseenden, särskilt med hänsyn till gasutvecklingen och den rådande höga temperaturen, men även i fråga om belysning och utrymme. Å andra sidan befanns det, att de 2 fabriksavdelningar, som i fråga om totalbeskaffenhet kunde tillerkännas den högsta poängsiffran, just voro massabingar.

Om än sålunda det stora flertalet undersökta fabriksavdelningar överhuvud taget kunna anses vara av tillfredsställande beskaffenhet, äro dock en hel del detaljanmärkningar att göra mot desamma, särskilt med hänsyn till temperaturförhållandena samt förekomsten av damm och gaser.

Den reella innebörden av dessa anmärkningar framgår av följande redogörelse.

Tab. C. Dagerförhållanden inom arbetslokalerna.

Fabriksavdelning.	Antal fabriksavdelningar med poängsiffran									
	1.	*2.*	*3.*	*4.*	*5.*	*6.*	*7.*	*8.*	*9.*	*10.*
Syreberedning	—	—	—	1	—	—	2	2	8	2
Kokarehus	—	—	—	—	1	1	1	4	7	1
Massabingar	—	—	—	4	3	—	1	2	4	1
Pappsal	—	—	—	—	2	—	3	6	3	1
Summa fabriksavdelningar	—	—	—	**5**	**6**	**1**	**7**	**14**	**22**	**5**

Dagerförhållandena synas i allmänhet vara rätt tillfredsställande, såsom framgår av ovanstående tab. C. För ej mindre än två tredjedelar av hela antalet fabriksavdelningar angives deras beskaffenhet i berörda avseende medelst poängtalet 8 eller däröver.

Tab. D. Utrymme inom arbetslokalerna.

Fabriksavdelning.	Antal fabriksavdelningar med poängsiffran									
	1.	*2.*	*3.*	*4.*	*5.*	*6.*	*7.*	*8.*	*9.*	*10.*
Syreberedning	—	—	1	—	—	—	—	5	6	3
Kokarehus	—	—	—	—	2	—	1	4	8	—
Massabingar	—	—	1	2	4	—	1	2	2	3
Pappsal	—	—	—	—	3	—	2	3	6	1
Summa fabriksavdelningar	—	—	**2**	**2**	**9**	—	**4**	**14**	**22**	**7**

Inom 5 arbetslokaler, därav 4 massabingar, kan dock belysningen betecknas såsom ej fullt tillräcklig.

Utrymmet är, som synes av tab. D, i regel tillräckligt. För halva antalet fabriksavdelningar är poängsiffran 9 eller 10 och för en fjärdedel 8.

Sämst gestalta sig förhållandena i massabingarna, där i en del fall utrymmet angives såsom varande alltför knappt.

Tab. E. Temperatur inom arbetslokalerna.

Fabriksavdelning.	Antal fabriksavdelningar med poängsiffran									
	1.	*2.*	*3.*	*4.*	*5.*	*6.*	*7.*	*8.*	*9.*	*10.*
Syreberedning	—	—	—	1	2	—	3	5	4	—
Kokarehus	—	—	—	1	2	1	2	7	2	—
Massabingar	—	—	1	2	2	1	2	4	1	2
Pappsal	—	—	—	1	—	1	3	10	—	—
Summa fabriksavdelningar	—	—	**1**	**5**	**6**	**3**	**10**	**26**	**7**	**2**

Ovanstående tab. E utvisar, att över hälften av samtliga fabriksavdelningar ifråga om *temperaturen* erhöll poängbeteckningen 8—10, medan endast 6 arbetslokaler stannade under poängsiffran 5. Emellertid är att observera, att temperaturförhållandena under vissa årstider ställa sig betydligt ofördelaktigare än vad ovanstående tablå giver vid handen, liksom ock att arbetarna vid speciella arbeten kunna utsättas för obehaget av mycket het luft.

Sålunda kännetecknas pappsalarna under vinterhalvåret i flera fall genom sin kvava, tryckande och varma luft, vilken verkar ytterst kraftnedsättande. Det angavs, att temperaturen kunde stiga till över 50° C. och att fuktigheten i luften föll ut som imma, mången gång så tät, att arbetaren endast kunde se en eller ett par meter framför sig. Dock fanns också exempel på, att luftväxlingsproblemet i pappsalarna blivit löst på ett förträffligt sätt, så att luften där var klar även vintertiden: värmeledningselement voro i stor utsträckning anordnade framför fönstren och vid ingångarna, fläktar funnos, torkpartiet var inbyggt och huvanordning fanns för upptagande av den varma luften.

Till följd av den höga temperatur, som i regel är rådande i pappsalarna, uppkommer därstädes lätt drag, isynnerhet vid in- och utlastning av balarna, då dörrarna icke kunna hållas stängda. I något fall försiggick dock baltransporten mekaniskt i täckt gång, varför drag ej behövde uppstå.

Den fabriksavdelning, som i allmänhet hade att uppvisa de relativt lägsta poängtalen med avseende på temperaturen, var massabingarna. Dessa voro å vissa arbetsställen täckta, varvid arbetarna under deras tömning måste arbeta inne i bingarna, där luften var mycket fuktig och hade en synnerligen hög temperatur. Vid uppmätning befanns den utgöra 70° C. i en fabrik och 35° i en annan. I bingarna arbetades på 12 timmars skift, i den förra fabriken 1 timme och i den senare 2 timmar i sänder, med uppehåll om resp. 1 och 2 timmar.

Den fuktiga atmosfären i silavdelningen var flerstädes föremål för anmärkningar. Dessa gällde särskilt vinterförhållandena, då vattnet var kallt och arbetarna hela arbetstiden gingo så gott som genomvåta under arbetet med silarnas rengöring, spolning etc.

Vad beträffar kokarehuset, ledo arbetarna, där liggande kokare funnos, av den höga temperatur, som rådde inne i kokaren under deras arbete med skyffling av träflis vid kokarens fyllning. Vid indirekt kokning ansågs även, att högre temperatur förelåg än eljest, då kokarna alltför ofullständigt utluftades mellan koken. I ett sådant fall uppmättes temperaturen och befanns den uppgå till 60° C.

I fabrikernas syreberedningar är temperaturen hög i närheten av svavelugnarna. Där självmatande beskickningsapparater användas, behöva emellertid arbetarna endast korta stunder uppehålla sig på dessa platser. I en fabrik uppgick temperaturen bakom ugnarna till 36° C.

Tab. F. Damm och gaser inom arbetslokalerna.

Fabriksavdelning.	Antal fabriksavdelningar med poängsiffran									
	1.	*2.*	*3.*	*4.*	*5.*	*6.*	*7.*	*8.*	*9.*	*10.*
Syreberedning	—	—	1	1	5	1	—	4	3	—
Kokarehus	—	—	—	1	6	3	1	3	1	—
Massabingar	—	—	2	2	3	3	1	1	1	2
Pappsal	—	—	—	—	—	—	2	12	1	—
Summa fabriksavdelningar	—	—	3	4	14	7	4	20	6	2

I avseende på förekomsten av damm och gaser äro poängsiffrorna, såsom ovanstående tab. F ger vid handen, relativt låga för samtliga fabriksavdelningar, undantagandes pappsalen.

Vad först beträffar *damm*, spreds sådant inom syreavdelningen från ugnarna, och det uppstod en stoftfin aska, där de beskickades med svavelkis. Även alstrades en stor mängd damm, ifall transporten av svavel, kispulver och

annat material för svavelugnarna liksom av den fint fördelade stoftaskan skedde i öppna vagnar. Ifrågavarande olägenhet förmärktes ej i de fabriker, varest för denna transport användes täckta vagnar, täta rör och mekaniska anordningar. Isynnerhet i fem fabriker förspordes klagomål över, att arbetarna onödigtvis utsattes för att inandas stora kvantiteter skadligt damm.

Vid klorkalkens upplösning uppstod vid många fabriker mycket damm, beroende därpå att primitiva metoder ännu användes. Inom särskilt en fabrik funnos emellertid goda anordningar i detta avseende. Lösningen skedde där i en avskild byggnad, varvid med tillhjälp av en bläster det vid kalkfatens tömning alstrade dammet slogs ned i behållaren. Upplösningen försiggick på den korta tiden av en halv timme, varvid av arbetarna användes en andningsmask. De hade stor nytta av de anordningar, som vidtagits för hindrande av klorkalkdammets spridning.

Vad angår övriga fabriksavdelningar, uppgåvo arbetarna i ett fall, att det i pappsalen kunde avlagras ända till $^1/_2$ cm. damm under ett skift. I ett annat fall fästes uppmärksamheten på besvärande avdamning från arbetsmaskinerna i vedrenseriet.

Med avseende på förekomsten av *svavelsyrlighetsgas* i arbetslokalen märkes, att det är först och främst inom syreberedningen och kokarehuset, som luften är bemängd med sådan gas. Särskilt händer det, att vid basning och blåsning samt vid tillfälliga missöden och därav påkallat reparationsarbete stora mängder gas spridas i arbetslokalen. Vid flertalet fabriker äro dock för utluftning efter basning och blåsning vidtagna vissa anordningar, som i allmänhet kunna betecknas såsom tillfredsställande. Anmärkningar framställdes emellertid mot ett par fabriker i detta avseende. Vid indirekt kokning ansågs föreligga större anledning till gasinandning än eljest på grund av alltför ofullständig utluftning av kokarna. Ifråga om en fabrik uppgavs, att kokarehuset förr vid varje blåsning fylldes med en stickande gasimma, men icke numera, emedan kokarna äro väl hållna. Det torde som regel gälla, att i samma mån modernisering av fabrikslokalerna skett, olägenheter av här ifrågavarande slag blivit undanröjda.

I massabingarna är likaledes luften gasbemängd. Även där öppna bingar funnos, klagades från flera håll över otillräckligt bortförande av gaserna under blåsning.

Inom sulfatfabrikerna var det särskilt mot sodaavdelningen anmärkningar framställdes ifråga om rök och ångor, som komma från mixarna och vilka betecknas som mycket besvärande, i det de framkalla en stickande känsla i andningsorganen. Dessa immor kunna dock utsugas medelst fläktanordningar, vilket emellertid ej alltid skedde på tillfredsställande sätt.

Uträknas medelpoängen för samtliga undersökta fabriksavdelningar med avseende på såväl den totala beskaffenheten som särskilt ifråga om belysning, utrymme, temperatur samt damm och gaser, erhållas som resultat de siffror, vilka finnas i följande tab. G, och vilka sålunda angiva arbetslokalernas *genomsnittliga beskaffenhet.*

Tab. G. Arbetslokalernas genomsnittliga beskaffenhet.

Fabriksavdelning.	Medelpoäng för undersökta fabriksavdelningar.				
	Dagerförhållanden.	Utrymme.	Temperatur.	Damm och gaser.	Totalbeskaffenhet.
Syreberedning	8·40	8·46	7·40	6·47	7·68
Kokarehus	8·20	8·06	7·20	6·13	7·39
Massabingar	6·66	6·80	6·80	6·06	6·58
Pappsal	7·73	7·80	7·40	7·93	7·71
Samtliga fabriksavdelningar	7·75	7·78	7·20	6·65	7·34

Av de olika fabriksavdelningarna förete, såsom synes, massabingarna genomgående de lägsta poängtalen. För dem är i avseende på förekomsten av damm och gaser siffran den lägsta, som över huvud förekommer å tabellen. Beträffande övriga avdelningar hava syreberedning och kokarehus i fråga om belysning och utrymme något högre poängtal än pappsalen, men då de äro så mycket sämre ställda med hänsyn till damm och gaser, blir medelpoängen för den sistnämnda avdelningen något högre än för de båda förstnämnda. Tablån utvisar slutligen, att på det hela taget fabriksavdelningarna äro relativt mest tillfredsställande i avseende på utrymme och belysning, medan det egentligen är ifråga om temperaturen samt särskilt förekomsten av damm och gaser, som deras brister framträda.

Under det att å ett par fabriker samtliga undersökta arbetslokaler voro i alla avseenden fullt tillfredsställande, man skulle beträffande en fabrik nästan kunna säga idealiska, gällde detta omdöme å några fabriker endast en eller annan avdelning, varemot de andra avdelningarna lämnade mer eller mindre övrigt att önska. Å en fabrik var det syreberedningen, å en annan kokarehus, å en tredje massabingar och silhus, som voro särskilt väl ordnade. Den olikhet, som i berörda hänseende kunde förefinnas mellan skilda avdelningar inom samma fabrik, var mången gång beroende på helt lokala förhållanden, men ofta även därpå, att en ursprungligen för en viss kvantitet massa, t. ex. 6 000 ton per år, byggd fabrik under årens lopp utvidgats för en mångdubbelt större tillverkning, eller ock därpå att fabriken under utbyggnadstiden stått under ledning av olika ingenjörer, av vilka den ene mera tillgodosett en avdelning, den andre mera en annan.

Flera fabriker stodo under ombyggnad, i samband varmed förbättringar av arbetslokalerna skulle äga rum. En fabrik med delvis underjordiska lokaler höll man sålunda på att förvandla till fullt tidsenlig, en annan, där dittills arbetsmaskiner och dylikt varit hopgyttrade, var stadd i en fortskridande förändring till det bättre, en tredje, väl uppförd från början, men med åren bliven omodern, erhöll efter hand nyare utrustning o. s. v. En fabrik, som förr befann sig i synnerligen dåligt skick, hade helt nyli-

gen blivit omändrad samt betecknades numera såsom en sevärdhet och såsom varande ur hälsosynpunkt utmärkt.

Av de 19 undersökta fabrikerna hade 10 särskilda *måltidsrum* för sina arbetare. 2 av dessa matsalar voro emellertid föga eller ej alls frekventerade, utan föredrogo arbetarna här liksom vid de 9 fabriker, där något särskilt måltidsrum ej var inrett, att intaga sina måltider i arbetslokalen, därest icke, såsom särskilt vid 3 fabriker var regel, detta kunde ske i de närbelägna hemmen. Pappsalsarbetarna plägade intaga sina måltider i arbetslokalen även i de fall, då särskilt måltidsrum fanns anordnat.

Dricksvatten fanns tillgängligt inne i lokalen i 5 fabriker. I 3 andra fanns dessutom havrevatten. En brunn eller källa var i 5 fall belägen alldeles utanför fabriken. I övriga fall fanns ej dricksvatten att tillgå, utan att det särskilt hämtades långt från fabriken.

För *förvaring och torkning av kläder* fanns i regel ej någon särskild plats anordnad, utan användes härför vanligen den mer eller mindre damm- och gasfyllda samt fuktiga arbetslokalen. Endast i något enstaka fall fanns skåp eller omklädnadsrum för ändamålet.

I flera arbetslokaler funnos *anslag* uppsatta, innehållande föreskrifter vissa avseenden. Sålunda var arbetarskyddslagen uppsatt i 19 arbetslokaler, föreskrifter angående förekommande av samt anmälan om olycksfall i 12, angående fara vid elektrisk ledning samt återkallande av genom elektrisk ström bedövade i 8 och angående varning för farliga ställen i 3. Arbetsföreskrifter, såsom beträffande försiktighet vid transmissioner, voro anslagna i 8 arbetslokaler, och ordningsföreskrifter, exempelvis angående förbud mot tobaksrökning, funnos uppsatta i 6 arbetslokaler.

Arbetstid. Antalet arbetare, anställda inom de av yrkesinspektören besökta fabriksavdelningarna, samt dessa arbetares arbetstid angivas i följande tab. H.

Tab. H. Arbetstid inom arbetslokalerna.

Fabriksavdelning.	Antal arbetare med			Hela antalet arbetare.
	skiftarbete.		dagarbete (i regel 10 timmar netto).	
	8 timmar.	12 timmar.		
Syreberedning	51	6	12	**69**
Kokarehus	93	42	29	**164**
Massabingar	—	114	—	**114**
Pappsal	33	74	—	**107**
Sodahus	48	34	1	**83**
Vedrenseri	—	234	33	**267**
Blekeri	—	10	1	**11**
Ångpannehus	6	18	—	**24**
Summa	**231**	**532**	**76**	**839**

Hela antalet vid olika fabriksavdelningar anställda arbetare utgjorde sålunda 839, varav det övervägande antalet, eller 532, hade 12 timmars skift, medan 231 arbetade på 8 timmars skift och 76 voro dagarbetare med i regel 10 timmars nettoarbetstid per dag.

Inom syreberedning, kokarehus och sodahus var arbetet på 8 timmars skift det vanligast förekommande, inom massabingar arbetades däremot uteslutande på 12 timmars skift, likaså i pappsalen, med undantag för minderåriga arbetare. Även i övriga avdelningar var arbetet på 12 timmars skift det förhärskande.

Av dagarbetarna hade som nämnt flertalet 10 timmars arbete per dag. För blylödarna är dock arbetstiden mera obestämd, i det de inkallas, när så påfordras.

De flesta på 12 timmars skift sysselsatta arbetarna, nämligen 386, hade verkliga måltidsraster. Dessa utgjorde vanligen sammanlagt 2 timmar.

För arbetare i massabingar, där handösning användes, var arbetsfördelningen sådan, att på $^1/_2$, 1 eller 2 timmars arbete inne i bingarna följde en lika lång vilotid, varunder andra arbetare voro sysselsatta inne i massabingarna. Den effektiva arbetstiden blev på sådant sätt 6 timmar. Dock är att märka, att vilotiden tillfälligtvis användes för rengöringsarbete, remspänning o. s. v. och att densamma sålunda ej kan helt avräknas från arbetstiden, då arbetarna hela tiden måste uppehålla sig i eller vid fabriken.

För 146 arbetare saknas uppgifter om raster.

Dagarbetet började kl. 6 f. m. och slutade kl. 6 e. m. Vid 12-timmarsskiftet ägde likaledes ombytena rum vid nämnda klockslag. Arbetet på 8 timmars skift var så fördelat på dygnet, att ombyte skedde kl. 6 f. m. samt 2 och 10 e. m.

De undersökta arbetarna. De av läkare särskilt undersökta arbetarna uppgingo till ett antal av 124. Deras fördelning inom olika fabriksavdelningar på *åldersgrupper* framgår av nedanstående tab. I.

Tab. I. De undersökta arbetarnas åldersfördelning.

Fabriksavdelning.	Antal arbetare											Hela antalet arbetare.
	16–20 år.	21–25 år.	26–30 år.	31–35 år.	36–40 år.	41–45 år.	46–50 år.	51–55 år.	56–60 år.	61–65 år.	66–70 år.	
Syreberedning . . .	—	2	5	2	6	6	2	3	1	1	—	28
Kokarehus	—	4	7	10	6	3	4	1	1	—	1	37
Blylödning	—	1	3	3	2	—	1	1	—	—	—	11
Massabingar	—	3	5	7	2	2	2	1	—	—	—	22
Pappsal	2	1	5	2	—	—	—	—	—	—	—	10
Sodahus	—	1	4	—	—	—	2	—	1	—	—	8
Vedrenseri	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	2
Blekeri	1	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	5
Ångpannehus . . .	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Summa	3	12	29	25	17	12	13	8	3	1	1	124

Som synes är åldersgruppen 26—30 år talrikast företrädd, i det nära en fjärdedel av samtliga undersökta arbetare kunna hänföras till denna grupp. Den yngste arbetaren var 16 och den äldste 69 år. Medelåldern utgjorde 38 år.

Samma arbetares fördelning efter *anställningstid inom yrket* utvisas av följande tab. J.

Tab. J. De undersökta arbetarnas anställningstid.

Fabriksavdelning.	Antal arbetare, anställda					Hela antalet arbetare.
	högst 5 år.	6—10 år.	11—15 år.	16—20 år.	21—25 år.	
Syreberedning	13	6	5	2	2	**28**
Kokarehus	19	5	3	5	5	**37**
Blylödning	3	2	1	1	4	**11**
Massabingar	13	9	—	—	—	**22**
Pappsal	7	1	2	—	—	**10**
Sodahus	4	3	—	1	—	**8**
Vedrenseri	2	—	—	—	—	**2**
Blekeri	2	—	1	—	2	**5**
Ångpannehus	—	—	—	—	1	**1**
Summa	**63**	**26**	**12**	**9**	**14**	**124**

Härav framgår, att hälften av arbetarna varit anställda i yrket högst 5 år och en femtedel 6—10 år. Över 20 år hade 14 arbetare tillhört cellulosaindustrien. Genomsnittliga anställningstiden var 8 år.

Med hänsyn till *arbetstiden* fördelade sig de undersökta arbetarna, såsom i efterföljande tab. K utvisas.

Det stora flertalet eller nära 90 % utgjordes sålunda av skiftarbetare, av vilka ungefär hälften arbetade i 8 timmars skift och den andra hälften i 12 timmars skift. Dagarbetarna hade i allmänhet en nettoarbetstid av 10 timmar.

Samtliga arbetare, som varit föremål för här ifrågavarande läkarundersökning, voro vid undersökningstillfället i arbete. Då undersökningen närmast avsåg att utröna, om och i vad mån arbetarnas *hälsotillstånd* ogynnsamt påverkades av de för cellulosaindustrien egenartade förhållanden, blevo arbetarna i främsta rummet undersökta på förekomsten av luftrörskatarr och lungtuberkulos samt av äggvita i urinen, varjämte de tillfrågades, huruvida de genomgått lunginflammation eller varit utsatta för akuta förgiftningar. Vidare undersöktes arbetarnas allmänna utseende ur hälsosynpunkt med anteckning i en del fall av möjligen förekommande bruk av kaffe, tobak eller sprit i större mängd. Slutligen utfrågades även arbetarna, om och i vad mån de kände sig särskilt påverkade av sitt arbete (blevo matta, slappa, slöa o. s. v.).

Tab. K. De undersökta arbetarnas arbetstid.

Fabriksavdelning.	Antal arbetare med			Hela antalet arbetare.
	skiftarbete		dagarbete (i regel 10 timmar netto).	
	8 timmar.	12 timmar.		
Syreberedning	24	3	1	28
Kokarehus	29	8	—	37
Blylödning	—	—	11	11
Massabingar	—	22	—	22
Pappsal	1	9	—	10
Sodahus	3	5	—	8
Vedrenseri	—	1	1	2
Blekeri	—	5	—	5
Ångpannehus	—	1	—	1
Summa	57	54	13	124

En sammanställning av undersökningens resultat i ovanbemälta hänseenden återfinnes i tab. L (sid. 401—404), där för var och en av de undersökta arbetarna antecknats hans hälsotillstånd med angivande tillika av arbetarens ålder, yrkesspecialitet, anställningstid i yrket och arbetstid samt av arbetslokalens beskaffenhet. Ehuruväl undersökningsmaterialets begränsning icke tillåter att av ifrågavarande sammanställning draga några mera bestämda slutsatser, torde likväl densamma kunna lämna en viss vägledning för bedömandet av hithörande förhållanden.

Sammandragas uppgifterna i tab. L för erhållande av en mera översiktlig bild av hälsotillståndet inom de undersökta fabriksavdelningarna med hänsyn till förekomsten av vissa sjukdomar, som kunna tänkas stå i samband med yrket, ställer sig resultatet på sätt, som utvisas av tab. M (sid. 405.)

Bortser man dels från de synnerligen talrikt förekommande fallen av svalgkatarr, vilka för övrigt, såsom längre fram skall visas, torde till större delen bero på missbruk av snus och sprit, dels från redan genomgångna sjukdomar (lunginflammation, bly- eller svavelsyrlighetsförgiftning), visar det sig, att av de 124 undersökta arbetarna 31 eller jämt 25 % befunnos vid undersökningstillfället lida av en eller flera av följande sjukdomar: luftrörskatarr (11·3 %), reumatism (10·5 %), äggvita (3·1 %) och misstänkt lungtuberkulos (1·6 %). Det är alltså egentligen luftrörskatarr och reumatism, som konstaterats förekomma i mera anmärkningsvärd grad hos hithörande arbetare. Särskilt i kokarehusen hava arbetarna i relativt många fall (21·6 %) befunnits lida av luftrörskatarr. Observeras må även i detta sammanhang, att av de i kokarehus anställda arbetare, som varit föremål för undersökning, 16·2 % uppgivit sig hava genomgått lunginflammation. Av reumatiska åkommor, vilka dock i en del fall torde hava varit av jämförelsevis lindrig

Tab. L. Individuella uppgifter angående de undersökta arbetarnas hälsotillstånd.

Fabriksavdelning.	Poäng, angivande arbetslokalens relativa beskaffenhet.					Den undersökte arbetarens				
	Dagerförhållanden.	Utrymme.	Temperatur.	Damm och gaser.	Totalomdöme.	ålder (år).	anställningstid (år).	arbetstid (timmar).	hälsotillstånd och utseende i allmänhet.	sjukdom.
Syreberedning.	10	10	8	9	9	51	12	8	Friskt utseende.	Svalgkatarr.
	9	»	9	8	»	42	8	»	» »	»
	»	»	»	»	»	44	13	»	» »	»
	»	»	»	»	»	24	1	10	» »	»
	»	»	»	»	»	27	2	8	» »	—
	10	»	7	9	»	53	4	»	Besvärad av svavelsyrligheten.	—
	9	9	9	8	»	34	6	»	Slapp, nervös.	—
	»	»	8	9	»	33	2	»	Friskt utseende.	—
	»	»	9	8	»	30	3	»	Blek, mager.	Svalgkatarr. Reumatism.
	»	»	»	»	»	41	13	»	Friskt utseende.	»
	»	»	8	5	8	47	20	»	» »	»
	»	»	»	»	»	47	1	»	» »	» Luftrörskatarr.
	»	»	»	»	»	30	3	»	Blek, mager.	Svalgkatarr. Luftrörskatarr. Lunginflammation.
	»	»	»	»	»	25	2	»	» » Matt.	Svalgkatarr. Magkatarr.
	»	»	»	»	»	39	5	»	Friskt utseende.	»
	»	»	»	»	»	28	8	»	Blek, mager, klen.	Lungtuberkulos (?). Influensa.
	8	8	7	6	7	37	13	»	Friskt utseende.	Lunginflammation.
	»	»	»	»	»	40	21	»	» »	Luftrörskatarr.
	»	»	»	»	»	42	5	»	Ansträngd av arbetet.	—
	»	»	»	5	»	43	23	»	Friskt utseende.	Svalgkatarr.
	9	»	4	»	»	65	6	12	» »	Svavelsyrlighetsförgiftning.
	7	»	5	»	6	53	8	8	» »	Svalgkatarr.
	»	»	»	»	»	43	3	»	» »	»
	8	5	6	»	»	59	4	»	» »	—
	»	»	»	»	»	28	»	»	» »	—
	7	8	8	3	4	37	7	»	» »	Svalgkatarr. Influensa.
	4	3	5	4	»	36	14	12	» »	»
	»	»	»	»	»	39	19	»	» »	» Svavelsyrlighetsförgiftning.
Kokarehus.	9	9	9	9	9	42	15	8	» »	Lunginflammation.
	»	8	6	8	»	27	4	»	Ansträngd av arbetet.	Luftrörskatarr.
	»	»	»	»	»	39	23	10	Friskt utseende.	—
	»	»	»	»	»	21	4½	8	» »	Reumatism.

Tab. L. (Forts.) **Individuella uppgifter angående de undersökta arbetarnas hälsotillstånd.**

Fabriksavdelning.	Poäng, angivande arbetslokalens relativa beskaffenhet.					Den undersökte arbetarens				
	Dagerförhållanden.	Utrymme.	Temperatur.	Damm och gaser.	Totalomdöme.	ålder (år).	anställningstid (år).	arbetstid (timmar).	hälsotillstånd och utseende i allmänhet.	sjukdom.
Kokarehus.	9	8	6	8	9	21	6	10	Friskt utseende.	——
	»	9	8	6	8	56	24	8	» »	Svalgkatarr.
	»	»	»	»	»	32	3	»	» »	»
	»	»	»	»	»	26	1/6	»	Blek, mager.	» Luftrörskatarr.
	»	»	»	»	»	34	2	»	Friskt utseende.	»
	»	»	»	»	»	31	1/3	»	» »	Magkatarr.
	»	»	»	»	»	34	2	10	Blek, mager.	Svalgkatarr.
	»	8	»	7	»	32	4 1/2	8	Blek.	——
	10	9	»	5	»	39	20	»	Nervös. Sömnlöshet.	Svalgkatarr.
	»	»	»	»	»	29	4	»	Blek, mager. Slapp.	»
	»	»	»	»	»	25	1/2	»	» »	»
	8	8	7	8	»	30	6	»	» » Slapp.	»
	»	»	»	»	»	34	12	»	» »	» Luftrörskatarr.
	»	»	»	»	»	34	12	10	——	» Reumatism.
	9	9	8	5	»	33	10	12	Blek, mager. Ansträngd av arbetet.	Svalgkatarr. Luftrörskatarr. Lunginflammation.
	»	»	»	»	»	32	3	»	Friskt utseende.	Äggvita. Reumatism.
	»	»	»	»	»	40	4	»	Blek, mager. Ansträngd av arbetet.	——
	»	»	»	»	»	37	23	8	Friskt utseende.	Reumatism.
	»	»	»	»	»	33	5	»	» »	Svalgkatarr. Lunginflammation.
	»	»	»	»	»	50	21	10	» »	Svalgkatarr. Lunginflammation. Svavelsyrlighetsförgiftning.
	»	»	»	»	»	30	5	8	» »	——
	8	»	»	»	»	39	17	»	» »	Influensa.
	»	»	»	»	»	55	24	»	» »	——
	»	8	»	6	7	33	6	12	» »	Svalgkatarr. Magkatarr.
	»	»	»	»	»	49	6	»	» »	»
	»	»	»	»	»	45	6	»	» »	» Magkatarr.
	»	»	»	»	»	36	23	10	» »	Äggvita. Blyförgiftning.
	9	7	5	8	»	37	20	8	» »	Svalgkatarr. Lunginflammation.
	»	»	»	»	»	26	1	»	» »	Luftrörskatarr.
	»	»	»	»	»	38	18	»	» »	Svalgkatarr. Lunginflammation.

Tab. L. (Forts.) **Individuella uppgifter angående de undersökta arbetarnas hälsotillstånd.**

Fabriksavdelning.	Poäng, angivande arbetslokalens relativa beskaffenhet.					Den undersökte arbetarens				
	Dagerförhållanden.	Utrymme.	Temperatur.	Damm och gaser.	Totalomdöme.	ålder (år).	anställningstid (år).	arbetstid (timmar).	hälsotillstånd och utseende i allmänhet.	sjukdom.
Kokarehus.	9	7	5	8	7	27	10	10	Blek.	Svalgkatarr.
	»	»	»	»	»	26	1½	»	Blek, mager.	»
	»	»	»	»	»	45	¼	8	Friskt utseende.	—
	6	9	8	6	»	25	2⅝	»	Blek, mager.	Luftrörskatarr. Lunginflamm.
	»	»	»	»	»	21	1	»	» »	Luftrörskatarr.
	»	»	»	»	»	69	24	»	Kraftigt utseende.	—
	»	»	»	»	»	50	20	»	Friskt utseende.	—
	»	»	»	»	»	35	17	10	Blek, mager. Matt. Nervös.	Luftrörskatarr. Lunginflammation. Äggvita. Svavelsyrlighetsförgiftning.
	»	»	»	»	»	53	25	»	Slapp, nervsvag.	—
	8	»	7	5	»	32	4½	8	Friskt utseende.	Reumatism.
	»	»	5	»	»	26	4½	»	» »	Svalgkatarr. Luftrörskatarr.
	»	»	»	»	»	28	5	10	Friskt utseende.	—
	5	5	9	4	6	46	23	12	Blek.	Svalgkatarr.
	»	»	»	»	»	50	15½	»	Blek, mager.	—
Massabingar.	9	8	7	9	8	48	3½	»	Friskt utseende.	Svalgkatarr.
	»	»	»	»	»	43	⅙	»	Blek, mager.	» Luftrörskatarr.
	»	9	8	5	»	32	1½	»	Friskt utseende.	—
	5	8	»	8	7	28	7⅜	»	Matt.	Luftrörskatarr. Reumatism.
	»	»	»	»	»	27	⅛	»	Blek, mager.	—
	»	»	»	»	»	37	½	»	» »	—
	»	»	»	»	»	30	8	»	Friskt utseende.	Svalgkatarr.
	9	5	»	6	»	35	7	»	» »	—
	»	»	»	»	»	38	6	»	» »	—
	»	»	»	»	»	44	6	»	» »	—
	5	8	5	»	6	23	3	»	» » Matt.	—
	8	5	3	4	5	28	1½	»	» »	—
	4	4	4	3	4	47	1	»	Blek. Matt.	Äggvita.
	3	»	5	4	»	35	3½	»	» Nervös.	Svalgkatarr.
	»	»	»	»	»	25	4	»	» »	»
	4	3	4	3	»	24	1	»	—	Reumatism.
	»	»	»	»	»	32	6	»	Frisk. Matt.	—
	»	»	»	»	»	51	6	»	» »	—
	—	—	—	—	»	30	10	»	Friskt utseende.	Svalgkatarr.

Tab. L. (Forts.) **Individuella uppgifter angående de undersökta arbetarnas hälsotillstånd.**

Fabriksavdelning.	Poäng, angivande arbetslokalens relativa beskaffenhet.					Den undersökte arbetarens				
	Dagerförhållanden.	Utrymme.	Temperatur.	Damm och gaser.	Totalomdöme.	ålder (år).	anställningstid (år).	arbetstid (timmar).	hälsotillstånd och utseende i allmänhet.	sjukdom.
Massabingar.	—	—	—	—	4	33	6	12	Friskt utseende.	Svalgkatarr.
	—	—	—	—	»	35	5	»	Blek, mager.	Reumatism.
	—	—	—	—	»	34	3	»	Friskt utseende.	——
Pappsal.	8	9	8	8	8	16	1	8	Blek, mager.	——
	5	7	»	»	7	20	1 1/4	12	» »	Lungtuberkulos (?)
	»	»	»	»	»	27	11	»	Friskt utseende.	——
	8	5	7	»	»	29	5	»	Blek, mager.	Reumatism.
	»	»	»	»	»	35	6	»	» »	——
	»	»	»	»	»	28	2/3	»	» »	——
	»	»	»	»	»	23	3	»	» »	Reumatism.
	»	»	»	»	»	35	4 7/12	»	» »	——
	»	»	4	»	6	27	3 7/12	»	» »	Reumatism.
	4	7	»	5	5	30	15	»	Besvärad av värmen.	——
Sodahus.	9	9	8	»	»	29	5	»	Matt.	Svalgkatarr.
	»	»	»	»	»	29	5	»	»	»
	»	»	»	»	»	29	6	»	»	»
	»	»	»	»	»	30	6	»	»	»
	»	»	»	»	»	57	6	»	»	»
	4	4	5	4	»	50	16	8	»	Lunginflammation.
	»	»	»	»	»	23	1	»	Blek, mager. Matt.	——
	»	»	»	»	»	47	2	»	» » »	——
Vedrenseri.	8	5	»	»	»	40	5	10	——	Reumatism.
Blekeri.	—	—	—	—	—	32	2	12	Friskt utseende.	——
	9	8	9	9	9	49	2 1/2	»	» »	——
	»	9	8	5	8	19	1/4	»	» »	——
	»	»	»	»	»	51	15	»	» »	——
	»	8	5	»	7	49	25	»	» »	Magkatarr.
	»	»	»	»	»	51	25	»	Blek, mager. Ansträngd av arbetet.	——
Ångpannehus.	—	—	—	—	—	44	21	»	Friskt utseende.	Lunginflammation.

Tab. M. De undersökta arbetarnas hälsotillstånd.

Fabriksavdelning.	Antal undersökta arbetare.	Antal arbetare, som befunnos lida av										Antal arbetare, som befunnos					
		misstänkt lungtuberkulos		luftrörskatarr		äggvita		reumatism		en eller flera av förestående åkommor		hava genomgått lunginflammation		hava varit blyeller svavelsyrlighetsförgiftade		lida av svalgkatarr	
		absolut.	%.	absolut.	%.	absolut.	%.	absolut.	%.	absolut.	%.	absolut.	%.	absolut.	%.	absolut.	%.
Syreberedning	28	1	3·6	3	10·7	—	—	1	3·6	5	17·9	2	7·2	2	7·2	17	60·7
Kokarehus	37	—	—	8	21·6	1	2·7	4	10·8	12	32·4	6	16·2	—	—	19	51·4
Blylödning	11	—	—	1	9·1	2	18·2	1	9·1	3	27·4	2	18·2	3	27·3	4	36·4
Massabingar	22	—	—	2	9·0	1	4·5	3	13·6	6	27·0	—	—	—	—	7	31·8
Pappsal	10	1	10·0	—	—	—	—	3	30·0	4	40·0	—	—	—	—	—	—
Sodahus	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	12·5	—	—	5	62·5
Övriga afdelningar . .	8	—	—	—	—	—	—	1	12·5	1	12·5	1	12·5	—	—	—	—
Samtliga avdelningar	124	2	1·6	14	11·3	4	3·1	13	10·5	31	25·0	12	9·7	5	4·0	52	42·0

art, hava huvudsakligen arbetare i massabingar, pappsal och kokarehus uppgivits vara besvärade. Här nedan lämnas för övrigt en mera ingående kommentar till var och en av de sjukdomar eller åkommor av olika slag, som observerats hos de undersökta arbetarna.

Luftrörskatarr. Hos 14 arbetare eller 11·3 % av antalet undersökta konstaterades luftrörskatarr. Av dessa arbetade 8 i kokarehus, 3 i syreberedning och 2 i massabingar, varjämte 1 var blylödare.

Beträffande 5 av ifrågavarande arbetare konstaterades, att de tidigare haft lunginflammation, därav 2 tvenne gånger. En av sistnämnda arbetare hade dessutom varit svavelsyrlighetsförgiftad vid ett par tillfällen. Hos en annan arbetare förorsakade svavelsyrligheten hosta.

I fråga om arbetstiden för hithörande arbetare märkes, att 10 av dem arbetade i 8 timmars och 3 i 12 timmars skift, samt att 1 var dagarbetare.

Ehuru en icke obetydlig procent av de undersökta arbetarna befunnits lida av luftrörskatarr, torde man icke kunna sätta uppkomsten av denna sjukdom i enbart samband med den särskilda yrkesavdelningens specifika hälsofarlighet genom förekomsten av svavelsyrlighet eller damm. Såsom arbetarna själva vid undersökningen framhöllo, måste man jämväl beakta såsom en synnerligen väsentlig faktor de upprepade temperaturväxlingar, för vilka arbetarna äro utsatta.

Lungsot. Att lungsot indirekt skulle framkallas genom det specifika arbetet giver undersökningen ingen anledning att antaga. Bland alla de undersökta arbetarna funnos endast tvenne, som i lungorna företedde förändringar av möjligen tuberkulös natur, och för ingendera kunde man sätta detta i samband med det specifika arbetet. Den ene var syreberedare, den andre arbetade i pappsal, varest även den förstnämnde tidigare varit anställd. Yrket hade de tillhört i resp. 8 och $1^1/_4$ år.

Lunginflammation. Av de undersökta 124 arbetarna hade 12 eller nära 10 % haft lunginflammation; och hade 3 av dem genomgått denna sjukdom två gånger.

Vidkommande dessa arbetares yrkesspecialitet märkes, att 6 av dem tillhörde kokarehus, 2 syreberedning och 1 ångpannehus samt att 2 voro blylödare och 1 sodabrännare. Vid tiden för insjuknandet arbetade 1 av nämnda blylödare i syreberedningen och 1 av kokarna i massabingar.

Utav här omnämnda arbetare hade 2 varit svavelsyrlighetsförgiftade, den ene en och den andre två gånger. Sistnämnda arbetare hade dessutom luftrörskatarr samt äggvita. Luftrörskatarr konstaterades även hos tvenne andra hithörande arbetare.

Antalet arbetare, som genomgått lunginflammation, var, som synes, ganska betydande. Enligt fabriksläkarnas uttalanden hade emellertid denna sjukdom ingalunda uppträtt oftare bland cellulosaarbetarna än bland ortens övriga befolkning. Det bör också härvidlag, liksom i fråga om luftrörskatarr, tagas i betraktande den omständigheten, att arbetarna ofta, då de äro svettiga och varma till följd av den inom arbetslokalerna rådande höga temperaturen, lätt utsättas för drag och hastig avkylning.

Äggvita. Njursjukdom, yttrande sig genom förekomst av äggvita i urinen, konstaterades hos 4 arbetare, därav 1 arbetare i kokarehus, 1 massaösare samt 2 blylödare. Av de sistnämnda hade en varit svavelsyrlighetsförgiftad ett par gånger. I avseende på denna sjukdom hänvisas för övrigt till resultatet av de undersökningar, som företagits av några fabriksläkare och vilka finnas omnämnda i det följande.

Reumatism. Reumatiska åkommor konstaterades hos 13 arbetare, av vilka 3 massaösare, 4 i kokarehus, 3 i pappsal, 1 blylödare, 1 arbetare i vedrenseri samt 1 syreberedare. Frånsett de nämnda 3 massaösarna hade av de övriga arbetarna 4 tidigare varit anställda i massabingar. En av sistnämnda arbetare har uppgivit, att han endast under sitt arbete som massaösare, då han ofta utsattes för förkylningar, led av reumatoida smärtor, men ej sedermera.

Av hithörande 13 arbetare voro 7 satta på 12 timmars och 4 på 8 timmars skift — av vilka 3 tidigare haft 12 timmars skift —; 2 voro dagarbetare.

Att reumatism relativt ofta förekommer bland massaösare torde utan tvivel vara att tillskriva de upprepade temperaturväxlingar, för vilka dessa arbetare äro utsatta, i det de, där handösning användes, arbeta inne i bingarna $^1/_2$ à 2 timmar i sänder i ända till 70 grader varm, fuktig luft, varefter de lika lång tid vistas ute i den ofta nog dragiga arbetslokalen.

Svavelsyrlighets- och blyförgiftning. Vid undersökningen uppgafs av 10 arbetare, därav 5 syreberedare, 2 massaösare, 2 blylödare och 1 kokarereparatör, att svavelsyrlighetsgasen vållat dem obehag på ett eller annat sätt, i det att den ofta framkallat kväljningar, retning i de övre luftvägarna, hosta eller nervositet. Tvenne arbetare hade endast under första arbetsåret påverkats av svavelsyrligheten, men ej sedermera.

Av ifrågavarande 10 arbetare hade 4, som vid tillfälliga missöden och därav förorsakat reparationsarbete råkat inandas större mängder svavelsyrlighetsgas, blivit akut förgiftade. 2 av dem voro syreberedare och 2 blylödare; vid tiden för förgiftningsfallet var den ene av dessa sistnämnda ävenledes syreberedare. Förgiftningen tvingade till någon tids hemmavaro, men några vidare följder därav hade ej konstaterats.

Av de vid något tillfälle svavelsyrlighetsförgiftade arbetarna hade 2 haft lunginflammation, den ene två gånger. Denne led vidare av luftrörskatarr och äggvita. Luftrörskatarr konstaterades även hos en annan av förutnämnda arbetare.

Slutligen konstaterades, att en blylödare ett par gånger varit blyförgiftad. Han företedde även spår av äggvita i urinen.

Svalgkatarr. 52 arbetare eller nära hälften av de undersökta befunnos lida av svalgkatarr. Då dylik katarr ofta plägar förorsakas av snustuggning, rökning eller förtäring av sprit, har man sökt utröna, huruvida sådana orsaker även i här ifrågavarande fall kunna föreligga. Som resultat har framgått, att 58·6 % av de arbetare, som använde sprit, samt 67·9 % av dem, som tuggade snus, voro behäftade

med svalgkatarr, medan av de arbetare, som ej hade sådana vanor, eller angående vilka uppgift i detta avseende saknas, endast 12·7 % hade svalgkatarr.

Övriga åkommor. Vid läkarundersökningen uppgåvo sig även 5 arbetare lida av magkatarr. Slutligen konstaterades, att 3 arbetare en eller annan gång lidit av influensa. En av dessa sistnämnda visade tillika symptom av lungtuberkulos samt hade ständigt varit klen.

Vad beträffar *arbetets inverkan* på arbetarnas välbefinnande, klagade 26 av de 124 undersökta arbetarna över trötthet och slapphet till följd av arbetet. Av dem arbetade 9 på 8 timmars och 16 på 12 timmars skift, vartill kom 1 dagarbetare.

Av hela antalet undersökta skiftarbetare med 8, resp. 12 timmars skift utgjorde de här ifrågavarande skiftarbetarna 15·8, resp. 29·6 %. Det var således i det närmaste dubbelt så många arbetare, som i särskilt hög grad kände sig ansträngda av arbetet på 12 timmars skift, emot vad fallet var med de arbetare, som hade 8 timmars skift.

Vad beträffar de olika yrkesspecialiteterna, framstår särskilt arbetet i sodahuset såsom mattande. Av i sodahus sysselsatta arbetare undersöktes 8, och samtliga förklarade sig vara hårt ansträngda av arbetet.

I massabingarna synes arbetet likaledes vara mycket kraftnedsättande. Av 22 undersökta arbetare kände sig 8 slappa av arbetet, och 2 andra arbetare, som förut varit massaösare, men förflyttats till annan avdelning, hade under arbetet i massabingarna varit matta och olustiga samt haft dålig aptit på grund av den gasbemängda, heta och fuktiga luften.

Även i pappsalarna gör den kvava, tryckande atmosfären det i och för sig föga ansträngande arbetet ganska mattande.

Om fördelningen av de utav arbetet särskilt påverkade arbetarna lämnar för övrigt efterföljande tab. O upplysning.

Av här omförmälda 26 arbetare voro 21 fullt friska för övrigt eller hade enbart svalgkatarr. De återstående 5 ledo av någon särskild åkomma, såsom magkatarr, reumatism, njursjukdom eller dylikt, vilket måhända delvis kan förklara, att de hade svårt för att uthärda arbetet.

Fabriksläkarnas uttalanden. För var och en av de undersökta fabrikerna föreligga uppgifter, skriftligt eller muntligt meddelade, från resp. fabriksläkare angående hälsotillståndet bland arbetarna vid de olika fabrikerna. Av dessa läkare, till antalet 13, voro 2 anställda vid två fabriker vardera och 1 vid tre. En läkare representerade förutom en av här ifrågavarande fabriker även en sulfitfabrik, som ej låg inom ramen för denna undersökning.

Samtliga dessa läkare förklara, att det allmänna hälsotillståndet bland cellulosaarbetarna ej är sämre än vare sig inom andra industrier, exempelvis sågverksindustrien, eller bland befolkningen i den fabrikerna omgivande trakten, bland jordbruksarbetare och andra. Snarare vill det av ifrågavarande läkares uttalanden synas, som om i genomsnitt hälsotillståndet skulle vara bättre än för anförda kategorier på grund av de allmänhygieniska fördelar — bättre föda och bostäder o. s. v.

Tab. 0. Arbetets inverkan å de undersökta arbetarna.

Fabriksavdelning.	Antal arbetare med						Hela antalet	
	8 timmars skift		12 timmars skift		dagarbete			
	undersökta.	ofördelaktigt påverkade av arbetet.	undersökta.	ofördelaktigt påverkade av arbetet.	undersökta.	ofördelaktigt påverkade av arbetet.	undersökta.	ofördelaktigt påverkade av arbetet.
Syreberedning	24	2	3	—	1	—	**28**	**2**
Kokarehus	29	4	8	2	—	—	**37**	**6**
Blylödning	—	—	—	—	11	1	**11**	**1**
Massabingar	—	—	22	8	—	—	**22**	**8**
Pappsal	1	—	9	1	—	—	**10**	**1**
Sodahus	3	3	5	5	—	—	**8**	**8**
Vedrenseri	—	—	1	—	1	—	**2**	—
Blekeri	—	—	5	—	—	—	**5**	—
Ångpannehus	—	—	1	—	—	—	**1**	—
Summa	**57**	**9**	**54**	**16**	**13**	**1**	**124**	**26**

— som cellulosaarbetarna äro i stånd att skaffa sig, tack vare sin i regel högre avlöning.

Beträffande en fabrik, vars arbetarstam utgöres av förutvarande järnbruksarbetare, anföres, att dessa vid övergången till sulfitfabriksarbetet i början klagat över menligt inflytande på hälsan; en och annan hade visat sig känslig för eller haft något allmänt obehag genom arbetsförändringen, men hade dessa olägenheter förefallit orsakade av ovana vid de nya arbetsförhållandena; i varje fall hade de mer och mer avtagit, vilket tyder på, att en anpassning kan i viss grad äga rum.

Ett par läkare uppgiva, att de i sin praktik icke påträffat ett enda sjukdomsfall, som kunnat sägas vara framkallat av *svavelsyrligheten*. Av flertalet yttranden vill det emellertid synas, som om mottagligheten för den svavelsyrlighetshaltiga luftens skadliga inverkan skulle vara helt individuell: en del personer äro fullkomligt refraktära för svavelsyrlighet i den mängd, den i regel förekommer i fabrikerna, andra åter påverkas mera av densamma, i det att de få retningar i de övre luftvägarna. Till att arbetarna lätt ådraga sig katarr i andningsorganen bidrager den omständigheten, att de, svettiga och varma, ofta utsättas för hastiga avkylningar. Såsom en allmän erfarenhet framhålles, att vid akuta katarrer i andningsorganen tillfrisknandet gått långsammare, om vederbörande arbetare fortsatt sitt arbete i den svavelsyrlighetshaltiga luften, än om de hållit sig borta eller fått arbeta i ren luft. Särskilt omnämnes ett fall, då en arbetare led av en svårare luftrörskatarr, vilken först gav vika, när arbetaren förflyttades till

annat arbete. I de fall, då arbetarna tillråtts söka ombyte av arbete, hava de emellertid visat sig obenägna härför på grund av den lägre avlöning, som därmed skulle följa.

Lunginflammation och *lungsot* hava antingen ej alls förekommit bland ifrågavarande fabrikers arbetare eller i varje fall icke i högre grad än bland befolkningen i övrigt. Endast två fall av lungsot finnas omnämnda.

Beträffande förekomsten av *äggvita i urinen* hava vissa fabriksläkare anställt särskilda undersökningar. Vid en fabrik hava undersökts 112 arbetare, vid två fabriker hava 14, resp. 17 av de för svavelsyrlighetsinandning särskilt utsatta arbetarna undersökts, och vid en fjärde fabrik hava samtliga för svavelsyrlighetsinandning utsatta arbetare blivit undersökta. Det resultat, som framgått av dessa undersökningar, är, att av ifrågavarande över 143 arbetare endast beträffande 2 arbetare konstaterats förekomst av äggvita i urinen. Och av dessa tvenne arbetare befanns vid en senare företagen undersökning den ene vara äggvitefri.

Om än sålunda enligt ovanstående uttalanden hälsotillståndet på det hela taget bland cellulosaarbetarna ej företer några avvikelser från vad som gäller för befolkningen i allmänhet, och om än någon speciell yrkessjukdom ej synes förefinnas bland ifrågavarande arbetare, förklara dock ett par av fabriksläkarna med bestämdhet, att 12-timmarsskiftet spelar en viktig roll ifråga om nedsatt allmäntillstånd. Särskilt påpekas, hurusom arbetarna på 12 timmars skift vore så gott som uteslutande hänvisade till att leva på matsäck, i vilken kaffe i stor utsträckning inginge. Arbetare med 8 timmars skiftarbete hade däremot i regel förmånen att kunna intaga sina huvudmåltider i hemmet.

De verkställda undersökningarna hava givit vid handen, att rent tekniskt sett intet hinder möter att vid ny- eller ombyggnad av sulfit- eller sulfatfabrik träffa sådana anstalter, att hälsofaran för de inom samma fabrik sysselsatta arbetarna reduceras till vad som kan sägas vara gällande för fabriksarbetare i allmänhet. Den särskilt företagna läkarundersökningen och de uttalanden, som gjorts av de resp. fabriksläkarna på grund av deras oftast mångåriga verksamhet inom området, giva vidare uttryck åt den uppfattningen, att någon direkt hälsovådlighet i cellulosaarbetarnas yrke icke föreligger i högre grad än inom många andra yrken, under förutsättning av fabriksanordningar, grundade på nutida erfarenhet, samt god fabriksledning, men att den ofta förekommande fördelningen av arbetet på 12 timmars skift ej oväsentligt bidrager till den nedsättning i allmäntillståndet, som rådde bland de på detta sätt sysselsatta arbetarna.

Rörande förhållandena inom de undersökta lokalerna samt bland de observerade arbetarna hänvisas i övrigt till de särskilda berättelser, som avgivits av yrkesinspektör Wieselgren och doktor Koraen, vilka berättelser finnas bifogade denna redogörelse (bil. 1 och 2).

Bil. 1.

Till fullföljande av det mig av K. Socialstyrelsen lämnade uppdraget att biträda byråchefen Th. Fürst vid undersökningar angående hälsotillståndet bland arbetarna och angående de hygieniska förhållandena inom cellulosafabriker i Sverige får jag, efter att på grund av nämnda uppdrag hava under tiden den 3—20 juni deltagit i dessa undersökningar vid ett antal fabriker, avgiva berättelse över de av mig gjorda iakttagelserna.

Mitt uppdrag vid undersökningen avsåg att göra iakttagelser rörande de *tekniska* förhållanden, som kunde anses inverka i fabrikshygieniskt avseende; och hade för anteckningarna uppgjorts ett schema i och för vinnande av enhetlighet vid såväl bedömandet av de olika förhållanden, som påträffades, som även vid annoterandet av gjorda iakttagelser och omdömen.

Innan sammanfattningen av mina omdömen om de fabriker, som besöktes, nedskrives, skall i korthet meddelas en sammanträngd beskrivning rörande själva cellulosafabrikationen.

Den äldsta metoden att ur växtfiber (halm, linneavfall, bomullsavfall eller trä) utvinna cellulosan, som ju särskilt för tillverkningen av papper haft och har så utomordentligt stor betydelse, var den *alkaliska*, medelst soda- eller med sulfatkokningar. Denna metod begynte, vad nu trä-cellulosa beträffar, att användas för endast 60 år sedan samt 20 år senare den i våra dagar mest framträdande metoden, den *sura*, medelst dubbelsalter, framställda av svavelsyrlighet, vatten och kalksten, vilka sura dubbelsalter i likhet med de förut nämnda soda-sulfat-lutarna ha förmåga att under stegrad temperatur och under tryck i slutna kokare utlösa hartser och inkrustationer ur veden och därför användas vid framställningen på ena eller andra sättet av den förfiltbara cellulosa-fibermassan.

De cellulosafabriker, som nu huvudsakligast komma i fråga, och som varit föremål för undersökning, äro sulfitcellulosafabriker och sulfatcellulosafabriker, för korthetens skull allmänt betecknade sulfitfabriker, resp. sulfatfabriker. I *sulfitfabrikerna* arbetas efter följande schematiskt framställda fabrikationsgång: svavel eller svavelavgivande ämne (exempelvis svavelkis) upphettas i ugnar av olika typer till förbränning, varvid genom oxidation svavelsyrlighet i gasform avgår, kyles och tillföres i torn eller kammare kalksten (eller magnesit, eller ock den förut redan färdiga kalkmjölken) samtidigt med vattenspolning, varigenom den sura lösning, som kallas »syran», erhålles. Denna tillsättes det i det s. k. vedrenseriet åstadkomna träet, som i form av kvadrattums ythållande $^1/_2$-fingertjocka flisor ifylles de stora kokarna. Den efter kokningen erhållna gulvita massan utblåses under svagt tryck, vanligen 0·5 atm., och spolas rikligt med vatten samt föres genom silar och s. k. sandfångare för avskiljande av otjänliga partiklar till upptagningsmaskiner, vilka, då massan skall fraktas längre väg och sålunda bör vara i transportabelt tillstånd, även äro försedda med s. k. torkpartier. Dessa äro uppställda i de s. k. pappsalarna, där massa erhålles i pappform, och äro kopierade efter de för papperstillverkning använda s. k. långdukspappersmaskinerna med vanligen dubbla rader medelst ånga upphettade cylindrar, över vilka den våta massan i lång bana föres för att avgiva vatten. Mångenstädes ökas nu detta torkpartis effektivitet därigenom att man underifrån inför het luft, men då maskinerna i allmänhet ännu icke äro helt inklädda utan vanligen blott försedda med imkupor över de heta cylindrarna och något slag av imutsugning, så blir den lokal, där dylika maskiner äro uppställda, mycket varm, stundom olidligt het och luften samtidigt mättad med fuktighet.

Av denna korta framställning synes, att fabriker av här ifrågavarande slag väl hava möjligheter till ohälsosamma eller rent av skadliga arbetsplatser, men tillika må framhållas, att de senare 20 åren lämnat så rik erfarenhet vid byggandet, inredandet och den tekniska ledningen av sulfitfabriker, att man nu mycket väl synes kunna utesluta hälsofarligheten och helt avlägsna skadligheten under normal drift i dessa fabriker. Dock bör man dessutom här som annorstädes vid val av arbetare taga nödig hänsyn till personens kroppsliga och andliga lämplighet för det anförtrodda arbetet samt även på platser, som kunna i något avseende verka ansträngande eller kraftnedsättande, taga arbetstidens verkliga längd med i betraktande.

Sulfatfabrikerna erbjuda i sin fabrikationsanordning följande schema: för koklutens beredande föreligger icke någon gasutvecklingsfara analog med den ovan berörda; i sulfatfabrikernas näst själva kokningen viktigaste avdelning, den s. k. återvinningen, där en del av de använda dyra kemikalierna regenereras, uppstå de stickande gaser, den hetta och det damm, som förorsaka de därstädes arbetande obehag i större eller mindre grad, allt eftersom fabriken är av äldre eller yngre anläggningsdatum. Vad beträffar den så beryktade »sulfatlukten», kännes den vida mindre i fabrikens omedelbara närhet än i omnejden, och den är för luktorganen kanske mest besvärande c:a 100 meter därifrån. Fabrikationsprocessen, som är en förbättring i tekniskt-ekonomiskt avseende av den äldre metoden att koka trä med enbart soda och vid återvinningen ånyo tillsätta en mindre kvantitet för att täcka åtgången av natriumsalter vid hartsutdragningen, upptog för snart 30 år sedan sulfattillsättningen, d. ä. tillsättning av det billigare natriumsulfatet i stället för det dyrbarare karbonatet, det kolsyrade natriumhydratet, vilket vid användningen avger vätesvavla i samband med s. k. merkaptaner av som bekant särdeles otrevlig lukt. I moderna anläggningar kunna likväl dessa gaser avsugas under processens gång, och det återstår inom själva arbetslokalen egentligen olägenheterna med de stickande immor, som slå upp ur blandningscisternerna, de s. k. mixarna, samt naturligtvis hettan framför ugnarna, där lutresterna indunstas och regenereringen vidtager. Den träflis, som beredes för detta slags cellulosa, tages numera sällan av granträd, som utgör det huvudsakliga råämnet för sulfitcellulosan, utom i de fall där fabriken förarbetar avfall från sågverk, då ju gran är medblandad, utan taga sulfatfabrikerna furu som huvudsakligaste råvara. (På lövträdens användning inom cellulosaindustrien ingås här icke.) Träbearbetningen är emellertid lik den i sulfitfabrikerna i stort sett: kapning, barkning och flishuggning. Den påfyllda flisen kokas i allmänhet i mindre kokare än sulfiten brukar betjäna sig av, och kokeriet eller kokhuset i en sulfatfabrik har i allmänhet en för personalen mindre besvärande temperatur. Den färdigkokta massan, som efter denna metod är mörkbrun, blåses vanligen ned i s. k. diffusörer, där den dyrbara kokluten urtvättas. Fara för ohälsa i denna avdelning anses återigen kunna uppstå, om apparaterna i fråga äro uppställda i källarlokaler, så att arbetarna frånsett obehaget av lutsmörjigt, halt golv även få mörk arbetsplats och vid varje tappning nödgas mer än behövligt gå i väta. Upptagningen sker på samma sätt som vid sulfitmassan.

Jag övergår nu efter denna i korta drag skisserade beskrivning av de använda metoderna till en närmare granskning av anmärkningsvärda förhållanden i de besökta fabrikernas besiktigade arbetslokaler. Förutskickas måste, att av lätt förstådda skäl här ingalunda kan ingås på direkt kritik av vare sig byggnadssätt och anordningar eller förvaltningsangelägenheter och ännu mindre på beskrivning av använda metoders detaljer, som kunna anses vara fabrikationshemlighet eller så betecknas, utan att endast skall meddelas ett objektivt intryck av de i besiktigade lokaler sysselsatta arbetares förhållanden med hänsyn till det givna uppdragets begränsning. Detta gäller naturligtvis alla de besökta verken.

Fabrik A. Den i *syreberedningen* anställde äldre arbetaren hade skött sin syssla i mer än sex år utan men. Han arbetade på 12 timmars skift från kl. 6 till 6 och intog ofta sina mål i fabrikslokalen eller i det därinvid belägna svavelskjulet, där det närmast behövliga förrådet av svavel förvarades, men kunde understundom med arbetsledningens tillstånd bege sig till sitt närbelägna hem för måltid, vilken dock blev både hastig och litet nervös för mannen, som var ensam ansvarig för svavelugnarnas beskickning, d. ä. »eldning», förutom de regelmässigt återkommande syreprovningarna och tillsynen av fläktarna jämte transmission i ugnshuset. Skiftkamraten kunde vid besöket icke träffas. Till kalkfyllningen varje måndag erhölls handräckning av 4 s. k. utearbetare. Syreberedaren hade vant sig att vid tillfälligt läckage å ledningarna (blyrör) undvika häftig inandning och hade ej haft längre obehag av någon gång förekommande oundvikliga gasinhalationer. Ugnshuset var högt och luftigt byggt. Hettan mellan de för handmatning avsedda ugnarna var naturligtvis stor, men där behövde arbetarna endast korta ögonblick uppehålla sig. Tornen voro synnerligen om vintern på grund av isbändning icke så täta som önskvärt.

I *kokarehuset* arbetades även ledes på 12 timmars skift med 3 man på varje skift. En förman ansvarade för syrans konsistens samt kokprocessens gång med iakttagande av ångtryck och temperatur, vilka vid framställningen av sulfitmassa varieras. Hjälpkokarna hade att hjälpa till vid fyllning och utblåsning av kokarna, varjämte de assisterade vid förekommande arbeten i kokhuset samt vid och inne i kokarna. Det mest ansträngande arbetet tillkom här som i liknande fall blylödaren, som vanligen var sysselsatt i verkstaden — en reparationsverkstad finnes i regel i dylika verk — men dock vid varje tid på dygnet måste träda i arbete, då reparationer å syre- eller gasledningar, syrebehållare, gaskylare eller armatur eller under hans yrkesutövning kommande anordning inom syreberedningen behövdes. Innan den nu vanligast använda, med syrefast sten i syrefast specialbruk murade inre klädseln av sulfitkokare kommit till huvudsaklig användning i denna industri, och kokarna voro helt klädda med blyplåt invändigt, hade blylödarna ett mycket mer omfattande arbete än numera är fallet och utgjorde ett högst egendomligt skrå för sig, tyvärr oftast mer alkoholförgiftade än gasförgiftade på grund av sitt ohygieniska, oregelbundna och ofta rent otäcka arbete i de stickande, andningsorganen mycket angripande gaserna eller i den gasblandade, heta luft, som stod kvar i kokarna. Men förhållanden, som för 15 à 20 år sedan icke voro ovanliga, hava inom denna industri i stort sett alldeles försvunnit eller åtminstone överförts på exceptionella omständigheters konto, bland vilka väl få räknas de allt mera sällsynta, svårare bristfälligheterna i anordningar och utrustning, vilka förr, då den tekniska sakkunskapen ännu icke nått tillräckligt långt, gjorde sig ledsamt gällande. Vad skiftindelningen angår, kunde ju invändas, att 12 timmars skift i anförda arbete innebär en för lång arbetstid. Med arbetstid bör nämligen förstås den tid arbetaren är tillstädes och disponibel.

I samma fabriks *massabingar* jämte *silhus* arbetade sammanlagt 12 man, av vilka på varje skift, som även här var 12 timmar, tjänstgjorde 4 man nere i bingarna och 2 man uppe i silhuset. Det var egendomligt att i en så jämförelsevis ny fabrik som denna, byggd år 1906, finna anordningen för massans uppsamlande efter utblåsningen från kokarna enligt numera i allmänhet övergivna principer samtidigt med det amerikanska arbetsmetoder även komma till användning inom fabriken. Bingarna äro här slutna och försedda med träluckor samt tömmas medelst handarbete i oftast mycket het massa på grund av forcerad kokning och begränsat antal bingar, vilket arbete ej kan ske så hastigt. Ofullkomlig tvättningsanordning i själva bingarna gör sitt till, att temperaturen är särdeles hög; i en av bingarna uppmättes denna samt befanns utgöra 70° C. Arbetarna sysselsattes här med utskottning av massa parvis under en timme i taget och avlöstes därefter av kamraterna, så att en timmes vila följde på en timmes arbete. Det kunde dock hända här som annorstädes, att de vilande fingo tillfälligtvis hjälpa till med annat arbete, rengöring, remspänning eller dylikt. Eljest ansåg arbetsbefälet arbetet i dessa arbetslokaler icke ansträngande, och det påpekades, att arbetarna på fritid kunde i de närbelägna hemmen intaga måltider. Då man känner arbetets natur närmare och sett lokalen samt vet, att vilotimmen till en väsentlig del upptages av nödvändig omklädsel o. a., så förefaller just å dylik plats 12 timmars skift mycket långt. Härtill svarar nu arbetsledningen: »Kanhända, men arbetarna ha ju blott sex timmars arbete på skiftet!» Särskilt har vid arbeten med oavbruten drift eller skiftarbete, där arbetet bedrives omväxlande en vecka om dagen och nästa vecka om natten, från arbetarhåll med berättigande framförts krav på kortare arbetsskift. Att en skiftarbetare i högre grad kan vara i behov av förkortad arbetstid bör ju vara klart, då hela hans

levnadsförhållanden ställa sig så annorlunda än dagarbetarens — denne har ju måltidsraster, ofta både för frukost, middag och kaffe på e. m., så att den tid han tillbringar inom arbetslokalen sällan är längre än $9^1/_2$ à 10 timmar eller $10^1/_2$ å en del arbetsställen. Det är ju ändå skillnad på att få lämna arbetslokalen vid raster och att under hela arbetsskiftet vistas i densamma, även om arbetet är lindrigt stundvis eller rent av endast är övervakningsarbete med ringare kroppslig ansträngning, i all synnerhet om arbetslokalen i något avseende genom sin värme, dammfylldhet, fuktighet eller skadliga dunster kan anses vara i viss mån mindre sund.

Fabrik B. I *syreberedningen* voro här anställda 4 man, av vilka 3 på 8 timmars skift och 1 man för dagarbete, vilket varade från kl. 6 f. m. till 6 e. m. med måltidsraster, så att arbetet räknades för dagarbete till 10 timmar. Skiftarbetarna intogo i allmänhet sina huvudmåltider i de närbelägna hemmen. Söndagsskiftet à 12 timmar turade alla 4 i denna avdelning arbetande om att taga, så att var och en hade söndagsskift var fjärde vecka. De äldre svavelugnarna stodo som reserv, och eldades en vid behov för utjämning av syran, men den stora nyinsatta 7-våningars kisugnen var tillräcklig för normal gång. 8-timmars-skiftet pågick, som mest är brukligt, kl. 6 —2, 2—10 och 10—6. Lokalen verkade mycket dammfylld, på grund av såväl kisdamm som damm från asktransporten.

På till arbetsledningen framställd anmärkning angående det olämpliga i att arbetarna intoge sina måltider i dylik arbetslokal meddelades, att man hade en särkild matsal, vilken dock av de 350 arbetare, som sysselsattes å fabriken, endast användes av ungefär 5. Genom vissa ventilationsanordningar och inklädnad av asktransporten kunde dock redan mycket vinnas, och skulle dessa åtgärder vidtagas.

Kokarehuset var ljust och luftigt, ehuru området genom tillbyggnader syntes ansträngt i fråga om utrymme. Den nya kokare, som byggdes, skulle rymma 25 ton; de nu arbetande voro 6 stycken 8 tons stående kokare. I denna lokal arbetade 6 vuxna på 12 timmars skift från kl. 6 till 6 med 3 arbetare på varje skift; förste kokaren sade sig hava så sträng tjänstgöring, att han överhuvud taget blott hann kasta i sig maten, han är ansvarig för kokningens regelrätta gång och har uppsikt över tvenne medhjälpare, som sköta de vanligen på dessa kommande åligganden vid avblåsning och fyllning av kokarna. Luften blir ju alltid vid vissa tillfällen, då den s. k. basningen pågår samt naturligtvis om bristfälligheter uppstå, starkt gashaltig, men tycktes utluftningen i lokalen vara tillfredsställande. Bakom kokareraden hade en mindre experimentavdelning för framställning av metylalkohol sin plats, och för att förekomma den därvid uppstående, ytterst obehagliga lukten vidtalades arbetsledningen att träffa erforderliga åtgärder.

Massabingarna hade moderniserats med hänsyn till besparing i arbetskraft och snabb uttvättning av massan. Dock befunnos framställda klagomål över allt för hög temperatur för de här anställda massaösarna vara berättigade, då esomoftast massan utblåstes från kokarna under alldeles för högt tryck, vilket var en följd av forceringen i produktionen. I denna avdelning jämte tillhörande silhus arbetade 12 man, med 4 massaösare och 2 silare på varje skift à 12 timmar. Dock hade dessa enligt arbetsledningens mening numera icke så ansträngande arbete, då de endast öste massa växelvis en halv timme i sträck, så att 2 vilade, när 2 arbetade. En ny massabinge, som med anledning av utvidgningen i kokeriet blev nödvändig, skulle förses med utspolningsapparat, det utan tvivel lämpligaste sättet att »ösa massa», där för övrigt lokala förhållanden tillåta massans transport i vått tillstånd.

Pappsalen syntes vara ljus och praktiskt inredd, och torde framställda klagomål över allt för hög temperatur i denna arbetslokal vara i någon mån överdrivna.

Som totalomdöme kan med fullt fog för denna fabrik gälla, att, när väl alla nytillbyggnader i full utsträckning gjorts färdiga, den nu pågående forceringen kan anses obehövlig och samtliga arbetslokaler, försedda med tillräcklig personal, få anses goda över hela linjen.

Fabrik C. I *syreavdelningen* arbetade 6 man på 8 timmars skift med 2 man på varje skift. Tvenne roterande svavelugnar eldas härstädes, och finnes dessutom en avdelning, avsedd för utvinning av svavelsyrlighet ur gasmassa i 5 små ugnar. Lokalerna i denna avdelning voro mycket rymliga och i fråga om luft och ljus synnerligen tillfredsställande.

Vad beträffar *kokarehuset*, funnos där 5 stycken roterande kokare, vardera à 10 ton. Hela

huset tillika med de ovanför kokarna löpande flisbingarna voro utförda i armerad beton. Huset erbjöd en i alla avseenden tillfredsställande arbetslokal. Arbetarna voro här 8, av vilka 6, fördelade 2 och 2, arbetade 8 timmar, medan 2 man arbetade på 12 timmars skift. På grund av kokningsmetoden måste emellertid här arbetarna gå in i kokarna vid varje fyllning, varvid luften där inne vanligen var 60° C. varm. Något särskilt måltidsrum fanns icke, utan brukade de arbetare, vilka icke intogo huvudmåltiderna i hemmen, äta i respektive fabrikslokaler. Då dessa emellertid i allmänhet syntes vara tillräckligt rymliga och ljusa samt väl utluftade, kan detta icke egentligen berättiga till någon anmärkning.

Massabingarna voro 5 stycken, dock tyvärr av gammal anordning med slutna rum. En ny öppen binge visade emellertid, att man även här var sysselsatt med en för arbetsförhållandena gynnsam modernisering. Själva massan var emellertid väl utspolad och sval, så att de i arbetslokalerna sysselsatta arbetarna under arbetet i bingarna icke utsattes för alltför besvärande hetta. Vid mätning syntes högsta temperaturen vara 35° C. Emellertid arbetade här 8 vuxna med 4 man på vart skift à 12 timmar och hade de indelat arbetet så, att de arbetade 2 timmar i sträck 2 och 2. Försök hade redan vidtagits med såväl mekanisk massaösning som ock med spolning, men hade ännu intet bestämts om vilkendera anordningen skulle komma till utförande.

Frånsett de gammalmodiga bingarna, som ju redan voro utdömda, kunde arbetslokalerna anses goda. Allt ifrån anläggningen hade fabriken haft oturen att behöva växla teknisk ledning flera gånger, vilket nog i sin mån bidragit till vissa avdelningars efterblivenhet.

Fabrik D. Här var *syreavdelningen* försedd med 6 större kisugnar i kombination med torn och sköttes av 6 man, fördelade 2 och 2 på 8 timmars skift. Endast kis användes. Någon egentlig lukt spårades endast i pumprummet samt naturligtvis vid vissa tillfällen i tornavdelningen. Det fanns för arbetarnas förvaring av kläder visserligen skåp uppställda, men voro dessa placerade i pumprummet.

Kokarehuset med 4 stycken stående kokare à 12 ton betjänades av 6 man, fördelade 2 och 2 på 8 timmars skift. Dessutom tjänstgjorde 2 man i 12 timmars skift som tornfyllare och för transport av kalksten samt en blylödare för utförande av nödiga reparationer i likhet med vad vanligen i sulfitfabriker är fallet. Tornet var utfört i trenne avdelningar med plattformar avsedda att användas vid rensning och fyllning.

Massabingarna voro ovanligt knappt tilltagna, och hade även planerats en behövlig utvidgning av desamma. Arbetet med massaösningen skedde mekaniskt och föranledde ingen anmärkning. Från bingarna fördes massan upp i ett silhus 80 meter långt och 20 meter brett, här var således utrymmet för denna fabriks produktion ovanligt rikligt. Att en rymlig och utsträckt silningsavdelning har sin stora betydelse för produktionens kvalitet är fastslaget. I denna lokal arbetade 6 man, 3 och 3, i 12 timmars skift, men kunde, i tur och ordning, en avlägsna sig för måltider, så att egentliga arbetstiden blev 10 timmar.

Som totalomdöme kan man med fog säga, att fabriken är mycket praktiskt och arbetstekniskt väl inredd. Under god ledning lämna samtliga arbetslokaler rätt till mycket gott betyg.

Beträffande den för övrigt mycket trevliga *pappsalen*, å vilken anmärkts, att den vore särskilt om vintern för het, torde kunna sägas, att med omläggning av ventilationsanordningarna ett dylikt missförhållande lätteligen skulle avhjälpas. Som nu är, hava varmluftsfläktarna endast att besörja inblåsning av varmluft under torkpartiet i respektive pappmaskin, då däremot denna fläkt mycket väl även kunde anordnas för frisk luft, på vilken vara lokalen vintertid, då allt är tillslutet, lider brist. Arbetsledningen gjordes även uppmärksam å detta förhållande. Likaledes fanns skäl att påpeka några lämpliga anordningar till förmån för arbetarna i ovannämnda kokeri, där det kokades indirekt, vilket medförde för arbetarna samma olägenhet som i övriga fabriker, där detta system användes och särskilt utluftning av själva kokarna icke finnes att tillgripa vid de tillfällen, då någon behöver gå ned i dem.

Fabrik E. Fabriken hade en modern och väl byggd *syreavdelning*. Fyra svavelugnar i kombination med ett synnerligen solitt tornsystem, med stora, ordentligt utförda, för kalkstenstransporten avsedda varuhissar, besörjde syreproduktionen. Betjäningen utgjordes av 6 vuxna arbetare,

fördelade 2 och 2 på 8 timmars skift. För själva kalkuppfordringen arbetade 3 man endast på dagskift.

I *kokarehuset* stodo 7 kokare à 18 ton jämte en à 24 ton. Arbetspersonalen utgjordes av 9 vuxna arbetare, fördelade 3 och 3 på 8 timmar med vanlig skiftindelning: kl. 6—2, 2—10 och 10—6. Meningen är att öka personalen med ytterligare en hjälpare. Nu arbeta 1 ansvarskokare med 2 hjälpare per skift. För personalen i ångpannehus, syrehus och kokeri är sålunda i denna fabrik 8 timmars skift genomfört.

Vad beträffar *massabingarna*, så äro de utförda öppna och med mekanisk ösning. Visserligen blåses ju ofta, då produktionen är mycket stor, men utluftningen syntes dock vara tillfredsställande. Detta gäller även *silavdelningen*, om man ock kunde göra den anmärkningen, att de så att säga osynliga delarna, såsom kanaler och avlopp, oftare borde spolas. Då fabriken är så pass ny som den är, har brådskan att producera gått framför kravet på städning och iordningställande. I allmänhet kan man säga, att anordningarna och arbetslokalerna äro förstklassiga.

Fabrik F. Denna fabrik, en sulfatfabrik, är däremot av äldre datum och på grund av själva fabrikationens art underkastad annan synvinkel. Tydligen var icke arbetet så forcerat, som i genomsnitt kräves, och därigenom gav arbetspersonalen ett mindre »svettigt» intryck. Naturligtvis kunde icke hettan framför ugnarna helt nedpressas, icke heller kunde man gå förbi de s. k. mixarna utan att avdunstningsimmorna framkallade en stickande känsla i andningsorganen. Man hade förut i denna lokal haft havrevatten för arbetarnas räkning, men sedan något år hade denna för de upphettade arbetarna rätt läskande dryck indragits.

Själva *kokeriet* skilde sig med sina 5 kokare à $2^1/_2$ ton icke särskilt från likartade anläggningar, och kunde arbetslokalen anses tillfredsställande. Som ett önskemål här liksom i övriga sulfatfabriker framhölls uppsättandet av manometrar även i diffusöravdelningen, helst i kombination med en signalanordning för att därigenom skaffa de vid dessa apparater arbetande någon säkerhet med avseende på eventuella tryckförändringar inom desamma. Inom kokeri och tvättavdelningen (diffusörerna) sysselsattes 6 man, 3 i vardera avdelningen med en förman och 2 hjälpare på vart skift om 12 timmar.

Fabrikens öppna läge på en mindre halvö bidrog i sin mån att göra arbetsförhållandena inom densamma drägligare. Dock bör vid en fabrik av den ifrågavarandes storlek kunna påyrkas vidtagandet av vissa anordningar till arbetarnas fromma, såsom ordentligt duschrum eller bad samt måltidsrum.

Fabrik G. I *syreavdelningen* i denna fabrik tjänstgjorde 3 arbetare, var och en på 8 timmars skift. 4 roterande svavelugnar och 1 reservugn tjänade till gasframställning, och upptogs gasen i kammarsystem. Arbetslokalerna verkade rymliga och väl utluftade. Matsal fanns, och gott dricksvatten var tillgängligt såväl vid vaktstugan som i fabrikens vattenledning.

I *kokarehuset* funnos 7 kokare à 13 ton, varav 4 ännu voro invändigt klädda med bly; de övriga voro däremot murade på sätt som nu är vanligt. I lokalen tjänstgjorde 8 man, varav 6 på 8 timmars skift och 2 vid flisbingarna på 12 timmars skift, dessutom hörde ju till denna personal blylödaren.

Massabingarna såväl som de där närbelägna kollergångarna lågo väl till, och bestod personalen av 8 man, 4 på vart skift à 12 timmar. *Silhus* och *sandfång* sysselsatte lika många arbetare med samma skiftindelning. Arbetslokalerna gjorde intryck av att äga praktiska anordningar och god luftväxling.

Vad särskilt beträffar den s. k. *pappsalen*, så syntes luftväxlingsproblemet bättre löst än på vissa andra fabriker. Särskilt är att anteckna, att det fanns värmeledningselement i större antal uppställda såväl framför fönstren som vid ingångarna till förhusen framför maskinsalen, vilken anordning avsåg att på vintern förhindra den annars så besvärliga imbildningen, samt att man genom klok anordning av in- och utgångarna sökt undvika uppkommande av drag. Från personalens sida framhölls även, att luften i arbetslokalen var tillfredsställande.

Fabrik H. Denna fabrik, en sulfatfabrik, befanns med avseende å arbetslokalernas ljus och luft samt lämplighet för övrigt icke från början hava varit så särskilt lyckligt ställd. Från densamma hade också vid olika tillfällen klagomål försports från arbetarnas sida, vartill kom den omständigheten, att upprepade olycksfall i arbetet hade länkat intresserades blickar just på denna cellulosafabrik. Emellertid ville den nuvarande förvaltningen gärna söka åstadkomma bättre förhållanden, och hade efter yrkesinspektionens anvisningar under de senaste månaderna betydliga förändringar till förmån för arbetarna, liksom ock utan tvivel för fabrikationen, ägt rum.

Med tillfredsställelse antecknades sålunda beträffande *kokarehuset*, att ljusgårdar för de under kokargolvet och särskilt vid diffusörerna arbetande anordnats, vartill kom, att man bestämt sig för att göra dessa uttvättningsapparater både lättare tillgängliga och lättare kontrollerbara samt tekniskt säkrare; särskilt hade man bestämt sig för att frångå de vanskliga halsarna och locken av vanligt gjutjärn samt i stället insätta dessa delar tillverkade av martin. (Som en egendomlighet förtjänar nämnas, att fabriken erhållit en uppsättning av 6 stycken nya dylika apparater, som kallas diffusörer, men klokt nog hade man bestämt sig för att tryckprova desamma, varvid samtliga de levererade halsarna sprungo, vilket ju bidrog att påskynda nyanskaffning i enlighet med yrkesinspektionens anvisningar.) I detta kokarehus sysselsattes 9 arbetare, med 3 man per skift om 8 timmar. Kokarna voro 6 stycken à 1·8 ton och tillhörande diffusörbatteri bestod av 16 apparater. Anslag om iakttagande av nödiga försiktighetsåtgärder funnos uppsatta på flera ställen.

Själva *sodahuset* med återvinningen sysselsatte 21 arbetare, även de fördelade på 8 timmars skift med 7 på varje. I mixarna tjänstgjorde endast 1 man, också på 8 timmar. Man arbetade icke med vakuum, varför det kan tyckas, som om den ökända »sulfatlukten» här skulle vara besvärande, men i allmänhet hade man mindre obehag av densamma i själva fabriken än i dess omgivningar.

Beträffande *pappsalen*, hade den tydligen tillökats i någon mån, vad maskinerna angår; den verkade mörk, och torde ännu mer på vintern värmen därstädes vara plågsam, vartill sällar sig, att draget utifrån då nog är mycket kännbart. Skiftindelningen i pappsalen var egendomligt nog ännu den gamla eller 12 timmar, så ock för dem, som å loftet ovanför pappmaskinerna togo emot pappbanan för skärning, pressning och packning av de skurna arken. Vid den ökade produktionen verkade nog arbetet i den heta lokalen i längden överansträngande eller slappande, även om icke alltid arbetet i sig självt var krävande. Det fanns dagar, då pappbanan ständigt gick utav, och det därav ökade arbetet kändes mycket ansträngande för personalen.

Fabrik I. *Syreavdelningen* upptog 3 stycken roterande svavelugnar, varav 2 räcka för normal drift, i kombination med kammarsystem. Personalen utgjordes av 3 man, fördelade på 8 timmars skift, vartill kom en kalkstenstransportör på endast dagskift. Ugnshuset i sitt nya skick verkade utomordentligt rymligt, då ju de nya roterande ugnarna trots sin stora kapacitet taga så liten plats mot föregående anordningar. Utanför ugnshuset, som låg på berggrund, fanns en liten källa med friskt dricksvatten. De flesta i denna fabrik anställda arbetarna intaga huvudmåltiderna i de mycket närbelägna arbetarbostäderna.

Kokeriet innehöll 5 stycken 13 tons stående kokare med betjäning av 6 man på 8 timmars skift, vartill kommo blylödare och kokarereparatör; för flistrattpassningen tjänstgjorde 2 man å vardera 12 timmars skift.

Den kokeriet närbelägna avdelningen för *massabingarna* var anordnad med mekanisk ösning och skruv från såväl höger som vänster, arbetande mot ett paternosterverk, betjänat av 2 man med vardera 12 timmars skift. Dessa lokaler gjorde ett i allmänhet gott intryck, och torde detta omdöme få gälla om anläggningen i dess helhet.

Vad *pappsalen* beträffar, är den mera byggd som pappersfabrikens maskinsal, men genom goda anordningar av murar, fläktar och värmeelement har man lyckats få luften tämligen tillfredsställande. Här sysselsattes för tillfället 7 vuxna skiftarbetare à 12 timmar vardera och 6 minderåriga på 8 timmars skift. Vad de minderåriga beträffar, hava de redan genom anskaffandet av en mekanisk arkavläggare å ena maskinen kunnat undvaras vid denna, och är en dylik arkavläggare ytterligare avsedd att anskaffas. Det är att anteckna, att den ene pojken då och då synes kunna avlägsna sig från arbetet, då han sändes ut i ärenden, bland annat efter dricksvatten. Det är synnerligen lämpligt att hava arbetet så anordnat för de i uppväxtåldern ännu varande arbetarna, som

genom att stå böjda över det låga mottagningsbordet mycket fresta ryggen vid arkmottagningen. För övrigt syntes moderna transportanordningar hava införts.

Fabrik J. Vid *syreavdelningen* i denna fabrik, liksom den föregående tillhörande de yngsta fabrikerna, arbetade endast 3 man, vardera på 8 timmars skift. Handräckning bestod av 2 kalkstensfyllare på dagskift och 1 kisfyllare likaledes på dagskift. En sju våningars kisugn var tillräcklig för gasbehovet med de gamla ugnarna i reserv. Dessa lokaler kunde betecknas som fullt tillfredsställande.

I *kokarehuset* funnos 5 stycken 4 tons stående kokare, och voro dessa avsedda för indirekt kokning. Personalen bestod av 6 man, 2 och 2 på 8 timmars skift, jämte en flisvakt på 12 timmar. Var sjätte vecka hade kokarpersonalen söndagsskift på 14 timmar. Från personalen hade särskilt framhållits, att arbetet inne i kokarna före varje fyllning måste ske i alltför hög temperatur. Detta är emellertid en olägenhet, som, enligt vad redan förut framhållits, vidlåder denna kokningsmetod, då de inne i kokaren spiralformigt liggande ångslangarna av kopparrör ju äro mycket heta. Vanligen söker man avhjälpa den påvisade olägenheten medelst direkt utluftning av kokaren, vilket visserligen innebär en lättnad, men ingalunda medför ett avlägsnande av hetluften. Dock kunde genom annan anordning och insättande av därför avsedd genomblåsningsventil sådan lindring erhållas. Luften i kokeriet syntes oftare än nödigt hava varit rätt skarp på grund av gasutströmning. Angående de s. k. syrebingarna hade även berättigade klagomål anförts, då locken på desamma voro synnerligen bristfälliga och en skarp gaslukt därifrån spred sig, vartill kom, att här icke var anordnad någon fläkt. Arbetsledningen vidtalades att söka ordna luftväxlingsförhållandena samt även så anordna, att de arbetare, som måste ingå i de heta kokarna, kunde få tillfälle till att byta kläder samt vid behov duscha eller hava tillfälle taga en avrivning.

Massabingarna, som befunno sig i tillfredsställande skick, voro avsedda att anordnas med mekanisk ösning.

Vad beträffar *pappsalen*, så syntes den med sina 2 maskiner vara åtminstone vintertiden bland de varmare av dessa arbetsplatser, dock icke outhärdlig enligt uppgift av de därstädes arbetande. Man arbetade här med 6 man på skiftet i 12 timmar. Arbetarna beklagade sig över det ofta rätt tröttande söndagsskiftet med såväl rengöringen som de många reparationer, som bliva nödvändiga. Det synes, som om dylika söndagsarbeten med större fördel och med bättre resultat skulle kunna utföras av utvilad personal.

Dricksvatten fanns tillgängligt, och vid samtal med arbetarnas ombud konstaterades, att anmärkta bristfälligheter i allmänhet lätteligen kunde avhjälpas, om blott arbetsledningen mera intresserade sig för de framställningar i detta avseende, som gjordes från personalens sida. Då arbetsledningen syntes medgiva framställningarnas berättigande, bör ju kunna väntas, att ändringar i berörda avseenden bliva vidtagna.

Fabrik K. I *syreavdelningen* arbetade här endast 3 man, fördelade på 8 timmars skift. 5 kisugnar i fem våningar vardera användes för gasberedningen i kombination med tornsystem. (Kammarsystemet var här övergivet och avställt.) Asktransporten, som i hög grad bidrog till att det alstrades mycket damm, var under ombyggnad, så att därigenom uppkommande olägenhet inom kort torde vara minskad.

I *kokarehuset* stodo 4 stycken kokare à 13—14 ton, avsedda för direkt kokning. Personalen utgjordes av 6 man, fördelade på 8 timmars skift, varjämte 1 man tjänstgjorde vid flisbingarna med 10 timmars arbetsdag. Vid reparationsarbeten inuti kokarna användes särskilt därför avsedd fläkt för utluftning av dessa. De båda nu nämnda avdelningarna utgjorde de utan tvivel bäst inrättade arbetslokalerna i fabriken.

Massabingarna hade här ösning medelst mekanisk anordning och jämförelsevis tillfredsställande utluftning, ehuru de voro täckta. Manskapet utgjordes av 6 man, av vilka 3 och 3 hade 12 timmars skift, så att 2 arbetade, medan den tredje vilade. Denne hade då verklig fritid och kunde härunder intaga respektive måltider.

I det intill massabingarna anslutna *silhuset* arbetade 6 man, även de fördelade på 12 timmars skift, med en effektiv arbetstid av $10^1/_2$ à 11 timmar. Denna sistnämnda avdelning hade från början säkerligen icke varit föremål för särskilt intresse och nu, sedan tillverkningen forcerats, genom tillbyggnader och mer eller mindre provisoriska anordningar blivit synnerligen olämplig

såsom arbetslokal, i synnerhet vad beträffar själva silpartiet och dess transmissioner, där det syntes rent vådligt att taga sig fram. Detta parti av arbetslokalen blev också särskilt föremål för vederbörande yrkesinspektörs åtgörande.

Pappsalen innehöll 2 pappmaskiner samt en mindre maskin för upptagning av kvistmassa. Personalen utgjordes av 10 vuxna och 6 minderåriga, fördelade de vuxna fem och fem på 12 timmars skift och de minderåriga två och två på 8 timmars skift. Balpressarna härstädes hade samma arbetsindelning som massabingarnas personal, sålunda att en fritid, medan de övriga arbetade, tillkom tredje man.

Som allmänt omdöme om denna fabrik torde kunna tjäna det, som gäller för många av dem, vilka ritats och byggts av specialister, att huvudomsorgen ägnats de utan tvivel för fabrikationen viktigaste huvudavdelningarna, nämligen syreberedningen och kokarehuset. Sedan tillkommer det den blivande tekniska ledningen och naturligtvis även förvaltningen att vidtaga de lämpligaste detaljinredningarna och arbetsdispositionerna inom dessa och övriga avdelningar, varvid flerstädes, där fabriken tillkommit på liknande sätt, underavdelningarna i mer eller mindre märkbar mån blivit styvmoderligt behandlade.

Beträffande *ångpannehuset* vid denna fabrik, voro där uppställda 9 vattenrörpannor, 6 med spåneldning, och utförde en arbetspersonal av 4 man per 12 timmars skift med handeldning ett mycket styvt arbete. Från personalens sida meddelades fullt tillförlitligt, att hade den icke haft att tillgå den s. k. pråmspånen, vilken fraktades i pråmar från angränsande sågverk och tillfördes genom mekanisk anordning, så hade någon tid för intagande av måltider icke varit möjlig att ernå. I regel söka 3 arbeta, medan den fjärde intager måltid, men någon egentlig matrast kan det icke bliva tal om. En nionde arbetare är anställd för rengöring och hjälp. Söndagsskiftet blir vanligen förlängt till 22 timmar, men då arbetet under lördagsnatten är mindre forcerat, bruka endast 2 eldare kvarstanna denna natt. De 8 eldarna tura sålunda i detta avseende 2 och 2, men få därigenom ändå icke mer än en fri söndag i månaden.

Fabrik L. I *syreavdelningen* hade under tidernas lopp många experiment anställts och spår från dessa försöksperioder funnos alltjämt. Här arbetade den första kisugnen i Sverige. Nu äro i normal gång uppeldade en kisugn och 3 svavelugnar, varjämte en kisugn anordnas för gasmassa. Ugnarna voro förr i kombination med torn, men arbeta numera med ett väl genomfört kammarsystem. Arbetspersonalen har här nedbragts till 3 man, arbetande på 8 timmars skift. Beträffande de anmärkningar, som blivit framställda och som gått ut på att visa, hurusom personalen vid denna fabrik utsattes för ohälsa och till och med dödsfara, hava dessa anmärkningar genom undersökningen kunnat reduceras till att mera gälla en förfluten tid än den nuvarande, om ock i någon mån ännu här och där vissa överkomliga olägenheter ännu kvarstå. Särskilt framstår fabrikens modernisering vid besöket i kokeriet och därmed närmast sammanhängande lokaler, såsom massabingar och särskilt silhus, där genom praktiska förändringar ganska tillfredsställande arbetsförhållanden i avseende å lokaler, arbetets gång och fördelning ernåtts.

Kokeriet innehåller 4 äldre kokare om något över 2 ton samt en ny à 8 ton, samtliga liggande, roterande. Personalen har kunnat nedbringas till 6 man, fördelade på 8 timmars skift. Då förr i tiden massan utblåstes under tämligen primitiva förhållanden rakt ner i träbingar under kokeriets golv, kan man lätt förstå, att detta vållade ständiga obehag och gav upphov till olika klagomål, som nog voro berättigade på den tiden. Nu äro emellertid de nya massabingarna förlagda i en fullständigt avskild del av byggnaden och äro också tätare byggda. Olägenheterna, vad beträffar särskilt syreberedning och kokeri jämte tillhörande lokaler för massans upptagning och silning, äro sålunda numera icke egentligen större än vad i allmänhet är fallet vid ifrågavarande fabrikation. Vid samtal med arbetsledningen visade sig denna också benägen för samarbete med yrkesinspektionen och uttalade den förhoppningen, att fabrikerna, som ju nu bevisligen genomginge en planmässig modernisering, snart nog i varje avseende skulle kunna betecknas som tillfredsställande. De verkliga olägenheter, som ännu vidlådde ett par särskilt anmärkta ställen, skulle snarast bliva avhjälpta. I huvudsak gällde detta den gamla syreledningskanalen, transmissionsrummet vid ångmaskinen samt under gamla trärenseriet, vilket senare dessutom helt och hållet skulle ombyggas.

Själva *blekeriet* kunde betecknas som tillfredsställande, och blev endast klorkalkupplösningen

föremål för anmärkning. Även här kunde arbetsledningen visa, att ändring till det bättre redan företagits genom inköp av s. k. Belmerska trattar, i vilka klorkalkfaten utan olägenhet för arbetarnas andningsorgan kunna tömmas.

Vad *pappsalen* beträffar, så var ju densamma under den tid fabriken var pappersbruk använd även till sorteringssal, vilket gör, att den enda där befintliga maskinen efter sin omändring till pappmaskin har mycket gott utrymme. Torkpartiet är dessutom inbyggt och skall yttermera huven neddragas, så att luften synes kunna även vintertid bliva tillfredsställande. Personalen här utgjordes av 4 vuxna arbetare, fördelade 2 och 2 på 12 timmars skift, samt 3 minderåriga, en och en på 8 timmars skift.

Fabrik M. I *syreavdelningen* funnos 4 moderna kisugnar insatta förutom 5 äldre svavelugnar. Dessa ugnar arbetade i kombination med torn och sysselsatte sammanlagt 6 man, fördelade 2 och 2 på 8 timmars skift med 1 man i rosthuset och 1 man för tornen, vartill kommo 3 man på dagskift för kalkstensfyllning och rengöring. Denna fabrik är Sveriges äldsta ännu i gång varande och byggdes åren 1883—84. Det har därför efter hand varit nödvändigt att tidsenligt utrusta de för övrigt från början rätt väl uppförda fabriksbyggnaderna.

I *kokeriet* pågick för tillfället ombyggnad med inläggande av järnbottnar och valv i stället för de forna mellangolven av trä. Alla kokare voro här stående, och vid den årliga tillverkningen av omkring 11 000 ton utgöres den förnämsta svårigheten egentligen av den gemensamma massabingens smala form — den ser ut mera som en kanal — men den är därigenom lämplig för den nu inmonterade mekaniska ösningen. 3 förste kokare tura om med 8 timmar vardera, 2 hjälpkokare hava däremot vardera 12 timmars skift.

Dessutom arbeta vid *massabingarna* 2 man, en och en på 12 timmars skift, vilken arbetsindelning infördes, sedan den mekaniska ösningen kom i gång. Arbetsfördelningen och arbetslokaler kunna betecknas som tillfredsställande.

Fabrik N. *Syreavdelningen* arbetade med uteslutande 5 svavelugnar och kammarsystem samt betjänades av 3 man, fördelade 1 och 1 på 8 timmars skift. Kalkfyllning och rengöringsarbete utföras av extra handräckning, varjämte noga tillses, att kamrarna utluftas. Platsen bakom svavelugnarna i rosthuset syntes här mycket omtyckt och frekventerades livligt av utearbetarna, som där vinter- och egendomligt nog även sommartiden funno angenämt att intaga sina måltider. Fabriken är moderniserad och funktionerar syreberedningen numera på ett mycket tillfredsställande sätt. Här liksom annorstädes vid dylika fabriker strävar man efter att tillvarataga de bortgående gaserna, vilka förr voro upphov till så mången olägenhet, särskilt då de i omgivningen förkvävde all för svavelsyrligheten känslig växtlighet.

I *kokeriet* funnos tre liggande kokare à 11, 10½, resp. 12 ton. Personalen utgjordes av 6 man, fördelade på 8 timmars skift med en kokare och en hjälpkokare på vart skift.

I *flisbingarna* arbetade 2 man med 12 timmars skift vardera. Enligt på platsen gjorda iakttagelser kunde man, då kokarna blåstes, utan olägenhet vistas i angränsande lokaler. Blåsningen skedde under ett tryck av 0·5 till 0·7 kg.

Massabingarna voro små och öppna samt uteslutande avsedda för handösning. Personalen utgjordes av 8 man, 4 och 4 på 12 timmars skift. Då dessa massaösare bliva lediga ur bingarna, få de gå upp och hjälpa till vid rengöring av silarna. Två arbetade i allmänhet en timme, medan två vilade eller hjälpte till med förekommande arbeten. Då produktionen gick normalt, förekom icke någon direkt överansträngning. All tillverkad cellulosamassa underkastades en blekningsprocess i 5 stora blekholländare, och kan mot denna avdelning ingen anmärkning göras, men väl i avseende å klorkalkupplösningen. Även här skulle en ändring till det bättre ske enligt yrkesinspektionens anvisning. Denna avdelning var därtill vintertiden mycket kall.

Pappsalen var icke någon förstklassig arbetslokal och hade man på olika sätt provisoriskt sökt avhjälpa olägenheterna av fukt, drag och litet utrymme. Mitt igenom arbetslokalen hade man dragit huvudröret för fabrikationsvattnet, vilket ju måste anses som en föga välbetänkt åtgärd. Detta rör av ungefär 400 mm. diameter var nu isolerat med halmslingor, men hade förut varit alldeles utan isolation. Att fullkomligt häva imbildning om vintern i denna lokal med yttermurar och fönster mot vattnet och i alla händelser otillräcklig luftväxling torde icke låta sig göra

utan genomgripande ändringar. Som en egendomlighet förtjänar antecknas, att cellulosamassan i maskinen underkastades eftersortering före inträdet i torkpartiet på så sätt, att med ryggen mot andra pressvalsen hade placerats tvenne flickor (om natten ersatta med män), vilka med kniv borttogo smutsfläckar eller dylikt. Flickorna tjänstgjorde på denna egendomliga och väl rätt varma arbetsplats två timmar i sänder, varefter de avlöstes.

Fabrik O. *Syreavdelningen* betjänades av blott 3 man, fördelade en och en på 8 timmars skift. Rostningen av svavel skedde här i tvenne roterande ugnar, och upptogs gasen i kammarsystem. För intagning av kalksten tillkom en man på uteslutande dagskift. Redan vid inträdet göra fabrikens solitt byggda hus ett gott intryck, och i deras lokaler tilltalas man av de ljusa, luftiga färger, i vilka de äro hållna, och av den nästan pedantiska renlighet, som är rådande därstädes. I rosthuset rådde mellan och i omedelbar närhet av svavelugnarna en mycket hög temperatur, men då ugnarna här voro försedda med självmatande beskickningsapparater för svavlet, så betyder denna värme för den där blott under korta stunder sig uppehållande arbetaren icke så mycket.

Vad beträffar *kokarehuset*, gör detta särskilt i de övre våningarna samma goda intryck. Man arbetade här med 3 roterande $8^1/_2$ tons kokare, vilka betjänades av 6 man, 2 och 2 på 8 timmars skift, vartill kommo de för dessa lokaler vanliga medhjälpare, nämligen en blylödare och en kokarereparatör. Ljus, luft, skyddsanordningar, föreskrifter, arbetsfördelning och arbetslokaler syntes i allmänhet å denna fabrik vara de bästa.

Detta omdöme bekräftades ytterligare vid besöket i den särskilt för sig byggda klorkalkupplösningen, som gjorts så praktisk, sund och angenäm som möjligt. Beträffande klorkalkupplösningen förtjänar vidare antecknas, att arbetet utföres på ett dagskift av en man, som vid tiden för klorkalkens ifyllande får handräckning för tippning av faten. Denna upplösning (c:a 10 fat) försiggår på den korta tiden av en halv timme, under vilken de vid tippningen sysselsatta arbeta med praktisk andningsmask och hava stor nytta av den anordning den tekniska ledningen åstadkommit för hindrande av klorkalkdammets spridning.

Blekeriet torde vara tills vidare ett av de elegantaste och kommer endast att överträffas av ett samma bolag tillhörigt under nyanläggning varande blekeri, vilket ovillkorligen i fråga om tekniskt fulländad utrustning och arbetslokalens lämplighet i alla avseenden måste ställas i främsta rummet.

Fabrik P. Denna fabrik, som förut varit använd till framställning av sulfatcellulosa, arbetar sedan flera år med framställning av sulfit. *Syreavdelningen*, varest sysselsättas 4 arbetare, fördelade på 12 timmars skift, är försedd med en roterande svavelugn i kombination med s. k. kalkmjölksystem. Vi hava således här att göra med en metod, där kalkstenen redan på förhand upplösts och i lösning mottager de avkylda gaserna för syrans bildning. Metoden är även den mycket beroende av riktig avkylning, vilket har till följd, att man sommartiden måste arbeta med isblandat vatten. Det skjul, där denna avdelning är inrymd, har av arbetsledningen utdömts såsom arbetslokal, och föreligga utarbetade planer på hel ombyggnad av den gamla fabriken, vilken troligen i samband därmed blir flyttad till en annan lämpligare plats. Naturligtvis har man haft att kämpa med stora svårigheter för att i denna ursprungligen för annat ändamål avsedda fabrik åstadkomma en tillverkning sådan som den nuvarande. Men övriga arbetslokaler, såsom kokeri, massabingar med silhus och särskilt pappsalen, hava undergått en fortskridande förändring till det bättre, varför dessa lokaler kunna sägas vara ganska tillfredsställande.

I *kokeriet* finnas 3 gamla 1 tons kokare kvar från sulfattiden, 3 liggande roterande kokare à 4·65 ton och en ny på 10 ton. Årstillverkningen uppgavs vara 6 500 ton. Tills vidare arbetade därstädes 12 man, fördelade 6 och 6 på 12 timmars skift med en kokarbas och 2 hjälpare som egentlig kokarpersonal. I kokeriet är mycket trångt utrymme, då ju i den ursprungliga planen inbyggts så mycket nytt.

I de nya *massabingarna* arbetade tvenne massaösare. Mekanisk ösning användes. Man har betydligt underlättat arbetet emot vad förr var fallet. Dock äro fortfarande arbetslokalerna mycket mörka.

Vad *pappsalen* beträffar, finnes endast en maskin därstädes. Den är försedd med stora cylindrar

samt betjänas av 6 personer, 3 å vart skift à 12 timmar. Utluftningsanordningarna syntes vara ganska tillfredsställande, fastän på grund av lokalens närhet intill älven nog vissa årstider olägenheterna stegrades med fuktig imma i rummet. Pressning och packning skedde endast på dagskift.

Fabrik Q. Fabriken, en sulfatfabrik, är av fullkomligt modern typ, vad arbetssätt och arbetsfördelning beträffar. Den tillverkar 20 000 ton massa per år och sysselsätter 225 arbetare. Egentligen intresserade ur hygienisk synpunkt endast *sodahuset*, vilket trots att det är rikligt dimensionerat dock med sin sodabränning i 4 ugnar — roterande — jämte övrig installation för återvinning och kaustiksering icke kunde sägas vara mycket gynnsammare arbetsplats, vad nu särskilt angår sodabrännarens arbete, än vad vissa äldre fabriker hava att uppvisa. Dock hade man med avseende härå vidtagit åtgärder för att skaffa tillräcklig luftväxling genom takventilation och extra fläkt. Havrevatten att släcka törsten med fanns till arbetarnas disposition. Emellertid hade det visat sig, att fläktanordningen för utsugningen av de för andningsorganen så besvärande avdunstningsimmorna från mixarna icke fyllt de därå ställda förväntningarna. Förnyade försök att undanskaffa eller bortleda från sodabrännarnas arbetsplats dessa immor skulle emellertid göras. Ur fabrikationsteknisk synpunkt är uppställningen av de kombinerade apparaterna nog riktig, och skulle endast vara önskvärt, att arbetsplatsen bleve befriad från en extra olägenhet som den ovan relaterade. Arbetarantalet i själva sodahuset var 27, och arbetade dessa 13 och 13 på 12 timmars skift med en extra man på dagskift. Därigenom att de mest utsatta arbetsplatserna skiftades arbetarna mellan ansåg arbetsledningen, att tillräcklig ledighet var för handen, under vilken de kunde såväl intaga måltider som vila sig. Här såväl som i kokeri och diffusöravdelning rådde för övrigt fullgoda anordningar. På begäran av yrkesinspektionen lovade arbetsledningen nymontera diffusörhalsar och lock av martingods.

Fabrik R. *Syreavdelningen* bestod av 4 kisugnar i kombination med torn; 5 äldre ugnar funnos även såsom reserv och användes någon gång. Man hade här som rostningsmateriel även använt gasmassa. Personalen utgjordes av 3 man, en och en på 8 timmars skift, samt en dagarbetare för tornfyllning. Lokalerna syntes med sin nuvarande installation fullt tillfredsställande, och var särskilt anordningen för borttransporterande av askan från ugnarna väl utförd med täta rör och täckta vagnar.

I *kokarehuset* funnos fyra liggande kokare à 5 ton och en på 10 ton, som alla användes för direkt kokning. Det kan vara intressant att påpeka, hurusom dessa kokare, ursprungligen blyklädda, förut rymde 75 kbm. men efter inmurningen med sten minskades i rymdinnehåll till 68 kbm. Fabriken tillverkar omkring 13 000 ton och sysselsätter omkring 100 arbetare i den egentliga fabriksdriften. Personalen i kokarehuset och därinvid belägna massabingar utgjordes av 9, resp. 2 man, fördelade sålunda, att i kokarehuset funnos 3 man på 8 timmars skift, och i massabingarna en man per skift, vilket var tillräckligt för att medelst den i denna avdelning anbragta vattenspolningsvändkranen utösa massan utan någon annan hjälp än en tjock vattenstråle. Lokalerna gjorde för övrigt ett mycket gott intryck.

Fabrik S. Denna fabrik var, vad särskilt angår kokeri och massabingar, under ombyggnad, för att av de trånga och delvis underjordiska utrymmena skulle skapas mera tidsenliga arbetslokaler. *Syreavdelningen* arbetade med 5 kisugnar, uppställda i det förstorade ångpannerummet, och var denna avdelning rymlig samt temperaturen ganska tillfredsställande. Askan transporterades dock här medelst en anordning, som mera kunde anses alstra damm än bidraga till dess minskande. Ugnarna arbetade i kombination med tornsystem även här och fylldes från toppen. Personalen utgjordes av 3 man, fördelade en och en på 8 timmars skift.

Fabrikens *kokeri* innehöll 6 stående kokare med en personal av 9 man, fördelade 3 och 3 på 8 timmars skift. I de förut omnämnda gammalmodiga *massabingarna* arbetades nog särdeles tungt; de under nyinredning varande bli dock även de under tak och därigenom trots anordningar för god utluftning och föreslagen utspolning av massa med vatten icke så tillfredsställande som andra med liknande anordning. I bingarna arbetade nu 12 man fördelade 4 och 4 på 8 timmars skift. Fabriken tillverkade per år 12 000 ton och sysselsatte cirka 100 arbetare.

R. Wieselgren.

Bil. 2.

Sedan K. Socialstyrelsen den 19 maj 1913 uppdragit åt mig att i egenskap av dess sakkunnige i hygieniska frågor biträda byråchefen Th. Fürst vid undersökning av arbetsförhållandena inom cellulosaindustrien, får jag härmed avgiva följande berättelse.

Mitt uppdrag vid ifrågavarande undersökning avsåg närmast att utröna, om och i vad mån arbetarnas *hälsotillstånd* ogynnsamt påverkades av de för cellulosaindustrien egenartade förhållandena. Särskilt är det vid tillverkningen av sulfitcellulosa, som hälsofara för arbetarna kan uppstå på grund av luftens inom vissa lokaler förorening med svavelsyrlighet genom utträngande av svavelsyrlighet ur de för gasens framställning använda ugnarna, genom läckor på gasledningar, vid kokapparaternas utblåsning m. m. Jag har därför framför allt undersökt vid dylika arbetsställen sysselsatta arbetare. Svavelsyrlighetens inverkan på människan gör sig särskilt gällande i fråga om andningsorganen, i det att den kan åstadkomma akuta och kroniska katarrer samt lunginflammation; vid inandning av mycket stora mängder gas på en gång kunna förgiftningar uppstå med ytterst svåra sjukdomssymptom, eventuellt med dödlig utgång. Arbetarna undersöktes därför med avseende på förekomsten av luftrörskatarrer samt tillfrågades, om de genomgått lunginflammation eller varit utsatta för akuta förgiftningar. Ävenså undersöktes förekomsten av lungsot samt av äggvita i urinen, då man å visst håll tänkt sig, att en längre tids inandning av svavelsyrlighetsbemängd luft skulle kunna indirekt giva upphov åt lungsot eller förorsaka njurinflammation. Vidare undersöktes arbetarnas allmänna utseende ur hälsosynpunkt, varjämte i en del fall antecknades möjligen förekommande bruk av kaffe, tobak eller sprit i större mängd.

Inom sulfatfabrikerna undersöktes delvis de arbetare, som voro sysselsatta vid den s. k. återvinningen, vilka arbetare äro utsatta för stark hetta samt damm och stickande gaser, som förorsaka obehag.

Inom såväl sulfit- som sulfatfabrikerna undersöktes även på förekommande anledning arbetare inom andra arbetslokaler, pappsal, blekeri m. fl.

På grund av den begränsade tiden för undersökningen i dess helhet kunde jag vid de besökta fabrikerna huvudsakligen endast undersöka det för tillfället tjänstgörande arbetsskiftet. För att emellertid erhålla så fullständiga upplysningar som möjligt om arbetarstammens hälsotillstånd hade jag på förhand utsänt ett cirkulär till de av resp. fabriker för arbetarnas räkning anlitade läkarna med anhållan om muntliga eller skriftliga upplysningar i de frågor angående arbetarna, som min undersökning gällde. Dessa upplysningar voro naturligtvis av stort värde på grund av de resp. fabriksläkarnas oftast mångåriga erfarenhet om fabriksarbetarnas allmänna hälsotillstånd. Min anhållan rönte ett synnerligen välvilligt tillmötesgående. Vid de allra flesta fabrikerna hade jag tillfälle att personligen sammanträffa med fabriksläkaren och fick del av hans erfarenhet. Vid några fabriker hade fabriksläkaren av intresse för undersökningen till och med företagit massundersökning i visst hänseende av arbetarna och delgav mig undersökningsresultatet. Vid de fabriker, där läkaren var hindrad från ett personligt sammanträffande med mig, erhöll jag skriftliga upplysningar.

I det följande skall jag lämna en översikt för varje fabrik över de av mig gjorda iakttagelserna liksom ock redogöra för resp. fabriksläkares uttalanden.

Fabrik A. Inom *syreberedningen* undersöktes en 65-årig arbetare, som varit syreberedare 6 år. Han hade under denna tid aldrig varit sjuk med undantag av två gånger, då han på grund av läcka i en rörledning kommit att inandas stor mängd svavelsyrlighet; hade båda gångerna legat sjuk c:a 4 dagar, men därefter känt sig fullt återställd. Han hade ett friskt utseende; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen.

Inom *kokarehuset* undersöktes 3 arbetare om resp. 33, 49 och 45 år. Samtliga hade arbetat inom kokarehuset 6 år; hade under denna tid aldrig legat sjuka; kände sig fullt friska med undantag av att två uppgåvo sig lida av magkatarr (enligt läkares utsago); dessa båda använde tuggsnus sedan många år; en var absolutist. Ingen hosta. Friskt utseende. Hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Vid *massabingarna* undersöktes 3 arbetare om resp. 32, 51 och 24 år. Två hade arbetat såsom massaösare 6 år; en 1 år. De kände sig alla fullt friska; hade aldrig varit nämnvärt sjuka; ingen hosta. Deras utseende var något blekt; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

En *blylödare* undersöktes; 36 år gammal; arbetat med blylödning 23 år; ett par gånger haft symptom av blyförgiftning (blykolik) enligt läkares utsago. Han var blek och mager; hjärta och lungor utan anmärkning; spår av äggvita i urinen.

Fabrikens läkare uppgav, att allmänna hälsotillståndet bland sulfitarbetarna ej var sämre än hos sågverksarbetarna å samma ställe; snarare kunde man säga, att det var något bättre på grund av sulfitarbetarnas i regel högre avlöning, varigenom de kunde skaffa sig god föda, goda bostäder m. fl. dylika fördelar. Kroniska luftrörskatarrer, beroende på sulfitarbetet, hade ej iakttagits. Lunginflammation eller lungsot förekom hos sulfitarbetarna ej oftare än hos andra arbetare därstädes. Kort före mitt besök hade han undersökt samtliga för svavelsyrlighet i högre grad utsatta arbetare beträffande äggvita i urinen utan att hos någon hava funnit förekomst därav.

Fabrik B. Inom *syreberedningen* undersöktes 1 arbetare om 37 år, som varit syreberedare 7 år; han hade under denna tid aldrig varit sjuk mer än en gång på grund av influensa. Friskt utseende; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Inom *kokarehuset* undersöktes 3 arbetare om resp. 33, 40 och 32 år. Såsom kokare hade de arbetat 10, 4, resp. 5 år. Den 33-årige arbetaren hade under sina 10 arbetsår två gånger haft lunginflammation samt ett par gånger legat sjuk i lungkatarr; han var blek och mager; kronisk luftrörskatarr; hjärta utan anmärkning; ingen äggvita. Av de båda övriga arbetarna var den ene blek och mager; den andre såg frisk ut, var kraftig och hade gott hull, men företeddе äggvita i urinen; bådas hjärta och lungor voro utan anmärkning.

Vid *massabingarna* undersöktes en 47-årig arbetare, som varit massaösare 1 år; blekt, men tämligen kraftigt utseende; hjärta och lungor utan anmärkning; äggvita i urinen.

Fabrik C. Inom *syreberedningen* undersöktes en 30-årig arbetare, som varit syreberedare $1^1/_2$ år och förut massaösare $1^1/_2$ år; såsom massaösare led han ofta av hosta, men ej numera; blek och mager; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Inom *kokarehuset* undersöktes 3 arbetare om resp. 39, 29 och 25 år; såsom kokare hade de arbetat resp. 20, 4 och $^1/_2$ år. Ingendera ansåg sig hava lidit något men av svavelsyrligheten; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Vid *massabingarna* undersöktes 2 arbetare om 35, resp. 25 år; de hade varit massaösare i $3^1/_2$, resp. 4 år. Båda uppgåvo sig vara nervösa på grund av det ansträngande arbetet. De voro absolutister, den ene sedan 12 à 13 år; använde numera ej tuggsnus, vilket de förut gjort. Båda voro bleka, men tämligen kraftiga; svalgkatarr; darrning i fingrarna; fibrillära ryckningar i tung- och ansiktsmuskler; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Dessa båda fabrikers läkare hade ej iakttagit någon påfallande sjuklighet bland sulfitarbetarna i jämförelse med t. ex. sågverksarbetarna. Inga kroniska luftrörskatarrer på grund av svavelsyrlighetsinandningen hade iakttagits. Lunginflammation, lungsot eller äggvita i urinen hade ej förekommit oftare hos sulfitarbetarna än hos andra arbetare på samma ställe. För många av arbetarna rådde emellertid den olägenheten, att de bodde långt från fabriken, ofta en timmes väg, varför de delvis redan voro trötta vid arbetets början, vartill kom, att de nödgades leva på matsäck, vanligen kaffe i stor mängd, grovt bröd och fläsk. Stundom hade fabriksläkaren rådfrågats av arbetare, som klagat över, att de ej tålt vid arbetet inom fabriken, varför han på deras egen begäran skrivit intyg om att det vore tillrådligt för dem att få ombyte av arbete.

Fabrik D. Inom *syreberedningen* undersöktes två 47-åriga arbetare. Den ene hade arbetat sammanlagt 20 år inom sulfitfabrik; ansåg sig ej hava lidit något men av sitt arbete; aldrig haft lunginflammation; hade ett livligt, friskt, tämligen kraftigt utseende; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita. Den andre arbetaren, som förut varit trädgårdsarbetare, hade varit syreberedare blott ett år; under denna tid aldrig varit sjuk, så att han behövt upphöra med arbetet; friskt, tämligen kraftigt utseende; hjärta utan anmärkning; kronisk lungkatarr; ingen äggvita.

Av de vid *syretornet* sysselsatta arbetarna undersöktes två om 30, resp. 25 år med 3, resp. 2 arbetsår. Den ene, som såg tämligen frisk ut, hade under sin anställningstid en gång haft lunginflammation; hjärta utan anmärkning; kronisk lungkatarr; ingen äggvita. Den andre var blek och mager; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Inom *kokarehuset* undersöktes fem arbetare om resp. 56, 32, 26, 34 och 21 år; såsom kokare hade de arbetat resp. 24 år, 3 år, 2 mån., 2 år samt 4 mån. Ingendera ansåg sig hava lidit men av arbetet med undantag av den 25-årige, som varit kokare endast 2 månader och härunder börjat besväras av hosta. Vid undersökning företedde denne kronisk luftrörskatarr; hjärta utan anmärkning; ingen äggvita. Hos de övriga voro hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita förefanns. En *blylödare* undersöktes; 34 år gammal; tjänstgjort 2 år såsom blylödare, förut kokarereparatör; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Vid *massabingarna* undersöktes två arbetare om resp. 48 och 43 år; de hade varit massaösare $3^1/_2$ år, resp. 7 veckor. Den yngre arbetaren, som var blek och mager, hade förut varit sågverksarbetare i 10 år; han hostade sedan flera år; hjärta utan anmärkning; kronisk lungkatarr; ingen äggvita. Den äldre arbetaren, som varit massaösare $3^1/_2$ år, hade ett friskt och kraftigt utseende; kände sig ej särskilt påverkad av sitt arbete; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Fabrik E. Inom *syreberedningen* undersöktes fyra arbetare om resp. 42, 44, 27 och 24 år; de hade varit syreberedare resp. 8, 13, 2 och 1 år. Ingendera ansåg sig hava lidit men till sin hälsa av arbetet. Alla hade ett friskt, kraftigt utseende; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Inom *kokarehuset* undersöktes fyra arbetare om resp. 37, 26, 38 och 45 år; de hade en tjänstetid av resp. 20, 1 och 18 år samt 3 månader. Ingendera kände sig särskilt påverkad av arbetet; tvenne hade en gång haft lunginflammation, som de ansågo hava förorsakats av förkylning. Samtliga hade ett friskt, kraftigt utseende. Vid undersökning voro hjärta och lungor utan anmärkning hos alla med undantag av den 26-årige arbetaren, som varit kokare endast 1 år; denne hade kronisk luftrörskatarr; hos ingendera förekom äggvita. 2 *blylödare* undersöktes; de voro 26 resp. 27 år och hade en tjänstetid av $1^1/_2$ resp. 10 år. Båda hade ett tämligen kraftigt utseende; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

En *hjälpsilare* undersöktes; 32 år gammal med $1^1/_2$ arbetsår; tämligen kraftigt utseende; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Dessa båda fabrikers läkare hade liksom förut anförda läkare ej iakttagit någon större sjuklighet bland sulfitarbetarna än hos andra arbetare. Han hade stundom dock rådfrågats av arbetare, som hade svårt att fördraga den svavelsyrlighetshaltiga luften, men hans uppmaning till dessa att för den skull söka annat arbete hade sällan haft någon påföljd på grund av den högre avlöning sulfitarbetarna hava.

Fabrik G. Inom *syreberedningen* undersöktes en arbetare om 33 år; syreberedare c:a 2 år; kände sig fullt frisk; hade aldrig haft lunginflammation; friskt, kraftigt utseende; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Inom *kokarehuset* undersöktes 2 arbetare om resp. 26 och 28 år med en tjänstetid av resp. $4^1/_2$ och 1 år. Ingendera ansåg sig hava lidit något men av arbetet; ingen hade haft lunginflammation. Hos båda var hjärtat utan anmärkning; ingen äggvita; kronisk luftrörskatarr hos en av dem.

Vid *massabingarna* undersöktes en arbetare; 23 år gammal med c:a 3 arbetsår; kände sig fullt frisk; ingen hosta; friskt utseende; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Inom *pappsalen* undersöktes 5 arbetare om resp. 29, 23, 35, 28 och 35 år samt med en tjänste-

tid av resp. 5, 3 och 6 år samt 8 och 7 mån. De voro alla bleka och magra; tvenne klagade över reumatiska smärtor i musklerna samt ömmade för tryck här och var i muskulaturen; en led av oregelbunden hjärtverksamhet sedan flera år, innan han började arbeta i pappsal; han hade förr varit stark cigarrettrökare. För övrigt voro hos alla hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita förefanns.

Fabrik H. Inom *sodahuset* vid den s. k. återvinningen undersöktes 3 arbetare om resp. 23, 50 och 47 år samt med resp. 1, 16 och 2 arbetsår såsom sodabrännare. De kände sig ansträngda av sitt arbete; voro bleka och magra; hjärta och lungor utan anmärkning. En av arbetarna hade haft lunginflammation för några år sedan.

I *pappsalen* undersöktes 1 arbetare; han var 30 år gammal och hade en tjänstetid av ca 15 år. Han hade aldrig varit nämnvärt sjuk och kände sig fullt frisk, men besvärades av fukten och värmen i pappsalen; blek, tämligen kraftig; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Dessa båda fabrikers läkare, som även var läkare vid en tredje fabrik (fabrik J), uttalade såsom sin uppfattning, att sulfatarbetarna i allmänhet hade ett mera gulblekt utseende än andra arbetare, men att varken bland sulfat- eller sulfitarbetarna sjukligheten vore större än bland t. ex. sågverksarbetarna. Beträffande sulfitarbetarna hade han iakttagit, att vid akuta katarrer i andningsorganen tillfrisknandet ginge långsammare, om patienterna fortsatte med sitt arbete i den svavelsyrlighetshaltiga luften än om de hölle sig borta från arbetet eller finge det utbytt för tillfället mot arbete i ren luft. De voro dock i allmänhet obenägna för ett sådant ombyte, då därmed vanligen följde en lägre avlöning på grund av det lättare arbetet. Ej heller funnes alltid tillfälle till ombyte för dem.

Fabrik I. Inom *syreberedningen* undersöktes en arbetare, 51 år gammal. Han hade arbetat sammanlagt 12 år dels såsom massaösare, dels såsom syreberedare. Han ansåg sig ej hava rönt någon särskilt menlig inverkan av arbetet. Han hade ett friskt, kraftigt utseende; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Inom *kokarehuset* undersöktes 3 arbetare om resp. 37, 33 och 30 år samt med en tjänstetid inom sulfitfabrik av resp. 23, 5 och 5 år. En hade genomgått lunginflammation, som han ansåg hava förorsakats av förkylning. De hade samtliga ett friskt, kraftigt utseende; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita. En *blylödare* undersöktes; 50 år gammal; syreberedare 18 år; blylödare sedan 3 år. Genomgått lunginflammation; en gång akut förgiftad av svavelsyrlighet och låg då sjuk 10 à 11 dagar. Friskt, kraftigt utseende, gott hull; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Läkaren vid denna fabrik uttalade såsom sin uppfattning, att lungkatarr, lunginflammation, lungsot och njurinflammation ej förekomme oftare hos sulfitarbetare än hos andra arbetare. Ovillkorligen menligt för arbetarnas allmänna hälsotillstånd vore emellertid arbetets fördelning på 12 timmars skift. Införandet av 8 timmars skift skulle vara till stor fördel för dem.

Fabrik J. Inom *syreberedningen* undersöktes 2 arbetare. Den ene, 39 år gammal, hade varit massaösare 1 år och syreberedare 3 år. Han hade ett friskt, kraftigt utseende; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen. Den andre arbetaren, 28 år gammal, hade varit syreberedare 1½ år; först under flera år arbetat i renseri, pappsal o. d.; under vintern 1912—13 upprepade gånger insjuknat i influensa; kände sig klen. Han var blek och mager; plattbröstad; hjärta utan anmärkning; å högra lungan förändringar av möjligen tuberkulös natur.

Inom *kokarehuset* undersöktes en arbetare, 32 år gammal. Han hade arbetat i kokarehus 2½ år, förut 1 år i massabingar och 1 år i renseri. Han hade ett friskt, kraftigt utseende, gott hull; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Vid *massabingarna* undersöktes 2 arbetare om resp. 35 och 34 år samt med resp. 5 och 3 års tjänstetid. Ingendera hade under sin arbetstid varit nämnvärt sjuk. De voro bleka och magra men tämligen kraftiga; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Inom *renseriet* undersöktes 1 arbetare, 40 år gammal och med en tjänstetid av 5 år. Han kände

sig fullt frisk med undantag av att han besvärades av reumatiska smärtor i musklerna; hjärta och lungor utan anmärkning.

Fabrik K. Inom *syreberedningen* undersöktes 2 arbetare om resp. 43 och 53 år samt med resp. 3 och 6 arbetsår. Ingendera hade känt sig särskilt påverkad av arbetet. Båda hade ett friskt, kraftigt utseende; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Inom *kokarehuset* undersöktes en arbetare; 32 år gammal och med 4½ arbetsår. Han hade ej känt någon menlig inverkan av arbetet; hade blekt utseende; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Vid *massabingarna* undersöktes 3 arbetare om resp. 35, 38 och 44 år samt med resp. 7, 6 och 6 arbetsår såsom massaösare. De voro samtliga magra, men hade ett friskt utseende; ingendera hade haft lunginflammation; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Fabrikens läkare hade aldrig iakttagit, att luftrörskatarrer förekommo oftare hos sulfitarbetarna än hos andra, ej heller lunginflammation eller lungsot. Beträffande förekomsten av njursjukdomar, hade han med anledning av mitt cirkulär undersökt icke mindre än 112 av fabrikens arbetare och endast hos en av dessa funnit äggvita i urinen. Att svavelsyrligheten i den mängd, som den förefunnes i fabriken, skulle ha haft någon menlig inverkan på arbetarnas hälsa, hade han sålunda icke kunnat förmärka. Däremot spelade 12-timmars-skiftet, mindre goda bostadsförhållanden och den myckna kaffedrickningen bland fabriksarbetarna en stor roll ifråga om ett nedsatt allmäntillstånd.

Fabrik L. Inom *syreberedningen* undersöktes 3 arbetare (37, 40 och 42 år). Den 37-årige hade varit massaösare 2 år och syreberedare 11 år; den 40-årige hade varit silare 1 år, massaösare 3 år, kokare 16 år och syreberedare 1 år. Den 42-årige hade varit massaösare 4 år, syreberedare 1 år. Den sistnämnda arbetaren hade ett fullkomligt friskt utseende, gott hull; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita. De två förstnämnda arbetarna voro magra, men hade ett tämligen friskt utseende; den ene av dem hade lungemfysem och hade haft lunginflammation 2 gånger; den andre hade kronisk luftrörskatarr; hos båda var hjärtat utan anmärkning; ingen äggvita; ingendera klagade över att deras arbete förorsakat dem någon direkt skada, utan ansågo de sig väl tåla arbetet.

Inom *kokarehuset* undersöktes 4 arbetare (25, 21, 50 och 69 år). De båda yngre arbetarna, som varit anställda en relativt kort tid, 3 resp. 1 år, voro bleka och magra; den ene hade under denna tid haft lunginflammation, båda hade kronisk luftrörskatarr; hjärta utan anmärkning; ingen äggvita. De båda äldre arbetarna, vilka haft lång tjänstetid — 20, resp. 24 år — hade ett friskt, tämligen kraftigt utseende; de ansågo sig ej hava lidit någon skada av sitt arbete; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita. 2 *blylödare* undersöktes, den ene 35 år gammal samt med 17 arbetsår, därav 11 år såsom blylödare; han hade haft lunginflammation 2 gånger; varit »syreförgiftad» ett par gånger, så att han måst stanna hemma ett par dagar för varje gång; hjärta utan anmärkning; kronisk luftrörskatarr; spår av äggvita i urinen. Den andre var 53½ år och hade en tjänstetid av 25 år såsom blylödare och reparatör; tämligen kraftigt utseende; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Vid *massabingarna* undersöktes 4 arbetare om resp. 27, 37, 28 och 30 år samt med en tjänstetid av resp. 4 månader samt 1½, 7 och 9 år. Den 27-årige och den 37-årige voro bleka och magra; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita i urinen (urinprov togs endast av den ene arbetaren). Den 28-årige och den 30-årige hade ett friskt, tämligen kraftigt utseende; ingendera hade haft lunginflammation; den ene led av kronisk luftrörskatarr; hos båda var hjärtat utan anmärkning; ingen äggvita.

Inom *pappsalen* undersöktes en 16-årig pojke med c:a ett arbetsår. Han var blek, spenslig och mager; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Inom *ångpannehuset* undersöktes en 44-årig eldare med 21 arbetsår. Han hade genomgått lunginflammation; hade ett friskt utseende, hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Inom *renseriet* undersöktes en 32-årig arbetare med 8 arbetsår, därav c:a 2 i renseriet; friskt, kraftigt utseende, hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Inom *blekeriet* undersöktes 2 arbetare om 51 och 49 år med vardera c:a 25 arbetsår inom fab-

riken, därav den ene 4 år och den andre 12 à 13 år inom blekeriet. Den förre var blek och mager, den senare hade ett friskt, kraftigt utseende; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita (urinprov undersökt endast från den ene arbetaren).

Fabrikens läkare ansåg, att allmänna hälsotillståndet bland sulfitarbetarna ej var sämre än bland andra arbetare, snarare bättre på grund av de allmänhygieniska fördelar, som fabriksarbetarna kunde skaffa sig genom sin i regel högre avlöning. Lunginflammation, lungsot och njursjukdom förekommo bland sulfitarbetarna ej oftare än bland andra. Däremot ansåg han, att de lättare ådroge sig katarrer i andningsorganen dels genom inandning av svavelsyrlighet, dels därigenom att de så lätt blevo varma och svettiga samt utsatta för hastiga avkylningar. De tillfrisknade långsammare, om de fortsatte sitt arbete i den svavelsyrlighetshaltiga luften, än om de för någon tid avhöllo sig från eller fingo ombyta arbete.

Fabrik M. Inom *syreberedningen* undersöktes 2 arbetare (28 resp. 59 år) med vardera 4 arbetsår. De hade under denna tid aldrig varit sjuka eller känt sig menligt påverkade av arbetet; de hade ett friskt, kraftigt utseende; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Inom *kokarehuset* undersöktes 2 arbetare (39 resp. 55 år) med 12 resp. 24 arbetsår såsom kokare. De hade ett friskt, kraftigt utseende; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Fabrikens läkare uttalade såsom sin bestämda uppfattning på grund av sin mångåriga verksamhet på platsen, att sulfitarbetarnas hälsotillstånd icke i någon mån var underlägset andra arbetares. Lungsot och lunginflammation hade knappast förekommit. Kroniska lungkatarrer funnos icke. Från 14 arbetare, som voro mera utsatta för svavelsyrlighet, hade han undersökt urinprov; endast en av dem företedde spår av äggvita; vid en senare företagen undersökning var även denne äggvitefri. Ifrågavarande läkare, som även var anställd vid en annan sulfitfabrik, förklarade, att han från denna fabrik hade samma erfarenhet beträffande arbetarnas hälsotillstånd.

Fabrik N. Inom *syreberedningen* undersöktes 1 arbetare (34 år) med 6 arbetsår i syrehuset. Han hade friskt, kraftigt utseende; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Inom *kokarehuset* undersöktes 2 arbetare (27 resp. 21 år), vardera med 5 arbetsår. Båda hade ett friskt, tämligen kraftigt utseende; hjärta utan anmärkning; ingen äggvita. Den ene av dem hade lindrig, kronisk luftrörskatarr. 2 *blylödare* (39 resp. 21 år) med 10 resp. 3 arbetsår såsom blylödare blevo undersökta. Båda hade friskt, kraftigt utseende; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Vid *massabingarna* undersöktes 1 arbetare (28 år) med $1^1/_2$ arbetsår; friskt, kraftigt utseende; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Inom *pappsalen* undersöktes 1 arbetare (27 år) med c:a 4 arbetsår, därav 7 månader i pappsalen och 3 år i sileriet; han uppgav sig vara reumatisk; var blek och mager; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Vid *blekeriet* undersöktes 2 arbetare (51 resp. 19 år) med 20 resp. $^1/_4$ arbetsår. Båda hade friskt utseende, hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Fabrikens läkare uttalade sig angående de arbetare, som voro anställda vid denna fabrik, i full överensstämmelse med läkaren vid närmast föregående fabrik.

Fabrik O. Inom *syreberedningen* undersöktes 1 arbetare (53 år) med 4 arbetsår. Han hade i början varit besvärad av svavelsyrligheten, men snart nog vant sig vid densamma, så att han numera ej kände sig påverkad därav; friskt utseende; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Inom *kokarehuset* undersöktes en arbetare (42 år) med 15 arbetsår. Han ansåg ej, att hans hälsotillstånd på något sätt menligt påverkats av arbetet; genomgått lunginflammation; friskt utseende; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Inom *blekeriet* undersöktes 1 arbetare (49 år) med $2^1/_2$ arbetsår. Han hade friskt, kraftigt utseende; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Fabrikens läkare lämnade skriftligen följande upplysningar. Under de 4—5 år, som fabriken varit i gång, hade honom veterligen icke ett enda sjukdomsfall inträffat, som kunde sägas vara direkt eller indirekt framkallat av svavelsyrlighetsgasen. Antalet sjukdomsfall beträffande andningsorganens sjukdomar hade bland bruksarbetarna icke varit större efter än före sulfitfabrikens tillkomst; ej heller hade något enda fall av misstänkt njursjukdom under sagda tid uppträtt. Den gamla järnbruksarbetarstammen hade emellertid vid övergången till sulfitfabriksarbetet i början klagat över menligt inflytande på hälsan; en och annan hade visat sig känslig eller haft något allmänt obehag genom arbetsförändringen, men klagomålen hade förefallit orsakade av ovana, i varje fall hade de mer och mer avtagit; en äldre bruksarbetare, som redan förut haft astma, ansåg sig hava fått svårare anfall genom sitt sulfitfabriksarbete än förut, men hade han blott en gång av denna orsak rådfrågat fabrikskläkaren.

Fabrik P. Inom *syreberedningen* undersöktes 2 arbetare, den ene (36 år) hade arbetat 14 år i sulfitfabrik. Han ansåg sig ej hava rönt någon menlig inverkan av sitt arbete; aldrig genomgått lunginflammation; friskt, kraftigt utseende; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita. Den andre arbetaren (39 år) hade 19 arbetsår i sulfitfabrik, därav 11 år i syrehus. Han hade emellertid nu 2 veckor före mitt besök lämnat sin tjänst och övergått till jordbruk, då han aldrig kunnat fullständigt vänja sig vid svavelsyrlighetslukten utan ofta fick kväljningar eller kräkningar. Han hade friskt, kraftigt utseende och mycket gott hull; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Inom *kokarehuset* undersöktes 2 arbetare (46 resp. 50 år) med 23 resp. 16 arbetsår inom sulfitfabrik. Ingendera ansåg sig ha rönt något särskilt men av arbetet. Båda voro en smula bleka men sågo för övrigt tämligen kraftiga ut; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Fabrikens läkare uttalade sig angående sulfitarbetarnas hälsotillstånd på följande sätt. Lunginflammation förekom ej oftare bland fabriksarbetarna än bland den övriga befolkningen. Av lungsot hade blott förekommit 2 fall. I ena fallet hade arbetaren sjukdomen redan när han anställdes vid fabriken; sjukdomen befann sig nu i vilostadium. I det andra fallet förelåg florid tuberkulos; fadern hade dött i tuberkulos; även modern hade sannolikt tuberkulos. Ingen av ifrågavarande arbetare tillhörde syrearbetarna. Beträffande förekomsten av äggvita i urinen hade 17 arbetare, som voro i hög grad utsatta för svavelsyrlighet, blivit undersökta. I intet fall hade emellertid äggvita förekommit. Kroniska luftrörskatarrer hade ej heller iakttagits. Däremot åstadkom svavelsyrligheten lätt en retning av de övre luftvägarna, och för att förhindra detta hade man åt arbetarna rekommenderat att använda ett slags respiratorer, men de ville ej begagna sig därav.

Fabrik Q. Inom *sodahuset* vid den s. k. återvinningen undersöktes 5 arbetare (3 om 29 år, 1 30 år och 1 57 år); alla hade tjänstgjort som sodabrännare 5—6 år. De sågo friska och tämligen kraftiga ut samt hade ganska gott hull. Ingendera hade haft lunginflammation eller led av kronisk luftrörskatarr.

Fabrikens läkare lämnade skriftligen följande upplysningar. Beträffande förekomsten av akuta och kroniska katarrer i andningsorganen, lunginflammation och lungtuberkulos hade intet anmärkningsvärt förekommit under de c:a 5 år han varit fabrikens läkare. Han kunde endast påminna sig ett fall under denna tid, som kunde sättas i samband med det specifika arbetet, i det nämligen en arbetare haft en envis luftrörskatarr, vilken först gav vika, när arbetaren förflyttades till annat arbete. Såsom allmänt omdöme om hälsotillståndet bland ifrågavarande arbetare anförde han, att detsamma under nämnda tid varit tillfredsställande och icke erbjudit något anmärkningsvärt.

Fabrik R. Inom *syreberedningen* undersöktes 1 arbetare (41 år) med 13 arbetsår, därav 9 i syrehus. Han ansåg sig ej hava rönt någon menlig inverkan av arbetet; hade aldrig haft lunginflammation; friskt, kraftigt utseende; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Inom *kokarehuset* undersöktes 2 arbetare (30 resp. 34 år) med 7 resp. 12 arbetsår inom sulfitfabrik. Båda hade ett friskt utseende, men voro bleka och magra; ingendera hade haft lungin-

flammation; den ene av dem hade kronisk luftrörskatarr; hjärta och njurar utan anmärkning. En *blylödare* undersöktes; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Inom *pappsalen* undersöktes 2 arbetare (27 resp. 20 år). Den 27-årige hade 6 arbetsår i pappsalen samt 5 år i syrehus; friskt utseende; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita. Den 20-årige hade varit 3 månader i pappsal, förut blylödarhjälp 1 år. Han var blek, spenslig; hjärta utan anmärkning; högra lungspetsen företeddc förändringar av möjligen tuberkulös natur.

Fabrik S. Inom *syreberedningen* undersöktes 1 arbetare (43 år) med 11 arbetsår såsom syreberedare, förut sodabrännare i 12 år. Han ansåg sig ej hava rönt någon menlig inverkan av arbetet; friskt, kraftigt utseende; hjärta och lungor utan anmärkning; urinprov ej undersökt.

Vid *massabingarna* undersöktes 2 arbetare (30 resp. 33 år) med 10 resp. 6 arbetsår. Båda hade ett friskt, kraftigt utseende; hjärta och lungor utan anmärkning; ingen äggvita.

Dessa båda fabrikers läkare uttalade såsom sin erfarenhet följande. En del individer voro fullkomligt refraktära för svavelsyrligheten i den mängd den i regel förekom inom fabriken. Andra åter påverkades mera av densamma, i det att de fingo retningar i de övre luftvägarna; om de fingo byta arbete, blevo de hastigare återställda, än om de fortsatte sitt egentliga arbete. Ett fall av svavelsyrlighetsförgiftning hade inträffat, efter vilket arbetaren hade fått kronisk luftrörskatarr. För övrigt hade inga kroniska lungkatarrer iakttagits. Inga lunginflammationer hade förekommit, åtminstone ej mera än bland den övriga befolkningen. Inga fall av äggvita i urinen hade iakttagits bland sulfitarbetarna. Det allmänna hälsotillståndet bland dessa arbetare sades vara utmärkt, mycket bättre än hos jordbruksarbetarna i trakten. På grund av sina högre inkomster kunde fabriksarbetaren skaffa sig god mat, bättre bostad o. s. v.

I följande tablå lämnas en översikt över de sjukdomsfall bland arbetarna, som närmast varit föremål för undersökning.

Fabrik.	Avdelning.	Antal undersökta arbetare.	Antal arbetare, som lida av lungtuberkulos.	lida av luftrörskatarr.	genomgått lunginflammation.	lida av äggvita i urinen.
Fabrik A:	Syreberedning	1	—	—	—	—
	Kokarehus	3	—	—	—	—
	Blylödare	1	—	—	—	1
	Massabingar	3	—	—	—	—
Fabrik B:	Syreberedning	1	—	—	—	—
	Kokarehus	3	—	1	1	1
	Massabingar	1	—	—	—	1
Fabrik C:	Syreberedning	1	—	—	—	—
	Kokarehus	3	—	—	—	—
	Massabingar	2	—	—	—	—
Fabrik D:	Syreberedning	2	—	1	—	—
	Syretorn	2	—	1	1	—
	Kokarehus	5	—	1	—	—
	Blylödare	1	—	—	—	—
	Massabingar	2	—	1	—	—
Fabrik E:	Syreberedning	4	—	—	—	—
	Kokarehus	4	—	1	2	—
	Blylödare	2	—	—	—	—
	Silhus	1	—	—	—	—
Fabrik G:	Syreberedning	1	—	—	—	—
	Kokarehus	2	—	1	—	—
	Massabingar	1	—	—	—	—
	Pappsal	5	—	—	—	—

Fabrik.	Avdelning.	Antal undersökta arbetare.	Antal arbetare, som lida av lungtuberkulos.	lida av luftrörskatarr.	genomgått lunginflammation.	lida av äggvita i urinen.
Fabrik H:	Sodahus	3	—	—	1	—
	Pappsal	1	—	—	—	—
Fabrik I:	Syreberedning	1	—	—	—	—
	Kokarehus	3	—	—	1	—
	Blylödare	1	—	—	1	—
Fabrik J:	Syreberedning	2	1?	—	—	—
	Kokarehus	1	—	—	—	—
	Massabingar	2	—	—	—	—
	Renseri	1	—	—	—	—
Fabrik K:	Syreberedning	2	—	—	—	—
	Kokarehus	1	—	—	—	—
	Massabingar	3	—	—	—	—
Fabrik L:	Syreberedning	3	—	1	1	—
	Kokarehus	4	—	2	1	—
	Blylödare	2	—	1	1	1
	Massabingar	4	—	1	—	—
	Pappsal	1	—	—	—	—
	Ångpannehus	1	—	—	1	—
	Renseri	1	—	—	—	—
	Blekeri	2	—	—	—	—
Fabrik M:	Syreberedning	2	—	—	—	—
	Kokarehus	2	—	—	—	—
Fabrik N:	Syreberedning	1	—	—	—	—
	Kokarehus	2	—	1	—	—
	Blylödare	2	—	—	—	—
	Massabingar	1	—	—	—	—
	Pappsal	1	—	—	—	—
	Blekeri	2	—	—	—	—
Fabrik O:	Syreberedning	1	—	—	—	—
	Kokarehus	1	—	—	1	—
	Blekeri	1	—	—	—	—
Fabrik P:	Syreberedning	2	—	—	—	—
	Kokarehus	2	—	—	—	—
Fabrik Q:	Sodahus	5	—	—	—	—
Fabrik R:	Syreberedning	1	—	—	—	—
	Kokarehus	2	—	1	—	—
	Blylödare	1	—	—	—	—
	Pappsal	2	1?	—	—	—
Fabrik S:	Syreberedning	1	—	—	—	—
	Massabingar	2	—	—	—	—
	Summa	124	2?	14	12	4

G. Koraen.

Stockholm. P. A. Norstedt & Söner 1914.

Yrkesinspektrisens berättelse angående studieresa till Norge, Belgien och England.

I. Norge.

Syftet med min resa till Norge, som omfattade 10 dagar, var huvudsakligast att jag skulle få medfölja den kvinnliga yrkesinspektören på en inspektionsresa till Bergen och Stavanger för att bli i tillfälle att taga kännedom om de västländska konserv- och salterifabrikerna. På ditresan gjordes dock några dagars uppehåll i Kristiania dels för ett besök i Drammen på den kvinnliga yrkesinspektörens expedition, dels för att jag skulle få bese några av Kristianias mera framstående fabriker med huvudsakligast kvinnliga arbetare. Sålunda besökte jag där Freias chokladfabrik, Saeters kexfabrik, Pellerins margarinfabrik och Norska skofabriken. Av dessa äro i synnerhet de tre förstnämnda synnerligen väl ordnade i hygieniskt avseende.

Särskild arbetsdräkt — förkläde och mössa — är obligatorisk. Vid margarinfabriken, där till arbetsdräkten höra även klädning och träskor, håller arbetsgivaren denna dräkt, men tvätten ombesörjes av arbeterskorna själva. Vid de båda andra fabrikerna anskaffar arbetsgivaren dräkten till fabrikationspris, men låter kostnadsfritt tvätta den vid fabriken, en anordning som vid matvarufabriker är betydligt att föredraga för att hindra eventuell smittas spridande till fabriken från hemmen. För bad äro goda anordningar vidtagna. Vid Freia finnes riklig tillgång på varma duschbad, som personalen har rätt att fritt använda under arbetstiden, och tyckes denna rättighet även tagas i anspråk. Vid Saeters kexfabrik, som också har varma duschbad, skall badning ske på fritid, men ett bad i veckan är obligatoriskt. Pellerins fabrik har intet eget bad, men fabriken bekostar ett bad i veckan per arbetare vid den strax intill densamma belägna kommunala badinrättningen.

Vid Freia finnes ett välordnat marketenteri, där 1/3 liter varm cacao kan erhållas för 5 öre och en portion gröt och oskummad mjölk för 10 öre. Köket är placerat på nedre botten och matsalen 1 trappa upp. Alla arbetare, som skola gå upp till matsalen, passera köket, som är avdelat med en lång disk, å vilken portionerna sättas och där de hämtas samt betalas av arbetarna själva medelst ett polettsystem. Minsta möjliga driftkostnad och största möjliga tidsvinst har på detta sätt uppnåtts. Tillagning, diskning av kärlen samt renhållning av matsalen skötes av fabriken, som har en årlig kostnad av 200—300 kr. för denna frukostservering.

Vid Saeters kexfabrik erhålles full middagsmåltid, och synes mig även där den svåra matfrågan vara praktiskt löst. Fabriken, som har träffat överenskommelse med ett folkkök om tillagning av maten, hämtar denna utportionerad i mathämtare till fabriken, där den av arbetaren mot rekvisition under föregående dag erhålles till ett pris av 20—35 öre per middag. Priserna äro folkkökets vanliga, men därav erlägger fabriken 5 öre per portion.

En utomordentligt trevlig, stor och bekvämt inredd matsal finnes för dem, som äta sin middag på fabriken, men maten kan även få tagas med hem av dem, som bo tillräckligt nära för att kunna gå hem under middagsrasten. Gifta arbeterskor få köpa portioner till ett antal, motsvarande familjemedlemmarnas och kunna på det sättet under sin fritid hinna ordna med en ordentlig middag för hela familjen. Diskning och ångdesinficiering av mathämtarna skötes av fabriken. — Chefen ansåg, att denna anordning utfallit synnerligen lyckligt och gjort ett slut på det myckna kaffedrickandet samt höjt hälsotillståndet bland arbeterskorna.

Den svåra toalettrumsfrågan var i dessa fabriker löst på något olika sätt. I kexfabriken fanns för detta ändamål omedelbart intill ingångsporten ett stort uppvärmt

rum, som stod låst under arbetstiden. I chokladfabriken användes härtill matsalen, som var försedd med numrerade krokar runt väggarna. I borden funnos dessutom numrerade fack, och var arbeterska satt vid sitt nummer och kunde således själv övervaka sina ägodelar. I skofabriken var samma anordning vidtagen i de två matsalar, en för män och en för kvinnor, som fabriken inrett. Här hade man dock gjort en särskild avbalkning för kläderna och ordnat den som ett toalettrum.

Då matsalarna äro stora och rymliga som i dessa fall samt skilda för män och kvinnor, är en dylik anordning, som givetvis ställer sig mera ekonomisk, mycket lämplig.

I alla fabrikerna, även i skofabriken, funnos tvål och handduk vid varje tvättställ såväl i matrummen som i arbetslokalerna, och tycks detta vara tämligen allmänt genomfört. Handdukarna skola enligt inspektrisens instruktion bytas minst två gånger i veckan.

Vid skofabriken användes med mycket gott resultat en elektrisk dammsugare för borttagande av dammet i de otaliga fack och hyllor för halvfärdigt material, som fylla en dylik arbetslokal. Eldfaran i dessa med brännbart material belamrade arbetssalar är naturligtvis mycket stor och möjligheten till panik bland de många flickorna likaså. Det synes mig därför mycket tilltalande att i detta slag av fabriker använda det i England så ofta tillämpade »Sprinkler»-systemet. Det var här under uppsättning och skulle, ansåg ägaren, mycket snart betala sig, då brandstoden härigenom sänktes till hälften.

Stavanger är huvudorten för den alltjämt växande norska konservfabrikationen, vilken lär ha sitt egentliga upphov från en fattig stavangerpojke, Bjaelland, vars söner och efterträdare nyligen hava byggt firmans tionde fabrik i Stavanger. Större och mindre salterier och konservfabriker ligga tätt efter hela viken; många av dessa fabriker äro utomordentligt väl ordnade och skötta, och hela staden bär prägel av invånarnas burgenhet.

Departementet för handel, sjöfart och industri har givit ut ett särskilt reglemente för kontroll av konservfabriker år 1906 och 1910. Denna kontroll är frivillig, men endast de fabriker, som underkasta sig densamma, äga rätt att leverera varor till staten, vilket har gjort att alla fabriker, som hålla på sitt anseende, följa ifrågavarande föreskrifter.

Reglementet avser att skydda allmänheten, men har naturligtvis även den största betydelse ur yrkeshygienisk synpunkt.

Sålunda föreskriver § 5, att största möjliga renlighet skall iakttagas i fabriken och dess omgivning, vilket närmare specifieras med

1. att marken ej förorenas av avfall och spillvatten,
2. att kloaker, avfallstrummor, klosetter, pissoarer etc. ej sprida dålig lukt till lokaler, där råmaterial förvaras,
3. att arbetslokalerna, särskilt golv och väggar, ständigt hållas rena,
4. att ventilationen är god,
5. att temperaturen ej är för hög, där mat förvaras eller tillagas, samt
6. att allt inventar, som användes, är rent och fritt från smitta.

I de fabriker, jag besökte, voro väggarna anmärkningsvärt vita och rena, de kalkstrykas eller målas också flera gånger årligen, golven voro i allmänhet utmärkt väl hållna, vanligen av oljade däcksplank och springorna tätade med mönja. De skurades i regel en gång i veckan eller oftare och voro trots det smetiga arbetet synnerligen tilltalande rena. På en del håll användes bord med marmorskivor för rensning av småfisk. I regel voro arbetslokalerna stora, ljusa salar, lätta att hålla rena och väl ventilerade.

§ 6, vars bestämmelser avse arbetarnas personliga renlighet för undvikande av smitta, föreskriver,

1. att de skola förete intyg om att de ej äro behäftade med smittosam sjukdom, bölder, utslag e. d.,

2. att arbetarna skola iakttaga strängaste renlighet med avseende på kläder och sin egen person (särskilt armar, händer och naglar),
3. att det måste finnas tillräckligt antal tvättanordningar med riklig vattentillgång, tvål, nagelborste och handdukar,
4. att de arbetare, som komma i nära beröring med varornas tillagning och nedläggning, skola bära en särskild, tvättbar arbetsdräkt och mössa över håret samt att arbetsdräkten skall bytas minst en gång i veckan och lösärmar 2 gånger, samt
5. att kläder ej må upphängas i lokalerna.

Tack vare denna paragraf var icke blott tvättbar arbetsdräkt i regel införd, utan hade även varma rymliga klädgarderober anordnats, avgiftsfria bad inrättats i fabrikerna och tvättställ med varmt och kallt vatten, tvål och handdukar blivit uppsatta i arbetslokalerna i tillräckligt antal. Vanligen funnos också matsalar med eller utan matservering.

Reglementet föreskriver dessutom, att besök av kontrollör skall göras minst 2 gånger i veckan.

Även om ej alla konservfabriker vilja underkasta sig detta reglemente, så är det givet, att konkurrensen snart tvingar dem att följa de flesta av dess föreskrifter, och det är intet tvivel om att det ej redan haft det största inflytande på de hygieniska förhållandena i denna fabrikation, som är av det slag, att arbetarna lätteligen kunna utsättas för mycket stora hygieniska vådor.

§ 5 i vår egen svenska yrkeslag skulle kunna få ett synnerligen värdefullt stöd, i vad det gäller hygienen vid födoämnesfabrikerna, genom reglementen av anförda beskaffenhet för fabriker, som leverera varor till staten.

Utom de konservfabriker jag blev i tillfälle att se i Bergen och Stavanger, fick jag också, i det jag medföljde yrkesinspektrisen på en inspektion, besöka en yllefabrik och ett väveri, belägna ett par stationer från Stavanger inåt landet.

Vid Figgens yllefabrik, som omfattade spinneri, trikåstickning och trikåsömnad, hade ett intressant experiment gjorts med att driva hemarbete med maskinkraft. I 20 hem hade av fabriken insatts symaskiner, försedda med en motor på $^1/_{16}$ hkr. Arbeterskan hade fri kraft och fri maskin. Insättningen, som beräknades till 70 à 80 kr., gjordes kostnadsfritt av fabriken. Även elektriskt ljus inleddes kostnadsfritt; för en lampa på 16 lj. betalades 3 kr. per år, för en på 25 lj. 4 kr. Arbetet betalades efter samma ackordspris som på själva fabriken.

Enligt arbetsgivarens uppgift skulle försöket slagit synnerligen väl ut. Fabriken fick en extra arbetskraft, som ej ställde sig dyrare, och som var lättare att tillgodogöra sig, då arbeterskan var oberoende av bestämda tider. Många arbeterskor kunde antingen få detta arbete som biförtjänst eller ordna det på ett för sina förhållanden lämpligare sätt. Så fann jag t. ex., att en kvinna, som var ägare till ett litet hus, där hon hyrde ut rum åt fabriksflickor mot en hyra av 60 kr. per år med städning, förtjänade c:a 12 kr. i veckan på det arbete hon utförde under mellanstunder. Hemmet såg synnerligen fint och vårdat ut, och enligt egen utsago arbetade hon ej mer än hon hade lust till.

På ett annat ställe var det en bröstsjuk flicka, som skötte hushållet för sin vid fabriken arbetande syster, och som med sin maskin förtjänade 8—10 kr. i veckan. Läkaren hade förklarat henne smittofri, men avrått henne från att arbeta i fabriken, för att hon skulle kunna gå ute i friska luften under dagen samt vila, när hon var trött. Hemmet sköttes utmärkt, och hon lagade enligt uppgift ordentlig middag åt sig och systern varje dag. Läkaren hade givit henne gott hopp om att kunna bli fullt frisk.

På det tredje hemarbetsstället, som jag besökte, fanns en familj med 7 barn, varav det minsta var 10 månader och det äldsta, en pojke, arbetade i fabriken jämte fadern. Hustrun tog med sin maskin in 6—7 kr. i veckan för att, som hon sade, spara ihop en slant till det egna hem, som de höllo på att bygga. Troligen hade dock hemmet, som såg tämligen smutsigt ut, mått bättre av, att hon ägnat det alla sina krafter.

Förutsatt att liksom här intet visst kvantum arbete fordras per maskin och att ackordspriserna sättas lika med dem på fabriken, vilket trots utlåningen av maskiner och kraft bör kunna ske, då arbetarna själva hålla lokal, värme och lyse, tyckes mig detta vara en form av fabriksarbete, som mindre förstörande ingriper i familjelivet än då husmodern skall vistas hela dagarna borta från hemmet, för så vitt arbetet liksom här är av den karaktär, att det ej behöver inverka menligt på hemmets ro eller renlighet.

Chefen för fabriken var en mycket intresserad man, som gjort allt för att även inom fabriken ställa det så bra som möjligt. Lokalerna voro ljusa och rymliga, alla väggar voro oljemålade, golven oljade, taken vita, luftväxlingen utmärkt, renlighet härskade överallt. God tillgång på stolar fanns i både spinn- och stickfabriken, och arbeterskorna sågo friska, välklädda och behagliga ut.

I den samma firma tillhörande $^1/_2$ mil längre bort belägna Algårds vävfabrik hade man också stolar i vävsalarna. Vid varje maskin fanns en trebent c:a 75 cm. hög pall med en något konkav, litet framåtlutande sits. Modellen är synnerligen praktisk, då arbeterskan mer stöder sig emot den än egentligen sitter på den, det fordras således ej någon muskelansträngning att resa sig upp från den eller sätta sig ned under de korta ögonblick, som äro till hennes disposition mellan passningen av vävstolarna, och dock får hon ett välbehövligt avbrott i det timslånga för kvinnor så ansträngande ståendet.

Vid denna fabrik fanns en avdelning för lumpsortering, som lämnade mycket övrigt att önska i hygieniskt avseende. Genom undersökning av den kvinnliga yrkesinspektören har påvisats, att detta i allmänhet är förhållandet vid dylika arbetsplatser, och specialföreskrifter angående ventilation, utsugning, renhållning, speciell arbetsdräkt och tillgång till tvätt- och dricksvatten äro under utarbetande för lumpsortering och därmed likställt arbete.

Vad beträffar själva *organisationen av yrkesinspektionen* i Norge, fäste jag mig särskilt vid den s. k. Stædelige tilsyn, ett organ, som väl närmast motsvarar vår kommunala tillsyn med den skillnad, att dess representanter skola besöka alla industriella arbetsplatser, som komma under lagen, oavsett de äro stora eller små. Denna Staedelige tilsyn tyckes göra rätt stor nytta på en del håll så tillvida att dessa personer, som bo på platsen och minst vart halvår skola besöka varje arbetsplats, kunna ge inspektören en del upplysningar och vid hans besök säga honom, vilka ställen synas vara mest i behov av att inspekteras, ävensom hur givna föreskrifter tillämpats. I detta, av minst 4 personer bestående tillsynsorgan, skall utom läkaren — som är ordförande — finnas minst en kvinna och en arbetare. Den kvinnliga inspektören har på många håll haft mycket god hjälp av denna eller dessa kvinnor, som genom sin kännedom om arbeterskornas förhållanden på platsen ofta kunnat ge henne upplysningar, som varit synnerligen värdefulla. Även ha de kunnat föra vidare förslag, som inspektrisen eventuellt framlagt till arbeterskornas nytta, samt tillse, att hennes påbud om större renlighet i fabrikerna blivit tillfredsställande efterkomna.

Dubbel inspektion har alltid sina nackdelar, men där det gäller den s. k. kvinnliga inspektionen, d. v. s. den, som skall gå ut på undersökning av de sanitära och sedliga förhållandena, så torde en samverkan i en eller annan form med personer, bosatta på platsen, vara av nöden, om inspektionen skall bliva av något verkligt gagn.

Min norska resa var trots sin kortvarighet av största både nytta och intresse för mig, först och främst genom fru Kjelsbergs aldrig tröttnande välvilja att ge mig upplysningar och sätta mig in i sitt arbete och sina erfarenheter men även genom den stora beredvillighet, med vilken tillstånd lämnades mig av resp. arbetsgivare att se deras fabriker och taga kännedom om arbetet därstädes, för vilket allt jag är såväl fru Kjelsberg som dem synnerligen tacksam.

II. Belgien.

Den egentliga avsikten med mitt besök i Belgien var att övervara den internationella kongressen för undervisning i huslig ekonomi, som hölls den 15—17 juni i Gent. Där skulle bland annat också frågan om möjlighet att bereda fabriksarbeterskor tillfälle till undervisning i husligt arbete förekomma. Kongressen, som verkade illa förberedd och mindre väl ordnad, gav föga utbyte. Allmänna meningen tycktes dock vara, att tiden nu var inne för att söka få skolköksundervisning obligatorisk för flickor i skolåldern, samt att flickor ur alla stånd och klasser behövde en fortsatt utbildning i detta ämne även efter skolan. Angående möjlighet till undervisning i hushållsarbete för fabriksarbeterskor voro erfarenheterna från olika länder mycket varierande, men som allmänt resultat av dessa erfarenheter framgick, att dylik undervisning borde ordnas helt och hållet eller åtminstone delvis under arbetstiden. Denna undervisning vore allt för ansträngande, för att eleverna skulle kunna verkligen tillgodogöra sig densamma efter en full arbetsdag i fabrik. Kl. 6 e. m. vore den senaste möjliga timme, då sådan undervisning borde taga sin början.

Mycken vikt lades på att intressera arbetsgivare för att ordna dylika kurser för sina kvinnliga arbetare. Bäst vore, om undervisningen förlades till lokaler inom eller i omedelbar närhet av fabriken. Från en del håll framhölls nödvändigheten av, att någon liten avgift för kursen upptoges av eleverna, för att de skulle sätta mer värde på undervisningen.

Från Schweiz och Belgien relaterades flera exempel på att kurser i huslig ekonomi gjorts obligatoriska för de yngre arbeterskorna vid vissa fabriker. En stor skola i Bayern hade under flera år skickat vandrande skolkök till fabriker och ensamt härigenom hade 10 000 arbeterskor erhållit undervisning i matlagning.

Även påvisades det lämpliga uti att en obligatorisk kurs i huslig ekonomi förekomme vid varje kvinnlig yrkesskola. Som exempel framdrogs spetsindustridistriktet i Västflandern, där 5 stora yrkesskolor för spetstillverkning med c:a 300 elever funnos. Vid dessa skolor hade sedan 1896 upprättats obligatoriska husmoderskurser, och hade detta påverkat hela traktens välstånd.

I Belgien finnas två yrkesinspektriser anställda sedan 12 år tillbaka. De ha endast att göra med sådana arbetsställen, där ingen maskinkraft förekommer, och tycks deras inspektion uteslutande gälla arbetstiden för kvinnor och minderåriga. Även större butiker inspekteras av dem för tillsyn av att kvinnliga bodbiträden tillhandahållas sittplatser enligt en lag av år 1905.

Årsrapporten för 1911 visar, att sammanlagt 828 arbetsställen inspekterats, och att av dessa 702 utgjordes av rena sömnadsfabriker, medan vid de återstående bedrevs sådan textilindustri, som är likställd med sömnad, såsom spetstillverkning, broderier o. d.

Ledsamt nog blev jag ej i tillfälle att se något av inspektrisernas arbete, emedan den ena just hade blivit anställd och den andra var sjuk och blott kunde taga emot mig några minuter. Den nyanställda inspektrisen hade ingen som helst utbildning för sitt yrke utöver vanlig elementarskola, och tycktes man ej heller anse, att någon utbildning vore erforderlig. Såvitt jag kunde finna, ansågs deras arbete vara av föga betydelse, men möjligen var det endast den individuella uppfattningen hos de personer jag blev i tillfälle att tala med.

Genom chefens för Office du Travail bemedling blev jag satt i tillfälle att under några dagar följa yrkesinspektören över fjärde distriktet Fabri i en del textilfabriker. Gent är knutpunkten för Belgiens textilindustri, och tyckes antalet fabriker vara större än tillgången på arbetskraft. Minderåriga användas därför i mycket stor utsträckning redan från och med 12:e året, de hava en arbetsdag på 11—11½ timmar. Som de ofta äro bosatta långt utanför staden, måste de stiga upp mycket tidigt, redan kl. 5—6 om morgnarna, och återkomma sent på kvällarna till sina hem, vilket ger dem en

alldeles för kort nattvila. De gjorde ofta intryck av att vara betydligt under 12 år och sågo, särskilt i våttvinnerierna, klena ut.

Alla kvinnliga arbetare buro mössor och voro iklädda någon sorts snävt ärmförkläde. På grund av de många olyckshändelser, som inträffat, blev det för några år sedan i lag föreskrivet, att kvinnor, som arbeta i rum med mekanisk drivkraft, skulle ha håret på lämpligt sätt betäckt samt använda en snäv och slät arbetsdräkt. Sedan under 1911 åtal väckts mot ett 100-tal arbeterskor, som uppträtt barhuvade, samt mot deras resp. arbetsgivare, tycks föreskriften tämligen allmänt efterlevas, om ock den använda mösstypen mången gång lämnar mycket övrigt att önska i fråga om praktiskhet.

Fördelen med en särskild arbetsdräkt minskas dock betydligt av, att inga som helst anordningar för klädgarderober förekomma. Enligt yrkesinspektörens utsago är detta i Belgien mycket sällsynt annat än i de särskilt hälsofarliga yrkena, där såväl tvättställ som garderober äro föreskrivna. Även matrum förekomma sparsamt. Dock såg jag en stor linfabrik, där ett mycket trefligt samlingsrum fanns, som också fick användas till matsal. Meningen med salen var dock egentligen, att där skulle hållas andaktsstunder. Hela fabriken var katolskt inredd med altarskåp i varje arbetssal. I denna fabrik, som var mycket väl byggd och genomgående prydligt hållen, hade man i våttvinneriet lagt synnerligen praktiska golv av räfflade plattor, som voro så lagda, att golvet i sin helhet var nästan torrt. I alla gångar mellan och framför tvinnmaskinerna höjde sig golvet mot mitten i en svag våglinje, så att vattnet rann mot sidorna, där en liten sänkning bildade ränna för vattnet.

I en bomullsfabrik användes släta plattor som golvbetäckning, det såg snyggt ut, var lätt att hålla rent, men golvet var så halt, att det var tröttsamt att gå och stå på, och arbeterskorna beklagade sig även däröver.

En anordning, som ofta användes i såväl fabriker som butiker, är att tjärstryka väggarna i arbetslokaler, förstugor och trappuppgångar till en höjd av $1^1/_2$ m. från golvet och vitlimma den övriga delen av väggen. Det ser snyggt ut, väggar och tak verka vitare genom kontrasten och den för nedsmutsning mest utsatta delen håller sig renare.

Av de fabriker jag såg voro de flesta nybyggda med ljusa, stora arbetslokaler. En del av dagern togs dock bort därigenom, att fönsterglasen voro matta eller också försedda med nät eller järngaller för att hindra arbetspersonalen att se ut.

Vad beträffar utsugningsanordningarna i textilfabrikerna, såg jag några mycket goda sådana.

I Lienière de Lièves fabriker voro kardsalarna nästan dammfria genom ett utomordentligt gott utsugningssystem. Dammet togs bort från varje kardmaskin med 5 olika huvar, vilket gjorde, att luften i dessa salar trots det ofantliga antalet kardmaskiner var fullkomligt oklanderlig.

I en annan fabrik användes med god effekt båsliknande inrättningar med utsugning i bordet vid upprepning av flacksen och vid handkardningen.

I ett bomullsspinneri rengjordes kardmaskinerna medels vacuum cleaner. Apparatens munstycke var lika brett som maskinen och skruvades på denna. Slangen förbands med ett rörsystem, vilket användes för utsugning inom hela fabriken.

Utom till dessa textilfabriker tog Fabri mig med sig till Vautiers chokladfabrik. Också här var arbetsdräkt fullständigt genomförd även i de lokaler, där intet maskineri förekom. Så vitt jag kunnat finna, hålla arbeterskorna själva sin arbetsdräkt, ehuru arbetsgivaren ibland tyckes skaffa dem densamma till fabrikspris. Fabri var ofantligt hjälpsam och älskvärd, och fick jag tack vare honom trots den korta tiden se rätt mycket och taga del av många för mig synnerligen nyttiga erfarenheter.

Genom hans anvisning blev jag också i tillfälle att vid den pågående utställningen se en hel del moderna textilmaskiner och få deras arbetssätt för mig förklarade.

III. England.

I England besökte jag utom London även Stoke on Trent för att få se dess porslinsfabriker, Belfast för dess lin- och jutespinnerier samt väverier, Manchester för där belägna bomullsspinnerier, Rochdale för dess yllefabriker samt Bristol för dess chokladfabriker. I London blev jag i tillfälle att se ett flertal tvätt- och strykinrättningar, beklädnadsfabriker, litografiska anstalter och tryckerier samt marmeladfabriker. Sammanlagt besökte jag under min vistelse i England ett 30-tal fabriker och två specialutställningar samt ett stort antal för fabriksverksamhet intresserade personer och institutioner.

Porslinsfabriker. Stoke on Trent är den historiska platsen för Englands porslinstillverkning, och över hela trakten ser man de toppiga ugnarna sticka upp som bikupor, medan urgamla avfallshögar bilda kullar och små berg.

Den äldsta och berömdaste är Josua Wedgwoods fabrik, som i snart 150 år skickat ut sitt världsberömda porslin. Denna fabrik, liksom de flesta på denna plats, består av en massa småhus, det ena fogat till det andra eller hopade i grupper och sammangyttringar, som gör det omöjligt för besökaren att finna sig tillrätta. Detta system av en oändlig mängd små arbetsrum måste naturligtvis fördyra alla ventilations- och utsugningsanordningar, för att icke tala om slöseriet med tid och arbetskraft för att forsla varorna från en process till en annan. Men den engelska konservatismen gör sig gällande här som på många andra håll. I det lilla arbetsrummet har far och farfar suttit och format sina konstnärliga vaser och urnor, och skulle man icke få arbeta där, så bleve det strejk och oro i lägret. Förresten är det nog ej utan, att denna anordning hjälper till att hålla uppe yrkesstoltheten och yrkesskickligheten samt underlättar lärlingsväsendet. Man arbetar 2—10 i vart rum, och ofta engagerar samt avlönar basen sitt eget folk, i vilket fall firman har ackord med honom eller henne.

Många förstå att ge sin arbetslokal en alldeles individuell prägel, pryda det med blommor o. d., och flera sade mig, att de aldrig skulle kunna arbeta på samma sätt, som de nu gjorde, i det buller och bråk, som en stor lokal och en massa människor medförde.

Men å andra sidan kan måhända detta system, med små, mindre väl ventilerade, ofta rätt mörka och kanske ej så sällan fuktiga rum, delvis förklara den stora roll, som blyförgiftning vid ifrågavarande tillverkning tycks spela i England.

Engelska yrkesinspektionen har länge haft sin uppmärksamhet fäst på denna speciella yrkesfara, och sedan en kungl. kommitté under 1908—1910 gjort en särskild undersökning över blyfaran vid porslins- och kakelfabrikationen, utarbetades nya specialföreskrifter för denna fabrikation, vilka trädde i kraft med detta års början.

Intresset för dessa nya och synnerligen detaljerade »regulations» var vid tiden för mitt besök ännu mycket stort och meningarna om deras lämplighet mycket delade.

Den av 36 paragrafer bestående förordningen går i detalj på ett sätt, som bör göra arbetsgivare och inspektörer lika förtvivlade, och det är förvånande, att representanter för båda parter suttit i kommittén. Huvudvikten är lagd på alla sådana åtgärder, som hindra spridning av damm, icke blott det blyhaltiga dammet utan även allt annat damm, som uppstår vid tillverkningen. För den skull finnas mycket noggranna bestämmelser om utsugning vid allehanda processer, om ventilation av arbetslokalerna o. d., men också detaljerade föreskrifter om väggarnas, golvens och arbetsbordens beskaffenhet och rengöring hava stipulerats. Inga kvinnor och minderåriga få användas vid rengöring i lokaler, där blyhaltiga processer förekomma, ej ens vid rengöring av de bräder, på vilka blyhaltigt gods varit uppställt, och för undvikande av förväxling skola alla dylika lösa bräder och föremål vara märkta med rött, så att de tydligen skilja sig från andra »ofarliga» föremål.

Mycket stränga föreskrifter gälla för arbetarnas personliga renlighet. Arbetsgivare skall hålla dem med fullständig arbetsdräkt, och skall denna i vissa processer kompletteras med ett förskinn eller förkläde av vattentätt tyg, som dagligen skall tvättas av. Dessa kläder skola förvaras i fabriken och måste avläggas, innan arbetaren går in i matsalen. Ett tvättfat med varmt och kallt vatten skall finnas för var femte arbetare, och ytterst detaljerade bestämmelser äro införda angående nagelborstar, tvål samt handdukarnas storlek och ombyte. Av arbetstiden skall anslås 10 min. före måltid och vid arbetets slut till tvättning och ombyte av kläder. Arbetare, som ej iakttager dessa föreskrifter, kan ställas under åtal.

Arbetsgivaren är skyldig att hålla »tillräckligt antal ljusa, väl ventilerade och uppvärmda matrum, försedda med nödiga bord och sittplatser, samt möjlighet att värma medförd mat». Dessa matrum skola dagligen rengöras.

Denna föreskrift gäller icke blott för dem, som arbeta i de s. k. farliga processerna, utan även för de dammiga arbetena eller praktiskt taget för hela fabriken. Även här ges föreskrifter angående sådana detaljer, som att matrummets storlek skall ge visst utrymme per person, lägst 0·5, högst 1 kvm.

Förordningen vänder sig även mot andra faror i detta yrke, i det att den förbjuder kvinnor och minderåriga att bära eller lyfta bördor över en viss tyngd och inskränker arbetstiden för kvinnor, som trampa eller snurra hjulet vid porslinformning för hand. Det var vanligt, att barn buro lerklumpar av ända till 35—40 kg. vikt, samt att minderåriga pojkar eller flickor användes till knådning av leran. Packning och lyftning av deglarna var även ett sådant tungt arbete, som har förbjudits för kvinnor och minderåriga.

Vidare bestämmes, att temperaturen i brännugnarna skall ha sjunkit till + 56·5° C. innan de få tömmas, och att temperaturen i arbetslokalerna ej får överstiga + 20° C.

Vid en kakelfabrik visades mig en anordning, som alldeles befriade arbetarna från svårigheten med hettan i brännugnarna. De använde sig av en med gas upphettad tunnel, genom vilken godset på vagnar automatiskt fördes fram för att vid tunnelns andra ända framkomma färdigbränt och lagom avsvalnat.

Man har tydligen insett, att det skall vara hart när omöjligt för inspektörerna att övervaka dessa detaljerade föreskrifter, varför stadgan upptar den bestämmelsen, att varje fabrik skall tillsätta en eller flera personer, som ha i uppdrag att övervaka efterlevnaden, och att denna person skall föra bok över sina inspektioner, som skall vara tillgänglig för inspektionsmyndigheten.

I en av de fabriker jag besökte hade man redan tillsatt sin »disciplinarian», som han kallades, det var en f. d. konstapel, som hade genomgått sundhetsinspektörsexamen, och som tycktes ha rätt väl reda på sig.

På arbetsgivarnas initiativ hade anordnats en teknisk utställning i Stoke on Trent, omfattande alla de olika anordningar, som krävas av den nya förordningen. Utställningen, som varade i 14 dagar, var mycket väl ordnad och mycket besökt såväl av arbetsgivare som arbetare och andra intresserade.

Jag besökte denna utställning ett par gånger och inköpte en del praktiska arbetskläder för kvinnor. Det fanns en mängd olika modeller till sådana kläder för både män och kvinnor.

Huvudvikten hade annars lagts på utsugningsanordningar av alla slag. Av särskilt intresse var det s. k. Pentarcomb-systemet, som med mycket ringa kraftåtgång visade synnerligen stor effektivitet, utan att arbetaren behövde besväras av drag.

Enligt förordningen är utsugning påbjuden vid all putsning av ler- och porslinsgods. För dylikt ändamål fanns bl. a. utställd en arbetsbänk med ett galler infällt i skivan, under vilken befann sig en bred tippbar vattenränna, som var mycket lätt att rengöra. Omkring bordets tre sidor var fäst en till brösthöjd nående huv, försedd med en Pentarcomb-utsugning. Det hela föreföll synnerligen praktiskt och sades vara effektivt. Bland många andra synnerligen sevärda saker vill jag blott nämna en ovanligt praktisk anordning för flytande tvål. Den bestod av en mycket stadig porslinsbehållare med ett

helt litet bäcken framtill, som automatiskt fyllde sig med tvålvätskan. Den är hållbar, lätt att göra ren och på samma gång ekonomisk (Keeling & Walkers: Automatic liquid soap fountain).

Textilindustrien. I stället för att hos oss är längre arbetstid inom textilindustrien än inom andra yrkesgrenar, visar sig i England och Irland en bestämd tendens att inom denna industri minska arbetstiden. 9 timmar tycks vara ganska vanligt, och sades det mig, att man i allmänhet ansåg sig ha större ekonomisk valuta av den kortare arbetstiden. Här liksom i Belgien användes ett stort antal barn (12—14 år) i textilfabrikerna, men ha dessa det såtillvida bättre, att där de ej arbeta halva dagar, få de med 9—10 timmars arbete ej gå i fabriken mer än varannan dag, de s. k. »halftimers», övriga dagar måste de gå i skolan. Det tyckes vara rätt vanligt, att de få både frukost och middag fritt i fabriken. Lagen föreskriver, att såväl kvinnor som barn skola ha bestämda måltidstimmar, samtidigt för alla, som arbeta inom en avdelning, samt att de ej under denna tid få uppehålla sig i arbetslokalen. Detta har naturligtvis i hög grad bidragit till att framtvinga inrättandet av matrum och marketenterier. I allmänhet fann jag dessa vara mycket väl ordnade. Ibland fanns endast tekök med anordningar för att kunna värma medförd mat, men på många håll fullständig middagsservering till mycket billiga priser, 2—2½—3 pence för kött, potatis och grönsaker samt efterrätt eller soppa. Det mycket stora antalet matgäster gör att priserna kunna hållas så låga, men i regel bidrager också firman till täckande av en del av kostnaderna förutom uppsättning och inredning.

Sedan 1906 finnas speciella föreskrifter för lin- och juteväverier samt spinnerier, som räknas till de »hälsofarliga» yrkena. De innehålla skärpta bestämmelser angående ventilation, utsugning, temperatur och fuktighet samt golvens beskaffenhet i våttvinnerier, och de ha frambringat betydligt förbättrade förhållanden. Ett par föreskrifter ha vållat ganska stora svårigheter. En paragraf föreskriver, att där ej stänkskärmar lämpligen kunna anbringas å våttvinningsmaskiner, är arbetsgivare skyldig att tillhandahålla och arbeterska pliktig använda kjol samt förkläde med bröstlapp av vattentätt tyg. Arbeterskorna klaga allmänt över, att dessa vattentäta kläder äro synnerligen obehagliga, tunga och varma, och är man nu betänkt att söka få paragrafen så ändrad, att någon form av stänkskärm under alla förhållanden måste finnas samt att arbeterskan äger rätt att använda grova linne- eller säckvävsförkläden.

Bestämmelsen, att varma, väl ventilerade avklädningsrum skola finnas i eller i omedelbar närhet av arbetssalen, har varit rätt svår att genomdriva på grund av svårigheten att bereda utrymme. Inspektrisen sade mig, att man i flera fall måst nöja sig med skåp längs väggarna.

I allt flera textilfabriker tyckes man ha kommit till det resultatet, att man utan olägenhet för arbetet och till stor fördel för arbeterskan kan anordna sittplatser i väverierna och även spinnerierna. Jag fann många olika modeller i användning eller under avprovning. En bred läderrem eller ett stadigt tygstycke, spänt mellan två vävstolar, gör god tjänst. En bräda mellan vävstolarna, som jag också såg använd, är däremot mycket olämplig på grund av vävstolarnas starka vibration. Bäst var en sorts hög stol på tung järnfot med en lutande, något konkav sits, liknande den, som användes vid Algårds väveri i Norge.

I ett bomullsspinneri i Manchester såg jag en svedmaskin (Higginson & Arendals patent), där i stället för den öppna gasrampen varje låga omgavs av en metallcylinder, som dels hindrade lågan att släckas, dels möjliggjorde förbränningsgasernas bortförande. Resultatet var utmärkt, nästan ingen gaslukt förspordes, under det att den, trots kraftig ventilation, var mycket stark i bredvid liggande arbetslokal, där den gamla metoden användes.

Den nya apparaten tycks dock icke kunna användas för de allra finaste garnnumren, emedan man ej kunnat driva upp hastigheten fullt till samma höjd som i den gamla apparaten, varför risken att bränna av tråden blir större.

Syverkstäder. Anmärkningsvärt var, hur väl inskyddade de elektriska symaskinernas axelledningar voro. Den hos oss så vanliga lilla sneda brädan var fullständigt förbjuden och ersatt med 4—6 järnstänger med högst 1 dm. mellanrum. En mängd mer eller mindre svårartade skalperingar hade drivit fram denna åtgärd. Jag såg ett par försök till skyddsapparat å nålen på de elektriska symaskinerna. Olyckshändelser på grund av nålstick i fingrarna äro oerhört vanliga, 178 fall inrapporterades under förra året, och om de ej äro vidare farliga, så förorsaka de dock ofta flera dagars och veckors minskad arbetsförtjänst. Svårigheten är naturligtvis att få en anordning, som icke hindrar nålens påträdning eller användande för såväl tunt som tjockt tyg. En kring nålen fäst metallspiral tycktes göra ganska god nytta. Det visade sig emellertid i allmänhet omöjligt att få äldre arbeterskor att använda denna eller någon annan dylik skyddsanordning, och hade den endast kommit i bruk i firmor, där lärlingarna arbetade i särskild avdelning och från början invandes med apparaten. Flera yngre arbeterskor uttalade dock sin tillfredsställelse med densamma.

I ett stort militärskrädderi såg jag en praktisk anordning för att underlätta den tunga pressningen, som här utfördes av sömmerskorna själva. Järnet, som upphettades med elektricitet, i en del fall med gas, var fäst vid en vridbar stång, och själva pressbordet, som var rörligt, trycktes med en trampa upp mot järnet. Man undvek den ytterst ansträngande armrörelsen för att lyfta det tunga järnet upp och ned, och då trampanordningen var väl avpassad, förorsakade den ringa ansträngning.

Tvätt- och strykinrättningar. Tvätt- och strykinrättningar hava sedan 1903, då de kommo in under fabrikslagen, särskilt noggrant inspekterats av de kvinnliga inspektörerna, och blev det mig därför möjligt att se en hel del dylika anstalter och få kännedom om deras utveckling.

Den för alla fabriker gällande föreskriften om limstrykning var 14:e månad tycks så gott som allmänt följas. Enligt årsrapporten förekommo åtminstone rätt få klagomål och anmärkningar för överträdelser i detta avseende. Tvätt- och strykinrättningar lära särskilt inom London stå mycket högt, vad beträffar renlighet.

Skyddsanordningar synas vara mycket väl genomförda och intresset för dem i starkt stigande såväl bland fabrikanter som arbetsgivare.

En torkcentrifug förekommer aldrig utan lock och vanligen med automatisk tillslutning, och på alla slag av vridmaskiner, varma och kalla manglar samt strykapparater funnos mer eller mindre lyckade skyddsanordningar.

Antalet olyckshändelser har trots den oerhörda ökningen av maskinkraft inom denna industri nedgått betydligt, framför allt beträffande de svårare fallen. Som en bidragande orsak till detta goda förhållande måste givetvis räknas den kortare arbetstid, som alltmer kommer i bruk. I detta fall har tydligen nattarbetslagen verkat odelat gynnsamt, och de svårigheter, som för 10 år sedan förespåddes, hava alldeles uteblivit. Hela yrket har höjts, arbeterskorna äro mera yrkesskickliga och bättre avlönade, och maskinerna hava under dessa år så förbättrats, att man trots den förkortade arbetstiden åstadkommer samma mängd arbete som förut. Det visar sig t. o. m., att man i allmänhet ej ens behöver taga ut den enligt lagen tillåtna tiden, än mindre övertiden. 9 timmars arbetsdag eller 50 timmar i veckan börjar bliva den vanliga arbetstiden i Londons tvätt- och strykinrättningar.

En tillfredsställande ventilation av de strykrum, där gas användes som upphettningsmedel, tycks där liksom överallt vara svår att åstadkomma. Ett mycket gott resultat hade dock vunnits i en firma, som jag besökte i Belfast, där strykjärnen upphettades med blandad luft och gas. Till varje järn gingo två slangar, en som ditförde gasen och en för uttagning av förbränningsgaserna. Den sistnämnda stod i förbindelse med ett system av kopparrör, vilka även verkade som utsugningsrör för en del med gas upphettade maskiner. En fläkt var anbragt vid huvudrörets mynning. De två slangarna tycktes ej vålla något besvär. En ställbar platta mellan handtaget och järnet skyddade handen för hettan och bidrog väl också att minska känslan av trötthet. Luft och

temperatur i arbetslokalen voro oklanderliga trots de till ett antal av nära 100 uppgående strykerskorna.

Sociala anordningar. Vad sociala anordningar vid fabriker beträffar, så ha de sedan jag senast — för 10 år sedan — var i tillfälle att studera saken, gjort förvånansvärda framsteg. Fullständiga marketenterier med trevligt anordnade matsalar bliva allt vanligare, likaså praktiska och rymliga avklädningsrum med fullständig toalettavdelning och anstalter för att torka kläder och skodon, ävensom varm dusch eller karbad.

Poliklinik med eget apotek och sjukrum, tandklinik, läs- och vilorum, klubbrum och klassrum finner man ej så sällan vid de större fabrikerna. De nyaste och kanske mest intressanta av dessa olika »välfärds»-försök äro de, som representeras av s. k. Social Secreteries eller »fabrikssystrarna», som tyskarna kalla dem.

Från att det för 6 år sedan fanns några få firmor, som tagit upp denna amerikanska idé, har saken nu utvecklat sig därhän, att ett 50-tal fabriker vid en i år i York hållen konferens för Social Secreteries skickat sina representanter, och dock utgjorde dessa enligt uppgift på långt när ej alla, som innehava dylik anställning.

Vid universitet i Bristol finnes t. o. m. en särskild utbildningskurs för dylika sociala arbetare i samband med ett där befintligt settlement.

I regel äro dessa personer bildade damer med föregående erfarenhet av socialt arbete och praktisk utbildning i någon riktning. På en del håll användas sjuksköterskor och någon gång f. d. avdelningsföreståndarinnor. De anställas av firman, äro vanligen ganska väl avlönade (med 2 000—3 000 kr. per år) och hava naturligtvis sitt arbete olika förlagt i olika fabriker. Som ett tämligen typiskt exempel på vad de ha att göra, kan man kanske bäst taga det av Rowntrees cacaofabrik i York uppställda reglementet för dess sociala sekreterare. De hava

1. att anställa personalen (med undantag av de särskilt yrkesutbildade, som anställas direkt av ledningen),
2. att ge råd och förslag till förbättringar av arbetarnas förhållanden inom och utom arbetsplatsen,
3. att öva tillsyn över matrum och bespisningsanordningar,
4. att ge kurser av olika slag för arbetspersonalen,
5. att besöka skolkande eller sjuka arbetare,
6. att taga initiativ till och ordna med klubbar och föreningar bland personalen samt
7. att i allmänhet söka verka för en god anda och sammanhållning inom fabriken.

Det är klart, att en klok och förståndig samt sympatisk person med sådana rättigheter och skyldigheter som de ovan angivna skall kunna öva ett mycket gott inflytande på de unga arbeterskorna och verka för den allmänna trevnaden i fabriken. Vid det 10-tal fabriker i London och Bristol, där jag särskilt var i tillfälle att studera detta slag av arbete, fann jag också synnerligen goda och glädjande resultat.

Anordningen med besök i hemmen vid frånvaro från arbetet visade sig särdeles lämplig, liksom ock uppdraget att engagera de nyanställda, enär fabrikssystern därigenom kom i kontakt med arbeterskorna. I allmänhet får heller intet avskedande ske utan hennes vetskap eller i samråd med henne.

En synnerligen viktig sak är, att fabrikssystern har fritt tillträde till alla fabrikslokaler under arbetets gång. Jag såg flera praktiska anordningar till underlättande av arbetet och renhållningen i fabriken, som tillkommit på fabrikssystrarnas förslag.

I regel ha de lyckats förmå personalen att bära särskild arbetsdräkt. Ordning och renhållning var påfallande god inom de fabriker, där en fabrikssyster fanns anställd.

Ett typiskt och lyckligt exempel på vad som på detta sätt kan åstadkommas var en sylt- och marmeladfabrik i London med c:a 250 arbetare, mest unga flickor. Detta slag av fabriker hör ofta till de snuskigaste och otrefligaste i London; de hämta sin arbetarstam ur de lägst stående folklagren. Chefen för denna fabrik var en mycket socialt intresserad man, lokalerna voro utmärkta och anordningarna inom fabriken de

mest idealiska jag någonsin sett. Han hade sedan 7 år haft anställd en synnerligen lämplig och duglig fabrikssyster, som undan för undan fått vidtaga förbättringar och anordningar till underlättande av själva arbetet och till arbeterskornas nytta och trevnad. Resultatet hade blivit, att det så småningom bildats en synnerligen skicklig och duglig arbetspersonal, och numera ansågs det som en ära att bliva anställd vid denna fabrik, vilken därför kunde välja sin personal bland eliten av unga arbeterskor. När jag jämförde dessa prydligt klädda, friska och glada unga flickor med de typer av nöd, elände och snusk, som man kan få se vid andra fabriker av detta slag i London, så förstod jag först riktigt, i vilken grad de yttre förhållandena och den inre ledningen av en fabrik kunna göra till för att minska fabriksarbetets vådor för den unga arbeterskan och återskänka henne något av forna dagars arbetsglädje.

För att min resa till England blev för mig i så hög grad intressant och lärorik har jag i första hand att tacka överinspektrisen miss Andersson samt hennes närmaste kollega miss Squire, genom vilkas bemedling jag blev i tillfälle att i olika delar av landet se allt vad tiden möjligen kunde medgiva, och vilkas stora och omfattande erfarenheter givit mig ovärderliga råd och upplysningar för mitt eget arbete. Därnäst riktar sig min tacksamhet till alla de inspektriser, som med aldrig tröttnande intresse visade mig omkring på sina resp. områden och satte mig in i de olika grenarna av sin verksamhet. Jag känner mig mycket imponerad av den storartade utveckling, som denna verksamhet tagit under de senaste åren, och jag har varit i tillfälle att på många håll iakttaga, hurusom deras ihärdiga, tålmodiga och ofta till synes otacksamma arbete nu börjar visa sina resultat.

Vad jag i denna min reseberättelse anfört, utgör naturligtvis endast en del av vad jag under min studieresa lärt och iakttagit. Då jag emellertid själv är så oerfaren inom mitt yrke, är för mig snart sagt allt av nytta och intresse, och saker, som för andra äro gamla och välkända, te sig för mig ofta som nya upptäckter. Trots att jag således försökt att utesluta sådant, som kunde vara av endast personligt intresse, är jag rädd att vad jag här anfört dock till största delen måste hänföras till den kategorien.

Stockholm den 1 mars 1914.

Kerstin Hesselgren.

Kortare meddelanden.

— Kollektivavtal m. m. —

Nytt riksavtal inom byggnadsämnesindustrien. Det på våren 1909 mellan Svenska byggnadsämnesindustriförbundet och Svenska grov- och fabriksarbetareförbundet m. fl. arbetarorganisationer upprättade riksavtalet uppsades i juni 1913 från arbetarsidan och utlöpte den 31 december s. å.

Syftet med uppsägningen var närmast att söka genomdriva vissa löneförhöjningar, nedsatt arbetstid samt förändring med avseende å utlöpningstiden. Sålunda påyrkades i fråga om arbetslönen, att timlönen, vilken varierade mellan 30 och 34 öre, skulle höjas med belopp varierande mellan 6 och 18 öre, således till lägst 36 öre, samt att övertids-, sön- och helgdagsarbete skulle betalas med resp. 50, 75 och 100 % förhöjning. Beträffande arbetstidens längd påyrkades avkortning av densamma från 60 till 57 timmar i veckan för dagarbete och från 12 till 8 timmar för arbete i skift. Vidare framställdes yrkanden om förhöjning av ersättningen vid olycksfall från 1 kr. till 2·00 kr. per dag under den i lag fastställda karenstiden. Slutligen påyrkades beträffande avtalstiden en lämpligare utlöpningstid än årsskiftet och 3-årig avtalstid samt vissa ändringar i fråga om riksavtalets uppställning. Arbetsgivarna å sin sida påyrkade status quo i gällande avtalsbestämmelser angående arbetslön och arbetstid samt därjämte att avtalets giltighetstid skulle bestämmas till 5 år.

Efter upprepade förhandlingar, vilka togo sin början i Malmö den 2 sistlidne december, framlade statens t. f. förlikningsman i södra distriktet, stadsnotarien W. Ahlström, den 30 i samma månad förslag om en månads uppskov med nytt avtals träffande. Arbetarrepresentanterna biträdde omedelbart förlikningsmannens yrkande, under det att arbetsgivarna avslogo detsamma och förklarade lockout den 2 januari innevarande år. Sedan förlikningsmannen härefter ingripit upprepade gånger, återupptogos de direkta förhandlingarna mellan parterna den 3 sistlidna april, vilket slutligen resulterade i överenskommelse inom underhandlingskommittén om nya avtalsbestämmelser den 8 april, vilken överenskommelse av båda parterna godkändes den 18 samma månad. Det nya avtalets innehåll är i huvudsak följande.

Timlönen höjes på alla arbetsplatser med minst 2 öre. Dock erhålla grovarbetare, som till huvudsaklig del arbeta på timlön, 3 öres förhöjning per timme. För övertidsarbete betalas gällande timlön jämte 25 % förhöjning under de 2 första timmarna näst efter den ordinarie arbetstidens slut alla söckendagar utom lördagar och helgdagsaftnar, då förhöjningen uppgår till 50 % och för övertidsarbete, som förrättas å nyårs- och midsommardagen, påsk-, pingst- och juldagen med tillhörande annandag betalas 100 % förhöjning. Vid arbete på ackord betalas för övertidsarbete gällande ackordspris jämte det fastställda övertidstillägget, beräknat efter gällande timlön.

Arbetstiden skall enligt det nya avtalet bestämmas för varje enskild arbetsplats, dock till högst 59 och lägst 57 timmar per full vecka. Vid arbete i skift, där 10-timmarsskift användes, men arbetet ej fortgår med mera än 6 dag- och 6 nattskift i veckan, kan överenskommelse å varje arbetsplats träffas om förkortning av veckans sista dag- och nattskift till högst 9 och lägst 7 timmar. För undvikande av 24 timmars skift (s. k. långskift) insättes särskild man på de sista 12 timmarna, varigenom skiftarbetare med 12 timmars skift den ena veckan erhålla 7 och den andra veckan endast 6 skift. Detta gäller dock icke för tegel- och kalkbrännare. I fråga om olycksfallsförsäkring stadgas i det nya avtalet, att ersättning skall utgå med kr. 1·50 per dag under karenstiden. Första maj, ävensom för deltagande i politiska och kommunala val, äga de arbetare erhålla ledighet, som senast dagen förut framställt begäran därom och vilka utan större olägenhet för driften av ugnar och vattenpumpning samt särskilt nödvändig lastning och lossning kunna undvaras. Det nya avtalets giltighetstid utlöper den 31 december 1917. — I övrigt skall vid varje arbetsplats upprättas lokalavtal, innehållande bestämmelser om arbetstidens längd och

fördelning, jämte prislistor för såväl tid- som ackordslöner enligt vissa grunder, som fastställas av en för ändamålet tillsatt kommitté, bestående av 4 ledamöter och till lika antal representerande vederbörande fackorganisationer.

— Strejker, lockouter m. m. —

Inrättandet av yrkesfullmäktige i Finland. Den finska lantdagen antog den 13 april 1913 en lag, som avsåg inrättandet av yrkesfullmäktige.

Enligt denna lag skulle först och främst i städerna inrättas fullmäktige för samtliga yrken eller för enstaka yrkesgrenar; därjämte förbehölls det regeringen att jämväl på landsbygden inrätta dylika institutioner eller att utsträcka städernas fullmäktiges verksamhet till landsbygden. Yrkesfullmäktige sammansättas paritetiskt av arbetsgivare och arbetstagare samt bestå av 6 till 24 medlemmar; val av medlemmar förrättas enligt proportionell valmetod. Ordförande väljes av fullmäktige och behöver denne icke själv vara fullmäktig eller ens valbar såsom sådan.

Det åligger fullmäktige att befrämja näringarna inom sitt distrikt och att verka för förbättring av arbetsförhållandena, att granska och fastställa arbetsreglementen, att söka få till stånd förlikning- och skiljenämnder, att tillse att minderåriga arbetare fullgöra sin skolplikt, att befordra upprättandet av yrkesskolor och fackkurser såväl som att övervaka lärlingsväsendet över huvud, att lämna biträde åt yrkesinspektionen, att samverka med de i distriktet befintliga yrkesorganisationerna i deras strävanden att höja yrket, att samla statistiska data och att lämna en årlig berättelse över sin verksamhet till Industristyrelsen.

För slitande av arbetstvister skall fullmäktiges ordförande medla och söka åvägabringa förlikning. Leder detta förfarande icke till något resultat, skall av fullmäktige utses en paritetiskt sammansatt förlikningsnämnd, som kan förstärkas med en representant för vardera av de tvistande parterna. Fullmäktiges ordförande är även ordförande i nämnden, såvida han icke är arbetsgivare eller arbetare, i vilket fall särskild ordförande utses.

Nämnden har att utforska konfliktens orsaker samt att på grundval av de utav bägge parterna gjorda yrkandena söka åvägabringa förlikning. Kommer enighet icke till stånd, så skall nämnden framställa ett skriftligt förlikningsförslag, vilket anses godkänt, därest ärendet på parts anmälan handlagts inom nämnden och förslaget icke avböjes inom 48 timmar eller inom annan längre tid, som av nämnden utsatts. I händelse av avslag skola parterna uppfordras att underkasta sig skiljedom.

Skiljedomstolen bildas på liknande sätt som förlikningsnämnden. Hava parterna förklarat sig beredda att underkasta sig skiljedom, så blir denna bindande, och en dylik arbetsvillkoren reglerande skiljedom erhåller samma giltighet som ett ömsesidigt avtal.

För hela landet skola inrättas centralfullmäktige, bestående av 18 medlemmar, av vilka arbetsgivar- och arbetarrepresentanterna inom de olika kamrarna välja vardera 6, medan de 6 återstående utses av senaten. Centralfullmäktige skola minst en gång årligen på kallelse av Industristyrelsen sammanträda för handläggning av dem förelagda frågor. Särskilda bestämmelser reglera samarbetet mellan flera yrkesfullmäktige.

Samtliga kostnaderna för centralfullmäktige såväl som yrkesfullmäktiges utgifter i form av avlöningar, arvoden och resekostnader bäras av staten, under det att yrkesfullmäktiges övriga utlägg täckas genom ett tillägg till kommunalskatten.

(Lantdagens handlingar.)

Arbetsinställelser i Tyskland under år 1913.[1] Enligt den officiella statistiken avslutades under år 1913 i Tyskland 2 464 arbetsinställelser, varav 337 lockouter och 2 127 strejker. Hela antalet berörda arbetare utgjorde 311 048, varav 56 842 utestängda och 254 206 strejkande. Motsvarande siffror för de senaste tio åren framgå av följande översikt:

[1] Jfr »Meddel.» 1904, s. 84; 1908, s. 403; 1909, s. 139, 705; 1910, s. 726; 1911, s. 511; 1912, s. 518; 1913, s. 410.

År.	Antal avslutade arbetsinställelser. Strejker.	Lockouter.	Tillsammans.	Antal arbetare berörda av strejker.	lockouter.	Tillsammans.
1904	1 870	120	1 990	113 480	23 760	137 240
1905	2 403	254	2 657	408 145	118 665	526 810
1906	3 328	298	3 626	272 218	77 109	349 827
1907	2 266	246	2 512	192 480	81 167	273 597
1908	1 347	177	1 524	68 392	43 718	112 110
1909	1 537	115	1 652	96 925	22 924	119 849
1910	2 113	1 115	3 228	155 680	214 129	369 809
1911	2 566	232	2 798	217 809	138 354	356 103
1912	2 510	324	2 834	406 314	74 780	481 094
1913	2 127	337	2 464	254 206	56 842	311 048

Antalet lockouter har, såsom härav framgår, under redogörelseåret varit större än något föregående år med undantag av 1910. I övrigt äro siffrorna genomgående lägre än för fjolåret.

Arbetsinställelsernas *fördelning på olika näringsgrupper* framgår av nedanstående översikt:

	Antal arb.-inst.	Antal arbetare.		Antal arb.-inst.	Antal arbetare
Trädgårdsskötsel	21	592	Trävaruindustri	210	10 558
Boskapsskötsel och fiske	3	448	Näringsämnesindustri	103	5 875
Bergsbruk	92	75 498	Beklädnadsindustri	87	8 280
Jord- och stenindustri	175	10 158	Tvätt, bad, friséring	12	254
Metallindustri	153	9 963	Byggnadsverksamhet	929	67 346
Maskinindustri	246	68 201	Grafisk industri	7	383
Kemisk-teknisk industri	21	1 076	Handel och varulager	84	5 388
Fett- och lysämnesindustri	15	1 216	Transportverksamhet	114	9 859
Textilindustri	89	31 537	Restaurantrörelse	23	193
Pappersindustri	27	2 236	Konstnärliga yrken m. m.	6	107
Läderindustri	47	1 880	*Summa*	**2 464**	**311 048**

Byggnadsverksamheten uppvisade liksom föregående år det största antalet arbetsinställelser eller 38 % av samtliga, mot resp. 32, 39, 47, 23 och 21 % åren 1908—1912. Därnäst kom maskinindustrien med 10 % av samtliga konflikter (mot 9 % år 1912) samt trävaruindustrien med 9 % (mot 10 % år 1912). I fråga om antalet berörda arbetare kom liksom föregående år bergsbruket i första rummet med 24 % (mot 50 % år 1912), medan maskinindustrien och byggnadsverksamheten uppvisade vardera 22 % av hela arbetarantalet.

Bland *arbetsinställelsernas orsaker* äro i likhet med föregående år lönetvisterna mest framträdande. Vid 1 648 av de under året utbrutna 2 127 strejkerna har sålunda lönefråga uppgivits som huvudsaklig eller bidragande orsak. Fråga om arbetstiden har som tvistepunkt förekommit i 601 fall, missnöje med arbetares avskedande i 305 fall, begäran om strejkbrytares avlägsnande i 51 fall samt fråga om föreningsrätten i 53 fall, vartill komma 21 arbetsinställelser, som framkallats av arbetarnas begäran att få tillsätta av arbetsgivaren erkända löne- eller kontrollkommissioner. Kollektivavtalstvister hava jämväl i åtskilliga fall förekommit; begäran om avtals upprättande har sålunda vållat 197 strejker, fråga om ändring av avtal har angivits som tvistepunkt i 225 fall och avtalsbrott från arbetsgivarnas sida i 61 fall.

Såsom orsak till lockout har uppgivits fråga om arbetslönen i 285, om arbetstiden i 108 och om andra arbetsförhållanden i 287 fall; 37 lockouter hava avsett att tvinga arbetarna till upphävande av förut igångsatta strejker.

Arbetsinställelsernas *resultat* framgå av nedanstående beräkning:

Antal arbetsinställelser per 100, som avslutats	1909.	1910.	1911.	1912.	1913.
enligt arbetarnas fordringar	18	14	18	15	15
på arbetsgivarnas villkor	47	27	34	43	48
genom ömsesidiga eftergifter	35	59	48	42	37
Summa	100	100	100	100	100

I jämförelse med föregående år utvisar 1913 en fortgående ökning av antalet arbetsgivarsegrar, medan antalet konflikter, som avslutats genom kompromiss, i motsvarande mån minskats. Arbetsgivarnas överlägsenhet blir ännu mera framträdande, om man tar hänsyn till antalet berörda arbetare. Av de i arbetsinställelserna deltagande arbetarna lyckades nämligen blott 6·5 % helt genomdriva sina fordringar, medan 53·3 % måste foga sig i arbetsgivarnas villkor och 40·2 % återupptogo arbetet efter ömsesidiga eftergifter. Föregående år uppvisade dock ur arbetarsynpunkt ännu ogynnsammare siffror, resp. 4·5, 61·9 och 33·6 %.

Ser man särskilt på lönetvisterna, erhålles det resultat, att av 100 arbetsinställelser, förorsakade av begäran om löneförhöjning, 16 avslutats på arbetarnas och 36 på arbetsgivarnas villkor, medan 48 lösts genom kompromiss. Vid de av lönesänkning framkallade konflikterna lyckades arbetare och arbetsgivare vardera i 40 % av samtliga fall genomdriva sina krav, medan de återstående arbetsinställelserna, 20 %, bilades genom ömsesidiga eftergifter.

En fördelning av arbetsinställelserna med hänsyn därtill, huruvida arbetarna voro organiserade eller ej, utvisar, att de oorganiserade arbetarna hemburit relativt flera segrar än de organiserade, men också fått vidkännas flera nederlag; däremot hava de av fackorganisationer understödda arbetsinställelserna i övervägande utsträckning lett till kompromiss. En undersökning av arbetsinställelsernas omfattning giver likaledes vid handen, att de strejker, som omfattat ett flertal arbetsplatser, i övervägande antalet fall lösts genom ömsesidiga eftergifter, medan de strejker, som endast varit riktade mot en arbetsgivare, i större utsträckning slutat med avgjord seger för endera parten. Slutligen kan framhållas, att de arbetsinställelser, i vilka hela den sysselsatta styrkan deltagit, utfallit förmånligare för arbetarna än de s. k. ofullständiga konflikterna.

En annan iakttagelse är, att de strejker, som avsett att förhindra försämring av arbetsvillkoren, i huvudsak haft större framgång än de arbetsinställelser, där arbetarna gått anfallsvis till väga. Särskilt framträdande är detta förhållande, om hänsyn tages till antalet strejkande. Av de arbetare, som deltagit i s. k. anfallsstrejker, lyckades sålunda endast 6·2 % genomdriva sina fordringar, medan 65·3 % fullständigt måste foga sig i arbetsgivarens villkor; vid s. k. försvarsstrejker voro motsvarande tal däremot 32·5 och 43·0 %.

Den tyska konfliktstatistiken tager bl. a. hänsyn till, om arbetarna voro berättigade att genast nedlägga arbetet eller icke; av de strejkande under år 1913 räknas 41·1 % såsom »avtalsbrytare». Motsvarande siffra för 1912 var 64·7 %.

Beträffande våldsamheter under konflikter och övergrepp mot arbetsvilliga kan nämnas, att av de 2 127 under år 1913 avslutade strejkerna 720 eller 33·9 % föranledde polismyndighets och 463 eller 21·8 % allmän åklagares ingripande.

I fråga om sättet för konflikternas biläggande föreligga följande uppgifter:

	1909.	1910.	1911.	1912.	1913.
Antal arbetsinställelser per 100, som bilagts efter föregående förhandling	66	79	72	64	68
Därav: genom förhandlingar omedelbart mellan parterna	36	31	39	33	34
genom medling av fackorganisation eller utomstående	34	30	39	38	40
genom anlitande av yrkesdomstol	5	28	4	3	4

Yrkesdomstolarna hava, som härav framgår, ej heller under redogörelseåret i någon större utsträckning anlitats för tvisters biläggande. Antalet konflikter, som bilagts genom medling av organisationer eller utomstående personer, uppvisar däremot en om ock obetydlig ökning.

(Streiks und Aussperrungen im Jahre 1913. Statistik des Deutschen Reichs, Band 278.)

— Arbetarskyddslagstiftning. —

Engelskt lagförslag angående arbetarskydd i källarvåningar. Engelska överhuset antog den 26 juni 1913 ett lagförslag, enligt vilket fr. o. m. den 1 januari 1915 eller senast den 1 januari 1917 intet källarrum i fabriker, verkstäder eller andra arbetsplatser för vissa slag av arbeten får användas utan intyg från vederbörande distriktsråd, att lokalerna äro lämpliga för dessa arbeten. De arbetsområden, som förslaget närmast avser, äro olika slag av beklädnadsindustri och tvättinrättningar samt tillredande av näringsmedel för värdshus med flera arbeten. Lagen kan genom statssekreterarens förordnande utsträckas även till andra näringsgrenar. Undantagna äro endast för lagerändamål använda källarrum samt verkstäder i hemmen. Distriktsrådet äger intyga källarrummets lämplighet endast när lokalen är ändamålsenligt byggd och åtgärder äro vidtagna för att tillförsäkra de därstädes sysselsatta lämplig temperatur, belysning och ventilation, skydd för ångor, damm och skadliga utdunstningar ävensom i övrigt skydd för ifrågavarande arbetares hälsa. För källarrum, vilka vid lagens ikraftträdande redan användas för de nämnda arbetena, kunna lättnader beviljas, dock endast så länge den nuvarande innehavaren är i besittning av lokalen.

Intyg om lämplighet kan återkallas i fråga om källarrum på grund av yrkesinspektörens, i andra fall på grund av distriktsrådets anmälan hos domstol, då de föreskrivna villkoren icke uppfyllts. Å andra sidan kan byggnadens ägare inom tre veckor överklaga beslut, varigenom intyg blivit förvägrat.

Genomförandet av lagen åligger i fabriker yrkesinspektörerna, i övriga byggnader distriktsråden.

(Soziale Rundschau.)

Spansk lag angående lättnader i arbetet för ammande arbeterskor. Lagen av den 13 mars 1900 angående kvinnors, minderårigas och barns användande i industri och handel stadgade, att ammande mödrar utan avdrag av lön dagligen skulle erhålla en timmes ledighet under arbetstiden, hälften på för- och hälften på eftermiddagen efter moderns önskan, varom hon vid arbetets början hade att underrätta arbetsledaren.

Dessa bestämmelser hava kunnat tillämpas endast för dagavlönade arbeterskor, däremot icke för ackordsarbeterskor. För den skull har genom en kungl. förordning av den 28 juni 1913 bestämts, att föreskrifterna till förmån för ammande mödrar även skulle gälla för ackordsarbeterskor i industriella yrken (med undantag av hemarbeterskor). Arbetsgivaren har sålunda att utöver den bestämda lönen för ackordsarbetet betala en summa, som beräknas på det sätt, att ackordslönesumman divideras med antalet arbetstimmar. Det härigenom uppkommande beloppet skall gälla som gottgörelse för de genom ammandet förlorade arbetstimmarna.

(Soziale Rundschau.)

— Socialförsäkring. —

Pensionsstyrelsens yttrande angående förvaltningen av pensionsfonden. I lagen om allmän pensionsförsäkring föreskrives, att pensionsavgifterna skola ingå till en fond, vilken förvaltas enligt grunder, som bestämmas av konung och riksdag. Då frågan om fondens förvaltning kommer att föreläggas 1914 års riksdag, har av denna anledning pensionsstyrelsen häröver avgivit yttrande och förslag.

Till en början framhålles, att de faktorer, som böra komma i betraktande vid bedömande av frågan om placering av de medel, vilka vid en invaliditets- och ålderdomsförsäkring fonderas, äro följande: säkerheten, förräntningen samt val av placeringsobjekt inom företrädesvis sådana områden, vilka äga betydelse för pensionsförsäkringsverksamheten och dess syften. I sistnämnda avseende göres gällande, att man genom att ställa de betydande kapital, som vid pensionsförsäk-

ringen fonderas, till tjänst i kampen för folkhälsa och folkhygien kan påräkna icke blott en minskning i försäkringskostnaderna utan även ett ökat intresse hos allmänheten för försäkringsverksamheten. Fondens disposition bör för den skull enligt styrelsens förmenande handhavas icke som en fristående stel penningförvaltning, utan som ett betydelsefullt led i själva pensionsförsäkringsverksamheten och till gagn för dess syften. Härav följer, att samma myndighet, som handhar försäkringen, även bör handhava fondens förvaltning.

Den fonden förvaltande myndigheten måste nämligen utreda och bedöma låneärendena icke blott ur ekonomiska utan även ur pensionsförsäkringsverksamhetens synpunkter och utöva en kontrollerande verksamhet över de utlånade medlens disposition. Densamma bör även förväntas taga initiativ till en del frågor, såsom byggande av ålderdomshem, arbetarbostäder och dylikt, samt söka härför intressera kommuner m. fl. I en del administrativa frågor gripa försäkringen och fondförvaltningen så in i varandra, att desamma ej utan stora olägenheter för pensionsförsäkringens framförande skulle kunna överlämnas åt skilda myndigheter.

I utlåtandet lämnas en redogörelse för den erfarenhet, som på förevarande område är att hämta från den *tyska* invaliditets- och ålderdomsförsäkringen, vilken i år kan blicka tillbaka på en 25-årig verksamhet.

Försäkringslagen av den 22 juni 1889 innehöll den bestämmelsen, att minst $^3/_4$ av fonderna skulle placeras i sådana säkerheter, som vore föreskrivna för placering av omyndigas medel (statens och kommuners obligationer etc.), men att för den återstående fjärdedelen däremot icke skulle uppställas så starka säkerhetsfordringar, utan att placeringen av denna del av fonden skulle efter vederbörande försäkringsmyndigheters prövning kunna läggas inom vidare gränser i de fall, då det gällde lån till allmännyttiga, försäkringens syfte närstående företag.

Genom lagändring av den 13 juli 1899 skärptes kraven på att ifrågavarande fonder skulle i första hand tillgodose allmännyttiga ändamål, och bestämdes, att den del av fonden, för vilken en friare placering vore tillåten, skulle förhöjas till hälften.

I vilken grad de allmännyttiga synpunkterna vunnit beaktande vid fondplaceringen framgår därav, att då 1891 78 % av fonderna voro placerade i obligationer och endast 22 % av desamma i lån, hade dessa förhållanden vid utgången av år 1911 så förändrats, att endast 34·5 % av fonderna voro placerade i obligationer, men däremot 58·7 % i lån och 5·1 % i försäkringens egna fastigheter.

Ännu tydligare framgå dessa förhållanden av följande redogörelse för de lån, vilka de tyska invaliditets- och ålderdomsförsäkringsfonderna vid utgången av år 1911 hade lämnat till allmännyttiga ändamål:

för byggande av arbetarbostadshus, hospitz, ungkarlshotell o. d.	Mark	418 254 026
» tillgodoseendet av jordbrukskrediten för nyuppodlingar, jordförbättringar, kanaliseringsarbeten, mosskultur, skogsplanteringar, vägbyggnader o. d. . .	»	113 752 114
» byggande av sjukhus, sanatorier, rekonvalescenthem, ålderdomshem o. d. . .	»	117 612 876
» befordrande av allmän hälsovård, folkbad, slakthus, vattenledningar o. d. . .	»	172 195 907
» befordrande av folkbildning, skolor o. d.	»	86 577 865
» övriga allmännyttiga företag	»	140 891 826
» fondens egna sjukhus, sanatorier, invalidanstalter och ålderdomshem	»	68 272 844
Summa	Mark	1 117 557 458

Lånen hava i regel lämnats mot lägre ränta än den vanliga inteckningsräntan. Försäkringen har härigenom kunnat erhålla ett visst inflytande på planläggningen av de företag, för vilka den blivit långivare, samt satts i stånd att kontrollera, att exempelvis bostäderna motsvara hygienens fordringar, att hyrorna hållits inom måttliga gränser m. m.

Förvaltningen av fonderna handhaves av försäkringsanstalternas styrelser.

Förutom ovannämnda stadganden angående fondplaceringarna innehåller den tyska riksförsäkringslagen bestämmelser, att, om en försäkrad hotas av invaliditet och alltså kan väntas falla försäkringen till last, medel ur fonderna må användas för meddelande av sjukvård å sjukhus eller på annat sätt. Medel kunna dessutom användas till befrämjande eller genomförande av all-

många åtgärder till förebyggande av för tidig invaliditets inträdande bland de försäkrade eller till höjande av hälsotillståndet bland den försäkringspliktiga befolkningen.

Dessa bestämmelser hava erhållit en år för år allt vidare tillämpning, så att exempelvis under 1911 dylika utgifter för sjukvård uppgingo till över 22 mill. Mark. Som bevis på vilka resultat detta arbete lämnat, kan nämnas, att av varje 100-tal av försäkringen vårdade personer bevarades eller återvanns arbetsförmågan för 79 à 80. Dylika kostnader för sjukvård torde sålunda, alldeles oavsett deras betydelse för befolkningens hälsa och arbetskraft, finna sitt berättigande även ur rent ekonomisk synpunkt, därigenom att desamma avsevärt nedbringa försäkringskostnaderna.

Efter att hava erinrat om den tidigare behandlingen av frågan om grunderna för förvaltningen och placeringen av den svenska pensionsförsäkringsfonden framhåller pensionsstyrelsen, att enligt dess uppfattning vid uppgörandet av sagda grunder bland annat följande linjer böra följas:

»Förvaltningen av fonden bör handhavas av pensionsstyrelsen, dock så att alla frågor, som röra utlåning av fondens medel, handläggas av en särskild styrelse, bestående av generaldirektören för pensionsstyrelsen som ordförande, dennes ställföreträdare, en ytterligare ledamot i pensionsstyrelsen, en av Kungl. Maj:t särskilt förordnad sakkunnig ävensom en av fullmäktige i riksbanken och en av fullmäktige i riksgäldskontoret, vilka båda sistnämnda ledamöter bemälde fullmäktige inom sig utse. Inom denna särskilda styrelse fattas besluten genom omröstning; för beslutförhet fordras, att minst fyra ledamöter äro om beslutet ense.»

Såsom motivering för detta förslag anför styrelsen följande:

»Det är icke sannolikt, att någon annan myndighet kan förvalta fonden för lägre kostnader än pensionsstyrelsen. Den kompetens i juridiska och ekonomiska frågor, som erfordras för en dylik fondförvaltning, bör kunna påräknas bland pensionsstyrelsens stora tjänstemannakår, och det torde kunna anses alldeles uteslutet, att någon annan myndighet kan äga samma förutsättningar som pensionsstyrelsen att utföra de undersökningar och utredningar, vilka erfordras för att fondplaceringarna skola kunna verkställas på ett sätt, som står i överensstämmelse med pensionsförsäkringens syfte. Vidare ingripa en hel del av de frågor, som sammanhänga med förvaltningen och placeringen av fonden, så intimt i pensionsförsäkringens övriga arbete, att man svårligen kan tänka sig dessa tvenne arbetsområden uppdelade på olika myndigheter.

Genom föreskrifterna, att alla utlåningsfrågor skola handläggas av en styrelse, i vilken ingå som extra ledamöter tre utom pensionsstyrelsen stående, på ifrågavarande område särskilt sakkunniga personer, av vilka en utses av Kungl. Maj:t och de två övriga inom riksbankens och riksgäldskontorets fullmäktige, beredes garanti för, att de rent ekonomiska synpunkterna vid fondförvaltningen komma till sin rätt, och att de särskilda placeringssynpunkter, vilka avse att befordra pensionsförsäkringsverksamheten och allmännyttiga intressen, icke i någon obehörig omfattning göra sig gällande till men för fondens säkerhet och räntabilitet.

Genom bestämmelsen, att en av dessa särskilda ledamöter skall utses av Kungl. Maj:t, har man velat bereda styrelsen den fördelen, att Kungl. Maj:t må tillföra styrelsen den sakkunskap, som Kungl. Maj:t kan finna tid efter annan för styrelsens uppdrag påkallad, såsom t. ex. genom insättande i styrelsen av en representant för statskontoret, medicinalstyrelsen eller dylikt.

Genom bestämmelsen, att för beslutförhet erfordras, att minst fyra ledamöter äro om beslutet ense, torde vidare erbjudas en betryggande garanti för placeringsfrågornas allsidiga prövning.»

I avseende på fondplaceringarna anser pensionsstyrelsen, att normerande bestämmelser böra avfattas efter ungefär följande linjer:

»Av fondens medel skola placeras:

I. *minst* $^3/_4$

a) i obligationer eller andra skuldförbindelser, utfärdade eller garanterade av svenska staten, svenska kommuner, Sveriges allmänna hypoteksbank eller Konungariket Sveriges stadshypotekskassa;

b) i skuldförbindelser med säkerhet av inteckning i fast egendom, beträffande jordbruksfastighet inom $^2/_3$ av vare sig senast fastställda taxeringsvärdet eller av sådant värde, som av den förvaltande myndigheten för egendomen fastställes, samt i fråga om annan fastighet inom $^1/_2$ av nämnda värden;

c) i sådana andra värdepapper, vilka Konungen prövar kunna anses till art och säkerhet jämställda med under a) och b) nämnda;

II. *högst* 1/4

a) efter Konungens medgivande i fastigheter, avsedda att inrymma lokaler för pensionsförsäkringsverksamheten;

b) i övriga värdepapper, som fondens styrelse prövar lämpliga.

Av fondens medel skola minst 1/6 och högst 1/5 placeras i svenska statens obligationer.

I övrigt skola företag, som enligt fondstyrelsens beprövande kunna anses ägnade att tillgodose pensionsförsäkringens syfte eller därmed likartade allmännyttiga intressen, äga företräde beträffande under I. omnämnda placeringar, och i avseende å de under II. upptagna må uteslutande dylika företag ifrågakomma.»

Dessa bestämmelser äro lagda på ungefär samma grundval som de ursprungliga bestämmelserna för de tyska pensionsförsäkringsfonderna.

De värdehandlingar, i vilka pensionsförsäkringsfonden redovisas, anser styrelsen böra förvaras i Sveriges riksbank, antingen i slutet förvar under tre olika lås eller i öppet förvar.

Beträffande dispositionen av en del av fondens medel framlägger styrelsen till slut följande förslag:

»Det belopp, varmed fonden vid varje kalenderårs utgång beräknas överstiga kapitalvärdet av alla de framtida utbetalningar, som med dess medel skola bestridas, överföres till en särskild fond.

Ur denna fond må pensionsstyrelsen enligt de närmare bestämmelser, som av Konungen meddelas, använda medel

a) för beredande av sjukvård åt försäkrad, som hotas av invaliditet och alltså kan väntas falla försäkringen till last; samt

b) för beredande av läkar- och sjukvård och dylikt åt den, som redan erhållit pension, om han kan väntas genom sådan vård helt eller delvis återvinna sin arbetsförmåga.»

En sådan användning av överskottsmedlen vore enligt styrelsens mening ägnad att minska försäkringskostnaderna, varjämte därigenom skulle befrämjas intresset för pensionsförsäkringen bland den försäkringspliktiga befolkningen.

Beträffande de områden, vilka i främsta rummet vore i behov av hjälp, framhålles, att det redan under pensionsförsäkringens hittillsvarande arbete hunnit falla i ögonen den omständigheten, att ett stort antal personer, som nu måste betecknas som pensionsberättigade invalider, sannolikt skulle i större eller mindre grad kunna återvinna sin arbetsförmåga, om lämpliga åtgärder härför vidtoges, såsom beredande av nödig läkarbehandling, anskaffande av konstgjorda lemmar, yrkesutbildning inom andra arbetsgrenar o. s. v. Med initiativ, upplysning och ekonomiskt understöd skulle här mycket kunna uträttas.

Ett annat område innesluter de mycket talrika fall, där invaliditet skapas genom underlåtenhet att vid sjukdom i tid anskaffa lämplig vård.

På anförda skäl uttalar styrelsen sin förvissning om, att, därest vinstmedlen användes på föreslaget sätt, desamma skulle bliva av väsentlig nytta för de försäkrade och av stor betydelse försäkringsverksamheten i dess helhet.

Ålderdomspensioneringen i Danmark under åren 1902—1911. I anslutning till tidigare (1892—1901) utgivna publikationer rörande ålderdomspensioneringen i Danmark har »Det statistiske Departement» nu lämnat en sammanfattande redogörelse för ifrågavarande pensionering under åren 1902—1911/12, vilken tid motsvarar det andra decenniet av den danska ålderdomspensioneringens tillvaro. (Att undersökningen icke omfattar ett jämnt antal år är beroende på en under perioden företagen omläggning av kommunernas räkenskapsväsen.)

I själva lagen äro under nyssnämnda årtionde endast företagna tvenne ändringar av någon större betydelse; statens bidrag har genom lag av 1902 bestämts på ett för kommunerna fördelaktigare sätt och fattigvårdsstreckets verkningar hava minskats bl. a. genom sänkning av den tid, under vilken mottaget fattigunderstöd verkar diskvalificerande, från 10 till 5 år.

Antalet understödstagare har under perioden stadigt ökats från 60 066 den 1 januari 1902 till 80 567 den 1 januari 1912. Denna ökning är något, ehuru obetydligt svagare än under lagens första år, men är densamma fortfarande ojämförligt mycket starkare, än vad som betingas av folkmängdens tillväxt och ändrad åldersfördelning därinom.

Antalet årligen nytillkomna pensionärer har varierat mellan 9 600 och 12 200, antalet avgångna mellan 7 300 och 9 700. Antalet understödda familjeförsörjare har under perioden ökats något långsammare än antalet understödda ensamma personer; dock voro fortfarande 1911 nära $^2/_3$ av de manliga pensionärerna familjeförsörjare. En undersökning av antalet understödstagare i förhållande till hela befolkningen över 60 år visar, att antalet direkt understödda, s. k. huvudpersoner, (för de övriga finnas inga åldersuppgifter) varierat högst betydligt i olika delar av landet. Så åtnjöto den 1 april 1911 i Köpenhamns förstad Fredriksberg, vilken bildar särskilt förvaltningsdistrikt, 13 % av männen och 27 % av kvinnorna inom ifrågavarande åldersgrupper ålderdomsunderstöd, under det att motsvarande siffror voro för Köpenhamn 22 och 43, för landsortsstäderna 24 och 43 samt för landsbygden 21 och 35 resp. En statistik över antalet av olika orsaker från försäkringen avgångna visar, att understöden i c:a 70 % av samtliga fall upphört på grund av understödstagarens död, en siffra som skulle vara avsevärt högre, därest icke en person uppfördes som avgången vid flyttning från en kommun till en annan.

Understöd enligt ålderdomsförsäkringslagen kan under vissa omständigheter bestå i vård å särskilt för detta ändamål inrättade anstalter. Denna understödsform kom år 1911 till användning för 3·6 % av samtliga understödstagare, huvudsakligen i städerna; ifrågavarande procenttal har sedan 1894 stigit från 1·5 till nyssnämnda siffra 3·6. Storleken av de utbetalda understödsbeloppen har befunnit sig i stadigt stigande. Genomsnittsbeloppet per huvudperson var 95 kr. år 1894, 135 kr. år 1902 och 209 kr. år 1911. Kostnaden för en å ovannämnda försörjningsanstalter intagen person uppgick år 1902 till 285 kr. och år 1911 till 431 kr. Hela årliga kostnaden för ålderdomsförsäkringen har under den nu avhandlade tioårsperioden stigit från c:a 6 mill. kr. år 1902 till drygt 12 $^1/_2$ mill. kr. år 1911, och har ungefärligen hälften av dessa belopp bestritts av staten.

(Statistiske Meddelelser.)

Registrerade sjukkassor i Norge under år 1913. Vid utgången av år 1913 funnos i Norge inalles 1 529 registrerade sjukkassor. Antalet medlemmar i dessa utgjorde 795 460 mot 749 635 under år 1912. Ökningen under sistförflutna året, vilken är den största hittills iakttagna, uppgår alltså till 45 825 mot 39 006 år 1912 och 43 937 under år 1911.

Beräknas medlemmarna i procent av befolkningen över 15 år, visar det sig att över $^2/_5$ (42 %) av den vuxna befolkningen nu äro medlemmar av registrerade sjukkassor. För år 1908 var motsvarande siffra $^1/_3$, år 1905 $^1/_4$ och år 1901 $^1/_5$.

De registrerade sjukkassorna åtnjöto år 1913 ett statsbidrag av 2 764 991 kr., vilket är c:a 172 000 kr. mera än under närmast föregående år och det största hittills beviljade.

(Statistiske Efterretninger.)

— Arbetsmarknad och arbetslöshet. —

Arbetsmarknaden i England under april 1914. Arbetstillgången var fortfarande i stort sett god och visade vid jämförelse med föregående månad föga förändring. Vid kolgruvorna samt inom maskin- och skeppsbyggnadsindustrierna härskade fortfarande goda konjunkturer, däremot rapporteras nedgång inom tackjärns-, järn- och stål- samt bleck- och plåtindustrierna. Inom byggnads- och tegelindustrierna hade arbetssäsongen börjat och till följd härav läget förbättrats.

Arbetsförmedlingsanstalterna rapportera alltjämt efterfrågan på arbete inom skeppsbyggnadsindustrien. Inom byggnadsindustrien rådde å vissa orter bristande tillgång på arbetskraft och i landsorten var allmän efterfrågan på målare. Inom beklädnadsindustrien var tillgången på kvinnlig arbetskraft otillräcklig.

Jämfört med samma tid föregående år visade sig en nedgång i konjunkturerna; särskilt gäller detta tackjärns-, järn- och stål- samt maskinindustrierna. Å andra sidan var läget inom bleck- och plåtindustrien betydligt bättre än i april 1913.

Antalet arbetslösa inom yrken, som inbegripas under den nya arbetslöshetsförsäkringslagen, var 3·3 % i slutet av april mot 3·6 % i slutet av mars 1914 och 2·8 % i slutet av april 1913.

Fackorganisationer med 991 874 medlemmar (bortsett från i strejker och lockouter invecklade samt sjuka och överåriga) rapporterade 20 924 eller 2·1 % av medlemsantalet såsom arbetslösa vid slutet av april 1914 mot 2·1 % vid slutet av mars samma år och 1·7 % vid utgången av april 1913.

Under veckan före den 25 april 1914 hade, enligt inkomna svar från arbetsgivare med tillhopa 415 790 arbetare, ingen förändring ägt rum beträffande antalet sysselsatta arbetare; däremot kunde konstateras en minskning av 0·4 % av den utbetalda lönesumman, allt jämfört med förhållandena en månad tidigare. I jämförelse med motsvarande tid föregående år hade antalet sysselsatta arbetare minskats med 1·2 % och det utbetalda lönebeloppet med 2·4 %.

(Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Frankrike under april 1914. Ehuru visserligen icke fullt så utmärkta som i mars månad, då arbetslösheten bland vinodlingsarbetarna var den minsta som någonsin blivit inregistrerad, äro konjunkturerna på vinarbetsmarknaden alltjämt goda, och arbetet i vingårdarna sysselsätter ännu lejonparten av den tillgängliga arbetskraften. Arbetsmöjligheterna för skogsarbetarna äro icke endast förmånligare än vad fallet var vid samma tid i fjol, utan även gynnsammare än den närmast föregående månaden, då arbetslösheten bland skogsarbetarna likväl var rätt obetydlig.

Inom textilindustrien är läget något bättre. Inom metallindustrien råder ännu livlig verksamhet och likaså inom den grafiska industrien, såväl vad landsorten som huvudstaden beträffar. Det uppsving inom byggnadsfacket, som inträffade i mars månad, gör sig nu ännu tydligare gällande; arbetslösheten har här sjunkit till en ovanligt låg nivå. Vad läderindustrien angår, är arbetslösheten obetydligt större än föregående månad, men betydligt mindre än i fjol vid denna tid.

Bland 890 arbetarorganisationer, omfattande 279 368 medlemmar, som besvarat de månatliga förfrågningarna rörande arbetsmarknadens läge och arbetslösheten under april 1914, hava 671 med 242 166 medlemmar uppgivit antalet arbetslösa till 6 506, vilket motsvarar 2·7 %, om gruvarbetarna i Pas-de-Calais medräknas, och 2·9 %, om dessa arbetare frånräknas. Den sista siffrans motsvarighet för föregående månad var 3·9 %, för april 1913 var den 7·4 %.

Arbetstillgången under april 1914 har i jämförelse med mars 1914 av 33 % av arbetarorganisationerna, omfattande 26 % av de organiserade arbetarna, blivit angiven såsom rikligare; av resp. 50 och 60 % såsom oförändrad och av resp. 17 och 14 % såsom mindre riklig.

På frågan: »Anser Ni läget på arbetsmarknaden vara tillfredsställande för årstiden?» hava 562 arbetarorganisationer med 148 693 medlemmar svarat jakande och 193 med 84 917 medlemmar nekande.

(Bulletin du Ministère du Travail.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under april 1914. Läget på arbetsmarknaden förbättrades inom några säsongindustrier, medan en del andra industrier icke visade någon förbättring utan till och med delvis gingo tillbaka.

Rapporterna från industrifirmor och -organisationer över arbetsmarknadens läge äro föga gynnsammare än föregående månad och i allmänhet ogynnsammare än i april 1913. Det klagas över låga priser och brist på arbete.

Stenkolsgruvorna i Ruhrdistriktet visa en något mera glädjande bild än föregående månad, däremot var arbetstillgången i Ober- och Niederschlesien otillräcklig. Vid de medeltyska brunkolsgruvorna fanns i allmänhet tillfredsställande sysselsättning. Tackjärns- liksom ock stålindustrien företedde tillbakagång; dock är därvid att beakta, att genom förskjutningen av påskhelgen från mars till april en minskning av antalet arbetsdagar inträdde under sistnämnda månad. Stålverken voro för övrigt sysselsatta i samma utsträckning som under föregående månad. Kaliindustrien visade en för årstiden vanlig tillbakagång. Inom metall- och maskinindustrien var med undantag för några specialgrenar arbetstillgången föga tillfredsställande. Däremot rådde goda konjunkturer inom elektriska och kemiska industrierna. Inom textilindustrien klagar man över ringa arbetstillgång, vilket också till stor del gäller trävaru- samt närings- och njutningsämnesindustrierna. Byggnadsfacket utvisade en fortgående förbättring av konjunkturerna.

Enligt uppgift från sjukkassorna ökades antalet i arbete varande medlemmar från den 1 april till den 1 maj med inalles 339 466 medlemmar eller med 3·70 %. För manliga medlemmar motsvarade ökningen 3·72 %, för kvinnliga 3·67 %. *Den under loppet av april inträdda förbättringen* av arbetsmarknaden har sålunda alltjämt fortgått.

Detta framgår också av uppgifterna från arbetsförmedlingsanstalterna, vid vilka i april 1914 på 100 lediga platser för män kommo 161 arbetssökande mot 173 närmast föregående månad och 160 i april 1913. För kvinnor voro motsvarande siffror 94, 92 och 96. Förbättringen av konjunkturerna kom således huvudsakligen de manliga arbetarna till godo, under det att för de kvinnliga läget var något ogynnsammare än föregående månad.

Uppgifterna angående arbetslösheten bland medlemmar av de rapporterande förbunden visa likaledes en gynnsam bild. Bland något mera än 2 millioner medlemmar, tillhörande 47 förbund, voro i april liksom i mars 2·8 % arbetslösa. Jämföras förhållandena inom samma förbund för båda månaderna, befinnes det, att arbetslösheten nedgått från 2·8 till 2·6 %, medan i regel arbetslösheten från slutet av mars till slutet av april brukar stå på samma ståndpunkt. Detta var ock fallet föregående år, då procentsiffran för arbetslösheten bägge månaderna utgjorde 2·8.

(Reichsarbeitsblatt.)

Arbetslösheten i Danmark under år 1913. I likhet med föregående år har »Det statistiske Departement» bearbetat de uppgifter rörande arbetslösheten under sistlidna år, som av »De samvirkende Fagforbund» införskaffats från de olika fackorganisationerna.

Redogörelsen avser, liksom förhållandet varit under de båda föregående åren, endast sådan arbetslöshet, som icke förorsakats av arbetskonflikter, och omfattar blott organiserade arbetare, men däremot icke yrken, som stå utanför arbetarklassen, exempelvis farmaceuter. Undantagna äro vidare funktionärer i kommunens tjänst, järnvägsmän samt sjömän.

Av hela antalet redovisade arbetare, som i genomsnitt per månad belöpte sig till 112 400, voro i genomsnitt 8 200 eller 7·3 % arbetslösa hela året. Antalet förlorade arbetsdagar har beräknats till sammanlagt 2 067 800 eller i genomsnitt 253 dagar per arbetslös och 18 dagar per arbetare under året.

Arbetslösheten har varit något större i huvudstaden än i landsorten. Antalet arbetslösa i förhållande till hela antalet arbetare var 1913 i Köpenhamn 7·5 % mot 7·1 % i landsorten. Med hänsyn till de förlorade arbetsdagarna är skillnaden större med resp. 20·3 % och 16.7 % förlorade arbetsdagar per arbetare. Även under de två föregående åren var arbetslösheten störst i huvudstaden. Orsaken härtill synes vara dels att byggnadsverksamheten är mera beroende av konjunkturerna i huvudstaden, dels att fabriksindustrien där är mera specialiserad.

Arbetslöshetsfrekvensen har sedan 1910, då den uppgick till 11·0 %, varit stadd i starkt sjunkande. *Motsvarande siffra för år 1911 beräknades till 9·2 % och sjönk under 1912 till 7·5 % samt* under 1913 till 7·3 %. Förhållandet under olika årstider belyses närmare av nedanstående tablå:

Månad.	Arbetslöshetsprocent		
	1911.	*1912.*	*1913.*
Januari	18·6	19·2	16·8
Februari	16·6	14·8	12·8
Mars	11·2	8·3	7·4
April	8·6	4·6	4·5
Maj	6·7	4·2	3·9
Juni	5·4	3·8	3·6
Juli	4·9	3·4	4·0
Augusti	4·8	3·6	3·6
September	4·2	3·8	3·7
Oktober	5·4	4·4	4·6
November	8·6	7·1	7·9
December	14·8	13·8	14·3
I medeltal	9·2	7·5	7·3

De starka variationerna i arbetstillgången under olika årstider framgår tydligt av denna sammanställning. Under år 1913 var sålunda arbetslösheten under fjärde kvartalet i genomsnitt dubbelt så stor som under andra och tredje kvartalen samt under första kvartalet 3 à 4 gånger större.

Som synes av tablån är arbetslösheten under alla tre åren störst i januari månad med bortåt var femte arbetare utan arbete. Under år 1913 nedgick dock proportionen till omkring var sjätte arbetare. De följande månaderna minskas arbetslöshetsfrekvensen, så att densamma i april 1913 icke nådde högre än 4 à 5 % för att under de följande månaderna ytterligare sjunka. I oktober börjar arbetslösheten åter ökas och i november inträder den egentliga vinterarbetslösheten, som starkt tilltager i december för att nå sin högsta höjd i januari.

Arbetslösheten inom olika näringsgrenar under åren 1911—1913 framgår av följande sammanställning, där grupperna ordnats efter arbetslöshetsfrekvensens storlek under år 1913:

	Arbetslöshetsprocent		
	1911.	*1912.*	*1913.*
Byggnads- och möbelindustri	16·9	12·8	12·2
Grovarbetare m. fl.	10·9	8·5	9·0
Trävaruindustri	5·3	5·3	5·3
Metallindustri	5·9	4·8	4·6
Industri för litteratur och konst	5·6	4·8	4.6
Närings- och njutningsämnesindustri	6·6	5·3	3·5
Läderindustri	2·2	3·4	3·5
Textilindustri	3·5	2·5	2·9
Sten-, ler- och glasindustri	1·1	2·4	1·7
Pappersindustri	0·2	0·3	0·5
I medeltal	9·2	7·5	7·3

Arbetslösheten har sålunda varit störst inom gruppen byggnads- och möbelindustri med över 12 % arbetslösa under 1913. Av de 29 723 arbetare, som hänförts till gruppen »grovarbetare m. fl.», voro i genomsnitt 9·0 % arbetslösa, medan arbetslösheten inom övriga viktigare grupper genomgående var omkring 4 à 5 %. Inom närings- och njutningsämnes- samt textilindustrierna uppgick dock arbetslösheten endast till 3 à 3·5 %, medan den inom läderindustrien och övriga smärre näringsgrenar var ännu mindre betydande.

Av de mera betydande yrkena hade målarna den högsta arbetslöshetsprocenten under 1913 eller 22·6 %. Därefter komma murare med 13·7 %, bagare med 12·1 %, kypare med 10·7 %, snickare med 9·9 %, grovarbetare med 9·7 % o. s. v. Sist komma pappersindustriarbetarna med 0·5 %.

(Statistiske Efterretninger.)

— Arbetsförmedling. —

Den offentliga arbetsförmedlingen i Massachusetts under år 1913. I Massachusetts finnas numera fyra offentliga arbetsförmedlingsanstalter i verksamhet, därav anstalten i Boston alltsedan den 6 december 1906. Under år 1907 tillkommo ytterligare två anstalter, en i Springfield och en i Fall River, varemot den fjärde anstalten, som är belägen i Worcester, inrättades först i september 1913. — Enligt den nyligen utkomna årsberättelsen rörande den offentliga arbetsförmedlingen inom staten under sistlidet år skulle, såsom synes av nedanstående tablå, totala antalet platser, som förmedlats alltsedan Bostonanstaltens tillkomst, belöpa sig till 145 642 och antalet dylika tillsatta platser skulle hava ökats från 15 510 under år 1907 till 29 117 år 1913 eller med 13 607, d. v. s. 87·73 %. Samtidigt hade antalet lediga platser ökats med 58·16 %.

År.	Tillsatta platser.		Lediga platser.	
	Samtliga anstalter.	Boston.	Samtliga anstalter.	Boston.
1907	15 510	14 480	46 853	44 876
1908	14 955	9 941	32 654	24 445
1909	17 741	13 034	41 540	32 432
1910	20 574	15 478	51 082	41 630
1911	21 158	15 806	58 172	47 688
1912	26 587	19 554	74 089	61 051
1913	29 117	20 971	74 113	58 324
Summa	**145 642**	**109 264**	**378 503**	**310 446**

Bortsett från det år, som följde den finansiella paniken i oktober 1907, visar såväl antalet lediga som isynnerhet tillsatta platser en ständig tillväxt.

Platsernas fördelning på olika yrken och kön var i stort sett följande:

Yrkesgrupper.	Män.	Kvinnor.	Tillsammans.
Jordbruk	1 763	8	1 771
Huslig och personlig tjänst	7 317	8 762	16 079
Handel och transport	3 408	695	4 103
Industri	5 461	1 424	6 885
Lärlingar	207	15	222
Övriga	53	4	57
Summa	**18 209**	**10 908**	**29 117**

Utgifterna under sista året uppgingo till 27 957 doll., därav 18 842 doll. för Bostonkontoret. Beträffande fördelningen på olika utgiftsposter märkes, att ej mindre än 20 067 doll. åtgått till löner åt anstalternas tjänstepersonal och 4 377 doll. till hyror och belysning. Tryckningskostnaderna uppgingo till 918 doll., annonskostnaderna till 687 doll., utgifterna för telefon och telegraf till 899 doll. och för post till 189 doll.

(7th Annual report on the State Free Employment Offices.)

— Kooperation. —

Kooperativ partihandel under år 1913. Nedan intagna tabell angiver omsättningen inom 16 kooperativa partihandelsföreningar i Europa under år 1913. Endast från två, nämligen den under året omorganiserade franska och den polska föreningen, saknas uppgifter.

	Omsättning under år 1913.	Ökning från 1912.	
	Kronor.	Kronor.	%.
Cooperative Wholesale Society, Manchester	564 660 000	29 481 228	5·50
Scottish Cooperative Wholesale Society, Glasgow	161 352 594	10 309 950	6·82
Grosseinkaufsgesellschaft, Hamburg	138 642 588	16 326 126	13·35
Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger, Köpenhamn	62 774 478	6 833 610	12·21
Verein Schweizerischer Konsumvereine, Basel	31 968 306	5 133 294	19·12
Hangya, Budapest	23 899 392	1 831 176	8·29
Grosseinkaufsgesellschaft, Wien	20 749 392	1 367 496	7·05
Centrallaget för Finlands handelsandelslag, Helsingfors	16 536 780	2 480 112	17·64
Kooperativa Partihandelsföreningen, Moskva (S. P. O.)	15 571 206	4 043 286	35·07
Fédération Coopérative Belge, Antwerpen	8 103 366	3 376 566	71·43
Kooperativa förbundet, Stockholm	7 621 305	876 957	13·00
Handelskamer van der Nederlandschen Coöperatieven Bond, Rotterdam	6 891 300	263 952	3·98
Kooperativa Partihandelsföreningen, Prag (V. D. P.)	2 497 320	781 596	45·55
Norges Kooperative Landsforening, Kristiania	2 467 530	488 808	24·70
Konkordia, Zürich	1 104 696	246 132	28·67
Kooperativa Partihandelsföreningen, Milano (C. I. C.)	870 840	33 768	3·73

Anm. 1 pund sterling har räknats = 18 kronor. För Kooperativa förbundet har införts det exakta beloppet i svenskt mynt.

Stegrad omsättning hava, som tabellen utvisar, samtliga föreningar uppnått. Anmärkningsvärd är särskilt den betydande ökningen inom den skottska föreningen. Under ett flertal år t. o. m. 1911 visade denna förening ett relativt stillastående, men från och med 1912 synes en ny uppsvingsperiod hava inträtt. Däremot betecknar året 1913 en såväl absolut som relativt minskad uppgång av den tyska föreningens försäljningssumma, om ock stegringsprocenten allt fortfarande är bland de största. Den engelska partihandelsföreningen har alltjämt ensam en årlig försäljningssumma, som överstiger de övriga föreningarnas sammanlagda.

Bland de mindre föreningarna märkes särskilt den belgiska med säte i Antwerpen, som ökat sin omsättning med över 70 %. Det svenska Kooperativa förbundet, vars försäljningssumma under år 1912 steg med 32·56 %, hade under 1913 en betydligt mindre ökning, nämligen 13·00 %.

(Internat. Coop. Bulletin.)

— Bostadsförhållanden. —

Bostadsbristen i Göteborg. Bostadsberedningen i Göteborg har till stadsfullmäktige inlämnat en skrivelse, vari föreslås, att staden måtte anslå 200 000 kronor för uppförande av hus med smålägenheter. Enligt gjord beräkning av lägenhetsbehovet skulle omedelbart erfordras 500 nya lägenheter, därav den enskilda och filantropiska byggnadsverksamheten antagits kunna anskaffa 375. En brist på 125 lägenheter skulle alltså återstå att fylla. Då man emellertid kan räkna med ännu ett eller annat enskilt byggnadsföretag under den närmaste tiden ävensom sannolikt något antal egnahemsbyggnader, har beredningen ansett sig kunna inskränka sig till att föreslå, att genom stadens försorg uppföras fyra hus, innehållande tillhopa 69 lägenheter om ett rum och kök. Kostnaderna ha icke ansetts behöva överskrida 200 000 kronor. Till ledning vid bedömande av byggnadernas räntabilitet har beredningen gjort följande approximativa beräkning av de årliga utgifterna för byggnaderna:

4½ % ränta å byggnadskostnaden . .	Kr. 9 000	renhållning	Kr. 700
4½ % » » tomtkostnaden	» 1 493	vattenavgift	» 500
reparationer	» 2 000	förvaltning	» 800
brandförsäkring	» 500	hyresförluster	» 500
sotning	» 250	*Summa*	kr. 15 743

Även om staden nöjer sig med ett relativt så litet hyresbelopp som i medeltal 19 kronor per lägenhet i månaden, skulle byggnadernas hyresavkastning vara tillräcklig för täckande av sagda utgifter. Efter detta hyrespris samt under antagande, att den i ett av husen befintliga butikslägenheten lämnar en årlig hyresavkastning av 300 kronor per år, skulle nämligen hyrorna för samtliga lägenheterna uppgå till 16 032 kronor årligen. Beredningen framhåller i samband härmed, att hyresprisen lämpligen böra bestämmas av drätselkammaren. Uppförandet av byggnaderna anser beredningen böra anförtros åt en för sådant ändamål särskilt tillsatt kommitté. Sedan byggnaderna blivit färdiga, böra desamma förvaltas av drätselkammaren.

Förslag om tomträttsupplåtelser i Västerås. I oktober 1913 uppdrogo stadsfullmäktige i Västerås åt en särskild kommitté att bland annat verkställa utredning och för stadsfullmäktige framlägga förslag om planmässigt upplåtande av egnahemsområden helst å staden tillhörig mark samt om understödjande av byggnadsverksamheten å dessa områden genom förmedlande av billiga egnahemslån eller på annat liknande sätt. Kommittén har nu avgivit ett betänkande rörande omförmälda uppdrag.

Upplåtelsetiden föreslås av kommittén till 75 år, och skall varje tomt bebyggas med ett boningshus med tillhörande mindre uthus. Boningshuset får icke innehålla mera än 7 rum, därav högst 2 kök, och avses sålunda för högst två familjer. Byggnads uppförande skall övervakas av stadens byggnadsnämnd och tomträttsavtalets bestämmelser av en särskild egnahemsnämnd. Vidare tillförsäkras tomträttsinnehavare företrädesrätt till ny upplåtelse, men skola upplåtelsehandlingarna å

andra sidan innehålla bestämmelser, som möjliggöra för staden att fritt utnyttja en inträdande tomtvärdestegring. Vad tomträttsavgiften beträffar, anser kommittén, att denna bör utgå med skälig ränta å dels tomtvärdet, dels ock stadens självkostnad för områdets försedande med ledningar och vägar. Med 5 % ränta å samtliga dessa kostnader, som enligt beräkning uppgå till 2 kr. per kvm., skulle tomträttsavgiften bli 10 öre per kvm. För att egnahemsrörelsen å stadens mark må kunna utveckla sig, anser kommittén att det är nödvändigt, att staden själv främjar rörelsen genom att försträcka egnahemsbyggaren erforderligt byggnadskapital, vilken förmån då i första hand borde tillkomma enskilda i staden hemortsberättigade personer för åstadkommande av mindre egna hem.

Norsk lag om småbruks- och bostadslån. Enligt beslut i norska statsrådet den 27 sistlidne februari skall kunglig proposition framläggas om utfärdandet av en ny lag om småbruks- och bostadslån (egnahemslån), vilken, för så vitt den framtida utlåningsrörelsen angår, skall träda i stället för lagen om arbetarbruks- och bostadslån av den 9 juni 1903 (med tillägg 1905, 1907 och 1908).

Enligt propositionen blir den nuvarande utlåningsverksamheten väsentligt utvidgad. Den skall komma att omfatta lån till upprättande, förvärv och bebyggande, icke endast såsom hittills av »arbeiderbruk», utan även av självständiga mindre jordbruk, samt till avbetalning av skuld på dylika jordbruk. Samtidigt skola de nuvarande maximigränserna för fastighetsvärde och lånebelopp och för låntagarens förmögenhet höjas till det dubbla. Fastighetsvärdet blir alltså 6 000 kr., därav högst 4 000 kr. för jorden. Då lånegränsen är $^9/_{10}$ av nämnda värde, kan alltså lån erhållas till högst 5 400 kr. mot 2 700 kr. under nuvarande förhållanden. Förmögenhetsgränsen skall sättas till 3 000 kr.

För att icke de ifrågavarande lånen skola leda till stegring i jordpriserna, föreskrives, beträffande lån till småbruk, att köpesumman skall vara rimlig i förhållande till egendomspriserna i trakten och stå i skäligt förhållande till värdet av jordbrukets avkastning.

Beträffande den del av »Arbeiderbruk- og Boligbankens» verksamhet, som angår bostadslån, föreslås viktiga förändringar i propositionen, först och främst för att tillmötesgå de starka kraven på höjning av de nuvarande maximigränserna för fastighetsvärde och lånebelopp. Maximigränsen för fastighetsvärdet skall höjas från 5 000 kr. i städerna och stadsliknande samhällen och 3 000 kr. å den övriga landsbygden till resp. 8 000 och 4 000 kr. Samtidigt har värdet av tomten höjts från 1 500 till 2 000 kr., varjämte Kungl. Maj:t beretts möjlighet att, beträffande stenhus eller tvåfamiljshus, höja gränserna från 8 000 och 4 000 kr. till resp. 10 000 och 5 000 kr. Samtidigt har lånegränsen höjts från 2 500 kr. i städer och stadsliknande samhällen samt 2 000 kr. å landsbygden i övrigt till resp. 4 000 och 3 000 kr. Kungl. Maj:t kan dessutom, beträffande sten- och tvåfamiljshus, höja lånegränsen i stad och stadsliknande samhällen till 5 000 kr. Maximigränsen för lånsökarens förmögenhet har blivit höjd från 2 000 kr. i städerna och stadsliknande samhällen och 1 500 kr. å den övriga landsbygden till resp. 3 000 och 2 000 kr.

I propositionen framhålles vidare, att den låneverksamhet och den lag, det här gäller, endast i begränsad skala kunna bidraga till lösningen av bostadsproblemet, ty härför behövas åtminstone i de större städerna summor av helt annan storlek än de, som bostadsbanken har till sin disposition. Bostadsfrågans lösning anses emellertid i främsta rummet tillkomma kommunerna, på så sätt att kommunerna själva bygga eller ställa medel till byggnadsföreningarnas förfogande. En sådan kommunal verksamhet bör understödjas av staten bl. a. genom en tidsenlig utveckling av byggnads- och hälsovårdslagstiftningen, genom införandet av förköps- och expropriationsrätt för kommuner i avsikt att underlätta deras förvärv av byggnadstomter, genom införandet av värdestegringsskatt å stadsjord och på områden, där kommun anordnar spårväg eller andra kommunikationer för den arbetande befolkning, som är bosatt i utkanterna av stadens territorium eller utanför detta.

Vad särskilt angår den hygieniska sidan av bostadsfrågan, innehåller propositionen en del bestämmelser, som avse att giva hälsovårdsnämndernas ordförande tillfälle att öva inflytande på utarbetandet av byggnadsplaner för bostäder, som anskaffas för lån i bostadsbanken.

För lagrevisionens skull har man även låtit samla en del statistiskt material och bl. a. har utarbetats en samling tabeller till belysning av den »Norske Arbeiderbruk- og Boligbanks» verksamhet och över arealen av odlad och odlingsbar jord i Norge samt över nyodlingar. Man har även påbörjat en utförlig statistisk undersökning angående låntagarens ekonomiska och sociala ställning, egendomens användning, nyodling o. d.

Enligt de nyssnämnda tabellerna har den »Norske Arbeiderbruk- og Boligbank», sedan sin tillkomst den 1 oktober 1903 till den 30 juni 1913, utbetalt nära 32 mill. kr., av vilka nära 2 mill. kr. hava blivit återbetalda. Bankens utestående tillgodohavande hos låntagaren utgjorde sålunda den 30 juni 1913 29 954 983 kr. Under nämnda tidsrum hade i allt utbetalats 22 600 lån, därav 13 140 jordbruks- och 9 460 bostadslån. Den 30 juni 1913 funnos 12 827 jordbruk och 8 959 bostäder, som erhållit lån i banken.

Efter storleken fördela sig lånen tämligen jämnt på olika belopp. Omkring 1/3 av samtliga lån är på högst 1 000 kr., något över hälften från 1 001 t. o. m. 2 000 kr. samt drygt 1/7 över 2 000 kr. Fördelas lånen i grupper à 200 kr., bliva de talrikaste grupperna 801—1 000 kr. och 1 401—1 600 kr.

De enskilda kommunernas garanti för befintliga lån samt skuld till »Huslaane- og Jordindkjøpsfondet» uppgick vid olika tidpunkter till följande belopp.

	Garanti för jordbrukslån kr.	Garanti för bostadslån kr.	Tillsammans kr.	Skuld till »Huslaane- og Jordindkjøpsfondet» (kr.)
30/5 1907	5 151 945	3 404 094	8 556 039	3 302 338
30/5 1910	10 850 145	6 687 084	17 537 229	2 667 718
30/5 1913	18 018 096	11 398 822	29 416 918	2 096 489

När man till ovan anförda garantisumma av 29 416 918 kr. lägger bostadslån, som lämnats utan garanti, uppgående till 535 565 kr. samt ett av Bergens lånekontor under terminen 1911—1912 enligt särskild bestämmelse utbetalt lån till en kommun å 2 000 kr., uppgå bankens utestående lån till sammanlagt 29 954 983 kr.

Under åren 1905—1913 belöpte sig antalet låneansökningar till c:a 16 800, därav 10 000 ansökningar om jordbrukslån och 6 800 ansökningar om bostadslån; vederbörande fastigheter hade tillsammans en uppodlad areal av c:a 920 000 ar och en ouppodlad av något över 2 600 000 ar. Den samlade köpesumman plus »byggetakst» utgör 33 mill. kr., därav för jord (tomt) något över 12 mill. kr. och för hus omkring 23½ mill. kr.

Något över 2/3 av bostadslånen äro lämnade till låntagare, som själva äga tomten. Beträffande låntagarens samhällsställning visar bankens berättelse, att de flesta äro arbetare, men åtskilliga hantverkare finnas också. Flertalet av låneansökningarna hava beviljats; den 30 juni 1913 voro dock c:a 4 000 beviljade lån ännu icke utbetalda. Av belånade fastigheter hava 174, motsvarande icke 1 % av samtliga lån, måst säljas på exekutiv auktion. I de flesta fall synes dock varken banken eller kommunen hava lidit några förluster.

(Sociale Meddelelser.)

— Arbets- och löneförhållanden m. m. —

Lönestatistik för sockerindustrien år 1912. Svenska arbetsgivareföreningens statistiska byrå har under sistlidet år verkställt en lönestatistisk undersökning för sockerindustrien. Undersökningen omfattar samtliga inom riket under år 1912 befintliga råsockerfabriker, saftstationer och raffinaderier, nämligen Svenska sockerfabriksaktiebolagets anläggningar i Stockholm, Norrköping, Göteborg, på Gottland och i de sydsvenska provinserna samt de till fristående bolag hörande fabrikerna i Linköping, på Öland och i Lidköping.

Inalles omfattar undersökningen 11 408 arbetare över 18 år, varav 10 753 manliga och 655 kvinnliga. Arbetare, som vid 1912 års ingång ej fyllt 18 år, hava i statistiken ej medtagits.

Flertalet av dessa arbetare hava emellertid endast under en mindre del av året haft sysselsättning inom sockerindustrien. Av de manliga arbetarna voro sålunda vid råsockerfabrikerna endast 15·0 % och vid saftstationerna 3·8 % årsanställda. Vid raffinaderierna hade åter 80·1 % av de manliga arbetarna permanent anställning. Hela antalet inom industrien årsanställda manliga arbetare utgjorde 2 822 eller 26·2 %. Av återstoden voro flertalet eller 6 695 endast anställda för råsockerkampanjen på hösten. De återstående 1 236 voro s. k. efterkampanjarbetare, vilka utöver

den egentliga kampanjen hade sysselsättning en större eller mindre del av året, utan att dock kunna betraktas som årsanställda.

Vad avlöningsformen beträffar är att märka, att tidlönsarbetet inom sockerindustrien spelar en avsevärt större roll än ackordsarbetet. Av de manliga arbetarna hade sålunda under redogörelseåret 60·8 % arbetat uteslutande och 34·2 % delvis mot tidlön, medan endast 5 % helt och hållet varit sysselsatta med ackordsarbete. Bland årsarbetarna var den sistnämnda kategorien endast undantagsvis representerad. För de kvinnliga arbetarna voro procentsiffrorna resp. 48·2, 32·7 och 19·1 %; här hade alltså ackordsarbetet relativt större utbredning.

Om man frånser de arbetare, vilka under året arbetat mindre än 2 500 ordinarie arbetstimmar, befinnas de manliga årsarbetarnas förtjänster hava utgjort:

	under 800 kr.	800— 1 000 kr.	1 000— 1 200 kr.	1 200— 1 400 kr.	1 400— 1 600 kr.	1 600— 1 800 kr.	1 800— 2 000 kr.	minst 2 000 kr.	Summa.
Antal arbetare:	13	112	1 054	741	295	143	56	31	2 445
procent:	0·5	4·6	43·1	30·3	12·1	5·8	2·3	1·3	100·0

För bortåt $^3/_4$ av de här medtagna arbetarna uppgick årsförtjänsten sålunda till mellan 1 000 och 1 400 kr. För de kvinnliga arbetarna voro förtjänsterna givetvis avsevärt lägre. Av de 81 kvinnor, för vilka en liknande beräkning gjorts, hade 8 en årsinkomst understigande 600 kr., medan förtjänsten för 59 uppgick till 600—800 kr. och för 14 till 800—1 000 kr.

Genomsnittliga årsförtjänsten utgjorde för manlig arbetare kr. 1 261·68 och för kvinnlig arbetare kr. 696·64. Av de olika anläggningarna uppvisade raffinaderierna den högsta lönenivån, i genomsnitt kr. 1 298·34 för manlig arbetare; motsvarande siffra var för saftstationerna 1 266·04 och för råsockerfabrikerna 1 225·42.

Flertalet av de här berörda arbetarna äro att hänföra till grovarbetarklassen. Av de medtagna 2 445 manliga årsarbetarna voro sålunda 1 071 ej yrkesutbildade fabriksarbetare och 245 utearbetare. Genomsnittliga årsförtjänsten utgjorde inom dessa båda grupper resp. 1 163·28 och 1 141·54.

För de inom sockerindustrien anställda yrkesarbetarna äro förtjänsterna i genomsnitt givetvis större. De för den egentliga sockertillverkningen speciellt utbildade arbetarna, sockerkokarna, hade sålunda en medelförtjänst av 1 613·69. För de inom industrien ganska talrika reparatörerna samt eldare, smörjare o. d. kategorier låg genomsnittsförtjänsten i regel mellan 1 300 och 1 400 kronor. Maskinisterna kommo däremot blott upp till 1 258·62 eller något lägre än medeltalet. Bland de högst avlönade arbetargrupperna äro att märka murare med i genomsnitt 1 405 kr., elektromontörer med 1 503·13 samt förmän inom olika fack med genomsnittsinkomster varierande mellan något över 1 400 kr. (eldarförmän) och nära 1 900 kr. (maskinförmän).

För kampanjarbetarna har jämväl verkställts en beräkning av den genomsnittliga förtjänsten under den tid, de arbetat inom sockerindustrien. Härvid hava endast medtagits sådana arbetare, vilkas arbetstid uppgått till 90—110 % av hela antalet ordinarie arbetstimmar under råsockerkampanjen vid respektive fabriker. För de 2 848 manliga arbetare, vilka enligt denna princip kommit i betraktande, utgjorde genomsnittliga kampanjförtjänsten kr. 213·41.

Slutligen har även verkställts en beräkning av arbetarnas genomsnittliga timförtjänst. Resultaten härav framgår av nedanstående sammanställning:

Genomsnittlig timförtjänst:	Årsarbetare.		Kampanjarbetare.		Efterkampanjarbetare.	
	Manl.	Kvinnl.	Manl.	Kvinnl.	Manl.	Kvinnl.
å ordinarie arbete	39·5	26·0	38·0	29·4	38·1	29·4
därav tidlönsarbete	38·8	24·6	34·1	26·6	34·9	25·9
» ackordsarbete	47·9	31·5	52·3	32·1	52·2	34·2
å allt arbete (inklusive övertidsersättning och särskilda förmåner)	40·8	26·4	39·3	29·9	39·2	30·0

Bland de manliga arbetarna hade, som härav synes, de årsanställda i genomsnitt något högre timförtjänst än de mera tillfälligt anställda. Bland kvinnorna var förhållandet motsatt. Att märka är vidare, huruvida förtjänsten vid ackordsarbete särskilt för manliga arbetare avsevärt

överstiger medeltalet, medan åter förtjänsten vid tidlönsarbete endast ligger obetydligt under denna siffra. Detta förhållande ådagalägger ytterligare, i huru hög grad tidlönsarbetet är förhärskande inom sockerindustrien. Av tablån framgår vidare, att övertidsförtjänsten och de särskilda förmånerna i stort sett betyda jämförelsevis litet i sockerarbetarnas arbetsförtjänster.

(Meddelanden från Svenska Arbetsgivareföreningens Statistiska Byrå).

Semester för kommunalarbetare i Söderhamn. Stadsfullmäktige i Söderhamn hava beslutat bevilja stadens arbetare semester under en arbetsvecka och två därtill hörande söndagar på följande villkor. Semester beviljas endast åt arbetare, som varit anställda i stadens tjänst minst 3 år. Ledigheten skall förläggas till de tider, då detta efter samråd mellan arbetare och vederbörande arbetsbefäl lämpligen kan ske. Den, som erhållit semester, måste förpliktiga sig att under semestertiden icke utföra annat avlönat arbete. Arbetsbefälet anskaffar i erforderliga fall vikarie för den, som erhåller semester.

Lagstiftningen angående utländska arbetare i Danmark.[1] Användandet av utländska arbetare i Danmark regleras för närvarande genom en lag av den 1 april 1912, vilken trädde i kraft den 1 januari 1913, då lagen av den 21 augusti 1908 upphörde att vara gällande. I lagen av 1912 har man i stort sett bibehållit huvudprinciperna i den tidigare lagen. Vissa väsentliga avvikelser finnas emellertid, vilka i det följande skola beröras.

Jämlikt lagen av 1912 skall sålunda uppsikten över lagens tillämpning så vitt möjligt handhavas av polisen eller, i fall så erfordras för vissa landsdelars vidkommande, av yrkesinspektionen. Härigenom undvikes, att samma arbetsplats utan särskild anledning underkastas inspektion av flera ämbetsmyndigheter.

Enligt samma lag skall den kontrollerande myndigheten inom en månad efter mottagandet av arbetsgivarens anmälan om arbetarens ankomst infinna sig på ifrågavarande arbetsställe för att tillse, att auktoriserat arbetskontrakt upprättats, att varje enskild arbetare är försedd med auktoriserad avräkningsbok, som föres på behörigt sätt, att arbetarna äro försäkrade såväl mot olycksfall som sjukdom samt att den arbetarna anvisade gemensamma bostaden, om sådan finnes, är inrättad i enlighet med lagens föreskrifter. Beträffande nämnda lags tillämpning framgår av mottagna upplysningar om det vid inspektionen förefintliga tillståndet, att lagens bestämmelser äro till alla delar uppfyllda å ett ständigt stigande antal arbetsplatser. Bostadsförhållandenas förbättring är nu på de flesta ställen genomförd, liksom arbetarna i allmänhet åtnjuta en god och human behandling. — Antalet under sommararbetet sysselsatta utländska arbetare utgjorde år 1913 12 672 mot 11 957 år 1912, varav den långt övervägande delen var hemmahörande i Galizien och ryska Polen.

Sedermera har inrikesministeriet, på grund av i lagen av 1912 givet bemyndigande, till överläggning med justitieministeriet upptagit spörsmålet om förändrat tillvägagångssätt beträffande kontrollen av de utländska arbetarnas ankomst till riket. I de på grundval härav utfärdade bestämmelserna framhålles, att man för framtiden skall ställa strängare fordringar på utländska arbetares legitimationspapper och att dessa skola underkastas granskning på den danska gränsstationen av polisen, som, därest behörig legitimation finnes, tager dokumenten i förvar och på grundval av dessa utfärdar en »opholdsbog», vilken är avsedd att tjäna arbetaren såsom legitimation under hans vistelse i landet. Därjämte skall uppställas det kravet, att arbetarna antingen visa sig hava i kontrakt tillförsäkrat arbete i landet eller äro i besittning av ett kontant minimibelopp av 30—50 kr.

För att erhålla upplysning angående tillämpningen av ovannämnda bestämmelser, särskilt i den mån de träffa svenska arbetare, har svenska konsulatet i Köpenhamn satt sig i förbindelse med chefen för danska statspolitiet. Denne försäkrade, att bestämmelserna tillämpas i sin fulla stränghet endast mot ryssar och polacker, och att det största tillmötesgående visats och alltjämt kommer att visas mot svenskar. Order härom har utgått till samtliga de polisbetjänter, som äro posterade vid Öresundsbåtarnas tilläggsplats. Endast sådana svenskar förvägras landstiga, som

[1] Jfr »Medd», årg. 1908, sid. 586 ff.

bevisligen icke äga medel till uppehälle under åtminstone ett par dagar eller icke kunna gottgöra, att de genom släktingar eller bekanta i landet kunna försörja sig. Skulle klagomål rörande något speciellt fall inkomma till konsulatet, är statspolitiet villigt att taga all möjlig hänsyn till konsulatets önskningar. Ännu hava emellertid inga klagomål framställts till konsulatet, vars åsikt är, att ifrågavarande bestämmelser, så länge de tillämpas med hovsamhet och urskiljning, äro ägnade att gagna även svenska intressen.

(Ministerialtidende.)

Arbetslön och arbetstid i Europa och Amerika. Ett nyligen utkommet arbete med ovanstående titel, utgivet av R. Kuczynski, är av synnerligen stort intresse, såsom utgörande ett första försök att på bredare basis framställa utvecklingen av arbetslöner och arbetstider inom de viktigaste industriländerna.

I arbetets första del behandlas arbetslön och arbetstid i Europa och Amerika åren 1870—1903 på grundval av avlöningsböcker. Författaren har därvid kunnat stödja sig på de internationella löneundersökningar, som i Amerika föranstaltats av arbetsdepartementet. Han har gått tillbaka till primärmaterialet för dessa undersökningar och har därtill samlat åtskilligt nytt material. Till att börja med lämnas en redogörelse för de genomsnittliga timlönerna i Europa inom de viktigaste grenarna av byggnadsfacket samt sten-, träförädlings-, maskin- och boktryckeriindustrierna. Vad därvid beträffar europeiska fastlandet, avses väsentligen städerna Berlin, Nürnberg, Elberfeld, Lüttich, Paris och Lyon. För England saknas i de ursprungliga amerikanska undersökningarna uppgift om vilka städer dessa omfattade. En annan översikt innehåller för samma yrkesgrenar de genomsnittliga timlönerna i Förenta Staterna för åren 1890—1903, vilka löner fördelats efter landsdelar och såvitt möjligt efter städer. I följande sammanställningar utvisas arbetarnas fördelning inom olika lönegrupper, och författaren söker fastställa, mellan vilka lönegränser skilda kategorier av arbetare röra sig, liksom ock medellönen för desamma. Genom att i avseende på lönerna jämföra vissa grenar inom ett lands industri med samma industrigrenar i ett annat land ger författaren en samlad bild av förhållandena. — På motsvarande sätt lämnas en redogörelse för arbetstiden.

Den andra delen av arbetet behandlar arbetslön och arbetstid åren 1870—1909 i Europa och särskilt i Tyskland på grundval av kollektivavtalen inom byggnads-, sten- och boktryckeriindustrierna. I denna del äro de båda första avdelningarna ägnade åt en framställning av kollektivavtalens bestämmelser angående lön och arbetstid samt avtalens giltighetstid i Tyskland och i Förenta Staterna. I den tredje avdelningen gives en sammanställning av lön och arbetstid i dessa bägge länder. Härtill är fogad en rad tabeller, vari för varje ort med över 2 000 invånare angivas minimitimlön, längsta arbetstid per vecka samt minimiveckolön för den 15 juli vart och ett av de nämnda åren.

(Deutsches Statistisches Zentralblatt.)

Inrättandet av nya lönenämnder i England.[1] Genom lagen av den 15 augusti 1913 har den engelska lagen om lönenämnder blivit utsträckt att gälla även sockerindustrien och konservtillverkning, tvättinrättningarna, kärltillverkning samt linne- och bomullsindustrierna. Nyligen har engelska handelsdepartementet genom särskild förordning inrättat lönenämnder för de båda förstnämnda industrigrenarna.

Lönenämnden för tvättinrättningarna består av 3 utav handelsdepartementet utnämnda opartiska medlemmar och av 18 arbetsgivar- och ett lika stort antal arbetarrepresentanter, under det att motsvarande antal medlemmar i lönenämnden för socker- och konservindustrierna uppgår till resp. 3, 22 och 22. Representanterna för arbetsgivarna och arbetarna utnämnas i båda fallen av handelsdepartementet under hänsynstagande till arbetsgivarnas och arbetarnas förslag. — Närmare bestämmelser i förordningen reglera de ifrågavarande lönenämndernas verksamhet.

---

[1] Jfr »Medd.» årg. 1910, sid. 1005, årg. 1912, sid. 500 och årg. 1913, sidd. 517 och 943.

(Soziale Rundschau.)

— Socialhygien. —

Internationell undersökning angående vård av tuberkulossjuka. På kvinnokongressen i Stockholm år 1911 beslöts, att det ständiga utskottet för offentlig hälsovård inom Internationella kvinnoförbundet skulle anställa statistiska undersökningar angående bekämpandet av tuberkulosen i de länder, som förbundet omfattar.

Dessa undersökningar skulle avse dels att fastslå, i vilken grad kvinnorna i de olika länderna deltaga i det socialhygieniska arbetet, dels att utröna, huruvida det endast sörjes för tuberkulösa, som kunna botas, eller om även obotliga tagas under behandling. Resultatet av undersökningen föreligger nu färdigt. Därav framgår, att antalet tuberkulossjuka i nästan alla de länder, som undersökningen omfattat, särskilt Tyskland och Danmark, betydligt avtagit. I Tyskland dogo 1900 20·40 på 10 000 i tuberkulos, under det för år 1910 motsvarande siffra var 14·44. Det minsta antalet tuberkulosfall uppvisar Australien. Däremot synes ej någon väsentlig tillbakagång hava inträtt i Ryssland, Grekland och Belgien.

Vad tuberkulosens inverkan på ålder och kön beträffar, är genomsnittligt dödligheten i den späda åldern 1—5 år för gossar och flickor mycket hög. Sin högsta punkt uppnår siffran för männen i åldern 25—45 år, för kvinnorna 15—30 år.

För att kunna upptaga en framgångsrik kamp mot tuberkulosen, framstår allt mera kravet på en laglig anmälningsplikt. I Preussen existerar blott sådan plikt i avseende på en i tuberkulos avliden person. Beträffande Sachsen gäller, att anmälan skall göras dels om de framskridna fallen, dels om bostadsförändringar, vilket senare även skall ske i Oldenburg, Sachsen—Altenburg, Elsass-Lothringen, Hamburg och Lübeck. I Baden tillkommer dessutom anmälan om varje bekant fall å offentlig anstalt. Anmälningsplikt i fråga om sjukdomsfall finnes även i Danmark, Norge, England och Skottland. Vad Irland beträffar åligger det ortsmyndigheterna att genom särskilda förordningar införa anmälningsplikt. I staterna New York och New Jersey isoleras genom tvång, om så skulle erfordras, framskridna fall.

Behovet av särskilda sjukhus för långt framskridna fall framträder allt tydligare. I Tyskland och England finnas utom invalidhem och fattigsjukhus inga särskilda anstalter för svårare tuberkulosfall. Sådana anstalter förekomma däremot på Irland, i Danmark, Kanada och Norge. För hindrande av vidare spridning och för vårdande av lindrigare fall hava i Amerika inrättats s. k. familjesjukhus, där hela familjer, behäftade med tuberkulos, erhålla vård.

Beträffande botandet av tuberkulos hava olika meningar gjort sig gällande. Vad behandlingen med tuberkulin angår, äro läkarna av delade åsikter om dess användning och verkningar. På senare tid har i åtskilliga länder, bl. a. Danmark och Norge använts den s. k. Pneumo-Thorax-metoden, som kan uppvisa de bästa resultat.

(Soziale Praxis.)

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

April månad år 1914.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under april månad.

Översikt av verksamheten under *april* månad år 1914.

April:	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans.*		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
Stockholm	2 012	1 457	1 002	2 010	2 693	1 272	**4 022**	**4 150**	**2 274**
Uppsala län	386	420	243	245	286	183	**631**	**706**	**426**
Södermanlands län	241	263	149	157	187	77	**398**	**450**	**226**
Östergötlands län	602	615	404	451	586	305	**1 053**	**1 201**	**709**
Norrköping	557	401	280	328	450	235	**885**	**851**	**515**
Jönköpings län	196	165	94	162	206	111	**358**	**371**	**205**
Kronobergs län	35	24	17	55	78	44	**90**	**102**	**61**
Norra Kalmar län	56	45	25	64	95	42	**120**	**140**	**67**
Södra Kalmar län	83	105	68	86	154	74	**169**	**259**	**142**
Blekinge län	356	322	233	275	320	170	**631**	**642**	**403**
Kristianstads län	337	363	252	182	450	163	**519**	**813**	**415**
Malmöhus län. Malmö	916	656	539	1 220	1 130	821	**2 136**	**1 786**	**1 360**
Malmöhus län. Lund	227	110	103	91	72	57	**318**	**182**	**160**
Malmöhus län. Landskrona	119	118	81	61	75	39	**180**	**193**	**120**
Malmöhus län. Hälsingborg	474	309	232	249	334	179	**723**	**643**	**411**
Malmöhus län. Ystad	135	62	61	102	81	39	**237**	**143**	**100**
Malmöhus län. Trälleborg	76	113	70	40	69	36	**116**	**182**	**106**
Malmöhus län. Eslöv	122	114	89	59	63	49	**181**	**177**	**138**
Malmöhus län. Skurup	48	47	41	26	50	17	**74**	**97**	**58**
Hallands län	164	240	106	180	274	144	**344**	**514**	**250**
Göteb. o. Bohus län	115	123	72	154	203	92	**269**	**326**	**164**
Göteborg	1 227	1 286	1 134	932	1 512	849	**2 159**	**2 798**	**1 983**
Skaraborgs län	69	128	51	44	100	32	**113**	**228**	**83**
Värmlands län	89	157	62	105	253	100	**194**	**410**	**162**
Örebro län	269	346	186	222	525	217	**491**	**871**	**403**
Västmanlands län	373	389	223	253	320	200	**626**	**709**	**423**
Kopparbergs län	242	204	172	261	287	190	**503**	**491**	**362**
Gävle stad och län	190	168	107	119	173	78	**309**	**341**	**185**
Västernorrlands län	108	98	69	154	187	88	**262**	**285**	**157**
Jämtlands län	80	68	47	158	190	94	**238**	**258**	**141**
Västerbottens län	121	39	31	120	133	73	**241**	**172**	**104**
Norrbottens län	95	91	49	91	126	69	**186**	**217**	**118**
Tillsammans april 1914	**10 120**	**9 046**	**6 292**	**8 656**	**11 662**	**6 139**	**18 776**	**20 708**	**12 431**
» » 1913	10 361	8 622	6 021	8 668	10 939	5 638	19 029	19 561	11 659
» mars 1914	9 373	6 935	4 733	8 015	9 384	4 836	17 388	16 319	9 569

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Tillsatta platser

i jämförelse med föregående månad samt motsvarande tid föregående år.

Anstalter.	Hela antalet.			Ökning (+) eller minskning (—).				Januari—april.			
	April 1913.	Mars 1914.	April 1914.	April 1913—april 1914.		Mars 1914—april 1914.		Hela antalet.		Ökning (+) eller minskn. (—) 1913/1914.	
				Antal.	%.	Antal.	%.	1913.	1914.	Antal.	%.
Stockholm	2 461	1 656	*2 274*	— 187	— 8	+ 618	+ 37	7 201	7 683	+ 482	+ 7
Uppsala län	390	304	*426*	+ 36	+ 9	+ 122	+ 40	1 131	1 243	+ 112	+ 10
Södermanlands län	252	210	*226*	— 26	— 10	+ 16	+ 8	745	841	+ 96	+ 13
Östergötlands län	717	623	*709*	— 8	— 1	+ 186	+ 30	2 138	2 204	+ 66	+ 3
Norrköping	513	351	*515*	+ 2	+ 0	+ 164	+ 47	1 462	1 504	+ 42	+ 3
Jönköpings län	190	212	*205*	+ 15	+ 8	— 7	— 3	647	681	+ 34	+ 5
Kronobergs län	52	65	*61*	+ 9	+ 17	— 4	— 6	158	204	+ 46	+ 29
Norra Kalmar län	64	58	*67*	+ 3	+ 5	+ 9	+ 16	195	226	+ 31	+ 16
Södra Kalmar län	130	127	*142*	+ 12	+ 9	+ 15	+ 12	396	447	+ 51	+ 13
Blekinge län	292	320	*403*	+ 111	+ 38	+ 83	+ 26	888	1 187	+ 299	+ 34
Kristianstads län	411	352	*415*	+ 4	+ 1	+ 63	+ 18	1 061	1 158	+ 97	+ 9
Malmöhus län. Malmö	1 058	851	*1 360*	+ 302	+ 29	+ 509	+ 60	3 091	3 503	+ 412	+ 13
Malmöhus län. Lund	181	205	*160*	— 21	— 12	— 45	— 22	574	592	+ 18	+ 3
Malmöhus län. Landskrona	129	95	*120*	— 9	— 7	+ 25	+ 26	331	307	— 24	— 7
Malmöhus län. Hälsingborg	407	284	*411*	+ 4	+ 1	+ 127	+ 45	1 146	1 209	+ 63	+ 5
Malmöhus län. Ystad	86	97	*100*	+ 14	+ 16	+ 3	+ 3	260	316	+ 56	+ 22
Malmöhus län. Trälleborg	123	114	*106*	— 17	— 14	— 8	— 7	311	372	+ 61	+ 20
Malmöhus län. Eslöv	141	101	*138*	— 3	— 2	+ 37	+ 37	450	420	— 30	— 7
Malmöhus län. Skurup	54	65	*58*	+ 4	+ 7	— 7	— 11	189	217	+ 28	+ 15
Hallands län	262	179	*250*	— 12	— 5	+ 71	+ 40	686	709	+ 23	+ 3
Göteb. o. Bohus län	142	138	*164*	+ 22	+ 15	+ 26	+ 19	510	535	+ 25	+ 5
Göteborg	1 648	1 599	*1 983*	+ 335	+ 20	+ 384	+ 24	4 737	6 512	+ 1 775	+ 37
Skaraborgs län	90	71	*83*	— 7	— 8	+ 12	+ 17	256	260	+ 4	+ 2
Värmlands län	107	117	*162*	+ 55	+ 51	+ 45	+ 38	390	493	+ 103	+ 26
Örebro län	367	252	*403*	+ 36	+ 10	+ 151	+ 60	996	1 097	+ 101	+ 10
Västmanlands län	351	309	*423*	+ 72	+ 21	+ 14	+ 5	1 078	1 195	+ 117	+ 11
Kopparbergs län	348	259	*362*	+ 14	+ 4	+ 103	+ 40	948	1 001	+ 53	+ 6
Gävle stad och län	220	108	*185*	— 35	— 16	+ 77	+ 71	564	588	+ 24	+ 4
Västernorrlands län	136	149	*157*	+ 21	+ 15	+ 8	+ 5	721	718	— 3	— 0
Jämtlands län	153	87	*141*	— 12	— 8	+ 54	+ 62	414	508	+ 94	+ 23
Västerbottens län	76	97	*104*	+ 28	+ 37	+ 7	+ 7	277	346	+ 69	+ 25
Norrbottens län	108	114	*118*	+ 10	+ 9	+ 4	+ 4	335	410	+ 75	+ 22
Tillsammans	**11 659**	**9 569**	**12 431**	**+ 772**	**+ 7**	**+ 2 862**	**+ 30**	**34 286**	**38 686**	**+ 4 400**	**+ 13**
Därav jordbruk, skogshushållning m. m.	2 698	2 060	*2 585*	— 113	— 4	+ 525	+ 25	7 446	7 686	+ 240	+ 3
» övriga näringsgrenar	8 961	7 509	*9 846*	+ 885	+ 10	+ 2 337	+ 31	26 840	31 000	+ 4 160	+ 15

Vid samtliga under månaden verksamma anstalter gjordes tillhopa 18 776 ansökningar om arbete, varav 10 120 av män och 8 656 av kvinnor. Samtidigt funnos disponibla 20 708 lediga platser, nämligen 9 046 för män och 11 662 för kvinnor. Hela antalet tillsatta platser uppgick till 12 431, av vilka 6 292 besattes med män och 6 139 med kvinnor.

Räknat på 100 lediga platser kommo för hela riket under månaden 91 ansökningar om arbete, gentemot 107 ansökningar under näst föregående månad och 97 under april 1913. Antalet tillsatta platser per 100 lediga utgjorde under månaden 60, gentemot 59 under näst föregående månad och 60 under april 1913.

Bland de *särskilda anstalterna* uppvisa givetvis de i storstäderna belägna samt de större länsförmedlingarna den största omsättningen av arbetskraft; en relativt större frekvens framträder även vid de anstalter, som fungerat under någon längre tid och därunder hunnit förvärva mera omfattande förbindelser och förtroende.

Närmare upplysningar i övrigt rörande verksamheten vid de olika anstalterna kunna inhämtas ur här meddelade tabeller.

Arbetsmarknadens allmänna läge har under april ytterligare förbättrats och synes på åtskilliga orter vara bättre än under motsvarande tid föregående år, dock rådde ännu vid månadens slut någon arbetslöshet bland byggnads- och grovarbetare.

Förestående tabell lämnar en närmare belysning av *verksamhetens utveckling* vid de olika anstalterna, i vad angår de tillsatta platsernas antal. På de flesta håll finner man framåtgång i jämförelse med motsvarande tidpunkt under föregående år och med nästlidna månad. För samtliga anstalter och yrkesgrenar uppgick ökningen vid jämförelse med april 1913 till 772 eller 7 % (därav för jordbruket m. m. dock en minskning av 113 eller 4 %, men för övriga näringsgrenar en ökning av 885 eller 10 %); i förhållande till resultaten under näst föregående månad utgjorde ökningen 2 862 eller 30 % (därav för jordbruket m. m. 525 eller 25 % och för övriga näringsgrenar 2 337 eller 31 %).

I det följande meddelas vissa tabellariska uppgifter rörande den offentliga arbetsförmedlingens betydelse för *särskilda näringsgrenar* samt för verksamhetens utveckling och arbetstillgången därinom. Det torde vara nog att här ytterligare betona, hurusom alltjämt en synnerligen skarp skillnad framträder mellan å ena sidan jordbruket och skogshushållningen, där i allmänhet rik arbetstillgång yppas, samt å den andra sidan de industriella yrkena m. fl., vilka visa överflöd på arbetskraft.

Den grundväsentliga skillnaden mellan arbetsmarknaden inom jordbruket och inom de industriella yrkena kommer klart till synes i nedanstående tablå, som jämväl lämnar tillfälle till jämförelser med motsvarande tid föregående år samt med nästlidna månad.

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete.			*Tillsatta platser.*		
Jordbruket m. m.	April. 1913.	Mars. 1914.	April. 1914.	April. 1913.	Mars. 1914.	April. 1914.
Män	73	78	*68*	60	53	*56*
Kvinnor	46	46	*34*	41	34	*35*
Tillsammans	**66**	**71**	***59***	**55**	**48**	***51***
Övriga näringsgrenar.						
Män	155	185	*144*	77	82	*79*
Kvinnor	84	90	*79*	53	54	*55*
Tillsammans	**108**	**119**	***101***	**61**	**62**	***63***
Samtliga yrkesgrenar.						
Män	120	135	*112*	70	68	*70*
Kvinnor	79	85	*74*	52	52	*53*
Tillsammans	**97**	**107**	***91***	**60**	**59**	***60***

Sveriges offentliga arbetsförmedling *april* 1914.

Sammandrag för *samtliga anstalter*.

Yrkesgrupper.	Manliga avdelningen.			Kvinnliga avdelningen.			Tillsammans.			På 100[1] lediga platser kommo:	
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	ansökningar om arbete.	tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	2 566	3 801	2 136	445	1 293	449	**3 011**	**5 094**	**2 585**	59	51
II. Gruvdrift och malmförädling	67	83	55	—	—	—	**67**	**83**	**55**	—	—
III. Industri och hantverk m. m.:											
A Jord-, sten- och glasindustri	141	160	120	2	—	—	**143**	**160**	**120**	89	75
B Metall- o. maskinindustri	739	462	295	12	6	3	**751**	**468**	**298**	160	64
C Trävaruindustri	221	188	119	5	6	5	**226**	**194**	**124**	116	64
D Byggnadsverksamhet	1 222	953	830	—	2	2	**1 222**	**955**	**832**	128	87
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	29	24	16	10	4	2	**39**	**28**	**18**	—	—
F Textilindustri	84	22	11	68	25	14	**152**	**47**	**25**	323	53
G Beklädnadsindustri	38	16	3	171	145	83	**209**	**161**	**86**	130	53
H Närings- och njutningsämnesindustri	281	146	107	155	149	64	**436**	**295**	**171**	148	58
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	24	22	15	15	5	4	**39**	**27**	**19**	—	—
J Trämasse- och pappersindustri	27	20	12	13	22	12	**40**	**42**	**24**	—	—
K Grafisk industri	32	11	5	3	8	2	**35**	**19**	**7**	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	272	133	103	38	45	39	**310**	**178**	**142**	174	80
IV. Handel och samfärdsel:											
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	118	44	33	73	27	22	**191**	**71**	**55**	269	77
B Butiks- och magasinspersonal	444	319	250	280	135	72	**724**	**454**	**322**	159	71
C Hotell-, kafé- och restaurantrörelse	113	106	79	693	1 172	543	**806**	**1 278**	**622**	63	49
D Landtransport	735	740	450	115	166	63	**850**	**906**	**513**	94	57
E Vattentransport	254	164	146	4	12	5	**258**	**176**	**151**	147	86
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	6	32	21	2	19	11	**8**	**51**	**32**	—	—
V. Husligt arbete	3	2	2	6 349	8 375	4 724	**6 352**	**8 377**	**4 726**	76	56
VI. Allmän och litterär verksamhet	35	72	68	53	45	20	**88**	**117**	**88**	75	75
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	2 669	1 526	1 416	150	1	—	**2 819**	**1 527**	**1 416**	185	93
Summa för april 1914	**10 120**	**9 046**	**6 292**	**8 656**	**11 662**	**6 139**	**18 776**	**20 708**	**12 431**	**91**	**60**
» » » 1913	10 361	8 622	6 021	8 668	10 939	5 638	19 029	19 561	11 659	97	60

[1] Proportionstal hava här ej beräknats i de fall, då de absoluta talen äro små. Dessa hava dock medräknats i summan för »samtliga yrkesgrenar», varav förklaras vissa skiljaktigheter mellan de under denna rubrik uppförda talen samt de detaljsummor, som finnas angivna.

För en närmare kännedom om arbetsförmedlingens betydelse för de särskilda näringsgrenarna hänvisas till förestående tabell. I nedanstående översikt återgivas de för bedömandet av arbetsmarknadens läge betydelsefullaste siffrorna rörande proportionen mellan arbetsansökningar och lediga platser (både män och kvinnor).

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete.		
	April 1913.	Mars 1914.	April 1914.
Jordbruk och skogshushållning m. m.	66	71	*59*
Metall- och maskinindustri	162	209	*160*
Trävaruindustri	115	111	*116*
Byggnadsverksamhet	164	249	*128*
Textilindustri	344	308	*323*
Beklädnadsindustri	129	212	*130*
Närings- och njutningsämnesindustri	115	177	*148*
Kontors- o. d. personal	202	280	*269*
Butiks- o. d. personal	154	198	*159*
Hotell-, kafé- och restaurantrörelse	70	79	*63*
Landtransport	115	101	*94*
Husligt arbete	81	85	*76*
Grovarbete	172	211	*185*

Flera av ovanstående näringsgrupper utvisa ganska riklig tillgång på arbetskraft, särskilt textilindustrien. Förbättring inträdde dock under månaden inom grupperna metall- och maskinindustri, byggnadsverksamhet, beklädnadsindustri, närings- och njutningsämnesindustri, för kontors-, butiks- o. d. personal, inom grupperna landtransport och grovarbete.

Granskar man med ledning av rapporterna, huru de tillsatta platserna fördela sig på vissa *specialiteter av arbetare*, framgå i huvudsak följande resultat. För kvinnorna återfinnas de största förmedlingsresultaten naturligen inom gruppen husligt arbete i privat tjänst, nämligen 123 platser för hushållerskor, 464 för hus- och barnjungfrur, 295 för kokerskor och köksor, 1 467 för ensamjungfrur samt 2 166 inom tvätt- och rengöringsarbete o. s. v.; inom hotell-, kafé- och restaurantrörelse anställdes 100 servitriser, 50 städerskor, 39 kokerskor, 321 diskerskor o. s. v. Inom handels-, kontors- och lagerarbeten placerades 76, i jordbruks- o. d. arbete 449. Bland viktigare manliga specialiteter må anföras bleck- och plåtslagare 20, smeder och hovslagare 56, filare och bänkarbetare 45, maskinarbetare 53, sågverks- och brädgårdsarbetare 81, möbel- och finsnickare 21, jord-, beton- o. d. arbetare 335, murare 30, murarbetsmän och tegelbärare 115, byggnadssnickare och timmermän 219, måleriarbetare 66, handels- och lagerarbetare 146, springpojkar 237, kuskar och åkeriarbetare 98, stuveriarbetare 64, grovarbetare 1 391 o. s. v. Inom jordbruk och skogshushållning m. m. anställdes: befälspersonal 33, tjänare på stat 244, tjänare i husbondes kost 873, tillfälliga arbetare 504, trädgårdspersonal 374, skogspersonal 82 samt diverse andra arbetare 26.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 1 530 platser, varav 1 113 manliga och 417 kvinnliga; motsvarande tal föregående år voro resp. 1 928, 1 453 och 475 samt under nästlidna månad resp. 1 678, 817 och 861. Dessa siffror giva dock endast ett svagt uttryck för de offentliga anstalternas verkliga betydelse för omgivande trakt, enär vid samtliga länsanstalter alla platser, som tillsatts inom resp. län, redovisas såsom förefintliga inom orten.

Antalet platser, som under *april* månad tillsatts utom resp. orter.

	April 1914. Manliga.	Kvinnliga.	Tillsammans.	April 1913.	Mars 1914.
Stockholm	223	41	**264**	269	244
Uppsala län	22	12	**34**	34	34
Södermanlands län	2	4	**6**	12	19
Östergötlands län	5	11	**16**	24	17
Norrköping	151	57	**208**	236	207
Jönköpings län	7	21	**28**	29	30
Kronobergs län	2	5	**7**	8	17
Norra Kalmar län	—	6	**6**	3	5
Södra Kalmar län	1	2	**3**	4	5
Blekinge län	32	37	**69**	55	113
Kristianstads län	64	17	**81**	128	114
Malmöhus län. Malmö	64	61	**125**	235	121
Malmöhus län. Lund	69	4	**73**	59	46
Malmöhus län. Landskrona	27	1	**28**	22	32
Malmöhus län. Hälsingborg	72	19	**91**	131	132
Malmöhus län. Ystad	30	7	**37**	41	50
Malmöhus län. Trälleborg	29	5	**34**	30	49
Malmöhus län. Eslöv	72	15	**87**	70	74
Malmöhus län. Skurup	32	11	**43**	48	68
Hallands län	4	3	**7**	15	11
Göteb. o. Bohus län	8	3	**11**	5	13
Göteborg	153	34	**187**	255	204
Skaraborgs län	2	1	**3**	—	1
Värmlands län	—	1	**1**	129	1
Örebro län	14	5	**19**	19	15
Västmanlands län	5	12	**17**	6	19
Kopparbergs län	14	18	**32**	30	14
Gävle stad och län	4	1	**5**	13	10
Västernorrlands län	1	—	**1**	7	5
Jämtlands län	2	—	**2**	5	4
Västerbottens län	2	3	**5**	6	4
Norrbottens län	—	—	—	—	—
Tillsammans april 1914	**1 113**	**417**	**1 530**	**1 928**	**1 678**
» » 1913	1 453	475	1 928	—	—
» mars 1914	817	861	1 678	—	—

Arbetsmarknadens läge

enligt arbetsförmedlingsanstalternas rapporter.

Arbetsmarknaden synes i allmänhet hava varit god under april; å vissa orter betecknas arbetstillgången t. o. m. såsom synnerligen god, så t. ex. i Göteborg samt inom Östergötlands, Hallands, Skaraborgs och Västmanlands län. Däremot var tillgången på arbete dålig i Nyköping. I Gävle var arbets-

marknaden vid månadens början mindre god, men förbättrades efter sjöfartens öppnande så, att kvalificerad arbetskraft icke kunde uppbringas mot månadens slut för vare sig yrkes- eller grovarbeten. — Jämfört med föregående månad kan arbetsmarknaden, såsom vanligt vid denna tid på året, sägas hava undergått en förbättring. Även i Lund, varest stor arbetslöshet varit rådande under vintermånaderna, har nu arbetstillgången ökats, dock är den ännu otillräcklig för byggnads-, fabriks- och grovarbetare, av vilka en del äro arbetslösa. Eljest synes i Skåne hava funnits relativt god tillgång på arbete; de i Malmö beredda arbetstillfällena avsågo dock i de flesta fall endast tillfälligt arbete, nämligen slutkompletteringar å Baltiska utställningen. — Enligt rapporter från åtskilliga anstalter (Kristianstads, Värmlands och Jämtlands läns samt Göteborgs och Hälsingborgs) är läget jämväl bättre än under motsvarande tid föregående år. I Norrköping rådde likväl ett motsatt förhållande.

Beträffande arbetstillgången inom olika yrken märkes, att densamma helt naturligt ökats inom de yrken, som hava sin säsong under den varma årstiden. Fortfarande råder dock på sina ställen, särskilt bland de inom byggnadsbranschen sysselsatta yrkesgrupperna såväl som bland grovarbetarna brist på arbete, så t. ex. i Blekinge och Norrbottens län samt i Norrköping. Även Eslövsanstalten rapporterar bristande arbetstillgång för byggnadsarbetare, under det att grovarbetare förefunnos i överflöd vid anstalterna i Stockholm och Uppsala. Liksom föregående månader erbjödo däremot byggnadsföretagen inom Jönköpings län goda arbetstillfällen. Mycket stor brist på lärlingar och springpojkar var under hela månaden rådande i Göteborg, varest ävenledes klagas över brist på yrkesskickligt folk inom industri och hantverk.

Som vanligt vid denna tid på året var arbetstillgången inom jordbruket god. Däremot visa anstalternas rapporter, att tillgången på arbetskraft mångenstädes var otillräcklig, särskilt å yngre drängar och i än högre grad mjölkerskor. Beträffande de senare utgjorde dock Skurup ett undantag. Denna anstalt rapporterar nämligen överflöd på statmjölkerskor. Vid Eskilstunaanstalten hyste man föga hopp om att kunna tillfredsställa jordbrukets behov av arbetskrafter och i Norrköping hade av brist på sökande endast något mer än hälften av de anmälda fasta platserna kunnat tillsättas.

Inom den kvinnliga avdelningen har i allmänhet efterfrågan på arbetskraft varit större än tillgången, i synnerhet gäller detta, såsom ovan nämnts, om tillgången på mjölkerskor. Kokerskor och ensamjungfrur, kunniga i matlagning, såväl som vid några anstalter hotell- och restaurantpersonal, hava även varit mycket efterfrågade. Däremot kan fortfarande konstateras mindre god arbetstillgång för kontors- och handelsbiträden.

Yrkesgrupper.	Stockholm.			Uppsala län.			Södermanlands län.		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	100	401	184	234	330	180	110	199	81
Därav kvinnor	14	46	11	31	48	29	11	43	7
II. Gruvdrift och malmförädling	1	5	3	—	—	—	1	1	1
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	3	3	3	9	25	24	—	—	—
Därav kvinnor	1	—	—						
B Metall- och maskinindustri	206	103	63	11	6	3	25	17	13
Därav kvinnor	10	2	1						
C Trävaruindustri	37	29	18	5	3	1	5	5	1
Därav kvinnor	—	1	—						
D Byggnadsverksamhet	419	200	170	22	11	8	12	8	6
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	8	5	4	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	2	1	1						
F Textilindustri	7	1	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	6	1	—						
G Beklädnadsindustri	58	40	16	—	1	1	—	3	—
Därav kvinnor	51	39	16	—	1	1	—	3	—
H Närings- och njutningsämnesindustri	69	39	19	17	8	4	4	10	6
Därav kvinnor	42	22	11	6	1	—	2	3	1
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	4	7	4	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	4	1	1						
J Trämasse- och pappersindustri	11	5	4	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	5	5	4						
K Grafisk industri	9	5	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	—	3	—						
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	48	33	27	9	1	1	29	11	10
Därav kvinnor	—	2	1				5	—	—
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	87	32	26	—	1	—	—	—	—
Därav kvinnor	42	13	11						
B Butiks- o. magasinspersonal.	319	197	132	12	10	7	9	4	2
Därav kvinnor	87	49	22	2	2	2	5	—	—
C Hotell-, kafé- och restaurantrörelse	229	341	145	15	21	13	18	21	10
Därav kvinnor	202	321	128	13	17	11	15	17	6
D Landtransport	213	267	148	19	21	13	15	10	6
Därav kvinnor	11	16	2	1	3	2	3	—	—
E Vattentransport	47	32	27	—	—	—	—	17	13
Därav kvinnor							—	1	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	6	31	16	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	2	18	11						
V. Husligt arbete	1 510	2 143	1 050	191	214	138	115	119	63
Därav kvinnor	1 508	2 141	1 048	191	214	138	115	119	63
VI. Allmän och litterär verksamhet	32	54	47	1	—	—	1	1	—
Därav kvinnor	18	11	4				1	1	—
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	599	177	168	86	54	33	54	24	14
Därav kvinnor	5	1	—	1	—	—			
Summa för april månad år 1914	4 022	4 150	2 274	631	706	426	398	450	226
Därav kvinnor	2 010	2 693	1 272	245	286	183	157	187	77
» » » månad år 1913	4 436	4 671	2 461	612	613	390	410	397	252
Därav kvinnor	2 073	2 897	1 216	252	271	191	165	154	96

Östergötlands län.						Jönköpings län.			Kronobergs län.			Kalmar län.			Blekinge län.			
Norrköping.			Övriga anstalter.															
Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	
130	245	140	352	494	305	70	88	33	18	30	14	71	166	78	180	249	123	I.
3	34	17	46	94	40	8	31	9	4	19	4	12	66	22	48	96	85	
—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
17	1	1	4	2	2	6	30	18	—	—	—	2	2	—	11	6	4	*A*
23	16	8	25	16	9	23	16	8	3	6	2	14	6	5	8	13	1	*B*
17	15	13	11	18	15	7	13	2	—	—	—	3	13	8	7	9	9	*C*
77	20	17	27	39	17	9	5	3	3	2	1	9	1	1	25	38	36	*D*
—	—	—	2	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
83	9	7	3	7	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
24	5	5	3	7	7													
11	5	3	11	9	4	1	—	—	1	1	—	2	2	1	6	7	5	*G*
11	5	3	11	5	4	1	—	—	1	—	—				6	6	5	
44	19	14	19	18	7	5	6	4	1	2	1	3	8	1	7	7	3	*H*
4	10	5	10	14	5	—	1	1	—	2	1	2	4	—	1	6	3	
4	2	—	—	—	—	9	—	—	—	—	—	8	6	6	—	—	—	*I*
3	1	—				2	—	—				3	3	3				
13	1	—	—	2	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	5	3	*J*
															—	2	—	
9	3	1	1	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
1	1	—																
2	3	3	10	6	3	6	3	3	1	—	—	16	7	7	14	7	7	*L*
															—	1	1	
																		IV.
3	—	—	13	6	5	2	1	—	—	—	—	1	1	1	2	—	—	*A*
			1	1	—							—	1	1				
24	11	6	10	3	1	7	1	—	—	1	—	2	—	—	15	8	7	*B*
9	7	4	5	2	—	2	1	—	—	1	—	2	—	—	9	2	2	
20	55	34	28	68	32	18	26	13	14	15	10	9	29	12	15	26	17	*C*
18	54	34	25	65	32	17	26	13	10	11	6	7	28	11	14	24	15	
43	44	22	48	28	18	10	3	2	3	—	—	5	—	—	28	20	13	*D*
3	16	5	18	2	2										2	3	1	
22	13	13	4	3	2	5	—	—	—	—	—	12	10	9	6	2	2	*E*
—	2	2																
—	—	—	—	—	—	—	6	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
						—	1	—										
103	313	159	329	395	214	131	146	88	40	45	33	123	147	79	200	178	107	V.
103	313	159	329	395	214	131	146	88	40	45	33	123	147	79	200	178	107	
7	3	1	4	4	3	1	—	—	1	—	—	1	—	—	—	2	1	VI.
5	2	1	3	1	1	1	—	—				1	—	—	—	2	1	
233	73	73	152	81	65	45	24	24	5	—	—	8	1	1	107	65	65	VII.
144	—	—																
885	851	515	1 053	1 201	709	358	371	205	90	102	61	289	399	209	631	642	403	
328	450	235	451	586	305	162	206	111	55	78	44	150	249	116	275	320	170	
888	843	513	1 204	1 352	717	323	292	190	96	72	52	288	312	194	566	455	292	
353	407	222	521	641	320	186	205	135	62	62	45	144	195	117	300	256	155	

Yrkesgrupper.	Kristianstads län.			Malmöhus					
				Malmö.			Hälsingborg.		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**257**	**406**	**209**	**150**	**191**	**110**	**116**	**155**	**99**
Därav kvinnor	40	146	34	16	50	29	2	24	10
II. Gruvdrift och malmförädling	**10**	**14**	**8**	—	—	—	**13**	**2**	**2**
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	**25**	**29**	**28**	**4**	—	—	**6**	**3**	**1**
Därav kvinnor									
B Metall- och maskinindustri	**6**	**3**	**3**	**89**	**29**	**24**	**21**	**7**	**4**
Därav kvinnor				1	2	2			
C Trävaruindustri	**3**	**2**	**1**	**23**	**8**	**8**	**3**	**3**	**1**
Därav kvinnor				5	5	5			
D Byggnadsverksamhet	**25**	**19**	**8**	**114**	**199**	**189**	**93**	**73**	**69**
Därav kvinnor				—	2	2			
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	**6**	**3**	**1**	**12**	**1**	—
Därav kvinnor				—	1	—	7	—	—
F Textilindustri	**1**	—	—	**11**	—	—	**4**	—	—
Därav kvinnor	1	—	—	10	—	—	2	—	—
G Beklädnadsindustri	**1**	**1**	**1**	**54**	**41**	**33**	**7**	**3**	**2**
Därav kvinnor	1	1	1	47	41	33	5	3	2
H Närings- och njutningsämnesindustri	**10**	**8**	**3**	**36**	**9**	**8**	**59**	**15**	**5**
Därav kvinnor	—	4	—	19	9	8	12	14	5
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	**3**	**1**	**1**	**5**	—	—
Därav kvinnor				1	—	—			
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	**3**	**5**	**3**	**4**	**1**	—
Därav kvinnor				3	5	3	2	—	—
K Grafisk industri	—	—	—	**4**	**4**	**2**	**4**	—	—
Därav kvinnor				1	4	2			
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	—	—	—	**94**	**49**	**44**	**11**	**11**	**9**
Därav kvinnor				28	35	32			
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	**1**	**1**	**53**	**11**	**10**	—	—	—
Därav kvinnor				27	8	7			
B Butiks- och magasinspersonal	**1**	**5**	**1**	**146**	**20**	**15**	**16**	**10**	**5**
Därav kvinnor	—	4	—	96	15	11	9	5	2
C Hotell-, kafé- och restaurantrörelse	**17**	**52**	**24**	**86**	**81**	**48**	**30**	**61**	**22**
Därav kvinnor	11	46	18	71	79	47	23	59	22
D Landtransport	**7**	**4**	**4**	**117**	**158**	**77**	**39**	**31**	**15**
Därav kvinnor				39	72	27	10	6	3
E Vattentransport	**1**	—	—	**38**	**39**	**39**	**24**	**2**	**2**
Därav kvinnor							2	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor									
V. Husligt arbete	**129**	**249**	**110**	**850**	**795**	**610**	**174**	**222**	**134**
Därav kvinnor	129	249	110	850	795	610	174	222	134
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	**6**	**9**	**4**	**1**	**1**	**1**
Därav kvinnor				6	7	3	1	1	1
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**26**	**20**	**14**	**249**	**134**	**134**	**81**	**42**	**40**
Summa för april månad år 1914	**519**	**813**	**415**	**2 136**	**1 786**	**1 360**	**723**	**643**	**411**
Därav kvinnor	182	450	168	1 220	1 130	821	249	334	179
» » » månad år 1913	497	781	411	2 003	1 465	1 058	722	583	407
Därav kvinnor	235	434	202	1 066	965	640	218	298	155

l ä n. Övriga anstalter.			Hallands län.			Göteborgs och Bohus län. Göteborg.			Övriga anstalter.			Skaraborgs län.			
Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	
333	408	263	103	240	92	87	173	105	69	127	52	36	99	24	I.
30	92	25	29	72	29	6	38	6	23	54	15	1	9	1	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	II.
															III.
6	10	7	7	3	2	6	13	12	1	1	1	2	11	2	*A*
						1	—	—							
46	27	17	13	18	10	134	91	71	4	5	3	1	—	—	*B*
						1	2	—							
11	14	7	4	3	—	43	23	19	3	—	—	—	—	—	*C*
64	35	38	18	17	15	127	144	140	7	8	5	2	—	—	*D*
5	7	6	1	1	—	2	10	6	—	—	—	—	—	—	*E*
						1	2	1							
6	1	—	8	6	—	17	10	4	7	9	3	—	—	—	*F*
4	—	—	4	4	—	8	3	—	2	3	—				
8	7	5	3	2	1	28	20	6	2	1	—	—	—	—	*G*
6	5	4	2	1	1	19	19	6	1	1	—				
64	30	28	7	3	1	43	47	31	4	3	1	9	12	5	*H*
6	7	6	1	1	1	21	18	3	2	1	—	7	10	4	
—	—	—	—	—	—	4	11	8	1	—	—	—	—	—	*I*
						2	—	—							
—	1	—	1	2	—	6	19	13	—	—	—	—	—	—	*J*
						3	10	5							
—	—	—	—	—	—	6	6	3	—	—	—	—	—	—	*K*
						1	—	—							
15	7	6	3	1	1	6	7	7	4	2	2	—	—	—	*L*
						—	3	3							
															IV.
1	—	—	—	—	—	16	15	9	—	—	—	1	1	1	*A*
						—	1	—				1	1	1	
4	6	1	2	4	4	106	143	120	7	3	2	1	1	1	*B*
2	1	1	1	3	3	34	29	17	3	1	1	1	1	1	
18	26	22	12	21	13	65	113	39	8	37	14	5	13	5	*C*
16	22	18	11	19	12	54	97	27	8	31	11	2	10	2	
51	36	23	19	17	12	93	160	94	15	5	4	1	—	—	*D*
5	3	3	4	8	7	7	27	7	3	—	—				
7	1	1	2	—	—	55	32	29	3	—	—	—	—	—	*E*
—	—	—	1	3	1	—	11	11	—	—	—	—	—	—	*F*
310	279	179	128	166	91	770	1 262	773	112	112	65	32	69	23	V.
309	279	179	128	166	91	770	1 262	773	112	112	65	32	69	23	
1	2	2	1	4	4	16	18	13	—	3	2	2	2	2	VI.
1	1	1				4	6	1							
156	77	77	11	3	3	529	470	470	21	10	10	21	20	20	VII.
1 106	974	682	344	514	250	2 159	2 798	1 983	269	326	164	113	228	83	
379	410	237	180	274	144	932	1 512	849	154	208	92	44	100	32	
1 182	997	714	540	522	262	1 959	2 413	1 648	238	299	142	126	175	90	
398	408	253	199	269	130	775	1 254	640	124	149	57	58	103	48	

Yrkesgrupper.	Värmlands län.			Örebro län.			Västmanlands län.		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	63	184	57	123	273	99	186	314	155
Därav kvinnor	14	55	16	9	80	15	36	67	36
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	6	20	5	4	3	3
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	3	1	—	3	—	—	5	—	—
B Metall- och maskinindustri	6	2	1	14	7	7	31	21	10
C Trävaruindustri	—	—	—	4	6	4	3	3	2
D Byggnadsverksamhet	5	1	1	21	17	15	57	58	53
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	1	—	—	1	—	—	—	—	—
F Textilindustri	1	3	3	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	1	1	1						
G Beklädnadsindustri	—	—	—	4	3	—	4	6	5
Därav kvinnor				1	3	—	4	6	5
H Närings- och njutningsämnesindustri	2	2	2	6	7	1	7	9	7
Därav kvinnor	1	1	1	5	4	1	4	5	4
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	1	—	—	—	—	—	—	—	—
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	1	1	1	11	7	4	8	7	2
Därav kvinnor				—	3	1	1	1	1
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	1	—	—	4	2	2
Därav kvinnor							1	2	2
B Butiks- o. magasinspersonal	2	1	—	7	9	7	5	3	2
Därav kvinnor				1	6	4	1	1	—
C Hotell-, kafé- och restaurantrörelse	11	24	11	28	25	12	17	22	16
Därav kvinnor	10	23	10	28	17	5	17	22	16
D Landtransport	—	3	—	10	12	8	18	19	11
Därav kvinnor				—	2	—	1	1	1
E Vattentransport	3	2	1	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor									
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. Husligt arbete	78	172	72	182	407	190	186	214	134
Därav kvinnor	78	172	72	182	407	190	186	214	134
VI. Allmän och litterär verksamhet	2	1	—	1	3	1	2	1	1
Därav kvinnor	1	1	—	1	3	1	2	1	1
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	15	13	13	69	75	50	89	27	20
Summa för april månad år 1914	194	410	162	491	871	403	626	709	423
Därav kvinnor	105	253	100	222	525	217	253	320	200
» » » månad år 1913	151	318	107	556	552	367	502	610	351
Därav kvinnor	59	176	40	270	310	186	225	289	171

Kopparbergs län.			Gävle stad och län.			Västernorrlands län.			Jämtlands län.			Västerbottens län.			Norrbottens län.			
Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	
118	131	88	22	47	20	6	23	7	55	91	51	11	18	10	11	12	6	I.
42	56	32	2	8	3	1	11	3	15	45	15	5	12	5	2	2	1	
27	36	33	2	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
6	6	6	7	2	—	—	—	—	—	2	2	7	8	6	3	3	1	A
14	19	16	14	20	12	3	7	3	—	—	—	6	1	—	11	12	5	B
13	3	3	9	2	1	7	13	8	2	—	—	3	1	1	3	8	2	C
23	16	12	16	18	10	3	2	2	3	—	—	32	10	10	9	14	6	D
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	E
1	1	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	F
1	1	1	2	—	—													
1	1	1	1	3	1	1	—	—	—	—	—	2	3	—	3	2	1	G
1	1	1										1	3	—	2	2	1	
7	8	4	9	7	5	—	14	10	4	4	1	—	—	—	—	—	—	H
5	6	2	2	1	1	—	2	—	3	3	1							
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	I
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	J
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K
4	1	1	13	7	1	2	3	1	—	1	—	1	1	1	2	2	1	L
			4	—	—													
																		IV.
—	—	—	2	—	—	2	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	A
						1	—	—										
4	5	4	4	2	2	7	2	1	5	2	1	3	2	—	6	1	1	B
2	1	—	1	—	—	2	1	1	4	2	1	1	1	—	1	—	—	
26	23	20	9	21	14	17	34	18	41	60	23	16	21	12	34	42	23	C
24	21	18	8	17	10	15	31	16	38	57	21	12	19	12	29	39	22	
17	11	11	30	26	17	11	7	3	14	8	3	16	7	5	8	9	4	D
			3	6	3	1	—	—	3	—	—	1	1	—				
—	—	—	14	—	—	6	16	8	2	—	—	2	1	1	5	6	4	E
						2	9	3										
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	F
182	198	133	96	140	60	131	133	65	95	82	56	98	94	55	57	83	45	V.
182	198	133	96	140	60	131	133	65	95	82	56	98	94	55	57	83	45	
4	3	3	1	1	1	1	—	—	—	2	1	2	3	1	—	—	—	VI.
4	3	3	1	1	1	1	—	—	—	1	—	2	3	1				
56	29	26	55	45	41	65	31	31	14	6	3	40	2	2	33	24	19	VII.
503	491	362	309	341	185	262	285	157	238	258	141	241	172	104	186	217	118	
261	287	190	119	173	78	154	187	88	158	190	94	120	133	78	91	126	69	
521	521	348	344	394	220	232	279	136	333	334	153	141	142	76	159	169	108	
300	345	223	122	169	75	160	211	99	207	261	92	79	105	54	117	105	76	

Livsmedelspriser under första kvartalet 1914.

I efterföljande tabeller (sid. 482—490) meddelas en översikt för första kvartalet år 1914 av livsmedelspriser å de orter (till antalet 44), varifrån dylika uppgifter regelbundet insändas till Socialstyrelsen, samt av kreaturspriser i Stockholm, Malmö och Göteborg.

Betraktar man först sammandragstabellen för *livsmedelspriserna* (sid. 480—481) visar det sig, att medelpriserna för alla orterna tillsammantagna (»riksmedelpriset») för flertalet varuslag icke undergått någon större förändring. För 19 av de i tabellen upptagna 55 varuslagen hade priserna hållit sig oförändrade. Bland dessa varuslag må särskilt nämnas mjölk, margarin, potatis, mjöl och socker. Ej heller kol- och vedpriserna hava ändrats i någon nämnvärd grad. Detsamma gäller bröd, under det att priserna å ost, risgryn och kaffe företett svagt fallande tendens. Smörpriserna föllo i början av kvartalet å de flesta orter, men sedermera har läget blivit mera stabilt; medelpriset per kg. utgjorde för bordssmör i december 1913 2·41 kr. och i mars 1914 2·33 kr. samt för matsmör resp. 2·20 kr. och 2·10 kr.

Den starkaste prissänkningen kommer som vanligt vid denna årstid på färska ägg, vilka i genomsnitt gått ned från 2 kr. 17 öre per tjog i december till 1 kr. 38 öre i mars. Samtidigt har priset å konserverade ägg fallit från 1 kr. 52 öre till 1 kr. 33 öre per tjog. När priset å färska ägg under vårmånaderna når sitt minimum, försvinna de konserverade äggen mer eller mindre fullständigt ur marknaden; sistlidne december månad, då den genomsnittliga prisskillnaden per tjog var 65 öre, erhöllos prisuppgifter å konserverade ägg från 32 orter, i mars, då prisdifferensen nedgått till endast 5 öre per tjog, förekommo de å 11 orter, i allmänhet sådana, där priset å färska ägg hölls jämförelsevis högt. Den årligen återkommande prissänkningen å de senare, som av naturliga skäl inträffar på något växlande tider i olika landsdelar, har på de flesta orter försiggått ryckvis, så att efter några veckors stillastående ett plötsligt prisfall inträffat, vilket stundom på en enda vecka uppgått till 40 à 50 öre per tjog.

Köttpriserna hava hållit sig nästan oförändrade, endast priset å färsk fårstek visar alltsedan november föregående år en svag stegring, medan däremot fläskpriserna sedan september företett en fallande tendens, såsom framgår av följande sammanställning:

	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.	Febr.	Mars.	
Färskt fårkött . . .	1·34	1·29	1·27	1·28	1·31	1·33	1·35	kr. pr kg
Färskt fläsk	1·38	1·37	1·35	1·33	1·32	1·31	1·30	»
Salt fläsk	1·44	1·44	1·42	1·42	1·39	1·38	1·37	»

Vid en jämförelse med livsmedelspriserna under närmast föregående kvartal kan, beträffande flertalet varuslag, icke konstateras någon avsevärdare prisförändring. Förutom de vanliga säsongföreteelserna (särskilt prissänkningen å ägg) förtjäna knappast priserna å något varuslag mera än socker att framhävas. Å denna vara inträdde vid årsskiftet en tullsänkning, som medförde en nedgång av genomsnittspriset å bitsocker från 67 till 64 öre per kg. I hela södra och mellersta Sverige inträffade denna prisnedsättning redan i början av januari, å vissa orter i Norrland med deras sämre vinterkommunikationer och till följd därav större inneliggande lager gav sig tullsänkningens verkningar tillkänna först längre fram mot kvartalets slut. De smärre prisförändringar, som i övrigt kunnat konstateras, hava till övervägande del varit sänkningar, så att i stort sett prisnivån synes befinna sig i ett, om ock långsamt nedgående.

Såsom framgår av tabellen å sid. 482—490 saknas för flera orter uppgifter rörande norsk fetsill av märket K.K.K., men i stället redovisas priser å andra sillsorter, såsom islandssill, holländsk sill, slofetsill (S.W.) m. fl. Detta förhållande beror därpå, att K.K.K.-sill veterligen icke försålts å nämnda orter, varför Styrelsens ortsombud i stället insänt prisuppgifter å de märken, som för tillfället voro de vanligast förekommande. Den bristande tillgången å K.K.K.-sill är åter en följd av fjolårets mindre betydande fångst av norsk fetsill. Skulle det norska sillfisket under innevarande år lämna gott resultat, torde den norska K.K.K.-sillen ånyo bliva allmän i handeln. Följande tal visa, hurusom det ifrågavarande sillmärket under senaste året försvunnit ur handeln å allt flera orter.

Antal orter, som sakna K.K.K.-sill.

April.	Maj.	Juni.	Juli.	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.	Febr.	Mars.
3	3	5	5	5	7	10	11	13	13	12	15

Dessutom förekommer detta sillmärke endast sparsamt å åtskilliga övriga orter, så t. ex. i Halmstad. — Beträffande de orter, från vilka under mars icke lämnats uppgifter rörande priset å sill av märket K.K.K., må nämnas att i Södertälje, Eskilstuna, Norrköping, Västervik, Visby och Karlstad fördes huvudsakligen islandssill, i Lund och Hälsingborg holländsk sill samt i Göteborg, Borås och Ludvika slofetsill (S.W.). — Vad priserna angå, synes icke någon större skillnad förefinnas mellan de olika sillmärkena. I riksmedelpriset ingår dock endast märket K.K.K.

För att underlätta jämförelsen mellan de olika kvartalen hava de redovisade varuslagens beräknade medelpriser under första kvartalet år 1913 vart för sig satts lika med 100 och medelpriserna för de följande kvartalen reducerats i förhållande därtill. De olika varorna hava därefter sammanförts till sex grupper, varpå de på nyss angivet sätt erhållna indextalen inom varje grupp hopsummerats och summorna dividerats med antalet i gruppen ingående varuslag. För varje grupp blir sålunda indextalet för 1913 års första kvartal = 100. Resultatet av uträkningen framgår av följande tabell. Av de redovisade varuslagen hava uteslutits konserverade ägg,

färsk potatis, renkött, rundskuren kabeljo och bränntorv, vilka förekomma i marknaden antingen endast under en del av året eller å ett mindre antal orter.

Grupper.	1:sta kvartalet 1913.	2:dra kvartalet 1913.	3:dje kvartalet 1913.	4:de kvartalet 1913.	1:sta kvartalet 1914.
Mejeriprodukter, ägg och margarin (10 varuslag)	100	98	101	105	103
Bröd, mjöl och gryn (11 varuslag)	100	100	100	99	99
Kött (8 varuslag)	100	102	104	103	102
Fisk (9 varuslag)	100	97	102	105	105
Övriga födoämnen (6 varuslag)	100	98	97	96	95
Bränsle och lyse (7 varuslag)	100	101	101	100	100

Tabellen bekräftar, att någon prissänkning ägt rum under innevarande års första kvartal, i det att tre grupper visa sänkta indexsiffror och de tre övriga oförändrade.

Jämföras de för första kvartalet 1914 gällande medelpriserna med dem för motsvarande kvartal år 1913, visar det sig, att prisnivån höjts i fråga om mejeriprodukter m. m., kött och fisk, men sänkts med avseende på bröd, mjöl, gryn och »övriga» födoämnen samt är oförändrad för lyse och bränsle. Bland den första gruppens 10 varuslag företedde 5 stegring, därav handskummad mjölk, varå medelpriset ökats från 7 till 8 öre per liter, å 4 varuslag voro priserna lika och 1 hade sjunkit obetydligt. Inom den andra gruppen uppvägde höjningar och sänkningar i det närmaste varandra; sänkningarna kommo i första rummet på samtliga mjölsorter. Alla köttsorter med undantag för färskt fläsk hade stigit, ehuru obetydligt, medan i fråga om fiskpriserna särskilt märkes en betydande uppgång å salt sill. Av de sex varuslagen under rubriken övriga födoämnen företer kaffe en nedgång med 11 %, potatis med 10 % och socker med 4 %. Å bränsle och lyse slutligen har priset stigit i fråga om ved och fotogen, men sjunkit för kol och koks.

Vad slutligen de särskilda orterna angår, förekomma som vanligt mer eller mindre tillfälliga fluktuationer i priserna. Sålunda inträffade i Lund under februari en tillfällig sänkning i priserna för åtskilliga varuslag, bl. a. för socker och margarin, som fallit från resp. 64 och 130 öre per kg under januari till 60 och 125 öre under februari. Denna prissänkning berodde enligt vederbörande ortsombud på en tillfällig skism inom stadens specerihandlareförening. Sedan enighet inträtt i början av mars, inställde man konkurrensen och återgick till de gamla priserna. Eljest bero dock flertalet tillfälliga sänkningar eller stegringar i priserna på resp. ökad eller minskad tillförsel. Särskilt beträffande färsk strömming förekomma som bekant ofta extrema prisvariationer, tydande på dåligt ordnad distribution och bristande företagsamhet vad konserveringen angår. — Bland orter med prisförändringar av mera varaktig beskaffenhet må särskilt nämnas Ystad och Västerås. I den förstnämnda

staden hade detaljistföreningen beslutat att fr. o. m. den 1 januari 1914 indraga den rabatt av 3 %, som dittills tillfallit konsumenterna. Då emellertid denna åtgärd väckte stark opposition inom samhället, måste föreningen, för att slippa återgå till det gamla rabattsystemet, som vederlag nedsätta priset å en del varor, däribland gula ärter och bruna bönor. I Västerås övergingo vid årets början flertalet av stadens handlande till kontantsystem under samtidig sänkning av priserna, vilken för havregryn, kaffe och socker uppgick till i genomsnitt resp. 3·5 och 6 öre per kg.

Vad beträffar *kreatursprisерna*, innehåller sammandragstabellen sid. 492—493 uppgifter å medelpriset för olika slag av kreatur för Stockholm, Malmö och Göteborg tillsammantagna, under det att i tabellen sid. 491 sammanställts månadsmedelpriser under första kvartalet för var och en av dessa tre städer.

Enligt förstnämnda tabell hava priserna å de flesta kvaliteterna av nötkreatur och kalvar undergått en sänkning, som dock endast i få fall överstiger 2 öre per kg. Svinpriserna åter hava fallit starkare eller med 5 à 7 öre per kg. Priserna å får hava däremot stigit med några öre per kg. En jämförelse enligt tabellen sid. 491 mellan Stockholm, Malmö och Göteborg beträffande prisväxlingarna giver vid handen, att å alla tre kreatursmarknaderna i allmänhet rådde ovan angivna prisförhållanden å de skilda kreatursslagen.

En jämförelse mellan medelpriserna under första kvartalet 1914 och närmast föregående kvartal utvisar för samtliga slag av nötkreatur antingen ingen förändring eller ock någon minskning. Svinpriserna hava fallit med 5 à 8 öre per kg., under det att fåren blivit ett par öre dyrare.

Jämföras åter medelpriserna under första kvartalet innevarande år med motsvarande kvartal 1913, befinnas priserna å nötkreatur och får i det stora hela oförändrade eller något höjda, å kalvar och i synnerhet å svin däremot sänkta.

Om prisnivån beträffande livsmedel under första kvartalet 1914 torde som allmänt omdöme kunna sägas, att den prisstegring, som, ehuru allt mindre märkbar, i stort sett fortfor under hela år 1913, numera synes hava efterträtts av en svag prissänkning.

Medelpris per år (1904—1913) och per månad

Obs! Siffrorna för åren 1904—1909 angiva medelpris för

	Varuslag.	Kvantitet.	1904.	1905.	1906.	1907.	1908.	1909.	1910.	1911.
			öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1	Mjölk: oskummad	lit.	13	13	14	14	14	14	14	14
2	handskummad	»	7	7	7	7	7	7	7	7
3	separerad	»	—	—	—	—	—	—	5	5
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	206	212	221	219	226	220	222	228
5	mat- (lands-)	»	185	191	201	199	204	198	200	205
6	Ost: helfet, okryddad	»	—	—	—	—	—	—	150	151
7	halvfet, »	»	103	107	109	116	119	116	114	111
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	—	49	48
9	Margarin: högsta kvalitet	»	149	157	159	157	164	159	169	152
10	lägsta »	»	100	104	108	108	119	116	125	116
11	växtmargarin	»	—	—	—	—	—	—	—	126
12	Ägg: svenska, färska	tjog.	129	133	142	150	148	151	149	149
13	» konserverade	»							134	128
14	Potatis: gammal	5 lit.	—	29	25	29	32	28	27	29
15	färsk	»							76	48
16	Ärter, gula	kg.	27	27	26	27	30	28	29	29
17	Bruna bönor	»	40	39	39	40	42	41	46	47
18	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	27	27	27	28	31	33	32	30
19	råg-, » » »	»	19	19	19	20	23	22	20	20
20	rågsikt-, » » »	»	23	24	24	26	29	28	26	25
21	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	[1] 31	[1] 31	[1] 31	[1] 32	[1] 33	[1] 33	34	32
22	ris-, bästa sort, svenska (»R. T.»)	»	—	[2] 57	[2] 58	[2] 59	[2] 59	[2] 60	39	39
23	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	36	35	35	37	41	40	40	39
24	mjukt, limpa, söt	»	35	34	35	35	39	39	39	37
25	» » sur	»	25	25	26	26	28	28	28	27
26	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	63	64	65	67	73	74	76	74
27	mjukt, bakat med vatten	»	—	42	44	46	51	53	45	44
28	» » » mjölk	»							61	60
29	Nötkött, färskt: stek	»	91	89	98	106	109	104	98	96
30	soppkött	»	76	74	81	89	91	85	78	78
31	Kalvkött, stek: gödkalv	»	102	104	116	118	122	120	117	116
32	spädkalv	»	53	53	58	64	66	63	60	58
33	Fårkött: färskt, stek	»	103	105	118	125	125	121	118	115
34	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	—	103	102
35	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—
36	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	105	110	127	123	114	121	129	120
37	salt, svenskt »	»	115	117	132	131	121	127	138	129
38	» amerikanskt	»	113	113	124	125	121	128	149	139
39	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	—	—	—	—
40	gädda	»	—	—	—	—	—	—	—	—
41	sill	»	31	33	34	34	28	28	31	31
42	strömming	»	42	40	40	43	37	37	36	36
43	torsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—
44	rödspotta (»spätta»)	»	70	71	75	80	81	79	80	79
45	salt: sill, fetsill (»K. K. K.»)	»	[3] 36	[3] 38	[3] 40	[3] 41	[3] 38	[3] 37	39	39
46	strömming	»	24	25	26	25	25	23	23	25
47	kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	51	54	56	59	60	61	54	51
48	» » » rundskuren	»							—	—
49	Kaffe (obränt), prima Santos	»	[4] 110	[4] 115	[4] 117	[4] 116	[4] 116	[4] 115	125	155
50	Socker, bit-	»	61	69	62	62	66	67	71	69
51	Svagdricka	lit.	—	—	—	—	—	—	6	6
52	Fotogen: Water White	»	[5] 18	[5] 16	[5] 16	[5] 16	[5] 18	[5] 18	17	15
53	Ved: björk- } osågad, hemkörd (pr »storfamn»:	famn.	2180	2170	2220	2360	2680	2520	2280	2280
54	barr- } 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	1660	1650	1710	1850	2140	2020	1810	1810
55	Bränntorv	100 kg.	—	[6] 70	[6] 70	[6] 73	[6] 80	[6] 74	187	185
56	Kol: antracit- (»valnöt») } hemkörd	hl.	—	322	318	355	388	376	373	373
57	eng. hushålls- (fyrkol) } hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	—	—
58	Koks: gasverks- (okrossad) } hemkörd	»	—	112	106	126	139	134	130	132
59	eng. kamin- } hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	159	156

[1]) Uppgifterna avse *ej* ångpreparerade gryn. — [2]) Uppgifterna avse »risgryn, bästa sort». — [3]) Upp- [6]) Uppgifterna avse hl.; vikten av 1 hl. torv är 40 à 50 kg. — [7]) Uppgifterna avse för maj 1913 två, äggpris gällde. — [8]) Uppgifterna avse för augusti 1913 en, för september 1913 två, för oktober 1913 två och

(april 1913—april 1914) för samtliga orter.

28 orter, för åren 1910—1912 för 39 orter och för 1913—1914 för 44 orter.

1912.	1913.	April 1913.	Maj 1913.	Juni 1913.	Juli 1913.	Aug. 1913.	Sept. 1913.	Okt. 1913.	Nov. 1913.	Dec. 1913.	Jan. 1914.	Febr. 1914.	Mars 1914.	[9])April 1914.	
öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	
14	**14**	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	1
8	**8**	7	8	7	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	2
6	**6**	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	3
237	**236**	234	230	229	230	231	237	241	241	241	239	234	233	229	4
214	**213**	212	210	208	207	212	216	219	219	220	215	210	210	210	5
156	**164**	164	163	165	165	165	165	165	164	165	164	163	162	162	6
115	**121**	121	121	122	122	122	123	120	121	123	121	120	120	119	7
51	**58**	59	60	59	58	57	59	59	58	61	60	60	60	60	8
157	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
122	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
132	**135**	133	134	134	135	137	138	138	138	138	138	138	138	138	11
161	**159**	120	119	126	137	143	154	180	205	217	210	175	138	125	12
139	**137**	122	[7]) 112	[7]) 124	[7]) 129	[7]) 138	141	146	149	152	152	145	133	[7]) 126	13
32	**28**	29	29	30	29	29	27	27	27	26	27	27	27	28	14
49	**46**	—	—	—	61	31	—	—	—	—	—	—	—	—	15
30	**31**	31	31	31	31	31	31	31	31	31	30	31	31	30	16
53	**48**	48	48	47	47	46	47	47	46	46	46	46	46	46	17
31	**31**	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	18
22	**22**	22	22	22	22	22	22	21	21	21	21	21	21	21	19
27	**27**	27	27	27	27	27	27	27	26	26	26	26	26	26	20
36	**36**	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	21
40	**41**	42	41	41	41	41	41	41	41	41	40	40	39	39	22
41	**41**	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	23
38	**38**	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	39	38	24
29	**30**	30	30	30	30	30	30	30	30	30	31	30	31	30	25
76	**76**	77	76	76	76	76	75	75	75	75	75	75	75	75	26
45	**43**	43	43	43	43	42	43	43	43	44	44	44	44	44	27
61	**60**	60	60	61	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	28
111	**122**	120	121	123	124	125	126	125	122	121	121	120	120	120	29
91	**100**	98	100	101	101	102	104	103	101	100	100	99	99	99	30
123	**131**	130	130	132	133	133	133	132	132	131	132	131	132	131	31
65	**72**	70	70	70	71	72	74	74	73	74	73	73	73	72	32
124	**133**	136	136	138	138	137	134	129	127	128	131	133	135	136	33
105	**114**	111	114	115	117	118	119	118	116	117	117	118	118	118	34
—	**119**	122	138	—	—	[8]) 100	[8]) 121	[8]) 119	[8]) 113	126	124	123	127	125	35
123	**133**	131	131	132	134	136	138	137	135	133	132	131	130	129	36
129	**140**	137	137	138	140	143	144	144	142	142	139	138	137	136	37
136	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38
—	**75**	69	66	70	72	74	75	76	75	79	78	80	80	73	39
—	**108**	96	94	104	112	112	110	110	109	112	115	116	117	100	40
32	**34**	30	29	32	39	38	39	37	35	36	35	32	32	32	41
36	**38**	35	37	38	36	37	39	42	43	42	41	40	38	35	42
—	**55**	53	53	53	52	54	55	55	56	57	58	59	58	57	43
77	**79**	75	75	78	79	80	80	80	80	82	82	81	80	78	44
41	**45**	45	44	45	44	45	45	45	45	45	45	46	45	45	45
25	**30**	31	30	30	30	30	31	32	31	32	33	32	33	32	46
52	**56**	57	56	55	54	54	54	55	56	57	57	56	56	56	47
—	**76**	77	76	76	76	76	76	76	76	76	76	75	76	76	48
176	**170**	176	173	171	168	164	161	162	162	161	161	160	159	158	49
72	**67**	67	67	67	67	67	67	67	67	67	64	64	64	64	50
6	**6**	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	51
17	**20**	20	20	20	21	21	21	21	21	21	20	20	20	20	52
2360	**2560**	2510	2560	2560	2550	2540	2560	2570	2590	2610	2600	2600	2690	2580	53
1880	**2040**	2010	2020	2030	2050	2060	2050	2060	2060	2090	2070	2060	2080	2060	54
187	**196**	196	194	194	197	197	197	196	196	197	203	209	209	204	55
397	**401**	403	402	401	401	400	400	399	396	396	394	395	395	395	56
—	**234**	235	235	233	235	235	233	233	230	228	228	228	227	227	57
155	**165**	169	170	169	166	162	160	158	157	158	156	154	158	158	58
177	**189**	191	191	191	191	191	188	188	186	186	183	184	182	183	59

gifterna avse »salt sill». — [4]) Uppgifterna avse »brasilianskt» kaffe. — [5]) Uppgifterna avse »prima fotogen». — för juni 1913 fem, för juli 1913 fyra, för augusti 1913 två och för april 1914 tre orter, å vilka höga för november 1913 fyra orter. — [9]) Preliminära siffror.

1.	Varuslag.	2. Kvantitet.	3. Stockholm. Jan.	4. Febr.	5. Mars.	6. Södertälje. Jan.	7. Febr.	8. Mars.	9. Uppsala. Jan.	10. Febr.	11. Mars.	12. Nyköping. Jan.	13. Febr.	14. Mars.
			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).		
1	Mjölk: oskummad	lit.	16	16	16	16	16	16	15	15	15	14	14	14
2	handskummad	»	7	7	7	—	—	—	7	7	7	6	6	6
3	separerad	»	7	7	7	7	7	7	6	6	6	5	5	5
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	249	243	237	254	250	249	229	234	231	230	230	230
5	mat- (lands-)	»	229	226	215	225	221	221	203	204	212	203	207	216
6	Ost: helfet, okryddad	»	175	178	180	163	153	159	177	178	174	163	160	160
7	halvfet, »	»	143	152	145	137	—	133	131	125	120	120	120	120
8	skummjölks-, »	»	120	120	115	—	55	55	65	68	60	53	60	55
9	Margarin: växt-	»	144	144	141	133	133	137	139	139	138	139	139	138
10	Ägg: svenska, färska	tjog.	236	205	143	238	193	154	199	148	132	201	158	123
11	» konserverade	»	149	153	150	140	150	150	135	135	130	150	128	—
12	Potatis: gammal	5 lit.	32	31	30	25	27	28	29	29	32	28	29	29
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	27	29	26	26	26	24	25	25	25	29	28	28
15	Bruna bönor	»	48	50	48	48	47	45	49	49	48	44	45	45
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	32	32	32	31	30	31	31	31	31	30	30	30
17	råg-, » » »	»	23	23	23	22	22	22	20	20	20	24	23	23
18	rågsikt-, » » »	»	28	28	28	27	26	27	26	26	27	23	24	24
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	37	37	37	35	35	35	35	35	35	38	38	38
20	ris-, bästa sort, svenska (»R. T.»)	»	40	40	39	42	40	40	40	39	39	40	40	40
21	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	37	35	38	38	38	37	33	37	37	39	39	39
22	mjukt, limpa, söt	»	45	45	47	43	40	45	43	42	49	31	31	30
23	» » sur	»	38	38	43	—	—	—	37	35	36	30	30	30
24	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	82	84	88	88	92	92	83	83	82	67	70	71
25	mjukt, bakat med vatten	»	58	57	46	50	45	43	50	50	51	45	45	47
26	» » » mjölk	»	67	69	63	72	75	73	63	63	62	68	64	67
27	Nötkött, färskt: stek	»	135	133	131	119	120	120	117	116	113	116	117	119
28	soppkött	»	112	112	109	91	90	90	100	98	98	95	94	97
29	Kalvkött, stek: gödkalv	»	154	148	149	130	130	130	123	119	124	128	127	125
30	spädkalv	»	109	105	102	70	65	73	61	60	68	64	62	64
31	Fårkött: färskt, stek	»	161	163	171	150	150	150	130	125	126	140	144	148
32	salt, svenskt	»	133	128	119	111	—	110	121	123	124	130	120	120
33	Renkött, färskt, stek	»	128	130	127	—	—	—	105	—	—	—	105	—
34	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	160	158	149	150	150	150	139	132	136	136	136	134
35	salt, svenskt »	»	160	163	152	150	—	150	143	137	136	130	130	130
36	Fisk, färsk: abborre	»	108	113	110	95	76	84	69	68	85	59	60	67
37	gädda	»	126	132	142	114	126	119	100	105	110	113	114	114
38	sill	»	46	38	36	43	37	35	42	33	28	43	32	30
39	strömming	»	71	62	60	30	30	23	37	35	28	29	28	25
40	torsk	»	86	76	80	88	80	80	71	75	65	68	71	69
41	rödspotta (»spätta»)	»	89	88	87	94	90	90	78	85	75	76	78	76
42	salt: sill, fetsill (»KKK»)	»	48	50	51	—	—	[1])40	43	46	47	43	43	44
43	strömming	»	48	—	50	—	—	—	34	33	33	—	—	—
44	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	61	60	58	58	—	63	59	58	59	57	58	58
45	» » » rundskuren	»	70	70	70	—	—	—	79	77	77	63	65	63
46	Kaffe (obränt), prima Santos	»	170	172	174	160	155	157	164	159	158	150	150	149
47	Socker, bit-	»	64	64	64	63	63	63	66	64	64	63	63	63
48	Svagdricka	lit.	8	8	8	8	7	7	6	6	6	7	7	7
49	Fotogen: Water White	»	20	19	19	21	20	21	19	19	19	20	19	19
50	Ved: björk- osågad, hemkörd: *) 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.	famn.	3200	3190	3280	3150	3050	3070	2700	2700	2700	2880	2880	2930
51	barr-	»	2600	2610	2640	2050	2050	2170	1850	1850	2050	1980	1980	1980
52	Bränntorv	100 kg.	245	245	245	—	—	—	—	—	—	—	—	—
53	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	425	425	425	425	420	425	418	418	418	410	410	410
54	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	237	235	239	238	225	225	225	225	225	250	250	250
55	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	135	133	141	165	165	165	140	140	140	160	160	160
56	eng. kamin- » hemkörd	»	175	177	169	178	175	175	160	160	160	—	—	—

*) Per storfamn. [1]) Isländsk sill. [2]) holländsk sill. [3]) sill av märket »K. K. K. K.» och [4]) sill av märket »S.W.»

	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.	
	Eskilstuna.			Linköping.			Norrköping.			Motala.			Jönköping.			Växjö.			Kalmar.			
	Jan.	Febr.	Mars.	Jan.	Febr.	Mars.	Jan.	Febr.	Mars.	Jan.	Febr.	Mars.	Jan.	Febr.	Mars.	Jan.	Febr.	Mars.	Jan.	Febr.	Mars.	
	Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			
1	14	14	14	13	13	13	13	13	13	12	12	12	13	14	14	13	13	13	14	14	14	1
2	6	6	6	8	8	8	7	7	7	6	6	6	7	7	7	9	9	9	7	7	7	2
3	5	5	5	5	5	5	6	6	6	5	5	5	5	5	5	6	6	6	4	4	4	3
4	238	223	230	242	237	239	246	241	240	237	233	234	224	223	227	230	230	230	245	235	235	4
5	205	198	225	205	207	220	226	207	212	214	213	213	212	210	205	190	192	193	224	207	211	5
6	167	170	167	159	157	158	179	179	179	140	140	140	149	149	150	148	147	148	180	179	179	6
7	131	129	130	122	122	121	141	140	141	90	90	90	126	127	124	115	115	115	148	147	145	7
8	60	61	60	—	—	—	50	50	50	—	—	—	77	78	75	—	—	—	—	—	—	8
9	140	140	140	133	134	134	143	143	143	131	132	131	136	138	138	139	139	135	141	140	140	9
10	208	170	136	198	161	120	224	179	136	202	156	125	196	176	149	178	141	115	178	156	117	10
11	—	—	—	—	—	—	154	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
12	30	30	33	25	25	25	26	30	30	23	23	23	28	25	25	20	20	20	25	25	25	12
13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
14	30	30	30	26	25	25	26	26	27	25	24	25	30	30	30	29	29	30	32	32	33	14
15	40	40	40	43	42	42	47	47	47	40	40	40	45	45	44	44	44	44	46	45	45	15
16	29	29	29	28	28	29	30	30	30	28	29	28	30	30	30	30	30	30	31	31	31	16
17	20	20	20	21	21	21	22	23	23	22	23	22	23	23	22	21	21	21	20	20	20	17
18	26	26	26	24	24	24	26	26	26	24	23	23	26	27	27	26	26	26	26	26	25	18
19	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	33	34	35	35	35	34	35	35	38	37	37	19
20	45	40	40	39	40	39	40	40	38	38	36	34	38	39	40	40	40	40	41	41	41	20
21	36	37	37	38	38	39	36	36	36	37	38	37	43	43	43	43	43	43	47	48	48	21
22	40	40	40	36	36	37	42	42	42	34	34	34	45	46	45	29	29	29	35	35	35	22
23	—	—	—	38	39	39	32	31	29	32	33	32	27	26	26	23	23	23	25	25	25	23
24	70	70	70	67	68	68	73	72	72	65	66	66	94	97	94	69	69	71	80	79	79	24
25	54	54	54	30	30	30	41	41	41	43	43	43	36	37	37	36	36	37	47	47	47	25
26	64	64	64	50	51	50	57	57	57	65	64	64	60	66	61	46	50	47	67	67	67	26
27	135	135	136	111	113	112	120	120	120	127	118	120	119	119	120	115	116	115	111	113	112	27
28	110	111	113	100	99	100	106	105	106	97	94	95	108	108	107	94	96	95	90	91	91	28
29	138	135	140	131	128	130	136	140	138	114	116	117	120	127	125	122	118	122	113	113	116	29
30	75	75	75	72	73	71	78	74	73	60	68	68	65	66	68	75	74	75	73	73	73	30
31	150	150	155	140	144	149	135	144	150	118	118	123	113	119	119	118	122	124	115	116	122	31
32	—	—	125	122	122	120	100	100	100	105	105	105	109	109	111	110	108	115	110	115	115	32
33	—	—	—	—	—	—	124	120	120	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	139	137	33
34	150	150	150	123	121	120	137	139	136	128	127	130	130	130	130	118	117	115	140	135	134	34
35	150	150	150	130	130	130	144	144	144	132	129	129	130	130	130	120	119	117	138	136	133	35
36	80	80	81	71	77	78	60	53	55	77	75	77	—	—	—	75	83	88	74	74	74	36
37	114	110	125	122	121	124	113	117	128	117	121	135	115	97	110	117	112	115	137	117	123	37
38	40	38	35	28	26	24	30	25	28	30	30	28	34	34	34	—	35	30	40	32	25	38
39	45	45	40	39	35	28	31	29	23	38	39	35	35	33	33	39	36	31	45	24	21	39
40	—	—	80	60	62	65	60	60	60	67	63	65	60	60	60	58	59	60	60	58	60	40
41	80	81	80	77	72	75	80	80	80	80	80	80	80	80	80	79	84	76	80	67	65	41
42	[1])40	[1])40	[1])40	40	40	39	40	40	40	36	36	38	40	40	40	—	[3])50	50	52	50	50	42
43	—	—	—	25	25	25	30	30	30	25	28	27	33	33	33	—	—	40	—	—	—	43
44	60	60	60	51	50	54	57	57	57	51	51	50	59	60	60	—	—	—	60	60	60	44
45	75	75	75	60	60	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	80	80	80	—	—	—	45
46	150	150	150	149	150	147	154	154	154	145	143	144	150	154	152	154	154	155	160	160	160	46
47	62	62	62	62	62	62	63	63	63	62	58	58	64	64	64	65	65	65	65	65	65	47
48	7	7	7	7	7	7	5	5	5	6	6	6	5	5	5	6	6	6	6	6	6	48
49	21	20	20	20	20	20	19	18	18	20	20	20	20	20	20	21	20	20	21	20	20	49
50	2900	2960	2900	2480	2480	2480	2900	2900	2900	2530	2550	2580	2750	2750	2750	1970	1980	1980	1950	1950	1950	50
51	2080	2210	2210	2080	2080	2080	2500	2500	2500	2000	2000	2000	1950	1950	1950	1470	1470	1470	1600	1600	1580	51
52	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	160	160	160	—	—	—	52
53	450	450	450	400	400	398	400	400	400	336	333	333	375	375	375	375	375	370	375	375	375	53
54	250	250	250	250	250	250	200	200	200	207	210	207	225	225	225	—	—	—	175	175	175	54
55	145	145	145	196	196	196	160	160	160	167	165	165	150	150	150	—	—	—	150	150	140	55
56	205	205	205	210	210	210	160	160	160	165	165	163	175	175	175	180	180	180	150	150	150	56

1.	Varuslag.	2. Kvantitet.	86. Västervik. Jan.	87. Västervik. Febr.	88. Västervik. Mars.	89. Visby. Jan.	40. Visby. Febr.	41. Visby. Mars.	42. Karlskrona. Jan.	43. Karlskrona. Febr.	44. Karlskrona. Mars.	45. Kristianstad. Jan.	46. Kristianstad. Febr.	47. Kristianstad. Mars.	
			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			
1	Mjölk: oskummad	lit.	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	1
2	handskummad	»	5	5	5	8	8	8	10	10	10	7	7	7	2
3	separerad	»	5	5	5	5	5	5	5	5	5	4	4	4	3
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	230	225	223	248	244	241	241	235	234	238	234	229	4
5	mat- (lands-)	»	208	198	198	216	215	215	203	199	204	229	225	219	5
6	Ost: helfet, okryddad	»	170	177	177	175	171	171	184	184	184	172	172	172	6
7	halvfet »	»	130	137	138	140	144	133	146	146	146	135	135	135	7
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
9	Margarin: växt-	»	140	140	140	140	141	141	130	130	131	140	140	140	9
10	Ägg: svenska, färska	tjog.	195	151	126	198	166	121	202	154	121	206	152	114	10
11	» konserverade	»	—	—	—	160	—	—	155	—	—	135	135	113	11
12	Potatis: gammal	5 lit.	30	30	30	25	25	25	25	25	25	25	25	25	12
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
14	Ärter, gula	kg.	30	30	30	29	29	29	32	32	32	33	33	33	14
15	Brunа bönor	»	46	45	45	49	49	49	47	47	45	45	45	45	15
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	30	30	30	30	30	32	33	33	33	29	29	30	16
17	råg-, » »	»	21	22	21	18	19	19	20	20	20	17	17	18	17
18	rågsikt-, » »	»	26	26	26	27	27	27	28	28	28	26	26	26	18
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	35	35	35	40	40	40	35	35	35	35	35	35	19
20	ris-, bästa sort, svenska (»R. T.»)	»	40	38	38	38	38	37	41	39	39	45	45	45	20
21	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	46	46	46	35	35	35	47	47	47	46	47	47	21
22	mjukt, limpa, söt	»	35	35	35	32	32	32	30	30	30	27	27	27	22
23	» » sur	»	27	30	30	23	22	22	22	22	22	18	18	18	23
24	Vetebröd: skorpor, runda ordinära	»	83	83	83	68	66	66	84	84	84	66	66	67	24
25	mjukt, bakat med vatten	»	48	48	48	36	34	34	—	—	—	52	52	52	25
26	» » » mjölk	»	73	73	73	41	40	40	51	51	51	57	57	58	26
27	Nötkött, färskt: stek	»	140	140	140	100	100	100	111	112	112	111	108	103	27
28	soppkött	»	90	90	90	88	88	88	100	100	100	91	98	93	28
29	Kalvkött, stek: gödkalv	»	123	123	123	101	101	104	139	140	140	126	121	121	29
30	spädkalv	»	63	63	63	—	—	—	82	82	82	71	70	67	30
31	Fårkött: färskt, stek	»	105	105	105	116	116	127	134	136	140	133	136	135	31
32	salt, svenskt	»	100	100	100	103	107	104	110	107	107	128	131	133	32
33	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33
34	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	125	125	125	133	131	127	140	138	138	125	126	130	34
35	salt, svenskt »	»	130	130	130	134	131	129	140	140	136	123	124	128	35
36	Fisk, färsk: abborre	»	53	51	53	120	118	—	64	64	62	73	68	71	36
37	gädda	»	103	103	100	139	121	129	105	102	102	115	128	118	37
38	sill	»	—	—	—	47	38	40	—	—	—	21	21	21	38
39	strömming	»	28	28	28	31	28	19	31	21	19	—	—	—	39
40	torsk	»	58	55	53	73	68	56	56	55	47	53	55	54	40
41	rödspotta (»spätta»)	»	—	—	—	103	100	100	92	88	88	68	68	66	41
42	salt: sill, fetsill (»KKK»)	»	—	[1])42	[1])42	—	[1])46	[1])45	40	41	41	48	48	49	42
43	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43
44	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	63	60	65	58	58	58	58	58	58	—	—	—	44
45	» » » rundskuren	»	—	60	—	—	—	—	75	75	75	—	—	—	45
46	Kaffe (obränt), prima Santos	»	150	150	150	180	180	180	150	152	152	154	156	156	46
47	Socker, bit-	»	65	65	65	66	66	66	67	67	67	64	64	64	47
48	Svagdricka	lit.	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	48
49	Fotogen: Water White	»	20	20	20	22	22	22	20	19	19	18	18	18	49
50	Ved: björk- osågad, hemkörd: *) 2·5 × 1·6 × 0·89 m. =	famn.	2300	2260	2260	[5])3070	[5])3070	[5])3080	2280	2280	2280	2270	2270	2270	50
51	barr- = 3·56 kbm.	»	1700	1790	1790	2530	2510	2520	—	—	—	1760	1760	1760	51
52	Brännтorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	205	205	205	52
53	Kol, antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	400	400	400	410	408	408	400	400	400	350	350	350	53
54	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	200	200	200	231	231	233	200	200	200	200	200	200	54
55	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	170	170	170	—	—	—	145	145	145	138	138	138	55
56	eng. kamin- » hemkörd	»	170	170	170	175	175	175	160	160	160	—	—	—	56

*) Per »storfamn». — [1]) Isländsk sill, [2]) hollänsk sill, [3]) sill av märket »K. K. K. K.» och [4]) sill av märket jan. 25·80 kr., febr. 26.80 kr. och mars 26·30 kr. per famn.

	48.	49.	50.	51.	52.	53.	54.	55.	56.	57.	58.	59.	60.	61.	62.	63.	64.	65.	66.	67.	68.	
	Malmö.			Lund.			Landskrona.			Hälsingborg.			Ystad.			Halmstad.			Göteborg.			
	Jan.	Febr.	Mars.	Jan.	Febr.	Mars.	Jan.	Febr.	Mars.	Jan.	Febr.	Mars.	Jan.	Febr.	Mars.	Jan.	Febr.	Mars.	Jan.	Febr.	Mars.	
	Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			
1	15	15	15	13	13	13	12	12	12	13	13	13	13	13	13	14	14	14	15	14	15	1
2	6	6	6	—	—	—	5	5	5	6	6	6	7	7	7	8	8	8	8	7	8	2
3	5	5	5	5	5	5	4	4	4	4	4	4	5	5	5	6	6	6	7	7	7	3
4	234	228	226	232	229	227	250	240	233	239	232	234	234	230	233	250	241	242	240	233	230	4
5	222	210	205	215	214	216	220	200	200	215	215	215	—	—	—	221	218	217	214	210	210	5
6	188	188	188	185	183	182	173	168	171	172	172	168	170	170	160	163	162	163	163	160	151	6
7	151	151	151	116	116	118	120	113	118	125	125	125	143	150	138	100	100	100	—	—	—	7
8	120	120	120	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
9	135	135	135	130	125	130	136	136	136	135	134	133	130	130	130	145	145	145	135	135	135	9
10	220	158	123	190	141	118	187	147	121	189	147	119	200	161	120	202	156	118	218	165	130	10
11	140	—	—	130	130	—	—	—	—	141	140	127	148	143	—	147	—	—	140	—	—	11
12	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	23	26	25	25	25	12
13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
14	35	35	35	31	31	31	34	35	35	32	32	32	36	33	33	35	35	35	30	30	30	14
15	48	48	48	43	43	43	47	48	49	48	47	47	50	45	45	50	50	50	44	44	44	15
16	31	31	31	31	29	32	31	31	31	30	31	31	30	31	31	30	30	30	30	30	30	16
17	25	25	25	21	20	20	22	21	20	22	22	22	25	23	23	19	19	19	20	20	20	17
18	29	30	29	26	26	26	27	26	27	27	27	27	30	29	29	26	26	26	25	25	25	18
19	39	39	39	35	33	35	40	40	40	37	37	38	43	38	38	37	37	37	35	35	35	19
20	46	46	46	40	40	40	38	38	39	42	41	42	45	45	45	35	35	35	37	37	37	20
21	48	48	48	49	48	47	48	46	48	53	54	53	58	58	58	50	50	50	37	37	37	21
22	24	24	24	28	28	28	30	29	29	32	31	31	31	31	31	30	29	29	36	35	35	22
23	18	18	18	20	20	20	20	19	18	21	21	21	22	22	22	24	24	24	23	23	23	23
24	78	78	78	—	—	—	78	79	79	72	72	72	73	73	73	70	68	66	72	68	68	24
25	57	57	57	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38	36	36	25
26	57	57	57	57	58	58	45	44	44	45	45	45	57	58	58	51	50	49	42	41	41	26
27	140	140	140	132	131	132	121	121	120	124	123	120	105	103	107	118	120	118	130	125	120	27
28	120	120	120	119	118	118	114	106	108	107	107	104	90	89	89	98	99	97	115	108	100	28
29	143	143	143	139	137	137	138	137	139	130	135	133	116	113	113	130	128	131	135	135	135	29
30	95	95	95	87	87	88	88	90	91	77	77	77	60	60	60	83	81	84	80	80	80	30
31	150	150	150	143	145	148	148	152	150	142	142	150	113	113	113	124	123	131	130	135	141	31
32	—	—	—	—	—	—	128	140	143	141	143	143	—	—	—	120	120	122	—	—	—	32
33	138	138	136	135	138	140	—	—	—	145	146	149	140	140	140	150	150	150	125	130	130	33
34	140	134	130	130	125	120	124	120	120	124	121	115	113	110	110	122	124	115	139	130	125	34
35	162	162	160	140	140	130	134	140	130	137	133	130	144	144	144	147	145	142	135	125	125	35
36	90	90	98	84	95	100	70	65	65	—	80	80	—	—	—	90	94	—	100	117	125	36
37	143	134	130	136	130	125	125	125	125	125	125	125	138	138	138	126	123	122	144	144	150	37
38	35	38	30	—	—	—	28	30	35	31	31	30	30	30	30	36	29	27	35	20	18	38
39	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39	40	40	30	30	30	50	50	47	54	54	52	39
40	63	60	60	62	62	59	39	46	45	50	50	50	48	48	49	60	50	53	66	60	58	40
41	85	73	70	90	91	83	67	62	62	84	88	85	90	98	101	74	74	72	100	100	100	41
42	—	—	—	—	—	[3])53	45	44	45	—	[3])50	[3])46	58	58	58	50	60	50	—	[4])31	[4])31	42
43	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43
44	60	60	53	—	—	—	—	—	—	55	53	51	45	45	48	65	63	63	50	50	50	44
45	80	80	78	—	—	—	73	75	75	82	81	82	83	83	83	82	81	81	—	—	—	45
46	172	172	172	164	164	165	155	154	155	156	159	158	172	172	172	152	152	151	151	151	151	46
47	65	65	65	64	60	64	64	64	64	64	64	64	64	64	64	66	66	66	64	64	64	47
48	5	5	5	5	5	5	5	5	5	6	6	6	5	5	5	5	5	5	8	8	8	48
49	19	18	18	19	18	18	19	18	18	19	18	18	19	18	18	19	18	18	19	18	18	49
50	2930	2930	2930	2990	2990	2990	3060	3060	3060	2560	2560	2580	2780	2780	2780	2520	2590	2600	3780	3780	3780	50
51	2530	2530	2530	2860	2860	2860	2930	2930	2930	2360	2360	2360	2090	2090	2090	2180	2070	2120	3300	3300	3300	51
52	180	180	180	225	225	225	250	250	250	185	185	185	193	193	193	180	180	180	261	262	262	52
53	380	380	380	415	415	415	390	390	390	400	400	400	349	349	349	400	400	400	400	400	400	53
54	185	185	185	233	233	231	185	185	185	192	192	192	173	173	173	190	190	190	210	210	210	54
55	130	130	130	130	130	130	128	128	128	125	125	125	130	150	130	—	—	—	140	130	130	55
56	150	150	150	180	180	180	145	145	145	140	140	140	160	160	160	180	180	180	170	170	170	56

»S. W.» [5]) För grenved har betalats under jan.—mars 15·10 kr. och för tvetved 18·90 kr. per famn för alved under

1.	2.	69.	70.	71.	72.	73.	74.	75.	76.	77.	78.	79.	80.	
Varuslag.	Kvantitet.	Lysekil.			Vänersborg.			Borås.			Tidaholm.			
		Jan.	Febr.	Mars.	Jan.	Febr.	Mars.	Jan.	Febr.	Mars.	Jan.	Febr.	Mars.	
		Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			
1 Mjölk: oskummad	lit.	15	15	15	14	14	14	14	14	14	13	13	13	1
2 handskummad	»	8	8	8	8	8	8	8	8	8	7	7	7	2
3 separerad	»	—	—	—	6	6	6	5	5	5	5	5	5	3
4 Smör: bords- (mejeri-)	kg.	255	235	230	240	240	230	228	227	229	240	240	240	4
5 mat- (lands-)	»	229	214	216	201	194	200	205	195	200	215	216	210	5
6 Ost: helfet, okryddad	»	158	158	157	149	149	149	148	149	144	148	150	150	6
7 halvfet, »	»	75	75	75	87	87	87	94	94	92	94	95	94	7
8 skummjölks-, »	»	50	50	50	45	45	45	45	45	45	40	39	36	8
9 Margarin: växt-	»	137	138	139	132	132	132	140	140	140	140	140	140	9
10 Ägg, svenska, färska	tjog.	188	149	115	201	162	128	201	158	129	169	135	119	10
11 » konserverade	»	147	—	—	120	120	110	129	122	107	—	—	—	11
12 Potatis: gammal	5 lit.	27	27	28	25	25	25	24	21	21	30	30	30	12
13 färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
14 Ärter, gula	kg.	33	32	31	31	30	31	29	29	30	30	30	30	14
15 Bruna bönor	»	47	47	47	45	45	45	45	45	45	50	50	50	15
16 Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	29	29	29	31	31	31	28	28	28	30	30	30	16
17 råg-, » » »	»	20	20	20	21	21	21	20	20	20	23	24	24	17
18 rågsikt-, » » »	»	24	25	25	25	25	25	26	26	26	27	26	26	18
19 Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	35	35	35	34	34	34	35	35	35	35	35	35	19
20 ris-, bästa sort, svenska (»R. T».)	»	38	38	38	37	37	37	42	43	40	40	40	40	20
21 Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	48	44	46	48	48	48	44	45	45	44	43	41	21
22 mjukt, limpa, söt	»	37	39	38	39	39	39	41	40	40	35	35	35	22
23 » » sur	»	28	28	29	31	31	31	28	28	28	—	—	—	23
24 Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	58	58	56	57	57	57	62	62	62	69	69	69	24
25 mjukt, bakat med vatten	»	44	43	43	36	36	36	46	48	46	—	—	—	25
26 » » » mjölk	»	50	53	53	49	49	49	56	56	56	50	50	50	26
27 Nötkött, färskt: stek	»	120	120	120	120	120	120	129	125	125	128	125	124	27
28 soppkött	»	110	110	110	84	84	84	99	95	97	114	104	105	28
29 Kalvkött, stek: gödkalv	»	136	130	130	124	124	124	119	119	120	118	123	124	29
30 spädkalv	»	69	71	71	55	53	54	72	70	67	52	53	52	30
31 Fårkött: färskt, stek	»	130	130	130	154	154	154	127	131	130	115	118	117	31
32 salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	—	114	110	120	110	110	110	32
33 Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33
34 Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	130	128	130	140	140	140	123	119	119	126	122	123	34
35 salt, svenskt »	»	150	148	143	147	148	147	126	124	128	135	120	120	35
36 Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	60	—	60	74	87	79	75	75	70	36
37 gädda	»	—	—	—	119	119	80	115	122	124	94	98	98	37
38 sill	»	31	30	32	35	35	35	22	20	17	22	27	35	38
39 strömming	»	—	—	—	50	50	50	36	44	44	—	35	35	39
40 torsk	»	39	46	46	50	50	50	50	47	46	60	74	70	40
41 rödspotta (»spätta»)	»	59	59	67	75	65	80	81	80	81	80	80	80	41
42 salt: sill, fetsill (»KKK»)	»	32	32	[5])45	37	37	37	[4])33	[4])34	[4])35	40	40	40	42
43 strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32	43
44 Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	43	43	43	44	42	42	55	—	49	60	60	60	44
45 » » » rundskuren	»	—	—	—	—	—	—	—	58	—	—	—	—	45
46 Kaffe (obränt), prima Santos	»	158	158	158	150	152	152	154	153	150	160	160	160	46
47 Socker, bit-	»	63	62	62	63	63	63	64	64	64	63	63	63	47
48 Svagdricka	lit.	7	7	7	8	8	8	7	7	7	6	6	6	48
49 Fotogen: Water White	»	19	19	19	18	18	18	20	19	19	22	22	22	49
50 Ved: björk- { osågad, hemkörd: *) 2·5 × 1·6 × 0·89 m. =	famn.	3660	3680	3600	3000	3200	2700	2980	2950	2880	1970	1940	1970	50
51 barr- { = 3·56 kbm. }	»	2750	2730	2900	2400	2100	2000	2090	2100	2070	1350	1320	1360	51
52 Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	52
53 Kol, antracit- (»valnöt») { hemkörd	hl.	356	363	367	365	365	365	369	369	369	400	400	400	53
54 eng. hushålls- (fyrkol) { hemkörd	»	221	220	220	210	210	210	218	218	218	250	250	250	54
55 Koks: gasverks- (okrossad) { hemkörd	»	174	175	175	155	155	155	—	—	—	—	—	—	55
56 eng. kamin- » { hemkörd	»	—	—	—	175	175	175	172	172	172	193	200	190	56

*) Per storfamn. — [1]) Isländsk sill, [2]) holländsk sill, [3]) sill av märket »K. K. K. K.», [4]) sill av märket

	81.	82.	83.	84.	85.	86.	87.	88.	89.	90.	91.	92.	93.	94.	95.	96.	97.	98.	99.	100.	101.	
	Karlstad.			Örebro.			Kopparberg.			Västerås.			Falun.			Domnarvet.			Ludvika.			
	Jan.	Febr.	Mars.	Jan.	Febr.	Mars.	Jan.	Febr.	Mars.	Jan.	Febr.	Mars.	Jan.	Febr.	Mars.	Jan.	Febr.	Mars.	Jan.	Febr.	Mars.	
	Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			
1	15	15	15	15	15	15	13	13	13	15	15	15	15	15	15	12	12	12	14	14	14	1
2	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	8	8	8	6	6	6	6	—	6	2
3	6	6	6	5	5	5	6	6	6	6	6	6	7	7	7	—	—	—	—	—	—	3
4	240	240	235	230	223	220	240	240	240	238	237	238	230	225	225	229	228	230	246	238	242	4
5	215	215	218	204	194	198	220	212	204	209	216	219	221	217	215	218	214	208	222	212	211	5
6	164	165	160	170	170	170	150	150	148	155	156	154	164	166	161	160	162	160	153	152	154	6
7	130	135	120	145	145	150	—	—	—	116	118	122	100	100	103	—	120	110	120	110	120	7
8	—	—	—	50	50	50	—	65	65	50	50	50	50	50	45	50	50	50	40	40	—	8
9	140	140	140	140	140	140	138	138	138	129	128	129	144	144	143	138	138	138	138	138	138	9
10	205	215	144	199	167	130	193	174	145	219	185	143	232	188	142	208	199	153	210	176	150	10
11	140	—	—	140	130	—	160	150	120	—	—	—	160	148	140	158	145	—	168	150	—	11
12	25	25	25	25	25	25	25	25	25	26	27	27	25	25	25	25	25	25	25	24	25	12
13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
14	35	35	35	28	30	27	28	29	30	25	26	26	29	30	29	30	30	30	31	31	31	14
15	45	45	45	43	43	44	48	49	49	42	42	41	44	44	44	41	43	41	49	49	49	15
16	31	31	31	32	32	32	32	31	31	29	29	27	31	31	31	30	30	30	31	31	31	16
17	22	22	22	21	22	20	19	19	20	19	20	19	20	20	20	19	19	19	20	20	21	17
18	28	28	28	25	25	25	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	27	27	27	18
19	35	35	35	35	35	35	32	32	32	32	32	32	35	35	35	35	35	35	35	35	35	19
20	38	38	40	41	41	38	35	36	35	35	38	34	42	39	40	37	38	37	35	38	35	20
21	40	40	40	38	36	36	32	32	32	35	35	34	35	36	35	32	32	32	34	34	34	21
22	45	45	45	36	37	38	43	42	42	39	39	39	43	44	44	43	43	44	44	37	37	22
23	35	35	35	40	40	40	—	—	—	—	—	—	47	47	45	—	—	—	45	37	37	23
24	80	80	80	80	80	80	73	73	73	77	77	82	90	91	88	65	67	67	77	72	74	24
25	40	40	40	36	36	36	39	39	39	40	40	40	44	44	44	43	43	44	50	33	33	25
26	53	53	53	59	59	58	58	58	59	52	52	54	78	80	79	66	67	67	60	50	50	26
27	125	125	125	112	110	110	124	120	121	111	108	113	130	124	127	131	137	133	137	130	130	27
28	96	100	100	85	85	85	95	95	95	95	92	94	105	99	111	102	97	112	113	103	105	28
29	135	135	135	120	119	115	127	127	127	125	120	122	134	137	133	130	140	130	143	140	140	29
30	70	74	75	75	75	75	65	62	57	75	75	75	76	72	77	69	73	70	75	75	75	30
31	135	135	135	128	131	133	128	128	130	142	147	148	134	134	137	130	138	138	132	133	133	31
32	130	—	135	—	125	125	140	140	140	114	114	115	120	118	120	130	125	130	125	127	124	32
33	—	—	—	115	120	120	130	130	135	—	140	140	120	118	124	—	123	128	132	—	—	33
34	133	130	130	135	135	135	123	123	119	142	141	140	137	133	132	130	131	134	134	130	132	34
35	130	130	130	135	135	135	138	138	134	143	140	140	141	139	134	135	133	133	140	138	138	35
36	95	95	95	74	84	82	78	79	—	75	80	—	90	97	90	86	90	90	85	90	100	36
37	126	125	125	120	118	120	119	119	129	117	122	126	125	125	123	124	120	120	125	130	130	37
38	45	48	48	33	26	26	25	28	25	34	30	27	35	35	38	35	35	—	40	30	30	38
39	50	48	48	40	38	37	35	35	32	37	35	34	40	38	40	35	35	35	40	35	35	39
40	60	60	60	59	68	61	—	—	58	61	65	65	61	62	60	60	60	60	70	70	70	40
41	80	80	80	83	79	78	85	85	83	80	76	77	90	94	91	90	90	90	100	100	95	41
42	—	[3])50	[1])40	40	40	40	43	42	42	[4])35	[4])36	[4])38	46	48	47	41	43	40	47	[4])45	[4])44	42
43	—	—	—	50	50	50	—	—	—	25	25	25	29	30	26	35	33	25	35	35	35	43
44	65	65	65	58	60	60	58	58	59	55	56	54	60	58	55	—	—	—	60	60	62	44
45	—	—	—	78	78	77	—	—	—	—	—	65	75	76	74	78	77	78	60	65	85	45
46	160	160	160	159	158	153	158	156	154	153	154	153	161	159	159	163	160	163	172	169	164	46
47	65	65	65	64	64	64	63	63	63	59	59	59	62	62	62	61	61	61	63	63	63	47
48	7	7	7	6	6	6	6	6	6	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	48
49	21	22	21	21	20	20	20	20	20	18	18	17	21	21	21	22	22	22	21	20	21	49
50	2650	2650	2650	3200	3120	3200	2180	2210	2140	2840	2840	2900	2340	2380	2400	2270	2270	2270	2240	2240	2240	50
51	2000	2000	2000	2490	2410	2490	1550	1510	1510	2050	2110	2160	1750	1750	1890	1700	1700	1700	1920	1920	1920	51
52	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	52
53	400	400	400	375	375	375	400	400	400	375	375	375	400	400	400	375	375	375	375	400	375	53
54	225	225	225	250	250	250	275	275	275	—	—	—	300	300	300	275	275	275	225	250	225	54
55	150	150	150	155	150	150	185	185	185	156	156	156	—	—	—	—	—	—	—	—	—	55
56	210	210	210	200	200	200	—	—	—	—	—	—	225	225	225	175	175	175	200	200	200	56

[3]) »S. W.» och [5]) sill av obekant märke.

	1. Varuslag.	2. Kvantitet.	102. Gävle. Jan.	103. Gävle. Febr.	104 Gävle. Mars.	105. Söderhamn. Jan.	106. Söderhamn. Febr.	107. Söderhamn. Mars.	108. Sundsvall: staden. Jan.	109. Sundsvall: staden. Febr.	110. Sundsvall: staden. Mars.	111. Sundsvall: sågverksdistriktet. Jan.	112. Sundsvall: sågverksdistriktet. Febr.	113. Sundsvall: sågverksdistriktet. Mars.	
			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			
1	Mjölk: oskummad	lit.	16	16	16	15	15	15	16	16	16	15	15	15	1
2	handskummad	»	9	9	9	8	8	8	10	10	10	10	10	10	2
3	separerad	»	7	7	7	7	7	7	8	8	8	8	8	8	3
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	248	237	235	240	238	240	247	241	243	240	240	232	4
5	mat- (lands-)	»	221	206	205	226	223	219	225	218	215	223	222	216	5
6	Ost: helfet. okryddad	»	162	162	159	153	151	150	162	159	156	162	161	159	6
7	halvfet, »	»	137	134	136	95	103	103	110	109	100	108	112	110	7
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	55	50	57	57	53	60	55	55	8
9	Margarin, växt-	»	141	140	140	140	140	140	140	139	140	141	140	140	9
10	Ägg: svenska, färska	tjog.	222	203	164	234	198	165	229	207	175	228	199	176	10
11	» konserverade	»	166	165	—	185	—	—	178	165	165	178	160	—	11
12	Potatis: gammal	5 lit.	27	31	31	25	25	29	29	29	29	28	28	28	12
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
14	Ärter, gula	kg.	29	30	30	27	28	28	29	29	29	30	30	31	14
15	Bruna bönor	»	44	43	42	45	45	45	47	47	48	46	45	45	15
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	30	30	30	30	30	30	32	32	32	32	32	32	16
17	råg-, » » »	»	21	20	20	20	20	20	21	20	20	20	20	20	17
18	rågsikt-, » » »	»	26	26	26	25	25	25	26	26	26	26	26	26	18
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	19
20	ris-, bästa sort, svenska (»R. T».)	»	40	39	39	39	38	38	41	42	43	40	40	40	20
21	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	35	34	34	35	35	35	37	38	38	37	37	37	21
22	mjukt, limpa, söt	»	38	37	40	40	41	40	48	48	48	45	44	45	22
23	» » sur	»	35	39	38	30	30	35	35	35	36	40	40	40	23
24	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	72	73	72	63	65	64	91	90	90	82	82	82	24
25	mjukt, bakat med vatten	»	37	36	36	39	40	40	49	49	50	—	—	—	25
26	» » » mjölk	»	51	51	51	64	63	66	80	79	80	74	74	74	26
27	Nötkött, färskt: stek	»	116	115	119	123	124	125	132	134	133	120	130	130	27
28	soppkött	»	98	97	100	106	106	104	107	110	110	100	100	100	28
29	Kalvkött, stek: gödkalv	»	147	149	146	138	140	139	153	150	150	140	140	140	29
30	spädkalv	»	75	72	69	68	69	67	68	72	75	70	70	70	30
31	Fårkött: färskt, stek	»	135	142	136	134	135	136	147	150	143	140	145	145	31
32	salt, svenskt	»	110	110	108	104	101	106	126	123	125	116	117	114	32
33	Renkött, färskt, stek	»	122	125	125	135	—	130	123	125	130	123	125	125	33
34	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	134	133	131	136	136	134	142	141	140	132	131	136	34
35	salt, svenskt »	»	139	137	138	140	141	139	140	141	140	145	144	144	35
36	Fisk, färsk: abborre	»	70	90	90	78	80	76	78	78	75	80	90	80	36
37	gädda	»	126	129	130	100	99	98	118	118	125	110	115	115	37
38	sill	»	35	34	29	32	30	30	40	38	35	40	35	35	38
39	strömming	»	43	45	37	38	40	35	50	50	50	50	50	50	39
40	torsk	»	64	61	58	50	50	50	50	65	50	—	—	—	40
41	rödspotta (»spätta»)	»	105	100	86	78	78	75	75	75	75	—	—	—	41
42	salt: sill, fetsill (»KKK»)	»	45	44	44	45	45	44	47	46	48	46	47	49	42
43	strömming	»	33	33	33	30	30	33	32	33	34	32	31	32	43
44	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	—	—	—	50	50	50	65	65	65	50	50	50	44
45	» » » rundskuren	»	73	73	73	71	71	72	78	78	78	78	79	79	45
46	Kaffe (obränt), prima Santos	»	161	162	162	160	160	159	179	176	174	176	175	173	46
47	Socker, bit-	»	63	62	62	66	66	66	65	65	65	66	66	66	47
48	Svagdricka	lit.	6	6	6	6	6	6	7	7	7	5	5	5	48
49	Fotogen: Water White	»	20	19	19	22	22	22	20	20	20	20	20	20	49
50	Ved: björk- osågad, hemkörd: *) 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.	famn.	2740	2780	2830	[1]1950	[1]1950	[1]2020	2960	2960	2960	2020	2020	1890	50
51	barr-	»	2150	2200	2250	1600	1580	1580	2270	2210	2330	1360	1290	1340	51
52	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	52
53	Kol, antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	375	375	375	315	315	315	400	400	400	—	—	—	53
54	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	225	225	225	210	210	210	275	275	275	—	—	—	54
55	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	145	145	145	—	—	—	170	170	170	—	—	—	55
56	eng. kamin- » hemkörd	»	150	150	150	165	165	165	190	190	190	—	—	—	56

*) Per »storfamn». — [1]) För avfallsved (s. k. »knubb»-ved) har under jan. betalats i Söderhamn 9·80 kr. har i Nyland betalats under jan.—mars 2·70 kr. per kbm. (9·60 kr. per famn). — [4]) Luossavaara—Kiirunavaara jan.—mars 21·00 kr. per famn och antracitkol jan. 3·50 kr., febr. och mars 3·30 kr. per hl.

	114.	115.	116.	117.	118.	119.	120.	121.	122.	123.	124.	125.	126.	127.	128.	129.	130.	131.	132.	133.	134.	
	Nyland.			Östersund.			Umeå.			Luleå.			Boden.			Malmberget o. Gällivare.			Kiruna.			
	Jan.	Febr.	Mars.	Jan.	Febr.	Mars.	Jan.	Febr.	Mars.	Jan.	Febr.	Mars.	Jan.	Febr.	Mars.	Jan.	Febr.	Mars.	Jan.	Febr.	Mars.	
	Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			Medelpris (öre).			
1	14	14	14	16	16	16	13	13	13	15	15	15	15	15	15	17	16	17	17	17	17	1
2	10	10	10	10	10	10	9	9	9	8	8	8	8	8	8	—	—	10	—	—	—	2
3	8	8	8	—	—	—	7	7	7	5	5	5	5	5	5	—	—	—	—	—	—	3
4	345	235	233	240	234	234	218	215	215	232	229	224	230	226	222	243	234	233	237	232	230	4
5	221	220	210	223	215	210	197	189	186	212	209	205	212	206	206	220	210	209	216	205	198	5
6	180	180	180	153	151	152	169	169	169	156	156	156	154	154	156	160	157	157	151	153	152	6
7	—	—	—	100	100	100	127	127	127	117	115	115	115	113	115	125	—	—	—	120	120	7
8	—	—	—	50	50	50	80	80	80	53	53	58	53	—	48	—	—	—	—	—	—	8
9	150	150	150	140	140	140	139	137	137	138	140	140	132	132	138	140	139	139	135	134	132	9
10	245	217	169	237	205	163	231	207	176	222	200	151	227	200	147	232	195	157	230	198	168	10
11	—	—	—	160	160	150	165	162	—.	160	160	—	175	—	—	—	—	—	—	—	—	11
12	28	25	25	25	20	22	25	25	25	33	33	32	30	31	32	35	35	35	35	38	38	12
13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
14	32	35	35	34	33	33	31	31	31	32	34	33	30	32	32	35	35	34	38	35	35	14
15	43	43	45	45	45	45	48	48	48	48	49	49	46	48	48	49	50	50	46	46	48	15
16	32	32	32	32	32	32	31	31	31	32	32	32	30	30	31	34	34	34	33	33	33	16
17	21	21	21	22	22	22	20	20	20	20	20	20	20	20	20	23	22	22	21	22	21	17
18	27	27	27	28	28	28	26	26	26	26	26	26	25	25	25	28	28	28	27	26	26	18
19	35	35	35	35	35	35	36	36	36	40	40	40	34	38	40	37	37	37	36	35	34	19
20	40	40	40	40	40	39	39	39	39	40	40	39	37	39	38	41	39	39	40	40	40	20
21	38	38	38	40	40	39	38	38	38	36	37	37	35	35	36	44	43	44	44	44	43	21
22	46	50	50	37	37	37	46	46	46	41	38	43	40	37	42	49	50	48	51	51	51	22
23	—	—	—	35	35	35	—	—	—	31	32	31	31	31	31	—	—	35	60	55	55	23
24	77	90	82	65	65	65	75	75	75	75	71	73	74	71	74	97	98	97	75	75	73	24
25	44	45	45	40	40	40	36	36	36	45	44	44	45	43	45	40	40	43	84	84	84	25
26	76	76	76	58	58	58	65	65	65	66	64	68	66	64	68	65	65	71	—	—	—	26
27	121	122	120	130	130	130	111	113	113	112	106	108	108	104	106	108	110	108	114	117	113	27
28	95	97	98	102	100	100	92	93	93	86	87	86	86	86	85	90	96	92	94	94	94	28
29	—	—	—	140	140	140	135	135	135	163	163	163	—	—	—	147	149	149	130	124	126	29
30	73	70	73	70	70	70	96	95	94	69	66	70	67	65	68	71	68	67	72	74	70	30
31	125	—	125	130	130	130	123	125	125	114	114	118	115	114	116	113	124	120	119	123	125	31
32	120	120	120	135	130	130	110	110	110	106	110	102	100	106	100	113	114	118	124	125	127	32
33	125	123	125	110	110	110	110	110	110	—	100	120	—	98	120	98	100	99	98	104	105	33
34	133	132	133	130	130	130	126	131	132	114	134	132	132	133	131	130	131	131	134	133	133	34
35	150	150	150	143	143	143	136	136	132	134	134	136	136	132	134	146	147	146	146	147	143	35
36	90	85	90	75	80	80	60	—	—	60	50	50	60	53	—	—	—	—	—	60	58	36
37	100	125	105	110	120	125	110	110	110	75	75	75	75	75	75	83	86	90	75	80	82	37
38	35	35	33	40	40	40	35	35	35	—	25	48	—	25	45	35	32	25	28	25	—	38
39	38	40	36	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	48	50	43	43	40	50	50	50	39
40	55	50	50	50	50	50	60	60	60	50	50	58	50	50	55	40	40	42	50	50	45	40
41	75	—	—	70	70	70	78	78	78	—	—	—	—	—	—	60	70	70	—	—	—	41
42	—	50	50	59	60	59	48	48	48	—	[2])50	[2])50	—	50	50	42	42	42	41	41	40	42
43	35	35	35	—	35	35	32	32	32	30	30	30	31	31	30	30	29	30	32	29	28	43
44	—	—	—	50	50	50	—	—	—	53	58	55	—	55	53	—	—	—	75	68	75	44
45	90	90	90	68	70	67	77	77	77	78	78	77	77	77	77	82	83	86	80	80	80	45
46	190	190	160	160	161	159	168	168	168	161	162	156	159	162	156	172	161	167	169	174	166	46
47	68	68	65	63	63	63	66	66	66	68	68	68	67	67	67	67	67	67	68	67	65	47
48	5	5	5	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	7	7	7	8	8	8	48
49	21	21	21	24	23	23	23	23	23	20	20	20	20	20	20	20	20	20	24	23	22	49
50	2100	2000	2000	2770	2770	2770	2300	2300	2300	1990	1990	1960	1760	1760	1760	2120	2120	2120	[4])2330	[4])2330	[4])2390	50
51	[3]) —	[3]) —	[3]) —	2020	2020	2020	1870	1870	1900	1670	1670	1580	1550	1520	1520	1750	1750	1750	2050	2050	2020	51
52	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	52
53	450	475	475	400	400	400	425	425	425	400	400	400	400	413	413	450	450	450	450	450	450	53
54	—	—	—	260	260	260	325	325	325	225	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	54
55	—	—	—	—	—	—	225	225	225	210	—	210	—	—	200	—	—	—	—	—	—	55
56	225	225	225	200	200	200	225	225	225	210	210	210	—	218	—	225	225	—	250	250	250	56

och under febr. och mars 10·00 kr. per famn. — [2]) Sill av märket »K. K. K. K.» — [3]) För sekunda ved, s. k. klant, akt.-bol. tillhandahåller sin personal bränsle till följande priser: björkved jan.—mars 23·90 kr. per famn, barrved

Livsmedelspriser å olika orter i riket under *första* kvartalet år 1914.

(Forts.)

1.	2.	135.	136.	137.
Varuslag.	Kvantitet.	Samtliga orter. Jan.	Febr.	Mars.
		Medelpris (öre).		
Mjölk: oskummad	lit.	14	14	14
handskummad	»	8	8	8
separerad	»	6	6	6
Smör: bords- (mejeri-)	kg.	239	234	233
mat- (lands-)	»	215	210	210
Ost: helfet, okryddad	»	164	163	162
halvfet, »	»	121	120	120
skummjölks-, »	»	60	60	60
Margarin: växt-	»	138	138	138
Ägg: svenska, färska	tjog.	210	175	138
» konserverade	»	152	145	133
Potatis: gammal	5 lit.	27	27	27
färsk	»	—	—	—
Ärter, gula	kg.	30	31	31
Bruna bönor	»	46	46	46
Mjöl: vete, svenskt, bästa sort	»	31	31	31
råg-, » » »	»	21	21	21
rågsikt, » » »	»	26	26	26
Gryn: havre (ångpreparerade)	»	36	36	36
ris-, bästa sort, svenska (»R. T.»)	»	40	40	39
Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	41	41	41
mjukt, limpa, söt	»	38	38	39
» » sur	»	31	30	31
Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	75	75	75
mjukt, bakat med vatten	»	44	44	44
» » » mjölk	»	60	60	60
Nötkött, färskt: stek	»	121	120	120
soppkött	»	100	99	99
Kalvkött, stek: gödkalv	»	132	131	132
spädkalv	»	73	73	73
Fårkött: färskt, stek	»	131	133	135
salt, svenskt	»	117	118	118
Renkött, färskt, stek	»	124	123	127
Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	132	131	130
salt, svenskt »	»	139	138	137
Fisk, färsk: abborre	»	78	80	80
gädda	»	115	116	117
sill	»	35	32	32
strömming	»	41	40	38
torsk	»	58	59	58
rödspotta (»spätta»)	»	82	81	80
salt: sill, fetsill (»KKK»)	»	45	46	45
strömming	»	33	32	33
Kabeljo av långa med fenor och stjärt	»	57	56	56
» » » rundskuren	»	76	75	76
Kaffe (obränt), prima Santos	»	161	160	159
Socker, bit-	»	64	64	64
Svagdricka	lit.	6	6	6
Fotogen: Water White	»	20	20	20
Ved: björk- } osågad, hemkörd (pr »storfamn»: 2·5 × 1·6	famn.	2600	2600	2590
barr- } × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	2070	2060	2080
Bränntorv	100 kg.	203	209	209
Kol: antracit- (»valnöt») } hemkörd	hl.	394	395	395
eng. hushålls- (fyrkol) } hemkörd	»	228	228	227
Koks: gasverks- (okrossad) } hemkörd	»	156	154	158
eng. kamin- » } hemkörd	»	183	184	182

Kreaturspriser

(per kg. levande vikt)

i Stockholm, Malmö och Göteborg.

Medelpris under *första* kvartalet 1914.

Kreatursslag.	Stockholm.			Malmö.			Göteborg.		
	Jan.	Febr.	Mars.	Jan.	Febr.	Mars.	Jan.	Febr.	Mars.
	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
Kor:									
Extra prima	57	—	—	62	—	32	—	—	—
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	53	52	52	59	57	56	54	53	52
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	47	46	46	52	50	51	50	48	46
» 3. Mindre feta	37	37	37	38	37	41	—	—	—
» 4. Magra, simpla [1]	89	85	85	86	94	108	—	—	—
Kvigor (och stutar):									
Extra prima	62	—	—	69	65	64	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	59	57	57	63	60	60	60	59	58
» 2. Mindre feta	47	45	45	51	49	49	50	48	48
» 3. Magra, simpla [1]	114	110	110	87	93	97	—	—	—
Tjurar:									
Extra prima	64	—	—	65	63	63	—	66	—
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	62	61	60	61	59	60	64	63	62
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	59	58	57	56	54	56	59	59	58
» 3. Mindre köttiga	48	47	46	46	44	46	—	—	—
» 4. Magra, simpla [1]	144	140	140	—	—	—	—	—	—
Oxar:									
Extra prima	61	—	54	63	—	58	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	57	55	55	56	55	56	54	52	52
» 2. Mindre feta	45	43	43	50	49	53	47	46	45
» 3. Magra, simpla [1]	163	150	151	—	—	—	—	—	—
Kalvar:									
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	76	74	75	76	69	68	71	71	71
» (70—90 »)				68	64	63	70	70	70
Skummjölkskalvar	59	56	56	57	53	53	55	55	55
Får:									
Yngre, feta	58	61	63	50	48	48	58	60	62
Äldre, »	53	56	58	43	43	—	48	51	54
Lamm	—	175	175	—	193	157	—	—	—
Svin:									
Slakterisvin (75—100 kg.)	85	77	74	77	71	72	76	73	71
Rena, större svin (100—170 kg.)	75	68	68	75	69	69	76	72	70
Suggor	61	59	59	61	59	54	68	65	61

[1]) Medelpris *kr. per styck.*

Anm. *Tillförseln* har under kvartalet (jan.—mars) varit i

	Nötkreatur.	Kalvar.	Får och lamm.	Svin.
Stockholm	2 486	342	19	1 331
Malmö	8 282	4 091	269	1 301
Göteborg	2 173	797	89	350

Köttkonsumtionen i Stockholm har under kvartalet (jan.—mars) varit:

Nötkreatur-kroppar.	Gödkalv-kroppar.	Spädkalv-kroppar.	Får-kroppar.	Svin-kroppar.	Spädgris-kroppar.
11 108	17 785	12 695	7 369	28 671	317

Kreaturs-

(per kg. le-

för Stockholm, Malmö och

Medelpris per år (1904—1913) och per månad

Kreatursslag.	[1])1904.	[1])1905.	1906.	1907.	1908.	1909.	1910.	1911.	1912.	1913.
	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
Kor:										
Extra prima[2])	—	—	53	54	54	46	47	50	57	61
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga .	40	40	46	48	46	40	41	42	49	55
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga .	34	37	43	45	43	36	37	38	43	50
» 3. Mindre feta[3])	28	29	36	38	35	27	28	25	34	41
Kvigor (och stutar):										
Extra prima[2])	—	—	58	60	59	52	55	58	63	66
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	46	46	51	54	52	45	44	46	54	60
» 2. Mindre feta	37	37	44	48	44	36	36	36	44	50
Tjurar:										
Extra prima	—	—	55	57	56	46	49	55	62	65
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	44	45	51	54	48	42	43	46	56	62
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	39	41	46	49	44	38	40	43	52	58
» 3. Mindre köttiga[3])	33	36	40	38	39	32	33	33	43	50
Oxar:										
Extra prima[4])	—	—	—	—	58	—	47	50	58	63
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	—	—	48	53	49	43	43	44	52	57
» 2. Mindre feta	—	—	42	46	43	34	36	38	44	48
Kalvar:										
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)[5]) .	57	59	64	68	63	60	61	60	68	73
» (70—90 »)[5]) .	51	53	54	61	56	55	55	52	60	67
Skummjölkskalvar	36	40	44	46	41	39	40	41	48	57
Får:										
Yngre, feta[6])	—	—	53	54	52	50	51	51	58	58
Äldre, » [7])	—	—	44	49	46	45	45	42	48	53
Svin:										
Slakterisvin (75—100 kg.)	49	62	73	66	56	69	77	64	73	82
Rena, större svin (100—170 kg.) .	47	59	76	65	55	68	73	62	71	81
Suggor	39	45	66	57	46	58	67	53	60	68

[1]) Samtliga uppgifter för år 1904 avse endast Malmö och för år 1905 Stockholm och Malmö. jande endast Malmö. — [2]) Uppgifterna för 1912 och 1913 samt för jan.—april 1914 avse endast Stockholm och Göteborg, för mars endast Malmö och för april Malmö och Göteborg. — [5]) Uppgifterna för 1911 år 1908 avse uppgifterna endast Malmö och Göteborg. — [7]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse avse endast Göteborg och för april 1913—nov. 1913 samt för mars och april 1914 Stockholm och Göteborg.

priser

vande vikt)

Göteborg 1904—april 1914.

(april 1913—april 1914) för alla tre orterna.

April 1913.	Maj 1913.	Juni 1913.	Juli 1913.	Aug. 1913.	Sept. 1913.	Okt. 1913.	Nov. 1913.	Dec. 1913.	Jan. 1914.	Febr. 1914.	Mars 1914.	April 1914.
öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
61	61	60	61	62	62	60	61	61	60	—	62	60
55	55	55	56	56	57	54	55	55	55	54	53	54
50	51	51	51	51	52	50	50	50	50	48	48	48
43	43	44	44	43	45	41	38	37	38	37	39	39
67	66	65	66	68	70	66	65	66	66	65	64	64
60	61	60	61	62	62	60	61	62	61	59	58	59
50	51	50	52	52	53	51	51	51	49	47	47	47
65	64	63	65	65	67	66	66	65	65	65	63	64
62	61	61	61	62	64	62	63	62	62	61	61	60
58	58	57	58	59	61	59	59	58	58	57	57	56
52	51	50	51	50	53	49	47	48	47	46	46	46
65	65	63	63	65	66	62	63	63	62	—	56	—
58	58	57	58	59	59	56	56	57	56	54	54	54
49	49	49	50	51	51	48	46	49	47	46	47	46
75	73	73	69	69	73	72	74	75	74	70	70	71
68	65	66	64	64	66	65	68	70	69	67	67	68
59	57	56	54	55	57	55	55	58	57	55	55	55
60	65	63	61	59	59	50	53	56	55	56	58	57
58	57	55	53	50	49	46	50	48	48	50	56	58
80	81	83	86	85	86	82	81	81	79	74	72	72
78	79	81	84	84	85	81	79	77	75	70	69	69
66	66	67	70	71	73	69	67	62	63	61	58	57

— [3]) Uppgifterna för 1913 samt för jan. 1914 avse endast Stockholm och Malmö samt de därpå föl- och Malmö. — [4]) Uppgifterna avse för nov. 1913—jan. 1914 Stockholm och Malmö, för febr. 1914 Malmö avse endast Malmö och för april 1913—jan. 1914 samt mars 1914 Stockholm och Malmö. — [6]) Fr. o. m. endast Göteborg, för maj—sept. 1913 Stockholm och Göteborg. — [8]) Uppgifterna för åren 1906—1909

Fiskpriser

(partipriser utan förbindelse).

Medelpriser i Stockholm *april* 1913—*april* 1914.

(Enligt veckonoteringar från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses noteringskommission.)

Slag.	Kvantitet.	April 1913.	Maj 1913.	Juni 1913.	Juli 1913.	Aug. 1913.	Sept. 1913.	Okt. 1913.	Nov. 1913.	Dec. 1913.	Jan. 1914.	Febr. 1914.	Mars 1914.	April 1914.
		Medelpris (öre).												
Fisk och *fiskvaror*:[1]														
Abborre, stor	kg.	73	46	58	71	68	66	61	60	90	76	103	98	67
små	»	44	27	37	54	30	53	56	—	—	70	75	73	45
Braxen	»	48	45	34	51	—	56	47	45	35	30	60	70	54
Gråsej	»	30	35	27	28	28	25	29	43	42	38	26	25	—
Gädda, levande	»	—	86	75	—	—	—	—	—	—	—	—	80	—
slaktad	»	63	66	—	125	97	89	93	92	—	100	98	87	58
Gös	»	125	130	147	140	110	—	—	—	—	163	141	128	105
Hälleflundra, stor	»	95	103	104	92	85	93	96	99	103	125	—	94	90
små	»	—	—	—	85	70	—	60	73	—	—	100	65	—
Id	»	50	46	55	49	43	—	55	—	—	55	57	60	51
Kolja, svensk	»	53	50	45	46	47	44	54	54	39	46	55	60	50
norsk	»	45	—	—	—	—	37	40	39	38	36	37	38	—
Kummel	»	—	—	54	44	42	67	63	68	—	—	—	—	—
Kungsflundra	»	45	53	50	—	—	—	58	55	—	—	70	53	41
Lake, stor	»	44	37	32	55	—	—	75	52	55	72	76	84	50
insjö-[2] små	»	—	—	25	—	—	—	—	40	—	—	64	83	33
Lax, färsk	»	235	290	263	238	270	235	293	215	193	275	320	400	306
Långa	»	—	—	—	—	—	—	—	—	40	40	—	61	45
Makrill	låda	—	—	—	—	—	—	1375	—	—	—	—	—	—
Piggvar	kg.	—	150	—	—	—	—	141	143	133	138	134	128	129
Röding	»	—	—	—	—	—	—	140	143	145	145	180	—	—
Rödspotta, stor	»	50	53	55	65	64	67	65	68	77	70	68	66	45
små	»	34	—	25	47	61	—	50	59	68	53	49	44	25
Rödtunga	»	78	—	60	61	63	77	68	81	—	49	42	103	69
Sik, stor	»	88	83	100	90	100	—	87	72	85	85	—	—	85
små	»	75	—	—	60	70	70	—	58	—	82	—	102	78
Siklöja	»	—	—	—	—	—	—	40	38	—	—	—	—	—
Sill, färsk	låda	—	800	800	—	—	—	1683	1994	2233	2100	1513	1325	975
» »	kg.	—	—	—	—	40	33	27	25	30	—	25	20	20
» rökt	låda	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	75	—	105
Simpa	tjog	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Slätvar	kg.	85	—	—	—	—	—	74	81	90	98	—	107	92
Stenbit	»	—	29	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	—
Strömming	låda	300	—	—	—	—	—	—	800	1600	1363	1213	1080	744
»	kg.	—	—	25	—	34	—	61	61	56	64	45	42	23
Torsk, m. huvud	»	—	25	30	—	—	—	39	45	38	34	32	41	55
svensk huvudlös	»	43	43	44	42	42	51	57	59	48	51	52	53	46
Torsk, norsk	»	—	—	—	—	—	—	—	30	—	37	35	32	—
Ur, färsk	»	22	—	—	—	—	—	—	—	—	40	—	—	—
Vitling, stor	»	37	—	27	29	34	37	31	37	34	35	40	40	33
små	»	23	33	23	—	22	26	22	—	—	27	33	28	24
Ål, levande, stor	»	—	—	160	—	—	—	150	—	—	—	—	—	231
små	»	—	130	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	168
Skaldjur:														
Hummer	tjog	—	3000	2450	2800	—	2400	2513	2975	3000	—	—	3000	—
Krabbor	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kräftor, stora	»	—	—	—	—	126	110	—	—	—	—	—	—	—
små	»	—	—	—	—	90	78	—	—	—	—	—	—	—
Räkor, stora	kg.	45	—	80	55	—	95	92	94	—	—	121	75	63
kokta små	»	10	48	—	—	—	80	—	—	—	—	95	43	43

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror:

- 2/4—8/4: tillgång god, efterfrågan livlig, tendens svävande.
- 9/4—15/4: » riklig, » medelmåttig » fallande.
- 16/4—22/4: » » » » » »
- 23/4—29/4: » » » » » svävande.

[1]) Prisuppgifterna avse slaktad fisk av ordinär storlek, där ej annat uppgives.

Meddelanden från K. Pensionsstyrelsen.

(Under ovanstående rubrik komma, efter träffat avtal med K. Pensionsstyrelsen, att införas sådana meddelanden från Pensionsstyrelsen, som kunna vara av mera allmänt intresse.)

Meddelande till pensionsnämnder, n:r 6.

1. Full försörjning jämlikt 37 §. Till komplettering av de upplysningar, som lämnats i meddelandet n:r 3 angående full försörjning enligt 37 § pensionsförsäkringslagen, meddelas följande.

Av motiveringen till bestämmelserna i 37 § pensionsförsäkringslagen framgår, att av de personer, vilka vid lagens ikraftträdande voro invalider och fyllt 15 men icke 67 år, endast de skulle inbegripas i försäkringen, som vid nämnda tidpunkt kunde anses ännu hava bevarat en viss grad av självständighet och förmåga att reda sig själva, men däremot icke de, som redan helt kommit under fattigvården eller försörjning av enskilda.

I enlighet härmed är i 37 § stadgat, att de av nyssnämnda personer, som år 1913 sammanlagt mer än 4 månader åtnjutit full försörjning av fattigvården, välgörenhetsinrättningar eller enskilda personer, icke äro understödsberättigade.

För att en sökande icke skall anses hava sålunda åtnjutit full försörjning, torde man i regel vara berättigad fordra, att han år 1913 under åtminstone 8 månader genom eget arbete eller egna medel lämnat ett bidrag till sitt uppehälle motsvarande minst $^1/_6$ av värdet av full försörjning på den ort, varest personen i fråga är bosatt.

Den person, som erhållit understöd från pensionsfond eller annan kassa på grund av gjorda inbetalningar, förutvarande arbetsanställning el. dyl., skall anses hava själv bidragit till sitt underhåll med det belopp, som sålunda till honom utgått. Då enligt 7 § i lagen årliga värdet av bostad ej må uppskattas till lägre belopp än 50 kr., torde en person, som under åtminstone åtta månader av år 1913 ägt eller på grund av undantagskontrakt eller dylikt innehaft bostadslägenhet, i allmänhet icke böra anses hava varit fullt försörjd enligt 37 §, även om han icke haft någon inkomst utöver bostaden. Bostadsförmån, erhållen från fattigvård eller åtnjuten på grund av enskild person åliggande försörjningsplikt, är naturligen härvidlag icke att medräkna. Sådan förmån skall ju icke heller upptagas såsom inkomst.

Ovan angivna regel angående det egna bidraget till försörjningen måste dock givetvis tillämpas med urskiljning. Ett mycket vanligt förekommande fall är, att en äldre person innebor hos någon anhörig, exempelvis en äldre kvinna hos en gift son, och där uträttar en del hushållsgöromål, vilkas värde för helt år måhända kan uppskattas till $^1/_6$ av värdet av full försörjning för kvinnan i fråga. Hon skulle då enligt ovanstående regel vara berättigad till understöd, därest övriga förutsättningar härför föreligga. Undersöker man emellertid fallet närmare, finner man måhända, att kvinnan i fråga själv är i behov av ganska mycken omvårdnad, och att besväret härmed är minst lika mycket värt, som det arbete, kvinnan utför. Hon kan under sådana förhållanden icke sägas hava nämnvärt bidragit till sin försörjning och måste frånkännas rätt till understöd.

De personer, som år 1913 under sammanlagt längre tid än 4 månader varit intagna på fattiggård eller eljest helt omhändertagna av fattigvården (utackorderade till enskilda personer o. dyl.) torde i enlighet med grunderna för ifrågavarande övergångsbestämmelser icke kunna bliva delaktiga i pensionsförsäkringen, även om de på fattiggården eller där de varit utackorderade kunnat uträtta åtskilligt arbete.

Sinnessvaga och andra personer med nedsättning av själsförmögenheterna torde i allmänhet få anses fullt försörjda, oavsett om de utföra en del arbete. I regel kräva de nämligen vård och tillsyn i den omfattning, att kostnaden härför eller besväret härmed kan anses uppväga värdet

av det arbete de utföra, och bör i sådana fall understöd icke utgå. Särskilt torde detta gälla dem, som äro intagna å anstalt. Dock förekomma naturligen fall, då personer, om vilka här är fråga, äro till avsevärd nytta, och om därvid värdet av deras arbete kan anses avsevärt överväga det besvär de förorsaka, kunna de bliva berättigade till understöd.

Hava sådana personer, som i nästföregående stycke avses, i väsentlig grad under minst åtta månader av år 1913 underhållits av egna medel, torde de få anses understödsberättigade. I sådana fall böra pensionsnämnderna noggrant undersöka samt i ansökningshandlingarna angiva sökandens kapital vid 1913 års början och vid 1913 års slut.

En dylik undersökning angående förmögenhet vid 1913 års början och vid 1913 års slut bör för övrigt verkställas även i alla andra fall, där sökanden uppgiver sig hava med eget kapital bidragit till sin försörjning under år 1913.

2. Ålderdom såsom invaliditetsorsak. Enligt 2 § pensionsförsäkringslagen skall varaktig oförmåga till arbete anses vara för handen bland annat hos den, som befinnes till följd av ålderdom vara ur stånd att vidare försörja sig genom sådant arbete, som motsvarar hans krafter och färdigheter.

Denna bestämmelse lärer på en del håll hava tolkats så, att en understödssökande, som efter 1914 års ingång fyllt 67 år, skulle vara berättigad till understöd, oavsett om han verkligen är varaktigt oförmögen till arbete eller icke. En sådan tolkning är emellertid felaktig. Rätten till pensionstillägg eller understöd inträder icke vid någon viss ålder, utan först vid varaktig oförmåga till arbete, och en understödssökande kan sålunda icke, även om han fyllt 67 år, tillerkännas understöd, såvida icke varaktig arbetsoförmåga prövas föreligga hos honom.

I detta sammanhang bör framhållas, att en person, som exempelvis under 1914 fyller 67 år, men då icke ännu är varaktigt oförmögen till arbete, givetvis sedermera, då dylik oförmåga inträder, kan bliva berättigad till understöd.

3. Läkarintyg. Till komplettering av vad i meddelandet n:r 5 punkt 6 anförts rörande läkarintyg meddelas, att, därest läkarintyg anses erforderligt för fastställande av sjukdoms beskaffenhet, det är av vikt, att intyget innehåller utlåtande, huruvida det är sannolikt, att sjukdomen är varaktig d. v. s. för återstående livstiden bestående.

Det torde däremot knappast vara lämpligt, att läkaren i sitt intyg yttrar sig om, huruvida invaliditet i lagens mening föreligger eller icke.

De uppgifter, vilka innehållas i ett läkarintyg, äro nämligen endast avsedda till upplysning för nämnden vid dess behandling av frågan, och det tillhör nämnden att på eget ansvar pröva de i ansökningen lämnade upplysningar och åberopade handlingar samt på grund av denna prövning och kända förhållanden besluta, huruvida sökanden är jämlikt bestämmelserna i 2 § varaktigt oförmögen till arbete.

4. Vedbrand. Beträffande uppskattning av förmånen av fri vedbrand synas pensionsnämnderna hava förfarit olika. Där dylik förmån (stundom jämte fri bostad) varit den sökande tillförsäkrad, har en del nämnder uppskattat värdet av den fria vedbranden, andra åter icke. Samma har förhållandet varit, där sökanden ägt rättighet att å annans mark för eget behov samla ris och dylikt mindervärdigt bränsle. Under alla omständigheter torde emellertid värdet av förmånen i fråga böra uppskattas av nämnden och upptagas såsom inkomst.

5. Understöd från enskilda, fonder, fromma stiftelser o. d. Åtskilliga personer, som kunna komma i fråga till understöd enligt pensionsförsäkringslagen, åtnjuta understöd antingen från enskilda personer eller från annat håll. I en del fall utgår detta understöd på grund av försörjningsplikt och bör då ej i mottagarens hand räknas som inkomst. I andra fall åter utgår understödet från enskilda på annan grund, såsom skyldskap, vänskap, förutvarande tjänsteförhållande el. dyl. Ävenledes finnes ett stort antal fonder, fromma stiftelser och andra välgörenhetsinrättningar, från vilka behövande erhålla understöd. Då dylikt understöd kan betraktas utgå på grund av ett juridiskt eller moraliskt berättigande för understödstagaren att uppbära detsamma, såsom på grund av föregående arbetsanställning, testamentariska bestämmelser el. dyl., eller eljest kan anses vara av en så beständig karaktär, att detsamma exempelvis vid minskat behov hos understödstagaren sannolikt icke kommer att indragas, torde det böra upptagas såsom inkomst för den, som åtnjuter detsamma.

Så t. ex. åtnjuta åtskilliga personer från sina förra arbetsgivare eller från den egendom, där

de arbetat, understöd, då de på grund av ålderdom eller sjuklighet ej längre kunna fortsätta med sitt arbete. Samma är förhållandet ofta beträffande efterlevande på grund av mannens tidigare arbetsanställning. Understödet plägar utgå antingen in natura, t. ex. bostad, vissa liter mjölk eller viss mängd säd, eller också i form av kontanta penningar.

Så snart man kan antaga, att understödet kommer att utgå, så länge mottagaren lever eller för en längre tid framåt, bör dess värde upptagas vid bestämmande av mottagarens årsinkomst, och detta oberoende av om någon juridiskt bindande utfästelse från givarens sida föreligger eller ej. Den omständighet, att understödsgivaren förklarar osäkert eller kanske icke ens sannolikt, att understödet får åtnjutas för framtiden, torde härvidlag icke behöva tillmätas någon avgörande betydelse. Skulle understödet av en eller annan anledning ej vidare komma att utgå, står ju för övrigt mottagaren öppet att söka ökning i det från pensionsförsäkringen utgående understödet eller pensionstillägget.

Understöd, som utgår från fond, stiftelse eller annan välgörenhetsinrättning, torde, även då understödet måste årligen sökas, i många fall kunna anses vara av så beständig karaktär, att det bör räknas som inkomst.

6. Uppskattning av bostadsförmån. Det inträffar ej sällan, särskilt å landet, att en upplåtelse omfattar dels ett bostadshus och dels ett mindre jordområde. Huruvida vid årsinkomstens bestämmande enligt 7 § i lagen värdet av bostadsförmån i detta fall skall upptagas, torde vara beroende av om upplåtelsen är att hänföra till hyra eller arrende. Man får härvid taga hänsyn till vad kontrahenterna avsett med upplåtelsen; de träffade bestämmelserna och de faktiska förhållandena torde i de allra flesta fall lämna tydlig ledning för ett riktigt bedömande. Finnes bostaden hava varit det huvudsakliga ändamålet med upplåtelsen, bör ett hyresavtal anses föreligga och bostadsförmån sålunda icke beräknas. Finnes åter jorden hava varit det väsentliga, bör arrende anses föreligga och bostadsförmån sålunda uppskattas och upptagas såsom inkomst.

Exempel. För en understödssökande, som arrenderar ett torp med 2 tunnland jord, vilket av pensionsnämnden anses avkasta 40 kronor utöver arrendesumman och erforderliga omkostnader, bör inkomsten beräknas till: bostadsförmån 50 kronor och övrig inkomst 40 kronor = 90 kronor.

I sådana fall, då en understödssökande innebor hos någon anhörig, exempelvis en äldre kvinna hos en gift son, och hos denne uträttar en del hushållsgöromål, upptagas ofta såsom inkomst för sökanden värde av bostadsförmån med 50 kronor. Detta förfaringssätt måste anses felaktigt, då ju kvinnan i fråga i regel åtnjuter underhåll av sonen på grund av denne åliggande försörjningsplikt, och värdet av denna försörjning icke bör upptagas såsom inkomst för henne. Värdet av den del av underhållet, för vilken hon kan anses lämna ersättning genom sitt arbete, bör däremot uppskattas såsom en henne tillkommande inkomst. Men denna inkomst bör i pensionsnämndsutlåtandet rätteligen upptagas under rubriken c) värde av naturaförmåner (»annan inkomstkälla») och icke under rubriken bostadsförmån.

Exempel. För en äldre kvinna, som bor hos sin gifte son och biträder i dennes hushåll samt där erhåller husrum och mat, torde värdet av dessa naturaförmåner, i den mån desamma kunna anses intjänta genom hennes arbete, upptagas som inkomst, exempelvis till 60 kronor, varemot återstående värdet av naturaförmånerna anses utgå på grund av försörjningsplikt och betraktas icke som inkomst. Bostadsförmån upptages icke i sådana fall.

7. Prästbevis. Då det förekommit, att det vid ansökningshandling fogade prästbeviset upptagit ett annat namn för sökanden än det i ansökningen uppgivna, torde pensionsnämndsordförande före ansökningshandlingars insändande till Pensionsstyrelsen övertyga sig om att ifrågavarande namnuppgifter avse samma person, och att de, så vitt möjligt, bringas i överensstämmelse med varandra. Pensionsstyrelsen kan icke utfärda pensionsbrev för person, vilkens identitet icke styrkes medelst å samma persons namn utfärdat prästbetyg.

Sökes understöd för endast den ena av två makar, behöver prästbevis endast bifogas för den av makarna, för vilken understöd sökes.

8. Pensionsnämndsutlåtanden. Av förekommen anledning erinras därom, att formulären till pensionsnämndsutlåtande böra såvitt möjligt ifyllas vid själva nämndssammanträdet, och att formulären i varje fall måste vara ifyllda vid protokollsjusteringen. Jämväl bör iakttagas, att den del av pensionsnämndsutlåtandet, som avser sökandes årsinkomst enligt 7 §, bör ifyllas även

i det fall, att sökande av en eller annan orsak förklaras icke understödsberättigad eller sökandes årsinkomst finnes icke kunna uppgå till 50 kronor.

Vid undertecknandet av utlåtandet bör ordföranden alltid utsätta sin fullständiga postadress.

9. Återförvisade ärendens behandling. Då ett ärende av Pensionsstyrelsen återförvisats till pensionsnämnd för förnyad prövning, skall nämnden i vederbörlig ordning fatta nytt beslut i ärendet i den eller de delar, Pensionsstyrelsen bestämt. Nämndens nya beslut får icke tecknas å det redan en gång ifyllda formuläret, och beslutet skall anslås i likhet med andra nämndens beslut över pensionsansökningar. Sedan besvärstiden tilländagått, skola samtliga handlingar i ärendet översändas till Pensionsstyrelsen. Det är helt naturligt, att antalet dylika återremisser under 1914 blir mycket stort, innan bestämda linjer hunnit inarbetas. En dylik återremiss får icke betraktas som ett misstroendevotum gentemot vederbörande pensionsnämnd, då det torde bliva få pensionsnämnder, vilka komma att undgå återremisser under första arbetsåret.

10. Pensionsbrev. Pensionsbrev, som från Pensionsstyrelsen tillsändes ordförande, bör oförd röjligen översändas till pensionstagaren, sedan likväl först vederbörliga anteckningar verkställts i den förteckning över pensionstagare, som ordförande jämlikt 26 § pensionsförsäkringslagen åligger att föra. I sammanhang härmed erinras om vikten av att i registret över inkomna ansökningar införa fullständig postadress rörande varje sökande.

11. Ständiga fullmakter. Med hänvisning till meddelandet n:r 5 punkt 13 angående ständiga fullmakter bifogas ett antal blanketter till dylik fullmakt.

12. Lag om allmän pensionsförsäkring med kommentarier av regeringsrådet A. Lindstedt och d:r M. Marcus. Av denna bok, av vilken Pensionsstyrelsen inköpt tvenne upplagor till uteslutande bruk för pensionsnämnder och Pensionsstyrelsens ombud, kunna fortfarande exemplar rekvireras från Pensionsstyrelsen eller från A. B. Hasse W. Tullberg, Stockholm, till ett pris av för bundet exemplar 75 öre + porto; boklådspriset är kr. 1: 50.

13. Framställningar till Kungl. Maj:t. Pensionstyrelsens framställningar till Kungl. Maj:t beträffande befrielse från avgiftsplikt, återbetalning i vissa fall av obligatoriska avgifter och förvaltning av pensionsförsäkringsfonden bifogas i avskrifter.

14. Fullständig motivering för pensionsnämnds beslut. Pensionsnämnderna uppmanas att så fullständigt och tydligt som möjligt motivera sina beslut. Pensionsstyrelsen, som åligger att pröva lagligheten av pensionsnämndernas beslut, måste vid denna prövning kunna bedöma de förhållanden, som föranlett beslutet.

Ju fullständigare upplysningar härom lämnas i ansökningshandlingarna, desto större äro utsikterna för ärendets hastiga behandling och för att detsamma icke skall behöva återremitteras.

Löner och levnadskostnader vid Trollhätte kanals ombyggnad samt inom därmed jämförliga arbetsområden.[1]

Inledning.

1. Undersökningens planläggning.

Med anledning av K. Vattenfallsstyrelsens skrivelse den 28 februari 1914 har K. Socialstyrelsen låtit genom sin byrå för socialstatistik verkställa en undersökning, huruvida sedan den tidpunkt, då timlönerna för de vid Trollhätte kanals ombyggnad anställda arbetarna senast fastställdes eller den 21 januari 1913, de ekonomiska konjunkturerna och förhållandena på arbetsmarknaden medfört höjda löner inom jämförliga arbetsområden, ävensom i vilken utsträckning under denna tidsperiod stegring av varupris och levnadskostnader ägt rum.

De av ifrågavarande utredning föranledda arbeten hava, under vederbörande byråchefs inseende, närmast handhafts av förste aktuarien Bertil Nyström, vilken jämväl utarbetat föreliggande redogörelse.

För undersökningens planläggning har Styrelsen rådfört sig med representanter för såväl Vattenfallsstyrelsen och ifrågakommande arbetargrupper som ock vissa inom jämförliga arbetsområden verksamma ämbetsmyndigheter och organisationer. Vid förberedande överläggningar hava sålunda på inbjudan närvarit överingenjören G. Malm och arbetschefen A. Ekwall (K. Vattenfallsstyrelsen), disponenten vid A.-B. Skånska cementgjuteriet E. Hjorth (Centrala arbetsgivareförbundet), ingenjören T. Sundgren (Sveriges verkstadsförening), kaptenen C. af Klintberg (Svenska väg- och vattenbyggarnas arbetsgivareförbund), herr Fr. Aarnseth (Svenska väg- och vattenbyggnadsarbetareförbundet), herr G. Björklund (Svenska träarbetareförbundet) och herr J. E. Johansson (Svenska metallindustriarbetareförbundet). Därjämte hava vissa för undersökningens planläggning erforderliga upplysningar inhämtats från K. Järnvägsstyrelsen och chefen för Stockholms stads gas- och elektricitetsverk.

2. Utredningens omfattning och primärmaterialets införskaffande.

Då Vattenfallsstyrelsen vid sina olika arbetsföretag avvägt lönevillkoren efter enhetliga grunder och med hänsyn tagen till levnadskostnaderna å orten, har undersökningen utsträckts till att omfatta ej blott Trollhätte kanals om-

[1] Framhållas må, att förevarande utredning överlämnades av K. Socialstyrelsen till K. Vattenfallsstyrelsen den 20 maj 1914, varför densamma är grundad endast på före nämnda tidpunkt tillgängligt statistiskt o. a. material.

byggnad [linjen Vänersborg—Göteborg (Lilla Edet)] utan även kraftverksbyggnaderna vid Älvkarleby i Dalälven samt vid Porjus i Lule älv.

Vad sistnämnda arbetsplats beträffar, har givetvis behörig hänsyn tagits till där rådande säregna förhållanden, särskilt arbetsledningens möjlighet att å denna i en obygd belägna arbetsort så gott som fullständigt reglera tillförsel- och prisförhållanden.

För utredningens verkställande hava erfordrats huvudsakligen tvenne slag av uppgifter, nämligen angående dels *löner* och dels *levnadskostnader* för hithörande arbetarkategorier.

Av *lönestatistiska uppgifter* förefunnos inom Socialstyrelsen redan tillgängliga vissa data, som voro att hämta från den där förefintliga samlingen av kollektivavtal. Dessa voro dock för ändamålet otillräckliga, dels enär vid statens affärsdrivande verk och andra allmänna arbeten för fastställande av personalens arbetsvillkor i regel användas andra former än kollektivavtal, dels och framför allt därför, att dylika arbetsprislistor endast angiva lönesatsen för en viss tidsenhet, icke den faktiska löneinkomsten under ett bestämt tidsrum. En del uppgifter av sistnämnda slag voro visserligen att hämta från vissa utredningar, anordnade i samband med de förhandlingar, som förts för biläggande av arbetskonflikter vid Trollhätte kanals ombyggnad hösten 1912 och nyåret 1913, ävensom vid Untraverken sommaren 1913. Såsom i främsta rummet tillkomna för att belysa särskilda tvistefrågor och dessutom ej avseende samma tidpunkter hava dock ifrågavarande undersökningar icke befunnits fullt lämpade att läggas till grund för förevarande mera allmängiltiga löneutredning.

Denna har sålunda i huvudsak måst grundas på för ändamålet särskilt införskaffat material, avsett att i första rummet möjligast detaljerat belysa löneförhållandena för Vattenfallsstyrelsens arbetspersonal samt för de arbetare, vilkas villkor kunde antagas närmast överensstämma med denna, nämligen Järnvägsstyrelsens banbyggnadsarbetare samt arbetarna vid Stockholms stads gas- och elektricitetsverks under byggnad varande kraftstation vid Untra i Dalälven, i omedelbar närhet av Vattenfallsstyrelsens motsvarande anläggning vid Älvkarleby.

De upplysningar, som inhämtades rörande lönebokföringen vid ifrågavarande verk, gåvo dock vid handen, att man härvidlag f. n. måste eftergiva en av huvudfordringarna på en rationell lönestatistik, nämligen att denna grundas på detaljerade uppgifter rörande arbetstid och arbetslön för varje enskild arbetare. Den av verken själva förda lönestatistiken är egentligen endast en produktionskostnadsstatistik, i det den meddelar arbetspriset per timme (dag) för olika arbetargrupper, beräknat på grundval av månatligen inhämtade uppgifter rörande utgjorda arbetstimmar (-dagar) och utbetald arbetslön. För taxeringsändamål bokföres vanligen därjämte varje enskild arbetares löneinkomst, men sakna dessa uppgifter varje anteckning om, för huru många arbetstimmar avlöningen utgör gottgörelse. Att, såsom Socialstyrelsen anhållit, i sistnämnda avseende komplettera dessa uppgifter åtminstone för de på grund av arbetsstyrkans rörlighet relativt fåtaliga ar-

betare, som hela året haft sysselsättning inom samma yrke, visade sig endast möjligt för ett mindre antal av dem, enär resp. dagsverkslistor icke alltid kunde återfinnas och deras sammanställning och summering visade sig mycket tidsödande. Därjämte befanns icke möjligt att erhålla arbetstiden exakt fördelad på ordinarie och övertid samt arbetsförtjänsten på tidlön och ackordsbetalning. På grund av dessa och andra skäl har den arbetaravlöningsstatistik, som i det följande meddelas från ovan nämnda verk, icke kunnat bliva så upplysande och pålitlig, som varit behövligt.

På samma sätt förhåller sig även ifråga om lönestatistiken rörande den enskilda väg- och vattenbyggnadsverksamheten, för så vitt denna är samlad inom Svenska väg- och vattenbyggarnas arbetsgivareförbund av Svenska arbetsgivareföreningen, i det att för äldre år endast föreligger en månadsstatistik över timförtjänster för olika arbetarkategorier. Däremot har fr. o. m. år 1914 upplagts en individualstatistik, vilken, om den programenligt fullföljes, torde komma att fylla mycket höga krav ur socialstatistisk synpunkt.

Vad beträffar lönestatistiken inom övriga jämförliga arbetsområden, föres vid Stockholms stads byggnadskontor statistik över arbetsförtjänsterna vid de kommunala gatu- och byggnadsarbetena, men gäller om denna i huvudsak vad ovan yttrats angående de statliga verkens statistik.

För den privata husbyggnadsverksamheten saknas fullständigt egentlig lönestatistik, varför Socialstyrelsen här nödgats komplettera kollektivavtalens uppgifter om arbetstid och arbetslön genom rundfrågningar hos arbetsgivar- och arbetarorganisationer samt enskilda byggnadsfirmor.

Samtidigt med att det för utredningen nödiga lönestatistiska materialet på detta sätt införskaffades, inhämtades jämväl de för *levnadskostnadsundersökningen* nödiga prisstatistiska data. Till Socialstyrelsen insändas sedan lång tid tillbaka månatligen av dess ombud uppgifter angående livsmedelspris i ett 40-tal svenska städer och stadsliknande samhällen. I närheten av Trollhättan ligga av dessa orter Vänersborg, Borås och Göteborg, medan Gävle, Uppsala och Stockholm äro belägna ej långt från Älvkarleby. Enär emellertid motsvarande upplysningar erfordrades för själva undersökningsorterna, anmodade Socialstyrelsen vederbörande kommunalnämndsordförande att enligt särskilt formulär avgiva uppgifter angående prisen för livsmedel, bostäder och privat inackordering i Älvkarleby och Trollhättan omkring 1 april vart och ett av åren 1912, 1913 och 1914. Vad livsmedelsprisen beträffar, kontrollerades de så erhållna upplysningarna därigenom, att ett större antal matvaru- och specerihandlande å dessa orter, vilka på sin tid lämnat prisuppgifter till ovanberörda tidigare utredningar angående Trollhätte- och Untrakonflikterna, efter anhållan av Socialstyrelsen meddelade, vilka prisförändringar ägt rum sedan ifrågavarande tidpunkter. Beträffande bostadshyrorna erhölls synnerligen god kontroll genom bearbetning av de uppgifter rörande samtliga lägenheters storlek och hyrespris, vilka avgivits vid den allmänna bostadsräkning, som i slutet av år 1912 anordnats i Älvkarleby och ett år senare i Trollhättan. Vad Porjus beträffar, har ingen särskild

utredning av levnadskostnaderna ansetts behövlig, då därstädes ingen fri prisbildning äger rum vare sig på bostäder eller på livsmedel, enär arbetarna så gott som uteslutande äro hänvisade att taga bostad i de genom Vattenfallsstyrelsens försorg uppförda och mot bestämd avgift upplåtna baracker, samt då handlandena helt bero av arbetsledningen med avseende på tomtupplåtelser och järnvägstransport, varför de kunna förpliktas följa en av arbetschefen i förening med köpmannaföreningens ombud i Gällivare uppgjord varuprislista, upptagande de å sistnämnda ort gängse detaljprisen.

Den på detta material grundade utredningen sönderfaller i två huvuddelar, av vilka den ena avser att fixera lönenivån inom väg- och vattenbyggnadsbranschen och därmed jämförliga arbetsområden samt angiva dess förskjutningar från januari 1913 till april 1914, den andra att undersöka, vilka förändringar i livsmedelspris och bostadshyror ägt rum under nämnda tidsperiod.

Löner och levnadskostnader vid Trollhätte kanals ombyggnad samt inom därmed jämförliga arbetsområden.

I. Lönenivån och löneutvecklingen.

1. Arbetargrupper.

Den osäkerhet och de stridiga meningar, som nästan alltid göra sig gällande, när det är fråga om jämförelser mellan löneförhållandena inom olika näringsgrenar, sammanhänga i regel med svårigheten att avgöra, om sammanställningen verkligen avser pris för arbeten, som utföras under likartade förhållanden och kräva samma mått av skicklighet och kroppskrafter. Vill man i förevarande utredning söka undvika denna felkälla, måste första uppgiften bliva att undersöka, vilka olika arbetarspecialiteter förekomma inom väg- och vattenbyggnadsbranschen och särskilt vid Vattenfallsstyrelsens ovannämnda arbeten, ävensom att klarställa, med vilka slag av arbeten de olika arbetargrupperna huvudsakligen sysselsättas.

Vad *statens kanalombyggnads- och kraftverksarbeten* beträffar, kan huvudmassan av arbetare sammanfattas under beteckningen jord-, berg- och transportarbetare. Av dessa utföra jordarbetarna schaktningsarbeten antingen för hand eller medelst grävmaskin samt besörja den uppgrävda jordens bortskaffande medelst skottkärror eller decauville-materiel. Vid dessa sistnämnda arbeten biträdas de av transport- och diversearbetarna, vilka användas till lossnings- och lastningsarbeten samt i allmänhet som hantlangare på byggnadsplatsen. Jordarbetare tjänstgöra stundom även som bergarbetare, men i regel anses en viss yrkesutbildning erforderlig för dessas mera ansvarsfulla arbete, vilket består i borrning (för hand eller med maskin) och sprängning såväl i öppna bergschakt som i tunnlar. I ännu högre grad är detta förhållandet med gråstensmurarna, som utföra grund- och trumläggningsarbeten, murning av nubbsten, liststen, glacismur

o. d. och därför även måste äga skicklighet i enklare stenhuggningsarbeten. Såsom mera kvalificerade arbetare betecknas jämväl cementarbetarna, som verkställa stålslipnings- och andra finare cementarbeten, medan de med betongblandning och -stampning sysselsatta betongarbetarna i likhet med makadamslagarna äro att anse som vanliga grovarbetare. Så synes jämväl förhållandet vara med muddrings- och pålningsarbetarna, ävensom med skogs- och sågarbetarna m. fl., då av dessa senare endast kräves den vana att hantera såg och yxa, som åtminstone i skogstrakter förefinnes hos så gott som varje arbetare från landsbygden.

Vid sidan av dessa egentliga väg- och vattenbyggnadsarbetare förekomma dock vid kanal- och kraftverksbyggnaderna ett antal i regel yrkesutbildade hjälp- och specialarbetare. En del av dem deltaga i de egentliga byggnadsarbetena, såsom stenhuggare, som äro fullt yrkesutbildade att uttaga och hugga byggnadssten m. m., tegelmurare, utförande murning i tegel och klinker, dykare, vilka arbeta under vatten vid byggande av fångdammar o. d., elektriska montörer, vilka uppsätta (och stundom även sköta) elektriska motorer samt hög- och lågspänningsledningar, maskinister, vilka besörja skötseln av lok, kompressorer, hissar, kranar och andra arbetsmaskiner, smeder, utförande diverse byggnadssmiden, borrvässning o. d., byggnadstimmermän, som uppföra fångdammar, ställningsbyggnader, betongformar, provisoriska skjul, husbyggnader o. d., byggnadssnickare, som verkställa inredningsarbeten i hus och andra snickeriarbeten m. fl.

Av smeder och träarbetare hava ganska många sysselsättning vid de förråd och verkstäder, vilka pläga förefinnas vid dylika stora arbetsföretag i och för tillverkning och reparation av arbetsredskap, byggnadsattiralj o. d.

Framhållas må, att montörer, maskinister, smeder, träarbetare m. fl. i sitt arbete biträdas av särskilda hantlangare, vilka, såsom saknande yrkesutbildning, äro att anse som vanliga grovarbetare.

Under det kraftverksbyggnads- o. d. arbeten kunna uppdelas i en mångfald specialarbeten, vilka kunna överlämnas åt olika arbetargrupper, är vid *järnvägsbyggnader* detta tillvägagångssätt möjligt blott i begränsad utsträckning. Härmed sammanhänger järnvägsbyggnadsarbetarnas större mångkunnighet och mindre långt gående differentiering i specialiteter.

För att kunna utföra en skärning måste sålunda ett arbetslag kunna verkställa såväl jordschaktnings- som bergspräng̈ningsarbete, varav följer, att den vid kraftverksbyggnaderna förefintliga skillnaden mellan jordarbetare och bergspräng̈are här i huvudsak försvinner. Däremot föras grund- och trumläggare och andra stenarbetare med lägre yrkesutbildning under namn av gråstensmurare till en högre kvalificerad grupp, jämställd med timmermännen. Hit räknas jämväl gruslastare och spårlyftare, vilka bilda de »gropar»- och »tipparlag», som besörja den mycket ansträngande tjänstgöringen vid den å slutpunkten av den alltjämt tillväxande banvallen anbragta grus- och rälstippen. Ett tredje slag av dylika ansvarsarbetare, rälsläggarna, anses utföra ett så kvalificerat arbete, att de i lönehänseende jämställas med de

vid bygget anställda hantverkarna: stenhuggare, tegelmurare, snickare och smeder.

Vad nu sagts, belyser jämväl det förhållandet, att arbetarkategorierna inom väg- och vattenbyggnadsbranschen ingalunda äro fast avgränsade och utpräglade, enär deras arbetes art och ansvar i hög grad växlar efter förhållandena å varje enskild arbetsplats samt övergång och växling ofta sker mellan de olika kategorierna inbördes. Särskilt är så förhållandet med avseende på de olika slagen av jord- och bergarbetare (jordschaktare, bergsprängare och gråstensmurare) samt träarbetare (slöjdkunniga grovarbetare, timmermän och snickare), något som i viss mån förklarar de från arbetarhåll vid flera tillfällen framställda kraven på lika lön inom vardera av ifrågarande grupper. Nu berörda förhållanden komma även till synes i den bild av de vid offentliga väg- och vattenbyggnadsarbeten sysselsatta arbetarkategorierna, vilken erhålles genom en sammanställning av de yrkesgrupper, som omnämnas i gällande avlöningsbestämmelser för ifrågavarande arbetsföretag. Gemensamt för dessa är arbetarnas fördelning i tre yrkesgrupper, av vilka grupp I omfattar grovarbetare, grupp II lägre och grupp III högre kvalificerade yrkesarbetare. Hur denna uppdelning genomförts i detalj framgår av följande översikt:

Trollhättan, Älvkarleby, Porjus.

Grupp I.

Jordarbetare, betongarbetare, hjälparbetare (även i verkstad), transportarbetare och diversearbetare.

Grupp II.

Bergspräng are, gråstensmurare, timmermän samt yrkeskunniga järn- och metallarbetare.

Grupp III.

Fullt yrkeskunniga byggnadssnickare med däremot svarande verktygsutrustning och fullt yrkeskunniga smeder.

Anm. I grupp I tillkomma vid Älvkarleby timmermän med lägre yrkesskicklighet, vid Porjus skogsarbetare, varjämte å båda dessa platser stenhuggare tillföras grupp III.

Untra.

Grupp I.

Jordarbetare, transportarbetare, hantlangare, diversearbetare, betonggjutare och träarbetare av lägre yrkesskicklighet.

Grupp II.

Bergarbetare, gråstensmurare, timmermän med högre yrkesskicklighet, yrkeskunniga järn- och metallarbetare samt smeder med lägre yrkesskicklighet.

Grupp III.

Stenhuggare, snickare och smeder med högre yrkesskicklighet.

Statens järnvägsbyggnader.

Grupp I.

Jordarbetare, betongarbetare, pålnings- och muddringsarbetare, bergspräng are, stängselsättare och diverse hjälparbetare åt smeder, snickare, tegelarbetare, montörer samt vid arbetsmaskiner, lastningar och lossningar m. m.

Grupp II.

Gruslastare, tillhörande verkligt »groparlag», spårlyftare, tillhörande verkligt »tipparlag», gråstensmurare (vanliga stenarbetare såsom trum- och grundläggare m. fl.) och timmermän.

Grupp III.

Stenhuggare (stenarbetare med större yrkesskicklighet), rälsläggare, tegelmurare, målare, byggnads- och finsnickare (förrådssnickare) och smeder (förrådssmeder).

Förestående talrika och olikformiga arbetarkategorier hava icke lämpligen ansetts kunna användas för en lönestatistik, som skall ligga till grund för

direkta jämförelser, i synnerhet som primäruppgifterna icke möjliggöra en uppdelning av järn- och träarbetare m. fl. i mer eller mindre yrkeskunniga sådana. I stället har, efter samråd med sakkunniga, uppgjorts en för samtliga statens väg- och vattenbyggnadsarbeten gällande yrkesgruppering, vilken framgår av förspalten till tab. 1. Denna tabell utvisar även de olika arbetargruppernas absoluta och relativa talrikhet vid arbetsföretag av olika slag. De ävenledes meddelade uppgifterna om antalet av resp. kategorier under år 1913 utgjorda arbetstimmar äro av betydelse vid en lönereglering, enär de möjliggöra en ungefärlig beräkning av, med vilket belopp en viss löneförhöjning skulle öka arbetskostnaderna. Därest exempelvis i Trollhättan timlönen för träarbetare vid 1913 års ingång ökats med 2 öre, skulle detta medfört en årskostnad av 4 805 kr., medan motsvarande löneförhöjning åt jordarbetarna skulle kostat 13 427 och för bergarbetarna 17 978 kr. per år. Framhållas må, att dessa kalkyler endast äro approximativt riktiga, då arbetet å ifrågavarande arbetsplats, som nedan omnämnes, i huvudsak utföres på ackord.

2. Arbetssäsonger.

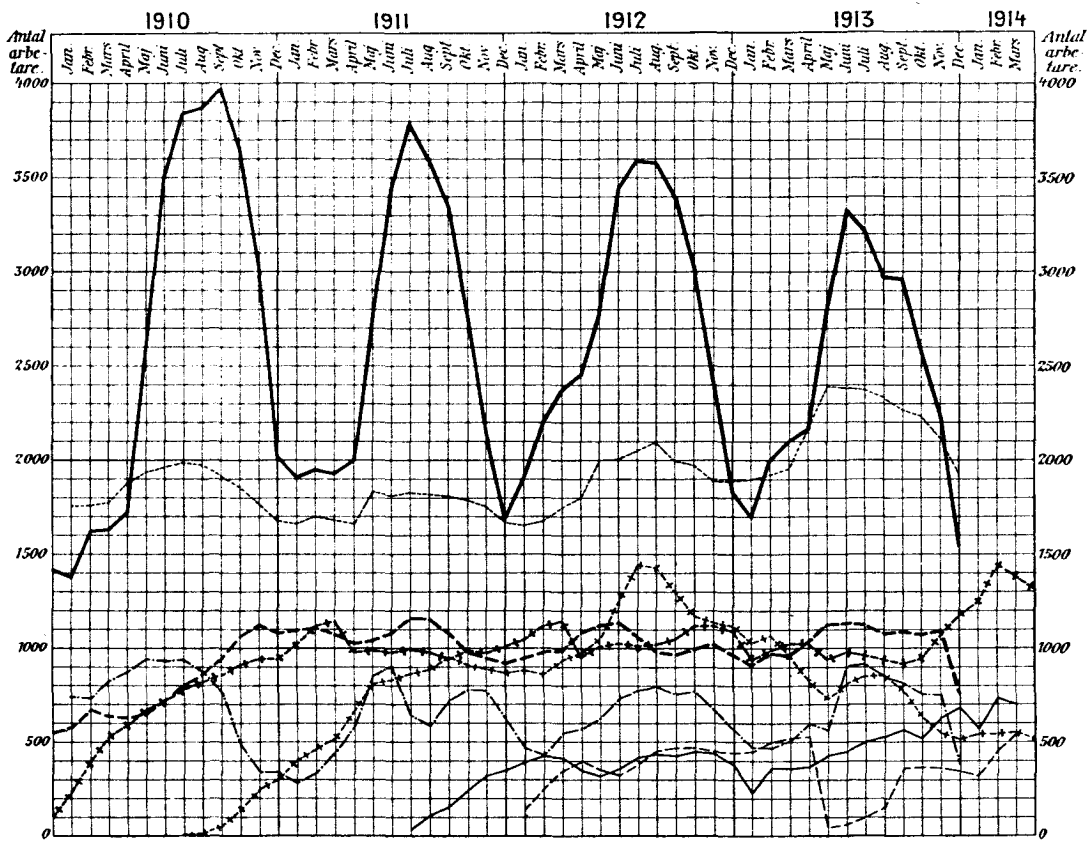
Även därest man kan konstatera, att tvenne arbetare utföra samma slag av arbete, är det därför ej sagt, att arbetspriset i båda fallen bör vara lika. Hänsyn måste nämligen även tagas till andra faktorer, framför allt arbetets varaktighet. Vid arbeten, vilka pågå alltför kort tid för att arbetaren skall kunna dit överflytta sin familj eller eljest å arbetsorten inrätta eget hushåll, förorsakas han nämligen avsevärda merkostnader för resor, vivre och logi, för vilka han rättvisligen måste anses böra hållas skadeslös genom högre arbetslön eller särskilda tillägg.

Vad Vattenfallsstyrelsens här ifrågavarande arbeten beträffar, hava de en jämförelsevis lång varaktighet. Sålunda påbörjades Trollhätte kanals ombyggnad i juni 1909 och beräknas vara slutförd våren 1916, medan motsvarande tidpunkter för kraftverksbyggnaderna vid Älvkarleby och Porjus äro resp. juli 1911 och våren 1915 samt augusti 1910 och hösten 1914. Arbetena skulle sålunda ungefärligen pågå resp. 7, 4 och 4 år.

De arbetare torde dock vara jämförelsevis få, som kunna påräkna anställning för arbetsperioden i dess helhet, ty under densamma äga betydande fluktuationer rum inom arbetsstyrkan, föranledda å ena sidan av permitteringar och avskedanden från arbetsledningens sida, å den andra av uppsägningar från de enskilda arbetarna, vilka inom detta arbetsområde som nämnts utmärka sig för hög grad av rörlighet och benägenhet för platsombyte. Resultatet av dessa faktorers växelverkan under åren 1910—1913 samt de första månaderna av år 1914 åskådliggöres för förenämnda arbeten samt vissa jämförliga arbetsområden genom diagram 1. Detta är avsett att utvisa antalet anställda arbetare vid början av varje månad, men i vissa fall hava i stället uppgifter meddelats om medelantalet arbetare per månad, något som dock i stort sett icke torde inverka på de särskilda kurvornas inbördes jämförbarhet.

Diagram 1. Arbetssäsonger vid vissa allmänna arbeten.

Antal arbetare varje månad under tiden januari 1910—mars 1914.

Statens arbeten

- Statens järnvägsbyggnader.
- Statsbanebyggnaden Järna-Norrköping.
- Trollhätte Kanals ombyggnad (strejk av träarbetarna 19 febr. 1914).
- Porjus Kraftverksbyggnad.
- Älvkarleby Kraftverksbyggnad.

Stockholms Stads arbeten

- Untra Kraftverksbyggnad (allmän strejk 8 apr.–1 aug 1913).
- Stadens Byggnadskontors arbetare.
- Byggnadskontorets entreprenörers arbetare.

En blick på dessa kurvor visar, att de i stort sett giva uttryck åt två olika typer av arbetssäsonger.

Vid den ena, vilken i tablån representeras av statens järnvägsbyggnader samt Stockholms stads allmänna arbeten, når arbetsstyrkan regelmässigt sin höjdpunkt under månaderna juni—september samt sin lägsta punkt under tiden december—mars. Att den linje, som betecknar fluktuationerna bland statens järnvägsbyggnadsarbetare, fått ett så ytterst oroligt lopp, beror på de hårda klimatiska förhållandena i Norrland, dit ifrågavarande byggnadsarbeten under senare år till övervägande del varit förlagda. Arbetarantalskurvan för den enda mera sydligt belägna statsbanebyggnaden, Järna—Norrköping, har nämligen icke på långt när så framträdande maxima och minima, som den av Norrlandsförhållandena i huvudsak bestämda medeltalslinjen för samtliga statsbanebyggen.

Den regelbundna omväxling mellan vågberg och vågdalar, som sålunda utmärker arbetsstyrkans fluktuationer vid förenämnda arbeten, saknas däremot nästan alldeles vid kanal- och kraftverksbyggnaderna. Lämnar man, för att underlätta jämförelsen med förenämnda, i viss mån kontinuerliga arbeten, begynnelse- och slutperioderna å sido och bortser man från av strejker o. d. föranledda tvära avbrott, befinnes arbetsstyrkan under den egentliga byggnadsperioden icke vara mindre under vintern än under sommaren, ja t. o. m. ibland nå höjdpunkten vissa vintermånader. Vid Trollhätte kanals ombyggnad har anledningen härtill varit, att hänsynen till sommarens seglation nödvändiggjort vissa stora vattenbyggnadsarbetens utförande vintertid, då kanalleden kunnat avstängas, vilket tekniskt möjliggöres genom användning av belysningsanordningar av olika slag, uppförande av varmhus över för köld ömtåliga byggnadsarbeten m. m. Vid kraftverksbyggnaderna hava vissa bergsprängnings- o. d. arbeten måst koncentreras till lågvattensperioderna, enär i regel endast under dessa älvfåran med fördel kan avspärras medelst fångdammar.

Av vad nu anförts torde framgå huvudanledningen till, att timlönerna inom byggnadsbranschen genomgående äro betydligt högre än för motsvarande arbetarkategorier inom fabriksindustrien, nämligen att de förra måste säkerställa arbetarens existens ej blott, såsom de senare, under arbets- (och vilo-)dagar, utan jämväl under ett större antal tämligen regelbundet återkommande arbetslöshetsdagar. Däremot utsäga ifrågavarande uppgifter intet i frågan, huru mycket högre säsongarbetarens timlön bör vara än årsarbetarens för att giva samma faktiska arbetsförtjänst per år. För detta ändamål kräves utredning av det normala antalet arbetstimmar per år inom olika yrken.

Enligt de ännu gällande »allmänna bestämmelser rörande arbetare vid K. Telegrafverket, Statens järnvägar samt under K. Vattenfallsstyrelsen hörande verk» av den 9 febr. 1909 utgör den ordinarie arbetstiden per vecka 57 timmar, vilket skulle motsvara 2 850 arbetstimmar per år, därest året antages omfatta 50 arbetsveckor. Emellertid medgiva ifrågavarande bestämmelser, att arbetstiden må avkortas under den mörkare delen av året, och härom hava utfärdats särskilda reglementariska föreskrifter för varje arbetsplats. Angående i vilken utsträckning arbetet varit inställt på grund av klimatiska

förhållanden m. m., ävensom beträffande arbetares frånvaro på grund av ledighet, sjukdom o. d. saknas däremot alla upplysningar. I syfte att erhålla sådana begärdes som nämnt på de frågeformulär, som utsändes till Vattenfallsstyrelsens och Järnvägsstyrelsens byggnadsarbeten ävensom till Untra kraftstationsbyggnad, där likartade arbetstidsbestämmelser äro gällande, bl. a. uppgifter om det antal arbetstimmar, som under året utgjorts av sådana arbetare, vilka hela året varit anställda i visst yrke. Av skäl, som förut anförts, kommo dock de lämnade uppgifterna att avse icke samtliga årsarbetare, utan en efter växlande grunder utvald del av desamma, varför de på grundval av detta material beräknade genomsnittstalen icke kunna göra anspråk på att vara fullt representativa för resp. arbetsplatser och arbetarkategorier.

Antalet arbetstimmar per år i medeltal för olika arbetsföretag och arbetargrupper framgår av tab. 2. Denna utvisar, att genomsnittliga årliga arbetstiden för den i regel talrikaste arbetarkategorien, jordarbetarna, utgjorde vid Trollhättan 2 567 timmar år 1912 och 2 552 timmar år 1913, medan vid Älvkarleby motsvarande siffror äro 2 314 år 1912 och 2 581 år 1913, sålunda för sistnämnda plats en betydande ökning, vilken uppgives hava möjliggjorts genom förbättrade belysningsanordningar. För Untra kraftverksbyggnad är 1912 års siffra 2 229, varemot för år 1913 uppgifter ej kunnat lämnas, enär allmän strejk då rådde under tiden 8 april—1 augusti. Vid de olika statsbanebyggnaderna växla 1912 års genomsnitt mellan 2 053 och 2 253 samt 1913 års mellan 1 954 och 2 307, sålunda avsevärt kortare än vid förenämnda grupp av arbeten. Vad ifrågavarande differens kan betyda, belyses därigenom, att medan en timlön av 38 öre år 1913 vid Trollhättan gav en årsförtjänst av 970 kr., skulle för att uppnå denna inkomst vid Sveg—Brunflo eller Ulriksfors—Volgsjöns järnvägsbyggnader med där rådande arbetssäsong krävas 50 öres timpenning.

Vad nu yttrats angående arbetsårets längd för jordarbetare, kan även anses gälla med avseende på berg- och stenarbetare o. d. Däremot äro arbetstimmarna avsevärt flera för elektriska montörer, järn- och träarbetare o. d. hantverkare och yrkesarbetare, vilkas arbete är mera oberoende av klimatiska förhållanden. För dem utgör genomsnittliga arbetstiden vid kanal- och kraftverksbyggnaderna 2 500—2 800 timmar, i vissa fall ända till 3 000 timmar och däröver, vilken sistnämnda siffra dock endast kan förklaras därigenom, att i uppgifterna ingå icke blott ordinarie arbetstimmar utan jämväl övertid. Likartat är förhållandet vid järnvägsbyggnaderna, där den faktiska arbetstiden för ifrågavarande hantverkargrupper beräknas i genomsnitt utgöra 2 200—2 600, i vissa fall t. o. m. inemot 2 800 timmar.

Nu meddelade uppgifter erhålla dock egentlig betydelse först när de jämföras med förhållandena inom andra arbetsområden. Framhållas må dock, att dylika sammanställningar blott kunna göras med mycken reservation, då frågan om arbetssäsongerna ännu utgör ett av de minst utredda problemen inom svensk socialstatistik.

Vad den egentliga fabriksindustrien beträffar, beräknas inom dess olika

branscher en året om sysselsatt arbetare utgöra 2 500—3 000 arbetstimmar, växlande efter arbetstidens olika längd per vecka m. m. Inom en fabriksindustri, för vilken den möjliga ordinarie arbetstiden är densamma som vid förenämnda offentliga arbeten eller 57 timmar per vecka, plägar årsprestationen i regel sättas till 2 850 à 2 800 timmar.

Riktas därefter uppmärksamheten på säsongindustrierna, hava från de privata väg- och vattenbyggnadsarbetena för åren 1912 och 1913 inga uppgifter om antalet arbetstimmar per årsarbetare kunnat erhållas, men föra medlemmarna av Väg- och vattenbyggarnas arbetsgivareförbund som nämnt fr. o. m. 1914 års ingång en lönestatistik, varvid jämväl arbetstimmarna detaljerat antecknas för varje enskild arbetare. I stort sett uppgivas arbetstidsförhållandena inom denna bransch överensstämma med dem, som ovan angivits för statens motsvarande arbeten.

Vid de kommunala gatu- och byggnadsarbetena torde numera maximiarbetstiden per vecka i regel vara fixerad till 57 timmar. Några detaljerade anteckningar över, i vad mån den avtalsenliga arbetstiden modifieras genom klimatiska eller personliga förhållanden, synas dock ingenstädes föras, ej ens vid Stockholms stads byggnadskontor. Enligt en år 1913 av byggnadschefen verkställd uppskattning skulle antalet verkliga arbetstimmar för jordschaktare uppgå till 2 650 à 2 750 per år.

Likartat är läget inom den enskilda byggnadsindustrien. Det mellan Centrala arbetsgivarförbundet och vederbörande fackförbund den 26 maj 1909 träffade riksavtalet bestämmer, att ordinarie arbetstiden i lokalavtalen i regel skall bestämmas till 57 timmar per hel arbetsvecka, och så är numera även förhållandet beträffande flertalet orter och arbetarkategorier. Några, visserligen summariska, uppgifter om arbetssäsongens faktiska längd hava erhållits genom en särskilt för ändamålet anordnad enquête bland arbetsgivar- och arbetarorganisationer samt enskilda byggnadsfirmor. Härav framgår, att i vissa större städer och vid husbyggnader, där artificiell belysning användes och särskilda anordningar vidtagits till förebyggande av, att materialtillförsel samt murnings- och annat utvändigt arbete hindras genom regn, snö och köld, pågår arbetet hela den enligt kollektivavtalen medgivna arbetstiden, sålunda i Stockholm c:a 2 800 timmar (för målare c:a 2 500 timmar) och i Malmö, där vinterarbetsdagen avtalsenligt är vissa timmar kortare än sommararbetsdagen, c:a 2 600 timmar. Å byggen, där det endast arbetas vid dagsljus och de tekniska anordningarna äro mera bristfälliga, är den årliga arbetstiden c:a 200 à 300 timmar kortare. Å mindre orter, där byggnadsverksamheten icke drives med sådan intensitet, att byggmästarna hava intresse av att, trots risken för arbetets avbrytande eller fördärvande genom köld, hålla husbyggnadsverksamheten i gång även under vintern, ligger nästan allt arbete nere under årets 2 à 3 kallaste månader.

Giva förestående uppgifter en föreställning om, vilken tid husbyggnadsarbetarna kunna arbeta, därest de hava anställning, utsäga de däremot intet i frågan, huru många arbetstimmar, förlorade genom frånvaro från arbetet på grund av sjukdom o. d. eller genom sökande efter arbete mellan

de ofta kortvariga anställningsperioderna hos de särskilda arbetsgivarna, måste frångragas från denna möjliga årliga arbetstid för att erhålla den faktiska. Av de arbetarorganisationer, till vilka hänvändelse gjorts i denna fråga, meddelar Sv. murareförbundet, att arbetstiden för murare i Skånes större städer kan beräknas till omkring 2 000 timmar per år, medan å mindre orter i Sydsverige samt i mellersta Sveriges städer motsvarande tal endast kan sättas till 1 800 timmar. Sv. grov- och fabriksarbetareförbundet hänvisar till en särskild undersökning, enligt vilken dess medlemmar inom byggnadsbranschen genom arbetslöshet förlorade år 1910 12 % och år 1911 7 % av möjliga arbetsdagar. Sv. måleriarbetareförbundet upplyser, att en målare i vårt land icke kan i genomsnitt räkna med ett längre arbetsår än 1 600 timmar.

Sammanställas de uppgifter, som sålunda erhållits angående arbetssäsongerna inom olika yrken, torde det kunna utsägas, att de vid statens kanal- och kraftverks- samt järnvägsbyggnader anställda jord-, berg- och stenarbetarna åtminstone delvis hava säsongarbete, medan arbetet för de därstädes anställda järn- och träarbetarna utgör ett mellanting mellan säsongarbete och kontinuerligt arbete (fabriksarbete).

3. Arbetslön och arbetsförtjänst.

a. Vattenfallsstyrelsens arbeten i egen regi.

Enligt de av Vattenfallsstyrelsen vid påbörjandet av Trollhätte kanals ombyggnad år 1909 för tiden intill 1 juli 1912 utfärdade avlöningsbestämmelserna utgjorde för fullt arbetsför och i sitt yrke kunnig jordarbetare och därmed jämställd grovarbetare, tillhörande grupp I (jfr ovan), timlönen 33 öre för arbetssträckorna Vänern—Bommen och nedanför Åkerström, medan på det mellan liggande, med avseende på levnadskostnaderna såsom dyrare ansedda distriktet närmast Trollhättan timpenningen var 35 öre. För övrig arbetspersonal gällde en enhetlig timlön, som för lägre kvalificerade yrkesarbetare (grupp II) utgjorde 40 öre och för högre kvalificerade (grupp III) 45 öre. Vid den lönereglering, som av Styrelsen på grundval av gjorda utredningar fastställdes 26 okt. 1912, upphävdes löneåtskillnaden för grovarbetare å olika arbetssträckor och fastställdes för grupp I en enhetlig timlön av 37 öre, vilken 21 jan. 1913 på hemställan av den av Kungl. Maj:t tillsatta förlikningskommissionen höjdes till 38 öre. Vid samma tidpunkter höjdes de båda yrkesarbetartimlönerna till resp. 42 och 47 samt 43 och 48 öre.

Enligt de för Älvkarleby kraftverksbyggnad 30 maj 1911 utfärdade avlöningsbestämmelserna utgjorde timlönen för grovarbetarkategorien 33 öre, men höjdes den, i samband med motsvarande förändringar vid Trollhätte kanalombyggnad, till 35 öre den 18 dec. 1912 och till 36 öre den 21 jan. 1913. Vid samma tidpunkter ökades timpenningen för specialarbetare med lägre yrkesutbildning, vilken ursprungligen utgjort 40 öre, till resp. 42 och 43 öre, medan för yrkesarbetare med högre yrkesskicklighet motsvarande belopp äro resp. 45, 47 och 48 öre. Yrkesarbetartimlönerna blevo sålunda desamma vid Trollhättan och Älvkarleby, varemot grovarbetartimpenningen var 2 öre högre på den förra än på den senare arbetsplatsen. Denna

skillnad utjämnades dock genom Vattenfallsstyrelsens beslut den 22—23 sept. 1913, vilket föranletts av den nedan omnämnda löneregleringen vid Untra.

Vad Porjus beträffar, fastställdes i de ursprungliga lönebestämmelserna av 24 nov. 1910 grovarbetartimlönen till 42 öre och de båda yrkesarbetartimlönerna till resp. 47 och 52 öre. Den 18 dec. 1912 höjdes dessa trenne löner till resp. 45, 50 och 55 öre samt en månad senare till resp. 46, 51 och 56 öre.

Ifrågavarande timlöner, vilka i tab. 3 återgivas sammanställda med timpenningar vid övriga offentliga väg- och vattenbyggnadsarbeten, angiva dock lönenivån endast för ett fåtal arbetare. Sålunda arbetade vid Trollhätte kanals ombyggnad mot tidlön år 1912 c:a 15 % och år 1913 endast c:a 9 % av arbetsstyrkan, nämligen elektriska montörer och dykare, en del maskinister, verkstadsarbetare, snickare och timmermän samt ett mindre antal transport- och diversearbetare, de sistnämnda huvudsakligen minderåriga och gubbar, vilka ej gärna medtogos i arbetslagen, då deras reducerade arbetsförmåga befarades nedtrycka ackordsförtjänsten. Såsom förut antytts, sker nämligen vid ifrågavarande arbeten avlöningen i regel efter arbetsprestation med betalning för arbetskvantiteten efter visst enhetspris. Ackordet har form av gruppackord, för vilket det karakteristiska är, att såsom arbetande och avlöningstagande framträder icke så mycket den enskilde arbetaren som det arbetslag han tillhör. Ehuru vid ifrågavarande arbeten timlönen endast i undantagsfall och efter arbetsbefälets prövning är garanterad vid ackordsarbete, har en reglering av tidlönerna likväl sin stora betydelse jämväl härvidlag, enär ackordslönen faktiskt har en viss tidsbasis, då ackordet plägar sättas med hänsyn till det antal timmar det i allmänhet tager att utföra en viss arbetskvantitet.

Såsom ovan omnämnts, möjliggör icke den vid Vattenfallsstyrelsens arbeten använda lönebokföringen en beräkning av förtjänsten på tidlöns- och ackordsarbete var för sig, utan endast för båda arbetsarterna sammanslagna. De på sådant sätt erhållna timförtjänstsiffrorna för åren 1912 och 1913 återgivas i tab. 4, sammanställda med motsvarande uppgifter för vissa andra arbetsföretag. Härav framgår, att den höjning av timlönerna med 3 (för Porjus 4) öre, vilken som nämnt ägde rum omkring årsskiftet 1912—13, visserligen på några undantag när medfört en stegring jämväl av timförtjänsterna, men att denna stegring i hög grad växlat för olika arbetsplatser och arbetarkategorier allt efter ackordsarbetets ekonomiska resultat. Uppmärksammas bör, att jordarbetarna uppnått högre timförtjänst vid Älvkarleby än vid Trollhättan, ehuru timlönen å den senare arbetsplatsen, som ovan nämnts, under större delen av perioden var lägre.

Timförtjänsten utsäger dock i och för sig intet om arbetarens faktiska löneinkomst och därigenom om hans levnadsstandard, ty totalinkomsten betingas ju av, huru många arbetstimmar han utgjort per år. Läggas till grund de visserligen ofullständiga uppgifter i detta avseende, som innehållas i tab. 2, kunna årsförtjänsterna för olika arbetarkategorier beräknas såväl vid enbart tidlönsarbete som vid allt arbete. För kontroll av ifrågavarande uppskattningar är det dock nödigt att erhålla upplysningar om de avlöningsbelopp, som verkligen utbetalats till sådana arbetare, som hela året haft an-

ställning i samma yrke. De visserligen fåtaliga uppgifter av detta slag, som kunnat erhållas för åren 1912 och 1913, återgivas i medeltal för olika arbetarkategorier i tab. 5.

Här nedan meddelas en sammanställning av förenämnda trenne slag av årsförtjänstsiffror, avseende vissa viktigare arbetarkategorier vid Vattenfallsstyrelsens arbeten år 1913.

Arbetargrupper.	Beräknad medelårsförtjänst (i kr.) vid						*Faktisk medelårsinkomst* (i kr.) för arbetare anställda hela året i visst yrke.		
	tidlönsarbete.			allt arbete.					
	Trollhättan.	Älvkarleby.	Porjus.	Trollhättan.	Älvkarleby.	Porjus.	Trollhättan.	Älvkarleby.	Porjus.
Jordarbetare	970	929	—	1 199	1 239	—	1 238	1 459	1 744
Bergarbetare	1 040	1 041	—	1 427	1 550	—	1 465	1 435	—
Betongarbetare . . .	946	868	—	1 294	1 351	—	1 216	1 337	1 777
Gråstensmurare . . .	1 104	1 040	—	1 720	1 838	—	1 683	1 735	1 890
Stenhuggare	—	1 172	—	—	1 563	—	1 805	1 666	1 811
Järnarbetare	1 226	—	—	1 390	—	—	1 437	—	1 771
Träarbetare	1 190	1 096	—	1 296	1 605	—	1 318	1 576	1 988

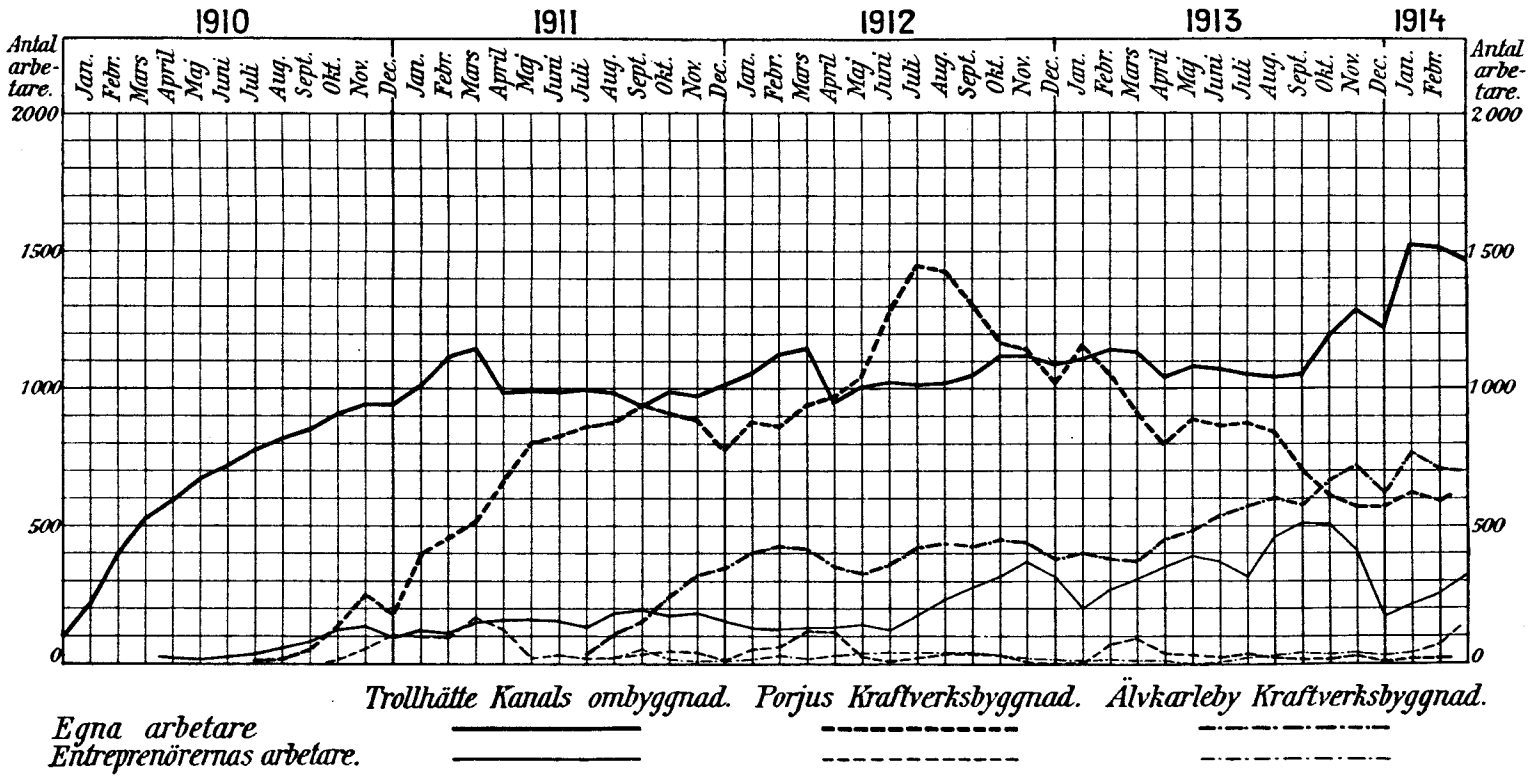
Framhållas må, att vissa växlingar i de särskilda arbetarkategoriernas förtjänster kunna förklaras därigenom, att i de fall, då arbetet utförts på ackord enligt arbetskontrakt, 20 % av avlöningsbeloppen kunna innehållas till den ofta ganska avlägsna tidpunkt, då arbetet slutförts och slutlikvid skett.

b. Vattenfallsstyrelsens åt entreprenörer överlämnade arbeten.

Vattenfallsstyrelsens här ifrågavarande arbeten utföras väl i huvudsak i egen regi genom direkt anställda arbetare, men har Styrelsen, särskilt med avseende på Trollhätte kanals ombyggnad, i ganska betydande, ehuru vid olika tidpunkter växlande utsträckning anlitat särskilda entreprenörer. Den av dessa företagare sysselsatta arbetsstyrkan och dennas månatliga växlingar åskådliggöras genom diagram 2. De av Styrelsen den 25 juli 1911 utfärdade »allmänna bestämmelser för entreprenad och leverans till Kungl. Vattenfallsstyrelsens byggnadsarbeten» innehålla väl till övervägande del föreskrifter av rent ekonomisk natur, men upptaga jämväl några punkter av betydelse ur socialpolitisk synpunkt. Sålunda föreskrives bl. a., att vid entreprenadarbetets utförande endast dugliga och vana arbetare böra användas, att entreprenören är skyldig att i Riksförsäkringsanstalten låta försäkra hos honom för visst entreprenadarbete anställda arbetare eller förmän för att bereda dem ersättning i enlighet med bestämmelserna i lagen angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete den 5 juli 1901 samt att

Diagram 2. Vid Vattenfallsstyrelsens arbeten direkt och indirekt anställda arbetare.

Antal arbetare hos Styrelsen och hos dess entreprenörer under tiden januari 1910—febr. 1914.

entreprenören är skyldig meddela beställaren de överenskommelser han avslutar med sina arbetare; och förbehåller sig i detta sammanhang beställaren rätt att å entreprenörens bekostnad och risk utföra de honom åliggande skyldigheterna, därest arbetets fortskridande äventyras därigenom, att entreprenören helt eller delvis icke uppfyller sina förpliktelser gent emot sina egna arbetare.

Ehuru ifrågavarande bestämmelser sålunda icke, åtminstone formellt sett, inskränka entreprenörens frihet att ingå arbetsavtal och än mindre, såsom stundom sker i utlandet, förplikta honom att till sina arbetare betala vissa minimilöner, äro desamma likväl i detta sammanhang förtjänta av uppmärksamhet, då arbetarförhållandena vid vissa Vattenfallsstyrelsens egna arbeten visat sig i hög grad påverkas genom den lönepolitik, som bedrivits av dess största entreprenör vid Trollhätte kanals ombyggnad, A.-B. Skånska cementgjuteriet. Detta bolag har därstädes bedrivit dels muddringsarbeten, huvudsakligen å sträckan nedanför Lilla Edet, dels vissa sprängnings- och byggnadsarbeten, särskilt i Åkerssjö sluss nedanför Trollhättan.

Försommaren 1913 begärde de å sistnämnda arbetsplats med ställningsbyggnad, förfärdigande av betongformar o. d. sysselsatta 7 träarbetarna, att bolaget skulle betala den timlön av 50 öre, vilken byggmästarna i det närliggande Trollhättan fr. o. m. 1 april avtalsenligt betalade till samtliga träarbetare (jfr nedan). Ehuru det kunde vara tvistigt, huruvida ifrågavarande arbete vore jämförligt med husbyggnadsarbete, ansåg bolaget, att det såsom medlem av Centrala arbetsgivareförbundet var förpliktat att iakttaga § 11 mom. c av riksavtalet för byggnadsindustrien, enligt vilket arbetsgivare, som utför arbete å plats, där lokalavtal med Centrala arbetsgivareförbundet ej finnes upprättat, skall, i vad det avser arbetstid och löneförmåner, tillämpa det på denna ort eventuellt gällande avtal, förutsatt att detta ingåtts mellan arbetsgivare och arbetarnas organisation på platsen. Till följd härav tillmötesgicks arbetarnas begäran.

Kort därefter restes motsvarande krav från det 80-tal grovarbetare, som bolaget sysselsatte på platsen, innebärande en begäran att i stället för den dittillsvarande, med statsarbetarnas överensstämmande timlönen av 38 öre få den timpenning av 42 öre, som mureriarbetsmännen i Trollhättan av byggmästarna avtalsenligt uppburit sedan maj 1912 (jfr nedan). I detta fall ansåg sig dock arbetsgivaren icke böra giva efter och strejk utbröt. Därvid ingrep statens förlikningsman, vilken föreslog, att tvistefrågan, huruvida för ifrågavarande arbetspris förenämnda kollektivavtal eller Vattenfallsstyrelsens lönebestämmelser borde vara normerande, skulle avgöras av riksskiljenämnden för byggnadsindustrien. Detta förslag blev dock av arbetarna avböjt, men enade sig parterna i augusti om en överenskommelse, enligt vilken vid ifrågavarande arbetsplats skulle tillämpas gällande avtal mellan Göteborgs byggmästarförening samt cement- och betongarbetarsektionen av Sv. grov- och fabriksarbetarförbundets avd. 49, dock med vissa modifikationer, av vilka den viktigaste innebar, att timlönen för grovarbetare, stenkrossare, betongarbetare och -stampare sattes 1 öre lägre än i Göteborg, nämligen till 40 öre intill 1 april 1914 och därefter till 42 öre.

Genom ifrågavarande överenskommelser kommo sålunda träarbetarna hos kanalbyggets mest betydande entreprenör i åtnjutande av samma timlön som arbetarna hos de privata byggmästarna i Trollhättan. Med stöd härav framfördes sedan samma krav med avseende på de vid statens arbeten i egen regi anställda träarbetarna, och gav detta anledning till strejken den 19 febr. 1914, vilken ännu fortvarar. Vid bedömande av ifrågavarande lönekrav synes det dock böra fasthållas, *dels* att den ovan berörda uppdelningen av träarbetarna i snickare och timmermän är mera av omständigheterna motiverad vid statens omfattande arbeten än hos de ett fåtal träarbetare sysselsättande privata företagarna, där arbetets specialisering är mindre genomförd, *dels* att Vattenfallsstyrelsens egna arbeten torde få anses mera permanenta än entreprenörernas (A.-B. Skånska cementgjuteriets arbeten vid Åkerssjö beräknas vara slutförda redan i juli 1914) samt att den i statens egen regi anställda arbetspersonalen åtnjuter väsentligt större förmåner vid sjukdoms- och olycksfall än entreprenörernas arbetare. Ifrågavarande förmåners värde är emellertid synnerligen svårt att uppskatta i penningar.

c. Stockholms stads kraftverksbyggnad vid Untra.

Vid Älvkarleby kraftverksanläggning äro löneförhållandena hos de därstädes hittills blott sparsamt anlitade entreprenörerna av mindre betydelse, varemot i stället arbetsvillkoren i hög grad torde påverkas genom arbetsförhållandena vid Stockholms stads i omedelbar närhet belägna, likartade anläggning vid Untra. Vid ifrågavarande arbetes början fastställdes timlönerna enligt »allmänna bestämmelser rörande vid vattenkraftsbyggnaden anställda arbetare» av dec. 1911 till samma belopp som vid Älvkarleby kraftverksanläggning, sålunda 33 öre för jordarbetare och därmed jämställda grovarbetare samt 40 öre för mindre och 45 öre för mera kvalificerade yrkesarbetare. Dessa timpenningar höjdes i februari 1913 till respektive 36, 43 och 48 öre för att komma i nivå med de i januari samma år höjda lönerna vid Älvkarleby. Efter den ovannämnda, ehuru visserligen icke närmast av lönefrågan vållade, strejken vid Untraverken 8 april—1 augusti 1913 ersattes förenämnda av gas- och elektricitetsverksdirektören utfärdade bestämmelserna genom ett kollektivavtal, ingånget mellan å ena sidan arbetschefen samt Stockholms gas- och elektricitetsverk, å den andra Sv. järnvägsbyggnadsfackföreningen och dess vid Untra nybildade sektion n:r 13. Enligt denna överenskommelse höjdes grovarbetartimlönen till 38 öre, varemot de båda yrkesarbetarlönerna blevo oförändrade, dock skulle dessa liksom avtalets övriga timlöner den 1 januari 1915 ökas med 2 öre. Denna lönereglering är av särskild betydelse, enär de fastställda lönerna jämväl från arbetarpartens sida erkänts såsom skäliga för ifrågavarande ort och arbete.

Vid Untra sker dock liksom vid Älvkarleby arbetet i huvudsak på ackord. Jämför man med ledning av tab. 4 timförtjänsterna åren 1912 och 1913 vid de båda arbetsföretagen, befinnas dessa vid Untra, om man vågar döma av de fåtaliga därifrån erhållna uppgifterna, vara högre för de egentliga väg- och vattenbyggnadsarbetarna, varemot om hantverkarna och yrkesarbetarna

snarare gäller det motsatta. Detta förhållande bestyrkes även av de i tab. 5 meddelade årsförtjänsterna för år 1912. För år 1913 hava årsuppgifter icke kunnat lämnas från Untraverken på grund av den då rådande nära fyra månader långa strejken. Detta är särskilt att beklaga, enär det skulle varit av stort intresse att erfara, huru jämförelsen då skulle hava utfallit med hänsyn till Älvkarlebyarbetarnas genom den förlängda arbetssäsongen betydligt ökade förtjänstmöjligheter.

d. Järnvägsstyrelsens byggnadsarbeten.

Vid sidan av nu nämnda arbetsområden äro för förevarande utredning av särskilt intresse de statsarbetare, vilkas arbetsförhållanden i likhet med Vattenfallsstyrelsens regleras genom de förenämnda allmänna bestämmelserna av år 1909, nämligen dels Telegrafverkets linje-, nät- och stationsarbetare m. fl., dels arbetare och lagförmän vid statens järnvägsbyggnader samt vid nya byggnader och anläggningar å färdig bana.

Vad telegrafarbetarna beträffar, torde deras arbetsvillkor i detta sammanhang böra lämnas å sido, då deras arbete är av väsentligt annan art än vanliga väg- och vattenbyggnadsarbetares (frånsett stolpsättare å kraftledningar o. d.) och då de dessutom i regel avlönas med tidlön.

Däremot äro arbetsförhållandena vid statens järnvägsbyggnader förtjänta av särskild uppmärksamhet, även om, som ovan framhållits, desamma icke äro i alla delar jämförliga med de vid kanal- och kraftverksbyggnaderna rådande. I enlighet med de av K. Järnvägsstyrelsen den 26 mars 1910 utfärdade särskilda bestämmelserna rörande arbetarna vid statens järnvägsbyggnader skall för varje arbetsdistrikt av Styrelsen fastställas en prislista, upptagande normala avlöningen per timme för varje fullt arbetsför och i sitt yrke fullt hemmastad arbetare. Enligt den för statsbanan Järna—Norrköping (delen Enstaberga—Åby) den 13 dec. 1911 fastställda prislistan utgör normaltimlönen 38 öre för grupp I, till vilken, som ovan framhållits, utom jordarbetare o. d. även bergarbetare hänföras, 43 öre för den lägre och 46 öre för den högre kvalificerade yrkes- och ansvarsarbetargruppen. I prislistan för statsbanorna Östersund—Ulriksfors samt Morjärv—Lappträsk av den 26 mars 1910, vilken jämväl tillämpas för linjerna Sveg—Brunflo, Ulriksfors—Volgsjön och Veittijärvi—Karungi—Matarengi, äro motsvarande lönesatser 44, 49 och 52 öre. Prislistan för statsbanan Bastuträsk—Skellefteå—Kallholmen den 26 mars 1910, som även gäller för linjen Älvsby—Piteå, stipulerar en timlön av 42 öre för grupp I, 47 öre för grupp II och 50 öre för grupp III, medan lönelistan av den 31 mars 1911 för järnvägen Gällivare—Porjus upptager resp. 47, 52 och 57 öre på den egentliga linjen (sträckan 2), varemot timpenningen är 2 öre lägre närmast intill resp. Gällivare och Porjus (sträckorna 1 och 3). Framhållas må, att lönerna för timmermän (grupp II) samt snickare och smeder (grupp III) äro bestämda under förutsättning, att de hålla sig med egna verktyg, varemot de i annat fall skola vidkännas ett avdrag på ovan angivna timpenningar av 5 öre (för Gällivare—Porjus 6 öre).

I motsats till förhållandet vid Vattenfallsstyrelsens arbeten lära vid statens järnvägsbyggnader de vid arbetets början satta timpenningarna icke sedermera hava förhöjts. Anledningen härtill torde vara, att medan de egentliga tidlönsarbetarna utgöras av schaktmästar- och förrådshantlangare, tåg- och banpersonal, pumpare, bro- och vägvakter o. d., för vilka särskilda dag- eller timlöner bestämmas av vederbörande arbetsbefäl efter överenskommelse i varje särskilt fall, arbeta järnvägsbyggnadsarbetarna i egentlig mening, för vilka normaltimlönerna gälla, så gott som uteslutande på ackord.

På grund av de från Järnvägsstyrelsen erhållna uppgifterna om ifrågavarande arbetares arbetstimmar och arbetsförtjänster, hava i tab. 4 för de särskilda statsbanebyggnaderna uträknats genomsnittliga arbetsförtjänsten per timme för olika arbetargrupper. Härav framgår, att för jordarbetargruppen, vilken, som ovan framhållits, här jämväl innesluter flertalet bergarbetare, timförtjänsten år 1913 i regel uppgick till 51—59 öre, på sträckan Ulriksfors—Volgsjön dock till 68 öre.

Därest man vill jämföra ifrågavarande arbetsförtjänster med motsvarande siffror för Vattenfallsstyrelsens arbeten, bör dock behörig hänsyn tagas till arbetssäsongens växlande längd och de därav följande olikheterna i faktisk förtjänst per arbetsår. Detta åskådliggöres för de trenne statsbanebyggnader, varifrån någorlunda talrika primäruppgifter kunnat erhållas, i följande tabell, vilken är uppgjord efter samma grunder, som den ovan för Vattenfallsstyrelsens arbeten meddelade.

Arbetargrupper.	Beräknad medelårsförtjänst (i kr.) vid						Faktisk medelårsinkomst (i kr.) för arbetare anställda hela året i visst yrke.		
	tidlönsarbete.			allt arbete.					
	Järna—Norrköping.	Ulriksfors—Volgsjön.	Lapptråsk—Veittijärvi m. m.	Järna—Norrköping.	Ulriksfors—Volgsjön.	Lapptråsk—Veittijärvi m. m.	Järna—Norrköping.	Ulriksfors—Volgsjön.	Lapptråsk—Veittijärvi m. m.
Jordarbetare	838	860	1 015	1 279	1 329	1 269	1 386	1 509	1 243
Bergarbetare	820	—	—	1 447	—	—	1 492	—	—
Gråstensmurare . . .	913	—	923	1 316	—	1 074	1 780	1 406	1 137
Järnarbetare	1 224	1 418	1 317	1 729	1 636	1 545	1 668	1 492	1 710
Träarbetare	1 152	1 125	1 364	1 402	1 168	1 551	1 563	1 361	1 454

Utom de i och för byggande av nya järnvägar anställda arbetarna sysselsätter Järnvägsstyrelsen ett betydande antal arbetare med reparationer och arbeten å färdiga banor. Angående det mest betydande av de f. n. pågående arbetena av detta slag, nämligen dubbelspåranläggningen Göteborg—Alingsås, hava från Styrelsens banbyrå erhållits vissa uppgifter, vilka äro av särskilt intresse, då ifrågavarande arbeten pågå ej långt från Trollhätte kanal. De viktigaste av de lämnade upplysningarna äro sammanställda i följande tablå:

		År 1912.	År 1913.
Antal dagsverken		151 431	146 836
därav på ackord		76·0 %	58·0 %
Arbetsförtjänst (i kr.) per dagsverke vid	tidlönsarbete	3·74	4·15
	ackordsarbete	5·32	5·64
	allt arbete	4·94	5·01

Arbetstiden är för ifrågavarande banarbeten densamma som vid statsbanebyggnaderna (i regel 57 timmar per vecka). Däremot har icke såsom vid dessa någon normal timpenning fastställts för olika arbetarkategorier.

e. Den enskilda väg- och vattenbyggnadsindustrien.

Vid sidan av arbetsvillkoren vid statens arbeten äro för förevarande utredning av särskild betydelse förhållandena inom den enskilda väg- och vattenbyggnadsindustrien. Det har nämligen varit en grundsats för den statliga och kommunala arbetspolitiken att vid löneregleringar taga hänsyn till den allmänna lönenivån inom resp. fack samt undvika att genom självständig lönepolitik utöva ett tryck på arbetsmarknaden, som kan giva anledning till svårigheter för de, i olikhet med de affärsdrivande verken, av konkurrenshänsyn bundna privata företagarna.

Tyvärr möter ett konstaterande av lönenivån vid de enskilda järnvägs-, bro- och kraftverksanläggningarna o. d. för närvarande stora svårigheter. Vid tiden före 1909 års storstrejk reglerades löneförhållandena vid dessa företag i stor utsträckning genom mellan arbetare och arbetsgivare ingångna kollektivavtal. Beträffande väg- och järnvägsbyggnadsbranschen fastställde dessa i regel endast en gemensam timlön av 40—50 öre för samtliga arbetare, varemot kraftstationsanläggningarnas arbetare i regel voro uppdelade i två lönegrupper, grovarbetare med 35—40 öre och yrkesarbetare med 40—50 öre per timme. Efter storstrejken, som väsentligt försvagade arbetarorganisationen, har så vitt bekant endast en avtalsuppgörelse ägt rum, nämligen vid Ljungaverksanläggningen år 1911. Enligt detta avtal äro arbetarna uppdelade i tre lönegrupper, nämligen jord-, cement-, betong-, hjälparbetare o. d. med 37 öre, bergsprängare, smeder, träarbetare m. fl. med 42 öre samt stenhuggare, gråstensmurare, rälsläggare och finsnickare med 46 öre per timme.

Detta avtal har numera efter arbetets fullbordan utgått och f. n. torde inom väg- och vattenbyggnadsindustrien icke längre några kollektivavtal finnas i gällande kraft, även om dessas bestämmelser i fråga om timlönernas höjd, uppdelning i arbetargrupper m. m. stundom fortfarande tillämpas.

Enligt uppgift från Väg- och vattenbyggarnas arbetsgivareförbund lära här saknas av arbetsgivaren utfärdade, för hela arbetsstyrkan gällande löne- och arbetsbestämmelser. Ersättningen för tidlönsarbete överenskommes nämligen, liksom ackordsbetalningen, från fall till fall med de särskilda arbetslagen. Resultaten av dessa överenskommelser framgå av den i tab. 6 meddelade timförtjänststatistiken. Då densamma endast återger årsgenomsnitt av arbetsgivarnas månatliga uppgifter om medeltimförtjänsten för tämligen olik-

formiga arbetarkategorier, måste likväl dessa uppgifter meddelas med en viss reservation för deras tillförlitlighet. Av betydelse för föreliggande utredning äro särskilt löneförhållandena vid ett järnvägsbygge, pågående i närheten av Trollhättan (Älvsborgs län). Här uppgivas jordarbetare i medeltal hava förtjänat 43 och gråstensmurare 45 öre per timme under år 1913. Ävenledes äro av intresse löneförhållandena vid kraftstationsbyggnaderna i Bergslagen (Örebro, Västmanlands och Kopparbergs län), där s. å. jordarbetare uppnådde 36—52 öre, bergarbetare 43—65 öre, gråstensmurare 48—75 öre, järnarbetare 45—47 öre och träarbetare 40—48 öre per timme.

Några uppgifter om arbetssäsongens längd och årsförtjänstens höjd för ifrågavarande arbetare hava, som ovan omnämnts, icke kunnat erhållas.

f. Arbetspris i vissa landsbygdskommuner.

I det föregående hava genomgåtts de arbetsområden, där förhållandena omedelbart torde kunna jämföras med dem, som råda vid Vattenfallsstyrelsens arbeten. Det torde dock vara lämpligt att granska avlöningsvillkoren jämväl inom några andra näringsgrenar, varifrån kan erhållas ett material, lämpat att i vissa avseenden sammanställas med det, för vilket ovan redogjorts.

När ett stort väg- och vattenbyggnadsarbete igångsättes och lönerna skola bestämmas, uppgivas dessa i regel fastställas i anslutning till »ortens arbetspris». Är arbetsplatsen belägen ute på landsbygden, skulle väl dessa, åtminstone vad grovarbetet angår, betingas av lantarbetarlönerna i kringliggande trakt, enär jordschaktnings- o. d. arbeten icke kräva andra färdigheter, än som besittas av landsbygdens grovarbetare. Till vilka belopp ifrågavarande arbetspris åren 1911, 1912 och 1913 uppgingo i trakten närmast omkring ifrågavarande trenne väg- och vattenbyggnadsarbeten, framgår av nedanstående sammanställning av genomsnittliga sommar- och vinterdaglönerna för tillfällig manlig daglönare i egen kost.

Tages hänsyn till, att daglönarnas sommararbetstid inom jordbruket i regel utgör 10 à 10½ timmar per dag, med frånräknande av raster, befinnas förestående arbetspris avsevärt understiga de vid statens byggnadsarbeten betalade. Arbete av sistnämnda slag torde dock få anses som mera krävande än lantarbetet och medför även ofta vissa extra utgifter för arbetarna (för inackordering o. d.), varför en högre timpenning torde få anses vara av omständigheterna motiverad.

I vissa fall har dock detta förhållande återverkat på lantarbetarlönerna. Sålunda angives från Jokkmokks lappmarks tingslag, där daglönens stegring 1911—1912 uppskattas ända till 1 kr., såsom orsak den starka konkurrens om arbetskraft, som uppstått genom statens kraftstationsbygge vid Porjus.

Härad m. m.	Sommardaglön, kr.			Vinterdaglön, kr.		
	1911.	1912.	1913.	1911.	1912.	1913.
Trakten omkring Trollhätte kanal.						
Väne härad	2·40	2·54	2·82	1·80	1·79	2·00
Flundre härad	2·69	2·75	2·94	1·94	2·00	2·06
Björke härad	2·19	2·25	2·25	1·53	1·63	1·66
Ale härad	2·41	2·63	2·67	1·77	1·89	2·00
Vättle härad	2·83	2·83	3·00	2·00	2·00	2·17
Inlands Fräkne härad	2·33	2·44	2·44	1·67	1·81	1·94
Inlands Torpe härad	2·25	2·40	2·50	2·00	2·00	2·13
Inlands Nordre härad	2·14	2·36	2·50	1·66	1·73	1·86
Inlands Södre härad	2·25	2·25	2·38	1·50	1·63	1·75
Älvkarlebytrakten.						
Våla härad	2·63	2·67	2·67	1·92	1·92	2·00
Örbyhus härad	2·50	2·54	2·67	1·90	1·88	1·96
Gästriklands östra tingslag	3·13	3·05	3·05	2·44	2·40	2·45
Porjustrakten.						
Gällivare lappmarks tingslag	3·75	4·00	4·00	2·75	3·00	3·25
Jokkmokks » »	3·50	4·50	4·50	3·50	4·50	4·50

g. Fabriksindustrien omkring Trollhätte kanal.

Därest arbetsplatserna, såsom ifråga om Trollhätte kanals ombyggnad, till väsentlig del äro belägna intill ett större stadsliknande samhälle, måste givetvis till utgångspunkt för lönesättningen tagas icke landsbygdens utan stadssamhällenas arbetspris.

Såsom ovan framhållits, ställa sig dessa väsentligen olika, alltefter som det är fråga om kontinuerligt arbete (fabriksarbete) eller mer eller mindre utpräglat säsongarbete.

Såsom Trollhättans huvudindustri torde kunna betecknas den mekaniska verkstadsindustrien. Löneförhållandena inom denna industri hava sedan år 1905 reglerats genom ett (år 1908 något ändrat) riksavtal; vilket i dec. 1913 ersatts av ett nytt med avsevärt höjda löner. Minimitimlönerna utgjorde enligt dessa avtal för Trollhättan:

		Grovarbetare.	Yrkesarb., som uppnått 21 år och arbetat minst 4 år i yrket.	Yrkesarb., som uppnått 24 år och arbetat minst 7 år i yrket.
1905 (1908) års avtal, öre		26	30	34
1913 års avtal	åren 1914 och 1915, öre	29	33	37
	år 1916, öre	30	34	38
	år 1917 och 1918, öre	31	35	39

Framhållas må, att enligt detta avtal Trollhättan i lönehänseende är likställt med bl. a. Göteborg. Hur den faktiska förtjänsten ställer sig å dessa orter, skulle kunna belysas genom Sveriges verkstadsförenings lönestatistik, men har föreningen ej ansett sig kunna tillmötesgå Socialstyrelsens begäran att i detta syfte få taga del av ifrågavarande statistiska uppgifter.

Nära samband med förenämnda avtal har riksavtalet för den elektriska installationsbranschen, enligt vilket minimitimlönerna i Trollhättan (och Göteborg) utgjorde:

	Hjälpmontör, som uppnått 21 år.	Montör, som kan arbeta självständigt och varit minst 3 år i facket.	Montör, som kan leda större installationer för belysning och kraft.
1909 års avtal, öre	30	38	48
1913 års avtal, åren 1914—1916, öre	33	40	50
1913 års avtal, åren 1917—1918, öre	35	43	54

Vad beträffar den övriga industrien utefter Göta älv omkring arbetsplatserna vid kanalombyggnaden, må anföras, att pappersbruken vid Vargön, Trollhättan och Lilla Edet betala sina utearbetare med minimilöner av 26—29 öre, medan hjälparbetarna i fabrikerna pläga hava något högre timlön samt reparatörer och andra yrkesarbetare minst 33—36 öre per timme. I Vänersborg gälla för tändsticksfabrikens manliga arbetare timlöner av 25—27·5 öre.

Av större intresse än löneförhållandena för dessa arbetare med sysselsättning året om, äro lönerna för ett par grupper kommunikations- och industriarbetare i trakten, vilka hava säsongarbete. Enligt gällande löneavtal för Uddevalla—Vänersborg—Herrljunga järnväg betalas banarbetare på landet med 25 öre per timme och i stad med 28 öre, men höjas dessa löner med 2 öre vid uppnådda 30 års ålder. Arbetarna vid tegelbruken omkring Vänersborg (Fridhem, Tenggrenstorp och Nabbensberg), vilka tillhöra Sv. byggnadsämnesindustriförbundet, hade enligt åren 1912 och 1913 gällande lokalavtal 34 à 35 öre per timme, men skola dessa löner enligt den allmänna uppgörelsen för facket i april 1914 höjas med 3 öre för arbetare, som övervägande sysselsättas med tidlönsarbete, och med 2 öre för övriga arbetare.

h. Husbyggnadsindustrien.

Vida betydelsefullare än löneförhållandena inom fabriksindustrien hava dock, som i det föregående berörts, för Vattenfallsstyrelsens arbeten varit avlöningsvillkoren inom byggnadsbranschen.

Vad Trollhättan beträffar, ingicks den 22 april 1912 för tiden intill 1 april 1914 mellan platsens byggmästare och Sv. träarbetareförbundets avd. 180 ett kollektivavtal, enligt vilket till duglig och ordentlig träarbetare, som arbetat i facket minst 4 år, skulle utbetalas en minimitimlön av 48 öre intill 1 april 1913 och därefter av 50 öre (jfr ovan). Kort därefter ingick ortens fristående byggmästarförening med Sv. grov- och fabriksarbetareförbundets avd. 130 för tiden från 18 maj 1912 till 1 april 1913 ett kollektivavtal, en-

ligt vilket timpenningen för duglig, ordentlig och flitig mureriarbetsman, som fyllt 18 år, skulle utgöra 42 öre. Detta avtals giltighetstid har sedermera förlängts på ytterligare ett år. För närvarande pågå underhandlingar om revision av dessa båda avtal.

I Vänersborg förefinnes sedan 26 sept. 1907 ett kollektivavtal mellan stadens byggmästare och Sv. träarbetareförbundets avd. 103, enligt vilket yrkesduglig byggnadssnickare, som varit 4 år i facket, betalas med 45 öre och byggnadsträarbetare, som varit 2 år i yrket, med 40 öre. Vidare har A.-B. Skånska cementgjuteriet för sina arbeten vid därvarande kasernbyggnad fr. o. m. 21 april 1913 intill arbetets slutförande överenskommit med Sv. grov- och fabriksarbetareförbundets avd. 103, att bergsprängnings- och grundläggningsarbetare betalas med 43 öre, betongstampare med 40 öre samt jordschaktnings- och övriga grovarbetare med 38 öre per timme. Ifrågavarande avtal är tillkommet under medverkan av Centrala arbetsgivareförbundet och utgör ett det förenämnda riksavtalet av år 1909 kompletterande lokalavtal.

Så är även förhållandet med avseende på ortsavtalen inom byggnadsindustrien å de tre närbelägna större arbetsplatserna Borås, Uddevalla och Göteborg. Ifrågavarande avtal beröras av uppgörelsen inom byggnadsindustrien den 30 sept. 1911, enligt vilken lokalavtalens ordinarie timlöner skola, oberoende av och utöver tidigare inträdda förhöjningar, höjas med 2 öre fr. o. m. 1 april 1914. Lönenivån såväl före som efter nämnda tidpunkt åskådliggöres i tab. 7 för såväl nämnda platser som för Stockholm, varemot dylika uppgifter icke kunnat erhållas för de båda i grannskapet av Älvkarleby belägna större arbetsplatserna Gävle och Uppsala, enär kollektivavtal där saknas för byggnadsarbetare (utom för målare i Uppsala).

Vid bedömande av i ifrågavarande tabell meddelade siffror, bör beaktas, att de högre timlöner, som i Stockholm (samt å några andra orter) utgå till vissa gråstensmurare, grundläggningsarbetare och bergsprängare, avse postbas och laddarbas, vilka ansvarsarbetare stundom kunna anses innehava förmansställning. I fråga om träarbetarlönerna bör hänsyn tagas till, att man i avtalen för Trollhättan, Uddevalla och Borås har att göra med en enhetlig byggnadsträarbetargrupp, medan denna i Vänersborg, Göteborg och Stockholm efter kvalifikationer och yrkesutbildning är uppdelad på timmermän och snickare, av vilka de senare hava 2—5 öre högre timlön än de förra. Utom på ifrågavarande orter är nämnda uppdelning iakttagen i kollektivavtalen för Södertälje, Nynäshamn och Kalmar, varemot övriga avtal i branschen blott hava en lönesats för träarbetare. Denna fördelning är av intresse för utredningen, då en uppdelning efter kvalifikationer, som ovan nämnts, skett med avseende på träarbetarna vid Trollhätte kanals ombyggnad. Slutligen bör observeras, att den för Uddevalla och Göteborg upptagna stenhuggarlönen, 55 öre, är den, som fastställts för hela den västsvenska storstensindustrien genom det mellan Västra Sveriges storstensindustriidkareförbund och Sv. stenhuggareförbundet för tiden 1 juli 1912—1 juli 1917 ingångna kollektivavtal.

1. Kommunala byggnadsarbeten.

Löneförhållandena inom husbyggnadsbranschen äro även i stor utsträckning normerande för de arbetare, som sysselsättas av kommunernas gatu-, park- och hamnförvaltningar. Jämföras tab. 8, där timlönerna för dylika kommunalarbetare sammanställts, och den förenämnda tab. 7, där motsvarande uppgifter meddelas för deras privatanställda yrkeskamrater, befinnas exempelvis i Borås de båda löneserierna sammanfalla, medan i Stockholm de kommunala lönesatserna avsevärt understiga dem, som betalas inom den enskilda byggnadsindustrien. Förklaringsgrunden till denna skiljaktighet är tydligen, att medan å vissa, särskilt mindre, orter de kommunala byggnadsarbetarna icke hava bättre ställning i arbets- eller anställningshänseende än deras kamrater i enskild tjänst, åtnjuta inom åtskilliga större samhällen kommunalarbetarna särskilda förmåner i form av fastare anställning, längre arbetssäsong samt understöd vid sjukdom och invaliditet (i Göteborg pension). Det torde dock vara ytterst svårt att uppskatta ifrågavarande förmåners penningvärde, i synnerhet som ingenstädes så exakta anteckningar synas föras om stadsarbetarnas faktiskt utgjorda arbetstimmar per år, att man på grundval av desamma kan fastställa, i vad mån arbetet är att anse som kontinuerligt arbete, som säsongarbete eller som ett mellanting mellan båda (jfr ovan). Någon ledning erhålles genom den statistik över arbetarnas faktiska årsförtjänster, vilka publiceras i Stockholms byggnadschefs berättelse över stadens allmänna arbeten. Enligt denna källa utgjorde medelförtjänsten per år för de viktigaste arbetarkategorierna:

	År 1912. Kr.	År 1913. Kr.
Jordschaktare	1 348	1 429
Bergsprängare	1 302	1 408
Gråstensmurare	1 438	1 551
Cement- och betongarbetare	2 129	2 069
Stenhuggare	1 278	1 348
Tegelmurare	1 650	1 631
Timmermän	1 432	1 497
Snickare	1 612	1 549
Smeder	1 557	1 625
Järn- och metallarbetare	1 424	1 491
Diverse arbetare (hantlangare)	1 298	1 363

Framhållas må, att inom den kommunala byggnadsverksamheten löne- och arbetsförhållandena f. n. i regel bero på av vederbörande stadsmyndigheter utfärdade arbetsbestämmelser och icke på kollektiva överenskommelser mellan vederbörande arbetsgivare och arbetare, såsom förhållandet är inom den privata husbyggnadsindustrien. Beträffande de kommunalarbetare, vilkas lönevillkor återgivas i tab. 8, gäller kollektivavtal endast för Gävle stads arbetare.

II. Konjunkturer och levnadskostnader.

1. Konjunkturer.

Vid bedömande av de löneförhöjningar, vilka enligt förestående framställning efter 1913 års ingång ägt rum inom vissa arbetsområden, må det icke lämnas ur sikte, att desamma återspegla konjunkturutvecklingen och levnadskostnadernas stegring under en i regel ganska lång tidsperiod (inom mekaniska verkstadsindustrien över 8 år, inom byggnadsämnesindustrien c:a 5 år) eller, såsom inom byggnadsindustrien, utgöra konsekvenser av en tidigare beslutad, successivt genomförd lönereglering. Detta bör beaktas vid en undersökning angående den ekonomiska situationens förändringar under den korta tidsperiod, som förflutit sedan början av år 1913.

Vad de stora industriländerna beträffar, förspordes redan mot slutet av år 1912 en viss avmattning i den dittills rådande kraftiga industriella expansionen och under loppet av år 1913 fingo de ekonomiska konjunkturerna en vikande tendens. I vårt land märktes däremot knappast någon dylik nedgång under hela år 1913. Socialstyrelsens på uppgifter från industriidkare m. fl. byggda kvartalsrapporter angående arbetsmarknadens läge giva vid handen, att konjunkturerna under årets tre första kvartal tedde sig avgjort gynnsammare än under motsvarande tid år 1912 samt att ännu under årets fjärde kvartal arbetstillgången var något rikligare än motsvarande tid föregående år. Under de första månaderna av år 1914 hava däremot vissa tecken framträtt till en försämring av den ekonomiska situationen, såsom inskränkning i järnproduktionen (märkbar redan mot slutet av år 1913), minskning av järnvägarnas fraktinkomster[1] m. m. Under hänvisning härtill hava också arbetsgivarna och deras organisationer allt bestämdare sökt motsätta sig vidare förhöjning av arbetslönerna och därmed följande ökning av produktionskostnaderna.

2. Livsmedelspris.

Bestämmes arbetsgivaren-producentens ställning i en lönerörelse till övervägande del av konjunkturerna, påverkas arbetarna såsom konsumenter i främsta rummet av förändringar i levnadskostnaderna.

Den största posten i en arbetares utgiftsbudget utgöres av kostnaderna för livsmedel. Huru dessa ställa sig för riket i dess helhet, för så vitt detta kan anses representerat genom de 44 orter, varifrån Socialstyrelsen, som ovan nämnts, regelbundet erhåller prisnoteringar, åskådliggöres genom tab. 9 såväl i årliga genomsnitt för femårsperioden 1909—1913 som i månadsmedeltal för tiden fr. o. m. januari 1913 t. o. m. mars 1914.

[1] Enligt »Kommersiella meddelanden» 1914, n:r 11, som offentliggjorts sedan detta skrivits, ökades godsmängden å statens järnvägar (med uteslutande av malmfrakter å mellanriksbanan) från januari till april 1914 med endast 4·4 % mot 23·4 % motsvarande tid 1913. Bl. a. på grund av påskens olika inträffande blir visserligen en sammanställning mellan de särskilda månaderna vilseledande, men tager man alla fyra tillsammans, får man en pålitligare jämförelse. Det under månaderna januari—april transporterade fraktgodset utgjorde åren 1912, 1913 och 1914 resp. 3 041·3, 3 327·0 och 3 362·3 tusen ton. Progressionen har sålunda väsentligt minskats och detta häntyder på nedgång i handelsomsättningen.

Härav framgår, att den stilleståndsperiod i prisnivån, som var rådande t. o. m. år 1911, under år 1912 efterföljdes av en utomordentligt kraftig prisstegring, vilken dock sedermera synes hava så gott som upphört. En mera överskådlig bild av denna prisrörelse — och på samma gång en föreställning om, vilken utgiftsökning den innebär för ett arbetarhushåll — erhåller man, om varuprisen (årsmedeltalen) multipliceras med de kvantitetstal, som framgått av den enda budgetsundersökning, som hittills företagits i vårt land — nämligen i Stockholm åren 1907—1908 — och vilka avse ett genomsnittshushåll på c:a 4 personer (man, hustru och två barn) med en årlig utgiftsstat av omkring 2 000 kr. De sålunda erhållna årskostnaderna för de viktigaste slagen av livsmedel utgjorde för orterna sammanslagna:

	År 1910.	År 1911.	År 1912.	År 1913.
Årsutgifter för livsmedel, kr.	698	691	725	733

Den allmänna prisökningen från år 1911 till år 1912 utgjorde sålunda ej mindre än 4·9 %, medan den för tiden 1912—1913 endast uppgick till 1·1 %.

Mot denna allmänna bakgrund bör man se resultaten av de levnadskostnadsundersökningar, vilka av Socialstyrelsen, som ovan nämnts, särskilt anordnats med avseende på Trollhättan och Älvkarleby för att utreda, huruvida varuprisen å dessa orter stegrats hastigare eller långsammare än i riket i allmänhet.

Det är en känd sak, att när stora arbetarskaror sammanföras till glest bebyggda trakter, på grund av stor efterfrågan och begränsad tillgång, ofta en plötslig och stark prisstegring uppstår på matvaror och bostäder. Så lär, enligt vad tillgängliga handlingar upplysa, förhållandet i viss mån varit vid de rätt avsides belägna Untraverken, och så skulle otvivelaktigt sakerna artat sig i ödemarkssamhället Porjus, om ej arbetsledningen, på sätt ovan berörts, förebyggt detta genom lämpliga mått och steg.

Vad Vattenfallsstyrelsens arbeten vid Trollhättan och Älvkarleby beträffar, överensstämma samtliga erhållna upplysningar däruti, att någon starkare prisstegring å dessa arbetsplatser knappast ägt rum. Detta förklaras naturligt därigenom, att arbetsplatserna i båda fallen äro belägna i så tätt befolkade bygder, att även invasionen av en betydande arbetsstyrka icke är tillräcklig anledning till någon väsentlig rubbning av rådande prisförhållanden.

De medeltal för livsmedelsprisen vid skilda tidpunkter å nämnda båda orter, vilka beräknats på grundval av uppgifter från vederbörande kommunalnämndsordförande samt ett större antal handlande i trakten, hava i tab. 10 sammanställts med motsvarande, av Socialstyrelsens ombud lämnade uppgifter från vissa andra orter, däribland Gällivare, där detaljhandelsprisen, som ovan nämnts, lära motsvara dem, som råda i Porjus.

En översiktlig bild av prisutvecklingen å dessa orter erhålles, därest för desamma, på sätt ovan angivits, årsvärdet beräknas av en normal familjs livsmedelskonsumtion vid skilda tidpunkter. Detta framgår av följande uppställning:

Ort.	Årsutgifter för livsmedel enligt prisen i			Ökning (+) resp. minskning (—) av utgifterna under tiden		
	mars 1912.	mars 1913.	mars 1914.	mars 1912 —mars 1913.	mars 1913 —mars 1914.	mars 1912 —mars 1914.
	Kr.	Kr.	Kr.	%.	%.	%.
Trollhättan	667	682	678	+ 2·2	— 0·6	+ 1·6
Vänersborg	676	705	699	+ 4·3	— 0·9	+ 3·4
Borås	703	708	694	+ 0·7	— 2·0	— 1·3
Göteborg	704	755	714	+ 7·2	— 5·4	+ 1·4
Älvkarleby	685	692	693	+ 1·0	+ 0·1	+ 1·2
Gävle	724	746	739	+ 3·0	— 0·9	+ 2·1
Uppsala	721	728	733	+ 1·0	+ 0·7	+ 1·7
Stockholm	788	800	789	+ 1·5	— 1·4	+ 0·1
Gällivare	770	790	768	+ 2·6	— 2·8	— 0·3
Riket (44 orter)	**707**	**726**	**720**	+ **2·7**	— **0·8**	+ **1·8**

Sammanställningen utvisar, att livsmedelsprisens förändringar i Trollhättan och Älkvarleby under perioden tämligen noga överensstämma med dem, som gjort sig gällande inom samtliga av ifrågavarande statistik berörda samhällen, betraktade som ett helt. Likaså utvisa förestående procenttal, att den ännu under år 1912 fortfarande prisstegringen under loppet av år 1913 avstannat och å många orter efterträtts av en, i regel visserligen föga markerad, prissänkning.

Vid bedömande av förestående siffror bör dock hänsyn tagas till, att flertalet av de vid Vattenfallsstyrelsens arbeten anställda arbetarna icke hava egna hushåll på platsen utan intaga sina måltider utomhus. I Porjus sker detta till övervägande del i av arbetsledningen kontrollerade marketenterier, där arbetarnas dagskostnad för spisningen (tre måltider) uppgått till kr. 1·50 (10·50 kr. per vecka). Vid Älvkarleby spela även marketenterierna en ganska stor roll, men synes här flertalet arbetare intaga sina måltider ute i bygden, varvid medelpriset per vecka åren 1912—1914 enligt kommunalordförandens uppgifter varit 10·50 kr. Vid Trollhätte kanals ombyggnad hava marketenterier för tillhandahållande av matvaror varit av behovet påkallade endast å vissa mera avlägsna arbetsplatser, enär tillgång till måltidsinackordering vanligen funnits i kringliggande samhällen, varvid priset för frukost, middag och kväll uppgives i regel hava utgjort omkring 9 kr. per vecka såväl år 1912 som år 1914.

3. Bostadspris.

Den näst utgifterna för födo- och njutningsämnen viktigaste posten i ett arbetarhushåll utgöres av kostnaden för bostad.

Bostadsbehovet för väg- och vattenbyggnadsarbetarna kan tillfredsställas på tre olika sätt, nämligen genom inkvartering i genom arbetsledningens försorg uppförda baracker, genom inneboende i kringliggande bygd eller genom anskaffning av självständiga (förhyrda eller egna) lägenheter.

Det förstnämnda systemet förhärskar i Porjus, där samtliga arbetare äro förlagda i baracker med undantag av ett mindre antal familjefäder, som uppfört egna kojor på arrenderad mark.

För sängplats (inkl. städning och tvätt) hava arbetarna t. o. m. år 1911 haft att betala 15 öre per man och dygn (4·50 per månad), men skedde fr. o. m. 1912 års ingång en ökning med 5 öre per dygn, sålunda till c:a 6 kr. per månad.

Vid Älvkarleby lär barackhyran hava uppgått till 12 öre per man och natt (c:a 3·60 per månad), men härvid erhöllos icke sängkläder och fri tvätt. Å denna arbetsplats torde dock flertalet av arbetarna förskaffat sig inkvartering i bygden, varvid för husrum uppgives betalas c:a 2 kr. per vecka (8 kr. per månad). Arbetare med familj förhyra däremot självständiga (omöblerade) lägenheter i de närmast kraftverksanläggningen belägna samhällena, inom vilka medelhyran enligt bostadsräkningen utgjorde 62 kr. för enkelkök, 78 kr. för enkelrum, 101 kr. för ett rum och kök och 205 kr. för 2 rum och kök i slutet av år 1912. Någon hyresförhöjning uppgives icke hava ägt rum under den tid, som förflutit sedan nämnda undersökning.

Enär Trollhätte kanalombyggnad till väsentlig del övertagit sin arbetarstam från den under närmast föregående år å orten pågående kraftstationsanläggningen, är det icke ägnat att förvåna, att dessa sedan många år å en och samma plats verksamma arbetare ifråga om sina bostadsförhållanden mindre erinra om arbetspersonalen vid ett mera tillfälligt arbetsföretag än om å orten bofasta arbetare.

Sålunda förekommer kasernering i baracker endast å vissa mera avlägsna arbetsplatser, huvudsakligen för nyanställda arbetare.

Av den övriga arbetsstyrkan hava de ogifta arbetarna antingen bostad hos släktingar eller innebo hos främmande familjer. I senare fallet pläga de enligt kommunalordförandens uppgift för husrum betala omkring kr. 2·50 per vecka (10 kr. per månad).

Kanalarbetarna med eget hushåll förfoga däremot i regel över självständiga lägenheter. Den i Trollhättan i slutet av år 1913 förrättade allmänna bostadsräkningen möjliggör en närmare inblick i dessa arbetares bostadsförhållanden och en jämförelse mellan bostadsstandarden för dem och övriga grupper av mindre bemedlade i samhället (d. v. s. i regel hushåll med mindre än 2 500 kr. årsinkomst).

Huru dessa 1 689 hushåll fördela sig på olika socialgrupper samt i vad mån familjerna bebo egna eller andras hus åskådliggöres i följande tablå:

Lägenhetsinnehavarens yrke (samhällsställning):	Arbetare:	järn- och metallarbetare.	kanalarbetare.	egentliga grovarbetare.	övriga arbetare.	Lägre tjänstemän.	Självständiga näringsidkare:	handlande.	hantverkare.	övriga.	Pensionärer, understödstagare m. fl.
Antal hushåll	1 147	514	183	98	352	175	103	20	65	18	264
Därav boende i egna hus	22·0 %	27·0 %	12·0 %	13·3 %	22·5 %	9·7 %	19·4 %	20·0 %	18·5 %	22·2 %	26·5 %
fritt upplåtna lägenheter	3·7 %	1·4 %	3·8 %	12·2 %	4·5 %	25·1 %	4·9 %	—	4·6 %	11·1 %	3·0 %
hyrda lägenheter	74·3 %	71·6 %	84·2 %	74·5 %	73·0 %	65·2 %	75·7 %	80·0 %	76·9 %	66·7 %	70·5 %

Härav framgår, att arbetarna vid kanalombyggnaden i mindre utsträckning än andra arbetargrupper varit i tillfälle att begagna sig av de, särskilt genom statens markupplåtelser, å orten synnerligt gynnsamma tillfällena att förvärva eget hem. Säkerligen gör man icke orätt att här se en återverkan av deras anställning vid ett om några år slutfört arbetsföretag.

Vilka pris de kanalarbetare, som förhyra bostäder, i allmänhet få betala för dessa, framgår av följande översikt över de årliga medelhyrorna för olika slag av bostadslägenheter.

Lägenhetskategori:	en-kel-kök.	en-kel-rum.	2 o. fl. rum utan kök.	1 rum med del i kök.	2 rum med del i kök.	1 rum och kök.	2 rum och kök.	3 rum och kök.	4 rum och kök.	5 rum och kök.	6 rum och kök.	7 o. fl. rum och kök.	Samtliga lägenheter.
Medelhyra, kr.	58	76	207	66	140	137	244	371	503	674	843	1 243	**197**

För bedömande av bostadsfrågans läge för en viss befolkningsgrupp är det dock ej nog att hava kunskap om de absoluta hyresbeloppen, utan kräves därjämte uppgifter, vilka giva ett något så när riktigt mått på hyrornas förhållande till bostadsinnehavarnas inkomster.

För detta ändamål har i nedanstående tablå hyran sammanställts med vederbörande bostadsinnehavares och dennes familjemedlemmars taxerade årsinkomst, varvid med a) angives den hyresprocent, som erhålles, om hänsyn blott tages till lägenhetsinnehavarens inkomst, och med b) den, som framgår, om familjemedlemmarnas taxerade inkomster tilläggas.

Lägenhetsinnehavarens yrke (samhällsställning):	Arbetare:	järn- och metallarbetare.	kanalarbetare.	egentliga grovarbetare.	övriga arbetare.	Lägre tjänstemän.	Självständiga näringsidkare:	handlande.	hantverkare.	övriga.	Pensionärer, understödstagare m. fl.
Antal hushåll	557	284	90	37	146	86	40	10	24	6	22
Hyresproc. i genomsnitt (a)	12·3	10·9	11·5	16·5	15·0	16·3	25·2	26·7	25·4	21·0	22·1
Hyresproc. i genomsnitt (b)	11·5	9·9	11·4	15·3	14·1	15·7	21·9	22·2	21·9	21·0	21·6

Av de fyra stora hushållskategorierna uppvisa arbetarna den lägsta relativa hyran. Att inom denna grupp järn- och metall- samt kanalarbetare förete icke obetydligt lägre hyresprocent än grov- och övriga arbetare, torde delvis bero på, att förstnämnda båda arbetarkategorier hava högre medelförtjänst än de senare (resp. 1 301 och 1 268 kr. per år mot resp. 943 och 1 200 kr.).

I viss mån ger dock den relativa hyrans höjd ett uttryck för bostadsstandarden inom dessa olika arbetargrupper, såsom närmare framgår av efterföljande tabell.

Medan av samtliga arbetarhushåll 22·5 % bebo lägenheter om 2 rum och kök och däröver, äro motsvarande procenttal för järn- och metallarbetarna 19·3 % och för arbetarna vid kanalombyggnaden endast 16·9 %. Enär sistnämnda arbetargrupp till övervägande del utgöres av unga och därför ej så

Hushållsföreståndarens yrke (samhällsställning).	Antal av hushållen innehavda bostadslägenheter.	Av 100 lägenheter voro					Antal boende per 100 rum i					
		enkelkök, enkelrum m. fl.	delkökslägenheter.	1 rum och kök.	2 rum och kök.	3 och flera rum och kök.	samtliga lägenheter.	enkelkök, enkelrum m. fl.	delkökslägenheter.	1 rum och kök.	2 rum och kök.	3 och flera rum och kök.
Arbetare	852	4·6	4·1	68·7	19·6	3·0	190	229	211	204	164	140
därav järn- och metallarbetare	368	2·2	4·3	74·2	15·8	3·5	200	156	240	213	170	149
kanalarbetare	154	3·9	2·6	76·6	14·3	2·6	189	200	211	193	179	156
egentliga grovarbetare	73	12·3	4·1	61·7	17·8	4·1	193	333	164	196	177	138
övriga	257	6·2	4·7	58·0	28·8	2·3	177	222	184	198	153	112
Lägre tjänstemän	114	10·5	—	29·8	37·7	22·0	121	108	—	143	127	108
Självständiga näringsidkare	78	11·5	—	39·8	29·5	19·2	126	178	—	119	132	119
därav handlande	16	12·5	—	6·3	37·5	43·8	129	200	—	100	150	114
hantverkare	50	14·0	—	46·0	28·0	12·0	121	171	—	113	114	132
övriga	12	—	—	58·3	25·0	16·7	142	—	—	143	178	100
Pensionärer, understödstagare m. fl.	186	21·0	11·8	41·4	17·7	8·1	128	180	121	138	144	63
Samtliga	1 230	8·1	4·6	59·1	21·6	6·6	169	181	179	191	153	110

medlemsstarka familjer, är likväl trångboddheten inom densamma icke så stor. Inom kanalarbetarhushållen komma nämligen 189 boende per 100 rum, medan motsvarande tal för järnarbetarna är 200 och för samtliga arbetare 190.

Slutligen må tillfogas några data, utvisande vilka bostadspris Trollhättearbetarna få betala i jämförelse med deras yrkeskamrater på vissa andra orter, för vilka hyresnivån exakt kan fastställas på grundval av allmänna bostadsräkningar. Ifrågavarande uppgifter återgivas här nedan:

Lägenhetskategori:	enkelkök.	enkelrum.	1 rum o. kök.	2 rum o. kök.	3 rum o. kök.
	Medelhyra per år, kr.				
Trollhättan (1913)	58	76	137	244	371
Vänersborg (1912)	78	64	129	213	307
Göteborg (1910)	110	111	192	355	543
Älvkarleby (1912)	62	78	101	205	350
Stockholm (1910)	148	202	314	511	753

Lämnas differenserna i räkningsår å sido, skulle medelhyran för den vanligaste typen av arbetarbostäder, lägenheten om 1 rum och kök, i Trollhättan utgöra 106·2 % av motsvarande hyresbelopp i Vänersborg, 71·4 % i Göteborg, 135·6 % i Älvkarleby och 43·6 % i Stockholm. Ifrågavarande relationstal torde böra uppmärksammas, enär bostadshyran, på grund av de hyresbildande faktorernas art och stora antal, utgör ett av de bästa kriterierna på en orts allmänna prisdyrhet eller prisbillighet.

Tab. 1. Antal arbetare och arbetstimmar år 1913

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Arbetargrupper.	K. Vattenfallsstyrelsens arbeten vid						Stockholms stads arbeten vid Untra.		Järna—Norrköping (delen Enstaberga—Åby).	
	Trollhättan.		Älvkarleby.		Porjus.					
	Högsta antal arbetare.	Antal utgjorda arbetstimmar.	Högsta antal arbetare.	Antal utgjorda arbetstimmar.	Högsta antal arbetare.	Antal utgjorda arbetstimmar.	Högsta antal arbetare.	Antal utgjorda arbetstimmar.	Högsta antal arbetare.	Antal utgjorda arbetstimmar.
Absoluta tal.										
1 Jordarbetare . . .	400	671 372	326	323 957	400	459 099	344	324 825	348	360 118
2 Skogsarbetare . . .	—	—	—	—	52	36 777	—	—	—	—
3 Bergarbetare . . .	548	898 888	90	178 241	319	369 033	74	54 761	237	332 622
4 Betongarbetare . .	65	84 395	175	163 920	143	179 864	22	18 818	—	—
5 Cementarbetare . .	1	66	16	21 787	11	8 562	—	—	—	—
6 Gråstensmurare . .	69	94 354	50	63 745	59	70 174	28	15 141	104	134 699
7 Stenhuggare . . .	39	76 851	53	58 326	44	65 775	—	—	—	—
8 Gruslastare o. spårlyftare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9 Rälsläggare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10 Tegelmurare . . .	9	7 158	—	—	12	4 063	—	—	—	—
11 Dykare	6	11 334	9	21 040	5	2 005	—	—	—	—
12 Elektriska montörer	8	16 507	4	4 393	9	22 008	[1] 5	[1] 13 725	—	—
13 Järnarbetare . . .	94	176 917	40	82 993	139	156 213	43	85 551	3	5 693
14 Träarbetare	134	240 258	91	147 307	159	322 667	65	73 205	7	15 015
15 Hantlangare . . .	77	111 891	38	20 347	47	55 539	21	20 969	14	16 251
16 Summa	**1 450**	**2 389 991**	**892**	**1 086 056**	**1 399**	**1 751 779**	**602**	**606 995**	**713**	**864 398**
Relativa tal.	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
17 Jordarbetare . . .	27·6	28·1	36·6	29·8	28·6	26·2	57·1	53·5	48·8	41·7
18 Skogsarbetare . . .	—	—	—	—	3·7	2·1	—	—	—	—
19 Bergarbetare . . .	37·8	37·6	10·1	16·4	22·8	21·1	12·3	9·0	33·2	38·5
20 Betongarbetare . .	4·5	3·5	19·6	15·1	10·2	10·3	3·7	3·1	—	—
21 Cementarbetare . .	0·1	0·0	1·8	2·0	0·8	0·5	—	—	—	—
22 Gråstensmurare . .	4·8	3·9	5·6	5·9	4·2	4·0	4·7	2·5	14·6	15·6
23 Stenhuggare . . .	2·7	3·2	5·9	5·4	3·1	3·7	—	—	—	—
24 Gruslastare o. spårlyftare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25 Rälsläggare . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26 Tegelmurare . . .	0·6	0·3	—	—	0·9	0·2	—	—	—	—
27 Dykare	0·4	0·5	1·0	1·9	0·4	0·1	—	—	—	—
28 Elektriska montörer	0·5	0·7	0·4	0·4	0·6	1·3	0·8	2·3	—	—
29 Järnarbetare . . .	6·5	7·4	4·5	7·6	9·9	8·9	7·1	14·1	0·4	0·6
30 Träarbetare	9·2	10·1	10·2	13·6	11·4	18·4	10·8	12·1	1·0	1·7
31 Hantlangare . . .	5·3	4·7	4·3	1·9	3·4	3·2	3·5	3·4	2·0	1·9
32 Summa	**100·0**	**100·0**	**100·0**	**100·0**	**100·0**	**100·0**	**100·0**	**100·0**	**100·0**	**100·0**

[1] Elektriska montörer och hjälparbetare.

för olika arbetargrupper vid vissa allmänna arbeten.

12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	
Statens järnvägsbyggnader														
Sveg—Brunflo.		Östersund—Ulriksfors.		Ulriksfors—Volgsjön.		Bastuträsk—Skellefteå—Kallholmen.		Älvsby—Piteå.		Lapptträsk—Veittijärvi och Veittijärvi—Karungi—Matarengi.		Gällivare—Porjus.		
Högsta antal arbetare.	Antal utgjorda arbetstimmar.	Högsta antal arbetare.	Antal utgjorda arbetstimmar.	Högsta antal arbetare.	Antal utgjorda arbetstimmar.	Högsta antal arbetare.	Antal utgjorda arbetstimmar.	Högsta antal arbetare.	Antal utgjorda arbetstimmar.	Högsta antal arbetare.	Antal utgjorda arbetstimmar.	Högsta antal arbetare.	Antal utgjorda arbetstimmar.	
111	57 064	—	—	596	691 565	43	28 745	366	343 244	336	311 513	—	—	1
53	20 721	—	—	38	48 856	—	—	27	23 860	13	2 981	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	12	20 036	—	—	—	—	3
—	—	—	—	12	4 628	—	—	52	41 241	15	3 932	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
31	8 514	—	—	174	204 216	—	—	—	—	53	97 333	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	64	82 218	—	—	—	—	7
—	—	—	—	63	79 730	—	—	38	55 900	53	77 166	—	—	8
—	—	—	—	20	19 060	—	—	15	7 723	24	24 216	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12
2	1 663	—	—	25	32 804	—	—	11	20 104	6	10 526	—	—	13
3	4 098	—	—	46	25 330	—	—	30	36 671	25	24 712	—	—	14
2	1 653	—	—	27	30 307	—	—	11	24 772	16	23 985	—	—	15
202	**93 713**	—	—	**1 001**	**1 136 496**	**43**	**28 745**	**626**	**655 769**	**541**	**576 864**	—	—	16
%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	
55·0	60·9	—	—	59·5	60·8	100·0	100·0	58·4	52·3	62·1	54·0	—	—	17
26·2	22·1	—	—	3·8	4·3	—	—	4·3	3·6	2·4	0·5	—	—	18
—	—	—	—	—	—	—	—	1·9	3·1	—	—	—	—	19
—	—	—	—	1·2	0·4	—	—	8·3	6·3	2·8	0·7	—	—	20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21
15·3	9·1	—	—	17·4	18·0	—	—	—	—	9·8	16·9	—	—	22
—	—	—	—	—	—	—	—	10·2	12·5	—	—	—	—	23
—	—	—	—	6·3	7·0	—	—	6·1	8·5	9·8	13·4	—	—	24
—	—	—	—	2·0	1·7	—	—	2·4	1·2	4·4	4·2	—	—	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	27
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28
1·0	1·8	—	—	2·5	2·9	—	—	1·8	3·1	1·1	1·8	—	—	29
1·5	4·4	—	—	4·6	2·2	—	—	4·8	5·6	4·6	4·3	—	—	30
1·0	1·7	—	—	2·7	2·7	—	—	1·8	3·8	3·0	4·2	—	—	31
100·0	**100·0**	—	—	**100·0**	**100·0**	**100·0**	**100·0**	**100·0**	**100·0**	**100·0**	**100·0**	—	—	32

Tab. 2. Medeltal arbetstimmar vid allmänna arbeten för

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Arbetargrupper.	K. Vattenfallsstyrelsens arbeten vid						Stockholms stads arbeten vid Untra.	
	Trollhättan.		Älvkarleby.		Porjus.			
	1912.	1913.	1912.	1913.	1912.	1913.	1912.	1913.
Antal arbetare.								
1 Jordarbetare	48	63	20	31	—	—	22	—
2 Skogsarbetare	—	—	—	—	—	—	—	—
3 Bergarbetare	100	101	20	16	—	—	—	—
4 Betongarbetare	—	14	—	6	—	—	—	—
5 Cementarbetare	—	—	—	—	—	—	—	—
6 Gråstensmurare	—	11	—	6	—	—	9	—
7 Stenhuggare	17	17	15	15	—	—	—	—
8 Gruslastare och spårlyftare	—	—	—	—	—	—	—	—
9 Rälsläggare	—	—	—	—	—	—	—	—
10 Tegelmurare	—	—	—	—	—	—	—	—
11 Dykare	2	1	—	—	—	—	—	—
12 Elektriska montörer	4	5	—	—	—	—	—	—
13 Järnarbetare	29	32	—	—	—	—	2	—
14 Träarbetare	35	50	11	18	—	—	7	—
15 Hantlangare	12	8	—	—	—	—	—	—
Arbetstimmar per år och arbetare.								
16 Jordarbetare	2 567	2 552	2 314	2 581	—	—	2 229	—
17 Skogsarbetare	—	—	—	—	—	—	—	—
18 Bergarbetare	2 438	2 419	2 346	2 422	—	—	—	—
19 Betongarbetare	—	2 489	—	2 412	—	—	—	—
20 Cementarbetare	—	—	—	—	—	—	—	—
21 Gråstensmurare	—	2 567	—	2 418	—	—	2 176	—
22 Stenhuggare	2 392	2 386	2 364	2 442	—	—	—	—
23 Gruslastare och spårlyftare	—	—	—	—	—	—	—	—
24 Rälsläggare	—	—	—	—	—	—	—	—
25 Tegelmurare	—	—	—	—	—	—	—	—
26 Dykare	2 653	2 653	—	—	—	—	—	—
27 Elektriska montörer	3 066	3 039	—	—	—	—	—	—
28 Järnarbetare	2 740	2 725	—	—	—	—	2 873	—
29 Träarbetare	2 687	2 645	2 497	2 548	—	—	2 504	—
30 Hantlangare	2 837	2 850	—	—	—	—	—	—

vissa arbetare, som hela året varit anställda i samma yrke.

10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	
Statens järnvägsbyggnader																
Järna—Norrköping (delen Enstaberga—Åby).		Sveg—Brunflo.		Östersund—Ulriksfors.		Ulriksfors—Volgsjön.		Bastuträsk—Skellefteå—Kallholmen.		Älvsby—Piteå.		Lappträsk—Veittijärvi och Veittijärvi—Karungi—Matarengi.		Gällivare—Porjus.		
1912.	1913.	1912.	1913.	1912.	1913.	1912.	1913.	1912.	1913.	1912.	1913.	1912.	1913.	1912.	1913.	
74	156	—	7	6	—	27	31	—	—	—	7	10	10	—	—	1
—	—	—	—	2	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	87	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
23	7	—	—	—	—	17	17	—	—	14	—	20	24	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	15	—	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	17	7	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12
1	4	—	—	—	—	2	3	—	—	—	—	2	2	—	—	13
2	3	—	—	—	—	5	7	—	—	1	4	3	2	—	—	14
2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	6	5	4	3	—	—	15
2 253	2 205	—	1 954	2 148	—	2 053	1 954	—	—	—	1 974	2 228	2 307	—	—	16
—	—	—	—	2 701	—	2 134	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17
—	2 159	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20
2 407	2 123	—	—	—	—	2 095	1 876	—	—	1 795	—	1 968	1 884	—	—	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 048	2 032	—	—	—	22
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 923	—	—	—	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 641	2 236	2 228	—	—	24
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	27
2 582	2 660	—	—	—	—	2 772	2 727	—	—	—	—	2 726	2 533	—	—	28
2 393	2 504	—	—	—	—	2 374	2 163	—	—	2 412	2 410	2 358	2 674	—	—	29
2 384	2 636	—	—	—	—	—	—	—	—	2 297	2 458	2 516	2 727	—	—	30

Tab. 3. Timlöner för olika arbetar-

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
Arbetargrupper.	K. Vattenfallsstyrelsens arbeten vid									Stockholms stads arbeten vid Untra.			Järna—Norrköping (delen Enstaberga—Åby).		
	Trollhättan.			Älvkarleby.			Porjus.								
	1/4 1912.	1/4 1913.	1/4 1914.	1/4 1912.	1/4 1913.	1/4 1914.	1/4 1912.	1/4 1913.	1/4 1914.	1/4 1912.	1/4 1913.	1/4 1914.	1/4 1912.	1/4 1913.	1/4 1914.
	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1 Jordarbetare	33–35	38	38	33	36	38	42	46	46	33	36	38	38	38	38
2 Skogsarbetare	—	—	—	—	—	—	42	46	46	—	—	—	38	38	38
3 Bergarbetare	40	43	43	40	43	43	47	51	51	40	43	43	38	38	38
4 Betongarbetare	33–35	38	38	33	36	38	42	46	46	33	36	38	—	—	—
5 Cementarbetare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6 Gråstensmurare	40	43	43	40	43	43	47	51	51	40	43	43	43	43	43
7 Stenhuggare	45	—	—	45	48	48	52	56	56	45	48	48	—	—	—
8 Gruslastare och spårlyftare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9 Rälsläggare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10 Tegelmurare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11 Dykare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12 Elektriska montörer	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13 Järnarbetare	40–45	43–48	43–48	40–45	43–48	43–48	47–52	51–56	51–56	40–45	43–48	43–48	46	46	46
14 Träarbetare	40–45	43–48	43–48	40–45	43–48	43–48	47–52	51–56	51–56	40–45	43–48	43–48	46	46	46
15 Hantlangare	33–35	38	38	33	36	38	42	46	46	33	36	38	38	38	38

Tab. 4. Timförtjänster i genomsnitt per år för olika

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
Arbetargrupper.	K. Vattenfallsstyrelsens arbeten vid									Stockholms stads arbeten vid Untra.			Järna—Norrköping (delen Enstaberga—Åby).		
	Trollhättan.			Älvkarleby.			Porjus.								
	1912.	1913.	Ökning (+) resp. minskning (—).	1912.	1913.	Ökning (+) resp. minskning (—).	1912.	1913.	Ökning (+) resp. minskning (—).	1912.	1913.	Ökning (+) resp. minskning (—).	1912.	1913.	Ökning (+) resp. minskning (—).
	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1 Jordarbetare	41	47	+ 6	44	48	+ 4	56	60	+ 4	55	57	+ 2	59	58	— 1
2 Skogsarbetare	—	—	—	—	—	—	56	57	+ 1	—	—	—	68	—	—
3 Bergarbetare	55	59	+ 4	54	64	+10	71	75	+ 4	71	65	— 6	—	67	—
4 Betongarbetare	45	52	+ 7	50	56	+ 6	76	72	— 4	46	76	+30	—	—	—
5 Cementarbetare	—	58	—	74	63	—11	93	80	—13	—	—	—	—	—	—
6 Gråstensmurare	56	67	+11	60	76	+16	70	71	+ 1	65	73	+ 8	63	62	— 1
7 Stenhuggare	68	84	+16	59	64	+ 5	80	86	+ 6	65	73	+ 8	—	—	—
8 Gruslastare och spårlyftare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9 Rälsläggare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10 Tegelmurare	—	63	—	—	—	—	66	76	+10	48	—	—	—	—	—
11 Dykare	84	86	+ 2	76	91	+15	95	96	+ 1	—	—	—	—	—	—
12 Elektriska montörer	50	53	+ 3	45	50	+ 5	58	59	+ 1	76	50	—26	—	—	—
13 Järnarbetare	50	51	+ 1	49	60	+11	61	64	+ 3	43	50	+ 7	68	65	— 3
14 Träarbetare	46	49	+ 3	49	63	+14	63	65	+ 2	48	59	+11	56	56	—
15 Hantlangare	32	34	+ 2	36	43	+ 7	47	48	+ 1	35	37	+ 2	34	43	+ 9

grupper vid vissa allmänna arbeten.

17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.	36.	37.	
Statens järnvägsbyggnader.																					
Sveg—Brunflo.			Östersund—Ulriksfors.			Ulriksfors—Volgsjön.			Bastuträsk—Skellefteå—Kallholmen.			Älvsby—Piteå.			Lappträsk—Veittijärvi och Veittijärvi—Karungi—Matarengi.			Gällivare—Porjus.			
1/4 1912.	1/4 1913.	1/4 1914.	1/4 1912.	1/4 1913.	1/4 1914.	1/4 1912.	1/4 1913.	1/4 1914.	1/4 1912.	1/4 1913.	1/4 1914.	1/4 1912.	1/4 1913.	1/4 1914.	1/4 1912.	1/4 1913.	1/4 1914.	1/4 1912.	1/4 1913.	1/4 1914.	
öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	
—	44	44	44	—	—	44	44	44	42	42	42	42	42	42	44	44	44	47	—	—	1
—	44	44	44	—	—	44	44	44	—	—	—	42	42	42	44	44	44	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	44	44	44	—	—	—	—	42	42	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	44	—	—	44	44	44	42	—	—	—	42	42	44	44	44	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
—	49	49	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47	—	—	49	49	49	—	—	—	6
—	—	—	52	—	—	52	52	52	50	—	—	50	50	50	52	—	—	—	—	—	7
—	—	—	49	—	—	49	49	49	47	—	—	—	47	47	49	49	49	52	—	—	8
—	—	—	52	—	—	52	52	52	50	—	—	50	50	50	52	52	52	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12
—	52	52	52	—	—	52	52	52	50	—	—	50	50	50	52	52	52	52	—	—	13
—	52	52	49–52	—	—	52	52	52	47–50	—	—	47–50	47–50	47–50	49–52	49–52	49–52	52–57	—	—	14
—	44	44	44	—	—	—	—	—	42	—	—	42	42	42	44	44	44	—	—	—	15

arbetargrupper vid vissa allmänna arbeten.

17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.	36.	37.	
Statens järnvägsbyggnader																					
Sveg—Brunflo.			Östersund—Ulriksfors.			Ulriksfors—Volgsjön.			Bastuträsk—Skellefteå—Kallholmen.			Älvsby—Piteå.			Lappträsk—Veittijärvi och Veittijärvi—Karungi—Matarengi.			Gällivare—Porjus.			
1912.	1913.	Ökning (+) resp. minskning (—).	1912.	1913.	Ökning (+) resp. minskning (—).	1912.	1913.	Ökning (+) resp. minskning (—).	1912.	1913.	Ökning (+) resp. minskning (—).	1912.	1913.	Ökning (+) resp. minskning (—).	1912.	1913.	Ökning (+) resp. minskning (—)	1912.	1913.	Ökning (+) resp. minskning (—).	
öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	
—	59	—	58	—	—	64	68	+ 4	53	51	— 2	57	59	+ 2	55	55	—	72	—	—	1
—	49	—	52	—	—	49	65	+16	—	—	—	50	46	— 4	59	63	+ 4	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	85	—	—	—	—	—	—	54	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	61	—	—	57	64	+ 7	54	—	—	—	66	—	49	70	+21	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
—	50	—	54	—	—	56	62	+ 6	—	—	—	64	—	—	56	57	+ 1	—	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	64	—	—	47	59	+12	59	—	—	—	—	—	7
—	—	—	65	—	—	58	63	+ 5	58	—	—	—	70	—	64	65	+ 1	80	—	—	8
—	—	—	84	—	—	96	98	+ 2	86	—	—	66	67	+ 1	74	72	— 2	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12
—	70	—	57	—	—	53	60	+ 7	58	—	—	60	54	— 6	61	61	—	60	—	—	13
—	71	—	52	—	—	58	54	— 4	57	—	—	51	60	+ 9	53	58	+ 5	61	—	—	14
—	57	—	51	—	—	47	44	— 3	43	—	—	51	55	+ 4	43	44	+ 1	—	—	—	15

Tab. 5. Årsförtjänster i genomsnitt vid allmänna arbeten

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Arbetargrupper.	K. Vattenfallsstyrelsens arbeten vid							
	Trollhättan.		Älvkarleby.		Porjus.		Stockholms stads arbeten vid Untra.	
	1912.	1913.	1912.	1913.	1912.	1913.	1912.	1913.
Antal arbetare.								
1 Jordarbetare	48	63	20	31	38	24	22	—
2 Skogsarbetare	—	—	—	—	5	5	—	—
3 Bergarbetare	100	101	20	16	126	—	—	—
4 Betongarbetare	—	14	—	6	—	27	—	—
5 Cementarbetare	—	—	—	—	—	—	—	—
6 Gråstensmurare	—	11	—	6	10	14	9	—
7 Stenhuggare	17	17	15	15	15	4	—	—
8 Gruslastare och spårlyftare	—	—	—	—	—	—	—	—
9 Rälsläggare	—	—	—	—	—	—	—	—
10 Tegelmurare	—	—	—	—	—	—	—	—
11 Dykare	2	1	—	—	—	—	—	—
12 Elektriska montörer	4	5	—	—	5	6	—	—
13 Järnarbetare	29	32	—	—	40	49	2	—
14 Träarbetare	35	50	11	18	51	36	7	—
15 Hantlangare	12	8	—	—	7	5	—	—
Årsförtjänst per arbetare.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
16 Jordarbetare	1 119	1 238	1 083	1 459	1 593	1 744	1 351	—
17 Skogsarbetare	—	—	—	—	1 330	1 504	—	—
18 Bergarbetare	1 368	1 465	1 273	1 435	1 995	—	—	—
19 Betongarbetare	—	1 216	—	1 337	—	1 777	—	—
20 Cementarbetare	—	—	—	—	—	—	—	—
21 Gråstensmurare	—	1 683	—	1 735	1 693	1 890	1 673	—
22 Stenhuggare	1 536	1 805	1 428	1 666	1 976	1 811	—	—
23 Gruslastare och spårlyftare	—	—	—	—	—	—	—	—
24 Rälsläggare	—	—	—	—	—	—	—	—
25 Tegelmurare	—	—	—	—	—	—	—	—
26 Dykare	2 176	2 287	—	—	—	—	—	—
27 Elektriska montörer	1 623	1 568	—	—	1 749	1 824	—	—
28 Järnarbetare	1 389	1 487	—	—	1 770	1 771	1 329	—
29 Träarbetare	1 286	1 318	1 233	1 576	1 898	1 988	1 289	—
30 Hantlangare	1 010	1 015	—	—	1 509	1 415	—	—

för vissa arbetare, som hela året varit anställda i samma yrke.

10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	
Statens järnvägsbyggnader																
Järna—Norrköping (delen Enstaberga—Åby).		Sveg—Brunflo.		Östersund—Ulriksfors.		Ulriksfors—Volgsjön.		Bastuträsk—Skellefteå—Kallholmen.		Älvsby—Piteå.		Lappträsk—Veittijärvi o. Veittijärvi—Karungi—Matarengi.		Gällivare—Porjus.		
1912.	1913.	1912.	1913.	1912.	1913.	1912.	1913.	1912.	1913.	1912.	1913.	1912.	1913.	1912.	1913.	
74	156	—	7	6	—	27	31	3	—	—	7	10	10	—	—	1
—	—	—	—	2	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	87	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
23	7	—	—	—	—	17	17	—	—	14	—	20	24	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	15	—	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	17	7	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12
1	4	—	—	—	—	2	3	—	—	—	4	5	4	—	—	13
2	3	—	—	—	—	5	7	—	—	1	4	3	2	—	—	14
2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	6	5	4	3	—	—	15
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	
1 095	1 386	—	1 081	1 293	—	1 259	1 509	1 014	—	—	1 284	1 312	1 243	—	—	16
—	—	—	—	1 460	—	1 172	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17
—	1 492	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20
1 544	1 780	—	—	—	—	1 302	1 406	—	—	1 353	—	1 031	1 137	—	—	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 236	1 250	—	—	—	22
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 586	—	—	—	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 577	1 371	1 576	—	—	24
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	27
1 787	1 668	—	—	—	—	1 447	1 492	—	—	—	2 009	1 767	1 710	—	—	28
1 283	1 563	—	—	—	—	1 479	1 361	—	—	1 407	1 682	1 233	1 454	—	—	29
940	1 002	—	—	—	—	—	—	—	—	1 271	1 389	930	900	—	—	30

Tab. 6. Timförtjänster i genomsnitt per år för olika arbetar-

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Arbetargrupper.	Stockholms län.				Uppsala län.	Södermanlands län.		Kronobergs län.	Gottlands län.	Blekinge län.	Hallands län.	Göteborgs och Bohus län.	Älvsborgs län.	Värmlands län.
	Arbetsst. 1. (Villastad.)	Arbetsst. 2. (Järnvägsbyggnad.)	Arbetsst. 3. (Järnvägsbyggnad.)	Arbetsst. 4. (Valsverksbyggnad.)	Massugnsbyggnad.	Arbetsst. 1. (Järnvägsbyggnad.)	Arbetsst. 2. (Kraftstationsanläggning.)	Järnvägsbyggnad.	Utdikning.	Kraftstationsanläggning.	Järnvägsbyggnad.	Järnvägsbyggnad.	Järnvägsbyggnad.	Järnvägsbyggnad.
	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
År 1912.														
1 Jordarbetare	53	44–51	—	—	31	48–52	—	39	36–45	—	—	38	—	40
2 Skogsarbetare	—	—	—	—	—	44	—	—	—	—	—	38	—	41
3 Bergarbetare	53	49–65	—	—	—	48	—	40	—	—	—	45	—	39
4 Betongarbetare . . .	—	—	—	—	—	50–55	—	—	—	—	—	—	—	—
5 Cementarbetare . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6 Gråstensmurare . . .	53	49–64	—	—	42	56	—	37	—	—	—	44	—	44
7 Stenhuggare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8 Gruslastare o. spårlyft.	—	—	—	—	—	49–57	—	—	—	—	—	42	—	47
9 Rälsläggare	—	59	—	—	—	61	—	—	—	—	—	43	—	57
10 Tegelmurare	—	—	—	35	42–60	—	—	—	—	35	—	—	—	—
11 Dykare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12 Elektriska montörer .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13 Järnarbetare	53	42	—	—	38	50	—	—	37–45	—	—	—	—	—
14 Träarbetare	—	41	—	—	—	59	—	—	—	—	—	—	—	—
15 Hantlangare	53	50	—	—	38	38–42	—	42	41	—	—	37	—	35
År 1913.														
16 Jordarbetare	53	46	50–51	—	—	50	40–50	41	39–47	—	—	39	43	39
17 Skogsarbetare	—	51	54	—	—	47	—	41	—	—	—	38	—	45
18 Bergarbetare	53	49	52–78	—	—	50	68	44	—	—	—	—	—	36
19 Betongarbetare . . .	—	—	—	—	—	52	61	—	—	—	—	—	—	—
20 Cementarbetare . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21 Gråstensmurare . . .	53	50	46–53	—	—	64	61	42	—	—	—	45	45	45
22 Stenhuggare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23 Gruslastare o. spårlyft.	—	57	53	—	—	56–58	—	—	—	—	—	41	—	47
24 Rälsläggare	—	—	53	—	—	56–57	—	52	—	—	—	37	—	55
25 Tegelmurare	—	—	—	—	—	—	57	—	—	—	—	—	—	—
26 Dykare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27 Elektriska montörer .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28 Järnarbetare	53	—	44–46	—	—	45–50	37	—	37–41	—	—	—	—	—
29 Träarbetare	—	—	51	—	—	53	43	—	—	—	—	—	—	—
30 Hantlangare	53	50	43–45	—	—	41	—	42	38	—	—	39	—	38

grupper inom den enskilda väg- och vattenbyggnadsindustrien.

16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	
Örebro län.			Västmanlands län.						Kopparbergs län.							Västernorrlands län.	
Arbetsst. 1. (Kraftstationsanläggning.)	Arbetsst. 2. (Kraftstationsanläggning).	Arbetsst. 3. (Kraftstationsanläggning.)	Arbetsst. 1. (Fabriksanläggning.)	Arbetsst. 2. (Dammbyggnad.)	Arbetsst. 3. (Kanalgrävning.)	Arbetsst. 4. (Maskinbyggnad.)	Arbetsst. 5. (Kraftstationsanläggning.)	Arbetsst. 6. (Järnvägsbyggnad.)	Arbetsst. 1. (Kraftstationsanläggning.)	Arbetsst. 2. (Järnvägsbyggnad.)	Arbetsst. 3. (Fabriksbyggnad.)	Arbetsst. 4. (Järnvägsbyggnad.)	Arbetsst. 5. (Kraftstationsanläggning.)	Arbetsst. 6. (Kraftstationsanläggning.)	Arbetsst. 7. (Kraftstationsanläggning.)	Fabriksanläggning.	
öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	
37	—	—	—	38	39	—	42	—	36	34	—	42	—	46	39	55	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	32	—	—	—	—	—	—	—	2
45	—	—	—	—	—	—	63	—	—	—	—	—	—	50	—	64	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	65	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
42	—	—	—	50	—	—	63	—	—	—	—	42	—	54	44	65	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	61	9
60	—	—	—	—	50	—	—	—	39	—	38	—	—	—	51	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	41	12
—	—	—	—	—	—	—	45	—	36	50	—	—	—	45	45–51	48–53	13
53	—	—	—	40	—	—	46	—	—	—	—	—	—	41	45	52	14
—	—	—	—	—	—	—	—	—	25	32	—	39	—	—	33	44–49	15
—	44	52	47	—	—	35–45	38	58	—	—	—	44–47	49–50	36	—	—	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	65	—	—	—	—	17
—	—	47	—	—	—	41	65	57	—	—	—	—	—	43	—	—	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19
—	—	—	—	—	—	—	50	—	—	—	—	—	—	50	—	—	20
—	50	51	—	—	—	41	75	54	—	—	—	58	—	48	—	—	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	36	—	—	—	—	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	—	—	—	—	24
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	27
—	—	45	—	—	—	—	47	—	—	—	—	39	—	45	—	—	28
—	47	48	51	—	—	41	45	—	—	—	—	48–49	40	47	—	—	29
—	—	—	—	—	—	32–50	—	32–39	—	—	—	38	—	—	—	—	30

Tab. 7. Timlöner inom den

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Arbetargrupper.	Trollhättan.			Vänersborg.			Uddevalla.			Borås.		
	1/4 1912.	1/4 1913.	1/4 1914.	1/4 1912.	1/4 1913.	1/4 1914.	1/4 1912.	1/4 1913.	1/4 1914.	1/4 1912.	1/4 1913.	1/4 1914.
	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1 Jordarbetare	(42)	42	42	—	38	38	39	40	42	35	35	37
2 Skogsarbetare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3 Bergarbetare	—	—	—	—	43	43	41—43	42—44	44—46	—	—	—
4 Betongarbetare	—	—	—	—	40	40	—	—	—	—	—	—
5 Cementarbetare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6 Gråstensmurare	—	—	—	—	43	43	41—43	42—44	44—46	40	42	44
7 Stenhuggare	—	—	—	—	—	—	50	55	55	45	47	49
8 Gruslastare och spårlyftare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9 Rälsläggare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10 Tegelmurare	55	55	55	—	—	—	54	55	57	50	52	54
11 Dykare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12 Elektriska montörer	38—48	38—48	40—50	—	—	—	—	—	—	38—48	38—48	40—50
13 Järnarbetare	[1] 30–34	[1] 30–34	[1] 33–37	—	—	—	[1] 30–34	[1] 30–34	[1] 33–37	—	—	31—35
14 Träarbetare	(48)	50	50	—	40—45	40—45	48	49	51	45	45	47
15 Hantlangare	[1] 26	[1] 26	[1] 29	—	—	—	[1] 26	[1] 26	[1] 29	—	—	28

[1] Mekaniska verkstadsarbetare. — [2] Byggnadsjärnarbetare.

Tab. 8. Timlöner vid kommunala

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Arbetargrupper.	Trollhättan.			Vänersborg.			Uddevalla.			Borås.		
	1/4 1912.	1/4 1913.	1/4 1914.	1/4 1912.	1/4 1913.	1/4 1914.	1/4 1912.	1/4 1913.	1/4 1914.	1/4 1912.	1/4 1913.	1/4 1914.
	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1 Jordarbetare	—	—	37	—	32	35	—	32	32	35	35	37
2 Skogsarbetare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3 Bergarbetare	—	—	—	—	40	40	—	—	—	—	—	—
4 Betongarbetare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5 Cementarbetare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6 Gråstensmurare	—	—	—	—	—	—	—	35	35	40	42	44
7 Stenhuggare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	45	47	49
8 Gruslastare och spårlyftare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9 Rälsläggare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10 Tegelmurare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11 Dykare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12 Elektriska montörer	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13 Järnarbetare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14 Träarbetare	—	—	38	—	43	43	—	—	—	45	45	47
15 Hantlangare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

enskilda husbyggnadsindustrien.

14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	
Göteborg.			Uppsala.			Gävle.			Stockholm.			
1/4 1912.	1/4 1913.	1/4 1914.	1/4 1912.	1/4 1913.	1/4 1914.	1/4 1912.	1/4 1913.	1/4 1914.	1/4 1912.	1/4 1913.	1/4 1914.	
öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	
40	40	42	—	—	—	—	—	—	48	48	50	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
49	49	51	—	—	—	—	—	—	57—68	57—68	59—70	3
41	41	43	—	—	—	—	—	—	49	49	51	4
46	46	48	—	—	—	—	—	—	50—61	50—61	52—63	5
43—49	43—49	45—51	—	—	—	—	—	—	48—57	48—57	50—59	6
50	55	55	—	—	—	—	—	—	70	70	72	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
55	55	57	—	—	—	—	—	—	65	65	67	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
38—48	38—48	40—50	38—48	38—48	40—50	38—48	38—48	40—50	47—58	47—58	50—60	12
{[1] 30—34 [2] 32—40	[1] 30—34 [2] 35—43	[1] 33—37 [2] 37—45}	[1] 30—34	[1] 30—34	[1] 33—37	[1] 30—34	[1] 30—34	[1] 33—37	{[1] 36—39 [2] 42—52	[1] 36—39 [2] 44—54	[1] 39—42 [2] 45—56}	13
47—49	47—49	49—51	—	—	—	—	—	—	55—60	55—60	57—62	14
{[1] 26 [2] 25	[1] 26 [2] 27	[1] 29 [2] 29}	[1] 26	[1] 26	[1] 29	[1] 26	[1] 26	[1] 29	{[1] 32 [2] 34	[1] 32 [2] 34	[1] 35 [2] 36}	15

gatu- och byggnadsarbeten.

14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	
Göteborg.			Uppsala.			Gävle.			Stockholm.			
1/4 1912.	1/4 1913.	1/4 1914.	1/4 1912.	1/4 1913.	1/4 1914.	1/4 1912.	1/4 1913.	1/4 1914.	1/4 1912.	1/4 1913.	1/4 1914.	
öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	
40	40	(40)	—	32—43	32—43	33	33	33	44	44	46	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
44	44	(44)	—	—	—	—	—	—	50—65	50—65	50—65	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	46	46	46	4
46	46	(46)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
48	48	(48)	—	45	45	—	—	—	50	50	50	6
52	52	(52)	—	—	—	45	45	45	55	55	55	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	60	60	60	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12
46	46	(46)	—	43—45	43—45	38	38	38	50	50	50	13
43—46	43—46	(43—46)	—	45—50	45—50	37—40	37—40	37—40	50—55	50—55	50—56	14
—	—	—	—	—	—	33	33	33	44	44	46	15

Tab. 9. Livsmedelspris (medelpris) per år (1909—1913)

Obs.! Siffrorna för år 1909 angiva medelpris för 28 orter, för åren

	1	2	3	4	5	6	7	8
	Varuslag.	Kvantitet.	1909.	1910.	1911.	1912.	1913.	Jan. 1913.
			öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1	Mjölk: oskummad	lit.	14	14	14	14	14	14
2	handskummad	»	7	7	7	8	8	7
3	separerad	»	—	5	5	6	6	6
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	220	222	228	237	235	238
5	mat- (lands-)	»	198	200	205	214	213	214
6	Ost: helfet, okryddad	»	—	150	151	156	164	162
7	halvfet, »	»	116	114	111	115	121	121
8	skummjölks-, »	»	—	49	48	51	58	55
9	Margarin: högsta kvalitet	»	159	169	152	157	—	—
10	lägsta »	»	116	125	116	122	—	—
11	växtmargarin	»	—	—	126	132	135	132
12	Ägg: svenska, färska	tjog.	151	149	149	161	159	187
13	» konserverade	»		134	128	139	137	147
14	Potatis: gammal	5 lit.	28	27	29	32	28	30
15	färsk	»		76	48	49	46	—
16	Ärter, gula	kg.	28	29	29	30	31	31
17	Bruna bönor	»	41	46	47	53	48	50
18	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	33	32	30	31	31	32
19	råg-, » » »	»	22	20	20	22	22	22
20	rågsikt, » » »	»	28	26	25	27	27	27
21	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	[1] 33	34	32	36	36	37
22	ris-, bästa sort, svenska (»R. T.»)	»	[2] 60	39	39	40	41	42
23	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	40	40	39	41	41	41
24	mjukt: limpa, söt	»	39	39	37	38	38	38
25	» sur	»	28	28	27	29	30	29
26	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	74	76	74	76	76	76
27	mjukt bakat med vatten	»	53	45	44	45	43	43
28	» » mjölk	»		61	60	61	60	59
29	Nötkött, färskt: stek	»	104	98	96	111	122	117
30	soppkött	»	85	78	78	91	100	97
31	Kalvkött, stek: gödkalv	»	120	117	116	123	131	130
32	spädkalv	»	63	60	58	65	72	70
33	Fårkött: färskt, stek	»	121	118	115	124	133	130
34	salt, svenskt	»	—	103	102	105	114	108
35	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	119	114
36	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	121	129	120	123	133	130
37	salt, svenskt »	»	127	138	129	129	140	137
38	» amerikanskt	»	128	149	139	136	—	—
39	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	75	79
40	gädda	»	—	—	—	—	108	115
41	sill	»	28	31	31	32	34	30
42	strömming	»	37	36	36	36	38	37
43	torsk	»	—	—	—	—	55	55
44	rödspotta (»spätta»)	»	79	80	79	77	79	77
45	salt: sill, fetsill (»K. K. K.»)	»	[3] 37	39	39	41	45	45
46	strömming	»	23	23	25	25	30	27
47	kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	61	54	51	52	56	56
48	» » » rundskuren	»		—	—	—	76	75
49	Kaffe (obränt), prima Santos	»	[4] 115	125	155	176	170	180
50	Socker, bit-	»	67	71	69	72	67	67
51	Svagdricka	lit.	—	6	6	6	6	6
52	Fotogen: Water White	»	[5] 18	17	15	17	20	19
53	Ved: björk- osågad, hemkörd (pr »storfamn»:	famn.	2520	2280	2280	2360	2560	2540
54	barr- 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	2020	1810	1810	1880	2040	2000
55	Bränntorv	100 kg.	[6] 74	187	185	187	196	193
56	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	376	373	373	397	401	404
57	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	—	234	236
58	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	134	130	132	155	165	168
59	eng. kamin- » hemkörd	»	—	159	156	177	189	188

[1]) Uppgifterna avse *ej* ångpreparerade gryn. — [2]) Uppgifterna avse »risgryn, bästa sort». — [3]) »prima fotogen». — [6]) Uppgifterna avse hl.; vikten av 1 hl. torv är 40 à 50 kg. — [7]) Uppgifterna avse äggpris gällde. — [8]) Uppgifterna avse för augusti 1913 en, för september 1913 två, för oktober 1913

1910—1912 för 39 orter och för 1913—1914 för 44 orter.

9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
Febr. 1913.	Mars 1913.	April 1913.	Maj 1913.	Juni 1913.	Juli 1913.	Aug. 1913.	Sept. 1913.	Okt. 1913.	Nov. 1913.	Dec. 1913.	[9]) Jan. 1914.	[9]) Febr. 1914.	[9]) Mars 1914.	
öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	
14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	1
7	7	7	8	7	8	8	8	8	8	8	8	8	8	2
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	3
236	238	234	230	229	230	231	237	241	241	241	239	234	233	4
210	211	212	210	208	207	212	216	219	219	220	215	210	210	5
162	163	164	163	165	165	165	165	165	164	165	164	163	162	6
120	120	121	121	122	122	122	123	120	121	123	121	120	120	7
56	56	59	60	59	58	57	59	59	58	61	60	60	68	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
132	131	133	134	134	135	137	138	138	138	138	138	138	138	11
172	142	120	119	126	137	143	154	180	205	217	210	175	138	12
145	133	122	[7]) 112	[7]) 124	[7]) 129	[7]) 138	141	146	149	152	152	144	133	13
29	30	29	29	30	29	29	27	27	27	26	27	27	27	14
—	—	—	—	—	61	31	—	—	—	—	—	—	—	15
31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	30	31	31	16
50	49	48	48	47	47	46	47	47	46	46	46	46	46	17
32	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	18
22	22	22	22	22	22	22	22	21	21	21	21	21	21	19
27	27	27	27	27	27	27	27	27	26	26	26	26	26	20
36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	21
42	42	42	41	41	41	41	41	41	41	41	40	40	39	22
41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	23
38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	39	24
29	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	31	30	31	25
76	77	77	76	76	76	76	75	75	75	75	75	75	75	26
43	43	43	43	43	43	42	43	43	43	44	45	44	44	27
59	59	60	60	61	60	60	60	60	60	60	60	66	60	28
118	119	120	121	123	124	125	126	125	122	121	121	120	120	29
97	98	98	100	101	101	102	104	103	101	100	100	99	99	30
129	130	130	130	132	133	133	133	132	132	131	132	131	132	31
71	71	70	70	70	71	72	74	74	73	74	73	72	73	32
132	135	136	136	138	138	137	134	129	127	128	131	133	135	33
109	111	111	114	115	117	118	119	118	116	117	117	118	119	34
119	122	122	138	—	—	[8]) 100	[8]) 121	[8]) 119	[8]) 113	126	124	123	127	35
131	131	131	131	132	134	136	138	137	135	133	133	131	130	36
137	137	137	137	138	140	143	144	144	142	142	139	138	137	37
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38
81	78	69	66	70	72	74	75	76	75	79	78	80	80	39
116	112	96	94	104	112	112	110	110	109	112	115	116	117	40
30	30	30	29	32	39	38	39	37	35	36	35	32	32	41
37	36	35	37	38	36	37	39	42	43	42	41	40	38	42
56	57	53	53	53	52	54	55	55	56	57	58	59	58	43
77	79	75	75	78	79	80	80	80	80	82	82	81	80	44
45	45	45	44	45	44	45	45	45	45	45	45	46	46	45
28	29	31	30	30	30	30	31	32	31	32	33	32	33	46
55	57	57	56	55	54	54	54	55	56	57	57	56	56	47
75	77	77	76	76	76	76	76	76	76	76	76	75	77	48
180	179	176	173	171	168	164	161	162	162	161	161	160	159	49
67	67	67	67	67	67	67	67	67	67	67	64	64	64	50
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	51
19	19	20	20	20	21	21	21	21	21	21	20	20	20	52
2540	2540	2510	2560	2560	2550	2540	2560	2570	2590	2610	2590	2590	2590	53
2010	2020	2010	2020	2030	2050	2060	2050	2060	2060	2090	2060	2050	2080	54
193	196	196	194	194	197	197	197	196	196	197	203	209	209	55
404	404	403	402	401	401	400	400	399	396	396	394	395	395	56
238	239	235	235	233	235	235	233	233	230	228	228	228	227	57
168	169	169	170	169	166	162	160	158	157	158	156	154	157	58
191	191	191	191	191	191	191	188	188	186	186	182	184	182	59

[3]) Uppgifterna avse »salt sill». — [4]) Uppgifterna avse »brasilianskt» kaffe. — [5]) Uppgifterna avse för maj 1913 två, för juni 1913 fem, för juli 1913 fyra och för augusti 1913 två orter, å vilka höga två och för november 1913 fyra orter. — [9]) Preliminära siffror.

Tab. 10. Livsmedelspris (medelpris) å vissa orter

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	Varuslag.	Kvantitet.	Trollhättan.			Vänersborg.			Borås.		
			1912.	1913.	1914.	1912.	1913.	1914.	1912.	1913.	1914.
			öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1	Mjölk: oskummad	lit.	13	13	13	14	14	14	14	14	14
2	handskummad	»	6	6	6	8	8	8	8	8	8
3	separerad	»	4	4	4	6	6	6	6	5	5
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	245	230	230	234	240	230	236	221	229
5	mat- (lands-)	»	200	200	200	205	215	200	210	204	200
6	Ost: helfet	»	150	150	150	129	141	149	142	145	144
7	halvfet	»	100	100	100	86	86	87	92	90	92
8	skummjölks-	»	30	30	30	45	45	45	46	48	45
9	Margarin, växt-	»	130	140	140	133	130	132	130	140	140
10	Ägg: färska	tjog.	118	120	125	142	127	128	146	126	129
11	konserverade	»	—	—	—	137	—	110	130	—	107
12	Potatis, gammal	5 lit.	25	30	25	29	31	25	25	26	21
13	Ärter, gula	kg.	30	27	27	29	30	31	30	34	30
14	Bruna bönor	»	50	50	48	51	57	45	60	50	45
15	Mjöl: vete-, bästa	»	28	28	28	29	31	31	28	29	28
16	råg-, »	»	18	18	18	20	22	21	21	21	20
17	rågsikt- »	»	24	25	25	24	26	25	26	28	26
18	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	33	33	33	33	35	34	35	38	35
19	ris-, bästa sort, svensk (»R. T.»)	»	35	35	35	37	38	37	42	45	40
20	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	40	40	40	48	47	48	43	43	45
21	mjukt: limpa, söt	»	37	38	41	37	38	39	40	37	40
22	» sur	»	34	33	33	30	31	31	30	27	28
23	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	55	55	55	57	56	57	67	63	62
24	mjukt { bakat med vatten	»	34	34	33	35	35	36	50	47	46
25	mjukt { » » *mjölk*	»	49	49	48	49	48	49	55	57	56
26	Nötkött, färskt: stek	»	115	125	125	82	115	120	121	139	125
27	soppkött	»	90	100	100	56	94	84	95	110	97
28	Kalvkött, stek: gödkalv	»	115	140	140	118	130	124	118	125	120
29	spädkalv	»	50	60	60	52	63	54	65	63	67
30	Fårkött: färskt, stek	»	120	130	130	116	135	154	121	126	130
31	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	—	105	105	120
32	*Renkött, färskt, stek*	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
33	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	110	120	110	120	126	140	114	127	119
34	salt, svenskt »	»	130	135	130	119	140	147	116	130	128
35	Fisk, färsk: abborre	»	70	70	75	—	78	60	—	73	79
36	gädda	»	80	80	100	—	89	80	—	109	124
37	sill	»	28	28	30	43	35	35	26	26	17
38	strömming	»	40	40	40	40	30	50	50	46	44
39	*torsk*	»	40	40	45	—	50	50	—	53	46
40	rödspotta (»spätta»)	»	70	70	70	81	75	80	81	81	81
41	salt: sill, fetsill (»KKK»)	»	36	35	35	36	38	37	32	39	35
42	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
43	Kabeljo av långa med fenor och stjärt	»	40	40	45	41	41	42	52	51	49
44	» » » rundskuren	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
45	Kaffe (obränt), prima Santos	»	170	170	165	169	180	152	171	174	150
46	Socker, bit-	»	70	65	63	72	66	63	73	67	64
47	Svagdricka	lit.	7	7	7	7	7	8	7	7	7
48	Fotogen, Water White	»	13	19	19	14	18	18	14	18	19
49	Ved: björk-{osågad, hemkörd (pr »storfamn»:	famn.	2800	2800	3000	2540	2670	2700	2400	2500	2880
50	barr- { 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	2300	2300	2500	1800	1900	2000	1920	1920	2070
51	Bränntorv	100 kg.	200	200	200	—	—	—	—	—	—
52	Kol, antracit- (»valnöt») } *hemkörd* {	hl.	300	300	350	365	364	365	438	400	369
53	eng. hushålls- (fyrkol) } *hemkörd* {	»	210	210	200	—	210	210	—	225	218
54	Koks, gasverks- (okrossad) } *hemkörd* {	»	165	165	145	150	155	155	165	167	147
55	eng. kamin- » } *hemkörd* {	»	175	175	170	162	173	175	[1])263	[1])198	[1])172

[1] Uppgifterna avse krossad koks.

i mars månad åren 1912, 1913 och 1914.

12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	
Göteborg.			Älvkarleby.			Gävle.			Uppsala.			Stockholm.			Gällivare.			Hela riket.			
1912.	1913.	1914.	1912.	1913.	1914.	1912.	1913.	1914.	1912.	1913.	1914.	1912.	1913.	1914.	1912.	1913.	1914.	1912.	1913.	1914.	
öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	
16	16	15	14	14	14	16	16	16	15	15	15	16	16	16	17	17	17	**14**	**14**	**14**	1
7	7	8	7	7	7	9	9	9	7	.7	7	7	7	8	10	10	10	**8**	**7**	**8**	2
7	7	7	7	7	7	7	7	7	6	6	6	7	7	7	—	—	—	**6**	**6**	**6**	3
245	240	230	225	225	220	250	258	235	248	239	231	255	251	237	238	238	233	**241**	**238**	**233**	4
207	214	210	200	200	200	198	216	205	208	207	212	232	224	215	212	214	209	**210**	**211**	**210**	5
147	163	152	160	150	155	151	168	159	158	174	174	165	174	180	150	157	157	**154**	**163**	**162**	6
100	100	100	100	100	100	130	140	136	118	129	120	139	146	145	110	122	116	**113**	**120**	**120**	7
—	—	—	60	60	60	—	—	—	63	68	60	92	98	123	75	—	—	**50**	**56**	**63**	8
122	126	135	135	135	138	135	136	140	134	132	138	137	134	141	140	137	139	**131**	**131**	**138**	9
150	137	130	130	135	130	187	177	164	165	128	132	182	150	143	182	167	157	**155**	**142**	**138**	10
—	—	—	—	—	—	—	125	—	135	110	130	—	119	150	—	—	—	**144**	**133**	**133**	11
30	33	25	30	24	27	33	25	31	42	29	32	41	33	30	35	35	35	**33**	**30**	**27**	12
30	30	30	25	26	28	30	30	30	25	26	25	25	27	26	34	35	34	**29**	**31**	**31**	13
52	45	44	40	45	45	50	48	42	50	49	48	58	49	48	49	50	50	**53**	**49**	**46**	14
30	30	30	30	30	30	31	30	30	30	31	31	31	32	32	34	34	34	**31**	**31**	**31**	15
22	21	20	20	20	20	21	22	20	21	20	20	23	24	23	22	24	22	**22**	**22**	**21**	16
26	26	25	26	25	25	26	27	26	27	26	27	29	29	28	28	29	28	**27**	**27**	**26**	17
33	35	35	35	34	35	37	35	35	34	35	35	36	35	37	36	40	37	**36**	**36**	**36**	18
36	38	37	40	40	40	39	40	39	40	41	39	44	43	39	39	42	39	**40**	**42**	**39**	19
34	37	37	35	35	34	33	37	34	35	36	37	41	38	38	45	45	44	**40**	**41**	**41**	20
33	36	35	32	35	40	36	38	40	45	42	49	45	44	47	46	47	48	**38**	**38**	**39**	21
21	24	23	—	—	—	34	34	38	33	33	36	40	40	43	—	—	35	**28**	**30**	**31**	22
46	72	68	80	80	80	75	72	72	91	83	82	84	84	88	100	90	97	**76**	**77**	**75**	23
34	37	36	—	—	—	37	37	36	42	48	51	50	54	46	43	43	43	**44**	**43**	**44**	24
39	42	41	60	65	66	55	52	51	67	63	62	82	82	63	—	—	71	**61**	**59**	**60**	25
100	125	120	120	126	123	93	112	119	95	104	113	106	128	131	92	111	108	**96**	**119**	**120**	26
85	110	100	100	110	100	80	96	100	79	97	98	90	102	109	79	93	92	**78**	**98**	**99**	27
118	135	135	130	130	130	140	145	146	113	127	124	134	143	149	138	141	149	**117**	**130**	**132**	28
65	85	80	50	70	60	65	75	69	46	63	68	71	99	102	68	74	67	**60**	**71**	**73**	29
114	155	141	100	130	120	126	130	136	120	138	126	144	169	171	109	127	120	**117**	**135**	**135**	30
—	—	—	90	90	90	87	105	108	100	123	124	115	110	119	107	114	118	**102**	**111**	**119**	31
—	130	130	—	—	—	—	125	125	—	—	—	—	132	127	—	99	99	—	**122**	**127**	32
115	140	125	120	130	119	113	136	131	115	137	136	135	151	149	127	131	131	**113**	**131**	**130**	33
115	140	125	130	136	135	121	138	138	115	138	136	140	159	152	134	148	146	**121**	**137**	**137**	34
—	125	125	60	60	60	—	117	90	—	68	85	—	82	110	—	—	—	—	**78**	**80**	35
—	138	150	85	85	85	—	125	130	—	106	110	—	138	142	—	105	90	—	**112**	**117**	36
22	19	18	30	30	30	28	29	29	25	30	28	29	32	36	25	25	25	**27**	**30**	**32**	37
40	71	52	32	32	32	31	31	37	25	27	28	40	48	60	43	48	40	**34**	**36**	**38**	38
—	73	58	—	—	—	—	54	58	—	60	65	—	74	80	—	46	42	—	**57**	**58**	39
90	120	100	—	—	—	84	100	86	78	78	75	80	90	87	64	80	70	**76**	**79**	**80**	40
46	—	31	40	40	40	39	43	44	42	52	47	49	56	51	39	46	42	**40**	**45**	**46**	41
—	—	—	25	25	33	20	—	33	26	—	33	27	30	50	27	27	30	**25**	**29**	**33**	42
42	58	50	55	55	56	52	57	56	54	63	59	58	63	58	52	57	56	**52**	**57**	**56**	43
—	—	—	80	80	80	69	72	73	—	80	77	—	—	70	80	78	94	—	**77**	**77**	44
165	173	151	175	175	168	174	173	162	175	176	158	185	184	174	183	197	167	**172**	**179**	**159**	45
72	66	64	75	65	65	72	65	62	73	66	64	72	66	64	75	70	67	**73**	**67**	**64**	46
8	8	8	7	7	7	6	6	6	6	6	6	8	8	7	6	7	7	**6**	**6**	**6**	47
14	17	18	14	18	20	13	18	19	13	18	19	12	18	19	15	20	20	**14**	**19**	**20**	48
3210	3580	3780	1500	1500	1500	2190	2670	2830	2400	3000	2700	3200	3500	3280	1970	2240	2120	**2340**	**2540**	**2590**	49
2760	3130	3300	1200	1200	1120	1680	2130	2250	1600	2050	2050	2200	2600	2640	1640	1680	1750	**1870**	**2020**	**2080**	50
206	—	262	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	245	—	—	—	**195**	**196**	**200**	51
450	400	400	350	395	395	375	400	375	390	418	418	450	450	425	414	469	450	**408**	**404**	**395**	52
—	225	210	225	240	240	—	225	225	—	225	225	—	250	239	—	—	—	—	**239**	**227**	53
150	140	130	—	—	—	160	160	145	140	185	140	162	167	141	156	196	179	**152**	**169**	**157**	54
200	185	170	—	—	—	165	170	150	—	—	160	195	185	169	—	—	—	**179**	**191**	**182**	55

Kooperativ verksamhet i Sverige 1908—1910.[1]

Från den 1 januari 1897, då den första lagen om föreningar för ekonomisk verksamhet trädde i kraft, t. o. m. den 31 december 1910 infördes i Konungens befallningshavandes föreningsregister 5 573 föreningar. Under samma tid gjorde 495 föreningar officiell anmälan om sin upplösning, men, enär ett mycket avsevärt antal föreningar upphört med all verksamhet utan att göra anmälan, torde det kunna antagas att högst 4 500 registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet vid 1910 års slut funnos i landet.

Föreningarna hava indelats i två grupper, arbetarkooperation och jordbrukskooperation, varvid till den förra gruppen även förts de tämligen fåtaliga föreningar, inom vilka andra samhällsklasser än arbetare eller jordbrukare voro de dominerande. Sedermera har en ytterligare uppdelning skett av dessa båda grupper, och redovisas resultatet av denna uppdelning i följande sammanställning, i vilken hänsyn tagits endast till de officiellt anmälda upplösningarna.

	Antal föreningar, som under åren 1897—1910		Officiellt kvarstående föreningar $^{31}/_{12}$ 1910.
	registrerats.	anmält upplösning.	
Arbetarkooperation:			
A. Konsumtionsföreningar	1 142	234	908
B. Matlag och kaféföreningar	48	6	42
C. Arbetarproduktionsföreningar	89	16	73
D. Stuveriföreningar	17	—	17
E. Bostadsföreningar	568	73	495
F. Andra byggnadsföreningar[2]	1 492	40	1 452
G. Tidnings- och tryckeriföreningar	26	6	20
H. Kreditföreningar	29	5	24
I. Diverse hithörande föreningar	191	9	182
J. Centralföreningar	3	2	1
Summa	**3 605**	**391**	**3 214**
Jordbrukskooperation:			
K. Centralföreningar	30	2	28
L. Inköpsföreningar	966	26	940
M. Maskinföreningar	88	11	77
N. Torvströföreningar	33	—	33
O. Mejeriföreningar	523	46	477
P. Slakteriföreningar	10	2	8
Q. Äggförsäljningsföreningar	67	4	63
R. Avelsföreningar	64	8	56
S. Stärkelse- och bränneriföreningar	87	2	85
T. Diverse hithörande föreningar	100	3	97
Summa	**1 968**	**104**	**1 864**
Summa summarum	**5 573**	**495**	**5 078**

[1] Utgör en sammanfattning utav huvudinnehållet av den i dagarna av Socialstyrelsen i serien Sveriges officiella statistik: socialstatistik utgivna publikationen *Kooperativ verksamhet i Sverige åren 1908—1910.* — [2] Föreningar med ändamål att bygga samlingslokaler m. m.

I föreliggande undersökning lämnas närmare redogörelse för de tre första föreningsgrupperna i ovanstående tablå: konsumtionsföreningar, kooperativa matlag och kaféföreningar samt arbetarproduktionsföreningar och därjämte för den enda inom arbetarkooperationen förefintliga centralorganisationen, Kooperativa förbundet.

Konsumtionsföreningar. Av de 908 registrerade konsumtionsföreningar, som enligt de officiella uppgifterna borde hava funnits vid 1910 års utgång, torde i verkligheten högst 733 hava existerat. Huru många de faktiskt verksamma konsumtionsföreningarna voro under vart och ett av de föregående åren, kan icke uppgivas, men sannolikt ökades antalet årligen t. o. m. 1909 för att under 1910 åter något minskas. I denna grupp hava inräknats såväl distributionsföreningar (konsumtionsföreningar i inskränkt bemärkelse) som ock sådana produktionsföretag, som grundats och ledas i konsumentintresse, av vilken senare kategori här i landet under ifrågavarande treårsperiod funnos allenast bageriföreningar samt slakteri- och charkuteriföreningar.

Utom registrerade konsumtionsföreningar funnos även en del oregistrerade och vidare handelsaktiebolag av mer eller mindre kooperativ karaktär. Av de senare hava i undersökningen allenast medtagits sådana, som genom anslutning till Kooperativa förbundet själva betonat sin kooperativa natur, av de förra endast de, som till Kooperativa förbundet insänt uppgifter.

Tillsammans erhöllos för år 1908 uppgifter från 488 konsumtionsföreningar i inskränkt bemärkelse (varav 8 oregistrerade föreningar och 18 handelsaktiebolag), 23 bageriföreningar och 4 slakteriföreningar. För år 1909 voro motsvarande siffror resp. 564 (varav 6 oregistrerade och 18 bolag), 26 och 5 samt för år 1910 542 (varav 3 oregistrerade och 14 bolag), 29 och 4. Av de konsumtionsföreningar, som ytterligare funnos i riket under dessa år, utgjordes ett icke obetydligt antal dels av sådana, som ännu icke hunnit påbörja någon affärsverksamhet, dels ock av föreningar, vilkas ekonomiska ställning var av mindre god beskaffenhet, av vilka senare ett stort antal sedermera upphört med sin verksamhet. Bland de saknade föreningar, som icke kunna inräknas i någon av dessa kategorier, torde knappast hava funnits några med mera omfattande verksamhet; ehuru antalet saknade föreningar är icke obetydligt, torde likväl de i undersökningen meddelade summorna angående antalet medlemmar, anställda, omsättning, tillgångar och skulder o. s. v. kunna antagas vara i ganska hög grad representativa för den svenska konsumentkooperationens utveckling under ifrågavarande år.

Vad först beträffar *konsumtionsföreningar i inskränkt bemärkelse* (*distributionsföreningar*), så voro de spridda över samtliga län med starkare koncentration inom de flesta industriområdena, såsom Stockholms stad och län, Malmöhus län samt Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs och Gävleborgs län. Detta förhållande förklaras lätt därav att, såsom sedan skall visas, föreningarna hade sina talrikaste medlemmar inom industriarbetarklassen. (Andra samhällsklasser voro dock icke orepresenterade, och åtminstone till sin alldeles övervägande del vägrade de svenska konsumtionsföreningarna ingen in-

träde på grund av hans åsikter i politiska, sociala och dylika frågor.) År 1910 voro av föreningarna 16·4 % belägna i städer, 13·3 % i köpingar och municipalsamhällen samt återstående 70·3 % på landsbygden; utvecklingen synes gå i riktning mot en ännu mera ökad övervikt för landsbygden.

Konsumtionsföreningar började att bildas i Sverige vid ungefär samma tidpunkt som i Danmark, nämligen vid mitten av 1860-talet, men utvecklingen blev i vårt land mycket långsam; under 1880-talet inbröt visserligen en period med livligare verksamhet (»arbetarringrörelsen»), men denna blev av kort varaktighet, och först omkring sekelskiftet blev rörelsen mera allmänt spridd. Bland de redovisande föreningarna finnas några få, som varit i verksamhet ända sedan 1860-talet. Från de följande åren ända fram till slutet av 1890-talet leva likaledes endast ganska fåtaliga föreningar numera kvar, varemot antalet under de senaste åren nybildade är stort. Särskilt åren 1907, 1908 och 1909 utmärktes av en mycket stark nybildning av konsumtionsföreningar, men många av de under dessa år tillkomna föreningarna hava visat sig äga endast svag livskraft, och upplösningsfrekvensen har därför bland dem varit mycket stark. De sämre konjunkturer, som inträdde fr. o. m. år 1908 och särskilt de ekonomiska svårigheter, i vilka många industriarbetare genom 1909 års storstrejk råkade, medförde en minskning av nybildningen, som framträdde under 1910. Trots den kraftiga decimeringen av de under de senaste åren tillkomna föreningarna utgjordes av de vid 1910 års slut redovisande 68·5 % av sådana, som nybildats under den sistförflutna 5-årsperioden.

Strävanden mot sammanslutning till större enheter gjorde sig först gällande under 1880-talet, men ledde då icke till något resultat. Först år 1899 tillkom en organisation, som avsåg att bliva ett sammanhållande band för såväl konsumtionsföreningar som övriga grenar av den kooperativa verksamheten. Det var Kooperativa förbundet, som emellertid alltifrån början kommit att bestå av konsumtionsföreningar jämte ett ringa antal produktionsföreningar m. fl. organisationer. Kooperativa förbundet var ursprungligen endast en ideell sammanslutning för spridande av upplysning och bedrivande av kooperativ propaganda, men efter tvänne misslyckade försök på andra håll öppnade förbundet år 1904 självt partihandel för konsumtionsföreningarnas förseende med varor. Från denna tidpunkt vann förbundet stark anslutning från såväl äldre föreningar som från dem, vilka under de följande åren bildades, och hade under åren 1908—1910 till medlemmar resp. 360, 367 och 370 konsumtionsföreningar eller ungefär två tredjedelar av de redovisande.

Medlemsantalet i samtliga föreningarna uppgick vid 1908 års slut till 76 451 personer, steg under år 1909 till 87 251, men sjönk åter under år 1910 till 85 358. Såväl stegringen under 1909 som tillbakagången under 1910 torde till ej ringa del vara att tillskriva 1909 års stora arbetskonflikter, som å ena sidan förskaffade många föreningar ett tillfälligt uppsving, men vars verkningar å andra sidan i olika avseenden blevo ödesdigra för flera av dem. — Antager man, att i genomsnitt varje medlem representerar ett hushåll å 5 personer, skulle vid 1910 års utgång c:a 425 000 personer eller 7 à 8 % av Sveriges befolkning hava tillhört de redovisande komsumtionsföreningarnas

direkta intressesfär. Medlemsantalet i de särskilda föreningarna var givetvis mycket växlande, men i stort sett lågt. I över halva antalet föreningar understeg det 100, och endast i ett 25-tal föreningar voro medlemmarna över 500. Den största föreningen nådde ungefär siffran 3 000. Det genomsnittliga antalet medlemmar per förening uppgick ej heller till mer än 159 vid 1910 års utgång (mot 157 år 1908 och 156 år 1909). En markerad skillnad gör sig härvid gällande mellan de föreningar, som bedriva sin verksamhet i städerna (med i genomsnitt c:a 325 medlemmar), i köpingar och municipalsamhällen (c:a 200 medlemmar) och på landsbygden (c:a 100 medlemmar); likaså framstår en tydlig åtskillnad mellan de till Kooperativa förbundet anslutna och de fristående föreningarna, i det att medlemstalet i de förra var nära dubbelt så högt som i de senare.

Uppgifter angående medlemmarnas fördelning på olika yrkesgrupper hava för år 1910 erhållits beträffande ungefär tre fjärdedelar av hela medlemsantalet. Av dessa voro:

Industriarbetare	58·6 %
Jordbruksarbetare	6·3 »
Jordbrukare	11·4 »
Tjänstemän	8·6 »
Övriga	15·1 »
Summa	100·0 %

En fullständigare redovisning skulle sannolikt ytterligare hava höjt siffran för industriarbetarna. Sammanställningen visar i varje fall, att denna samhällsklass är den ojämförligt talrikaste. — Tjänstemännen utgöras till större delen av järnvägspersonal av lägre grad. — Framhållas må, att medlemmarna i ett förhållandevis stort antal föreningar fördela sig på flera av de ovan upptagna grupperna; sålunda är exempelvis en samverkan mellan industriarbetare och jordbrukare ej ovanlig.

De ekonomiska förpliktelser, som medlemmarna åtaga sig gentemot sina föreningar, utgöras vanligen av tecknande av andelar till växlande belopp; personlig ansvarighet för föreningens förbindelser utöver tecknade andelar kräves däremot endast av ett litet fåtal föreningar, och särskilda inträdes-, års- eller dylika avgifter äro, där de förekomma, vanligen av ringa betydelse. Det andelsbelopp, som medlem minst var skyldig att teckna, uppgick vid treårsperiodens början i flertalet föreningar till omkring 10 kronor; 50 kronor eller mera förekom endast i ungefär en femtedel av föreningarna. På grund av ett kraftigt ingripande från Kooperativa förbundets sida undergingo emellertid dessa förhållanden en stor förändring, så att vid 1910 års slut det minsta andelsbeloppet i omkring halva antalet föreningar var 50 kronor eller högre. Angående skyldigheten för medlemmar att inbetala de tecknade beloppen funnos i de flesta föreningarna inga eller ofullständiga föreskrifter, varför också i allmänhet de inbetalade summorna betydligt understego de tecknade.

Då de flesta föreningarna voro jämförelsevis nya företag med tämligen ringa medlemsantal, är det naturligt, att deras affärsrörelse icke kunnat nå

synnerligen stark utveckling. Detta visar sig bland annat med avseende på antalet försäljningsställen, som i de flesta föreningarna var begränsat till 1 och endast i ett åttiotal föreningar var större (högst 12); på grund av de ogynnsamma affärsresultaten under år 1909 indrogos ganska många mindre bärkraftiga filialer. Hela antalet försäljningsställen uppgavs under åren 1908—1910 till 580, 676 och 645 av resp. 435, 515 och 518 härom redovisande föreningar.

Antalet fast anställda var också lågt. I ett 40-tal föreningar sköttes distributionen av styrelsemedlemmar utan biträde av någon fast engagerad person och i flertalet av de övriga funnos endast 1 eller 2 fast anställda. Hela antalet anställda i de härom redovisande (resp. 424, 507 och 495) föreningarna uppgick år 1908 till 1 180, år 1909 till 1 297 och år 1910 till 1 294 personer.

De redovisade lönerna uppgingo till omkring 1 miljon kronor, men dessa siffror äro så bristfälliga, att några slutsatser angående lönernas genomsnittliga absoluta storlek knappast ur dem kunna dragas. Det synes emellertid sannolikt, att en ej obetydlig förbättring av lönevillkoren under treårsperioden kom till stånd.

Den sammanlagda uppgivna varuomsättningen belöpte sig 1908 till nära 26 miljoner kronor, steg under 1909 till inemot 29½ miljoner, men sjönk åter 1910 till under 29 miljoner kronor. Fördelas summan på landets samtliga invånare vid slutet av vart och ett av de tre åren, befinnes den genomsnittliga omsättningen per invånare år 1908 hava belöpt sig till 4·75 kronor, år 1909 till 5·36 kronor och år 1910 till 5·20 kronor. Konsumtionsföreningsrörelsens relativa utveckling i de olika länen år 1910 framgår av nedanstående tablå:

	Försäljningssumma per invånare. Kr.		Försäljningssumma per invånare. Kr.
Västmanlands län	16·58	Kalmar län	3·49
Stockholms »	11·36	Gottlands »	3·45
Gävleborgs »	9·71	Uppsala »	3·19
Södermanlands »	8·83	Norrbottens »	3·07
Kopparbergs »	8·80	Jämtlands »	2·89
Malmöhus »	6·71	Kristianstads »	2·60
Jönköpings »	6·53	Göteborgs och Bohus »	2·50
Hallands »	6·24	Blekinge »	2·43
Östergötlands »	6·18	Älvsborgs »	2·28
Stockholms stad	4·85	Västernorrlands »	2·25
Örebro län	4·83	Skaraborgs »	0·95
Värmlands »	4·63	Västerbottens »	0·35
Kronobergs »	4·46	Hela riket	5·20

För år 1910 har även verkställts en beräkning av omsättningens storlek per invånare i resp. städer, köpingar, municipalsamhällen och å landsbygden, varav framgår, att de föreningar, som hade sin verksamhet förlagd till stä-

derna, gjorde en omsättning av 6·77 kr. per stadsinvånare i riket samt att motsvarande siffra för köpingarna var 21·38 kr., för municipalsamhällena 20·11 kr. och för landsbygden 3·54 kr. De mindre, stadsliknande orternas betydelse för konsumtionsföreningsverksamheten blir härigenom uppenbar; emellertid torde ovanstående siffror för dessa orter vara något för höga, enär de på dylika platser belägna föreningarna i åtskilliga fall hade någon del av sin medlems- och kundkrets bosatt på den omgivande landsbygden.

Landsbygdsföreningarnas sammanlagda omsättning synes emellertid tendera att tillväxa i förhållande till övriga föreningars. Under 1910 uppgick densamma till 47·7 % av konsumtionsföreningarnas hela försäljningssumma mot 44·7 % två år tidigare. De i städer och stadsliknande samhällen belägna föreningarna hade alltså dock ännu vid treårsperiodens slut tillsammans större omsättning än landsbygdsföreningarna.

Jämföres vidare omsättningen inom de till Kooperativa förbundet anslutna föreningarna med de friståendes, befinnes det, att de förstnämnda försålde ungefär fyra gånger så mycket varor som de senare. En fullständigare redovisning från de fristående föreningarna skulle påtagligen i viss mån utjämna den nu anförda relationen, om ock efter allt att döma endast helt obetydligt; i varje fall framgår tydligt, att redan under här avhandlade treårsperiod, vars början inföll blott fyra år efter det Kooperativa förbundet öppnade sin partihandelsverksamhet, förbundet vunnit anslutning från den avgjort mera betydande delen av vårt lands konsumtionsföreningar.

Den genomsnittliga årsomsättningen per förening var i Sverige lägre än i de flesta andra länder, där konsumtionsföreningsrörelsen vunnit större utbredning, och uppgick endast till c:a 60 000 kronor. En närmare granskning visar, att det är de många små landsbygdsföreningarna, som i främsta rummet bidraga att sänka siffran, i det att genomsnittssiffran för stadsföreningarna var c:a 110 000 kronor och för de i köpingar och municipalsamhällen belägna c:a 80 000 kronor, men för landsbygdsföreningarna endast 40 à 50 000 kronor. Den starka upplösningsfrekvensen under redogörelseåren åstadkom en fortgående sänkning av genomsnittsomsättningen, från 1908 till 1910 uppgående till omkring 10 %. — De största föreningarna, vilka samtliga lågo i städerna, voro efter internationell måttstock föga betydande; till en omsättning å 1 miljon kronor nådde ingen, över en halv miljon endast 3 föreningar.

På grund av en otydlighet i gällande föreningslag var det omtvistat, huruvida en ekonomisk förening hade rätt att bedriva försäljning utom medlemmarnas krets, och olika praxis hade härutinnan uppstått inom olika landsdelar. Omkring två tredjedelar av de uppgiftslämnande föreningarna torde emellertid hava bedrivit försäljning till allmänheten, och ungefär en femtedel av hela omsättningen synes hava belöpt sig på handeln med utomstående, med en något högre siffra år 1909 på grund av att under storstrejken detta år varor i tämligen stor utsträckning av åtskilliga föreningar utlämnades till de i arbetskonflikten indragna på rekvisition från arbetarorganisationerna. — Försäljningen till utomstående översteg endast i ett fåtal föreningar halva omsättningen, och höll sig i de flesta avsevärt lägre.

Försäljningen till medlemmar utgjorde, enligt vad ovan sagts, omkring 80 % av den samlade omsättningssumman. I medeltal per medlem i sådana föreningar, som varit i verksamhet minst ett år och med beräknande av det genomsnittliga medlemsantalet under året, där så kunnat ske, var år 1908 försäljningssumman 321 kronor; år 1909 sjönk densamma — åter en följd av arbetskonflikterna — till 294 kronor och steg sedermera under 1910 till 299 kronor.

Det inom alla länders konsumtionsföreningsrörelse debatterade spörsmålet angående kreditförsäljningen är även i Sverige brännande. Av de resp. 435, 518 och 508 föreningar, som lämnat uppgift härom under åren 1908—1910, medgåvo resp. 252, 280 och 256 kredit vid den vanliga minuthandeln; enbart kontanthandel förekom sålunda i resp. 183, 238 och 252 föreningar eller 42·1, 45·9 och 49·6 % av samtliga. Det är sålunda påtagligt, att en tendens gjort sig gällande mot kreditens avskaffande. De resultat, som vunnits på detta område torde nästan helt och hållet få tillskrivas Kooperativa förbundets år 1908 fattade beslut att för framtiden medgiva anslutning endast åt föreningar, som i sina stadgar hade inryckt en bestämmelse, att all minuthandel skulle ske mot kontant betalning. Det är också nästan endast bland de till förbundet anslutna föreningarna, som en inskränkning av krediten kan spåras.

Med avseende på föreningarnas inköp av de för försäljningsverksamheten nödvändiga varorna är det av särskilt intresse att undersöka, i vilken utsträckning dessa varor hava levererats av Kooperativa förbundet eller anskaffats genom egen produktion; d. v. s. i vad mån konsumtionsföreningsrörelsen kunnat frigöra sig från privata leverantörer.

Kooperativa förbundet hade under åren 1908—1910 affärsförbindelser även med icke anslutna föreningar, men dessa voro av mindre betydande omfattning och upphörde alldeles med utgången av år 1910. Det har därför ansetts lämpligast att endast taga hänsyn till försäljningen till de anslutna föreningarna. Till dessa levererade förbundet årligen varor för $3^1/_2$ à 4 miljoner kronor, motsvarande drygt 15 % av föreningarnas redovisade försäljningssumma. Att erhålla en fullt exakt jämförelse med partihandelsföreningar i andra länder är omöjligt, enär dessa pläga försälja varor såväl till anslutna som fristående konsumtionsföreningar, och därför ingen åtskillnad göres mellan de bägge föreningsgrupperna. Dock torde den av förbundet uppnådda siffran (år 1910 uppgående till 16·2 % av de anslutna föreningarnas omsättning) i betraktande av förbundets korta verksamhetstid få anses som tämligen tillfredsställande, även om densamma vida överträffas i flera länder med äldre konsumtionsföreningsverksamhet. En uppdelning av föreningarna i grupper efter inköpens relativa storlek giver vid handen, att föreningarna i mycket växlande utsträckning utnyttjade de fördelar, centralorganisationen genom sin partihandel kunde erbjuda, men att procentsiffran för flertalet höll sig under 20 %.

Då de flesta svenska föreningarna ännu voro små och varit kort tid i verksamhet, har egen tillverkning i allmänhet icke bedrivits. Endast från

17 à 18 föreningar föreligga för varje år uppgift om sådan verksamhet. Hela det redovisade tillverkningsvärdet uppgick till 1/2 à 3/4 miljon kronor, motsvarande c:a 2 % av den totala omsättningen inom samtliga föreningar. Det ojämförligt största tillverkningsvärdet föll på bröd och charkuterivaror.

Föreningarnas tillgångar och skulder redovisades i ett sammandrag av varje års utgående balanskonto. På grund av det växlande bokföringssättet i de olika föreningarna förekommo i sammandragen ett stort antal olikformigheter, som så vitt möjligt rättats; dock har full överensstämmelse mellan uppgifterna för de tre åren ej kunnat åstadkommas, vad beträffar redovisningen av fonder och avsättningar till desamma. De kvarstående felaktigheterna torde emellertid icke vara av större betydelse.

Aktiva och passiva balanserade med belopp, uppgående till 7 3/4 à 9 miljoner kronor eller 15 à 20 tusen kronor per förening. Genomsnittssiffran för de till Kooperativa förbundet anslutna föreningarna var c:a 20 000 kronor, för de fristående c:a 12 000 kronor.

Bland aktiva ingick den redovisade bristen med ett årligt belopp av c:a 1 % av balansens slutsumma, vadan alltså tillgångarna utgjorde ungefär 99 % av densamma. Bland tillgångarna märkas först fastigheter. Sådana ägdes av c:a 30 % av de redovisande föreningarna och bokfördes till ett sammanlagt värde av c:a 1·2 miljoner kronor. Genomsnittssumman per fastighetsägande förening utgjorde 8 à 10 000 kronor. — Inventarierna i samtliga de redovisande föreningarna upptogos till ett värde av omkring 400 000 kronor eller i medeltal endast omkring 900 kronor per förening. I flertalet föreningar har följts en praxis, att årligen avskriva minst 10 % av inventariernas bokförda värde. — Föreningarnas viktigaste tillgångar voro deras varulager, som årligen redovisades till 4 à 5 miljoner kronor eller mer än hälften av samtliga aktiva. I förhållande till omsättningen uppgick lagrens bokförda värde till 16 à 18 %, en tämligen hög siffra, överstigande den för de flesta andra länder uppgivna. En granskning av förhållandena i de enskilda föreningarna giver vidare vid handen, att i många föreningar lagret uppgick till en fjärdedel à en tredjedel av omsättningen, d. v. s. att lagret i genomsnitt omsattes endast 3 eller 4 gånger om året, vilket torde få anses som en anmärkningsvärt lång omloppstid i affärer, som huvudsakligen försälja specerier o. d. artiklar. — Utestående fordringar hos kunder förekommo i 70 à 75 % av de redovisande föreningarna med ett sammanlagt belopp av över 1 miljon kronor. Den inskränkning av kreditgivningen, som under treårsperioden ägde rum, medförde emellertid en fortgående sänkning av fordringarnas relativa storlek. År 1908 utgjorde de sålunda 14·5 %, år 1909 13·8 % och år 1910 12·9 % av balanskontonas sammanlagda slutsumma. En jämförelse mellan fordringarna och föreningarnas egna kapital (andelskapitalet och fonder) visar, att trots den inträffade förbättringen ännu vid 1910 års slut ett stort antal föreningar hade utestående fordringar till belopp, överstigande hela det egna kapitalet. — Föreningarnas banktillgodohavanden och kontanta kassor uppgingo till relativt oansenliga summor och detsamma var förhållandet med de belopp, som återfinnas under rubriken

övriga tillgångar. De sistnämnda torde till övervägande del utgöras av andelar i andra ekonomiska sammanslutningar, framför allt Kooperativa förbundet. — En närmare redogörelse för den till ungefär 100 000 kronor uppgående bristen i de föreningar, vilkas rörelse gått med förlust, lämnas i samband med omnämnandet av nettoöverskottet och dess fördelning.

Bland passiva hava uppförts dels föreningarnas eget kapital, dels skulder, dels slutligen överskottsmedel.

Det egna kapitalet uppgick sammanlagt till 2 à 2½ miljoner kronor eller 4 500 à 5 000 kronor per förening. I ungefär tre fjärdedelar av föreningarna understeg detsamma 5 000 kronor, häri inbegripet några föreningar, som arbetade utan något eget kapital alls. Över 20 000 kronor nådde ett tjugutal föreningar och över 50 000 kronor under de tre redogörelseåren endast resp. 2, 4 och 4. Om ock en del föreningar lyckats samla ett relativt betydande kapital, torde dock som allmänt omdöme kunna sägas, att de svenska konsumtionsföreningarna ännu under åren 1908—1910 icke hade ett mot rörelsens omfattning svarande ekonomiskt underlag. Att dessa år likväl beteckna avsevärda framsteg på här ifrågavarande område, är obestridligt. Ehuru den genomsnittliga försäljningssumman per förening sjönk, ökades nämligen det egna kapitalet såväl absolut som relativt. I medeltal för varje förening utgjorde detsamma nämligen 4 525 kr. år 1908, 4 584 kr. år 1909 och 5 000 kr. år 1910 samt av balanskontonas samlade slutsumma resp. 24·2 %, 25·2 % och 29·9 %, under det att föreningarnas skulder i motsvarande proportion minskades. Allra tydligast torde emellertid det egna kapitalets relativa betydelse framträda vid en jämförelse med det i verksamheten bundna kapitalet, varmed avses summan av alla i balanskontot redovisade tillgångar utom kontanter och banktillgodohavanden. Inom samtliga redovisande föreningar uppgick det egna kapitalet år 1908 till 25·8 % av det i verksamheten bundna, år 1909 till 26·9 % och år 1910 till 32·0 %. Ökningen föll väsentligen på de till Kooperativa förbundet anslutna föreningarna (resp. 26·1 %, 28·2 % och 34·0 %), varemot de fristående föreningarna icke egentligen företedde någon deciderad utveckling (resp. 24·6 %, 23·2 % och 25·8 %). — Bland de i det egna kapitalet ingående beloppen utgjordes det största av andelskapitalet, som i genomsnitt per förening uppgick till 3 200 à 3 500 kronor. Påpekas bör, att såsom andelskapital nästan undantagslöst av föreningarna uppgivits det inbetalade kapitalet med bortseende från tecknade, men ännu ej influtna belopp. Reservfonderna befunno sig i ganska stark tillväxt; år 1909 funnos sådana i ungefär 75 % av de redovisande föreningarna till ett sammanlagt belopp av 420 000 kr., år 1910 i över 85 % av föreningarna och uppgående till 540 000 kr. Övriga fonder voro av mera underordnad betydelse, men växte från 90 000 kr. år 1908 till 160 000 kr. år 1910.

Föreningarnas samlade skuldsumma belöpte sig till 4½ à 5½ miljoner kronor, utgörande 55 à 60 % av passiva, eller i genomsnitt för varje redovisande förening c:a 10 000 kronor. Fördelningen av skulderna enligt den å frågeformuläret upptagna specifikationen var följande:

	1908. %	1909. %	1910. %
Lån	23·1	24·0	25·4
Skulder till leverantörer	71·1	69·2	68·0
Övriga skulder	5·8	6·8	6·6
Summa	100·0	100·0	100·0

Lånen företedde sålunda procentuellt av hela skuldsumman någon tillväxt. En betydande del av den till omkring 1¼ miljon kronor uppgående lånesumman var lämnad mot inteckningssäkerhet till fastighetsägande föreningar. Skulderna till varuleverantörer uppgingo till mellan 3 och 4 miljoner kronor, alltså huvudparten av skulderna, men visade såväl i relation till dessas slutsumma som ännu mera till balanskontots totalbelopp ett fortgående sjunkande. Nedanstående tablå visar varuskuldernas storlek i förhållande till omsättningen jämte uppgift om det antal dagars omsättning, som motsvaras av nämnda skulder.

	Varuskulder i % av omsättningen.			Varuskulderna motsvarande omsättningen under följande antal dagar.		
	1908.	1909.	1910.	1908.	1909.	1910.
Till Koop. förb. anslutna föreningar	12·9	12·0	9·8	47	44	36
Fristående föreningar	14·9	15·7	14·3	54	57	54
Samtliga föreningar	13·1	12·8	10·8	48	47	39

Enligt denna tablå uppgingo konsumtionsföreningarnas varuskulder till ett belopp, som under åren 1908 och 1909 motsvarade c:a 7 veckors samt under år 1910 5 à 6 veckors genomsnittlig omsättning. Då det, enligt vad balanskontona utvisa, hörde till undantagsfallen, att föreningarna hade disponibla tillgångar av den storlek, att med desamma någon mera betydande del av varuskulderna kunde täckas, voro de i de flesta fall beroende av de vid försäljningen inflytande medlen för likviderandet av dessa skulder, vadan de nyssnämnda tiderna även bliva belysande för den genomsnittligt behövliga kredittiden. — En mätare på kapitalets tillräcklighet inom föreningarna erhålles även genom en jämförelse mellan varuskuldernas och varulagrets storlek. I genomsnitt för samtliga föreningar uppgingo nämnda skulder under åren 1908—1910 till resp. 77·9 %, 73·4 % och 64·8 % av lagrens bokförda värde, sålunda utvisande en ej oväsentlig förbättring. Övriga skulder uppgingo endast till c:a 300 000 kronor. Av de bland desamma inräknade posterna är av särskilt intresse behållningen på den av vissa föreningar bedrivna sparkasseverksamheten. Uppgifter angående sådan verksamhet infordrades för åren 1909 och 1910, och erhöllos uppgifter från 10 föreningar för det förra året och 20 för det senare. Inom de flesta av dessa föreningar var ifrågavarande rörelse icke synnerligen utvecklad, vilket visas av att tillsammans endast ett tusental motböcker voro utsläppta och av att den vid resp. årsslut samlade behållningen belöpte sig till allenast 45 000 kr. år 1909 och 87 000 kr. år 1910. På grund av den utveckling, som Kooperativa förbundets senare omnämnda sparkasserörelse erhållit, har också området för

en av konsumtionsföreningar bedriven, självständig sparkasserörelse i hög grad inskränkts.

Angående balanskontots sista post, överskottet å föreningarnas rörelse, lämnas närmare redogörele här nedan.

De uppgifter, som erhållits angående föreningarnas bruttoöverskott och omkostnader hava befunnits så ofullständiga och otillförlitliga, att någon bearbetning av desamma ej kunnat ifrågakomma. Däremot framgår ur svaren på frågeformulären såväl storleken av samtliga nettoöverskottsmedel som ock i det övervägande antalet föreningar, huruvida desamma härflyta från verksamheten under det år uppgifterna avse eller om de utgöra icke fonderade överskott från föregående år.

Hela nettoöverskottet uppgick till 1 à 1¼ miljon kronor. Årsöverskottet åter belöpte sig år 1908 till c:a 975 000 kr. år 1909 till c:a 1 100 000 kr. och år 1910 till c:a 1 075 000 kr., fördelade på resp. 341, 446 och 437 föreningar. Från föregående år kvarstående överskottsmedel redovisades med ett sammanlagt belopp av 120 000 à 140 000 kr., till större delen samlade hos några få föreningar, inom vilka några fondavsättningar icke förekommo.

Förlust på redogörelseårets verksamhet redovisades för åren 1908—1910 av resp. 43, 46 och 49 föreningar med sammanlagda belopp av c:a 50 000, 73 000 och 39 000 kronor, vartill kommer den från tidigare verksamhetsår kvarstående bristen, resp. 15 000, 76 000 och 45 000 kronor.

I procent av försäljningssumman uppgick årsöverskottet efter frändragande av förlusterna till 3·6 % åren 1908 och 1910 samt till 3·5 % år 1909, vilka siffror i jämförelse med motsvarande från andra länder måste betecknas som låga.

Årsöverskottet i de särskilda föreningarna har även sammanställts med dessas egna kapital. Denna jämförelsegrund, som är den vanliga vid prövningen av ekonomiska företags av olika slag räntabilitet, har med avseende på konsumtionsföreningarna sitt största intresse genom att visa, huru lätt dessa föreningar ofta nog komma upp till betydande årsöverskott, t. o. m. vida större än hela det hopsamlade kapitalet, men också huru lätt samma kapital till avsevärd del eller i sin helhet går förlorat under blott ett enda ogynnsamt år. Efter frändragande av förlusterna belöpte sig överskottet för de uppgiftslämnande föreningarna sammanlagt till resp. 49·4 %, 45·7 % och 42·7 % av det egna kapitalet under åren 1908—1910. Sagda kapitals successiva stigande torde säkerligen medföra ett ytterligare sjunkande av dessa procenttal.

Av intresse kan slutligen även vara att undersöka, huru stort årsöverskott, resp. brist, som i medeltal kommer på varje medlem. Det befinnes, att det sammanlagda medlemstalet i de föreningar, som hade att uppvisa överskott, år 1908 uppgick till c:a 60 000 och de bägge följande åren till c:a 70 000 samt att överskottet utgjorde vid pass 15 kronor per medlem med årligen något sjunkande siffra. De föreningar åter, som gingo med förlust, hade åren 1908 och 1909 c:a 7 000 medlemmar samt år 1910 c:a 6 000, och bristen belöpte sig till mellan 6 och 7 kronor per medlem år 1908 och 1910, men till över 10 kronor år 1909.

Uppgifterna om nettoöverskottets fördelning visa, att de för vart år disponerade medlen tillsammans uppgingo till i det närmaste samma belopp som vederbörande års överskott, och uppvägdes sålunda de inom vissa föreningar balanserade överskotten av, att andra föreningar använt sig ej blott av hela årsöverskottet utan även av andra medel. Ungefär två tredjedelar av föreningarna fördelade emellertid ett belopp, som exakt motsvarade årsöverskottet.

Av årsöverskottet användes endast några få procent till täckande av tidigare uppkommen brist. Till utdelning åt medlemmar och kunder begagnades däremot den ojämförligt största delen (c:a 75 %) av detsamma. Av denna summa lämnades åter en mindre del (5 à 6 % av årsöverskottet) som ränta på andelskapitalet, och återstoden återbars i procent av köpta varor. Ränta på andelskapitalet lämnades av 80 à 85 % av de föreningar, som över huvud fördelade det uppkomna nettot. I det övervägande antalet föreningar beräknades räntan efter 5 %, varjämte 6 % ränta utdelades av tämligen många. Återbäring i procent av köpta varor förekom i ungefär lika många — men dock icke genomgående samma — föreningar som de, vilka lämnade ränta å andelskapitalet. Återbäringen till medlemmar uppgick i flertalet föreningar till mellan 2 och 6 % å de varor, som enligt föreningens beslut berättigade därtill. Även mindre återbäringsprocent var icke ovanlig, och i allmänhet synas föreningarna hava börjat återbära av överskottet, så snart som någon möjlighet förefanns, även om procentsatsen måste bliva jämförelsevis liten. Högre återbäringsprocent än 6 förekom under åren 1908—1910 i något under femtio föreningar, av vilka de relativt flesta tillhörde de fristående. Särskilt några av de av järnvägstjänstemän bestående föreningarna utmärkte sig för anmärkningsvärd hög återbäringsprocent. Återbäring till icke medlemmar redovisades årligen av ett åttiotal föreningar; i allmänhet var densamma begränsad att utgå efter halva den för medlemmarna gällande räntefoten. Den sammanlagda utdelningen krävde inom flertalet föreningar större delen av årets nettoöverskott. Endast inom c:a 50 föreningar utdelades mindre än hälften av detsamma, under det att omkring 300 till utdelning använde över 50 %. Inom en avsevärd del av dessa uppgick berörda procentsiffra till 80 à 90 och c:a 30 föreningar utdelade årligen hela överskottet och stundom dessutom besparingar från föregående år. Det såsom fonderat redovisade beloppet uppgick år 1908 till c:a 130 000 kronor, år 1909 till nära 180 000 kronor och år 1910 till inemot 170 000 kronor eller resp. 13·2 %, 16·1 % och 15·7 % av ifrågavarande års överskott, varjämte de summor, som icke disponerats, ävenledes bidragit att öka föreningarnas rörelsekapital. Av de fonderade medlen, vilka fördelade sig på i det närmaste lika många föreningar som de, vilka verkställt utdelningar, lades ungefär två tredjedelar till reservfonderna och den återstående tredjedelen till alla övriga fonder. För tillgodoseende av andra ändamål än de ovan nämnda har avsetts c:a 5 % av de olika årens nettoöverskott, motsvarande ett belopp av 40 till 60 tusen kronor. Bland dessa ändamål märkas utdelande av gratifikationer till styrelse, revisorer och personal, inköp av andelar i Kooperativa

förbundet och andra organisationer ävensom anslag till filantropiska och allmännyttiga institutioner och företag m. m.

De i konsumentintresse upprättade och drivna, självständiga produktionsföretagen voro, som förut är nämnt, till största delen *bageriföreningar*. De flesta av dessa lågo i Malmöhus län, inom vars område bageriföreningar började upprättas vid ungefär samma tidpunkt som konsumtionsföreningar överhuvud i vårt land; genomsnittsåldern för bageriföreningarna i detta län är avsevärt högre än för konsumtionsföreningarna. Detsamma är förhållandet med bageriföreningarna i landets övriga delar, ehuru å andra sidan bageriföreningar därstädes började bildas vida senare än i Malmöhus län. De, såsom förut är nämnt, resp. 23, 26 och 29 redovisande föreningarna under åren 1908—1910 torde representera det övervägande antalet föreningar i Sverige av detta slag; vid 1910 års utgång voro endast 7 registrerade bageriföreningar i verksamhet, från vilka uppgift ej erhållits. Upplösningsfrekvensen synes bland bageriföreningarna vara mycket liten; ingen av de föreningar, som redovisade 1908 eller 1909, upplöstes före treårsperiodens slut.

Medlemsantalet uppgick i samtliga föreningarna till omkring 15 000 eller vid pass 600 per förening. Då nästan alla föreningarna voro belägna i städer och andra tättbebyggda orter, var lantbefolkningen svagt representerad; däremot voro industriarbetarna relativt ännu talrikare än inom konsumtionsföreningarna. I några av de skånska städerna hade bageriföreningarna vunnit anslutning inom alla befolkningens olika lager.

Den sammanlagda försäljningssumman uppgick årligen till mellan $2^1/_2$ och 3 miljoner kronor eller i medeltal per förening till 105 000 à 110 000 kronor; årsomsättningen i den största föreningen var omkring 400 000 kronor. Ungefär en fjärdedel av totalsumman torde hava belöpt sig på försäljning till icke medlemmar. Kreditförsäljning förekom i de flesta föreningarna men i allmänhet i mindre omfattning.

Ett sammandrag av bageriföreningarnas balanskonton giver vid handen att dessa föreningar på det hela taget nått en större ekonomisk styrka än konsumtionsföreningarna. Under det att de senares tillgångar till större delen utgjordes av lager och fordringar, var bageriföreningarnas ojämförligt största tillgång deras fastigheter. Det egna kapitalet, som befann sig i stark ökning, uppgick till ungefär samma procentiska del av passiva som i fråga om konsumtionsföreningarna, men då bageriföreningarnas skulder voro betydligt mindre och till största delen placerade i inteckningar, måste det egna kapitalet anses hava nått en vida mer tillfredsställande storlek.

Årsöverskottet redovisades med en summa av omkring 200 000 kronor; den sammanlagda förlusten uppgick intet år till 10 000 kronor. Frändragas förlusterna från överskotten, erhålles som resultat ett rent netto på rörelsen av 7·4 % av försäljningssumman år 1908, 7·7 % år 1909 och 8·0 % år 1910, varvid emellertid är att märka, att några föreningar avsiktligt höllo priserna så låga, att intet överskott borde uppkomma. Av årsöverskottet utdelades större delen till medlemmarna i form av återbäring å köpta varor,

och uppgick den räntefot, efter vilken återbäringen verkställdes, ända till över 20 %. Till fonderna avsattes 10 à 15 % av årsöverskottet.

De *slakteri- och charkuteriföreningar*, från vilka uppgifter erhöllos (4 för åren 1908 och 1910, 5 för år 1909) utgjorde endast omkring hälften av de i riket befintliga, men torde hava varit de mest betydande. Någon större omfattning hade deras rörelse dock icke ernått; det sammanlagda medlemstalet var endast c:a 1 500 personer; omsättningen, som steg mycket hastigt, uppgick år 1908 till 275 000 kr., år 1910 till 575 000 kr.

Kooperativa matlag och kaféföreningar. De under åren 1908—1910 redovisande 9, 11 och 11 föreningarna utgjorde icke fullt hälften av verksamma, registrerade föreningar av detta slag, varjämte ett ganska stort antal oregistrerade företag torde hava existerat. Ingen av föreningarna hade nått någon högre grad av utveckling, vilket visas därav, att hela medlemsantalet höll sig mellan 500 och 600 personer och att ingen förening hade så många som 100 medlemmar. Försäljningssumman steg intet år till 1/4 miljon kronor. Sin verksamhet bedrevo de flesta föreningarna inom industriarbetarklassen, varjämte funnos några för studenter avsedda matlagsföreningar i Uppsala o. s. v.

Arbetarproduktionsföreningar. Av hithörande föreningar redovisade 19 år 1908, 24 år 1909 och 22 år 1910. Huru många, som för övrigt existerade, är omöjligt att exakt angiva; sannolikt representerade de redovisande inemot hälften, men av de övriga torde några under redogörelseåren icke hava bedrivit verksamhet, utan endast sysslat med hopsamlande av rörelsekapital.

De redovisande föreningarna, som i allmänhet endast under ett fåtal år varit i verksamhet, representerade ett flertal yrken. Sålunda funnos såväl företag, som bedrevo fullständig fabriksrörelse (t. ex. inom träförädlingsindustrien, bryggeriindustrien, kemisk-tekniska industrien o. s. v.), som även föreningar, vilka på entreprenad åtogo sig utförande av grundläggnings-, måleri-, transport- o. d. arbeten. Verksamheten var inom samtliga föreningarna av mindre omfattning, i det att ingen sysselsatte mera än ett 40-tal arbetare; det sammanlagda antalet anställda torde endast hava uppgått till c:a 250. Tillverkningsvärdet för alla föreningarna tillsammantagna steg från omkring 500 000 kr. år 1908 till omkring 650 000 kr. år 1910. Åtskilliga av föreningarna hade för sin tillvaro att tacka kooperativa och arbetarorganisationer, vilka tillskjutit kapital i syfte att bereda arbetsförtjänst åt personer inom de av föreningarna representerade yrkena.

Kooperativa förbundet.[1] Den av förbundet bedrivna verksamheten omfattade dels upplysnings- och instruktionsarbete, dels partihandelsrörelse för föreningarnas förseende med varor.

Vad först upplysningsverksamheten beträffar, så utövades denna dels muntligen genom föredrag och genom instruktion vid förbundsfunktionärers besök hos föreningarna, dels genom utgivande av tryckalster, bland vilka särskilt

[1] Jfr även sid. 548.

märkes tidningen »Kooperatören, organ för den kooperativa rörelsen i Sverige», vilken utkom med 36 nummer årligen.

Partihandeln bedrevs från huvudaffären i Stockholm och filialer i Malmö och Gävle, varjämte år 1910 en tredje filial öppnades i Göteborg.

Till förbundet voro anslutna icke fullt 400 kooperativa organisationer, därav, såsom av det föregående framgår, huvudparten konsumtionsföreningar. De anslutna föreningarnas medlemsantal uppgick till sammanlagt omkring 70 000.

Förbundets personal belöpte sig vid slutet av år 1908 till 39, år 1909 till 47 och år 1910 till 63 personer, av vilka de flesta voro sysselsatta vid partihandelsavdelningen.

Omsättningen inom partihandeln fr. o. m. år 1904, då denna verksamhet tog sin början, redovisas med följande belopp:

	Kronor.		Kronor.
1904	276 381	1908	4 396 650
1905	804 651	1909	4 795 035
1906	2 034 523	1910	4 513 028
1907	4 267 008		

Efter ett synnerligen hastigt uppsving under de föregående åren med för vart år mer än fördubblad omsättning, inträdde sålunda från år 1907 en viss stagnation, som förklaras dels av de för industriarbetarklassen inbrytande sämre tiderna, varigenom de anslutna föreningarnas köpförmåga minskades, dels av det motstånd, som restes från den privata minuthandelns målsmän. De härigenom uppkommande striderna ledde bland annat därtill, att förbundet inköpte en margarinfabrik, som dock tills vidare utarrenderades. För att stärka sin ekonomiska ställning vidtog förbundet dels den åtgärden att inskränka kredittiden för sina kunder från 3 månader till 30 dagar, dels öppnades sparkasseverksamhet för att härigenom öka det rörliga kapitalet. Sparkassan erhöll redan från början (år 1908) ett kraftigt uppsving: vid 1910 års slut voro 133 uppsamlingsställen öppnade hos konsumtionsföreningar landet runt, och den innestående behållningen uppgick till 457 584 kr., fördelade på 3 714 insättare. Då tillgångar och skulder i 1910 års bokslut balanserade på 1 075 320 kr., inses lätt sparkasserörelsens betydelse för förbundets affärsdrift. Förbundets egna kapital, som befann sig i hastig stegring, uppgick vid samma tidpunkt till 195 158 kr.

Nettoöverskottet på rörelsen uppgick år 1908 till c:a 70 000 kr., år 1909 till c:a 40 000 kr. och år 1910 till c:a 80 000 kr., vilka belopp i sin helhet användes till stärkande av förbundets ekonomi; år 1910 utdelades visserligen 1 % å av medlemmar köpta varor, men utdelningen tillfördes i sin helhet andelskapitalet, enär ingen av de anslutna föreningarna ännu inbetalt så stor del av det av dem tecknade andelsbeloppet, att de voro berättigade till kontant utdelning.

Livsmedelsprisens stegring och orsakerna därtill.[1]

Synbarligen uppleva vi för närvarande en ny prisrevolution, som visserligen i intensititet och styrka icke går upp emot den, som ägde rum i slutet av sextonde och början av sjuttonde århundradet, men dock är densamma lik därutinnan, att den omfattar alla kulturländer.

En jämförande undersökning angående livsmedelsprisens stegring är emellertid förenad med ganska stora svårigheter, så länge man ännu måste bygga en dylik på undersökningar rörande de skilda länderna, vilka på grund av olikhet i metod icke utan vidare kunna jämföras med varandra. Helt annorlunda vore naturligen förhållandet, om det existerade en internationell kommission, som bland sina ledamöter räknade de olika ländernas främsta auktoriteter, vilka utförde sina undersökningar efter en förut bestämd, enhetlig plan.

Av de gjorda specialundersökningarna rörande tiden fr. o. m. år 1900 framgår emellertid otvetydigt, att en betydlig stegring i livsmedelsprisen ägt rum.

Vända vi oss först till *Tyskland* finna vi, att stegringen framför allt berör de viktigaste bland livsmedlen: bröd och kött. Sålunda steg (i Preussen) priset på vetebröd med 40·7 %, rågbröd med 28·8 %, nötkött med 42·1 % och fläsk med 29·4 %.

Även i *Österrike* visar sig — särskilt beträffande köttprisen — en stark stegring. I Wien steg alltså under åren 1900—1912 priset på kalvkött med 54 %, nötkött med 44·6 % och fläsk med 49·4 %, under det att för bröd stegringen inskränkte sig till 19 %.

I *Schweiz* (Zürich) steg under samma tid priset på nötkött med 29·4 %, kalvkött med 27·3 % och fläsk med 25 %.

I *England* hålla sig prisen under åren 1900—1908 ungefär på samma nivå. Först 1909 begynner stegringen, även här särskilt beträffande bröd och kött. Från 1900 till 1912 steg priset på fläsk med 32 %, engelskt nötkött med 8·6 %, importerat fårkött med 6·5 % och bröd med 19·5 %.

I *Frankrike* visar sig ett i det hela liknande förlopp som i England.

Starkare var stegringen i *Belgien*. Likaså i *Ryssland*, där (i Petersburg) priset på nötkött från 1890—99 till 1911 steg med 36·3 % och på levande svin med 54·1 %.

I *Nordamerikas Förenta Stater* har prisstegringen varit synnerligen stark. Den omfattar nästan samtliga livsmedel. Fläsk, bröd, smör, potatis och ägg hava emellertid stigit mest i pris.

---

[1] Efter Carl von Tyszka: Tatsachen und Ursachen der internationalen Verteuerung der Lebenshaltung. (Brauns Annalen 1914). Jfr »Soc. Medd.» 1912, s. 561 ff. och, vad särskilt Stockholm beträffar, 1912, s. 35 ff.; 1913, s. 260 och 1914, s. 129.

I *Kanada* har livsmedelsprisens ökning likaledes varit mycket stor.

Samma är förhållandet med *Japan*, där nötkött åren 1900—1911 steg med 32 %, ris med 49 %, vete med 30 % och ägg med 20 %.

I vilken grad prisen på *bröd* och *kött* stigit under åren 1900—1912 framgår av nedanstående tabell, där priset år 1900 betecknas med indextalet 100.

(År)	*1900.*	*1905.*	*1906.*	*1907.*	*1908.*	*1909.*	*1910.*	*1911.*	*1912.*
Österrike (Wien):									
Bröd	100	96	95	99	123	127	134	117	119
Nötkött	100	109	115	120	118	116	122	135	145
Tyskland:									
Bröd	100	106	111	131	129	128	113	119	131
Fläsk och nötkött	100	117	125	118	117	123	126	124	136
Belgien (16 städer):									
Vetebröd	100	100	100	104	108	123	119	115	115
Nötkött	100	126	128	139	143	142	142	150	170
Ryssland:									
Rågmjöl (Moskva)	100	140	160	191	190	176	148	160	—
Nötkött (Petersburg)	100	112	111	127	139	136	133	130	—
Holland:									
Vetebröd	100	103	107	100	117	109	126	124	102
Nötkött	100	113	119	118	119	116	107	116	119
Italien (Rom):									
Bröd	100	93	88	88	100	105	99	105	104
Nötkött	100	100	100	110	110	110	120	130	120
England:									
Vetebröd	100	109	103	107	115	124	120	114	120
Engelskt nötkött	100	98	98	99	103	102	107	104	109
Importerat färkött	100	106	103	107	108	104	107	106	107
Norge (Kristiania):									
Rågmjöl	[1] 100	106	106	129	129	118	118	118	—
Nötkött	100	100	102	109	102	92	97	98	—
Nordamerikas Förenta Stater:									
Vetemjöl	100	125	115	125	134	146	144	135	—
Nötkött (stek)	100	103	107	109	112	118	125	126	—
Japan:									
Ris	100	112	128	142	135	111	114	149	—
Australien:									
Kött	[1] 100	96	96	98	97	94	93	91	105

Huru åter de »vägda» indextalen beträffande de viktigaste livsmedlen stigit framgår av följande tabell:

[1] År 1901.

(År)	*1900.*	*1901.*	*1902.*	*1903.*	*1904.*	*1905.*	*1906.*	*1907.*	*1908.*	*1909.*	*1910.*	*1911.*	*1912.*
Österrike:													
(Undersökningen omfattar 12 de vanligaste livsmedlen och gäller en arbetarfamilj i Triest på 7 personer)	100	100	104	102	108	116	113	120	124	125	120	145	—
Tyskland:													
(7 storstäder; arbetarfamilj på 4 pers.; 16 livsmedel)	100	101	102	104	104	108	113	111	112	113	117	118	123
Belgien:													
(16 städer; 11 livsmedel)	100	101	102	113	109	110	112	115	116	120	122	128	132
England:													
(London; 23 livsmedel) .	100	100	101	103	102	103	102	105	108	108	109	109	115
Norge:													
(Kristiania; 26 livsmedel)	—	100	99	99	97	100	103	108	109	106	108	111	119
Nordamerikas Förenta Stater:													
(39 städer; 15 livsmedel; jfr »Medd.» 1914, s. 163)	100	105	111	111	113	113	117	122	126	133	140	139	150
Kanada:													
(78 livsmedel)	100	104	109	106	109	111	115	128	129	133	135	136	151
Australien:													
(41 livsmedel)	—	100	109	105	95	101	101	98	106	104	103	103	116

Av dessa tabeller framgår, hurusom prisstegringen i olika länder varit olika stark. Man kan här särskilja tre grupper. Till den första, där livsmedlen stigit oerhört i pris, äro att hänföra Kanada och Nordamerikas Förenta Stater. Till den andra åter, där prisstegringen visserligen varit ganska betydlig, men dock ej så stark som i nyssnämnda länder, höra Japan, Österrike, Tyskland, Belgien, Ryssland, Frankrike, Holland och Italien. Den tredje gruppen slutligen, där prisstegringen varit minst, utgöres av England, Norge och Australien.

Angående *orsakerna* till denna prisstegring äro meningarna delade. Anhängarna av skyddstullsystemet se i den omständigheten, att prisstegringen omfattar även frihandelsländerna, ett stöd för sina åsikters riktighet. De resonera på följande sätt. Den europeiska marknadens förseende med billiga utländska livsmedel är en företeelse av övergående natur, förorsakad av de åkerbruksidkande ländernas finansiella beroende av Europas industristater. Att den tid, då industristaterna kunna räkna på detta utbyte, redan nalkas sitt slut, bevisas av den prisstegring på jordbruksprodukter, som ägt rum över hela världen. De åkerbruksidkande länderna hava börjat sträva efter att själva bliva industriländer. »Flykten från landet» har även hos dem börjat göra sig märkbar. De måste betala sina jordbruksarbetare högre löner, och i följd därav hava produktionskostnaderna blivit allt högre. De europeiska industristaterna måste sålunda vara beredda på att å ena sidan betala högre pris och å den andra sidan se sina egna exportmöjligheter minskade, i samma mån jordbruksländerna själva framställa de industrialster

de behöva. Inför dylika framtidsutsikter måste de europeiska staterna på allt sätt tillse, att bondeståndet hos dem ej går under, utan skyddas mot den utländska konkurrensen genom höga tullmurar.

Frihandelns anhängare åter säga: skyddstullsystemet är icke blott oändamålsenligt utan t. o. m. skadligt, i ty att det befordrar just det, man vill hindra, nämligen de jordbruksidkande ländernas övergång till industristater. Ju beredvilligare de europeiska industristaterna mottaga åkerbruksländernas alster, desto lättare kunna de påräkna att till dem få avyttra sina egna produkter, men i och med det att de genom tullar hindra fri tillförsel, driva de ock jordbruksländerna att själva framställa behövliga industrialster.

Vad åter angår den hastighet, varmed de åkerbrukande länderna komma att utveckla sig till industristater, är ingen fara för, att den skall bliva så stor, att inom överskådlig framtid Europa skall komma att hotas av brist på näringsmedel genom den minskade tillförseln. Tempot kommer naturligen att bestämmas av en hel del faktorer. En av de viktigaste är möjligheten att kunna utvidga området för odlandet av säd, speciellt vete, och enligt de mest försiktiga beräkningar äro dessa möjligheter oerhört stora. I Nordamerika skulle sålunda ytterligare omkring 40 millioner acres (1 acre = 0·45 hektar) kunna besås med vete och med tillhjälp av konstgjord bevattning ytterligare 20 à 25 millioner acres. I Mexiko och Centralamerika äro utvidgningsmöjligheterna visserligen små, men i Argentina åter så mycket gynnsammare. Här skulle nämligen 46 millioner hektar kunna besås med vete. (1901—02 voro endast 3.4 millioner hektar besådda därmed.) Vad Australien beträffar, äro förhållandena gynnsamma endast i Nya Sydwales och Queensland. I Sydafrika kan allenast med tillhjälp av konstgjord bevattning vete odlas. I Algier, Tunis och Marocko kunna ytterligare flera millioner hektar besås med vete, och i Indien kan området fördubblas. I allt torde utan konstgjord bevattning vete kunna skördas på ytterligare 50 à 60 millioner hektar, vilket innebär en ökning av 60 à 70 % mot nuvarande förhållanden. Tager man hänsyn till de områden, som med tillhjälp av konstgjord bevattning skulle kunna besås med vete, bliva utsikterna betydligt gynnsammare. I Babylonien skulle på omkring 5 millioner hektar vete kunna skördas och även i Centralasien och Persien. I allt torde med konstgjord bevattning ytterligare omkring 40 millioner hektar kunna påräknas för veteodling. Alltså: i stället för nuvarande 86 à 90 millioner hektar skulle 180 à 200 millioner hektar kunna giva veteskördar. Faran för brist på vete är därmed framflyttad 100 à 200 år längre i tiden.

Att köttproduktionen kan stegras i nästan obegränsad grad, torde ej kräva något bevis. Härvidlag komma främst ifråga Kanada, Argentina och Australien, vilkas väldiga slätter äro särskilt ägnade för boskapsskötsel i stor stil. Men även Sydafrika äger i detta avseende stora framtidsmöjligheter. För ej länge sedan har i nämnda syfte ett engelskt bolag här förvärvat millioner acres av för boskapsskötsel synnerligen lämplig jord. Att sålunda faran för brist på kött ej är att räkna med inom överskådlig framtid, torde få anses tämligen självklart.

För knapphet på näringsmedel behöver alltså Europa icke frukta. Den eventuella lucka, som kan uppstå genom minskad tillförsel från ett land, fylles genast genom ökad dylik från ett annat. Exempel härpå erbjuder Nordamerika. Då Förenta Staterna övergingo till industristater och tillförseln av födoämnen därifrån i följd härav blev betydligt mindre, framträdde genast Kanada, senare Argentina och slutligen Australien och mer än utfyllde den uppkomna minskningen. Och så kommer det alltjämt inom överskådlig framtid att gå.

Åkerbrukande länders övergång till industristater kan därför *icke* vara orsaken till den prisstegring på livsmedlen, vi för närvarande bevittna. Vore så förhållandet, skulle ju för övrigt prisstegringen hava varit starkast i frihandelsländerna, alldenstund ett sjunkande i tillförsel skulle hava mest kännbart drabbat dessa, som varit av densamma mest beroende. Av de förut anförda tabellerna framgår emellertid, att i det främsta frihandelslandet, England, prisstegringen varit betydligt mindre än i de tullskyddade staterna, t. ex. Tyskland och Österrike.

Orsakerna till prisstegringen äro icke att söka hos producenterna utan måste bero på ökad efterfrågan hos konsumenterna. Den omständigheten, att efterfrågan på livsmedel stigit alldeles enormt[1], är en fullt tillräcklig förklaring till den starka prisstegringen. Den snabba utvecklingen har medfört, att mänskligheten behov och anspråk ökats och förfinats i hittills okänd grad. Med den oerhörda stegringen i efterfrågan kunde produktionen icke hålla jämna steg. Brist uppstod, och träffades av denna mest kännbart de länder, som genom höga tullmurar försvårade tillförseln utifrån. Härav förklaras den utomordentligt höga prisstegringen i tullskyddsländerna i jämförelse med den betydligt mindre i frihandelsländerna.

Utan tvivel kommer efterfrågan på livsmedel att ytterligare ökas. Å andra sidan torde man dock med ganska stor sannolikhet kunna antaga, att produktionen på världsmarknaden inom tämligen kort tid har anpassat sig efter den ökade efterfrågan, så att ytterligare prisstegring ej äger rum. Huruvida prisen sedan komma att sjunka, är ju svårt att säga. Med de stora utvecklingsmöjligheter beträffande produktionen av särskilt vete och kött, som givas, torde dock ett prisfall ingalunda få anses uteslutet.

[1] Att den under senaste årtiondet oerhört stegrade guldproduktionen i sin mån bidragit till denna ökade efterfrågan, torde väl få anses otvivelaktigt. Se »Medd.» 1912, ss. 567—568.

Motioner i sociala frågor vid 1914 års riksdag.[1]

Av de vid januaririksdagen väckta motioner, för vilka i »Sociala Meddelanden» förut lämnats redogörelse, kommo flertalet ej under behandling, innan riksdagen av Kungl. Maj:t upplöstes. Det enda ärende, rörande vilket ett positivt resultat bragtes till stånd, var frågan om inskränkning av handeln å sön- och helgdagar, varom riksdagen i enlighet med hrr Ljunggrens och Palmstiernas motioner avlät skrivelse till Kungl. Maj:t. Däremot blev hr Stadeners motion om utredning angående söndagsvila av första kammaren avslagen. Hrr Berglunds och Lindhagens motioner om bidrag av allmänna medel till underhåll av barn av övergivna mödrar blev likaledes enligt lagutskottets hemställan av riksdagen avslagen. Av de övriga motionerna, rörande vilka något beslut ej fattades, hava flertalet vid majriksdagen ånyo framlagts. Dessutom hava vid denna senare riksdag tillkommit ett antal nya motioner, rörande bl. a. vissa sociala frågor, som Kungl. Maj:t före riksdagsupplösningen haft för avsikt förelägga riksdagen, men rörande vilka propositioner sedermera ej hunnit utarbetas. Innehållet av dessa motioner framgår av efterföljande översikt.

Jordfrågan.

Provisorisk expropriationslag. Under hänvisning därtill, att det av Kungl. Maj:t i trontalet vid riksdagens öppnande i januari bebådade förslaget till expropriationslag på grund av mellankommande omständigheter ej blivit förelagt riksdagen, har hr Lindhagen å socialdemokratiska riksdagsgruppens vägnar framlagt ett förslag till provisorisk lag om expropriation av jord för vissa sociala ändamål ävensom hemställt, att riksdagen ville anhålla hos Kungl. Maj:t om förslag till dels allmän expropriationslag, dels ock definitiv lag om social expropriation.

Enligt den provisoriska lagen, som avsetts att gälla intill den 1 juli 1918, skulle från stat eller kommun ej tillhöriga fastigheter jord kunna tagas i anspråk för följande ändamål:

1) att förskaffa torpare, arrendatorer o. d. ävensom innehavare av hus på ofri grund tryggad besittningsrätt till av dem bebodd mark;

2) att bereda den jordlösa, obemedlade befolkningen tillgång å mark till odling eller bostadstomter;

3) att bereda befolkningen å en ort tomtmark till lokaler för sammanslutningar till främjande av ideella eller ekonomiska syften.

Jord, som i detta syfte exproprieras, skall tillfalla staten eller kommunen, som därefter mot skälig avgift äger upplåta densamma åt den, till vars förmån expropriationen ägt rum. Från fastigheter av mindre omfattning må jord tagas i anspråk endast i det fall, att ägaren ej har sitt bo eller hemvist å fastigheten och uppenbarligen besitter denna huvudsakligen i syfte att tillgodogöra sig skogsavkastning.

[1] Jfr »Medd.» 1914, sid. 125.

Norrlandsfrågan har blivit föremål för ett par nya motioner, framburna å det frisinnade partiets vägnar av hr Kvarnzelius i första och hr Staaff i andra kammaren. Motionärerna föreslå, att riksdagen måtte hemställa, det Kungl. Maj:t, i syfte att främja uppkomsten av odlingslägenheter å kronoparker och överloppsmarker i de sex nordligaste länen, måtte vidtaga följande åtgärder:

1) en allmän undersökning av den i de norrländska länen nedan odlingsgränsen belägna, odlingsbara, men ännu ej uppodlade, för staten disponibla jorden, i syfte att vinna en översikt av belägenheten, storleken och beskaffenheten av denna jord och dess lämplighet för odlingslägenheters utläggande;

2) utredning angående ändrade och förbättrade villkor för upplåtelse av odlingslägenheter i huvudsaklig anslutning till vissa av motionärerna angivna riktlinjer (bl. a. höjning av byggnads- och odlingsbidraget);

3) omprövning, huruvida större sammanhängande odlingsmarker å ifrågavarande kronoområden må kunna avskiljas från skogsstatens förvaltning och förvaltas i sådan ordning, att garantier lämnas för jordbrukssynpunkternas beaktande vid fråga om upplåtelser.

Allmän nyodlingsfond. Från samma motionärer, som framburit ovan nämnda framställning, föreligger jämväl ett förslag om upprättande av en fond å 300 000 kr. — varav 100 000 kr. skulle anvisas för år 1915 — under benämning »allmänna nyodlingsfonden» för befrämjande av odlingsföretag i södra Sverige enligt samma villkor, som äro fastställda för norrländska nyodlingsfonden.

Ordnandet av driftkrediten för mindre jordbrukare. Å det frisinnade partiets vägnar hava vidare väckts motioner av hrr Kvarnzelius och Staaff, vari hemställes, att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbeta och i erforderliga delar för nästa riksdag framlägga förslag till ordnande av det mindre jordbrukets kreditförhållanden i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som innefattas i det inom jordbruksdepartementet år 1913 utarbetade förslaget med de ändringar däri, som föreslogos av de år 1913 tillkallade sakkunnige, samt till de ändringar i gällande lag om bankrörelse och övriga lagbestämmelser, som må finnas erforderliga för förslagets genomförande.

I motionen lämnas först genom avtryckande av tvenne artiklar ur »Sociala Meddelanden» [1] redogörelse för de hittills gjorda förarbetena för frågans lösning. Därefter ingå motionärerna på frågan om anskaffandet av det för ändamålet nödvändiga rörelsekapitalet och giva därvid sitt bestämda förord åt den av 1913 års sakkunnige framställda åsikten, att de blivande föreningarnas självverksamhet bör i största möjliga utsträckning utnyttjas därigenom, att de öppna egen, självständig inlåningsrörelse. Vid sidan härav förordas rätt för föreningarna till växeldiskontering i riksbanken ävensom sådant understöd från det allmännas sida, som i 1913 års båda förslag ifrågasatts.

Nykterhetsfrågan.

Nykerhetskommitténs förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker har i oförändrat skick motionsvis förelagts riksdagen av liberala partiets förtroenderåd. Från riksdagens nykterhetsgrupp hava likaledes i båda kamrarna framlagts motioner i detta ämne, i huvudsaklig anslutning till nykterhetskommitténs betänkande, men med beaktande av de yrkanden, som reservationsvis framställts av hrr B. Eriksson och O. Eklund. Den förstnämnda av dessa reservationer avser, såsom i »Sociala Meddelanden» förut omnämnts, att någon ersättning ej bör medgivas tillverkare av skattepliktiga maltdrycker; den senare reservanten yrkar åter, att ur förordningen måtte utgå bestämmelsen om rätt att utan tillstånd utskänka öl å inackorderingsställe. [2]

[1] Soc. Meddel. 1913, sid. 322 ff. och 918 ff.
[2] Soc. Meddel. 1914, sid. 1 ff.

Arbetsinställelser (strejker och lockouter) i Sverige år 1914.

(Preliminär redogörelse.)

Första kvartalet.

Av *under 1914 års första kvartal påbörjade* arbetsinställelser redovisas här nedan 39, vilka, enligt nu tillgängliga uppgifter, direkt berörde inalles 99 arbetsgivare och 7 340 arbetare. Av konflikterna började 11 i januari, 13 i februari och 15 i mars.

I vad mån olika *näringsgrupper* berördes av de under kvartalet påbörjade arbetsinställelserna framgår av följande översikt:

Näringsgrupp.	Antal konflikter.	Antal berörda arbetsgivare.	Antal berörda arbetare.
Skogsbruk	1	1	43
Gruvdrift	4	4	433
Närings- och njutningsämnesindustri	2	2	31
Beklädnadsindustri	2	6	80
Textilindustri	4	4	454
Läder-, hår- och gummivaruindustri	1	1	4
Trävaruindustri	11	11	1 312
Trämasse- och pappersindustri	—[1]	—	70
Malmförädlingsindustri	1	1	20
Metallindustri	1	1	35
Jord- och stenindustri	3	59	3 993
Byggnadsverksamhet	8	8	855
Handel och varulager	1	1	10
Summa	**39**	**99**	**7 340**

Av arbetsinställelserna kunna 32 karaktäriseras som strejker och 6 som lockouter samt 1 som blandad konflikt (lockout med därpå följande sympatistrejk).

Antalet under kvartalet *förlorade arbetsdagar* till följd av konflikter, påbörjade under samma kvartal, har beräknats till något över 300 000.

Arbetsgivarna voro i 24 fall *organiserade* och i 15 fall icke organiserade. Arbetarna tillhörde i 25 fall helt eller delvis facklig organisation; i 14 fall voro de däremot oorganiserade.

---

[1] Konflikten är redovisad under trävaruindustrien.

Arbetsinställelsernas *huvudorsaker* och *resultat* framgå av nedanstående sammanställning:

Huvudorsaker.	Resultat. Arbetsgivarens villkor.	Arbetarnas fordringar.	Kompromiss. Huvuds. ag:s villk.	Huvuds. a:s fordr.	Lika eftergift.	Oavgjort.	Summa.
Löneförhöjning	2	2	3	1	10	2	20
Lönesänkning	—	—	—	—	2	—	2
Andra lönefrågor	1	2	—	—	—	—	3
Kollektivt avtal	—	—	—	—	—	1	1
Arbetstiden	1	—	—	—	—	1	2
Personliga förhållanden .	2	1	—	—	—	—	3
Arbetares avskedande . .	4	1	1	—	—	—	6
Tolkning av avtal . . .	—	1	1	—	—	—	2
Summa	10	7	5	1	12	4	39

Av de konflikter, vilka betecknats som oavgjorda, har avtalstvisten slutat därmed, att de strejkande tagit anställning hos andra arbetsgivare; tvisten om arbetstiden löstes genom de strejkandes återgång utan uppgörelse i den ursprungliga tvistefrågan, medan de båda lönekonflikterna kvarstå olösta.

I 6 fall medverkade *statens förlikningsmän* vid konflikters biläggande.

Av arbetsinställelserna hava 2 sträckt sina verkningar över flera län, nämligen lockouterna inom byggnadsämnes- och småglasindustrierna; av dessa konflikter har dock den förstnämnda till övervägande del omfattat arbetsplatser inom Malmöhus län, medan den senare i främsta rummet berört Kronobergs län. Frånsett dessa båda lockouter hava i Malmöhus län inträffat 6 arbetsinställelser och i Gävleborgs län 5 samt 3 i vartdera av Stockholms, Älvsborgs och Norrbottens län, 2 i Göteborgs och Bohus, Örebro, Kopparbergs, Västernorrlands och Västerbottens län, 1 i Stockholms stad och vartdera av Uppsala, Östergötlands, Blekinge, Hallands, Västmanlands och Jämtlands län.

För övrigt kan anmärkas, att, enligt de föreliggande uppgifterna, 23 arbetsinställelser föregingos av *förhandlingar* parterna emellan, under det att i 16 fall några dylika icke ägde rum.

Avtals- eller kontraktsbrott hava enligt endera eller båda parternas uppgift förekommit i 7 fall. Vid 4 av dessa arbetsinställelser anföres från arbetsgivarnas sida, att arbetarna i strid mot gällande kollektivavtal nedlagt arbetet. Arbetarna åter anföra till sitt försvar i 2 fall, att arbetsgivaren förut gjort sig skyldig till avtalsstridigt förfarande och i ett fall, att strejken igångsatts av oorganiserade arbetare. Uraktlåtenhet att iakttaga i personliga avtal föreskriven uppsägningstid lägges arbetarna till last i 3 fall.

Vidkommande här redovisade konflikter hava infordrade uppgifter inkommit från båda parterna i 26 fall, endast från arbetare i 6 fall samt endast från arbetsgivare i 7 fall. I 2 av sistnämnda fall föreligga emellertid därjämte uppgifter från kommunalnämndens ordförande och i 1 fall från Socialstyrelsens ombud; arbetarnas uppgifter kompletteras likaledes i 1 fall av vederbörande ombud.

Arbetsinställelser (strejker och lockouter)

Första

ag. = arbetsgivare. a. = arbetare. omb. = K. Social-

Löpande årsnr.	1. Början.	2. Slut.	3. Varaktighet i dagar.	4. Karaktär.	5. Fack.	6. Ort.	7. Tvistepunkt.
1	1 jan.	3 jan.	3	Lockout och strejk.	Maskinister m. fl. arbetare vid kolgruva.	Höganäs (Malmöh. l.).	Arbetstidens förlängning från 8 till 10 timmar.
2	2 jan.	22 april.	111	Lockout.	Arbetare inom byggnadsämnesindustrien.	Malmöhus m. fl. län.	Löneförhöjning m. m.
3	5 jan.	2 mars.	57	Lockout.	Arbetare inom småglasindustrien.	Kronobergs m. fl. län.	Löneförhöjning m. m.
4	7 jan.	16 febr.	41	Lockout.	Sågverksarbetare.	Munksund (Norrb. l.).	Löneförhöjning.
5	12 jan.	28 jan.	17	Strejk.	Symaskinsagenter.	Malmö.	Löneförhöjning.
6	12 jan.	24 febr.	44	Lockout.	Fabriksnickare.	Påarp (Malmöh. l.).	Tolkning av avtal.
7	12 jan.	april.	c:a 100	Strejk.	Sågverksarbetare.	Dals Ed (Älvsb. l.).	Tidpunkt för ikraftträdande av träffad överenskommelse om förkortning av arbetstiden.
8	15 jan.	18 jan.	4	Strejk.	Arbetare vid stålpressningsfabrik.	Olovström (Blek. l.).	Arbetares avskedande.
9	24 jan.	28 jan.	5	Strejk.	Sågverksarbetare.	Bergsjö (Gävleb. l.).	Arbetares avskedande.
10	24 jan.	29 jan.	6	Strejk.	Sågverksarbetare.	Väija (Västern. l.).	Prislista med löneförhöjning.
11	29 jan.	30 jan.	2	Strejk.	Kanalbyggnadsarbetare.	Ström (Göteb. l.).	Garanterad timlön vid ackordsarbete.
12	2 febr.	5 febr.	4	Strejk.	Kvinnliga arbetare vid trikåfabrik.	Mjölby (Österg. l.).	Missnöje med vissa a:s förflyttning till annan arbetsplats.

i Sverige, påbörjade under år 1914.

kvartalet.

styrelsens ombud. k. ordf. = kommunalnämndens ordförande.

8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	Löpande årsnr.
Känt högsta antal			Organiserade		Resultat.	Uppgifter föreligga från	Anmärkningar.	
direkt berörda arbetsgivare.	strejkande arbetare.	utestängda arbetare.	arbetsgivare.	arbetare.				
1	12	21	Ja.	Nej.	Arbetsgivarens villkor.	ag., a.	[1]) Lockout nyårsnatten, sympatistrejk påföljande dag.	1
44	—	2 243	Ja.	Ja.	Kompromiss.	ag., a.	[2]) *Statens förlikningsman medlade.*	2
14	—	1 650	Ja.	Ja.	Kompromiss.	ag., a.	[3]) *Statens förlikningsman medlade.*	3
1	—	351	Ja.	Delvis.	Kompromiss, i huvudsak enligt ag:s villkor.	ag., a.	[4]) Ag. anser sig ej hava utfärdat formlig lockoutförklaring. Arbetsinställelsen förorsakades emellertid av ag:s tillkännagivande, att de a., som ej underskrevo dem förelagd prislista, vore att anse som avskedade.	4
1	10	—	Nej.	Delvis.	Kompromiss.	ag.		5
1	—	14	Nej.	Ja.	Tillägg till avtalet i överensstämmelse med a:s uppfattning.	ag., a.		6
1	23	—	Nej.	Nej.	Tvistefrågan ej längre aktuell vid tiden för arbetets återupptagande.	ag., a., k. ordf.	[7]) Arbetsinställelsens långvarighet berodde på, att väderleksförhållandena hindrade arbetets återupptagande	7
1	35	—	Ja.	Ja.	Den avskedade återtogs i arbetet.	ag., a.	[8]) Arbetsinställelsen var en följd av vissa slitningar vid tillämpningen av det nya riksavtalet för mekaniska verkstäderna (fastställande av ackordspris).	8
1	25	—	Nej.	Nej.	A. återgingo till arbetet utan att uppgörelse träffats.	ag., a., k. ordf.		9
1	60	—	Nej.	Delvis.	Inledande av förhandlingar, vilka skulle vara slutförda den 5 februari.	ag., a.	[10]) Ag. hade vägrat att *omedelbart* lämna svar å a:s fordringar.	10
1	86	—	Ja.	Delvis.	Förutvarande villkor (garanterad timlön). Förkortning av arbetstiden.	ag.	[12]) Ag. uppgiver sig ej hava velat bestrida a:s önskningar och anser konflikten hava berott på ett missförstånd. Förflyttningen avsåg inlärandet av nya arbetsmetoder.	11
1	42	—	Ja.	Nej.	De berörda a. medgåvos återinträda på sina förutvarande platser.	ag., a.		12

Arbetsinställelser (strejker och lockouter)

Första

ag. = arbetsgivare. a. = arbetare. omb. = K. Social-

Löpande årsnr.	1. Början.	2. Slut.	3. Varaktighet i dagar.	4. Karaktär.	5. Fack.	6. Ort.	7. Tvistepunkt.
13	2 febr.	11 febr.	10	Strejk.	Sågverksarbetare.	Furuögrund (Västerb. l.).	Tolkning av avtal.
14	5 febr.	9 febr.	4	Strejk.	Arbetare vid kraftstationsbyggnad.	Åbyfors (Gävleb. l.).	Löneförhöjning.
15	5 febr.	19 febr.	15	Strejk.	Sågverksarbetare.	Bureå (Västerb. l.).	Löneförhöjning m. m.
16	6 febr.	10 febr.	4	Strejk.	Spårvägsbyggnadsarbetare.	Lidingö (Stockh. l.).	Avlöningsdag.
17	12 febr.	14 febr.	2	Strejk.	Arbetare vid porslinsfabrik.	Gävle.	Utbetalning av förskott å månadslön.
18	12 febr.	22 febr.	11	Lockout.	Sågverksarbetare.	Karlsborg (Norrb. l.).	Löneförhöjning m. m. (nytt kollektivavtal).
19	14 febr.	18 febr.	5	Strejk.	Byggnadsarbetare (betongjutare).	Sandviken (Gävleb. l.).	Löneförhöjning.
20	16 febr.	17 febr.	2	Strejk.	Gruvarbetare.	Ludvika (Kopparb. l.).	Arbetares avskedande.
21	16 febr.	24 febr.	9	Strejk.	Arbetare vid masugnsbyggnad.	Fagersta (Västm. l.).	Löneförhöjning; förkortning av arbetstiden.
22	19 febr.	22 febr.	4	Strejk.	Kvinnliga arbetare vid väveri.	Brännö (Hall. l.).	Nedsättning av ackordspris.
23	27 febr.	16 mars.	18	Strejk.	Dykerihantlangare m. fl. vid kraftstationsbyggnad.	Älvkarleby (Uppsala l.).	Löneförhöjning.
24	28 febr.	21 mars.	22	Strejk.	Sågverksarbetare.	Igelsta (Stockh. l.).	Nedsättning av ackordspris.
25	2 mars.	4 mars.	3	Strejk.	Gruvarbetare.	Gunnarstorp (Malmöh. l.).	Begäran om återtagande av avskedade a. samt förmännens avlägsnande.

i Sverige, påbörjade under år 1914. (Forts.)

kvartalet.

styrelsens ombud. k. ordf. = kommunalnämndens ordförande.

8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	Löpande årsnr.
Känt högsta antal			Organiserade		Resultat.	Uppgifter föreligga från	Anmärkningar.	
direkt berörda arbetsgivare.	strejkande arbetare.	utestängda arbetare.	arbetsgivare.	arbetare.				
1	94	—	Ja.	Ja.	Ag:s tolkning, med någon modifikation.	ag., a.	[13]) Konflikten uppstod vid redigering av ett nyupprättat kollektivavtal.	13
1	9	—	Ja.	Nej.	En mindre, av ag. redan före arbetsinställelsen erbjuden löneförhöjning.	ag., a.	[14]) 3 a. indirekt berörda.	14
1	222	—	Ja.	Nej.	Kompromiss.	ag., a., k. ordf.		15
1	62	—	Ja.	Ja.	Arbetsgivarens villkor.	ag., a.		16
1	100	—	Ja.	Delvis.	Avlöning 2 gånger i månaden i stället för 1 gång.	ag.		17
1	—	195	Ja.	Ja.	Kompromiss.	ag., a.	[18]) Ag. betecknar arbetsinställelsen som strejk. Omständigheterna vid konfliktens utbrott voro likartade som vid arbetsinställelsen i Munksund (n:r 4).	18
1	16	—	Nej.	Delvis.	Arbetarnas fordringar beviljades.	a.		19
1	150	—	Ja.	Delvis.	A. uppgåvo kravet på de avskedades återtagande men genomdrevo, att dessa befriades från dem påförda löneavdrag.	ag., a.		20
1	140	—	Ja.	Delvis.	Kompromiss.	ag., a.		21
1	76	—	Ja.	Nej.	Kompromiss.	ag., k. ordf.	[22]) 8 a. indirekt berörda. Nedsättningen gällde vissa maskiner, som genom modernisering erhållit ökad produktionsförmåga.	22
1	102	—	—	Nej.	Kompromiss.	ag., a.	[23]) *Ag. var staten.* Arbetsinställelsen omfattade ursprungligen 22 a.; de övriga gjorde sympatistrejk.	23
1	60	—	Ja.	Ja.	Provsågning mot timlön under 6 veckor, varefter träffades överenskommelse om revision av prislistan.	a.	[24]) *Statens förlikningsman medlade.*	24
1	59	—	Ja.	Delvis.	Arbetsgivarens villkor.	ag., a.		25

Arbetsinställelser (strejker och lockouter)

Första

ag. = arbetsgivare. a. = arbetare. omb. = K. Social-

Löpande årsnr.	1. Början.	2. Slut.	3. Varaktighet i dagar.	4. Karaktär.	5. Fack.	6. Ort.	7. Tvistepunkt.
26	3 mars.	6 mars.	4	Strejk.	Skogsarbetare.	Arjeploug (Norrb. l.).	Löneförhöjning,
27	4 mars.	14 mars.	11	Strejk.	Väveriarbetare.	Fritsla (Älvsb. l.).	Arbetares avskedande.
28	5 mars.	—	—	Strejk.	Skrädderiarbetare.	Malmö.	Kollektivt avtal.
29	6 mars.	28 mars.	23	Strejk.	Arbetare vid kraftstationsbyggnad.	Mörsil (Jämtl. l.).	Löneförhöjning m. m.
30	11 mars.	—	—	Strejk.	Sågverks- och träsliperiarbetare.	Hällefors (Örebro l.).	Löneförhöjning.
31	11 mars.	—	—	Strejk.	Järnvägsbyggnadsarbetare.	Rönninge (Stockh. l.).	Löneförhöjning.
32	12 mars.	24 mars.	13	Strejk.	Gruvarbetare.	Ludvika (Kopparb. l.).	Arbetares avskedande.
33	13 mars.	19 mars.	7	Strejk.	Spinneriarbetare.	Skene (Älvsb. l.).	Löneförhöjning.
34	14 mars.	21 mars.	8	Strejk.	Skofabriksarb etare.	Örebro.	Ny prislista.
35	14 mars.	5 maj.	53	Strejk.	Masugnsarbetare.	Galtström (Västern. l.).	Löneförhöjning.
36	16 mars.	18 mars.	2	Strejk.	Minderåriga arbetare vid konfektfabrik.	Göteborg.	Missnöje med anvisad måltidsplats.
37	16 mars.	21 mars.	6	Strejk.	Tobaksarbetare.	Stockholm.	Löneförhöjning; arbetares avskedande.
38	20 mars.	31 mars.	12	Strejk.	Garveriarbetare.	Eslöv.	Löneförhöjning.
39	21 mars.	25 mars.	5	Lockout.	Sågverksarbetare.	Söderhamn.	Avbrott i arbetet utan ag:s medgivande.

i Sverige, påbörjade under år 1914. (Forts.)

kvartalet.

styrelsens ombud. k. ordf. = kommunalnämndens ordförande.

8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	Löpande årsnr.
Känt högsta antal			Organiserade		Resultat.	Uppgifter föreligga från	Anmärkningar.	
direkt berörda arbetsgivare.	strejkande arbetare.	utestängda arbetare.	arbetsgivare.	arbetare.				
1	43	—	—	Nej.	En mindre, av ag. redan före arbetsinställelsen erbjuden löneförhöjning.	ag., a.	[26]) *Ag. var staten.*	26
1	275	—	Nej.	Nej.	Arbetsgivarens villkor.	ag., a., omb.	[27]) *Statens förlikningsman medlade.* Både ag. och a. anslöto sig under konflikten till vederbörande organisationer.	27
1	2	—	Nej.	Delvis.	A. erhöllo anställning hos andra ag., som tillämpade gällande avtal.	a.		28
1	114	—	Ja.	Delvis.	Kompromiss, i huvudsak enligt ag:s villkor.	ag., a.	[29]) *Statens förlikningsman medlade.*	29
1	283	—	Ja.	Ja.	Konflikten fortfarande olöst i juni 1914.	ag., a.	[30]) 75 flottningsarb. o. a. indirekt berörda.	30
1	300	—	Ja.	Delvis.	Konflikten fortfarande olöst i juni 1914.	a.		31
1	191	—	Ja.	Delvis.	Arbetsgivarens villkor.	ag., a.		32
1	61	—	Ja.	Nej.	Arbetsgivarens villkor.	ag., a., omb.	[33]) 157 a. indirekt berörda.	33
1	78	—	Nej.	Delvis.	Förutvarande lönesatser bibehöllos.	a., omb.	[34]) 50 a. indirekt berörda. *Statens förlikningsman medlade.*	34
1	20	—	Nej.	Nej.	A:s fordringar beviljades.	ag., a., k. ordf.		35
1	11	—	Ja.	Nej.	Arbetsgivarens villkor.	ag., omb.		36
1	20	—	Nej.	Ja.	Av a. framlagd prislista godkändes. A. avstodo från kravet på återtagande av den avskedade.	ag., a.		37
1	14	—	Nej.	Ja.	Underhandlingar om nytt avtal inleddes efter arbetets återupptagande.	ag., a.	[38]) Gällande kollektivavtal upphörde att gälla den 31 mars. Konfliktens utbrott synes hava berott på personliga misshälligheter.	38
1	55	—	Nej.	Nej.	Förbindelse från a., att ej upprepa det olovliga förfarandet.	a.,	[39]) A. hade avbrutit arbetet 2 timmar före vanlig tid för att tidigare kunna deltaga i landstingsmannaval.	39

1912—1913 års allmänna bostadsräkning.

VI. Jönköping.[1]

Såsom förut omnämnts,[2] anordnades i samband med mantalsskrivningen för år 1913 en allmän bostadsräkning, omfattande samtliga fastigheter inom ett antal stadssamhällen och landskommuner, avsedda att representera olika socialekonomiska huvudtyper av orter.

På grundval av det vid ifrågavarande bostadsräkning insamlade materialet har Socialstyrelsen förut offentliggjort redogörelser för byggnads- och bostadsförhållandena i staden Vänersborg, köpingen Sundbyberg, landskommunen Björkvik (Södermanlands län) samt städerna Luleå och Karlstad.[3]

En bild av dessa företeelser från ännu en ny sida möter i den lokalmonografi, som i dagarna publicerats över den betydande industristaden Jönköping.

Vid tiden för bostadsräkningen förefunnos i denna stad inalles 1 292 bebyggda fastigheter, å vilka befunno sig sammanlagt 2 726 hus, varav 1 776 voro egentliga boningshus.

I dessa hus inrymdes, förutom ett större antal enbart till butiker, kontor, verkstäder, magasin o. d. använda lokaler, sammanlagt 6 530 lägenheter, vilka helt eller delvis voro avsedda till bostad. Av dessa sistnämnda tjänade 6 107 eller 93·5 % uteslutande bostadsändamål, medan 423 eller 6·5 % avsågo att ej blott tillgodose innehavarens egentliga bostadsbehov, utan jämväl att bl. a. bereda honom för hans näringsutövning nödiga kontors-, butiks-, verkstads- o. d. lokaler.

Bortses från dessa jämförelsevis fåtaliga och ur bostadssynpunkt mindre viktiga »blandade» lägenheter och riktas uppmärksamheten på de lägenheter, vilka endast inrymma rum och lokaler för bostadsändamål, uppgår dessas antal till sammanlagt 6 077. Av bostadslägenheternas innehavare bebo 13·9 % våningar i egna hus, medan 4·2 % innehava lägenheter, vilka avgiftsfritt ställts till förfogande av husägaren. Den övriga delen av stadens befolkning är hänvisad till förhyrda lägenheter.

Bostadslägenheternas fördelning på olika storleksklasser, ävensom antalet lediga lägenheter inom var och en av dessa kategorier, framgår av nedanstående uppställning:

---

[1] Utgör en sammanfattning utav huvudinnehållet av den i dagarna av Socialstyrelsen i serien Sveriges officiella statistik: socialstatistik utgivna publikationen *1912—1913 års allmänna bostadsräkning. VI. Jönköping.*

[2] Jfr »Medd.» 1912, sid. 56 ff., 824 ff.

[3] » »Medd.» 1913, sid. 477 ff., 624 ff., 987 ff., 993 ff.; 1914, sid. 217 ff.

Lägenhetskategori:	enkelkök.	enkelrum.	2 o. fl. rum utan kök.	1 rum med del i kök.	2 rum med del i kök.	1 rum och kök.	2 rum och kök.	3 rum och kök.	4 rum och kök.	5 rum och kök.	6 rum och kök.	7 o. fl. rum och kök.	Samtliga lägenheter.
Antal bostadslägenheter.	95	789	73	8	2	2 922	1 104	456	206	132	102	188	**6 077**
Därav outhyrda (%)	2·1	2·2	—	—	—	1·2	1·2	—	2·4	0·8	2·9	1·1	**1·3**

Betraktas sista sifferraden, faller genast i ögonen, hurusom tillgången på lägenheter inom samtliga lägenhetskategorier vid tiden för bostadsräkningen var ganska obetydlig.

Sättes totalantalet outhyrda bostadslägenheter i förhållande till samtliga bostäder, befinnes den därigenom erhållna s. k. ledighetsprocenten utgöra 1·3 %, medan detta saldo av tillgång och efterfrågan på bostadsmarknaden normalt anses böra utgöra 2 à 3 %.

I bostadslägenheterna förefunnos sammanlagt 11 174 boningsrum, 5 210 kök, 2 063 tamburer samt 125 bad- och duschrum.

Av dessa bostadslägenheternas huvudsakliga beståndsdelar befinnas smålägenheterna (t. o. m. 2 rum och kök), som tillsammans utgöra 82·2 % av hela antalet bostäder, sammanlagt upptaga 61·1 %.

Särskilt äro småfolkets lägenheter vanlottade i fråga om tamburer, som först fr. o. m. lägenhetskategorien 3 rum och kök förekomma i flertalet bostäder, samt beträffande bad- och duschrum, vilka ytterst sällan förefinnas i mindre lägenheter än 4 rum och kök.

Den brist på bekvämligheter, som sålunda karakteriserar de mindre bemedlades bostäder, blir ännu mer i ögonen fallande, därest man sammanställer de, visserligen i mycket ofullständiga upplysningar, som kunnat erhållas angående bostadslägenheternas utrustning med »fasta tillbehör» av olika slag, såsom matkällare, skafferi, centralvärme, vattenledning, avloppsledning, elektriskt ljus m. m.

Belysande är ock det förhållandet, att $^9/_{10}$ av de i småläghenheter boende hushållen äro hänvisade till för flera familjer gemensamma avträden.

Sedan sålunda bostadslägenheternas sammansättning och beskaffenhet, i den mån materialet det medgiver, blivit belyst, må uppmärksamheten riktas på de pris dessa bostäder betinga, när de uthyras.

Av de uthyrda lägenheterna måste härvid de »blandade» lämnas å sido, enär i hyresbeloppen för desamma ingå icke blott de utgifter, som äro nödiga för det direkta bostadsbehovets tillfredsställande, utan, som ovan anmärkts, även vissa driftkostnader för bostadsinnehavarens yrkesutövning m. m. Medelhyrorna för de egentliga bostadslägenheterna hava sammanställts i nedanstående tablå:

Lägenhetskategori:	enkelkök.	enkelrum.	2 o. fl. rum utan kök.	1 rum med del i kök.	2 rum med del i kök.	1 rum och kök.	2 rum och kök.	3 rum och kök.	4 rum och kök.	5 rum och kök.	6 rum och kök.	7 o. fl. rum och kök.	Samtliga lägenheter.
Antal hyreslägenheter.	92	735	64	6	2	2 536	756	309	142	99	63	94	**4 898**
Medelhyra, kr.	68	76	220	84	125	133	231	370	549	693	794	1 191	**206**

För att i ett tal få ett skarpt uttryck för hyresstandarden, beräknas lämpligen medelhyran per rum (boningsrum inkl. kök). Detta belopp uppgår för stadens samtliga bostadslägenheter i genomsnitt till 83 kr. Utföres motsvarande beräkning med avseende på de olika lägenhetskategorierna, erhålles följande resultat:

Lägenhetskategori:	enkelkök.	enkelrum.	2 o. fl. rum utan kök.	1 rum med del i kök.	2 rum med del i kök.	1 rum och kök.	2 rum och kök.	3 rum och kök.	4 rum och kök.	5 rum och kök.	6 rum och kök.	7 o. fl. rum och kök.
Medelhyra per rum, kr. . .	68	76	101	56	50	66	77	93	110	116	113	132

Hyrespriset per rumsenhet är sålunda lägst i de fåtaliga, kvalitativt ofta undermåliga delkökslägenheterna och stiger stadigt med lägenheternas ökade storlek och därmed i regel följande bättre och bekvämare inredning.

För bedömande av bostadsfrågans läge på en viss ort är det dock ej nog att hava kunskap om de absoluta hyresbeloppen, utan krävas därjämte uppgifter, vilka giva ett något så när riktigt mått på hyrornas förhållande till bostadsinnehavarnas inkomster.

För detta ändamål har hyran sammanställts med vederbörande bostadsinnehavares och dennes familjemedlemmars till inkomst- och förmögenhetsskatt, resp. till bevillning taxerade årsinkomst. Vid denna jämförelse hava endast medtagits sådana hushåll, för vilka hyresbeloppet anger, vad som utgivits för det direkta bostadsbehovets tillfredsställande, varemot uteslutits icke blott hyresgästerna i »blandade» lägenheter, vilkas hyra, som förut nämnts, jämväl innesluter vissa yrkesutövningens driftkostnader m. m., utan även de familjer, som mottaga inhyrande och inneboende, enär möjlighet icke finnes att beräkna den rumsuthyrande familjens nettohyra.

I nedanstående översikt äro upptagna övriga 2 883 hushåll, för vilka årsinkomsten till sitt belopp kunnat utrönas, fördelade efter relativ hyra, därvid med a) angives den hyresprocent, som erhålles, om hänsyn blott tages till lägenhetsinnehavarens inkomst, och med b) den, som framgår, om familjemedlemmarnas taxerade inkomster tilläggas.

Lägenhetsinnehavarens inkomst, kr.	under 700.	700 –799.	800 –899.	900 –999.	1000 –1199.	1200 –1399.	1400 –1599.	1600 –1799.	1800 –1999.	2000 –2999.	3000 –4999.	5000 o. däröver.	Samtliga inkomstgrupper.
Antal hushåll	130	244	424	410	620	336	147	92	72	141	145	122	**2 883**
Hyresproc. i genomsnitt a	19·2	18·3	17·9	15·7	15·9	15·5	15·8	15·1	16·4	17·3	15·5	9·4	**14·5**
Hyresproc. i genomsnitt b	*18·4*	*17·5*	*17·0*	*15·3*	*15·5*	*15·0*	*15·6*	*15·0*	*16·3*	*16·8*	*15·2*	*9·1*	*14·1*

Härur kan utläsas en viss regelmässighet i fråga om den inbördes relationen mellan hyra och inkomst, innebärande i stort sett, att ju mindre inkomsten är, desto större andel därav uppslukar hyran.

Ett närmare studium av dessa siffror ger dock vid handen vissa oregelbundenheter i fråga om de relativa hyresbeloppen, vilka synas häntyda på

bestämda skiljaktigheter i fråga om olika samhällsklassers bostadsvanor. För att närmare belysa dessa förhållanden har uppgjorts följande tabell, där i första hand utskilts hushållen med mindre än 2 000 kr. inkomst, vilka med hänsyn till ortens förhållanden torde kunna anses som mindre bemedlade, varefter den så erhållna hushållskategorien efter hushållsföreståndarens sysselsättning fördelats på vissa yrkesgrupper. Bland arbetarhushållen hava som särskilda undergrupper redovisats bl. a. de, vilka hava sin utkomst av stadens huvudindustrier: tändsticksfabriks-, mekanisk verkstads-, snickerifabriks- och pappersbruksindustri.

Lägenhetsinnehavarens yrke (samhällsställning).	Arbetare:	tändsticksfabriksarbetare.	järn- och metallarbetare.	snickerifabriksarbetare.	pappersbruksarbetare.	egentl. grovarbetare.	övriga arbetare.	Lägre tjänstemän.	Självständiga näringsidkare:	handlande.	hantverkare.	övriga.	Pensionärer, understödstagare m. fl.
Antal hushåll	1 814	290	275	206	184	220	639	344	196	42	127	27	121
Hyresproc. i genomsnitt (a)	14·6	14·3	13·6	15·1	13·0	15·0	15·3	17·9	24·2	27·5	22·2	27·8	22·4
Hyresproc. i genomsnitt (b)	*14·2*	*14·0*	*13·3*	*14·8*	*12·7*	*14·6*	*15·0*	*17·6*	*23·2*	*25·7*	*21·3*	*27·6*	*19·2*

Av de fyra stora hushållskategorierna uppvisa arbetarna den lägsta relativa hyran. Att inom denna grupp järn- och metall- samt pappersbruksarbetare förete icke obetydligt lägre hyresprocent än tändsticksfabriks-, snickerifabriks-, grov- och övriga arbetare, torde i huvudsak bero på, att de båda förstnämnda arbetarkategorierna hava högre medelförtjänst än de senare (resp. 1 036 och 1 083 kr. per år mot resp. 883, 953, 866 och 977 kr.).

Förhållandevis vida mera offra på sin bostad lägre stats-, kommunal- och privattjänstemän, affärsanställda samt framför allt självständiga mindre näringsidkare. Beträffande dessa småhandlare, hantverkare o. d. skulle man visserligen vara böjd att tillskriva den höga relativa hyran förhyrandet utav affärshänsyn av en välbelägen, större lägenhet, men denna förklaringsgrund torde blott delvis vara riktig, då förevarande statistik endast avser egentliga bostadslägenheter, icke bostäder kombinerade med affärslokaler.

Pensionärs- och understödstagargruppens ofta mycket höga hyresprocenter vittna om de umbäranden, som mången gång förorsakas av strävandena att jämväl i ålderns och den ekonomiska nedgångens dagar söka bibehålla en ståndsmässig bostad. Särskilt inom denna grupp torde dock i vissa fall den relativa hyrans anmärkningsvärda höjd förklaras genom förefintligheten av vissa, i taxeringslängderna ej redovisade inkomstkällor, såsom understöd av släktingar m. m.

En framställning som den förevarande bör icke allenast syssla med själva bostäderna, deras antal, storlek, hyrespris o. s. v., utan ställa som en huvuduppgift att belysa bostadsförhållandena för de människor, som bebo de undersökta lägenheterna.

Denna befolkning uppgick till sammanlagt 25 141 personer, varav 22 947 bodde i egentliga bostadslägenheter. Huru dessa voro fördelade på olika lägenhetskategorier, framgår av följande översikt:

Lägenhetskategori:		en-kel-kök.	en-kel-rum.	2 o. fl. rum utan kök.	1 rum med del i kök.	2 rum med del i kök.	1 rum och kök.	2 rum och kök.	3 rum och kök.	4 rum och kök.	5 rum och kök.	6 rum och kök.	7 o. fl. rum och kök.	Samtliga lägenheter.
Antal boende	absolut:	167	1 327	151	21	8	11 404	4 780	1 956	902	611	503	1 117	**22 947**
	per 100 rum:	180	172	96	175	160	198	146	107	90	78	73	62	**142**

Tabellen ger även en åskådlig bild av, huru starkt befolkade särskilt vissa smålägenheter äro, och frågan framställer sig, huru många av dessa äro ur bostadshygienisk synpunkt att anse som överbefolkade. Anser man, att överbefolkning inträder, när medelfolkmängden per rum (boningsrum och kök) uppgår till över 2 personer, skulle överbefolkning föreligga, då det bor 3 eller flera personer i ett rum, 5 eller flera i 2 rum o. s. v. Efter dessa grundsatser är följande tabell uppställd:

Antal rum.	Antal bostadslägenheter med följande antal invånare:										Antal överbefolkade lägenheter:		Antal i dessa boende personer:	
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10 o. fl.	absolut.	%.	absolut.	%.
1	523	202	80	27	24	8	3	3	3	—	148	*17·0*	588	*38·8*
2	243	556	626	555	385	251	165	80	50	39	970	*32·9*	6 083	*52·7*
3	63	181	212	182	152	121	83	44	43	20	190	*17·3*	1 531	*31·9*
4	27	86	93	77	48	47	36	16	13	14	27	*5·9*	269	*13·7*
Summa	**856**	**1 025**	**1 011**	**841**	**609**	**427**	**287**	**143**	**109**	**73**	**1 335**	*24·8*	**8 471**	*42·8*

Härav framgår, att det företrädesvis är i de smärre lägenheterna, som överbefolkning förekommer, samt att det i dessa äger rum i den omfattning, att 24·8 % av lägenheterna t. o. m. 3 rum och kök äro överbefolkade och 42·8 % av deras befolkning i hög grad trångbodda.

Den starka befolkningsanhopning, som ovan konstaterats i smålägenheterna, beror icke på stark frekvens av främmande i lägenheterna, ty av invånarna utgöras endast 2·8 % av inhyrande och inneboende. Däremot är barnrikedomen tydligen huvudorsak till den stora trångboddheten inom bl. a. kategorien 1 rum och kök, vilket belyses därigenom, att här ej mindre än 36 barn under 15 år komma på 100 boende.

För att på ett mera direkt sätt, än genom föregående tabeller kunnat ske, belysa hyrans inverkan på boendeförhållandena, har i nedanstående tablå beräknats hyresbeloppet per person inom olika kategorier av uthyrda bostadslägenheter:

Lägenhetskategori:	en-kel-kök.	en-kel-rum.	2 o. fl. rum utan kök.	1 rum med del i kök.	2 rum med del i kök.	1 rum och kök.	2 rum och kök.	3 rum och kök.	4 rum och kök.	5 rum och kök.	6 rum och kök.	7 o. fl. rum och kök.	Samtliga lägenheter.
Medelhyra per person, kr.	39	44	108	28	31	33	53	90	121	148	152	197	**55**

Sammanställda med de förut meddelade genomsnittshyrorna per lägenhet och per rum giva dessa siffror en ganska klar föreställning om, i vilken grad de mindre bemedlade måste söka nedbringa hyran genom att packa sig samman i lägenheterna.

Otvivelaktigt skulle det vara av stort intresse för förevarande undersökning, därest bostadsstandarden kunde belysas särskilt för den del av hyreslägenheternas invånare, som utgöres av mindre bemedlade. Tyvärr reser dock materialets beskaffenhet vissa svårigheter mot en noggrannare analys av befolkningen i detta syfte. Till mindre bemedlade kunna visserligen med tämlig säkerhet hänföras de 2 700 hushåll, där hushållsföreståndarens inkomst understiger 2 000 kr. Men kvar står ett stort antal familjer och ensamma personer med obekant inkomst, av vilka många kunna antagas tillhöra de mindre, ofta t. o. m. de minst bemedlades krets. För att i avsaknad av exakta inkomstsiffror något så när riktigt kunna uppåt avgränsa denna kategori av smärre inkomsttagare hava tillgängliga uppgifter om hushållsföreståndarens yrke och årliga hyra kombinerats på så sätt, att som mindre bemedlade jämväl räknats sammanlagt 1 635 hushåll av arbetare, lägre tjänstemän, självständiga näringsidkare samt pensionärer, understödstagare o. d., vilkas årshyra understiger 300 kr.

För den så bildade gruppen av mindre bemedlade, vilken omfattar 4 335 hushåll eller 88·5 % av stadens samtliga i hyreslägenheter boende sådana, belyses bostadsstandarden närmare genom följande tabell:

Hushållsföreståndarens yrke (samhällsställning).	Antal av hushållen innehavda bostadslägenheter	Av 100 lägenheter voro					Antal boende per 100 rum i					
		enkelkök, enkelrum m. fl.	delkökslägenheter.	1 rum och kök.	2 rum och kök.	3 o. fl. rum och kök.	samtliga lägenheter.	enkelkök, enkelrum m. fl.	delkökslägenheter.	1 rum och kök.	2 rum och kök.	3 o. fl. rum och kök.
Arbetare	2 701	16·8	0·1	68·6	12·9	1·6	199	196	218	212	168	132
därav tändsticksfabriksarbetare	393	18·6	0·2	73·0	7·4	0·8	212	198	188	220	180	183
järn- o. metallarbetare	338	7·1	—	75·1	17·2	0·6	208	254	—	216	180	100
snickerifabriksarbetare	258	7·8	—	74·0	16·3	1·9	192	238	—	204	157	143
pappersbruksarbetare	225	8·9	0·4	79·6	11·1	—	208	165	333	215	185	—
egentliga grovarbetare	433	17·8	—	67·7	11·3	3·2	211	259	—	219	187	122
övriga	1 054	22·8	0·1	61·5	13·8	1·8	187	171	200	205	155	130
Lägre tjänstemän . . .	431	10·9	—	39·9	30·4	18·8	142	114	—	193	139	102
Självständiga näringsidkare	436	18·1	0·5	41·5	22·9	17·0	136	145	150	168	136	102
därav handlande	76	17·1	—	31·6	27·6	23·7	136	176	—	229	116	90
hantverkare	300	21·0	0·7	45·6	19·7	13·0	140	142	150	153	142	116
övriga	60	5·0	—	33·3	33·3	28·4	124	80	—	195	142	87
Pensionärer, understödstagare m. fl. . .	767	37·1	0·4	41·5	12·7	8·3	123	143	178	147	97	76
Samtliga	4 335	20·0	0·2	58·2	15·6	6·0	172	169	186	199	148	100

Denna tabell utvisar först och främst, att bostadstypen ingalunda är densamma för samtliga mindre bemedlade, utan att den i hög grad växlar för olika grupper av sådana. Medan sålunda endast 14·5 % av arbetarhushållen och t. o. m. allenast 8·2 % av tändsticksfabriksarbetarhushållen bebo lägenheter om 2 rum och kök och däröver, äro motsvarande procenttal för lägre tjänstemän 49·2 %, för självständiga näringsidkare 39·9 % och för pensionärer, understödstagare o. d. 21·0 %.

Inom sistnämnda kategori, vilken till stor del utgöres av småhushåll, är trångboddheten minst, då här i genomsnitt endast 123 boende komma per 100 rum. Därefter följa de självständiga näringsidkarnas familjer med relationstalet 136, därpå tjänstemannahushållen med siffran 142 och slutligen arbetarhushållen, där de vanligen små lägenheterna och stora barnskarorna bringa upp talet ända till 199, för tändsticksfabriksarbetarna t. o. m. till 212.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete (forts.).

49. Vid ett stenbrott inträffade ett ras, varvid en arbetare omkom. Han arbetade som borrningshantlangare vid foten av en c:a 5 m. hög bergvägg, då ett c:a 2 ton tungt klippblock rasade ned och fullständigt krossade honom. Vid sedermera företagen undersökning av den plats, varifrån blocket föll, befanns det, att blocket hade på ena sidan begränsats av en äldre spricka eller förklyftning, vilken emellertid ej förut observerats. Egendomligt nog hade en timme förut sprängning ägt rum, utan att blocket oaktat de därvid uppkomna skakningarna fallit ned.

Yrkesinspektören har för arbetsledningen betonat nödvändigheten av att mer än hittills arbeta i trappavsatser och sålunda söka undvika lodräta bergväggar av större höjd, framförallt överhängande sådana, samt att med yttersta omsorg låta syna bergväggarna genom en pålitlig person inom varje arbetslag.

50. En arbetare, som var sysselsatt med reparation av en travers, blev dödad av en elektrisk ström om 220 volt. Efter en verkställd förflyttning av manövreringskorgen skulle han åter begiva sig ut på traversbalkarna för att hämta några verktyg. Dessa balkar äro c:a 30 cm. breda och ligga 10 m. över golvet, vadan det är nödvändigt att stöda sig vid övergången. På ena sidan av den ena av balkarna, vilka ligga parallellt, befinner sig den elektriska ledningen till manövreringskorgen och emellan balkarna löper en bromslina av stål. Lednings- och bromslinorna användas som stöd. När arbetaren lämnade korgen glömde han emellertid att slå ifrån strömmen. Då han kommit upp till traversbalkarna och som vanligt fattade tag i ovannämnda linor, fick han följaktligen strömmen genom kroppen. Han hade i 4 år skött ovannämnda travers och får olyckan därför tillskrivas glömska. För att förebygga liknande olycksfall har bolaget beslutat anbringa gångbana vid den sida av traversbalkarna, där inga ledningstrådar finnas.

51. Under lastning av plank blev en arbetare så svårt skadad att han nästan omedelbart avled. Arbetet bestod i att lasta en decauvillevagn, stående på en hög bock-

bana, som på ena sidan vette mot plankupplagen och på den andra stupade brant ned mot en grund isbelagd vik. Oförsiktigt nog och trots upprepade varningar hade arbetaren lagt plankorna uteslutande längs den mot viken vettande långsidan av vagnengolvplan. Då han så kom med en ny börda och kastade den från axeln ned på vagnen, stjälpte denna och störtade över bockbanans kant ned på den under liggande isen. Arbetaren drogs med i fallet och blev därvid så illa stött i bröstet att han nästan omedelbart avled på grund av inre blödningar. Olyckan får tillskrivas handlande mot givna råd och anvisningar.

52. En minderårig arbetare blev vid en kvarn så svårt skadad at han avled påföljande dag. Något ögonvittne till olyckan fanns ej, men det troliga är, att den tillgått så, att den förolyckade, då han skulle överföra en suggasmotors drivrem från nollskivan till den fasta skivan, för vilket ändamål användes en träspak, därvid slagits till marken av remmen. Vid olyckstillfället saknades skyddsräcke för drivremmen såväl som remledare, och får olyckan därför tillskrivas arbetsgivaren, mot vilken åtal även väckts.

53. Vid arbete ombord å ett fartyg föll en måleriarbetare över bord och drunknade. Den förolyckade var sysselsatt med sträckning av en presenning över skärmen framför kommandobryggan. Därvid råkade han av någon anledning antingen slinta på det av regn hala däcket eller snava mot något föremål, så att han släppte sitt tag i presenningen och föll baklänges i sjön genom en i ledgången öppen lucka. Draggning verkställdes omedelbart och påträffades kroppen efter 10 minuter, varpå upplivningsförsök gjordes, dock utan resultat.

54. En vid flottningsarbete tillfälligtvis anställd arbetare, som sysselsattes med strandrensning, hittades drunknad alldeles invid stranden. Han hade sannolikt under arbetet drabbats av ett epileptiskt anfall och därvid fallit framstupa med ansiktet i vattnet.

55. En telegrafverkets linjearbetare, som var sysselsatt med arbete å en ledningsstolpe, hade för att få händerna fria använt såväl stolpskor som säkerhetslina. Emellertid hade linan fastgjorts endast med en s. k. käringknop, vilken, då kroppen med hela sin tyngd frestade på linan, så småningom löste sig och plötsligt gick upp. Arbetaren störtade därvid ned från stolpen och slog sig så illa, att han någon tid därefter avled till följd av inre skador.

56. Vid en mindre järnvägsstation blev under pågående arbete vid en s. k. omlastningsbrygga en stationskarl så illa klämd, att han senare avled. Ifrågavarande brygga, som på grund av den ringa storleken hos godsmagasinet på platsen, i regel användes vid allt lastnings- och lossningsarbete, utgöres av en omkring 20 meter lång plattform, försedd med tak, som uppbäres av stolpar, stående 0·5 meter från plattformens kant. Då en vagn passerar, är följaktligen avståndet mellan vagnens mest utstående partier och dessa stolpar icke tillräckligt stort för att skydda en vid stolpen stående person från klämskada. Vid ifrågavarande tillfälle var stationskarlen på väg ur en vid plattformen stående kylvagn, då en på spåret kommande vagnsskjuts satte kylvagnen i rörelse, varvid karlen blev illa klämd mellan kylvagnens utstående dörr och närmaste stödstolpe. Olyckan får tillskrivas flera omständigheter. Dels var kylvagnens broms icke tilldragen eller vagnen på annat sätt säkrad, dels sköttes bromsningen på den kommande vagnsskjutsen icke med tillbörlig aktsamhet, dels innebär slutligen placeringen av stödstolparna på så ringa avstånd från plattformens kant alltid en allvarlig risk för olyckor av detta slag. Yrkesinspektören kommer att hos distriktsförvaltningen begära, att stolpraden inklädes såväl för vinnande av ökad säkerhet som för att bereda personalen drägligare arbetsförhållanden vid kyla och regnig väderlek.

57. En sågverksarbetare blev under arbete indragen i en axelledning och omedelbart dödad. Huru olyckan tillgått har ej kunnat bestämt utrönas, men två sätt kunna antagas, var för sig lika troliga. Den ena är att den förolyckade kulle från fels sida pålägga en drivrem till en spånledning, den andra att han tagit en genväg under axelledningen mellan en lagerbock och en större remskiva. Den förolyckades skinntröja, som ej var helt tillknäppt, hade snott sig omkring axeln, som gick 175 varv per minut, varvid den förolyckade slagit emot väggar, golv och tak samt blivit totalt massakrerad. För att förebygga ett upprepande av olycksfallet lämnade yrkesinspektören omfattande föreskrifter, bl. a. att drivskivan på huvudaxeln skulle göras minst dubbelt så bred som driv- och nollskivorna på spånledningen, att remledare med spak skulle anordnas, att huvudaxeln skulle förskyddas med räcke vid drivskivan på huvudaxeln, att förbud skulle utfärdas mot rempåläggning under gång och att signalanordning till maskinrummet för avstannande av maskineriet skulle anordnas från såg, underhus och hyvel.

58. En arbetare vid ett träsliperi var sysselsatt med att på en rälsvagn frakta massaved från ett upplag till fabriken, varvid han skadade sig så svårt att han ögonblickligen avled. Mellan upplaget och fabriken låg en bäck, över vilken en bro av c:a 10 m. längd var lagd, och denna bro måste passeras av rälsvagnen. När denna hunnit mitt på bron, urspårade den och under arbetet med pålyftandet av vagnen å spåren, för vilket ändamål den förolyckade tillkallat en kamrat, brast ena bropelaren, och den förolyckade föll ned i bäcken med vagn och last över sig. Kamraten tillkallade genast hjälp och begav sig ned i bäcken och lyfte den förolyckades huvud över vattnet, men han var då redan död. Bron bestod av tvenne jämnlöpande grova stockar, som skarvats på mitten, och under skarvarna voro de c:a 1·5 m. höga bropelarna anbragta. Vid företagen undersökning visade det sig att den brustna bropelaren var alldeles genomrutten i höjd med vattenytan. Några dagar före olyckan hade bron besiktigats av fabrikens disponent, men hade då intet fel upptäckts. Vid yrkesinspektörens besök var bron under ombyggnad och skulle då göras bredare samt förses med tvenne pelarpar (i stället för förut endast ett) och stadiga broräcken.

59. Under arbete i en kvarn skadades en mjölnarlärling så svårt att han avled efter 5 dagar. Åsyna vittne till olyckan fanns ej, men verkställd polisundersökning ger vid handen att den förolyckade, som skulle smörja taklagret till ett s. k. långjärn (en vertikal axel, som driver ett stenpar) och därvid steg upp på den tvärbalk, som uppbar dubbpannan till långjärnet, blev indragen i den koniska kuggväxel, som överför kraften från vattenhjulet till stenarna. Den förolyckade fick därvid översta delen av tunntarmen jämte tarmkäxet söndersliten med ovannämnda påföljd. Yrkesinspektören har anmodat arbetsgivaren att till skydd framför växeln uppsätta en planka, något bredare än det mindre kugghjulet, samt å plankan ett plåtskydd över växelns ingreppssida, varigenom beröring med växeln förhindras.

60. En stationskarl blev under vagnsväxling överkörd och skadades därvid så illa, att han avled samma dag. Olyckan tillgick enligt hans egen uppgift så, att då han, efter att hava sammankopplat tvenne vagnar, skulle krypande under buffertarna begiva sig ur järnvägsspåret, erhöll han en knuff i sidan av den ena vagnens fotsteg och ramlade över rälsen, varvid hjulen gingo över ena foten och han dessutom erhöll svåra kontusioner å huvudet och bröstet. Vagnen sattes nämligen oförmodat i rörelse av ett sätt vagnar, som backats in på samma spår för att sammankopplas med övriga där stående vagnar.

Kortare meddelanden.

— Kollektivavtal m. m. —

Nytt riksavtal inom småglasindustrien. Som bekant hade avtalet vid småglasbruken uppsagts av arbetarna, tillhörande Svenska grov- och fabriksarbetareförbundet, och utlöpte den 1 januari 1914. Dessförinnan hade förhandlingar ägt rum, varvid parterna överenskommit, att en reglering av samtliga prislistor skulle äga rum med förhöjning för vissa arbeten och med motsvarande sänkningar för andra arbeten. Statens förlikningsman i östra distriktet, häradshövding A. Waldenström, framlade den 2 januari ett medlingsförslag, vilket antogs av arbetsgivarna men avslogs av arbetarna. På grund av detta avslag inträdde lockout den 4 januari. Sedan konflikten oavbrutet fortgått i denna form, kallade förlikningsmannen, på framställning av grovarbetareförbundet, till nytt sammanträde den 16 februari.

Förhandlingar ägde därefter rum till den 21 februari, då uppgörelse träffades om nytt riksavtal för småglasindustrien.

Det nya avtalet är till sitt innehåll i huvudsak lika det förutvarande avtalet, dock med bl. a. följande ändringar.

Fördelning av glasblåsarnas arbetsförtjänst:

För benmakare har en ny lönegrupp tillkommit, nämligen för fjärde året som benmakare och däröver, vilken tillerkänts 35 %. Uppblåsare första året som uppblåsare hava erhållit 19 % i stället för 18 %. Uppblåsare fjärde året som uppblåsare hava erhållit 23 % i stället för 22 %. Därjämte har en ny yrkesgrupp tillkommit, nämligen uppblåsare, vilken som sådan tjänstgjort längre tid än fyra år och är gift, vilken erhållit 25 %. Anfångarna ha över hela linjen erhållit 1 % förhöjning. (Vad som här angives såsom procent utgör procent å de i prislistan upptagna beloppen men är däremot *icke* procent av verkstadsförtjänsten.)

I avtalet har införts en ny bestämmelse av följande lydelse: »Om införande av nya maskinella anordningar, omändring av ugnar, nya arbetsmetoder eller dylikt utövar inverkan på avtalade ackordssatser, skola de pris, som därav beröras, efter uppsägning upphöra att gälla. Arbetet utföres efter timpenning intill dess nytt ackord uppgjorts eller annan överenskommelse träffats.»

Grovarbetarnas löner hava uteslutits ur riksavtalet och införts i specialbestämmelserna för de bruk, där organiserade grovarbetare finnas.

Olycksfallsersättning för arbetare över 18 år har höjts från kr. 1·25 till kr. 1·50 per dag.

På lördagen skall arbetet för vissa arbetare, som förut slutat kl. 4 e.m., sluta kl. 2 e. m. utan middagsrast.

Alla prislistor hava reviderats.

Det nya avtalet gäller i fem år, d. v. s. till den 31 december 1918.

— Strejker, lockouter m. m. —

Förlikningskommissionens hemställan rörande medling i konflikten vid Trollhättans kanalarbeten. Sedan Socialstyrelsen avslutat den utredning angående löner och levnadskostnader vid Trollhätte kanals ombyggnad, som återfinnes i detta häfte å sid. 499—545, hava nya förhandlingar mellan representanter för Vattenfallsstyrelsen och vederbörande arbetargrupper blivit upptagna inför den i december 1912 förordnade särskilda förlikningskommissionen; varvid denna, med stöd av ovanberörda utredningsresultat, till parterna avlåtit följande hemställan.

Hos den för medling i arbetstvist vid kanalarbetena i Trollhättan tillsatta förlikningskommissionen har Kungl. Vattenfallsstyrelsen hemställt om kommissionens yttrande med anledning av Kungl. Socialstyrelsens i skrivelse till Vattenfallsstyrelsen den 20 maj 1914 avgivna utlåtande i fråga om befogenheten av ändringar i avlöningsförhållandena vid kanalarbetena.

Kommissionen, som därefter förhandlat med representanter för Vattenfallsstyrelsen och för vissa vid omförmälda arbeten sysselsatta arbetargrupper, har, vid prövning av vad i ärendet förekommit, funnit den av Socialstyrelsen förebragta utredningen giva stöd för en höjning av de fastställda

timlönerna vid kanalarbetena med 2 öre, så att timlönen i resp. avlöningsgrupper skulle bestämmas till 40, 45, resp. 50 öre. Och kommissionen finner skäl, att denna höjning genomföres så snart ske kan, i vilket hänseende kommissionen nedan framställer förslag.

De träarbetare, vilka deltaga i nu pågående arbetsinställelse vid Trollhättan, hava yrkat, att timlönerna för samtliga träarbetare vid kanalarbetena måtte utgå med minst 50 öre, till stöd varför åberopats, att en enskild arbetsgivare, som åtagit sig utförande av viss del av kanalarbetena vid Trollhättan, tillförsäkrat alla sina där anställda träarbetare en sådan timlön.

Detta arbetarsidans yrkande skulle, om genomfört, innebära, att timmermän, vilka nu vid statens kanalarbeten äro hänförda till mellersta avlöningsgruppen, skulle uppflyttas i högsta avlöningsgruppen, där nu av träarbetare äro upptagna blott »fullt yrkeskunniga byggnadssnickare med däremot svarande verktygsutrustning».

Kommissionen kan icke finna den från träarbetarnas sida sålunda åberopade omständigheten i och för sig innefatta skäl för den av dem påyrkade ändringen i avlöningsförhållandena.

Vid de av Vattenfallsstyrelsen drivna arbetena likasom vid statens arbeten i allmänhet böra arbetspersonalens förmåner tillmätas efter möjligast rationella och så långt görligt enhetliga grunder. Det bör för visso tillses, att dessa förmåner fullt motsvara vad å den enskilda arbetsmarknaden bjudes; men det tillhör staten att därvid icke i samma mån, som på den enskilda marknaden stundom sker, låta budet bestämmas av tillfälliga förhållanden, vare sig det sker uppåt eller nedåt, utan att se saken ur mera allmängiltiga synpunkter. Å andra sidan bör staten låta sig angeläget vara att mera, än vad å den enskilda marknaden hittills ofta skett, tillerkänna levnadskostnadsnivån på olika orter betydelse för avlöningens storlek. Givet är vidare, att, där ett avlöningssystem en gång uppbyggts och avvägts efter dessa grunder, böra ändringar däri icke ske annat än med beaktande av enahanda synpunkter, såvida man ej vill riskera att åter sönderbryta det hela.

Det var med utgående från dessa synpunkter kommissionen i sin hemställan av den 17 januari 1913 fann sig böra förorda en mindre jämkning uppåt av de för de särskilda avlöningsgrupperna vid kanalarbetena i Trollhättan då bestämda timlöner. Och enahanda synpunkter hava förmått kommissionen att nu, stödd på den omfattande utredning, som förebragts av Socialstyrelsen, förorda en ytterligare generell höjning av samma timlöner med 2 öre. Men *varken* den omständigheten att i Trollhättan enskilda arbetsgivare inom husbyggnadsfacket — vilket arbetsområde ej är med kanalarbetena jämförligt — betala sina träarbetare 50 öre eller mera för timme, *eller* den omständigheten att en enskild entreprenör för delar av kanalarbetena funnit sig på grund av särskilda förhållanden, som för staten icke kunna vara avgörande, föranlåten att åtminstone vid vissa av de på entreprenad tagna arbetena tillförsäkra sina fåtaliga träarbetare en timlön av 50 öre, kan enligt kommissionens mening i och för sig innefatta giltig anledning att vid statens kanalarbeten genomföra enahanda avlöning för träarbetarna över hela linjen, en åtgärd som sannolikt skulle omedelbart återverka icke blott på avlöningarna för övriga arbetargrupper vid kanalarbetena utan ock på avlöningsförhållandena vid andra statens arbetsföretag.

I detta sammanhang anser sig kommissionen dessutom böra erinra att, då man jämför arbetspersonalens ställning vid de av Vattenfallsstyrelsen själv drivna arbetena och vid enskilda entreprenörers arbeten, man ej får se blott på den kontanta avlöningen isolerad för sig utan på förmånerna i det hela. Socialstyrelsen har framhållit, att arbetarna vid statens kanalarbeten i egen regi åtnjuta särskilda förmåner i form av mera permanent anställning och längre arbetssäsong (särskilt arbetstillfällen även under vintern) och större förmåner vid sjukdom och olycksfall, ehuru nu tillgängliga uppgifter icke lämna ledning för en exakt uppskattning i penningar rörande värdet av dessa särskilda förmåner.

Emellertid hava, vid granskning av Socialstyrelsens utredning och vid de förhandlingar, vilka sedermera förts med representanter för parterna, yppats en del andra omständigheter, vilka synas kommissionen innefatta giltig anledning att i viss omfattning vidtaga ändringar i avlöningsförhållandena för träarbetare vid Vattenfallsstyrelsens egna kanalombyggnadsarbeten i Trollhättan.

Det har nämligen framgått, att uppdelningen av träarbetarna i byggnadssnickare och timmermän vid kanalarbetena icke äger giltighet i samma utsträckning som inom vissa delar av byggnadsindustrien och även vid kraftverksbyggnader. Vid kanalarbetena förekommer nämligen byggnadssnickeriarbete endast i jämförelsevis ringa omfattning, och de arbetare, vilka avlönas som

byggnadssnickare och även äga utbildning som sådana, sysselsättas faktiskt i stor utsträckning med enahanda arbeten, som besörjas av de såsom timmermän anställda träarbetarna. Dessa arbeten äter äro i viss mån av annan beskaffenhet än timmermansarbeten å andra arbetsområden. Vid nu angivna förhållanden finner kommissionen väl byggnadssnickargruppen böra bibehållas särskild från timmermännen, men synes billigheten kräva, att de timmermän, vilka äro fullt utbildade i sådant timmermansarbete, som vid kanalbyggnaden förekommer, och vilkas arbetsprestation torde till art och värde vara jämförbar med det mesta av byggnadssnickarnas faktiska arbete, också likställas med dessa sistnämnda i avlöningshänseende. För genomförande vid Trollhätte-arbetena av en sådan förändring talar ock den omständigheten, att för timmermännen i Trollhättan ackordsarbete förekommer i långt mindre utsträckning än för de flesta övriga yrkesgrupper därstädes och även åtskilligt mindre än för timmermän vid Vattenfallsstyrelsens övriga arbetsföretag, med påföljd att timmermän vid Trollhättan, om än fullt dugliga, varit i inkomsthänseende ogynnsammare ställda än dessa andra arbetargrupper.

Den förändring, som kommissionen på grund härav finner sig böra förorda i fråga om timmermän vid Trollhättan, går ut därpå, att i högsta avlöningsgruppen, med timlön av 50 öre, upptagas fullt kunniga timmermän, som arbetat minst 4 år i yrket och därav minst 2 år vid kanal- eller kraftverksbyggnadsarbeten.

Då de organiserade träarbetarna i Trollhättan i skrivelse till arbetsledningen för kanalarbetena den 24 januari 1914 framställde sina önskemål beträffande timlönens storlek, begärde de även att få denna timlön garanterad vid ackordsarbete.

Enahanda önskan om garanterad timlön var från arbetarsidan framförd redan i de förhandlingar, som föranledde kommissionens hemställan av den 17 januari 1913. Med avseende härå uttalade kommissionen i nämnda hemställan, att arbetarnas krav på garanterad timlön vid ackordsarbete syntes kommissionen förtjäna ett visst beaktande, särskilt med hänsyn till att det gällde ett arbetsområde, där fasta ackordsprislistor endast med svårighet kunde tillämpas, men att, då denna fråga vore föremål för mycket stridiga meningar och måhända kunde medföra vittgående verkningar, det syntes icke lämpligen böra upptagas till avgörande enbart vid ett av statens affärsdrivande verk utan i samband med de övriga.

Såvitt kommissionen har sig bekant, hava emellertid hittills icke vidtagits några mått och steg för en sådan mera allsidig utredning och prövning av frågan, till vilken kommissionen hänvisat. Med avseende å frågans vikt synes det emellertid kommissionen önskvärt, att sådan utredning och prövning må snarast möjligt komma till stånd, vilket kommissionen velat härmed framhålla.

På grund av vad ovan anförts hemställer kommissionen:

1) *att* de i arbetsnedläggelsen vid Trollhättan deltagande arbetarna må besluta att så fort ske kan och senast den *18* innevarande juni återgå till arbetet: samt

2) *att* Kungl. Vattenfallsstyrelsen må i så måtto ändra avlöningsbestämmelserna för arbetare vid Trollhätte kanals ombyggnad, att *dels* timlönerna i prislistan för samtliga arbetargrupper höjas med 2 öre eller till resp. 40, 45 och 50 öre att med dessa belopp utgå från och med den dag, då sådan återgång till arbetet sker, som i punkten 1) här ovan föreslagits, och till arbetenas avslutande, *dels ock* för samma tid i högsta gruppen uppföras jämväl »fullt kunniga timmermän, som arbetat minst 4 år i yrket och därav minst 2 år vid kanal- eller kraftverksbyggnadsarbete».

Svar å denna kommissionens hemställan torde senast den 17 innevarande juni tillställas undertecknad Cederborg.

Stockholm den 11 juni 1914.

På kommissionens vägnar:

Allan Cederborg. *K. G. Karlsson.*

— Arbetarskyddslagstiftning m. m. —

Cirkulärskrivelse från schweiziska förbundsrådet beträffande diplomatisk konferens för arbetarskydd. I häfte 10 av »Soc. Medd.» 1913 redogöres för den internationella tekniska

konferensen i Bern den 15 september 1913 för utarbetande av förslag till internationella bestämmelser angående förbud mot minderårigas användande i industriellt nattarbete och om fastställande av en arbetstid av högst 10 timmar för i industrien sysselsatta kvinnor och minderåriga arbetare.

Schweiziska förbundsrådet har den 30 december 1913 utsänt en cirkulärskrivelse till de staters regeringar, som voro representerade på konferensen, i vilken skrivelse dessa regeringar inbjudas att utse delegerade till en diplomatisk konferens, vars uppgift skall bliva att på grundvalen av den förra tekniska konferensens förslag utarbeta en internationell överenskommelse med för de representerade länderna bindande kraft; konferensen föreslås att sammanträda i Bern den 3 september 1914.

Till Sveriges delegerade föreslår Socialstyrelsen f. d. generaldirektör Lagerheim, ledamoten för lagärenden i Socialstyrelsen L. Rabenius och byråchefen Fürst.

Söndagshandeln. Med anledning av Sveriges minuthandlares riksförbunds framställning om revision av gällande lagstiftning om butikernas öppenhållande under sön- och helgdagar, ha flera affärssammanslutningar i Stockholm riktat särskilda skrivelser till Överståthållarämbetet. Stockholms bageriidkareförening hemställer sålunda, att ingen inskränkning vidtages i lagerbutikernas traditionella rätt att vissa tider å sön- och helgdagar tillhandahålla sina kunder brödvaror, mjölk och grädde. Ett liknande uttalande har gjorts av Stockholms specerihandlareförening. Stockholms blomsterhandlareförening anser, att tiden för handelsbods öppenhållande utan olägenhet kan beräknas från kl. 6 f. m. men att stängningstiden i varje fall icke bör bliva tidigare än kl. 11 f. m. Samtidigt fästes Överståthållarämbetets uppmärksamhet på den ambulerande söndagshandeln med blommor, vilken föreningen anser böra förbjudas. Stockholms matvaruhandlareförening påyrkar förbud mot all handel efter kl. 10 f. m. under sön- och helgdag.

Förordning angående skydd mot yrkesfara i Finland. Ryske kejsaren har den 4 april på framställning av Finlands lantdag utfärdat en förordning om skydd mot yrkesfara. Förordningen, som upphäver en föregående stadga av 1889 och träder i kraft den 1 januari 1916, äger tillämpning på följande yrkesdrifter och företag: 1) fabriks- och hantverksrörelse samt annan industriell anläggning eller hantering i stad eller å landet; 2) kyrko- och fabriksbyggnadsarbete, så ock annat byggnadsföretag, dock ej sådant, som avser enskild person tillhörig bostads- och ekonomibyggnad i en våning å landet; 3) byggnadsföretag, som avser byggande av järnväg, spårväg, kanal och hamn eller körbro med minst sex meters spännvidd; 4) jordbruket och dess binäringar, såvitt däri användas maskiner, som drivas med elementarkraft. Förordningen gäller dock icke för yrkesdrifter och företag, i vilka användas endast make, maka eller omyndiga barn, samt sådana yrkesdrifter och företag å landet, som sysselsätta mindre än tre arbetare och vid vilka icke användas andra med elementarkraft drivna maskiner än elektriska motorer av högst en halv hästkraft.

Förordningen innehåller, beträffande arbetsrummets rymlighet, bestämmelser om en minimivolym av 10 kubikmeter luft på varje arbetare, vidare bestämmelser angående åtgärder för avlägsnande av osunda gaser och ångor samt om arbetslokalens tillräckliga upplysning. Arbetsrum skall vara försett med nödigt antal utgångar jämte reservutgångar samt fabriksbyggnader i flera våningar och byggnader, som av arbetsgivaren upplåtits till arbetarbostäder, försedda med lätt tillgängliga säkerhetsstegar. Hissar, kranar och dylika lyftinrättningar skola vara försedda med tydligt anslag om högsta tillåtna belastningen samt med säkerhetsinrättningar till förhindrande av hisskorgens eller föremåls nedstörtande. Maskinernas rörliga delar samt transmissionsaxlar, remmar och linor skola på ändamålsenligt sätt vara täckta eller hägnade. Innan transmissionsledning sättes i gång, skall tillkännagivande därom ske i alla rum, dit rörelsen skall överföras, och i varje arbetsrum skola finnas ringledningar till kraftmaskinrummet samt i varje större arbetssal lösryckningskopplingar. Arbetsmaskin skall vara försedd med ändamålsenlig apparat för maskinens frånslagning från transmissionsledningen samt likaså anordning, varigenom den hastigt kan bringas att stanna.

Minst två veckor innan arbetet påbörjas vid företag, som faller under förordningens giltighetsområde, skall arbetsgivaren hos industristyrelsen göra anmälan om det ungefärliga antalet arbetare, som skola sysselsättas, om tiden för arbetets påbörjande samt därom, huruvida han ämnar använda kvinnor och barn i arbetet.

Beträffande synnerligen farliga yrken äger kejserliga senaten utfärda särskilda för arbetarnas skyddande erforderliga föreskrifter.

Överträdelse av förordningens stadganden straffas med böter intill 2 000 Mark, såvida ej strängare straff är i allmän lag utsatt. (Storfurstendömet Finlands författningssamling.)

Inskränkning av kvinnors och minderårigas arbete i Frankrike. Förordningen av den 13 maj 1893, angående förbud mot sysselsättande av kvinnor och minderåriga vid farliga arbeten, har blivit ersatt med en ny förordning av den 21 mars 1914.

Enligt sistnämnda förordning få minderåriga under 18 år och kvinnor ej användas till arbete med smörjning, rengöring, undersökning eller reparation av i gång varande maskiner och apparater, vidare få de icke sysselsättas i arbetslokaler, där oskyddade maskiner finnas, liksom ej heller vid arbetsmaskiner, som drivas medelst trampning, eller användas för kringvridande av horisontella hjul.

Minderåriga under 16 år få icke användas vid cirkel- eller bandsåg, vid med knivar försedda maskiner, för skötande av ångkranar eller för arbeten på hängande ställningar. Slutligen få de ej användas som pläterare, även om särskilda skyddsåtgärder blivit vidtagna.

Flickor under 16 år få icke sysselsättas vid symaskiner, som drivas förmedelst trampning.

För uttagande av glasmassa få i butelj- och fönsterglasbruk icke användas minderåriga under 15 år, i övriga glasbruk 14 år, och för glasblåsning få icke användas minderåriga under resp. 16 och 14 år.

För att skydda de minderåriga arbetarna mot värmeutstrålning från ugnarna har arbetsgivaren att vidtaga vissa anordningar.

Vid sådan försäljning av skrifter, trycksaker, tavlor etc., vilken av moraliska grunder är i lag förbjuden, få icke minderåriga under 18 år och överhuvud inga kvinnor medverka. Vid framställande och försäljning av dylika föremål, vilka, ehuru de icke falla under strafflagen, kunna anses vara för sedligheten sårande, få icke användas minderåriga under 16 eller kvinnor under 21 år.

På begäran av yrkesinspektör har arbetsgivaren att uppvisa en arbetsbok för var och en minderårig arbetare, som hos honom är anställd. (Soziale Rundschau.)

Arbetarskydd vid allmänna arbeten i Schweiz. Kommunalrepresentationen i Zürich har den 21 februari 1914 utfärdat en förordning angående entreprenader samt leveranser för stadens räkning. Däri finnas också vissa föreskrifter rörande arbetarskydd.

Arbeten utlämnas och leveranser avslutas i regel på grund av allmän tävlan mellan olika firmor. Härvid uteslutas sådana anbudsgivare, som hålla ett med hänsyn till företagets omfattning och art alltför stort antal lärlingar eller som ej försäkrat sig mot ersättningskrav, som enligt gällande lagstiftning kunna riktas mot dem, eller icke erbjuda erforderlig säkerhet för uppfyllandet av meddelade arbetarskyddsföreskrifter eller ock uppenbart åsidosätta arbetarnas föreningsrätt. Sådan uteslutning får endast ske, försåvitt genom officiell undersökning blivit utrönt, att skäl härför föreligger.

De arbetarskyddsföreskrifter ovannämnda förordning innehåller äro följande.

Den som åtager sig ett arbete eller en leverans för staden har att iakttaga de inom vederbörande fack i Zürich sedvanliga arbetsvillkoren, särskilt i avseende på arbetstid och arbetslön. Härvid räknas som sedvanliga framför allt de i kollektivavtal mellan större arbetsgivar- och arbetarorganisationer stipulerade arbetsvillkor.

I regel skola vid varje företag flertalet arbetare förtjäna normallön. För övertidsarbete utbetalas ett löntillägg å minst 25 %, för natt- och söndagsarbete 50 %.

För hemarbete fastställes viss minimilön, såvida kollektivavtal ej är gällande inom vederbörande yrkesgren.

Avlöning utbetalas minst var fjortonde dag.

Vid lika duglighet lämnas företräde åt i staden Zürich eller dess närmaste omgivning bosatt inhemsk arbetare.

Vid utförande av arbeten eller leveranser åt staden skall entreprenör för att fylla behovet av arbetskrafter i främsta rummet anlita den kommunala arbetsförmedlingen. I undantagsfall få privata förmedlingsanstalter användas.

Entreprenören har att sörja för att arbetslokalerna äro hygieniskt tillfredsställande samt försedda med alla påbjudna säkerhetsanordningar. (Soziale Rundschau).

Arbetarskyddslagstiftning i Grekland. Den 25 april 1913 utfärdades i Grekland en förordning angående åtgärder för arbetarnas hygien och säkerhet samt rörande arbetstiden. Den äger tillämpning på alla slags företag inom industri, hantverk och handel. Undantagna äro bergshantering samt järn- och spårvägar.

Enligt nämnda förordning skola arbetslokalerna vara minst 2·50 m. i höjd. För var sysselsatt arbetare skall finnas en luftmängd om minst 8 kbm. i lokaler, vilka ligga mera än 1·50 m. under jordytan liksom i kemiska laboratorier, minst 10 kbm.

Vidare skola arbetslokalerna vara tillräckligt utluftade samt försedda med ventiler. Golven skola dagligen före och efter arbetet avtvättas. Väggarna skola vara tvättbara eller putsade. I lokaler, där sådana ämnen förarbetas, vilka äro underkastade förruttnelse, skall avfallet uppsamlas i tätt slutna kärl, vilka dagligen tömmas och tvättas.

Efter förloppet av tre år från utfärdandet av förevarande lag är arbete förbjudet i lokaler, som ligga mera än 1·50 m. under jordytan.

Det skall finnas ett tillräckligt antal avträden, vilka ej få stå i direkt förbindelse med arbetslokalerna samt skola vara luftiga och ljusa.

Till arbetarnas disposition skall finnas rent dricksvatten liksom ock tvättningsanordningar.

I varje arbetslokal med mera än 10 arbetare skall finnas anslag uppsatt angående skydd för arbetarna mot infektions- och yrkessjukdomar. Inom lokalerna skall finnas tillräckligt antal spottkoppar, som dagligen rengöras.

Vidare givas föreskrifter angående skydd mot olycksfall i arbete samt mot eldfara.

Varje olycksfall skall omedelbart anmälas hos närmaste polismyndighet, som ofördröjligen har att undersöka olycksfallets orsaker och omfattning samt härom avgiva rapport till inrikesministeriet.

Överträdelse av lagens bestämmelser straffas med böter från 10 till 50 drakmer. Vid upprepad förseelse utgöra böterna från 50 till 500 drakmer för varje fall av överträdelse intill sammanlagt 2 000 drakmer. (Soziale Rundschau.)

— Socialförsäkring. —

Riksförsäkringsanstalten har under årets gångna fem månader utfärdat nya försäkringsbrev och förnyelsekvitton å förut gällande försäkringar för ett provisionellt antal arbetare av 110 185. Under samma tid hava 4 263 olycksfall anmälts till anstalten, till begravningshjälp för 22 dödsfall har utanordnats 1 320·00 kronor, för livräntor åt änkor och barn samt invalida arbetare har utanordnats 169 429·45 kronor samt för sjukhjälpsersättningar 130 451·02 kronor, tillsammans 301 200·47 kronor. Antalet inköpta livräntor under nämnda period har utgjort 27. Utlåtanden, som enligt § 15 av lagen den 5 juli 1901 begärts av arbetsgivare och arbetare samt av domstol eller annan myndighet angående invaliditetsgrad för skadad arbetare, hava avgivits i 202 fall, och hava, sedan anstalten började sin verksamhet, dylika utlåtanden avgivits uti sammanlagt 4 110 fall.

Registrerade sjukkassor i Danmark under år 1913. I femte häftet av »Soc. Medd.» d. å., sid. 451 hava genom misstag vissa uppgifter ur »Statistiske Efterretningar» nr 4 årg. 1914 rörande de danska registrerade sjukkassornas verksamhet under år 1913 återgivits såsom gällande norska sjukkassor, vilket härigenom till rättelse meddelas.

— Arbetsmarknad och arbetslöshet. —

Arbetsmarknaden i England under maj 1914. Arbetstillgången var under månaden i stort sett god. Den förutvarande nedgången inom tackjärns-, järn- och stålindustrierna hade upphört, skeppsbyggnadsindustrien däremot visade, ehuru fortfarande god, någon tillbakagång; även vid kolgruvorna hade konjunkturerna till följd av årstiden försämrats. Inom maskinindustrien samt bleck- och plåtindustrien var arbetstillgången fortfarande god; textilindustrien visade en obetydlig förbättring, och inom byggnadsindustrien fortskred förbättringen utom vad beträffar London, som ännu tyngdes av arbetskonflikter.

Arbetsförmedlingsanstalterna rapportera alltjämt efterfrågan på arbete inom skeppsbyggnadsindustrien. Inom byggnadsindustrien rådde brist på arbete i en del distrikt. Måleriarbetare

voro däremot fortfarande eftersökta i provinserna, och inom beklädnadsindustrien var tillgången på kvinnlig arbetskraft otillräcklig.

Jämfört med samma tid föregående år visade sig inom de viktigaste industrierna en nedgång i konjunkturerna. Vid kolgruvorna samt inom maskin-, skeppsbyggnads- och texilindustrierna var arbetstillgången icke så god, och inom tackjärns-, järn- och stålindustrierna visade sig en avgjord nedgång. Å andra sidan iakttogs en förbättring inom bleck- och plåt-, sko-, glas- och tegelindustrierna.

Antalet arbetslösa inom yrken, som inbegripas under den nya arbetslöshetsförsäkringslagen, var 3·2 % i slutet av maj mot 3·3 % i slutet av april 1914 och 2·7 % i slutet av maj 1913.

Fackorganisationer med 993 131 medlemmar (bortsett från i strejker och lockouter invecklade samt sjuka och överåriga) rapporterade 22 681 eller 2·3 % av medlemsantalet som arbetslösa vid slutet av maj 1914 mot 2·1 % vid slutet av april samma år och 1·9 % vid slutet av maj 1913.

Under veckan före den 23 maj 1914 hade, enligt inkomna svar från arbetsgivare med tillsammans 418 191 arbetare, konstaterats en ökning å 0·4 % av antalet sysselsatta arbetare och 2·1 % av den utbetalda lönesumman jämfört med förhållandena en månad tidigare. I jämförelse med motsvarande tid föregående år hade antalet sysselsatta arbetare minskats med 0·7 % och det utbetalda lönebeloppet ökats med 0·6 %. (Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Frankrike under maj 1914. Vinodlingsarbetarna hava haft sysselsättning med de stora odlingsarbetena; arbetslösheten har sjunkit till en lägre nivå än som någonsin blivit inregistrerad för denna näringsgren. För skogsarbetarnas vidkommande har däremot arbetslösheten tilltagit sedan föregående månad, ehuru den alltjämt visar en lägre siffra än fjolårets vid samma tid.

Från Paristrakten meddelas att trädgårdsodlingen giver full sysselsättning.

Inom textilindustrien, den grafiska industrien, metallindustrien och byggnadsverksamheten är läget något mindre förmånligt än föregående månad. Även läderindustrien rapporterar något mattare konjunkturer; arbetslösheten är dock betydligt mindre än den var vid samma tid i fjol.

Bland 921 arbetarorganisationer, omfattande 285 372 medlemmar, som besvarat de månatliga förfrågningarna rörande arbetsmarknadens läge och arbetslösheten under maj 1914, hava 705, med 244 229 medlemmar, uppgivit antalet arbetslösa till 9 416, vilket motsvarar 3·8 %, om gruvarbetarna i Pas-de-Calais medräknas, och 4·2 %, om dessa arbetare frånräknas. Den sista siffrans motsvarighet för föregående månad var 2·9 %; för maj 1913 var den 4·7 %.

I jämförelse med april 1914, har arbetstillgången under maj 1914 av 26 % av arbetarorganisationerna, omfattande 26 % av de organiserade arbetarna, angivits såsom rikligare; av 56 resp. 55 % såsom oförändrad; och av 18 resp. 19 % såsom mindre riklig.

På frågan: »Anser Ni läget på arbetsmarknaden vara tillfredsställande för årstiden?» hava 589 arbetarorganisationer med 144 162 medlemmar, svarat jakande, och 179 organisationer med 90 601 medlemmar, nekande. (Bulletin du Ministère du travail.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under maj 1914. Läget på arbetsmarknaden visar en ringa förbättring av arbetstillgången, dock förmärktes inom storindustrien delvis tillbakagång. Den under föregående månad iakttagna tilltagande livligheten på arbetsmarknaden bibehöll i huvudsak sin säsongartade karaktär. På det hela taget var arbetsmarknadens läge ännu otillfredsställande.

Enligt rapporter från industrifirmor och -organisationer var arbetstillgången i allmänhet otillräcklig, och utomordentligt låga priser voro rådande; blott i enstaka fall har någon förbättring gent emot föregående månad kunnat konstateras. I jämförelse med motsvarande tid år 1913 har inom flertalet industrier inträtt försämring av konjunkturerna. Vid stenkolsgruvorna i Ruhrdistriktet var läget till följd av särskilda förhållanden något bättre, varemot arbetstillgången i Ober- och Niederschlesien var otillräcklig. Från de medeltyska brunkolsgruvorna rapporteras, att läget delvis förbättrats. Inom tackjärns- liksom ock stålindustrien stegrades tillverkningen icke obetydligt gent emot föregående månad utan att dock nå upp till fjolårets nivå. Kaliindustrien visade, i betraktande av den för årstiden vanliga tillbakagången, normal sysselsättning. Inom metallindustrien hava konjunkturerna ytterligare försämrats, likaså inom maskinindustrien med undantag av några särskilda grenar, som haft rikligare sysselsättning än föregående månad. Vid de ke-

miska fabrikerna var god tillgång på arbete. Inom elektriska industrien klaga viktiga grenar över att sysselsättningen är otillräcklig samt mindre än föregående månad. Inom textilindustrien var ej heller arbetstillgången tillfredsställande. Trävaruindustrien hade att uppvisa genomgående ringa tillgång på arbete, medan närings- och njutningsämnesindustrien i allmänhet var tillräckligt sysselsatt. Inom byggnadsindustrien har förbättringen av konjunkturerna delvis fortskridit, på viktiga platser har dock stillestånd åter inträtt.

Enligt uppgift från sjukkassorna ökades antalet i arbete varande medlemmar från den 1 maj till den 1 juni med inalles 139 184 medlemmar eller med 1·37 %. För manliga medlemmar motsvarade ökningen 1·25 %, för kvinnliga 1·60 %. Den under loppet av april inträdda förbättringen av arbetsmarknaden har sålunda alltjämt fortgått.

En föga gynnsam bild visar däremot tillströmningen av arbetssökande till arbetsförmedlingsanstalterna, vid vilka i maj 1914 på 100 lediga platser för män kommo 172 arbetssökande mot 161 närmast föregående månad och 166 i maj 1913. För kvinnor var motsvarande antal resp. 100, 94 och 100. I dessa siffror kommer den som vanligt i maj månad inträdande stegringen av antalet arbetssökande till uttryck. Emellertid tyder den i jämförelse med maj 1913 betydligt starkare tillströmningen av manliga arbetssökande på en försämring av konjunkturerna.

Uppgifterna angående arbetslösheten bland medlemmar av de rapporterande förbunden visa en mindre ogynnsam bild. Bland 2 313 079 medlemmar, tillhörande 48 förbund, voro i maj liksom de båda föregående månaderna 2·8 % arbetslösa. Arbetslösheten brukar i regel ej visa någon förändring från slutet av april till slutet av maj. Föregående år steg dock arbetslöshetssiffran från 2·3 % i april till 2·5 % i maj. (Reichsarbeitsblatt.)

Förslag angående åtgärder mot arbetslöshet i Stockholm. Brännkyrka församlings fattigvårdsstyrelse har ingått till Stockholms stads fattigvårdsnämnd med framställning om åtgärders vidtagande för motarbetande av den varje år rådande arbetslösheten. I detta avseende föreslår fattigvårdsstyrelsen, att nämnden måtte ingå till stadsfullmäktige med begäran om förnyad omprövning av frågan, i vilken utsträckning stadens arbeten kunna förläggas till vintern. Därjämte begäres, att nämnden måtte föranstalta om utredning, huru många familjer i medeltal understödjas på grund av familjeförsörjarens arbetslöshet, för att därigenom erhålla en översikt av arbetslöshetens inverkan på fattighjälpsbehovet. Med stöd av den sålunda vunna erfarenheten hemställes, att fattigvårdsnämnden ingår till Socialstyrelsen med begäran om utredning, i vilken mån i Stockholm överflödig arbetskraft kunde användas för jordbrukets behov och i vilken utsträckning ogifta arbetare skulle vintertiden kunna sysselsättas med skogsarbete, på det att därigenom arbetstillgången i Stockholm kunde förbättras för familjeförsörjare. Om denna utredning uppvisar möjlighet större utsträckning av sådan avtappning från Stockholm till landsbygden, hemställes om framställning till stadsfullmäktige, att kostnadsfri undervisning meddelas stockholmsbor, som så önska, i lantbruksgöromål. Fattigvårdsnämnden har remitterat denna framställning till skyndsam utredning.

Sockerbruksarbetarna. Socialstyrelsen har i skrivelse till Kungl. Maj:t föreslagit vissa åtgärder, som böra vidtagas för att skaffa de vid Norrköpings sockerraffinaderier entledigade arbetarna anställning. Vid nämnda fabrik voro vid höstens inbrott anställda 92 arbetare, av vilka numera efter hand 82 avskedats. Styrelsen riktar uppmärksamheten å vissa större arbeten, vilka under innevarande år skola utföras för statens räkning i Norrköping och dess närmaste omnejd, såsom rivning av posthuset i Norrköping och uppförande av ett nytt samt ombyggnad av Norrköpings bangård. Det vill då förefalla naturligt, framhåller Styrelsen, att staten vid anordnandet av arbetena tar hänsyn till de dåliga arbetskonjunkturerna i staden och särskilt till de entledigade sockerbruksarbetarnas belägenhet.

Arbetslösheten i Köpenhamn. Vid 1911 års folkräkning anmodades, liksom vid folkräkningarna 1901 och 1906, alla icke självständiga personer inom hantverk och industri, handel och sjöfart att uppgiva, om de på folkräkningsdagen, den 1 februari, voro arbetslösa eller icke. Frånvaro från arbete till följd av sjukdom, strejk eller lockout skulle icke räknas som arbetslöshet.

De sålunda hopsamlade uppgifterna angående arbetslösheten på en enda bestämd dag hava ju endast ett begränsat värde; en verkligt ingående undersökning kräver en serie av iakttagelser över

arbetslöshetens förändringar från dag till dag. Men å andra sidan erbjöd just folkräkningen, i samband med vilken upplysningar angående arbetslösheten inhämtades, ett tillfälle, som icke så ofta yppar sig, att jämte arbetslöshetens storlek få belysta även andra förhållanden av intresse, t. ex. de arbetslösas åldersfördelning.

Följande tabell ger en översikt över arbetslösheten bland de manliga arbetarna inom olika näringsgrenar i Köpenhamn den 1 febr. 1911:

	Hantverk och industri.	Handel och penningomsättning.	Transportväsen.	Sjöfart.	Daglönare och övriga arbetare.
Procenttal arbetslösa	17·1	14·0	9·6	24·8	39·2

Vad angår arbetslösheten inom hantverket och industrien är att märka, att folkräkningen 1911 inträffade vid en tidpunkt, då just arbetslösheten i huvudstaden var särdeles stor, men av mycket olika omfattning inom olika hantverks- och industrigrenar. Inom den kemisk-tekniska industrien var sålunda procenttalet arbetslösa endast 1·8, inom pappersindustrien 1·4, inom näringsindustrien 8·3, inom trävaruindustrien 9·1 samt inom metallindustrien 11·4, medan för gruppen jordarbetare samt byggnads- och möbelindustriarbetare motsvarande siffra var 35·7 % och för mureriarbetarna ensamt icke mindre än 52·7 %. Med hänsyn tagen till det mycket ringa antal byggnadsarbetare, som fanns i Köpenhamn vid tidpunkten för folkräkningen, vittna sist anförda siffror tydligt om den då rådande depressionen inom byggnadsfacket.

Även inom varje särskild industri- och hantverksgren var arbetslösheten mycket ojämnt fördelad. Inom näringsindustrien voro sålunda bland bageriarbetarna 12·9 % arbetslösa, bland slakteriarbetarna 10 %, bland bryggeriarbetarna endast 2·2 %. I allmänhet var arbetslösheten icke så stor för de yrken, där marknaden behärskades av några få större företag, varpå bl. a. pappersindustrien är ett typiskt exempel.

Vad arbetslösheten inom sjöfarten beträffar, kan den genom folkräkningen erhållna siffran icke anses uttrycka det verkliga procenttalet, ty de många sjömän, som voro ute på sjön, blevo icke medräknade. Det verkliga procenttalet var sålunda mindre än det här angivna.

Inom daglönargruppen voro icke mindre än 39·2 % arbetslösa. Denna siffra är mycket hög, även med hänsyn till de särskilda omständigheter, som härvid måste beaktas. Till gruppen ifråga höra sålunda tillfällighetsarbetarna, vilkas sysselsättning ju enligt sin art ofta blir avbruten av arbetslöshet. Vidare höra dit sådana nyinflyttade arbetare, som ännu icke funnit något bestämt arbete i Köpenhamn.

Följande tabell visar arbetslöshetens fördelning på olika åldersklasser:

Åldersgrupp.	Antal arbetslösa inom hantverk och industri.	handel och penningomsättning.	transportväsen.	sjöfart.	Daglönare och övriga arbetare.
	%	%	%	%	%
Under 18 år	2·2	3·1	—	32·4	18·8
19—25 år	19·2	15·3	15·9	34·9	42·6
26—30 år	16·4	14·6	10·6	20·1	45·3
31—45 år	16·3	13·5	9·5	18·0	43·9
46—60 år	18·3	14·3	7·6	21·0	37·2
60 år och därutöver	17·4	13·8	8·4	10·3	22·9

Som synes är arbetslösheten inom industri och hantverk störst för åldersgruppen 18—25 år, därpå sjunker den för grupperna 26—30 och 31—45 år, stiger för gruppen 46—60 år och blir åter något lägre för den högsta åldersgruppen. De anförda siffrorna överensstämma även med resultaten frånfolkräkningarna 1901 och 1906. Det är en erfarenhet, som man gjort också i andra länder, att de unga arbetarna ofta utsättas för arbetslöshet under de första åren, då de just ernått full lön.

Även inom handeln, transportväsendet och sjöfarten är arbetslösheten störst för åldersgruppen 19—25 år och sjunker sedan för mellangrupperna. Bland daglönarna däremot är arbetslösheten störst för mellangrupperna.

Vad arbetslösheten bland kvinnorna beträffar, är att märka, att sådan för dem icke har samma betydelse som för männen. Kvinnornas arbete är ofta enligt sin natur mindre regelbundet, vilket

sammanhänger med att deras arbetsförtjänst i många fall endast spelar rollen av en biinkomst för familjen. Och många kvinnor försörja sig med växlande arbete eller med tillfälligt sådant, t. ex. rengöringsarbete; de betrakta sig icke som arbetslösa, om någon dag förgår utan arbete. Med dessa reservationer lämnas några siffror angående arbetslösheten bland kvinnor. Bland tobaksarbeterskorna voro 8·9 % arbetslösa, bland väverskorna 2·2 %, bland skofabriksarbeterskorna 6·1 %, bland tvätterskorna och strykerskorna 4·2 %, bland sömmerskorna 5·1 %. Bland de kvinnor, som uppförts såsom daglönare i industrien, voro icke mindre än 28 % arbetslösa.

(Tabelværk til Københavns statistik, Nr 18.)

Statistik angående arbetslösheten inom de österrikiska fackförbunden. Efter föredöme av flera andra länder har numera även i Österrike genom dess arbetsstatistiska byrå börjat insamlas regelbundna uppgifter angående arbetslösheten bland de fackligt organiserade arbetarna. De första resultaten av den nya statistiken publiceras i marshäftet av »Soziale Rundschau».

Primärmaterialet erhålles genom rapporter, som varje månad insändas till den arbetsstatistiska byrån av de olika fackförbunden. Därvid lämnas uppgift å antalet förbundsmedlemmar samt antalet arbetslösa medlemmar under sista dagen i månaden. Bland de senare skiljes mellan understödda och icke understödda medlemmar, vilka sistnämnda åter indelas efter orsakerna till understödets uteblivande. Vidare angives antalet medlemmar, som varit arbetslösa under hela månaden, liksom ock antalet förlorade arbetsdagar. Slutligen lämnas uppgift å under månaden utbetalat arbetslöshets- och reseunderstöd. (Soziale Rundschau.)

— Emigration. —

Den svenska utvandringen över Danmark. Angående omfattningen av utvandringen från Sverige föreligga för närvarande två skilda serier av uppgifter. Den ena serien, som avser att skyndsammast möjligt erhålla en *preliminär* kunskap om utvandringsrörelsens stigande eller fallande, grundas på månatliga rapporter av Överståthållareämbetet och Kungl. Maj:ts befallningshavande i Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län ävensom av norska statistiska centralbyrån, i vad angår utvandringen av svenskar över Kristiania och Trondhjem; dessa uppgifter offentliggöras i Post- och Inrikes Tidningar samt Sociala Meddelanden. Den andra serien avser att meddela en *definitiv* redogörelse och grundas på prästerskapets (för Stockholms stad rotemännens) uppgifter om utvandringen. Det har sedan länge varit ett önskemål att för komplettering av uppgifterna av den förstnämnda serien erhålla kännedom om antalet personer, som emigrera över Danmark, vilket skulle bliva av betydelse även därutinnan, att man genom jämförelse med andra tillgängliga uppgifter skulle kunna vinna åtminstone en ungefärlig föreställning om den olagliga utvandringen från Sverige.

Den svenska utvandringen över danska hamnar har enligt uppgifter, som tillställts Socialstyrelsen av Det statistiske Departement i Köpenhamn, under vart och ett av de senaste fjorton åren gestaltat sig sålunda.

År.	Män.	Kvinnor.	Tillsammans.
1900	787	295	**1 082**
1901	909	292	**1 201**
1902	1 825	385	**2 210**
1903	1 901	452	**2 353**
1904	1 107	292	**1 399**
1905	1 049	339	**1 388**
1906	1 291	301	**1 592**
1907	1 275	304	**1 579**
1908	587	210	**797**
1909	1 998	378	**2 376**
1910	3 069	550	**3 619**
1911	2 341	457	**2 798**
1912	1 780	380	**2 160**
1913	2 621	422	**3 043**
	Summa **22 540**	**5 057**	**27 597**

Omstående siffror, vilka endast avse sådana svenska utvandrare, som befordrats till främmande världsdelar på grund av utvandringskontrakt, avslutade genom i Danmark verksamma utvandraragenter, tyda på, att denna utvandring är av ganska avsevärd omfattning, varjämte den till stor del *icke* är redovisad av de svenska myndigheterna.

Av de svenska utvandrarna under år 1913 togo 202 vägen över Esbjerg, 718 över Köpenhamn direkt med danska fartyg och 2 123 indirekt via England eller Tyskland. Fördelningen på årets månader var följande.

	Män.	Kvinnor.	Tillsammans.
Januari	115	13	128
Februari	233	17	250
Mars	533	32	565
April	529	57	586
Maj	280	61	341
Juni	140	26	166
Juli	146	24	170
Augusti	169	24	193
September	185	78	263
Oktober	175	59	234
November	78	25	103
December	38	6	44
Summa	2 621	422	3 043

Enligt prästerskapets uppgifter, som endast avse sådana utvandrare, som uttagit utflyttningsbetyg, utgjorde den svenska utvandringen till främmande världsdelar under de fem åren 1909—1913 tillsammans 92 224 personer. Över svenska hamnar uppgick utvandringen under samma tid enligt länsstyrelsernas uppgifter till 74 587 personer och över norska hamnar enligt norska statistiska centralbyrån till 13 091. Antalet av dem, som utflyttat till land utom Europa, har under vart och ett av de nämnda åren varit högre enligt prästerskapets uppgifter än sammanlagda antalet svenska utvandrare, som redovisats i uppgifterna från länsstyrelserna och från norska statistiska centralbyrån. Till detta överskott, som för hela femårsperioden uppgick till 4 546 personer eller 5·18 procent, hava större eller mindre bidrag lämnats av alla län utom Värmlands och de norrländska. För dessa län, särskilt Jämtlands, äro prästerskapets uppgifter de lägre, vilket torde hava sin förklaring i en rätt avsevärd *olaglig* utvandring över Trondhjem och Kristiania.

De sydligare länen visa däremot ett stort överskott för prästerskapets uppgifter, vilket givetvis beror därpå, att från dessa län ett stort antal utvandrare till transoccanska länder pläga taga vägen över danska hamnar och först där avsluta utvandringskontrakt, vadan de ej komma att upptagas i länsstyrelsernas rapporter, medan alla, som uttaga vederbörligt flyttningsbetyg (men heller inga andra) upptagas i prästerskapets listor över de utvandrade.

Kompletteras åter länsstyrelsernas och norska statistiska centralbyråns uppgifter med de omförmälda danska och jämföras med prästerskapets uppgifter, blir resultatet, att de förra uppgifterna tillsammans överskjuta prästerskapets med ett ganska betydande antal, uppgående under åren 1909—1913 till *sammanlagt 9 450 personer eller 10·25 procent*, vilka ej redovisats i den svenska utvandringsstatistiken. Av dessa torde det ojämförligt stora flertalet hava utgjorts av värnpliktige, vilka alltså emigrerat utan vederbörligt tillstånd.

Enligt G. Sundbärgs beräkningar hava på de sextio åren mellan 1850 och 1910 sammanlagt *126 652* personer utvandrat från Sverige utan att hava uttagit vederbörligt flyttningsbetyg, varför de ej kommit att redovisas i den svenska officiella utvandringsstatistiken. Det *uppgivna* antalet emigranter under samma tid var 1 170 456; i genomsnitt skulle alltså den okända utvandringen hava uppgått till 10·8 procent av den redovisade, vilket resultat ganska väl överensstämmer med vad nyss visats. Av hela antalet icke redovisade utvandrare under sextioårsperioden 1851—1910 voro icke mindre än 115 145 män och blott 11 507 kvinnor. Av de förra beräknas omkring 113 000 varit ogifta vuxna personer, som således emigrerat utan att hava blivit såsom emigranter upptagna i den officiella statistiken.

Beträffande den olagliga utvandringen torde den omständigheten förtjäna uppmärksammas, att en ny orsak härtill uppstått på de senare åren därigenom att numera tillstånd till utvandring ej plägar lämnas värnpliktige, som ej fullgjort sina skyldigheter i detta hänseende. Tidigare hade tillstånd att avflytta ur riket meddelats så gott som undantagslöst i varje fall. Då således den föreskrivna ansökan vid denna tid knappast var annat än en formalitet, iakttogs den i de allra flesta fall, och någon nämnvärd olaglig utvandring förekom alltså då för tiden icke.

Under de senare åren har den praxis stadgat sig, att tillstånd fortfarande nära nog alltid beviljats värnpliktige, *som redan fullgjort* sina värnpliktsövningar. För dem åter, som icke fullgjort denna skyldighet, *vägras* tillståndet så gott som undantagslöst.

Följden härav har blivit, dels att långt flera än förr utvandra i yngre år, *före* värnpliktsålderns inträde, dels att en ökning inträtt i den ovan antydda ganska betydliga *olagliga* utvandringen, vilken huvudsakligen går över Danmark och Norge.

Oaktat alltså en mängd värnpliktige numera avresa utan vederbörligt tillstånd, är dock antalet fall av beviljat tillstånd till utvandring fortfarande mycket stort.

Jämlikt från Kungl. Lantförsvarsdepartementet meddelade upplysningar har under åren 1908—1913 meddelats följande antal tillstånd att avflytta ur riket:

år 1908	1 154	år 1911	2 011
» 1909	3 592	» 1912	1 683
» 1910	3 759	» 1913	2 097

Numera lämna, som nyss nämndes, ett stort antal utvandrare landet *före* värnpliktens inträdande. Medan sålunda utvandringens medelintensitet åren 1891—1900 för folkmängden i dess helhet var 5·00 promille årligen, var den för männen i 20-årsåldern 34·33 promille, alltså nära sju gånger högre.

Härutinnan har försiggått en ganska stark förskjutning sedan utvandringens första framträdande. Hopningen av den manliga utvandringen i 20-årsåldern har skärpts betydligt, dels vid tiderna för införandet av långvarigare värnpliktsövningar än förr, dels sedan man upphört att giva *tillstånd* till utvandring, innan värnplikten fullgjorts.

Medan sålunda år 1866 endast 4·26 % av de manliga utvandrarna tillhörde 20-årsåldern, var detta år 1913 fallet med ej mindre än 18·59 %. Närmast efter varje utsträckning av värnpliktsövningarnas längd plägar utvandringen bland tjugoåringarna starkt stiga för att sedan småningom åter falla, alltid dock med någon förblivande förhöjning över den förra medelnivån.

— Arbetsförmedling. —

Stockholms läns arbetsförmedling. Stockholms läns arbetsförmedling började sin verksamhet den 24 sistlidne april med öppnandet av kontor i Stockholm och Södertälje. Sedermera har kontor upprättats i Norrtälje och skola dylika efter hand öppnas även på andra viktigare orter inom länet.

— Föreningsväsen. —

Yrkesföreningarna i Belgien under treårsperioden 1908—1910. Belgiska arbetsministern har nyligen till kamrarna avlämnat den föreskrivna rapporten över verkningarna av lagen om yrkesföreningar av den 31 mars 1898 under treårsperioden 1908—1910.

Perioden karakteriseras av en ökad tendens hos yrkesföreningarna att söka lagligt erkännande, och i antalet årligen erkända föreningar överträffas perioden endast av år 1907. Vid slutet av 1910 funnos 2 407 erkända yrkesföreningar, varav 1 003 hade sina statuter avfattade på franska och 1 404 på flamländska språken.

Lantbrukarföreningarna äro alltjämt de talrikaste, men deras relativa antal har dock under perioden sjunkit från 77·58 % till 72·2 %; däremot hava arbetarföreningarnas antal kraftigt ökats och utgjorde år 1910 21·2 % av hela antalet föreningar mot 17·16 % år 1907. Vad de övriga kategorierna beträffar, märkes en stegring i relativa antalet föreningar av fria yrkesutövare och köpmän. Antalet effektiva medlemmar inom samtliga föreningar har under perioden konstant ökats och

utgjorde vid 1910 års slut 146 903 mot 107 539 vid 1907 års slut; däremot har medeltalet av effektiva medlemmar per förening undergått en svag minskning.

Föreningarnas räkenskaper vittna om en livlig verksamhet; inkomsterna uppgingo under 1910 till 1 420 973 frs, utvisande en ökning från 1907 på 420 117 frs, och utgifterna till 1 390 763 frs, visande en ökning på 302 880 frs. Dessa inkomst- och utgiftsiffror hava emellertid ej vuxit fullt proportionellt med föreningarnas antal; däremot har inkomstsiffran vuxit hastigare än antalet effektiva medlemmar. Samtliga föreningars reella förmögenhet uppgick vid 1910 års slut till 1 524 929 frs, och ej heller denna siffra har hållit jämna steg med ökningen av föreningarnas antal. Värdet av fastigheter upptages till 569 563 frs och har ej undergått någon nämnvärd förändring under perioden; de disponibla fonderna däremot hava vuxit från 497 685 frs till 825 980 frs.

Lantbrukarföreningarnas verksamhet har liksom under föregående perioder huvudsakligen inriktats dels på inköp av förnödenheter för medlemmarnas räkning, dels på försäljning av desammas produkter och dels på inköp av kreatur och maskiner, avsedda att förbliva föreningarnas egendom med nyttjanderätt för medlemmarna. Värdet av varor, avsedda för försäljning till föreningarnas medlemmar, belöpte sig år 1910 till 7 526 246 frs eller 1 331 562 frs mera än under 1907; värdet av genom föreningarna försålda produkter utgjorde 374 046 frs eller 194 854 frs mera än under 1907. Till det sistnämnda ändamålet gjordes 1910 inköp för 111 374 frs eller 15 005 frs mer än under 1907. Förutom dessa olika slag av verksamhet hava lantbrukarföreningarna anordnat talrika tävlingar och konferenser för höjandet av medlemmarnas yrkeskunskap; slutligen har under år 1910 inom 133 föreningar lämnats 2 890 kostnadsfria konsultationer.

Arbetarföreningarna hava under denna period liksom förut huvudsakligen ägnat sig åt försäkring mot arbetslöshet. Insatserna för försäkring mot ofrivillig arbetslöshet stego under 1910 till ett belopp av 25 280 frs mot 9 307 frs under 1907; summan av utbetalda ersättningar belöpte sig till 75 367 frs mot 31 687 frs under 1907. I reseersättningar åt arbetslösa, som sökt arbete å orter på längre avstånd från hemorten, utbetalades 1 158 frs, för försäkring mot arbetslöshet på grund av strejk eller lockout inbetalades under 1910 13 493 frs mot 4 633 frs under 1907 och utbetalades ersättningar med 32 573 frs mot 22 775 frs under 1907. Föreningarna omfatta även annat slag av verksamhet; inom 51 föreningar lämnades 1910 1 298 kostnadsfria konsultationer; en del föreningar hava också avslutat arbetskontrakt för sina medlemmars räkning, och slutligen hava några fört rättegångar för medlemmars räkning. Föreningarnas reella förmögenhet har sedan 1907 stigit från 123 809 frs till 266 095 frs 1910.

Föreningarna för mästare, köpmän och utövare av fria yrken hava huvudsakligen vinnlagt sig om höjande av medlemmarnas yrkeskunskap genom konferenser, resor, upprättande av bibliotek och publicering av broschyrer och tidskrifter.

Antalet erkända federationer av yrkesföreningar har avsevärt vuxit under treårsperioden, nämligen från 26 till 57. Federationernas inkomster stego under år 1910 till 199 303 frs, utgifterna till 187 812 frs och den reella förmögenheten vid årets slut till 41 564 frs.

Antalet lagligen upplösta yrkesföreningar utgjorde under perioden 132 eller 9·5 % av antalet erkända föreningar; relativa antalet upplösningar var under föregående period endast 6·8 %.

Åtskilliga föreningar hava under treårsperioden icke idkat någon slags verksamhet, nämligen c:a 19 %, under det motsvarande siffra vid föregående periods slut endast var 15 %.

Ovan anförda siffror tyda onekligen på ett framåtskridande inom yrkessammanslutningarnas område, även om detsamma vid en kritisk undersökning något reduceras. Visserligen har föreningarnas antal konstant ökats, men ej medlemsantalet i samma proportion. Antalet effektiva medlemmar är i själva verket ej så stort som siffrorna angiva, i det att åtskilliga personer samtidigt äro medlemmar i flera olika föreningar. Likaså är att märka, att ehuru inkomster och utgifter samt den reella förmögenheten för samtliga föreningar som ett helt visa gynnsamma siffror, så äro dock de föreningar få, som hava fonder av någon betydenhet. Vidare bör märkas, att nära $^1/_5$ av hela antalet föreningar avhållit sig från all slags verksamhet, och slutligen att lantbrukarföreningarna äro de enda, som ombesörja inköp och försäljning för medlemmarnas räkning, ehuru även övriga föreningar borde hava stort intresse av en sådan verksamhet.

Belgiska staten har under den gångna treårsperioden liksom förut uppmuntrat yrkesföreningsrörelsen genom pekuniära understöd. Sålunda har varje ny köpmans- och tjänstemannaförening,

sedan den erkänts fungera normalt, tillerkänts ett engångsunderstöd på 125 frs och sedan 1908 hava dessa föreningar även erhållit årliga understöd, för så vitt de i tid inkommit med sina räkenskaper och deras bokföring befunnits i ordning. Dessutom hava föreningar, som lämnat statistiska uppgifter om sin verksamhet, erhållit smärre bidrag. Slutligen har staten beviljat understöd åt föreningar, som genom konferenser bidragit till bildande av nya föreningar enligt lagen av 1898 bland industriarbetare och tjänstemän.

Det av riksdagen beviljade anslaget till uppmuntrande av yrkesföreningsidén bland arbetare utgjorde under 1907 endast 10 000 frs men höjdes 1908 till 20 000 frs och 1909 till 30 000 frs.

Sedan närings- och handelsbyrån inrättats, hava även nybildade yrkesföreningar av köpmän och mästare tillerkänts ett visst engångsunderstöd, och vidare erhålla lantbrukarföreningarna genom jordbruksdepartementet bidrag till anskaffande av fulländade lantbruksmaskiner samt för anordnande av utställningar och tävlingar.

Förutom bidrag från statens sida hava yrkesföreningarna även mottagit understöd av den enskilda frikostigheten.

(Rapport sur les unions professionelles pendant les années 1908—1910.)

— Fattigvård m. m. —

Fattigvården i Stockholm under år 1912.[1] Enligt kungliga förordningen av den 9 juni 1871 skall den allmänna fattigvården träda emellan, så snart ett barn under 15 år eller någon, som på grund av ålder eller bräcklighet blivit arbetsoduglig, ej har utväg att försörja sig. I alla övriga fall tillkommer det fattigvårdsstyrelsen i respektive kommuner att avgöra, om understödsansökan skall bifallas eller avslås.

I Stockholm är högsta tillsynsmyndighet över fattigvården en för hela staden gemensam institution, fattigvårdsnämnden, vars medlemmar, 12 till antalet, utses av stadsfullmäktige.

Dessutom finnes i vart och ett av stadens 12 fattigvårdsdistrikt liksom för var och en av nedan nämnda välgörenhetsinrättningar en särskild styrelse, utsedd av och lydande under fattigvårdsnämnden. Nämnden kan uppdraga åt särskilda delegerade att bestämma om fattigvårds beviljande och anställer bland andra tjänstemän en fattigvårdsinspektör, vars uppgift är att övervaka fattigvårdens handhavande, inkomma med förslag till nämnden och styrelserna samt att bringa nämndens beslut till verkställighet.

Fattigvårdens inrättningar äro: två ålderdomshem, en försörjningsinrättning, en arbetsinrättning, fem asyler för husvilla, två uppfostringsanstalter, ett barnhärbärge, ett spädbarnshem, ett hem för föräldralösa barn och en barnkoloni på landet; dessa anstalter kunna härbärgera 6 562 behövande samtidigt.

Understödstagarna äro fördelade i två större grupper, direkta och indirekta. Till de direkta understödstagarna hänföras alla äldre personer (över 15 år) samt i allmänhet de barn, som icke vårdas av föräldrarna; till de indirekta understödstagarna räknas sådana barn (under 15 år), som vistas i hemmen och anses få del av det åt föräldrarna lämnade understödet. Deras antal uppgick till:

	Understödstagare.			1 % av medelbefolkningen.		
	Tills.	Dir.	Indir.	Tills.	Dir.	Indir.
1912	29 253	22 887	6 366	8·39	6·56	1·83
1911	28 191	21 974	6 217	8·17	6·37	1·80
1910	28 395	21 808	6 587	8·28	6·36	1·92
1909	28 320	21 817	6 503	8·31	6·40	1·91
1908	28 628	21 346	7 282	8·46	6·31	2·15
1906—10. Medeltal	27 139	20 580	6 559	8·05	6·10	1·95

Med hänsyn till understödets beskaffenhet eller sättet för dess meddelande fördelas understödstagarna på följande tre klasser:

[1] Jfr »Medd.», årg. 1912, sid. 240 ff.

	1912.		1906—1910. Medeltal.	
	Antal.	%.	Antal.	%.
I fattigvårdsanstalter intagna .	8 926	30·5	8 316	30·6
Utackorderade	8 296	11·3	2 059	7·6
I sina hem understödda . . .	17 031	58·2	16 764	61·8
Hela antalet understödstagare .	29 253	100·0	27 139	100·0

De 29 253 understödstagarna år 1912 fördela sig sålunda:

Sabbatsbergs ålderdomshem	908
Rosenlunds »	1 329
Försörjningsinrättningen	3 668
Arbetsinrättningen	1 677
Asylerna för husvilla	994
Spädbarnshemmet	95
Uppfostringsanstalten för gossar	78
» » flickor	57
Barnhärbärget	120
Utackorderade	8 296
I sina hem understödda	17 031

Utgifterna för Stockholms stads fattigvård belöpte sig under 1912 till 4 220 530·10 kr. och fördelade sig på följande sätt:

	1912.	1906—1910. Medeltal.
Summa utgifter	4 220 530·10	3 136 104·73
Fastigheter och inventarier	416 802·61	167 192·45
Underhållskostnader	2 406 399·39	1 822 780·43
Arbetsmaterialier	281 617·67	292 045·87
Avlöningar och pensioner	501 486·11	395 599·64
Andra utgifter	614 724·32	458 486·34

Inkomsterna stego till 3 826 204: 66 kr., om man bortser från de 394 325: 44 kr., som härröra från försäljning av understödstagarnas arbeten. Kostnaderna för full försörjning, däruti medräknat utgifter för undervisning, beräknade per individ, utgjorde:

	1912		1906—1910	
	Dagskostnad. Öre.	Årskostnad. Kr.	Dagskostnad. Öre.	Årskostnad. Kr.
Sabbatsbergs ålderdomshem	75·77	277·32	67·22	245·35
Rosenlunds »	69·78	255·39	65·76	240·04
Försörjningsinrättningen	143·91	526·71	132·14	482·32
Uppfostringsanstalten för gossar	242·32	886·89	214·00	781·09
» » flickor	191·48	700·81	164·10	598·96
Barnhärbärget	111·91	409·59	102·85	375·42
Utackorderingsbyrån	54·33	198·85	50·62	184·76
Medelkostnad	91·04	333·20	89·32	326·02

Under år 1912 visar totala antalet understödstagare en ökning av 3·77 % mot en folkmängdsökning av 1·26 %. Utgifternas stegring är ännu mera avsevärd, 10·27 %, och vittnar om den förbättrade omvårdnad, som numera kommer understödstagarna till del.

— Arbets- och löneförhållanden. —

Lönestatistik för stuveribranschen åren 1911 och 1912. I fjärde häftet av »Meddelanden från Svenska Arbetsgivareföreningens Statistiska Byrå» lämnas en redogörelse för löneförhål-

landena under åren 1911 och 1912 bland de hos Norrlands resp. Södra Sveriges stuvareförbund sysselsatta arbetarna. För vinnande av större tillförlitlighet har undersökningen inskränkts till de ordinarie arbetarkårer, som efter »juliöverenskommelsen 1908» upprättats till reglerande av arbetsfördelningen.

Avlöningen utgår i södra Sverige i allmänhet efter ackord utom för arbetare vid Göteborgs hamnarbetskontor och vid Stockholms hamnarbetskontors norra avdelning, där arbetet uteslutande avlönas efter timpenning; inom norrlandsförbundet åter torde ej mindre än 29 av de omkring 40 i verksamhet varande firmorna använda tidlönsystemet. Vid tidlönsarbete är i regel vid varje arbetsplats timpenningen densamma för alla arbetare och olika slag av arbete, vid ackordsarbete åter är den genomsnittliga timförtjänsten densamma för alla i lastning eller lossning av ett visst varuparti deltagande. Övertidsarbete, som inom stuverirörelsen med dess ojämna arbetsmöjligheter ofta måste tillgripas, betalas vid tidlön genom förhöjning av timpenningen och vid ackordlön i allmänhet med fast belopp för övertidstimme, varjämte det vid några hamnar i södra Sverige förekommer, att ersättningen i fråga utgår med procentuell förhöjning av ackordsatserna. Därjämte förekomma stundom gång- och väntpengar, vilka bådadera vid tidlönsarbete torde beräknas efter vanlig timpenning. Vid ackordsarbete åter torde gångpengarna, som erläggas vid arbete i utkanterna av eller utom hamnområdet, utgå med förut bestämt belopp och i allmänhet utbetalas i samband med ackordsöverskottet, medan väntetidsersättningen utgår efter timlönen.

Vad angår stuveriarbetarnas fördelning efter årsinkomster, är det inom Södra Sveriges stuvareförbund endast ett ringa antal arbetare, som hade en årsinkomst understigande 1 000 kr., nämligen under år 1911 endast 22 eller 1·8 % av hela det redovisade antalet och under år 1912 endast 43 eller 3·5 %.

De flesta arbetarna tillhörde båda åren löneklasserna fr. o. m. 1 200 till 1 300 kr., fr. o. m. 1 300 till 1 400 kr. etc. upp till löneklassen fr. o. m. 1 700 till 1 800 kr. Sålunda utgjorde arbetarantalet år 1911 inom dessa resp. sex löneklasser 172, 193, 259, 209, 160 och 94, och år 1912 voro motsvarande tal 148, 96, 147, 212, 141 och 175. Att de högre bland dessa löneklasser voro relativt starkt representerade, framgår även därav, att år 1911 nära ¼ och år 1912 nära ⅛ av arbetarna hade en årsinkomst överstigande 1 600 kr. Vid jämförelse mellan de båda åren kan iakttagas, frånsett de lägsta åldersklasserna, en förskjutning uppåt mot högre löneklasser.

För Norrlands stuvareförbund utvisa siffrorna säsongförtjänster, vilka för det övervägande antalet (1911 66·8 %, 1912 61·6 %) arbetare icke överstiga 500 kr., dock hade båda åren något mer än ¼ av arbetarna en säsongförtjänst överstigande 1 000 kr.

Den genomsnittliga årsförtjänsten inom södra stuvareförbundet uppgick till 1 437 kr. 62 öre för år 1911 och till 1 493 kr. 25 öre för år 1912. Den däremot svarande arbetstiden utgjorde 2 065·6 resp. 2 204·1 timmar; arbetstiden har sålunda ökats något mera än förtjänsten, så att genomsnittsförtjänsten per timme minskats, nämligen från 70 till 68 öre. För de olika firmorna äro olikheterna i genomsnittsförtjänsten ganska stora. År 1911 utgjorde den inom olika firmor högst 1 690 kr. 53 öre och lägst 1 142 kr. 84 öre, medan år 1912 inkomsten för arbetarna vid olika firmor varierade mellan högst 1 966 kr. 71 öre och lägst 983 kr. 10 öre.

Olikheterna i årsförtjänsten förklaras delvis av olika lång arbetstid, men även därav att betydande olikheter i den genomsnittliga timförtjänsten bestodo mellan olika hamnar. Sålunda uppgick timförtjänsten år 1911 vid en firma till 1·02 kr., vid en annan till endast 56 öre. År 1912 växlade den genomsnittliga timförtjänsten per arbetare vid olika firmor mellan 1·03 kr. och 54 öre.

För norra stuvareförbundet uppgick den genomsnittliga säsongförtjänsten år 1911 till 490 kr. 77 öre och år 1912 till 544 kr. 13 öre. Den motsvarande arbetstiden utgjorde 627·8 resp. 685·8 timmar. Den genomsnittliga timförtjänsten ökades från 78 öre år 1911 till 79 öre år 1912. Säsongförtjänsten hos olika firmor företer ännu större olikheter än inom södra området beroende på säsongens olika längd vid olika hamnar, ävensom på det förhållande, att de flesta av arbetarna synas hava sysselsatts endast kortare tider av seglationsperioden. Timförtjänsten varierade vid olika firmor år 1911 mellan lägst 50 öre och högst 88 öre samt år 1912 mellan 49 resp. 85 öre.

En beräkning av den genomsnittliga timförtjänsten vid lastning eller lossning av särskilda varuslag visar, att betydande olikheter härutinnan göra sig gällande. Inom södra förbundet utgjorde sålunda timförtjänsten år 1911 vid lastning eller lossning av socker 1·17 kr., men för harts och beck endast 57 öre. År 1912 voro motsvarande siffror för nämnda varuslag 1·15 kr. resp. 52

öre. För firmorna tillhörande Norrlands stuvareförbund uppkommo år 1911 de högsta förtjänsterna vid ackord beträffande »andra salter och kemikalier» (1·24 kr.), medan ackordet å trävaror gav den lägsta timförtjänsten (72 öre). År 1912 förvärvades högsta timförtjänsten vid lastning eller lossning av sten och malm (1 kr.) och lägsta vid ackord å spannmål och frön (67 öre).

Medelförtjänsten för samtliga varuslag utgjorde inom södra förbundet år 1911 82 öre och år 1912 76 öre samt för norra förbundet under samma år resp. 87 och 82 öre. För vartdera stuvareförbundet framträder sålunda en sänkning i medeltalen vid jämförelse mellan år 1912 och det föregående året. Beträffande denna företeelse har verkställts en särskild undersökning, såsom vars resultat angives, att timförtjänstens minskning under år 1912 delvis är att tillskriva minskad förekomst av övertidsarbete, men dock i väsentlig mån berodde på *minskning i arbetsintensiteten*, varvid som mått på densamma använts uträknade siffror över antalet ton, som beträffande de olika varuslagen lastats eller lossats per timme. Dock tillägges, att ifrågavarande minskning i arbetsintensiteten i vissa fall kan hava föranletts av yttre förändringar, såsom att de olika varorna år 1912 förekommo i olika inbördes proportion mot år 1911, att de till sin beskaffenhet jämväl ändrades m. m.

Vinstandelssystemet i utlandet. Board of Trade i England har nyligen avgivit en rapport över vinstandels- och delägarskapssystemet i en del främmande länder.

Vinstandelssystemet definieras som ett avtal mellan en arbetsgivare och hans arbetare, vilket tillförsäkrar dessa senare en viss på förhand bestämd andel i företagets vinst. Delägarskapssystemet knyter arbetarna ännu fastare till företaget, i det att arbetarna insätta sina vinstandelar i detsamma och sålunda bliva verkliga delägare.

Frankrike äger förmodligen de äldsta och några av de mest kända företag, som praktisera vinstandelssystemet; med hänsyn till antalet står det tillbaka endast för Förenta Staterna. Formen för andelssystemet är den, att vinstandelarna av arbetsgivaren insättas i statens pensionsfond eller enskilt försäkringsbolag till beredande av pension för arbetaren eller hans änka och barn.

I Tyskland har vinstandelssystemet ej haft framgång, och de få företag, som försökt detsamma, hava blivit av kort varaktighet. Inom jordbruket förekomma dock en del företag, som visat något bättre resultat.

I Holland är det endast några obetydliga företag, som tillämpa systemet, men de erbjuda flera intressanta och originella särdrag. Det utmärkande draget hos ett av dessa olika system är t. ex., att kapitalet alltid hålles konstant, under det att de ursprungliga delägarnas andelar så småningom överflyttas på arbetarna.

I Schweiz finnas ej mer än åtta eller tio företag med vinstandelssystem.

I Förenta Staterna upptager rapporten endast ett trettiotal firmor, som praktisera systemet, men dessa äro i allmänhet företag, som sysselsätta ett stort antal arbetare. Den förhärskande typen är det rena vinstandelssystemet, som ofta innefattar bestämmelser, vilka avse att avskräcka arbetarna från att sälja sina andelar eller lämna bolagets tjänst.

(Labour Gazette.)

Lönenämndernas verksamhet i England. Engelska handelsministeriet har nyligen offentliggjort en berättelse angående lönenämndernas verksamhet, vilken fortgått sedan 3½ år.

Genom 1909 års lag angående lönenämnder stadgas, att minimilöner skola fastställas för vissa grenar av beklädnadsindustrien, kartongfabrikationen, kettingtillverkningen och spetsindustrien, och uppdrages lönernas fastställande åt lönenämnder (trade boards). Lagen kan genom särskild förordning av handelsministeriet utsträckas att gälla även andra än ovannämnda industrigrenar.

Lönenämnderna skola tillhandagå parterna med upplysningar samt äga att, då så är behövligt, inskränka lärlingarnas antal.

Lönenämnder hava upprättats närmast för ovanstående näringsgrenar. Medlemmarna — vanligen 3 — utnämnas i vissa fall uteslutande av handelsministeriet men i övriga fall av arbetsgivare, arbetare och ministeriet.

För kartongfabrikationen finnas 9 lönedistrikt. I vart och ett av dessa är tillsatt ett löneutskott (district trade committee) med uppgift att fastställa minimilönerna. För beklädnadsindustrien hava upprättats 7 löneutskott.

Lagen föreskriver, att lönenämnderna skola fastställa såväl minimitidlöner som minimistyck-

löner. Dessa tid- och stycklöner skola bestämmas antingen för hela industrien, för en enstaka gren därav eller en särskild arbetsprocess, för en särskild arbetargrupp eller slutligen för ett visst område.

Före fastställandet av lönerna skall lönenämnden göra sig noga underrättad om den löneförhöjning, som begäres, och den har att noga undersöka de verkningar densamma kan väntas medföra. Så snart minimilön är fastställd, skall lönenämnden härom underrätta vederbörande arbetsgivare och arbetare.

Sedan ett minimilönebelopp av handelsministeriet blivit definitivt fastställt, är varje överenskommelse om betalning av lägre lön ogiltig, och arbetsgivare, som träffar sådant avtal, gör sig skyldig till straffbart förfarande. Arbetsgivare kan överenskomma med sina arbetare om stycke- eller tidlön. Om arbetsgivare vill betala sådana arbeten med stycklön, för vilka blott tidlön gäller, har han antingen att själv fastställa stycklönen, i vilket fall han på begäran skall kunna visa, att hans lönetariff ger en medelgod arbetare minst lika stor inkomst som den av lönenämnden fastställda tidlönen, eller kan han genom lönenämnden få fastställd en särskild minimistycklönetariff för de av honom sysselsatta arbetarna.

Lönenämnden kan bevilja dispens från lönetariffens bestämmelser för invalida personer, vilka ej äro i stånd att förtjäna minimilön.

Följande tablå utvisar minimitidlönerna inom de industrier, för vilka sådana löner blivit fastställda:

Yrkesgren.	Tidlön för män.	Tidlön för kvinnor.
Kettingtillverkning	5—7 pence	2½ pence
Spetsindustri	—	2¾ »
Kartongfabrikation:		
Storbritannien	6 »	3 »
Irland	6 »	2¾ »
Beklädnadsindustri:		
Storbritannien	6 »	3¼ »
Irland	—	—

Det ligger i sakens natur, att många arbetare erhålla vida högre lön än minimilönen. Dispens från de av lönenämnderna fastställda minimilönerna har beviljats inom spetsindustrien i 2, inom kartongfabrikationen i 24 samt inom beklädnadsindustrien i 95 fall.

Antalet av lagen berörda arbetare är omkring 200 000, av vilka 70 % utgöras av kvinnor och barn. På grund av beklädnadsindustriens stora utbredning har man sett sig nödsakad att tills vidare inskränka lagens tillämpning till herrkonfektionen.

Handelsministeriet äger utnämna tjänstemän, vilka skola vaka över att lönebestämmelserna efterlevas samt upptaga arbetarnas klagomål i avseende härå till behandling. I likhet med yrkesinspektörerna hava dessa tjänstemän tillträde till arbetslokalerna samt hava rätt att uppsöka de platser, varifrån hemarbete utlämnas, att granska lönelistorna för hemarbetarna o. s. v.

I fyra fall har handelsministeriet vidtagit åtgärder i anledning av att lagens bestämmelser blivit åsidosatta av arbetsgivaren.

Den 1 maj 1913 blev framlagt ett lagförslag angående införande av lönenämnder i ytterligare några yrkesgrenar, nämligen sockerbagerier, fruktkonservering, skjortsömnad, tenn- och emaljkärlstillverkning, linne- och bomullsbrodering samt mangling och strykning i tvättinrättningar. Härigenom skulle ytterligare 150 000 à 200 000 personer beröras av ifrågavarande lag. Av dessa är flertalet kvinnor, vilkas löner genom förslagets antagande skulle väsentligt förbättras.

(Labour Gazette.)

— Levnadskostnader. —

Åtgärder mot dyrtiden i Östersund. Östersunds stadsfullmäktige har beslutat att till Drätselkammarens förfogande ställa ett belopp av högst 50 000 kronor för anläggning av en vedgård och för inköp av ved i ändamål att söka lindra den prisstegring å bränsle, som förekommit på senare tid i samhället.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Maj månad år 1914.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under maj månad.

Översikt av verksamheten under *maj* månad år 1914.

Maj:	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans.*		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
Stockholm	1 913	1 325	1 043	1 681	2 262	1 244	**3 594**	**3 587**	**2 287**
Stockholms län	156	143	45	13	60	3	**169**	**203**	**48**
Uppsala län	256	256	178	155	165	118	**411**	**421**	**296**
Södermanlands län	215	193	112	128	108	52	**343**	**301**	**164**
Östergötlands län	430	390	234	285	390	184	**715**	**780**	**418**
Norrköping	409	215	164	214	287	141	**623**	**502**	**305**
Jönköpings län	181	154	106	126	150	84	**307**	**304**	**190**
Kronobergs län	28	37	15	31	38	21	**59**	**75**	**36**
Norra Kalmar län	58	28	18	45	63	35	**103**	**91**	**53**
Södra Kalmar län	68	69	52	58	102	59	**126**	**171**	**111**
Blekinge län	224	190	124	164	216	120	**388**	**406**	**244**
Kristianstads län	316	314	244	162	315	144	**478**	**629**	**388**
Malmöhus län. Malmö	955	655	522	1 221	1 219	788	**2 176**	**1 874**	**1 310**
Malmöhus län. Lund	196	88	86	85	69	60	**281**	**157**	**146**
Malmöhus län. Landskrona	100	69	57	46	37	23	**146**	**106**	**80**
Malmöhus län. Hälsingborg	437	230	183	205	277	148	**642**	**507**	**331**
Malmöhus län. Ystad	57	60	36	46	66	20	**103**	**126**	**56**
Malmöhus län. Trälleborg	85	97	72	34	55	31	**119**	**152**	**103**
Malmöhus län. Eslöv	141	123	104	44	57	39	**185**	**180**	**143**
Malmöhus län. Skurup	36	46	36	10	27	10	**46**	**73**	**46**
Hallands län	142	154	88	94	154	70	**236**	**308**	**158**
Göteb. o. Bohus län	134	124	92	107	171	63	**241**	**295**	**155**
Göteborg	1 177	1 314	1 100	897	1 567	858	**2 074**	**2 881**	**1 958**
Skaraborgs län	64	81	49	32	66	26	**96**	**147**	**75**
Värmlands län	62	80	58	63	147	58	**125**	**227**	**116**
Örebro län	221	287	190	126	431	102	**347**	**718**	**292**
Västmanlands län	319	232	134	157	262	123	**476**	**494**	**257**
Kopparbergs län	172	180	128	115	145	97	**287**	**325**	**225**
Gävle stad och län	200	195	160	71	113	46	**271**	**308**	**206**
Västernorrlands län	119	117	90	79	121	59	**198**	**238**	**149**
Jämtlands län	62	59	53	108	140	68	**170**	**199**	**121**
Västerbottens län	130	76	50	58	80	38	**188**	**156**	**88**
Norrbottens län	99	118	66	90	108	66	**189**	**226**	**132**
Tillsammans maj 1914	**9 162**	**7 699**	**5 689**	**6 750**	**9 468**	**4 998**	**15 912**	**17 167**	**10 687**
» » 1913	8 579	6 823	5 002	6 335	8 199	4 306	14 914	15 022	9 308
» april 1914	10 120	9 046	6 292	8 656	11 662	6 139	18 776	20 708	12 431

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Sveriges offentliga arbetsförmedling *maj* 1914.

Sammandrag för *samtliga anstalter*.

Yrkesgrupper.	Manliga avdelningen.			Kvinnliga avdelningen.			Tillsammans.			På 100[1] lediga platser kommo:	
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	ansökningar om arbete.	tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	1 903	2 262	1 483	303	863	276	**2 206**	**3 125**	**1 759**	71	56
II. Gruvdrift och malmförädling	33	47	35	—	—	—	**33**	**47**	**35**	—	—
III. Industri och hantverk m. m.:											
A Jord-, sten- och glasindustri	139	282	220	2	20	12	**141**	**302**	**232**	47	77
B Metall- o. maskinindustri	774	489	334	14	4	2	**788**	**493**	**336**	160	68
C Trävaruindustri	260	284	162	3	8	7	**263**	**292**	**169**	90	58
D Byggnadsverksamhet	1 217	921	732	—	—	—	**1 217**	**921**	**732**	132	79
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	29	35	23	4	4	1	**33**	**39**	**24**	—	—
F Textilindustri	83	23	15	42	24	9	**125**	**47**	**24**	266	51
G Beklädnadsindustri	36	41	16	155	170	60	**191**	**211**	**76**	91	36
H Närings- och njutningsämnesindustri	223	150	100	118	182	75	**341**	**332**	**175**	108	53
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	31	20	18	14	21	15	**45**	**41**	**33**	—	—
J Trämasse- och pappersindustri	36	14	10	19	29	13	**55**	**43**	**23**	—	—
K Grafisk industri	27	10	8	6	14	5	**33**	**24**	**13**	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	244	98	74	42	23	15	**286**	**121**	**89**	236	74
IV. Handel och samfärdsel:											
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	116	46	26	68	18	14	**184**	**64**	**40**	288	63
B Butiks- och magasinspersonal	357	290	234	256	176	107	**613**	**466**	**341**	132	73
C Hotell-, kafé- och restaurantrörelse	105	120	88	573	1 282	528	**678**	**1 402**	**616**	48	44
D Landtransport	807	770	458	90	165	45	**897**	**935**	**503**	96	54
E Vattentransport	231	146	121	3	8	5	**234**	**154**	**126**	152	82
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	10	12	7	1	20	11	**11**	**32**	**18**	—	—
V. Husligt arbete	14	1	1	4 866	6 376	3 771	**4 880**	**6 377**	**3 772**	77	59
VI. Allmän och litterär verksamhet	21	44	39	47	55	23	**68**	**99**	**62**	—	—
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	2 466	1 594	1 485	124	6	4	**2 590**	**1 600**	**1 489**	162	93
Summa för maj 1914	**9 162**	**7 699**	**5 689**	**6 750**	**9 468**	**4 998**	**15 912**	**17 167**	**10 687**	**93**	**62**
» » » 1913	8 579	6 823	5 002	6 335	8 199	4 306	14 914	15 022	9 308	99	62

[1] Proportionstal hava här ej beräknats i de fall, då de absoluta talen äro små. Dessa hava dock medräknats i summan för »samtliga yrkesgrenar», varav förklaras vissa skiljaktigheter mellan de under denna rubrik uppförda talen samt de detaljsummor, som finnas angivna.

Bland de *särskilda anstalterna* uppvisa givetvis de i storstäderna belägna samt de större länsförmedlingarna den största omsättningen av arbetskraft; en relativt större frekvens framträder även vid de anstalter, som fungerat under någon längre tid och därunder hunnit förvärva mera omfattande förbindelser och förtroende.

Närmare upplysningar i övrigt rörande verksamheten vid de olika anstalterna kunna inhämtas ur här meddelade tabeller.

Arbetsmarknadens allmänna läge var under maj i allmänhet gott och inom flertalet yrken rådde full sysselsättning.

Förestående tabell lämnar en närmare belysning av *verksamhetens utveckling* vid de olika anstalterna, i vad angår de tillsatta platsernas antal. På de flesta håll finner man framåtgång i jämförelse med motsvarande tidpunkt under föregående år. Åtskilliga anstalter hava däremot något mindre resultat än under april månad, då den stora vårflyttningen inom jordbruket och det husliga arbetet framkallar osedvanligt stor omsättning. För samtliga anstalter och yrkesgrenar uppgick ökningen vid jämförelse med maj 1913 till 1 379 eller 15 % (därav för jordbruket m. m. 126 eller 8 % och för övriga näringsgrenar 1 253 eller 16 %); i förhållande till resultaten under näst föregående månad utgjorde minskningen 1 744 eller 14 % (därav för jordbruket m. m. 826 eller 32 % och för övriga näringsgrenar 918 eller 9 %).

I det följande meddelas vissa tabellariska uppgifter rörande den offentliga arbetsförmedlingens betydelse för *särskilda näringsgrenar* samt för verksamhetens utveckling och arbetstillgången därinom. Det torde vara nog att här ytterligare betona, hurusom alltjämt en synnerligen skarp skillnad framträder mellan å ena sidan jordbruket och skogshushållningen, där i allmänhet rik arbetstillgång yppas, samt å den andra sidan de industriella yrkena m. fl., vilka visa överflöd på arbetskraft.

Den grundväsentliga skillnaden mellan arbetsmarknaden inom jordbruket och inom de industriella yrkena kommer klart till synes i nedanstående tablå, som jämväl lämnar tillfälle till jämförelser med motsvarande tid föregående år samt med nästlidna månad.

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete.			*Tillsatta platser.*		
Jordbruket m. m.	Maj. 1913.	April. 1914.	Maj. 1914.	Maj. 1913.	April. 1914.	Maj. 1914.
Män	85	68	*84*	67	56	*66*
Kvinnor	38	34	*35*	39	35	*32*
Tillsammans	**72**	**59**	*71*	**59**	**51**	*56*
Övriga näringsgrenar.						
Män	142	144	*134*	76	79	*77*
Kvinnor	81	79	*75*	54	55	*55*
Tillsammans	**106**	**101**	*98*	**63**	**63**	*64*
Samtliga yrkesgrenar.						
Män	126	112	*119*	73	70	*74*
Kvinnor	77	74	*71*	53	53	*53*
Tillsammans	**99**	**91**	*93*	**62**	**60**	*62*

Tillsatta platser

i jämförelse med föregående månad samt motsvarande tid föregående år.

Anstalter.	Hela antalet.			Ökning (+) eller minskning (—).				Januari—maj.			
				Maj 1913—maj 1914.		April 1914—maj 1914.		Hela antalet.		Ökning (+) eller minskn. (—) 1913/1914.	
	Maj 1913.	April 1914.	Maj 1914.	Antal.	%	Antal.	%	1913.	1914.	Antal.	%
Stockholm	2 344	2 274	*2 287*	— 57	— 2	+ 13	+ 1	9 545	9 970	+ 425	+ 4
Stockholms län	—	—	*48*	—	—	—	—	—	48	—	—
Uppsala län	275	426	*296*	+ 21	+ 8	— 130	— 31	1 406	1 539	+ 133	+ 9
Södermanlands län	155	226	*164*	+ 9	+ 6	— 62	— 27	900	1 005	+ 105	+ 12
Östergötlands län	411	709	*418*	+ 7	+ 2	— 291	— 41	2 549	2 622	+ 73	+ 3
Norrköping	401	515	*305*	— 96	— 24	— 210	— 41	1 863	1 809	— 54	— 3
Jönköpings län	167	205	*190*	+ 23	+ 14	— 15	— 7	814	871	+ 57	+ 7
Kronobergs län	32	61	*36*	+ 4	+ 13	— 25	— 41	190	240	+ 50	+ 26
Norra Kalmar län	37	67	*53*	+ 16	+ 43	— 14	— 21	232	279	+ 47	+ 20
Södra Kalmar län	119	142	*111*	— 8	— 7	— 31	— 22	515	558	+ 43	+ 8
Blekinge län	233	403	*244*	+ 11	+ 5	— 159	— 39	1 121	1 431	+ 310	+ 28
Kristianstads län	278	415	*388*	+ 110	+ 40	— 27	— 7	1 339	1 546	+ 207	+ 15
Malmöhus län. Malmö	795	1 360	*1 310*	+ 515	+ 65	— 50	— 4	3 886	4 813	+ 927	+ 24
Malmöhus län. Lund	124	160	*146*	+ 22	+ 18	— 14	— 9	698	738	+ 40	+ 6
Malmöhus län. Landskrona	115	120	*80*	— 35	— 30	— 40	— 33	446	387	— 59	— 13
Malmöhus län. Hälsingborg	342	411	*331*	— 11	— 3	— 80	— 19	1 488	1 540	+ 52	+ 3
Malmöhus län. Ystad	67	100	*56*	— 11	— 16	— 44	— 44	327	372	+ 45	+ 14
Malmöhus län. Trälleborg	77	106	*103*	+ 26	+ 34	— 3	— 3	388	475	+ 87	+ 22
Malmöhus län. Eslöv	121	138	*143*	+ 22	+ 18	+ 5	+ 4	571	563	— 8	— 1
Malmöhus län. Skurup	57	58	*46*	— 11	— 19	— 12	— 21	246	263	+ 17	+ 8
Hallands län	162	250	*158*	— 4	— 2	— 92	— 37	848	867	+ 19	+ 2
Göteb. o. Bohus län	130	164	*155*	+ 25	+ 19	— 9	— 5	640	690	+ 50	+ 8
Göteborg	1 411	1 983	*1 958*	+ 547	+ 39	— 25	— 1	6 148	8 470	+ 2 322	+ 38
Skaraborgs län	51	83	*75*	+ 24	+ 47	— 8	— 10	307	335	+ 28	+ 9
Värmlands län	77	162	*116*	+ 39	+ 51	— 46	— 28	467	609	+ 142	+ 30
Örebro län	269	403	*292*	+ 23	+ 9	— 111	— 28	1 265	1 389	+ 124	+ 10
Västmanlands län	196	423	*257*	+ 61	+ 31	— 166	— 39	1 274	1 452	+ 178	+ 14
Kopparbergs län	232	362	*225*	— 7	— 3	— 137	— 38	1 180	1 226	+ 46	+ 4
Gävle stad och län	205	185	*206*	+ 1	—	+ 21	+ 11	769	794	+ 25	+ 3
Västernorrlands län	111	157	*149*	+ 38	+ 34	— 8	— 5	832	867	+ 35	+ 4
Jämtlands län	128	141	*121*	— 7	— 5	— 20	— 14	542	629	+ 87	+ 16
Västerbottens län	83	104	*88*	+ 5	+ 6	— 16	— 15	360	434	+ 74	+ 21
Norrbottens län	103	118	*132*	+ 29	+ 28	+ 14	+ 12	438	542	+ 104	+ 24
Tillsammans	**9 308**	**12 431**	**10 687**	**+ 1 379**	**+ 15**	**— 1 744**	**— 14**	**43 594**	**49 373**	**+ 5 779**	**+ 13**
Därav jordbruk, skogshushållning m. m.	1 633	2 585	*1 759*	+ 126	+ 8	— 826	— 32	9 079	9 445	+ 366	+ 4
» övriga näringsgrenar	7 675	9 846	*8 928*	+ 1 253	+ 16	— 918	— 9	34 515	39 928	+ 5 413	+ 16

Vid samtliga under månaden verksamma anstalter gjordes tillhopa 15 912 ansökningar om arbete, varav 9 162 av män och 6 750 av kvinnor. Samtidigt funnos disponibla 17 167 lediga platser, nämligen 7 699 för män och 9 468 för kvinnor. Hela antalet tillsatta platser uppgick till 10 687, av vilka 5 689 besattes med män och 4 998 med kvinnor.

Räknat på 100 lediga platser kommo för hela riket under månaden 93 ansökningar om arbete, gentemot 91 ansökningar under näst föregående månad och 99 under maj 1913. Antalet tillsatta platser per 100 lediga utgjorde under månaden 62, gentemot 60 under näst föregående månad och 62 under maj 1913.

För en närmare kännedom om arbetsförmedlingens betydelse för de särskilda näringsgrenarna hänvisas till förestående tabell. I nedanstående översikt återgivas de för bedömandet av arbetsmarknadens läge betydelsefullaste siffrorna rörande proportionen mellan arbetsansökningar och lediga platser (både män och kvinnor).

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete.		
	Maj 1913.	April 1914.	Maj 1914.
Jordbruk och skogshushållning m. m.	72	59	*71*
Metall- och maskinindustri	145	160	*160*
Trävaruindustri	87	116	*90*
Byggnadsverksamhet	131	128	*132*
Textilindustri	310	323	*266*
Beklädnadsindustri	119	130	*91*
Närings- och njutningsämnesindustri	109	148	*103*
Kontors- o. d. personal	207	269	*288*
Butiks- o. d. personal	156	159	*132*
Hotell-, kafé- och restaurantrörelse	62	63	*48*
Landtransport	107	94	*96*
Husligt arbete	79	76	*77*
Grovarbete	184	185	*162*

Flera av ovanstående näringsgrupper utvisa ganska riklig tillgång på arbetskraft. Förbättring inträdde dock under månaden inom grupperna trävaruindustri, textilindustri, beklädnadsindustri, närings- och njutningsämnesindustri, för butiks- o. d. personal, inom hotell-, kafé- och restaurantrörelse samt grovarbete.

Granskar man med ledning av rapporterna, huru de tillsatta platserna fördela sig på vissa *specialiteter av arbetare*, framgå i huvudsak följande resultat. För kvinnorna återfinnas de största förmedlingsresultaten naturligen inom gruppen husligt arbete i privat tjänst, nämligen 70 platser för hushållerskor, 282 för hus- och barnjungfrur, 144 för kokerskor och köksor, 770 för ensamjungfrur samt 2 339 inom tvätt- och rengöringsarbete o. s. v.; inom hotell-, kafé- och restaurantrörelse anställdes 96 servitriser, 52 städerskor, 55 kokerskor, 283 diskerskor o. s. v. Inom handels-, kontors- och lagerarbeten placerades 79, i jordbruks- o. d. arbete 276. Bland viktigare manliga specialiteter må anföras bleck- och plåtslagare 30, smeder och hovslagare 61, filare och bänkarbetare 46, maskinarbetare 47, sågverks- och trädgårdsarbetare 106, möbel- och finsnickare 26, jord-, beton- o. d. arbetare 200, murare 51, murarbetsmän och tegelbärare 95, byggnadssnickare och timmermän 255, måleriarbetare 71, handels- och lagerarbetare 137, springpojkar 208, kuskar och åkeriarbetare 101, stuveriarbetare 80, grovarbetare 1 482 o. s. v. Inom jordbruk och skogshushållning m. m. anställdes: befälspersonal 23, tjänare på stat 77, tjänare i husbondes kost 487, tillfälliga arbetare 623, trädgårdspersonal 222, skogspersonal 38 samt diverse andra arbetare 13.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 1 428 platser, varav 1 084 manliga och 344 kvinnliga; motsvarande tal föregående år voro resp. 1 396, 1 036 och 360 samt under nästlidna månad resp. 1 530, 1 113 och 417. Dessa siffror giva dock endast ett svagt uttryck för de offentliga anstalternas verkliga betydelse för omgivande trakt, enär vid samtliga länsanstalter alla platser, som tillsatts inom resp. län, redovisas såsom förefintliga inom orten.

Antalet platser, som under *maj* månad tillsatts utom resp. orter.

	Maj 1914. Manliga.	Kvinnliga.	Tillsammans.	Maj 1913.	April 1914
Stockholm	180	44	**224**	246	264
Stockholms län	—	—	—	—	—
Uppsala län	17	8	**25**	30	34
Södermanlands län	3	3	**6**	7	6
Östergötlands län	4	5	**9**	11	16
Norrköping	86	26	**112**	138	208
Jönköpings län	31	16	**47**	25	28
Kronobergs län	12	5	**17**	7	7
Norra Kalmar län	6	1	**7**	10	6
Södra Kalmar län	1	1	**2**	7	3
Blekinge län	30	26	**56**	47	69
Kristianstads län	59	42	**101**	91	81
Malmöhus län. Malmö	114	46	**160**	141	125
Lund	49	7	**56**	55	73
Landskrona	35	1	**36**	18	28
Hälsingborg	83	28	**111**	104	91
Ystad	31	3	**34**	25	37
Trelleborg	34	6	**40**	25	34
Eslöv	68	22	**90**	91	87
Skurup	31	9	**40**	55	43
Hallands län	4	2	**6**	10	7
Göteb. o. Bohus län	10	1	**11**	3	11
Göteborg	154	21	**175**	205	187
Skaraborgs län	—	—	—	—	3
Värmlands län	4	2	**6**	5	1
Örebro län	18	3	**21**	7	19
Västmanlands län	1	9	**10**	4	17
Kopparbergs län	2	4	**6**	13	32
Gävle stad och län	13	—	**13**	9	5
Västernorrlands län	—	—	—	1	1
Jämtlands län	—	1	**1**	1	2
Västerbottens län	4	2	**6**	5	5
Norrbottens län	—	—	—	—	—
Tillsammans maj 1914	**1 084**	**344**	**1 428**	**1 396**	**1 530**
» » 1913	1 036	360	1 396	—	—
» april 1914	1 113	417	1 530	—	—

Arbetsmarknadens läge

enligt arbetsförmedlingsanstalternas rapporter.

Arbetsmarknaden var i stort sett god under maj månad, till och med något bättre än under samma tid föregående år. Dock var förmedlingsresultatet i sin helhet något mindre än föregående månad, beroende därpå att under april den stora vårflyttningen inom jordbruket och det husliga arbetet framkallat

osedvanligt stor omsättning vid ett flertal anstalter. Dock rapportera även i maj flera anstalter synnerligen god arbetstillgång (Uppsala, Jönköping, Göteborg, Falun). Såsom god beskrives arbetsmarknaden i Kronobergs län, södra Kalmar län, Göteborgs och Bohus län, Skaraborgs och Örebro län samt såsom god eller mycket god vid nästan alla norrländska arbetsförmedlings anstalter, detta delvis till följd av sjöfartens öppnande under månaden och i sammanhang därmed igångsatta arbeten (Luleå). Även i Skåne rådde, bortsett från Lund, ganska god arbetstillgång. I såväl Malmö som Lund hade arbetsmarknaden försämrats under senare delen av månaden, sedan arbetena å Baltiska utställningen avslutats; beträffande den senare staden kunde läget betecknas som mindre gott. I Norrköping och Västervik (manl. avd.) var arbetstillgången sämre än vid motsvarande tid föregående år och även i Blekinge och Hälsingborg förmärktes inom några yrken en viss försämring.

Beträffande arbetstillgången inom olika yrken, hade efterfrågan å byggnads- och grovarbetare helt naturligt ökats; dock rådde i Stockholm, varest byggnadsverksamheten var något mindre än i fjol vid samma tid, ett visst överskott av byggnadsarbetare, delvis verkligt goda fackarbetare. Vad den egentliga industrien angår, rådde särskilt inom järnindustrien å vissa orter stark efterfrågan å yrkesskickligt folk. I Luleå var, efter sjöfartens öppnande, tillgången på stuveriarbetare otillräcklig. Även i Malmö var sjöfarten ganska livlig, dock ej tillräcklig för att lämna plats åt alla arbetssökande. Beträffande springpojkar och lärlingar var efterfrågan å dylik arbetskraft stor i Göteborg och Östergötland, och den befintliga bristen torde ej kunna avhjälpas förrän vid skolterminens slut.

Inom jordbruket synes arbetstillgången hava varit ganska god, om än beträffande fasta platser mindre än under föregående månad, på grund av den då försiggående vårflyttningen. Tillgången å arbetskraft var dock mångenstädes otillräcklig, särskilt gällde detta yngre, ogifta drängar och mjölkerskor. I Skåne och Östergötland har under senare delen av månaden rått stark efterfrågan å lämplig arbetskraft för betfältens skötsel, och å flera orter har behovet ej kunnat fullt tillgodoses. I Malmö har det emellertid ej mött några svårigheter att tillmötesgå denna efterfrågan, tack vare det stora antal arbetare, som blivit sysslolösa efter utställningsarbetenas avslutande.

Å den kvinnliga avdelningen har efterfrågan på arbetskraft i allmänhet varit större än tillgången. Tämligen allmänt rapporteras brist å jungfrur till såväl land som stad, isynnerhet å dugliga ensamjungfrur, kunniga i matlagning. Även hotell- och restaurantpersonal, särskilt diskerskor och annan kökspersonal, hava varit mycket efterfrågade. Vad industrien beträffar, rådde i Göteborg stor brist å yrkesskickliga textilarbeterskor, sömmerskor, bagerskor m. fl. Däremot kan alltjämt konstateras mindre god arbetstillgång för kontors- och handelsbiträden.

Yrkesgrupper.	Stockholm.			Stockholms län.			Uppsala län.		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	87	137	95	97	150	41	111	137	94
Därav kvinnor	19	23	7	5	23	2	16	19	9
II. Gruvdrift och malmförädling	1	10	9	—	—	—	—	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	3	1	—	4	—	—	4	11	8
Därav kvinnor									
B Metall- och maskinindustri	235	107	69	3	—	—	6	10	6
Därav kvinnor	11	2	2						
C Trävaruindustri	39	43	24	1	—	—	4	18	8
Därav kvinnor	1	1	1						
D Byggnadsverksamhet	413	260	221	8	2	1	21	22	17
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	5	11	4	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	1	3	1						
F Textilindustri	2	6	4	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	1	3	3						
G Beklädnadsindustri	59	59	18	—	—	—	1	—	—
Därav kvinnor	52	56	17				1	—	—
H Närings- och njutningsämnesindustri	60	56	16	3	1	—	9	9	6
Därav kvinnor	34	37	7				—	1	1
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	4	13	7	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	3	5	1						
J Trämasse- och pappersindustri	13	17	8	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	6	13	5						
K Grafisk industri	11	16	9	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	2	12	5						
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	34	24	19	—	1	—	1	2	1
Därav kvinnor	3	5	3						
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	89	21	12	2	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	41	7	5						
B Butiks- o. magasinspersonal.	227	188	124	7	—	—	23	11	7
Därav kvinnor	49	44	16				13	5	3
C Hotell-, kafé- och restaurantrörelse	156	340	140	2	1	—	16	24	15
Därav kvinnor	131	317	118				14	22	13
D Landtransport	204	241	153	9	3	1	14	16	10
Därav kvinnor	6	10	2						
E Vattentransport	33	33	28	3	—	—	1	1	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	5	23	13	—	—	—	4	1	1
Därav kvinnor	1	19	10						
V. Husligt arbete	1 301	1 686	1 035	8	37	2	108	116	90
Därav kvinnor	1 301	1 686	1 035	8	36	1	108	116	90
VI. Allmän och litterär verksamhet	29	42	31	—	1	—	1	2	2
Därav kvinnor	18	16	5	—	1	—	1	2	2
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	584	253	248	22	7	3	87	41	31
Därav kvinnor	1	3	1				2	—	—
Summa för maj månad år 1914	3 594	3 587	2 287	169	203	48	411	421	296
Därav kvinnor	1 681	2 262	1 244	13	60	3	155	165	118
» » » månad år 1913	3 713	3 813	2 344	—	—	—	374	334	275
Därav kvinnor	1 652	2 243	1 155				139	126	104

Södermanlands län.			Östergötlands län.						Jönköpings län.			Kronobergs län.			Kalmar län.			
			Norrköping.			Övriga anstalter.												
Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	
72	78	46	80	101	78	164	224	121	70	36	18	17	21	14	56	92	54	I.
10	5	1	2	20	15	19	39	7	5	15	4	2	3	2	9	47	20	
—	—	—	—	10	10	5	6	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	II
																		III.
—	4	3	9	3	2	4	2	2	—	92	69	—	—	—	6	2	—	*A*
									—	20	12							
38	28	19	30	9	7	27	38	14	28	17	13	3	7	1	5	8	4	*B*
6	14	6	16	6	4	8	4	1	3	8	3	1	10	—	4	7	7	*C*
8	8	4	68	17	15	30	60	31	27	24	13	1	—	—	11	7	4	*D*
—	—	—	3	2	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	*E*
1	1	1	51	11	3	3	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
			8	6	—	2	3	2										
—	—	—	4	4	—	12	4	2	6	5	5	—	—	—	—	—	—	*G*
			4	3	—	12	3	1	5	5	5							
4	8	5	35	22	13	14	12	6	8	2	1	—	1	1	6	6	2	*H*
2	4	3	11	11	4	8	9	4	2	2	1	—	1	1	3	3	2	
—	—	—	2	1	1	—	—	—	8	—	—	—	—	—	11	9	9	*I*
			—	1	1										6	6	6	
—	—	—	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*J*
—	—	—	7	1	1	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
			1	—	—													
22	3	1	8	3	3	6	2	1	2	1	1	—	—	—	8	9	9	*L*
4	1	—																
																		IV.
—	—	—	2	2	—	9	5	5	—	—	—	—	—	—	4	—	—	*A*
						4	2	2							1	—	—	
6	2	1	14	14	11	12	11	4	8	1	1	1	—	—	7	3	2	*B*
3	1	—	8	5	2	6	6	4	2	1	1	1	—	—	3	1	1	
10	17	7	13	58	30	16	50	23	19	20	15	5	7	5	12	22	18	*C*
8	13	4	11	58	30	13	47	21	17	19	14	4	5	3	8	20	16	
16	7	5	30	27	10	46	24	13	7	5	4	3	—	—	6	5	3	*D*
7	1	1	—	6	—	9	1	—							—	1	1	
-	—	—	16	1	—	5	7	7	1	—	—	—	—	—	3	—	—	*E*
—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	*F*
—	1	1																
93	82	42	48	172	85	210	271	139	93	85	45	24	27	14	73	86	48	V.
93	82	42	48	172	85	210	271	139	93	85	45	24	27	14	73	86	48	
1	—	—	—	4	2	4	9	5	2	3	2	—	2	1	—	1	—	VI.
1	—	—	—	2	1	2	6	4	2	3	2	—	2	1	—	1	—	
66	53	23	173	34	34	138	47	38	21	4	4	4	—	—	16	5	4	VII.
			121	8	3													
343	301	164	623	502	305	715	780	418	307	304	190	59	75	36	229	262	164	
128	*108*	*52*	*214*	*287*	*141*	*285*	*390*	*184*	*126*	*150*	*84*	*31*	*38*	*21*	*103*	*165*	*94*	
322	252	155	693	609	401	800	820	411	263	246	167	72	71	32	220	268	156	
95	85	42	282	338	196	306	385	171	128	125	89	39	46	26	85	157	67	

Yrkesgrupper.	Blekinge län.			Kristianstads län.			Malmö- Malmö.		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	98	113	83	299	387	249	117	189	108
Därav kvinnor	29	41	31	72	153	69	10	59	17
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	—	—	—	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	1	11	1	34	47	42	4	—	3
Därav kvinnor									
B Metall- och maskinindustri	13	13	7	2	—	—	89	36	29
Därav kvinnor							3	—	—
C Trävaruindustri	6	23	14	2	6	—	18	18	13
Därav kvinnor							2	7	6
D Byggnadsverksamhet	11	15	7	14	10	9	189	83	75
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	—	—	—	6	5	2
Därav kvinnor							—	1	—
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	12	4	2
Därav kvinnor							12	3	2
G Beklädnadsindustri	2	4	2	1	—	—	45	51	24
Därav kvinnor	2	3	2	1	—	—	40	47	21
H Närings- och njutningsämnesindustri	5	6	3	9	5	2	30	26	16
Därav kvinnor	—	4	2	1	1	—	12	21	12
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	4	3	2
Därav kvinnor							1	3	2
J Trämasse- o. pappersindustri	2	2	2	—	—	—	9	5	2
Därav kvinnor							9	5	2
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	5	2	—
Därav kvinnor							5	2	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	22	9	9	—	—	—	102	29	25
Därav kvinnor							23	10	10
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	—	—	—	47	7	6
Därav kvinnor							17	4	3
B Butiks- och magasinspersonal	11	1	—	1	6	5	156	63	50
Därav kvinnor	8	1	—	1	5	4	109	56	45
C Hotell-, kafé- och restaurantrörelse	13	42	22	33	72	28	105	143	86
Därav kvinnor	13	40	20	22	64	20	95	131	78
D Landtransport	27	19	13	2	2	1	152	202	73
Därav kvinnor	—	1	—	1	1	1	46	89	22
E Vattentransport	4	4	4	2	—	—	42	—	—
Därav kvinnor									
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	1	1
V. Husligt arbete	111	125	65	64	91	50	836	778	567
Därav kvinnor	111	125	65	64	91	50	836	778	567
VI. Allmän och litterär verksamhet	1	2	—	—	—	—	6	7	4
Därav kvinnor	1	1	—				4	3	1
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	63	17.	12	15	3	2	202	222	222
Summa för maj månad år 1914	388	406	244	478	629	388	2 176	1 874	1 310
Därav kvinnor	164	216	120	162	315	144	1 221	1 219	788
» » » månad år 1913	414	369	233	383	505	278	1 607	1 171	795
Därav kvinnor	180	216	122	139	225	108	866	795	479

hus län.																		
Hälsingborg.			Övriga anstalter.			Hallands län.			Göteborgs och Bohus län. Göteborg.			Övriga anstalter.			Skaraborgs län.			
Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	
109	107	73	269	351	237	50	104	47	58	178	78	50	70	36	31	56	24	I.
7	25	11	28	83	29	10	32	10	2	51	1	10	22	4	1	8	1	
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	II.
																		III.
7	13	12	8	27	21	2	5	3	5	22	22	6	7	7	2	1	1	A
									2	—	—							
23	9	5	32	25	20	11	14	10	144	96	79	2	3	1	—	—	—	B
									—	2	—							
6	2	2	5	3	2	3	2	—	54	44	37	3	2	1	—	—	—	C
69	60	52	43	39	29	19	24	13	126	131	119	17	17	14	1	—	1	D
9	—	—	5	9	7	—	3	1	—	9	9	—	—	—	—	—	—	E
3	—	—																
2	2	1	8	1	1	9	6	1	25	7	4	10	3	3	—	—	—	F
—	1	—	2	—	—	1	4	—	14	3	1	1	—	—				
6	5	—	5	3	3	2	4	1	21	36	9	3	5	3	1	—	1	G
5	5	—	3	3	3	1	4	1	14	25	3	2	3	3				
52	8	3	30	20	11	7	9	5	27	60	33	1	10	7	4	7	4	H
9	7	3	2	10	4	1	3	1	15	32	8	1	4	2	4	5	4	
4	—	—	—	—	—	—	—	—	5	14	13	7	—	—	—	—	—	I
									2	6	5	2	—	—				
1	—	—	2	—	—	1	—	—	11	19	11	2	—	—	—	—	—	J
1	—	—							3	11	6							
1	—	—	—	—	—	—	—	—	6	5	3	—	—	—	—	—	—	K
									1	—	—							
17	2	1	17	5	4	2	1	1	8	4	1	1	—	—	1	—	—	L
																		IV.
3	—	—	3	5	3	4	2	2	12	19	10	1	—	—	1	1	1	A
			2	3	2	1	1	1										
10	15	14	7	6	5	3	2	1	72	119	101	3	7	5	—	—	—	B
7	10	9	5	3	2	1	1	—	30	28	17	1	1	1				
35	66	15	23	24	19	11	22	15	39	157	29	10	51	9	5	11	5	C
25	63	15	20	21	16	9	19	13	35	139	19	9	48	8	4	9	4	
49	31	17	40	24	21	27	14	11	154	202	93	12	5	4	2	1	—	D
8	7	2	5	2	2	1	1	1	4	38	10	1	1	1				
24	10	10	7	1	1	3	1	1	54	45	39	1	5	3	—	—	—	E
			1	1	1													
—	—	—	—	—	—	1	4	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	F
138	159	108	211	185	124	69	88	43	771	1 231	787	79	89	43	23	44	17	V.
138	159	108	197	185	124	69	88	43	771	1 231	787	79	89	43	23	44	17	
3	—	—	—	1	1	—	1	—	8	7	7	1	3	1	—	—	—	VI.
2	—	—				—	1	—	4	1	1	1	3	1				
71	18	18	165	65	65	12	2	2	474	475	474	31	18	18	25	26	21	VII.
642	507	331	880	794	574	236	308	158	2 074	2 881	1 958	241	295	155	96	147	75	
205	277	148	265	311	183	94	154	70	897	1 567	858	107	171	63	32	66	26	
680	490	342	1 032	757	561	255	305	162	1 651	2 334	1 411	220	227	130	82	124	51	
225	269	154	352	310	201	93	130	67	716	1 387	607	93	113	53	37	67	21	

Yrkesgrupper.	Värmlands län.			Örebro län.			Västmanlands län.		
	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**27**	**54**	**27**	**61**	**147**	**44**	**140**	**190**	**82**
Därav kvinnor	3	27	4	5	63	1	19	51	13
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	**3**	**7**	**1**	**8**	**8**	**6**
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	**1**	**4**	**1**	**14**	**14**	**10**	**1**	**2**	**1**
B Metall- och maskinindustri	**2**	**3**	**3**	**21**	**6**	**6**	**39**	**17**	**14**
C Trävaruindustri	—	—	—	**4**	**7**	**4**	**9**	**10**	**2**
D Byggnadsverksamhet	**1**	—	—	**15**	**24**	**17**	**34**	**16**	**12**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	**1**	—	—	—	—	—
F Textilindustri	—	**2**	**2**	**1**	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	—	1	1						
G Beklädnadsindustri	—	**1**	—	**10**	**21**	**1**	**2**	**4**	**3**
Därav kvinnor				3	7	—	2	4	3
H Närings- och njutningsämnesindustri	**1**	**4**	**4**	**10**	**23**	**12**	**4**	**6**	**1**
Därav kvinnor	—	1	1	4	11	7	1	5	—
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—
J Trämasse- o. pappersindustri	**1**	—	—	—	—	—	—	—	—
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	—	**1**	—	**4**	**5**	—	**2**	**3**	**1**
Därav kvinnor				—	5	—			
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	—	—	—	**1**	**1**	**1**
Därav kvinnor							—	1	1
B Butiks- o. magasinspersonal	**1**	—	—	**7**	**7**	**5**	**6**	**1**	—
Därav kvinnor							2	1	—
C Hotell-, kafé- och restaurantrörelse	**6**	**18**	**8**	**12**	**39**	**9**	**17**	**42**	**20**
Därav kvinnor	6	16	7	7	33	5	14	41	20
D Landtransport	**3**	**5**	**3**	**8**	**12**	**5**	**24**	**16**	**12**
Därav kvinnor				1	3	1	—	1	1
E Vattentransport	**4**	**6**	**3**	**1**	—	—	—	**1**	**1**
Därav kvinnor									
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. Husligt arbete	**54**	**102**	**45**	**105**	**305**	**88**	**115**	**153**	**82**
Därav kvinnor	54	102	45	105	305	88	115	153	82
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	**1**	**4**	—	**4**	**5**	**3**
Därav kvinnor				1	4	—	4	5	3
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**24**	**27**	**20**	**69**	**97**	**90**	**70**	**19**	**16**
Summa för maj månad år 1914	**125**	**227**	**116**	**347**	**718**	**292**	**476**	**494**	**257**
Därav kvinnor	63	147	58	126	431	102	157	262	123
» » » månad år 1913	90	147	77	351	377	269	354	353	196
Därav kvinnor	37	73	32	168	221	131	129	158	91

Kopparbergs län.			Gävle stad och län.			Västernorrlands län.			Jämtlands län.			Västerbottens län.			Norrbottens län.			
Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	Ansökningar om arbete.	Lediga platser.	Tillsatta platser.	
36	63	29	38	34	22	15	18	12	25	52	30	20	26	11	9	15	7	I.
9	17	9	—	5	—	4	7	3	2	15	3	4	7	2	1	3	1	
7	4	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	1	II.
																		III.
11	13	11	2	1	1	—	—	—	—	3	3	8	12	6	5	5	3	*A*
6	15	11	19	18	11	3	5	3	—	—	—	—	—	—	7	9	4	*B*
13	9	5	22	17	12	14	12	7	—	—	—	16	14	12	6	18	5	*C*
18	25	20	25	23	20	5	11	9	1	5	5	30	14	14	12	24	10	*D*
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
			1	—	—													
4	—	—	2	3	3	—	—	—	1	—	—	1	—	—	3	2	1	*G*
4	—	—	1	—	—										3	2	1	
10	10	8	7	12	9	1	4	3	3	3	3	1	2	1	—	—	—	*H*
3	4	3	1	—	—	—	2	1	3	3	3	1	1	1				
—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*I*
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*J*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
1	—	—	24	14	11	2	—	—	—	—	—	—	1	—	2	2	1	*L*
			12	2	2													
																		IV.
—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	1	—	1	—	—	2	—	—	*A*
									1	—	—	1	—	—				
5	1	—	4	—	—	7	2	1	2	1	—	6	3	2	7	2	2	*B*
						1	1	—	1	1	—	1	—	—	4	2	2	
19	29	19	11	21	12	11	21	14	37	59	26	10	12	5	32	34	22	*C*
16	27	17	9	14	5	9	18	12	36	56	25	10	12	5	28	30	20	
11	18	16	21	32	24	7	5	1	6	5	2	8	6	2	9	8	6	*D*
			—	1	—				—	1	—	1	—	—				
—	—	—	8	7	7	9	17	14	—	—	—	6	3	2	7	12	6	*E*
						2	7	4										
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	*F*
80	95	67	47	91	39	63	86	39	63	64	37	39	58	29	54	71	42	V.
80	95	67	47	91	39	63	86	39	63	64	37	39	58	29	54	71	42	
4	2	1	—	—	—	—	—	—	2	1	1	1	2	1	—	—	—	VI.
3	2	1							2	—	—	1	2	1				
62	41	34	36	34	34	60	57	46	28	5	5	40	3	3	32	27	22	VII.
287	325	225	271	308	206	198	238	149	170	199	121	188	156	88	189	226	182	
115	145	97	71	113	46	79	121	59	108	140	68	58	80	38	90	108	66	
323	391	232	327	361	205	153	216	111	238	210	128	144	132	83	153	140	103	
129	181	106	76	124	37	75	112	56	121	137	74	58	77	43	115	99	74	

Livsmedelspriser å olika orter

Medelpris per år (1904—1913) och per månad

Obs! Siffrorna för åren 1904—1909 angiva medelpris för

	Varuslag.	Kvantitet.	1904.	1905.	1906.	1907.	1908.	1909.	1910.	1911.
			öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1	Mjölk: oskummad	lit.	13	13	14	14	14	14	14	14
2	handskummad	»	7	7	7	7	7	7	7	7
3	separerad	»	—	—	—	—	—	—	5	5
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	206	212	221	219	226	220	222	228
5	mat- (lands-)	»	185	191	201	199	204	198	200	205
6	Ost: helfet, okryddad	»	—	—	—	—	—	—	150	151
7	halvfet, »	»	103	107	109	116	119	116	114	111
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	—	49	48
9	Margarin: högsta kvalitet	»	149	157	159	157	164	159	169	152
10	lägsta »	»	100	104	108	108	119	116	125	116
11	växtmargarin	»	—	—	—	—	—	—	—	126
12	Ägg: svenska, färska	tjog.	129	133	142	150	148	151	149	149
13	» konserverade	»							134	128
14	Potatis: gammal	5 lit.	—	29	25	29	32	28	27	29
15	färsk	»							76	48
16	Ärter, gula	kg.	27	27	26	27	30	28	29	29
17	Bruna bönor	»	40	39	39	40	42	41	46	47
18	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	27	27	27	28	31	33	32	30
19	råg-, » » »	»	19	19	19	20	23	22	20	20
20	rågsikt-, » » »	»	23	24	24	26	29	28	26	25
21	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	[1] 31	[1] 31	[1] 31	[1] 32	[1] 33	[1] 33	34	32
22	ris-, bästa sort, svenska (»R. T.»)	»	—	[2] 57	[2] 58	[2] 59	[2] 59	[2] 60	39	39
23	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	36	35	35	37	41	40	40	39
24	mjukt, limpa, söt	»	35	34	35	35	39	39	39	37
25	» » sur	»	25	25	26	26	28	28	28	27
26	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	63	64	65	67	73	74	76	74
27	mjukt, bakat med vatten	»	—	42	44	46	51	53	45	44
28	» » » mjölk	»							61	60
29	Nötkött, färskt: stek	»	91	89	98	106	109	104	98	96
30	soppkött	»	76	74	81	89	91	85	78	78
31	Kalvkött, stek: gödkalv	»	102	104	116	118	122	120	117	116
32	spädkalv	»	53	53	58	64	66	63	60	58
33	Fårkött: färskt, stek	»	103	105	118	125	125	121	118	115
34	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	—	103	102
35	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—
36	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	105	110	127	123	114	121	129	120
37	salt, svenskt »	»	115	117	132	131	121	127	138	129
38	» amerikanskt	»	113	113	124	125	121	128	149	139
39	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	—	—	—	—
40	gädda	»	—	—	—	—	—	—	—	—
41	sill	»	31	33	34	34	28	28	31	31
42	strömming	»	42	40	40	43	37	37	36	36
43	torsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—
44	rödspotta (»spätta»)	»	70	71	75	80	81	79	80	79
45	salt: sill, fetsill (»K. K. K.»)	»	[3] 36	[3] 38	[3] 40	[3] 41	[3] 38	[3] 37	39	39
46	strömming	»	24	25	26	25	25	23	23	25
47	kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	51	54	56	59	60	61	54	51
48	» » » rundskuren	»							—	—
49	Kaffe (obränt), prima Santos	»	[4] 110	[4] 115	[4] 117	[4] 116	[4] 116	[4] 115	125	155
50	Socker, bit-	»	61	69	62	62	66	67	71	69
51	Svagdricka	lit.	—	—	—	—	—	—	6	6
52	Fotogen: Water White	»	[5] 18	[5] 16	[5] 16	[5] 16	[5] 18	[5] 18	17	15
53	Ved: björk- { osågad, hemkörd (pr »storfamn»:	famn.	2180	2170	2220	2360	2080	2520	2280	2280
54	barr- { 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	1660	1650	1710	1850	2140	2020	1810	1810
55	Bränntorv	100 kg.	—	[6] 70	[6] 70	[6] 73	[6] 80	[6] 74	187	185
56	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	—	322	318	355	388	376	373	373
57	*eng. hushålls- (fyrkol)* hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	—	—
58	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	—	112	106	126	139	134	130	132
59	eng. kamin- » hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	159	156

[1]) Uppgifterna avse *ej* ångpreparerade gryn. — [2]) Uppgifterna avse »risgryn, bästa sort». — [3]) Upp-
[6]) Uppgifterna avse hl.; vikten av 1 hl. torv är 40 à 50 kg. — [7]) Uppgifterna avse för maj 1913 två,
orter, å vilka höga äggpris gällde. — [8]) Uppgifterna avse för augusti 1913 en, för september och oktober

(maj 1913—maj 1914) för samtliga orter.

28 orter, för åren 1910—1912 för 39 orter och för 1913—1914 för 44 orter.

1912.	1913.	Maj 1913.	Juni 1913.	Juli 1913.	Aug. 1913.	Sept. 1913.	Okt. 1913.	Nov. 1913.	Dec. 1913.	Jan. 1914.	Febr. 1914.	Mars 1914.	[9])April 1914.	[9])Maj 1914.	
öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	
14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	1
8	8	8	7	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	2
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	3
237	236	230	229	230	231	237	241	241	241	239	234	233	229	225	4
214	213	210	208	207	212	216	219	219	220	215	210	210	210	207	5
156	164	163	165	165	165	165	165	164	165	164	163	162	162	162	6
115	121	121	122	122	122	123	120	121	123	121	120	120	119	119	7
51	58	60	59	58	57	59	59	58	61	60	60	60	60	59	8
157	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
122	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
132	135	134	134	135	137	138	138	138	138	138	138	138	138	138	11
161	159	119	126	137	143	154	180	205	217	210	175	138	125	123	12
139	137	[7]) 112	[7]) 124	[7]) 129	[7]) 138	141	146	149	152	152	145	133	[7]) 126	[7]) 125	13
32	28	29	30	29	29	27	27	27	26	27	27	27	28	28	14
49	46	—	—	61	31	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15
30	31	31	31	31	31	31	31	31	31	30	31	31	30	30	16
53	48	48	47	47	46	47	47	46	46	46	46	46	46	45	17
31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	18
22	22	22	22	22	22	22	21	21	21	21	21	21	21	21	19
27	27	27	27	27	27	27	27	26	26	26	26	26	26	26	20
36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	21
40	41	41	41	41	41	41	41	41	41	40	40	39	39	39	22
41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	23
38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	39	38	38	24
29	30	30	30	30	30	30	30	30	30	31	30	31	30	30	25
76	76	76	76	76	76	75	75	75	75	75	75	75	75	75	26
45	43	43	43	43	42	43	43	43	44	44	44	44	44	44	27
61	60	60	61	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	59	28
111	122	121	123	124	125	126	125	122	121	121	120	120	120	120	29
91	100	100	101	101	102	104	103	101	100	100	99	99	99	99	30
128	131	130	132	133	133	133	132	132	131	132	131	132	131	132	31
65	72	70	70	71	72	74	74	73	74	73	73	73	72	71	32
124	133	136	138	138	137	134	129	127	128	131	133	135	136	138	33
105	114	114	115	117	118	119	118	116	117	117	118	118	118	120	34
—	119	138	—	—	[8]) 100	[8]) 121	[8]) 119	[8]) 113	126	124	123	127	125	[8]) 122	35
128	133	131	132	134	136	138	137	135	133	132	131	130	129	129	36
129	140	137	138	140	143	144	144	142	142	139	138	137	136	136	37
136	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38
—	75	66	70	72	74	75	76	75	79	78	80	80	73	71	39
—	108	94	104	112	112	110	110	109	112	115	116	117	100	100	40
32	34	29	32	39	38	39	37	35	36	35	32	32	32	33	41
36	38	37	38	36	37	39	42	43	42	41	40	38	35	36	42
—	55	53	53	52	54	55	55	56	57	58	59	58	57	54	43
77	79	75	78	79	80	80	80	80	82	82	81	80	78	80	44
41	45	44	45	44	45	45	45	45	45	45	46	45	45	44	45
25	30	30	30	30	30	31	32	31	32	33	32	33	32	31	46
52	56	56	55	54	54	54	55	56	57	57	56	56	56	56	47
—	76	76	76	76	76	76	76	76	76	76	75	76	76	76	48
176	170	173	171	168	164	161	162	162	161	161	160	159	158	157	49
72	67	67	67	67	67	67	67	67	67	64	64	64	64	64	50
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	51
17	20	20	20	21	21	21	21	21	21	20	20	20	20	20	52
2360	2560	2560	2560	2550	2540	2560	2570	2590	2610	2600	2600	2690	2580	2580	53
1880	2040	2020	2030	2050	2060	2050	2060	2060	2090	2070	2060	2080	2060	2090	54
187	196	194	194	197	197	197	196	196	197	203	209	209	204	205	55
397	401	402	401	401	400	400	399	396	396	394	395	395	395	393	56
—	234	235	233	235	235	233	233	230	228	228	228	227	227	226	57
155	165	170	169	166	162	160	158	157	158	156	154	158	158	155	58
177	189	191	191	191	191	188	188	186	186	183	184	182	183	181	59

gifterna avse ›salt sill›. — [4]) Uppgifterna avse ›brasilianskt› kaffe. — [5]) Uppgifterna avse ›prima fotogen›. — för juni 1913 fem, för juli 1913 fyra, för augusti 1913 två, för april 1914 tre och för maj 1914 fyra 1913 två, för november 1913 fyra samt för maj 1914 tre orter. — [9]) Preliminära siffror.

Kreaturs-

(per kg. le-

för Stockholm, Malmö och

Medelpris per år (1904—1913) och per månad

Kreatursslag.	[1])1904.	[1])1905.	1906.	1907.	1908.	1909.	1910.	1911.	1912.	1913.
Kor:	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
Extra prima[2])	—	—	53	54	54	46	47	50	57	61
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga .	40	40	46	48	46	40	41	42	49	55
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga .	34	37	43	45	43	36	37	36	43	50
» 3. Mindre feta[3])	28	29	36	38	35	27	28	25	34	41
Kvigor (och stutar):										
Extra prima[2])	—	—	58	60	59	52	55	58	63	66
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	46	46	51	54	52	45	44	46	54	60
» 2. Mindre feta	37	37	44	48	44	36	36	36	44	50
Tjurar:										
Extra prima[4])	—	—	55	57	56	46	49	55	62	65
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	44	45	51	54	48	42	43	46	56	62
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	39	41	46	49	44	38	40	43	52	58
» 3. Mindre köttiga[3])	33	36	40	38	39	32	33	33	43	50
Oxar:										
Extra prima[5])	—	—	—	—	58	—	47	50	58	63
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	—	—	48	53	49	43	43	44	52	57
» 2. Mindre feta	—	—	42	46	43	34	36	38	44	48
Kalvar:										
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)[6]) .	57	59	64	68	63	60	61	60	68	73
» (70—90 »)[6]) .	51	53	54	61	56	55	55	52	60	67
Skummjölkskalvar	36	40	44	46	41	39	40	41	48	57
Får:										
Yngre, feta[7])	—	—	53	54	52	50	51	51	53	58
Äldre, » [8])	—	—	44	49	46	45	45	42	48	53
Svin:										
Slakterisvin (75—100 kg.)	49	62	73	66	56	69	77	64	73	82
Rena, större svin (100—170 kg.) .	47	59	76	65	55	68	73	62	71	81
Suggor	39	45	66	57	46	58	67	53	60	68

[1]) Samtliga uppgifter för år 1904 avse endast Malmö och för år 1905 Stockholm och Malmö. jande endast Malmö. — [3]) Uppgifterna för 1912 och 1913 samt för jan.—maj 1914 avse endast Stockholm och Göteborg, för mars endast Malmö, för april Malmö och Göteborg och för maj endast Malmö. — Malmö. — [6]) Fr. o. m. år 1908 avse uppgifterna endast Malmö och Göteborg. — [7]) Uppgifterna för åren åren 1906—1909 avse endast Göteborg och för maj 1913—nov. 1913 samt för mars och april 1914 Stock-

priser

vande vikt)

Göteborg 1904—maj 1914.

(maj 1913—maj 1914) för alla tre orterna.

Maj 1913.	Juni 1913.	Juli 1913.	Aug. 1913.	Sept. 1913.	Okt. 1913.	Nov. 1913.	Dec. 1913.	Jan. 1914.	Febr. 1914.	Mars 1914.	April 1914.	Maj 1914.
öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
61	60	61	62	62	60	61	61	60	—	62	60	—
55	55	56	56	57	54	55	55	55	54	58	54	54
51	51	51	51	52	50	50	50	50	48	48	48	48
43	44	44	43	45	41	38	37	38	37	39	39	39
66	65	66	68	70	66	65	66	66	65	64	64	64
61	60	61	62	62	60	61	62	61	59	58	59	58
51	50	52	52	53	51	51	51	49	47	47	47	47
64	63	65	65	67	66	66	65	65	65	63	64	61
61	61	61	62	64	62	63	62	62	61	61	60	58
58	57	58	59	61	59	59	58	58	57	57	56	55
51	50	51	50	53	49	47	48	47	46	46	46	46
65	63	63	65	66	62	63	63	62	—	56	—	—
58	57	58	59	59	56	56	57	56	54	54	54	54
49	49	50	51	51	48	46	49	47	46	47	46	47
73	73	69	69	73	72	74	75	74	70	70	71	70
65	66	64	64	66	65	68	70	69	67	67	68	67
57	56	54	55	57	55	55	58	57	55	55	55	53
65	63	61	59	59	50	53	56	55	56	58	57	58
57	55	53	50	49	46	50	48	48	50	56	58	52
81	83	86	85	86	82	81	81	79	74	72	72	71
79	81	84	84	85	81	79	77	75	70	69	69	67
66	67	70	71	73	69	67	62	63	61	58	57	53

— [3]) Uppgifterna för 1913 samt för jan. 1914 avse endast Stockholm och Malmö samt de därpå föl- och Malmö. — [4]) Uppgifterna avse för nov. 1913—jan. 1914 Stockholm och Malmö, för febr. 1914 Malmö [5]) Uppgifterna för 1911 avse endast Malmö och för maj 1913—jan. 1914 samt mars 1914 Stockholm och 1906—1909 avse endast Göteborg, för maj—sept. 1913 Stockholm och Göteborg. — [8]) Uppgifterna för holm och Göteborg.

Fiskpriser

(partipriser utan förbindelse).

Medelpriser i Stockholm *maj* 1913—*maj* 1914.

(Enligt veckonoteringar från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses noteringskommission.)

Slag.	Kvantitet.	Maj 1913.	Juni 1913.	Juli 1913.	Aug. 1913.	Sept. 1913.	Okt. 1913.	Nov. 1913.	Dec. 1913.	Jan. 1914.	Febr. 1914.	Mars 1914.	April 1914.	Maj 1914.
		Medelpris (öre).												
Fisk och *fiskvaror*:[1]														
Abborre, stor	kg.	46	58	71	68	66	61	60	90	76	103	98	67	59
små	»	27	37	54	30	53	56	—	—	70	75	73	45	37
Braxen	»	45	34	51	—	56	47	45	35	30	60	70	54	49
Gråsej	»	35	27	28	28	25	29	43	42	38	26	25	—	—
Gädda, levande	»	86	75	—	—	—	—	—	—	—	—	80	—	—
slaktad	»	66	—	125	97	89	93	92	—	100	98	87	58	59
Gös	»	130	147	140	110	—	—	—	—	163	141	128	105	96
Hälleflundra, stor	»	108	104	92	85	93	96	99	103	125	—	94	90	109
små	»	—	—	85	70	—	60	73	—	—	100	65	—	—
Id	»	46	55	49	43	—	55	—	—	55	57	60	51	44
Kolja, svensk	»	50	45	46	47	44	54	54	39	46	55	60	50	48
norsk	»	—	—	—	—	37	40	39	38	36	37	38	—	—
Kummel	»	—	54	44	42	67	63	68	—	—	—	—	—	—
Kungsflundra	»	53	50	—	—	—	58	55	—	—	70	53	41	—
Lake, stor	»	37	32	55	—	—	75	52	55	72	76	84	50	49
insjö-[2] små	»	—	25	—	—	—	—	40	—	—	64	83	33	32
Lax, färsk	»	290	263	238	270	235	293	215	193	275	320	400	306	300
Långa	»	—	—	—	—	—	—	—	40	40	—	61	45	—
Makrill	låda	—	—	—	—	—	1375	—	—	—	—	—	—	—
Piggvar	kg.	150	—	—	—	—	141	143	133	138	134	128	129	100
Röding	»	—	—	—	—	—	140	143	145	145	180	—	—	—
Rödspotta, stor	»	53	55	65	64	67	65	68	77	70	68	66	45	54
små	»	—	25	47	61	—	50	59	68	53	49	44	25	50
Rödtunga	»	—	60	61	63	77	68	81	—	49	42	103	69	57
Sik, stor	»	83	100	90	100	—	87	72	85	85	—	—	85	88
små	»	—	—	60	70	70	—	58	—	82	—	102	78	75
Siklöja	»	—	—	—	—	—	40	38	—	—	—	—	—	—
Sill, färsk	låda	800	800	—	—	—	1683	1994	2233	2100	1513	1325	975	—
»	kg.	—	—	—	40	33	27	25	30	—	25	20	20	—
» rökt	låda	—	—	—	—	—	—	—	—	—	75	—	105	—
Simpa	tjog	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Slätvar	kg.	—	—	—	—	—	74	81	90	98	—	107	92	78
Stenbit	»	29	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	—	—
Strömming	låda	—	—	—	—	—	—	800	1600	1363	1213	1080	744	—
»	kg.	—	25	—	34	—	61	61	56	64	45	42	23	36
Torsk, stor. huvud	»	25	30	—	—	—	39	45	38	34	32	41	55	—
svensk huvudlös	»	43	44	42	42	51	57	59	48	51	52	53	46	46
Torsk, norsk	»	—	—	—	—	—	—	30	—	37	35	32	—	—
Uer, färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	40	—	—	—	—
Vitling, stor	»	—	27	29	34	37	31	37	34	35	40	40	33	39
små	»	33	23	—	22	26	22	—	—	27	33	28	24	27
Ål, levande, stor	»	—	160	—	—	—	150	—	—	—	—	—	231	208
små	»	130	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	168	155
Skaldjur:														
Hummer	tjog	3000	2450	2800	—	2400	2513	2975	3000	—	—	3000	—	—
Krabbor	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kräftor, stora	»	—	—	—	126	110	—	—	—	—	—	—	—	—
små	»	—	—	—	90	78	—	—	—	—	—	—	—	—
Räkor, stora	kg.	—	80	55	—	95	92	94	—	—	121	75	63	60
kokta små	»	48	—	—	—	80	—	—	—	—	95	43	43	—

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror:

30/4—6/5:	tillgång god,	efterfrågan livlig,	tendens stigande.
7/5—13/5:	» »	» »	svävande.
14/5—20/5:	» »	medelmåttig, »	»
21/5—27/5:	» »	» »	»
28/5—3/6:	» »	» »	»

[1]) Prisuppgifterna avse slaktad fisk av ordinär storlek, där ej annat uppgives.